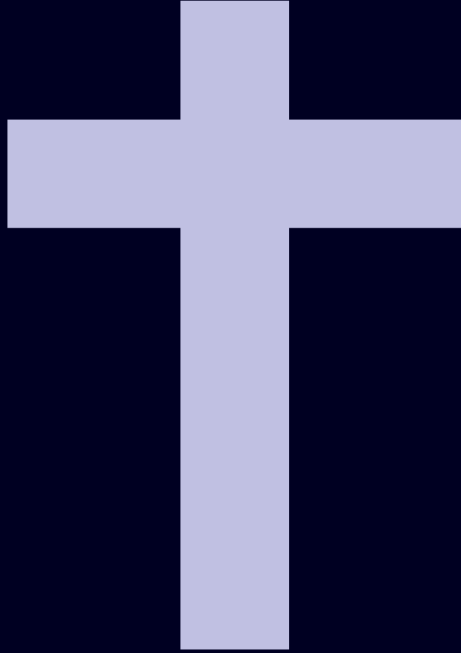

Ja ua ra 'da'yo
cohi bi gomi Oja
yø ja'i

New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

Ja ua ra 'da'yo cohi bi gomi Oja yø ja'i
New Testament in Otomi, Tenango (MX:otn:Otomi, Tenango)

copyright © 1975 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Tenango

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Tenango [otn], Mexico

Copyright Information

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Tenango

© 1975, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Contents

Ra Mateo	1
Ra Marcos	50
Ra Lucas	80
Ra Xuua	127
Hechos	163
Romanos	207
1 Corintios	228
2 Corintios	249
Gálatas	263
Efesios	271
Filipenses	278
Colosenses	283
1 Tesalonicenses	288
2 Tesalonicenses	292
1 ra Timoteo	295
2 ra Timoteo	301
Ra Tito	305
Ra Filemón	308
Hebreos	309
Ra Santiago	325
1 ra Bedu	330
2 ra Bedu	335
1 ra Xuua	338
2 ra Xuua	343
3 ra Xuua	344
Ra Judas	345
Apocalipsis	347

Ra Mateo

Nuna ra Mateo, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ja ua ra lista ngue yø thuhū ya yø mboxita ra Jesucristo.

¹ Ja ua ra lista ngue yø mboxita ra Jesucristo, guehna ra mbom'meto na ngue ra David. Ra David, ra mbom'meto na ngue ra Abraham.

² Ra Abraham, ra papá na ngue ra Isaac. Ra Isaac, ra papá na ngue ra Jacob. Ra Jacob, ra papá na ngue ra Judá co 'nɛ'ɥ mɪ'da yø n'yohɥ. ³ Ra Judá, ra papá na ngue ra Fares 'nɛhra Zara. Nu ra mamá ya yonc'ɛɪ ya, nɪ hu ngue ra Tamar. Ra Fares, ra papá na ngue ra Esrom. Ra Esrom, ra papá na ngue ra Aram. ⁴ Ra Aram, ra papá na ngue ra Aminadab. Ra Aminadab, ra papá na ngue ra Naasón. Ra Naasón, ra papá na ngue ra Salmón. ⁵ Ra Salmón, ra papá na ngue ra Booz. Nu ra mamá na ra Booz nɪ hu ngue ra Rahab. Ra Booz, ra papá na ngue ra Obed. Nu ra mamá na ra Obed, nɪ hu ngue ra Rut. Ra Obed, ra papá na ngue ra Isaí. ⁶ Ra Isaí, ra papá na ngue ra dast'abi David. Ra David, ra papá na ngue ra Salomón. Nu ra mamá na ra Salomón, gue'a ra 'danxu mará xisu ndu ra Urías, bi nthatui ra David.

⁷ Ra Salomón, ra papá na ngue ra Roboam. Ra Roboam, ra papá na ngue ra Abías. Ra Abías, ra papá na ngue ra Asa. ⁸ Ra Asa, ra papá na ngue ra Josafat. Ra Josafat, ra papá na ngue ra Joram. Ra Joram, ra papá na ngue ra Uzías. ⁹ Ra Uzías, ra papá na ngue ra Jotam. Ra Jotam, ra papá na ngue ra Acáz. Ra Acáz, ra papá na ngue ra Ezequías. ¹⁰ Ra Ezequías, ra papá na ngue ra Manasés. Ra Manasés, ra papá na ngue ra Amón. Ra Amón, ra papá na ngue ra Josías. ¹¹ Ra Josías, ra papá na ngue ra Jeconías co 'nɛhmɪ'da yø n'yohɥ. Gue'a ra pa'a ngue yø judío bi ma mabent'i, bi ts'its'i i map'ɥ ja ra häi Babilonia.

¹² M'mefa p'ɥya ra Jeconías, ra papá na ngue ra Salatiel. Ra Salatiel, ra papá na ngue ra Zorobabel. ¹³ Ra Zorobabel, ra papá na ngue ra Abiud. Ra Abiud, ra papá na ngue ra Eliaquim. Ra Eliaquim, ra papá na ngue ra Azor. ¹⁴ Ra Azor, ra papá na ngue ra Sadoc. Ra Sadoc, ra papá na ngue ra Aquim. Ra Aquim, ra papá na ngue ra Eliud. ¹⁵ Ra Eliud, ra papá na ngue ra Eleazar. Ra Eleazar, ra papá na ngue ra Matán. Ra Matán, ra papá na ngue ra Jacob. ¹⁶ Ra Jacob, ra papá na ngue ra José, nuna rá damme ra Maya. Guehna ra Maya rá mamá ra Jesús. A nuna ra Jesús, nɪ hu ngue ra Cristo, guehna bá t'ɛts'i ngue di ndast'abi.

¹⁷ Janangue 'de'ma goho yø papá bi m'mɥi ngue bi m'mɥhyø basi, bá fadi ngue ra Abraham asta ra David. 'De'ma goho yø papá bi m'mɥi, bá fadi ngue ra David asta gue'mø mɪ mbentyø judío ngue bi ts'ixpu ja ra häi Babilonia. Bá fɥ'ɥ yø pa'ɥ p'ɥya ngue bi m'mɥhmɪ 'de'ma goho yø papá asta gue'mø mɪ m'mɥhra Cristo.

Ya bi mihra Jesucristo.

¹⁸ Nguna bá njap'ɥ bá mihra Jesucristo. Nuna ra Maya ya xi nhohra hya ngue di nthatui ra José. Pe hante ngue da me, ya mɪ ha rá basi. Pe ra Espiritu Santo'a bi japi ngue bi hya rá basi. ¹⁹ A nuna ra José, ya ja ngue da 'yøt'e ngue rá damme. Mɪ zä mɪ badɪ ngue ya ha rá basi ra Maya, bi ne ra José ngue xta 'yøt'e te mmamp'ɥ ja ra ley ngue xti nxummi rá xisu. Pe himbi nepe xta mbadi xangu yø ja'i te xta 'yøt'e. ²⁰ Mente di n'yomfenɪ te ja ngue da 'yørbuya, nu'mø mɪ n'aha, bi nu n'na rá anxɛ Oja 'mø mɪ n'ui. Bi 'yembɪ:

—Ague José rá mbom'meto'i ra David, oguí su guí mme'a nɪ xisu ra Maya. Porque nu'a rá basi ha'a, gue'a ra Espiritu Santo bi japi bi hya rá basi. ²¹ Nuna ra Maya, di m'mɥ'a n'na rá ts'ant'ɥ 'nɛ gdi hutɪ ngue ra Jesús. Porque nuna, guehna da yanyø ja'i ja yø ts'oqui na —bi 'yembɪ.

²² Ya bi nja gätho ya yø hya ya para ngue di nja'a te ra hya bi bennbabi rá pøngahya Oja bi ma, bi 'yena. ²³ “Nu'a n'na ra hmute xisu da hya rá basi ngue dra ts'ant'ɥ. Nu'mø bi m'mɥi, di hu ngue ra Emanuel”, bi 'yena.

A nuna ra Emanuel i nne da ma ngue ya 'daua di 'buhmu Oja.

²⁴ Mi nnu'a nt'aha ra José, bi 'yot'e tengutho xi xihra anxe nuna rá m'menhni Oja. Bi zixra Maya p'uya ngue di m'muhmi. ²⁵ Pe himbi dädi mente ra pa bi hya rá basi ra Maya. Mi zä mi m'muhrá madi ts'unt'u ra Maya, nuna ra José i hutj ngue ra Jesús.

2

Bi ma nthanne ra Jesús.

¹ Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea, ja bi mip'u ra Jesús. Guehya yø pa mi ndast'abi ra Herodes, Gä mađi manda'a ra xequi'a. Nup'u ja ra danihni Jerusalén bi zøp'u 'da yø n'yohu ngue ja yø mfađi ngue di xädi te ga 'yo yø sø, bi 'yep'u ja n'na ra häi ni bøxyadi. ² Bi 'yänmbaya, bi 'yembj:

—¿Hapu 'buhra 'uene nu'a bi mihya, nuna rá dast'abi yø judio? Porque nup'u ni bøxyadi dá handähe n'na ra dasø, gue'a ra hmeyaya ngue ya bi mi. A nuyá, nná ehé ga thannehe ya —bi 'yena.

³ Nuna ra dast'abi Herodes mi zä mi 'yohna ra hya na, ya da zährá n'yomfeni ngue su. Da guehyø mmengu Jerusalén, Gä bi nsu. ⁴ Nuna ra dast'abi bi zonhni gätho'u yø hmü yø mmäcja, da guehyø xänbate ngue ra ley. Bi 'yørpa ra nt'änni ngue hapu ja ngue di mihra Cristo nuna bá ex Oja ngue di ndast'abi. ⁵ Nuya bi t'ørpa ra nt'änni p'uya, bi 'yembrä Herodes:

—Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea ja di mip'u. Porque gue'a ra hya bi 'yoträ pøngahya Oja'a, bi 'yena: ⁶ “Nup'u ja ra hnini Belén ngue ra häi Judea, man'na tate'a ngue gätho yø danihni ja'a ra häi'a. Porque ja da pømp'u n'na ra dast'abi nu'a di mandagui'u ma ja'i ngue yø judío”.

⁷ A nuna ra Herodes nt'aguitho bi zon'u yø n'yohu øtra nt'änni, ena ngue pađi te ga 'yo yø sø. Ra Herodes bi 'yänni tema pa bá fađi bi nequi ra sø. ⁸ Mi xifi hanja p'uya, nuna ra Herodes bi 'yembj:

—Ni mähä Belén, bá homhmu ra 'uene asta gue'mø guá timhmu. Nu'mø guá timhmu p'uya, gdí 'yehmi ua ngue gui xicju njuani, n'namhma ngue 'nequi ga mma ngue ga ma thanne —bi 'yembj.

⁹ Nuya yø n'yohu, mi 'yø'a ra hya bi xihra dast'abi, bi ma. Nu'a ra sø xi hyanda m'met'o p'u ni bøxyadi, mahømbi hyandi ngue bí ja ra sø p'u ha ni ma. Nup'u ja ra ngu 'buhra 'uene ja søp'u rá thai ra sø, gue'a hantho'a. ¹⁰ Mi zä mi hyandi hapu exa ja ngue da zøni, janjuani di johya. ¹¹ Mi zømp'u ja ra ngu, bi yat'ambo. Bi nu ngue 'bup'u ra 'uene connä Maya rá mamá. Gä bi ndantyøhmü'u yø n'yohu ngue bi danne ra 'uene. Bi xähyø 'beni ngue bi hyahra oro op'u, connä hoga bopo mahotho ga yuni 'ne man'na ra hoga bopo ni hu ngue ra mirra, Gä bi unni.

¹² M'mefa p'uya, nu'mø mi n'ahya yø n'yohu, bi 'yut'a Oja ngue nu'mø bi mengui, ya hindj map'u ha 'buhra Herodes. Sinoque n'nan'yo man'na ra 'yu di mengui.

Bi ts'ixra Jesús i map'u ja ra häi Egipto.

¹³ Mi ma ya yø n'yohu, nu'a n'na rá anxe Oja bi nu ra José 'mø mi n'aha ngue bi n'yembj:

—Damj nangui n'na zihmantho, gui sixra 'uene co 'nehrá mamá. Gui 'dagui, i map'u ja ra häi Egipto. Ja bá m'map'u asta gue'mø ga xi'i ngue guá pengui. Porque nuyá, ra Herodes da hyonna 'uene ngue da hyo —bi 'yembj.

¹⁴ Nxuitho'a ra ora'a, pe ra José n'na zihmantho bi nangui ngue bi zixra 'uene connä mamá. Bi ma, i ma Egipto. ¹⁵ Ja bá m'map'u asta gue'mø mi du ra Herodes. Nguna bi nja para ngue di nja ya yø hya bi bennbabi rá pøngahya Oja da ma ngue bi 'yena: “Ga ma si ma Ts'unt'u bí 'bu'a Egipto”, bi 'yen'Oja.

Xangu yø 'uene bi thop'u ja ra hnini Belén.

¹⁶ Mi bahra Herodes ngue nuya yø n'yohu bi nyau ngue honna 'uene ya hin'i mengbu ha 'bai, man'natho bi mbøcue p'uya. Bi menhyø soldado p'u ja ra hnini Belén ngue bá ho yø ts'unt'u nu'u 'bu'a nyo jeya panj gai. Gätho mathet'i ra hnini Belén bi tho yø ts'unt'u. Porque yø n'yohu bi xifi ngue hingui tho'a nyo jeya xi madi bi nu ra sø. ¹⁷ Ra ndødummäi bi nja tengutho ra hya bi 'yoträ pøngahya Jeremías, bi 'yena: ¹⁸ “Nup'u ja ra hnini Ramá bi t'øde ngue janjuani ngue ya dummäi n'na ra xisu,

'nε zoni. Guehna ra Raquel i zoni ngue xi thopyø basi. 'Nε himbi ne xtí nhojpabi rá mmái porque ya gá xi du yø basi”.

Nuna ra Jesús i ts'ixpæ ja ra hnini Nazaret.

¹⁹ Mí du ra Herodes, nup'æ Egipto mambi 'bæhra José bi n'ui 'mø minxui ngue n'na rá anxε Oja bi 'yεmbi:

²⁰ —A nuyá, dami sixra ts'unt'æ conná mamá, i map'æ ja ra häi Israel. Porque ya bi du ra Herodes nuna mi nne xtá hyo ra ts'unt'æ ya —bi 'yεmbi.

²¹ Nuna ra José p'æya, bi zixra ts'unt'æ conná mamá, bi ma i map'æ ja ra häi Israel.

²² Pε mi 'yø p'æya ngue nuna ra Arquelao rá ts'unt'æ ra Herodes, guehna mi ndast'abi p'æ ja ra xequi mi nne xtí ma. Porque bi ponnbabi ndu rá papá. Ra José p'æya bi zu xtí map'æ ja ra xequi ngue ra häi Judea madí manda na. Mahømbi n'ui ra José p'æya, bi sifi ngue di map'æ ja ra häi Galilea.

²³ Mí zømp'æ ja ra häi Galilea, bi m'map'æ ja ra hnini Nazaret. Nguna bi 'yøt'e para ngue di nja ya yø hya xi manyø pøngahya Oja ngue bi 'yεna: “Nuná, di hutyo ja'i ngue ra mmεngu Nazaret”.

3

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya bi xihyo ja'i ngue di nsä, da dø'mra Jesús bá ep'æ.

¹ Nu'æ yø pa'æ p'æya, nuna ra Xuua mi øtra nxixya p'æ ja ra häi Judea, mi du'mi bi xihra hya yø ja'i bi mpeti p'æ ja ra dapo. ² Bi 'yεmbyø ja'i:

—Dami 'bä'ni mmæihæ, gui hyεhmæ p'æ ra nts'o gni 'yohæ. Porque ya da guehyø pa jap'æya da 'yu Oja ngue di manda ua —bi 'yεmbi.

³ Nuna ra Xuua guehna bi manna pøngahya Isaías 'mø mi nya ngue bi 'yεna: “Da t'øde te da man'a n'na nc'ei da manna hya p'æ ja ra dapo ngue da 'yεna: Dami nsähæ ya, porque ya bá ep'æ ra Hmu, da 'yεmbyø ja'i”.

⁴ Nu rá he ra Xuua, gue'æ yø xingu ra cameyo ntøt'e ngue ra ulu. Di ngat'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'æya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Nε ra t'afi t'asa timp'æ ja ra dapo mi si. ⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'æ 'bæhra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'æ yø ja'i bá nεxpæ ja

ra hnini Jerusalén, gätho'æ yø hnini ja'a ra häi Judea, gätho'æ yø xequi ngue ra dathe Jordán, gä bá εhyø ja'i. ⁶ Nuya yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'æ ja ra dathe Jordán.

⁷ Mí nu ra Xuua ngue mandøngu dyø judío 'bæp'æ ni 'yεhε di xixyabi. 'Bæp'æ yø fariseo, 'bæp'æ yø saduceo. Bi 'yεmbæya:

—Gui øthæ tengutho øtyø c'εya ngue 'da'mø bá ep'æ ra sibi. Xiya, ¿hague gni pahmæ ngue bá ep'æ ra ndate castigo di nja? ⁸ Dami 'yøthæ ra nho, n'namhma di nεqui ngue ya gá hyεhmæ p'æ ra nts'o. ⁹ 'Yo sä gui εnæ ngue ya hinte gui jahæ ngue yø mbom'meto'ahæ ra Abraham. Porque dí xi'ahæ ngue nuua ja yø do ja ua, da zä da 'yøt'Oja ngue da bøcua yø mbom'meto ra Abraham. ¹⁰ Gui øthæ tengutho yø za hingui zædi, gui njathæ p'æya. Pε ya ja ra acha da 'yεxyø za. Gätho yø za hingui nne di nzædi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi.

¹¹ A nugui, majuaní ngue nuya yø ja'i i mma ngue da hyep'æ ra nts'o, guehya dadi xixyabi connæ dehe ya. Pε bá ep'æ man'na da 'yøtra nxixya connæ sibi 'mø bi h'ahæ ra ts'edi ra Espíritu Santo. Nuna, man'na tæte na ngue nugä. ¿Haræ gue gæ sæcä tengu na? ¹² Guehna da huanhyø ja'i na tengutho 'mø mahoqui ra trigo, n'nani ni ma yø xi. Ra trigo p'æya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'æya, da t'up'æ ja ra sibi hinjam'mø da huεt'i.

Ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

¹³ Nuna ra Jesús bá nεxpæ ja ra häi Galilea, bi zøp'æ ja ra dathe Jordán mi 'bæhra Xuua ngue bi xixyabi. ¹⁴ Pε ra Xuua hingui nne xtí xixyabi ra Jesús. Bi 'yεmbi:

—Nugä go dí nnegä ngue gui xixyagui, 'nε go gni 'yεhε ngue gæ xixya'i ya —bi 'yεmbi.

¹⁵ Pε ra Jesús bi 'yεmbræ Xuua:

—Dami ne ngue gui xixyagui, porque jatho gæ øt'ui'a te gä di manda Oja —bi 'yεmbi.

Janangue ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

¹⁶ Høntho bi nxixya ra Jesús, bi ma nenthe p'æya. Bi nu ngue bi xohra c'amahets'i. Nu'a ra Espíritu Santo, εntho n'na ra paloma p'æ i hnu, ngue bi zøp'æ ja rá ya ra

Jesús. ¹⁷ Bi t'ø p'uya ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'unt'u dadi madi. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä conná guehna —bi 'yena.

4

Ra zithu bi hyonnbí ha di 'yotra ts'oqui ra Jesús.

¹ Ra Espíritu Santo bi zixpu bí ja ra dapo ra Jesús para ngue ja da sámhya p'u ra zithu, da hyonnbí ha di mestho ra hya di manda Oja. ² Mente nyote ma pa, ra pa ra xui himbi zi ra hmε. M'mefa p'uya, ya bi zä ngue mathoguitho tu manthuhu. ³ Ra zithu p'uya bi guarbu 'bähra Jesús. Bi hyonnbí ha di 'yotra ts'oqui, bi 'yembí:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'unt'u'i Oja, dami 'yøt'e ngue yø do janu da gohi di nthuhmε —bi 'yembí.

⁴ Mí dahra Jesús, bi 'yembra zithu:

—Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: “Nu ra ja'i hinda ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi ra hmε ra ja'i, pε ya hinda zä di m'mai”.

⁵ Ra zithu p'uya, bi zixpu ja ra maca danihni Jerusalén, bi ntøp'u ja rá 'bet'e ra nija. ⁶ Bi 'yembí:

—Nu'mø gue'e rá Ts'unt'u'i Oja ya, dami nsäcua ya. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: “Nuna Oja, da penhyø anxε ngue da mä'i. Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue händi un'na ni gua yø do” —bi 'yembí.

⁷ Mí dahra Jesús, bi 'yembra zithu:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'u ja ra Maca Libro ngue nuna Oja, hinjonda zännbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuani te mma ogue hin'na.

⁸ Ra zithu p'uya bi zixpu bí ja n'na ra danyuni. Bi japi ngue da hyandi gätho yø nación i ja rá ngani nximhäi. 'Nε da hyandi te gä ra nho ga 'bai. ⁹ Bi 'yembí:

—Nu te gä guí handya, gä ga 'da'i ngue'mø guí ndantyøhmu guí thannegui —bi 'yembí.

¹⁰ Pε ra Jesús bi 'yembí:

—Dami 'uegue grá zithu. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue hont'a ra Hmu

Oja ja ngue da ma nthanne, hinjom man'na.

¹¹ Nu'a ra zithu p'uya, bi zop'u ra Jesús, bi ma. Bá εhyø anxε p'uya ngue bi mäts'i.

Ya bi du'mra Jesús ngue bi manna hya p'u Galilea.

¹² Bi 'yehra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Mí 'yøhra Jesús ngue ya ofädi, bi ma p'uya i mpa p'u ja ra häi Galilea. ¹³ Bá sop'u ra hnini Nazaret, bi ma daní m'map'u ja ra hnini Capernaum. Nuna ra hnini na, ja jarbu ja ra nenzabi nup'u di ntøt'a häiui ra Zabulón conná häi Neftalí. ¹⁴ Nguna ra hya bi nja para ngue di nja'a te ra hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue bi 'yena: ¹⁵ “Nu'u yø mmεngu p'u ja ra häi Zabulón, 'nε'u yø mmεngu p'u ja ra häi Neftalí, guehya yø ja'i 'bap'u jonna nenzabi, 'nε'u rá m'map'u man'na nguadi ra dathe Jordán, 'nεp'u ja ra häi Galilea, ja jap'u n'na ra xequi ngue 'buhyø ja'i hingyø judío. ¹⁶ Nuyá yø ja'i ya mi 'bu 'bexui, pε nuyá, ya bi nu xanho ra nyot'i ya. Guehya yø ja'i entho ya xi du, pε nuyá, ya bi yorpabi ra nyot'i ya”, bi 'yena.

¹⁷ Ya bi du'mí bi xihra hya yø ja'i ra Jesús, bi 'yembí:

—Dami 'bä'ni mmái ngue gui hyehmu p'u ra nts'o gní 'yohu. Ya da guehyø pa ja p'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya.

Ra Jesús bi zixi goho yø mahua, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁸ Nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi thop'u n'na pa ra Jesús. Ja bi dimp'u yoho yø mahua ngue di n'yohu. Nu'a n'na i Simu, 'nε xquet'a i Bedu. Nuna man'na, ra Andre. Nuyá yonc'ei ya, mi entyø xit'a p'u ja ra dehe ngue pahua. ¹⁹ Mí nu ra Jesús, bi 'yembí:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hingyø hua guí theui ya, sinoque ga xän'naui ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yembí.

²⁰ 'Bexpi zop'u yø xit'a ngue bi mähä ra Jesús. ²¹ Mí thohmits'u ninguer'u p'uya, mahombi dimp'u mi yonc'ei di n'yohu ngue n'nat'a yø papá. Ra Jacobo 'nehra Xuua, guehya yø ts'unt'u ra Zebedeo. 'Dap'u mi ohu rá papá p'u ja ra barco ngue pøtyø xit'a. Ra Jesús bi xifi ngue da mähä. ²² Nuyá ts'its'i, 'bexpi mähä ra Jesús, bi zop'u ja ra barco yø papá.

Nup'u ja ra häi Galilea ja bi mamp'u ra hya ra Jesús.

²³ Ra Jesús bi n'yo ndap'u bi zä gä ra häi Galilea. Nu'mø bi zømp'u ja yø nija di mpeti yø judío, xännbabi yø ja'i rá hya Oja. Xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'yε Oja yø ja'i. 'Nε øthe yø ja'i di hyenni. Hønt'a bi zä man'u hemyø ja'i, gä øthe. ²⁴ Gätho ra häi Siria bi n'yo ra hya te øtra Jesús. Janangue nup'u 'buhra Jesús bi ts'innbabi to gä xan'u, ndana bi zä man'u hembj. Nu'u yø ja'i n'youi yø ts'onthi bi ts'innbi ngue øthe. Bi ts'innbabi yø ja'i di guxyø ts'i 'mø bi gä ra n'u n'youi. Da guehyø ja'i tudyø gua bi ts'innbabi ra Jesús ngue da 'yøthe. ²⁵ Nup'u ni ma ra Jesús xandøngu yø ja'i tenni. Bá nexi'da yø ja'i p'u ja ra häi Galilea. Bá nexi'da yø ja'i p'u ja ra häi Decápolis. Bá nexi'da yø ja'i p'u ja ra hñini Jerusalén. Bá nexi'da yø ja'i p'u ja ra häi Judea. Bá nexi'da yø ja'i p'u man'na nguadi ra dathe Jordán.

5

Ra Jesús bi xännba ra hya yø ja'i p'u ja n'na ra nyuni.

¹ Bi nu ra Jesús ngue xandøngu yø ja'i bi zøhø. Bi map'u bí ja n'na ra nyuni, bi hyoni haru da mi. Nu'u yø xädi p'uya bi mäspu hudi. ² Nunä ra Jesús bi du'mi bi xännba ra hya yø ja'i. Bi 'yεmbi:

³ —Ra mmēnthi di nthēui yø ja'i nuya εntho hyoya, porque tinyø mmæi ngue di 'bεhra nho. Porque guehya yø ja'i da zo rá 'yε Oja bí 'bu mahets'i ya.

⁴ Ra mmēnthi di nthēui yø ja'i tu yø mmæi. Porque Oja di hojpa bi yø mmæi ya yø ja'i ya.

⁵ Ra mmēnthi di nthēui yø ja'i hñi 'yεxp'u 'buhyø mmic'εiui. Porque guehya yø ja'i da gohmi ra häi ma yat'i ya.

⁶ Ra mmēnthi di nthēui yø ja'i nuya ho yø mmæi ngue honi ha di 'yøtra nho, tengutho 'mø di tumanthu di ja ndummi ngue honi ha di nsihmε. Porque da mäx Oja ngue da zä da 'yøt'e.

⁷ Ra mmēnthi di nthēui yø ja'i nuya da 'yøtra mate ngue da mäxyø mmic'εiui. Porque guehya yø ja'i ya da 'yørpä ra mate Oja ngue da mäts'i.

⁸ Ra mmēnthi di nthēui yø ja'i ngue hñi tema nts'o so yø mmæi. Porque guehya yø ja'i da nu Oja ya.

⁹ Ra mmēnthi di nthēui yø ja'i nuya da japi ngue di nhojpa'u di nsæi. Porque guehya yø ja'i da gohi ngue yø basi Oja ya.

¹⁰ Ra mmēnthi di nthēui yø ja'i nuya da zä ra n'u da ts'ui ngue honi ha di n'yo xanho. Porque guehya yø ja'i da zo rá 'yε Oja bí 'bu mahets'i ya.

¹¹ Ra mmēnthi gui nthēui 'mø bi ts'u'i ngue gui tεngaha. Da ts'an'aha, da ts'an'nahu yø fehni. ¹² Dami johyahu 'mø ngue ngu'a bi nja, di nja'ahu mpähä, porque xangu ni nzäbihu bí ja mahets'i. Ya qui pahma ngue nu'u yø pøngahya Oja xa m'm'a m'met'o xquet'a bi ts'ui.

Bi ma ma hyεqui ra hya te ja ngue da n'yo yø xädi ra Cristo.

¹³ Nu ra u, i ja rá 'bεfi ngue nu tema japi ya hñi nts'onj. Gui njathu p'u ua ja ra ximhäi ya, ngue gui 'buhma ua, ya xøt'atho ra nts'o da 'yøtyø ja'i. Pε nu'mø bi m'mεhra ts'edi ra u, ya hñi zä to da japi ngue xta n'u mahøn'a. Ya hñi di muui ra u, da t'ei, da nεp'u yø ja'i.

¹⁴ Nu'a te gni 'yohu ya, i nnydyø ja'i 'bucua ja ra ximhäi. Gue'ahu, tengutho n'na ra nyot'i di yorbä ja ra 'bexui, i nnytho gätho yø ja'i. Gue'ahu, tengutho n'na ra hñini 'mø bi ja maxøts'e ra nyuni, i nnytho gätho yø ja'i. ¹⁵ Nu'mø bi ma ma saqui n'na ra lámpara, hñi thørbä ja ra huada, sinoque da thøxpä ja ra nthøxanyot'i n'namhma ngue di yorpi gätho'u 'bu'ambo ra ngu. ¹⁶ Dami njathu p'uya, dami nehü ngue da nu yø ja'i'a te ra nho gui øthu. Nu'mø bi nu yø ja'i'a ra nho gui øthu p'uya, yø ja'i da 'yεspäbi nä ni Papähu bí 'bu mahets'i.

Ra Jesús bi ma ngue xanho rá ley Oja.

¹⁷ A nuyá, 'yo gui εmhma ngue dá εhe ga hacä ra ley bi 'yotra Moisés, oque ga hacä'u yø hya bi nxännbate yø pøngahya Oja. Nu'a, hñi'nä'a. Sinoque dá εhe ngue nu'a te gäma hya mmamp'u ja ra ley, gä gue'a ga thogä'a. ¹⁸ Nugä majuanj te dí xi'ahu, mente ngue di siguetho ja ra c'amahets'i 'nehra häi, nu'a te gäma hya nt'ot'i p'u ja ra ley, ni xinga n'na ra

letra, ni xinga n'na ra punto di sä ngue da thaqui asta gue'mø bi nja gätho'a tema hya nt'ot'i. ¹⁹ Janangue nuyá, nu to bi zä ngue festho ra hya di manda ra ley, madague'a zits'utho, 'nε da ngu'a da xänbabi mi'da yø ja'i ngue da mestho ra hya, guehna ra ja'i ngue hinga εda hnu mansu p'u mahets'i na. Pε nu ra ja'i ngue da 'yøt'e te mmanna ley 'nε da ngu'a da xänbabi mi'da yø ja'i ngue da 'yøt'e, guehna ra ja'i da hnu mansu p'u mahets'i na. ²⁰ Nugä dí xi'ahü ngue nu'mø guí nne di ncü'ahü p'u di manda Oja, ma datho nne ngue xtá ndønho te gdi n'yohü, ngue'a te ga 'yo yø xänbäte ngue ra ley 'nε'a te ga 'yo yø fariseo.

Hingui ho ngue to da nu man'ü rá cu.

²¹ Ya xcá 'yøhmü yø hya bi sännbabi yø ndiua manjam'mø ngue bi t'εmbi: "Yo grá hyote. A nu ra ja'i ngue di nhote, jatho da thaspa ra güenda ngue da ma ra castigo", bi t'εmbi. ²² Pε nugä dí xi'ahü ngue nu ra ja'i da nu man'ü rá cu, jatho da thaspa bi ra güenda. A nu ra ja'i ngue xihyø ts'omhya rá cu 'mø yaui, jatho ngue di mpeti yø ts'ut'abi da hyaspa bi ra güenda. Nu to εmbi ngue ra ndonda rá cu, da ma ra nidu hapü di nzø.

²³ A nuyá, xi'mø guí mmap'ü ja ra altar ngue guá ørpahü ra 'bøt'e Oja, 'nε ja da sop'ü ni mmü ngue hingui ho te xcá 'yørpü ni cühü, ya hingüá øthü ra 'bøt'e. ²⁴ Sinoque bá sohnü 'bøt'ehü p'ü ja ra altar, guá pengui guí nhojpau ni cu. Ja guá pengui gui dá ni 'bøt'ehü p'üya.

²⁵ Nu'mø bi ma ma yapü'ahü, nu'a di yap'ahü dami nhojpahü p'ü ja ra 'yu, n'namhü ngue händi dá'ahü p'ü ja ra ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndä'ahü p'ü ja ra ts'ut'abi, ra ts'ut'abi di dá'ahü ra policia. Ra policia p'üya da zixahü fädi. ²⁶ Majuanü te dí xi'ahü, ngue nup'ü ja ra fädi, ya hinda zä guá pønthohü, guá pømhü asta gue'mø guá jut'i gätho ra mēnyu da ts'an'nahü.

Hingui ho di n'yots'om'mäi ra ja'i.

²⁷ Ya xcá 'yøhmü ra hya bi sännbabi yø ja'i ngue bi t'εmbi: "Yo grá 'yots'om'mäi". ²⁸ Pε nugä dí xi'ahü ngue nu to hεta n'na ra xisu 'nε so rá mmü ngue di n'yots'om'mäiui, ya satho 'mø majuanü bi n'yots'om'mäiui ra xisu hεti.

²⁹ A nuyá, nu'mø guí εnā ngue rá ts'oqui ni dä ngue ni n'yεi p'ü guí øthü ra ts'oqui, dami hyahnü dä, guí 'yεi. Man'na xanho ngue di m'mε'a n'na ni dähü, hinda gue'a ngue gä ni do'yohü da ma ra nidu. ³⁰ Nu'mø guí εnā ngue rá ts'oqui ni 'yε ngue ni n'yεi p'ü guí øthü ra ts'oqui, dami hyejni 'yε, guí 'yεi yap'utho. Man'na xanho ngue di m'mε'a n'na ni 'yεhü, hinda gue'a ngue gä ni do'yohü da ma ra nidu.

Hingui ho ngue da 'yenyø xisu yø n'yohü.

³¹ Ya xcá 'yøhmü ya yø hya bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'εmbi: "Nu to da ne da 'yenná xisu, i jatho da nangra sücüa ngue ra nxünü". ³² Pε nugä dí xi'ahü ngue n'na ra xisu 'mø bi 'yenná ndø, nu'mø bi nthatui man'na ra n'yohü, ya ra ts'oqui øt'ui na da mε. Pε go rá ts'oqui na ra n'yohü bi 'yenná xisu ngue te di nja, porque høndra xisu ngue ra 'yots'om'mäi i sä ngue da t'ei.

'Yo to di εxā ntestigo yø ja'i.

³³ Ya xcá 'yøhmü ya yø hya bi sännbabi yø ndiua 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'εmbi: "Nu'mø guí εxhü ntestigo Oja ngue majuanü di nja'a ra hya guí mmamhmü, ya ja ts'editho ngue guí 'yøthü'a te ra hya gadi yarpa ni mmic'εihü ngue di nja". ³⁴ Pε nugä dí xi'ahü ngue 'yo guí εxhü ntestigo Oja p'ü guí yahü ngue gdi hatra ts'edi ni hyahü. Nu te bi ja mahets'i, 'yo guí εxhü ntestigo, porque ja bi 'bup'ü Oja, εntho go t'εxā ntestigo'a. ³⁵ 'Yo guí εxhü ntestigo ra häi, porque Oja di manda gä ra ximhäi, εntho go t'εxā ntestigo'a. 'Yo guí εxhü ntestigo ra danihni Jerusalén, porque ja ra dast'abi p'ü Oja, εntho go t'εxā ntestigo'a. ³⁶ 'Yo guí εnā ngue da zä da t'øc'a ni ya 'mø himma juani te guí mmamhmü. Porque ni yahü, ni xinga n'na ni xtahü da zä guí 'yøthü ngue xtá nt'axi ogue xtá mpothi. ³⁷ A nu'mø guí nne guí mamhmü n'na ra hya, njuantho dami mamhmü ngue'mø da zä, ogue hinda zä. Porque ra ja'i ngue rá n'yoi ra zithü, hingui t'εc'εi te mma, janangue ngue honi te εxā ntestigo.

'Yo to dadi cosra nts'o t'ørpe.

³⁸ Ya xcá 'yøhmü yø hya bi sännbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'εmbi: "Nu ra ja'i da hyamba rá dä rá mmic'εiui,

xquet'a da thambabi rá dá. Nu ra ja'i da 'yøjpa yø ts'i rá mmic'eiui, xquet'a da t'øjpa yø ts'i". ³⁹ Pε nugä dí xi'ahü, ngue nu'a te ra nts'o øt'ahü n'na ra ja'i, 'yo gadi cospahü. Hante gue nu'mø to bi mep'a ni hmihü, dami unman'na nguadi ni hmi ngue da mε'mi. ⁴⁰ A nu'mø to guí tupi, 'nε di yap'a'i ngue ä'i ni pahni, co 'nεhni tuhü dami unni. ⁴¹ Nu'mø to da 'yεn'i gui fäxü n'na kilómetro made ngue gui tuspá rá 'beni, dami doblehü'a te xi'i gui fäxhü. ⁴² Nu'mø te'o da 'yä'ahü n'na ra cosa, dami unni. Nu'a te'o da mip'ahü n'na ra cosa, dami hmiti.

Nu to 'bühü nsuiui jatho ngue di madi.

⁴³ Ya xcá 'yøhmü yø hya bi sänbabi yø ja'i 'mø yø pa xa thogui ngue bi t'εmbi: "Dami mahni amigohü. A nu'ü sähü, 'yo gadi mahmü", bi t'εmbi. ⁴⁴ Pε nugä dí xi'ahü ngue dami mahni nsuihü. Dami 'yäphü Oja ngue di japi to san'ahü. Nu te'o gä nnu man'ahü, dami 'yørpahü ra nho. Dami marpahü Oja te'o ya mants'o 'mø gui yahü. Marpahü Oja'ü hingui ho te øt'ahü. ⁴⁵ A nu'mø gui 'yøthü ya yø hya dí xi'ahü ya, ya di nεqui ngue yø basi'ahü'a ni Papáhu bí 'bü mahets'i 'mø. Porque ra hyadi bi hoc'a Oja, hinga hønbnü 'bühü hoja'i øtra nho, sinoque 'nεp'ü 'bühü ts'oc'ei øtra nho ra hyadi. Ra 'ye p'üya, hinga høndyø hoja'i 'ye p'ü ja yø huahi, sinoque 'nεhyø ts'oc'ei 'ye p'ü ja yø huahi. ⁴⁶ A nu'mø ngue hønt'ü to di ma'ahü gadi mahmü, ¿dana ra nho di nεqui ngue gui øthü 'mø? Conque asta yø ngüthäi njap'ü. ⁴⁷ Xi'mø ngue hønt'ü ni amigo gadi zenguahü, ¿dana ra nho gui øthü 'mø? Porque xquet'a njap'ü yø ja'i hingui pa Oja. ⁴⁸ Nu ni Papáhu bí 'bü mahets'i, ma datho ngue xandønho te øt'e. Gui njathü p'üya, dami nehü ngue ma datho xtänho te gui 'yøthü.

6

Nu ra ja'i øtra nho, 'yo dadi 'yets'i.

¹ Nu'a te gä ra nho ja ngue gui 'yøthü, 'yo gui nnehü ngue hønbnü 'bai xangu yø ja'i da nu ha gdi 'yøthü ra nho. A nu'mø ngue ra 'yets'i gni 'yøthü ra nho p'ü ha 'bühü ja'i, nu'a ni Papáhu bí 'bü mahets'i ya hin tema nzäbi di 'da'ahü. ² Janangue nuyá,

nu'mø gui fäxhü yø ja'i nu'ü hyoya, 'yo gui nnehü ngue 'da di batyø ja'i te gui øthü. Porque ngu'a øt'i'da yø ja'i p'ü ja yø nija 'nεp'ü ja yø caye, høntho nne ngue di 'yets'i ngue da nu yø ja'i'a ra nho øt'e. Pε majuaní te dí xi'ahü ngue nuyá yø ja'i njap'ü, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ³ Pε nu'ahü, nu'mø gui fäxhü yø hyoya, nu te ja ngue gui 'yøthü, 'yo 'be gui xihni amigo gadi nsixui. ⁴ Nu'mø gui øthü ra 'bäxte, nt'agütho dami 'yøthü. Nu'a ni Papáhu bí 'bü mahets'i i nnutho te gui øthü, go da gut'ahü'a.

Ra Jesús bi xänbabi ha di mat'Oja yø ja'i.

⁵ A nu'mø ngue gui mmat'Ojahü, 'yo gui øthü tengutho øtyø ja'i ngue hingyø mmü ga 'yøt'a te øt'e. Di ho te ørbü ja yø nija ngue 'bäi ha ga mmat'Oja. I nnepe ngue da nu gätho yø ja'i te øt'e. Da guerp'ü ja yø caye i mmat'Oja p'ü ni ma. Pε nugä majuaní te dí xi'ahü ngue nu'a ga nnumanho yø ja'i te øt'e, ya hønt'a yø nzäbi'a. ⁶ Pε nu'ahü, nu'mø gui mmat'Ojahü, dami cut'ambo ni ngühü, tøtra goxthi, dami mat'Ojahü p'üya. A nuna Oja ni Papáhu, ja 'büp'ü ha gui 'bühmü na, go nnu dra mmat'Oja gui ørbü ja ni ngühü na, 'nε go da gut'ahü na.

⁷ Nu'mø gä mat'Ojahü, 'yo ja gadi 'yopthobi yø hya gui xihmü Oja. Porque ngu'a øtyø ja'i hingui pa Oja, i εna ngue nu'a ya'atho gui yahni, gue'a di 'yø Oja te xi'a. ⁸ Pε 'yogui øthü tengutho øt'ü. Porque nuna Oja ni Papáhu, ya padi te gä gui homhmü hante ngue gui 'yäpi te gui nnehü. ⁹ Janangue nu'mø gä mat'Ojahü, dami 'yεhmü: Ma Papá'ahé gui 'bü mahets'i, dami 'yøt'e ngue da hnu mansu'i. ¹⁰ Bá εhε gui manda ua. Di nja'a te ni pähä ua ja ra ximhäi tengutho bí ja mahets'i. ¹¹ Dami 'dacje ra hmε n'na pa ngu n'na pa. ¹² 'Nε dami punnga ma ts'oquihe, tengutho gähe xquet'a dadi punnbahe to hingui ho te ørcahe. ¹³ Dami fäxçähe ngue hinga øt'ähe ra nts'o. Dami yanje ngue ra nts'o. Porque nu'i, gue'e gadi mmandasε, jasε ni ts'edi, gui tate para zantho. Da ngut'atho.

¹⁴ Nu'mø gui 'bai ngue gui punnbabi yø ja'i hingui ho te øt'ahü, nu'a ni Papáhu bí 'bü mahets'i xquet'a di pun'na ni ts'oquihe 'mø. ¹⁵ Pε nu'mø hingui nne gui punnbabi

nī mmīc'ēiui te øt'ah̄, nu'a nī Papáh̄ bí 'b̄ mah̄ets'ī xquet'a h̄indi pun'na nī ts'oquih̄ 'mø.

Rā Jesús bi xännbabi yø ja'i ha di 'yetyø mm̄i.

¹⁶ Nu'mø guí nne ngue gui 'ye'ni mm̄ih̄, 'yo gadi hm̄i dumm̄ih̄ tengutho øtyø ja'i ngue h̄ingyø mm̄i ga 'yøt'a te øt'e. A nuyá, di hm̄i dumm̄i 'mø etyø mm̄i, i nne ngue da nu yø ja'i te øt'e. Pε majuan̄i dí xi'ah̄, nu'a ga nnu manho yø ja'i te øt'e, ya h̄ont'a yø nzäbi'a. ¹⁷ Pε nu'ah̄, nu'mø guí ε'ni mm̄ih̄, 'yo gadi hm̄i dumm̄ih̄, sinoque dam̄i 'yejñi yah̄ 'nε dam̄i nx̄däh̄. ¹⁸ 'Yo guí nneh̄ ngue di unna güenda yø ja'i ngue guí ε'ni mm̄ih̄. H̄inda h̄ont'a nī Papáh̄ pad̄i ngue guí ε'ni mm̄ih̄, go da gut'ah̄ nā.

Dam̄i ne ngue bí ja nī mm̄etih̄ mah̄ets'ī.

¹⁹ 'Yo guí nneh̄ ngue xøgue nma munts'itho'a te guí pesh̄ ua ja ra ximh̄ai. Porque nu'a te guí pesh̄ ua ja ra ximh̄ai, da zi yø zu'ε, ya di nts'on̄i. Ogue da bε yø bε. ²⁰ A nuyá, dam̄i neh̄ ngue nup'ua mah̄ets'ī, ja bí jap'ua ra nho guí nthēh̄, nu'a h̄inha di m'mεdi. Ya h̄inda zä da zi yø zu'ε, 'nε h̄inda zä da zønyø bε ngue da bε'ah̄. ²¹ Nu'mø guí εmhm̄ ngue bí ja mah̄ets'ī'a ra nho tate di muui, h̄onnb̄ da zo nī mm̄ih̄ p'ua 'mø.

Rā Jesús bi hyεjpa ra hya n'na ra nyot'i.

²² Nu'mø bi xogui xanho nī däh̄ ya, ya guí h̄eth̄ xanho ra nyot'i i ja. Njarb̄tho nī n'yomfēn̄ih̄ ya, nu'mø bi xogui xanho, ya guí pah̄m̄ ndana ra nho gdi n'yoh̄ 'mø. ²³ Pε nu'mø h̄ingui xogui xanho nī n'yomfēn̄ih̄, ya h̄imma juan̄i guí pah̄m̄ ndana ra nho gdi n'yoh̄ 'mø. Ya ns̄tho 'mø ngue ra ts'a'bxui p'ua gni mäh̄, porque h̄ingui xohn̄i n'yomfēn̄ih̄ ngue guí pah̄m̄ ndana ra nho.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue yoho yø hmu.

²⁴ H̄ingui sä ngue yoho yø hmu ra ja'i di m'm̄i. A nu'mø ngue yoho yø hmu di m'm̄i, n'na'a di mad̄i, n'na'a h̄indi mad̄i. N'na rá hmu da 'yørpe te di manda, man'na rá hmu h̄inda 'yørpe te di manda. Gui njath̄ p'uya, h̄ingui sä ngue mbø yoho p'ua di ma nī mm̄ih̄. Di ma nī mm̄ih̄ Oja, x̄indi ma nī mm̄ih̄ ra mēnyu.

Nuna Oja fä'ua yø ja'i ya o rá 'ye.

²⁵ Nügä dí mma, nu'a te ja ngue gui sih̄, ogue te ja ngue gui hyeh̄, 'yo gue'a mathoguiho ga ndu nī mm̄ih̄'a. A nuyá, nu rá te ra ja'i, man'natho di muui ngue'a te da zi. Nu rá do'yo ra ja'i, man'natho di muui ngue'a te da hye. ²⁶ Ya guí nnuh̄ yø ts'int's'ua 'yo maya, ngue h̄ingui uah̄i, 'nε h̄ingui xofo ngue te da mets'i. Pε nuna nī Papáh̄ bí 'b̄ mah̄ets'ī, go di unni te si yø ts'int's'ua nā. Goma gue'ah̄ ya, ngue h̄inda mäh̄ah̄ Oja, porque man'na xammadi'ah̄ ngue yø ts'int's'ua. ²⁷ Xiya, xi ra ja'i tu rá mm̄i ngue h̄ingui h̄ets'ī, çua da zä di nte man'na doyan̄i ngue'a ga nh̄ets'ī?

²⁸ 'Yo di tu nī mm̄i te gui hyeh̄. Ya guí nnuh̄ yø dōni bí ja dapo ngue h̄indi mp̄efi, nī x̄ingui mpe, pε mah̄otho guí nεqui. ²⁹ Dí xi'ah̄ nā ra hya nā, ngue tengu ra dast'abi Salomón, mand̄onho drá he bi hye, pε h̄inha da z̄adi tengu ganho yø dōni. ³⁰ Porque guesε Oja øt'e ngue mazihotho guí nεqui yø dōni bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pε nixudi p'uya, di nzø p'ua ja ra orno. Goma gue'ah̄ ngue h̄indi he'ah̄ Oja. Pε h̄ingá εgui εc'ēih̄ xanho ngue fäxah̄ Oja. ³¹ Janangue nuyá, 'yo mathoguiho di tu nī mm̄ih̄ ngue sä guí 'yεmhm̄: “çTe 'be'a ga sih̄ ya, o gue te 'be'a ga heh̄ ya?” guí 'yεmhm̄. ³² Porque yø ja'i 'b̄acua ja ra ximh̄ai, h̄ont'a te da zi 'nε'a te da hye nī ma yø mm̄i hon̄i. Pε nu'ah̄, nu'a nī Papáh̄ bí 'b̄ mah̄ets'ī, ya pad̄i ngue guí homhm̄ gätho ya yø cosa ya. ³³ Janangue nuyá, ma datho dam̄i hyon̄i ha gdi soh̄ rá 'yε Oja. Nuyá yø hya di manda Oja, dam̄i ja ndumm̄i guí 'yøth̄, n'namhm̄ ngue di 'da'i te gäma cosa guí homhm̄. ³⁴ A nuyá, 'yo sä ma'dihi di tu nī mm̄ih̄'a te ja ngue gui thohm̄ nixudi. Porque n'na ngu n'na yø pa ja te thohyø ja'i. H̄ontho ngue nu'a ra n'ua guí thohm̄ n'na pa ngu n'na pa dam̄i hyon̄i ha gdi thohm̄'a ra pa'a.

7

'Yo guí haspah̄ ra güenda te ga 'yo mi'da yø ja'i.

¹ 'Yo guí haspah̄ ra güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhm̄ ngue h̄inda hyats'ah̄ ra güenda Oja te guí øth̄. ² Porque da

thats'ah_u ra güenda tengutho gni hyaspah_u ra güenda mi'da yø ja'i. Tengutho gui 'yøth_u, xquet'a gue'a di nja'ah_u'a. ³ ¿Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra güenda yø ja'i ngue ts'udyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø gui xihni cu ngue oxra häi rá dá, pε nu'i p'uya, ra biga di o ni dá. ⁴ Ya hinda zä gui 'yεmni cu: “Ague n'yø, tø ga hahmi ra häi o ni dá”, gui 'yεmbi. A nu'i p'uya, hin gadi unna güenda ngue ra biga oxni dá. ⁵ Ya hinni 'yup'ua te gui mma. 'Be dami hyahra biga o ni dá n'namhma da zä gui hyamba ra häi o rá dá ni cu.

⁶ Nuna ra hya gui nnu mandaxquih_u, nu ra ja'i ngue mandønts'o drá mmui hinda zä gui xihma ra hya. Porque n'na ra cosa xandaxqui, hingui sä di t'unyø fo'yo. Nu'mø bi ncuε ra fo'yo, da za'ah_u. Ximmangu n'na ra cosa ngue mandø mmaðitho, hingui sä di t'unyø ts'udi, porque ra ts'udi di 'da'mi, da nεp'ua häi'a te gui unhn_u.

Dami 'yäph_u Oja te gui homhma.

⁷ Nuna Oja di 'da'i te gui homhma. Dami 'yäpi te gui nneh_u. Nu te gui hyoni, gui tini. Nu'mø gá jätra goxthi ngue gui nzohma Oja, da xoc'ah_u. ⁸ Porque nu ra ja'i ädi te nne, ma t'unni. Nu'a honi, i tini. Nu'a di jätra goxthi, i sojpi.

⁹ Conque nu ra ja'i 'bührá basi, nu'mø bi 'yäpra thuhmε, hingui sä rá mmui ra ja'i ngue ra do di unná basi. ¹⁰ Ogue ra hua da 'yäprá basi, hingra c'εya di unni. ¹¹ A nuyá, i ja ni ts'oquih_u, pε gui padi gui unna cosa nu'a xanho ni basih_u. Man'natho'a ni Papáha bí 'b_u mahets'i ngue xandønho te di 'da'ah_u 'mø gui 'yäph_u.

¹² Tengü gni ne ngue da máxah_u yø ja'i, da ngu'a gui 'yøth_u, dami 'yørpah_u ra 'bäxte mi'da yø ja'i. Ja ni gaxp_u gätho yø hya nt'ot'i p'ua ja ra ley, da gue'ua yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja.

Mahyεjpi ra hya n'na ra goxthi hingui xidi.

¹³ Mente gui 'buhma ua ja ra ximhäi, dami hyaxh_u ra 'yu njuantho. A nuyá, para ngue da zä gui hyaxh_u na ra 'yu na, dami cuth_u p'ua ja ra goxthi hingui xidi. Porque nuna ra 'yu ni ma nidu hingui nnu

manhenni yø ja'i na, ngue xa nxidi ra goxthi 'nε xa nxidi ra 'yu. Pε mandøngu dyø ja'i ni map'ua. ¹⁴ Pε nu ra 'yu njuantho da hyaxra ja'i di nthεui ra 'da'yo te, hingui xidi ra goxthi 'nε hingui xidi ra 'yu. Pε ziyohotho yø ja'i ni map'ua.

Nu'a ga nho rá ndät'ä ra za, gue'a di fadi tema za'a.

¹⁵ Dami mfähma xandønho, nuya yø fehni xännbate da zøp'ua gui 'buhma, da 'yεna ngue mmambrá hya Oja. 'Yo di hä'ah_u, porque maxøts'itho di nεqui ngue yø hoga n'yoh_u, pε nu te ga 'yo, gä ra nts'on_i ørb_u ni ma. ¹⁶ Nu'a te ga 'yo, gue'a gdi pahma te'o'a. Tengutho p'ua ja ra 'uini, gui pahma ngue hinga ja di nzup'ua yø uva. Ni xingyø igo di nzup'ua ja yø 'uini. ¹⁷ Porque gui pahma ngue n'na ra hoga za, ra hoga ndät'ä zädi. Pε nu'a hingra hoga za, hingui ho yø ndät'ä zädi. ¹⁸ Nu ra hoga za, hinga ja zup'ua ra ndät'ä hingui ho. Nu'a hingra hoga za, hinga ja zup'ua ra hoga ndät'ä. ¹⁹ Nu gätho yø za hingui ho yø ndät'ä zädi da ma nt'ets'i ngue da t'udi. ²⁰ Janangue dí xi'ah_u ngue nu'a te ga 'yo ya yø fehni xännbate, gue'a gdi pahma te'o'a.

Jatho gui 'yøth_u'a te rá pähä ni Hmu_h.

²¹ Nuya yø ja'i da 'yεngui ngue drá Hmugui, hinga gä da yarb_u ha di manda Oja. Nu'ua majuan_i ngue da yarb_u di manda Oja, gue'ua yø ja'i da 'yørpabi rá pähä ma Papá bí 'b_u mahets'i. ²² Nu'mø bi zønna pa da thaspa ra güenda yø ja'i, xandøngu yø ja'i da 'yεngui: “Grá hmu, grá hmu. Xquet'a 'nεcähe dá xicähe yø ja'i te'o'i. 'Nε conni thuh_u dá øthegähe yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi. 'Nε conni thuh_u dá øt'ähe xangu yø milagro”, da 'yεngui. ²³ Nu'mø dá thacä p'uya, ga εmbi: “Dami 'uemhma ua dí 'bucä, porque himma amigo'ah_u. Porque høndra nts'o xqui n'yoh_u”, ga εmbi.

Bi nhyεjpa ra hya yoho yø hyønnigu.

²⁴ Nu ra ja'i øde te gäma hya dí mmangä 'nε da 'yøt'e te dí xifi, guehna nnä hyεjpabi n'na ra n'yoh_u ngue ra njammui na, ngue ra mmundo p'ua bi høhrá ngu. ²⁵ Nu'mø bi nja ra 'ye, bi mo ra dathe, bi n'yo ra ndahi ngue bi nønna ngu. Pε himbi dägui, porque ra mmundo p'ua høxrá ngu. ²⁶ Pε nu

ra ja'i øde te gäma hya dí mmangä, 'nε hinda 'yøt'e te dí xifi, guehna nná hyejpabi n'na ra n'yohu ngue hin'ya rá n'yomfeni na. Guep'u ja ra 'bomu dehe bi hyøhrá ngu. ²⁷ Mi n'ye p'aya, bi mo ra dathe, bi n'yo ra ndahj ngue bi nønhna ngu. Bi xot'i, maxøgue bi n'uεni.

²⁸ Mi juahya yø hya bi xännba yø ja'i ra Jesús, di 'yødyø ja'i ya yø hya bi xifi.

²⁹ Porque yø xännbate ngue ra ley hingui ya manzaqui 'mø xännbate, pε nuna ra Jesús εna nts'ut'abitho 'mø xännbate, nu te mma ngue di nja gue'a di njahma'a.

8

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi 'ya rá do'yo.

¹ Mambá εp'u bí ja ra nyuni mambi 'bähra Jesús, xangu yø ja'i bá n'youi. ² Bi guat'a n'na ra n'yohu mi hembra ts'o'ya p'aya. Bi ndantyøhmü p'u 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá hmu, nu'mø guí nne gui 'yørcá ra mate gui 'yøthegui, nugä dí padi ngue da zägui —bi 'yεmbi.

³ Ra Jesús bi dots'i conná 'yε, bi 'yεmbaya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yεmbi.

Høntho bi manna ra hya na, nuna ra därquēhi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ha mi hεmbi. ⁴ Ra Jesús bi 'yεmbra n'yohu mi'u:

—Nuyá, 'yo to guí xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'u 'bähra mmäcja. Da nu ngue ya bi zä'i. Dami 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hεmbi. Janangue da badj gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqúi n'na ra capita.

⁵ Nuna ra Jesús, mi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Bi ma bá äpra mate n'na ra capita. ⁶ Bi 'yεmbi:

—Ague grá hmu, nu'a n'na ra ts'ant'u di mpεp'u ja ma ngu, sä ra ndate ngue tu gä rá do'yo —bi 'yεmbi.

⁷ Ra Jesús bi 'yεmbra n'yohu äpra mate:

—Ga mmagä p'u 'mø, ga ma øthegä —bi 'yεmbi.

⁸ Nu'a ra capita p'aya, mahømbi 'yεmbra Jesús:

—Pε ague grá hmu, 'yo gadi n'uni. Nugä himma nsä'be ngue guí cärbu ja ma ngu. A nuyá, høntho dami manya ngue da zä ra ts'ant'u dí xi'i, ya dí padi ngue da zä ra n'u hεmbi. ⁹ Porque nugui xquet'a 'bui to 'bet'o ngue di mandagui. A nugä p'aya, xquet'a dí si ma soldado dadi manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, i pap'u dí øt'i. Ogue ga εmbi: “Bi 'yεcua”, ra soldado p'aya bá εp'u. Ogue ma hmiqúi, ga 'bεpi te da mεfi, ra hmiqúi øt'e te dí xifi.

¹⁰ Nuna ra Jesús mi 'yøde te xihra capita, di 'yøtho te sifi. Bi 'yεmbyø ja'i n'youi p'aya:

—Majuani dí xi'ahu ngue hinjonni judío di pøni ngue gdi tinnbä rá nt'εc'ei tengu ga 'yεc'εigä na ra n'yohu na. ¹¹ Nugä dí xi'ahu ngue xangu yø ja'i hingyø judío dí bømp'u ni bøxyadi 'nεp'u ni yähra hyadi, ngue nup'u di manda Oja p'u mahets'i, 'dap'u di nsihmεui ra Abraham, conná Isaac, conná Jacob. ¹² A nu'u yø ja'i mi jahma ngue xta nzo rá 'yε Oja 'nε himbi ne, da t'εmp'u thi ja ra 'bexui'u. Ja di nzomp'u 'nε ja di guxp'u yø ts'i'u.

¹³ Ra Jesús bi 'yεmbra capita mi nyau:

—Ni ma ni ngu ya. Nu'a ra hya guí εc'ei ngue da zä ga øt'e, ya bi nja ya.

Ngü ra ora bi manna ra hya na, 'bexpi zä ra ts'ant'u mi'u.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Bedu.

¹⁴ Ra Jesús bi map'u ja rá ngu ra Bedu. Nu'a rá to ra Bedu oxpu ja rá t'ots'i ngue mi hεmbra pa. ¹⁵ Ra Jesús bi bεnnbä rá 'yε ra därquēhi ngue bi gats'i. 'Bexpi zä ra pa mi hεmbi. Nuna ra xisu p'aya, bi nangui ngue bi hojpi te da zi yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø därquēhi.

¹⁶ Mi dähra nde p'aya, nup'u 'bähra Jesús, xangu yø ja'i n'youi yø ts'onthi bá ts'innbi ngue da 'yøthe. Pε ra Jesús høntho da ma ngue da zä yø ja'i n'youi yø ts'onthi, 'bexi sä. 'Dama 'dan'yo yø n'u hεmbyø ja'i, pε gä bi 'yøthe. ¹⁷ Mi nja na ra hya na, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaiás ngue bi 'yεna: “Nu te gäma n'u gmi hεmphu, gä bi hyaqui hapu mi'u”, bi 'yεna.

Yonc'ei bi nyau ra Jesús.

¹⁸ Mi nu ra Jesús ngue mandøngu dyø ja'i di mäts'i. Bi xihyø xädi p'aya ngue bi mahä

dí ma man'na nguadi rā zabi. ¹⁹ Nu'a n'na rā xānnbate ngue rā ley bi guarbū 'bāhrra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grā xānnbate, nugā dí nne gā mme hapū gdí ma —bi 'yēmbi.

²⁰ Rā Jesús bi 'yēmp'a yaui:

—Yø haho ja yø 'bido hapū sāya. Yø ts'int's'ū ja yø 'bafi hapū sāya. Pε rā N'yohū bí 'yē mahēts'i, hīn'yū rā ngu hapū dī n'oxi.

²¹ Pε nu'a n'na nc'ēi rā xādi bi 'yēmbi:

—Ague grā hmu, dami 'dacra nt'ēdi ngue 'be dā dū mā papá, gā āgui, ya gā mε p'ūya —bi 'yēmbi.

²² Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ma gā mmehma. Nu'ū yø ja'ī ēntho ya xa ndū ngue hīngui pa Oja, gue'ū da 'yāhyø mmīnduui'ū.

Rā Jesús bi sāyabi rā ndāhi conyø funthe.

²³ Nunā rā Jesús bi yarbū ja rā barco ngue bī ma, bī mähā yø xādi. ²⁴ Pε nup'ū ja rā zabi, bī nanga n'na rā ndate ndāhi. Nu'ū yø funthe nangui, so mbo rā barco mēnte atho rā Jesús. ²⁵ Nu'ū yø xādi p'ūya, bá āp'ū bí āha, bi 'yēmbi:

—Ague grā Hmu, dami yanje. Ya ja ngue dā thunt'a mbonthe rā barco. Ya gā tuhū —bi 'yēmbi.

²⁶ Rā Jesús bi 'yēmbyø xādi:

—¿Hanja ngue guí sūhū? ¿Ua hīngui ēc'ēi ngue gā fāxahū? —bi 'yēmbi.

Mī nangra Jesús, bi hejpbāi rā ndāhi 'nēhyø funthe. Mī hejpi, 'bexpī nsāya.

²⁷ Nu'ū yø xādi p'ūya, di 'yøtho te bī nja. Dī n'yēmbi n'na ngu n'na:

—¿Te'o nī n'yohū nā n'yø? Astā rā ndāhi 'nēhrra dehe ēc'ēi 'mø bi zofo —dī n'yēmbi.

Rā Jesús bi 'yøthe yonc'ēi mī n'youi yø ts'onthi.

²⁸ Mī zøm man'na nguadi rā zabi, ja rā häi nī hū ngue Gadara. Ja bī nthēui p'ū rā Jesús yoho yø n'yohū mī n'youi yø ts'onthi. Pε mandønts'otho, xpī 'yēp'ū ja rā camposanto. Astā nts'ūtho to dā thop'ū ja rā 'yu. ²⁹ Mī nu rā Jesús, bī mēhrra mafi. Bi 'yēmbi:

—Ague Jesús, rā Ts'ant'ū'i Oja, ¿hanja ngue gadī nthint'ua dí 'bucāhe? Porque tobe hīngui sōnna pa ngue gui pēnngahe rā castigo —bi 'yēmbi.

³⁰ Nup'ū yap'ūtho, māmbi 'yop'ū n'na 'būi yø ts'ūdi, mā 'yonī p'ū ngue sīhmε. ³¹ Nu'ū yø ts'onthi bi 'yēmbra Jesús:

—Nu'mø guí nne ngue gā hēcāhe ua ya yø n'yohū 'bucua, pε dami 'dacje rā nt'ēdi ngue gā cāt'āhe yø mmūi yø ts'ūdi bí 'yonū —bi 'yēmbi.

³² Rā Jesús bī unna nt'ēdi yø ts'onthi, bi 'yēmbi: —I mähā nū bí 'būhyø ts'ūdi 'mø.

Janāngue nu'ū yø ts'onthi bi hyep'ū yø n'yohū mī n'youi, i ncārbū ja yø mmūi yø ts'ūdi. Yø ts'ūdi p'ūya, bi gū rā 'dihī, bī nhyorbū ja rā zabi. Gā ja bi jārbbū rā dehe.

³³ Nu'ū mī fāhyø ts'ūdi p'ūya, bī nsū 'mø mī nu te bī nja. N'na 'dihitho bī map'ū bí ja rā hnīni ngue bá mā te bī nja. Bī mā tengue xi thohyø ts'ūdi, 'nε bī mā tengue xi tho'ū yø n'yohū mī n'youi yø ts'onthi. ³⁴ Nu'ū yø ja'ī māmbi 'būp'ū ja rā hnīni, gā bī ma ngue bī zømp'ū bí 'būhrra Jesús. Mī zønyø ja'ī p'ū 'būhrra Jesús, bi xifi ngue dā ma.

9

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue dā fadi ngue ja rá ts'ēdi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'ī.

¹ Rā Jesús bi yarbū ja rā barco ngue dā ma, dī ma man'na nguadi rā zabi ha bí ja rā hnīni. ² Mī zømp'ū ja rā hnīni, bá thunnbābi n'na nc'ēi bá oxrá fīdi ngue tudyø gua. Mī nu rā Jesús te øtyø ja'ī bá dū rā dārquēhī, i padī ngue ēc'ēi yø ja'ī ngue dā zā dā 'yøthe rā dārquēhī. Bi 'yēmbra dārquēhī p'ūya:

—Ague ts'ant'ū'i, 'yo tu nī mmūi, ya dā pun'nā nī ts'oqui ya —bi 'yēmbi.

³ Nunā rā hyā bī manna Jesús, mī 'yøhyø xānnbate ngue rā ley, bī mbøcūε. Bi 'yēmp'ū ja yø n'yomfēni: “Nunā rā n'yohū 'bucua, thenmahya Oja nā co nu'a rā hyā i mma”.

⁴ Pε rā Jesús i patho te mbēnya yø n'yohū mbøcūε, bi 'yēmbi:

—Nunā rā hyā gā bēmhmū ya, hīnga ja rā njap'ū nā. ⁵ Nugā dá xihrra n'yohū 'bucua, dí ēmbi: “Ya dā pun'nā nī ts'oqui ya”. Pε nuyā, hīndī nēquī xāho ngue'mø bī mpunnbī oque hīn'nā. Pε nu'mø gā ēmbi: “Dami nangui, gui caxnī fīdi, guī mma”, gā ēmbi, nu'mø ngue bī n'yo p'ūya, ya guí pahmū xāho ngue ja mā ts'ēdi. ⁶ A nuyā, dami pahmū ya ngue rā N'yohū bí 'yē mahēts'i, ja

rá ts'edi ua ja ra ximhäi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohu xan'u p'uya:

—Damı nanguı, caxni fıdı, ni ma ni ngu.

⁷ Ra dārquēhi p'uya, bi nanguı, bi ma rá ngu. ⁸ Mi nu yø ja'i te bi nja, bi nsu yø ja'i. Pe espabi Oja porque di nequi ngue Oja di unna ts'edi te ø'na ra n'yohu na.

Ra Jesús bi zixra Mateo, da 'yøt'e ngue rá xädi.

⁹ Mi ma ra Jesús, ni nthop'u ja rá oficina n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Mateo, nuna jamba ra menyu yø ja'i ja te pä. Mi nu ra Jesús, bi 'yembi:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yembi.

Ra Mateo p'uya, bi zop'u rá oficina ngue bi me ra Jesús.

Nuya yø ja'i t'embı ja yø ts'oqui, 'dap'u sihmēui ra Jesús.

¹⁰ Man'na ra pa p'uya, nuna ra Jesús bi me yø xädi p'u ja rá ngu ra Mateo ngue da nsihme. Xangu yø ngüthäi 'bap'u, co 'ne hmi'da yø ja'i t'embı ngue ja yø ts'oqui, gä 'dap'u sihmēui ra Jesús. ¹¹ Yø fariseo p'uya mi nu te øtra Jesús, bi 'yørpabi ra nt'änni'u yø xädi, bi 'yembi:

—¿Hanja ni xänbatehu ngue 'dap'u sihmēhu yø ngüthäi co 'nehyu mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui? —bi 'yembi.

¹² Mi 'yøhra Jesús te sipyø xädi, bi 'yemp'u di yahni:

—Nuya yø ja'i di hyenni, guehya ni 'yehra 'yøthe ya. Pe yø ja'i xanzaqui, hinga gue'u ni 'yē'u. ¹³ Damı xähmu te ni bønyø hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Dı nnegä ngue di nja ni nhuēcatehu, porque guehna man'natho di muui na ngue yø 'bøt'e gui ørcahu”, en'Oja. A nugä, dá ehē ngue gue'u yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'u ra nts'o ga 'yo, hinga gue'u yø ja'i ena ngue ya 'yo xanho dá ehē ga nzofu —bi 'yembi.

Bi manna Jesús hanja ngue hinguı etyø mmı yø xädi.

¹⁴ Nu'u yø xädi ra Xuua bi guarbu 'bähra Jesús. Bi 'yembi:

—¿Hanja ni xädi ngue hinguı etyø mmı? Conque nugähe 'nehyø fariseo emmēi dí ε'ma mmıgähe —bi 'yembi.

¹⁵ Ra Jesús bi 'yembya yaui:

—Nu'u yø ja'i ts'ofu ngue da nu ra nthati, hinguı 'bu ndummı ngue da 'yetyø mmı mente 'dap'u 'bähmu ra novio. Njarbatho ma xädigä ya, hinguı etyø mmı ngue 'daua di n'yo'be. Pe bá ep'u ra pa ngue da zigaguı ma nsu'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfadı ngue da zä da 'yetyø mmı ya ma xädi 'mø.

¹⁶ Nuna ra 'da'yo hya di xänbäte, n'nan'yo na ngue ra nyoguı xädi. Tengütho n'na ra 'da'yo ulu, hinda zä di 'bøtra zε'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onna zε'ulu. ¹⁷ Tengütho ra 'da'yo vino hinguı sä da sirbu ja ra zεxfanı ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zεxfanı 'mø da sit'i, ja di m'mep'u p'uya. Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifanı da sit'i n'namhma ngue gä yoho hındı m'medi.

N'na ra n'yohu bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

¹⁸ Mente ra Jesús bi xihyø ja'i ya yø hya ya, bi zø'a n'na ra n'yohu 'bet'o ngue yø judıo. Bi ndantyøhmı p'u 'bähra Jesús, bi 'yembi:

—Nu ma t'ixu exa ja bi du, pe nu'mø guı mma, gui japni 'yε p'u ja rá do'yo, mahøndı m'mı.

¹⁹ Ra Jesús bi nangbu mi hudı, bi mε'a sits'i. Bi mähä yø xädi.

²⁰ Mente ni 'yo ra Jesús, nuna n'na ra xisu ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mäcji, bi guarbu ja rá xütha ra Jesús ngue bi dārpa rá nyanı rá he. ²¹ I en'a mbo rá mmı: “Nu'mø ga thärpabi rá he ra Jesús, da zäguı”, bi 'yēna. ²² Mi dädi, 'bexpi 'bätra Jesús ngue bi hyetra xisu. Bi 'yembıya:

—Ague t'ixu, da hyu ni mmı. Ya bi zä'i ngue gä 'yεc'ıguı ngue da zä'i comma ts'edi —bi 'yembi.

'Bexque'a bi zä ra n'u mi hembra xisu.

²³ Mi zømp'u ja rá ngu ra n'yohu na ra Jesús, bi nu ngue 'bap'u yø mε'bida. Di yännı yø ja'i 'bap'u ngue zoni. ²⁴ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Damı pømhmu ua. Nuna ra hmute 'bucua, hinguı tu na, i atho na —bi 'yembi.

Pe nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thenthø, porque padı ngue ya xi du ra hmute. ²⁵ Mi bøn'athi gätho yø ja'i p'uya, ra Jesús bi thop'u brä 'benna hmute. Bi bennba rá 'yε ra

hmute bi gats'i. Ra hmute p'uya bi bennate, bi nangui. ²⁶ Nu te bi 'yøtra Jesús, bi n'yo ra hya ndap'u bi zä'a ra xequi'a.

Ra Jesús bi 'yøthe yoho yø xädä.

²⁷ Mambá ep'u ja ra ngu na ra Jesús, nup'u ja ra 'yu bi denni yoho yø xädä. Ni mafi, bi 'yembj:

—Ague rá mbom'meto'i ra David, dami huεga'be.

²⁸ Mi yurbu ja rá ngu ra Jesús, bi guatyø xädä. Ra Jesús bi 'yembj:

—¿Ua guí εc'εiui ngue da zä ga øt'ä na te guí xicui ya?

Yø xädä p'uya bi 'yembj:

—Ahá grá Hmu, dí εc'εi'be ngue da zä gui 'yøt'e —bi 'yembj.

²⁹ Bi macyø 'ye ra Jesús ngue bi därpa yø dä yø xädä. Bi 'yembj:

—Ngue guí εc'εiui ngue da zä ga øthe'au, da zä'au ya.

³⁰ Nu'u yø xädä p'uya 'bexpj nzø yø dä. Pe ra Jesús di hejpi ngue hinte da ma, bi 'yembj:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue guí mmammj te dá øt'au ya —bi 'yembj.

³¹ Pe nuya mayø xädä, høntho bi nhyehmj ra Jesús, to bi zä xifi te xi 'yørpabi ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra gone.

³² Høntho bi ma ya mayø xädä, bi zø hmi'da yø ja'i p'u ha 'bähra Jesús, bá zinnbabi n'na ra n'yohu di gonebi ra ts'onthi. ³³ Nuna ra Jesús bi japra ts'onthi ngue bi hyep'u ra ja'i n'youi. Bi zä bi nya ra gone. Pe yø ja'i bi nu te bi nja, di 'yøtho, di n'yembj:

—Nuna te dá nuhu bi nja ya, mente yø pa xa thogui hinjongui pøni ngue da ngu'a da 'yøt'ua ja ra häi Israel.

³⁴ Pe yø fariseo bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, porque gue'a ra zithu yø hmu yø ts'onthi i fäts'i te øt'e —bi 'yεna.

Ra Jesús di huεcyø ja'i.

³⁵ Nuna ra Jesús bi n'yo ndap'u bi zä yø hnini. Nup'u ja yø hnini søni, xännbabi rá hya Oja yø ja'i di mpeti p'u ja yø njja yø judío. I xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'ye Oja yø ja'i. Yø ja'i 'dama 'dan'yo man'u hembj, pe gä bi 'yøthe

ra Jesús. ³⁶ Nu'mø bi nu ngue xangu yø ja'i di mpeti p'u ha søni, εmmεi di huεqui. Porque yø ja'i 'bu ndummæi, hingui padj te da 'yøt'e. Æntho yø de'yo 'mø hinjo'o to da mädi. ³⁷ Pe ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Majuani dí xi'ahu, ngue xangu ra 'befi i ja, pe yø mæfi zi yohotho 'bæi. ³⁸ Janangue nuyá, nuna Oja rá mmeti ra 'befi, dami 'yäphu ngue da menhyø mæfi p'u ja rá 'befi.

10

Ra Jesús bi 'yεxi 'dεma yoho yø xädi.

¹ Ra Jesús bi zo'u 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da gue'u yø ja'i hembj n'na ma 'dan'yo ma n'u, da 'yøthe. ² Ja ua yø thuhu ya 'de'ma yonc'ei yø representante ra Jesús. Rá mädi rá thuhu ra Simu, nu'a i nhuta m'mæfa ngue ra Bedu. Ra Andre nuna rá n'yohu ra Bedu. Ra Jacobo, 'nehra Xuua, guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo ya. ³ Ra Lipe. Ra Bartolomé. Ra Toma. Ra Mateo nuna ra nguthäi. Ra Jacobo nuna rá ts'ant'u ra Alfeo. Ra Lebeo nuna ja man'na ra thuhu ngue ra Tadeo. ⁴ Ra Simu nuna n'youi ra partido ngue ra cananista. 'Nehra Judas Iscariote nuna bi dä ra Jesús.

Bi xi'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús ngue da ma da xännba ra hya yø ja'i.

⁵ Nuya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yεt'i ngue da manna hya. Rá mädi bi 'yembj:

—'Yo gni mähä p'u ja rá m'mahyø ja'i hingyø judío. 'Nε 'yo guí cæhu p'u ja yø hnini ja'a ra ra häi Samaria. ⁶ Sinoque i mähä p'u 'bahyø judío. Porque yø judío tengutho yø de'yo ngue xa m'mædi. ⁷ Guí xihmu yø ja'i p'u gdi mähä ngue nuna Oja bi 'bu mahets'i, ya da guehyø pa jap'u da 'yudi ngue di manda ua ya. ⁸ Dami 'yøthehu yø ja'i di hyenni. Guí 'yøthehu ngue di bennate yø ánima. Guí 'yøthehu yø ja'i 'ya yø do'yo. Guí 'yøthehu yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nuna ra ts'edi ga 'da'ahu, hinte dá jap'ahu. Janangue nuyá, nu yø ja'i guí 'yøthehu, 'yo te guí jambahu.

⁹ 'Yo guí haxhu ra menyu ngue ra oro ogue ra t'axi ogue ra cobre. ¹⁰ 'Yo tema lega guí cæhu. O guí cæni mponihu. 'Yo

guí cuxh̄u mi'da yø thixfani ogue yø tøhø. Porque rá m̄efi Oja jatho ngue di t'unn̄i te da zi.

11 Nu'mø gá sømhm̄u p'ua ja n'na ra dan̄ihni ogue ja n'na ra t'unn̄ihni, dami hyomhm̄u n'na ra n'yoh̄u nu'a hnuman̄ho p'ua ja rá hn̄ini, dami 'yāph̄u ra nt'edi ngue di 'da'ah̄u rá ts'āya. Ja dami nsāyah̄u p'ua ja rá ngu'a, asta gue'mø guá eh̄ma. 12 Nu'mø gá cuth̄u mbo ra ngu, gui 'yemhm̄u: “Oja di japyø ja'i 'bucua”. 13 Nu'mø da nu man̄ho'ah̄u yø ja'i 'bup'ua ja ra ngu, ya di tocabi na ra nzengua guí xihm̄u 'mø. Pɛ nu'mø ngue hingui nnu man̄ho'ah̄u, nu'a ra nzengua guí xihm̄u, ya h̄indi tocabi. 14 Nu'mø ngue himbi hnu man̄ho'ah̄u p'ua ja n'na ra hn̄ini ogue ja n'na ra ngu h̄indi n'na'ah̄u rá ts'āya 'nɛ h̄inda ne da 'yøhyø ja'i na ra hya guí xihm̄u, ni mäh̄a p'uya, pømhm̄u p'ua ja ra hn̄ini ogue ja ra ngu. Dami huamhm̄ra fonth̄ai di n'youi ni mbonguah̄u. 15 Majuan̄i dí xi'ah̄u ngue nu'mø ra pa dan̄i hyaspa ra güenda Oja ya yø ja'i di ja'ah̄u p'ua, man'na xangu ra castigo da thohya, ngue'a te ra castigo da tho'ua yø ja'i mi 'bup'ua ja ra hn̄ini Sodoma 'nɛp'ua ja ra hn̄ini Gomorra.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'ua da ts'ui.

16 A nuyá, ga pɛn'nah̄u p'ua ha 'buhyø ts'oc'ei, ngue nts'utho, tengutho yø de'yo 'mø bi zømp'ua 'buhyø zate. Pɛ dami 'yøt'e ngue gyø njamm̄ih̄u, gui mfäh̄m̄u, tengutho gui mfäh̄yø c'eya. Pɛ 'yo to gui s̄ah̄m̄u, gui 'yøth̄u tengutho yø paloma ngue hingyø nequis̄ui. 17 Dami mfäh̄m̄u p'ua 'buhyø ja'i. Porque yø ja'i da zixah̄u fädi. Nup'ua ja yø nija yø ja'i da mɛp'ah̄u. 18 Di dä'ah̄u p'ua 'buhyø ts'ut'abi 'nɛp'ua 'buhyø go-bierno. Di u'ah̄u yø ja'i ngue guí ɛc'eigah̄u. Nu'mø ngue ya gdí 'buhm̄u p'ua ha 'buhyø ts'ut'abi, ngu'ua yø judío, ngu'ua hingyø judío, gä da zä da 'yøhna ra hoga 'da'yo hya guí xihm̄u. 19 Nu'mø bi jo'ah̄u, 'yo sä di tu ni mm̄ih̄u'a te ra hya ja ngue gui xihm̄u ra ts'ut'abi. Nu'a ra ora guí dä ni hyah̄u p'ua ja ra ts'ut'abi, Oja di 'da'ah̄u ra hya ja ngue guí mmamhm̄u. 20 Porque ra Espiritu Santo di bɛn'nah̄u ra hya guí xihm̄u ra

ts'ut'abi. Hingni n'yomfɛnise guí j̄acra hya guí mmamhm̄u.

21 Nu yø n'yoh̄u ɛc'eigui, di yapse yø n'yoh̄u hingui ɛc'eigui ngue da tho. Yø papá, nu'mø bi 'yɛc'eigui yø basi, di dä yø basi ngue da tho. Yø basi p'uya, nu'mø bi 'yɛc'eigui yø papá, di dä yø papá ngue da tho. 22 Hønnbu bi zä da zä'ah̄u yø ja'i ngue guí ɛc'eigah̄u. Pɛ nu ra ja'i da zeti hangu ra n'ua da thogui, guehna di nyanná te na. 23 Nu'mø bá ju'ah̄u n'na ra hn̄ini, dami 'dagui gdí mäh̄a man'na ra hn̄ini. Pɛ nugä dí xi'ah̄u, tobe h̄in gadi tati gadi 'yomhm̄u ra hya p'ua ha 'buhyø judío 'mø mi zønna pa da hyaspa ra güenda yø ja'i ra N'yoh̄u bi 'yɛ mahɛts'i.

24 Nu ra xädi, 'yo di ɛna ngue h̄inda thogui tengutho thohrá xännbate. Xi mmangu ra hmiq̄ui, 'yo di ɛna ngue h̄inda thogui tengutho thohrá hm̄u. 25 Nu ra xädi, di m'mai ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá xännbate. Ra hmiq̄ui p'uya, di m'mai ngue ra conforme, ngue da thogui tengutho da thohrá hm̄u. Nu'mø ngue bi nu man'ugä yø ja'i, gui huq̄ui ngue drá zithu, goma gue'ah̄u h̄inda nu mman'ua'ah̄u yø ja'i ngue guí tɛngah̄u.

Ra Jesús bi ma ndana ja ngue da ts'u.

26 Janangue nuya yø ja'i s̄u'ah̄u, 'yo guí suh̄u ya. Nu te gäma hya njo'mi, siempre da famhma. 27 Nuya yø hya dí xi'asɛh̄u, dami xihm̄u gätho yø ja'i. Nuya yø hya dí hut'atho ni guh̄u, i nt'øde ra hya gä ra hn̄ini. 28 'Yo guí suh̄u da ne da hyo'ah̄u. Porque nu'mø bi hyo'ah̄u, nu ra te ya h̄inda zä te da japi. Nuna Oja, ja rá ts'edi ngue di juat'a ni do'yoh̄u 'nɛ ni teh̄u p'ua ja ra nidu, guehna dami suh̄u na.

29 Nu'mø bi 'bä yoho yø ts'int's̄u, hõnda n'na ra xani ma t'uni. Pɛ hinga n'na di m'mɛ'ua yø ts'int's̄u mɛnte ngue h̄indi unna nt'edi ni Papáhu. 30 Januan̄i ngue fāxah̄u Oja. Conque asta ni xtah̄u i m'mede n'na ngu n'na. 31 Janangue 'yo guí suh̄u yø ja'i. Porque man'na xammadi'ah̄u ngue yø ts'int's̄u, madague'a ngue yø mmundotho'ua.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue h̄inda gømp'ua ha 'buhyø mmic'eiui.

³² Nu to gätho da mamp'u 'b'ahyø ja'i ngue εc'eigui, xquet'a ga mmangä p'u 'b'ahma Papá bí 'b'ah mahets'i ngue dadi n'amigo'be ra ja'i. ³³ Pe nu te'o da gongä p'u 'b'ahyø ja'i, da ma ngue hingui εc'eigui, xquet'a ga mmangä p'u ha bí 'b'ahma Papá mahets'i ngue hin dadi n'amigo'be ra ja'i da gongui.

Nup'u ha t'ec'ei ra Jesús, bi ma ngue di nja ra sui.

³⁴ 'Yo guí emhm'u ngue dá εcä ua ja ra ximhäi ngue hin tema n'u guí sähu. Nu'á, hin'na'a. Sinoque di nja ra sui. ³⁵ Dá εcä ua ngue di nja'a di nsahyø ja'i. Ra ts'unt'u di nsahmi ra papá. Ra hmute di nsahmi ra mamá. Ra ts'ihue di nsahmi rá cá. ³⁶ Nu'u yø nsaiui ra ja'i da 'yεc'eigui, gue'u 'b'ap'u ja rá ngu da zai.

³⁷ A nuyá, nu ra ja'i ngue ma datho di mahrá papá, di mahrá mamá, ngue nugui, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. A nu ra ja'i ngue ma datho di mahrá ts'unt'u, di mahrá t'ixu ngue nugui, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. ³⁸ Nu ra ja'i hingui nne da denngui ngue su da tho, guehna ra ja'i ya hingrá nsäui da denngui. ³⁹ Nu ra ja'i da gohrá mmui ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mehrá te na. Pe nu ra ja'i hinha ga gohrá mmui mada tho, guehna ra ja'i di nyanná te na.

Oja da gutyø ja'i'a te ra nho xa 'yøt'e.

⁴⁰ Nu ra ja'i da 'yøt'ah'u masu, guehna ra ja'i tengutho 'mø go di ørcagui masu na. Nu ra ja'i da 'yørcagui masu, tengutho 'mø go di ørpabi masu'a to bá penngui. ⁴¹ Nu ra ja'i ørpa masu n'na rá pøngahya Oja porque pahra ja'i ngue gue'a rá m'menhni Oja, di t'unná nzäbi ra ja'i tengutho rá nzäbi ma t'unni rá pøngahya Oja. Ximmangu ra ja'i ørpa masu n'na ra hoga n'yohu, porque padi ngue xanho ga 'yo ra n'yohu, di t'unná nzäbi ra ja'i tengutho rá nzäbi ma t'unni ra hoga n'yohu. ⁴² A nuyá, ndana bi zä ya ma xädi, nu ra ja'i da 'yørpa ra nho ngue padi ngue i tenngui, madague'a n'na zi vaso ra dehe di unni, hindí 'b'ehrá nzäbi ra ja'i, Oja da gut'i.

11

Ra Xuua bi 'yet'i yoho yø xädi bi ma bá nyai ra Jesús.

¹ Nuyá 'dε'ma yoho yø xädi ra Jesús, mi juadi bi xifi te ja ngue da 'yøt'e, bi map'u bí ja yø hnini na ra Jesús ngue da xänba ra hya yø ja'i. ² Ra Xuua ya mi ofädi bi 'yøde te øtra Cristo. Janangue bi mēnhni yoho yø xädi ngue bá nyai ra Jesús. ³ Mi zømp'u ha 'bui, bi 'yembrä Jesús:

—¿Ua gue'e na ra Cristo mi ja ngue dá εhε di ndast'abi, ua gue ga tø'mähe man'na? —bi 'yembí.

⁴ Ra Jesús bi 'yembya yai:

—Ni me ya, bá xihmi ra Xuua'a te ra hya gá nui bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi dí mmangä. ⁵ Dami xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hembí. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bennate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya. ⁶ Ra mmenthi di nthui ra ja'i hinha di gohrá mmui ngue εc'eigui.

⁷ Mi mengyø m'menhni ra Xuua, nuna ra Jesús bi d'u'mi bi c'annbabi yø ja'i na ra Xuua. Bi 'yembí:

—¿Te'o gá ma guá nuhu p'u bí ja ra dapo? ¿Ua guá nuhu n'na ra n'yohu hingui nzaqui rá mmui, enthó n'na ra zafani 'mø anna ndahi? ⁸ Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nuhu 'mø? ¿Ua guá nuhu n'na ra n'yohu ngue he ra hoga ulu? Pe guí pahmu ngue yø ja'i he ra hoga ulu, guep'u ja yø ngu yø dast'abi 'bui. ⁹ Pe xi'mø hinga gue'a guá nuhu'a, ¿te'o guá nuhu 'mø? ¿Ua guá nuhu n'na rá pøngahya Oja? Majuaní ngue gue'a rá pøngahya Oja guá nuhu. Pegue tate na, ngue gätho mi'da yø pøngahya xa m'mui. ¹⁰ Nuna ra Xuua guehna rá m'menhni Oja mmamp'u ja ra Maca Libro na, ngue εna: “Nugä ga εt'ä ma m'menhni, di m'met'o p'u gdi ma. Gue'a di hoqui hapu ja ngue gui thogui”, bi 'yεna. ¹¹ Majuaní dí xi'ahu, nu hangu yø ja'i 'bui, hinjongui pøni ngue di tate guehna ra Xuua bi 'yøtra nxixya. Pe nuyá, to bi zä ma ja'i ya o rá 'ye Oja ya, guehya ma datho bi nthui ra mmenthi ya ngue ra Xuua.

¹² Bá fu'mø yø pa bá øtra nxixya ra Xuua ya, asta quehyø pa dí 'b'ahu ya, januaní di xonyø ja'i da zo rá 'ye Oja. Nuyá yø ja'i

di xøni da zo rá 'yε Oja, i nne ngue xøgue ra sønitho di nja. ¹³ Hante ngue di m'məhra Xuua, nu te gāma hya bi man'a m'met'o yø pøngahya Oja, dague'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra ley, gātho bi mā ngue bá εp'u ra pa di manda ua Oja. ¹⁴ A nuna ra Elías bi man'a m'met'o rá pøngahya Oja, nu'mø guí nne gui pahmə ha rá nja ra hya, nuna ra Xuua ya, quehna bi t'embj ngue ra Elías. ¹⁵ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmə na ra hya dí mmangä ya.

¹⁶ Ma ga honi te gda hyejpä yø ja'i 'bəhra pa ja p'uya. Gdá hyejpäbi yø basj n'yemp'u ja ra tai. I mmatyø mmimbasjui ngue di n'yemmi, i embj. ¹⁷ “Dá pixt'ähe ra xithi ngue xquí nnehmə, pε hingá nnehmə. Dá tut'ähe yø thuhj ngue yø thundumməi, pε hingá nzomhmə”, bi 'yembj. ¹⁸ Guí njathə p'uya, nu'mø himbj nja'a te guí mmamhmə, guí mbøcuehə. Porque ba εhra Xuua, nuna bi 'yetrá mməi, a nu'ahə p'uya, gá 'yemhmə ngue n'youi ra ts'onthi ngue'a te øt'e. ¹⁹ A nuyá, guécä drá N'yohə dá ε mahets'i, dí si'a te dí tini, a nu'ahə p'uya guí εnjə ngue drá nhyøt'a zihmε. Guí εnjə ngue dadi thegä'be'u yø ja'i ja yø ts'oqui 'nε'u yø nguthäi. Pε nuna ra hya njuantho, nu'mø di n'yomfēni xanho yø ja'i, da badi ha rá nja ra hya.

Oja da hyaspa ra güenda yø ja'i hingui nnu manho ra hya.

²⁰ Nuna ra Jesús, nu'u yø ja'i 'bəp'u ja yø hnini xi 'yøt'e xangu yø milagro, bi mudi bi hejpi te ga 'yo yø ja'i, porque hingui nne yø ja'i da hyep'u ra nts'o ga 'yo. Bi 'yembj:

²¹ —Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bəp'u ja ra hnini Corazín. Hague ngu ra castigo da thohyø ja'i 'bəp'u ja ra hnini Bet-saida. Porque himbj 'yεc'εigui 'mø mi nu yø milagro dá ørbə ha 'bəi. A nu'mø xta nnu yø milagro yø ja'i mi 'bəp'u ja yø nyogui hnini Tiro 'nεp'u Sidón, n'na zihmantho xta hyep'u ra nts'o manj n'yo yø ja'i. Xti n'yuxyø 'bospi 'nε xta hye yø he nu'a he yø ja'i 'mø 'bə ndumməi. ²² Nugä dí xi'ahə ngue nu'mø ra pa danj thaxra güenda, man'na xangu ra castigo da thohyø ja'i festa ra hya ya, ngue'a ra castigo da thohyø ja'i mi 'bəp'u ja ra hnini Tiro 'nεp'u ja ra hnini Sidón. ²³ A nuyá yø ja'i 'bəp'u ja ra hnini Capernaum,

rá nzequi εna ngue da t'εspabi ua ja ra häi, 'nεp'u mahets'i da t'εspi. Pε gue di map'u ja ra nidu ya. Porque himbj hyep'u ra nts'o ga 'yo. Nu'u yø nyogui ja'i mi 'bəp'u ja ra hnini Sodoma, nu'mø xta nnu yø milagro tengutho bi njap'u ja ra hnini Capernaum, xta hyep'u ra nts'o manj n'yo yø ja'i'a ra hnini'a 'nε hinxta nguahyø ja'i 'mø. ²⁴ Nugä dí xi'ahə ngue nu'mø ra pa danj thaxra güenda, man'na xangu ra castigo da tho'u yø mmengu Capernaum ngue ra castigo da thohyø ja'i mi 'bəp'u ja ra hnini Sodoma.

Ra Jesús bi 'yεspa Oja.

²⁵ Man'na ra ora p'uya, ra Jesús bi 'yεna:
—Ma Papá'i, dadi ja mammadi'i, grá Hmu p'u mahets'i, grá Hmu ua ja ra ximhäi. Porque yø ja'i εna ngue yø bamhya, i εna ngue tini xanho yø mməi hanja ra hya, pε gá 'yajpabi ya yø hya ya. Gá japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basj ngue yø 'yøde. ²⁶ Nguna gá 'yøt'e ma Papá'i, porque gue'a guá sänni ngue di nja'a.

Ra Jesús bi zohyø ja'i ya xa nyägui.

²⁷ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu'a ma Papá, bi däqui gātho yø cosa ngue ga manda. Hingongi pøni ngue dadi mpahmi xanho'a rá Ts'unt'u Oja, sinoque hønse'a rá Papá di mpahmi. Hingongi pøni ngue dadi mpahmi'a ra Papá, sinoque hønse'a rá Ts'unt'u di mpahmi. Nu ra ja'i da neprá Ts'unt'u Oja ngue da badi te'o na rá Papá, da zä da badi. ²⁸ Nu gātho yø ja'i ya xa nyägui ngue hingui hät'i da 'yøt'e te gāma hya sännbi, damj n'unj ngue ga fāxahə n'namhma ngue da dinj ha di nsäya nj tehə. ²⁹ Damj 'yøt'e ngue nj Hmuju. Damj hyaxhə na ra hya dí xän'nahə. A nuguí, dí ya mantudi, hingrá n'yets'i nna ya. Nuna ra hya dí mmangä, da hyut'a nj mməihə na. ³⁰ Nuyá yø hya dadi mandagä gui 'yøthə, hindj ən'ahə ya. Porque nu te dí xännbate, hingui henni gdi 'yøthə.

12

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ Nuyá yø pa ya, nuna ra Jesús co 'nεhyø xädi bi tocabi ngue bi thop'u ja yø nuatrigo 'mø ra pa ngue ra ts'äya. Nu'u yø xädi bi

zä ngue tu manthuhu, janangue bi daxtyø trigo, bi za. ² Mi nu yø fariseo te øtyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ni xädi gue di mpefi. Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä ngue to di mpefi —bi 'yεmbi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'ne'u mi n'youi, ¿ua hinjam'mø gadi xähma p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nu ra David bi yurbu ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuhme xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'ne'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhme'u, hinda unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhme t'uspabi Oja. ⁵ ¿Ua hin gadi xähma te mmamp'u ja ra ley, ngue yø mmäcja 'bup'u ja ra nija, nu'mø ra pa ngue ra ts'äya di mpefi, pe hinda t'εmbi ngue ra ts'oqui øt'e ngue njap'u? ⁶ Nugä dí xi'ähya ya, ngue nua ha gui 'buhma, 'bucua n'na nc'ei tate ngue ra nija. ⁷ Pe hingui tinni mmaih hanja'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Dí nnegä ngue di nja ni nhuεcateha, porque guehna man'natho di muu'a ngue yø 'bøt'e gui ørcaha”, i εna. Porque nu'mø di ja ni nhuεcateha, nuya yø ja'i hin tema hya øt'e, hingui 'yεmphu ngue ja yø ts'oqui 'mø. ⁸ A nu ra N'yohu bi 'yε mahets'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja 'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yε.

⁹ Mi ma ra Jesús, i map'u ja rá nija yø judío. ¹⁰ Nup'u ja ra nija, mi 'bup'u n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yε. Yø ja'i honi ha di dinnabi ra Jesús ngue da ma yapu, janangue bi 'yørpabi ra nt'änni ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua gui εmbi ngue ja ra nt'edi da t'øthe n'na ra därquehi 'mø ra pa ngue ra ts'äya?

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—¿Teni 'be'a gui 'yøthu 'mø gdi sihu n'na ra de'yo, 'ne da zop'u ja ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya? Uangui 'bexque'a guá jats'i n'nahmantho, madague'a ra pa ngue ra ts'äya. ¹² Xi ra ja'i ya, ya fadi ngue man'na xammadi ra ja'i ngue ra de'yo. Janangue

madague'a dra pa ngue ra ts'äya, i jatho ngue da t'ørpa ra nho yø ja'i.

¹³ Ra Jesús bi 'yεmbra n'yohu mi'u rá 'yε:

—Dami majni 'yε ya —bi 'yεmbi.

Ra n'yohu p'aya bi macrá 'yε, pe 'bexpi zä rá 'yε mi 'u. Bi gohi tengutho ja'a man'na rá 'yε. ¹⁴ Mi zä mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma bá nhεcahya ngue honi ha di hyo ra Jesús.

Ya nt'ot'i te gä øtra Jesús.

¹⁵ Mi badi te mbεnnabi yø ja'i ra Jesús, bi ma. Pe bi ntet'i xandøngu yø ja'i. Gä bi 'yøthe yø ja'i di hyenni. ¹⁶ Pe nuya yø ja'i øthe, di 'bepi ngue hinjonda xifi te ørpe.

¹⁷ Nuya te gä øtra Jesús, ya bi nja'a te ra hya bi manna pøngahya Isaías ngue Oja bi 'yεna: ¹⁸ “Nuna 'bucua ya, guehna ma mēfi ya xtá huanhni. εmmei dadi madi. Co nuná, i ja gampähä. Ga japi ngue di n'youi ra Espiritu Santo ya, n'namhma ngue di hatra ts'edi te da 'yøt'e. Guehna da xihyø ja'i hingyø judío na, ngue nuna Oja, da hyaspa ra güenda te ga 'yo yø ja'i. ¹⁹ Nuná, hindra nequisai na. Hingra hmafi di nya p'u ha di nya. Hin hapu da t'øde ngue di dama yahni p'u ja ra hnini. ²⁰ Da zerpabi yø ja'i hingui ha ra ts'edi. Di hatra ts'edi yø ja'i asta gue'mø bi zønna pa ngue di manda ua. ²¹ Gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi p'aya da 'yεc'ei ngue gue'a da yan'a”.

Ra Jesús i εmyø fariseo ngue ra zithu fäts'i.

²² Nuna n'na ra n'yohu madi gonebi 'ne madi xädabi ra ts'onthi mi n'youi, bi ts'ixpu 'buhra Jesús ngue bi 'yøthe. Mi 'yøthe p'aya, bi zä bi nya ra n'yohu 'ne bi zä bi nzø yø dä. ²³ Gä di 'yødyø ja'i bi nu te øtra Jesús, bi 'yεna:

—Pe guehna rá mbom'meto ra David ja ngue di thojpabi rá 'bēfi na, uague hinga guehna.

²⁴ Mi 'yøhyø fariseo na te ra hya manyø ja'i, bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohu i hma, i øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pe gue gue'a ra zithu rá hmu yø ts'onthi fäts'i ngue njap'u.

²⁵ Pe ra Jesús, gä padi tema hya mbεnyø ja'i, bi 'yεmbaya:

—Xip'ua ha di manda n'na ra dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø da zä da zehyø hya. Xip'ua ja n'na ra hnini oque ja n'na ra ngu, nu'mø di nsuhyø ja'i 'bap'ua, di n'ueni. ²⁶ Njarbutho na ra hya di xi'ahu ya. Xi'mø ngue di hejpasε yø mefi ra zithu, ya rá 'befise di ts'oni. ²⁷ Guí emhma ngue ra zithu faxqui ngue dí øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi. A nu'mø ngue ngu'a, xi ni mmijudíohua tenna hya guí xännbatehua, çua ra zithu fax'mø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi? A nuyá, ja di nequí p'uya ngue guí ya xädähu, hinguí padi te guí mmamhma. ²⁸ A nuguí, Oja bá penngaguí ra Espíritu Santo ngue ga n'yo'be, da máxqui ga øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Ja di nequí p'uya, ngue ya di manda ua Oja.

²⁹ Hingra zithu øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Xi n'na ra n'yohua xanzaqui, nu'mø to da dut'i, ya da zä to da yarbua ja rá ngu ngue da juppi te ja mbo. Di njadä p'uya, di tut'ä ra zithu di manda yø ts'onthi, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

³⁰ Nu ra ja'i hinguí nne ngue ma n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi ma nsui'be na. Nu ra ja'i hinguí faxqui ngue ga ør'be ra 'befi, guehna ra ja'i di ts'onngatho ma 'befi na. ³¹ Dami pahma ya, ngue nu'a te gäma ts'oqui øtyø ja'i, da gue'a te gäma hya man'ua ga ya yø ja'i, da zä ngue di mpunnbi. Pe nu ra ja'i ngue da nømman'ua ra Espíritu Santo, ya hñdi punnbabi Oja. ³² Janangue nu ra ja'i da nømman'ua ra N'yohua bí 'yε mahets'i, i sä ngue di mpunnbi. Pe nu ra ja'i da nømman'ua ra Espíritu Santo, ya hñdi mpunnbi, ni xinga guehra pa dí 'yohua ya, ni xinga guehra pa di 'yεp'ua di mpunnbi.

Nu te ganho ra ndät'ä zu'a n'na ra za, gue'a di fa'a.

³³ Nu ra hoga za, ra hoga ndät'ä zudi. Pe ra za hinguí ho, hingra hoga ndät'ä zudi. Janangue nuyá, n'na ra za, nu te rá ndät'ä zudi, gue'a di fa'a ngue'mø ra hoga za oque hin'na. ³⁴ Guí øthua tengutho yø c'εya ngue n'youi ra ndate yø ne. Porque hinguí sä guí mmamhma n'na ra hoga hya. Nu te ra hya bí mihra mmui ra ja'i, gue'a pønná ne'a. ³⁵ Nu ra hoja'i, ra hoga hya i mma, porque xanho rá mmui. Pe nu ra ja'i hinguí

ho rá mmui, xants'o ra hya ja mbo rá mmui, gue'a pønná ne'a. ³⁶ Nugä dí xi'ahu ngue nu'mø ra pa daní hyaxra güenda Oja, nu te gäma ts'omhya pønñi nehua, gä da that'ahu ra güenda. ³⁷ Nu'mø xanho ra hya xcá mamhma, ya hin tema castigo gui thohma. Pe nu'mø xants'o ra hya xcá mamhma, gue'a ra castigo gui thohma'a.

Yø ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

³⁸ Nu 'da yø fariseo conyø xännbate ngue ra ley bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grá xännbate, dí nne ga nnugähe ha gdi 'yøt'a n'na ra milagro para ngue da fadi te'o'i —bi 'yεmbi.

³⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu yø ja'i 'buhya, ja yø ts'oqui ngue hinguí pa Oja, 'bet'o äcyø milagro da nu, ja da 'yεc'εigui. Pe hin tema milagro ga øt'e ngue da nu yø ja'i. Nu'a da nøpa hmeya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás.

⁴⁰ Porque ra Jonás nhyu pa bá o rá mmui ra hua. Di njarbutho'a ra N'yohua bí 'yε mahets'i ya, nhyu pa da o häi. ⁴¹ Nu'mø ra pa daní hyaxra güenda Oja, nuyá yø ja'i mi 'bap'ua ja ra hnini Nínive da nanguí ngue di yäpya yø ja'i 'buhra pa ja p'uya. Porque yø ja'i mi 'bap'ua ja ra hnini Nínive, bi 'bätyø mmui 'mø mi 'yø'a ra hya bi manna Jonás. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Jonás, pe hinguí nne gui 'yøhma ra hya dí mmangä ya. ⁴² Dá gue'a n'na ra xisu mi ndast'abi p'ua sur, nu'mø ra pa daní hyaxra güenda Oja, da nanguí ngue di yäpya yø ja'i 'buhra pa ja p'uya. Porque nuna ra xisu na, ndøyar'utho rá häi bí 'yεhε ngue bi 'yøxra hya mi pahra Salomón. Conque man'na dí tategä ya ngue ra Salomón, pe hinguí nne gui 'yøhma ra hya dí mmangä ya.

Ra ts'onthi bá pengbua ja rá mmui ra ja'i.

⁴³ Nu ra ts'onthi 'mø bi hyεp'ua ra ja'i mi n'youi, bí 'yo ra ts'onthi p'ua ja ra xequí mathoguitho xa 'yot'i, honi ha di nsäya. Pe nu'mø himbi diní ha di nsäya, i εna: ⁴⁴ “Ga pengä p'ua ja ma ngu dá pøni”, i εna. Nu'mø bá pengbua, da dinnbabi rá mmui ra ja'i ngue hinjonguí 'bap'ua, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. ⁴⁵ Da mengbua, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá madi. Gä da

yurbu ja rá mmái ra ja'i ngue di m'mup'u. M'mefa p'uya, man'na di m'mmman'u ra ja'i ngue'a te ra n'u mi sá m'met'o. Xquet'a nguna ra hya thohyø ja'i 'bahya.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bõni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drá mēni.

⁴⁶ Ra Jesús tobe yađuitho yø ja'i 'mø mi zøhrá mamá conyø n'yohu. 'Báp'u thi, i nnepe da ts'ohra Jesús ngue di nyaui.

⁴⁷ Hĩndi 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ni mamá 'ne ni n'yohu 'bācua thi. Inzo'i ngue gui nyaui 'na —bi 'yēmbi.

⁴⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yēntho:

—Ma ga xi'ahu ndana ma mamá, ndana ma n'yohu —bi 'yēna.

⁴⁹ Bi macyø 'ye p'uya, bi 'yuhyø xādi, bi 'yēmbi ja'i di māt's'i:

—Bācua ya yø ja'i di nnøpe ngue ma mamá, di nnøpe ngue ma n'yohu. ⁵⁰ Porque nuya yø ja'i di ho da 'yørpabi rá pāhā ma Papá bí 'bu mahets'i, guehya ěntho ma n'yohu, oque ma nju, oque ma mamá —bi 'yēmbi ja'i.

13

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra momhmudā.

¹ Nu'a ra pa'a, ra Jesús bi bõmp'u ja ra ngu mi 'bui, bi ma i mmip'u ja ra nenzabi. ² Pe mandõngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bui. Janangue bi yat'a n'na ra barco ja bá mip'u. Nu gātho mi'da yø ja'i 'bu'a nenzabi. ³ Xangu yø hya bi xānnbabi yø ja'i, honi te gui hyejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hyequi, bi 'yēmbi ja'i:

—N'na ra n'yohu bi ma da ponna trigo.

⁴ Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudā, bi zop'u ja ra 'yu 'da yø hmudā. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudā. ⁵ Mi'da yø hmudā bi moni, bi zop'u hinguĩ pidi ra hāi ngue o ra do. Guehya yø hmudā n'nahmantho bi bõts'e ngue hinguĩ pidi ra hāi p'u bi zo. ⁶ Hinga ya mbo pa yø 'yu. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yuhyø hmudā ya xi bõts'e. ⁷ Mi'da yø hmudā bi zop'u ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onnyø hmudā ngue bi hyøt'ambo. ⁸ Mi'da yø hmudā bi zop'u ja ra hoga hāi, guehya ěmmēi bi nja ya. Nu 'da yø hmudā, n'na ciento bi bõni ngue n'na momhmudā. Mi'da

p'uya, hyate bi bõni ngue n'na momhmudā. Mi'da p'uya, 'dāte mā'det'a bi bõni. ⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmā nā ra hya di mmangā ya —bi 'yēmbi ja'i.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

¹⁰ Ra Jesús bi guatyø xādi, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue gui honi te gni hyejpa yø hya gui xihyø ja'i?

¹¹ Ra Jesús bi 'yēmbi xādi:

—Nuya yø hya hinguĩ fadi ha di manda Oja yø ja'i, nuna Oja bí 'bu mahets'i i nne nā ngue da dinni mmāihā hanja ya yø hya ya. Pe nu'u mi'da yø ja'i, hinda dinyø mmāi ya yø hya ya. ¹² A nu ra ja'i bi dinna mmāi hanja ra hya ya, da māx'Oja ngue man'na di badi. Pe nuya yø ja'i hinguĩ ørpatho masu ya yø hya di mma, nu'a zits'u ra hya bi badi, da thanbji. ¹³ Janangue di honi te nnā hyejpa yø hya di xihyø ja'i. Porque yø ja'i nnu te di øt'e, pe øtyø ja'i tengutho 'mø ngue hinte bi nu. Nuya yø hya bi 'yøde, tengutho 'mø ngue hin tema hya bi 'yøde, himbi dinyø mmāi hanja nā ra hya dá ma. ¹⁴ Nu te øtyø ja'i, ya bi nja'a ra hya bi 'bet'o ra pøngahya Isaías ngue bi 'yēna: “Yø ja'i da 'yøde hanja ra hya, pe hinda dinyø mmāi hanja ra hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hinda dinyø mmāi yø ja'i hanja'a te da nu. ¹⁵ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø n'yomfēni. ěntho xā ngotyø gu ngue hinguĩ nne da 'yøhra hya. ěntho xā ts'ant'yø dá ngue hinguĩ nne da hyet'a te ja ngue da hyeti. Porque hinguĩ nne da dinyø mmāi hanja ra hya, 'ne hinguĩ nne di 'bātyø mmāi ngue da 'yēc'ēigui, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui”, ěn'Oja.

¹⁶ Pe ra mmēnthi gā nthēhā, porque nu te gā gui nnuhā, bi dinni mmāihā hanja ra hya. Nu te ra hya gā 'yøhmā, gui pahmā ha rá nja ra hya. ¹⁷ Majuanĩ di xi'ahu, ngue yø pa xā thogui, xangu yø pøngahya Oja xā m'māi, yø hoga n'yohu xā m'māi, bi ne xta nnu'a te gui nnuhā ya, pe himbi zā bi nu. Bi ne xta 'yø'a ra hya gui øhmā ya, pe himbi zā bi 'yøde.

Ra Jesús bi ma te ni bõnya yø hya bi hyejpa ra momhmudā.

18 Nuya yø hya dadi hyejpabi ra momhmudä, dami 'yøhmæ xanho hanja ra hya. 19 Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yu p'æ bi zo yø hmudä ya. Bi 'yøhra hya yø ja'i ngue ha di njap'æ di zo rá 'yε Oja, pε himbi dinyø mmæi yø ja'i hanja ra hya. Bi map'æ ra zithu p'æya, nuna ra hya xi 'yøhyø ja'i, bi japi ngue bi pumbeni. 20 Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'æ bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. 21 Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'ætho honi ngue ha di hyep'æ ra hya. Nu'mø bi ts'æi ngue ra hya εc'ei, 'bexi cohyø mmæi. 22 Mi'da yø ja'i p'æya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'æ bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. Pε nu'a te yø 'bæfi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'bæfi ni ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndumma honi ha di mmæmmeti. Ya hin temä ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. 23 Pε mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra hoga häi p'æ bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya, bi dinyø mmæi hanja ra hya. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi 'yøde. Pε 'bæ'i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Bi nhyεcra hya ngue bi nuans'ui ra trigo rá hmudä yø paxi.

24 Ra Jesús bi hyoni te gui nhyejpabi n'na ra hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Nua ja ra ximhäi di manda Oja, ja nnope ngue rá huahi ua Oja bi thuhra hoga hmudä. 25 Pε mi n'aha gätho yø ja'i, nu'a rá nsæiui ra mmæhui bi yærbæ ja ra nuatrigo ngue ra xui. Bi duprá mihyuui ra trigo. Bi ma p'æya. 26 Mi nte yø trigo p'æya, ya ts'ats'i ngue di nja yø trigo. Ja bi nequi p'æ ndana gue'a ra paxitho p'æya. 27 Mi nu yø hmiqúi ra mmæhui te ja ra huahi, bi ma bá xihra hmu. Bi 'yεmbi: “Ague grá Hmu, nu'mø ma tuhma ni huahi, xanho ra hmudä dá tuhma. ¿Hanja ngue n'youi yø paxi ra trigo ya'mø?” bi 'yεmbi. 28 Ra hmu p'æya bi 'yεmbyø hmiqúi yaui: “Gue'a ma nsæigä'be bi du'æ yø paxi gui mmæmmi ya”. Yø hmiqúi p'æya bi 'yεmbræ hmu: “¿Ua gui nne ga ma xat'æhe yø paxi n'youi ra trigo?” bi 'yεmbi. 29 Pε ra hmu bi 'yεna: “Hin'na.

Ogui xathæ yø paxi n'youi ra trigo, porque nu'mø gá xathæ yø paxi, 'nεhra trigo da c'æts'i. 30 Dami hyemhmaui hma 'dap'æ di nte asta gue'mø bi thets'i. Ga xicä yø mæfi ngue da gacyø paxi, da 'yøtyø tut'i, da t'udi. Nu'a ra trigo p'æya, da 'bæspæ ja ra njætrigo'a”.

Bi nhyejpa ra hya n'na zi hmudä ra mostasa.

31 Mahømbi hyoni te gui nhyejpa yø hya xihyø ja'i ra Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ma ga xæn'nahæ ha di njap'æ di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja ya. N'na ra n'yohæ bi dup'æ ja rá huahi n'na zihmudä ra mostasa. 32 Majuani ngue man'na zitchæ na ra hmudä na ngue gätho mi'da yø hmudä i ja. Pε nu'mø bi nte, man'na tate ra dat'o ngue gätho mi'da yø c'ani i ja. Nup'æ ja yø 'yεt'o, ja ørbæ yø 'bafi yø ts'int's'æ.

Bi nhyejpa ra hya ra hojæni pε ra levadura ngue di ixqui.

33 Mahømbi hyonna Jesús te gui nhyejpa mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Nu'a di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja bí 'bæ mahets'i, gui nhyejpabi tengutho ra íxi 'mø bi japi hyu t'eni ra hojæni n'na ra xisu, asta gue'mø di ixqui gä ra jani.

34 Nguya yø hya bi manna Jesús ngue honi te gui nhyejpa yø hya xihyø ja'i. Nu'mø i ya, zant'a honi te gui nhyejpa yø hya xænba yø ja'i. 35 Nguna bi 'yøt'e, porque mi jatho ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Oja ngue bi 'yεna: “Ga honi te gdá nhyejpa yø hya ga xihyø ja'i. Ga xicä yø ja'i yø hya hingui fadi hanja asta gue'mø mambá nhohra ximhäi”, bi 'yεna.

Bi manna Jesús te ga mbønya yø hya bi hyεqui ngue yø paxi bi nuas'ui ra trigo.

36 Mi juadi bi n'yεhmi yø ja'i ra Jesús, bi 'yæt'ambo rá ngu p'æya. Bi guatyø xädi, bi 'yεmbi:

—Dami xicje te ga mbønya yø hya gá hyεqui ngue yø mihyuui ra trigo bi thup'æ ja ra huahi.

37 Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Nu'a bi duhra hoga hmudä, gue'a ra N'yohæ bí 'yε mahets'i'a. 38 Nu ra huahi, ga mbøni ngue guecua ja ra ximhäi'a. A nu ra hoga hmudä, ga mbøni ngue gue'æ yø ja'i o

rá 'yε Oja. A nu'a rá mihyuui ra trigo, ga mbøni ngue gue'u yø ja'i o rá 'yε ra zithu'u. ³⁹ A nu'a rá nsaiui ra mmehui bi duprá mihyuui ra trigo p'u ja rá huahj, gue'a ra zithu'a. A nu'mø bi thexyø trigo, ga mbøni ngue gue'mø bi gua'a nximhäi 'mø. A nu'u yø mēfi da hyexyø trigo, gue'u yø anxε'u. ⁴⁰ A nu'a rá mihyuui ra trigo da ma mapeti ngue da t'udi, ga mbøni ngue gue'a ra ndate di nja 'mø bi gua'a nximhäi'a. ⁴¹ Porque ra N'yohu bí 'yε mahets'i da menhyø anxε p'u ha 'bahyø ja'i ya o rá 'yε. Da ziqui gätho yø ja'i nuya xa japi ngue øtra ts'oqui mi'da yø mmic'eiui, da ziqui gätho'u xants'o te ga 'yo. ⁴² Nuya yø ts'oc'ei, da hyørbu ja ra orno di danzø. Ja di nzomp'u yø ja'i 'nε dadi guxtyø ts'i ngue ra ndate da zä. ⁴³ Pε nuya yø ja'i xa 'yøt'e te di manda Oja, di m'map'u ha di manda yø Papá, dadi yoxni tengutho gui yotra hyadi. Di nja ni gu ngue gui 'yøhma ya yø hya di mmangä.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue ra mēnyu nt'ägui p'u ja ra häi.

⁴⁴ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'yε Oja bí 'bu mahets'i, guehya tengutho n'na ra ja'i bi dini ha nt'ägui xandøngu ra mēnyu ya. Mi zä mi dini ha o ra mēnyu, ma hømbi go'mi, di johya ngue'a te bi dini. Da mä te gä pεspaya ngue da danna häi ha o ra mēnyu bi dini. Ya drá mmeti ra häi p'uya.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue ra perla.

⁴⁵ Nuya yø ja'i honi ha di zo rá 'yε Oja bí 'bu mahets'i, guehya tengutho n'na ra pøhø i 'yo ngue honyø perla, tate mandøngu drá muui. ⁴⁶ Nu'mø bi dinna perla mandøngu drá muui, da mä te gä pets'i, da danna perla bi dini.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya yø hua bi the ra xit'a.

⁴⁷ Nuna Oja bí 'bu mahets'i, nuya yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi di manda, tengutho yø hua bi the ra xit'a 'mø bi ma yø mahua p'u ja ra jathe. 'Dama 'dan'yo yø hua bí the. ⁴⁸ Nu'mø bá yuhra xit'a yø mahua, da juca nenthe p'uya, da mi ngue da huanhni. Yø hoga hua i pets'i, pε yø hua hingui ho i ei. ⁴⁹ Di njarbutho'a te ra hya di nja 'mø bi gua'a nximhäi ya. Da ma yø anxε ngue da sicyø ts'oc'ei p'u ha di 'bahyø ja'i xanho te

ga 'yo. ⁵⁰ Yø ts'oc'ei da hyørbu ja ra orno di danzø. Ja di nzomp'u 'nε ja di guxp'u yø ts'i ngue ra ndate di sä.

Bi nyecra hya ngue ra nyogui xädi conna 'da'yo xädi.

⁵¹ Bi 'yännyø ja'i ra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Ua tini xanho ni mmaih'u ya yø hya dá mangä ya, uague hin'na? —bi 'yēmbi.

Yø ja'i p'uya bi 'yēna:

—Ahá, grá Hmu, tinma mmæigähe hanja ra hya gui mmanya —bi 'yēmbi.

⁵² Ra Jesús mahømbi 'yēmbiyø ja'i:

—Nu ra xännbate ngue ra ley, nu'mø da gohi ngue ma xädi, ma'da'yo di xädi ha di zo rá 'yε Oja, ya man'na xangu yø hya da badi. Da gohi tengutho n'na ra n'yohu xangu te pεspu ja rá ngu, jap'u yø cosa ngue yø nyogui, ximmi jap'u yø cosa ngue ma'da'yo.

Nu'u yø mmenguhu ra Jesús hingui εc'ei te øt'e.

⁵³ Ra Jesús høntho bi juadi bi xihyø ja'i ya yø hya bi hyequi, bi ma p'uya. ⁵⁴ Mi zømp'u Nazaret ja ra hnini bá nte. Bi map'u ja ra nija ngue bí xännbä ra hya yø ja'i. Nuya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya bi ma, gä di 'yøtho, di n'yēmbi:

—¿Hague go ga mba'a te ra hya pahna?

¿Hague ga nzä øtyø milagro? ⁵⁵ Conque guehna rá ts'ant'u ra yaxi na. Nuna rá mamá p'uya, gue'a ra Maya. Yø n'yohu p'uya, gue'a ra Jacobo, 'nehra José, 'nehra Simu, 'nehra Judas. ⁵⁶ Yø nju p'uya, gä 'dadua ra hnini dí 'bæhma. Xina, ¿hapu go bá ha'a te ra hya xännbate na? —di n'yēmbiyø ja'i.

⁵⁷ Janangu yø ja'i embi ngue to bi zä man'yohu na ra Jesús. Hingui ørpatho masu yø ja'i te xifi. Pε ra Jesús bi 'yēmbiyø ja'i:

—Gätho yø pøngahya Oja n'nanni ni 'yεhε, gä hnu mansu. Pε nu'u yø mmenguhu yø pøngahya, hingui nnu mansu. Ni xinga gue'u to 'bap'u ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

⁵⁸ Ya himbi 'yøt'e xangu yø milagro p'u ja ra hnini p'uya, porque yø mmenguhu hingui εc'eiθo ya yø hya bi ma.

14

Ra Herodes embi ngue nuna ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹ Nu'ʼu yø pa'ʼu, nup'ʼu ja ra häi Galilea mi ndast'abi ra Herodes. Ra Herodes mi 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. ² Ra Herodes bi 'yεmbyø ja'i ja yø 'bɛfi p'ʼu ha 'bɛi:

—Nugä dí εna ngue xpi bεnnate'a ra Xuua mi øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yεna.

Ja mmangua ha bi nja ya ngue bi du ra Xuua mi øtra nxixya.

³ Nu'mø yø pa bi thogui, ra Herodes bi manda bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fädi. Bi ʼupi ngue nuna ra Xuua ya xi xihra Herodes ngue hingui ho di m'mahmi rá 'bepo Herodías nuna mará xisu'a rá n'yohu Lipe. ⁴ Nuna ra Xuua xi 'yεmbrā Herodes: “Hin'yu ra nt'edi gui m'mahmi ni 'bepo”, xi 'yεmbi.

⁵ Ra Herodes mi sihna ra hya na, bi ne xta hyo ra Xuua, pε himbi zä porque ra Herodes bi zu yø ja'i. I paði ngue gätho yø ja'i i mma ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua. ⁶ Pε mi zøhrá pa bi nsännigo ra Herodes. Nuna rá t'ixu ra Herodías bi yurbu 'bɛhyø ja'i xi petra Herodes ngue sännigo, bi mähra hnei p'ʼuya. Ra Herodes di ho te øtra hmute. ⁷ Ra Herodes bi 'yεmbrā hmute: “Nu'mø tema cosa gui 'yāqui, nugä gā 'da'i”, bi 'yεmbi. ⁸ Ra hmute p'ʼuya bi ma bá änná mamá te 'bɛ'a da 'yādi. Mi xihrá mamá te da 'yāp'ʼu ya, bi ma ra hmute, bi 'yεmbrā Herodes: “Damī 'dacrā ya ra Xuua nuna mi 'yøtra nxixya, dá o ra mohi”, bi 'yεmbi.

⁹ Mambi dutrá mmui ra dast'abi 'mø mi 'yø'a te sifi. Pε ya xi xihra hmute ngue di unni te da 'yāpi. Yø ja'i 'bɛp'ʼu mi 'bɛi, gä xi 'yøde te xi mā. Bi manda p'ʼuya ngue bi t'unna hmute'a te ädi. ¹⁰ Bi 'yεt'i to bá hejpa rá ya ra Xuua p'ʼu ja ra fädi p'ʼuya. ¹¹ Bá jät'a n'na ra mohi, bi t'unna hmute. Ra hmute p'ʼuya, bi dāprā mamá.

¹² Mi bahyø xädi ra Xuua ngue bi du, bi ma bá ha ra ánima ngue bi 'yāgui. M'mefa p'ʼuya, nu'a te bi nja, bi ma bá xihra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cut'a mahuahī mā'yohu.

¹³ Nuna ra Jesús mi zä mi baði ngue ya bi du ra Xuua, bi 'yo ra barco i ma n'nanni haru hinjo'o yø ja'i. Pε yø ja'i bi baði haru

i ma, mandøngu dyø ja'i bi denni ni netra nenthe. Nup'ʼu ja yø hnini thogui, ja nεxpʼu mi'da yø ja'i ngue tet'i. ¹⁴ Mi zøhra barco bá o ra Jesús, bi bøni. Pε ya mandøngu dyø ja'i 'bɛp'ʼu. Ra Jesús bi huεcyø ja'i p'ʼuya, bi 'yøthe yø dārquēhi bi zispabi yø ja'i. ¹⁵ Nu'mø ya ni ma di nde p'ʼuya, nu'ʼu yø xädi ra Jesús bi guarbu 'bäi, bi 'yεmbi:

—Ya bi nde, 'nε nuua dí 'bɛhmʼu ra dapo ua. Damī 'yεhyø ja'i n'namhma da map'ʼu bi ja yø hnini, da dänse ra hmε da zi —bi 'yεmbi.

¹⁶ Bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Hingui ja ngue da ma yø ja'i da tai te da zi. Damī unhnʼu ra hmε da zi yø ja'i —bi 'yεmbi.

¹⁷ Nu'ʼu yø xädi p'ʼuya bi 'yεmbi:

—Pε høndi cut'a yø thuhmε dí hagähe, 'nε yoho yø hua.

¹⁸ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Bí 'dacju ua yø thuhmε conyø hua —bi 'yεmbi.

¹⁹ Bi 'bepyø ja'i p'ʼuya ngue bi mip'ʼu ja ra batha. Bi hyan'ʼu cut'a yø thuhmε 'nε'u yoho yø hua. Bi hyanma hets'i p'ʼuya, bi ja mammaði Oja. Bi xenyø thuhmε p'ʼuya, bi unyø xädi ngue di 'darpabi yø ja'i. Daguehyø hua bi dat'i. ²⁰ Bi nsihmε xanho yø ja'i, gä bi nniya. Mi juate ra ts'ihmε yø ja'i p'ʼuya, nu'ʼu yø xädi ra Jesús bi peti 'de'mayo canasta yø thuhmε bi bongui.

²¹ Nu'ʼu yø ja'i bi nsihmε'a ra ora'a, cut'a mahuahī mā'yohu bi nsihmε. Himma cut'i ra güenda yø xisu 'nεhyø basi.

Ra Jesús ni 'yo maxøts'e ra dehe.

²² Mente εhyø ja'i ra Jesús, bi xihyø xädi ngue di m'met'o da 'yo ra barco di ma man'na nguadi ra zabi. ²³ Høntho bi juadi bi 'yεhyø ja'i ra Jesús, bi map'ʼu bí ja ra nyuni bá mat'Oja. Mi dähra nde, bi 'bɛse p'ʼu ja ra nyuni ra Jesús. ²⁴ Pε ra barco ya bi 'yo made ra zabi. Nup'ʼu ja ra zabi, bi nangra ndate ndahi ngue di cosra barco. Asta pa maya yø fanthe. ²⁵ Mi zu'i hyu xudi p'ʼuya, nuna ra Jesús bi map'ʼu bí 'bɛhyø xädi ni 'yo maxøts'e ra dehe. ²⁶ Nu'mø ni ma da zømp'ʼu 'bɛhyø xädi, mi hyandi ngue mmap'ʼu ni 'yo maxøts'e ra dehe. Bi zu p'ʼuya. Nu'a ga nzu p'ʼuya, bi 'yεna:

—Bá εcua ra ndahi.

²⁷ Pε ra Jesús bi zofa 'bexque'a, bi 'yεmbi:
—Go guecä, 'yoguí suh —bi 'yεmbi.

²⁸ Ra Bedu p'uya bi 'yεmbra Jesús:
—A nu'mø ngue gue'e grá Hmu, dami 'yøt'e ngue da zä ga n'yogä maxøts'e ra dehe. Ga sōngä p'u gará εhε.

²⁹ Ra Jesús bi 'yεmbi:
—Gue bá 'yo 'mø —bi 'yεmbi.

Ra Bedu p'uya bi gap'u ja ra barco, ni 'yo maxøts'e ra dehe ngue da zømp'u bá εhra Jesús. ³⁰ Pε nu'a ga 'yo ra ndahi, i tønhi, bi nsu p'uya. 'Bexpi madi bi y'u'a mbonthe. Xøgue rá mafi bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grá Hmu, dami juxcagui.

³¹ 'Bexpi macrá 'ye ra Jesús, bi gats'i. Bi 'yεmbi:

—Ague n'yø, ¿hanja ngue guí yobεni? Gue zits'atho guí εc'εigui.

³² Høntho bi yat'ambo ra barco ra Jesús, 'bexpi nsäya ra ndahi. ³³ Nuya mi o ra barco p'uya bi ndantyøhmü p'u 'bähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani ngue gue'e rá Ts'ant'u'i Oja.

Nup'u ja ra häi Genesaret bi 'yøthe yø därkehi ra Jesús.

³⁴ Mi zøn'a nenthe ja ra häi Genesaret.

³⁵ Mi bahyø ja'i 'bu'a ra xequi'a ngue ya 'bup'u ra Jesús, ndap'u bi zä, bi n'yonnbase ra hya yø ja'i ngue bá εhε. Di nxifi ngue da zixyø därkehi p'u 'bähra Jesús. ³⁶ Yø ja'i bi 'yäpra mate ra Jesús ngue squerangue rá nyani rá he da darpabi yø därkehi, 'bexque'a sä ha hεmbi.

15

Ja 'da yø costumbre xa nzänse yø ja'i hingui nnu manho ra Jesús.

¹ Nuya yø fariseo 'nεhyø xänbäte ngue ra ley ngue yø mmengu Jerusalén bi guarbu 'bähra Jesús ngue ørpa ra nt'änni. Bi 'yεmbi:

² —¿Hanja ni xädi ngue festho ra hya bi zogahu yø ndiua? Porque hingui pecra ts'oqui ja yø 'ye, ngue di nxu'ye hante di nsihme.

³ Mi dahra Jesús, xquet'a bi 'yørpa ra nt'änni ya yäui, bi 'yεmbi:

—Da gue'ahu, xiya yø hya di manda Oja, ¿hanja ngue guí festhohu, ngue nuya yø hya xcä sänsεhu, gue'a gadi ja ndummui guí

øthu'a? ⁴ Porque Oja bi xihyø ja'i, bi 'yεmbi: “Dami su ni papá, dami su ni mamá”. Mahømbi 'yεmbi: “Nu ra ja'i da zanná papá, oque da zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'nε da tho”, bi 'yεmbyø ja'i Oja. ⁵ Pε ya xcä xänbahu yø ja'i ngue ra ja'i da zä da 'yεmbra papá oque rá mamá: “Nugä papá, nugä mamá, ya hinda zä ga 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gä dí pεts'i, guehna Oja dadi unni”. ⁶ Nu'mø nguna ra hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japhu ngue di jammansu rá papá oque rá mamá ra ja'i. Ja di nεqui p'uya ngue nuya yø hya di manda Oja, guí εmhmu ngue hinte di muui. Porque nuya yø costumbre xa nzänyø ndiua, guehya guí εmhmu ngue ja ts'editho guí 'yøthu ya. ⁷ Ni xirbu guí εna ngue guí εc'εih Oja. Go guí øthu na te ra hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue Oja bi 'yεna: ⁸ “Nuya yø ja'i 'buca, nu'mø bi nya, xøgue εna majuaní ngue nnu mansugui. Pε himma juani ngue yø mmui ga ndannegui. ⁹ Ya hinte ni bøntho ngue thannegui yø ja'i. Nu te gäma hya xänbäte, xangu yø hya xa nzänse ngue εmbi di manda Oja”, bi 'yεn'Oja.

Nu te si ra ja'i hinga gue'a di ts'onnbä rá n'yomfēni ra ja'i'a.

¹⁰ Ra Jesús bi zonhyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Dami 'yøhmü xanhu ya yø hya ga mmangä ya. Dami 'yεt'ammuihu. ¹¹ Nu ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pønna ne ra ja'i'a.

¹² Yø xädi ra Jesús bi guarbu 'bäi, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí padi ngue mbøcue yø fariseo 'mø mi 'yøhna ra hya guí xifi? —bi 'yεmbi.

¹³ Ra Jesús εntho 'mø mi dadi:

—Nu'a ma Papägä bí 'bu mahets'i, nu'u yø ja'i hingui o rá 'ye, da zijpu ha 'bähyø ja'i. ¹⁴ Dami hyεgui, o sä guí suhu. Nuya guehya yø xädä xänbabi ra hya mi'da yø mmixädäui ya. Nu'mø bi nthēui ra ots'i, nup'u da zo ra xänbäte, ja da zop'u yø xädi.

¹⁵ Ra Bedu bi 'yεmbra Jesús:

—Dami xicje te ga mbønya yø hya gä hyεqui ngue te si ra ja'i.

¹⁶ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua xquet'a hinguí tinni mmaihə hanja ya yø hya dí mmangá? ¹⁷ ¿Ua hinguí pahmə ngue nu te gāma cosa si ra ja'i, mbo rá mmái ra ja'i nī ma, pε pigui te si ra ja'i? ¹⁸ Pε nu ra hya pōnná ne ra ja'i, mbo rá n'yomfēni ra ja'i ní 'yēhra hya. Nu'mø xants'o ra hya bi manna ja'i, guehna ra ts'oqui na. ¹⁹ Porque mbo rá n'yomfēni ra ja'i bi mihra ts'o n'yomfēni, ra nthote, ra n'yots'om'mái, ra mfε, ra fehni, ra ts'ate. Gā mbo rá n'yomfēni ra ja'i ní 'yēhra ts'omhya. ²⁰ Nuna ra hya naya, guehna ra ts'oqui øtyø ja'i na. Pε nu'mø hinguí xə'yε ra ja'i 'mø bi nsihmε, hinga gue'a ra ts'oqui'a.

Nu'a n'na ra xisu ngue hinga judío bi yäpra mate ra Jesús ngue da mäts'i.

²¹ Mī bōmp'ə mī 'bəhra Jesús, i map'ə ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro conna hnini Sidón. ²² Nup'ə ja ra hnini bi zōnna Jesús, mī 'bəp'ə n'na ra xisu hinga judío, mará mməngu p'ə ja ra häi Canaan. Bi ma ra xisu p'əya, ní mafi, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, rá mbom'məto'i ra David, dami huεgagui. Nu ma t'ixu dí si, n'youi ra ts'onthi. Pε εmmēi di əni, dami 'yøthets'ə —bi 'yεmbi.

²³ Pε ra Jesús hinguí thatho. Yø xädi p'əya bi 'yεmbrə Jesús:

—Dami 'yørpabi nts'edi'a te xi'i, porque ra nxunanyatho ngue nuercəhə.

²⁴ Rā Jesús bi 'yεmbrə xisu:

—Nugä bá pengagui Oja ngue hōndyø judío gā fäts'i. Porque yø judío εntho yø dε'yo ya xa n'ueni, ngue hinjongui fädi.

²⁵ Pε ra xisu bi guarbə 'bāhra Jesús ngue bi ndantyoħmu, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, dami fäxquits'ə.

²⁶ Rā Jesús bi 'yεmbrə xisu yaui:

—Pε nu'mø ngue 'bet'o go gā fäxa'i, 'nε hingrá judío, ya satho 'mø da thannba ra hmε yø basi, ngue yø fo'yo di t'unni.

²⁷ Rā xisu p'əya bi 'yεmbi:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guí mma. Pε yø fo'yo, gue'ə yø xεmhme tāp'ə ja ra mεxa sihmε yø hmu si'ə.

²⁸ Rā Jesús bi 'yεmbrə xisu yaui:

—Ague grá xisu, guí εc'εigui xandønho ngue da zä di nja'a te guí mma. Janangue di nja ya.

Nu'a rá t'ixu ra xisu mī n'youi ra ts'onthi p'əya, 'bexque'a bi zä.

Rā Jesús bi 'yøthe xangu yø därkehi.

²⁹ Mī thohra Jesús, i mpa man'na nguadi ra zabi Galilea. Nup'ə ja ra nyuni bi zōni, bi mī. ³⁰ Xandøngu yø ja'i bi zōmp'ə 'bui. Bi zispa yø därkehi xa nnunts'i, yø xädä, yø gone, yø do'yε, yø dogua, xangu mī'da yø därkehi bi ts'ispabi ra Jesús ngue bi 'yøthe.

³¹ Mī nu yø ja'i te øtra Jesús ngue bi zä bi 'yøthe yø därkehi, di 'yødyø ja'i. Yø gone bi zä bi nya, bi zä yø do'yε, bi zä yø dogua. Bi nzø yø dä yø xädä. Mī nja'a p'əya, gätho yø ja'i bi 'yεspabi Oja nuna thanne yø judío.

Rā Jesús bi 'uin'i goho mahuaħi ma'yohə.

³² Bi zonhyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dadi huεcä yø ja'i 'bεcua, porque ya rá hyu pa 'daua dí 'yohə ya. Dí pa'a njuani ngue ya hin'yə te da zi yø ja'i. Nugä hindí nne gā et'i ngue da ma yø ngu 'nε hindí sihmε, porque da güembə ja ra 'yu.

³³ Nu'ə yø xädi bi 'yεmbi:

—Pε çhapə go gā hannbahə te da zi ya yø ja'i 'bεcua? Porque xandøngu. A nuua dí 'bεhmə, ra dapo ua.

³⁴ Bi 'yänyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hangū yø thuhmε guí haħə 'mø?

Nu'ə yø xädi p'əya bi 'yεmbi:

—Hōndi yoto yø thuhmε ja ua, 'nε zi yoho yø huə.

³⁵ Bi manda ra Jesús ngue bi mihyø ja'i.

³⁶ Bi hyan'ə yoto yø thuhmε p'əya conyø huə. Bi ja mamadi Oja ngue ya di nsihmε yø ja'i. Bi xenyø thuhmε p'əya, bi unyø xädi ngue di 'darpa yø ja'i da zi. ³⁷⁻³⁸ Nu'ə yø ja'i bi nsihmε, goho mahuaħi ma'yohə. A nu yø xisu 'nεhyø basi hinguí catra güenda'ə. Pε gā bi nniya. Mī juate ra ts'ihmε yø ja'i, nu'ə yø xädi ra Jesús bi peti yoto canasta yø thuhmε bi bongui. ³⁹ M'mεfa p'əya, ra Jesús bi 'yεhyø ja'i. Bi ma p'əya, bi 'yo ra barco, bi zōmp'ə ja ra häi nī hu ngue Magdala.

16

Yø fariseo bi xihra Jesús ngue nne da nup'ə da 'yøt'a n'na ra milagro.

¹ Ngu i zøhra Jesús, nuya yø fariseo conyø saduceo bi ma bá sāmhya ra Jesús. Di 'bēpi ngue da 'yøt'a n'na ra milagro nu mahets'i,

para ngue di n̄equi ngue rá m'menhn̄i Oja na ra Jesús. ² Ra Jesús bi 'ȳmbi:

—Nu'mò ngue ra nde, guí ɛmhm̄: “Xta n̄ho ra tiempo ya, porque ja yò zòguí”. ³ Nu'mò xudi p'uya, guí ɛmhm̄ 'mò: “Nuya h̄indi ho ra pa ya, porque ra nduhm̄i ra c'ammah̄ets'i ngue ja ra guí”, guí ɛmhm̄. Guí ɛn̄a ngue guí pah̄m̄ xan̄ho te ga mbøn'a te bi ja maya. Pe nuya guí ɛn̄a ngue h̄inguí pah̄m̄ te ga mbøn̄ya te gāma hya guí n̄nuh̄m̄ yò pa dí 'buh̄m̄ ya. ⁴ Yò ja'i 'buh̄ya, yò ts'oc'ɛi ngue h̄inguí pa Oja. 'Bet'o nne da nu yò milagro, ja da 'ȳc'ɛigui. Pe h̄in tema man'na ma milagro di nja ya, h̄inda h̄ont'a te bi thoh̄ra Jonás da n̄opa hm̄ya yò ja'i ya.

Bi zop'u yò ja'i p'uya, bi ma.

Ra Jesús bi xihyò x̄adi ngue di mf̄adi xan̄ho, nuya yò hya x̄ann̄bate yò fariseo 'n̄ehyò saduceo, h̄inda d̄enn̄babi yò hya.

⁵ M̄i zòm man'na nguadi ra zabi, nu'u yò x̄adi ra Jesús xi pumb̄eni ra thuh̄m̄ x̄ta hyats'i ngue da zi. ⁶ Ra Jesús bi 'ȳmbyò x̄adi:

—Dam̄i mf̄ah̄m̄ ya, mam̄i sih̄'a ra íxi di unyò fariseo ya, conyò saduceo.

⁷ Di n'ȳmbi n'na ngu n'na'u yò x̄adi p'uya:

—Rá n̄z̄egui xicj̄m̄ ya ngue h̄inx̄tá ha ra thuh̄m̄ ga sih̄m̄.

⁸ Bi bah̄ra Jesús te di nxihyò x̄adi, bi 'ȳmbi:

—Gue guí ɛn̄a dí xi'ah̄m̄ ngue h̄inx̄cuá ha ra thuh̄m̄ guí sih̄m̄. ¿Ua h̄inguí 'yo n̄i mm̄ih̄m̄ na ra hya dí mm̄angá 'mò? Masque mad̄i zits'u guí ɛc'ɛigah̄m̄.

⁹ ¿Ua h̄inguí 'yo n̄i mm̄ih̄m̄ ya yò hya dí mm̄angá? ¿Ua h̄inguí mb̄em̄hm̄'a te guí n̄nuh̄m̄ p'u nn̄á m̄ah̄a? Xi'mò ra pa ngue h̄ondi c̄at'a nthuh̄m̄ i nsih̄m̄ c̄at'a mah̄uah̄i ma'yoh̄m̄, ¿ua h̄inguí mb̄em̄hm̄ n̄jamm̄i canasta yò thuh̄m̄ bi bongui?

¹⁰ Xi'mò ra pa ngue h̄ondi yoto yò thuh̄m̄ i nsih̄m̄ goho mah̄uah̄i ma'yoh̄m̄, ¿ua h̄inguí mb̄em̄hm̄ n̄jamm̄i canasta yò thuh̄m̄ bi bongui? ¹¹ ¿Hanja ngue h̄inguí 'yo n̄i mm̄ih̄m̄ ngue h̄ingra thuh̄m̄ dí m̄ma ngue dí xi'i ngue guí mf̄ah̄m̄ ngue ra íxi di unyò fariseo 'n̄ehyò saduceo?

¹² Ya bi d̄inyò mm̄ih̄m̄ yò x̄adi te mm̄anna Jesús, ngue h̄ingra íxi pe ra thuh̄m̄'a xifi ngue di mf̄adi. Sinoque nu'a ra hya xifi,

ngue h̄indi x̄a'u yò hya x̄ann̄bate yò fariseo 'n̄ehyò saduceo.

Bi man̄a B̄edu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi'a.

¹³ Nu'p'u ja ra x̄equi ja ra hn̄ini Cesarea ngue Filipos, m̄i zòm'p'u ra Jesús. Bi 'ȳanyò x̄adi p'uya, bi 'ȳmbi:

—Nugá drá N'yoh̄m̄ dá ɛ mah̄ets'i, ¿te'o ɛnyò ja'i ngue guecã? —bi 'ȳmbi.

¹⁴ Nu'u yò x̄adi p'uya bi 'ȳmbi:

—'B̄u i'da yò ja'i ɛmbi ngue gue'e grá Xuua gm̄i o'tra nxixya. M̄i'da yò ja'i p'uya, ɛmbi ngue gue'e grá Elías. M̄i'da p'uya, ɛmbi ngue grá Jeremías. M̄i'da p'uya, ɛmbi ngue 'b̄ui toni p̄ongah̄ya Oja.

¹⁵ Ra Jesús mah̄ombi 'ȳmbyò x̄adi:

—Xi'ah̄m̄ p'uya, ¿te'ogá p'u gn̄i b̄em̄hm̄ ngue guecã?

¹⁶ M̄i dah̄ra B̄edu, bi 'ȳmbi:

—Nu'i, gue'e grá Cristo, rá Ts'ant'u'i Oja n̄una majuan̄i ngue 'b̄ui.

¹⁷ Ra Jesús bi 'ȳmbi:

—Ra mm̄enth̄i gá nth̄eui grá Simu, rá ts'ant'u'i Jonás. Porque h̄injonni ja'i bi b̄en'na'i ra hya guí m̄ma, sinoque gues̄e na ma Papá bí 'b̄u mah̄ets'i bi ja'i gá man̄a ra hya na. ¹⁸ Nugá dí xi'i ya, gue'e gn̄i hu ngue grá B̄edu, i nne da ma ngue tengutho n'na ra do ngue dap'u fots'i, h̄injongui an̄i. Gue'e grá m̄adi 'ȳc'ɛi ya ngue gátho m̄i'da yò ja'i da 'ȳc'ɛigui m'm̄efa. Nu to gá da 'ȳc'ɛigui da dapra ndate i ja. ¹⁹ Di nja ni cargo p'u ha di manda Oja ya. Gue'e rá representante'i Oja bí 'b̄u mah̄ets'i. Nu'a ra hya guí unna nt'edi da 'yòtyò ja'i, gue'a di nja'a. Nu'a ra hya h̄inguí unna nt'edi da 'yòtyò ja'i ua ja ra ximh̄ai, h̄inguí sã da 'yòtyò ja'i.

²⁰ M̄i juadi bi man̄a ra hya na, bi xihyò x̄adi p'uya ngue h̄injonni ja'i da xifi ngue guehna ra Cristo na.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, 'n̄e bi ma ngue di b̄ennate.

²¹ Ra Jesús bi xihyò x̄adi ngue ja ts'edithe di ma Jerusalén, ja dan̄i ma ma'uni p'u. Di unyò mm̄acja 'n̄ehyò x̄ann̄bate ngue ra ley, 'n̄ehyò n'yoh̄m̄ 'bet'o p'u ja ra nija. Da hyo, pe rá hyu pa p'uya di b̄ennate. ²² Ra B̄edu p'uya, bi zica n'nanni ra Jesús, bi 'ȳmbi:

—Ague grá Hmu, 'yo da ne Oja ngue da ngu'a gui thogui.

²³ M̄i 'bātra Jesús, bi 'yembra Bedu:

—Dam̄i 'uegue, rá m̄efi'i rá zithu. Porque nu'i guí orcathogui. Hinga gue'a rá ts'anni Oja so ni mm̄ai di nja. Sinoque gue'a te yø hyase yø ja'i so ni mm̄ai di nja.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue h̄injam'mø da gohyø mm̄ai'a ga 'yec'ei.

²⁴ Bi 'yembyø xädi rá Jesús:

—Nu to nne da denngui, h̄ingui sä ngue da zänse te da n'yo. H̄inha di gohrá mm̄ai, madague'a da thop'u ja rá pont'i. ²⁵ Nu rá ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna rá ja'i di m'mehrá te na. Pe nu rá ja'i h̄ingui cohra mm̄ai'a ga 'yec'eigui, mada tho conná ngueque, guehna rá ja'i di nyanná te na. ²⁶ Porque h̄inte da dahra ja'i, madague'a da 'yøt'e ngue rá m̄meti gá rá ximhái 'ne di m'mehrá te. Ni xinda hangū rá m̄enyu da gutra ja'i, h̄inda zä da yanná te. ²⁷ A nu'mø bá eh̄e mahøn'a rá N'yohu bí 'yē mahets'i, dí hatra ts'edi Oja, da n'youi yø anx̄e. Di unyø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i, da gut'i te xa 'yøt'e, xanho ogue xants'o. ²⁸ Majuan̄i dí xi'ah̄u ngue nuya 'da 'bucua ya, h̄inda du, astá gue'mø da nu ngue da hya rá ts'edi rá N'yohu bí 'yē mahets'i di manda ua.

17

Bi mpä'a te gui nequi ra Jesús.

¹ M̄i tho'a n'nato mā pa, nuna rá Jesús bi zixra Bedu 'nehya m̄i yonc'ei di n'yohu, rá Jacobo 'nehra Xuua. Bi m̄ep'u bí ja n'na rá nyun̄i xanhets'i ngue di m'muse. ² Ja bá nup'u yø xädi p'uya ngue bi mpä'a gui nequi rá Jesús. Nu rá h̄mi, di yoxni tengu rá hyadi. Rá he p'uya, rá mbøse astá di yoxni. ³ Bi nu yø xädi p'uya ngue 'bäp'u rá Moisés conná Elías ngue yaui rá Jesús. ⁴ Rá Bedu bi 'yembra Jesús:

—Ague grá Hmu, ya xanho ngue dí 'bahm̄u ua. Xiya, çua guí nne ga h̄ocähe hyu yø t'ann̄igu, n'na'i, n'na rá Moisés, n'na rá Elías? —bi 'yembi.

⁵ Tobe yadra Bedu 'mø m̄i go'mra gui p'u ha 'bai. Xøgue di yoxni rá gui. Bi 'yø p'uya ngue nup'u ja rá gui ja bá nyap'u Oja, bi 'yena:

—Nuna 'bucua ya, guehna mā Ts'ant'u dad̄i mad̄i. Co nuna ya i ja gampähä. Nuya yø hya da manna ya, dam̄i 'yēt'amm̄ih̄u —bi 'yembi.

⁶ M̄i 'yøhyø xädi na rá hya bá man'Oja maya, bi m'memfo häi p'uya, pe mathoguiho bi nsu. ⁷ Nup'u ha 'boni, bi guatra Jesús. Bi dots'i n'na ngu n'na, bi 'yembi:

—Dam̄i nangüi, 'yo guí nsuui —bi 'yembi.

⁸ M̄i hyetyø xädi p'uya, ya h̄injon gui 'bäp'u yoho yø n'yohu xi nu. Ya 'bäse p'u rá Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue ní gap'u ja rá nguani p'uya. Rá Jesús bi 'yembyø xädi:

—'Yo to gui xifi te gá nuui ya, astá gue'mø bi hnu rá N'yohu bí 'yē mahets'i ngue di bennate.

Ra Jesús bi mā ngue rá Elías ya bá eh̄e, bi xihyø ja'i ngue di nsä porque ya bá ep'u ra Cristo.

¹⁰ Nuya yø xädi rá Jesús bi 'yänna n'na rá hya, bi 'yembi:

—¿Hanja na rá hya manyø xännbate ngue rá ley, ngue rá Elías embi ngue jatho da 'bet'o hante ngue da ehra Cristo?

¹¹ M̄i dahra Jesús bi 'yembi:

—Majuan̄i ngue rá Elías m̄i jatho ngue rá maditho da eh̄e da xihyø ja'i ngue di nsä.

¹² Pe dam̄i pahm̄u ya ngue nuna t'embi rá Elías, ya bá eh̄e. Pe h̄imbi n'yo yø mm̄ai yø ja'i te'o na. Janangue nu hangū rá n'u bi ne da japi, gá bi nja. Xquet'a di njarbatho rá N'yohu bí 'yē mahets'i ya, di unyø ja'i.

¹³ Nu'u yø xädi p'uya bi n'yo yø mm̄ai'a rá hya mmana Jesús ngue nuna rá Xuua bi 'yøtra nxixya, guehna bi t'embi ngue rá Elías.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei m̄i n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ M̄i zøp'u 'bahyø ja'i rá Jesús, bi guat'a n'na rá n'yohu bi ndantyøhm̄u p'u 'bäi, bi 'yembi:

¹⁵ —Ague grá hmu, nu mā ts'ant'u dí si n'youi rá n'u ngue rá ataque, janjuan̄i ngue di ani. Nu'mø bi gu, h̄øt'a sibi, ja'mø h̄ørbu ja rá dehe. Dam̄i huēgagui mā ts'ant'u, gui 'yøthe ts'u. ¹⁶ Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthe ts'u, pe h̄inxä nzä xa 'yøthe.

¹⁷ Rá Jesús bi 'yembi gätho yø ja'i 'bap'u:

—¿Asta njam'mø da zønna pa gui 'yεc'εigahæ? ¿Ua gui εna ngue hangu ra pa ga set'ahæ? Bá si ua ra ts'ant'æ, ga øthegä —bi 'yεmbi.

18 Nunā ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'æ ngue bi hyεp'æ. Ra ts'ant'æ p'æya 'bexpi zä ra n'æ mi hεmbi. 19 M'mεfa p'æya, bi 'yänse n'nanni yø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue hinxä nzä xtä øthegähe ra ts'ant'æ mi n'youi ra ts'onthi?

20 Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Hinxä nzätha, porque hin gadi se-gura ni mmæihæ ngue da zä ra dārquēhi. Majuanī dí xi'ahæ, nu'mø ngue di ja zits'æ ni nt'εc'εihæ, madague'a tengutho ga nnoho n'na zi hmudä ra mostasa, ya da zä gui 'yεmphæ ra nyuni ja næ: “Damī 'uecua gui ja grá nyuni, i ma man'na nguadi”, gui 'yεmphæ, ra nyuni p'æya da 'uegue. Hinte gui hyεmphæ 'mø di ja'ahæ zits'æ ra nt'εc'εi. 21 A nunā tengu ra ts'onthi mi n'youi ra ts'ant'æ, para ngue da zä da hyεp'æ ra ja'i n'youi, mahyonitho ngue da mat'Oja ra ja'i 'nε da 'yεtrā mmæi.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pε bi ma ngue di bεnnate.

22 Mente 'youi p'æ ja ra häi Galilea yø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ra N'yohæ bí 'yε mahets'i, di ndäpyø ja'i ngue da hyo. 23 Nu'mø bi hyo p'æya, di bεnnate'a rá hyu pa.

Nunā ra hya bi xihyø xädi, εmmεi bi du yø mmæi.

Ra Jesús bi gutra mentyu njæi p'æ ja ra nija.

24 Ní n'youi yø xädi ra Jesús, bi zømp'æ ja ra hnini Capernaum. Nu'æ yø n'yohæ juhra mentyu p'æ ja ra nija p'æya, bi 'yεmbrā Bεdu:

—Xi ni xännbatehæ n'yø, ¿ua hinda gutra mentyu njæi p'æ ra nija? —bi 'yεmbi.

25 Ra Bεdu p'æya bi 'yεmbrā n'yohæ juhra mentyu:

—Ahá, da gutra mentyu ra xännbate.

M'mεfa p'æya bi ma ra Bεdu p'æ bí ja ra ngu 'bæhra Jesús. Hante ngue di nya ra Bεdu, ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ague Simu, ¿te gui mmanya? Xi yø dast'abi 'bæcua ja ra ximhäi, ¿ndana gue'a jambabi ra mentyu i jæi, gue'æ yø basi jambi, ua gue gue'æ yø ja'i n'nan'yo jambi? —bi 'yεmbi.

26 Mi dahra Bεdu p'æya, bi 'yεmbi:

—Gue'æ yø ja'i n'nan'yo njamba ra mentyu —bi 'yεmbi.

Mahømbi 'yεnna Jesús:

—Janangue nu'æ yø basi Oja hingui ja ngue da gutra mentyu'æ. 27 A nuyá, para ngue hinda zæcjæ yø ja'i, ni map'æ ja ra zabi ya. Damī hyaxra xone t'εgui, guá the n'na ra hua. Nu'a rá mædi ra hua guá hæqui, nup'æ ja rá ne ra hua, gui tinnbabi ra mentyu di op'æ. Di zæ'a p'æya ngue gui jutra mentyu t'äcä p'æ ja ra nija, co 'nε'a ra mentyu t'ä'i gui jut'i.

18

Ra Jesús bí xännba yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

1 Nu'a ra ora'a, bi guatyø xädi ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, ¿ndana hant'a ni mmæi ngue ma datho da hnu mansu p'æ ha di manda Oja bí 'bæ mahets'i?

2 Ra Jesús bi zohna n'na ra ts'ant'æ mi 'bæp'æ, bi 'bæmbæ made ha 'bæi. 3 Bi 'yεmbyø xädi p'æya:

—Majuanī dí xi'ahæ, nu'mø hingui pähni n'yomfεnihæ, gui cohæ tengutho ra ts'ant'æ 'bæcua ya, hinda cæ'ahæ p'æ di manda Oja bí 'bæ mahets'i. 4 A nuyá, nunā ma datho da hnu mansu p'æ di manda Oja ya, guehna ra ja'i da 'yøt'e ngue hinte di muui, di mmutho tengutho ra ts'ant'æ 'bæcua ngue hinda 'yani. 5 Nu ra ja'i di ja mmanu n'na ra basi tengu na 'bæcua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a dí nnu manho ngue da 'yøt'a, tengutho 'mø ngue go di jammansu gra ja'i.

Ra Jesús di japa nts'εdi yø xädi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

6 Nu'æ yø basi εc'εigui ndap'æ bi zä, tengutho na ra basi 'bæcua ya, nu ra ja'i da japi ngue da hyεgagui p'æ yø basi εc'εigui, ra ndate castigo tømra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'i, man'na xanho ngue da t'ennbæ ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na ra njæni ngue da gæ'mi. 7 Xan'ætho te ja ua ja ra ximhäi, porque hinda 'bædi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Porque ngutho siempre øtra ts'oqui ra ja'i, pε hague ngu ra castigo da

tho ra ja'i nu'a di japi ngue øtra ts'oqui rá mmic'eiui.

⁸ Janangue nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni 'ye ogue rá ts'oqui ni gua p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyequi, 'yei yap'utho. Man'na xanho ngue gará do'ye ogue gará dogua 'mø gá carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja yoho ni 'ye ogue di ja gá yoho ni gua 'ne ngutho gui mmap'ua ja ra sibi para zantho. ⁹ Nu'mø guí ena ngue rá ts'oqui ni dá p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahni dá, gui 'yei yap'utho. Man'na xanho ngue da n'natho ni dá 'mø gá carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni dá 'ne ngutho gui mmap'ua ja ra nidu di danzø.

Bi hyecra hya ra Jesús ngue n'na ra de'yo bi 'uegue.

¹⁰ 'Yo guí emhma ngue hinte di muui yø basi. Nugá dí xi'ahua ngue nup'ua mahets'i bí 'buhma Papá, nu'ua yø anxε zamp'ua ha 'bui, gue'ua faxyø basi'ua. ¹¹ Nu ra N'yohua bí 'ye mahets'i, bi 'yehε ngue da yanyø ja'i xa m'medi.

¹² A nuyá, xi'mø ngue di 'bui to di si n'na ciento yø de'yo, 'ne da 'ue'a n'na nde'yo, uangui da zop'ua goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo p'ua ja ra dapo di 'yo. Da ma da honná nde'yo xá 'uegue. ¹³ Nu'mø bá timp'uya, man'natho di johya ngue bá tin'a n'na nde'yo xí 'uegue, hinda gue'ua goho 'däte ma'de'ma guto nde'yo hinguí 'uegue. ¹⁴ Njarbatho ni Papáha bí 'bu mahets'i ya, hinguí nnepe ngue di mm'me'a n'na mbasi ya yø basi 'bucua.

Jatho ngue di punnbabi rá mmic'eiui ra ja'i.

¹⁵ Nu'mø hinguí ho te øt'a ni cu, dami zofo, jaca n'nani ngue gui nyaseui. Dami xifi ngue hinguí ho te øt'e. Nu'mø bi ne bi 'yø'a ra hya guí xifi, ya xanho. Ya gá nhojpauí ni cu. ¹⁶ Pe nu'mø himbi ne bi 'yøde te guí xifi, dami hyon'i yonc'ei ogue hyu nc'ei gui sits'i, da 'yøde hapu gui nyauí ni cu, ngue guí nne gui nhojpauí. ¹⁷ A nu'mø hinda ne da 'yøde te da xi'ua gui sits'i, dami dá ra güenda p'ua ja ra nija 'mø. A nu'mø hinda ne da 'yø'a te ra hya da sip'ua ja ra nija p'uya, gui 'yø'ni güenda ngue nuna ni cu

tengutho 'mø hingra 'yεc'ei ogue tengutho 'mø drá nguthäi.

¹⁸ Dí xi'ahua ngue go gyø representantehua nguehna Oja bí 'bu mahets'i. Nuna ra hya gui unhnua ra nt'edi da 'yøtyø ja'i, gue'a di nja'a. Nu'a ra hya hinguí unhnua ra nt'edi da 'yøtyø ja'i ua ja ra ximhäi, hinda sä da 'yøtyø ja'i.

¹⁹ Ija man'na ra hya ga xi'ahua ya. Nua ja ra ximhäi, nu'mø bi the yø hya yo nc'ei ngue 'da'igu da 'yap'a Oja, Oja di un'a te da t'äpi.

²⁰ Porque nup'ua ha di mpeti yø ja'i εc'ei gui, madague'a hondi yonc'ei ogue hyu nc'ei di mpeti, pe nup'ua ha 'bui, ja dí 'bucá p'ua.

²¹ Ra Bedu p'uya bi 'yembrá Jesús:

—Ague grá hmu, xi ma cu ya ga 'bua ngue hinguí ho te ørque, ¿nja mmindi ga punnbi? ¿Gue asta nyoto nnidi?

²² Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nugá hinte dí xi'i ngue hondi nyoto nnidi ja ngue guí punnbi. Sinoque dí xi'i nja mmindi guí punnbi, yoto yø hyate ma'det'a nnidi ja ngue guí punnbi.

Ra Jesús bi hyecra hya ngue n'na ra hmiqui hin'ya rá mpunnbi.

²³ Janangue jatho gui punnbabi ni mmic'eihua, porque nuna Oja bí 'bu mahets'i, mahyejpi n'na ra dast'abi ngue øpa ra güenda yø hmiqui hangu tupi. ²⁴ Mi dá mi bi 'yøpa ra güenda yø hmiqui, bá ts'innbabi n'na nc'ei ngue yø miyonetho rá menyü mi tupi. ²⁵ Pe nuna ra hmiqui bá ts'i, hin'ya ra menyü di gutrá güenda. Ra dast'abi p'uya bi manda ngue da bá ra hmiqui, 'ne da bápra xisu, 'ne da bápyø basi, 'ne da bápi hangu pets'i ngue di gutrá güenda. ²⁶ Pe ra hmiqui p'uya bi ndantyøhmu p'ua 'bähra hmu. Bi 'yäpra mate, bi 'yembi: “Ague grá hmu, dami tøgbagui ts'ua mente ga tingä ni menyü ga jut'a'i”, bi 'yembi. ²⁷ Nu'a ra hmu p'uya bi huεcra hmiqui, bi punnbabi rá güenda mi tupi. Bi thøgue.

²⁸ Pe nuna ra hmiqui bi ma mapunnbi rá güenda, hontho bi ma mathøgue, bi nthui man'na nc'ei ngue mi tupi zits'ua rá menyü. Bi bennbua bi dorpa rá 'yuga. Bi 'yembi: “Gui jurcagui ma menyü guí tuqui, uague hin'na”, bi 'yembi. ²⁹ Nu'a ra n'yohua mi ndupate zits'ua ra menyü p'uya, bi

ndantyøhmū p'ʰ bā'a tūpī, bi 'yāpra mate, bi 'yēmbi: “Dami tōgbaguī ts'ʰ mēnte gā tīngā nī mēnyu, gā jut'a'i”, bi 'yēmbi. ³⁰ Pē nu'a rā n'yohū mī thuprā mēnyu p'ʰya, hīmbi ne xta ndø'ma tūpī. Sinoque bi bent'i, bi zixā fādi asta gue'mø di japi dā gutrā mēnyu tūpī.

³¹ Mī nu mī'da yø hmiqū'a te bi 'yørbʰya, bi dār'man'ʰya yø mmāi'a te bi japrā mmīc'ēiui. Bī ma'ʰya bā xiprā hmu te bi 'yøt'e. ³² Nūna rā hmu p'ʰya, bī mānda bā ts'ofō mahøn'a, bi 'yēmbi: “Grā ts'oc'ēi n'yø. Conque nū hangū mā mēnyu gmi tūquī, gā dā pūn'nā'i” ngue gā 'yācra mate. ³³ Uanguī xta nzā xqui pūnnabī nī amigo mī tū'i tengutho dā pūn'nā'i”, bi 'yēmbi. ³⁴ Nū'a rā hmu, janjuani ngue mbøcūe. Bī mānda p'ʰya ngue bi ts'ixā fādi rā hmiqūi asta gue'mø dā gutrā mēnyu tūpī. ³⁵ Dī ja'ahū p'ʰya mā Papāgā bī 'bū mahets'i ya, hīndī pūn'nāhū, ngue'mø hīnnī mmāi gdi pūnnabī te øt'a nī cūhū.

19

Bi xāmba yø ja'i rā Jesús ngue hīn'ya rā nt'ēdi dī nxummi yø xisu.

¹ Rā Jesús mī juadi bī manya yø hya ya, nup'ʰ Galilea mī 'yo, bī ma man'na nguadi rā dathe Jordán, i mpa p'ʰya ja rā hāi Judea. ² Pē xāndøngu yø ja'i bi dēnnī. Nup'ʰya bi zøni, bi 'yøthe yø ja'i mādi hyēnnī.

³ Bi guat'i'da yø fariseo p'ʰya 'būhra Jesús, porque honnbi ha di zūdi ngue hīnda gue'a rā hya dā mā. Bi 'yēmbi:

—¿Ua ja rā nt'ēdi ngue dī nxummi rā xisu n'na rā n'yohū hōnt'a bi zā mā hya di ōpi, uague hīn'na?

⁴ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Ua hīn gadi xāhmū'a te rā hya nt'ot'i p'ʰya ja rā Macā Libro, ngue nū'mø māmā nhohra xīmhāi, Oja bi hocra n'yohū 'nē bi hocra xisu? ⁵ Oja bi 'yēna: “Janāngue rā n'yohū sop'ʰya rā papā, sop'ʰya rā mamá ngue 'bāhmi rā xisu. Nūya yo nc'ēi ya, dī nne n'na ngu n'na, janāngue ya hīnguī yo nc'ēi, sinoque ēntho n'na nc'ēitho”. ⁶ Janāngue nūyā, nūya yo nc'ēi bi pēn'nā Oja, hīn'ya rā nt'ēdi ngue to di xūnnabī.

⁷ Yø fariseo p'ʰya bi 'yēmbi:

—¿Pē hanja nā rā Moisés ngue bi 'yēmbi i sā dā 'yøtra sūcua rā n'yohū ngue dī nxummi rā xisu 'mø?

⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūna rā Moisés bi ūnna nt'ēdi ngue dā nangra sūcua ngue rā nxūni, pē ngue māndø nnaxītho yø n'yomfēni yø ja'i, janāngue bī njap'ʰya. Pē nup'ʰya rā mādi, hīnga ngu'a rā hya bā sāmba Oja dā 'yøtyø ja'i. ⁹ Pē nūgā dī xi'ahū, ngue yø n'yohū dī nxummi yø xisu 'nē hīngra n'yots'om'māi di ōpi, nū'mø hōmbi nthatra n'yohū, dā mē man'na rā xisu, ya rā ts'oqui øtra n'yohū. A nū'mø bī nthatra xisu bi t'ēi, ya rā ts'oqui øt'ui rā n'yohū bī mē.

¹⁰ Nū'ʰya yø xādi p'ʰya bi 'yēmbi:

—Man'na xāho ngue hīndī nthatra ja'i 'mø —bi 'yēmbi.

¹¹ Pē rā Jesús mahōmbi 'yēna:

—Nūna rā hya dī mma, hīnguī nne dā mā ngue dā gātho yø ja'i dī ja ngue dī nthati. Sinoque nūya yø ja'i, Oja nnepe ngue dī nthati, guehya dī mmāngā ya. ¹² I 'būhyø n'yohū ngue hīnguī sā dī nthati. Porque 'būhyø n'yohū ya i mī'a ngue hīnda zā dī m'māhrā xisu. Xīmmi 'būhyø n'yohū ngue m'moqui. Xīmmi 'būhyø n'yohū hīndī nthati para ngue dā zāp'ʰya dā 'yørpe xāho rā 'bēfi Oja bī 'bū mahets'i. Pē nū to ēna ngue dā zā dī nthati, ya dā 'yøt'e tengutho rā hya dī mma.

Bi xi Oja rā Jesús ngue dī japyø basī.

¹³ Bi zixyø basī yø ja'i p'ʰya 'būhra Jesús, i nnepyø ja'i ngue dā dospa yø ya yø basī 'nē dā xi Oja ngue dī japyø basī. Pē nūya yø xādi rā Jesús bi hejpa yø ja'i bā zi yø basī. ¹⁴ Rā Jesús, bi 'yēmbi yø xādi:

—Dami hyēhmu yø basī dā thocua dī 'bāi. Porque tengutho yø ja'i ya o rā 'yē Oja, xquet'a njarbū ya yø basī ya.

¹⁵ Rā Jesús bi japyø 'yē p'ʰya ja yø ya yø basī. M'mēfa p'ʰya, bī map'ʰya ja rā xequi mī 'bāi.

Rā mmēmmeti hīmbi ne dā 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁶ N'na rā n'yohū bi guarbū 'bāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Aguē grā hoga xāmbate, ¿ndana rā nho exa ja ts'ēdi gā øt'e n'namhūa ngue Oja dī 'dacrā 'da'yo te para zāntho? —bi 'yēmbi.

17 Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Ua guí pađi te guí mmanya, ngue guí ɛnguí xanhogá? Porque hõnse Oja xanho. Nu'mø guí nne ya ngue di 'da'i ra 'da'yo te Oja, dami 'yõt'u yø hya di manda Oja 'mø.

18 Ra n'yohu p'uya bi 'yɛna:

—Xi'u yø hya di manda Oja p'uya, ¿ndana gue'a ya yø hya guí mma?

Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá bɛ. 'Yo to guí sãmba ra fehni. 19 Dami su ni papá, dami su ni mamá. Dami mahni mmic'ɛiui tengutho gni ne ngue di ma ma madi'i.

20 Mī dahra n'yohu p'uya, bi 'yɛna:

—Nuya yø hya guí xicya, ya gä xtá øt'e astá gue'mø mará ngüegui. Xiya, ¿ndana guehna ra hya di 'bedi ngue hĩndi'øtya? —bi 'yɛmbi.

21 Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbra n'yohu yaui:

—Nu'mø guí nne ngue gátho guí 'yõt'a te ni 'yup'u guí 'yõt'e, ni ma ya, dami pa te gä guí pɛts'i. Dami unna mɛnyu yø hyoya. Nu'mø gá 'yõt'e te dí xi'i ya, ya bí ja ni mmeti mahɛts'i p'uya. Bá ɛp'u ya, ga mmɛp'u nná magä —bi 'yɛmbi.

22 Pɛ mī 'yøhra n'yohu na ra hya bi sifi, mambi duđrá mmui. Bi matho, porque mará ndømmɛmɛti.

Bi manna Jesús ngue Oja, hĩnte hɛmbi.

23 Ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—Nu yø mmɛmɛti, guehya dí mma ngue xanhennitho ha di n'unı da zo rá 'yɛ Oja bí 'bɛ mahɛts'i ya. 24 Ya fađi ngue ra cameyo, hĩnjam'mø da zä da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pɛ dí xi'ahɛ ngue man'na xandøn hennitho ngue n'na ra mmɛmɛti di n'unı da zo rá 'yɛ Oja.

25 Nuna ra hya bi manna Jesús mī 'yøhyø xädi, man'natho bi nsu yø n'yomfɛni p'uya. Di n'yɛmbi:

—Rá nɛgui ya hĩjonni ja'i da zä di nyanná te ya'mø —di n'yɛmbi.

26 Bi hyɛtyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hĩnda zä da zãnse ha di nyanyø te. Pɛ Oja hĩnte hɛmbi, nu te nne da 'yõt'e, da zä ha di japi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

27 Nuna ra Bɛdu bi 'yɛmbra Jesús:

—Nugähe, ya xtá sohme p'u te gä dí pɛshe ngue dí tɛn'nahe. ¿Te 'bɛ'a ja ngue di tocagähe 'mø?

28 Mī dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani dí xi'ahɛ ngue nu'mø ra pa danı gom'na'yo gátho yø cosa i ja, gue'a ra pa'a ngue ra N'yohu dí 'yɛ mahɛts'i da mip'u ja rá nthuts'i, di manda te di nja. A nu'ahɛ p'uya ngue guí tɛnngahɛ, nu'p'u ha di hø'i 'dɛ'ma yoho yø nthuts'i, ja guí mmihmu p'u ngue guí nts'ut'abihɛ p'u ha di 'bɛ'u 'dɛ'mayo 'bɛi yø mbom'mɛto ra Israel.

29 Nu to gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohyø cu, xpá nzohyø papá, xpá nzohyø mamá, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basi, xpá nzohyø häi ngue tɛnngui, pɛ yø ciento nniditho gá ngu'a te da dıni ngue'a te gä xpá nzogui. Ra pa di 'yɛp'u p'uya, di t'unna te para zantho.

30 Xangu yø ja'i hnu mansu ua, pɛ nu'a ra pa'a, ts'utho da hnu mansu p'u. Xangu yø ja'i hĩngui hnu mansu ua, pɛ nu'a ra pa'a, ja danı hnu mansu p'u.

20

Ra Jesús bi hɛjpa ra hya yø nzäbi tahyø mɛfi.

1 Nuna Oja bí 'bɛ mahɛts'i da gutra nzäbi. Tengutho n'na ra n'yohu bi ma mxuditho ngue da honyø mɛfi da tacyø uva. 2 Bi gohmi ra cohi yø mɛfi ngue nu'a n'na pa ra 'bɛfi, da gut'i co n'na ra mɛnyu ni hu ngue ra denario. Bi menhyø mɛfi p'u bí ja ra huahı p'uya. 3 Mī zɛ'i guto xudi p'uya, mahømbi ma tai ra mmɛhui. Bi dımp'u ja ra tai mı'da yø ja'i ngue hĩnte pɛfi. 4 Bi 'yɛmbɛya: “Ni mɛ ra 'bɛfi ma huahıgä n'yø. Ga jut'auı'a te ni 'yup'u guí tahmi”, bi 'yɛmbi. Nu'u bi si ra 'bɛfi p'uya, bi ma ra 'bɛfi. 5 Mī hyuxyadı p'uya, mahømbi ma tai ra mmɛhui. Bi nthɛui p'u mı'da yø ja'i ngue hĩnte pɛfi. Mahømbi 'yɛtra 'bɛfi rá huahı. Mī zɛ'i hyu nde, mahømbi ma tai ra mmɛhui. Bi nthɛui mı'da yø ja'i ngue hĩnte pɛfi. Mahømbi 'yɛtra 'bɛfi rá huahı. 6 Mī zɛ'i cɛt'a nde, mahømbi ma tai ra mmɛhui. Hømbi nthɛui mı'da yø ja'i ngue hĩnte pɛfi. Bi 'yɛmbɛya: “¿Hanja ngue xcá ndethohɛ ua n'yø, hĩxcá mpɛhmɛ?” bi 'yɛmbi. 7 Bi 'yɛn'u zo p'uya: “Xtá ndedähe

ua ngue h̄injon x̄a xicje r̄a 'b̄efi", bi 'ȳemb̄i. R̄a mm̄eh̄ui p'aya bi 'ȳemb̄i: "N̄i m̄e r̄a 'b̄efi m̄a huah̄iḡa 'm̄ø. Ḡa jut'aūi'a te n̄i 'yup'ua gūi tah̄m̄i", bi 'ȳemb̄i.

⁸ M̄i d̄ahr̄a nde p'aya, n̄una r̄a mm̄eh̄ui bi xih̄r̄a hm̄iqūi n̄una d̄i mandabi ȳø m̄efi, bi 'ȳemb̄i: "D̄am̄i zonhyø m̄efi ya, gūi jut̄yø nz̄abi. R̄a m̄adi gūi unyø nz̄abi'ua ȳø m̄efi r̄a nz̄eguītho x̄a nz̄omp'ua ja r̄a 'b̄efi. A nu'ua x̄a mp̄efi ḡa r̄a pa, r̄a nz̄eguītho gūi unyø nz̄abi'ua", bi 'ȳemb̄i. ⁹ M̄i njut̄yø nz̄abi ya ȳø hm̄iqūi xi ȳat̄ra 'b̄efi cat'a nde. B̄i juarpa ȳø pa, bi un̄ni 'da'a n'na r̄a m̄enyu ngue r̄a denario. ¹⁰ M̄i tocabi bi t'unyø nz̄abi ya ȳø hm̄iqūi x̄inde r̄a 'b̄efi p'aya. Bi 'ȳena ngue man'na x̄angu ȳø nz̄abi x̄ti t'un̄ni porque x̄i mp̄efi ḡa r̄a pa. P̄e m̄i t'unyø nz̄abi, h̄onda n'na r̄a m̄enyu ngue r̄a denario bi t'un̄ni. ¹¹ M̄i hyanyø nz̄abi p'aya, bi zah̄ra mm̄eh̄ui. ¹² Bi 'ȳemb̄i: "N̄uya ȳø n'yoh̄ua 'b̄ucua, r̄a nz̄eguītho bi z̄omp'ua ja r̄a 'b̄efi ya. Conque n'na oratho b̄i mp̄efi, ¿hanja ngue 'da'igu ḡa jurcahe? N̄uḡahe p'aya x̄t̄a s̄aḡahe r̄a n'ua ḡa r̄a pa ngue x̄a m̄pa r̄a hȳadi", bi 'ȳemb̄i. ¹³ Nu'a r̄a mm̄eh̄ui p'aya bi 'ȳembr̄a hm̄iqūi nyaui: "Ague n'yø, n̄uḡa h̄ingra nts'oc'ei d̄i øt'ah̄ua. Ūangūi x̄t̄a nyah̄ua ngue nu'a n'na pa r̄a 'b̄efi, ḡa jut'aūi co n'na r̄a m̄enyu ngue r̄a denario. ¹⁴ D̄am̄i hyanni nz̄abi'a n'na zi pa x̄ca mp̄efi, n̄i ma p'aya. N̄una m̄a m̄efi r̄a nz̄eguītho x̄a nyat̄ra 'b̄efi, d̄i nne ḡa jut'i tengutho d̄a jut'a'i. ¹⁵ ¿Ua ḡadi mandagui? ¿Ua h̄in'yua r̄a nt'edi ngue ḡa s̄anse te d̄i nne ḡa ørp̄abi m̄a m̄enyu? ¿Ua gue ḡadi seyabi n̄i mm̄ic'eiui ngue'a r̄a n̄ho d̄i nne ḡa ørpe?" bi 'ȳenna mm̄eh̄ui.

¹⁶ Jan̄angue n̄uyá, n̄uya ȳø m̄efi r̄a nz̄egui x̄a nyat̄ra 'b̄efi ya, guehya r̄a m̄adi d̄i t'unyø nz̄abi ya. A n̄uya ȳø m̄efi r̄a m̄adi x̄a nyat̄ra 'b̄efi, guehya r̄a nz̄eguītho d̄i t'unyø nz̄abi ya. Mand̄ongu dyø ja'i bi ts'of̄o, p̄e ziy-ohotho ȳø ja'i bi thanh̄ni.

Mah̄omb̄i man̄na Jesús ngue da tho, p̄e di b̄enna.

¹⁷ R̄a Jesús n̄i hya r̄a 'yu ngue n̄i ma Jerusalén, p̄e bi zic̄a n'nann̄i'ua 'd̄e'm̄a yoho ȳø x̄adi, bi 'ȳemb̄i:

¹⁸ —A n̄uyá, ya nn̄a m̄ah̄a Jerusalén. N̄una r̄a hn̄ini na, nu r̄a N'yoh̄ua b̄i 'ȳe mah̄ets'i d̄i nd̄apyø hm̄u ȳø mm̄ac̄ja conyø

x̄ännb̄ate ngue r̄a ley. N̄uya p'aya, guehya d̄a z̄ännb̄i ngue d̄a d̄u. ¹⁹ D̄i d̄äpyø ja'i h̄ingyø jud̄io. D̄a denn̄i, d̄i an̄i, 'n̄e d̄i cuat̄ra pont'i ngue d̄a hyo. P̄e r̄a hyu pa di b̄enna.

R̄a Jesús bi sifi ngue r̄a Jacobo 'n̄eh̄ra Xuua d̄i nja yø cargo x̄t̄a nh̄ets'i.

²⁰ N̄una r̄a Jacobo 'n̄eh̄ra Xuua, guehya ȳø ts'ant'ua r̄a Zebedeo ya, 'dap'ua 'youi r̄a mamá, bi guarb̄ua 'b̄ahr̄a Jesús. B̄i ndantyøhm̄u n̄a r̄a xisu, bi xifi ngue d̄a 'yørpa r̄a mate n̄a r̄a hya nne d̄a xifi. ²¹ R̄a Jesús bi 'ȳemb̄i:

—¿Tema mate gūi nne ḡa øt'a'i? —bi 'ȳemb̄i.

R̄a xisu p'aya bi 'ȳembr̄a Jesús:

—D̄i nne ngue nup'ua ha gūi mm̄i ngue gūi ndast'abi, gūi un̄na nt'edi ya yoho m̄a ts'ant'ua 'b̄ucua, ngue n'na d̄i m̄ih̄ni n'ȳei, n'na d̄i m̄ih̄ni gaha.

²² P̄e m̄i d̄ahr̄a Jesús, bi 'ȳembyø ts'ant'ua:

—Ague n'yø, h̄ingui pad̄i te r̄a ns̄aui na r̄a hya gūi äh̄mi. ¿Ua d̄a z̄a gūi thoh̄m̄i'a r̄a n'ua ja ngue ḡa thoc̄a? Porque n̄uḡa mathoguītho ja ngue d̄i unḡa ȳø ja'i —bi 'ȳemb̄i.

Bi 'ȳenyø ts'ant'ua p'aya:

—Ah̄á, d̄a z̄a ḡa s̄aḡa'be r̄a n'ua.

²³ M̄i d̄ahr̄a Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—M̄ajuani ngue ngu'a, x̄and̄ongu r̄a n'ua ja ngue gūi s̄aui, tengutho r̄a n'ua ja ngue ḡa thoc̄a. Mathoguītho d̄i an'aūi ȳø ja'i tengutho ja ngue d̄i unḡa ȳø ja'i. P̄e n̄una r̄a hya gūi mm̄amm̄i, h̄indi tocagui ngue go ḡa s̄anni to d̄i m̄ip'ua ja m̄a n'ȳei, ogue to d̄i m̄ip'ua ja m̄a gaha. M̄a Papá'a ya x̄a nz̄anni to d̄i m̄i n'na ngu n'na m̄a hyo.

²⁴ N̄una r̄a hya ähya yo nc'ei d̄i n'yoh̄ua, bi mb̄ocue 'm̄ø m̄i bahya m̄i 'det'a ȳø x̄adi r̄a Jesús. ²⁵ P̄e r̄a Jesús bi peti ḡatho ȳø x̄adi, bi 'ȳemb̄i:

—Ya gūi pah̄ma ngue ȳø dast'abi x̄a t'ets'i, co ḡatho m̄i'da ȳø ts'at'abi 'b̄ap'ua ja ȳø hn̄ini, ḡa d̄i manda ȳø ja'i. Nu te d̄i manda ȳø ts'at'abi ngue d̄a 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a. ²⁶ P̄e nu'ah̄ua, 'yo gūi nne ngue gūi mandathoh̄ua ȳø ja'i. Nu r̄a ja'i nne ngue x̄t̄a nh̄ets'i r̄a cargo d̄a m̄efi, gueh̄na r̄a ja'i jatho ngue d̄i mp̄efi d̄a m̄axyø mm̄ic'eiui na. ²⁷ A nu'ah̄ua ya, nu'a d̄a ne d̄i m'met'o ngue ḡatho ȳø amigo ya, gueh̄na jatho d̄a gohi ngue n̄i

mefih_u na. ²⁸ Conque ra N'yoh_u bí 'y_ε mah_εt's'i, h_im_ibi 'y_εh_ε ngue n'narba da m_i d_i mandatho. Sinoque bi 'y_εh_ε ngue d_i mpefi da máxyø ja'i. 'N_ε h_inga h_ondra 'báxte da 'yøt'e, astá da du ngue da yan_i xandøngu yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe yoho yø xädä.

²⁹ M_i b_omp'ua ja ra hn_in_i Jericó ra Jesús, b_i ntet'i xandøngu yø ja'i. ³⁰ Nup'ua ja ra 'yu i nthogui, m_i hup'ua yoho yø xädä. M_i bahyø xädä ngue guehna ra Jesús ja ngue da thop'ua hud_i. B_i mahra hmafi p'uya, bi 'y_εm_bi:

—Ague grá Hmu, rá mbom'meto'i ra David, dam_i hu_εga'be —bi 'y_εm_bi.

³¹ A nu'ua yø ja'i m_i 'bup'ua huhyø xädä, di hejpi ngue h_indi mmafi. P_ε yø xädä p'uya, _εna man'na ma'be'pi ngue nts'edi ga mafi, bi 'y_εm_bi:

—Ague grá Hmu, rá mbom'meto'i ra David, dam_i hu_εga'be.

³² Ra Jesús bi m'mäi ngue øde hmat'i. Bi zonhyø xädä p'uya, bi 'y_εm_bi:

—¿Te guí nne ngue d_i nja'aui?

³³ Yø xädä p'uya bi 'y_εm_bi:

—Ague grá Hmu, d_i nne ngue d_i nzø ma dá'be.

³⁴ Bi hu_εcyø xädä na ra Jesús. Bi dospabi yø dá, p_ε 'bexpi nzø yø dá. Janangue b_i mahä ra Jesús.

21

Ra Jesús bi yarbua ja ra hn_in_i Jerusalén, p_ε espabi yø ja'i, xifi ngue yø dast'abi.

¹ Nu'mø ya n_i ma da zømp'ua ja ra hn_in_i Jerusalén, ya 'yop'ua ja ra nyun_i ja ra mbonza ja yø olivos. Ja jarbutho ra hn_in_i Betfagé. Ra Jesús bi 'yet'i yoho yø xädi. ² Bi 'y_εm_bi:

—N_i m_ε n_u ja ra hn_in_i bí ja n_u. Nu'mø gá cut'ui ra hn_in_i, guí timm_i p'ua da nthat'i n'na ra burru, n'youi rá basi. Bá xoqui ngue guá siui ua. ³ Nu'mø to di hec'aui ngue guí xocui ra burru, guí xihm_i ngue honna Hmu. P_ε dam_i xihm_i ngue h_inda ya'atho d_i ndäpi.

⁴ Nguna bi 'yøt'e para ngue d_i nja na te ra hya b_i manna pøngahya Oja ngue bi 'y_εna:

⁵ “Dam_i xihm_u yø ja'i 'bup'ua ja ra hn_in_i Sión, guí 'y_εm_ph_u: N_uua guí 'bahm_u, ya bá ep'ua n_i ndast'abih_u da zøcua. P_ε h_ingra tunh_ni

ga 'yo n_i dast'abih_u, bá huxa n'na ra burru ngue rá basi n'na ra mbo'øni ngue ra ndu, guí 'y_εm_ph_u”.

⁶ N_uya yoho yø xädi ra Jesús b_i map'ua bi 'yet'i ngue bá si ra burru, bá n'youi rá basi.

⁷ M_i zøp'ua 'bahra Jesús, yø tuhu yø ja'i bi gaspa yø burru ngue b_i nøpa nts'ut'i. Bi huuxra burru ra Jesús, b_i ma. ⁸ Xangu yø ja'i di tans'yø tuhu ngue pøp'ua ja ra 'yu ja ngue da thohra Jesús. M_i'da yø ja'i p'uya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'ua ja ra 'yu.

⁹ O made p'ua n_i ma yø ja'i ra Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'befa 'da. P_ε yø ja'i 'da ga matho ngue di johya, i _εna:

—Nuna Oja, di japhna rá m'menhni 'bucua, guehna tate naya. Guehna rá mbom'meto ra David. Oja di japi. Magues_ε na Oja bí 'ba mah_εt's'i.

¹⁰ Nuna ra Jesús m_i yarbua ja ra hn_in_i Jerusalén. Gä bá yans'yø ja'i ngue b_i nu. Di 'y_εm_byø ja'i:

—¿Te'o n_i n'yoh_u na n'yø?

¹¹ M_i'da yø ja'i p'uya bi 'y_εna:

—Nuna ya, guehna ra Jesús, rá pøngahya Oja na, guehna ra mm_εngu Nazaret ja ra häi Galilea na.

—¿Te'o n_i n'yoh_u na n'yø?

¹¹ M_i'da yø ja'i p'uya bi 'y_εna:

—Nuna ya, guehna ra Jesús, rá pøngahya Oja na, guehna ra mm_εngu Nazaret ja ra häi Galilea na.

Ra Jesús bi 'yetyø ja'i m_i mpäp'ua ja ra nija.

¹² Nuna ra Jesús b_i map'ua ja rá nija Oja. Nu'ua yø ja'i m_i mpäp'ua thinnija, da gue'ua ma_di ntäi, Gä bi 'yet'i. N_uya yø ja'i di pøspa yø m_εnyu yø ja'i yap'ua n_i 'y_εh_ε, bi 'yennba yø m_εxa. 'N_ε bi 'yennba yø nthuts'i'ua pä yø paloma. ¹³ Bi 'y_εm_byø ja'i:

—Nup'ua ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ua ra hya ngue _εn'Oja: “Nuna ma ngungä, n_i hu ngue ra ngunga mhmat'Oja na”. P_ε nu'ah_u, guí øth_u ngue ja d_i mpeti ua yø b_ε.

¹⁴ Nup'ua ja ra nija, bi guatyø xädä 'n_εhyø dogua p'ua 'bahra Jesús ngue bi 'yøthe. ¹⁵ P_ε yø hmu yø mmäcja conyø xänbäte ngue ra ley, m_i nu yø milagro øtra Jesús, 'n_ε bi 'yøde te mmanyø basi p'ua ja ra nija, ngue _εnyø basi: “Nuna rá mbom'meto ra David i tate na”, _εnyø basi. Janangue b_i mbøc_{uε}.

¹⁶ Bi 'y_εm_bra Jesús:

—¿Ua hinguí øde te mmanyø basi? Dam_i hejpi.

M_i dahra Jesús, bi 'y_εm_bi:

—Ahá, dí øde. P_ε, ua h_in gadi xähm_u'ua yø hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, uangu_i

ja nt'ot'i p'ua te øtyø basì ya, ngue ɛna: “Nu yø t'ubasi, dague'ua satho, gá japi ngue da 'yets'a'i”, uanguì ɛna.

¹⁷ Bi zop'ua yø ja'i p'uya, i map'ua ja ra hnini Betania, ja bá n'oxpua.

Ra Jesús bi otra za ngue ra igo.

¹⁸ Mì hyaxpua, hõmbá pengui, i ma Jerusalén. Nu'ua ja ra 'yu p'uya, nuna ra Jesús bi zã ngue tũ manthũ. ¹⁹ Bi hyanda n'na nza ra igo p'ua ja ra nen'yu. Bi ma bá nu 'mø ngue di zadi. Pɛ hĩnte mĩ zadi, sinoque hõntho xi c'amyø xi. Ra Jesús bi 'yembra za:

—Ya hĩnĩ mantho di nza hĩnĩ ndät'ã ya grã za —bi 'yembi.

'Bexpĩ m'manhna za ngue da 'yot'i. ²⁰ Mì nu yø xadi ra Jesús ngue ya fadi otra za, di 'yøtho hanja. Bi 'yãnbua, bi 'yembi:

—¿Hague nja ngue n'na zihmantho ya nne da 'yotra za? —bi 'yembi.

²¹ Mì dahra Jesús, bi 'yembyø xadi:

—Majuani dí xi'ahua, a nu'mø guí ɛc'ɛihua xanho ngue gue'a nnu manho Oja ngue di nja'a te guí xihma, 'nɛ hĩnguì yobɛni ni mmahua, hĩnga hõnt'a te gá nuhua dá japã ra za da zã guí 'yøthua, sinoque da zã guí 'yempha ra nyuni ja nu: “Dami 'uegue grã nyuni, i map'ua ja ra jathe”, guí 'yempha. Ra nyuni p'uya da 'uegue, di map'ua guí xihma ngue di ma. ²² Janangue nu'mø te guí ãpha Oja, dami 'yɛc'ɛihua ngue di 'da'ahua Oja te guí ãpha. Oja p'uya, da 'yøt'e ngue di nja'a te guí 'yãpha.

Nu'ua yø n'yohua 'bet'o ngue yø judío bi yãnna Jesús ngue to bi unna nt'edi te øt'e.

²³ Mì zõmp'ua ja ra nija ra Jesús, bi xãmba ra hya yø ja'i. Mɛnte xãnbate p'uya, bi guatyø hmu yø mmãcja conyø n'yohua 'bet'o ngue yø judío, bi 'yembra Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja te guí øt'e? ¿To bi 'da'i ra nt'edi'a te guí øt'e?

²⁴ Mì dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nugã xquet'a ga øt'ahua n'na ra nt'ãnni ya. Pɛ gue guí xicjua hanja'a ra hya ga ãn'nahua, n'namhna ngue xquet'a ga xi'ahua to bi 'dacã ra nt'edi'a te dí øt'ã ua. ²⁵ Xiya, ¿te'o bi unna nt'edi ra Xuua ngue bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'edi, uague yø ja'itho rá nt'edi'a te bi 'yøt'e?

Yø ja'i p'uya, di n'yãnni te di dadi. Di n'yembi:

—¿Teni 'bɛ'a ga xihma ya 'mø? Nu'mø ga xihma ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'yɛnjua p'uya: “Xina ra hya bi manna Xuua connã ngueque, ¿hanja ngue hĩngã 'yɛc'ɛihua 'mø?” da 'yɛnjua p'uya. ²⁶ A nu'mø ga xihma ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'i. Porque gãtho yø ja'i ɛc'ɛi ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua.

²⁷ Mì dahyø ja'i p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Hĩndi pacãhe to bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua.

Mì dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Ya hĩngã xicjua na ra hya dí ãn'nahua, ni xĩnga guecã ga xi'ahua to di 'dacra nt'edi na te dí øt'e.

Ra Jesús bi hɛjpa ra hya yoho yø ts'unt'ua.

²⁸ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yaui:

—¿Tengu p'ua gdí bɛmhma na ra hya ga mmangã ya? N'na ra n'yohua di si yoho yø ts'unt'ua. Da 'yemba n'na'ua yø ts'unt'ua: “Ague ts'unt'ua, ni ma ra 'bɛfi p'ua ja ma huahigã”, da 'yembi. ²⁹ Nu'a ra ts'unt'ua t'etra 'bɛfi, da 'yɛntho: “Nugã hĩnga mma”, da 'yembra papã. Pɛ m'mɛfa p'uya di pährã n'yomfɛni, da ma ra 'bɛfi t'et'i. ³⁰ Nu'a man'na ra ts'unt'ua p'uya hõnda xifi ngue da ma ra 'bɛfi. Nuna ra ts'unt'ua p'uya di n'unnĩ ngue da ma ra 'bɛfi, da 'yembi: “Ahã papã, ga mmagã 'mø”, da 'yembi. Pɛ hĩmma juani ngue da ma. ³¹ Xiya, ¿dana guehna ya yoho yø ts'unt'ua ngue bi 'yøt'e te di manda rá papã?

Mì dahyø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Gue'a ra ts'unt'ua rá madi bi ts'ofu, bi 'yøt'e te di manda rá papã —bi 'yembi.

Mahõmbi 'yenna Jesús:

—Majuani dí xi'ahua, ngue yø ngathãi 'nɛhyø xisu ngue yø 'yots'om'mãi, man'na m'mɛt'o da zo rá 'yɛ Oja'ua ngue'ahua. ³² Porque ra Xuua bi 'yøtra nxixya, bá ɛɛ bi xãn'nahua ra 'yu njuantho, pɛ hĩngã 'yɛc'ɛihua te bi ma. Pɛ nuya yø ngathãi 'nɛhyø xisu ngue yø 'yots'om'mãi, bi 'yɛc'ɛi te bi manna Xuua. Pɛ nu'ahua, madague'a guí nuhua te øtyø ja'i di pähyø n'yomfɛni ngue hɛp'ua ra nts'o ga 'yo, pɛ hĩngã ne xqui pähni n'yomfɛnihua ngue xqui 'yɛc'ɛihua te bi manna Xuua.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra huahí ngue ra jomhmi.

³³ Damí 'yøhm̄ ha rá nja na ra hya ga hyecä ya. N'na ra n'yoh̄ bi 'yøt'a n'na rá nuä'uva. Bi føt'e gä rá häi. Bi hoqui hap̄ da dε'myø uva 'mø bi nja. 'Nε bi hocra n'nøque hap̄ da mihra mähui. Bi hyoni to da gonhui rá huahí, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmehui'a te di tocabi. Bi ma yap'utho ra mmehui p'aya. ³⁴ Mí zønna pa da thacyø uva p'aya, nuna ra mmehui bi menhyø hmiqúi ngue da tu yø uva di tocabi. ³⁵ Pε nu'u yø mēfi mambi 'bap'u bí ja rá huahí, bi bennbabi yø hmiqúi ra mmehui ngue bi uní. Bá ho 'da, bá pando 'da. ³⁶ Ra mmehui p'aya man'na xangu yø hmiqúi høm̄bi mennb̄ bí ja rá huahí. Pε nu'u yø mēfi ya mambi 'bap'u ja rá huahí, mahøm̄bi unyø mēfi bi zømp'u 'bui.

³⁷ Rá nzequi p'aya, nuna ra mmehui ya rá ts'ant'usc̄ bi mennb̄ bí 'bahyø mēfi conhui rá huahí. Bi 'yεna: “Nuyá, ma ga penhnä na ma ts'ant'u ya. Nu'mø bi nu yø mēfi p'aya, da nu mansu, porque ma ts'ant'u na”, bi 'yεna. ³⁸ Pε nu'mø mí zømp'u 'bahyø mēfi na rá ts'ant'u ra mmehui, yø mēfi di n'yεmbi: “Nuna ya, guehna ra ts'ant'u ja ngue da gohmi ra huahí naya. Ma ga hoh̄ ya, n'namhma ngue ya ma mmetih̄ ra huahí”, di n'yεmbi. ³⁹ Bi bennbabi rá ts'ant'u ra mmehui p'aya, bi gajmaxøts'e ra huahí, ja bá hop'u.

⁴⁰ Nuna ra Jesús, bi 'yänyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ah̄ ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmehui 'mø bi zømp'u 'bahyø mēfi conhui rá huahí?

⁴¹ Bi 'yεnyø ja'i 'mø m̄i dadi:

—¿Te 'be'a da jap'u 'mø? Gä da hyo'u yø mēfi ngue yø dondo, h̄indi huεqui. Nu'a rá huahí p'aya, n'nan'yo m̄i da yø mēfi hōnda gonhui ra huahí. Nuya yø mēfi da gonhui rá huahí p'aya, nu'mø bi zønna pa da thacyø uva, di dāpra mmehui'a te di tocabi.

⁴² Ra Jesús mahøm̄bi 'yεmbyø ja'i:

—Guí pahm̄ xanho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bebo p'u brá fuhra jado na. Nguna ra hya xa nzän'Oja ngue di nja ya. A nuju p'aya,

dí εmh̄m̄ ngue mazihotho te øt'Oja”, εnna hya.

⁴³ Janangue nuyá, m̄i ja ngue xqui soh̄ rá 'yε Oja, pε ya h̄in'na ya. Nu'u yø ja'i da zo rá 'yε Oja ya, gue'u yø ja'i da 'yøtra nho i nne Oja da 'yøtyø ja'i. ⁴⁴ Nu ra ja'i da zoxma xøts'e ra do, da føhra ja'i. A nu'mø da dāhra do ngue da zoxra ja'i, da xeni.

⁴⁵ Nu'u yø hmu yø mmäcja 'nεhyø fariseo m̄i 'yøhna ra hya bi hyecra Jesús, bi n'yo yø mm̄i ngue go sihna ra hya na. ⁴⁶ 'Bexque'a bi ne xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Nja ngue bi zupi xti mbøcuc̄ yø ja'i, janangue himbi bent'i. Porque gätho yø ja'i εmbi ngue rá pøngahya Oja na ra Jesús.

22

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra dants'ihmε di nja.

¹ Ra Jesús mahøm̄bi hyoni te gui hyejpa yø hya xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

² —Nuna Oja bí 'b̄ mahεts'i di mbita yø ja'i ngue da zo rá 'yε. Entho n'na ra dast'abi di mbita yø ja'i ngue da nu ra ngo 'mø bi nthatrá ts'ant'u. ³ Bi menhyø mēfi ngue da si yø ja'i nuya xa mbita ngue da nu ra nthati. Pε nu'u yø ja'i bá ts'i, himbi ne bá εhe. ⁴ Mahøm̄bi menhmi da yø mēfi p'aya, bi 'yεmbi: “Ga 'youi, bá xihmi yø ja'i ya xta mbitagä, ngue ya xta nsä tengue da ts'i. Ya xta ho ma ndani xi noqui. Ya xta nsä xanho. Bá xihm̄ ngue da εhe da nu ra nthati”, bi 'yεmbyø mēfi. ⁵ Pε yø ja'i bi ts'i himbi ne bá εhe. Nu'a n'na nc'ei bi ma dra 'bēfi rá huahí. Man'na nc'ei p'aya, di sigue ngue mpätho. ⁶ M̄i da yø ja'i p'aya bi bentyø nzite xi menhna ndast'abi, bi uní, bi hyo 'da. ⁷ Ra dast'abi p'aya bi 'yεmmei bi mbøcuc̄. Bi menhyø soldado ngue da ho'u yø ja'i bi ho yø nzite. Bá urpabi yø hnini ya yø hyote. ⁸ Mahøm̄bi 'yεmbyø mēfi p'aya: “Nugä ya xta nsä ngue ra nthati di nja, pε nu'u yø ja'i ya xta zofu, h̄inni 'yup'u ngue xtabá thocua'u. ⁹ Pε nuya ni mähä p'u ja yø 'yu ya. To bi zä ma ja'i gui nthεh̄, bá xihm̄ ngue da εhe da nu ra nthati”, bi 'yεmbi. ¹⁰ Nu'u yø mēfi p'aya bi map'u bí ja yø 'yu bi sifi. Nu hangu yø ja'i bi nthεui, gä bá si. Bá si yø ts'oc'ei, bá si yø hoja'i. Janangue bi yuhyø ja'i p'u ja ra ngu.

11 Ra dast'abi p'uya, mi yut'ambo rá ngu ngue da nu yø ja'i xi ts'ofó. Bi nu p'uya ngue 'bap'ua n'na nc'ei hinguí he rá he tengutho yø he yø ja'i sännigo ngue ra nthati. 12 Bi 'yembuya: “Ague n'yø, ¿hague xqui cütua ya? 'Né hinguí he ni he tengu he yø ja'i nuya sännigo ngue nnu ra nthati”, bi 'yembi. Pe nuna ra n'yohu hinte ga ndatho. 13 Ra dast'abi p'uya bi 'yembyø mefi: “Nuna ra n'yohu 'bucua, dami turpau yø gua 'nehyo 'ye. 'Yemmi p'ua thi ja ra 'bexui, ja di nzomp'ua, 'né ja di guxpua yø ts'i”, bi 'yembi. 14 Porque xangu yø ja'i bi ts'ofó, pe ziy-ohotho yø ja'i bi thanhni.

I nnepyø nsuiui ra Jesús ngue da 'yembi hinguí ja ts'edi di njutra menyu i njai.

15 Yø fariseo p'uya bi nhεcahya ha di japi ngue da jajpatho häi te ga ya ra Jesús para ngue da zäp'ua di yapa m'mefa. 16 Janangue bi menhyø n'yohu p'uya, bi mähä 'da yø ja'i ra Herodes ngue bá nyauí ra Jesús. Bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, dí pacähe ngue grá hoga n'yohu, porque gä pønmanho ra hya guí mma. Majuaní ngue guí xännbate'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohu. Ni xinguí su'a te mbεn'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohu guí yauí, pe hinguí su guí xifi ndana ra hya majuaní. 17 A nuyá, dí nne guí xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra menyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yembi.

18 Pe ra Jesús ya patho te mbεnnbabí yø ja'i nguehna ra nt'änni ørpe, i sähyaθho. Bi 'yembuya:

—¿Hanja ngue guí sähyaθaha? 19 Dami 'yurcahu ra menyu nu'a gadi umhma 'mø bi gap'ahu ra menyu ra dast'abi.

Bi unna menyu p'uya ngue da nu. 20 Mi nu ra menyu ra Jesús, bi 'yembi:

—¿To rá hmi na n'yoi ra menyu ja ua? ¿To rá thuhu na ra thuhu n'yoi ra menyu?

21 Mi dahyo ja'i yauí ra Jesús, bi 'yembi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yembi.

Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yauí:

—Nu'a ja ngue guí yøthu ya, dami unhna ra menyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'uya, dami unhna'a te di tocabi.

22 Nuna ra hya i dahra Jesús, mi 'yøhyø nsuiui, di 'yøtho, ya himbi zä ha xti japi te mbεnnbi. Bi zop'ua p'uya.

Bi manna Jesús ngue di bεnnate yø ánima.

23 Nu'a ra pa'a p'uya, bi ma 'da yø sāduceo, nuya εmbi ngue hīndi bεnnate yø ánima. Bi 'yembrā Jesús:

24 —Ague grá xännbate, nup'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'ua ra hya ngue εna: nu'mø bi du n'na ra n'yohu, 'né hīndi m'mahyo basi, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohu ra ánima gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'nammā ngue di m'mahyo basi tengutho 'mø xti m'mahyo basi ra ánima.

25 A nuyá, nuua dí 'bähma ya, xi'mø ga εmhma ngue di 'bä'i yoto ma'yohu ngue εdadi ncu. Nu'a ra n'yohu ma da, di nthati. Pe da 'yεhra pa da du, 'né hīndi m'mahyo basi. Janangue nu'a rá n'yohu ra ánima m'mefa bi m'mai, go di nthatui ra 'danxu'a.

26 Pe xquet'a da du ra n'yohu 'né hīndi m'mahyo basi. Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du ra ndø, asta gue'mø bi du gä yoto ma'yohu. 27 Mi zudi ngue bi m'mahmi gä yoto ma'yohu na ra xisu p'uya, xquet'a 'nehse ra xisu da du. 28 A nuyá, xi'mø ra pa daní bεnnate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto ma'yohu rá mmeti ra xisu? Porque gä bi m'mahmi.

29 Mi dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i yauí:

—Hinguí padi ha rá nja ra hya guí mmamhma. Porque hinga guép'ua gä ndinni mmuihu'a te ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro. 'Né hinguí pahma hangu rá ts'edi Oja i ja. 30 A nu'mø bi bεnnate yø ánima, da gohi tengutho yø anxε Oja bí 'bua mahεts'i, ya hīndi nthatyø ja'i. 31 Nuna te ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, ja di nequi p'ua ngue di bεnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'ua ra hya bi man'Oja ngue bi 'yεna: “Guecä drá Ojagä ngue ra Abraham. Drá Ojagä ngue ra Isaac. Drá Ojagä ngue ra Jacob”, bi 'yεn'Oja. 32 Ja di nequi p'uya ngue nup'ua 'bu Oja, hinguí tu yø te yø ánima.

33 Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xännbate ra Jesús, yø ja'i di 'yøtho.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da 'yøtyø ja'i.

³⁴ Mī 'yøhyø fariseo ngue rā Jesús bi dapra hya yø saduceo, bi nhεca hya p'uya ngue honi ha di japra hya da xihra Jesús.

³⁵ Nu'a n'na'u yø fariseo xännbate rā ley, bi ma bá sāmhya rā Jesús, bi 'yεmbi:

³⁶ —Ague grá xännbate, xi'u yø hya nt'ot'i p'u ja rá ley Oja, ¿ndana rā hya εxa mā datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

³⁷ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuna rā hya guí ännui, guehna rā hya ngue εna: “Dami ja ndummui ngue mathoguitho gui mahmu Oja co gätho ni mmaih. Hønt'a guí mbεmhma'a”. ³⁸ Nuna rā hya naya, guehna εxa mā datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i naya. ³⁹ Nuna rá yoho rā hya di manda Oja p'uya, 'ne di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna rā hya ngue εna: “Dami mahni mmic'eiui, tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”, εna hya. ⁴⁰ Guehya yoho yø hya 'bet'o ya ngue gätho mi'da yø hya di manda Oja. Porque nuya gä mi'da yø hya bi 'yotra Moisés co 'nehyø pøngahya Oja, høntho xännbabi yø ja'i ha di mā Oja, co 'nehyø mmic'eiui di madi.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue rā Cristo hingat ja'itho.

⁴¹ Nup'u 'buhra Jesús, tobe 'bärpætho yø fariseo. ⁴² Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Xi'a t'εmbi rā Cristo, ¿ua guí pahmu to rá ts'ant'u'a?

Yø fariseo p'uya bi 'yεna:

—Nu'a rā Cristo, gue'a rá mbom'meto rā David —bi 'yεmbi.

⁴³ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Pe ¿hanja na rā hya bi bεnnbabi rā Espiritu Santo rā David 'mø? Porque rā David, bi mā ngue rá Hmu'a rā Cristo. Rā David bi 'yεna: ⁴⁴ “Nuna Oja, nu'mø mi zøjbagui mā Hmu, nguna rā hya bi xifi, bi 'yεmbi: Dami micua ja mā n'yεigä ya, asta gue'mø gä øt'e ngue guí manda gätho'u ni nsaiui”, bi 'yεmbi. ⁴⁵ Ja di nequi p'uya ngue rā David, nu'mø nnønna Cristo, ni hut'i ngue rá Hmu. Janangue rā Cristo di nequi ngue hingat ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto rā David.

⁴⁶ Ni xinga n'na nc'ei xta mbaði te xti dahya yø hya bi manna Jesús. Bi mu'a rā

pa'a p'uya ngue nuya yø nsaiui rā Jesús bi zu ngue nimantho xta 'yørpabi yø nt'änni.

23

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue hinda 'yøt'e tengutho øtyø xännbate ngue rā ley 'nehyø fariseo.

¹ Ra Jesús bi zofø gätho yø ja'i co 'nehyø xädi, bi 'yεmbi:

² —Nu'u yø xännbate ngue rā ley 'nehyø fariseo, guehya εmbyø ja'i ngue bi t'unyø 'bεfi ngue di nxännbate te gä mbønna ley bi 'yotra Moisés. ³ Janangue nuya yø hya di manda ngue gui 'yøth, dami 'yεc'eiha. Nu'mø te di 'bep'aha ngue gui 'yøth, dami 'yøth. Pe 'yogui øth tengutho gä 'yo ya yø xännbate ya, porque nuyá, nu'a rā hya xännbate, hinga gue'a øt'a. ⁴ A nuna rā ley xännba yø ja'i ngue da 'yøt'e, hingat guí hāt'i da 'yøt'e. Porque εntho rā ndate 'beni di dutyø ja'i, pe yø ja'i hingat hāt'i da duts'i. Ni xinga n'na rá saha di nne di mfæxte ngue di tøxra 'beni. ⁵ Nu te gä øt'e, gä 'yøt'e ngue høntho di 'yεxpæ ha 'bæhyø ja'i. Porque di ho te øt'e, ngue nup'u ja yø dε 'nep'u ja yø guyani, xa cuatyø sacua ngue nt'ot'i rá hya Oja. 'Ne di ho ngue søt'a häi yø he. ⁶ Nup'u ha øt'a ngo yø ja'i, da guerp'u ja yø nija, huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hup'u. ⁷ 'Ne di ho ngue nup'u ja yø tai, di respeta yø ja'i ha guí zengua. 'Ne di ho 'mø t'εmbi ngue yø xännbate.

⁸ Pe nu'aha, 'yo guí nne guí 'yεxpæ ngue di hu'aha yø ja'i ngue gyø xännbateha. Porque n'natho ni xännbateha 'bai, gue'a εmbyø ja'i ngue rā Cristo'a. A nu'aha, gä gadi ncuthoha. ⁹ Nua ja rā häi, 'yo toni ja'i gni hut'i ngue ni Papáha. Porque nu'a ni Papáha, hønna n'na i 'bai, pe mahets'i bí 'bai. ¹⁰ 'Yo guí nne da 'yøt'e ngue yø hmu'aha yø ja'i. Nu'a da 'yøt'e ngue yø hmu yø ja'i, hønna Cristo'a rā hmu. ¹¹ Nu rā ja'i di mpefi ngue fæxrá mmic'eiui, guehna tate na ngue gätho'aha. ¹² Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'utho hnu mansu'a. Pe nu'a øt'e ngue hingat hnu mansu p'u gä mbeni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Ra Jesús bi mā te øtyø xännbate ngue rā ley, da guehyø fariseo.

13 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Go gui cothu ra 'yu, hin gadi japhu yø ja'i ngue da zo rá 'ye Oja bí 'bu mahets'i. Ni xinga gue'ahu gui nne gui sohu rá 'ye Oja. Nu'u yø ja'i nne ngue da zo rá 'ye Oja, hin gadi japhu.

14 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Porque gui tunnbahe yø ngu yø 'danxu. Gui hát'i ngue gui embi gui xannbahe te pets'i. Pe para ngue gui corpahe yø dá yø ja'i, ndø ya'atho gui mmat'Ojahu. Pe nuyá, mathoguitho ra castigo gui thohmu ngue gui njahu p'u.

15 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Ndap'u bi zá gui 'yohu ua ja ra häi, gui 'daxhu yø jathe ngue gui homhmu yø ja'i da dena hya gui xännbategu. Nu'mø ya gá 'báthu n'na ra ja'i ngue da dena hya gui xännbategu, nuna ra ja'i gui 'báthu, da gohi ngue ndoble ra castigo da thop'u ja ra nidu ngue'ahu.

16 Nu to gá gui xännbategu ra hya 'ne hinguí pahmu teni bønna hya gui mmamhmu, hague ngu ra n'u gui thohmu. Porque nuya yø ja'i di yat'a n'na ra hya ngue da 'yøt'e, 'ne bi 'yexa ntestigo ra nija, gui xännbategu yø ja'i ngue hinguí ja ts'edi di nja'a ra hya bi manna ja'i. Pe nu ra ja'i exa ntestigo ra oro ja mbo ra nija, gui xihmu ra ja'i ngue ja ts'editho da 'yøt'a te ra hya bi ma. 17 Pe ngue ma'bēdi ni mmaihmu, hinguí timhmu teni bønna hya gui mmamhmu. ¿Ua gui emhmu ngue mits'u tate ra oro ngue ra nija, nuna øt'e ngue xandaxqui ra oro? 18 Xquet'a nuya yø ja'i exa ntestigo ra altar ngue tema hya di yatra ja'i da 'yøt'e, gui xannbahe ra ja'i ngue hinguí ja ts'edi da 'yøtra ja'i'a ra hya bi ma. Pe nu'mø ngue bi 'yexa ntestigo ra ja'i'a ra 'bøt'e xa jäxpu ja ra altar, gui xihmu ra ja'i ngue ja ts'editho da 'yøtra ja'i na ra hya bi ma. 19 Pe ngue ma'bēdi ni mmaihmu, hinguí timhmu teni bønna hya gui mmamhmu. ¿Ua gui emhmu ngue mits'u tate ja rá ts'edi ra 'bøt'e ngue ra altar, ngue'a ga ndaxqui ra 'bøt'e? 20 Pe nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra altar hinga høndra altar exa ntestigo,

sinoque exa ntestigo'a te gá ja p'u ja ra altar. 21 A nu ra ja'i ngue exa ntestigo ra nija, hinga høndra nija exa ntestigo, sinoque gue'a Oja 'bup'u ja ra nija exa ntestigo ra ja'i. 22 Xi mmangu ra ja'i exa ntestigo mahets'i, gue'a rá nthuts'i Oja espabi ntestigo. Da guesø Oja p'uya, porque go bí hup'u bí ja rá nthuts'i mahets'i'a.

23 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Nu'a ra diezmo gadi unhnmu Oja, gadi unni te gá gui timhmu asta ra xac'andehe gadi unhnmu ra diezmo Oja. Da guehra anís, da guehra comino gadi unhnmu ra diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna gui øthu, pe nup'u ja ra ley, i mmamp'u man'na ra hya ngue ja ts'editho gui 'yøthu. Porque nt'ot'i ra hya ngue mahyonitho gui n'yo manhohu, 'ne di nja ni nhuçatehu, 'ne majuaní ngue gá da gue'a te gdi n'yohu. Guehna ra hya ja ts'editho ngue gui 'yøthu naya, da guehra diezmo dami siguetho gui unhnmu Oja. 24 Nuya te gäma hya gui xännbategu, 'ne hinguí pahmu te ni bōni. Go gui ørpahe masu ya yø hya zits'utho ja ts'edi, pe nuya yø hya ma datho ja ts'edi ngue gui 'yøthu, hinga øgui ørpahe masu xanho ya.

25 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Porque maxøts'etho di nequi ngue gyø hoja'ihu, pe mbo ni mmaihmu, gyø bæhu ngue hønt'a te pes'yø ja'i so ni mmái gui hyannbahe. 26 Ague gyø fariseohu, hinguí tinni mmái teni bøn'a gui øthu. 'Be da bo mbo ni mmaihmu, n'namhma ngue 'nehma xøts'e ni do'yohu di nequi ngue xtanho.

27 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohmu, ngue himma juani gyø hoja'ihu. Porque nu'ahu, tengutho yø panteón, ngue mazihotho gui nequi maxøts'e ngue mat'axqui, pe mbo yø panteón mandø nts'otho ngue yup'u yø do'yo yø ánima. 28 Gui njathu p'uya, maxøts'etho di nequi ngue xanho te gni 'yohu, pe mbo ni mmaihmu, madits'u ha dadi nequi p'u'a tengue majuaní, høndra nts'o i ja mbo ni mmaihmu.

29 Ague gyø xännbategu ngue ra ley conyø

fariseo, hague ngu ra n'u gui thohma, ngue himma juani gyø hoja'ih. Nuya yø pøngahya Oja xa tho manjam'mø, go gadi hojpahe yø panteón. Nuya yø ánima xa 'yøtra nho, asta xcá japhu yø dønì yø do 'bäp'u ha o yø ánima. ³⁰ Guí emhma p'uya: "Nu'mø xcabá m'mahma'u yø pa bá m'mahma mboxitahu, hinxca fäxu ngue xca hohu yø pøngahya Oja", guí emhma. ³¹ Pε nu'mø ngue nguna ra hya guí mmamhma, ya guí pahma xanho ngue yø basi'ahu yø hyote nuya bi hyopyø pøngahya Oja. ³² ¿Te guí tømhma ya? Damì 'yøthn nts'edi tengutho xa 'yøt'a m'met'o ni mboxitahu.

³³ Guí 'buhma tengutho yø c'eya ngue n'youi ra ndate. ¿Ha di zä guí mpomhma ra castigo p'u ja ra nidu? ³⁴ A nuyá, ga penhnä yø pøngahya p'u ha guí 'buhma, ga penhnä p'u yø bamhya, ga penhnä p'u yø xänbäte. Nu 'da'u p'uya guí hyohu, guí cuathu ra pont'i. Mi'da p'uya, guí umhma p'u ja yø nija. Mi'da p'uya guí cuhma, nu'mø bi 'dagui ngue di ma mi'da yø hnini, guí mma guá homhma. ³⁵ Janangue nup'u ha guí 'buhma, Gä ja da ma ma pen'nahu p'u ra castigo i ja ngue di nja ngue yø hoja'i xa tho. Da fup'u bá tu ra hoja'i Abel asta guerp'u i ntu rá ts'ant'u ra Berequías, nuna ra Zacarías bi hyo ni mboxitahu p'u ha guí nhyacui ra nija ra altar. ³⁶ Majuanì dí xi'ahu ya, ngue nuna ra castigo ja ngue di nja, nguna da thogui gätho yø ja'i 'buhya.

Ra Jesús bi dār'man'u rá mmái 'mø mi hyandra hnini Jerusalén.

³⁷ Ague gyø mmenguhu Jerusalén, gue'e guí hophu yø pøngahya Oja, da gue'u yø mamhya Oja bi 'ben'nahu guí pandothohu. Xangu yø nnidi dá ne ngue ga pen'nahu tengutho ra øni 'mø di petyø basi' ngue di huit's'i conyø zahua, dadi ja'ahu p'u. Pε hinga neh. ³⁸ A nuyá, da hyec'ahu p'u Oja ya. ³⁹ Dí xi'ahu ngue ya hinnì mantho guí nnuju asta gue'mø da 'yehra pa guí 'yemhma: "Di japrá m'menhni Oja bá penhua", guí 'yemhma.

24

Bi manna Jesús ngue bá ep'u ra pa da xotra nija.

¹ Nuna ra Jesús mi bømma xøts'e ra nija, ya ja ngue da ma. Bi guatyø xädi ngue uti te ja ra nija. ² Ra Jesús bi 'yembì:

—Ya guí nnuhu te ja ra nija ya. Pε ga xi'ahu'a te majuanì. Nuna ra nija naya, bá ep'u ra pa da xotyø ja'i na. Xøgue di nxadi, hin haru nmi nequi ra nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzegui yø pa.

³ Nup'u ni hyandra nija, ja ni gop'u ra nyuni bí ja ra mbonza ja yø olivos. Ja i mep'u yø xädi ra Jesús. Bi mip'u bi zøni. Bi guatyø xädi p'uya ngue yasui, bi 'yembì:

—Dí nne guí xicje njam'mø di nja ya yø hya guí mma, ngue da xotra nija yø ja'i. 'Nε damì xicje tema hmeya di nja'mø guá ehε, da gue'mø bi gua'a nximhäi, te 'be'a ma hmeya di nja.

⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembyø xädi:

—Damì mfähma xandønho, 'yo guí nne ngue to da hyä'ahu. ⁵ Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue da 'yembyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", da 'yembì. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'uya. ⁶ Nu'mø gá 'yøhma ngue ya ja yø datunhni, oque guí 'yøhma ngue ya ja ngue di nja yø tunhni, 'yo sä guí suhu. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pε hinga gue'u yø hmeya'u ngue rá nzegui. ⁷ Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. Di nja yø thuhu, di nja yø guchi. Di 'yan'ahäi ndap'u bi zä. ⁸ Ja da fup'u ra n'u ja ngue da tho'a m'mefa yø ja'i p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'u, da ts'ui.

⁹ Da ma madä'i ngue da ma ma'uni'ahu, 'nε da tho'ahu. Ndap'u bi zä da zu'ahu yø ja'i ngue guí εc'εigahu. ¹⁰ Xangu yø ja'i da hyep'u yø nt'εc'ei. Asta di dase yø mmi'yεc'eiui da zai. ¹¹ Xangu yø fehni pøngahya di m'mai, da 'yena ngue Oja di bennbabi ra hya da ma. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a. ¹² Nu'mø ya bi zehra nts'o, xangu yø ja'i da 'yεsp'a guí mahyø mmi'yεc'eiui. ¹³ Pε nu ra ja'i hinda hyegagui, xinda hangu ra n'u da thogui, Gä da zeti, guehna ra ja'i di nyanná te na. ¹⁴ Hante ngue da zegui te ja ngue Gä di nja,

da ma ma'yoni na ra hoga 'da'yo hya ga ra nguni mximhai n'namhma ngue gätho yø ja'i da badi ha di njap'u di nzo ra 'ye Oja.

¹⁵ Xquet'a gui nnuhüa ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'u ja ra xequi maduxquibi, ja di ts'omp'u yø ja'i. (A nuyá, nu ra ja'i di xädi, di n'yo rá mmái 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.) ¹⁶ Nu'mø gá nuhüa ngue ya bi nja'a p'uya, nu yø ja'i di 'bup'u ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'u ja yø xanthø. ¹⁷ Nu ra ja'i di tømha xøts'e rá ngu, 'yo di ena ngue di ma mbo rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. ¹⁸ Nu ra ja'i di 'yo ra 'befi, hündi ma rá ngu ngue da ca rá tuhü, sinoque da 'dagui n'nahmantho. ¹⁹ Pe huécate yø xisu di hadyø basi'a ra pa'a, ogue di sadyø basi. ²⁰ Damí 'yáphüa Oja ngue nuya yø hya ja ua, hinda gue'mø ra pa ngue xta nse di nja, ni xinga gue'mø ra pa ngue ra ts'äya di nja. ²¹ Porque xandøn'atho te da thohyø ja'i'a ra pa'a. Nu te di nja, hinjam'mø xa njap'u asta gue'mø mambá f'a nximhai. 'Né ya hinní mantho da hnu ngue mahøndi njap'u. ²² Nuná Oja, ya xa nzänni ngue hinga ya'atho yø pa di nja na ra ndate na. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hinjonda bongui. Pe da 'yøt'e ngue da thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xa huanhni.

Ra Jesús bi ma ngue di n'yo xangu yø ja'i da ne ngue da hyätya yø ja'i ya ec'ei.

²³ Nu'u yø pa'u, 'yo sä gui ec'eiüa ya yø ja'i da 'yén'ahü: "Nüua, ja bí 'bucua ra Cristo", ogue da 'yén'ahü: "Ninguehnü ja bí 'buhnü", da 'yén'ahü. ²⁴ Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue da 'yembyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", ogue da 'yembi: "Go guecä rá pøngahyagä Oja ya", da 'yena. 'Né da zä da 'yøtyø milagro. Nuya yø milagro da 'yøt'e, guehya da ne ngue di hyätyø ja'i nuya yø thanhni Oja ya. ²⁵ Pe nuyá, dadi 'bet'o'ahü ya yø hya ja ngue di nja m'mefa.

²⁶ Nu'mø toni ja'i da 'yén'ahü: "Nunü bí ja ra dapo, ja bí 'buhnü ra Cristo", da 'yén'ahü, 'yo sä gui pähä p'u ha da si'ahü. Ogue da 'yén'ahü: "Nup'u bí ja n'na ra cuarto ma'yagui, ja bí 'bup'u", da 'yén'ahü, 'yo sä gui ec'eiüa. ²⁷ Porque nu'mø bi zønna pa da ehra N'yohü di 'yε mahets'i, gätho yø ja'i da nu. Tengutho ra huéi 'mø bí yot'i, gä

handyø ja'i ndap'u bi zä. ²⁸ Nup'u ha di 'buhyø ja'i ni 'yup'u da thaspa ra güenda, ja di njap'u ra castigo.

Bi manna Jesús ngue mahonda ecua ja ra ximhai.

²⁹ Nu'mø bi tho'u yø ndate di nja, di m'mexui ra hyadi 'nehra zana. Da tähyø sø bí ja mahets'i. Nu te gä bí ja maya, gä di pädi ha thogui. ³⁰ Nunü maya, di nja ra hmeya ngue ra N'yohü di 'yε mahets'i. Ndap'u bi zä dara zonyø ja'i 'mø bi thandra N'yohü di 'yε mahets'i, da n'youi ra gui. Da nu yø ja'i ngue magese, porque mathoguitho ja rá ts'edi. ³¹ Ngu di nya ra corneta, nu'u yø anxé da n'youi, da menhni gä rá nguni nximhai, ngue di perpabi yø ja'i nuya xa huanhni.

Bi nhyepabi ra hya n'na nza ra igo.

³² Damí pahmü na ra hya ga hycä ya, ngue gdá hycpabi ra hya n'na nza ra igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yεza ngue bi 'dogui, gui pahmü p'uya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ³³ Nguna ra hya ja ngue di nja ya. Nu'mø gá nuhüa ngue bi nja ya yø hya dí xi'ahü ya, damí pahmü ngue ya xma nguerpütho ga ma ehé. ³⁴ Nuya yø hmeya dí xi'ahü ya, damí pahmü ngue guehya di nja ya hante ngue da dü yø ja'i 'buhyø pa ja p'uya. ³⁵ Nu te bí ja maya, 'necua ja ra häi hingui zai. Pe nuná ra hya dí mmangä, ja para zantho na.

Hingui fadi tema pa da ep'u ra N'yohü di 'yε mahets'i.

³⁶ I pasc Oja tema pa di nja ya yø hya dí xi'ahü. Ni xingyø anxé di pädi, ni xinga gueque dí pädi tema pa di nja, madague'a ngue rá Ts'ant'ugui Oja. ³⁷ Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'mührä Noé, xquet'a ngu'a di nja'a ra pa da ehra N'yohü di 'yε mahets'i ya. ³⁸ Porque nu'a ra pa'a, mi sihmé yø ja'i, madi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixü 'da. Pe himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø ra pa mi yarbu ja ra barco ra Noé. ³⁹ Ja bi bahyø ja'i te ja ngue di nja'mø ya jap'u ra ndate 'ye bi juadi gätho yø ja'i. Mahøndi njarbutho yø ja'i 'mø bá ehra N'yohü di 'yε mahets'i ya. ⁴⁰ Nu'a ra pa'a, yoho yø n'yohü 'dap'u dadi mpéfi. N'na nc'ei da ts'its'i, n'na nc'ei da

gohi. ⁴¹ Yoho yø xisu 'dap'ɥ di ncɔni. N'na nc'ɛi dɔ ts'its'i, n'na nc'ɛi dɔ gohi.

⁴² Janangue dami ndø'matehɥ, porque hinguí padí temá pa, temá ora dɔ ɛp'ɥ ni Hmuhɥ. ⁴³ Dami pahmɥ ná ra hya ja ua, ngue n'na ra mmɛnnigu, nu'mø dɔ badí temá ora dɔ zøhrá bɛ p'ɥ ja rá ngu'a dɔ nxui, dɔ mfádi xanho, hɛndi n'aha. Porque hɛndi n'uni dɔ sojpa rá ngu ngue dɔ fɛ. ⁴⁴ Xquet'a dami njathɥ p'ɥya, dami ndø'matehɥ. Porque nu'a ra ora ngue hɛnte di so ni mmɛihɥ, xi'mø gue'a ra ora dɔ zøhra N'yohɥ di 'yɛ mahɛts'i'a.

Ra Jesús bi hyɛjpa ra hya yoho yø hmiqúi, n'na ra hmiqúi ngue ra 'yøde, n'na ra hmiqúi ngue hɛngrá 'yøde.

⁴⁵ Gá xi'ahɥ te 'bɛ'a dɔ 'yøtra ja'i bi dɛnna mmɛi hanja ra hya, nu te sifi dɔ 'yøt'e, gue'a dɔ 'yøt'a. Guehna tengutho n'na ra hmiqúi ngue dɔ ma mafáti te'o 'bɛp'ɥ ja rá ngu rá hmu. Nu'mø bi zønna ora dɔ nsihmɛ yø ja'i mafáti, dɔ 'uini. ⁴⁶ Ra mmɛnthi dɔ nthɛui ra hmiqúi nuna dɔ 'yøt'e te di 'bɛprá hmu. Nu'mø bi zøhrá hmu dɔ dini ngue dadi mɛfi. ⁴⁷ Majuaní dí xi'ahɥ ngue nu te gá pɛsrá hmu, gá di fátrá hmiqúi. ⁴⁸ Pɛ nuna ra hmiqúi ngue ra ts'oc'ɛi, dɔ 'yɛmp'ɥ ja rá mmɛi ngue hɛm'be dɔ zøhrá hmu. ⁴⁹ Dɔ madi dɔ matyø mmimhmiqúiui. Dɔ ma ra hmɛnhni p'ɥya. ⁵⁰ Nu'a rá hmu ra hmiqúi p'ɥya, nu'a ra pa ra ora ngue hinguí tø'mrá hmu, dɔ gue'a ra ora dɔ zø'a. ⁵¹ Nu'a rá hmu p'ɥya, mathoguitho dɔ mɛi, pɛts'i ngue dɔ xɛni. Di 'yɛmp'ɥ ni gohyø ja'i hɛmma juani yø hoja'i. Ja dɔ nzomp'ɥ p'ɥya, 'nɛ ja dɔ guxpɥ yø ts'i.

25

'Det'a yø hmute i hyɛjpa ra hya ra Jesús.

¹ Nuya yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja, gui nhyɛjpa bi 'det'a yø hmute bi duxyø nyot'i gá zø conna aceite. Guehya ndø'mate ngue di hyanna novia 'mø bi zøhrá ndø bá ɛp'ɥ.

² Nuya 'det'a yø hmute p'ɥya, cat'a'ɥ yø m'mɛmmɛi, ximmí cat'a'ɥ yø njammɛi. ³ A nu'ɥ cat'a yø hmute ma'bɛdi yø mmɛi, bi duxyø nyot'i, pɛ hɛmbi dux hman'na ra aceite dɔ hyom'mø bi guahra aceite gá zø yø nyot'i. ⁴ A nuya yø hmute ngue yø njammɛi bi duxyø nyot'i, pɛ bi dux

hman'na ra aceite dɔ hyoni. ⁵ A nu'a ra novio nthø'mi p'ɥya, hɛnha ni 'yaní. Mí nnetha yø hmute p'ɥya, gá bi n'aha. ⁶ Mí zo made ra xui p'ɥya, bi t'øde ngue bá ɛnna hmafi n'na nc'ɛi, bi 'yɛna: “Bá ɛcua ra novio ya. Gá 'yo ni ma güí c'athɥ”, bi 'yɛmbyø hmute. ⁷ Mí nanguí gátho yø hmute, ya mí ts'utho zø yø nyot'i, bi ne xta xirpa man'na ra aceite ngue dɔ nzø xanho. ⁸ Nuya cat'a yø hmute ma'bɛdi yø mmɛi bi 'yɛmbya yø hmute ngue yø njammɛi: “Dami 'dacjets'ɥ ni aceiteui, porque ma nyot'igáhe ya nne dɔ huɛt'i”, bi 'yɛmbi. ⁹ Pɛ nu'ɥ yø hmute ngue yø njammɛi, ɛntho 'mø mí dadi: “Hɛnda zá'a, porque nu'mø gá 'da'ahɛ ra aceite guí homhmɥ, m'mɛfa ya hɛn'yɥ te dɔ nzø ma nyot'ihe. A nuyá, man'na xanho ni máhá p'ɥ bí 'bá ra aceite, bá tánná aceite guí hyomhmɥ”, bi 'yɛmbi. ¹⁰ Bi ma ra thán'aceite'ɥ yø hmute ma'bɛdi yø mmɛi p'ɥya. Pɛ ra novio ya bi zøhø. A nuya yø hmute ya xi nsá, 'da i yathɥ mbo ra ngu ra novio ya. Bi nøtra goxthi p'ɥya. ¹¹ Mí ma n'nøt'e ra goxthi p'ɥya, ja bi zø'ɥ mí cat'a yø hmute xi ma ra thán'aceite, bi 'yɛmbɥya: “Ague grá hmu, dami xogahe ra goxthi”, bi 'yɛmbi. ¹² Pɛ ra novio bi 'yɛmbi: “Majuaní dí xi'ahɥ ngue nugá hɛndí pa'ahɥ”, bi 'yɛmbi. ¹³ Dami njathɥ p'ɥya, ya xquí nsáhɥ 'mø ra pa dɔ ɛp'ɥ ra N'yohɥ di 'yɛ mahɛts'i. Porque hinguí pahmɥ temá pa, temá ora dɔ ɛhɛ.

Bi hyɛcra hya ra Jesús ngue ra mɛnyu bi ma mafáti yø mɛfi.

¹⁴ Nuna Oja bí 'bɥ mahɛts'i dɔ mada yø ja'i ua, gui nhyɛjpi tengutho n'na ra n'yohɥ ja ngue dɔ ma n'na ra hái yap'atho. Bi zonhyø mɛfi ngue dɔ dáprá mɛnyu, dɔ 'yørpabi rá 'bɛfi mɛnte ra pa dɔ ma. ¹⁵ N'na ngu n'na yø mɛfi bi unna mɛnyu hangú dɔ zá dɔ 'yørpabi rá 'bɛfi. Nu'a n'na ra mɛfi bi unni cat'a mahuahí ra mɛnyu. Man'na ra mɛfi p'ɥya, bi unni yo mahuahí ra mɛnyu. Man'na ra mɛfi p'ɥya, bi unna n'na mahuahí ra mɛnyu. Mí dápra mɛnyu yø mɛfi ná ra hmu, bi ma yap'atho p'ɥya. ¹⁶ Nuna ra mɛfi bi ndápi cat'a mahuahí ra mɛnyu, bi 'yørpá rá 'bɛfi ra mɛnyu bi t'unni. Mí cat'a mahuahí ra mɛnyu bi daha. ¹⁷ Nuna ra mɛfi bi ndápi yo mahuahí ra

mɛnyu, bi 'yɔrpa rá 'bɛfi ra mɛnyu bi t'unni. Mí yo mahuahí ra mɛnyu bi dāha. ¹⁸ Pɛ nuna ra mɛfi bi ndāpa n'na mahuahí ra mɛnyu, bi 'ya'ma n'na ra ots'i. Ja bi gārpa p'ɛ rá mɛnyu rá hmu.

¹⁹ Mí ma ya'atho yø pa p'ɛya, bi zøhrá hmu yø mɛfi. Bi 'yɔrpabi rá güenda'a ra mɛnyu xi dāpi. ²⁰ Rá madi bi zo'a rá mɛfi xi dāpi cət'a mahuahí ra mɛnyu. Gä bi dāprá hmu'a 'dɛt'a mahuahí ra mɛnyu mī ha. Bi 'yɛmbi: “Ague grá hmu, cət'a mahuahí ra mɛnyu gá däqui, pɛ juaa mī cət'a mahuahí ra mɛnyu dá taha”, bi 'yɛmbi. ²¹ Nu'a ra hmu p'ɛya bi 'yɛmbrá mɛfi: “Ya xanho grá hoga mɛfi, hīngá nhyetho. Gá pømmāho co nu'a zits'ɛ ra mɛnyu dá fāt'a'i. A nuyá, man'na xangu gá fāt'a'i ya. Nuyá hangu ra pa di nja'i mpähä ya”, bi 'yɛmbi. ²² Bi zø'a ra mɛfi xi ndāpi yo mahuahí ra mɛnyu p'ɛya. Bi 'yɛmbrá hmu: “Ague grá hmu, yo mahuahí ra mɛnyu gá däqui, pɛ juaa mī yo mahuahí ra mɛnyu dá taha, ya goho mahuahí'a ya”, bi 'yɛmbi. ²³ Rá hmu p'ɛya bi 'yɛmbrá mɛfi: “Ya xanho grá hoga mɛfi, hīngá nhyetho. Gá pømmāho co nu'a zits'ɛ ra mɛnyu dá fāt'a'i. A nuyá, man'na xangu gá fāt'a'i ya. Nuyá hangu ra pa di nja'i mpähä ya”, bi 'yɛmbi. ²⁴ Rá nzeguitho bi zø'a ra mɛfi xi ndāpa n'na mahuahí ra mɛnyu p'ɛya. Bi 'yɛmbrá hmu: “Ague grá hmu, nugä dí padī ngue guí ya manzaqui. Guí ä'a te hīnxca taha. Guí xoc'a te hīnxca pɛfi. ²⁵ Janāngue nugä dí su'i. Dá cāt'ä häi ni mɛnyu. Pɛ nuyá, juaa nā te ni mmɛti ya”, bi 'yɛmbi. ²⁶ Nu'a ra hmu p'ɛya bi 'yɛmbrá mɛfi: “Ua go grá ts'omɛfi n'yø, gue grá ndø danhyei. Guí engui ngue dí äcä'a te hīnxtá taha. Guí engui ngue dí xocä'a te hīnxtá pɛfi. ²⁷ Uanguí xtā nzä xqui dá mā mɛnyugä p'ɛ ja ra banco. Nu'mø mā søhø, uanguí xtī ndäcrá nzäbi mā mɛnyu”, bi 'yɛmbi. ²⁸ Nuna ra hmu p'ɛya bi 'yɛmbyø mɛfi 'bɛp'ɛ: “Nuna ra mɛfi 'bɛcua, dami hyannbau'i'a n'na mahuahí ra mɛnyu ha. Dami unnuí ra mɛnyu'a ra mɛfi ha 'dɛt'a mahuahí ra mɛnyu. ²⁹ Porque nu'a ra mɛfi ya xangu ra mɛnyu ha, gue'a man'natho mā t'unni'a. Pɛ nu'a ra mɛfi zits'atho ha, dá thannbabi'a zits'ɛ ra mɛnyu ha. ³⁰ A nuna ra mɛfi hīngui nne te da mɛfi, dami

'yɛmhmɛ p'ɛ thi nā. Ja di nzomp'ɛ 'nɛ ja di guxpɛ yø ts'i”, bi 'yɛmbi.

Gätho yø ja'i 'bɛ'a nximhäi da thaspa ra güenda.

³¹ Nuna ra N'yohɛ di 'yɛ mahɛts'i, 'mø bá ɛhɛ ngue di ndast'abi, dá n'yoi yø anxɛ. Nup'ɛ dá mī, ja di njap'ɛ rá ts'ut'abi. ³² Gätho yø ja'i 'bɛ'a nximhäi ja di mɛpɛti p'ɛ di huí. Di 'ueque n'na ngu n'na yø ja'i tengutho rá mändɛ'yo 'mø sicyø chivo p'ɛ ha 'bɛhyø dɛ'yo. ³³ Nu'ɛ yø dɛ'yo di go'a n'yɛi, nu'ɛ yø chivo di go'a ngaha. ³⁴ Nu'a ra dast'abi dá 'yɛmbyø ja'i di gop'ɛ ja rá n'yɛi: “Bí 'yɛhmɛ ua dí 'bɛi, di jap'ahɛ mā Papá. Porque ngu'a bá sänni ngue di nja hante ngue di nhohra ximhäi, ngue nuua ha dí manda ja guí m'mahmɛ ua. ³⁵ Porque nugä dá ntū manthuhū, pɛ gá 'dacjɛ rá hmɛ dá si. Nu'mø mā nthuthɛ, gá 'dacjɛ rá dehe dá si. Nu'mø mā n'yo n'nannī n'na rá häi, gá 'dacjɛ rá ts'äya. ³⁶ Nu'mø hīn'yɛ rá ulu gá he, gá 'dacjɛ rá ulu dá he. Nu'mø mā hyɛnni, gá ma güi zenguagahɛ. Nu'mø mā o rá fädi, gá ma güa nujɛ”, dá 'yɛmbi.

³⁷ Nuyá yø ja'i ya bi nhohyø ts'oqui, dá 'yɛmbrá Hmu: “Ague grá Hmu, ¿njam'mø dá nu'ahɛ ngue guí tu manthuhū, 'nɛ dá 'da'ahɛ rá hmɛ gá si? ¿Njam'mø dá nu'ahɛ ngue guí tuthɛ, 'nɛ dá 'da'ahɛ rá dehe gá si? ³⁸ ¿Njam'mø dá nu'ahɛ ngue gá n'yo n'nannī n'na rá häi, 'nɛ dá 'da'ahɛ rá ts'äya? ¿Njam'mø dá nu'ahɛ ngue hīn'yɛ rá ulu guí hye, 'nɛ dá 'da'ahɛ rá ulu gá hye? ³⁹ ¿Njam'mø dá nu'ahɛ ngue gá hyɛnni, oque gá 'yo rá fädi, 'nɛ dá ma di zengua'ahɛ?” ⁴⁰ Nu'a ra dast'abi dá 'yɛmbyø ja'i: “Majuani dí xi'ahɛ, ngue nu'a te gá gá 'yørpahɛ ya mā cugä 'bɛcua, madague'a hīngui nnu mansu yø ja'i, pɛ nu te rá 'bäxte gá 'yørpahɛ ya, go gá fäxcahɛ'a”, dá 'yɛmbi.

⁴¹ Rá dast'abi p'ɛya dá 'yɛmbyø ja'i ni gop'ɛ ja rá gaha: “Dami 'uehmɛ ua dí 'bɛi, porque hīngui nnu manho'ahɛ Oja. A nuyá, guí mmähä rá castigo ja rá sibi i ja para zantho. Guehna rá sibi bi zän'Oja ngue di ma rá zithu co 'nɛ'ɛ yø anxɛ tenni. ⁴² Porque nugä, nu'mø mā ntū manthuhū, hīngá 'dacjɛ rá hmɛ xcá si. Nu'mø mā ntunthɛ, hīngá 'dacjɛ rá dehe xcá si. ⁴³ Dá

n'yo n'nannī n'na rā häi, pε hīngá 'dacjε rā ts'äya. Ja'mø hīn'yε rā ulu gā he, pε hīngá 'dacjε rā ulu xcá he. Bī nja rā ora dá hyēnnī, 'nε dá o rā fādi, pε hīngá ma güi zεnguagahε". ⁴⁴ Mī dā'ε yø ja'ī ts'o p'aya, bi 'yεmbrā Hmu: "Ague grá Hmu, ¿Njam'mø dá nu'ahe ngue guí tu manthuhū, 'nε hīndá 'da'ahe rā hmε xqui si? ¿Njam'mø dá nu'ahe ngue guí tūthe, 'nε hīndá 'da'ahe rā dehe xqui si? ¿Njam'mø dá nu'ahe ngue gá n'yo n'nannī n'na rā häi, 'nε hīndá 'da'ahe rā ts'äya? ¿Njam'mø dá nu'ahe ngue hīn'yε rā ulu guí hye, 'nε hīndá 'da'ahe rā ulu xqui hye? ¿Njam'mø dá nu'ahe ngue gá hyēnnī, ogue gá 'yo rā fādi, 'nε hīndá ma xcabi zεngua'ahe?" ⁴⁵ Rā dast'abi p'aya dā 'yεmbi: "Majuani dí xi'ahε, ngue nu'mø hīn tema 'bāxte guí 'yørpahε ya yø ja'ī 'bucua hīngui nnu mansu yø ja'ī, go gueque hīngui nne guí fāxcāhε", dā 'yεmbi. ⁴⁶ Nūya yø ja'ī ya, guehya dā ma rā castigo para zantho ya. A nu'ε yø ja'ī ya bī nhohyø ts'oqui, di t'unna te para zantho.

26

Yø nsuiui rā Jesús ya sänni ngue dā hyo.

¹ Rā Jesús, mī juadi bī mā gātho ya yø hyā ya, bi 'yεmbyø xādi:

² —Guí pahmε ngue manyo patho dī nja rā ngo ngue rā pascua ya. Dā gue'mø εdi ja rā ngo dā ma mā dā rā N'yohε bī 'yε mahets'ī ngue dā ma mā cuati rā pont'ī.

³ Nu'ε yø hmu yø mmācja conyø xānbate ngue rā ley, conyø n'yohε 'bet'o ngue yø judío, gā bī mpeti p'ε ja rá ngu rā Caifás, nūna rā 'bet'o mmācja. ⁴ Ja bī nhεca hyā p'ε, bi zānnī ha di japi ngue di bēntrā Jesús dā hyo. ⁵ Nūna rā hyā bi zānnī, dī n'yεmbi:

—Hīngā gue'mø εrā ngo dī mbent'ī, n'namhma ngue hīndā nangyø ja'ī, dā yāni —dī n'yεmbi.

N'na rā xisu bi xispā rā aceite rá ya rā Jesús.

⁶ Nūna rā Jesús, ya 'bup'ε ja rā hnīni Betania ja rá ngu rā Simu nūna xi 'yøthe m'met'o ngue mī 'ya rá do'yo. ⁷ Nūna rā Jesús, ya sīhmε p'ε ja rā mεxa. Nu'a rā ora'a, bi yāt'ambo n'na rā xisu nī du n'na rā m'mo aceite ngue rā alabastro. I yup'ε rā aceite mazihotho gā yāni, xandøngu rá muui. Bi

xispabi rā aceite rá ya rā Jesús. ⁸ Nu'ε yø xādi rā Jesús mī nū te øtrā xisu, bī mbøcue p'aya, bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue bī ma ma'ənītho nā rā aceite nā? ⁹ Xandøngu rá muui nā, xtā nzā xtā 'bā ngue xti t'unna mēnyu yø hyoya.

¹⁰ Mī 'yøhrā Jesús te mmanyø xādi, bi 'yεmbi:

—Oguí sūhmε nā rā xisu 'bucua, porque xanho te ørque. ¹¹ A nūya yø hyoya guí mmamhmε, hangū rā pa guí nnuhε ya yø hyoya. Pε nūgā hīngā nzamhmε ua. ¹² A nūna rā aceite bi xisca mā ya nā rā xisu, ya bī nja'a te mī ja ngue xti nja'mø dá n'yāgui. ¹³ Majuani dí xi'ahε ngue nup'ε ha dā hmanna hoga 'da'yo hyā gā rá ngūni nximhäi, xquet'a 'nε'a te bi 'yørcagui nā rā xisu, dā hma. Gue'a di fen'a.

Rā Judas di cwyø hyā ha di japi ngue di dā rā Jesús.

¹⁴ Nūna rā Judas Iscariote, guehna n'na nc'εi'ε 'dε'mā yoho yø xādi rā Jesús, bī ma bá nyāui yø hmu yø mmācja. ¹⁵ Bi 'yεmbi:

—¿Hangū rā mēnyu guí nne guí 'dacjε n'namhma gā dā'ahε rā Jesús? —bi 'yεmbi.

Nu'ε yø mmācja p'aya, 'dāte mā'det'a yø mēnyu ngue rā t'axi bi unni. ¹⁶ Janangue nūna rā Judas, bi hyonī ha di japi ngue di dāpyø mmācja rā Jesús.

Yø xādi rā Jesús bi hoqui te dā zi'a rā nde bī nsännigo ngue rā pascua.

¹⁷ Ya fāhrā ngo guehya yø pa ts'ī rā thuhmε hīngui n'youi rā íxi. Bi guatyø xādi rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Harε guí nne gā hocāhe rā nzibde gdā nsännigohε ngue rā pascua ya? —bi 'yεmbi.

¹⁸ Mī dāhrā Jesús, bi 'yεmbyø xādi:

—Nī mε nū bī ja rā hnīni ya, guí sømmi p'ε ja rá ngu n'na rā n'yohε. Guí 'yεnui: "Rā xānbate i εnā: Ya bi zønna ora ya. Nūua ja nī ngu ja gā sāgāhe ua rā ngo ngue rā pascua, commā xādi, εn'a mma", guí 'yεnui.

¹⁹ Nūya yø xādi mī yāui rā Jesús, bi 'yø'te te bi xifi. Nup'ε ja rā ngu bi zōni, ja bi hojprε rā nzibde ngue rā pascua.

Bi xihyø xādi rā Jesús ngue padī ndana rá xādi ja ngue di dā.

²⁰ Mī dāhrā nde p'aya, nūna rā Jesús, gātho'ε 'dε'mā yoho yø xādi, gā 'bup'ε ja rā

mεxa. ²¹ Mente sihmε p'uya, bi 'yεmbyø xädi:

—Nuyá, dí xi'ahε ngue 'bεcua n'na nc'ei ngue jεgatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di dāgui.

²² Nuyá yø xädi ra Jesús εmmεi bi du yø mmαι na ra hya bi xifi. Bi mudi bi 'yänni 'da mi'da p'uya te'o na i mma, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, ζua go guecä'a guí mmanya? —bi 'yεmbi.

²³ Mi dāhra Jesús, bi 'yεna:

—Nuna dí com'me ma mohi ua dí sihmε ya, guehna di dāgä naya. ²⁴ Majuanι ngue ra N'yohε bí 'yε mahεts'i, da tho'a te ra n'ε ja ngue da thogui, tengutho nt'ot'i p'ε ja ra Maça Libro ngue di nja. Pε Hague ngu ra castigo da thohna ra n'yohε ja ngue di dāgui. Nuna ra n'yohε na, man'na xanho ngue'mø hin xtabá m'mai.

²⁵ Nuna ra Judas ja ngue di dā p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, ζua go guecä na ra hya guí mmanya? —bi 'yεmbi.

Mi dāhra Jesús, bi 'yεmthobi:

—Ahá, go gue'e tengutho guí mmanya.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di nzibde.

²⁶ Mente sihmε p'uya, bi hyajman'na ra thuhmε ra Jesús. Mi ja mammaði Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xädi ngue da zi. Bi 'yεmbi:

—Damι sihmε ra thuhmε ja ua ya. Nuna, guehna ma do'yogä na.

²⁷ Bi decra vaso po rá ngui ra uva p'uya. Mi ja mammaði Oja, bi unyø xädi ngue da zi 'da'its'ε. Bi 'yεmbi:

—Damι si gätho'ahε naya. ²⁸ Nuna po ra vaso ja ua ya, guehna ma jigä na. Porque guehna ra hmεya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi ra 'da'yo cohi øt'ahε Oja. Porque nu'a di mfamma ji, xandøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui. ²⁹ A nuyá, dí xi'ahε ngue ya hinnι mantho 'dap'ε ga sihmε rá ngui ra uva, asta gue'mø bi zønna pa ngue ma'da'yo hønga sihmε p'ε ha di manda ma Papá.

³⁰ Mi juate ra nsihmε p'uya, bi duta n'na ra thuhy ngue εspabi Oja. Bi ma p'uya, i map'ε bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue da zop'ε m'mefa yø xädi.

³¹ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Gätho'ahε ya, gui sogahε p'ε'a di nxui. Porque di nja'a te mmamp'ε ja ra Maça Libro ngue εna: “Ga øt'ä ngue da du ra mändε'yo. Yø dε'yo p'uya di n'uεni”, i εna.

³² Pε nu'mø dá bεnnate, ganι mpagä Galilea ja ganι tøp'ahε p'ε.

³³ Ra Bedu p'uya bi 'yεmbi:

—Madague'a ngue gätho da zoc'a'i p'ε ya mi'da ma n'yohε, pε nugä hinga soc'a'i —bi 'yεmbi.

³⁴ Ra Jesús bi 'yεmbra Bedu:

—Majuanι dí xi'i ngue nu'a di nxui ya, nu'mø tobe hindi mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hinguí paqui —bi 'yεmbi.

³⁵ Pε ra Bedu p'uya mahøn'a εna:

—A, nu'a, hin'na'a. Madague'a ngue 'dap'ε ga tui, pε nugä hinga cøn'a'i —bi 'yεmbi.

Gätho'ε mi'da yø xädi p'uya, 'da'igu bi ma.

Ra Jesús bi mat'Oja p'ε ja ra xεqui ni hu ngue Getsemani.

³⁶ Nuna ra Jesús bi mähä yø xädi, bi zømp'ε ja ra xεqui ni hu ngue Getsemani. Nup'ε bi zøni, bi 'yεmbi:

—Damι mihmι ua ya, mente ga thocä mits'ε ni guehna ngue ga ma mat'Oja —bi 'yεmbi.

³⁷ Bi thohmits'ε ni nguep'ε ra Jesús, bi mε ra Bedu 'nε bi mε'ε yoho yø ts'ant'ε ra Zebedeo. Bi mudi bi dār'man'ε rá mmαι ra Jesús, mathoguitho ngue bi du rá mmαι.

³⁸ Bi 'yεmbyø n'youi p'uya:

—Janjuanι ngue tu ma mmwigä, nup'ε nnä sä, ya ja ngue 'bexca tu. Damι cohmi ua ya, pε 'yogui ahmi. Ma ga ä ma t'ahahε —bi 'yεmbi.

³⁹ Ra Jesús bi thohmits'ε ni nguep'ε. Bi m'mεmfo häi p'uya ngue mmat'Oja. Bi 'yεna:

—Ague ma Papá'i, nu'mø guí nnu manho, damι yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocä. Pε hinga nu'a go ga sännä gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sänni, gue'a di nja'a —bi 'yεna.

⁴⁰ Mi juadi bi mat'Oja p'uya, bí 'yεp'ε 'bε'ε hyu yø xädi. Pε bi dini ngue ya mi aha. Bi 'yεmbra Bedu p'uya:

—¿Ua xinga n'na ora di sä guí 'yä ni t'ahahü n'yø? ⁴¹ Damí mat'Oja, 'yogui ahmü. Nu'mø hingá mat'Ojahü, nthambenitho hinda gue'a guí 'yøthü. I nne ni mmüi ngue guí 'yøthü na ra hya dí mmangä, pε emmei cuen'ni do'yohü.

⁴² Mahømbi zop'ü yø xädi, bi mengbü xpi 'yehε ngue bá mat'Oja. Bi 'yεna:

—Ague ma Papá'i, nu'mø ya hinguí nnu manho ngue guí nyanguí ngue'a ra ndate ja ngue ga thogui, di nja'a te ni pähä 'mø.

⁴³ Mambá pengbüya, mahømbi dinyø xädi ngue mi aha, porque emmei ne tha.

⁴⁴ Mahømbi zop'ü p'üya, bi ma'a rá hyu ndi ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'met'o, ngut'a ra hya xi Oja. ⁴⁵ Mahømbi 'yεp'ü 'bühü xädi p'üya, bi 'yεmbi:

—Gue mahønguí ahmi n'yø. A nuyá, ya bi zønna ora ngue di ndäpyø ts'oc'ei ra N'yohü bí 'yε mahets'i ya. ⁴⁶ Damí nangüi. Ya bá εcua na di dagui, ma ga ma c'athü.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴⁷ Mente nzohyø xädi ra Jesús, bi zøhna ra Judas rá n'youi'ü 'de'ma yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá ga yø juai, bá ga yø za. Guehya yø ja'i xi menhyø hmu yø mmäcja conyø n'yohü 'bet'o p'ü ja ra nija.

⁴⁸ Nunä ra Judas, ya xi xihyø ja'i tema senya da 'yøt'e, xi 'yεmbi: “Nu'a ra n'yohü ga zenguagä ya, 'nε ga sarpa rá hmi, gue'a guí homhmü'a p'üya. Damí benthä”, xi 'yεmbi.

⁴⁹ Janangue mi zømp'ü 'bähra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yεmbi:

—Xcade grá xännbate —bi 'yεmbi.

Bi zarpa rá hmi p'üya. ⁵⁰ Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ague amigo, ya da guehra ora jap'ü di nja'a te gni 'yehya.

'Bexque'a bi bentyø ja'i ra Jesús. ⁵¹ Mi ma ma bent'i ra Jesús, bi gaxrá juai'a n'na nc'ei rá xädi. Bi zennabü rá 'yehε ra 'bet'o mmäcja, bi hyεpabi rá gu. ⁵² Ra Jesús bi 'yεmbrä zete:

—Damí fos'ni juai. Porque ra ja'i hote conna juai, xquet'a conna juai ja ngue di dü. ⁵³ ¿Ua hinguí padí ngue nu'mø ga äpä ma Papá ngue da mäxqui, da penngagui tho'i 'de'ma yo'bui yø anxε ngue da mäxqui?

⁵⁴ Pε nu'mø ngu'a ga øt'e, ya hinda zä di nja'a te ra hya nt'ot'i p'ü ja ra Macä Libro

'mø. Porque nu te dí thocä ya, ya nt'ot'i ngue ngu'a di nja.

⁵⁵ Ra Jesús bi 'yεmbyø nzite:

—¿Ua guí εhmü ngue drá bεgä, ngue guí cühü yø juai, 'nε guí cühü yø za ngue guí benngahü? Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hya yø ja'i p'ü ja ra nija. Uanguí xtä nzä ngue ja xqui benngahü p'ü.

⁵⁶ Pε nu te guí ørcahü ya, ya bi nja'a te ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja p'ü ja ra Macä Libro —bi 'yεmbi.

Gä bi zop'ü yø xädi ra Jesús ngue bi 'dagui.

Nuya yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío bi hyaspabi ra güenda ra Jesús.

⁵⁷ Nunä ra Jesús bi ts'ixpü 'bähra Caifás, nunä ra 'bet'o mmäcja. Nup'ü ja rá ngu na ra mmäcja na, ja bi mpeti p'ü yø xännbate ngue ra ley, conyø n'yohü 'bet'o p'ü ja ra nija. ⁵⁸ Pε ra Bedu ni 'befa ya'atho p'ü ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús. Mi zømp'ü ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi yät'ambo ra dathi. 'Dap'ü bi mihmi yø policía. I tømí tengü da thohra Jesús.

⁵⁹ Nu'ü yø hmu yø mmäcja co 'nε'ü yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío, 'dap'ü bi mpeti ngue bi nhεcä hya, honi ha di japyø fehni, da 'yεmbi ngue ni 'yup'ü da dü ra Jesús.

⁶⁰ Pε hinguí tini ha di japra hya, madague'a xangu yø ja'i bi manyø fehni ngue di yapra Jesús. M'mefa p'üya, mahømbi guar'mi yonc'ei ngue di yapí. ⁶¹ Bi 'yεmbi:

—Nunä ra n'yohü 'bucua, bi 'yεn'a n'na ndi: “Nügä da zä ga xorpabi rá nija Oja, 'nε nhyu patho gdä hojman'na ra nija ma'da'yo”, bi 'yεna.

⁶² Bi m'mähra 'bet'o mmäcja p'üya ngue bi 'yεmbrä Jesús:

—¿Te guí mmanna ra hya guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hin tema hya gdi thadi? —bi 'yεmbi.

⁶³ Pε ra Jesús hinte ga ndatho. Ra 'bet'o mmäcja p'üya mahømbi 'yεmbi:

—Nunä Oja i 'bui, damí 'yεxa ntestigo, damí xicje njuani ya ngue'mø majuani gue'e grá Cristo rá Ts'ant'ü'i Oja.

⁶⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ahá, go guecä tengutho ra hya guí mmanya. 'Nε dí xi'ahü, guí nnuhü ra N'yohü bí 'yε mahets'i daní mmip'ü bí ja rá n'yεi Oja nunä jase rá ts'edi. 'Nε da 'yehra pa

ngue hōnda ehε, di 'yε mahεts'i da n'youi ra guī.

⁶⁵ Mī 'yōhrā mmācja nā rā hyā bī manna Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bī ncuε. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—Nūna rā n'yohū 'bucua, thenmahya Oja nā. Nūya mfađi ya ngue hin tema man'na mā testigo dí homhmā ya. Ya gā 'yōsehū ya ngue thenmahya Oja. ⁶⁶ Xiya, ¿te guí mmāmhmū nā rā hyā bī manya? —bi 'yεmbyø ja'i.

Yø ja'i p'uya bi 'yεna:

—Nūna, nī 'yup'ū ngue da tho nā.

⁶⁷ Yø ja'i p'uya bi zospabi rá hmi rā Jesús 'nε bī mat'i. Mī'da p'uya bī mēmbā rá hmi.

⁶⁸ Yø ja'i bi 'yεmbrā Jesús:

—Nū'i guí mma ngue grā Cristo, dami pahya te'o bī mēp'a'i ya —bi 'yεmbi.

Bi manna Bēdu ngue hinguī pađi te'o rā Jesús.

⁶⁹ Ya hup'ū ja rā dathi rā Bēdu. Nūna n'na rā xisu ngue rā gūni p'ū ja rā ngu bī guarbū hū rā Bēdu. Bi 'yεmbi:

—Nε'i nī n'youi rā Jesús nūna rā mmengu Galilea.

⁷⁰ Rā Bēdu p'uya, nūna rā hyā bī mā, gā bi 'yōhyø ja'i mī 'bup'ū ngue bi 'yεna:

—Hin'na, hīndi pacā tema hyā guí nne gui xicya.

⁷¹ Rā Bēdu p'uya i map'ū bī ja rá goxthi rā dathi. Mī nū man'na rā xisu p'uya, mahømbi 'yεmbyø ja'i 'bup'ū:

—Nūna rā n'yohū 'bucua, xquet'a rá n'youi rā Jesús nūna rā mmengu Nazaret.

⁷² Rā Bēdu p'uya asta bi 'yεxa ntestigo Oja ngue bi 'yεna:

—Hin'na, hīndi pacā nā rā n'yohū guí mmanya.

⁷³ Mī tho hman'na ts'ūquits'ū p'uya, nū'ū yø ja'i 'bup'ū, bi guatrá Bēdu, bi 'yεmbi:

—Majuani ngue nī n'youi rā Jesús, porque dī nεqui ngue nī mmengu'ū'a, xøgue nt'ødetho'a te gni ya —bi 'yεmbi.

⁷⁴ Mī dahra Bēdu p'uya, mahømbi 'yεna:

—Da jacā rā castigo Oja 'mø ngue himma juani te dí xi'ahū. Pε nūna rā n'yohū guí xicjū, hīndi pacā te'o nā.

Mī juadi bī manna rā hyā nā, bī mmahra øni. ⁷⁵ Rā Bēdu p'uya bi zo rá mmūi nā rā hyā xi xihra Jesús ngue xi 'yεmbi: “Tobe

hīndi mahra øni, ya xqui cōnga nhyūndi, guí mma ngue hinguī paqui”, xi 'yεmbi. Rā Bēdu p'uya, asta rā zondummūi bi bøn'athi.

27

Bi ts'ixpū 'būhra Pilato rā Jesús.

¹ Mī nεcahāi p'uya, bī mpeti gātho yø hmu yø mmācja conyø n'yohū 'bet'o p'ū ja rā nija. Bī nhεcahya ngue sānni ha di japi da hyo rā Jesús. ² Bi dutrá Jesús ngue bi zixpū 'būhra Pilato mará gobierno.

Rā Judas bī nhyose.

³ Nūna rā Judas xi dā rā Jesús, mī bađi ngue ya bī nhεcahya yø ja'i ngue da hyo rā Jesús, bi dār'man'ū rá mmūi p'uya. Bī map'ū bi 'būhyø hmu yø mmācja co 'nε'ū yø n'yohū dī manda p'ū ja rā nija. Bi cospabi'ū 'dāte mā'det'a yø mēnyu ngue rā t'axi xi unni. ⁴ Bi 'yεmbi:

—Rā ts'oqui dá øt'ä ngue dá dā'ahū nā rā n'yohū hīnte ndupate ngue da tho —bi 'yεmbi.

Pε nū'ū yø mmācja p'uya, bi 'yεmbrā Judas:

—Nū'a guí mmanya, ya hīndi mportagāhe'a ya. Ya guí nnuε p'ū te guí øt'e.

⁵ Nūna rā Judas bá enyø mēnyu p'ū ja rā nija. Bī ma p'uya, bi datrá 'yuga conna nthāhī i nzādi ngue bi du.

⁶ Nup'ū ja rā nija p'uya, nū'ū yø hmu yø mmācja bi hyaxrā mēnyu xi 'yεnna Judas, dī n'yεmbi:

—Nuyá, hinguī sā ngue gā uanspahū rā mēnyu ngue rā ofrenda naya, porque rá nzabi'a to bi dā rā ja'i ngue da tho nā.

⁷ Bī nya p'uya, bi zānni ngue nūna rā mēnyu, da dān'a n'na rā hāi nī hū ngue rā njats'øye. Bī ne ngue nūna rā hāi da dāi, ja da 'yāp'ū yø ja'i da du, ngue hīngyø mmengu p'ū. ⁸ Janāngue nūna rā hāi naya, guí hūtyø ja'i ngue rā Ji. ⁹ Ya bī nja nā te rā hyā xi manna pōngahya Jeremías ngue bi 'yεna: “Bī njo'ū 'dāte mā'det'a yø mēnyu ngue rā t'axi. Guehna rā nzābi xi zānyø judío ngue da gut'i. ¹⁰ Nūna rā mēnyu nā p'uya, guehna i thānna hāi nī hū ngue rā njats'øye nā. Ya bī nja tengutho rā hyā bi 'bejpaguī Oja ngue dī nja”, bi 'yεnna Jeremías.

Nuna ra Jesús ya 'bäp'u 'bähra Pilato mará gobierno.

11 Ra Jesús bi ts'ixp'u 'bähra gobierno. Ra gobierno p'uya bi 'yembra Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Ahá, go guecä tengutho ra hya gui mmanya.

12 Nu'u yø hmu yø mmäcja p'uya co 'n'e'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra njja, gä di yäpra Jesús. Pε ra Jesús hñte ga ndatho te sifi.

13 Ra Pilato bi 'yembra Jesús:

—¿Ua hinguí øde te gäma hya gui nyap'a'i ya?

14 Pε ngutho ra Jesús hinguí thadi. Janangue ra gobierno di 'yøtho ngue hin tema hya ga ndatho.

Bi manda ra Pilato ngue da ma macuati ra pont'i ra Jesús.

15 Nuna ra Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thø'a n'na ra ofädi 'mø ja ra ngo ngue ra pascua. Pε yø ja'i'u huanhni ndana ra ofädi da ma mathøgue. 16 Nu'a ra pa'a p'uya, mi ofädi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Barrabás. 'Nε gätho yø ja'i padí ngue xanhets'i rá ts'oqui mi ja na. 17 Nup'u bi mpeti yø ja'i, ra Pilato bi 'yembyø ja'i:

—¿Ndana gui nnehu ngue ga thøcä ya, ra Barrabás, uague ra Jesús nuna gui hutyo ja'i ngue ra Cristo?

18 Nguna bi xihyo ja'i ra Pilato, ngue bi ne xti thohra Jesús. Porque padí ngue ra nts'eyatho øtyø mmäcja nuya xi däpra Pilato na ra Jesús.

19 Ya hup'u ja rá nhudi ra Pilato ngue da 'yøtra ts'ut'abi. Pε nu'a rá xisu ra Pilato bi mennbabi ra hya, bi 'yembi: “Nuna ra n'yohu 'yost'abi, ra hoja'i na, 'yo tega di nthint'i ngue'a te ga 'yost'abi na. Porque manxui nts'utho te xtá 'uipi ngue da thogui”, bi 'yembi.

20 Pε yø hmu yø mmäcja conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra njja emmei di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yäpra Pilato ngue di thø ra Barrabás, go da tho ra Jesús. 21 Ra gobierno mahømbi 'yembyø ja'i:

—¿Ndana gue'a ya yonc'ei gui nnehu ngue da ma mathøgue ya?

Yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Da ma mathøgue ra Barrabás.

22 Ra Pilato mahømbi 'yøpra ra nt'änni yø ja'i, bi 'yembi:

—Xina ra Jesús gui hutyo ja'i ngue ra Cristo, ¿te gui nnehu ga japä na? —bi 'yembi.

Yø ja'i p'uya, gätho bi 'yena:

—Da guatra pont'i na gui mmanya.

23 Ra Pilato p'uya bi 'yembyø ja'i:

—Pε ¿tema nts'o xa 'yø'na p'uya?

Yø ja'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yena:

—Da guatra pont'i na.

24 Ra Pilato p'uya bi badi ngue hinda zä ha di japi di thøhra Jesús. Porque mathogutho mahyø ja'i ngue ncuε. Bi manda bá thannba ra dehe p'uya ngue yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi nxu'yε. Bi 'yembyø ja'i:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, hñte ndupate na. Himma ts'oquigä p'u ngue da tho na. Ya gui nnuschu p'u te gui øthü.

25 Yø ja'i p'uya bi 'yena:

—Nugähe co 'nεhma basihe, go ma ts'oquigähe p'u da du na ra n'yohu na.

26 Ra Pilato p'uya bi manda ngue bi ma mathøgue ra Barrabás. A nuna ra Jesús, bi sityø soldado ngue da fei, 'nε da zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yø soldado thenmahya ra Jesús.

27 Nu'u yø soldado ra gobierno bi zixra Jesús, i map'u ja rá dathi ra cuarte. Bi ma mapeti gätho yø soldado p'uya ngue di mäts'i. 28 Yø soldado p'uya bi möjpabi rá he ra Jesús, bi heta n'na ra tuhu ngue ra japoí. 29 Yø soldado ya xi me n'na ra corona ngue yø 'uini, bi gäspa rá ya ra Jesús. Bi gärpa n'na ra t'o rá 'yε ngue rá n'yεi. 'Nε bi ndantyo hmu p'u ha 'bähra Jesús tengutho 'mø ngue majuaní hnu mansu n'na ra dast'abi. I thenmahya p'uya, bi 'yembi:

—I tate na rá dast'abi yø judío ya —bi 'yembi.

30 Bi zots'i. Bi guaspabi ra t'o mi fo rá 'yε p'uya, di jännbabi rá ya. 31 Mi juadi bi denmahya p'uya, bi gajpabi ra tuhu xi hete. Bi hetrá he ya mi he p'uya. Bi zixpaya ngue di cuatra pont'i.

Ya cuatra pont'i ra Jesús.

³² Nup'u ja ra 'yu, bi nthæui p'u n'na ra n'yohu ngue ra mmengu p'u ja ra hnini Cirene, ni hu ngue ra Simu. Nu'u yø soldado man'i zi ra Jesús, bi japra Simu ngue bi duxra pont'i nuna da ma macuati ra Jesús. ³³ Nuna ra Jesús, i zixyø ja'i p'u ja ra xequi ni hu ngue Gólgota. Nuna ra hya na i nne da ma ngue ra Njyaxhmu. ³⁴ Nup'u bi zonna Jesús, bi t'unna vino n'youi ra mirra para ngue di pumbenibi. Mi zä te ja p'uya, himbi ne bi zi.

³⁵ Bi cuatro pont'i p'uya, mi juadi bi nø'mi. Bi ma ra taha yø soldado p'uya ngue to xta ra taha, gue'a da gaca n'na xequi rá he ra Jesús. Ya bi nja tengutho ra hya bi maná pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui ngue bi 'yena: "Da ma ra taha yø ja'i ngue to di tocabi ma he", bi 'yena. ³⁶ Bi mihyø soldado p'uya ngue hetho te di ja ra Jesús. ³⁷ Nup'u ja rá ya ra pont'i cuatro Jesús, bi ma macuati n'na ra letrero xi 'yot'i ngue mmamp'u te bi ma ma'api. Nuna ra letrero, i ena: "Nuna ra n'yohu 'bucua, guehna ra Jesús rá dast'abi yø judío na", enna letrero.

³⁸ Ne yoho yø be bi ma macuati ra pont'i, n'na i gohra n'yei, n'na i gohra gaha. ³⁹ Asta huatyø ya yø ja'i thop'u ja ra pont'i cuatro Jesús ngue thenni. ⁴⁰ I embi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Ne guí ena ngue nhyu patho gdi hojman'na ra nija. Dami nyanse ya, bá cap'u ja ra pont'i guí cuatya ngue'mø majuan'i rá Ts'ant'u'i Oja ya.

⁴¹ Nu'u yø hmu yø mmäcja conyø xänbate ngue ra ley, conyø fariseo, conyø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija, Gä thenmahya ra Jesús. Di n'yemb'i:

⁴² —Mi mmanna ra n'yohu ngue da yanyø ja'i. Pe nuyá, hinda zä ha di japi di nyanse ya. A nu'mø majuan'i ngue rá dast'abi yø judío ya, da zä da cahna ja ra pont'i ya n'namhma ngue ga ec'eih te da ma. ⁴³ Mi mma ngue rá Ts'ant'u Oja, 'ne mi mma ngue fax Oja. A nuyá, ma ga nnuhu ya ngue'mø nne Oja ya, da mäx'mø —di n'yemb'i.

⁴⁴ Nuya yø be 'dap'u cuathu ra pont'i ra Jesús 'nehya thenmahya ya.

Ya bi du ra Jesús.

⁴⁵ Mi hyuxyadi p'uya, bi m'mexui Gä ra ximhäi asta hyunde. ⁴⁶ Nu'mø ni ma da za'i hyunde p'uya, ra Jesús ra ndøts'edi bi 'yena: —Elí, Elí, ¿lama sabactani? —bi 'yena.

I nne da manna ra hya na: "Ma Oja'i, ma Oja'i, ¿hanja ngue Gä hyegagui p'u?" ⁴⁷ Ja mi 'bärputho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'uya di n'yemb'i:

—Nuna ra n'yohu na, i nzohra Elías.

⁴⁸ 'Bexque'a bi ma n'na nc'ei mi 'bäp'u, bá ha n'na xequi ra esponja xa ntudi, bi pop'u ja ra vino xan'ixi. Bi nøtra t'o p'uya ngue bi cuarpabi rá ne ra Jesús ngue da zats'i. ⁴⁹ Pe mi'da yø ja'i 'bäp'u bi n'yemb'i:

—Ma ga nnuhu ya ngue'mø da ena ra Elías i nzofu ngue da yanya.

⁵⁰ Ra ndøts'edi bi 'yen'a n'na rá hmafi ra Jesús. Bi du p'uya. ⁵¹ Nu'a ra ora'a p'uya, nu'a ra ulu mi zap'u ja ra goxthi nija, bi xet'i, i gai. 'Ne bi 'yan'ahäi, yø t'øhø bi hyegue.

⁵² Bi xohyø panteón mi o yø ánima. Bi bennate xangu yø ja'i mi ec'ei Oja. ⁵³ Nu'mø mi bennate, bi bomp'u ja yø panteón. Pe nu'mø mi bennate m'mefa ra Jesús, nuya yø ja'i xi bennate bi map'u ja ra maca hnini Jerusalén. Ja bi nup'u xangu yø ja'i ngue ya 'bui mahøn'a p'uya.

⁵⁴ Nu'a ra capita co 'nehyø soldado 'bäp'u ni hyandra Jesús. Mi nu ya p'uya ngue bi 'yan'ahäi 'ne bi nu te Gä bi 'yøtra Jesús mente bi du. Emmei bi nsu, di n'yemb'i:

—Majuan'i ngue nuna ra n'yohu na, rá ts'ant'u Oja na.

⁵⁵ Xangu yø xisu yap'utho mambi 'bäi ngue hantho te Gä bi nja. Nuya yø xisu ya, bá nexa Galilea ngue bá ten'mø man'i ma Jerusalén ra Jesús. 'Ne guehya yø xisu mi fäts'i ngue di unni te mi honi. ⁵⁶ Nuya yø xisu ya, n'youi p'u ra Maya nuna ra mmengu Magdala, co 'nehna ra Maya rá mamá ra Jacobo 'nehra José, co 'nehna man'na ra xisu, rá mamá'u yoho yø ts'ant'u ra Zebedeo.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

⁵⁷ Ya ni ma da dhra nde p'uya, bi zø'a n'na ra n'yohu ngue ra mmemmeti ni hu ngue ra José, ra mmengu p'u ja ra hnini Arimatea. Xquet'a 'nehna mará xädi ra Jesús.

⁵⁸ Nuna ra José, bi ma bá nyaui ra Pilato, bá äpra nt'edi ngue da hyajpa rá do'yo ra

Jesús. Ra Pilato p'uya bi unna nt'edi ngue da thacra Jesús. ⁵⁹ Nuna ra José, mi hyajp ja ra pont'i ra Jesús, bi 'uennbabi rá do'yo co n'na ra sábana ma'da'yo. ⁶⁰ Ra José ya xi 'yambu ja ra t'ohø n'na ra 'da'yo panteón ngue xta 'yo 'mø xta ndu, ja bi gärbu ra Jesús. Bi gotra goxthi co n'na ra ndø do. Bi ma p'uya. ⁶¹ A nuna ra Maya ngue ra mmengu Magdala co 'nehna man'na ra Maya, hurpautho gä i ma nt'ägui ra ánima ya.

Bi mähyø soldado p'u o ra Jesús.

⁶² Ya ra pa ngue ra ts'äya 'mø mi hyats'i. Nu'u yø hmu yø mmäcja conyø fariseo bi ma bá nyaui ra Pilato. ⁶³ Bi 'yëmbi:

—Ague grá ts'ut'abi, nu'mø mi ya na ra fehni n'yohu bi du, mi ena ngue nu'mø bi gua'a nhyu pa xta ndu, di bennate p'u da nt'ägui. ⁶⁴ Janangue nuyá, dami 'yetyø soldado ngue da fädi ha o ra ánima asta gue'mø bi tho'a rá hyu pa xa t'ägui. Ya hindä zäp'u da ma yø xädi 'mø ra xui ngue da hyaxra ánima, m'mefa p'uya da hyätyø ja'i, da 'yëmbi ngue ya bi bennate. Ya man'natho bi thär'mants'ojä p'uya ngue m'met'o.

⁶⁵ Ra Pilato bi 'yëmbyø mmäcja:

—'Bup'u yø soldado guí ähm. Ni mähä, bi fäthu ra panteón, pë dami segurahu xandønho.

⁶⁶ Gä bi ma p'uya ngue bá fädi xanho ra panteón. Bi mëpyabi rá njo'mi ra panteón. Bá sop'u'u yø soldado ngue yø mädi p'uya.

28

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Nu'a ra pa ngue ra ts'äya ya bi thogui. Mi hyaxa ndomingo rá mädi ra pa ngue ra semana. Nuna ra Maya ra mmengu Magdala co 'ne'a man'na ra Maya bi ma ngue bá nu ra panteón. ² Nu'mø ya ni ma da zoni, nthambenitho bi 'yan'ahäi. Porque n'na rá anxë Oja bi 'yë mahets'i, bi zøp'u ja ra panteón. Bi duntrá do mi co'mra panteón. Ja bi hyuxp'u p'uya. ³ Nuna ra anxë di yoxni tengutho ra huëi 'mø di yot'i. Rá he p'uya, xandønt'axi. ⁴ Yø soldado ngu i nu ra anxë, asta ra huaqui ngue ra ts'u. Entho ya xi du ngue ra ngüent'i.

⁵ Mi sønya yø xisu, ra anxë bi 'yëmbi:

—'Yo gui suui. Porque dí pacä ngue guí hommi ra Jesús nuna bi cuatrá pont'i yø ja'i. ⁶ Dami nuui ua bi 'bëgui, ya hinjo'o ua, ya xa bennate tengutho ra hya bi xi'ahu 'mø mi 'bui. ⁷ A nuya ni më n'nahmantho ya, ni xihmi yø xädi ngue ya xa bennate ra Jesús 'në daní dør'ahu Galilea, ja gni nuhu p'u. Guehna ja ngue ga xi'ahu naya.

⁸ Nu'u yø xisu p'uya, n'na zihmantho bi ma. Made di johya, mädi i su, pë ni tihí ngue daní xipyø xädi te xi nja. ⁹ Nup'u ja ra 'yu p'uya, mi dambeni ya bi nthëui ra Jesús ngue di zengua. Nu'u yø xisu p'uya bi guarbu 'bähra Jesús ngue bi dospa yø gua ha ga ndanne. ¹⁰ Ra Jesús bi 'yëmbyø xisu:

—'Yo guí suui ya. Ni më ya bá xihmi'u ma cugä ngue jatho da ma Galilea, ja gani nuhu p'u.

Yø mmäcja bi gutra mënyu yø soldado ngue da manna fehni.

¹¹ Mente ni hya ra 'yu yø xisu, nuya 'da yø soldado mi fähra panteón, bi map'u ja ra hnini, bá xipyø hmu yø mmäcja te gä xi nja. ¹² Yø mmäcja p'uya, bi ma bá nyaui yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija, bi gohra acuerdo te 'be'a ja ngue da 'yøt'e. Bi zännbaya ngue nuya yø soldado xi nup'u xi bennate ra Jesús, da gut'i xangu ra mënyu. ¹³ Bi 'yëmbyø soldado:

—Nuya gui 'yëmphu yø ja'i ya: “Manxui xa nzæcje ra t'aha. Mente dí ahme p'uya, xa nzøhyø xädi ra Jesús ngue xa hyats'i”, gui 'yëmphu yø ja'i ya. ¹⁴ Nu'mø da bähra ts'ut'abi ngue guí mmammí ngue xa nzä'ahu ra t'aha, a nu'mø ngue da zä'ahu, 'yo te gui mbëmhmu hinte da ja, go ga hojpähe rá mmäi.

¹⁵ Yø soldado p'uya, bi hyanna mënyu bi t'unni, bi ma tengutho ra hya bi sifi ngue da ma. Nuna ra hya bi manyø soldado, gue'a ra hya sihyø judío'a ya asta guehra pa ja p'uya.

Ya bi nyqui gä 'de'ma'da yø xädi ra Jesús.

¹⁶ Nu'u 'de'ma'da yø xädi ra Jesús i ma Galilea. Nup'u ja ra nyuni mi mmanna Jesús ngue di nthëu, ja bi zømp'u. ¹⁷ Ja mi nu yø xädi ra Jesús ngue ya 'bup'u, gä bi danne. Pë yøbeni di'da ngue'mø majuaní

ngue gue'a ra Jesús ogue hin'na. ¹⁸ Pe ra Jesús bi guarb_u ha 'b_uhyø xädi, bi 'y_embi:

—Nugä, bi n'najhma cargo ngue ga manda mahets'i 'n_e cua ja ra ximhäi.

¹⁹ Janangue nuyá, dí xi'ah_u ya ngue guí mmähä gä rá ng_uni nximhäi. Damí hyoni ha gdí japh_u yø ja'i ha di gohi ngue ma xädi. Damí xixyabah_u yø ja'i da 'y_ec'eigui, gue'a di nequi'a ngue n'youi ra Papá, n'youi rá Ts'unt'u Oja, n'youi ra Espíritu Santo.

²⁰ Nuyá te gäma hya xtá xi'ah_u gui 'yøth_u, damí xänbah_u yø ja'i ngue dangu'a da 'yøt'e. Damí pahm_u ngue dí n'yoh_u hangu ra pa, astá gue'mø daní njua'a nximhäi. Da ngut'atho.

Ra Marcos Nuna ra Marcos, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

*Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya bi xihyø ja'i
ngue di nsä, da dö'mra Jesús bá ep'u.*

¹ Ja bi mæcua ra hoga 'da'yo hya, ngue mma hanja na ra Jesucristo rá Ts'unt'u Oja. ² Nu'mø yø pa xa thogui, ra pøngahya Isaías bi ma hanja na ra hya ja ngue di nja m'mæfa. Bi 'yembyø ja'i: “Nuna Oja bi 'yembrá ts'unt'u: Nuyá, ga et'ä ma m'menhni, di m'met'o p'u gdi ma ngue di hoqui ha gui thogui, bi 'yembi. ³ Di m'mæp'u ja ra dapo na ra m'menhni. Nu'u yø ja'i di mpeti p'u di m'mæi, da xifi te da 'yøt'e, da 'yembi: Damí nsähu ya, porque ya bá ep'u ra Hmu, da 'yembyø ja'i”.

⁴ Ya mam'met'o nt'ot'i ya yø hya ya, pe ya bi nja'mø yø pa mi m'mæp'u ja ra dapo ra Xuua. Nuna ra Xuua, bi xihra hya yø ja'i, 'næ bi xixyabi. Bi 'yembi:

—Damí hyehmu p'u ra nts'o gni 'yohu. Damí nxixyah, n'namhma ngue di pun'na ni ts'oquih Oja.

⁵ Xangu yø ja'i bi zøp'u 'bakra Xuua ngue øxra hya bi ma. Bi zøp'u yø ja'i bá næxp'u ja ra hnini Jerusalén. Gä bi zøp'u yø ja'i 'bahyø hnini ja'a ra häi Judea. Nuyä yø ja'i bi ma ngue ja yø ts'oqui, guehya bi xixyabi ra Xuua p'u ja ra dathe Jordán.

⁶ Nu rá he ra Xuua, gue'u yø xingu ra cameyo ntøt'e ra ulu. Di ngat'a n'na ra xifani. Nu'a te si p'uya, yø mmäcja t'axi mi sa. 'Nehra t'afi t'asa timp'u ja ra dapo mi si. ⁷ Bi 'yembyø ja'i:

—Ya mi ts'adyø pa da ep'u man'na ra n'yohu ya. Pe man'natho tate na ngue nugä. ¿Haru gue ga suctä tengu na? ⁸ A nugä, dá xixya'ahu connä dehe. Pe nuna ra n'yohu dí xi'ahu, guehna da 'yøt'e ngue di ha'ahu ra ts'edi ra Espiritu Santo na.

Ra Xuua bi xixyabi ra Jesús.

⁹ Nu'u yø pa'u p'uya, nup'u ja ra hnini Nazaret ngue ra häi Galilea, ja bá næxp'u ra Jesús ngue bi zøp'u 'bakra Xuua. Ra Xuua

p'uya, bi xixyabi p'u ja ra dathe Jordán. ¹⁰ Mi nxixya p'uya, bi ma nenthe. Bi nu ra Jesús ngue bá xohra c'amahets'i. Bá ep'u ra Espiritu Santo, tengutho n'na ra paloma bi zøp'u ja rá ya ra Jesús. ¹¹ Bi t'ø p'uya ngue bá nya Oja maya, bi 'yena:

—Gue'e ma Ts'unt'u, dadi ma'i. A nuyá, janjuani ngue ja gampähä connä ngue'e —bi 'yena.

Ra zithu bi hyonnbí ha di 'yøtra ts'oqui ra Jesús.

¹² 'Bexque'a ra ora'a p'uya, nuna ra Espiritu Santo bi zixp'u ja ra dapo ra Jesús.

¹³ Nup'u 'bahyø zate, ja bá n'yop'u nyote ma pa ra Jesús. Mente gue'u yø pa'u p'uya, emmei bi hyonna zithu ha di japra Jesús ngue da mestho ra hya di manda Oja. Yø anx Oja p'uya, gue'u bi mäxra Jesús.

Bi da'mi bi manna hya p'u Galilea ra Jesús.

¹⁴ Mi 'yehra pa ngue bi n'ofädi ra Xuua. Nuna ra Jesús, bi mengui, i map'u ja ra häi Galilea. Nup'u ha thogui, xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya ngue ha di njap'u di zo rá 'ye Oja.

¹⁵ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Ya da guehyø pa jap'uya da 'yu Oja ngue di manda ua ya. A nuyá, damí hyehmu p'u ra nts'o gni 'yohu. Damí 'yec'eiha ra hoga 'da'yo hya.

Bi zixi goho yø mahuä ra Jesús, bi 'yøt'e ngue yø xädi.

¹⁶ Nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi thop'u n'na pa ra Jesús. Ja bi dimp'u yoho yø mahuä ngue di n'yohu. Nu'a n'na, ni hu ngue ra Simu. Nu'a man'na, ni hu ngue ra Andre. Nuyä yonc'ei ya, mi entyø xit'a p'u ja ra dehe ngue pahua. ¹⁷ Mi nu ra Jesús, bi 'yembi:

—Ma ga mmähä n'yø. Ya hingyø hua gui theui ya, sinoque ga xän'naui ha gdi theui yø ja'i ya —bi 'yembi.

¹⁸ 'Bexpi zop'u yø xit'a ngue bi mähä ra Jesús. ¹⁹ Mi thohmits'u ninguer'u p'uya, bi dimp'u mi yonc'ei di n'yohu, ra Jacobo 'nehra Xuua. Guehya yø ts'unt'u ra Zebedeo. Mi hup'u ja yø barco ngue pøtyø xit'a.

²⁰ Mahømbi xihra Jesús ngue bi mähä. Nuyä ts'its'i, bi mähä ra Jesús, bi zop'u ja ra barco yø papá co 'nehyø hmiqúi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi.

²¹ Gä 'dap'u ni 'yo, bi zømp'u ja ra hnini Capernaum. Mi zøhra pa ngue säya yø ja'i, bi map'u ja ra nija ra Jesús ngue bi xännba ra hya yø ja'i. ²² Mi 'yøhyø ja'i na ra hya xännbate ra Jesús, Gä di 'yøtho. Porque nu'mø xännbate ra Jesús, ena nts'at'abitho ngue ya manzaqui. Pe yø xännbate ngue ra ley, hingui njap'u ga ya'u.

²³ Mi 'bap'u ja ra nija n'na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yembj:

²⁴ —Ague Jesús grá mmengu Nazaret, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dí 'bucähe? ¿Ua gní 'yehé gui juacje? Nugä dí padj te'o'i, go gue'e'a ra Maca Ja'i mi ja ngue dá penhua Oja.

²⁵ Pe ra Jesús bi 'yembrä ts'onthi:

—Xanhén'i grá ts'onthi. Damj hyep'u ra n'yohu guí n'youi.

²⁶ Mi 'yøhra ts'onthi na ra hya sifi, nu'a ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi, asta ra päni bi 'yen'ahäi. Xøgue rá mafi. Bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra n'yohu p'aya. ²⁷ Nu'u yø ja'i bi nu te bi nja, Gä di 'yøtho. Di n'yembj n'na ngu n'na:

—Hinjäm'mø ha xtá øhmä n'na ra hya tengü xännbate na ra n'yohu 'bucua. Di nequi ngue ja rá ts'edi, porque asta 'nøhyø ts'onthi ec'ei 'mø xifi ngue da hyep'u ra ja'i n'youi.

²⁸ N'na zihmantho bi n'yo ra hya Gä ra häi Galilea, ngue di nxihyø ja'i te bi 'yøtra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøthebi rá to ra Simu, nuna i Bedu.

²⁹ Mi bømp'u ja ra nija ra Jesús, bi mähä ra Jacobo 'nøhra Xuua co 'nø'u mi'da yø xädi. I map'u ja rá ngu ra Simu 'nøhra Andre. ³⁰ Nu'a rá to ra Simu oxpu ja rá t'ots'i ngue hembra pa. Mi zønna Jesús, bi sifi ngue di hyenni. ³¹ Bi yarbä ha 'benna dærquēhi ra Jesús, bi bennba rá 'yø ngue bi xots'i. 'Bexque'a bi zä ra pa mi hembj. Nuna ra xisu mi'u p'aya, guehna bi hojpi te da zi yø ja'i na.

Ra Jesús bi 'yøthe xangu yø dærquēhi.

³² Ya xi yøhra hyadi, ya bi nxui. Mandøngu dyø ja'i bi map'u 'bøhra Jesús.

Bi zixyø dærquēhi co 'nøhyø ja'i n'youi yø ts'onthi bi zispi ngue da 'yøthe. ³³ Bi mpeti p'u ja ra goxthi gätho yø ja'i 'bap'u ja ra hnini. ³⁴ Ra Jesús bi 'yøthe yø ja'i madj hyenni. 'Nø bi 'yøthe yø ja'i mi n'youi yø ts'onthi. Pe nu'u yø ts'onthi hindj japi di nya, porque yø ts'onthi i nne da ma te'o na ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yonna hya p'u ja ra häi Galilea.

³⁵ Mi hyaxpaya, bi nangma xuditho ra Jesús. Tobe ra 'bexuitho 'mø mi bømp'u ja ra hnini, bi ma dapu ngue da mat'Oja. ³⁶ M'mefa p'aya, bi ma ra Simu co 'nø'u mi'da yø xädi, ngue bi honj hapu 'bäi. ³⁷ Mi dimp'aya, bi 'yembj:

—Xandøngu yø ja'i søp'u ja ra ngu ngue hon'a'i —bi 'yembj.

³⁸ Pe ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Ja ua mi'da yø hnini ga mmähä ngue ga ma mamhmu ra hoga 'da'yo hya. Porque gue'a dá ecä'a ngue ga mmanä hya.

³⁹ Bi n'yo Gä ra häi Galilea ra Jesús, sømp'u ja yø nija ngue mmanä hoga 'da'yo hya. 'Nø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu mi 'ya rá do'yo.

⁴⁰ Man'na ra pa p'aya, nup'u 'bøhra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohu mi hembra ts'o'ya. Bi ndantyoøhmü p'u ha 'bäi, bi 'yembj:

—Nu'mø guí nne gui 'yørcä ra mate gui 'yøtheguits'u, nugä dí padj ngue da zägui —bi 'yembj.

⁴¹ Ra Jesús bi huercä n'yohu mi'u, bi dots'i conná 'yø. Bi 'yembaya:

—Ahä, dí nne ga øthe'i. Da zä'i ya —bi 'yembj.

⁴² Høntho bi manna ra hya na, nuna ra dærquēhi mi 'ya rá do'yo, 'bexpi zä ra n'u mi hembj. ⁴³ Hante ngue di n'yøhmj'a ra n'yohu, bi zembra mazaqui, bi 'yembj:

⁴⁴ —Nuyá, 'yo to guí xifi te dá øt'a'i ya. 'Be ni ma ya, sømp'u 'bøhra mmäcja. Da nu ngue ya bi zä'i. Damj 'yøtra 'bøt'e tengutho bi manda ra Moisés ngue da 'yøtyø ja'i 'mø bi zä ra 'ya hembj. Janangue da badj gätho yø ja'i ngue ya bi zä'i.

⁴⁵ Mi ma ra n'yohu p'aya, to bi zä ni ja'i xifi ngue ya xi 'yøthe ra Jesús. Janangue bi

n'yo dapo ra Jesús, ya hinga edi 'yup'u ja yø hnini, porque mathoguiho di mpeti yø ja'i 'mø bi nu ra Jesús. Pe madague'a di n'yaní, ndap'u bi zã ni 'yehyø ja'i, pap'u bí 'buhra Jesús ngue bi nnu.

2

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue da fadi ngue ja ra ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹ Man'na ra pa p'uya, bi mengra Jesús, i map'u ja ra hnini Capernaum. Mi bahyø ja'i ngue ya 'bap'u ja rá ngu ra Jesús. ² N'na zihmantho bi mpeti yø ja'i, asta hinni 'yenyø ja'i p'u ja ra goxthi. Nuna ra Jesús bi xännba yø ja'i rá hya Oja. ³ Mente ya ra Jesús, bi zøhmi'da yø ja'i. Nu'u goho nja'i bá du n'na nc'ei bá oxrá fidi ngue tudyø gua. ⁴ Bi ne xti catra dárquēhi p'u mbo ra ngu brá 'bähra Jesús. Pe himbi zã xti cat'i, porque xandøngu yø ja'i 'bap'u. Janangue bi tets'a yannigu ra dárquēhi p'uya. Bi xots'a n'na xequi ra 'bet'e ha brá 'bähra Jesús. Ja i cambu ra dárquēhi ni oxrá fidi. ⁵ Mi nu te øtyø ja'i ra Jesús, i padí ngue ec'ei yø ja'i ngue da zã da 'yøthe ra dárquēhi. Bi 'yembra dárquēhi p'uya:

—Ague ts'ant'u'i, ya dá pun'na ni ts'oqui ya —bi 'yembí.

⁶ Nu'u yø xännbate ngue ra ley mi hup'u, bi mbøcue 'mø mi 'yø'a ra hya mmana Jesús. Bi 'yemp'u ja yø n'yomfēni: ⁷ “Nuna ra n'yohu 'bucua, thenmahya Oja na co nu'a ra hya i mma. Porque hinjonda zã di punnba yø ts'oqui yø ja'i, hinda hont'a Oja sä ngue da 'yøtra mpunnbi”, emp'u ja yø n'yomfēni. ⁸ Pe ra Jesús 'be xi patho te mbemp'u ja yø n'yomfēni ya yø xännbate ngue ra ley. Bi 'yembuya:

—¿Hanja ngue nguna guí mbemhmu?

⁹ Nugã dá xihra n'yohu 'bucua, dí embi: “Ya dá pun'na ni ts'oqui ya”. Pe nuyá, hinda nequi xanho ngue'mø bi mpunnbi ogue hin'na. Pe nu'mø ga embi: “Dami nangui, gui caxni fidi, gui mma”, ga embi, nu'mø ngue bi n'yo p'uya, ya guí pahmu xanho ngue ja ma ts'edi. ¹⁰ A nuyá, dami pahmu ya ngue ra N'yohu bí 'yē mahets'i, ja rá ts'edi ua ja ra ximhai ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'yembra n'yohu xan'u p'uya:

¹¹ —Nugã dí xi'i, dami nangui, caxni fidi, ni ma ni ngu.

¹² Ra dárquēhi p'uya, bi nangui. Bi gaxrá fidi, bi ma rá ngu. Nu'u gátho yø ja'i bi nu te bi nja, gã di 'yøtho. Yø ja'i p'uya, espabi Oja, i ena:

—Hinjam'mø xtã nuh'a te dá nuh bi nja ya.

Nuna ra Leví, bi 'yøt'e ngue rá xädi ra Jesús.

¹³ Man'na ra ora p'uya, ra Jesús mahombi map'u ja ra nenzabi. Pe mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bai, pe gã bi xännbabi ra hya.

¹⁴ Mi tho p'uya, bi zømp'u ja rá oficina n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Leví. Guehna rá ts'ant'u ra Alfeo, guehna jumba ra menyü yø ja'i ja te pä. Mi nu ra n'yohu na ra Jesús, bi 'yembí:

—Ma ga mme n'yø, ga øt'e ngue ma xädi'i —bi 'yembí.

Nuna ra Leví bi zop'u rá oficina, bi me ra Jesús.

Nuya yø ja'i t'embí ja yø ts'oqui, 'dap'u sihmēui ra Jesús.

¹⁵ Man'na ra pa p'uya, nuna ra Jesús bi me yø xädi p'u ja rá ngu ra Leví ngue da nsihmēui. Xangu yø nguthäi 'bap'u, da gue hmi'da yø ja'i t'embí ngue ja yø ts'oqui, gã 'dap'u sihmēui ra Jesús. Porque xquet'a 'nēhya nne da denna hya mmana Jesús.

¹⁶ Pe nu'u 'da yø xännbate ngue ra ley, 'nē'da yø fariseo, mi nu te øtra Jesús ngue 'dap'u sihmēhu yø ja'i nu'u t'embí ngue ja yø ts'oqui. Nuya mbøcue p'uya, bi 'yembya yø xädi ra Jesús:

—Nu ni xännbatehu, hingui ho ngue 'dap'u sihmēhu yø nguthäi co 'nēhyu mi'da yø ja'i ja xangu yø ts'oqui.

¹⁷ Mi 'yøde te sipyø xädi ra Jesús, bi 'yemp'u di yahni p'uya:

—Nuya yø ja'i di hyenni, guehya ni 'yēhra 'yøthe ya. Pe yø ja'i xanzaqui, hinga gue'u ni 'yē'u. A nugã, dá ehē ngue gue'u yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi da hyep'u ra nts'o ga 'yo, hinga gue'u yø ja'i ena ngue ya 'yo xanho dá ehē ga nzofu.

Bi manna Jesús hanja ngue hingui etyø mmui yø xädi.

18 Man'na ra ora p'uya, bi ntini ngue nu'u yø xädi ra Xuua 'nɛ'u yø fariseo mi etyø mmäi. Janangue bi ma 'da yø ja'i p'u 'bähra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ni xädi ngue hingui etyø mmäi? Conque yø xädi ra Xuua 'nɛ'hyø fariseo etyø mmäi'u —bi 'yɛmbi.

19-20 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbyø ja'i yaui:

—Nu'u yø ja'i ts'ofu ngue da nu ra nthati, hingui etyø mmäi mente 'dap'u 'bähma ra novio. Njarbatho ma xädigä ya, hingui etyø mmäi ngue 'daua di n'yo'be. Pe bä ep'u ra pa ngue da zigagui ma nsäi'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfaädi ngue da zä da 'yetyø mmäi ya ma xädi 'mø.

21 Nunä ra 'da'yo hyä di xänbäte, n'nan'yo na ngue ra nyogui xädi. Tengutho n'na ra 'da'yo ulu, hinda zä di 'bøtra ze'ulu. Porque ra 'da'yo ulu di ngants'i, ya man'na di nts'onnä ze'ulu. 22 Tengutho ra 'da'yo vino hingui sä da sirbu ja ra zexfanj ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zexfanj 'mø da sit'i, ja di m'mep'u p'uya. Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifanj da sit'i.

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

23 Man'na ra pa ngue säya yø ja'i p'uya, nunä ra Jesús co 'nɛ'hyø xädi bi tocabi bi thop'u ja yø nuatrigo. Nuya yø xädi p'uya, bi daxtyø trigo bi za. 24 Pe nuya yø fariseo bi 'yɛmbra Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue di mpefi? Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä ngue to di mpefi —bi 'yɛmbi.

25 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'nɛ'u mi n'youi, ¿ua hinjam'mø gadi xähma p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e?

26 Conque nup'u ja rá ngu Oja mi 'bähra mmäcja Abiatar, nunä maädi manda yø mmimmäcjaui. Ja bi yurbu ra David ngue bi zi yø thuhmɛ xi t'aspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nɛ'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhmɛ'u, hinda unna nt'edi ra ley ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhmɛ t'aspabi Oja. 27 A nuyá, nu'a te bi 'yøtya ma xädigä, uangui Oja bá sänni bá nja ra pa ngue ra ts'äya para ngue di dinna

nho yø ja'i. Hingue masque bi zän'Oja ra pa ngue ra ts'äya ngue di m'mamman'u yø ja'i. 28 Janangue ra N'yohu bi 'yɛ mahɛts'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

3

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yɛ.

1 Man'na ra pa p'uya, mahømbi map'u ja ra nija ra Jesús. Nup'u ja ra nija, mi 'bup'u n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yɛ. 2 Yø fariseo p'uya, tøjtho te øtra Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'u di yapi, da 'yɛmbi ngue hingui supra ley. 3 Pe ra Jesús bi 'yɛmbra n'yohu xi 'yotrá 'yɛ:

—Bä nangui n'yø, ga 'bäcua made —bi 'yɛmbi.

4 Ya njuantho bi zohyø fariseo p'uya, bi 'yɛmbi:

—¿Te 'bɛ'a ma hyä mmamp'u ja ra ley ja ngue ga øth'u 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øth'u ra nho, oque ra n'u? ¿Da t'øthe ra ja'i 'mø xan'u, oque di njapi da du?

Nu'u ts'o p'uya, hinte ga ndatho. 5 Ra Jesús bi hyeti gätho yø ja'i 'bup'u, pe di nɛqui ngue mbøcuɛ. Pe tu rá mmäi ngue mandø nnaixitho yø mmäi yø ja'i. Bi 'yɛmbra n'yohu mi'u p'uya:

—Damj majni 'yɛ ya —bi 'yɛmbi.

Ra n'yohu p'uya bi macrá 'yɛ, pe 'bexpi zä rá 'yɛ mi'u. 6 Mi zä mi nu yø fariseo ngue bi n'øthe ra Jesús, bi ma p'uya. Bi 'yøtra junta. 'Dap'u bi mpetih'u yø ja'i ra Herodes, bi zänni ha di japi da hyo ra Jesús.

Ra Jesús mahømbi 'yøthe xangu yø därkehi.

7-8 Ra Jesús bi mɛ yø xädi, i map'u ja ra nenzabi Galilea. Pe xandøngu yø ja'i bi dɛnni, porque øhyø ja'i ngue øtyø milagro ra Jesús. Nuya yø ja'i ya, yø mmɛngu 'da p'u ja ra häi Galilea, yø mmɛngu 'da p'u ja ra hnini Jerusalén, yø mmɛngu 'da p'u ja ra häi Judea, yø mmɛngu 'da p'u ja ra häi Idumea, yø mmɛngu 'da p'u man'na nguadi ra dathe Jordán, xangu mi'da yø hnini ja'u yø häi ha ja ra hnini Tiro 'nɛhra hnini Sidón, gä ja bi 'yɛp'u yø ja'i. 9-10 Xangu yø därkehi bi zøp'u mi 'bähra Jesús. Gä bi 'yøthe, asta di

ntøtyø ja'i ngue nne da zømp'u 'bähra Jesús. Porque høntho da därpa rá he ra Jesús, 'bexi sä ha hēmyø ja'i. Janangue bi xihyø xädi ra Jesús ngue di nsä n'na ra barco, ja da yurbu. Porque hinga mbennbu ngue ni mantho di mpeti mi'da yø ja'i. ¹¹ Xquet'a 'bap'u 'da yø ja'i ngue n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi guarbu 'bähra Jesús, ra ts'onthi di japa ja'i ngue ndantyøhmü. 'Nε di japi ngue nts'edi ga ya ra ja'i, i εna:

—Gue'e rá Ts'ant'u'i Oja —i εmbi.

¹² Pε ra Jesús janjuani ngue di hejpi ngue hinda ma te'o.

Ra Jesús bi 'yexi 'dema yoho yø xädi.

¹³ M'mefa p'uya, bi map'u bí ja n'na ra nyuni ra Jesús. Bi zohni hangü bi neprá mmai da zofo ngue bi map'u 'bai. ¹⁴ Ja bi zijpu 'de'ma yonc'ei yø xädi, bi 'yets'i ngue 'dap'u di n'youi. Guehya da menhni di map'u ja yø hnini ngue da xihyø ja'i rá hya Oja. ¹⁵ Bi unna ts'edi ngue da zä da 'yøthe yø därquēhi, 'nε da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ¹⁶ Ja ua yø thuhu ya 'de'ma yonc'ei bi thanhni: ra Simu nuna i nhuta m'mefa ngue i Bεdu, ¹⁷ ra Jacobo, 'nehra Xuua guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo ya, 'nε guehya i hutra Jesús ngue ra Boanerges porque nuna ra hya na, i nne da ma ngue ya manzaqui, εntho ra ngäni 'mø ya, ¹⁸ ra Andre, ra Lipe, ra Bartolomé, ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nuna rá ts'ant'u ra Alfeo, ra Tadeo, 'nehna man'na ra Simu yø n'yohu yø ja'i n'youi ra partido ngue ra cananista, ¹⁹ ra Judas Iscariote nuna bi da ra Jesús.

'Nu'u yø mēni ra Jesús bi ma ngue da sijpu ha 'būhyø ja'i.

Nuna ra Jesús, mi juadi bi 'yexyø n'yohu ja ngue da mēp'u di ma, i ma rá ngu p'uya, 'dap'u ni 'yo. ²⁰ Mi zønná ngu p'uya, mahombi mpeti xandøngu yø ja'i, asta xinga mbongui ra ora da ziui ra hmε yø xädi ra Jesús. ²¹ Mi 'yøhyø mēni'a te øtra Jesús, bi ma p'uya ngue xtabá nzijpu ha 'būhyø ja'i. I εna:

—Hantho sührá nloco'a —enyø mēni.

Nu'u yø xänbäte ngue ra ley embi ngue ra zithu fäts'i te øtra Jesús.

²² Nu'a ga mmanyø ja'i te øtra Jesús, nu'u yø xänbäte ngue ra ley xpí 'yε'a Jerusalén, bi 'yεn'u p'uya:

—Nuna ra n'yohu na, ra zithu n'youi na. Porque nu'a ra zithu rá hmü yø ts'onthi, gue'a di hatra ts'edi'a ngue sä øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²³ Janangue nu'mø mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Guí pahmu ngue nu'u yø ts'onthi n'youi yø ja'i, gue'u yø mēfi ra zithu'u. Pε hinda ne ra zithu di hejpasε yø mēfi. ²⁴ Xip'u ha di manda n'na ra dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hinjam'mø da zä da zehyø hya. ²⁵ Xip'u ja n'na ra ngu ya, nu'mø di nsuse yø ja'i 'bap'u, da 'yεhra pa di n'uēni. ²⁶ Njarbutho na ra hya dí xi'ahu ya. Xi'mø ngue di hejpasε yø mēfi ra zithu, ya rá 'befise di ts'oni. ²⁷ Xi n'na ra n'yohu xanzaqui, 'bu'ambo rá ngu, hinda zä to da yat'ambo rá ngu ngue da juppi te pets'i. Nu'mø da thutra mmennigu, gue'mø da zä to da yat'ambo 'mø. Di njadä p'uya, dí tut'a ra zithu di manda yø ts'onthi, janangue sä dí øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ²⁸ A nuyá, dami pahmu ngue majuanu na ra hya ja ua, ngue nu'a te gäma ts'oqui øtyø ja'i, da gue'a te gäma hya man'u ga ya yø ja'i, da zä di mpunnbi. ²⁹ Pε nu ra ja'i da nømman'u ra Espiritu Santo, ya hinda punnba Oja.

³⁰ Nguna ra nya bi manna Jesús, porque embyø ja'i ngue ra zithu fäts'i te øtra Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bōni ngue da 'yø'e tengutho 'mø drā mēni.

³¹ Nu'a ra ora'a p'uya, nuna ra Jesús bi zøhrá mamá 'nehyø n'yohu 'bap'u thi. Bi manda bá ts'o ra Jesús ngue di nyau. ³² Xangu yø ja'i di mäspu 'būhra Jesús. Bi t'εmbaya:

—Ni mamá 'nε ni n'yohu 'bäcua thi, i nzo'i ngue gui nyau 'na —bi t'εmbi.

³³ Mi dahra Jesús, bi 'yεntho:

—Ma ga xi'ahu ndana ma mamá, ndana ma n'yohu —bi 'yεna.

³⁴ Bi hyetyø ja'i di mäspu 'bai, bi 'yεmbaya:

—Bucua ya yø ja'i di nnøpe ngue ma mamá, di nnøpe ngue ma n'yohu. ³⁵ Porque nuya yø ja'i di ho da 'yørpabi rá pähä

Oja, guehya entho ma ma mamá ya, ogue ma n'yohu ya, ogue ma nju.

4

Ra Jesús i hyejpa ra hya n'na ra momhmudä.

¹ Man'na ndi p'uya, nup'u ja ra nenzabi Galilea, bi xänbä ra hya yø ja'i ra Jesús. Pe mandøngu dyø ja'i bi mpeti p'u ha 'bui. Janangue bi yarbä ja n'na ra barco ja bá mip'u. Bi zoquits'u ra nenzabi, i ma mbo ra dehe. Gätho yø ja'i 'bu'a nenzabi. ² Xangu yø hya bi xänbä yø ja'i, honi te gui hyejpa yø hya xifi. Nguna n'na ra hya bi hyequi, bi 'yembyø ja'i:

³ —Dami 'yørpahä ra güenda xandønho ya yø hya ga xi'ahä ya. N'na ra n'yohu bi ma da ponna trigo. ⁴ Nup'u bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'u ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi map'u yø ts'int's'u ngue bi za yø hmudä. ⁵ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'u hingui pidi ra häi ngue o ra do. Guehya yø hmudä n'nahmantho bi bøts'e ngue hingui pidi ra häi p'u bi zo. ⁶ Hinga ya mbo pa yø 'yu. Nu'mø bá pøxra hyadi, bi 'yuhyø hmudä ya xi bøts'e. ⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'u ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. Ya himbi nja yø hmudä. ⁸ Mi'da yø hmudä bi zop'u ja ra hoga häi. Nu'mø mi bøts'e, mazihotho gui nequi. Mi nja p'uya, 'däte ma'det'a bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'uya, hyate bi bøni ngue n'na mhmudä. Mi'da p'uya, n'na ciento bi bøni. ⁹ A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmä na ra hya di mmangä ya —bi 'yenna Jesús.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

¹⁰ Ya 'yo pa gätho yø ja'i p'uya. Nu'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús bi guarbä 'bäi, da guehyø ja'i nu'u tobe 'bärpä bi guat'i. Bi 'yänbäya te ga mbønya yø hya xi hyequi.

¹¹ Ra Jesús bi 'yembi:

—Nuya yø hya hingui fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dinni mmaihü hanja ya yø hya ya. Pe nu'u mi'da yø ja'i, guehya di honi te dadi hyejpa yø hya di xifi. ¹² Nu te gä nnu ya yø ja'i ya, entho 'mø hinte bi nu. Nuya yø hya øde di mmangä, entho 'mø hin tema hya bi 'yøde. Gue'a di

siguetho ra nts'o ga 'yo'a. Oja p'uya, ya händi punnbä yø ts'oqui yø ja'i.

Ra Jesús bi ma te ni bønya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

¹³ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i yaui:

—Xquet'a 'nε'ahä hingui pahmä te ni bønya yø hya dadi hyecä 'mø. ¿Pe Hague gdä japi da dinni mmaihü te ni bønya yø hya ga hyecä mahøn'a 'mø? ¹⁴ Nuna ra momhmudä di mmangä, guehna ra ja'i pap'u 'bähyø ja'i ngue bi mmambrä hya Oja na. ¹⁵ Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yu p'u bi zo yø hmudä ya. Høntho juadi bi 'yøhra hya, bi map'u ra zithu, bi japi bi pumbeni ra hya xi 'yøde. ¹⁶ Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'u bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. ¹⁷ Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Zits'utho honi ha di hyep'u ra hya. Nu'mø bi ts'ui ngue ra hya ε'ei, 'bexi cohyø mmäi. ¹⁸ Mi'da yø ja'i p'uya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'u bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. ¹⁹ Pe nu'a te yø befi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'befi ni ma yø mmäi yø ja'i. Di ja ndummäi honi ha di mmemmeti. Hinga ngut'a te gä sänni da 'yøt'e. Ya hin tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. ²⁰ Pe mi'da yø ja'i gui nhyejpa ra hoga häi p'u bi zo yø hmudä. Nu'mø mi 'yøhra hoga 'da'yo hya, bi nu manho. Bi 'yørpabi ra nho na ra hya bi 'yøde. Pe 'bu i'da yø ja'i ngue mathoguitho bi 'yørpabi ra nho ra hya bi 'yøde.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra nyot'i.

²¹ Mahømbi 'yembyø ja'i ra Jesús:

—Xi'mø ngue hä ra nyot'i n'na ra ja'i, nu'a ra nyot'i hä, hinda gombä ja ra huada. 'Nε hinda hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxpä ja ra nthoxanyot'i n'namhma di yot'i xanho mbo ra ngu. ²² Njarbatho ya yø hya hingui fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tinyø mmäi hanja ra hya. Pe da 'yøhra pa ngue gätho yø ja'i da badi hanja ra hya. ²³ Di nja ni gu ngue gui 'yøhmä ya yø hya di mmangä.

²⁴ Mahømbi 'yembyø ja'i ra Jesús:

—Damī 'yēt'ammūih_u teni bōnya yō hyā dī mmangā. Nu'mō gui 'yōrpah_u masu ya yō hyā ya, da dīnni mmūih_u xanho hanja ra hyā. ²⁵ A nu ra ja'i da dīni xanho rá mmūi hanja ra hyā, da māx Oja ngue man'na di bahra hyā. Pē nu ra ja'i hinguī nne da 'yōrpabi masu ra hyā dī mma, nu'a zits'u ra hyā pađi, da thanbi.

Ra Jesús bi hyejpa ra hyā n'na ra hmudā mō bi thuhū.

²⁶ Ra Jesús bi 'yēna:

—Nuya yō ja'i dī manda Oja, gui nhyejpi tengutho 'mō bi thū'a n'na ra hmudā. ²⁷ Nu ra ja'i bi duhra hmudā, di sigue dī mpetho mente 'danyō pa brá o hāi ra hmudā, sār'mō da bogui, da bōxpaya. Pē nuna ra ja'i bi duhra hmudā, hinguī pađi hanja ngue bá te ra hmudā. ²⁸ Porque ra hāi ōt'e ngue da bohra hmudā, da bōts'e, dī ndaxi, da 'yot'i. ²⁹ Nu'mō bi 'yot'i, da soqui.

Ra Jesús bi hyejpa ra hyā n'na mhmudā ra mostasa.

³⁰ Mahōmbi 'yēmbyo ja'i ra Jesús:

—Mahōnga hycā man'na ra hyā ya. Ma ga xān'nah_u ha dī njap'u dī nxandyō ja'i da zo rá 'yē Oja ya. ³¹ Nup'u rá mudi, tengutho n'na zihmudā ra mostasa, ngue man'na zitch_u ngue gātho mī'da yō hmudā ja ua ja ra ximhāi. ³² Pē nu'mō bi ma nthuhū na ra hmudā na, man'na tate ra dat'o ngue gātho mī'da yō c'anī i ja. Nup'u ja yō 'yēt'o, ja ōrbu yō 'bafi yō ts'int's'u.

³³ Xangu yō hyā bi hycra Jesús. I honnbi ndana ra hyā da dīni xanho p'u ja yō mmūi yō ja'i, gue'a xānbabi'a. ³⁴ Nu'mō yasēui yō xādi p'uya, i xifi te ga mbōnyō hyā di hycqui. Pē nu'mō gue'u mī'da yō ja'i xānbabi ra hyā, guehya honi te gui hycjpa yō hyā xānbabi ya.

Ra Jesús bi sāyabi ra ndahī conyō fanthe.

³⁵ Mī dāhra nde'a ra pa'a, bi 'yēmbyo xādi ra Jesús:

—A nuyá, ma ga 'dasu ra zabi gdá mähā man'na nguadi.

³⁶ Nu'u yō xādi ra Jesús, mī juadi bi 'yēhyō ja'i, bi yārbu ja ra barco mī o ra Jesús, bi ma. Bi mähā mī'da yō barco mī jap'u. ³⁷ Nup'u ja ra zabi, bi nanga n'na ra ndate ndahī. Nu'u yō fanthe nangui, so mbo ra barco.

Janangue ya nne da thuntra barco ngue'a ga nhyu. ³⁸ Pē ra Jesús mambi oxpu ja n'na ra nhudi jap'u ja rá xatha ra barco ngue aha. Nu'u yō xādi p'uya, bá āp'u bi aha, bi 'yēmbi:

—Ague grá xānbate, ya ga tuhū. Nu'a'i p'uya, guí atho —bi 'yēmbi.

³⁹ Mī nangra Jesús, bi hejpabi ra ndahī 'nēhyō fanthe. Bi xifi ngue dī nsāya. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, gā bi nsāya. ⁴⁰ Pē ra Jesús bi 'yēmbyo xādi:

—¿Hanja ngue guí suhū? ¿Ua hinguī ēc'ēi ngue ga fāxahū? —bi 'yēmbi.

⁴¹ Mī nu yō xādi ra Jesús ngue te bi 'yōt'e, bi ntinnbatho yō ts'u mī ja. Dī n'yēmbi n'na ngu n'na p'uya:

—¿Te'o nī n'yohū na n'yō? Asta ra ndahī 'nēhra dehe ēc'ēi 'mō bi zofō —dī n'yēmbi.

5

Ra Jesús bi 'yōthe n'na ra n'yohū mī n'youi yō ts'onthi.

¹ Mī zōm man'na nguadi ra zabi, ja ra hāi nī hu ngue Gadara. ²⁻³ Hōntho bi bōmp'u ja ra barco ra Jesús, ya xpa ep'u n'na ra n'yohū mī n'youi ra ts'onthi. Nuna ra n'yohū na, mī nnōpa ngu p'u ja yō n'o yō ánima. Madague'a nthat'i conyō cadena, pē xejtho. Janangue ya hinjongui sā da zammī. ⁴ Xangu yō nnidi ngue nthat'i yō 'yē 'nēhyō gua conyō cadena. Pē xejtho, hinguī hāt'i da zammī. ⁵ Ra pa ra xui 'yo dapo, bi 'yop'u ha o yō ánima, i mafi haru nī ma. 'Nē xa nguahyō nsā'mī rá do'yo ngue dī nte yō do. ⁶ Yap'utho mambá ēhē, pē mī hyandra Jesús. Bi ntihi i ndantyo hmu p'u 'bāi. ⁷ Ra ndōts'ēdi i zofō, bi 'yēmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'u'i Oja nuna jase rá ts'ēdi, ¿hanja ngue gadi nthint'ua dī 'būi? Nguet'Oja'i, 'yo gadi ungui.

⁸ Nguna ra hyā bi manna n'yohū, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hycp'u ra n'yohū n'youi. ⁹ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohū p'uya bi 'yēna:

—Nná hugā ngue yō mmundotho gāhe, porque xangu gāhe —bi 'yēmbi.

¹⁰ Nu'u yō ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue nup'u mī 'būi, hinga yap'utho da menhni. ¹¹ Ja mī 'yorbatho n'na 'būi yō

ts'udi, ma'yoni p'ua bí ja ra nguani. ¹² Nu'ua yø ts'onthi p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Damí 'dacje ra nt'edi ga cut'ähe p'ua ja yø mmái yø ts'udi bí 'yo na —bi 'yembi.

¹³ Ra Jesús bi unna nt'edi yø ts'onthi ngue ja i map'ua. Janangue bi hyep'ua ra n'yohua mi n'youi, bi ma, i ncarbua ja yø mmái yø ts'udi p'uya. Nu'ua yø ts'udi mi jua'i yo mahuahí. Bi ga ra 'dihí yø ts'udi p'uya, bi nhyorbua ja ra zabi. Gä ja bi jarbua ra dehe.

¹⁴ Nu'ua mi fähyø ts'udi p'uya, bi nsu 'mø mi nu te bi nja. N'na 'dihitho bi map'ua bí ja ra hnini ngue bá ma te bi nja. Da gue'ua yø ja'i 'da'a n'nanni bí 'bái, Gä bá xifi. Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá ehé da nu. ¹⁵ Mi zønyø ja'i p'ua 'bähra Jesús, 'dap'ua 'bähmi'a ra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi. Ya hinte di ja, ya he ra ulu, ya xi dits'i. Pε bi zu yø ja'i'a te xi nja. ¹⁶ Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi thohra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi, 'nε'a te xi thohyø ts'udi, Gä xihyø ja'i nuya ja søhø. ¹⁷ Yø ja'i p'uya, bi xihra Jesús ngue da ma.

¹⁸ Janangue mahømbi yarbua ja ra barco ra Jesús ngue da ma. Nu'a ra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi, bi xihra Jesús ngue xta mmep'ua ni ma. ¹⁹ Pε himbi neprá Jesús, sinoque bi 'yembi:

—Man'na xanho ni ma ni ngu. Damí xihni mení te dá øt'a'i. Xihni amigo. Damí xifi ha bi nja ngue bi huεc'a'i Oja bi 'yøthe'i —bi 'yembi.

²⁰ Bi ma ra n'yohua p'uya, bi n'yo gätho p'ua ja yø hnini Decápolis, xifi gätho yø ja'i te xi 'yørpabi ra Jesús. Nu to Gä bi 'yøde te xi 'yøtra Jesús, Gä di 'yøtho.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

²¹ Mi zømman'na nguadi ra zabi ra Jesús, xandøngu yø ja'i hømbi mpeti. ²² Bi zø'a n'na ra n'yohua 'bet'o ngue di manda p'ua ja ra nija p'uya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyøhmü p'ua 'bähra Jesús. ²³ Janjuani ngue äpra mate, bi 'yembi:

—Nugä nná ehé ga xi'i ngue ma t'ixu dí si, ya pa man'ua, ya ja ngue da du. Xi'mø gui 'yørcá ra mate ga mme, gui japni 'ye p'ua ja rá do'yo, janangue da zä ra n'ua hembí.

²⁴ Nuna ra Jesús bi me na ra n'yohua bi zits'i. Xangu mi'da yø ja'i bi denni asta di ntørbua ja ra 'yu.

²⁵ Nu'ua yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'ua n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mäcji. ²⁶ Nuna ra xisu madí hyenni, xandøngu rá menyu xi uni ngue honyø 'yøthe da 'yøthe. Ya xi uni gätho'a te mi pets'i, porque nne ngue da zä te hembí. Pε hin'i zä'a ngue madí n'yøthe. Sinoque man'na maní ma man'ua. ²⁷⁻²⁸ Mi zä mi 'yøhna ra xisu ngue øtyø milagro ra Jesús, bi 'yenna xisu p'uya: “Nu'mø ga thärpabi rá he ra Jesús, da zägui”, bi 'yena. Janangue bi nthinnbua ha mma yø ja'i p'uya, asta gue'mø mi guatra Jesús ngue bi därpa rá he. ²⁹ Ngu'i därpa rá he p'uya, 'bexpi nsäya ra ji, bi zä ra n'ua mi hembra xisu. ³⁰ Mi bähra Jesús ngue bi zä n'na nc'ei conná ts'edi, bi m'mä p'uya ngue hetyø ja'i. Bi 'yembi:

—¿Te'o bi darcagui ma he? —bi 'yembyø ja'i.

³¹ Bi 'yem'mø mi dahyø xädi ra Jesús:

—Guí anni to bi dät'a ni he. Conque gui nnu ngue xandøngu yø ja'i di ntøt'ua nná mähä —bi 'yembi.

³² Pε ra Jesús bi sigue di za di hety yø ja'i, ngue nne da badi te'o bi dädi. ³³ Nu'a ra xisu p'uya, ya padi te xi 'yøt'e, mmap'ua p'uya ni huaqui ngue su. Bi ndantyøhmü p'ua 'bähra Jesús. Bi xi'a njuani ngue xi därpabi rá he.

³⁴ Nuna ra Jesús bi 'yembi:

—Ague t'ixu, ya bi zä'i ngue gá 'yεc'ei ngue di zä'i comma ts'edigä. Ni ma ya, da hyu ni mmái ngue bi zä'i —bi 'yembi.

³⁵ Nuna ra Jesús, mente yauí ra xisu madí hyenni, bi zø hman'na nc'ei bá nεxpua ja rá ngu ra Jairo, bi 'yembra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yoni mantho gui sixra xänbäte —bi 'yembi.

³⁶ Nuna ra hya bi sihra Jairo, bi 'yøhra Jesús, pε hingui ørpatho masu. Sinoque bi 'yembra Jairo:

—'Yo sä guí su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque damí 'yεc'ei guí ngue da zä ga fäxa'i —bi 'yembi.

³⁷ Ya himbi nepe xta thogui gätho yø ja'i. Sinoque høndra Bedu bi zits'i, co 'nehya yonc'ei di n'yohua, ra Xuua 'nehra Jacobo.

³⁸ Mi zømp'ua ja rá ngu ra Jairo p'uya, ya

zonyo ja'i, tár'man'u yø mmæi ngue ya xi du ra hmute. ³⁹ Pε ngu'i zønna Jesús, bi yat'ambo, bi 'yεmbyø ja'i:

—¿Te 'be'a guí øthæ ua gadi yännihæ? 'Yoni mantho gui zomhmæ. Nuna ra hmute hingui tu na, i atho na.

⁴⁰ Pε nuya yø ja'i yaui ra Jesús, i thentho, porque padí ngue ya xi du ra hmute. Mí bøn'athi gátho yø ja'i p'uya, ra Jesús bi thop'u brá 'benna hmute. Ní n'youi rá papá ra hmute 'nēhrá mamá. Co 'nē'u yø xádi ní n'youi. ⁴¹ Ra Jesús bi bennba rá 'yε ra hmute xi du, bi 'yεmbi:

—Talita cumi —bi 'yεmbi.

Nuna ra hya na p'uya, i nne da ma ngue ena: “Agué grá hmute, dí xi'i, damí nan-gui”. ⁴² Høntho bi manna ra hya na p'uya, 'bexpi nangra hmute, bi n'yo. Ra hmute p'uya, ya 'dε'ma yonjeya mí 'bæi. Nuya bi nup'u bi bennate ra hmute, di 'yøtho. ⁴³ Pε ra Jesús εmmei di hejpa yø ja'i ngue hijnonda ma te bi 'yøt'e. Bi manda p'uya ngue di t'unna hmε da zi ra hmute.

6

Nu'u yø mmεnguhæ ra Jesús hingui εc'ei te øt'e.

¹ Mambá εp'u ja rá ngu ra Jairo ra Jesús, i map'u ja rá häi bá nte, bi mε yø xádi.

² Nu'mø ra pa säya yø ja'i p'uya, pap'u ja ra nija ra Jesús, ngue bi xännbabi ra hya yø ja'i. Xangu yø ja'i øxra hya bi ma. Pε gä di 'yødyø ja'i hanja'a ra hya øde, di n'yεmbi:

—¿Haru go bá hæ'a ra hya xännbate na ra n'yohæ ya ua? ¿Hague go ga mba'a ra hya padí? ¿Hague ga nzä øtyø milagro?

³ Conque guehna ra yaxi rá ts'unt'u ra Maya na. Yø n'yohæ p'uya, guehna ra Jacobo, 'nēhra José, 'nēhra Judas, 'nēhra Simu. Yø nju p'uya, gä 'dadua ra hnini dí 'bæhmæ.

Janangue εmbyø ja'i ngue to bi zä man'yohæ na ra Jesús. Hingui ørpatho masu yø ja'i ra hya xifi. ⁴ Pε bi 'yεmbyø ja'i ra Jesús:

—Gátho yø pøngahya Oja n'nanni ní 'yεhε, gä hnu mansu. Pε nu'u yø mmεnguhæ yø pøngahya, hingui nnu mansu. Ní xinga gue'u to 'bæp'u ja rá ngu ra pøngahya di nnu mansu.

⁵ Ja bi njap'u ngue himbi zä xta 'yøt'e xangu yø milagro ra Jesús. Høndi zi hangutho yø därkehi bi japrá 'yε ngue bi 'yøthe. ⁶ Di 'yødra Jesús hanja ngue hingui εc'ei yø mmεnguui.

Nu'u 'dε'ma yoho yø xádi ra Jesús, bi 'yεt'i ngue da xännba ra hya yø ja'i.

Mí bømp'u ja ra hnini mí 'bæhra Jesús, bi ma bá n'yop'u ja yø hnini, manyarbæ i ma ngue xännba ra hya yø ja'i. ⁷ Nuya 'dε'ma yoho yø xádi ya xi huanhni, bi zofu ngue da mennba ja yø hnini. Bi xifi ngue yø yonc'ei p'u da ma. Bi unna ts'edi ngue da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ⁸ Bi xi p'uya, ngue hin teni buxa da gats'i. 'Nε hin tema thuhmε da hyats'i. 'Nε hin tema mēnyu da hyats'i. Sinoque høndra tøhø da hyats'i. ⁹ Bi xifi ngue da gaxyø thixfaní 'nε hinda gaxrá mponi. ¹⁰ Bi sigue bi 'yεmbi:

—Nu'mø gä sømhmu p'u ja n'na ra hnini, nu'mø to da zixahæ rá ngu ngue di säya'ahæ, ja m'mæhmæ p'u ja ra ngu di n'na'ahæ ra ts'äya, asta gue'mø guá εhmæ. ¹¹ Nup'u ja n'na ra hnini gui sømhmu, 'nε hinda n'na'ahæ ra ts'äya, oge hijnonda 'yøt'ahæ masu, damí thogui, gdi mähä n'nanni ra hnini. Pε damí huamhmra fonthäi di n'youi ní mbonguahæ, gue'a ra hmeya'a ngue ya da thep'u ya yø ja'i himbi 'yøt'ahæ masu.

¹² Nu'u yø xádi ra Jesús bi ma bá n'yop'u ja yø hnini. I xihyø ja'i ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo. ¹³ Xangu yø nnidi bi 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Nu'mø bi gøspabi ra aceite yø därkehi, 'bexi sä ha hεmbi.

Ra Herodes εmbi ngue nuna ra Jesús, gue'a ra Xuua mi øtra nxixya.

¹⁴ Nuna ra dast'abi Herodes mí 'yøde te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Bi 'yεmp'uya:

—Nugä dí ena ngue xpí bennate'a ra Xuua mí øtra nxixya. Janangue sä øtyø milagro —bi 'yεna.

¹⁵ Mí'da yø ja'i p'uya bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohæ i hma, rá nεgui guehna ra pøngahya Elías.

Pε mí'da yø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Nugä dí ena ngue 'bæi toni pøngahya Oja na.

¹⁶ Ra Herodes bi 'yεn'a p'uya:

—Pε nūgä dí εnā ngue gue'a rā Xuua mī øtra nxixyā xpī bεnnāte ya. Porque nūnā rā Xuua, guehnā dá mandagā bi thejpa bi rá ya nā.

Ja mmangua ya ha bi nja ngue bi du rā Xuua mī øtra nxixyā.

¹⁷ Nū'mø yø pa xa thogui, bi manda rā Herodes ngue bi mbentra Xuua, bi dut'i conyø cadena bi got'a fādi. Bi ũpi ngue nūnā rā Xuua ya xi xihra Herodes ngue hinguī ho di m'māhmī nā rá 'bεpo Herodías nūnā mará xisu nā rá n'yohū Lipe. ¹⁸ Nūnā rā Xuua, xi 'yεmbrā Herodes: “Hīn'yū rā nt'εdī guī m'māhmī nī 'bεpo”, xi 'yεmbī.

¹⁹ Mī 'yøhra xisu nā rā hyā mmanna Xuua, bi mbøcūe rā xisu, i sahra Xuua ngue'a te rā hyā bi mā. I nnepe ngue da tho rā Xuua. ²⁰ Pε rā Herodes hinguī nne da hyo, porque nū nū mansu nā rā Xuua, 'nε parpi ngue rā hoga n'yohū. Nū'a te rā hyā mī mmanna Xuua, mādi ho da 'yøde, pε mī yobεnitho ha gā 'yøde te gāma hyā mmanna Xuua. ²¹ Pε nūnā rā Herodías bi dīnī ha di japa Xuua nūnā sai. Mī zøhra pa bi nsännigo rā Herodes. Bi zonhyø mmist'abiui ngue bi 'yørpabi rā nts'ihmε. Gātho yø hmū yø soldado, gā bi zofo. Nūp'ū ja rā häi Galilea, gātho'ū yø ja'i hnū mansu p'ū ja yø hnīnī, gā bi zofo. ²² Nūnā rá t'ixu rā Herodías, bi yarbū 'būhyø ja'i xi pεtra Herodes ngue sännigo, bi māhra hñēi p'ūya. Rā Herodes co gātho yø ja'i bi ho te øtra hmūte. Janangue bi 'yεmbrā hmūte rā Herodes: “Nū'mø temā cosa guī 'yāqui, nūgā gā 'da'i”, bi 'yεmbī. ²³ Rā Herodes bi 'yεxā ntestigo Oja ngue majuanī di unna hmūte'a te gāma cosa da 'yāpi, madague'a di un made'a te gā pεts'i. ²⁴ Rā hmūte p'ūya, hīngā 'bexpi xifi te 'bε'a nne da 'yāpi. Sinoque 'be bá ännā mamā. Bi 'yεmbī: “Ague mamā, ¿tenī 'bε'a gā ädi?” Nū'a rá mamā rā hmūte p'ūya, bi 'yεmbī: “Damī 'yāpya ngue di 'da'i rá ya rā Xuua mī øtra nxixyā”, bi 'yεmbī. ²⁵ Nū'a rā hmūte p'ūya, bi mengui, i ma mbo, ngue bá εmbrā dast'abi: “Nū'a rá ya rā Xuua mī øtra nxixyā ya, damī 'daqui, di o n'na rā mohi”, bi 'yεmbī.

²⁶ Mī zā mī 'yøde te 'bε'a t'āpra dast'abi, mambi dudrá mmūi. Pε ya xi mā ngue di unna hmūte'a te da 'yāpi. Yø ja'i 'būp'ū ha

mī 'būi, gā xi 'yøde te xi mā. Bi manda p'ūya ngue bi t'unna hmūte'a te ädi. ²⁷⁻²⁸ Bi 'yεt'a n'na rā soldado da hejpa rá ya rā Xuua p'ū ja rā fādi p'ūya. Bá jāt'a n'na rā mohi, bi t'unna hmūte. Rā hmūte p'ūya, bi dāprā mamā'a rā ya bi t'unni. ²⁹ Mī bahyø xādi rā Xuua ngue ya bi du, bi ma bá hannba rá do'yo rā ánima ngue bi 'yāgui.

Rā Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cāt'a māhuahī mā'yohū.

³⁰ Mambā pengyø xādi rā Jesús ngue bá manna hyā p'ū ja yø hnīnī, bi dāpra güenda te xi 'yøt'e, bi dāpra güenda temā hyā xi nxännbate. ³¹ Nū'ū yø pa'ū, nī ma nī 'yεhyø ja'i p'ū 'būhra Jesús. Nūnā rā Jesús co 'nεhyø xādi, nī xīngā hmε da mbongui rā ora da zi. Janangue bi 'yεmbyø xādi:

—A nuyā, ma gā mmähā p'ū hīnjo'o yø ja'i ya, n'namhma gā nsāyahū zits'ū.

³² Bi yarbū ja n'na rā barco rā Jesús conyø xādi, i map'ū hīnjongui 'būi. ³³ Xangu yø ja'i bi nū 'mø mī ma rā barco, pε padī te'o nī op'ū ja rā barco. Bi ma yø ja'i p'ūya, nī n'yoguatho, bi dēnnā nenzabi. Nūp'ū ja yø hnīnī thohyø ja'i, i ter'mi'da yø ja'i, mandøngurbū nī ma yø ja'i. M'mεt'o bi zønyø ja'i p'ū ha ja ngue da zønna barco. ³⁴ Mī zøhra barco bá o rā Jesús, bi bōnī. Pε ya mandøngu dyø ja'i 'būp'ū. Bi huejpya, porque yø ja'i 'būi tengutho yø dε'yo 'mø hīnjo'o to da mādi, njarbatho. Janangue ndø ya'atho rā ora bi xännbabi rā hyā yø ja'i rā Jesús. ³⁵ Ya nī ma dī nde p'ūya, bi guatyø xādi rā Jesús, bi 'yεmbī:

—Ya bi nde, 'nε nūua dí 'būhmū rā dapo ua. ³⁶ Damī 'yεhyø ja'i, n'namhma da map'ū bī ja yø hnīnī, da dānse rā hmε da zi.

³⁷ Bi 'yεmbyø xādi rā Jesús:

—Damī unhnū rā hmε da zi yø ja'i —bi 'yεmbī.

Nū'ū yø xādi p'ūya, bi 'yεmbī:

—¿Harū gue gā hāhū'a yo ciento mā pa rā nzābi ngue gā tämphū rā hmε da zi yø ja'i 'būcua? —bi 'yεmbī.

³⁸ Mahømbi 'yεmbyø xādi rā Jesús:

—Damī nū hangū yø thūhmε guī hāhū.

Nū'ū yø xādi p'ūya, bi nū hangū yø thūhmε hā. Bi 'yεmbūya:

—Ja ua cāt'a yø thūhmε 'nε yoho yø hūa.

³⁹ Rā Jesús bi 'yεmbyø xādi yāui:

—Damī xihm̄a yø ja'i dā micua ja rā 'batha. Dā 'yøtyø zimundo p'ua dā mī.

⁴⁰ Bī mīhyø ja'i p'uya ngue dī nsihm̄ε. Yø ciento nja'i p'ua bī mī i'da, yø yote ma'det'a nja'i p'ua bī mī i'da.

⁴¹ Rā Jesús bi hyan'ua cāt'a yø thuhm̄ε 'nε'ua yoho yø hua. Bi hyanma hεts'i p'uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhm̄ε p'uya, bi unyø xādi ngue dī 'darpabi yø ja'i. Dā guehyø hua bi dat'i. ⁴² Bī nsihm̄ε xanho yø ja'i, gā bī nniya. ⁴³ Mī juate rā ts'ihm̄ε yø ja'i p'uya, nu'ua yø xādi rā Jesús bi peti 'de'mayo canasta yø thuhm̄ε bi bongui. Xquet'a bī mes'yø hua bi bongui. ⁴⁴ Nu'ua yø ja'i bī nsihm̄ε'a rā ora'a, cāt'a mahuahī ma'yohu bī nsihm̄ε.

Nī 'yo maxøts'e rā dehe rā Jesús.

⁴⁵ Mente εhyø ja'i rā Jesús, bi xihyø xādi ngue dī m'met'o dā 'yo rā barco, dī ma man'na nguadi rā zabi ha bī ja rā hnini Betsaida. ⁴⁶ Mī juadi bi 'yεhyø ja'i rā Jesús, bī map'ua bī ja rā nyuni ngue bā mat'Oja. ⁴⁷ Mī nxui p'uya, ya bī 'yo made rā zabi rā barco nī o yø xādi, pε rā Jesús bi 'buse p'ua bī ja rā nyuni. ⁴⁸ Bi bahra Jesús ngue hangu pefi dī 'yonna barco'ua yø xādi, pε hingui sā dā thogui, porque rā ndahī dī cots'i. Mī zū'i hyu xudi p'uya, bī map'ua bī 'bahyø xādi rā Jesús, nī 'yo maxøts'e rā dehe. Bī ne ngue xta nuits'i. ⁴⁹ Pε mī hyandyø xādi ngue mm̄ap'ua nī 'yo maxøts'e rā dehe. Nu'ua yø xādi rā Jesús bi 'yεna ngue rā ndahī i nnu. Bī mahra mafi p'uya ngue su. ⁵⁰ Gā bi hyandi, pε gā bī nsu. Pε rā Jesús 'bexpi zofo, bi 'yεmbi:

—Go guecā, 'yoguí suh̄a —bi 'yεmbi.

⁵¹ Mī yarb̄a ja rā barco mī o yø xādi rā Jesús, 'bexpi nsāya rā ndahī. Mī nu yø xādi'a te bi 'yøt'e, man'natho bī nsu. ⁵² Madague'a xi nu yø xādi'ua yø milagro xi 'yøtra Jesús, ngue bi xandyø thuhm̄ε bi zi yø ja'i, pε hingui 'yo yø mm̄ai te'o nā rā Jesús.

Nup'ua ja rā häi Genesaret bi 'yøthe yø därkehi rā Jesús.

⁵³ Mī zøn'a nenthe ja rā häi Genesaret, bi dat'yø barco 'mø mī bōni. ⁵⁴ Høntho bi bōnna barco rā Jesús, 'bexpi bahyø ja'i mī 'bap'ua ngue te'o. ⁵⁵ Bī ma yø ja'i p'uya, bi 'yonnabi mī'da yø ja'i ngue dā εhε. Xifi

ngue dā tu yø därkehi dā oxyø fidi, dā zøp'ua 'bahra Jesús. ⁵⁶ Hōnnb̄a bi zā sōnna Jesús, sōmp'ua ja yø hnini, sōmp'ua ja yø ngunhui, hōnnb̄a ts'ua hap̄a sōni, bī njūqui yø därkehi ngue 'bop'ua ja yø caye, t'äpra mate rā Jesús squerangue rá nyanī rá he dā dārpabi yø därkehi. 'Be xi sā ha hēmbi.

7

Ja 'da yø costumbre xā nzänse yø ja'i hingui nnu manho rā Jesús.

¹ Nuya 'da yø fariseo 'nεhyø xännbate ngue rā ley ngue yø mm̄engu Jerusalén bi guarb̄a 'bahra Jesús ngue dī nyaui. ² Bī mbøcūε 'mø mī nu te øt'i'da yø xādi rā Jesús, ngue hingui xū'yε hante dī nsihm̄ε, ngue dā mecra ts'oqui n'youi yø 'yε. ³ Nuya yø fariseo 'nε gātho mī'da yø judío, i øtyø costumbre xā nzänyø ndiua. Zant'a xū'yε hante dī nsihm̄ε. ⁴ Nu'mø bā penga tai xquet'a xū'yε, porque εnā ngue pecra ts'oqui ja yø 'yε. Xangu mī'da yø costumbre øt'e, xutyø ts'øye, xutyø mohi, punnbi dā dātra häi. 'Nεhyø t'ots'i nts'ihm̄ε pet'e. ⁵ Mī zā mī nurpi te øtyø xādi rā Jesús ngue hingui øt'e tengutho gā 'yo, bī mbøcūε p'uya, bi 'yørpa rā nt'änni rā Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Hanja nī xādi ngue festho rā hya bi zogah̄a yø ndiua?

Porque hingui pecra ts'oqui ja yø 'yε, ngue dī nxū'yε hante dī nsihm̄ε. ⁶ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nī xirb̄a guí εnā ngue guí εc'εih̄a Oja. Go guí øth̄a nā rā hya bi 'yotra pōngahya Isaías ngue bi 'yεn'Oja: “Nuya yø ja'i 'bucua, nu'mø bī nya, xøgue εnā majuanī ngue nnu mansugui. Pε himma juanī ngue yø mm̄ai gā ndannegui. ⁷ Ya hñte nī bōntho ngue thannegui yø ja'i. Nu te gāma hya xännbate, xangu yø hya xā nzänse ngue εmbi dī manda Oja”, ngunā bī man'Oja. ⁸ Nu'ah̄a, guí festhoh̄a yø hya dī manda Oja ngue go gadi ja ndumm̄ai guí øth̄a yø costumbre bi zohyø ndiua. Porque xangu yø costumbre guí øth̄a, tengu yø ts'øye 'nεhyø mohi guí xūth̄a, punnbi dā dātra häi.

⁹ Go xcā 'yεmh̄a n'na nguadi ya yø hya dī manda Oja ngue go guí øth̄a yø costumbre bi zohyø ndiua. ¹⁰ Nunā rā Moisés bi xihyø ja'i te 'be'a ja ngue dā 'yøt'e, bi 'yεmbi:

“Dami su ni papá, dami su ni mamá”. Bi xi man'na ra hya p'uya, bi 'yɛmbi: “Nu ra ja'i da zanná papá, oque da zanná mamá, i ja ngue di njapra castigo 'nɛ da tho”, bi 'yɛmbyø ja'i. ¹¹ Pɛ ya xcá xännbahya yø ja'i, ngue ra ja'i da zä da 'yɛmbrá papá oque rá mamá: “Nugá papá, nugá mamá, ya hinda zä ga 'da'i te guí siui ya. Porque nu te gä dí pets'i, guehna Oja dadí unni”. ¹² Nu'mø nguna ra hya bi manna ja'i p'uya, ya hin gadi japhya di jammansu rá papá oque rá mamá ra ja'i. ¹³ Xangu mi'da yø hya jap'ya hinguí øthya, tengutho ya yø hya dí xi'ahya ya. Nu'mø nguna guí øthya p'uya, ya guí øthya ngue hinte di muui ya yø hya di manda Oja p'uya, ngue guí ɛmhma go ja ts'editho guí 'yøthya ya yø costumbre bi zohyø ndiua.

Nu te si ra ja'i hinga gue'a di ts'onbá rá n'yomfɛni ra ja'i'a.

¹⁴ Bi zonhyø ja'i ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami 'yøhma xanho ya yø hya ga mmangá ya. Dami 'yɛt'ammuihya. ¹⁵ Nu ra ja'i øtra ts'oqui, hinga gue'a te si ra ja'i ga 'yøtra ts'oqui. Nu'a ga 'yøtra ts'oqui ra ja'i, gue'a ra ts'omhya pønná ne ra ja'i'a. ¹⁶ Di nja ni gu ngue guí 'yøhma na ra hya di mmangá ya —bi 'yɛmbi.

¹⁷ Mi ma yø ja'i p'uya, bi zop'ya ra Jesús. Nuna ra Jesús bi map'ya ja ra ngu säya. Nuya yø xädi p'uya, bi 'yäpi ngue da xifi te ga mbønya yø hya ja juadi bi ma. ¹⁸ Ra Jesús bi 'yɛmbyø xädi:

—¿Ua xquet'a hinguí tinni mmuihya hanja ya yø hya dí mmangá 'mø? ¿Ua hinguí pahmha na ra hya dá mangá ngue nu te si ra ja'i, hinga gue'a ra ts'oqui'a? ¹⁹ Porque nu'a te gä si ra ja'i, hinda nuansui rá n'yomfɛni ra ja'i'a, sinoque rá mmui ra ja'i ni ma'a te si, pɛ pigui te si ra ja'i.

Ngue nguna ra hya bi manna Jesús, di nɛqui xanho ngue nu'a te gä si ra ja'i, bi 'yøt'e ngue gä xanho ngue da ts'i. ²⁰ Ra Jesús bi sigue bi 'yɛmbyø ja'i:

—Nu ra ja'i ngue øtra ts'oqui, mbo rá n'yomfɛni ní 'yɛhra ts'oqui. ²¹ Porque mbo rá n'yomfɛni ra ja'i bi mihra ts'o n'yomfɛni, tengu ra n'yots'om'mäi, ra nthote, ²² ra mfɛ, ra nts'o, ra fɛhni, ra 'yøt'its'oqui, ra zeya, ra zate, ra n'yets'i, ra m'memmui, da gue'a so rá mmui ngue da hyannba rá mmɛti rá

mmic'ɛiui. ²³ Gätho ya yø nts'o ya, mbo rá n'yomfɛni ra ja'i ní 'yɛhɛ. Guehya di ts'onna ja'i ya.

Nu'a n'na ra xisu hingra judío bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da mäts'i.

²⁴ Mi bømp'ya mi 'bahra Jesús, i map'ya ja n'na ra häi ja ra hnini Tiro conna hnini Sidón. Nup'ya ja ra ngu bi nsäya, hinguí nnepe to xta mbadí ngue 'bap'ya. Pɛ himbi zä bi n'yaní. ²⁵ Nu'a ra hnini'a, mi 'bap'ya n'na ra hmute mi n'youi ra ts'onthi. Mi 'yøhrá mamá ra hmute ngue 'bap'ya ra Jesús. Bi ma ra xisu p'ya 'bahra Jesús, bi ndantyøhmuy p'ya 'bäi. ²⁶ Pɛ hingra judío na ra xisu, porque ra mmɛngu p'ya ja ra häi Sirofenicia. Bi 'yäpra mate ra Jesús ngue da 'yøthebi rá t'ixu n'youi ra ts'onthi. ²⁷ Pɛ ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nugá, gue'ya yø judío ja ts'edi ga fäts'i. A nuyá, nu'mø 'bet'o go ga fäxa'i, ya sutho 'mø da thannba ra hmɛ yø basi, ngue yø fo'yo di t'unni —bi 'yɛmbi.

²⁸ Ra xisu p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ahá, grá Hmu, gue'a guí mma. Pɛ nu'ya yø fo'yo, guerp'ya 'bimɛxa sihmɛ'ya. I jo yø xemhmɛ hɛhyø basi p'ya sihmɛ.

²⁹ Ra Jesús bi 'yɛmbrá xisu:

—Xanho te guí mma. Ni ma ni ngu ya, nu ni t'ixu n'youi ra ts'onthi, ya bi zä.

³⁰ Ra xisu p'uya, bi mengui, i ma rá ngu. Mi zønná ngu p'uya, nu'a rá t'ixu mi n'youi ra ts'onthi ya hup'ya ja rá t'ots'i, ya xi zä te mi hɛmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohya ngue mi gogu 'nɛ mi c'ane.

³¹ Mi 'danyø pa p'uya, bi bømp'ya mi 'bahra Jesús, i map'ya ja ra zabi Galilea. I nthop'ya ja ra hnini Sidón, i mpa p'ya ja ra häi Decápolis.

³² Nup'ya ja ra häi Decápolis mi zømp'ya ra Jesús, bá ts'innbabi n'na ra n'yohya ngue ra gogu 'nɛ ra c'ane. Bi t'äpra mate ngue bi japyø 'yɛ p'ya ja rá ya ngue da zä te hɛmbi.

³³ Nuna ra Jesús bi zica n'nani na ra n'yohya, bi carpa yø saha p'ya ja yø gu. Bi pohrá saha conná jini ngue bi därpa rá janí. ³⁴ Bi hyanma hɛts'i p'uya, bi 'yɛn'a n'na ra jats'i. Bi 'yɛmbrá därquɛhi p'uya:

—Efata —bi 'yɛmbi.

Nuna ra hya bi ma, i nne da ma ngue ena: “Da xohni ne, da xohni gu”. ³⁵ Nu'a ra ora'a, nuna ra n'yohu mi gogu bi 'yode xanho ra hya, 'ne bi za bi nya xanho. ³⁶ Pe ra Jesus bi xihyo ja'i ngue hinjonda xifi te bi nurpi bi 'yot'e. Pe ena man'na ngue di hejpabi yo ja'i ngue hinte da ma, i manyo ja'i p'u ni ma'a te xi nurpi xi otra Jesus. ³⁷ Nu to ga bi 'yode te bi nja, ga di 'yodyo ja'i, di n'yembi:

—Ga xanho te ot'e. Porque ot'e ngue ohra hya yo gogu, 'ne di japi ngue ya xanho yo gone.

8

Ra Jesus bi 'uin'i goho mahua hi ma'yohu.

¹ Man'na ra pa p'uya, xandongu yo ja'i bi mpeti p'u 'buhra Jesus. Ya hin'yu te da zi yo ja'i, ya bi hyatyo nzedi. Bi zonhyo xadi ra Jesus, bi 'yembi:

² —Dadi huca yo ja'i 'bucua, porque ya ra hyu pa 'daua di 'yohu ya. Di pa'a njuani ngue ya hin'yu te da zi yo ja'i. ³ Nu'mo ga etyo ja'i ngue da ma yo ngu, 'ne hingui sihm, da guennu ja ra 'yu. Porque yap'u yo ngu 'da yo ja'i.

⁴ Nu'u yo xadi bi 'yembi:

—Pe zharu go ga hannbahu te da zi ya yo ja'i 'bucua? A nuua di 'buhmu, ra dapo ua.

⁵ Bi 'yanyo xadi ra Jesus, bi 'yembi:

—Zhangu yo thuhme gui hahu 'mo?

Nu'u yo xadi p'uya, bi 'yembi:

—Hondi yoto yo thuhme ja ua.

⁶ Bi manda ra Jesus ngue bi mihyo ja'i. Bi huan'u yoto yo thuhme p'uya, bi ja mamadi Oja. Bi xenyo thuhme p'uya, bi unyo xadi ngue di 'darpa yo ja'i da zi. ⁷ Xquet'a mi ha zihangu yo hua. Ra Jesus bi ja mamadi Oja. Bi unyo xadi p'uya, ngue di 'darpa yo ja'i da za. ⁸⁻⁹ Nu'u yo ja'i bi nsihme, goho mahua hi ma'yohu. Pe ga bi nniya. Mi juate ra ts'ihme yo ja'i, nu'u yo xadi ra Jesus bi peti yoto canasta yo thuhme bi bongui. 'Bexque'a bi n'yehmi yo ja'i ra Jesus ngue bi ma. ¹⁰ Bi yaru ja ra barco p'uya, co 'nehyo xadi, i map'u ja ra hai Dalmanuta.

Yo fariseo bi xihra Jesus ngue nne da nup'u da 'yot'a n'na ra milagro.

¹¹ Ngu i zohra Jesus, nuya yo fariseo bi ma ba samhya ra Jesus. Di 'bepi da 'yot'a n'na

ra milagro nu mahets'i para ngue di nequi ngue ra m'menhni Oja ra Jesus. ¹² Bi ngasra Jesus, bi 'yembi:

—Hondyo milagro gui nne gui nuhu di nja. Pe nugä di xi'ahu ngue hin tema milagro ga ot'a gui nuhu —bi 'yembi.

¹³ Bi zop'u yo ja'i p'uya, bi yaru ja n'na ra barco conyo xadi, i ma man'na nguadi ra zabi.

Ra Jesus bi xihyo xadi ngue di mfadi xanho, hindä dena hya xannbate yo fariseo, da guehra Herodes.

¹⁴ Nu'u yo xadi ra Jesus xi pumbeni ra thuhme xta hyats'i da zi. Honda n'na ra thuhme mi hap'u ja ra barco. ¹⁵ Ra Jesus bi 'yembyo xadi:

—Dami mfahmu ya, mam sihu'a ra ixi di unyo fariseo da guehra Herodes.

¹⁶ Di n'yembi n'na ngu n'na'u yo xadi p'uya:

—Ra nzequi xicju ya ngue hinxta ha ra thuhme ga sihu.

¹⁷ Mi bahra Jesus te di nxihyo xadi, bi 'yembuya:

—Gue gui ena di xi'ahu ngue hinxcua ha ra thuhme gui sihu. Ua hingui 'yo ni mmahu na ra hya di mmanga 'mo? Ra nzequi ma'bedi ni mmahu 'mo. ¹⁸ Gui nuhu te di ot'a, pe tengutho 'mo ngue hinte gd' nuhu. Gui ohmu yo hya di mmanga, pe tengutho 'mo hin tema hya gd' ohmu. Ua hingui mbemhmu'a te gui nuhu p'u ha nna mahä? ¹⁹ Xi'mo ra pa ma xengä'u cut'a yo thuhme ngue bi zi cut'a mahua hi ma'yohu, zjamm canasta yo thuhme bi bongui?

Nu'u yo xadi p'uya, bi 'yembi:

—De'ma yo canasta yo thuhme bi bongui.

²⁰ —Xi'mo ma xengä'u yoto nthuhme ngue bi zi goho mahua hi ma'yohu, zjamm canasta yo thuhme bi bongui? —bi 'yembi.

Yo xadi p'uya, bi 'yembi:

—Yoto canasta yo thuhme bi bongui.

²¹ Ra Jesus bi 'yembi mahon'a p'uya:

—Pe zhanja ngue hingui 'yo ni mmahu ya yo hya di mmanga 'mo?

Nup'u ja ra hini Betsaida, ja bi 'yothe p'u n'na ra xada ra Jesus.

²² Mi zømp'ua ja ra hnini Betsaida ra Jesús, bá ts'innbabi n'na ra xädä. Bi t'äpra mate da 'yøthe. ²³ Ra Jesús bi bennbabi rá 'ye ra xädä, bi zixa nenihni. Nup'ua bi zøni, bi zorpa yø dä. Bi dospa maxøts'e yø dä p'uya, bi 'yembj:

—¿Ua gui hēti zits'ua ya?

²⁴ Nu'a ra xädä p'uya, bi nhanni, bi 'yemp'uya:

—Dí hētyø ja'i ngue 'yo, pε enthø ra 'bänza p'ua nná hēti, porque di hmar'ma dä —bi 'yembj.

²⁵ Mahømbi dospa yø dä p'uya. Nu'a ra n'yohua mi xädä, bi japi ngue di za di hēti p'ua hēti. Bi nzø xanho yø dä p'uya, handi yap'utho. ²⁶ Ra Jesús bi 'yembj:

—Ni ma ni ngu ya, 'yo 'be gui 'yo ua ja ra hnini ngue gui xihyø ja'i te dá øt'a'i.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo'a.

²⁷ M'mefa p'uya, bi mε yø xädi ra Jesús. Nup'ua ja'a ra hnini Cesarea ngue Filipos, mathēt'i ja yø hnini, ja bi ma da 'yop'ua ra Jesús. Nup'ua ja ra 'yu p'uya, bi 'yännyø xädi, bi 'yembj:

—¿Te'ogä p'ua ga mbenyø ja'i ya'mø? —bi 'yembj.

²⁸ Nu'ua yø xädi p'uya bi 'yembj:

—'Bua i'da yø ja'i embj ngue gue'e grá Xuua gmi øtra nxixya. Mi'da yø ja'i p'uya, embj ngue gue'e grá Elías. Mi'da p'uya, embj ngue 'bai toni pøngahya Oja.

²⁹ Ra Jesús mahømbi 'yembyø xädi:

—Xi'ahua p'uya, ¿te'ogä p'ua gni bεmhua ngue guecä?

Ra Bedu p'uya bi 'yembj:

—Nu'i, gue'e grá Cristo, bá exa'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yembj.

³⁰ Ra Jesús mahømbi 'yembj:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogä ya —bi 'yembj.

Ra Jesús bi ma ngue da tho, 'nε bi ma ngue di bennate.

³¹ Ra Jesús bi xihyø xädi, bi 'yembj:

—Nu ra N'yohua bí 'yε mahets'i, da 'yεmmēi da ma ma'uni. Nu'ua yø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra njja da zui, da guehyø hmu yø mmäcja 'nεhyø xänbäte ngue ra ley, gä da zui 'nε da hyo. Pε rá hyu pa p'uya, di bennate —bi 'yembj.

³² Nguna ra hya bi manna Jesús, bi xifi xanho yø xädi hanja'a te da thogui. Janangue ra Bedu bi zica n'nanni ra Jesús, bi xifi ngue da hyoni ha di mpommi ra ndate. ³³ Pε ra Jesús mi 'yøde te sifi, bi 'bärbuya ngue hεrhmi'da yø xädi. Bi zahra Bedu p'uya, bi 'yembj:

—Dami 'uegue, rá mēfi'i ra zithu. Porque hinga gue'a rá ts'änni Oja so ni mmui di nja, sinoque gue'a yø hyase yø ja'i i so ni mmui di nja —bi 'yembj.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue hinjam'mø da gohyø mmui'a ga 'yεc'ei.

³⁴ Bi zonhyø xädi ra Jesús, da gue hmi'da yø ja'i. Bi 'yembj:

—Nu to nne da denngui, hingui sä da zänse te da n'yo. Hinha di gohrá mmui, madague'a da thop'ua ja ra pont'i. ³⁵ Nu ra ja'i da 'uegue ngue su da tho, guehna ra ja'i di m'mehrá te na. Pε nu ra ja'i hingui cohra mmui'a ga 'yεc'eigui, madague'a da tho conná ngueque 'nε conná guehra hoga 'da'yo hya, guehna ra ja'i di nyanná te na.

³⁶ Porque hinte da dahra ja'i, madague'a da 'yøt'e ngue rá mmeti gä ra ximhäi, 'nε di m'mehrá te. ³⁷ Ni xinda hangu ra mēnyu da gutra ja'i, hinda zä da yanná te. ³⁸ A nuyá yø ja'i ngue yø 'yøt'its'oqui ngue hingui ørpa masu Oja, guehya da den'nathohua ngue gui εc'εihua ma hyagä ya. A nuyá, nu ra ja'i ngue pesrá sä conná ngueque, oque pesrá sä conná guehra hya dí xänbäte, xquet'a da 'yεhra pa ngue nugui drá N'yohua dá ε mahets'i, xquet'a ga pes'ma sä conná ngue'ua to di jagbua. Guehna ra pa ga ma pengui conná ts'edi Oja, ga ma n'yo'be yø maça anxe Oja.

9

¹ Nuna ra Jesús mahømbi 'yembyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahua ngue nuyá da 'bucua ya, hinda du, asta gue'mø da nu ngue da hya ra ts'edi Oja di manda ua.

Bi mpä'a te gui nequi ra Jesús.

² Mi tho'a n'nato ma pa, nuna ra Jesús bi zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi mep'ua bí ja n'na ra nyuni xanhets'i ngue di m'mase. Ja bá nup'ua yø xädi ngue bi mpä'a gui nequi ra Jesús. ³ Nu rá he, di yoxni, xandønt'axi bi gohi. Hinja'o n'na ra meni ua ja ra ximhäi

da zä da menṇa ulu tengū ga nt'axi bi gohrá he ra Jesús. ⁴ Bi nu yø xädi p'uya ngue 'bäp'ua ra Elías conṇa Moisés ngue yaui ra Jesús. ⁵ Ra Bedu bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grá xänbāte, ya xanho ngue dí 'bāhmua ua. Ma ga hocāhe hyu yø t'annigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yēmbi.

⁶ Nguna ra hya bi xifi, porque ra Bedu co 'nē'ua yø amigo, emmēi bi nsu, asta hinguī mbēni ha ga mman'a ra hya bi mā. ⁷ 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi go'mra gui p'ua mi 'bāi. Bi 'yø p'uya ngue nu p'ua ja ra gui ja bá nyap'ua Oja, bi 'yēna:

—Nuna 'bācua ya, guehna mā Ts'ant'ua dadi mādi. Nuya yø hya da manna ya, dami 'yēt'ammāihua —bi 'yēmbi.

⁸ Mi hyetyø xädi p'uya, ya hinjongui 'bäp'ua yoho yø n'yohua xi nu. Ya 'bāse p'ua ra Jesús.

⁹ Ya bá 'yo ngue ni gap'ua ja ra nguani p'uya. Ra Jesús bi 'yēmbyo xädi:

—'Yo to gui xifi te gá nuui ya, asta gue'mø bi hnu ra N'yohua bí 'yē mahēts'i ngue di bēnnate —bi 'yēmbi.

¹⁰ Nu'ua yø xädi ra Jesús, nu'ua yø hya bi xifi hont'a mbēn'a, pē hinjombi xifi te bi nu. Sinoque di nyānsē'ua yø xädi te 'bē'a ga mbōnna ra hya bi manna Jesús ngue ēna di bēnnate.

Bi manna Jesús ngue ra Elías ya bá ēhe bi xihyø ja'i ngue di nsä, porque ya bá ep'ua ra Cristo.

¹¹ Nuya yø xädi ra Jesús bi 'yänbua ja ra 'yu, bi 'yēmbi:

—¿Hanja na ra hya manyø xänbāte ngue ra ley, ēmbi ngue jatho da 'bet'o ra Elías hante ngue da ēhra Cristo?

¹² Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani ngue ra Elías i jatho ngue rá māditho da ēhe da xihyø ja'i ngue di nsä. Pē dami bēmhua ra hya mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue te da thohra N'yohua bí 'yē mahēts'i. I mmamp'ua ngue da zä ra n'ua, da zūhyø ja'i. ¹³ Pē dami pahmua ya ngue nuna t'ēmbi ra Elías, ya bá ēhe. Ya bi nja tengutho ra hya mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue di nja. Porque nu hangū ra n'ua bi ne da japyø ja'i, gā bi nja.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

¹⁴ Nu'mø ni ma da zøp'ua mi 'bua hmi'da yø xädi p'uya, bi nu ngue nuya yø xänbāte ngue ra ley di mäspabi yø xädi ngue di njun'mahyāui. Xangu mi'da yø ja'i xi mpeti p'ua 'bāi. ¹⁵ Pē ra Jesús, ēna ha bi 'yētho, ja mi nu yø ja'i ya bi zøhø, bi ma yø ja'i p'uya ngue di zēngua. ¹⁶ Ra Jesús bi 'yēmbyo xädi:

—¿Te 'bē'a gni njun'mahyāhua ya 'bācua?

¹⁷ Bá tha'a n'na nc'ei p'ua 'būhyø ja'i p'uya, bi 'yēna:

—Ague grá xänbāte, nuna mā ts'ant'ua 'bācua, n'youi ra ts'onthi asta di gonebi, xtá sigā ua ngue gui 'yøthets'ua. ¹⁸ Nu'mø bi ga ra ts'onthi n'youi, ēn'a häi 'nē sohyø fūgui. Di gūxyø ts'i, asta di 'yøts'e. Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthets'ua, pē hinxā nzā xā 'yøthe.

¹⁹ Ra Jesús bi 'yēmbi gātho yø ja'i 'bāp'ua:

—¿Asta njam'mø da zōnna pa gui 'yēc'ēigāhua? ¿Ua gui ēna ngue hangū ra pa ga set'āhua? Bá si ua ra ts'ant'ua, gā øthegā —bi 'yēmbi.

²⁰ Bi zispabi p'uya. Nu'mø mi nu ra ts'onthi ra Jesús, bi ga ra ts'onthi ra ts'ant'ua p'uya. Bi 'yēn'āhäi asta di dannī. 'Nē sohyø fūgui. ²¹ Ra Jesús bi 'yēmbra papá ra ts'ant'ua:

—¿Njammī pa nja p'uya?

Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yēna:

—Ya njap'ua asta guerp'ua bá ngüē ra ts'ant'ua. ²² Nu'a ra ts'onthi n'youi, mø bi gū, xangu yø nnidi ya ja ngue da hyo. I høt'a sibi, ogue hørba ja ra dehe. Dami huēgā'be, fāxca'be 'mø ngue da zä gui 'yøthets'ua.

²³ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua hinguī ēc'ēigui? Nu ra ja'i ngue da 'yēc'ēigui, nu te gā man'ua hēmbi, hinga hēmbi gā øthe.

²⁴ Nu'a rá papá ra ts'ant'ua p'uya, asta ra mafi ha i 'yēna:

—Nugā dí ēc'ēi'i. Pē dami 'yøt'e ngue man'na gā ēc'ēi'i xanho.

²⁵ Mi nu ra Jesús ngue gā bā ep'ua yø ja'i da zøp'ua 'bāi. Janāngue bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'ua, bi 'yēmbi:

—Ague grá ts'onthi, gadi gogubi 'nē gadi gonebi ra ts'ant'ua 'bācua. Nuya dí xi'i ngue dami hyep'ua ya. 'Yoni mantho güi pengui —bi 'yēmbi.

26 Nu'a ra ts'onthi p'uya, bi japra ts'unt'u ngue xøgue ra mafi, asta pāni. Ra ndussutho te ørpe. Bi 'yēn'ahāi 'mø mi hyep'u. Æntho bi du. Gätho yø ja'i p'uya, di n'yēmbi:

—Bi du na cuø —bi 'yēna.

27 Pē ra Jesús bi bennbabi rá 'yē ra ts'unt'u, mahotho i xots'i.

28 Ya 'bup'u ja ra ngu ra Jesús. Nu'u yø xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue hinxā nzā xtá øthegāhe ra ts'unt'u mi n'youi ra ts'onthi?

29 Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūna tengū na ra ts'onthi mi n'youi ra ts'unt'u, para ngue da hyep'u ra ja'i n'youi, mahyonitho da mat'Oja ra ja'i, 'nē da 'yētrā mmāi.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pē bi ma ngue di bennate.

30 M'mēfa p'uya, ra Jesús co 'nēhyø xādi bi map'u ha mi 'bāi, i nthop'u ja ra hāi Galilea. Pē hingui nnepe xtā mbahyø ja'i hapu di ma. 31 Porque bi xānbāse yø xādi ra Jesús. Bi 'yēmbi:

—Nū ra N'yohu bí 'yē mahets'i, da ma mā dāpyø ja'i ngue da hyo. Nu'mø bi hyo p'uya, di bennate'a rá hyu pa.

32 Pē nu'u yø xādi himbi dinyø mmāi na ra hya bi xifi. I su xtā 'yānni te ga mbønya yø hya xi manna Jesús.

Ra Jesús bi xānbā yø xādi ndana mā datho da hnu mansu.

33 Mi zømp'u ja ra hnini Capernaum, mi yarbū ja ra ngu sāya. Ra Jesús bi 'yānyø xādi, bi 'yēmbi:

—¿Tema hya gadi nxihmū p'u ja ra 'yu?

34 Nu'u yø xādi p'uya, hīnjongui thādi. Porque xi njun'mahya p'u ja ra 'yu ngue n'na ngu n'na nne ngue mā datho da hnu mansu. 35 Janangue nup'u bi mihra Jesús, bi peti gā 'dē'mā yoho yø xādi, bi 'yēmbi:

—Nū'a nne di m'mēt'o ya ngue nu'ahū, jatho da 'yøtra 'befi ngue da māxyø amigo, pēgue hīndi 'yēts'i ngue te da 'yøt'e.

36 Ra Jesús bi zonha n'na ra ts'unt'u mi 'bāp'u, bi 'bāmbū made ha 'bāi. Bi gūspūya bi dets'i. Bi 'yēmbi yø xādi p'uya:

37 —Nū ra ja'i di ja mmansu n'na ra basi tengū na 'bācua ya, ngūna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nū te øt'e, gue'a

dī nnu manho ngue da 'yøt'a, Æntho go di jammansu grā ja'i. Nu ra ja'i di ja mmansugui, hīnga hōngthogui di ja mmansugui, sinoque gue'a Oja bá pēngui di ja mmansu.

Ra Jesús di hejpa yø xādi nuya sūhyø ja'i nnønbabi rá thūhu 'mø øthe yø ja'i.

38 Ra Xuua p'uya, bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xānbāte, xtā nūgāhe n'na nc'ei ngue nnøn'na nī thūhu ha ga 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pē xtā hejpahe, porque hīndi n'yohu p'u nnā mähā.

39 Pē ra Jesús bi 'yēmbi:

—'Yo gadi hejpahe yø ja'i nnønga mā thūhu 'mø bi 'yøthe yø ja'i. Porque hīnga hōntho da nōngga mā thūhu ra ja'i, xīnda ma da zangui. 40 Porque nuya yø ja'i hingui sūcju, mā n'yohu ya. 41 Nuya yø ja'i da 'yøt'ahū ra nho ngue i pādi ngue gui tēnhū ra Cristo, Oja da gut'i. Xquet'a ja rá nzābi ra ja'i, madague'a n'na ra zi vasotho ra dehe di unī.

Ra Jesús di japa nts'edi yø xādi ngue da zu da 'yøtra ts'oqui.

42 A nuyá, nu'u yø basi ēc'ēigui ndap'u bi zā, tengutho na ra basi 'bācua ya, nu ra ja'i da japi ngue da hyegagui p'u yø basi ēc'ēigui, ra ndate castigo tømra ja'i da thogui. Hante ngue da 'yøtra ts'oqui ra ja'i, man'na xāho ngue da t'ēnnū ja ra jathe ra ja'i, di ntharpa rá 'yuga n'na ra njūni ngue da gūmi. 43 Janangue nu'mø gui ēnā ngue rá ts'oqui nī 'yē p'u gā 'yøtra ts'oqui, dami hyejni 'yē, gui 'yēi. Man'na xāho ngue gará do'yē 'mø gā cārbū ha gui m'māhmī Oja, hīnda gue'a ngue di ja gā yoho nī 'yē 'nē ngutho gui mma ra nidu hapu ja ra sibi di dānzø para zāntho.

44 Nup'u ja ra nidu 'bāhyø dōnxū hīnha rá nzequi da zi'a nī ngø. Ra sibi p'uya, hīnjam'mø da huēt'i. 45 Nu'mø gui ēnā ngue rá ts'oqui nī gua p'u gā 'yøtra ts'oqui, dami hyequi, gui 'yēi. Man'na xāho ngue gará dogua 'mø gā cārbū ha gui m'māhmī Oja, hīnda gue'a ngue di ja gā yoho nī gua 'nē ngutho gui mma ra nidu hapu ja ra sibi di dānzø para zāntho. 46 Nup'u ja ra nidu 'bāhyø dōnxū hīnha rá nzequi da zi'a nī ngø. Ra sibi p'uya, hīnjam'mø da huēt'i.

47 Nu'mø guí ɛna ngue rá ts'oqui ni dá p'ua gá 'yøtra ts'oqui, dami hyahni dá, gui 'yei. Man'na xanho ngue da n'natho ni dá 'mø gá carbu ha gui m'mahmi Oja, hinda gue'a ngue di ja gá yoho ni dá 'nɛ ngutho gui mma ra nidu. 48 Nup'ua ja ra nidu 'bahyø dønxa hinha rá nzɛgui da zi'a ni ngø. Ra sibi p'uya, hijnam'mø da huɛt'i. 49 Porque nu to gá da ma ra nidu, di nzø conna sibi.

50 Tengü ra u, xanho ngue te di ma ma'ut'i. Pɛ nu'mø ya hingui u, ya hinte di muui. Xquet'a gui njathu p'uya, 'yo gui nnehu ngue hinte dadi muui'a te gni 'yohu. 'Yo gadi njunt'i n'na ngu n'na'ahu.

10

Bi xänbä yø ja'i ra Jesús hin'yu ra nt'ɛdi di nxummi yø xisu.

1 Nuna ra Jesús mi 'bup'ua ja ra hnini Capernaum, pɛ bi ma i mpa p'ua ja ra häi Judea. Bi thogui i ma man'na nguadi ra dathe Jordán. Mandøngu dyø ja'i bi zømp'ua 'bai. Gä bi xänbä ra hya yø ja'i, tengutho xi 'yørbu ja yø hnini xi thogui. 2 Bi guat'i 'da yø fariseo p'ua 'buhra Jesús ngue da 'yørpä yø nt'änni, porque honnbi ha di zædi ngue hinda gue'a ra hya da ma. Bi 'yɛmbi:

—¿Ua ja ra nt'ɛdi ngue di nxummi rá xisu n'na ra n'yohu, ua gue hin'na?

3 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xi ra ley bi 'yotra Moisés, ¿te 'be'a ma hya mmamp'ua?

4 Mi dahyø fariseo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nup'ua ja ra ley bi 'yot'a, i mmamp'ua ngue da zä da 'yøtra sacua n'na ra n'yohu ngue di nxummi rá xisu.

5 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nuna ra Moisés bi unna nt'ɛdi ngue da nangra sacua ngue ra nxuni, pɛ ngue mandø nnaxitho yø n'yomfɛmi yø ja'i, janangue bi njap'ua. 6 Pɛ nup'ua rá mædi hinga ngu'a ra hya bá sänbä Oja da 'yøtyø ja'i. Porque mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue nu'mø mambá nhohra ximhäi, Oja bi hocra n'yohu 'nɛ bi hocra xisu. 7 Janangue ra n'yohu sop'ua rá papá, sop'ua rá mamá ngue 'buhmi rá xisu. 8 Nuya yo nc'ɛi ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ɛi, sinoque ɛntho n'na nc'ɛitho. 9 Janangue nuyá, nuya yo nc'ɛi

bi pɛn'na Oja, hin'yu ra nt'ɛdi ngue to di xunnbäbi.

10 Nup'ua ja ra ngu p'uya, nuya yø xädi ra Jesús bi 'yänni te nne da manya yø hya xi ma. 11 Ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Nu ra n'yohu di nxummi rá xisu, nu'mø hømbi nthatra n'yohu, da mɛ man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohu. 12 A nu ra xisu di nxummi rá ndø, 'nɛ høndi nthatui man'na ra n'yohu, ya ra ts'oqui øtra xisu.

Bi xi Oja ra Jesús ngue di japyø basi.

13 Bi zixyø basi yø ja'i p'ua 'buhra Jesús, i nnepyø ja'i ngue da dospä yø ya yø basi 'nɛ da xi Oja ngue di japyø basi. Pɛ nuya yø xädi ra Jesús bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi. 14 Bi mbøcue 'mø mi nu te øtyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Dami hyɛhmu yø basi da thocua dí 'bai. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja, xquet'a njarbu ya yø basi ya. 15 Majuani dí xi'ahu ngue n'na ra ja'i hingra 'yøde tengutho n'na ra basi ngue ra 'yøde, hinda zä da zo rá 'yɛ Oja.

16 I thexyø basi ra Jesús, di japrä 'yɛ p'ua ja yø ya yø basi, i äp'a Oja ngue di japi.

Ra mmɛmeti himbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

17 Ya ja ngue da ma ra Jesús, pɛ bá ju ra 'dih n'na ra n'yohu. Bi ndantyøhmu p'ua 'bäi, bi 'yɛmbi:

—Ague grá hoga xänbäte, ¿te 'be'a ja ngue gä øt'e n'namhma ngue Oja di 'dacrä 'da'yo te para zantho? —bi 'yɛmbi.

18 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Ua guí paði te guí mmanya, ngue guí ɛngu xanhogä? Porque hønse Oja xanho.

19 Ua hingui paði hanja'ua yø hya di manda Oja ngue ɛna: “Yo grá hyote. 'Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá bɛ. 'Yo to guí sänbä ra fɛhni. 'Yo grá hyäte. 'Dami su ni papá, dami su ni mamá” —bi 'yɛmbi.

20 Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yɛna:

—Ague grá xänbäte, nuya yø hya guí xicya, ya gá xtä øt'e asta gue'mø mará ngüɛgui.

21 Nuna ra Jesús bi hyetra n'yohu yaui, pɛ di nɛqui ngue di maði. Bi 'yɛmbuya:

—Di 'bɛ hman'na ra hya ja ngue gui 'yøt'e. Ni ma ya, dami pä te gá guí pets'i. Dami

unna mɛnyu yø hyoya. Nu'mø gá 'yøt'e te dí xi'i ya, ya bí ja n̄i mmɛti mahɛts'i p'uya. Bá ɛ p'uya, ga mmɛ madague'a da tho'i p'ua ja ra pont'i —bi 'yɛmbi.

²² Pɛ mi 'yøhra n'yohu na ra hya bi sifi, mambi dudrá mmái. Bi matho, porque mará ndømmɛmmɛti.

Bi manna Jesús ngue Oja, h̄inte hɛmbi.

²³ Bi hyɛtyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Xandøn hɛnnitho ha di n'unyø mmɛmmɛti ngue da zo rá 'yɛ Oja.

²⁴ Nu'u yø xädi ra Jesús, di 'yøtho hanja ya yø hya bi ma. Pɛ ra Jesús mahømbi 'yɛmbi:

—Ague ts'ant'u'ahu, nuya dí mmangä ngue xanhɛnnitho ha di zo rá 'yɛ Oja, guehya yø ja'i xøgue mahøndra mɛnyu n̄i ma yø mmái ya. ²⁵ Ya fadi ngue ra cameyo, h̄injam'mø da zä da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofani. Pɛ man'na xandøn hɛnnitho ngue n'na ra mmɛmmɛti di n'uni da zo rá 'yɛ Oja.

²⁶ Nuna ra hya bi manna Jesús, mi 'yøhyø xädi, man'natho bi nsu yø n'yomfɛni p'uya. Di n'yɛmbi:

—Rá nzɛgui ya h̄injonni ja'i da zä di nyanná te ya'mø —di n'yɛmbi.

²⁷ Bi hyɛtyø xädi ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, h̄inda zä da zänse ha di nyanyø te. Pɛ Oja h̄inte hɛmbi, nu te nne da 'yøt'e, da zä ha di japi.

Bi manna Jesús ngue di tocabi ra nho'u yø ja'i n'youi p'u ni ma.

²⁸ Nuna ra Bedu bi 'yɛmbra Jesús:

—Nugähe, ya xtá sohme p'u te gä dí peshe ngue dí ten'nahe.

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani dí xi'ahu, ngue nu to gä xpá nzohyø ngu, xpá nzohyø cu, xpá nzohyø papá, xpá nzohyø basi, xpá nzohyø häi ngue tenngui ngue mmanna hoga 'da'yo hya, ³⁰ pɛ mɛnte 'bucua ja ra ximhäi ra ja'i, yø ciento nniditho gangu'a te gä da dini ngue'a te gä xpá nzogui. Madague'a da ts'ai, pɛ ra pa di 'yɛp'u, di t'unna te para zantho. ³¹ Xangu yø ja'i hnu mansu ua, pɛ nu'a ra pa'a, ja ts'utho dani hnu mansu p'u. Xangu yø ja'i h̄ingui hnu mansu ua, pɛ nu'a ra pa'a, ja dani hnu mansu p'u.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pɛ bi ma ngue di bɛnnate.

³² Ya ni hya ra 'yu ngue ni ma Jerusalén, ni 'bɛt'otho p'u ni ma yø xädi ra Jesús. Nu'u yø xädi ya i su, di 'yøtho hanja'a te øtra Jesús ngue ni ma Jerusalén. Pɛ ra Jesús bi zica n'nanni'u 'de'ma yoho yø xädi, bi xifi xanho hanja'a te da thogui. Bi 'yɛmbi:

³³ —A nuyá, ya nná mähä Jerusalén. Nuna ra hnini na, nu ra N'yohu bí 'yɛ mahɛts'i di ndäpyø hmu yø mmäcja conyø xännbate ngue ra ley. Nuya p'uya, guehya da zännbi ngue da du. Di däpyø ja'i h̄ingyø judío ngue da hyo. ³⁴ Nuya yø ja'i di ndäpi, da n'yemmahya, da zots'i, da mɛi. M'mefa p'uya, da hyo. Pɛ rá hyu pa di bɛnnate.

Ra Jacobo cona Xuua bi 'yäpra Jesús ngue di nja yø cargo xta nhets'i.

³⁵ Ra Jacobo cona Xuua, guehya yø ts'ant'u ra Zebedeo ya, bi guarbu 'bähra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá xännbate, dí nne ga ä'a'be n'na ra mate ya.

³⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—¿Tema mate gui nne ga øt'auí? —bi 'yɛmbi.

³⁷ Bi 'yɛn'u ähra mate p'uya:

—Dí nnegä'be ngue nup'u ha gui mmi ngue gui ndast'abi, n'na dí mihni n'yɛi, n'na dí mihni gaha.

³⁸ Pɛ mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague n'yø'auí, h̄ingui padí te rá nsäui na ra hya gui ähmi. ¿Ua da zä gui thohmi'a ra n'u i ja ngue ga thocä? Porque nugä mathoguiho ja ngue di ungä yø ja'i —bi 'yɛmbi.

³⁹ Bi 'yɛmbuya:

—Ahá, da zä ga sägä'be ra n'u.

Mi dahra Jesús, mahømbi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ngu'a, xandøngu ra n'u ja ngue gui säui, tengutho ra n'u ja ngue ga thocä. Mathoguiho di un'auí yø ja'i tengutho ja ngue dí ungä yø ja'i. ⁴⁰ Pɛ nuna ra hya gui mmami, h̄indi tocagui ngue go ga sänni to di mip'u ja ma n'yɛi, ogue to di mip'u ja ma gaha. Nuna Oja, ya xa zänni to dí mi n'na ngu n'na ma hyo.

⁴¹ Nuna ra hya ähya yo nc'ei mi yayi ra Jesús, bi mbøcue 'mø mi bahya mi 'dɛt'a yø

xädi, i sahra Jacobo 'nehra Xuua. ⁴² Pe ra Jesús bi peti gätho yø xädi, bi 'yembí:

—Ya guí pahma ngue yø dast'abi xa t'ets'i, co gätho mī'da yø ts'ut'abi 'bap'ua ja yø hnini, gä dī manda yø ja'i. Nu te dī manda ngue da 'yøtyø ja'i, gue'a øt'a. ⁴³ Pe nu'ahua, 'yo guí nne ngue guí mandathoha yø ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xta nhets'i rá cargo da mefi, guehna ra ja'i jatho ngue dī mpefi da máxyø mmic'eiui na. ⁴⁴ A nu'ahua ya, nu'a da ne dī m'met'o ngue gätho yø amigo ya, guehna jatho da gohi ngue nī mefiha na. ⁴⁵ Conque ra N'yohua bí 'yε mahets'i, himbi 'yεε ngue n'narba da mī dī mandatho. Sinoque bí 'yεε ngue dī mpefi da máxyø ja'i. 'Nε hinga høndra 'bäxte da 'yøt'e, asta da du ngue da yaní xandøngu yø ja'i.

Ra Jesús bi 'yøthe ra Bartimeo mī xädä.

⁴⁶ Mī zømp'ua ja ra hnini Jericó ra Jesús, bi thogui nī n'youi yø xädi. Pe xandøngu yø ja'i bi ntet'i. Nup'ua nenihni p'uya, mī hup'ua na ra Bartimeo mī xädä, rá ts'unt'ua ra Timeo. Mī hup'ua ja ra nen'yu ngue apra mēnyu yø ja'i thop'ua. ⁴⁷ Mī bahra xädä ngue nuna ja ngue da thop'ua hudi, guehna ra Jesús ra mmēngu Nazaret. Bi mahra hmafi p'uya, bi 'yembí:

—Damí huεgagui ague Jesús rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembí.

⁴⁸ Nu'ua yø ja'i 'bap'ua mī hura xädä, di hejpi ngue hīndi mmafi. Pe ra xädä p'uya, εna man'na ma'be'pi ngue nts'edi ga mafi, bi 'yembí:

—Damí huεgagui ague rá mbom'meto'i ra David —bi 'yembí.

⁴⁹ Bi m'mähra Jesús ngue øde hmat'i. Bi 'yembyø ja'i p'uya:

—Damí xihmi ngue da εcua.

Bi ma bá ts'ohra xädä p'uya, bi t'embí:

—Da hyu nī mmái ya, ga 'yo, bi ts'o'i'na.

⁵⁰ Ra xädä p'uya, bi 'yemp'ua rá tuhu, bi nangui, asta ra n'nats'i ngue di johya. Bi map'ua bi 'bahra Jesús. ⁵¹ Ra Jesús bi 'yembí:

—¿Te guí nne dī nja'i?

Ra xädä p'uya, bi 'yεna:

—Ague grá xännbate, dī nne ngue dī nzø ma dä.

⁵² Ra Jesús bi 'yembrä xädä:

—Ya da zä guí mma ya, bi zä nī dä ngue guí εc'ei'guí ngue jagä ra ts'edi ga øthe'i.

'Bexpi nzø yø dä ra xädä p'uya. Bi zä bi n'yo ngue bi mep'ua nī ma ra Jesús.

11

Ra Jesús bi yarbua ja ra hnini Jerusalén, pe εspabi yø ja'i, xifi ngue yø dast'abi.

¹ Nu'mø ya nī ma da zømp'ua ja ra hnini Jerusalén, ya 'yop'ua ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. Ja jarbatho ra hnini Betfagé 'nehra hnini Betania. Nuna ra Jesús bi 'yet'i yoho yø xädi. ² Bi 'yembí:

—Nī me na ja ra hnini bí ja na. Nu'mø gä cut'ui ra hnini, guí timmi p'ua da nthat'i n'na ra burru ngue ma'da'yotho, hīnjongui sä. Bá xoqui ngue guá siui ua. ³ Nu'mø to da 'yεn'auí, hanja ngue guí xocui ra burru, guí xihmi p'uya ngue honna Hmu. Pe damí xihmi ngue hīnda ya'atho dī ndäpi.

⁴ Bi ma'ua yoho yø xädi bi 'yet'i. Bi dīmp'ua manthat'i ra burru jonna goxthi ja ra nen'yu. Bi xojp'uya. ⁵ Nu'ua yø ja'i mī 'bap'ua p'uya, bi 'yεn'a n'na nc'ei:

—¿Te 'be'a guí øt'ui? ¿Hanja ngue guí xocui ra burru?

⁶ Nu'ua xocra burru p'uya, bi ma tengutho xi manna Jesús. Nu'ua yø n'yohua p'uya, bi unna nt'edi bi zixra burru. ⁷ Mī zøp'ua 'bahra Jesús, bi gaspa ra burru yø tuhu ngue bi nopa nts'at'i. Bi hyuxra burru ra Jesús, bi ma. ⁸ Nup'ua ja ra 'yu ja ngue da thohra Jesús, xangu yø ja'i nī 'bet'o ngue di tans'yø tuhu pøp'ua ja ra 'yu. Mī'da yø ja'i p'uya, bi sajpa yø xi yø palma ngue pøp'ua ja ra 'yu. ⁹ O made p'ua nī ma yø ja'i ra Jesús. I 'bet'o 'da, bá 'befa 'da. Pe yø ja'i 'da ga matho ngue di johya, i εna:

—Nuna Oja, di japhna rá m'mēnhni 'bucua, guehna tate naya. ¹⁰ Oja di japhna ra dast'abi bá 'benhni ngue di thocra 'befi mī pēhra dast'abi David. Maguesε na Oja bi 'ba mahets'i.

¹¹ Nuna ra Jesús mī yarbua ja ra hnini Jerusalén, bi zømp'ua ja ra nija. Bi nu te øtyø ja'i 'bap'ua. Mī dähra nde, bi mengui, i ma Betania. Bi mē'ua 'de'ma yoho yø xädi.

Ra Jesús bi otra za ngue ra igo.

¹² Mī hyaxp'uya, nuna ra Jesús bá ep'ua Betania bá n'oxi, i ma Jerusalén. Nup'ua ja ra 'yu p'uya, bi zä ngue tu manthuhu ra Jesús. ¹³ Bi hyanda n'na nza ra igo ngue ya

xi 'dogui xanho. Bi ma bá nu ngue'mø di zædi. Pε hinguí zædi, porque hinga pa p'æ ngue di nzædi. ¹⁴ Bi 'yø'æ yø xædi te bi xihra za, ngue bi 'yεmbi:

—Ya hinni mantho di nzæhni ndät'ä ya grá za —bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi 'yetyø ja'i mi mpäp'æ ja ra nija.

¹⁵ Nuna ra Jesús, nu'mø mi zømp'æ ja ra hnini Jerusalén, bi map'æ ja ra nija. Nu'æ yø ja'i mi mpäp'æ thinnija, da gue'æ mædi ntäi, gä bi 'yēt'i. Nuya yø ja'i di pøspa yø mεnyu yø ja'i yar'æ ni 'yεhε, bi 'yennbæ yø mεxa. 'Nε bi 'yennbæ yø nthuts'i'æ pä yø paloma. ¹⁶ Nu'æ yø ja'i ja te ha, ya hinda japi da thop'æ ja ra thinnija. ¹⁷ Bi 'yεmbyø ja'i p'æya:

—Nup'æ ja ra Maça Libro, nt'ot'i p'æ ra hya ngue Oja i εna: “Nuna ma ngungä, ni hu ngue ra ngunga mhmat'Oja na, 'nε ja ndanne ua gätho yø ja'i 'bæ'a nximhäi”. Pε nu'æhæ, guí øthæ ngue ja di mpeti ua yø bε.

¹⁸ Pε nu'æ yø hmu yø mmäcja 'nεhyø xännbate ngue ra ley mi badi te bi 'yøtra Jesús, hinguí nnu manho. Bi hyoni ha di japi ngue da hyo ra Jesús. Pε hinga 'bexpi zä ha di japi, porque supi di mbøcue yø ja'i. Porque nu'æ yø hya xännbate ra Jesús, gä di 'yødyø ja'i. ¹⁹ Mi dähra nde p'æya, bi bømp'æ ja ra hnini ra Jesús, bi mε yø xædi.

Jatho da 'yεc'ei yø ja'i ngue Oja di unni te da yäpi.

²⁰ Mi hyaxpæya, bi thop'æ 'bähra za ngue ra igo. Bi nu ra za p'æya ngue xi 'yot'i astä yø 'yæ. ²¹ Ra Bedu p'æya bi zo rá mmæi'a te ra hya xi manna Jesús. Bi 'yεmbæya:

—Ague grá xännbate, nuna ra za gá sæ hmande, gue xä 'yot'i —bi 'yεmbi.

²² Mi dähra Jesús, bi 'yεna:

—Damí 'yεc'ei ngue nu'mø guí mmat'Ojahæ, yøtra Xuua. da mäxahæ Oja. ²³ Nu'mø guí εc'ei hæ xanho ngue gue'a nnu manho Oja ngue di nja'a te guí xihmæ, 'nε hinguí yøbæni ni mmæihæ, da zä guí 'yεmphæ ra nyuni ja næ: “Damí 'uegue grá nyuni, i map'æ ja ra jathe”, guí 'yεmphæ. Ra nyuni p'æya, da 'uegue, di map'æ guí xihmæ ngue di ma. ²⁴ Janangue dí xi'ahæ, nu'mø te guí äphæ Oja, damí 'yεc'ei hæ ngue di 'da'ahæ Oja te guí äphæ. Oja p'æya, da 'yøt'e ngue di nja'a te gui

'yäphæ. ²⁵ Nu'mø guí mmat'Ojahæ, 'nε bi zo ni mmæi ngue hinguí nnu manho te øt'a ni mmic'eiui, damí punnbi, n'namhma ngue xquet'a di pun'na ni Papá hæ bi 'bæ mahεts'i. ²⁶ Pε nu'mø ngue hin gadi punnbabi ni mmic'eiui, xquet'a hinda pun'na ni Papá hæ bi 'bæ mahεts'i 'mø.

Ra Jesús bi t'änni to bi unna nt'edi te øt'e.

²⁷ Ra Jesús, mi zømp'æ ja ra hnini Jerusalén, i 'yop'æ ja ra nija. Bi guatyø hmu yø mmäcja p'æya, 'nεhyø xännbate ngue ra ley, 'nεhya yø n'yohæ 'bet'o p'æ ja ra nija.

²⁸ Bi 'yεmbræ Jesús:

—Ague n'yø, çhanja te guí øt'e? çTo bi 'da'i ra nt'edi'a te guí øt'e?

²⁹ Mi dähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nugä xquet'a gä øt'ahæ n'na ra nt'änni ya. Pε gue guí xicjæ hanja'a ra hya gä än'nahæ, n'namhma ngue xquet'a gä xi'ahæ to bi 'dacä ra nt'edi'a te dí øt'ä ua. ³⁰ Xiya, çte'o bi unna nt'edi ra Xuua ngue bi xixyabi yø ja'i? çUa Oja bi unna nt'edi, uague yø ja'itho rá nt'edi'a te bi 'yøt'e?

³¹ Yø ja'i p'æya, di n'yänni te di dadi. Di n'yεmbi:

—çTeni 'bε'a gä xihmæ ya'mø? Nu'mø gä xihmæ ngue Oja bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, da 'yεnjæ p'æya: “Xina ra hya bi manna Xuua conná ngueque, çhanja ngue hinga 'yεc'ei hæ 'mø?” da 'yεnjæ p'æya. ³² A nu'mø gä xihmæ ngue yø ja'itho bi unna nt'edi te bi 'yøtra Xuua, ya nts'udyø ja'i —di n'yεmbi.

Rá nzεgui p'æya, bi zänyø ja'i ngue ya hinte da xifi te'o bi unna nt'edi'a te bi 'yøtra Xuua, i supi di mbøcue yø ja'i. Porque gätho yø ja'i εc'ei ngue rá pøngahya Oja na ra Xuua. ³³ Janangue bi 'yεmbæya:

—Hinda pacæhe to bi unna nt'edi'a te bi yøtra Xuua.

—Mi dähra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ya hinga xicjæ na ra hya dí än'nahæ, ni xinga guecä gä xi'ahæ to di 'dacra nt'edi na te dí øt'e.

12

Ra Jesús i hyεjpa ra hya n'na ra huahi ngue ra jomhmi.

¹ Nuna ra Jesús, bi hyoni te guí hyεjpa yø hya bi xihyø ja'i. Bi 'yεmbi:

—Mì 'b'a n'na ra n'yohu ngue bi 'yòt'a n'na rá nuá'uva. Bi fòt'e gá rá hái. Bi hoqui haru da de'myø uva 'mø bi nja. 'Nε bi hocra n'nøque haru da mihra máhui. Bi hyoni to da gonhui rá huahí, n'namhma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mmēhui'a te di tocabi. Bi ma yap'atho ra mmēhui p'aya. ² Mì zōnna pa da thacyø uva p'aya, nuna ra mmēhui bi menhna n'na rá hmiqúi ngue da tu yø uva di tocabi. ³ Pε nu'u yø mēfi mambi 'bap'u bí ja ra huahí, bi bentra hmiqúi 'mø mi zōmp'u 'bui. Bi uní, bá erbaya. Pε hinte bi unni. ⁴ Ra mmēhui p'aya, mahombi menhman'na rá hmiqúi p'u bí ja ra huahí. Nu'u yø mēfi ya mambi 'bap'u, hōmbá mbøcue. Bá pūndothobi rá hmiqúi ra mmēhui. Bá serpa rá ya. ⁵ Ra mmēhui p'aya, mahombi menhman'na rá hmiqúi. Pε ya bá tho'a bi mennbaya. Bi sigue bi mennbabi m'ida p'aya. Ngut'atho bi ørpe, 'b'u i'da bi pət'i, 'b'u i'da bi ho.

⁶ Nuna ra mmēhui p'aya, mi si n'na rá ts'unt'u ngue emmēi di madí. Ya emp'aya: “Ma ga penhnä nā mā ts'unt'u ya. Nu'mø bi nu yø mēfi nā, da nu mansu, porque mā ts'unt'u nā”, i enā. ⁷ Pε nu'mø mi zōmp'u 'bāhyø mēfi nā rá ts'unt'u ra mmēhui, di 'yεmbyø mēfi: “Nuna ya, guehna ra ts'unt'u ja ngue da gohmi ra huahí naya. Ma ga hohu ya, n'namhma ngue ya mā mmētih ra huahí”, di 'yεmbi. ⁸ Bi bennbaya ngue bi hyo. Bi ma bá emma xòts'e ra huahí p'aya.

⁹ Nuna ra Jesús, bi 'yānyø ja'i, bi 'yεmbi:

—Xi'mø ya bi nja ya yø hya dí xi'ahu ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmēhui? Siempre da ma ra mmēhui p'aya, da ho yø mēfi conhui rá huahí. N'nan'yo m'ida yø ja'i di fātra huahí p'aya. ¹⁰ Guí pahma xanho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue enā: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyōnnigu, guehna ra do brá 'bebo p'u brá fu ra jado naya. ¹¹ Nguna ra hya xa nzän'Oja ngue di nja. A nuju p'aya, dí emhma ngue mazihotho te øt'Oja”, enna hya.

¹² Ra Jesús hōntho bi xihyø ja'i ya yø hya ya, bi ne yø ja'i xti bentra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hya bi hycra Jesús. Pε himbi zä xti

bent'i, porque supí di mbøcue m'ida yø ja'i. Janangue hinte bi japi.

I nnepyø nsuiui ra Jesús ngue da 'yεmbi hinguí ja ts'edi di njutra mēnyu njui.

¹³ Nuya 'da yø fariseo, da gue'da yø ja'i ra Herodes, bi 'benhni ngue da jūjpatho hái te ga ya ra Jesús, para ngue da zāp'u di yapa m'mefa. ¹⁴ Bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, dí pacähe ngue grá hoga n'yohu, porque gá pōmmanho ra hya guí mma. 'Nε hinguí su'a te mbēn'na'i yø ja'i. Madague'a ja yø cargo 'da yø n'yohu gui yauí, pε hinguí su gui xifi ndana ra hya majuaní. Sinoque majuaní ngue guí xännbate'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohu. Damí xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra mēnyu ähra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yεmbi.

¹⁵ Pε ra Jesús ya padí te mbēnnbabi yø ja'i ngue'a ra nt'änni ørpe, bi 'yεmbaya:

—¿Hanja ngue guí sāmhyagahu? Damí 'yurcahu ra mēnyu —bi 'yεmbi.

¹⁶ Bi unna mēnyu p'aya ngue da nu. Mì nu ra mēnyu ra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿To rá hmi nā n'youi ra mēnyu ja ua? ¿To rá thuhu nā ra thuhu n'youi ra mēnyu?

Mì dahyø ja'i yauí ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yεmbi.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i yauí:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthu ya, damí unhnu ra mēnyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'aya, damí unhnu'a te di tocabi.

Nuna ra hya i dahra Jesús, di 'yødya yø ja'i yauí.

Bi manna Jesús ngue di benbate yø ánima.

¹⁸ M'mefa p'aya, bi ma 'da yø saduceo, nuya embi ngue hindí benbate yø ánima. Bi 'yεmbra Jesús:

¹⁹ —Ague grá xännbate, nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'u ra hya ngue enā: nu'mø bi du n'na ra n'yohu, 'nε hindí m'mahyø basi, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohu ra ánima, gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'mahyø basi tengutho 'mø xti m'mahyø basi ra ánima.

²⁰ A nuyá, xi'mø di 'b'u i yoto ma'yohu ngue edadi ncu ya. Nu'a ra n'yohu mā da, di nthati. Pε da 'yεhra pa da du, 'nε hindí m'mahyø basi. ²¹ Janangue nu'a rá n'yohu

ra ánima m'mefa bi m'mai, go di nthatui ra 'danxu'a. Pe xquet'a da du ra n'yohu 'ne hindi m'mahyø basi. Nu'a rá hyu rá n'yohu p'uya, hõndi nthatui ra 'danxu 'mø bi du rá n'yohu. ²² Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du rá ndø, asta gue'mø bi du gä yoto ma'yohu. Gä di nthatui ra xisu, 'ne gä bi du yø n'yohu. Pe himbi m'mahyø basi. Rá nzeGui p'uya, da du ra xisu. ²³ A nuyá, xi'mø ra pa daní bennate yø ánima ya, ¿ndana gue'a ya yoto ma'yohu rá mmeti ra xisu? Porque gä bi m'mahmi.

²⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i yaui:

—Hinguí padí ha rá nja ra hya guí mmamhmu. Porque hinga guerp'u gä ndinni mmaih'u'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. 'Ne hinguí pahma hangú rá ts'edi Oja i ja. ²⁵ A nu'mø bi bennate yø ánima, da gohi tengutho yø anxε Oja, ya hindi nthatyø ja'i. ²⁶ Nup'u ja ra hya bi 'yotra Moisés, ja di nequi p'u ngue di bennate yø ánima. Porque nt'ot'i p'u ra hya bi man'Oja 'mø mi nyap'u bi nzø ra ndat'o, ngue bi 'yena: “Guecä drá Ojagä ngue ra Abraham. Drá Ojagä ngue ra Isaac. Drá Ojagä ngue ra Jacob”, bi 'yen'Oja. ²⁷ Ja di nequi p'uya, ngue nup'u 'bu Oja, hinguí tu yø te yø ánima. Janangue hinguí padí ha rá nja'a ra hya guí mmamhmu.

Nuya yø hya di manda Oja, bi manna Jesús ndana ra hya ma datho ja ts'edi da yøtyø ja'i.

²⁸ Nu'a n'na ra xänbäte ngue ra ley, bi 'yøde ha i dapra hya yø ja'i mi yaui ra Jesús. I nnu ngue bi dadí xanho. Bi 'yembuya:

—Xiya yø hya di manda Oja p'u ja rá ley, ¿ndana ra hya exa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i?

²⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuya yø hya di manda Oja, nuna exa ma datho di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ena: “Ague gyø judíohu, dami 'yøhmua na ra hya ja ua. Nuna ra Hmu ma Ojahu, 'dase na. ³⁰ Dami ja ndummui ngue mathoguitho guí mahmu Oja co gätho ni mmaihmu. Hõnt'a guí mbemhmu'a”. ³¹ Nuna rá yoho ra hya di manda Oja, 'ne di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i, guehna ra hya ngue ena: “Dami mahni mmic'eiui tengutho gni ne ngue di

ma mamadi'i”, enna hya. Guehya yoho yø hya di manda Oja ya, 'ne tate di ja ts'edi Oja ngue da 'yøtyø ja'i. Guehya yø hya 'bet'o ya ngue gätho mi da yø hya di manda Oja.

³² Mi dahra xänbäte ngue ra ley p'uya, bi 'yembi:

—Xanho te guí mma grá xänbäte. Majuaní te guí mma ngue nuna Oja ma Hmuhu 'dase na. ³³ Guehya yø hya ma datho ja ngue da 'yøtra ja'i ya, da hyahrá mmui ra ja'i ngue di ma Oja, 'ne di mahrá mmic'eiui. Nu'mø ngue ngu'a dí øthu p'uya, ya man'natho nnu manho Oja te dí øthu p'uya, ngue'u yø 'bøt'e ørpa yø ja'i p'u ja ra nija, da gue'u mi da yø cosa ma t'unni Oja.

³⁴ Bi nu ra Jesús ngue padí te mman'a ra n'yohu yaui, bi 'yembuya:

—Ya mi zits'etho gadi 'bedi ngue guí so rá 'ye Oja —bi 'yembi.

Mi xifi tengú na ra hya na p'uya, ya hinni mantho tema hya hõnxta 'yányø ja'i ra Jesús.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hingra ja'itho.

³⁵ Nuna ra Jesús bi xänbäte ra hya yø ja'i p'u ja ra nija. Bi 'yembi:

—Nuna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi, yø xänbäte ngue ra ley p'uya, i mman'u ngue dague'a n'na'u yø mbom'meto ra David. Pe nugä ga xi'ahu hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto ra David, pe nuna i hma, hingra ja'itho na. ³⁶ Porque ra David, gue'a ra Espiritu Santo bi bennabi ra hya bi 'yot'i, ngue bi 'yena: “Nuna Oja, nu'mø mi zøjbagui ma Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yembi: Dami micua ja ma 'yεigä ya, asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gätho'u ni nsuiui”, bi 'yembi. ³⁷ Ja di nequi p'uya ngue ra David, nu'mø nnønna Cristo, ni huñi ngue rá Hmu. Janangue ra Cristo di nequi ngue hingra ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto ra David.

Bi xihyø ja'i ra Jesús ngue di mfädi xanho, hinda hyätyø xänbäte ngue ra ley.

Xandøngu yø ja'i 'bup'u ja ra nija. Nuna ra hya xänbäte ra Jesús, januaní ngue yø mmui ga 'yøxyø ja'i. ³⁸ Bi sigue bi xänbabi ra hya yø ja'i ra Jesús. Bi 'yembi:

—Damí mfähm xanho ya, 'yo di hä'ahü yø xännbate ngue rä ley. 'Yo guí øthü tengütho gä 'yo'ü. Porque di ho ngue söt'a häi yø he. 'Nε di ho ngue di respeta yø ja'i ha gui zengua p'ü ja rä täi. ³⁹ Nüp'ü ja yø nija p'üya, i huantho yø nthuts'i tate xanho ngue ja hüp'ü. Nüp'ü øt'a ngo yø ja'i p'üya, xquet'a nne ngue tate xtänho ha dä mi. ⁴⁰ I tunnba yø ngu yø 'danxu, i häti ngue embi di xännbi te pets'i. Nunä rä hyä gä ngorpa yø dä yø ja'i p'üya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne dä 'yεmbyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohü. Pε nuyá, guehya mathoguitho rä castigo dä thohya ngue gätho mi'da yø ja'i.

N'na rä 'danxu bi unna mēnyu Oja.

⁴¹ Nunä rä Jesús, mi hüp'ü ja rä nija ha ja rä huada ütyø mēnyu yø ja'i. Hεti ha gä yatyø mēnyu yø ja'i p'ü ja rä huada. Bi nü xangu yø ja'i ngue yø mmεmμεti xandøngu rä mēnyu di üni. ⁴² Bi nü n'na rä 'danxu ngue rä zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'ü ja rä njämēnyu. ⁴³ Bi zonhyø xädi rä Jesús, bi 'yεmbüya:

—Majuani dí xi'ahü ngue rä zibøhyoya nä rä 'danxu bi unna mēnyu ya, pε man'natho nnu manho Oja rá mēnyu bi unna, hinda gue'ü yø mēnyu mi'da yø ja'i di üni. ⁴⁴ Porque nuyá mi'da yø ja'i, yø mmεmμεti ya, pε gue'a rá mēnyu xa pongui di üni. A nunä rä 'danxu, zits'ü drá mēnyu mi hä. Mi ja ngue xta nzi rá mēnyu bi üni.

13

Bi manna Jesús ngue bá εp'ü rä pa da xotra nija.

¹ Mi bömp'ü ja rä nija rä Jesús, nunä n'na rá xädi bi 'yεmbi:

—Agué grá xännbate, nü rä nija, gue xandønnoho yø do n'youi. 'Nε mazihotho yø hmj yø do.

² Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ahá, mazihotho gui nεqui rä nija. Pε nunä rä nija naya, bá εp'ü rä pa dä xotyø ja'i nä. Xøgue di nxüdi, hin hapü nmi nεqui rä nija.

Bi manna Jesús te ja ngue di nja hante rá nzεgui yø pa.

³ Nüp'ü ni hyandra nija, ja ni gop'ü rä nyuni bí ja rä mbonza ja yø olivos. Ja i mep'ü yø xädi rä Jesús. Nüp'ü bi zøni, bi mi. Bi guatra Bεdu p'üya, connä Jacobo, rä Xuua, rä Andre. Bi nyasεui rä Jesús, bi 'yεmbi:

⁴ —Dí nne gui xicje njäm'mø di nja ya yø hyä gui mmanya, ngue dä xotra nija yø ja'i. ¿Tema hmεya di nja'mø ya ni ma dä zønna pa di nja nä te gui mmanya?

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø xädi:

—Damí mfähm xandønho, 'yo guí nne to dä hyä'ahü. ⁶ Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue dä 'yεmbyø ja'i: “Go guecä drá Cristogä ya”, dä 'yεmbi. Gue'a di hyät'i xangu yø ja'i'a p'üya. ⁷ Nu'mø gä 'yøhmü ngue ya ja yø datünhni, ogue gui 'yøhmü ngue ya ja ngue di nja yø tünhni, 'yo sä gui sühü. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pε hinga gue'ü yø hmεya'ü ngue rá nzεgui. ⁸ Dä nangyø nación ngue dä 'yörpa rä tünhni mi'da yø nación. Dä nangyø dast'abi ngue dä 'yörpa rä tünhni mi'da yø dast'abi. Di 'yan'ahäi ndap'ü bi zä. Di nja yø thuhü. Ja dä füp'ü rä n'ü ja ngue dä tho'a m'mεfa yø ja'i p'üya.

Bi xihyø xädi rä Jesús ngue dä zä rä n'ü, dä ts'ü.

⁹ Damí mfähmü. Porque dä 'yεhra pa ngue dä ts'ixahü fädi. Dä mep'ahü yø ja'i p'ü ja yø nija. Dä ma mä dä'ahü p'ü 'bähü dast'abi. Di ndä'ahü p'ü 'bähü gobierno. Nguna dä ja'ahü yø ja'i ngue gui εc'εigahü. Ngue nguna di nja'ahü, nu'mø ya gdj yahü yø ts'üt'abi, ja gui xihmü p'ü rä hoga 'da'yo hyä p'üya. ¹⁰ Hante ngue dä zε'a te ja ngue di nja, nunä rä hoga 'da'yo hyä jatho ngue dä ma ma'yoni gä rá ngüni nximhäi. ¹¹ Nu'mø bi ma mä bent'i'ahü, 'yo sä di tü ni mmähü'a rä hyä ja ngue gui xihmü rä ts'üt'abi. Porque nü'a rä ora gui dä ni hyahü p'ü ja rä ts'üt'abi, gue'a rä Espiritu Santo di bεn'nä rä hyä gui xihmü rä ts'üt'abi. Ya hinguñi n'yomfεnise gui jεcju rä hyä gui mmähmü. ¹² A nü yø n'yohü εc'εigui, di dāse'ü yø n'yohü hinguñi εc'εigui ngue dä tho. Yø papá p'üya, nu'mø bi 'yεc'εigui yø basj, di dāse yø basj ngue dä tho. Yø basj p'üya, nu'mø bi 'yεc'εigui yø papá, di dāse yø papá ngue dä tho. ¹³ Ndap'ü bi zä dä zü'ahü

yø ja'i ngue guí εc'εigah. Pε nu ra ja'i hinda hyεgagui, xinda hangu ra n'ua da thogui, gá da zeti, guehna ra ja'i di nyanná te na.

14 Xquet'a guí nnuhna ngue di nja ya yø hya bi manna pøngahya Daniel, ngue nup'ua ja ra xεqui hin'yua ra nt'edi di m'mahyø ja'i, ja da 'yorbua ra nts'oní yø ja'i. (A nuyá, nu ra ja'i di xádi, di n'yo rá mmái 'mø bi nu ngue di nja ya yø hya ja ua.) Nu'mø gá nuhna ngue ya bi nja'a p'uya, nu yø ja'i di 'bap'ua ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'ua ja yø xanthø. 15 Nu ra ja'i di tømha xøts'e rá ngu, 'yo di εna ngue di ma mbo rá ngu ngue te da ha, sinoque da 'dagui. 16 Nu ra ja'i di 'yo rá 'bεfi, hīndi ma rá ngu ngue da ca rá tuhu, sinoque da 'dagui n'nahmantho. 17 Pε huεcate yø xisu di hadyø basi'a ra pa'a, ogue di sadyø basi. 18 Damí 'yáphua Oja ngue nuya yø hya ya, hīnda gue'mø ra pa ngue xta nse di nja. 19 Porque xandøn'atho te da thohyø ja'i na ra pa na. Nu te di nja, hīnjam'mø xa nnu yø ja'i ngue xa njap'ua asta gue'mø mambá fua nximhäi. 'Nε ya hīnni mantho da hnu ngue mahøndi njap'ua. 20 Nuna Oja, ya xa nzänni ngue hīnga ya'atho yø pa di nja na ra ndate na. A nu'mø ngue ya'atho di nja, ya hīnjonda bongui. Pε da 'yøt'e ngue da thotho, porque Oja di mahya yø ja'i ya xa huanhni.

Rá Jesús bi ma ngue di n'yo xangu yø ja'i da ne ngue da hyätya yø ja'i ya εc'εi.

21 Nu'ua yø pa'ua, 'yo sä guí εc'εihua ya yø ja'i da 'yεn'ahua: "Nūua, ja bí 'bucua ra Cristo", ogue da 'yεn'ahua: "Ní guehna ja bí 'buhna", da 'yεn'ahua. 22 Porque xangu yø ndøbethani di n'yo ngue da 'yεmbyø ja'i: "Go guecä drá Cristogä ya", ogue da 'yεmbi: "Go guecä rá pøngahyagä Oja ya", da 'yεna. 'Nε da zä da 'yøtyø milagro. Nuya yø milagro da 'yøt'e, guehya da ne ngue di hyätyø ja'i nuya yø thanhni Oja ya. 23 Mami n'uní da thä'ahua. Janangue dadi 'bet'o'ahua ya yø hya ja ngue di nja m'mεfa.

Bi manna Jesús ngue mahonda εcua ja ra ximhäi.

24 Nu'mø bi tho'ua yø ndate di nja, di m'mεxui ra hyadi 'nehra zana. 25 Da tähyø sø bí ja mahets'i. Nu te gá bí ja maya, gá di pädi ha thogui. 26 Da thandra N'yohua di

'yε mahets'i ngue da n'youi ra gui. Da hnu ngue maguesε, porque mathoguitho ja rá ts'edi. 27 Nu'ua yø anxε da n'youi, da mēnhni gá rá nguní nximhäi, ngue di pεrpabi yø ja'i nuya xa huanhni.

Bi nhyεpabi ra hya n'na nza ra igo.

28 Damí pahma na ra hya ga hyεcä ya, ngue gdá hyεpabi ra hya n'na nza ra igo. Nu'mø ya bi c'amyø 'yeza ngue bi 'dogui, guí pahma p'uya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. 29 Nguna ra hya ja ngue di nja ya. Nu'mø gá nuhna ngue bi nja ya yø hya dí xi'ahua ya, damí pahma ngue ya xma nguerpætho ga ma εhε. 30 Nuya yø hmεya dí xi'ahua ya, damí pahma ngue guehya di nja ya, hante ngue da du yø ja'i 'buhyø pa ja p'uya. 31 Nu te bí ja maya, 'nεcua ja ra häi, hīngui zai. Pε nuna ra hya dí mmangä, ja para zantho na.

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue yø mεfi hīngui padi tema pa da zøhyø hmu di manda.

32 I pæε Oja tema pa di nja ya yø hya dí xi'ahua. Ni xīngyø anxε di padi, ni xīnga gueque dí padi tema pa di nja, madague'a ngue rá Ts'ant'ugui Oja. 33 Janangue damí ndø'mætehua, mat'Ojahua hangu ra pa. Porque hīngui pahma tema pa, tema ora ga søcä ua. 34 A nuyá, tengutho n'na ra n'yohua bi ma yap'atho, pε hīmbi zohra hya tema pa da pengui. Nu'ua yø mεfi bi fäti te pets'i. N'na ngu n'na yø mεfi bi zännba yø tarea ja ngue da 'yøt'e. Nup'ua ja ra goxthi, bi 'bämbua n'na ra mängxothi, bi xifi ngue da mädi xanho ra goxthi. 35 Pε nuya bi ma mafäti ra 'bεfi, hīngui padi tema pa da zøhyø hmu. Da gue'ahua ya, damí mfähma xandønho. Porque xquet'a hīngui pahma tema ora da zøhni hmuha, o nuhma ndetho da zøhø, ogue made ra xui da zøhø, ogue ni ma da hyats'i da zøhø, ogue nεcahäi da zøhø. 36 Porque hont'a goma ora da zøhø, pε man'nan'yo mi 'yøthua ngue hīnjondi ndø'mæte 'mø bi zøhø. 37 Nuna ra hya dí xi'ahua ngue gui ndø'mætehua, hīnga høn'athohua dí xi'ahua na ra hya na, sinoque gätho yø ja'i dí xifi ngue di ndø'mæte xandønho.

14

Nuya yø nsaiui ra Jesús ya sänni ngue da hyo.

¹ Ya ma nyo patho di nsännigo yø ja'i ngue ra pascua. Guehna ra pa ts'i ra thuhme hingui n'youi ra íxi. A nu'a yø hmu yø mmäcja 'nēhyø xännbate ngue ra ley, guehna ya rá ya'atho yø pa honi ha di mbentra Jesús ngue da tho. ² Di n'yēmbi:

—A nuyá, hinga gue'mø ra pa ngue ra ngo ga benthua ya, n'namhma hinda nangyø ja'i da yani.

N'na ra xisu bi xispa ra aceite rá ya ra Jesús.

³ Ya 'bup'u ja ra hnini Betania ra Jesús. Exa sihme p'u ja rá ngu ra Simu nuna xi 'yøthe m'met'o ngue mi 'ya rá do'yo. Bi yut'ambo n'na ra xisu ni du n'na ra m'mo aceite ngue ra alabastro. I yup'u ra aceite mazihotho ga yuni, bi ma mahoqui conna paxi ngue ra nardo, pe xandøngu rá muui. Bi 'yøjpa rá 'yuga ra m'mo aceite p'uya, bi xispabi rá ya ra Jesús. ⁴ Bi mbøcue 'da yø ja'i mi 'bup'u, di n'yēmbi:

—¿Hanja ngue bi ma ma'aniho na ra aceite na? ⁵ Xta nzä xta 'bä na ngue xti t'unna mēnyu yø hyoya. Porque man'na xangu xti 'bä ra aceite ngue'a te ra nzäbi tahra ja'i n'na jeya.

Hingui nnu manho yø ja'i te bi 'yøtra xisu.

⁶ Pe ra Jesús bi 'yēmbi ja'i:

—Damī hyehma na ra xisu 'bucua. 'Yogui sahmu, porque xanho te ørque. ⁷ A nuya yø hyoya gui mmamhma, hangu ra pa gui nnuha ya yø hyoya. Da zä gui fäxha te honi hont'a goma ora gui nne gui fäxha. Pe nugä hinga nzamhma ua. ⁸ A nuna ra xisu gui mmamhma, bi 'yørcagui'a te bi zarpabi rá ts'edi bi 'yøt'e. Porque ya bi nja'a te mi ja xti nja'mø dá n'yägui. ⁹ Majuani dí xi'aha ngue nup'u ha da hmanna hoga 'da'yo hya gä rá ngani nximhäi, xquet'a 'nē'a te bi 'yørcagui na ra xisu, da hma. Gue'a di fen'a.

Ra Judas di cutyø hya ha di japi ngue di dä ra Jesús.

¹⁰ Nuna ra Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi ma bá nyau yø hmu yø mmäcja. Bá nhēca hyau yø mmäcja ha di japi di dāpra Jesús. ¹¹ Mi

'yø'a ra hya sihyø mmäcja, asta ra ndijohya. Bi xi p'uya ngue di unna mēnyu. Janangue bi hyonna Judas ha di japi ngue di dāpyø mmäcja ra Jesús.

Yø xädi ra Jesús bi hoqui te da zi'a ra nde bi nsännigo ngue ra pascua.

¹² Ya fahra ngo guehna yø pa ts'i ra thuhme hingui n'youi ra íxi. Nuna ra pa fahra ngo, guehna ra pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue di nzibde ngue ra pascua. Bi yēmbi yø xädi ra Jesús:

—¿Hapū gui nne ga hocähe ra nzibde gdä nsännigohu ngue ra pascua ya? —bi 'yēmbi.

¹³ Bi 'yēmbi yoho yø xädi ra Jesús:

—Ni me na bí ja ra hnini ya. Gui nthēui n'na ra n'yohu ni ma rá ngu, di tu n'na xoni ra dehe. Damī tennui hapu da zoni.

¹⁴ Nup'u ja ra ngu da zomp'uya, damī 'yēnui ra mmēnnigu: “Ra xännbate i ena: ¿Hapū ja ra cuarto ga nzibdehe ma xädi ya, ja ga sähe p'u ra ngo ngue ra pascua?” gui 'yēnui. ¹⁵ Ra mmēnnigu p'uya, da 'yut'au n'na ra dacuarto ya mahoqui, bí ja maya ra tøcangu. Ja damī hocui p'u'a te ja ngue gdä nzibdehu p'uya.

¹⁶ Nuya yø xädi mi yau ra Jesús, bi map'u ja ra hnini bi xifi ngue da ma. Mi zomp'u ja ra hnini, nuna ra hya xi manna Jesús, gue'a bi nja'a. Bi dinna ngu tengutho xi xifi, ja bi hojpa ra nzibde ngue ra pascua p'uya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue padi ndana rá xädi ja ngue di dä.

¹⁷ Mi dahra nde p'uya, nup'u ja ra ngu xi ma mahojpi te da zi, ja bi zomp'u ra Jesús, ni n'youi'u 'de'ma yoho yø xädi. ¹⁸ Mente sihme p'u ja ra mēxa p'uya, bi 'yēmbi yø xädi:

—Nuyá, dí xi'aha ngue nuua ja ra mēxa dí sihmeha, 'bucua n'na nc'ei jügatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di dāgui.

¹⁹ Nuna ra hya bi manna Jesús, emmēi bi du yø mmui yø xädi. Bi mudi bi 'yänni 'da mi da p'uya te'o na i mma, bi 'yēmbi:

—¿Ua go guecä'a gui mmanya? —bi 'yēmbi.

²⁰ Bi 'yēntho 'mø mi dahra Jesús:

—Nuna dí com'be ma mohi ua dí sihme ya, guehna di dāgä naya. Guehna n'na nc'ei ngue gui 'de'ma yohohu naya. ²¹ Majuani ngue ra N'yohu bí 'yē mahets'i da tho'a te ra

n'ua ja ngue da thogui, tengutho nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue di nja. Pe hague ngu ra castigo da thohna ra n'yohua ja ngue di dāgui. Nuna ra n'yohua na, man'na xanho ngue'mø hin xtabá m'mui.

Ra Jesús bi xihyø xädi ngue di nzibde.

²² Mente sihmε ra Jesús, bi hyajman'na ra thuhmε. Mi ja mammadi Oja p'uya, bi xenna thuhmε, bi unyø xädi da zi. Bi 'yεmbi:

—Damī sihu ra thuhmε ja ua ya. Nuna, guehna ma do'yoga na.

²³ Bi decra vaso po rá ngui ra uva p'uya. Mi ja mammadi Oja, bi unyø xädi da zi 'da'its'u. ²⁴ Bi 'yεmbi:

—Nuna po ra vaso ja ua ya, guehna ma jigā na. Porque guehna ra hmeya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi ra 'da'yo cohi øt'aha Oja. Porque nu'a di mfamma ji, xandøngu yø ja'i di nhohyø ts'oqui. ²⁵ Majuani dí xi'aha ya, ngue ya hinni mantho 'dap'ua ga sihu rá ngui ra uva, asta gue'mø bi zønna pa ma'da'yo honga sihu p'ua di manda Oja.

²⁶ Mi juate ra nsihmε p'uya, bi duta n'na ra thuhu ngue εspabi Oja. Bi ma p'uya, i map'ua bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos.

I pahra Jesús ngue da zop'ua m'mefa yø xädi.

²⁷ Ra Jesús bi 'yεmbyø xädi:

—Gätho'aha ya, gui sogaha p'ua di nxui. Porque di nja'a te mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue εna: “Ga øt'ä ngue da du ra mände'yo. Yø de'yo p'uya di n'uεni”, i εna. ²⁸ Pe nu'mø dá bennate, ganī mpaga Galilea, ja ganī tøp'aha p'ua.

²⁹ Ra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Madague'a ngue gä da zoc'a'i p'ua ya mi'da ma n'yohua, pe nugä hinga soc'a'i —bi 'yεmbi.

³⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbrā Bedu:

—Majuani dí xi'i ngue nu'a di nxui ya, tobe hīndi ma'a rá yohmafi ra øni, ya xqui cønga nhyundi, gui mma ngue hingu paqui —bi 'yεmbi.

³¹ Pe ra Bedu p'uya n'nat'a mma ngue bi 'yεna:

—A nu'a, hin'na'a. Madague'a ngue 'dap'ua ga tuui, pe nugä hinga cøn'a'i —bi 'yεmbi.

Gätho'ua mi'da yø xädi p'uya, 'da'igu bi ma.

Ra Jesús bi mat'Oja p'ua ja ra xεqui ni hu ngue Getsemani.

³² Nuna ra Jesús bi mähä yø xädi, bi zømp'ua ja ra xεqui ni hu ngue Getsemani. Nup'ua bi zøni, bi 'yεmbi:

—Damī mihmī ua ya, mente ga thocä mits'ua ni nguehna ngue ga ma mat'Oja —bi 'yεmbi.

³³ Bi thohmits'ua ni nguep'ua ra Jesús, bi me ra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. Bi madi bi där'man'ua rá mmui ra Jesús, mathoguiho ngue bi du rá mmui. ³⁴ Bi 'yεmbyø n'youi p'uya:

—Janjuani ngue tu ma mmigä, nup'ua nna sä, ya ja ngue 'bexca tu. Damī cohmi ua ya, pe 'yogui ahmi —bi 'yεmbi.

³⁵ Ra Jesús bi thohmits'ua ni nguep'ua. Bi m'mεmfo häi p'uya ngue mmat'Oja. Bi 'yöp'Oja ngue'mø da ne, da yani ngue'a ra ndate ja ngue da thogui. ³⁶ Bi 'yεmp'uya:

—Ague ma Papá'i, nu'i, gätho da zä'i. Damī yangui ngue'a ra ndate ja ngue ga thocä. Pe hinga nu'a go ga sannä gue'a di nja'a, sinoque nu te gui sanni, gue'a di nja'a.

³⁷ Mi juadi bi mat'Oja p'uya, bí 'yεp'ua 'bua hyu yø xädi. Pe bi dini ngue ya mi aha. Bi 'yεmbrā Bedu p'uya:

—Ague Simu, ¿hanja ngue gui aha? ¿Ua xinga n'na ora di sä gui 'yā ni t'aha?

³⁸ Damī mat'Oja, 'yogui ahmu. Nu'mø hinga mat'Ojaha, nthambenitho hinda gue'a gui 'yøthua. I nne ni mmui ngue gui 'yøthua na ra hya dí mmangä, pe εmmei cuen'ni do'yohua.

³⁹ Mahømbi zop'ua yø xädi, bi mengbua xpī 'yεhε ngue bá mat'Oja. Tengutho xi man'a m'mεt'o, ngu'a ra hya xi Oja. ⁴⁰ Mambá pengbua, mahømbi dinyø xädi ngue mi aha, porque εmmei netha. Mi dambeni yø xädi ya nzofo, hingu padī te di dadī. ⁴¹ Bi ma'a rá hyu ndi p'uya ngue bá mat'Oja. Mambá pengui, bi 'yεmbyø xädi:

—Gue mahøngui ahmi n'yø. Ga nuhmi, ya bi zønna ora di ndäpyø ts'oc'ei ra N'yohua bí 'yε mahets'i. ⁴² Damī nangui. Ya bá εcua na di dāgui, ma ga ma c'athua ya.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴³ Mente nzohyø xädi ra Jesús, bi zøhna Judas rá n'youi'ü 'dε'ma yoho yø xädi, bá n'youi xangu yø ja'i, bá gü yø juai, bá gü yø za. Guehya yø ja'i xi menhyø hmu yø mmäcja, co 'nεhyø xännbate ngue ra ley, co 'nε'ü yø n'yohü 'bet'o p'ü ja ra nija. ⁴⁴ Nuna ra Judas, ya xi xihyø ja'i tema senya da 'yøt'e, xi 'yεmbi: "Nu'a ra n'yohü ga zenguagä ya, 'nε ga sarpa rá hmi, gue'a guí homhmü'a p'üya. Gui benthü, pε gue mamí thøhmü", xi 'yεmbi. ⁴⁵ Janangue mi zømp'ü 'bähra Jesús, bi guat'i ngue bi zengua. Bi 'yεmbi:

—Agué grá xännbate —bi 'yεmbi.

Bi zarpa rá hmi p'üya. ⁴⁶ Bexpi bentyø ja'i ra Jesús.

⁴⁷ Bi guxrá juai n'na nc'ei rá xädi ra Jesús. Bi zennbabi rá 'yεhε ra 'bet'o mmäcja, bi hyεpabi rá gü. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yεmbyø ja'i bi bent'i:

—¿Ua guí εhmü ngue drá begä, ngue guí cahü yø juai, 'nε guí cahü yø za ngue gui benngahü? ⁴⁹ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hya yø ja'i p'ü ja ra nija. Uangui xtä nzä ja xqui benngahü p'ü. Pε nu te guí ørchü ya, ya bi nja'a te ra hya mmamp'ü ja ra Maca Libro —bi 'yεmbi.

⁵⁰ Gä bi zop'ü yø xädi ra Jesús ngue bi 'dagui. ⁵¹ Nu'mø ya ni zi yø ja'i ra Jesús, bi ntet'a n'na ra ts'ünt'ü. Hønda n'na ra sávana di mpät'i. Xquet'a 'nεhna ra ts'ünt'ü bi ne xti bentyø ja'i ngue xtä nzits'i. ⁵² Pε nuna ra ts'ünt'ü bi guas'yø ja'i ngue bi 'dagui. Bi zop'ü ra sávana mi tuhü, bi ma mangøtho.

Nuya yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío bi hyaspabi ra güenda ra Jesús.

⁵³ Nuna ra Jesús, bi ts'ixpü 'bähra 'bet'o mmäcja. Nup'ü ja rá ngu ra mmäcja, ja bi mpeti p'ü gätho yø hmu yø mmäcja, co 'nε'ü yø n'yohü 'bet'o p'ü ja ra nija, conyø xännbate ngue ra ley, gä 'dap'ü bi mpeti. ⁵⁴ Pε ra Bedu ní 'befa ya'atho p'ü ní ma yø ja'i ní zi ra Jesús. Mi zømp'ü ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi yat'ambo ra dathi. 'Dap'ü bi mihmi yø policia mađi nharpü ja ra sibi.

⁵⁵ Nu'ü yø hmu yø mmäcja co 'nε'ü yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío, 'dap'ü bi mpeti ngue bi nhεca hya, honi ha di japi ngue da 'yεmbi ni 'yup'ü da du ra Jesús. Pε hingui

tini ha di japa hya. ⁵⁶ Xangu yø ja'i bi manyø fehni ngue di yapra Jesús. Pε hindí ntinyø hya ngue da 'da'igu da mamp'ü di yapate. ⁵⁷ M'mεfa p'üya, bi guar'mi'da yø ndøbethani ngue di yapí. Bi 'yεna:

⁵⁸ —Nuna ra n'yohü 'bucua, ya xtä øcähe tema hya xa mman'a m'mεt'o na, ngue mi εna: "Ga xot'a na ra nija ngue ra ja'itho bi hoqui. Rá hyü pa p'üya, dí jap'ü man'na ra nija ngue hinjonni ja'i di hoqui", mi εna.

⁵⁹ Nguna ra hya bi hma, mi'da yø ja'i p'üya, n'nan'yo ra hya i mma. Ya hindí ntinyø hya. ⁶⁰ Bi m'mähra 'bet'o mmäcja p'üya ngue bi 'yεmbrä Jesús:

—¿Te guí mmanna ra hya guí nyap'a'i ya n'yø? ¿Ua hin tema hya gdi thadi? —bi 'yεmbi.

⁶¹ Pε ra Jesús hinte ga ndatho. Ra 'bet'o mmäcja p'üya mahømbi 'yεmbi:

—¿Ua gue'e grá Cristo, rá Ts'ünt'ü'i Oja nuna maguesε?

⁶² Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Ahá, go guecä. 'Nε guí nnuhü ra N'yohü bi 'yε mahets'i dani mmip'ü bí ja rá n'yei Oja nuna jase rá ts'edi. 'Nε da 'yεhra pa ngue hønda εhε, di 'yε mahets'i da n'youi ra guí.

⁶³ Mi 'yøhra mmäcja na ra hya bi manna Jesús, n'na xet'itho rá pahni ngue bi ncue. Bi 'yεmbyø ja'i p'üya:

—Nuya mfadi ya ngue hin te man'na ma testigo dí homhmü ya. ⁶⁴ Ya gä 'yøsehü ya ngue thenmahya Oja. Xiya, ¿te guí mmamhmü na ra hya bi manya? —bi 'yεmbyø ja'i.

Gätho yø ja'i p'üya 'da'igu bi ma, bi 'yεna:

—Nuna, ni 'yup'ü ngue da tho na.

⁶⁵ Bi mahyø ja'i p'üya ngue soxra Jesús. Bi gorpa yø dä conna ulu, 'nε bi mε'mi, bi 'yεmbi:

—Damí padi te'o bi mεp'a'i ya —bi 'yεmbi.

Yø soldado p'üya, xquet'a bi mε'mi.

Bi manna Bedu ngue hingui padi te'o ra Jesús.

⁶⁶ Ya 'bup'ü ja ra dathi ra Bedu. Nu'a n'na ra xisu ngue ra ganí p'ü ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja, bi thop'ü 'bähra Bedu. ⁶⁷ Mi nu ngue di nharpü ja ra sibi, bi za di hεti p'üya. Bi 'yεmbi:

—Nɛ́i nɪ n'youi rā Jesús nuna rā mmɛngu Nazaret.

⁶⁸ Rā Bɛdu p'uya, bi 'yɛna:

—Nu'a rā Jesús guí mmanya, hɪndí pacā te'o nā. Janangue hɪndí pacā tema hya guí nne guí xicya.

Rā Bɛdu p'uya, bi map'u bí ja rá goxthi rā dathi. Hontho bi zɔn'a goxthi p'uya, bi mmahra ɔni. ⁶⁹ Mahɔmbi nu rā Bɛdu'a rā xisu p'uya. Nuna rā xisu bi 'yɛmbyɔ ja'i 'bɛp'u:

—Nuna rā n'yohu 'bɛcua, guehna n'na nc'ɛi yɔ xādi rā Jesús.

⁷⁰ Rā Bɛdu p'uya, mahɔmbi mā ngue hinguí padí te'o rā Jesús. Mí tho hman'na ts'ɛquits'u p'uya, yɔ ja'i 'bɛp'u hɔmbi 'yɛmbrā Bɛdu:

—Majuani ngue nɪ n'youi rā Jesús, porque di nɛqui ngue grā mmɛngu Galilea, nt'ɔdetho'a te gni ya.

⁷¹ Mí dahra Bɛdu p'uya, mahɔmbi 'yɛna:

—Da jacā rā castigo Oja 'mɔ ngue himma juani te dí xi'ah. Pɛ nuna rā n'yohu guí xicj, hɪndí pacā te'o nā.

⁷² Mí juadi bi manna rā hya nā p'uya, mahɔmbi mmahra ɔni. Rā Bɛdu p'uya bi zo rá mmɛi nā rā hya xi xihra Jesús ngue xi 'yɛmbi: “Tobe hɪndí ma'a rá yohmafi rā ɔni, ya xqui cɔnga nhyundi, guí mma ngue hinguí paqui”, xi 'yɛmbi. Mí zo rá mmɛi rā Bɛdu nā rā hya nā p'uya, asta rā zondummɛi.

15

Bi ts'ixpu 'buhra Pilato rā Jesús.

¹ Mí nɛcahāi p'uya, bi mpeti gātho yɔ hmu yɔ mmācja, conyɔ n'yohu 'bet'o p'u ja rā nija, conyɔ xānnbate ngue rā ley, conyɔ n'yohu 'bet'o ngue yɔ judío. Bi nhɛcahya ngue sānni ha di japi di yapra Jesús. Bi durpaya, bi zixpu 'buhra Pilato. ² Rā Pilato bi 'yɛmbrā Jesús:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yɔ judío?

Mí dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Ahá, go guecā tengutho rā hya guí mmanya.

³ Yɔ mmācja p'uya, xangu mɪ'da yɔ hya guí yapí. ⁴ Rā Pilato mahɔmbi 'yɛmbrā Jesús:

—Ya guí ɔse te gāma hya guí nyap'a'i ya. ¿Ua hɪn tema hya gdi thadi?

⁵ Rā Pilato di 'yɔtho ngue hɪn tema hya ga ndatho rā Jesús.

Bi manda rā Pilato ngue da ma macuati rā pont'i rā Jesús.

⁶ Nuna rā Pilato, ja n'na rá costumbre ngue di thɔ'a n'na rā ofādi 'mɔ ja rā ngo ngue rā pascua. Pɛ yɔ ja'i'u huanhni ndana rā ofādi da ma mathɔgue. ⁷ Nu'a rā pa'a p'uya, mɪ ofādi n'na rā n'yohu nɪ hu ngue rā Barrabás. 'Dap'u ofādiui mɪ'da yɔ ja'i ngue yɔ hyote, xi n'ɔt'a tunhni. ⁸ Mí peti yɔ ja'i ngue da xihra Pilato ngue di thɔ'a n'na rā ofādi. ⁹ Rā Pilato bi 'yɛmbyɔ ja'i:

—¿Ua guí nnehu ngue ga thɔcā'a rá dast'abi yɔ judío? —bi 'yɛmbi.

¹⁰ I pahra Pilato ngue rā nts'ɛya ɔtya yɔ mmācja xi dāpra Jesús. Janangue nguna bi xihyɔ ja'i, porque bi ne xti thɔgue. ¹¹ Pɛ yɔ hmu yɔ mmācja ɛmmɛi di hātra ts'edi yɔ ja'i ngue da 'yāpra Pilato ngue di thɔhra Barrabás. ¹² Mahɔmbi 'yɛmbyɔ ja'i rā Pilato:

—Xina rā n'yohu guí ɛmhmɛ ngue rá dast'abi yɔ judío p'uya, ¿te guí nnehu ga japā nā? —bi 'yɛmbi.

¹³ Yɔ ja'i p'uya, xɔgue n'na hmafitho bi 'yɛna:

—Da guatra pont'i nā guí mmanya.

¹⁴ Rā Pilato p'uya, bi 'yɛmbyɔ ja'i:

—Pɛ ¿tema nts'o xa 'yɔ'na p'uya?

Yɔ ja'i p'uya, man'natho ngue mafi, bi 'yɛna:

—Da guatra pont'i nā.

¹⁵ Rā Pilato p'uya, bi ne di hojpa yɔ mmɛi yɔ ja'i mbɔcɛ. Janangue bi thɔhra Barrabás. A nuna rā Jesús, bi xihyɔ soldado ngue da fɛi, 'nɛ da zits'i ngue di cuatra pont'i.

Yɔ soldado thenmahya rā Jesús.

¹⁶ Bi zixyɔ soldado rā Jesús, i map'u ja rā dathi cuarte. Ja bi ma mapeti p'u gātho yɔ soldado. ¹⁷ Yɔ soldado p'uya bi heta n'na rā ulu ngue rā jɛpoi rā Jesús. Ya xi me n'na rā corona ngue yɔ 'uini, bi gāspa rá ya rā Jesús.

¹⁸ I thenmahya p'uya, bi 'yɛmbi:

—I tate nā rá dast'abi yɔ judío ya —bi 'yɛmbi.

19 Bi jännba rá ya co n'na rá t'o. 'Nε bi zots'i. Bi ndantyøhmυ p'υ 'bähra Jesús tengutho 'mø ngue majuanī hnu mansu n'na rá dast'abi. 20 Mī juadi bi denmahya, bi gajpabi rá tuhυ xi hete. Bi hetrá he ya mī he p'uya. Bi zixpuya ngue di cuarta pont'i.

Ya cuarta pont'i rá Jesús.

21 Nup'υ ja rá 'yυ, bi nthεui p'υ n'na rá n'yohυ xpi 'yεhra 'bεfi. Rá mmengu Cirene ná rá n'yohυ, nī hυ ngue rá Simυ. Guehna rá papá rá Alejandro 'nehra Rufo. Nu'υ yø soldado manī zi rá Jesús, bi japra Simυ ngue bi duxra pont'i nuna dá ma macuati rá Jesús. 22 Nuna rá Jesús, i zixyø ja'i p'υ ja rá xequi nī hυ ngue Gólgota. Nuna rá hya ná, i nne dá má ngue rá Njuyaxhmu. 23 Nup'υ bi zonna Jesús, bi t'unna vino n'youi rá mirra para ngue di pumbenibi. Pe rá Jesús himbi ne bi zi. 24 Bi cuarta pont'i p'uya, mī juadi bi nø'mī. Bi ma rá taha yø soldado p'uya ngue to xtá rá taha, gue'a dá gaca n'na xequi rá he rá Jesús.

25 Gato xudi'a rá ora bi ma macuati rá pont'i rá Jesús. 26 Nup'υ ja rá ya rá pont'i bi cuati, bi ma macuati n'na rá letrero xi 'yot'i ngue mmamp'υ te bi ma má'upi. Nuna rá letrero, i εna: "Nuna rá n'yohυ 'bucua, guehna rá dast'abi yø judío ná", εna letrero. 27 'Nε yoho yø bε bi ma macuati rá pont'i, n'na i gohrá n'yεi, n'na i gohrá gaha. 28 Ya bi nja tengutho rá hya mmamp'υ ja rá Maca Libro ngue εna: "Tengutho majapi yø ts'oc'εi, ngu'a dá thogui".

29 Asta huatyø ya yø ja'i thop'υ ja rá pont'i cuarta Jesús ngue thenni. I εmbi:

—A nuya n'yø, dami xorpabi rá nija Oja ya. 'Nε guí εna ngue nhyu patho gdi hojman'na rá nija. 30 Dami nyanse ya, bá cap'υ ja rá pont'i guí cuatya —εmbyø ja'i.

31 Nu'υ yø hmu yø mmäcja p'uya, conyø xännbate ngue rá ley, Gä thenmahya rá Jesús. Di n'yεmbi:

—Mī mmanna rá n'yohυ ngue dá yanyø ja'i. Pe nuyá, hinda zá ha di japi di nyanse ya. 32 A nu'mø majuanī ngue rá Cristo rá dast'abi yø judío ya, dá zá dá cahna ja rá pont'i ya, n'namhma Gä εc'εihυ te dá má.

Xquet'a 'nε'υ yonc'εi 'dap'υ cuathυ rá pont'i thenmahya.

Ya bi du rá Jesús.

33 Mī hyuxyadi p'uya, bi m'mεxui Gä rá ximhäi asta hyu nde. 34 Nu'mø nī ma dá z'ü'i hyu nde p'uya, rá ndøts'edi bi 'yεnna Jesús: —Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —bi 'yεna.

I nne dá manna rá hya ná: "Ma Oja'i, má Oja'i, ¿hanja ngue Gä hyεgagui p'υ?" 35 Ja mī 'bärputho 'da yø ja'i, bi 'yøde te bi manna Jesús. Yø ja'i p'uya di n'yεmbi:

—Nuna rá n'yohυ ná, i nzohra Elías.

36 Nuna n'na nc'εi mī 'bäp'υ, bi ma n'na 'dihitho bá hā n'na xequi rá esponja xa ntudi, bi pop'υ ja rá vino xan'ixi. Bi nøtra t'o p'uya ngue bi cuarpa rá ne rá Jesús ngue dá zuts'i. I εmbyø n'youi p'uya:

—Ma Gä nnuhυ ya ngue'mø dá εp'υ rá Elías i nzofo ngue dá hyajhna ja rá pont'i.

37 Pe rá ndøts'edi i 'yεn'a n'na rá hmafi rá Jesús. Bi du p'uya. 38 Nu'a rá ora'a p'uya, nu'a rá ulu mī zup'υ ja rá goxthi nija, bi xet'i, i gai. 39 Nu'a rá capita mī 'bäp'υ nī hyandra Jesús, bi nu te 'bε'a Gä bi 'yøtra Jesús ha i du. Bi 'yεn'a p'uya:

—Majuanī ngue nuna rá n'yohυ ná, rá ts'ant'υ Oja ná.

40 Xangu yø xisu bí 'bäp'υ yap'utho, hantho te Gä bi nja. Nu'υ yø xisu'υ p'uya, n'youi p'υ rá Salomé, conna Maya nuna rá mmengu Magdala, co 'nehna man'na rá Maya rá mamá rá t'υ Jacobo 'nehra José. 41 Nuya yø xisu ya, nu'mø mambi 'yop'υ ja rá häi Galilea rá Jesús, mī n'youi p'υ nī ma, guehya mī fäts'i ngue di unni te honi. 'Nε xangu mī'da yø xisu 'bäp'υ ngue bi den'mø mī ma Jerusalén.

Ya bi ma nt'äqui rá Jesús.

42-43 Mī 'bäp'υ n'na rá mmengu Arimatea nī hυ ngue rá José, i 'bet'o ngue yø judío, 'nε di respeta yø ja'i. Xquet'a mī tø'mī ngue n'nahmantho di manda ua Oja. Pe comma ngue ya bi nde, ya dá yätra pa ngue rá ts'äya, go guehna rá José bi hya rá ts'edi bi ma bá nyaui rá Pilato, bi 'yäpra nt'edi ngue dá hyajpa rá do'yo rá Jesús. 44 Mī 'yøhra Pilato ngue ya xi du rá Jesús, di 'yøtho hanja. Bi zohna capita p'uya, bi 'yänni ngue'mø majuanī ya xi du, oque hin'na. 45 Rá capita bi má ngue ya xi du. Rá Pilato p'uya, bi unna nt'edi rá José ngue dá hyaxra Jesús. 46 Nuna rá José bi dän'a n'na rá sábana

ngue ra hoga ulu, ngue nu'mø bi hyajpɥ ja ra pont'i ra Jesús, da 'uennbabi rá do'yo. Mi jap'ɥ n'na ra panteón ngue xi ma nt'a'mi p'ɥ ja n'na ra 'bido, ja bi hyaxpɥ ngue bá águi. Bi gotra goxthi conn'na ra ndodo. ⁴⁷ Nuna ra Maya ngue ra mmɛngu Magdala 'nɛhna man'na ra Maya rá mamá ra José, guehya bi máhä ya ngue bi nu ha bi t'águi.

16

Ya bi bɛnnate ra Jesús.

¹ Mi thohra pa ngue ra ts'äya, nuna ra Maya ngue ra mmɛngu Magdala, conna Maya rá mamá ra Jacobo, conna Salomé bi dányø 'yɛthi ya p'ɥya, ngue da map'ɥ bí o ra Jesús, da cots'i. ² Mi hyaxa ra pa ndomingo rá mudi ra pa ngue ra semana, ya pøxyadi, bi map'ɥ bí ja ra panteón. ³ Nup'ɥ ja ra 'yu p'ɥya, di n'yɛmbi:

—Xiya, ¿te'o gue da hyacra do juaxpɥ ja ra goxthi ya?

⁴ Mi zømp'ɥ ja ra panteón, bi nu ngue ya n'nanni 'benna do mi juaxra goxthi, ya xi thaqui. ⁵ Mi yut'ambo, hup'ɥ n'na ra anxɛ he rá t'axca he, ni mihrá hyo ra goxthi ngue n'yei. Bi zu 'mø mi nu. ⁶ Pɛ ra anxɛ bi 'yɛmbi:

—'Yo guí suui. Dí paçä ngue guí hommi ra Jesús nuna ra mmɛngu Nazaret bi cuatra pont'i yø ja'i. Ya hinjo'o ua, ya xa bɛnnate. Damí nuui nɥ ha bi 'bɛgui. ⁷ A nuyá, ni mɛ ya, ni xihmi ra Bɛdu co 'nɛ'ɥ mi'da yø xädi ngue daní døp'ahɥ p'ɥ Galilea ra Jesús. Ja gni nuhɥ p'ɥ tengutho bi xi'ahɥ m'met'o.

⁸ Mi bømma xøts'e ya yø xisu p'ɥya, n'na 'dihitho bi ma, made di johya, made i su. Pɛ hinjonni ja'i xta xifi te xi nu, asta huaqui ngue ra ts'u.

Ra Jesús bi nyai na ra Maya ngue ra mmɛngu Magdala.

⁹ Xuðitho'a ndomingo bi bɛnnate ra Jesús. Rá mudiho bi nthɛui na ra Maya ngue ra mmɛngu Magdala. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mi n'youi yoto yø ts'onthi. ¹⁰ Nu'a te xi nja, go guehna bi ma bá xi hmi'da yø xädi ra Jesús, porque zoni ngue tu yø mmái. ¹¹ Mi 'yøhya p'ɥya ngue ya xi bɛnnate ra Jesús, 'nɛ i mmanna ra Maya ngue ya xi nu ra Jesús, pɛ hingui ɛc'ɛitho te sifi.

Ra Jesús mahømbi nthɛui yoho yø xädi.

¹² M'mefa p'ɥya, ra Jesús mahømbi nthɛui p'ɥ ja ra 'yu mi yoho yø xädi, maní map'ɥ ja ra hñini. Pɛ nu'a ra ora'a p'ɥya, bi 'yøtra Jesús ngue n'nan'yo p'ɥ i nɛqui. ¹³ Nuyá yonc'ɛi ya, bi ma bá xihyø mmixädiui. Pɛ mahøn'a hingui ɛc'ɛitho yø amigo te xifi.

Ya bi nyai gä 'dɛ'ma'da yø xädi ra Jesús.

¹⁴ Rá nɛgui p'ɥya, nuyá 'dɛ'ma'da yø xädi ra Jesús 'darbɥ 'bwi, sihmɛ p'ɥ ja n'na ra mɛxa. Ja mi dannbɛni, ya 'bäp'ɥ ra Jesús. Bi zɥ p'ɥya, ngue hingui ɛc'ɛi 'mø mi sifi ngue ya xi bɛnnate. ¹⁵ Bi xihyø xädi te ja ngue da 'yøt'e, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, ni máhä rá ngani nximhäi ya, gui xihmɥ ra hoga 'da'yo hya gätho yø ja'i. ¹⁶ Nu ra ja'i da 'yɛc'ɛi ra hya 'nɛ di nxixya, guehna di nyanná te na. Pɛ nu ra ja'i hinda 'yɛc'ɛi ra hya, da ma ra castigo. ¹⁷ Nu'ɥ yø ja'i da 'yɛc'ɛi ra hya, da zä da 'yøtyø milagro, porque høntho da 'yäqui ngue ga fäts'i, ya da zä da 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. 'Nɛ da zä da nya yø hya hinxa xädi. ¹⁸ Da zä di bentyø c'ɛya, pɛ hinte da japi. Mada zi ra 'yɛthi ngue ra ndate, pɛ hinte da japi. Da japyø 'yɛ p'ɥ ja yø ya yø därkehi, 'nɛ da zä ha hɛmbi.

Ya bi ma mahɛts'i ra Jesús.

¹⁹ Nuna ra Jesús, mi juadi bi xihyø xädi ya yø hya di 'bɛpi da 'yøt'e, bi ma mahɛts'i p'ɥya, i mmip'ɥ ja rá n'yei Oja. ²⁰ Nu'ɥ yø xädi p'ɥya, bi ma ndap'ɥ bi zä, bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i. A nu'a ra Hmu p'ɥya, i fäts'i ngue øtyø milagro tengutho bi xifi. Nu'mø bi nu yø ja'i yø milagro øtyø xädi ra Jesús, i haxa njuani yø ja'i ngue majuani na ra hya sifi. Da ngut'atho.

Ra Lucas Nuna ra Lucas, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra Jesucristo.

Ra Lucas bi ma hanja ngue bi 'yotra libro ja ua.

¹ Xangu yø ja'i bi ne bi 'yøtra hya, 'nε bi cuatra sɛcua ya yø hya xa nja ua dí 'bãhmɛ. ² Guehya bi cuatra sɛcua'a te gãma hya bi nxãnbate yø mamhya nuya bi nu te gã bi 'yøtra Jesús, asta gue'mø mambá fadi bá xãnbã ra hya yø ja'i. ³ Nugã xquet'a dadi ja ndummɛi dí honi ha bi njap'ɛ bá fadi, asta guehra tiempo ja p'uya. Ague ma ndø'amigo Teófilo, nugã dí nnu manho ngue ga ɛtra hya ga cuarpɛ ja ra sɛcua, ga pɛn'na'i. ⁴ Porque dí nne guí padí xanho ngue majuaní na ra hya bi sãn'na'i.

N'na rá anxε Oja bi ma ngue di m'mɛhna ra Xuua nuna bi 'yotra nxixya.

⁵ Nu'a ra tiempo mi ndast'abi p'ɛ ja ra häi Judea ra Herodes, mi 'bɛ'a n'na ra mmäcja ngue yø judío ni hu ngue ra Zacarías. Nuna ra Zacarías, yø mmimmɛfihɛ'ɛ yø mmäcja tenna ndu ra mmäcja Abías. Nu'a rá xisu ra Zacarías, ni hu ngue ra Elisabet, guehna n'na rá mbom'meto ra mmäcja Aarón. ⁶ Nuya yonc'ɛi ya, nu'a ra nho nne Oja ngue da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. Gä bi 'yøt'ɛ yø hya mmamp'ɛ ja rá ley Oja. Hinjongui pøni da 'yɛmbi ngue hinga gue'a øt'e. ⁷ Pɛ himbi m'mahyø basi, porque mará 'yabasi na ra Elisabet. 'Nε ya gã yø dac'ɛi.

⁸ Nuna ra mmäcja Zacarías, bi tocabi ngue bi zønna ora di m'mɛt'o p'ɛ ja ra danija ngue da danne Oja. ⁹ Nu'ɛ yø mmäcja, ja yø costumbre ngue jɛcra suerte ndana gue'a ra mmäcja da yɛrbɛ ja ra nija dá uhra bopo. Nu'a ra ora'a, bi tocabi ra suerte ra Zacarías ngue da uhra bopo. ¹⁰ Gätho 'bɛ'athi yø ja'i ngue mmat'Oja, mɛnte brá ombo ra Zacarías ngue brá uhra bopo. ¹¹ Ra Zacarías bi nu ngue bi zø'a n'na rá anxε Oja, bi m'mäp'ɛ ja rá hyo ra altar ngue n'yei, ha zø ra bopo. ¹² ɛmmɛi bi nsu 'mø mi nu ra

anxε ra Zacarías. Hinguí padí te da 'yøt'e. ¹³ Pɛ ra anxε bi 'yɛmbi:

—Ague Zacarías, 'yo guí su. Porque da 'yøt'a Oja ngue di nja'a te guí äpi. A nuyá, di m'mɛ'a n'na rá ts'ant'ɛ ni xisu Elisabet. Gdi hutí ngue di Xuua. ¹⁴ Gui johya 'mø bi m'mɛi, di nja'i mpähä. Xquet'a xangu yø ja'i di johya 'mø bi m'mɛi. ¹⁵ Porque da nu manho Oja ni ts'ant'ɛ. Nuna ni ts'ant'ɛ hinjam'mø da zi ra vino, 'nε hinte man'na ma cosa da zi ngue di n'iti. Mɛnte yø pa di m'mɛi, di n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁶ Da 'yøt'e ngue xangu yø judío di 'bãrpa yø mmɛi da 'yɛc'ɛi Oja nuna 'bɛi ngue ra Hmu. ¹⁷ Nuna ra Xuua di m'mɛt'o p'ɛ di ma ra Hmu. Tengutho ra pøngahya Elías ngue bi ma mahatí ra ts'ɛdi, xquet'a di njarbatho ni ts'ant'ɛ ya, da ma mahatí ra ts'ɛdi. Da japyø ja'i di 'bätyø mmɛi, da 'yøt'e tengutho mi øtyø mboxita. Nu'ɛ yø mmɛjmhahya, da badi ngue da dennbabí yø hya yø hoja'i bá dinna hya. Da japyø ja'i ngue di nsäp'ɛ ja yø mmɛi ngue da 'yɛc'ɛi Oja.

¹⁸ Nuna ra Zacarías bi 'yørpa ra nt'änni ra anxε, bi 'yɛmbi:

—¿Hanja na ra hya guí xiqui? Porque nugã ya dá ndø, da guehma xisu p'uya, ya ra dac'ɛi —bi 'yɛmbi.

¹⁹ Bi 'yɛnna anxε p'uya:

—Guecã drá Gabriel. Dí 'bɛcã p'ɛ ja rá hmi rá dä Oja. Go xpã mmengã Oja ya ngue ga xi'i na ra hoga 'da'yo hya dí xi'i. ²⁰ Pɛ nuya ngue hinguí ɛc'ɛi na ra hya dí xi'i ya, guí ngone ya, hindã zã guí nya, asta gue'mø di m'mɛhni ts'ant'ɛ dí xi'i. Nuna ra hya dí xi'i, bá ɛp'ɛ ra pa di nja na.

²¹ Nu'ɛ yø ja'i 'bɛ'athi p'uya, i tø'mi ngue da pønna Zacarías. Dí 'yødyø ja'i ngue ya'atho ra ora bá ombo nnija ra Zacarías.

²² Ya hinguí sä di nya 'mø mambá pøni. Janangue bi bahyø ja'i ngue ja te bá t'uta mbonnija. Ya yø 'yɛtho ga 'yøtra senya p'uya, porque ya hinguí sä di nya.

²³ Nu'mø mi dätã pa ngue øtrã ndanne p'ɛ ja ra nija ra Zacarías, bi ma rá ngu p'uya.

²⁴ M'mɛfa p'uya, mi hya rá basi rá xisu Elisabet. Bi m'marpɛ ja rá ngu, hin hapɛ i ma mɛnte ncɛt'a zana. Ya ɛn'a nbɛmp'uya: ²⁵ “Nguna bi jacã Oja ya, i nnepe ngue ya hinní mantho da denngagui yø ja'i”, i ɛna.

Bi manná anxε Oja ngue di m'mħra Jesús.

²⁶ M̄i dät'a n'nato zana ngue ha rá basi ra Elisabet, nuna Oja hōmbi menhna anxε Gabriel, bi map'ua ja n'na ra hnini ni hu ngue Nazaret, ja ra häi Galilea. ²⁷ Bi ma da nyau n'na ra hmute xisu ni hu ngue ra Maya. Nuná, ya ja ngue di nthatui n'na ra n'yohu ni hu ngue ra José. Nuna ra José, rá mbom'meto ra dast'abi David. ²⁸ Nu'a ra anxε bi zōp'ua m̄i 'bħra hmute, bi 'yēmbi:

—Nná han'na'i ra nzengua ngue gá nthēui rá mate Oja. I nnu manho'i Oja, 'nε man'na di jap'a'i ngue gátho m̄i da yō xisu —bi 'yēmbi.

²⁹ Nu'mō m̄i nu ra Maya ngue 'bāp'ua ra anxε, di 'yōtho hanja na ra hya xifi. I εna: “¿Tegue manzengua'a xicā na?” ³⁰ Ra anxε p'uya bi 'yēmbi:

—Ague Maya, 'yo guí su. Nu'i, gá nthēui rá mate Oja. ³¹ A nuya gui hya ni basi ya, 'nε drá ts'ant'ua'a gui ōni. Nu'mō bi m'm̄i, gdí huṭi ngue ra Jesús. ³² Hinjonda zadi tengua na. 'Nε di hu ngue rá Ts'ant'ua Oja maguesε. Nuna Oja mā Hmuh, da japi ngue di ndast'abi na ni ts'ant'ua tengutho m̄i pēhrá mboxita David. ³³ Janangue di manda para zantho yō judío, 'nε di ndast'abi hinha rá nzegui.

³⁴ Ra Maya p'uya bi 'yōrpa ra nt'anni ra anxε, bi 'yēmbi:

—¿Ha di zā di nja'a guí xiqui, conque tobe hin dadi nthati?

³⁵ Bi 'yēnna anxε p'uya:

—Ra Espiritu Santo da zōp'ua gdi 'b̄i. Nuna Oja maguesε ja rá ts'edi, da zā da 'yōt'e ngue gui hya ni basi. Janangue nuna ra ts'ant'ua di m'm̄i, gā ra nho da n'yo, 'nε di nhuṭi ngue rá Ts'ant'ua Oja. ³⁶ A nuyá, xquet'a 'nε'a ni mēni Elisabet di m'm̄a n'na rá ts'ant'ua ya, 'nε guí padī ngue ya ra dac'ei'a ra xisu. 'Nε t'ēmbi ngue ra 'yabasi na ra xisu na. A nuyá, ya n'nato zana ha rá basi naya. ³⁷ Nuna Oja, h̄inte hēmbi.

³⁸ Bi 'yēnna Maya p'uya:

—Ya dí ōcā na ra hya mman'Oja 'mō. Da jacā Oja na ra hya guí xiqui.

M̄i manna Maya na ra hya na p'uya, bi ma ra anxε.

Bi ma ra Maya di zengua ra Elisabet.

³⁹ A nuyá, nuna ra Maya bi ma n'nahmantho p'ua ja n'na ra hnini rá njap'ua ja yō xantho ja'a ra häi Judea. ⁴⁰ M̄i zōmp'ua ja rá ngu ra Zacarías, bi yat'ambo ra Maya, bi zengua ra Elisabet. ⁴¹ Nu'mō m̄i 'yōhra Elisabet ngue di zenguate ra Maya, ra Elisabet bi 'yanná basi o rá mm̄i. Ra Espiritu Santo bi bēnnbabi ra hya da xihra Maya. ⁴² Bi ts'edi bi 'yēmbuya:

—Man'natho bi jap'a'i Oja ngue gátho m̄i da yō xisu. 'Nε xquet'a bi unná njapi ni basi. ⁴³ ¿Hague ngu ra njama mmadi ja ngue gā ōt'ä, ngue bá εhε bi zengua guí rá mamá mā Hmu? ⁴⁴ Hontho bi zo mā gu ngue gadī zengua guí, nuna mā basi o mā mm̄i bi 'yāni ngue di johya. ⁴⁵ Ra mmēnthi gá nthēui ngue gá 'yεc'ei ra hya bi si'i, porque nu'a te mman'Oja, di nja'a —bi 'yēnna Elisabet.

⁴⁶ Ra Maya bi 'yēna:

—Nugā dí εspabi Oja. ⁴⁷ Di johya mā mm̄i conná nguehna Oja mā yantegā. ⁴⁸ Porque bi 'yōrcagui mā su Oja, 'nε hinga njuanigui, nugā drá mēfitho. Nu ra pa di ma p'uya, gátho yō ja'i da 'yēngu ngue ra mmēnthi dá nthε'be. ⁴⁹ Porque jase rá ts'edi Oja, ¿hague ngu ganho'a te bi 'yōrcagui? Nuna Oja, maguesε na. ⁵⁰ Hangu ra pa di huεcyō ja'i suprá xudi Oja. ⁵¹ I ja ts'edi te bi 'yōt'e. Bi hyejpa yō hya yō ja'i di 'yεts'i. ⁵² Bi 'yensp̄a ja yō nhudi yō dast'abi. Bi japi bi hya ra ts'edi yō ja'i hinga njuani. ⁵³ Bi 'yōt'e ngue mbonguitho te da zi yō ja'i m̄i tumanthuhu. Bi 'yetyō mmēmmeti, h̄indi japi te da hyats'i. ⁵⁴ Bi nja rá yemm̄i conná ngue'ua yō judío m̄i thanne, h̄imbi pumbeni bi m̄ats'i. ⁵⁵ Bi nja tengutho ra hya bi sihma mboxitah̄a Abraham, ngue para zantho da ma mahuequi'ua yō mbom'meto.

⁵⁶ Nuna ra Maya, nhyushna bá m'm̄p'ua 'bħra Elisabet. Bi ma rá ngu m'mēfa p'uya.

Bi mħra Xuua nuna bi 'yōtra nxixya.

⁵⁷ M̄i zōnna pa di ōnná ts'ant'ua ra Elisabet. ⁵⁸ Bi ma di zengua'ua yō besino, 'nεhyō mēni. Bi bahyō ja'i ngue xandōngu ra nho bi 'yōrpabi Oja. ⁵⁹ Ya rá hyato mā pa xi mħra ts'ant'ua, bi ma mhmēpya p'uya, bi njapra circuncisión. Yō ja'i p'uya nnepe di hu ra ts'ant'ua tengutho gui hu rá papá Zacarías. ⁶⁰ Pε rá mamá ra ts'ant'ua bi 'yēna:

—Hin'na. Man'na xanho di hu ngue di Xuua —bi 'yεna.

⁶¹ Bi t'εmbaya:

—¿Hanja? Conque hinga n'na ni mēni ni hu'a ra thuhu gui mmanya.

⁶² Bi t'orpa ra senya rá papá ra ts'unt'u p'uya, ngue t'anni te di hu. ⁶³ Bi 'yá'a n'na ra xithe p'uya, bi cuatra thuhu di ho, bi 'yεna: “Di hu ngue di Xuua”. Gátho yø ja'i p'uya, di 'yøtho. ⁶⁴ Bexque'a ra ora'a p'uya, bi zä bi nya ra Zacarías. Janjuaní ngue di ja mamadi Oja p'uya. ⁶⁵ Gä di 'yøtho'u yø besino'a te bi nja. Gátho'a ra xequi mi 'bui ja ra häi Judea, i mmanyø ja'i te bi nja. ⁶⁶ Gátho ya yø ja'i bi badi te bi nja, di n'yomfēni, 'nε di n'yänni n'na ngu n'na, hague nja'a ya. Di n'yεmbyø ja'i:

—¿Te 'be'a gátho da 'yørmø bi ndan'yohu na ra ts'unt'u na? —di n'yεmbi.

Porque εmmei di unná njapi Oja.

Ja ua yø hya bi manna Zacarías.

⁶⁷ Nuná ra Zacarías rá papá ra Xuua, bi bennbabi ra Espiritu Santo ra hya da ma. Bi 'yεna:

⁶⁸ —Ma ga εspabi na ma Hmu Oja. Porque da εε ua 'bhyø judío ngue di pøhø. ⁶⁹ Da penngahu n'na ra Yante ja rá ts'edi. Guehna n'na rá mbom'meto ra David nuna bi 'yøt'e te nne Oja. ⁷⁰ Nu'mø yø pa xa thogui nguna ra hya bi bennbabi yø pøngahya Oja 'mø mi yat'a ra hya bi nepe bi ma. ⁷¹ Bi ma ngue da yanju p'u 'buhma nsuihu. 'Nε da yanju ngue'u to gä nnu man'uju. ⁷² Bi ma ngue di huε'u ma mboxitahu xa m'mui. 'Nε bi ma ngue nu'a rá maça hya bi xifi, hīndi pumbeni. ⁷³ Guehna ra hya bi yarpabi Oja na ma mboxitahu Abraham. ⁷⁴ Bi xifi ngue da yanju p'u 'buhma nsuihu, n'namhma ngue ya hinga su ga thannehu Oja. ⁷⁵ 'Nε ga nsuphu, gä ra nho gdá n'yohu mente ra pa ga m'muhmu. ⁷⁶ A nu'i grá zits'unt'u, gdi hu ngue rá pøngahya'i na Oja maguese ya. Porque gui m'met'o ngue gui xojpa yø mmui yø ja'i hante dá εhra Hmu. ⁷⁷ Nu'i gui japi da bahyø ja'i ngue ya da ma nhyani, 'nε di mpunnbabi yø ts'oqui. ⁷⁸ Nuná Oja di macju, 'nε di huεgahu. Tengū ra hyadi di yor'mø ma pa, asta maya bi nεxrá nyot'i søcua ja ra häi. ⁷⁹ Nu'u yø ja'i 'bu 'bexui da

zä da dinna 'yu. Njarbutho ya, nuya yø ja'i xants'o ga 'yo, ya ja ngue di nthēui ra ndate. Da xojpa Oja yø mmui. Da japi da bahyø ja'i ha di nhojpaui Oja —bi 'yεnna Zacarías.

⁸⁰ Man'na ni zacra ts'unt'u, bi nte 'nε man'na ni ba Oja. Pe bá m'mup'u ja ra dapo asta gue'mø mi zonna pa da xihra hya yø judío.

2

Ya bi mihra Jesús.

¹ Nu'u yø pa'u p'uya, gátho'u yø nación di manda ra dast'abi Augusto, bi manda ngue da ma nsots'i ra censo. ² Guehna rá mudi ra censo bi ma nsots'i 'mø mi ndast'abi ra Cirenio p'u ja ra häi Siria. ³ Gátho yø ja'i, ja ngue da map'u ja ra hnini xa m'mahyø mboxita, ngue di cuatyø thuhu. ⁴ Janangue nuna ra José bá nεxp'u ja ra hnini Nazaret ja ra häi Galilea, i map'u ja ra hnini Belén ja ra häi Judea mará mmengu ra David. Porque ra José, rá mbom'meto ra David. ⁵ Bi ma ra José di cuatrá thuhu conna Maya rá xisu. Nuná ra José himbi dährá xisu, pe ra Maya ya ha rá basi. ⁶ Mente 'bup'u ja ra hnini Belén, nuna ra Maya bi zonna ora di m'meni. ⁷ Bi m'muhrá mudi ts'unt'u. Bi 'ue ra ulu 'mø mi mi. Bi gärbu ja rá mosa yø fani, porque hin'yü ha di nsäya, hinda hōnnbu ja ra ngumfani i sä.

Bi zøhyø anxe p'u 'bhyø mändε'yo.

⁸ Mi 'bup'u yø mändε'yo p'u jon'a Belén, madi haxpu ngue fädi gä ra xui yø dε'yo. ⁹ Mi dambeni, ya 'bup'u n'na rá anxe Oja. Rá nyot'i Oja p'uya, bi yot'i gátho p'u 'bui. Pe εmmei bi nsu. ¹⁰ Ra anxe p'uya bi 'yεmbi:

—'Yo gui suhu. Porque nná han'nahu ra hoga 'da'yo hya ya, 'nε hōnnbu bi zä di johya yø ja'i 'mø bi 'yøhna ra hya nná hagä ya. ¹¹ A nuyá, ya bi mihni Yantehu p'u ja ra hnini mi 'buhra David. Guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi naya. ¹² Ga xi'i te jap'u ha gui timhmu. I nt'ε ra ulu na ra ts'unt'u, op'u ja rá mosa yø fani.

¹³ Mente ya ra anxe p'uya, bi nεqui mi'da yø anxe bí 'yε mahets'i. Gä εspabi Oja yø anxe, i εna:

¹⁴ —Maguese na Oja bí 'bu mahets'i. 'Nεcua ja ra ximhäi, da hyurpa yø mmui yø ja'i da nurpa rá mate.

15 Høntho bi manyø anxε nā ra hya nā p'uya, bi mengui, i ma mahεts'i. Yø mändε'yo p'uya, di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Ma ga mmähä Belén. Ga ma nuh'a ra hya bi ørcah Oja ngue bi nja ya.

16 N'nahmantho bi ma yø mändε'yo p'uya. Bi dimp'u mi 'buhra Maya 'nehra José. Nu'a rá ts'ant'u, op'u ja rá mosa yø fani. 17 Mi nup'u ha 'bui, bi xifi ngue ya xi manna anxε ngue xi mihra 'uene. 18 Nu'u yø ja'i bi 'yøhya yø hya bi manyø mändε'yo, di 'yøtho hanja nā ra hya sifi. 19 Pε ra Maya hinha gui pumbeni nā ra hya bi sifi, hønt'a mben'a. 20 Nu'u yø mändε'yo bi mengbæ xpi 'yεhε, pε espabi Oja, 'nε di ja mammadi ngue'a te ra hya xi 'yøde, 'nε'a te gā xi nu. Gā bi nja tengutho xi sifi.

Bi ts'ixp'u ja ra nija ra Jesús ngue da ma madäpi Oja.

21 Ja rá hyato ma pa xi m'muhra ts'ant'u p'uya, bi ma mhmεpya, bi njapra circuncisión. 'Nε i hut'i ngue ra Jesús, tengutho ra thuhu bi manna anxε nuna bi nyaui ra Maya hante da hya rá basi.

22 Nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, i nt'ot'i p'u njammi pa xa m'muhra basi 'mø da zä da ma nija. Janangue nu'mø mi dätra pa, bi ts'ixra 'uene p'u ja ra hnini Jerusalén ngue da ma ma däpi Oja. 23 Nguna bi 'yøt'e porque nup'u ja rá ley Oja, i nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: “Nu'a rá mædi basi ra ja'i di m'mæi ngue drá ts'ant'u, da ma ma däpi Oja”, i εna. 24 Bi ma p'uya ngue bá øtra 'bøt'e tengutho nt'ot'i p'u ja ra ley, ngue da hyo yoho yø ts'int's'u ngue ra tórtola, øgue yoho yø paloma.

25 Nu'a ra tiempo'a p'uya, mi 'bap'u Jerusalén n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Simeón. Guehna n'na ra hoga n'yohu mi thanne Oja, 'nε mi tøm'i ngue da ma nhyani yø judío. Ra Espiritu Santo di bεnnbi te da 'yø'nā ra Simeón. 26 Ya xi 'yuti ngue hante da du, 'be da nu ra Cristo nu'a ja ngue da pen'Oja ngue di ndast'abi. 27 Nuna ra Simeón bi bεnnbabi ra Espiritu Santo ngue bi map'u ja ra nija. A nuna rá papá 'nehra mamá nā ra t'uts'ant'u Jesús, ya bi zøp'u ja ra nija, nnepe ngue da ma ma däpi Oja nā ra Jesús, tengutho mmamp'u ja ra ley.

28 Nuna ra Simeón bi hyanna ts'ant'u ngue bi dets'i. Bi ja mammadi Oja p'uya, bi 'yεna:

29 —Ma Oja'i, bi hyu ma mmæigā ya. Porque ya bi nja'a te gā yarqui ngue di nja hante ga tu. 30 Ya dá nugā nā ja ngue di nyante ya. 31 Guehna guá sänni ngue da badi gätho yø ja'i nā. 32 Nuna ya guehna da xojpa yø mmæi yø ja'i hinyø judío nā. Connā guehna da ma maya yø judío.

33 Nuna ra hya bi xihra zi'uene ra Simeón, ra José 'nehra mamá ra Jesús di 'yøtho hanja'a ra hya øde. 34 Nuna ra Simeón, bi 'yäp'a Oja ngue di japi. Bi t'embra Maya rá mamá ra Jesús:

—Nuna ra zi'uene 'bucua, bá ts'ännbabi nā ngue nu'mø bi ndan'yohu, xangu yø judío hinda nu manho, guehya di m'mehya. Pε nu to da nu manho, guehna ra ja'i di nyani. 35 Guehna di fadi te mbemp'u ja yø mmæi n'na ngu n'na yø ja'i nā. Dí xi'i te ja ngue di nja, ngue ra dummi gui thogui, tengutho 'mø da thohra juai p'u ja ni mmæi.

36 Nup'u ja ra nija p'uya, mi 'bap'u n'na ra xisu ngue di bεnnbabi Oja ra hya xihyø ja'i. Ni hu ngue ra Ana nā ra xisu, rá t'ixu'a ndu ra Fanuel, rá mbom'mεto ra Aser. Rá ngüetho 'mø mi nthati, pε hōnda nyoto jeya bi m'muhmi rá ndø. Pε ya ra bødaç'ei ya.

37 A nuyá, ya goho 'däte magoho njeya ra 'danxu ya. Hinha ni bømp'u ja ra nija. I thanne Oja ra pa ra xui, mmat'Oja hin'yu p'u rá nzequi 'nε etrá mmæi. 38 Mi yutra Ana p'u 'buhra zi'uene Jesús, bi mat'Oja, di ja mammadi Oja. M'mefa p'uya, bi xihyø ja'i 'bap'u ja ra nija, ngue nu'a ra 'uene 'bap'u, gue'a ra Yante mi tøm'yø judío p'u Jerusalén.

Ra José 'nehra Maya bi mengui, i ma Nazaret.

39 Mi juadi bi 'yøt'e te gā nt'ot'i p'u ja rá ley Oja, bi mengbaya, i map'u ja ra hnini Nazaret ja ra häi Galilea. 40 Nu'a ra zits'ant'u, man'na ni zaqui, i te, 'nε man'na ni dinna hya, porque Oja εmmæi bi japi.

Bi map'u ja ra nija nā ra ts'ant'u Jesús.

41 Nuna ra José 'nehra Maya, njeya njeya pa Jerusalén, bi nnu ra ngo ngue ra pas-cua. 42 Ya hā n'nema yo njeya ra Jesús, xquet'a 'nehna 'da i ma dra ts'ännigo p'u Jerusalén. 43 Mi guahra ngo, bi mengui, i

ma yø ngu. Pε ra Jesús bá cop'ua Jerusalén, hinguí pahrá papá 'nēhrá mamá ngue bá cohi. ⁴⁴ T'εmbi ngue ni n'yohua yø ja'i p'ua ja ra 'yu na ra Jesús. Bi n'yo n'na pa, ja bi madi bi hyomp'uya, änyø mēni 'nēhyø mpadih. ⁴⁵ Pε himbi dini. Hømbi mengbaya, i ma Jerusalén ngue bá honi.

⁴⁶ Rá hyu pa p'uya, bi dimp'ua ja ra nija na ra Jesús, 'dap'ua humhma yø xänbäte ngue ra ley. Nunā ra Jesús øts'e te mman'ua yaui, 'nē ørpa ra nt'änni. ⁴⁷ Pε xquet'a t'ørpabi ra nt'änni p'uya. Pε nu'ua to gä øde te ga ndadi, di 'yøtho hanja rá n'yomfēni bá dini ngue'a te ga ndadi. ⁴⁸ Nunā ra José 'nēhra Maya di 'yøtho 'mø mi nu ngue hup'ua ra Jesús. Rá mamá ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ague mā basi'i, ¿hanja ngue ngu'a guí ørca'be? Ni papá co 'nēqui hindí padi te ga ør'be ngue dí hon'a'be —bi 'yεmbi.

⁴⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua hinguí pahmi ha dí 'bai ngue gui hongüi? ¿Ua hinguí pahmi ngue jatho ga m'mucua ha ja ra xädi ngue rá hya mā Papá?

⁵⁰ Pε nuya yaui, himbi dinyø mmui ya yø hya bi xifi. ⁵¹ Bi mengbaya, i ma Nazaret, 'da i mähä ra Jesús. Pε εc'ei te xifi. Nunā rá mamá ra Jesús, nu'a ra hya bi xifi hønt'a mbēn'a. ⁵² Mente 'danyø pa p'uya, bi ndan'yohua ra Jesús, man'na ni dinna hya. 'Nε nnu manho Oja'a te ga 'yo, da guehyø ja'i xquet'a nnu manho.

3

Ra Xuua bi 'yøtra nxixya, bi xihra hya'ua to gä bi mpeti p'ua ja ra dapo.

¹ Ya n'ne'ma cat'a njeya mi 'yop'ua ra ndast'abi n'na ra n'yohua ni hu ngue ra Tiberio. Nunā ra Poncio Pilato mará dast'abi p'ua ja ra häi Judea na. A nunā ra Herodes mará dast'abi p'ua ja ra häi Galilea na. Nunā ra Lipe rá n'yohua ra Herodes mará dast'abi p'ua ja ra häi Iturea na, 'nēp'ua ja ra häi Traconite madi manda. Nunā ra Lisaniás mará dast'abi p'ua ja ra häi Abilinia na. ² Nunā ra Anás 'nēhna ra Caifás, guehya yø 'bet'o mmäcja ya. Oja bi zoprá mmui na ra Xuua rá ts'ant'ua ra Zacarías mambi 'bap'ua ja ra dapo. ³ Nunā ra Xuua, bi n'yo gätho'ua yø xequi jap'ua ja ra dathe Jordán.

Bi xihyø ja'i ngue da hyep'ua ra nts'o ga 'yo, n'namhma ngue di mpunnba yø ts'oqui, di xixyabi p'uya. ⁴ Bi 'yøtra Xuua tengutho ra hya mmamp'ua ja ra libro bi 'yøtra pøngahya Isaías, ngue εna: “Dá t'øde te da man'a n'na nc'ei da manna hya p'ua ja ra dapo ngue da 'yεna: Damí juannbaha rá 'yu ra Hmu. Damí cähma ra 'yu da gohi xanho. ⁵ Da ma majuanni gätho yø nenhäi. Da ma manihibi gätho yø nyuni 'nēhyø nguaní. Da ma majuanni'ua yø 'yu xampäni. Nu'ua yø 'yu xants'oní, da ma majuanni. ⁶ Gä da nu yø ja'i'a ra Yante da pen'Oja”, bi 'yεna.

⁷ Nu'ua yø ja'i bi zop'ua mi 'bähra Xuua ngue di xixyabi. Ra Xuua bi 'yεmbi:

—Guí øthua tengutho øtyø c'eya ngue 'da'mø bá ep'ua ra sibi. Xiya, ¿hague gní pahma ngue bá ep'ua ra ndate castigo di nja? ⁸ Damí 'yøthua ra nho, n'namhma di nēqui ngue ya gä hyehma p'ua ra nts'o. 'Yo sä guí εna ngue ya hinte gui jahua ngue yø mbom'meto'ahua ra Abraham. Porque dí xi'ahua ngue nuua ja yø do ja ua, da zä da 'yøt'Oja ngue da bøcua yø mbom'meto ra Abraham. ⁹ Guí øthua tengutho yø za hinguí zädi, gui njathua p'uya. Pε ya ja ra acha da 'yεxyø za. Gätho yø za hinguí nne di nzädi, da t'ets'i ngue da ma nt'udi.

¹⁰ Yø ja'i p'uya, bi 'yänna Xuua, bi 'yεmbi:

—¿Teni 'be'a ja ngue ga øt'ähe p'uya?

¹¹ Bi 'yεnna Xuua p'uya:

—Nu'a ca yoho yø pahni, ja ngue di unna n'na mpahni'a to hin'ya rá pahni. Nu'a ja te da zi, ja ngue da xepi to hin'ya da zi.

¹² Xquet'a bi zø i'da yø ngüthäi p'uya, ngue nne da ma maxixyabi. Bi 'yørpa ra nt'änni ra Xuua p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbäte, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

¹³ Ra Xuua bi 'yεmbi:

—'Yo di tho'a guí jahma ngue'a te di marca ra ley.

¹⁴ Xquet'a 'nε 'da yø soldado bi 'yørpa ra nt'änni, bi 'yεmbi:

—Xigähe, ¿teni 'be'a ja ngue ga øt'ähe?

Mi dahra Xuua, bi 'yεmbi:

—'Yo to gädi pihma. 'Nε 'yo te guí hannbaha yø ja'i. 'Yo sä gädi yaphua n'na ra ja'i ngue hinte øt'e. Ya da hønt'a te ni nzäbi guí taha gui hyamhma.

15 Pε yø ja'i, hinguī nnu rā pa da badi te'o nā rā Xuua. Enyø ja'i ngue nuna rā Xuua, xamhmatho guehna rā Cristo bá pen'Oja ngue di ndast'abi nā. 16 Pε rā Xuua bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugā majuanī dadi xixya'ahū conna dehe. Pε bá ep'ū man'na da 'yøtra nxixya conna sibi 'mø bi ha'ahū rā ts'edi rā Espiritu Santo. A nuna, man'na tate nā ngue nugā. ¿Harū gue gā sūcā tengū nā? 17 Guehna da huanhyø ja'i nā, tengutho 'mø mahoqui rā trigo, n'nani nī ma yø xi. Rā trigo p'aya, mapeti ngue da 'bets'i. Nu'a rá xi p'aya, da t'up'ū ja rā sibi hinjam'mø da huēt'i.

18 Xangu mī'da yø hya bi manna Xuua ngue honī ha gui opan'yū yø ja'i di øtra hoga 'da'yo hya. 19 Bi hejpa bi rā Xuua'a te xi 'yøtra dast'abi Herodes, porque nuna rá 'bepo Herodías rá xisu'a rá n'yohū Lipe, ya xi 'yøt'e ngue rá xisu. Xquet'a xangu mī'da yø hya xants'o xi 'yøt'e, pε gā bi hejpi. 20 Pε mahømbi 'yør'man'na rā nts'o rā Herodes, ngue bi got'a fādi rā Xuua.

Bi nxixya rā Jesús.

21 Nu'mø tobe him manī jotra Xuua, bi xixyabi gātho yø ja'i. Xquet'a bi xixyabi rā Jesús. Mente mmat'Oja p'aya, bi xohra c'amahets'i. 22 Nu'a rā Espiritu Santo, entho n'na rā paloma p'ū i hnu, ngue bi zøp'ū ja rá ya rā Jesús. 'Nε bi t'ø'a n'na rā hya bá nya mahets'i, bi 'yεnā:

—Gue'e mā Ts'unt'ū, dadi mā'i. A nuyá, janjuanī ngue ja gampähā connā ngue'e.

Ja ua rā lista ngue yø thuhū yø mboxita rā Jesús.

23 Nu'mø mī du'mī bi xānnbabi rā hya yø ja'i rā Jesús, ya mī ha 'dāte mā'det'a njeya. I t'εmbi ngue rá ts'unt'ū rā José. Pε nu'a erá xita rā Jesús, gue'a rā Elí. 24 Nuyā mī'da yø mboxita rā Jesús guehna: rā Matat, rā Leví, rā Melqui, rā Jana, rā José, 25 rā Matatías, rā Amós, rā Nahum, rā Esli, rā Nagai, 26 rā Maat, rā Matatías, rā Semei, rā José, rā Judá, 27 rā Joana, rā Resa, rā Zorobabel, rā Salatiel, rā Neri, 28 rā Melqui, rā Adi, rā Cosam, rā Elmodam, rā Er, 29 rā Josué, rā Eliezer, rā Jorim, rā Matat, 30 rā Leví, rā Simeón, rā Judá, rā José, rā Jonán, rā Eliaquim, 31 rā Melea, rā Mainán, rā

Matata, rā Natán, 32 rā David, rā Isaí, rā Obed, rā Booz, rā Salmón, rā Naasón, 33 rā Aminadab, rā Aram, rā Esrom, rā Fares, rā Judá, 34 rā Jacob, rā Isaac, rā Abraham, rā Taré, rā Nacor, 35 rā Serug, rā Ragau, rā Peleg, rā Heber, rā Sala, 36 rā Cainán, rā Arfaxad, rā Sem, rā Noé, rā Lamec, 37 rā Matusalén, rā Enoc, rā Jared, rā Mahalaleel, rā Cainán, 38 rā Enós, rā Set, rā Adán. Pε rā Adán, Oja bi hoqui.

4

Rā zithū bi hyonnbi ha di 'yøtra ts'oqui rā Jesús.

1 Nuna rā Jesús ya n'youi rā Espiritu Santo, mambá ep'ū ja rā dathe Jordán. Rā Espiritu Santo bi zixpū bí ja rā dapo. 2 Ja bá m'map'ū nyote mā pa. Pε nu'ū yø hya di manda Oja, εmmēi bi hyonna zithū ha di mestho rā hya rā Jesús. Nu'ū yø pa'ū, himbi zi rā hmε rā Jesús. M'mefa p'aya, bi zā ngue mathoguitho tū manthuhū. 3 Rā zithū p'aya bi 'yεmbi:

—Nu'mø ngue gue'e rá Ts'unt'ū'i Oja, dami 'yøt'e ngue nuna rā do 'bengua, da gohi di nthuhmε —bi 'yεmbi.

4 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbrā zithū:

—Nup'ū ja rā Macā Libro, nt'ot'i p'ū rā hya ngue εnā: “Nu rā ja'i hinda ne da 'yøde te mman'Oja, madague'a da zi rā hmε rā ja'i, pε ya hinda zā di m'mai”.

5 Rā zithū p'aya bi zixpū bí ja n'na rā danyunī. Nu'a rā ora'a p'aya, bi japra Jesús ngue bi hyandi gātho yø nación i ja rá ngunī nximhäi. 6 Rā zithū bi 'yεmbrā Jesús:

—Nugā dí εxa'i ngue gui ndast'abi, gui manda gātho yø nación. Nu te gā pets'i, gā nī mmeti. Porque go bi ndācā yū. Nu te'o gā nne gā unni, gā unni. 7 Nu'mø gui ndantyøhmū ngue gui thannegui ya, nu te gā ja nūya, gā nī mmeti —bi 'yεmbi.

8 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Dami 'uegue grā zithū. Porque nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro ngue hønt'a rā Hmū Oja ja ngue da ma nthanne, hinjom man'na.

9 M'mefa p'aya, nup'ū ja rā hnini Jerusalén, ja i zixpū rā zithū nā rā Jesús. Bi ntøp'ū ja rá 'bet'e rā nija. Bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e rá Ts'unt'u'i Oja ya, dami nsäcua ya. ¹⁰ Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: “Nuna Oja da penhyø anxe ngue da mä'i. ¹¹ Da 'yøt'e ngue njanate gdi söt'a häi, n'namhma ngue h̄indi un'na n̄i gua yø do” —bi 'yεmbi.

¹² Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Xquet'a nt'ot'i ra hya p'ua ja ra Maca Libro ngue nuna Oja, h̄injonda zännbi te da 'yøt'e para ngue da fadi ngue'mø majuan̄i te mma ogue h̄in'na.

¹³ Ra zithu, ya h̄imbi dinna forma ha xti japi ngue xta 'yøtra ts'oqui ra Jesús. Bi zop'ua njamm̄i pa p'uya, bi ma.

Bi d̄u'mi bi manna hya p'ua Galilea ra Jesús.

¹⁴ Bi mengra Jesús, i ma Galilea. Pe n'youi rá ts'edi ra Espiritu Santo. Yø ja'i p'uya, ndap'ua bi zä di c'a ra Jesús. ¹⁵ Da zømp'ua da zønna Jesús, pap'ua ja yø nija yø judío ngue xännbabi ra hya yø ja'i. Gä nnu manho yø ja'i ra hya mmana Jesús.

Ra Jesús ya 'b̄ap'ua ja ra hn̄ini Nazaret.

¹⁶ Bi map'ua ja ra hn̄ini Nazaret bá nte ra Jesús. Mi zøhra pa ngue ra ts'äya, bi map'ua ja ra nija, Gä ngu'a xi 'yørbu ja yø hn̄ini xi thogui ngue pap'ua ja yø nija. Bi m'mähra Jesús ngue da manna letra nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro. ¹⁷ Bi t'unna libro bi 'yotra pøngahya Isaías. Mi xosp̄uya, bi nth̄eui p'ua nt'ot'i na ra hya ja ua ngue εna: ¹⁸ “D̄i n'yogä'be ra Espiritu Santo. Porque bá t'exqui ngue ga xicä ra hoga 'da'yo hya yø hyoya. Bá 'benngui ngue ga hojpa yø mm̄ai yø ja'i 'b̄u ndum̄m̄ai. Nu'ua yø ja'i xa mbent'ui ra ts'oqui, ga xifi ngue ya da ma nhyani. Ga xojpa yø n'yomf̄eni yø ja'i ngue da ba Oja. Ga japi ngue ya h̄inni mantho da zä ra n'ua yø ja'i di unyø hmu. ¹⁹ Ga xicä yø ja'i ngue ya bi zønna pa da yan'Oja”.

²⁰ Mi juadi bi manna letra nt'ot'i p'ua ja ra s̄ucua ra Jesús, bi d̄a ra s̄ucua p'uya, bi un'na ra mäxte p'ua ja ra nija. Bi mi p'uya. Nu'ua yø ja'i 'b̄ap'ua ja ra nija p'uya, Gä di zadi h̄eti ra Jesús. ²¹ Mahømbi m̄adi bi nya ra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nu ra ora ja p'uya, ya bi nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, ngue n̄i hm̄i n̄i d̄a gūi nnuj̄u ngue dí 'b̄ucä ua ya.

²² Bi nu manho gätho yø ja'i ra Jesús. Nuna ra hoga hya xihyø ja'i, Gä di 'yødyø ja'i na ra hya øde. D̄i n'yänse yø ja'i, d̄i n'yεmbi:

—¿Ua h̄inga guehna rá ts'unt'ua ra José na?

²³ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Rá nzeGUI guehna ra hya ja ua gūi nne GUI xicj̄u, ngue εna: “Ague grá 'yøthe, 'be dami n'yøthe se”. Gūi nne GUI 'yεnj̄u: “Nu'a dí øcähe guá ørbu Capernaum, n̄ua ja n̄i hn̄ini ya, xquet'a da ngu'a GUI 'yøt'ua ya”, gūi nne GUI 'yεnj̄u.

²⁴ Bi sigue bi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—Majuan̄i dí xi'ah̄u, ngue h̄inga n'na ra pøngahya di pøni ngue da hnu mansu p'ua ja rá hn̄ini. ²⁵ Njarb̄utho na ra hya dí xi'ah̄u ya, tengutho ra pa bá m'mähra pøngahya Elías, bi nja ra ndate thuh̄u p'ua ja ra häi mi 'b̄ai, ngue h̄imbi n'ye nhyu j̄eya made. Xangu yø 'danxu ngue yø judío mi 'b̄u 'mø ya. ²⁶ Pe h̄inga n'na'ua yø 'danxu ngue yø judío xta mm̄ennbabi Oja ra Elías ngue xtabá mm̄ats'i. Sinoque bi 'benh̄ni ngue bá fäxa n'na ra 'danxu mi 'b̄ap'ua ja ra hn̄ini Sarepta, querp̄atho ra hn̄ini Sidón. ²⁷ Nu'a ra tiempo bi m'mähra pøngahya Eliseo, xangu yø judío mi h̄embr̄a n'ua ngue mi 'ya yø do'yo. Pe h̄injombi 'yøthe ya yø judío mi u. A nuna ra Naamán ngue ra mm̄engu p'ua ja ra häi Siria, go bi ma bá øthe na.

²⁸ Gä bi mbøc̄ue yø ja'i mi 'b̄ap'ua ja ra nija 'mø mi 'yøhya yø hya bi manna Jesús. ²⁹ Bi nangyø ja'i p'uya, bi b̄entra Jesús ngue bi ḡj̄p̄u ja ra hn̄ini. Bi zixp̄u bí ja ra nyanguani ngue da h̄ørbu ja ra t'øhø. ³⁰ Pe bi guasyø ja'i ra Jesús, bi thop'ua made, bi ma.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yoh̄u mi n'youi ra ts'onthi.

³¹ Nuna ra Jesús, i map'ua ja ra hn̄ini Capernaum ngue ra häi Galilea. Nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, nhyato, nhyato pap'ua ja ra nija ngue xännb̄a ra hya yø ja'i. ³² Di 'yødyø ja'i'a ra hya xännbabi, porque nu'mø xännbate ra Jesús, εna nts'ut'abitho ngue ya manzaqui 'mø nzohyø ja'i.

³³ Nup'ua ja ra nija p'uya, mi 'b̄ap'ua n'na ra n'yoh̄u n'youi ra ts'onthi. Nts'edi i zohra Jesús, bi 'yεmbi:

³⁴ —Ague Jesús grá mm̄engu Nazaret, dami hyεgahe p'ua. ¿Hanja ngue gadi

nthint'ua dí 'bucähe? ¿Ua gní 'yehē gui juacje? Nugä dí padí te'o'i, gue'e rá maca Ts'ant'u'i Oja.

³⁵ Pε rá Jesús bi 'yεmbrā ts'onthi:

—Xanhēn'i grá ts'onthi. Dami hyep'u rá n'yohu guí n'youi.

Rá ts'onthi p'uya, yø hmi yø dä yø ja'i p'u bi 'yεn'ahäi rá n'yohu. Pε hinha bi zet'i. Bi ma rá ts'onthi p'uya. ³⁶ Gä di 'yødyø ja'i bi nu te bi nja. Di n'yεmbi n'na ngu n'na:

—Hinjongui padí tema hya'a ya. Di nεqui ngue ja rá ts'edi ná rá n'yohu, porque asta 'nehyo ts'onthi εc'ei 'mø xifi ngue dá hyep'u rá ja'i n'youi.

³⁷ Ndap'u bi zä di c'a yø ja'i te øtra Jesús.

Rá Jesús bi 'yøthebi rá to rá Simu nuna i Bedu.

³⁸ I map'u ja rá ngu rá Simu 'mø mambá pøn'a nija rá Jesús. Mi hεmbrā pa ná rá to rá Simu p'uya. Bi t'äpra mate rá Jesús ngue bi 'yøthe ná rá xisu madí hyenni. ³⁹ Nuna rá Jesús bi ndojpu 'benna dārquēhi. Bi hejpa rá pa, pε 'bexpi bønna pa. Bi nangra xisu ngue bi hojpi te dá zi yø ja'i.

Bi 'yøthe xangu yø dārquēhi rá Jesús.

⁴⁰ Mi dāhra nde p'uya, gātho yø ja'i si yø dārquēhi ngue hεmbi 'dama 'dan'yo man'u, bi zispabi rá Jesús ngue dá 'yøthe. Bi japyø dārquēhi yø 'yε rá Jesús ngue bi 'yøthe. ⁴¹ Bap'u xangu yø dārquēhi ngue n'youi yø ts'onthi, pε rá Jesús bi japyø ts'onthi ngue hep'u yø ja'i n'youi. Asta mahyo ts'onthi, i enā:

—Nu'i, gue'e rá Ts'ant'u'i Oja.

Pε rá Jesús di hejpa yø ts'onthi, hīndi japi di nya. Porque nnepyø ts'onthi dá fadi ngue gue'a rá Cristo.

Bi 'yonna hya p'ujara häi Galilea rá Jesús.

⁴² Mi nεcahäi p'uya, bi bømp'u ja rá hnini rá Jesús, bi ma dapo. Pε εmmēi honyø ja'i haru 'bai. Mi zønyø ja'i p'u bí 'bai, i sammi, hīngui nnepe xtā nzop'u. ⁴³ Pε rá Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Jatho ngue gā mma māngä rá hoga 'da'yo hya mī'da yø hnini. Porque guehna bi 'benngä ná ngue gā xihyo ja'i ha di njap'u dá zo rá 'yε Oja.

⁴⁴ Janangue gā bá n'yop'u ja rá häi Galilea rá Jesús ngue bi mānna hya p'u ja yø nija.

5

Bi 'yøtra Jesús ngue bi de xangu yø hua yø mahua.

¹ Nup'u ja rá nenzabi ni hu ngue Gene-saret, ja 'bäp'u n'na pa rá Jesús. Bi zøhø xangu yø ja'i p'uya, asta di ntøt'e ngue nne dá 'yørpabi rá hya Oja. ² Bi nu yoho yø barco p'u ja rá nenzabi rá Jesús, ngue hīnjongui o. Ya xi bønyø mahua ngue petyø xit'a. ³ Bi yarb'u ja rá barco rá Bedu rá Jesús. Bi xi p'uya ngue dá zoquits'u rá nnengui, di map'u xanhē rá dehe. Bi mip'u ja rá barco rá Jesús ngue ja bá nya p'u, ngue bi xänbā rá hya yø ja'i. ⁴ Mi juadi bi man'a rá hya nne dá māmp'uya, bi 'yεmbrā Bedu:

—Dami 'yonna barco, di manu xanhē rá dehe. Ja gui 'yent'ui nu rá xit'a ngue gui pau yø hua.

⁵ Bi 'yenna Bedu p'uya:

—Ague grá xänbāte, ya xtā mmpēhme gā rá xui, pε hīn teni hua xtā thehe. Pε ngue guí εngui gā ent'a rá xit'a, ma gā ent'a rá xit'a ya.

⁶ Mi 'yentra xit'a p'uya, xandøngu yø hua bá the, asta ya nne xtā xetra xit'a. ⁷ Bi 'yørpabi rá senya'u yø n'yohu bí o man'na rá barco ngue bá ehē, dá mäts'i. Bá ε'u p'uya, pε bi yuts'i gā yoho yø barco'u yø hua, asta ya nne dá thunt'a mbonthe yø barco ngue'a ganhyu. ⁸ Mi nu rá Bedu'a te bi nja, bi ndantyoħmu p'u 'bāhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, dami 'uecua dí 'bucä, porque ja mā ts'oqui.

⁹ Nguna bi mānna Bedu, porque bi nsu. Xquet'a 'nε'u yø n'yohu bi nsu 'mø mi nu ngue xandøngu yø hua bi de. ¹⁰ Xquet'a bi nsu rá Jacobo 'nehra Xuua, yø ts'ant'u rá Zebedeo, gā mi n'youi rá Bedu. Pε rá Jesús bi 'yεmbrā Bedu:

—'Yo guí su ague Bedu. Nuya hīnni mantho gui thehyø hua ya, yø ja'i gui theya ngue gui 'bärpa yø mmēi —bi 'yεmbi.

¹¹ Bi sønna nenthe'u yø barco p'uya, bi zop'u yø barco ngue bi denna Jesús.

Rá Jesús bi 'yøthe n'na rá n'yohu mi 'ya rá do'yo.

¹² Ya mi 'bap'u ja n'na rá hnini rá Jesús. Bi zøn'a n'na rá n'yohu p'u ha 'bai, ngue

m̄i h̄embra ts'o'ya. M̄i nu r̄a Jesús, asta b̄i m'memfo h̄ai ngue äpr̄a mat̄e, bi 'ȳemb̄i:

—Ague gr̄a h̄mu, nu'mø guí nne gui 'ȳorca r̄a mat̄e gui 'ȳotheguits'ü, nugã dí pad̄i ngue d̄a z̄agui —bi 'ȳemb̄i.

¹³ Bi dosr̄a d̄arqūeh̄i conná 'ȳe r̄a Jesús, bi 'ȳemb̄uya:

—Ahá, dí nne ga øthe'i. D̄a z̄a'i ya —bi 'ȳemb̄i.

Høntho b̄i man̄na r̄a hȳa n̄a, nuna r̄a d̄arqūeh̄i m̄i 'ya rá do'yo, 'bexpi z̄a r̄a n'ü m̄i h̄emb̄i. ¹⁴ Nuna r̄a Jesús, bi 'bepi ngue h̄injond̄a xifi te bi japi, bi 'ȳemb̄i:

—Høntho n̄i ma ya, sømp'ü 'bühra mmäc̄ja. D̄a nu ngue ya bi z̄a'i. Dam̄i 'ȳotra 'bøt'e tengutho b̄i man̄da r̄a Moisés ngue d̄a 'ȳotyø ja'i 'mø bi z̄a r̄a 'ya h̄emb̄i. Jan̄angue d̄a bad̄i ḡätho yø ja'i ngue ya bi z̄a'i.

¹⁵ P̄e nu'a ga 'yo r̄a hȳa te øtra Jesús, man'na, man'na n̄i fad̄i. X̄andøngu yø ja'i d̄i mpeti p'ü ha n̄i ma ngue øxra hȳa i mma. I nne yø ja'i d̄a 'ȳothebi hap̄ü xan'ü. ¹⁶ P̄e m̄i pa d̄apo r̄a Jesús ngue ja b̄i mmat'Oja p'ü.

R̄a Jesús bi 'ȳøt'e ngue d̄a fad̄i ngue ja rá ts'edi ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

¹⁷ Nup'ü m̄i x̄ännbate n'na pa r̄a Jesús, hup'ü 'da yø fariseo, hup'ü 'da yø x̄ännbate ngue r̄a ley. Xpi 'ȳep'ü ja yø hn̄ini ja'a r̄a h̄ai Galilea, 'n̄ep'ü ja yø hn̄ini ja'a r̄a h̄ai Judea, 'n̄ep'ü Jerusalén xpi 'ȳe i'da. P̄e n'youi rá ts'edi Oja n̄a r̄a Jesús ngue sä øthe yø d̄arqūeh̄i. ¹⁸ Bi zø i'da yø ja'i bá d̄u n'na r̄a d̄arqūeh̄i ngue tudyø gua, bá oxr̄a fidi. B̄i ne yø ja'i ngue xti thocra d̄arqūeh̄i p'ü brá 'bähra Jesús. ¹⁹ P̄e h̄imb̄i z̄a ha xti yut'i, porque h̄inga nz̄ani yø ja'i. Bi tets'a yannigu p'üya, bi xots'a n'na x̄equi r̄a 'bet'e. Ja i camb̄ü r̄a d̄arqūeh̄i n̄i oxr̄a fidi. Bi zørb̄ü 'bühyø ja'i brá 'bähra Jesús. ²⁰ M̄i nu te øtyø ja'i n̄a r̄a Jesús, i pad̄i ngue εc'ei yø ja'i ngue d̄a z̄a d̄a 'ȳothe r̄a d̄arqūeh̄i. Bi 'ȳembra d̄arqūeh̄i p'üya:

—Ague n'yø, ya d̄a pun'na n̄i ts'oqui ya —bi 'ȳemb̄i.

²¹ Yø x̄ännbate ngue r̄a ley p'üya, 'n̄ehyø fariseo, bi 'ȳemp'ü ja yø n'yomf̄eni: “¿Te go mangü n̄a r̄a n'yoh̄ü n̄a, i then'na Oja n̄a ngue ngu'a mma? Porque h̄injond̄a z̄a di punnba yø ts'oqui yø ja'i, h̄inda hønt'a Oja sä ngue d̄a 'ȳotra mpunnbi”, emp'ü ja yø

n'yomf̄eni. ²² P̄e r̄a Jesús i patho te mb̄enyø ja'i mbøc̄ue, bi 'ȳemb̄i:

—¿Hanja ngue nguna guí mb̄emhm̄ü?

²³ Nugã d̄a xihra n'yoh̄ü 'b̄acua, dí emb̄i: “Ya d̄a pun'na n̄i ts'oqui ya”. P̄e nuyá, h̄indi n̄equi xanho ngue'mø b̄i mpunnbi ogue h̄in'na. P̄e nu'mø ga emb̄i: “Dam̄i nangui, gui caxni fidi, guí mma”, ga emb̄i, nu'mø ngue b̄i n'yo p'üya, ya gui pahm̄ü xanho ngue ja ma ts'edi. ²⁴ A nuyá, dam̄i pahm̄ü ya ngue r̄a N'yoh̄ü bí 'ȳe mahets'i, ja rá ts'edi ua ja r̄a ximh̄ai ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i.

Bi 'ȳembra n'yoh̄ü xan'ü p'üya:

—Nugã dí xi'i, dam̄i nangui, caxni fidi, n̄i ma n̄i ngu.

²⁵ 'Bexque'a p'üya, nuna mará d̄arqūeh̄i, yø hm̄i yø d̄a yø ja'i p'ü b̄i nangui, bi gaxra fidi, b̄i ma rá ngu. P̄e di ja mammadi Oja.

²⁶ Gä di 'ȳodyø ja'i'a te b̄i nja, p̄e gã espabi Oja yø ja'i. Asta nsu ha ga 'ȳenyø ja'i:

—A nuyá, d̄a nuh̄ü yø cosa ngue h̄inj̄am'mø xtá nuh̄ü ya —bi 'ȳena.

R̄a Jesús bi 'ȳøt'e ngue rá x̄adi r̄a Leví.

²⁷ M̄i ma m'mefa r̄a Jesús, n̄i nthop'ü ja rá oficina r̄a Leví, nuna j̄amba r̄a m̄enyu yø ja'i ja te pä. M̄i nu r̄a Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—Ma ga mm̄e n'yø, ga øt'e ngue ma x̄adi'i —bi 'ȳemb̄i.

²⁸ Bi zop'ü rá oficina r̄a Leví ngue b̄i m̄e r̄a Jesús.

Nuyä yø ja'i t'emb̄i ja yø ts'oqui, 'dap'ü sih̄m̄ei r̄a Jesús.

²⁹ Nup'ü ja rá ngu r̄a Leví, bi 'yørpabi n'na r̄a dants'ih̄m̄e r̄a Jesús. Nup'ü ja r̄a m̄exa 'dap'ü 'bühm̄ü m̄i'da yø ngath̄ai, d̄a guehm̄i'da yø ja'i. ³⁰ P̄e yø fariseo 'n̄ehyø x̄ännbate ngue r̄a ley bi z̄amba yø x̄adi r̄a Jesús, bi 'ȳemb̄i:

—¿Hanja ngue 'dap'ü guí sih̄m̄eh̄ü yø ngath̄ai 'n̄ehyü m̄i'da yø ja'i ja x̄angu yø ts'oqui? —bi 'ȳemb̄i.

³¹ M̄i dahra Jesús, bi 'ȳena:

—Nuyä yø ja'i di hȳenni, guehya n̄i 'ȳehra 'yøthe ya. P̄e yø ja'i x̄anzaqui, h̄inga gue'ü n̄i 'ȳe'ü. ³² A nugã, d̄a εh̄e ngue gue'ü yø ja'i ja yø ts'oqui ga xifi d̄a hȳep'ü r̄a nts'o ga 'yo, h̄inga gue'ü yø ja'i ena ngue ya 'yo xanho d̄a εh̄e ga nzof̄o.

Bi manna Jesús hanja ngue hingui etyø mmæi yø xädi.

³³ Yø ja'i p'uya, bi 'yembra Jesús:

—¿Hanja ni xädi ngue zant'a si'a te tñi? Conque yø xädi ra Xuua 'nēhyø fariseo emmæi etyø mmæi, 'nē emmæi mmat'Oja —bi 'yembi.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu'u yø ja'i ts'ofu ngue da nu ra nthati, hingui etyø mmæi mente 'dap'u 'bähma ra novio. Njarbatho ma xädigä ya, hingui etyø mmæi ngue 'daua di n'yo'be. ³⁵ Pe bá ep'u ra pa ngue da zigagui ma nsai'be. Nu'a ra pa'a p'uya, mfa'di ngue da zä da 'yetyø mmæi ya ma xädi 'mø.

³⁶ Hømbi hyecra hya bi xihyø ja'i. Bi xifi ngue ra 'da'yo xädi, hinga 'da'iguui ra nyogui xädi. Bi 'yembi:

—Hinda zä to da hyeca n'na xequi ra 'da'yo ulu ngue da mõtra nyon'ulu. A nu'mø ngue da japi, di ts'onna 'da'yo ulu. Ra 'da'yo xen'ulu hinda nejmanho ngue di mõtra nyon'ulu. ³⁷ Tengutho ra 'da'yo vino hingui sä da sirbu ja ra zexfani ngue da zedi. Porque ra 'da'yo vino da xetra zexfani 'mø da sit'i, ja di m'mep'u p'uya. ³⁸ Janangue ra 'da'yo vino, ra 'da'yo xifani da sit'i, n'namhma ngue gä yoho hinda m'medi. ³⁹ Nu'u si ra nyogui vino, hinjongui pøni ngue di nne ra 'da'yo vino, porque i ena: "Xandønho dra nyogui vino".

6

Ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu te da zänni di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya, gue'a di nja'a.

¹ N'na ra pa ngue säya yø ja'i, bi thop'u ja n'na ra nuatrigo ra Jesús, ni n'youi yø xädi. Nu'u yø xädi p'uya, bi daxtyø trigo ngue sa.

² Nu 'da yø fariseo p'uya, bi 'yembi:

—¿Hanja ngue gadi mpēhm? Conque mmamp'u ja ra ley ngue nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, hingui sä to di mpefi —bi 'yembi.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Xi'mø mi zähra thuhu n'na ndi ra David, co 'nē'u mi n'youi, ¿ua hinjam'mø gadi xähma p'u ha nt'ot'i'a te bi 'yøt'e? ⁴ Nuna ra David bi yarb'u ja rá ngu Oja ngue bi zi yø thuhmε xi t'uspabi Oja ngue da nu. Bi zi ra David co 'nē'u mi n'youi. Conque nu'u yø thuhmε'u, hinda unna nt'edi ra ley

ngue to bi zä da zi, hinda høndyø mmäcja yø ts'i'u yø thuhmε t'uspabi Oja.

⁵ Mahømbi 'yembi:

—Nu ra N'yohu bí 'yε mahets'i, ja rá ts'edi ngue nu'a go da zänni, gue'a di nja'mø ra pa ngue ra ts'äya'a.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yε.

⁶ Man'na ra pa ngue ra ts'äya p'uya, nuna ra Jesús bi yarb'u ja ra nija ngue bi nxännbate ra hya. Mi 'bap'u n'na ra n'yohu xi 'yotrá 'yε ngue rá n'yεi. ⁷ Nu'u yø xännbate ngue ra ley 'nē'u yø fariseo p'uya, tøjtho te øtra Jesús. I nne da nu 'mø ngue di n'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya, para ngue da zäp'u di yapi, da 'yembi ngue hingui supra ley. ⁸ Nuna ra Jesús ya patho te mbennbabi yø ja'i. Janangue bi 'yembra n'yohu xi 'yotrá 'yε:

—Bá nangui n'yø, ga 'bäcua made —bi 'yembi.

Nuna ra n'yohu p'uya, bi nangui, bi m'mäp'u sifi di m'mäi. ⁹ Ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Nuya ga øt'ah'u n'na ra nt'änni ya. ¿Te 'be'a ma hya mmamp'u ja ra ley ja ngue ga øth'u 'mø ra pa ngue ra ts'äya? ¿Ga øth'u ra nho, ogue ra n'u? ¿Da t'øthe ra ja'i 'mø xan'u, ogue di njapi da du?

¹⁰ Ra Jesús bi hyeti gätho yø ja'i di mäts'i. Bi 'yembra n'yohu mi'u p'uya:

—Damí majni 'yε ya —bi 'yembi.

Ra n'yohu p'uya bi macrá 'yε, pe 'bexpi zä rá 'yε mi'u. ¹¹ Pe bi mbøcuc'u mi'da yø ja'i. Di n'yänni n'na ngu n'na ngue te da japra Jesús.

Bi 'yεxi 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús.

¹² Mi ma njammí pa p'uya, bi map'u ja n'na ra nyuni ra Jesús ngue bá mat'Oja. Bi haxa mhmat'Oja gä ra xui. ¹³ Mi hyaxp'uya, bi zonhyø xädi ngue bi huanhni 'de'ma yonc'ei, i hutí ngue yø representante. ¹⁴ Ja ua yø thuhu ya yø n'yohu bi thanhni: ra Simu nu'a ja man'na ra thuhu ngue i Bedu, ra Andre rá n'yohu na ra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua, ra Lipe, ra Bartolomé, ¹⁵ ra Mateo, ra Toma, ra Jacobo nu'a rá ts'unt'u ra Alfeo, ra Simu nu'a n'youi n'na 'bui yø ja'i honi ha di mmändasε p'u ja yø häi, ¹⁶ ra Judas nu'a

rá n'yohu ra Jacobo, 'nehra Judas Iscariote nuna bi da ra Jesús.

Xandøngu yø ja'i bi xänbä ra hya ra Jesús.

¹⁷ Ra Jesús bá ep'u ja rá hyo ra nyuni mambi 'bui, bi zøp'u xanjuan, bá n'youi yø xädi. Xangu yø ja'i mi 'bup'u bi zøhø, bá nexpu ja yø hnini ja'a ra häi Judea, ra hnini Jerusalén, Gä bá ehø ja'i 'bui Gä rá nnengui ra jathe ha ja yø hnini Tiro 'ne Sidón. Di ho yø ja'i da 'yøxra hya mmanna Jesús, 'ne nne da t'øthebi p'u ha hēmbi. ¹⁸ Xquet'a bi t'øthe yø ja'i mādi anyø ts'onthi. ¹⁹ Gätho yø ja'i, Gä nne ngue da dähra Jesús, porque ja rá ts'edi ra Jesús ngue nu'u yø ja'i thädi, Gä sä ha hēmbi.

Bi manna Jesús to di nthēui ra mmēnthi.

²⁰ Bi hyetyø xädi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ra mmēnthi Gä nthēu ngue gui hyoyahu. Porque ya gui ohu rá 'ye Oja.

²¹ Ra mmēnthi Gä nthēu 'mø gui tumanthuhu. Porque Oja da 'yøt'e ngue gui tini te gui sihu.

Ra mmēnthi Gä nthēu 'mø gui zomhu. Porque m'mēfa di nja'ahu mpähä ngue gui nthēhu.

²² Ra mmēnthi Gä nthēu 'mø nnu man'u'ahu yø ja'i ngue gui tenhu ra N'yohu bí 'yē mahets'i. Porque da 'yēhra pa da zu'ahu yø ja'i, da hyøn'ahu thi p'u ha 'bui. Da nu ts'oc'ei'ahu. ²³ Dami johyahu, di nja'ahu ra ndøpähä'a ra pa'a, porque xangu ni nzäbihu bí ja mahets'i. Xquet'a bi njarbu m'met'o yø mboxita'u yø ja'i'u ya, bi nu man'u byø pøngahya Oja xa m'mai.

²⁴ Pe huēcate'u ena ngue yø mmēmmeti. Ya bi tho'a ra pähä xanja mēnte ra pa xa m'mai.

²⁵ Huēcate'u ena ngue hinte di 'bedi, porque di ntumanthuhu.

Huēcate'u ja mpähä ngue thede, porque da 'yēhra pa di nzonu ngue ra dummai.

²⁶ Huēcate'ahu, 'mø Gä nnu manho'ahu yø ja'i. Mi njarbut'u yø mboxita yø ja'i ya, mi nnu manho te mi øt'ui yø fehni pøngahya.

Nu to 'buhø nsuiui jatho ngue di mādi.

²⁷ Di xifi te'o Gä øde te di mma, dami mahni nsuihu. Dami 'yørpahu ra n'ho'u Gä nnu man'u'ahu. ²⁸ Dami 'yäphu Oja ngue

di japi to san'ahu. Dami marpahu Oja'u su'ahu. ²⁹ Nu'mø to bi mep'a ni hmihu, dami un man'na nguadi ni hmi ngue da mē'mi. Nu'mø te'o da gan'na ni tuhu, 'nehni pahni dami unni da gats'i. ³⁰ Nu'mø te'o da 'yä'ahu n'na ra cosa, dami unni. Nu te'o da ne ngue da hyan'na'i'a te ni mmeti, 'yo gui mmaidi. ³¹ Tengutho gni ne ngue da mäxahu yø ja'i, da ngu'a gui 'yøthu, dami 'yørpahu ra 'bäxte mi'da yø ja'i.

³² A nu'mø ngue hønt'u di mā'ahu gadi mahmu, çdana ra nho di nequi ngue gui øthu 'mø? Conque asta yø ts'oc'ei njap'u.

³³ Nu'mø hønt'u to øt'ahu ra nho gui ørpahu ra nho, çdana ra nho di nequi ngue gui øthu 'mø? Porque xquet'a 'ne'u yø ts'oc'ei njap'u. ³⁴ Xi'mø ja'a macosa gadi hmithu n'na ra ja'i, 'ne gui tøm'i ngue xquet'a di hmi'ahu, çdana ra nho gui øthu 'mø? Porque xquet'a njap'u yø ts'oc'ei ngue di hmi n'na ra cosa, pe xi mmi tøm'i ngue da ma mahmiti. ³⁵ Pe nu'ahu, dami mahmu'u su'ahu. Dami yørpahu ra nho. Dami hmihu n'na ra cosa, pe nu'a ra ja'i gadi hmithu n'na ra cosa, 'yo gui tøm'i ngue xquet'a di hmi'ahu. Nu'mø Gä 'yøthu tengu na ra hya di xi'ahu ya, xangu rá njapi Oja di 'da'ahu. 'Ne di nequi ngue ya yø basi'ahu na Oja magues. Porque xquet'a ørpabi ra nho Oja'u yø ts'oc'ei, madaque'a hndi ja mamadi Oja. ³⁶ Di nja ni nhuēcatehu tengutho Oja ni Papahu i ja rá nhuēcate'a.

'Yo gui haspahu ra güenda te ga 'yo mi'da yø ja'i.

³⁷ 'Yo gui haspahu ra güenda te ør'mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hnda hyats'ahu ra güenda Oja te gui øthu. 'Yo sä gui mmamhu ngue da ma ra castigo mi'da yø ja'i, n'namhma ngue hnda men'nahu ra castigo Oja. Dami punnbabi ni mmic'ei'hu, n'namhma ngue xquet'a di pun'nahu Oja. ³⁸ Dami fäxhu sä ra n'u, n'namhma ngue da mäxahu Oja. Da 'yēn'nahu xanhu, di dætra t'en, da huati asta da bonspu gui 'yathu. Porque tengutho gui 'yøthu, xquet'a gue'a di nja'ahu'a.

³⁹ Bi hycra hya ra Jesús ngue hinga te bi zä maxädi da denyø ja'i. Bi 'yēna:

—Xi n'na ra xäda, çua da zä di m'met'o p'u di ma rá mmixädäui? Hnda zä di m'met'o,

porque nu'mø bi nthēui n'na ra ots'i, 'dap'u da zo. ⁴⁰ Nu'a ngue ra xāditho, hīn man'na xangu pađi ngue rá xānbate, pε da zā da bađi te gāma hya pahrá xānbate.

⁴¹ ¿Hanja yø ja'i ngue ja xangu yø ts'oqui, guehya nne da hyaspa ra güenda yø ja'i ngue ts'adyø ts'oqui ja ya? Tengutho 'mø guí xihni cu ya ngue oxra häi rá dá, pε nu'i p'uya, ra biga di o ni dá. ⁴² Ya hīnda zā gui 'yemni cu: “Ague n'yø, tø ga hahmi ra häi o ni dá”, gui 'yembi. A nu'i p'uya, hīn gađi unna güenda ngue ra biga oxni dá. Ya hīnni 'yup'u te guí mma. 'Be dami hyahra biga oxni dá, n'namhma da zā gui hyambabi ra häi o rá dá ni cu.

Nu'a ga nho rá ndät'ä ra za, gue'a di fađi temä za'a.

⁴³ Nu ra hoga za, hīnga ja zup'u ra ndät'ä hīngui ho. Nu'a hīngra hoga za, hīnga ja zup'u ra hoga ndät'ä. ⁴⁴ N'na ngu n'na yø za, nu'a te yø ndät'ä zūdi, gue'a di fa'a. Tengutho p'u ja ra 'uini, hīnga ja zup'u yø igo. Ni xingyø uva di zup'u ja yø 'uini. ⁴⁵ Njarbatho n'na ra hoga n'yohu ya, ra hoga hya mma, porque xanho rá mmái. Pε ra ts'oc'ei, xants'o te mma, porque xants'o rá mmái. Nu'a ra hya pønna ne, mbo rá mmái ni 'yεε, ogue xanho, ogue xants'o.

Bi nhyejpa ra hya yoho yø hyønnigu.

⁴⁶ ¿Hanja ngue guí enju ngue ni hmujū, 'nε hīngui øthū'a te dí nnegä ngue gui 'yøthū? ⁴⁷ Nu te'o gä tēngui, i øde hanja ra hya dí mma, 'nε da 'yøt'e te dí xifi, ga xi'ahu ra hya nna hyejpi. ⁴⁸ Nna hyejpabi n'na ra n'yohu ngue nne di nhønnigu. Xtanhε ra häi da 'ya'mi. Nup'u ja ra mmāndo, ja da fup'u ra jado. Nu'mø bi tho'a n'na ra dathe p'uya, ra dehe nts'edi ga nnønhna ngu, pε hīnda 'yanna ngu, porque ra mmāndo p'u høts'e. ⁴⁹ Pε nu ra ja'i ngue øhra hya dí mma, 'nε hīnda 'yøt'e te dí xifi, nna hyejpabi n'na ra n'yohu ngue guerp'u ja ra häitho bi hyøhrá ngu. Hīmbi hyøxp'u ja ra mmāndo. Nu'mø mi tho ra dathe, bi nønhna ngu. Bi hyømbuya, bi xūdi.

7

Ra Jesús bi 'yøthebi rá hmiqūi n'na ra capita.

¹ Mi juadi bi manna ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi ma, i map'u ja ra hnini Capernaum. ² Nuna ra hnini na, mi 'bup'u n'na ra capita ngue mi si n'na ra hmiqūi εmmēi di mađi. Nuna ra hmiqūi, mađi hyenni, ya ja ngue da du. ³ Mi zā mi 'yøhra capita ngue hma te øtra Jesús, bi menhni 'da yø judío 'bet'o p'u ja ra nija ngue bá apra mate ra Jesús ngue da εhε da 'yøthebi na rá hmiqūi ra capita. ⁴ Nu'u yø judío bi guarbu 'buhra Jesús. Bi 'yāpra mate, bi 'yembi:

—Nuna ra capita, ni 'yup'u gui fāxna. ⁵ Porque di mahyø judío na, 'nε bi hogahe n'na ra nija ngue bi guεεε.

⁶ Ra Jesús bi mε'u yø judío sits'i. Pε nu'mø ya xmanguerp'u da zømp'u ja ra ngu, nuna ra capita bi menhni 'da yø amigo ngue bá embra Jesús:

—Ague n'yø, 'yo gađi n'uni, porque hīmma nsäga'be ngue gui carbū ja ma ngu. ⁷ Janangue nugä ni xinga gue'a xca masegä p'u ngue xcabá ä'i ra mate. A nuyá, høntho dami manya ngue da zā ma hmiqūi dí xi'i, ya dí pađi ngue da zā ra n'u hēmbi. ⁸ Porque nugui xquet'a 'bui to 'bet'o ngue di mandagui. Nugä p'uya, xquet'a dí si ma soldado dađi manda. Nu'mø dí xi'a n'na ra soldado ngue ha da ma, pap'u dí et'i. Ogue ga εmbi: “Bi 'yεcua”, ra soldado p'uya bá ep'u. Ogue ma hmiqūi ga 'bepi te da mēfi, ra hmiqūi øt'e te dí xifi.

⁹ Nuna ra hya t'εmbi bi manna n'yohu, di 'yøtho 'mø mi 'yøhra Jesús. Bi 'yembyø ja'i n'yoi p'uya:

—Majuani dí xi'ahu ngue hījonni judío di pøni ngue gdi tinnbä rá nt'εc'ei tengu ga 'yεc'εigä na ra n'yohu na —bi 'yembi.

¹⁰ Mi zøp'u ja ra ngu'u yø m'menhni, nu'a ra hmiqūi bi dini ngue ya xi yāni.

Ra Jesús bi japi ngue bi bεnnate rá ts'unt'u n'na ra 'danxu.

¹¹ M'mefa p'uya, nup'u ja ra hnini Naín, ja i map'u ra Jesús. Ni n'yoi yø xādi, xangu mi'da yø ja'i ni n'yoi. ¹² Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hnini, bi nu ngue mmap'u n'na ra ánima ni du yø ja'i ngue da ägui. Hønt'a rá 'dants'unt'u mi si n'na ra 'danxu'a. Ni n'yoi xangu yø ja'i ngue yø mmēngu p'u ja ra hnini. ¹³ Mi nu ra 'danxu ra Jesús, bi huεqui, bi 'yembi:

—Ogui zoni.

¹⁴ Nuna ra Jesús, bi guatra huada ni thu ngue bi jäti. Bi m'mä'ua ni du p'uya. Ra Jesús bi 'yembra ánima:

—Ague n'yø, dí xi'i ngue dami nangui.

¹⁵ Nu'a ra du p'uya bi nangui bi mi. 'Nε bi nya. Nuna ra Jesús bi dāprā mamá na marā du. ¹⁶ Emmēi bi nsu yø ja'i 'mø mi nu'a te bi nja. Pε espabi Oja yø ja'i, i ena:

—Hin hapu xa hnu n'na ra pøngahya tengü na bi zøcua dí m'mahmu ya.

Mañon'a emp'uya:

—Ya dá nurpah ra ts'edi Oja, ngue fäxte ua dí 'bahu ya.

¹⁷ Gä ra häi Judea bi n'yo ra hya te bi 'yøtra Jesús, porque ndap'ua bi zä bi fadi te bi 'yøt'e.

Bi 'yet'i yoho yø xädi ra Xuua ngue bi ma bá nyau ra Jesús.

¹⁸ Nu'ua yø xädi ra Xuua, bi xifi te 'be'a gä øtra Jesús. Ra Xuua p'uya, bi zonhni yoho yø xädi. ¹⁹ Bi 'yet'i ngue da ørpa ra nt'änni ra Jesús ngue'mø majuaní gue'a ra Cristo ja ngue da εhe di ndast'abi, ogue da thøm'man'na. ²⁰ Nuya yø m'menhni ra Xuua, mi zømp'ua 'buhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nuna ra Xuua øtra nxixya, xpá mmenga'be ngue ga øt'a'be ra nt'änni 'mø gue'e na ra Cristo ja ngue da εhe di ndast'abi, ogue ga tøm'mähe man'na —bi 'yēmbi.

²¹ Nu'a ra ora bi zøn'ua yø m'menhni p'uya, bi 'yøthe xangu yø därquehi ra Jesús, bi 'yøthe'ua mi n'youi yø ts'onthi. Xangu yø xädä bi nzø yø dä. ²² Ra Jesús bi 'yēmbya yau:

—Ni me ya, bá xihmi ra Xuua na ra hya gá nuui bi nja. Xihmi ya yø hya gá 'yøhmi dí mmangä. Dami xihmi ngue yø xädä ya zø yø dä. Yø dogua, ya i 'yo. Yø ja'i mi 'ya yø do'yo, ya bi zä ha hēmbi. Yø gogu, ya øhra hya. Yø ánima, ya di bennate. Yø hyoya, ya sihra hoga 'da'yo hya. ²³ Ra mmēnthi di nthēui ra ja'i hinha di gohrá mmāi ngue εc'ēigui.

²⁴ Mi mengyø m'menhni ra Xuua, nuna ra Jesús bi dē'mi bi c'annbabi yø ja'i na ra Xuua. Bi 'yēmbi:

—¿Te'o gá ma guá nuhu p'ua bí ja ra dapo? ¿Ua guá nuhu n'na ra n'yohu hinguí nzaqui

rá mmāi, entho n'na ra zafani 'mø anna ndahi? ²⁵ Xi'mø ngue hin'na, ¿te'o guá nuhu 'mø? ¿Ua guá nuhu n'na ra n'yohu ngue he ra hoga ulu? Pε guí pahmu ngue yø ja'i he ra hoga ulu ngue 'bu mmapähä, guerp'ua ja yø ngu yø dast'abi 'bui. ²⁶ Pε xi'mø hinga gue'a guá nuhu'a, ¿te'o guá nuhu 'mø? ¿Ua guá nuhu n'na rá pøngahya Oja? Majuaní ngue gue'a n'na rá pøngahya Oja guá nuhu. Pεgue tate na ngue gätho mi'da yø pøngahya xa m'mai. ²⁷ Nuna ra Xuua, guehna rá m'menhni Oja mmamp'ua ja ra Maca Libro na, ngue ena: “Gä et'ä ma m'menhni, di m'met'o p'ua gdi ma. Gue'a di hoqui hapu ja ngue gui thogui”, bi 'yēna. ²⁸ Dí xi'ahua, nu hangü yø ja'i 'bui, hinjongui pøni ngue di tate ngue ra Xuua. Pε nuyá, to bi zä ma ja'i ya o rá 'ye Oja ya, guehya ma datho bi nthēui ra mmēnthi ya, ngue ra Xuua.

²⁹ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na. Gätho yø ja'i p'uya, co 'nēhyø nguthäi xi xixyabi ra Xuua, bi bahyø ja'i ngue xanho te mman'Oja.

³⁰ Pε yø fariseo 'nēhyø xänbäte ngue ra ley, himbi ne'a ra nxixya bi 'yøtra Xuua'ua, nu'a te nne Oja xta 'yørpabi himbi nu manho.

³¹ Janangue bi 'yēna Jesús:

—¿Tegue gda hējpä ya yø ja'i ya? ¿Ter'ua gui nēqui? ³² Gda hējpabi yø basi n'yēmp'ua ja ra tai. I mmatyø mmimbasiui ngue di n'yēmmi, i ēmbi: “Dá pixt'ähe ra xithi ngue xqui nnehmu, pε hinga nnehmu. Dá tut'ähe yø thuhu ngue yø thundummāi, pε hinga nzomhmu”, bi 'yēmbi. ³³ Guí njathu p'uya, nu'mø himbi nja'a te guí mmamhmu, guí mbøcuehu. Porque bá ehra Xuua nuna mi øtra nxixya 'nε bi 'yētrā mmāi, nu'ahua p'uya, gá 'yēmhmu ngue n'youi ra ts'onthi ngue'a te øt'e. ³⁴ A nuyá, guecä drá N'yohu dá ε mahets'i, dí si'a te dí tini, nu'ahua p'uya guí εnjua ngue drá nhyøt'a zihmε. Guí εnjua ngue dadi thegä'be'ua yø ja'i ja yø ts'oqui 'nε'ua yø nguthäi. ³⁵ Pε nuna ra hya njuantho, nu'mø di n'yomfēni xanho yø ja'i, da badi ha rá nja ra hya.

Nup'ua ja rá ngu n'na ra fariseo, ja 'bup'ua ra Jesús.

³⁶ Nu'a n'na nc'ei yø fariseo bi zixra Jesús ngue da nsihmε p'ua ja rá ngu. Mi zømp'ua ja ra ngu ra Jesús, bi mip'ua ja ra mēxa p'uya. ³⁷ Nuna n'na ra xisu mará

'yots'om'mäi p'ua ja ra hnini, mi badi ngue bi ma da nsihme p'ua ja ra ngu ra fariseo na ra Jesús. Bi zomp'ua ja ra ngu p'uya, ni du n'na ra m'mo'aceite, yup'ua ra aceite mahotho ga yani. ³⁸ Bi ndantyohmu p'ua 'bahra Jesús ngue bi dannebi yø gua. Mente zoni, nu'ua yø guidä tägui, soxp'ua ja yø gua ra Jesús, thuqui conyø xta. Bi gospabi ra aceite mahotho ga yani. ³⁹ Nuna ra fariseo xi zixra ts'ihme ra Jesús, mi nu te øtra xisu, nguna ra hya bi beni, bi 'yena: "Nu'mø ngue nmajuani rá pøngahya Oja na ra n'yohua na, di padi te rá m'mäi na ra xisu cuar'mø, ngue ra 'yots'om'mäi". ⁴⁰ Rā Jesús bi 'yembra fariseo:

—Ague Simu, jap'ua n'na ra hya di nne ga xi'i —bi 'yembi.

Enna fariseo p'uya:

—Dami xiqui gra xänbate.

⁴¹ Bi 'yenna Jesús:

—Yoho yø n'yohua di tupra menyua to di hmi ra menyua. Nu'a n'na ra ndupate p'uya, nu'a hangu pøxa cat'a ciento ma pa ra nzäbi, gue'a ndupate'a. Man'na nc'ei p'uya, nu'a hangu pøxa yote ma'det'a ma pa ra nzäbi, gue'a ndupate'a. ⁴² Pe nu'ua mi ndupate, ya himbi zä bi gutyø güenda. Nu'a bi hmi ra menyua p'uya, bi punnbi ga yoho. Dami xicya, ndana gue'a ya yø ndupate ngue tate di ja mamadi rá hmu?

⁴³ Bi 'yenna Simu p'uya:

—Nup'ua nnä bengä, man'natho tate di ja mamadi'a xangu mi ndupate, 'ne bi punnbi.

Bi 'yenna Jesús:

—Nu'a ga manya, gue'a ya.

⁴⁴ Bi hyetra xisu na ra Jesús, bi 'yembra Simu:

—Gui nnu na ra xisu 'bucua ya. Da cat'ä ua ja ni ngu, pe hingä 'dacrä dehe xa nxagua. Pe nuna ra xisu 'bucua, bi merca ma gua conyø guidä, 'ne bi duqui conyø xta. ⁴⁵ Nu'i, hincxä zenguagui conn'na ra beso, pe nuna, mente ra ora xtä cat'ä ua ja ni ngu ya, hingu säya thannegui ma gua. ⁴⁶ Nu'i, hincxä cosca ra aceite ma ya. Pe nuna, mahotho ga yanna aceite bi goscagui ma gua. ⁴⁷ Guehna di xi'i naya, ngue emmei di maqui, ja di nequi p'ua ngue xangu rá ts'oqui, pe di mpunnbi. Pe nu ra ja'i ngue

ts'atho mapunnbi, ts'atho di nequi ngue di ma'a n'na.

⁴⁸ Rā Jesús bi 'yembra xisu:

—Ya dá pun'na'i ni ts'oqui ya.

⁴⁹ Nu'ua mi'da yø ja'i xi ts'ofa 'dap'ua 'buhmu p'ua ja ra mexa p'uya, di n'yembi:

—¿Te'o ni n'yohua na ena ngue di punnba yø ts'oqui yø ja'i?

⁵⁰ Pe ra Jesús bi 'yembra xisu:

—Ya ga nyanya ngue ga 'yec'ei gui. Da hyu ni mmai ya, ni ma.

8

Ja ua yø thuhu yø xisu bi mäxra Jesús.

¹ M'mefa p'uya, xangu yø hnini bi thohna ra Jesús ngue xihyø ja'i ha di njap'ua di zo rá 'ye Oja. Ni n'yoi'ua 'de'ma yoho yø xädi. ² Xquet'a n'yohua 'da yø xisu xi 'yøthe ngue mi n'yoi yø ts'onthi, da gue'ua madi hyenni. N'yohua p'ua ra Maya nuna ja man'na ra thuhu ngue ra Magdalena. Guehna xi 'yøthe m'met'o ngue mi n'yoi yoto yø ts'onthi. ³ N'yoi p'ua ra Juana nuna rá xisu ra Chuza, guehna di manda gätho yø mefi p'ua ja rá palacio ra Herodes. 'Ne ra Susana n'yoi p'ua. N'yoi p'ua xangu yø xisu ngue ja te pets'i, nu'mø te honna Jesús, guehya faxya.

Rā Jesús i hyeipa ra hya n'na ra momhmudä.

⁴ Xangu yø ja'i bá ep'ua ja yø hnini ngue nne da 'yøde te manna Jesús. Mi mpeti xangu yø ja'i, bi hyoni te gui hyeipa ra hya xihyø ja'i. Bi 'yembi:

⁵ —N'na ra n'yohua bi ma da ponna trigo. Nup'ua bi thogui ngue ponyø hmudä, bi zop'ua ja ra 'yu 'da yø hmudä. Bi nehyø ja'i thop'ua ja ra 'yu. Bi map'ua yø ts'int's'ua ngue bi za yø hmudä. ⁶ Mi'da yø hmudä bi moni, bi zop'ua hingu pidi ra häi ngue o ra do. Bi 'yotra hmudä 'mø mi bøts'e, ngue hingu xa ra häi. ⁷ Mi'da yø hmudä bi zop'ua ja yø 'uini. Mi nte yø 'uini p'uya, bi ts'onnyø hmudä ngue bi hyøt'ambo. ⁸ Mi'da yø hmudä, bi zop'ua ja ra hoga häi, guehya emmei bi nja ya. Nu'a n'na mhmudä bi bøn'a n'na ciento yø hmudä.

Nu'mø mi manna ra hya na, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—A nuyá, di nja ni gu ngue gui 'yøhmæ na ra hya di mmangä ya —bi 'yëmbi.

Ra Jesús bi ma hanja ngue honi te gui hyejpa ra hya xihyø ja'i.

⁹ Nu'æ yø xädi bi 'yänni te ga mbønya yø hya xi hyequi. ¹⁰ Ra Jesús bi 'yëmbi:

—Nuya yø hya hingui fadi ha di manda Oja yø ja'i, i nne Oja ngue da dinni mmæihæ ya yø hya ya. Pæ nuya mi'da yø ja'i, dá thonna hya di nhyejpi te dá sifi, n'namhma ngue nu te da nu, tengutho 'mø ngue hinte da nu. Nuya yø hya da 'yøde, tengutho 'mø ngue hin tema hya da 'yøde.

Ra Jesús bi ma te ni bønnya yø hya bi hyejpa ra momhmudä.

¹¹ Ma ga xi'ahæ te ga mbønna ra hya dá ma. Nu ra hmudä bi 'boni, gue'a rá hya Oja'a. ¹² Nuya yø ja'i ngue høntho bi 'yøhra hya, guehya gui nhyejpi ngue ra nen'yu p'æ bi zo ra hmudä ya. Høntho juadi bi 'yøhra hya, bi map'æ ra zithu, bi japi bi pumbeni ra hya xi 'yøde. Hingui nnepe ngue da 'yëc'ei ra hya, ngue di nyanyø te yø ja'i. ¹³ Mi'da yø ja'i, gui nhyejpa ra häi hingui pidi ngue mi o ra do p'æ bi zo yø hmudä. Mi zä mi 'yøhra hya yø ja'i, janjuani di johya ngue bi nu manho. Guehya yø ja'i himbi bent'i xanho ra hya ya. Bi 'yëc'ei njammj pa. Nu'mø bi ts'æi, 'bexi cohyø mmæi. ¹⁴ Mi'da yø ja'i p'æya, gui nhyejpabi ra häi ngue ja yø 'uini p'æ bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i bi 'yøde hanja ra hya ya. Pæ nu'a te yø 'bæfi i ja n'na pa ngu n'na pa, høndyø 'bæfi ni ma yø mmæi yø ja'i. Di ja ndummæi honi ha di mmæmmeti. Nu'a te yø pähäse, gue'a nne da 'yøt'a. Ya hin tema ntho bi 'yørpabi na ra hya bi 'yøde. ¹⁵ Pæ mi'da yø ja'i, gui nhyejpi ngue ra hoga häi p'æ bi zo yø hmudä. Guehya yø ja'i ngue yø mmæi ga 'yøhra hya ya, 'næ æt'ammæi ra hya øde. Hingui hægui, guehya hæxra 'yu njuantho ya.

Ra Jesús bi hyejpa ra hya n'na ra nyot'i.

¹⁶ Nu'mø to di saca n'na ra nyot'i, hingui sä ngue da go'mi, ogue da hyøt'a 'bit'ots'i. Sinoque da hyøxmaya, n'namhma ngue nu'æ cut'ambo ra ngu da hyetra nyot'i. ¹⁷ Njarbætho ya yø hya hingui fadi hanja ya. Zi yohotho yø ja'i tynyø mmæi hanja ra hya.

Pæ da 'yëhra pa ngue gætho yø ja'i da badi hanja ra hya.

¹⁸ Janangue dami 'yët'ammæihæ teni bønnya yø hya di mmangä. A nu ra ja'i da dini xanho rá mmæi hanja ra hya, da mæx Oja ngue man'na di bahra hya. Pæ nu ra ja'i hingui nne da 'yørpabi masu ra hya di mma, nu'a zits'æ ra hya padi, da thannji.

Bi manna Jesús ndana gue'a da bøni ngue da 'yøt'e tengutho 'mø drá mæni.

¹⁹ Nup'æ mi 'bahra Jesús, ja bi zømp'æ rá mamá, 'næhyø n'yohæ. Pæ hingui sä da guat'i ngue di nyæui, porque mandøngu dyø ja'i 'bæp'æ. ²⁰ Hindi 'bedi to bi xihra Jesús, bi 'yëmbi:

—Ni mamá 'næhni n'yohæ 'bæcua thi. I nzo'i ngue gui nyæui 'na —bi 'yëmbi.

²¹ Mi dahra Jesús, bi 'yenthø:

—Nuya 'bæcua øspabi rá hya Oja, nu'a ra hya øde gue'a øt'a, guehya entho ma mamá ya, guehya entho ma n'yohæ ya.

Ra Jesús bi säyabi ra ndahi conyø fanthe.

²² N'na ra pa ra Jesús bi yærbæ ja n'na ra barco conyø xädi. Bi 'yëmbi:

—A nuyá, ma ga 'dasæ ra zabi gdä mähæ man'na nguadi —bi 'yëmbi.

Bi ma p'æya. ²³ Mente ni 'yop'æ ja ra dehe ra barco, bi n'ahra Jesús. Ena ha bi 'yeta n'na ra ndønthi bi n'yo. Nu'æ yø fanthe nangui, so mbo ra barco. Ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. ²⁴ Nu'æ yø xädi ra Jesús, bá æp'æ bi aha, bi 'yëmbi:

—Ague grá xännbate, ague grá xännbate, ya ja ngue da thunt'a mbonthe ra barco. Ya ga tuhæ —bi 'yëmbi.

Mi nangra Jesús, bi hejpabi ra ndahi 'næhyø fanthe. Ngu i hejpi, 'bæxpi nsäya. M'mæfa ya hin tema di 'yani. ²⁵ Bi 'yëmbiyø xädi p'æya:

—¿Hanja ngue hingui æc'ei ngue ga fæxahæ? —bi 'yëmbi.

Nu'æ yø xädi di 'yøtho hanja'a te bi nu, 'næ bi nsu. Di n'yëmbi n'na ngu n'na p'æya:

—¿Te'o ni n'yohæ na n'yø? Nu'mø bi zohra ndahi 'næhra dehe, i æc'ei —di n'yëmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohæ n'youi yø ts'onthi.

26 Mī zōnna barco p'ua ja ra häi Gadara, man'na nguadi ra zabi ha di nhyandui ra häi Galilea. 27 Mī bömp'ua ja ra barco ra Jesús, bi guat'a n'na ra n'yohua ngue ra mmengu p'ua. Ya rá ya'atho yø pa mi n'youi yø ts'onthi na ra n'yohua. Ni xingra ulu di he. Ni xingui 'bap'ua ja rá ngu, sinoque guerp'ua ja ra camposanto bí 'bái. 28 Ngu i nu ra Jesús, bi ndantyøhmū p'ua ha 'bái. Ra ndøts'edi i zofo, bi 'yēmbi:

—Ague Jesús, rá Ts'ant'ua'i Oja nuna jase rá ts'edi. ¿Hanza ngue gadi nthint'ua dí 'bái? Dí ä'i ra mate ngue 'yo gadi angui.

29 Nguna ra hya bi manna n'yohua, porque ya xi xihra ts'onthi ra Jesús ngue da hyep'ua ra n'yohua n'youi. Xangu yø nnidi ngue emmei di am'mø bi ga. Yø ja'i p'uya turpa yø 'ye 'nēhyø gua conyø cadena, pe di c'auqui. Ra ts'onthi p'uya di japra n'yohua ngue 'dagui, ni ma dapo. 30 Ra Jesús bi 'yānni, bi 'yēmbi:

—¿Teni hu'i?

Ra n'yohua p'uya bi 'yēna:

—Nná hugä ngue yø mmundotho gähe —bi 'yēna.

Bi manna tengū na porque xangu yø ts'onthi mi n'youi ra n'yohua. 31 Nu'ua yø ts'onthi p'uya, bi xihra Jesús ngue hinda 'yērbua ha ja ngue da jot'i. 32 Ja mi 'yorbatho n'na 'bái yø ts'adi ma'yoni p'ua ja ra nguani p'uya. Yø ts'onthi p'uya, bi 'yādi ngue da yērbua ja yø mmui yø ts'adi. A nuna ra Jesús bi unna nt'edi. 33 Janangue yø ts'onthi bi hyep'ua ra n'yohua mi n'youi, bi yērbua ja yø mmui yø ts'adi. Nuya yø ts'adi p'uya, bi ga ra 'dihí, bi nhyørbua ja ra zabi. Gä ja bi jarba ra dehe.

34 Nu'ua yø n'yohua mi fähyø ts'adi, mi nu te bi nja. Bi ga ra 'dihí bi ma bá mamp'ua bí ja ra hnini. Da gue'ua yø ja'i 'da'a n'nanni ha 'bái, gä bá xifi. 35 Mī 'yøhyø ja'i'a te bi nja, mandøngu dyø ja'i bá ehē da nu. Mī zønyø ja'i p'ua 'bähra Jesús, 'dap'ua 'bähmi'a ra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi. Ya xi dits'i. Ya hinte di ja, ya he yø ulu. Pe bi zu yø ja'i'a te xi nja. 36 Nuya yø ja'i xi nuse'a te xi tho ra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi, gä xihyø ja'i nu'ua ja søhø. 37 Nuna ra hya bi nja, nguya yø mmengu Gadara, nguya yø ja'i ndap'ua bi zä bi 'yē'a ra xequi'a, 'da ga xityø ja'i ra Jesús

ngue da ma. Porque emmei su yø ja'i te bi 'yøt'e. Janangue hømbi yērbua ja ra barco ra Jesús ngue bi mengui. 38 Nu'a ra n'yohua mi n'youi yø ts'onthi bi xifi ngue xta mme ra Jesús. Pe ra Jesús hmbi nepe, sinoque bi 'yēmbi:

39 —Man'na xanho ni ma ni ngu, n'namhma gui xihyø ja'i'a te gä bi 'yøt'a'i Oja —bi 'yēmbi.

Bi ma ra n'yohua p'uya, bi xifi gätho yø ja'i p'ua ja ra hnini'a te xi 'yørpabi ra Jesús.

Ra Jairo bi zixra Jesús ngue da øthebi rá t'ixu.

40 Mī zøm man'na nguadi ra zabi ra Jesús. Mī nu yø ja'i ya mambi 'bap'ua, ra ndi johya. Porque ya mi ndø'mate gätho yø ja'i. 41 Bi zø'a n'na ra n'yohua 'bet'o ngue di manda p'ua ja ra nija p'uya, ni hu ngue ra Jairo. Bi ndantyøhmū p'ua 'bähra Jesús. Bi 'yäpra mate ngue da map'ua bí ja rá ngu. 42 Porque ya ja ngue da du n'na rá t'ixu mi si. Ya n'ne'ma yonjeya mi 'bái, pe hønt'a rá 'dant'ixu mi si'a. Mī ma ra Jesús. Xangu yø ja'i bi denni asta di ntørbua ja ra 'yu.

43 Nu'ua yø ja'i ni denna Jesús, n'youi p'ua n'na ra xisu ngue ya n'ne'ma yonjeya mi hembra m'mäcji. Nuna ra xisu madí hyenni, xandøngu rá mēnyu xi ani ngue mi honyø 'yøthe da 'yøthe. Pe xinga n'na'ua yø 'yøthe xta nzä da 'yøthe. 44 Nuna ra xisu, bi m'mefa p'ua ni ma ra Jesús, bi guarbua ja rá xätha, bi därpa rá nyaní rá he. Ngu'i därpa rá he p'uya, 'bexpí nsäya ra ji mi hēmbi.

45 Bi 'yēnna Jesús:

—¿Te'o bi darcagui ma he? —bi 'yēmbi yø ja'i.

Gätho yø ja'i p'uya, i mma ngue hinjo'o. Pe ra Bedu 'nē'ua mi da yø n'yohua bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grá xänbäte, guí änni to bi dät'a ni he. Conque guí nnu ngue di ntøtyø ja'i, 'nē tøn'na'i.

46 Pe ra Jesús bi 'yēna:

—Hin'na. 'Bái to bi darcā ma he. Porque dadi unna güenda ngue bi zä n'na nc'ei comma ts'edi.

47 Bi nu ra xisu p'uya, ngue fätho te bi 'yøt'e. Ni huaqui mmap'ua. Bi ndantyøhmū p'ua 'bähra Jesús. Yø hmi yø dä yø ja'i p'ua bi xi'a njuani te nnepe ngue bi dädi. 'Nē bi xifi

ngue 'bexpi zä ra ji mi hēmbi. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague t'ixu, ya bi zä'i ngue gá 'yēc'ei ngue di zä'i comma ts'edigä. Da hyu ni mmäi ya, ni ma —bi 'yēmbi.

⁴⁹ Nuna ra Jesús, mente yaui ra xisu madi hyenni, bi zø hman'na nc'ei bá nexpa ja rá ngu ra Jairo. Bi 'yēmbra Jairo:

—Ya bi du ni t'ixu n'yø, 'yonni mantho gui sixra xänbate.

⁵⁰ Pε ra Jesús, mi 'yø'a te si ra Jairo, bi 'yēmbi:

—'Yo sä guí su'a si'i ngue bi du ni t'ixu. Sinoque dami 'yēc'ei gui ngue da zä ga øthegä ni t'ixu —bi 'yēmbi.

⁵¹ Mi zømp'u ja ra ngu p'aya, hinjondi japi ngue 'da xti yat'ui mbo. Høndra Bēdu, ra Jacobo, ra Xuua, 'nēhrá papá 'nēhrá mamá ra hmute bi japi bi yat'ambo. ⁵² Gä zonyø ja'i, i ya dummai yø ja'i conná ngue'a bi du. Pε ra Jesús bi 'yēmbi:

—'Yo gui zomhma. Nuna ra hmute hingui tu na, i atho na.

⁵³ Pε nuya yø ja'i yaui ra Jesús i thentho, porque padí ngue ya xi du ra hmute.

⁵⁴ Nuna ra Jesús bi bennba rá 'ye ra du, nts'edi bi 'yēmbi:

—Ague grá hmute, dami nangui.

⁵⁵ Nuna ra hmute p'aya, mahømbi nja rá te. Bi nangui 'bexque'a. Bi manda ra Jesús ngue di t'unna hmε da zi ra hmute. ⁵⁶ Nuna rá papá 'nēhra mamá ra hmute di 'yøtho te bi nja. Pε ra Jesús bi manda ngue hinjonda sifi te bi nja.

9

Bi 'yet'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, ngue da xänbabi ra hya yø ja'i.

¹ Nuna ra Jesús, mi peti gätho'u 'de'ma yoho yø xädi ya xi huanhni. Bi unna nt'edi ngue da hya ra ts'edi da 'yøthe gätho yø ja'i n'youi yø ts'onthi, da 'yøthe yø ja'i hēmbi 'damä 'dan'yo man'u. ² Bi menhni ngue da xihra hya yø ja'i ha di njap'u di zo rá 'ye Oja. 'Nε da 'yøthe yø därkehi p'u di ma. ³ Bi 'yēmbi:

—'Yo te gui hax'mø gá mähä, ni xingra tøhø, ni xingra bolsa, ni xingra thuhmε, ni xingra mēnyu. 'Yo gui cax man'na ni pahniha. ⁴ Nup'u ja ra ngu di n'na'aha ra

ts'äya, ja gui n'oxha p'u, asta gue'mø guá εhma. ⁵ A nup'u händi n'na'aha ra ts'äya, gui pømhmu p'u ja ra hnini. Pε dami huamhra fonthäi di n'youi ni mbonguahä, gue'a ra hmεya'a ngue ya da thep'u ya yø ja'i hēmbi 'yøt'aha masu.

⁶ Bi ma'u bi t'et'i, i mpa p'u ja yø hnini. Bi xihyø ja'i ra hoga 'da'yo hya, 'nε bi 'yøthe yø därkehi p'u ni ma.

Ra dast'abi Herodes hingui nnu ra pa da nu ra Jesús.

⁷ Mi 'yøhra dast'abi Herodes te mmanyø ja'i ngue xangu yø milagro øtra Jesús. Di 'yøtho'a te øde, porque eni'da yø ja'i ngue nuna ra Jesús, guehna ra Xuua xi bennate p'u bí nt'ägüi. ⁸ Mi'da yø ja'i p'aya, εmbi ngue ya 'yop'u ra Elías. Mi'da p'aya, εmbi ngue 'bui toni nyogui pøngahya Oja xpi bennate. ⁹ Pε ra Herodes bi 'yēna:

—Nu'a ra Xuua dá mandagä bi t'øjpabi rá ya'a, hinga gue'a 'yop'u'a. ¿Pε te'o ni n'yohu na dí øcä ngue xangu yø cosa øt'e?

Ya hingui nnu ra pa ra Herodes ngue da nu ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cat'a mahuaqi ma'yohu.

¹⁰ Mambá pengyø xädi ra Jesús ngue bá manna hya p'u ja yø hnini, bi däpra güenda te xi 'yøt'e. Nuna ra Jesús bi zixyø xädi ngue bi ma dapo, jonna hnini Betsaida. ¹¹ Pε nu'mø mi bahyø ja'i hapu bí 'buhra Jesús, bi map'u bí 'bui. Di säyabi yø ja'i sømp'u 'bui. I xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'ye Oja. Xquet'a bi 'yøthe yø därkehi.

¹² Nu'mø ya ni ma di nde p'aya, bi guat'u 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami 'yēhyø ja'i, n'namhma da hyoni ha di n'oxi, ja da dämp'u ra hmε da zi. Porque nuua dí 'buhma, ra dapo ua.

¹³ Ra Jesús bi 'yēmyø xädi:

—Dami unhna ra hmε da zi yø ja'i —bi 'yēmbi.

Nu'u yø xädi p'aya, bi 'yēmbi:

—Pε høndi cat'a yø thuhmε dí hagähe, 'nε yoho yø hua. Rá nεgui ga mmäcähe 'mø, ga ma tämhme ra hmε da zi yø ja'i.

¹⁴ Yø ja'i p'aya, comma cat'a mahuaqi ma'yohu. Pε ra Jesús bi 'yēmyø xädi:

—Damī xihmā yø ja'i dā mī. Dā 'yøtyø zimundo ngue dyø yote mā'det'a nja'i p'ua dā mī.

¹⁵ Gue'a bi 'yøt'a p'uya. Bi mī gātho yø ja'i. ¹⁶ Ra Jesús bi hyan'ua cət'a yø thuhmē 'nē'ua yoho yø hua. Bi hyanmā hēts'i p'uya, bi ja mammadi Oja. Bi xenyø thuhmē p'uya, bi unyø xādi ngue di 'darpa yø ja'i dā zi. Dā guehyø hua bi 'dat'i. ¹⁷ Bi nsihmē xanho yø ja'i, gā bi nniya. M'mēfa p'uya, bi ma mapeti yø thuhmē bi bongui, bi zə'i 'de'mayo canasta bi bongui.

Bi manna Bedu ngue ra Jesús, gue'a ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi'a.

¹⁸ N'na ndi ya, bi ma n'nanni ra Jesús ngue bá mat'Oja, n'youi yø xādi. Bi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—¿Te'ogā p'ua gā mbēnyø ja'i 'mø?

¹⁹ Mī dahyø xādi p'uya, bi 'yēmbi:

—'Bə i'da yø ja'i ēmbi ngue gue'e grā Xuua gmi øtra nxixya. Mī'da yø ja'i p'uya, ēmbi ngue gue'e grā Elías. Mī'da yø ja'i p'uya, ēmbi ngue gue'e n'na'ua yø nyogui pøngahya Oja xpi bēnnate.

²⁰ Ra Jesús mahømbi 'yēmbiyø xādi:

—Xi'ahə p'uya, ¿te'ogā p'ua gni bēmhma ngue guecā?

Ra Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Nu'i, gue'e grā Cristo bá exa'i Oja ngue gui ndast'abi —bi 'yēmbi.

²¹ Ra Jesús mahømbi 'yēmbi:

—A nuyá, 'yo to gui xifi te'ogā ya —bi 'yēmbi.

Ra Jesús bi mā ngue da tho, 'nē bi mā ngue di bēnnate.

²² Bi xihyø xādi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu ra N'yohə bí 'yē mahēts'i, dā 'yēmmēi dā ma mā'uni. Nu'ua yø ja'i 'bet'o p'ua ja ra nija dā zai, dā guehyø hmu yø mmäcja, 'nēhyø xānnbate ngue ra ley, gā dā zai 'nē dā hyo. Pē rá hyu pa p'uya di bēnnate —bi 'yēmbi.

Ra Jesús bi xihyø xādi ngue hīnjam'mø da gohyø mməi'a gā 'yēc'ēi.

²³ M'mēfa p'uya, bi 'yēmbi gātho yø ja'i:

—Nu to nne dā dēnngui, hīngui sā ngue dā zānsē te dā n'yo. Hangū ra pa, hīnha di gohrá mməi, madague'a dā thop'ua ja ra pont'i. ²⁴ Nu ra ja'i dā 'uegue ngue su dā

tho, guehna ra ja'i di m'mēhrá te na. Pē nu ra ja'i hīngui cohra mməi'a gā 'yēc'ēigui, madā tho conná ngueque, guehna ra ja'i di nyānná te na. ²⁵ Porque hīnte dā dahra ja'i, madague'a dā 'yøt'e ngue rá mmēti gā ra ximhäi, 'nē di m'mēhrá te. ²⁶ A nuyá, nu ra ja'i ngue pēsra sā conná ngueque, ogue i pēsra sā conná nguehra hya dí xānnbate, xquet'a dā 'yēhra pa ngue nūgui drá N'yohə dá ε mahēts'i, xquet'a gā pēs'mā sā conná ngue'ua to di jagbə. Guehna ra pa gā ma pengui ngue gā ndast'abi, conná ts'ēdi Oja gā ma n'yo'be yø maça anxε Oja. ²⁷ Majuanī dí xi'ahə, ngue nuyá 'da 'bucua ya, hīnda du, asta gue'mø dā nu ngue dā hya ra ts'ēdi Oja di mānda ua.

Bi mpä'a te gui nēqui ra Jesús.

²⁸ Ya rá hyato mā pa xi manna ra hya na p'uya, bi map'ua bí ja n'na ra nyūni ra Jesús ngue bá mat'Oja. Bi zixra Bedu, ra Jacobo, ra Xuua. ²⁹ Mēnte mmat'Oja ra Jesús, bi mpä'a gui nēqui rá hmi. Rā he p'uya, asta di yoxni'a gā nt'axi. ³⁰ Bi hnu p'uya, ngue 'bāp'ua yoho yø n'yohə yaui. Nuyá p'uya, guehna ra Moisés 'nēhra Elías. ³¹ 'Nēhya xquet'a di yoxni p'ua i nēqui ya. Nup'ua ha bi nyāui ra Jesús, bi c'a'a ra ndate ja ngue danī nthop'ua Jerusalén. ³² Pē ra Bedu co 'nē'ua mī'da yø n'yohə, bi n'ahə ngue nethə. Nu'mø mī nnuhu, bi nu p'uya ngue di yoxni p'ua 'bāhra Jesús, co 'nē'ua mīyoho yø n'yohə 'dap'ua 'bāhmi di yoxni. ³³ Nunā ra Moisés 'nēhra Elías, ya ja ngue dā zop'ua ra Jesús. Pē ra Bedu bi 'yēmbra Jesús:

—Ague grā xānnbate, ya xanho ngue dí 'bəhmə ua. Ma gā hocāhe hyu yø t'ānnigu, n'na'i, n'na ra Moisés, n'na ra Elías —bi 'yēmbi.

Pē ra Bedu hīngui padī te mma. ³⁴ Mēnte bi manna ra hya na, bi nja n'na ra gui ngue bi go'mi. Emmēi bi nsu 'mø mī go'mra gui. ³⁵ Bi 'yø p'uya ngue bá nya Oja p'ua ja ra gui, bi 'yēna:

—Nunā 'bucua ya, guehna mā Ts'ant'ua dadī madī. Nuyá yø hya dā manna ya, damī 'yēt'āmməihə —bi 'yēna.

³⁶ Mī juadi bá nya'a ya p'uya, bi nu ngue 'bāsē p'ua ra Jesús. Pē hīnjombi xi'a te bi nu.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na nc'ei mi n'youi ra ts'onthi.

³⁷ Mi hyaxpaya, bá ep'ua ja ra nyuni mambi 'bui. Pe xangu yø ja'i bi ma di c'at'ui ra Jesús. ³⁸ Nu'ua 'bahyø ja'i p'uya, nts'edi bá nya n'na nc'ei, bi 'yembra Jesús:

—Ague grá xännbate, dami nurquits'ua ma ts'ant'ua 'bucua, porque hønna dí si na.

³⁹ Nu'mø bi ga ra ts'onthi n'youi, di japi ngue mafi. I huaqui 'ne sohyø fugui. Hingui nne da hyegui, emmei di uni. ⁴⁰ Ya xtá xihni xädi ngue xtá 'yøthe ts'ua, pe hinxä nzä xä 'yøthe.

⁴¹ Ra Jesús bi 'yembi:

—¿Astá njam'mø da zønna pa gui 'yec'ei gaha? ¿Ua guí ena ngue hangu ra pa ga set'aha?

Bi t'embrá papá ra därkehi p'uya:

—Bá si ua ni ts'ant'ua ya.

⁴² Pe nu'mø ni ma da guatra ts'ant'ua p'ua 'bähra Jesús, astá ra huaqui bi 'yen'a häi ra ts'onthi. Ra Jesús bi xihra ts'onthi n'youi ra ts'ant'ua ngue bi hyep'ua. Mi zä'a te mi hembra ts'ant'ua, bi ndäprá papá p'uya. ⁴³ Gä di 'yødyø ja'i te bi nja. Bi bahyø ja'i ngue ma datho ja rá ts'edi Oja.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho.

Mente di 'yøtho gätho yø ja'i'a te bi 'yøtra Jesús, bi 'yembyø xädi p'uya:

⁴⁴ —Dami 'yøhma xanho na ra hya ga xi'aha ya. Mami pumbeniha ngue ra N'yoha bí 'ye mahets'i di ndäpyø ts'oc'ei.

⁴⁵ Pe nu'ua yø xädi himbi dinyø mmäi na ra hya xifi, porque tobe hingui xojpabi Oja yø mmäi ngue da ba'a xifi. I su yø xädi da 'yänni te ga mbøn'a ra hya mmanna Jesús.

Ra Jesús bi xännba yø xädi ndana ma datho da hnu mansu.

⁴⁶ Nu'ua yø xädi ra Jesús di njun'mahya n'na ngu n'na, porque n'na ngu n'na nne ngue ma datho da hnu mansu. ⁴⁷ Pe bi bahra Jesús te mbemp'ua ja yø mmäi yø xädi. Bi zohna n'na ra basi, bi 'bämba ha 'bäi. ⁴⁸ Bi 'yembaya:

—Nu ra ja'i di ja mmansu na ra basi 'bucua ya, nguna da 'yøt'e porque pahra ja'i ngue nu te øt'e, gue'a dí nnu manho ngue da 'yøt'a, entho go di ja mmansu gra ja'i. Nu ra ja'i di ja mansugui, entho go di

ja mmansu'a to bá penngui. Gätho'aha ya, nu'a da t'embi ngue hinte di muui ya, gue'a ma da'a p'uya.

Ra Jesús di hejpa yø xädi nuya sahyø ja'i nnønbabi rá thuhü 'mø øthe yø ja'i.

⁴⁹ Ra Xuua bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, xtá nugähe n'na nc'ei ngue nnøn'na ni thuhü ha ga 'yøthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Pe xtá hejpahe, porque händi n'yoha p'ua nnä mähä.

⁵⁰ Ra Jesús bi 'yembi:

—'Yo gädi hejpahe yø ja'i nnøngagui ma thuhü, porque nuya hingui sacja, ma n'yoha ya.

Ra Jesús bi hejpa bi ra Jacobo 'nehra Xuua te i mma.

⁵¹ Man'na, man'na ni guatra pa ngue da ma mahets'i ra Jesús. Bi hya ra ts'edi p'uya ngue di ma Jerusalén. ⁵² Bi 'bet'o 'da yø amigo ngue xtani 'yähra nt'edi ha daní nsäya. Mi zømp'ua ja n'na ra hnini jap'ua ja ra häi Samaria, bi ne ngue ja xtani 'yap'ua ra nt'edi xti n'oxi. ⁵³ Pe yø mmengu Samaria himbi nepe xti n'oxi, porque padí ngue da thotho di ma Jerusalén. ⁵⁴ Nu'ua yø xädi ra Jesús, ra Jacobo 'nehra Xuua, mi nu ngue ya himbi t'unna ts'äya. Bi 'yembi:

—Ague grá Hmu, ¿ua guí nne ga ähma ngue da tähyø sibi mahets'i ngue di juadi, tengutho bi 'yøtra pøngahya Elías?

⁵⁵ Bi hyet'ua yauí ra Jesús, bi hejpi, bi 'yembi:

—Nu'auí hinguí pahmi ngue hingui ho na ra hya guí mmammi. ⁵⁶ Porque ra N'yoha bí 'ye mahets'i, himbi 'yehē ngue di juahyø ja'i, sinoque bí 'yehē ngue da yani.

I ma man'na ra hnini p'uya.

Hyu nc'ei bi nyauí ra Jesús.

⁵⁷ Mente ni 'yop'ua ja ra 'yu p'uya, n'na ra n'yoha bi 'yembra Jesús:

—Ague grá hmu, nugä dí nne ga mme hapu gdi ma —bi 'yembi.

⁵⁸ Ra Jesús bi 'yemp'a yauí:

—Nu yø haho ja yø 'bido ngue säya. Yø ts'int's'ua ja yø 'bafi ngue säya. Pe ra N'yoha bí 'ye mahets'i hin'ya rá ngu ha di n'oxi.

⁵⁹ Bi 'yemba n'na nc'ei ra Jesús:

—Ma ga mme'ua nnä magä —bi 'yembi. Pe nu'a ts'o p'uya, bi 'yena:

—Ague grá hmu, dami 'dacra nt'edi ngue 'be da du ma papá ga ägui. Ya da zä ga mme p'uya —bi 'yëmbi.

⁶⁰ Ra Jesús bi 'yëmp'a yai:

—Nu'u yø ja'i entho ya xa ndu ngue hingui pa Oja, gue'u da 'yähyo mminduui'u. Pë nu'i, ma ga mmehma, n'namhma gui xihyo ja'i ha di njap'u di zo rá 'ye Oja.

⁶¹ Mahømbi 'yën man'na nc'ei p'uya:

—Ague grá hmu, nugä dí nne ga mme, pë dami 'dacra nt'edi ngue 'be ga ma ë'u bi 'bap'u ja ma ngu.

⁶² Pë ra Jesús bi 'yëmbi:

—Nu'a bi bentra t'abi ndani ngue di nuafani, 'në cohra mmui m'mefa, gue'a ya hingra nzäui da ma ha di njap'u di zo rá 'ye Oja yø ja'i'a.

10

Ra Jesús bi menhni hyate ma'det'a nja'i da manna hya.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Hmu, bi huanhni hyate ma'det'a nja'i, bi menhni di m'met'o p'u di ma. Yø yonc'ei p'u da ma n'na ngu n'na, i map'u ja yø hnini ja ngue dani nthohra Jesús. ² Bi 'yëmbuya:

—Majuani dí xi'ahu ngue ra 'befi xangu i ja, pë yø mēfi zi yohotho 'bui. Janangue nuyá, dami 'yäpha na Oja rá mmeti ra 'befi, ngue da menhyø mēfi p'u ja rá 'befi. ³ Nuyá gui mmähä ya. Pë dami mfähmu, porque gui cuthu p'u 'bähyø ja'i ngue yø nduc'ei, tengutho yø de'yo 'mø'yop'u ha 'bähyø zate, gui njathu p'uya. ⁴ 'Yo tema bolsa gui caxu, 'yo tema njamnyu gui caxu. 'Yo gui cax hmi'da ni thixfanihu. 'Yo to di ot'ahu 'mø gá nzenguahu p'u ja ra 'yu. ⁵ Nu'mø gá sømp'u ja n'na ra ngu, gui zenguate 'mø gá cuthu mbo. Gui 'yëna: “Oja di japra ngu ja ua ya”. ⁶ Nu'mø 'bap'u yø ja'i ngue nnepra njapi Oja, nu'a ra nzengua gadi uni ngue Oja di japyø ja'i, da gohmi ra nzengua. Pë nu'mø hingui nne yø ja'i, ya hin'na 'mø. ⁷ Dami nsäya p'u ja ra ngu gui sømhmu. Dami siha'a te si yø ja'i 'bap'u. Porque ni 'yup'u ngue di t'unnä nzäbi ra mēfi. 'Yo hontho gui pøn'a n'na ra ngu, gni mpa man'na ra ngu. Nu'a, hin'na'a. ⁸ Nu'mø bi n'na'ahu ra ts'äya p'u ja ra hnini gui sømhmu, dami si'a te di n'na'ahu. ⁹ Gui 'yøthehu yø därquēhi

di 'bap'u. Gui 'yëmhmu: “Nuyá, ya guerp'u gui pahmu ha gdi sohu rá 'ye Oja ya”. ¹⁰ Pë nu'mø himbi n'na'ahu ra ts'äya p'u ja ra hnini gui sømhmu, gui 'yëmmø ga thohmu p'u ja yø caye: ¹¹ “Dá huambu ja ra hnini yø fonthäi bá n'yoi ma mbonguahe. Gue'a ra hmeya'a ngue ya dá thec'ahu p'u. Pë dami pahmu ngue ya mi ja ngue xtä si'ahu ha gdi sohu rá 'ye Oja”, gui 'yëmphu yø ja'i. ¹² Dí xi'ahu ngue nu'mø ra pa dani thaxra güenda, man'na xan'u ra castigo da thohya yø ja'i himbi unna ts'äya, ngue'a ra castigo da tho'yø ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Sodoma.

Xandøngu ra castigo da thohyo ja'i hingui nne di 'bätyø mmui.

¹³ Hague ngu ra castigo da thohyo ja'i 'bap'u ja ra hnini Corazin. Hague ngu ra castigo da thohyo ja'i 'bap'u ja ra hnini Bet-saida. Porque himbi 'yëc'eigui 'mø mi nu yø milagro dá ørbu 'bui. A nu'mø xtä nnu yø milagro yø ja'i mi 'bap'u ja ra nyogui hnini Tiro, 'nep'u ja ra hnini Sidón, n'nahmantho xtä hēp'u ra nts'o man'i n'yo yø ja'i. Xti n'yaxyo 'bospi, 'në xtä hē yø he yø ja'i nu'a xti nēqui ngue 'bä ndummui. ¹⁴ Pë nu'mø ra pa dani thaxra güenda, man'na xangu ra castigo da thohyo ja'i festa ra hya ya, ngue'a ra castigo da thohyo ja'i mi 'bap'u ja ra hnini Tiro 'nep'u ja ra hnini Sidón. ¹⁵ A nu'u yø ja'i 'bap'u ja ra hnini Capernaum, rá nzequi ena ngue da t'espabi p'u mahets'i, 'nēcua ja ra häi da t'ēspi. Pë gue di map'u ja ra nidu.

¹⁶ Bi 'yëmbyø xädi ra Jesús:

—Nu'u yø ja'i da ne da 'yøhra hya gui xihmu, tengutho 'mø go da 'yørcase ma hyagä'u. Nu te'o hinda nu manho'ahu, tengutho 'mø ngue go hingui nnu manho gra ja'i. Nu'a to hingui nnu manhogui, tengutho 'mø ngue go hingui nnu manho'a to bá pengui.

Ya bá penc'u hyate ma'det'a bi 'benhni.

¹⁷ Mambá penc'u hyate ma'det'a nja'i bi 'benhni, ëmmēi di johya. I ena:

—Ague grá Hmu, nu'mø dá nongähe ni thuhu, asta 'nēhyø ts'onthi n'yoi yø ja'i hēp'u.

¹⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yëmbi:

—Gue'a guí mmammí. Dá nugä ra Satanás ngue gá taphu, bí ma häi tengutho ra huéi 'mø ní gai. ¹⁹ Nugä dá 'da'ahü ra ts'edi ngue madague'a guí nneshu yø c'eya 'nē guí nneshu yø ixtehe, pē hinte dá ja'ahü. 'Nē guí taphu gätho rá ts'edi ná ra zithu mā nsühü. ²⁰ Pē 'yo gadi johyahü ngue höntho guí nnøngahü mā thuhugä, 'bexi hēp'ü yø ts'onthi n'yoi yø ja'i. Sinoque nu'a gdi johyahü, ngue bí nt'ot'i ní thuhuhü p'ü mahēts'i.

Di johya ra Jesús.

²¹ Nu'a ra ora'a p'üya, ra Espíritu Santo bi japi ngue emmēi di johya ra Jesús. Bi 'yēna:

—Mā Papá'i, dadi ja mammadi'i grá Hmu p'ü mahēts'i, grá Hmu ua ja ra ximhäi. Porque yø ja'i ēna ngue yø bamhya, i ēna ngue tini xanho yø mmüi hanja ra hya, pē gá 'yajpabi ya yø hya ya. Gá japi ngue go bi bahya yø ja'i ngue yø 'yøde tengutho yø basi ngue yø 'yøde. Nguna gá 'yøt'e mā Papá'i, porque gue'a guá sänni ngue di nja'a.

²² Mā Papágä bi däqui gätho yø cosa ngue ga manda. Hinjongui pøni ngue dadi mpahmi xanho'a rá Ts'ant'ü Oja, sinoque hønse'a rá Papá di mpahmi. Hinjongui pøni ngue dadi mpahmi'a ra Papá, sinoque hønse'a rá Ts'ant'ü di mpahmi. Nu ra ja'i da neprá Ts'ant'ü Oja ngue da badí te'o ná ra Papá, ya da zä da badí.

²³ Bi hyētyø xädi p'üya, bi 'yēmsebi:

—Bi toca'ahü ra mmēnthi ngue gá nuse conni dähü'a te guí nnuhü ya. ²⁴ Porque dí xi'ahü ngue yø pa xä thogui, xangu yø pøngahya Oja xä m'müi, 'nēhyø dast'abi xä m'müi, bi ne xta nnu'a te guí nnuhü ya, pē himbi zä bí nu. Bi ne xta 'yø'a ra hya guí øhmü ya, pē himbi zä bi 'yøde.

Bi manna Jesús te bi 'yøtra mmēngu Samaria.

²⁵ Nu'a n'na ra xännbate ngue ra ley p'üya, bi guat'i ngue thämmahya ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grá xännbate, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e para ngue ga tinnä te para zantho?

²⁶ Mí dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—¿Teni 'be'a nt'ot'i p'ü ja rá ley Oja? ¿Tema hya guí tim'mø gadi xädi?

²⁷ Nu'a ra xännbate ngue ra ley p'üya, bi 'yēna:

—Nuna ra hya ná, guehna ēna: “Damí ja ndummüi ngue mathoguitho guí mahmü Oja co gätho ní mmühü. Hangu ra pa hønt'a guí mbēmhmü'a. 'Nē damí mahni mmic'ēiui tengutho gní ne ngue di ma mamadi'i”, i ēna hya.

²⁸ Mí dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Xanho te guí mma. Damí 'yøt'e tengutho ra hya guí mmanya n'namhma ngue guí tinnä te para zantho.

²⁹ Pē nuna ra xännbate ngue ra ley, i ēna ngue ya gue'a te øt'e ngue hinga gätho yø ja'i 'da guí matho. Janangu bi 'yēmbra Jesús:

—Pē, ¿dana gue'a mā mmic'ēi'be p'üya?

³⁰ Mí dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—N'na ra n'yohü bá hya ra 'yu xpi 'yē'a Jerusalén, ní map'ü ja ra hnini Jericó. Bi nthēui yø bē, bi hyännbabi'a te mí hä, asta bí møjpe. Bi üni, bi zop'ü p'üya. Ya sä ra ndate 'mø mí zop'ü. ³¹ Nu'a ra ora'a p'üya, bi thop'ü ja ra 'yu n'na ra mmäcja. Bi nu ngue 'bēmp'ü ra n'yohü sä ra n'ü. Bi mäqui, i gätä n'na nguadi, bi thogui. ³² Xquet'a bi thop'ü n'na ra n'yohü mí ja rá 'bēfi p'ü ja ra nija. Nu'mø mí nu'a sä ra n'ü, bí mäqui, bí thogui. ³³ Pē nuna n'na ra n'yohü ngue ra mmēngu p'ü ja ra häi Samaria, bi thop'ü ja ra 'yu. Mí nu ngue 'bēmp'ü ná xi ma mā'üni, bi huēqui. ³⁴ Bi guarbü bēna n'yohü p'üya, bi gospabi ra aceite, 'nēhra vino bi gospa p'ü xi ts'erpi. Bi dūrpabi rá ts'et'i. Bi 'yēxpü ja rá faní p'üya, bi zits'i ngue da hyonnbí ha di nsäya. Bi mädi. ³⁵ Mí hyaxpüya, nuna ra mmēngu Samaria 'mø ya ja ngue da ma, bi hya'i yoho yø mēnyu nuya di nthēui n'na pa ra nzäbi n'na mmēnyu. Bi unna mmēnnigu, bi 'yēmbi: “Damí färquits'ü ná ra n'yohü 'bücua. Nu'mø hindí gua'i ná ra mēnyu ja ua, man'na xangu guí üni, ga jut'a'i 'mø dá pengui te guí üni”, bi 'yēmbi. ³⁶ Xiya, ¿dana gue'a ya hyü nc'ēi di nēqui ngue rá mmic'ēiui ná ra n'yohü bi ünyø bē ya?

³⁷ Nu'a ra xännbate ngue ra ley p'üya bi 'yēna:

—Nu'a bi huēqui, gue'a rá mmic'ēiui'a.

Mí dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ní ma ya, damí 'yøt'e tengutho ná ra hya guí mmanya.

Ya 'bup'ü ja rá ngu ra Marta ra Jesús.

³⁸ Bi thop'ua manī ma rā Jesús, bi zomp'ua ja n'na rā hnini. Nup'ua ja rā hnini bi zoni, 'bup'ua n'na rā xisu ni hu ngue rā Marta. Nup'ua ja rá ngu na, bi sáyabi rā Jesús. ³⁹ Nunā rā Marta, 'bua n'na rá juhue ni hu ngue rā Maya. Nunā rā Maya bi mip'ua ni hyandra Jesús ngue oxra hya xihyø ja'i. ⁴⁰ Pe rā Marta humbi di mpetho. Bi guarbua hu rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, ¿ua xanho te ør'ma juhue ngue hīndi zēqui? Dami xifi ngue da māxqui —bi 'yēmbi.

⁴¹ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbra Marta:

—Ague Marta, ague Marta, hinguī padī te gui 'yøt'e. Janjuani gui ho ni mmui'a te gā ja ngue gui 'yøt'e. ⁴² Pe hōnda n'na rā hya ja ngue mā datho di mporta. Nunā rā Maya xa huanhna hya nu'a mā datho di mporta 'nē hīnjōnda hyānbi.

11

Bi xānbbabi ha di mat'Oja yø ja'i rā Jesús.

¹ Man'na rā ora p'uya, nunā rā Jesús mi mmat'Oja p'ua ja n'na rā xēqui. Mi juadi bi mat'Oja p'uya, nu'a n'na'ua yø xādi bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, dami xānngahe rā mmat'Oja, tengutho rā Xuua bi xānbi da mat'Oja yø xādi —bi 'yēmbi.

² Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø guī mmat'Ojaha, gui 'yēmhma: “Mā Papá'āhe guī 'bua mahets'i, dami 'yøt'e ngue da hnu mansu'i. Bá ēhe guī mānda ua. Di nja'a te ni pāhā ua ja rā ximhāi tengutho bí ja mahets'i. ³ Dami 'daje rā hme n'na pa ngu n'na pa. ⁴ 'Nē dami punnga mā ts'oquihe, tengutho gāhe xquet'a dadi punnbahe to hinguī ho te ørcahe. Dami fāxcahe ngue hīnga øt'āhe rā nts'o. Dami yanje ngue rā nts'o”.

⁵ Rā Jesús bi sigue bi 'yēmbi:

—Xi'mø ngue n'na rā n'yohua gadi n'amigo n'na'aha ya. Nu'mø māde rā xui p'uya, da zomp'ua ja rá ngu rá amigo, da 'yēmbi: “Ague mā amigo'i, dami hmiqui hyu yø thuhmē. ⁶ Porque n'na mā amigo bi zop'ua ja mā ngu, jap'ua xpi 'yēhe. Pe hīn'ya te gā unni”. ⁷ Nu'a ts'o p'uya, da 'yēntho 'mø bá thā'a mbo rá ngu: “Yo gadi xunanyagui. Ya n'not'e mā goxthi. Mā basi ya xa 'yoi. Ya hīnda zā gā nnanguī gā 'da'i'a guī ādi”,

da 'yēmbi. ⁸ Madague'a ngue rá amigo, pe hīnguī nne da nangui ngue di unni te honi. Pe nugā dí xi'aha ngue da nanghma, di unni te gā honi, n'namhma ngue ya hīnni mantho di xunanya. ⁹ Janangue nugā dí xi'aha, nunā Oja di 'da'i te guī homhma. Dami 'yāpi te guī nnehua. Nu te gui honi, gui tīni. Nu'mø gā jātra goxthi ngue guī nzohma Oja, da xoc'aha. ¹⁰ Porque nu rā ja'i ādi te nne, mā t'unni. Nu'a honi, i tīni. Nu'a di jātra goxthi, i sojpi.

¹¹ Conque nu rā ja'i 'bahrā basi, nu'mø bi 'yāpra thuhmē, hīnguī sā rá mmui rā ja'i ngue rā do di unnā basi. Ogue rā hua da 'yāprā basi, hīngra c'eya di unni. ¹² Ogue rā do'ni da 'yāprā basi, hīngra ixtehe di unni. ¹³ A nuyá, i ja ni ts'oquiha, pe guī padī gui unna cosa xanho ni basihua. Nu'a ni Papāha bí 'bua mahets'i ya, man'natho'a, nu'mø te'o da 'yāpra Espiritu Santo, da pennbabi.

Yø ja'i embi ngue rā zithu fāts'i te øtra Jesús.

¹⁴ Nunā rā Jesús bi 'yøthe n'na rā n'yohua mādi gonebi rā ts'onthi mi n'youi. Nu'mø mi hyep'ua rā ts'onthi mi n'youi rā n'yohua, bi nya p'uya. Yø ja'i p'uya di 'yøtho. ¹⁵ Pe en'i'da yø ja'i:

—Nunā rā n'yohua na, øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi, pe gue gue'a rā zithu rá hmu yø ts'onthi fāts'i ngue jap'ua.

¹⁶ Mi'da yø ja'i p'uya, bi xifi ngue nunā mahets'i xtabá 'yøtyø hmeya hīnjongui sā da 'yøt'e, para ngue da bahyø ja'i ngue Oja bí 'bua mahets'i di unna ts'edi. ¹⁷ Pe rā Jesús gā patho te mbēnyø ja'i, bi 'yēmbi:

—Xip'ua di mānda n'na rā dast'abi, nu'mø di ndunhyø ja'i, hīnjam'mø da zā da zehyø hya. Xip'ua ja n'na rā ngu ya, nu'mø di nsuse yø ja'i 'bup'ua, da 'yēhra pa di n'uēni.

¹⁸ Njarbatho nā rā hya dí xi'aha ya. Xi'mø ngue di hejpasē yø mēfi rā zithu, ya rá 'bēfise di ts'oni. Dí mmangā nā rā hya nā ngue guī enja ngue rā zithu fāxca'mø dí øthegā yø ja'i n'youi yø ts'onthi. ¹⁹ A nu'mø ngue ngu'a, xi ni mmijudíohua tēna hya guī xānbbateha, ¿ua rā zithu fāx'mø øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi? Nuyá, ja di nēqui p'uya ngue guī ya xādāha, hīnguī padī te guī mmamhma. ²⁰ Pe xi'mø ngue di 'dacra ts'edi Oja ngue gā øthegā yø ja'i

n'youi yø ts'onthi, ja di nēqui p'uya, ngue ya di manda ua Oja.

²¹ Hingra zithu øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Xi'mø ngue n'na ra n'yohu xanzaqui, cu yø juai gui mfäp'u ja rá ngu, hinte da ja'a te fädi. ²² Pē nu'mø bá ep'u man'na ra n'yohu ngue man'na xta nzaqui, da dapi, da gannbabi yø juai gui mfädi. Ya rá mmeti'a te da hyannbi. Di njadä p'uya, tate xa nzaquigui ngue ra zithu, janangue sä di øthe yø ja'i n'youi yø ts'onthi.

²³ Nu ra ja'i hingui nne ngue ma n'yo'be, guehna ra ja'i rá n'youi ma nsui'be na. Nu ra ja'i hingui faxqui ngue ga ør'be ra 'befi, guehna ra ja'i di ts'ongatho ma 'befi na.

Rā ts'onthi bá pengbu ja rá mmui ra ja'i.

²⁴ Nu'mø bi hyep'u ra ts'onthi n'youi ra ja'i, nup'u ja ra xequi mathoguithe xa 'yot'i, ja bi 'yop'u ra ts'onthi, honi ha di nsäya. Pē nu'mø himbi dini ha di nsäya, di n'yomfeni p'uya, i ena: “Ga pengä p'u ja ma ngu dá pøni”, i ena. ²⁵ Nu'mø bá pengbaya, da dinnbabi rá mmui ra ja'i ngue hinjongui 'bup'u, tengutho n'na ra ngu ngue mahoqui xanho, i njoqui. ²⁶ Da mengbaya, da si mi yoto yø ts'onthi man'na xants'o ngue'a ra ts'onthi rá madi. Gä da yrbu ja rá mmui ra ja'i ngue di m'map'u. M'mefa p'uya, man'na di m'ma man'u ra ja'i ngue'a te ra n'u mi sä m'met'o.

Bi manna Jesús te'o di nthēui ra mmēnthi.

²⁷ Nuna ra Jesús, mente mmanya yø hya ya, nup'u ha 'bahyø ja'i, bá tha'a n'na ra xisu, bi 'yēmbi:

—Ra mmēnthi bi nthēui ra xisu bi øn'a'i, nē bi sät'a'i —bi 'yēmbi.

²⁸ Em'mø mi dahra Jesús:

—Ma datho ra mmēnthi bi nthēui ya yø ja'i di ho da 'yøxra hya mman'Oja, nu'a te ra hya øde, gue'a øt'a.

Yø ts'oc'ei äpyø milagro ra Jesús.

²⁹ Man'na ni mpetitho yø ja'i p'u 'bahra Jesús. Mi nya ra Jesús, bi 'yēna:

—Nu yø ja'i 'bahra pa ja p'uya, yø ts'oc'ei. 'Bet'o äcyø milagro da nu, ja da 'yēc'eigui. Pē hin tema milagro ga øt'e ngue da nu yø ja'i. Nu'a da nøpa hmēya yø ja'i ya, gue'a te bi thohra pøngahya Jonás. ³⁰ Porque tengutho ra Jonás, nu'a te bi tho'a, gue'a bi nøpa

hmēya yø ja'i mi 'bup'u ja ra hnini Nínive'a. Njarbatho ra N'yohu bi 'yē mahēts'i ya, nu'a te da tho'a, gue'a da nøpa hmēya yø ja'i 'bahra pa jap'u'a ya. ³¹ Nu'mø ra pa ngue danī hyaxra güenda Oja p'uya, nu'a n'na ra xisu mi ndast'abi p'u sur, da nangui ngue di yäpya yø ja'i 'bahra pa ja p'uya. Porque nuna ra xisu na, ndø yap'utho rá häi bi 'yēhē ngue bi 'yøxra hya mi pahra Salomón. Conque man'na di tategä ya ngue ra Salomón, pē hingui nne gui 'yøhmä ra hya di mmangä ya. ³² Da gue'u yø ja'i mi 'bup'u ja ra hnini Nínive da nang'mø ra pa danī hyaxra güenda Oja, di yäpya yø ja'i 'bahra pa ja p'uya. Porque nu'u yø ja'i mi 'bup'u ja ra hnini Nínive, bi 'bät'yø mmui 'mø mi 'yø'a ra hya bi manna Jonás. Conque man'na di tategä ya ngue ra Jonás, pē hingui nne gui 'yøhmä ra hya di mmangä ya.

Rā Jesús bi hyējpabi ra hya n'na ra nyot'i.

³³ Hingui sä ngue to di sacra nyot'i 'nē da 'yaqui, ogue da go'mi con n'na ra huada. Sinoque da hyøxmaya, n'namhma ngue da nu ra nyot'i yø ja'i da yat'ambo. ³⁴ Nu'mø bi xogui xanho ni dähä ya, ya gui hēthä xanho ra nyot'i i ja. Njarbatho ni n'yomfenihä ya, nu'mø bi xogui xanho, ya gui pahmā ndana ra nho gdi n'yohu 'mø. Pē numø hingui xogui xanho ni n'yomfenihä, ya himma juani gui pahmā ndana ra nho gdi n'yohu 'mø. Ya nsutho 'mø ngue ra ts'a'bexui p'u gni mähä. ³⁵ Njarbatho ya, dami ne ngue da xohni n'yomfenihä, n'namhma ngue da zä gui timhmä ra 'yu xanho. ³⁶ Tengutho n'na ra ja'i 'mø ha ra nyot'i, hētra 'yu ha ni ma, gui njathä p'uya. Nu'mø tinni mmuihä ndana ra nho, ya gui hyehmä p'u ra nts'o ngue gui n'yo manhohä.

Bi manna Jesús te øtyø fariseo 'nēhyø xänbate ngue ra ley.

³⁷ Nu'mø mi juadi bi nya ra Jesús, nuna n'na ra fariseo bi zits'i ngue da nsihmēui p'u ja rá ngu. Mi yat'ambo ra ngu ra Jesús, bi mip'u ja ra mēxa. ³⁸ Nuna ra fariseo p'uya, di 'yøtho hanja'a bi 'yøtra Jesús ngue himbi nxu'yē 'mø mi nsihmē. ³⁹ Pē ra Jesús bi 'yēmbi:

—Ague gyø fariseohä, gui pecu maxøts'e ra vaso 'nē maxøts'e ra mohi. Pē

maxøts'etho di nequi ngue gyø hoja'ih. Nu mbo ni mmaih, gyø beh, ngue hont'a te pes'yø ja'i so ni mmui gui hyannbah. ⁴⁰ Hinguí padí te guí mmamhm. ¿Ua hinguí pahm ngue maxøts'e ma do'yoh, Oja bi hoqui, xquet'a 'ne mbo ma mmaih bi hoqui? ⁴¹ Pe dami faxyø hyoya co nu'a te guí pets'i. Ya gä da gommanho p'uya.

⁴² Ague gyø fariseoh, hague ngu ra n'u gui thohm. Nu'a ra diezmo gadi unhn Oja, gadi unni te gä guí timhm, asta ra xac'andehe gadi unhn ra diezmo Oja. Da gue'u gätho mi'da yø c'ani gadi unhn ra diezmo Oja. Ya xanho ngue nguna guí øth, pe nu te ra nho ja ngue gui 'yøth, 'ne'a gdi mahm Oja, hinguí øth'a.

⁴³ Ague gyø fariseoh, hague ngu ra n'u gui thohm. Porque guí huanthoh yø nthuts'i tate xanho p'u ja yø nija. 'Ne guí nneh ngue con n'na ra respeto di zengua'ah yø ja'i p'u ja yø 'yu.

⁴⁴ Ague gyø xännbateh ngue ra ley, conyø fariseo, hague ngu ra n'u gui thohm. Porque maxøts'etho di nequi ngue xanho'ah, himma juani ngue xanho ni mmaih. Nu'ah, tengutho p'u o ra ánima hinda nequi, thohyø ja'i maxøts'e, pe hinguí padí te ja mbo ra häi.

⁴⁵ Mi da'a n'na nc'ei'u yø xännbate ngue ra ley p'uya, bi 'yembi:

—Ague grá xännbate, ngue guí mmanra ra hya naya, xquet'a 'necähe guí sacje ya 'mø —bi 'yembi.

⁴⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Xquet'a 'nehyø xännbate ngue ra ley, hague ngu ra n'u gui thohm. Porque nuna ra ley gui xännbah yø ja'i ngue da 'yøt'e, hujungui hät'i da 'yøt'e. Entho ra ndate 'beni gadi dutha yø ja'i. Yø ja'i p'uya, hinguí hät'i da duts'i. Pe nu'ah, ni xinga gue'a n'na ni saha guí nne gdi tøxh'a ra 'beni gui høpah yø ja'i.

⁴⁷ Hague ngu ra n'u gui thohm. Porque guí hømbah yø panteo'u yø pøngahya Oja xa hyo ni mboxitah. ⁴⁸ Ja di nequi p'uya ngue gadi theh'u ni mboxitah bi hyopyø pongahya Oja. Mahønguí nne guí njath p'uya, madague'a gadi hojpa'h yø panteo'u yø pøngahya ya xandu.

⁴⁹ Janangue ya patho Oja te di nja. Bi 'yena: “Ga penhnä ma pøngahya 'ne mi'da yø m'menhni. Nu 'da'u p'uya, da tho. Mi'da p'uya, da juí”. ⁵⁰ Pe nuya yø ja'i 'bahra pa ja p'uya, gä ja da ma mapennbi p'u'a ra castigo ja ngue di nja, ngue yø pøngahya xa tho asta gue'mø mambá f'a nximhäi. ⁵¹ Da fup'u bá tu ra Abel, asta guerp'u i ntu ra Zacarías nuna bi thop'u ha guí nhyacui ra nija ra altar. Guehna dí xi'ah naya, da hyaspabi ra güenda Oja ya yø ja'i 'bahya, ngue'a te i du'u.

⁵² Ague gyø xännbateh ngue ra ley, hague ngu ra n'u gui thohm. Porque go guí hah ra nsogui ngue ra mfadi. Pe ni xinga gue'ah gdi pahm, ni xinga di japha da ba'u yø ja'i nne da badi.

⁵³ Nuna ra Jesús, hontho bi juadi bi manya yø hya ya, mathoguitho bi mbøcue yø xännbate ngue ra ley 'nehyø fariseo. Bi guarbaya ngue bi 'yørpe xangu yø nt'anni. ⁵⁴ Honi ha di zadi ngue tema hya da manna Jesús ngue hinda gue'a, para ngue da zä di yapi.

12

Ra Jesús bi xänbä yø ja'i ngue hanja'u yø ja'i maxøts'etho di nequi ngue xanho.

¹ Nu'a ra ora'a, yø mahuahitho yø ja'i bi mpeti, asta di ntøtyø ja'i. Ra Jesús bi mudi bi 'yembyø xädi:

—'Yo gni 'yohu tengutho ga 'yo yø fariseo. Porque maxøts'etho di nequi ngue xanho te ga 'yo, himma juani ngue xanho. ² Hin'y n'na ra hya da bemp'u ja rá mmui ra ja'i ngue hinda fadi. Madague'a da 'yena da go'mi, pe gä fatho. ³ A nuyá, nu'a te gäma hya nt'aguitho gadi nxihm ngue hinguí nneph'u da fadi, hinga nt'aguí'a, i fadi xandønho. Nu'a ra hya gadi nhyarpatho ni guh, oque n'nøt'e ra ngu p'u gui yah, i nt'øde gätho ra hñini'a te guí mmamhm.

Bi manna Jesús ndana ja ngue da ts'u.

⁴ Ague ma amigo'ah, dí xi'ah ngue 'yo guí suh'u da ne da hyo'ah. Porque nu'mø bi hyo'ah, ya hinda zä te da japrä te. ⁵ Nugä ga xi'ah ndana ja ngue gui suh. Dami suh Oja, ngue nu'mø bi hac'a ni teh, ja rá ts'edi ngue da men'nah ra nidu. Nuna ya, guehna dami suh naya.

6 Xi'mø bi 'bä cüt'a yø ts'int's'u, uangui høndi yoho yø zixani ma t'uni. Pε nuna Oja, hinga n'na di pumbeni'u yø ts'int's'u. 7 Janjuani ngue faxahu Oja. Conque asta ni xtahu m'mede n'na ngu n'na. Janangue 'yo guí suhu yø ja'i. Porque man'na xammadi'ahu ngue yø ts'int's'u, madague'a yø mmundotho'u.

Rā Jesús bi xihyø xädi ngue hinda gomp'u ha 'buhyø mmic'eiui.

8 Dí xi'ahu ngue nu to gätho da mamp'u 'buhyø ja'i ngue εc'eigui, xquet'a ga mmangä p'u 'buhyø anxε Oja ngue dadi n'amigo'be ra ja'i. 9 Pε nu te'o da gongä p'u 'buhyø ja'i, da ma ngue hinguí εc'eigui, xquet'a ga mmangä p'u 'buhyø anxε Oja ngue hin dadi n'amigo'be ra ja'i da gongui.

10 Nu to bi zä da nømman'u ra N'yohu bí 'yε mahets'i, i sä ngue di mpunnbi. Pε nu ra ja'i da nømman'u ra Espiritu Santo, ya hinda mpunnbi.

11 Nu'mø bi ts'ixahu p'u ja yø nija, ogue da ts'ixahu p'u ja ra ts'ut'abi, 'yo sä di tu ni mmaih na ra hya ja ngue gdi thahmu.

12 Porque nu'mø bi zonna ora gui nyahu, guesε ra Espiritu Santo di ben'nahu ra hya gui mmamhmu'a ra ora'a.

Nu ra ja'i ja rá mēnyu, hinga gue'a rá mēnyu ja ngue di ma rá mmai.

13 Mambá nya n'na nc'ei p'u 'buhyø ja'i, bi 'yembra Jesús:

—Aguε grá xännbate, dami xihma n'yohugä ngue di 'dajma parte ngue ra erensia.

14 Mi dahra Jesús, bi 'yembí:

—Aguε n'yø, ¿te'o bi 'yexqui ngue ga nts'ut'abi ngue ga hec'ahu te guí peshu?

15 Mahombi 'yembí:

—Dami mfähmu, 'yo sä guí εhmhu ngue gue'a ra mēnyu ma datho di muui. Porque ra ja'i nne ngue di m'mu manho, hinga gue'a rá mēnyu xtangu di pets'i di m'mu manho.

16 Bi hyejpabi na ra hya ja ua p'uya, bi 'yembí:

—Mi 'bu'a n'na ra n'yohu ngue ra mmεmmeti. Emmei bi nja yø huahi.

17 Nuna ra mmεmmeti p'uya, nguna bi beni, bi 'yεna: “¿Teni 'be'a ga øt'e? Hin'yuhapu ga pets'a te jap'u xta pefi”. 18 Ya εmp'uya: “Ya dí

padí te ga øt'e. Nuya ga xotma t'u, man'na xtannocho ga hoqui. Ja ga pεspu'a te ga ga xoqui, 'nε'a te ga dí pets'i. 19 Ga εngä p'uya, Nuya, xangu te jap'u gdá si xangu yø jeya. Di nja gampähä ya. Ma ga nsäya, ma ga si te ga tini”, da 'yεna. 20 Pε Oja p'uya, da 'yεmbí: “Aguε n'yø, hinguí padí te guí mma. Nuya guí tu'a di nxui ya. Xi'a te xcá pets'i, ¿to da gohmi'a?” 21 Njarbutho ra ja'i nu'a nne ngue xtangu te da mets'i, hinte di muui p'u ja rá hmi rá dä Oja.

Nuna Oja i fähya yø ja'i ya o rá 'yε.

22 Bi 'yεmba m'mefa yø xädi ra Jesús:

—Nugä dí mma, nu'a te ja ngue gui sihu, ogue te ja ngue gui hyehu, 'yo gue'a mathoguitho ga ndu ni mmaih'u. 23 A nuyá, nu rá te ra ja'i man'natho di muui ngue'a te da zi. Nu rá do'yo ra ja'i man'natho di muui ngue'a te da hye. 24 Ya guí nnuhu yø ca ngue hinguí uahi, 'nε hinguí xofu ngue te da mets'i. Pε Oja di unni te si yø ts'int's'u. Goma gue'ahu ya, ngue hinda mäxahu Oja, porque man'na xammadi'ahu ngue yø ts'int's'u. 25 Xiya, xi ra ja'i tu rá mmai ngue hinguí hets'i, ¿ua da zä di nte man'na doyni ngue'a ga nhets'i? 26 Nu'mø hinda zä ngue man'na guí ntehu mits'u, ¿hanja ngue tu ni mmaih mi'da yø cosa 'mø?

27 Ya guí nnuhu yø døni bí ja dapo ngue hinda mpefi, ni xinguí mpe, pε mahotho guí nεqui. Dí xi'ahu ngue tengu ra dast'abi Salomón, mandønho drá he bi hye, pε hinha da zädi tengu ga nho yø døni. 28 Porque guesε Oja øt'e ngue mazihotho guí nεqui yø døni bí ja dapo. Bí ja dapo ya, pε nixudi p'uya, di nzøp'u ja ra orno. ¿Goma gue'ahu ngue hinda he'ahu Oja? Pε hinga εgui εc'eihu xanhu ngue faxahu Oja. 29 Nuya 'yo mathoguitho di tu ni mmai ha gdi hyoni te guí sihu. 30 Porque yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, hønt'a te da zi ni ma yø mmai honi. Pε nu'ahu, 'buhní Papáhu, 'nε ya padí ngue guí homhmu gätho ya yø cosa ya. 31 Janangue dami ja ndummai guí 'yøth'u'a te di manda Oja. Gue'a di 'da'i te gäma cosa guí homhmu'a.

Dami ne ngue bí ja ni mmetiha mahets'i.

³² Madagüe'a ziyohotho'ahü, pε 'yo guí suhü. Nugä ga fä'ahü tengutho rä mändε'yo 'mø fähyø dε'yo. Nunä Oja ni Papähü i ja mpähä ngue guí m'mühmü p'ü ha di manda. ³³ Damí pä te gä guí peshü, gui unhnü rä mēnyü yø hyoha. Damí nehü rä buxa hinjam'mø di nts'oní. Porque nü'mø bí ja ni mmētihü mahēts'i, hinha rá nze'gui da bøhø. Nüp'ü hinda zønna bε, 'nε hinda zi rä zu'ε'a te guí pets'i. ³⁴ Nü'mø guí εmhü ngue bí ja mahēts'i'a rä nho tate di muui, hønbnü da zo ni mmühü p'ü 'mø.

Ya xquí nsähü 'mø bi zøhni Hmühü.

³⁵ Ya xquí nsähü 'mø bi zøhni Hmühü. Madra xui da zøhø, ya di zø ni nyot'ihü. ³⁶ Gui 'yøthü tengutho yø hmiqúi n'na rä hmu 'mø tømí ngue da pengbü da nü rä nthati. Ngu di zøhø di jätra goxthi, 'bexta xojpi. ³⁷ Rä mmēnthi di nthēui rä hmiqúi nuna dinnä hmu 'mø bi zøhø ngue di ndø'mate. Majuaní dí xi'ahü ngue nü'a rá hmu, di nsä ngue da 'yεp'ü ja rä mεxa yø hmiqúi ngue da 'uini. ³⁸ Madagüe'a made nxui da zøhø, oque tobe hīndi hats'i da zøhø, pε rä mmēnthi bi nthēui yø hmiqúi da thini ngue di ndø'mate. ³⁹ Damí pahmü nä rä hya ja ua. Ngue n'na rä mmēnnigu, nü'mø da badí temä ora da zøhra bε p'ü ja rá ngu, di mfädi xanho, hīndi n'uní da sojpa rá ngu ngue da fε. ⁴⁰ Xquet'a damí njathü p'üya, damí ndø'matehü. Porque nü'a rä ora hīnte di so ni mmühü, xi'mø gue'a rä ora da zøhra N'yohü di 'yε mahēts'i'a.

Rä Jesús bi hyεjpa rä hya yoho yø hmiqúi, n'na rä hmiqúi ngue rä 'yøde, n'na rä hmiqúi hīngrä 'yøde.

⁴¹ Rä Bεdu bi 'yänna Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grä Hmu, ¿høngtho gähe guí xicje nä rä hya gadi hyεcya, ua gue gätho yø ja'i guí xifi?

⁴² Mí dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuna rä hya dí mmangä, gue'a rä hmiqúi 'bet'o bá dinna hya dí xicä nä, nü'mø da 'yøt'e te dí xifi. Guehna tengutho n'na rä hmiqúi da ma mafäti'ü to 'bap'ü ja rá ngu rá hmu. Nü'mø bi zønna ora di nsihmε yø ja'i mafäti, da 'uini. ⁴³ Rä mmēnthi di nthēui rä hmiqúi da 'yøt'e te di 'bεprä hmu. Nü'mø bi zøhrä hmu, da dini

ngue dadí mpεfi. ⁴⁴ Majuaní dí xi'ahü ngue nü te gä pεsrä hmu, gä di fäträ hmiqúi. ⁴⁵ Pε nuna rä hmiqúi da 'yεmp'ü ja rá mmüi ngue hīm'be da zøhrä hmu, da müdi da matyø mmihmiqúiui conyø xisu. Da mi di nsihmε, oque di n'iti. ⁴⁶ Nü'a rá hmu rä hmiqúi p'üya, nü'a rä pa rä ora ngue hīngui tøm'rá hmu, gue'a rä ora da zø'a. Nü'a rá hmu p'üya, mathoguitho da mēi, pets'ingue da xeni. Di 'yεmp'ü ni gohyø ja'i hīngui εc'ei rä hya.

⁴⁷ Nuna rä hmiqúi bi badí xanho hanja nä rä hya nneprä hmu da 'yøt'e, pε hīmbi 'yørpabi'a te rá pähä rá hmu, da 'yεmmēi da ma m'mēi. ⁴⁸ Pε nü'a rä hmiqúi hīmbi badí xanho'a te rá pähä rá hmu, da 'yøtyø cosa ní n'yup'ü ngue di 'bēi, ts'atho da ma m'mēi, porque hīngui padí te øt'e. Nü te'o bi badí xanho rä hya, jatho ngue da 'yøt'e te sifi. Nü te'o man'na xangu rä hya mafäti, man'natho xangu ja ngue da 'yøt'e.

Bi manna Jesús ngue di nja rä sui.

⁴⁹ Nugä rä sibi dá εhε ga ucä ua ja rä ximhäi. Dí nnegä ngue di nzø nä rä sibi nä. ⁵⁰ Xquet'a ja ngue ga thocä n'na rä n'ü, pε dí xønni ngue di nja. ⁵¹ ¿Ua guí εmhü ngue dá εcä ua ja rä ximhäi ngue hīn temä n'ü guí sähü? Nü'a, hīn'na'a. Sinoque di nja rä sui. ⁵² Porque rä pa di ma p'üya, cut'a nja'i 'dat'a rä ngu di 'bēi, gä di nsüi. Hyü nc'ei di nsühmü'ü yo nc'ei di εc'εigui. Oque yo nc'ei di nsühmü'ü hyü nc'ei di εc'εigui. ⁵³ Nü rä papä hinda nü manho rá ts'ant'ü di εc'εigui. Nü rä ts'ant'ü hinda nü manho rá papä di εc'εigui. Nü rä mamá hinda nü manho rá t'ixu di εc'εigui. Nü rä t'ixu hinda nü manho rá mamá di εc'εigui. Nü rä cä hinda nü manho rá ts'ihuε di εc'εigui. Nü rä ts'ihuε hinda nü manho rá cä di εc'εigui.

Ija yø hmεya ngue te di nja.

⁵⁴ Nuna rä Jesús bi 'yεmbyø ja'i:

—Nü'mø gä nü'ü ngue bá nangyø 'bogui, guí εmhü p'üya ngue di n'ye. 'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁵ Nü'mø 'yo rä ndahi ni 'yε'a sur, guí εmhü p'üya: “Xtä mpa ya”. 'Nε gue'a di nja'a. ⁵⁶ Énä xø gä guí pahmü p'ü gni bεmhü, pε hīn'na. Nü'ahü guí pahmü te nne da manna tiempo 'mø guí hanthü yø guí bí ja maya, 'nεcua ja rä häi guí pahmü

te di nja'mø 'yo ra ndahi. ¿Hanja ya'mø ngue hinguí pahmua te ga mbøn'a te gäma hya guí nnuh yø pa dí 'buhmua ya?

Dami ja ndummäi guí nhojpauí ni nsuiui.

⁵⁷ ¿Hanja ngue hinguí hacsehua ra güenda ndana gue'a xanho? ⁵⁸ Nu'mø bi nyap'ahua, nu'a di yap'ahua dami nhojpahua p'ua ja ra 'yu, n'namhma ngue hinda dá'ahua p'ua ja ra ts'ut'abi. Porque nu'mø ya bi ndä'ahua p'ua ja ra ts'ut'abi, ra ts'ut'abi di dá'ahua ra policia. Ra policia p'uya, da zixahua fädi. ⁵⁹ Dí xi'ahua ngue nup'ua ja ra fädi, ya hinda zä guá pønthohua p'ua, guá pømhua asta gue'mø guá jut'i gätho ra mentyu da ts'an'nahua.

13

Jatho ngue da thep'ua ra nts'o.

¹ Nu'a ra ora'a p'uya, bi guat'i 'da yø ja'i p'ua 'bähra Jesús, bi xifi te xi 'yøtra Pilato ngue xi hyo 'da yø ja'i ngue yø mmengu Galilea. 'Nε ja xi thop'ua ha thohyø zu'ε nu'ua tho ngue ra 'bøt'e. ² Ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu'a te ra n'ua bi thohya yø mmengu Galilea bi tho, ¿ua guí εmhua ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya ngue mi'da yø mmenguhua? ³ Dí xi'ahua ngue hin'na. Nu'mø hinguí hyehmua p'ua ra nts'o gni 'yohua, xquet'a 'nε'ahua 'da gdí m'mehmua. ⁴ Xi'ua 'dε'ma hyato nja'i bi hyo ra torre Siloé 'mø mi dāgui, ¿ua guí εmhua ngue man'na mi ja yø ts'oqui ya bi du ngue gätho mi'da yø mmengu Jerusalén? ⁵ Nugä dí xi'ahua ngue hin'na. Nu'mø hinguí hyehmua p'ua ra nts'o gni 'yohua, 'nε'ahua 'da gni m'mehmua.

Ra Jesús bi hysjpa ra hya n'na ra za hinguí zudi.

⁶ Bi hyoni te guí hysjpa ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, bi 'yεmbi:

—N'na ra n'yohua bi 'yεt'a n'na nza ra igo p'ua ja rá häi. Bi ma da nu p'uya ngue'mø zudi. Pε hin tema igo bá tini. ⁷ Bi 'yεmbrä mēfi mi fähra häi p'uya: “Ague n'yø, ya rá hyu jeya dí εhε dí hongä yø ndät'ä ua ja ra za ja ua. Pε hinte dí tini. Dami 'yets'i man'na xanho, porque cot'ua ja ra häi”, bi 'yεmbi. ⁸ Pε nu'a fähra häi p'uya bi 'yεna: “Ague n'yø, dami tømra jeya ja ua ya. Ma ga cunnbagä ra häi 'nε ga pojpa ra 'yai. ⁹ Xamhmatho di nzudi ngue ga jap'ua.

Nu'mø ya himbi nzudi, ya ga expaya”, bi 'yεmbi.

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra xisu mi mo'mi.

¹⁰ Man'na ra pa ngue ra ts'äya, mi xänbäte p'ua ja n'na ra nija ra Jesús. ¹¹ Nup'ua ja ra nija, mi 'bap'ua n'na ra xisu ngue ya n'nε'ma hyato njeya madí hyenni. Nu'a ra ts'onthi mi n'youi, di japi ngue mo'mi. Hinjam'mø di sä di juanná xutha. ¹² Nu'mø mi nu ra Jesús, bi zonnbaya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ya da zä ra n'ua guí hεmbya.

¹³ Bi japyø 'yε p'ua ja rá ya p'uya. Pε 'bexpi zä'a ra ora'a, bi njuanná xutha ra xisu. Nuna p'uya, bi ja mamadi Oja. ¹⁴ Pε nu'a di manda p'ua ja ra nija p'uya, bi mbøcue ngue ra ts'äya'a ra pa bi n'øthe ra Jesús. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

—N'nato ma pa ja ngue di nja ra 'bēfi. Gue'ua yø pa guá εhε da t'øthe'ahua 'mø. Pε hinga gue'mø ra pa ngue ra ts'äya da t'øthe'ahua.

¹⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ya gä gue'a guí mmamp'ua gni bεmhua ya 'mø. Xi'mø guí si n'na ni ndani, oque n'na ni burru, ¿ua hinguí xoc'mø ra pa ngue ra ts'äya ngue da ma da nsithe? ¹⁶ Xina ra xisu, ra mbom'meto ra Abraham, ya n'nε'ma hyato njeya di unna zithu ngue'a te hεmbi. ¿Ua hinda zä da t'øthe 'mø ra pa ngue ra ts'äya na'mø?

¹⁷ Mi manna ra hya na p'uya, mambi mesta yø sä'ua nnu man'ua ra Jesús. Pε gä di johya yø ja'i, porque hinjonda zä da 'yøt'e te nnurpi øtra Jesús.

Bi hycra hya ra Jesús ngue n'na rá hmudä ra mostasa.

¹⁸ Mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—¿Ha di njap'ua gdí pahmua ngue ha di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja? ¿Tegue gdä hysjpa ra hya? ¹⁹ Tengutho n'na zihmudä ra mostasa, zitchua 'mø bi thup'ua ja ra huahí. Pε di nte asta gue'mø di ndät'o. Xta nhets'i da gohi, da 'yøtyø 'bafi yø ts'int'sua p'ua ja yø 'yεt'o.

Bi nhysjpa ra hya ra hojuni i pε ra levadura ngue di ixqui.

²⁰ Mahømbi 'yεnna Jesús:

—Nu'a di nxandyø ja'i da zo rá 'yε Oja, gui nhyejpabi ²¹ ra íxi 'mø bi japi hyu t'εni ra hojani n'na ra xisu, asta gue'mø di ixqui gá ra juni.

Mahyepi ra hya n'na ra goxthi hingui uant'i.

²² Bi sigue bi n'yo ra Jesús ni ma Jerusalén, xännbabi ra hya yø ja'i p'ua ja yø hnini thogui. ²³ Bi 'yεmba n'na nc'ei p'uya:

—Ague grá hmu, ζua ziyohotho yø ja'i di nyani?

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

²⁴ —Dami ja ndummui gdi cutha p'ua ja ra goxthi hingui uant'i. Porque di xi'aha ngue xangu to da ne da yat'i, pe hinda zä da yat'i.

²⁵ Porque nu'mø bi nangra mmennigu da nøtra goxthi, nu'ua da go'athi di jätra goxthi, da 'yεmbi: “Ague grá Hmu, dami xogahe ra goxthi”, da 'yεmbi. Pe da 'yεnna Hmu 'mø bi dadi: “Hin'na. Himma amigo'aha”.

²⁶ Da 'yεn'ua di 'bä'athi p'uya: “Pe 'ne 'dap'ua dá nsihmeha. Nup'ua ja ma hninigähe ja gá xänngahe p'ua ni hya”. ²⁷ Da 'yεnna Hmu 'mø bi dadi: “Ya di xi'aha ngue himma amigo'aha. Dami uehma ua di 'bui, porque xants'o te xcä 'yøthua”. ²⁸ Ja di nzonp'ua di 'bä'athi p'uya, di guxtyø ts'i 'mø bi nu ra Abraham, ra Isaac, ra Jacob, co gätho mi'da yø pøngahya Oja di 'bup'ua di manda Oja. Nu'ua di 'bä'athi, da gop'ua. ²⁹ Porque di bønyø ja'i p'ua ni hyahra hyadi, da guerp'ua ni bøxyadi, norte, 'ne sur di bønyø ja'i da mip'ua ja ra mεxa ngue di nsihmε p'ua di manda Oja. ³⁰ A nuyá, 'bu i'da ngue 'befa ua ya, gue'ua dani m'met'o p'ua. 'Bu i'da ngue 'bet'o ua ya, gue'ua dani m'mefa p'ua.

Bi nzonna Jesús ngue handra hnini Jerusalén.

³¹ Nu'a ra pa'a p'uya, bi zø i'da yø fariseo, bi 'yεmbra Jesús:

—Dami pøngua ni ma, porque nne da hyo'i ra Herodes —bi 'yεmbi.

³² Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Hantho εna da hyäcä na ra Herodes. Ni mähä ya bá xihma ngue nuya 'ne nixudi, ga øthegä yø ja'i n'youi yø ts'onthi. Ga øthe yø ja'i hembu 'dama 'dan'yo man'ua. Nimanu p'uya, ga juadi te di pefi. ³³ Pe jatho ngue ga thogui hapu nnä ma. Nixudi

'ne nimanu ga n'yo asta gue'mø ga søn'a Jerusalén. Nuyua himma juani ngue da thogä ua, nup'ua Jerusalén himma punnbi yø pøngahya sømp'ua, gä i tho.

³⁴ Ague gyø mmenguhä Jerusalén, gue'e gui hophu yø pøngahya Oja, da gue'ua yø mamhya Oja bi 'ben'nahä, gä gui pandothohä. Xangu yø nnidi dá ne ngue ga pen'nahä tengutho ra øni 'mø di petyø basi ngue di huit's'i conyø zahua, dadi ja'aha p'ua. Pe hingä nehä. ³⁵ A nuyá, da hyc'aha p'ua Oja ya. Di xi'aha ngue ya hinni mantho gui nnuju, asta gue'mø da 'yεhra pa gui 'yεmhma: “Di japrä m'menhni Oja bá penhua”, gui 'yεmhma.

14

Bi 'yøthe n'na ra därquehi ra Jesús.

¹ N'na ra pa ngue ra ts'äya, nuna ra Jesús bi ma da nsihmε p'ua ja rá ngu n'na ra n'yohu 'bet'o ngue yø fariseo. Nuyua p'uya, fätho te øtra Jesús. ² Nup'ua hudu, 'bup'ua n'na ra n'yohu ngue nenü. ³ Nuna ra Jesús, bi 'yørpa ra nt'änni yø xännbate ngue ra ley 'nehyø fariseo, bi 'yεmbi:

—ζUa da zä ngue da t'øthe n'na ra därquehi 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uague hin'na?

⁴ Nu'ua nzofo himbi dadi. Bi bentra därquehi ra Jesús, bi 'yøthe. Bi xifi ngue da ma. ⁵ Bi t'εmbyø fariseo p'uya:

—A nuyá, xi'mø gdi sihu n'na ra burru oque n'na ra ndani, da zop'ua ja n'na ra ots'i 'mø ra pa ngue ra ts'äya, uangui guá jets'i 'bexque'a, madra ts'äya'a ra pa da zop'ua ja ra ots'i.

⁶ Hinte ga ndatho'ua yø ja'i nzofo.

Ra Jesús bi xifi te da 'yøtyø ja'i nnu ra nthati.

⁷ Nu'ua yø ja'i xi ts'ofu, hεtho ra Jesús ha ga huanyø nthuts'i 'mø bi mip'ua ja ra mεxa. Bi 'yεmbuya:

⁸ —Nu'mø to bi zo'i ngue gui nnuhu ra nthati, 'yogui huanthohu yø nthuts'i tate xanho ngue ja gui mmihma p'ua. Nthambenitho da zø hman'na nc'ei, nu'a tate hnu mansu ngue nu'i. ⁹ Nu'a xa nzo'i p'uya, nthambenitho da 'yεn'i: “Dami unna nthuts'i na 'bucua n'yø”. Ya gui pes'ni sä p'uya ngue gni mmip'ua ja ra nthuts'i hinga

njuani. ¹⁰ Nu'mø bi ts'o'i, dami mip'ua ja ra nthuts'i bí ja nyani, n'namhma ngue nu'mø bi zò'a xa nzo'i, da 'yɛn'i p'uya: “De gui mmicua ja ra nthuts'i xanho n'yø”. Xquet'a 'nɛ'ua 'dap'ua gdi hūhma p'ua ja ra mɛxa da nu mansu'i p'uya. ¹¹ Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'atho hnu mansu'a. Pɛ nu'a øt'e ngue hingui hnu mansu p'ua ga mbɛni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

¹² Rā Jesús bi 'yɛmbrā n'yohua xi zixpu ja rá ngu:

—Nu'mø gui øt'a n'na ra nts'ihmɛ, ogui nzohni amigo, ni xinga gue'ua ni n'yohua, ni xinga gue'ua ni mɛni, ni xinga gue'ua ni besino ngue ja te da zi. Porque nu'á, xquet'a da 'yɛhra ora da zo'i ngue gui nsihmɛui. Ya bi ma ma cots'i'a ra mate xcá 'yørbuya. ¹³ A nuyá, nu'mø gui øtra nts'ihmɛ, dami zo'ua yø hyoya di nsihmɛ, dami zo'ua yø do'yɛ, dami zo'ua yø dogua, dami zo'ua yø xädä ngue gui 'uini. ¹⁴ Janangue di toca'i ra mmɛnthi p'uya, porque hinda zä da gut'a'i te gui 'yørpe. Pɛ nu'mø ra pa danı bennate yø hoja'i p'uya, da gut'a'i Oja te xcá 'yøt'e.

Bi ma mahyɛqui ra hya ngue n'na ra dants'ihmɛ di nja.

¹⁵ Nu'a n'na nc'ei mi hup'ua ja ra mɛxa p'uya, bi 'yøde te mmanā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Majuani ngue ra mmɛnthi di tocabi'a to sihmɛ p'ua ha di manda Oja 'mø.

¹⁶ Mi nya ra Jesús, bi 'yɛna:

—N'na ra n'yohua, bi 'yøt'a n'na ra dants'ihmɛ ngue ra nde. Bi manda p'uya ngue bá ts'ofu xangu yø ja'i. ¹⁷ Nu'a ra nde ja ngue di nja ra nts'ihmɛ p'uya, bi mɛnhnä hmiqúi ra mmɛnnigu ngue bá si'ua to ya xi ts'ofu. Bi 'yɛmbi: “Ma ga mmähä ya, porque ya bi nho'a te da ts'i”. ¹⁸ Nu'ua bá ts'i p'uya, ɛna ngue hingui pongui. Nu'a rá mædi bá ts'ofu bi 'yɛna: “Ja dá tän'a n'na ra häi, jatho ngue ga ma nu ya. Dami punngui, nugä hingui pongui ga mmagä p'ua”. ¹⁹ Nu'a man'na p'uya bi 'yɛna: “Ja dí tän'i cat'a nt'ei yø ndani. Nuya dí nne ga sä ya. Dami punngui, nugä hingui pongui ga mmagä p'ua”. ²⁰ Man'na p'uya bi 'yɛna: “Ja edadi nthati, janangue hinda zä ga mmap'ua”.

²¹ Nu'mø mambá pengra hmiqúi, bi xihrá

hmu te bá sifi. Bi mbøcue ra hmu p'uya. Bi 'yɛmbrá hmiqúi: “Ni ma n'namhanto p'ua ja ra tai ya, 'nɛp'ua ja yø caye ua ja ra hnini. Bá si ua yø hyoya. Bá si ua yø do'yɛ, bá si ua yø dogua 'nɛhyø xädä”. ²² Mambá pengra hmiqúi p'uya, bi 'yɛna: “Ague grá hmu, ya dá øt'e te gá 'bejpagui ya. Pɛ tobe mbonguitho yø nthuts'i”. ²³ Bi 'yɛnna hmu p'uya: “Nuya ni ma mahøn'a p'ua ja yø caye 'nɛp'ua ja yø 'yu ya. Bí ja ts'edi ngue da ɛcua yø ja'i n'namhanto ngue da yuhma ngu. ²⁴ Porque dí xi'ahua ngue nu'ua yø n'yohua dá zocä m'met'o, ya hinda zä da ɛhɛ di nsihmɛua'ua”.

Ja ua ra hya ja ngue da 'yøtra ja'i 'mø nne da danna Cristo.

²⁵ Xangu yø ja'i ni 'bɛfa p'ua ni ma ra Jesús. Bi 'bärbuya, bi 'yɛmbi:

²⁶ —Nu te'o tɛnngui 'nɛ zits'atho di maqui ngue'a te gui mahrá papá, ogue rá mamá, ogue rá xisu, ogue yø basi, ogue yø n'yohua, ogue yø nju, ogue su da tho connā ngueque, nuná, guehna himma xädigä na. ²⁷ Nu ra ja'i hingui nne da dɛnngui ngue su da tho, guehna ra ja'i himma juani ma xädigä na. ²⁸ A nu'ahua ya, xi'mø to da ne da hyø'a n'na ra torre, uangui 'bet'o da 'yøtrá güenda, da nu 'mø ngue ja te di unı para ngue da hyätra 'bɛfi, ogue hin'na. ²⁹ Porque nu'mø sä di dæ'mi, 'nɛ hinda hyät'a m'mɛfa, da denni to da nu p'uya. ³⁰ Da 'yɛna: “Nuna ra n'yohua 'bɛcua bi dæ'mrá 'bɛfi, pɛ hingui sä da hyät'i”, da 'yɛna. ³¹ Xi'mø ngue n'na ra dast'abi ja ngue da 'yørpabi ra tunhni man'na rá mmidast'abiui, uangui da mi di n'yomfɛni, da zänni ngue'mø da zä di juui 'dɛt'a mahuañi yø soldado 'mø bá ɛp'ua 'dæte mahuañi ngue ne tunhni. ³² Pɛ nu'mø hinda zä p'uya, nu'mø tobe yap'atho bá ɛhrá nsuiui, da mɛnnba ra hya rá mminst'abiui p'uya ngue di nhojpau. ³³ Gui njathua p'uya, ngue gui hyacjua ra güenda, porque ra ja'i ngue tate di ma'a te pɛts'i, a nugä p'uya, zi ts'atho di maqui, guehna ra ja'i himma xädigä na.

Bi ma mahyɛqui ra hya ngue'mø bi m'mɛ'a te ga n'u ra u.

³⁴ Conque ra u, xanho'a. Pɛ nu'mø ya hingui u, ya hinte di muui. ³⁵ Ni xingra 'yai

ra häi da zä, sinoque da t'entho. A nuyá, dī nja nī gu ngue gui 'yøhm̄ nā rā hyā dī mmangā ya.

15

Bi hyεcra hyā rā Jesús ngue'mø bi 'ue'a n'na rā dε'yo.

¹ Gātho yø ngūthāi 'nε'ū mī'da yø ja'ī t'εmbī ngue ja yø ts'oqui bi guarbū 'bāhra Jesús ngue øts'e te mma. ² Gue'a ga nnemhya yø fariseo'a 'nεhyø xānbbate ngue rā ley, bi 'yεnā:

—Nūnā rā n'yohū 'bācua, guehya yø ja'ī ja yø ts'oqui nne dī nyāui 'nε 'dap'ū sīhmεui nā.

³ Janāngue rā Jesús bi hyεcā n'na rā hyā bi xifi, bi 'yεmbī:

⁴ —Nū'ahū ya, xi'mø di 'bāi to di si n'na ciento yø dε'yo, da 'ue'a n'na ndε'yo p'ūya, uāngūi da zop'ū'ū goho 'dāte mā'dε'mā gūto ndε'yo p'ū ja rā dapo. Da ma da honnā n'na ndε'yo xā 'uegue astā gue'mø bā tīnī. ⁵ Nū'mø bā tīmp'ūya, dādi johya, da huxrā xixī, da εhε. ⁶ Nū'mø bi zøp'ū ja rā ngu, di petyø amigo 'nεhyø besino, da 'yεmbī: “Bā εhm̄ ya, 'da gdā johyathohū, porque ya dā tīngā mā dε'yo xī m'mēdi”, da 'yεnā. ⁷ Njarbūtho nā dī xi'ahū ya, ngue'mø bi hyep'ū rā nts'o ga 'yo n'na rā ja'ī ja rā ts'oqui. Mān'na rā ndøpāhā bī ja māhεts'ī, hīnda gue'ū goho 'dāte mā'dε'mā gūto nja'ī εnā ngue yø hoja'ī, hīn'yū yø ts'oqui.

Bi ma mahyεqui rā hyā ngue rā mēnyū bi m'mēdi.

⁸ Xi n'na rā xisu 'mø cū 'dεt'a yø mēnyū, di 'be'a n'na p'ūya, uāngūi di sacra nyot'ī da gocrā ngu, māhotho di hyonī astā gue'mø bi dīnī. ⁹ Nū'mø bi dīmp'ūya, di petyø amigo 'nε mī'da yø besino, da 'yεmbī: “Ma 'da gdā johyathohū ya, porque dā tīngā mā mēnyū dā 'bedī”, da 'yεmbī. ¹⁰ Njarbūtho nā rā hyā dī xi'ahū ya, ngue bī ja rā johya p'ū bī 'būhyø anxε Oja ngue n'na rā ja'ī ja rā ts'oqui, da hyep'ū rā nts'o ga 'yo.

Bi ma mahyεqui rā hyā ngue n'na rā n'yohū di ūntho'a te mā t'ūnnī.

¹¹ Mī nyā rā Jesús, bi 'yεnā:

—Mī si yoho yø ts'unt'ū n'na rā n'yohū.

¹² Nūnā rā ts'unt'ū cohi bi 'yεmbrā papā: “Ague papā, dāmī 'dac'a te mā mmeti di

tocagū”, bi 'yεmbī. Nūnā rā papā p'ūya, bi ūnnī n'na ngu n'na yø ts'unt'ū'a te di tocabi. ¹³ Hīmā ya'atho yø pa p'ūya, nūnā rā ts'unt'ū cohi, bi pēti gātho'a te rā mmeti, bi hyats'ī, bī ma mān'na rā häi yap'ūtho. Ja bi ūmma ūnītho p'ū rā mēnyū p'ūya. ¹⁴ Pē nū'mø mī hyāti gā bi ūnnā mēnyū, nūp'ū ja rā häi 'bāi, bī nja n'na rā thūhū. Ya hīn'yū te dā zi p'ūya. ¹⁵ Bī map'ū 'bā'a n'na rā n'yohū ngue bi 'yānna 'bēfi p'ūya. Nūnā rā n'yohū p'ūya, bi 'bēpi ngue dā mārpa yø ts'ūdi p'ū bī ja rā häi. ¹⁶ I nne dā za'ū yø jūza sa yø ts'ūdi p'ūya, pē hīnjondī ūnnī. ¹⁷ Ya εmp'ūya: “Nūp'ū ja rā ngu mā papāgā, xāngū yø hmīquī dī mpēp'ū, pē mbongūitho te dā zi. Nūgā p'ūya, dī tugā rā thūhū ua. ¹⁸ Ma ga pengā p'ū bī 'bāhma papā ya. Ga εmbī: Ague papā, rā ts'oqui dā øt'a'ī, xquet'a rā ts'oqui dā ørpābī Oja. ¹⁹ Ya hīnnī 'yūp'ū gui 'yεnā ngue nī bāsīguī ya. Gui 'yø'nī güenda ngue nūgā tengūtho'ū nī mēfi guī si, dī njarbūtho p'ū gdi bēngūi, ga εmbī”. ²⁰ Bi hyā rā 'yū p'ūya bī mengūi, i ma rā ngu rā papā.

Nū'mø tobe yap'ūtho bā ε p'ūya, bi hyan-drā papā, bi huεquī. Bī ma p'ūya ngue di c'at'ui, astā hāfi 'nε di ūnnā beso. ²¹ Nūnā rā ts'unt'ū p'ūya, bi 'yεmbrā papā: “Ague papā, rā ts'oqui dā øt'a'ī, xquet'a rā ts'oqui dā ørpābī Oja. Ya hīnnī 'yūp'ū gui 'yεngūi ngue nī bāsīguī ya”. ²² Nū'a rā papā p'ūya, εmbyø hmīquī: “N'nahmāntho bā cāhmī rā ūlu tate xānho, dāmī hetui. Dāmī hyūrpāui n'na rā mfo'yε rā 'yε. Dāmī ūnnūi yø 'boxthī dā dīt'ī. ²³ Bā siui n'na rā ndānī xānoqui ga hohū. Ma ga n'øt'a ngohū, ga nsīhmεhū. ²⁴ Porque nūnā mā ts'unt'ūgā 'bācua, tengūtho 'mø xi dū nā, a nuyá, tengūtho 'mø mā'da'yo bī m'māi. Ya xī m'mēdi, pē māhōndā nūhū ya”. Bī mādi bī n'øt'āngo p'ūya.

²⁵ Māmbī 'yo rā 'bēfi'a rā ts'unt'ū mā dap'ūya. Nū'mø nī ma dā zøp'ū ja rā ngu'a rā ts'unt'ū māmbī 'yo rā 'bēfi p'ūya, bi 'yøde ngue ja yø 'bida, 'būhyø nēi. ²⁶ Bi zonhna n'na'ū yø hmīquī p'ūya, bi 'yānnī te 'be'a mā ngo i ja. ²⁷ Nū'a rā hmīquī p'ūya bi 'yεmbī: “Nī papā'a øt'āngo ngue nī n'yohū xā nzøhø. Xā mānda ngue xā tho n'na rā ndānī ya xī noqui, porque nū rā ts'unt'ū

ngue h̄inte di ja”. ²⁸ Bi mbøcuē p'uya, h̄ingui nne dā yut'ambo. Bā pōnna papá p'uya, bi xifi ngue dā yut'ambo. ²⁹ Pē nu'mø m̄i dā p'uya, bi 'yēmbṛá papá: “Ya xā mma yø jēya dí øt'a n̄i 'bēfi, nugā h̄injam'mø xtá fets'i te guí mma. Pē h̄injam'mø xcá 'daca n'na rā zichivo ngue gā nsännigo'be mā amigo. ³⁰ Pē nuyá, nu'mø m̄i zōhna n̄i ts'ant'ua bi ən'na n̄i mēnyu ngue yø 'uesi, go xcá hyopra ndan̄i naya”. ³¹ Nunā rá papá p'uya, bi 'yēmbṛá ts'ant'ua: “Ague ts'ant'ua, nu'i ya 'daua dí 'bahmi. Nu'a te gā dí pets'ä, gā n̄i mmēti. ³² Pē nuyá, xanhotho ngue di njajū mpähä, gā øthū rā ngo. Porque nunā n̄i n'yohū, tengutho 'mø ya xi dū nā, mā'da'yo ngue bi m'mai. Ya xi m'mēdi, pē mahøndā nuhū ya”.

16

Bi hyēcra hyā rā Jesús ngue n'na rā h̄miqui di mandayø mēfi.

¹ Rā Jesús bi 'yēmbṛyø xādi:

—M̄i 'bū'a n'na rā mmēm̄mēti ngue si n'na rá h̄miqui di mandabi yø mēfi. Nunā rā mmēm̄mēti p'uya, bi sifi ngue di ən̄nbatho rá mēnyu nā rá h̄miqui. ² Rā mmēm̄mēti p'uya, bi 'yēmbi: “Ague n'yø, çhanja nā rā hyā dí øcā si'i? Dami dācra güenda'a rā 'bēfi guí øt'e, porque ya h̄inni mantho guí mandagui mā h̄miquigā”, bi 'yēmbi. ³ A nunā rā h̄miqui di manda yø mēfi p'uya, i ēnse: “çTeni 'bē'a gā øt'ä 'mø ya h̄indi 'dacā rā 'bēfi mā h̄mu ya'mø? Nugā ya h̄ingui sã gā mpefi. Nu'mø gā haxra limosna, dí pes'mā sã. ⁴ A nuyá, ya dí pađi te gā øtya para ngue ya di 'bui to bi 'dacrā ts'äya p'ua ja yø ngu 'mø bi thaga mā 'bēfi”, i ēnā. ⁵ Bi mādi bi zonhni 'da mi'da'ua to tuprá h̄mu p'uya. Nunā rá mādi bi zonhni, bi 'yēmbi: “çHangu guí tuh̄mā hmugā?” ⁶ Rā n'yohū p'uya bi 'yēnā: “Dí tupa n'na ciento barre rā aceite”. Nunā rā h̄miqui p'uya bi 'yēmbi: “Ja ua rā s̄ucua n'youi n̄i güenda 'mø. Pē dami m̄i ya, gui 'yør'man'na, gui cuati ngue yote mā'det'a barre guí ndupate”, bi 'yēmbi. ⁷ M'mēfa p'uya, bi 'yān man'na nc'ei, bi 'yēmbi: “Xi'i, çhangu guí tuh̄mā hmugā?” Bi 'yēn'a ts'o p'uya: “N'na ciento t'eni rā trigo”. Bi 'yēmbaya: “Ja ua rā s̄ucua n'youi n̄i güenda 'mø. Pē

dami 'yør'man'na ya, ngue h̄ondi goho 'däte t'eni gui cuati ngue guí ndupate”, bi 'yēmbi. ⁸ Nu'a rā h̄mu, i ēspa'a rā ts'omēfi ngue pađi ha di japi dā hyätyø amigo. Yø ja'i 'bū'a nximhāi janjuani gā mbadi ha di hyätyø amigo, a nu yø ja'i ngue yø 'yēc'ei h̄ingui njap'ua.

⁹ Nugā dí xi'ahū, dami usahū rā mēnyu nu'a di usa yø ts'oc'ei ua ja rā ximhāi ngue gd̄i hyonni amigohū. A nu'mø gā hyä'ni mēnyuhū p'uya, ya di 'bui to di 'da'ahū rā ts'äya p'ua ha guí m'mahmū para zantho.

¹⁰ Nu'a dā bōmmanho, mādague'a ts'utho dā mā mafāti, man'natho dā bōmmanho 'mø dā mā mafāti xangu. A nu'a h̄inda bōmmanho, 'nē ts'utho dā mā mafāti, mā xtāngu dā mā mafāti, pē h̄inda bōmmanho. ¹¹ Xi'mø h̄ingui pōmmanhohū 'mø mafāti'ahū rā mēnyu ja ua ja rā ximhāi, çte'o guí ēnā di fāt'ahū'a majuan̄i ngue xanho 'mø? ¹² Xi'mø ngue h̄ingui pōmmanhohū 'mø mafāti'ahū rā mēnyu ndan'yo to rá mmēti, çte'o guí ēnā di 'da'ahū'a ja ngue dā zo n̄i 'yehū 'mø?

¹³ H̄inga n'na rā h̄miqui dā zã ngue yoho yø h̄mu di m'mai. A nu'mø ngue yoho yø h̄mu di m'mai, n'na'a di mādi, n'na'a h̄indi mādi. N'na rá h̄mu dā 'yørpe te di manda, man'na rá h̄mu h̄inda 'yørpe te di manda. Guí njathū p'uya, h̄ingui sã ngue mbø yoho p'ua di mā n̄i mm̄ihū. Di mā n̄i mm̄ihū Oja, xindi mā n̄i mm̄ihū rā mēnyu.

¹⁴ Nu'ua yø fariseo, ngue h̄ondra mēnyu nne, gā bi 'yøxtho nā rā hyā mman̄na Jesús. Pē thenthō'a te øde h̄mā. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yēmbi:

—A nuyá, gui h̄arpahū yø dā yø ja'i, porque xøgue ēnā majuan̄i ngue gyø hoja'ihū p'ua guí nēqui. Pē nunā Oja h̄inda zã guí hyäthū nā, i pađi te ja mbo n̄i mm̄ihū nā. Porque nu'a ngue yø ja'itho nnu manho te øt'e, h̄inga gue'a nnu manho Oja'a.

Bi xännbā yø ja'i rā Jesús ngue hanja rá ley Oja.

¹⁶ Nu'ua yø pa bá m'mahra Xuua, ya m̄i hman̄na ley bi 'yotra Moisés, ya m̄i hman'a te rā hyā bi nxännbate yø pōngahya Oja. Astā gue'ua yø pa'ua ya, i sihra hoga 'da'yo hyā yø ja'i ha di zo rá 'yē Oja. Gātho yø ja'i di ja ndum̄m̄i ngue dā zo rá 'yē Oja.

17 Pɛ man'na hinguí henni ngue da guahra c'amahets'i 'nehra häi, hinda gue'a ngue da t'embj hinguí ja ts'edi'a te nt'ot'i p'ua ja rá ley Oja, madague'a ts'utho.

Bi xänbä yø ja'i ra Jesús ngue hinguí sä da 'enyø xisu.

18 Nu'ua yø n'yohua di nxummi yø xisu, nu'mø hømbi nthatra n'yohua, da mɛ man'na ra xisu, ya ra ts'oqui øtra n'yohua. Nu'mø bi nthatra xisu bi t'ei, ya ra ts'oqui øt'ui ra n'yohua bi mɛ.

Ra mmɛmmeti conna Lázaro, gä bi du.

19 Mi 'bua' n'na ra n'yohua ngue ra mmɛmmeti. Mi he yø ulu tate xanho. N'na pa ngu n'na pa, entho øt'ango ngue di yoxni p'ua sihmɛ. 20 Xquet'a mi 'bua' n'na ra hyoya ni hu ngue ra Lázaro. Xi guahyø sasi na ra Lázaro, hup'ua ja rá goxthi ra mmɛmmeti. 21 Nunä ra hyoya na, i nnehma da zi'ua yø xemhmɛ täp'ua ja rá mɛxa ra mmɛmmeti, pɛ hindj unni. Nu'mø bi thop'ua yø fo'yo, tespabi yø sasi. 22 Pɛ bi zønna pa bi du na ra Lázaro. Yø anxɛ Oja p'uya, bi zixpua 'buhra Abraham. Xquet'a bi du ra mmɛmmeti p'uya, bá t'ägui. 23 Nup'ua ja ra nidu sä ra n'ua p'uya, bi nhanni, bi hyannbua yap'utho p'uya, ngue bi 'bup'ua ra Abraham, 'dap'ua 'buhmi ra Lázaro. 24 Ra mmɛmmeti bi 'yena: "Ague ma papá'i Abraham, dami huɛgagui. Bá penhna Lázaro di po rá saha conna dehe. Da ɛhɛ di pogbagui ma janj. Porque dí sägä ra n'ua ja yø sibi", bi 'yena. 25 Ra Abraham bi 'yembj: "Ague ts'unt'ua'i, dami beni ngue gä m'mammanho mente ra pa gä m'mui. A nunä ra Lázaro bi zä ra n'ua na. A nuyá, go 'bamma pähä ua naya, go gui sä ra n'ua ya. 26 I ja man'na ra hya ya. Xandønhɛ ua hapua nná nhyacjua. Janangue nu to da ne di map'ua, hinda zä da thogui. A nu'ua ni gop'ua, hinda zä dí 'yɛcua'ua". 27 Bi 'yenna mmɛmmeti p'uya: "Pɛ dí ä'i ra mate ma papá'i Abraham, ngue gui penhna Lázaro p'ua ja rá ngu ma papágä. 28 Porque 'bup'ua miçat'a ma n'yohua. Da zä da xifi te dí thocä ua, n'namhma hinda ɛcua ha dí sägä ra n'ua mø bi du'ua". 29 Ra Abraham bi 'yembj: "Nuyä gui mma, da zä di xä'ua yø hya bi 'yotra Moisés, da gue'ua bi 'yotyø pøngahya Oja. Da 'yørpa masu'a ra hya hmamp'ua".

30 ɛnna mmɛmmeti p'uya: "ahá ma papá'i Abraham, gue'a gui mma. Pɛ nu'mø da ma n'na ra ánima da xifi te ja ua, da hyep'ua ra nts'o ga 'yo'ua". 31 Ra Abraham bi 'yembj: "Nu'mø hinguí t'ɛc'ei'a te ra hya bi 'yotra Moisés 'nɛ'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, madague'a di bennate n'na ra ánima da ma da nyau, xquet'a ngutho hinda 'yɛc'ei ra hya da sifi".

17

Xandøngu ra n'ua da zä to da japi da 'yøtra ts'oqui rá mmic'eiui.

1 Ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Nuyá, hindj 'bedi tema cosa ga 'yøtra ts'oqui yø ja'i. Pɛ hague ngu ra castigo da thohra ja'i da japi da 'yøtra ts'oqui rá mmic'eiui. 2 Man'na xanho ngue da thørbua ja ra jathe di ntharpa n'na ra janj p'ua ja rá 'yuga ngue da gu'mi, hinda gue'a ngue da japi da 'yøtra ts'oqui ya yø ja'i zits'utho ɛc'eiui. 3 Dami mfähmua mamj njahua p'ua.

Nu'mø hinguí nnu manho te bi 'yøt'a'i ni cu, dami hejpi. Nu'mø bi hyep'ua ra nts'o øt'e, dami punnbi. 4 Madague'a nyoto nnidi n'na pa da 'yøt'a'i'a hinguí nnu manho, 'nɛ nyoto nnidi da 'yɛn'i: "Dami punngui", da 'yɛn'i, dami punnbi.

Yø xädi ra Jesús bi 'yäpi ngue di hatra ts'edi yø nt'ɛc'ei.

5 Bi 'yembyø xädi ra Jesús:

—Ague grá Hmu, nu'mø te nt'äpi Oja, dami 'yøt'e ngue ga ɛc'eihe xanho ngue di nja.

6 Ra Jesús bi 'yembj:

—Nu'mø di ja zits'ua ni nt'ɛc'eiua, madague'a dangu ga nnoho n'na zihmudä ra mostasa, nunua n'na nza ra sicómoro 'bähua, da zä gui 'yɛmphua: "Dami 'uecua gui 'bäi, i m'map'ua ja ra jathe", gui 'yɛmphua. Nunä ra za, di map'ua gui xihmua.

Nu ra hmiqúi øt'a te rá 'befi ja ngue da 'yøt'e.

7 Nu'ahua ya, xi'mø di 'bua' n'na nc'ei ngue di si n'na rá hmiqúi, nu'mø bi zøhra 'befi ra hmiqúi ngue xpä nuafanij ogue fändɛ'yo, çua da 'yembrá hmiqúi: "Dami mihya gui nsihmɛ"? 8 Uanguí hin'na. Sinoque da 'yembrá hmiqúi: "Dami hogagui te ga si.

Dami nsä gui 'daqui te ga si mente ga nsihmεgä. Nu'mø dá juategä rä nts'ihmε p'aya, ja gui nsihmε", da 'yεmbi. ⁹ ¿Ua di ja mammađi rá hmiqui ngue bi 'yøt'e te bi 'be'pi? Conque hin'na. ¹⁰ Xquet'a gui njathu p'aya, nu'mø gá juadi gá 'yøth'u'a rá 'be'fi di 'be'p'ah'u Oja, gui 'yεmhmu p'aya: "Hin'yu te dí hnu manhogähe, porque nu'a rá 'be'fi bi m'mεjpahe ga øthe, hønt'a dá øthe'a".

Rā Jesús bi 'yøthe 'det'a nja'i mi hembra ts'o'ya.

¹¹ Nuna rá Jesús, bi thogui i ma Jerusalén. I nthop'u ja rá hyodi di ntøt'ui rá häi Samaria'a rá häi Galilea. ¹² Mi zømp'u ja n'na rá hnini p'aya, mambá εp'u 'det'a nja'i yø därkehi mi hembra ts'o'ya. Yap'utho bá εhyø därkehi 'mø mi hyandi, pε 'bexpá m'mäi. ¹³ Bi marp'aya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbäte Jesús, huεgahe, dami 'yøthegahe.

¹⁴ Mi hyandyø därkehi rá Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuya dami sømhmu p'u 'b'hyø mmäcja ya, gui xifi ngue ya bi zä'ah'u.

Mente ni 'yo yø därkehi ngue ni map'u 'b'hyø mmäcja p'aya, bi zä rá n'u mi hεmbi n'na ngu n'na. ¹⁵ Nu'a n'na nc'ei'u mi u p'aya, mi nu ngue ya bi zä rá n'u mi hεmbi, bi mengb'aya. Pε janjuani ngue nts'edi gui ja mammađi Oja. ¹⁶ Bi ndantyøhmu p'u 'b'hra Jesús, asta di søt'ahäi rá hmi ha gui ja mammađi. Nuna rá n'yohu na, rá mmεngu p'u ja rá häi Samaria. ¹⁷ Bi 'yεnna Jesús:

—¿Uangui 'det'a nja'i bi zä rá n'u mi hεmbi? ¿Haru 'bu'u mi guto ya? ¹⁸ Hinjo mman'na xtabá mmengui ngue di ja mammađi Oja, hinda hønna n'na nc'ei hinga judío bá pengui.

¹⁹ Rā Jesús bi 'yεmbra n'yohu mará därkehi:

—Dami nangui, ni ma. Ya bi zä'i ngue gá 'yεc'εigui.

Bi manna Jesús ha di njap'u di nequi ngue di manda ua Oja.

²⁰ Yø fariseo bi 'yänna Jesús ngue njam'mø dá zøcua Oja ngue di manda ua. Bi 'yεmb'aya:

—Nu'mø bi zøcua Oja ngue di manda ua, hinga cosa di nequi ngue da hnu'a.

²¹ Porque hinda zä da 'yεnyø ja'i: "Nuua, ja bí ja ua", oque "Nun'u, ja bí ja n'u". Porque Oja ya di manda ua gui 'b'ahmu'a ya.

²² Bi 'yεmbyø xädi p'aya:

—Da 'yεhra pa gui nne gui nnuh'u'a rá pa dá zøhra N'yohu di 'yε mahets'i, pε hinguu nnuh'u. ²³ Da 'yεn'ah'u yø ja'i'a rá pa'a: "Ma nuh'u ninguehnu", oque "Ma nuh'u ninguecua", da 'yεn'ah'u. 'Yo sä gui tēhnu hapu di ma yø ja'i ngue guá honju.

²⁴ Porque nu'mø bi zønna pa dá εhra N'yohu di 'yε mahets'i, gätho yø ja'i dá hyandi. Tengutho 'mø bi yotra huεi, to bi zä handi, di njarbu. ²⁵ Pε nuyá, jatho ngue 'be ga sägä xangu rá n'u, ngue hinda nu manhogä yø ja'i 'b'cua ja rá ximhäi. ²⁶ Tengutho bá nja'mø yø pa mambá m'm'hra Noé, xquet'a ngu'a di nja'a rá pa dá εhra N'yohu di 'yε mahets'i ya. ²⁷ Porque nu'a rá pa'a, mi sihmε yø ja'i, mađi nthati 'da, ja t'äpyø t'ixu 'da. Pε himbi unna güenda yø ja'i te ja ngue di nja, asta ja gue'mø rá pa mi yatra Noé p'u ja rá barco. Mi nja rá ndate 'ye p'aya, bi juadi gätho yø ja'i. ²⁸ Njarbutho'a te bi nja'mø yø pa mi m'm'hra Lot. Mi sihmε yø ja'i, te'o di ntäi, te'o i mpä, te'o tuhyø huahi, mi hønningu 'da. ²⁹ Pε nu'a rá pa bi sihra Lot ngue bi bømp'u ja rá hnini Sodoma, bá høhmaya yø asufre ngue danzø, bi juadi gätho'u mi 'b'p'u ja rá hnini. ³⁰ Mahøndi njarbutho yø ja'i 'mø bá εhra N'yohu di 'yε mahets'i ya.

³¹ Nu'a rá pa'a, nu rá ja'i dí tøhma xøts'e rá ngu, 'yo di εna ngue di ma mbo rá ngu ngue te dá ha, sinoque dá 'dagui. Nu rá ja'i dí 'yo rá 'be'fi, hinda ma rá ngu ngue te dá ha, sinoque dá 'dagui n'nahmantho.

³² Dami bεmhmu'a te bi thohrá xisu rá Lot.

³³ Nu'a te'o nne di mpommi rá ndate, gue'a di m'm'ε'a. Pε nu'a te'o dá 'yεnná te conná nguecä, gue'a di nyan'a.

³⁴ Dí xi'ah'u ngue nu'a rá xui'a, yo nc'ei di oxpu ja rá t'ots'i. N'na nc'ei dá ts'its'i, n'na nc'ei dá gohi. ³⁵ Yoho yø xisu 'dap'u di nc'uni. N'na nc'ei dá ts'its'i, n'na nc'ei dá gohi. ³⁶ Yoho yø n'yohu 'dap'u dađi mpεfi. N'na nc'ei dá ts'its'i, n'na nc'ei dá gohi.

³⁷ Mi 'yøhyø ja'i na rá hya na, εnyø ja'i p'aya:

—¿Pε hapu di nja na ra hya guí mmamp'uya grá hmu?

Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Nup'u dí 'báhyø ja'i ni 'yup'u da thaspa ra güenda, ja di njap'u ra castigo.

18

Bi hyεcra hya ra Jesús ngue n'na ra 'danxu mi n'äst'abi.

¹ Bi hyεcra hya bi xihyø ja'i ra Jesús. Bi xännba yø ja'i ngue jatho zant'a da mat'Oja, hinha di gohyø mmui. ² Bi 'yεmbuya:

—Nup'u ja n'na ra hnini, mi 'bup'u n'na ra ts'ut'abi ngue hingui su rá mmic'εiui, ni xinga gue Oja di su. ³ Nu'a ra hnini'a p'uya, xquet'a mi 'bup'u n'na ra 'danxu ngue njandyatho pap'u 'báhra ts'ut'abi ngue apra ts'ut'abi rá nsuiui. ⁴ Nuna ra ts'ut'abi, bi ma njammí pa ngue hingui ørpa masu na ra 'danxu. Pε m'mefa p'uya, bi 'yεna: “Nugä hindí sugä Oja, ni xinga guehma mmic'εi'be dí su. ⁵ A nuyá, para ngue hinní mantho di xunanyagä ua na ra 'dansu, ma ga ørpa ra ts'ut'abi, n'namhma ngue ya hinní mantho da εhe di xunanyagui”.

⁶ Bi sigue bi 'yεnna Jesús:

—Guehna ra hya bi manna ts'ut'abi ngue ra ts'oc'εi naya. ⁷ Xi Oja ya, ¿ua hinda 'yørpabi ra ts'ut'abi ya yø ja'i xa huanhni, i nzofa ra pa ra xui? Xi'mø bi zofo, ¿ua hinga 'be xta mäts'i? ⁸ Dí xi'ahü ngue n'na zihmantho da mäts'i. Nu'mø bi zøhra N'yohü di 'yε mahets'i, ¿ua da dinyø ja'i di εc'εi ua ja ra ximhäi?

Yoho yø n'yohü bi ma ra mhmata'Oja p'u ja ra nija.

⁹ Mahømbi hyej man'na ra hya bi xihyø ja'i ra Jesús, porque 'báhyø ja'i εna ngue man'na xanho ngue mi'da yø mmic'εiui. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya:

¹⁰ —Yoho yø n'yohü bi ma bá mat'Oja p'u ja ra nija. Nu'a n'na nc'εi, ra fariseo'a. Nu'a man'na nc'εi p'uya, ra ngüthäi'a. ¹¹ Nu'a ra fariseo 'bäi ha ga mmat'Oja, i εna: “Ma Oja'i, dadi ja mammadi'i ngue nugä hindí øt'ä tengutho ør'mi'da yø ja'i ngue yø bε, yø ts'oc'εi, yø 'yots'om'mäi. Ni xinga gue'a te ø'na ra ngüthäi 'bäcua dí øt'ä. ¹² Nugä nyondi n'na semana dí et'ä ma mmui. Nu'a te dí taha, dí hacra diezmo dadi uni”, bi

'yεna. ¹³ Pε nu'a ra ngüthäi p'uya, yap'atho bá m'mäi. Ni xinga gue'a di nnøsmaya, sinoque mente pännä tiya mente εna: “Ma Oja'i, dami huεgagui. Nugä ja ma ts'oqui”, bi 'yεna. ¹⁴ Dí xi'ahü, ngue nu'a ra ngüthäi bá εhrá ngu, pε ya bi hojpabi Oja. A nuna man'na p'uya, hin'na na. Porque nu'a nne ngue man'na di hnu mansu, gue'a man'na ts'utho hnu mansu'a. Pε nu'a øt'e ngue hingui hnu mansu p'u ga mbeni, gue'a man'natho hnu mansu'a.

Ra Jesús bi xi Oja ngue di japyø basi.

¹⁵ Bi zixyø basi yø ja'i p'u 'báhra Jesús. I nnepyø ja'i ngue da dospa yø ya yø basi, 'nε da xi Oja ngue di japyø basi. Pε nu'mø mi nu ya yø xadi ra Jesús, bi hejpa yø ja'i bá zi yø basi. ¹⁶ Pε nuna ra Jesús bi zonhyø basi, bi 'yεmbi:

—Dami hyεhma yø basi da thocua dí 'bäi. Porque tengutho yø ja'i ya o rá 'yε Oja, xquet'a njarbutho ya yø basi ya. ¹⁷ Majuani dí xi'ahü ngue n'na ra ja'i hingra 'yøde tengutho n'na ra basi ngue ra 'yøde, hinda zä da zo rá 'yε Oja.

Ra mmεmeti himbi ne da 'yøt'e te bi xihra Jesús.

¹⁸ Nuna n'na ra n'yohü 'bet'o ngue yø judío bi 'yørpä ra nt'anni ra Jesús. Bi 'yεmbi:

—Aguε grá hoga xännbate, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e n'namhma ngue Oja di 'dacra 'da'yo te para zantho? —bi 'yεmbi.

¹⁹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí padi te guí mmanya, ngue guí engui xanhogä? Porque hønse Oja xanho.

²⁰ Ua hingui padi hanja'u yø hya di manda Oja ngue εna: “Yo grá 'yots'om'mäi. 'Yo grá hyote. 'Yo grá bε. 'Yo to guí sämba ra fehni. Dami su ni papá, dami su ni mamá” —bi 'yεmbi.

²¹ Nu'a ra n'yohü p'uya, bi 'yεna:

—Nuya yø hya guí xicya, ya gä xta øt'e asta gue'mø mará ngüεgui.

²² Nuna ra hya bi mamp'uya, mi 'yøhra Jesús, bi 'yεmbi:

—Di 'behman'na ra hya ja ngue gui 'yøt'e. Dami pä te gä guí pets'i, gui unna mēnyu yø hyoya. Nu'mø gä 'yøt'aya, ya bí ja ni mmeti mahets'i p'uya. Bá ε p'uya, ga mmerp'u nnä magä —bi 'yεmbi.

²³ Nuna ra n'yohu, nu'mø mi 'yøhna ra hya sifi, mambi dudrá mmæi, porque mará ndømmemmeti.

Bī manna Jesús ngue Oja, hīnte hēmbi.

²⁴ Mī nu ra Jesús ngue bi dū rá mmæi ra mmemmeti, bi 'yēmyø xādi p'uya:

—Xandøn hēnnitho ha dī n'unyø mmemmeti ngue da zo rá 'yē Oja. ²⁵ Ya fādī ngue ra cameyo, hīnjam'mø da zā da thop'u ja rá xagu n'na ra 'yofanī. Pē man'na xandøn hēnnitho ngue n'na ra mmemmeti dī n'unī da zo rá 'yē Oja.

²⁶ Mī 'yøhyø xādi nā ra hya bi manna Jesús, dī n'yēmbi:

—Rā nzeḡui ya hījonni ja'ī da zā dī nyannā te ya'mø —dī n'yēmbi.

²⁷ Rā Jesús bi sigue bi 'yēmbi:

—Nu'a ngue yø ja'itho, hīnda zā te da 'yøt'e. Pē Oja, hīnte hēmbi.

Bī manna Jesús ngue di tocabi ra rho'u yø ja'ī n'youi p'u ni ma.

²⁸ Nuna ra Bedu bi 'yēmbi:

—Nūgāhe, ya xtā sohme p'u te gā dí peshe ngue dí ten'nahe.

²⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Majuani dí xi'ahu, ngue nu to gā xpá nzohyø ngu, xpá nzohrá papá 'nēhrá mamá, xpá nzohyø n'yohu, xpá nzohyø xisu, xpá nzohyø basi, ngue ørpa rá 'bēfi Oja, ³⁰ pē mente 'bæcua ja ra ximhāi ra ja'ī, nu'a gā ngu'a te xpá nzogui, man'natho xangu'a te da dīni. Ra pa di 'yēp'u p'uya, di t'unna te para zantho.

Mahømbi manna Jesús ngue da tho, pē bi ma ngue di bēnnate.

³¹ Bi zica n'nanni'u 'de'ma yoho yø xādi ra Jesús, bi 'yēmbi:

—A nuyá, ya nná mähā Jerusalén. Nup'u, ja danī njap'u'a te gā bi 'yotyø pøngahya Oja, ngue te da thohra N'yohu bī 'yē mahets'ī. ³² Dī ndäpyø ts'oc'ēi, ngue da n'yemmahya, da zhi, da zots'ī. ³³ Dī unī, m'mēfa p'uya, da hyo. Pē rá hyu pa di bēnnate.

³⁴ Nu'u yø xādi hīmbi dīni hanja nā ra hya xifi. 'Be xīmbi n'yo yø mmæi'a te ra hya bi xifi, porque nuya yø hya ya, xanhēnnitho ha di fādī.

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra xädä.

³⁵ Nu'mø ni ma da zømp'u ja ra hnini Jericó ra Jesús, mī hup'u ja ra 'yu n'na ra xädä ngue äpra mēnyu yø ja'ī thop'u. ³⁶ Mī 'yøde ngue thogui xangu yø ja'ī, nu'a ra xädä p'uya bi 'yänni hanja ngue thohyø ja'ī.

³⁷ Bi si p'uya, ngue nuna ja ngue da thop'u hudi, guehna ra Jesús ra mmēngu Nazaret.

³⁸ Bī mahra mafi p'uya, bi 'yēmbi:

—Damī huēgagui ague Jesús, rá mbom'meto'i ra David —bi 'yēmbi.

³⁹ Nu'u yø ja'ī ni 'bet'o p'uya, di hejpi ngue hīndi mmafi. Pē ra xädä, ēnā man'na nts'edi gā mafi, bi 'yēmbi:

—Damī huēgagui ague rá mbom'meto'i ra David.

⁴⁰ Bī m'mähra Jesús, bi manda bá ts'i ra xädä. Nu'mø ni ma da zøp'u 'bä p'uya, bi 'yēmbi:

⁴¹ —¿Te guí nne dī nja'ī?

Rā xädä p'uya, bi 'yēnā:

—Ague grā Hmu, dī nne ngue dī nzø ma dä.

⁴² Rā Jesús bi 'yēmbra xädä:

—Dī nzø ni dä 'mø. Bi zā'ī ya ngue guí ēc'ēigui ngue jagā ra ts'edi gā øthe'ī.

⁴³ Nu'a ra ora'a p'uya, 'bexpi nzø yø dä ra xädä. Bī mēp'u ni ma ra Jesús, pē di ja mammađi Oja. Nuya gātho yø ja'ī bi nu te bi nja, gā espabi Oja.

19

Rā Jesús bi nyai ra Zaqueo.

¹ Mī yurbu ja ra hnini Jericó ra Jesús, ya ni 'yop'u ja ra hnini p'uya. ² Nu'a ra hnini'a, mī 'bup'u n'na ra n'yohu ngue ra mmemmeti ni hu ngue ra Zaqueo, rá hmu'u to jahra mēnyu njai. ³ Nuna ra Zaqueo p'uya, i nne da nu ra Jesús ngue da badī te'o. Pē hīngui sä da hyannbaya, porque xangu yø ja'ī n'youi ra Jesús, 'nē hīngui hets'ī. ⁴ I nne ngue da nu xanho. Bī nti p'uya, ni 'bet'o. Bī nexa n'na ra za ngue ra sicómoro 'bäp'u ja ngue danī nthohra Jesús. ⁵ Mī thop'u ja ra za thhra Zaqueo nā ra Jesús, bi nøs'maya, bi 'yēmbi:

—Ague Zaqueo, bá cai n'na zihmantho, porque nuya ja ngue gā nsäyagā p'u ja ni ngu ya.

⁶ Nuna ra Zaqueo, n'nahmantho bá cai. Nup'u ja rá ngu, ja bi säyabi p'u ra Jesús.

⁷ Yø ja'i p'uya, himbi nu manho te øtra Jesús, embi ngue guerp'ua ja rá ngu ra ja'i ja rá ts'oqui ja säya p'ua. ⁸ Ra Zaqueo p'uya, bi m'mäi, bi 'yembrä Jesús:

—Nüya grá Hmu, nu'a te dí pets'i, ga unnä made yø hyoya. Nu'mø 'bui te'o man'na xangu xtá hannbi ngue'a hinni 'yup'ua ga hannbi, pe ga cospabi ngoho parte'a te xtá hannbi —bi 'yembí.

⁹ Mí nya ra Jesús, bi 'yena:

—Nu ra ora ja p'uya, ya di nyanna to 'buhra ngu jaua ya. Porque xquet'a 'nehna rá mbom'meto ra Abraham. ¹⁰ Porque ra N'yohua bí 'yε mahets'i, bi 'yεhε da hyonyø ja'i xa m'medi, ngue da yaní.

Bi hycra hya ra Jesús ngue 'det'a yø mēnyu bi t'uni.

¹¹ Mente øxyø ja'i ra hya mmanna Jesús, bi hycra hya bi xi p'uya. Porque ya xmanguerpua da zøn'a Jerusalén. Nup'ua ga mbenyø ja'i p'uya, embi ngue 'bexti nequi'a ra ora'a ngue di manda ua Oja. ¹² Bi 'yembyø ja'i p'uya:

—Mí 'bua n'na ra n'yohua ngue mi nnu mansu yø ja'i. Ya ja ngue da ma n'na ra häi yap'utho, ja di t'unnbua rá cargo ngue di ndast'abi p'ua ja rá häi 'bui, da ehra ngu p'uya. ¹³ Pe hante ngue da ma ra n'yohua, bi zonhni 'det'a yø hmiqui. N'na ngu n'na yø hmiqui, bi dapa n'na ra mēnyu xandøngu rá muui. Bi 'yembuya: “Nuna ra mēnyu dá 'da'ahua ya, dami 'yørpahua rá 'befi asta gue'mø dá pengä”. ¹⁴ Pe nüya yø mmenguhua ra n'yohua, mi nnu man'ua p'uya. Bi menhyø m'menhni ngue da mamp'ua ha bi zonna n'yohua, bi 'yena: “Hindí nnegähe na ra n'yohua ngue di ndast'abi di mandagahe”, bi 'yena. ¹⁵ Pe siempre bá t'ets'i ngue bi ndast'abi na ra n'yohua. Mí zøp'ua ja rá häi p'uya, bi manda bá ts'i'ua yø hmiqui xi unnä mēnyu. I nne da badí hangü xa ndaha n'na ngu n'na. ¹⁶ Nu'a rá müdi bi zøp'uya, bi 'yena: “Nu ni mēnyu gá däqui, ya jap'ua 'det'a yø mēnyu xa ndaha”. ¹⁷ Ra dast'abi p'uya, bi 'yena: “Ya xanho 'mø, grá hoga mēfi. Madague'a zits'utho bi ma mafäti'i, pe gá pøngmanho. A nüyá, dí exa'i ya ngue gui manda 'det'a yø danihni ya”. ¹⁸ Bi zøhman'na p'uya, bi 'yena: “Ague grá hmu, nu'a ni mēnyu gá

däqui, ya jap'ua cat'a yø mēnyu xa ndaha”. ¹⁹ Bi t'embuya: “Nu'i ya, dí exa'i ngue gui manda cat'a yø hnini”. ²⁰ Mí zøhman'na p'uya, bi 'yena: “Ague grá hmu, ja ua ni mēnyu gá däqui. Nugä dá 'ue ra bayu dá pets'i. ²¹ Porque dí su'i ngue gui ya manzaqui, gui ä'a te hinxca'aha. Gui xoc'a te hinxca' pēfi”. ²² Bi 'yenna dast'abi p'uya: “Hingrá hoga mēfi n'yø. Nu'a ra hya gui mmanya, gue'a gdá hats'a'i ra güenda'a ya. Porque gui engui ngue dí ya manzaquigä. Gui engui ngue dí hangä'a te hinxta' n'ni, oque dí äcä'a te hinxta' pēfi. ²³ ¿Hanja ngue hingä dá ma mēnyugä p'ua ja ra banco, n'namhman ngue nu'mø dá søcua ja ma ngu, xti ndäcä'a te rá nzäbi ma mēnyu?” ²⁴ Bi t'emp'ua 'bäp'ua p'uya: “Hyannbau ra mēnyu na, n'yø. Dami unui'a hä 'det'a yø mēnyu”. ²⁵ Nu'ua ts'o p'uya, bi 'yena: “Ague grá hmu, pe ya hä 'det'a yø mēnyu na”. ²⁶ Bi 'yenna dast'abi p'uya: “Nugä dí xi'ahua ngue nu'a ya hä xangu, gue'a man'na di t'un'na. Pe nu'a zits'utho hä, da thannbabi'a zits'ua hä. ²⁷ A nüyá, nu'ua ma nsägä'be hingui nneque xca ndast'abigä, bá siui ua ya. Ga nnugä ha gdi hyohua”.

Ra Jesús bi zøp'ua ja ra hnini Jerusalén.

²⁸ Mí juadi bi manna ra hya na, ra Jesús bi thogui, i ma Jerusalén. ²⁹ Mí zømp'ua ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos, ja jarbatho ra hnini Betfagé 'nehra hnini Betania. Bi 'yet'i yoho yø xädi p'uya. ³⁰ Bi 'yembí:

—Ni me na ja ra hnini bí janua ya. Nu'mø gá cat'ui ra hnini, gui timmi p'ua da nthat'i n'na ra burru ma'da'yotho, hinjongui sä. Bá xoqui guá siui ua. ³¹ Nu'mø to da 'yena'ui, hanja ngue gui xocui ra burru, gui xihmi p'uya ngue honna Hmu.

³² Nu'ua yø xädi p'uya, bi ma. Nup'ua bi zømp'uya, bi dimp'ua nthat'i ra burru, tengutho xi manna Jesús. ³³ Mí xojp'uya, nu'ua yø mmemburru bi 'yembí:

—¿Hanja ngue gui xocui ra burru?

³⁴ Bi 'yembuya:

—Porque honna Hmu.

³⁵ Bi ts'ispabi ra burru ra Jesús. Nu'ua yø xädi p'uya, bi gaspa ra burru yø tuhu yø ja'i ngue bi nopa nts'ut'i. Bi hyuxra burru ra Jesús, bi ma. ³⁶ Xangu yø ja'i di tansyø tuhu ngue pøp'ua ja ra 'yu ja ngue da thohra

Jesús. ³⁷ Nu'mø ya xmanguerp̄ da zøn'a Jerusalén, ya 'yop'ua ja rā ngai ja rā mbonza ja yø olivos. Bi m̄h̄rā h̄mafi gātho yø xādi p'uya ngue di johya. I εspabi Oja ngue yø milagro xi n̄urpi øtrā Jesús. ³⁸ Di n'yemb̄i:

—Oja di j̄apra d̄ast'abi bá 'benhni ngue bi zøcua. Ya bi n̄hojp̄au yø ja'i nā Oja bí 'b̄a mah̄ets'i. N̄uya maguesε nā Oja bí 'b̄a mah̄ets'i ya.

³⁹ Bi 'yēn'i'da yø fariseo n'youi yø ja'i p'uya:

—Ague grā xānbate, dami hejpa ni xādi. 'Yo di mm̄anna rā hyā nā.

⁴⁰ Mi dah̄ra Jesús, bi 'yemb̄i:

—Dí xi'ah̄a ngue nu'mø da ma mah̄ejpi ya yø ja'i εscagui ya, di n̄ya yø do ja ua ngue da 'yεscagui.

⁴¹ Mi zøn'a nenihni rā Jesús, bi hyandra hn̄ini Jerusalén. Bi nzomp'uya, ngue pađi te da tho'a m'mēfa yø ja'i 'b̄up'ua ja rā hn̄ini.

⁴² Bi 'yemb̄ra mēhn̄ini p'uya:

—Nu rā pa ja p'uya, di nnehmagā ngue gui pah̄ma hanja nā rā hyā da 'yøt'ah̄a rā n̄ho. Pε njot'i ni n'yomfēnih̄a ya. ⁴³ Da 'yēh̄ra pa ngue gui m'm̄a mman'ah̄a, di māt's'a ni nsuih̄a, math̄et'i rā hn̄ini da 'yøtyø njudi. Di nex̄p̄a di nexyø soldado da 'yøt'ah̄a rā tunh̄ni, da 'yē'ah̄a made. ⁴⁴ Da t'en'ah̄a h̄ai p'uya, ngue da tho yø ja'i 'b̄ucua ja rā hn̄ini. Da ma ns̄adi yø ngu. Nguna di nja, porque h̄imbi n'yo ni mm̄aih̄a rā pa bi zøcua rá m'mēnh̄ni Oja ngue xi'i ha gdi nyamh̄ma —bi 'yemb̄i.

Rā Jesús bi 'yetyø ja'i mi mp̄ap'ua ja rā thinn̄ija.

⁴⁵ Bi map'ua ja rā nija rā Jesús. Gä bi 'yetyø ja'i mi mp̄ap'ua thinn̄ija p'uya. ⁴⁶ Bi 'yemb̄yø ja'i:

—N̄up'ua ja rā Macā Libro, nt'ot'i p'ua rā hyā ngue Oja i εnā: “Nuna mā ngungā, ni h̄u ngue rā ngungā mh̄mat'Oja nā”. Pε nu'ah̄a, gui øth̄a ngue ja di m̄peti ua yø bε.

⁴⁷ N'na pa ngu n'na pa bi xānbate p'ua ja rā nija rā Jesús. Pε nu'ua yø h̄mu yø mm̄ac̄ja p'uya, 'nē'ua yø xānbate ngue rā ley, 'nē'ua yø n'yoh̄a di manda p'ua ja rā hn̄ini, gā honna forma ha di hyo rā Jesús. ⁴⁸ Pε h̄ingui t̄ini ha di japi ngue di nja'a te mb̄eni, porque gā 'batyø ja'i ngue øxra hyā mm̄anna Jesús.

20

Rā Jesús bi t'änni to bi unna nt'ēdi'a te øt'e.

¹ N'na rā pa ya, nuna rā Jesús bi xānb̄a rā hyā yø ja'i p'ua ja rā nija, xihyø ja'i rā hoga 'da'yo hyā. Bi zøhyø h̄mu yø mm̄ac̄ja p'uya, 'nēhyø xānbate ngue rā ley, bá 'yoh̄a'ua di manda p'ua ja rā nija. ² Bi 'yemb̄ra Jesús:

—Ague n'yø, ¿hanja'a te gui øt'e? To bi 'da'i rā nt'ēdi'a te gui øt'e? —bi 'yemb̄i.

³ Mi dah̄ra Jesús, bi 'yemb̄i:

—Nugā xquet'a gā øt'ah̄a n'na rā nt'änni ya. Pε dami xicj̄a hanja'a rā hyā gā än'nah̄a.

⁴ ¿Te'o bi unna nt'ēdi rā Xuua bi xixyabi yø ja'i? ¿Ua Oja bi unna nt'ēdi, uague yø ja'itho rá nt'ēdi'a te bi 'yøt'e?

⁵ Yø ja'i p'uya, di n'yänni te di dad̄i. Di n'yemb̄i:

—¿Teni 'be'a gā xih̄ma ya 'mø? Nu'mø gā xih̄ma ngue Oja bi unna nt'ēdi te bi 'yøtrā Xuua, da 'yēnj̄a p'uya: “Xina rā hyā bi man̄na Xuua connā n̄gueque, ¿hanja ngue h̄ingā 'yεc'ēih̄a 'mø?”, da 'yēnj̄a p'uya. ⁶ A nu'mø gā xih̄ma ngue yø ja'itho bi unna nt'ēdi te bi 'yøtrā Xuua, di hyojthogah̄a yø ja'i ngue da m̄andogah̄a. Porque gā εc'ēi yø ja'i ngue rá p̄ongah̄a Oja nā rā Xuua.

⁷ Mi dah̄yø ja'i p'uya, bi 'yemb̄ra Jesús:

—H̄indí pac̄ahe to bi unna nt'ēdi'a te bi 'yøtrā Xuua.

⁸ Mi dah̄ra Jesús, bi 'yemb̄yø ja'i:

—Ya h̄ingā xicj̄a nā rā hyā dí än'nah̄a, ni xingā guecā gā xi'ah̄a to di 'dacra nt'ēdi te dí øt'e.

Rā Jesús bi hyejpa rā hyā n'na rā huah̄i ngue rā jomh̄mi.

⁹ Nuna rā Jesús, bi hyoni te gui hyejpa yø hyā bi xihyø ja'i. Bi 'yemb̄i:

—Mi 'b̄u'a n'na rā n'yoh̄a ngue bi 'yøt'a n'na rá nu'a'ua. M'mēfa p'uya, bi hyoni to da gonhui rá huah̄i, n'namh̄ma ngue nu'mø bi nja yø uva, di t'unna mm̄eh̄ui'a te di tocabi. Bi ma p'uya, ya'atho yø pa i ma. ¹⁰ Mi zønna pa da th̄ucyø uva p'uya, nuna rā mm̄eh̄ui bi mēnh̄na n'na rá h̄miqui ngue da tu yø uva di tocabi. Pε nu'ua yø mēfi m̄ambi 'b̄up'ua ja rá huah̄i, bi unna h̄miqui, bá erb̄aya. Pε h̄inte bi unni. ¹¹ Rā mm̄eh̄ui p'uya, mah̄ombi mēnh̄man'na rá h̄miqui p'ua bí ja rá huah̄i. Pε xquet'a ngut'atho bá ts'ui. Bi ma ma'uni, h̄inte bi t'unni. ¹² Rā mm̄eh̄ui

p'uya, maḥombi menhman'na rá hmiq̄ui. Yø mēfi p'uya, maḥombi untho, bá et̄i.

¹³ M'mēfa p'uya, enna mmēhui: “¿Teni 'be'a ga øt'ä 'mø? Nuna ma ts'unt'u dadi madi, ma ga pennbi. Xamhmatho da nu mansu 'mø bi nuna”, bi 'yēna. ¹⁴ Pē nu'mø mi zomp'u 'bāhyø mēfi na rá ts'unt'u ra mmēhui, di n'yēmbiyø mēfi: “Nuna ya, guehna ra ts'unt'u ja ngue da gohmi ra huahi naya. Ma ga hoha ya, n'namhma ngue ya ma mmētih ra huahi”, di n'yēmbi. ¹⁵ Bi bennabi rá ts'unt'u ra mmēhui p'uya, bi gajmaxøts'e ra huahi, ja bá hop'u.

Rā Jesús bi 'yānyø ja'i p'uya, bi 'yēmbi:

—Xi'mø ya gā bi nja ya yø hya dí xi'ahya ya, ¿teni 'be'a da 'yøtra mmēhui? ¹⁶ Siempre da ma ra mmēhui, da ho yø mēfi conhui rá huahi. N'nan'yo mi'da yø ja'i di fātrá huahi p'uya.

Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya na p'uya, di n'yēmbi:

—Yo da ne Oja ngue da ngu'a di nja —di n'yēmbi.

¹⁷ Pē ra Jesús bi hyetyø ja'i, bi 'yēmbi:

—Te 'be'a ga mbøn'a ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bebo p'u brá fāhra jado na”, i ena. ¹⁸ Nu'mø da zoxra ja'i maxøts'e ra do, da fōhra ja'i. A nu'mø da dāhra do ngue da zoxra ja'i, da xeni.

¹⁹ Nu'u yø hmu yø mmäcja 'nē'u yø xānbate ngue ra ley, bi ne xti bētra Jesús ngue xta ngot'i. Porque pahyø ja'i ngue go xihya yø hya bi hycra Jesús. Pē himbi zā xti bēnt'i, porque sup̄i di mbøcue mi'da yø ja'i.

I nnepyø nsaiui rā Jesús ngue da 'yēmbi hingui ja ts'edi di njutra mēnyu nji.

²⁰ Yø fariseo p'uya, bi menhni to da jajpatho häi te ga ya ra Jesús. Nuya bi 'bēnhni xøgue ya manhotho, tengutho 'mø ngue nmajuani yø hoja'i. I nnepe ngue di nja tema hya da dinnba ra Jesús ngue hinda gue'a da ma, para ngue da zäp'u di yapa m'mēfa. ²¹ Janangue bi t'ørpa ra nt'änni na ra hya ja ua, bi t'ēmbi:

—Ague grā xānbate, dí pacāhe ngue gā xanho te guí mma, 'nē gā gue'a ra hya njuantho guí xānbate. 'Nē hingui su'a te mbēn'na'i yø ja'i. Sinoque majuan̄i guí

xānbate'a ra hya nne Oja ngue gdá n'yohu. ²² Dami xicje ya, ¿ua xanho ngue di njutra mēnyu āhra dast'abi, uague hin'na? —bi 'yēmbi.

²³ Pē ra Jesús, ya padi te mbēnnabi yø ja'i ngue'a ra nt'änni ørpe, bi 'yēmbaya:

—¿Hanja ngue guí sāmhyagaha? ²⁴ Dami 'yurcaha ra mēnyu —bi 'yēmbi—. ¿To rá hmi na n'youi ra mēnyu ja ua ya? ¿To rá thuhu na ra thuhu n'youi na ra mēnyu? —bi 'yēmbi.

Mi dahya yaui ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Guehna ra dast'abi naya —bi 'yēmbi.

²⁵ Rā Jesús bi 'yēmbiyø ja'i yaui:

—Nu'a ja ngue gui 'yøthya ya, dami unhna ra mēnyu di tocabi ra dast'abi. Da gue Oja p'uya, dami unhna'a te di tocabi —bi 'yēmbi.

²⁶ Ya himbi zā xta ndini ha xti gujpa häi'a ra hya ānbaya. Hante gue di 'yøtho'a ra hya i dāhra Jesús. Ya hinte mambi mantho.

Bi manna Jesús ngue di bēnnate yø ánima.

²⁷ M'mēfa p'uya, bi ma 'da yø saduceo, nuya embi ngue hīndi bēnnate yø ánima. Bi 'yēmbra Jesús:

²⁸ —Ague grā xānbate, nup'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, nt'ot'i p'u ra hya ngue ena: nu'mø bi du n'na ra n'yohu, 'nē hīndi m'māhyø bas̄i, nu rá xisu ra ánima da zogui, nu'a rá n'yohu ra ánima gue'a di nthatui ra 'danxu'a, n'namhma ngue di m'māhyø bas̄i tengutho 'mø xti m'māhyø bas̄i ra ánima.

²⁹ A nuyá, xi'mø di 'bā'i yoto ma'yohu ngue edadi ncu ya. Nu'a ra n'yohu ma da, di nthati. Pē da 'yēhra pa da du, 'nē hīndi m'māhyø bas̄i. ³⁰ Janangue nu'a rá n'yohu ra ánima m'mēfa bi m'mai, go di nthatui ra 'danxu'a. Pē xquet'a da du ra n'yohu, 'nē hīndi m'māhyø bas̄i. ³¹ Nu'a rá hyu rá n'yohu p'uya, hōndi nthatui ra 'danxu 'mø bi du rá n'yohu. Di siguetho di nthatra xisu 'mø bi du rá ndø, asta gue'mø bi du gā yoto ma'yohu. Gā di nthatui ra xisu, 'nē gā bi du yø n'yohu. Pē himbi m'māhyø bas̄i. ³² Rá nzequi p'uya, bi du ra xisu. ³³ A nuyá, xi'mø ra pa dan̄i bēnnate yø ánima ya, ¿dana gue'a ya yoto ma'yohu rá mmeti ra xisu? Porque gā bi m'māhmi.

³⁴ Mi dāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūua ja ra ximhäi, di nthatui yø xisu yø n'yohu. ³⁵ Pε nu to di tocabi ra mmēnthi ngue di ma mahēt's'i 'mø bi bēnnate yø ánima, ya hīn danī nthatī. ³⁶ Porque ya hīnjondā du, dā gohi tengutho yø anxε. Ya yø basī Oja, porque dā 'yøt'Oja ngue ma'da'yo hōndi m'mai. ³⁷ Nup'u ja ra hya bi 'yotra Moisés, ja di nēqui p'u ngue di bēnnate yø ánima. Porque nt'ot'i p'u ra hya bi man'Oja 'mø mi nya p'u bi nzø ra ndat'o, ngue bi 'yēna: “Guecā drá Ojagā ngue ra Abraham. Drá Ojagā ngue ra Isaac. Drá Ojagā ngue ra Jacob”, bi 'yēn'Oja. ³⁸ Ja di nēqui p'uya ngue nup'u 'bu Oja, hīngui tu yø te yø ánima. Nup'u 'bu Oja, hīnjongui tu.

³⁹ Bi 'yēn'i'da yø xānnbate ngue ra ley p'uya:

—Majuani'a guí mma, grá xānnbate —bi 'yēmbi.

⁴⁰ Pε ya bi zū xti sigue xta 'yørpa mī'da yø nt'änni p'uya.

Ra Jesús bi xihyø ja'i ngue ra Cristo hīngra ja'itho.

⁴¹ Mi nya ra Jesús, bi 'yēmbiyø ja'i:

—Nū'a ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi, i mmanyø ja'i ngue dā gue'a n'na'u yø mbom'meto ra David. Nugā ga xi'ahū hanja ya, madague'a ngue rá mbom'meto ra David, pε nūna ra Cristo hīngra ja'itho nā. ⁴² Porque ra David, εnna hya bi 'yorpū ja ra Salmo: “Nūna Oja, nu'mø mī zojbagui mā Hmu, ngūna ra hya bi xifi, bi 'yēmbi: Damī mīcua ja mā n'yεigā ya, ⁴³ asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gātho'u nī nsaiui”, bi 'yēmbi. ⁴⁴ Ja di nēqui p'uya, ngue ra David, nu'mø nnønna Cristo, nī hutī ngue rá Hmu. Janangue ra Cristo di nēqui ngue hīngra ja'itho, madague'a ngue rá mbom'meto ra David.

Bi xihyø ja'i ra Jesús ngue di mfädi xanho, hīnda hyätyø xānnbate ngue ra ley.

⁴⁵ Gä bi 'yøhyø ja'i ra hya bi manna Jesús ngue εmbiyø xädi:

⁴⁶ —Damī mfähmū xanho ya, 'yo di hä'ahū yø xānnbate ngue ra ley. 'Yo guí øthū tengutho ga 'yo'u. Nūya yø n'yohū ya, di ho ngue söt'a häi yø he. Di ho ngue di respeta yø ja'i ha guí zengua p'u ja ra tai. Nup'u ja yø nija p'uya, huantho yø nthuts'i tate

xanho ngue ja hup'u. Nup'u øt'a ngo yø ja'i p'uya, xquet'a nne ngue tate xtanho p'u dā mī. ⁴⁷ 'Nε tunnbā yø ngu yø 'danxu, i häti, εmbi ngue di xānnbi te pēt's'i. Nūna ra hya ga ngorpa yø dā yø ja'i p'uya, nu'mø mmat'Oja, ndø ya'atho mmat'Oja. I nne dā 'yēmbiyø ja'i ngue yø ndøhoga n'yohū. Pε nūyá, guehya mathoguiho ra castigo dā thohya ngue gātho mī'da yø ja'i.

21

Ra 'danxu bi unna mēnyu Oja.

¹ Nup'u ja ra nija, hētho ra Jesús ha ga yatyø mēnyu yø mmēmmeti p'u ja ra huada cū ra mēnyu ngue ra ofrenda. ² Bi nu n'na ra 'danxu ngue ra zibøhyoya, xquet'a bi gät'i yoho yø zi xani p'u ja ra njumēnyu. ³ Bi 'yēnna Jesús:

—Majuani dí xi'ahū ngue ra zibøhyoya nā ra 'danxu bi unná mēnyu ya, pε man'natho nnu manho Oja'a rá mēnyu bi unna, hīnda gue'u yø mēnyu mī'da yø ja'i di unī. ⁴ Porque nūya mī'da yø ja'i, yø mmēmmeti ya, pε gue'a rá mēnyu xā pongui di unī. A nūna ra 'danxu, zits'u drá mēnyu mī ha. Mī ja ngue xta nzi rá mēnyu bi unī.

Bi manna Jesús ngue bá ep'u ra pa da xotra nija.

⁵ Di c'a 'da yø ja'i te ja ra nija. I mmanyø ja'i ngue mazihotho guí nēqui ra nija. Mazihotho guí nēqui yø hmī yø do n'youi. Guí nhohra nija'a tema cosa di unyø ja'i ngue nnøpa ofrenda. Ra Jesús bi 'yēmbi:

⁶ —Ya guí nnuhū te ja ra nija ya. Pε nūna ra nija naya, bá ep'u ra pa dā xotyø ja'i nā. Xøgue di nxadi, hīn hapū nmī nēqui ra nija.

Bi manna Jesús te di nja hante rá nzegui yø pa.

⁷ Bi t'ännbūya, bi t'ēmbi:

—Ague grá xānnbate, ζnjām'mø di nja ya yø hya guí mmanya, ngue dā xotra nija yø ja'i? ζTema hmēya di nja'mø ya nī ma dā zōnna pa di nja'a te guí mmanya?

⁸ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbiyø xädi:

—Damī mfähmū xandønho, 'yo guí nne ngue to dā hyä'ahū. Porque xangu yø ja'i di n'yo ngue dā 'yēmbiyø ja'i: “Go guecā drá Cristogā ya”, dā 'yēmbi. Xquet'a dā 'yēna: “Nūya, ya dā guehra ora jap'u dā gua'a

nximhäi ya”, da 'yēna. Pɛ 'yo sä guí ɛc'ɛihɛ. ⁹ Nū'mø gá 'yøhmɛ ngue ya ja yø datunhni, ya di ndunhyø ja'i, 'yo sä guí suhɛ. Porque jatho ngue ya ngu'a ja ngue di nja. Pɛ hinga gue'ɛ yø hmɛya'ɛ ngue rá nɛqui.

¹⁰ Bi sigue bi 'yɛmbɛya:

—Da nangyø nación ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø nación. Da nangyø dast'abi ngue da 'yørpa ra tunhni mi'da yø dast'abi. ¹¹ Janjuani ngue di 'yan'ahäi. Di nja yø thuhɛ, di nja yø guɛhi. Di nsu yø ja'i 'mø bi nu yø hmɛya dá nja maya.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da zä ra n'ɛ, da ts'ui.

¹² Pɛ hante ngue di nja ya yø hyä dí xi'ahɛ ya, da gu'ahɛ yø ja'i ngue di bent'ahɛ, di dä'ahɛ p'ɛ ja yø nija, da jo'ahɛ. Di ndä'ahɛ p'ɛ 'bɛhyø dast'abi. Di ja'ahɛ p'ɛ yø ja'i ngue guí ɛc'ɛigahɛ. ¹³ Ngue ngu'a di nja'ahɛ, nu'mø ya gdi yahɛ yø ts'at'abi, ja gui xihmɛ p'ɛ ra hoga 'da'yo hyä p'ɛya. ¹⁴ Nu'mø bi ma ma bent'i'ahɛ, 'yo sä di tu ni mmɛihɛ'a ra hyä ja ngue gui xihmɛ ra ts'at'abi. ¹⁵ Porque ga 'da'ahɛ ra hyä, ngue gui padi te gui mmamhmɛ p'ɛ 'bɛ'ɛ di s'ahɛ. Hinjonda zä da däcra hyä ga 'da'ahɛ. ¹⁶ A nuyá, asta ni papáɛ di dä'ahɛ. Ni n'yohɛɛ di dä'ahɛ. Ni mɛnise di dä'ahɛ, ni amigose di dä'ahɛ. Pɛ di m'mɛ'i'da da tho'ahɛ. ¹⁷ Da zɛ'ahɛ yø ja'i ndap'ɛ bi zä ngue guí ɛc'ɛigahɛ. ¹⁸ Pɛ ni xinga n'na ni xtahɛ di m'mɛdi. ¹⁹ Nu'mø hingui hyegahɛ, gue'a di n'na'ahɛ ra 'da'yo te'a.

²⁰ Nu'mø gá nuhɛ ngue ya di mä'syø soldado ra hnini Jerusalén, gui pahmɛ p'ɛya ngue n'na zihmantho da ma majuadi ra hnini. ²¹ Nu'ɛ yø mmɛngu p'ɛ ja ra häi Judea, da 'dagui, di map'ɛ ja yø xanthø. Nu'ɛ di 'bɛp'ɛ ja ra hnini Jerusalén, da 'dagui. A nu'ɛ di 'yo ra 'bɛfi, ya hinda map'ɛ ja rá hnini. ²² Porque ya bi zøhra pa di nja ra castigo. Nu te gä nt'ot'i p'ɛ ja ra Maca Libro, da gue'a ra ora'a ngue di nja'a. ²³ Huɛcate yø xisu di hadyø basi'a ra pa'a, ogue di sadyø basi. Porque ra ndate di nja ua ja ra häi. Ra ndussutho ra castigo da thohyø ja'i. ²⁴ Da tho yø ja'i conyø juai. Mi'da p'ɛya, da ts'ixa fädi, di ma ra fädi ndø yap'atho n'nanni yø häi. 'Nɛ nu'ɛ yø ja'i hingyø judío

p'ɛya, da nɛ'ahäi yø mmɛngu Jerusalén asta gue'mø da ne Oja di m'mɛhyø hyä.

Bi manna Jesús ngue mahønda ɛcua ja ra ximhäi.

²⁵ Di nja yø hmɛya p'ɛ ja ra hyadi, 'nɛp'ɛ ja ra zana, 'nɛp'ɛ ja yø sø. Nuua ja ra ximhäi p'ɛya, hinda badi te da 'yøtyø ja'i 'bɛp'ɛ ja yø nación. Di nsu yø ja'i ngue'a gui thoni yø fanthe di ja ra jathe. ²⁶ Nu'mø bi zo yø mmɛi yø ja'i'a te ja ngue di nja ua ja ra ximhäi, asta da güentyø ja'i ngue ra ts'u. Nu te gä bí ja maya, gä di padi hapɛ thogui. ²⁷ Da thandra N'yohɛ di 'yɛ mɛhɛts'i ngue da n'youi ra gui. Da hnu ngue maguesɛ, porque mathoguitho ja rá ts'edi. ²⁸ Nu'mø ya bi madi di nja ya yø hyä ya, dami hyä ra ts'edi gui jɛxni yahɛ, gui hyanthɛ mayá. Porque ya xma nguerpátho da ɛhni Nyatehɛ.

Bi nhyɛpa ra hyä n'na nza ra igo.

²⁹ Mahømbi hyɛj hman'na ra hyä bi xihyø ja'i ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Gui nnuhɛ n'na ra za ra igo, ogue ndana bi zä ma za. ³⁰ Nu'mø ya bi c'ammɛ ngue bi 'dogui, gui pahmɛ p'ɛya ngue ya ni ma di pat'i xanho häi. ³¹ Nguna ra hyä ja ngue di nja ya. Nu'mø gá nuhɛ ngue ya bi nja ya yø hyä dí xi'ahɛ, dami pahmɛ ngue ya xma nguerpátho di manda Oja ua ja ra ximhäi. ³² Nuua yø hmɛya dí xi'ahɛ ya, dami pahmɛ ngue guehya di nja ya, hante ngue da du yø ja'i 'bɛhra pa ja p'ɛya. ³³ Nu te bí ja maya, 'nɛcua ja ra häi, hingui zai. Pɛ nuna ra hyä dí mmangä, ja para zantho na.

³⁴ Dami mfähmɛ xanho, 'yo dadi mbentui ra nts'o ni mmɛihɛ. Manma thä'i ngue gui n'itihɛ, ogue høndra mɛnyu gui ja ndummɛi ha gdi timhmɛ. Porque nu'mø bi zønna pa rá nɛgui, ja gui thambɛnihɛ, ya di jap'ɛ. ³⁵ Tengutho 'mø te bi zo ra 'dihɛ, di njarbatho'a te da thogui gätho yø ja'i 'bɛi rá ngani nximhäi. ³⁶ Gue'a ngue gdi mfähmɛ xandønho'a. Dami mat'Ojahɛ hangu ra pa, n'namhma ngue gui mpomhmɛ ra ndate ja ngue di nja. Janangue da zä guí sømhɛ p'ɛ di 'bɛhra N'yohɛ di 'yɛ mahɛts'i.

³⁷ Nu'mø ra pa, i xänbete p'ɛ ja ra nija ra Jesús. Ra xui p'ɛya, pa bi op'ɛ bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. ³⁸ Gätho

yø ja'i, xudī xudī pap'ʰ ja ra nija ngue øxra hya mmanā Jesús.

22

Yø nsuiui rā Jesús ya sänni ngue dā hyo.

¹ Ya mī ts'udrā ngo ngue rā pascua, guehna rā pa ts'i rā thuhmε hinguī n'youi rā íxi. ² Nu'ʰ yø hmū yø mmäcja 'nεhyø xänbāte ngue rā ley, guehya ya rá ya'atho yø pa honi ha di hyo rā Jesús. Pε supī di mbøcue yø ja'i.

³ Rā zithū p'ʰya bi yarbʰ ja rá mmui rā Judas Iscariote, guehna n'na nc'ei'ʰ 'dε'mā yoho yø xādi rā Jesús. ⁴ Nunā rā Judas, bi ma bá nyauī yø hmū yø mmäcja, 'nεhyø n'yohʰ di mānda p'ʰ ja rā nija. Bá nhēca hyauī yø mmäcja ha di japi di dāpra Jesús. ⁵ Rā ndijohya ya yø mmäcja 'mø dīni ha di zūdi. Bi xihna rā Judas ngue di unna mēnyū. ⁶ Bi nu manho te bi sihna rā Judas ngue di t'unna mēnyū. Bi hyoni ha di japi ngue di dāpyø mmäcja rā Jesús, pε dā gue'a rā ora ngue 'buse rā Jesús.

Yø xādi rā Jesús bi hoqui te dā zi'a rā nde bi nsännigo ngue rā pascua.

⁷ Ya fahra ngo nguehya yø pa ts'i rā thuhmε hinguī n'youi rā íxi. Guehna rā pa hode'yo yø ja'i ngue sännigo, ngue di nzibde ngue rā pascua. ⁸ Nunā rā Jesús bi 'yεtra Bēdu 'nēhra Xuua, bi 'yεmbi:

—Ni mε ya, bí hocui'a te gdā nzibdehʰ, gā nsännigohʰ ngue rā pascua —bi 'yεmbi.

⁹ Bi 'yεn'ʰ yø xādi p'ʰya:

—¿Harʰ guī nne gā ma hocä'be'a te gā sihʰ p'ʰya?

¹⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø gā cat'ui mbo rā hnini, gui nthēui n'na rā n'yohʰ ni ma rá ngu, di tu n'na xōni rā dehe. Dami tennui harʰ dā zōni. ¹¹ Gui 'yεnui rā mmēnnigu p'ʰya: “Rā xänbāte i εna: ¿Harʰ ja rā cuarto gā nzibdehe mā xādi, ja gā sāhe p'ʰ rā ngo ngue rā pascua?” gui 'yεnui. ¹² Rā mmēnnigu p'ʰya dā 'yut'auī n'na rā dacuarto bí ja maya rā tōcangu. Ja dami hocui p'ʰ'a te ja ngue gdā nzibdehʰ p'ʰya.

¹³ Bi ma'ʰ yoho yø xādi mī yaui rā Jesús. Mī zōmp'ʰ ja rā hnini, tengutho rā hya xi manā Jesús, gue'a bi nja'a. Bi dīna ngu

tengutho xi xifi, ja bi hojprʰ rā nzibde ngue rā pascua p'ʰya.

Rā Jesús bi zi rā nzibde ngue rā pascua.

¹⁴ Nu'mø mī zōnna ora di nsihmε p'ʰya, nuna rā Jesús, gātho'ʰ 'dε'mā yoho yø xādi, gā 'bɔp'ʰ ja rā mεxa. ¹⁵ Rā Jesús bi 'yεna:

—Hante ngue dā thogui, janjuanī ngue sixa mpähä mā mmui ngue 'dāua gā nsihmεhʰ nā rā ngo ngue rā pascua.

¹⁶ Porque dí xi'ahʰ ngue ya hīnni mantho gā nsännigohʰ, astā gue'mø di nja'a te ja ngue di nja, ya gdi 'bɔhmʰ p'ʰ ha di mānda Oja p'ʰya.

¹⁷ Bi decra vaso p'ʰya ngue di ja mammadi Oja. Bi 'yεmbyø xādi p'ʰya:

—Dami ndarparʰ naya, sihʰ 'da'its'ʰ.

¹⁸ Porque dí xi'ahʰ ngue ya hīnni mantho gā sigā rá ngui rā uva, astā gue'mø bi zōnna pa di mānda Oja ua ja rā ximhäi.

¹⁹ M'mεfa p'ʰya, bi hyajman'na rā thuhmε. Mī ja mammadi Oja p'ʰya, bi xenna thuhmε, bi unyø xādi ngue dā zi. Bi 'yεmbi:

—Nunā ya, guehna mā do'yogā naya. Nu'mø gā sihʰ yø pa di map'ʰ naya, gue'a gdi bēnjʰ'a ngue dādi dā mā do'yo ngue dā dū connā ngue'ahʰ.

²⁰ Mī juadi bi nsihmε p'ʰya, bi decra vaso, bi 'yεna:

—Nunā po rā vaso ja ua ya, guehna rā hmeyā naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi rā 'da'yo cohi øt'ahʰ Oja. Porque di mfamma ji connā ngue'ahʰ.

²¹ Nuua ja rā mεxa dí sihmεhʰ ya, 'bucua n'na nc'ei' ngue jagatho häi, ya xa hyoni ha di japi ngue di dāgui. ²² Nu rā N'yohʰ bí 'yε mahεts'i ja ngue dā tho. Nu te xpā ts'ännbi ngue dā thogui, dā thomhma'a. Pε Hague ngu rā castigo dā thohnā rā n'yohʰ di dāgui.

²³ Bi madi di n'yänni n'na ngu n'na p'ʰya te'o'a ja ngue di dā rā Jesús.

Di ntør'mahya yø xādi rā Jesús ndana ja ngue di m'met'o.

²⁴ Bi madi bi njun'mahya yø xādi rā Jesús ngue nne di m'met'o n'na ngu n'na. ²⁵ Pε rā Jesús bi 'yεmbi:

—Nup'ʰ ja yø nación, i 'bɔhyø dast'abi ngue di mānda p'ʰ ja yø häi. Nu'a rā ts'ut'abi di mānda yø ja'i p'ʰya, i εnyø ja'i

ngue xanho te ørpabi ra ts'ut'abi. ²⁶ Pe nu'ah, 'yo guí nne guí mandathoh yø ja'i. Nu ra ja'i nne ngue xtá nhets'i rá cargo da mæfi, guehna ra ja'i jatho ngue di mpefi da máxyø mmic'eiui na. Nu'a da ne di m'met'o ngue gátho yø amigo, guehna jatho da gohi ngue ni mæfithoh na. ²⁷ Porque nuyá, çndana gue'a nt'embj ma daya, gue'a hup'u ja ra mæxa ma da, ua gue gue'a 'uite ma da? Uanguí hup'u ja ra mæxa'a ma da. A nuyá, dí 'bucá ua ha guí 'buhmu ya, pe hin dadi mandathoga. Sinoque dadi mpefi.

²⁸ A nuyá, gue'ah xtá n'yoh mente yø pa xtá ságá ra n'u. ²⁹ Ma Papá bá exqui ngue ga manda gátho yø ja'i. Nugá xquet'a dí exah ya ngue ³⁰ nup'u dadi mandagá, 'dap'u ga mmihmu p'u ja ra mæxa ga nsihmeh. Guí mmihmu p'u ja yø nthuts'i ngue guí mandah'u 'de'ma yo'bui yø ja'i Israel.

I pahra Jesús ngue da zop'u m'mefa ra Bedu.

³¹ Nuna ra Jesús bi 'yembra Bedu:

—Ague Bedu, nu'a ra zithu, apra nt'edi Oja ngue da hyoni ha di japi ngue gui hyegah p'u. ³² Pe xquet'a dí apra mate Oja conná ngue'e ngue hinguí 'behni nt'ec'ei. Pe nu'i 'mø bi n'yo ni mmui'a te guí øt'e, dami hatra ts'edi ni cu.

³³ Ra Bedu p'uya, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, nugá xquet'a dí 'bui madague'a 'da gdá me fädi, oque asta 'dap'u ga tuui —bi 'yembj.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yembra Bedu:

—Ague Bedu, nugá dí xi'i, nu'mø tobe hinda mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hinguí paqui —bi 'yembj.

Ya bi zønna ora da ma ma'uni ra Jesús.

³⁵ Bi 'yanyø xädi ra Jesús, bi 'yembj:

—Xi'mø ma xi'ah ngue hinte gui hyaxh p'u gá mähä, xingra buxa, ni xingra njænyu, 'ne hinguí cax mi'da ni thixfanih, çua ja tema cosa gá 'behmu?

Bi 'yembyø xädi p'uya:

—Hin'na, hinte bi m'medi.

³⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—A nuyá, nu to ja rá buxa, da gats'i. Da gaxrá njænyu. Nu to hin'yü rá juai, da mä rá pahni ngue da dän'a n'na ra juai.

³⁷ Porque dí xi'ah ngue jatho ngue ga

thocä'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Da tho tengutho n'na ra ts'oc'ei”, i ena. Porque nu'a te nt'ot'i ngue ga thocä, jatho ngue di njahma'a.

³⁸ Nu'u yø xädi p'uya, bi 'yembj:

—Ague grá Hmu, ja ua yoho yø juai.

Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Co nu'a 'mø —bi 'yembj.

Ra Jesús bi mat'Oja p'u ja ra xequi ni hu ngue Getsemani.

³⁹ Nup'u bí ja ra nyuni mambi o'a m'met'o ra Jesús ja ra mbonza ja yø olivos, ja i map'u ra Jesús, bi mähä yø xädi. ⁴⁰ Mi zømp'u ha ja ngue da zømp'uya, bi 'yembyø xädi:

—Dami mat'Ojah ya. Nu'mø hingá mat'Ojah, nthambenitho hinda gue'a guí 'yøth.

⁴¹ Bi thohmits'u ní nguep'u ra Jesús. Nup'u bi zøni, tengu ga yap'u da zøn'a n'na ra do 'mø bi t'ei. Bi ndantyøhmu p'uya ngue da mat'Oja. ⁴² Bi 'yena:

—Ague ma Papá'i, nu'mø guí nnu manho, dami yanguí ngue'a ra ndate ja ngue ga thocä. Pe hinga nu'a go ga sannä gue'a di nja'a, sinoque nu te guí sanní, gue'a di nja'a —bi 'yena.

⁴³ Bi nu p'uya ngue bi zø'a n'na ra anxé bí 'yè mahets'i, di hatra ts'edi. ⁴⁴ Nu'a ga ndär'ma n'u rá mmui'a te ja ngue da thogui, man'na ngue rá mmui ga mmat'Oja. Nu'u yø xänthe i ja, i 'yuguí so häi, tengutho 'mø pønna ji p'u ja n'na ra ts'et'i.

⁴⁵ Mi juadi bi mat'Oja p'uya, bi nanguí, bi map'u bí 'buhyø xädi. Nu'u yø xädi p'uya, ya mi aha, bi dapra t'aha ngue ra dummai.

⁴⁶ Bi 'yembuya:

—¿Hanja ngue guí ahmi? Dami nanguí, guí mmat'Ojah. Nu'mø hingá mat'Ojah, nthambenitho hinda gue'a guí 'yøth.

Ya bi mbentra Jesús.

⁴⁷ Mente yaui yø xädi ra Jesús, bi zøhna ra Judas ni zi xangu yø ja'i. Guehna n'na nc'ei ya 'de'ma yoho yø xädi ra Jesús. Bi guat'i ngue bi zengua p'u 'bähra Jesús, bi zarpa rá hmi p'uya. ⁴⁸ Nuna ra Jesús bi 'yembj:

—Ague Judas, con n'na ra beso guí dä ra N'yohu bí 'yè mahets'i ya'mø.

⁴⁹ Yø amigo ra Jesús mi nu te bi nja, bi 'yembuya:

—Ague grá Hmu, ¿ua guí nne ga japhu ra juai? —bi 'yεmbi.

⁵⁰ Bi gaxrá juai n'na nc'ei rá xádi ra Jesús. Bi zennbabi rá 'yεhε ra 'bet'o mmäcja, bi hyejpa rá gu ngue rá n'yεi.

⁵¹ Pε ra Jesús bi 'yεmbi:

—Damí hyεgui, 'yo gadi japhu —bi 'yεmbi.

Nuna ra Jesús bi dárpa rá gu na bi thejpa rá gu ngue bi 'yøthe. ⁵² Nuya yø hmu yø mmäcja, 'nεhyø policia fähra nija, 'nεhyø n'yohu 'bet'o p'ua ja ra nija, gä ní 'yεhra nzite. Ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Ua guí εmhmε ngue drá bεgä, ngue guí cahu yø juai 'nε guí cahu yø za ngue gui benngahu? ⁵³ Conque n'na pa ngu n'na pa nmi xännbä ra hya yø ja'i p'ua ja ra nija. Uangui xta nzä ja xqui benngahu p'ua. Pε ya guehna ra ora guí 'yohu naya, ngue nu'mø ra 'bεxui i ja rá pähä ra zithu.

Bi manna Bedu ngue hinguí padi te'o ra Jesús.

⁵⁴ Ya bi bentyø ja'i ra Jesús. Bi zixpu ja rá ngu ra 'bet'o mmäcja. Pε ra Bedu, ni 'befa ya'atho p'ua ni ma yø ja'i ni zi ra Jesús.

⁵⁵ Nup'ua made ra dathi, bi t'u'a n'na ra sibi ngue bi mihyø ja'i di nhat'i. Xquet'a 'nεhra Bedu bi mi ngue di nhat'i. ⁵⁶ Nuna n'na ra xisu ngue ra gani p'ua ja ra ngu, mi nu ra Bedu ngue hup'ua ja ra sibi. Bi za di hεti p'uya, bi 'yεmbi:

—Nuna ra n'yohu 'bεcua, xquet'a rá n'youi ra Jesús.

⁵⁷ Pε mi dahra Bedu, bi 'yεna:

—Hin'na cuø, hindí pacá na ra n'yohu guí mmanya.

⁵⁸ Mi tho man'na ts'εquits'ua p'uya, hømbi nu man'na nc'ei p'ua mi hūhra Bedu, bi 'yεmbi:

—Nu'i, xquet'a ni n'youi'ua tenna Jesús.

Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεna:

—Hin'na n'yø, hinga 'nεcä.

⁵⁹ Mi tho hman'na ora m'mεfa p'uya, man'na nc'ei ngu't'a bi ma, bi 'yεmbi:

—Majuani ngue nuna ra n'yohu 'bεcua, rá n'youi ra Jesús, porque di nεqui ngue ra mmεngu Galilea na.

⁶⁰ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεna:

—Ague n'yø, hindí pacá tema hya guí nne gui xicya.

Nu'a ra ora'a p'uya, tobe hin maní juadi mmanna Bedu'a te mma, bi mmahra øni p'uya. ⁶¹ Bi 'bätra Jesús ngue bi hyannbu bi hūhra Bedu. Ra Bedu p'uya, bi zo rá mmui na ra hya xi xihra Jesús ngue xi 'yεmbi: “Tobe hīndi mahra øni, ya xqui cønga nhyundi, guí mma ngue hinguí paqui”, xi 'yεmbi. ⁶² Ra Bedu p'uya, asta ra zondummui bi bøn'athi.

Ra Jesús rá n'yεmmahya yø ja'i.

⁶³ Nu'ua yø n'yohu fähra Jesús, i thenni 'nε i pε'mi. ⁶⁴ Bi gorpa yø dä conna ulu, bi mε'mi, bi 'yεmbi:

—Damí pahya te'o bi mεp'a'i ya —bi 'yεmbi.

⁶⁵ Xangu mi'da yø hya xifi ngue ga ndenni.

Ya bí 'bap'ua ja ra dajunta ra Jesús.

⁶⁶ Mi nεcahäi p'uya, bi mpeti gätho yø n'yohu di manda p'ua ja ra nija, conyø hmu yø mmäcja, conyø xännbate ngue ra ley. Ra dajunta bi nja, ja bi ts'ixpu ra Jesús ngue da t'ørpa ra nt'anni, bi t'εmbi:

⁶⁷ —Damí xicje ya ngue'mø gue'e grá Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi, ogue hin'na. ¿Te guí mmanna ra hya naya?

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'mø ga xi'ahu ngue guecä, hinguí 'yεc'εigahu. ⁶⁸ Nu'mø xinga øt'ahu n'na ra nt'anni p'uya, xquet'a hinguí nne guí mmamhmu'a te ga än'nahu. 'Nε hinguí nne gui thøgahu p'uya. ⁶⁹ Ya ni ma da zønna ora ya, ngue ra N'yohu bí 'yε mahεts'i daní mmip'ua ja rá n'yεi Oja nuna jase rá ts'edi.

⁷⁰ Gätho yø ja'i p'uya bi 'yεmbi:

—¿Ua guí εna ngue gue'e rá Ts'ant'ua'i Oja 'mø?

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Ahá, go guecä tengutho guí mmamhmu.

⁷¹ Di n'yεmbyø ja'i p'uya:

—¿Teni 'bε'a man'na ma testigo ga nnehu ya'mø? Ya dá øsehu ra hya pønna ne ya.

23

Bi ts'ixpu 'buhra Pilato ra Jesús.

¹ Gä bi nangyø ja'i p'uya, bi zixpu 'buhra Pilato ra Jesús. ² Bi mahyø ja'i ngue di yapra Jesús, εnyø ja'i:

—Dí tinnbähe n'na rā hya nā rā n'yohu 'bucua, ngue di ts'onnbā yø mmāi yø ja'i. I εmbi ngue hingui ja ngue di unyø ja'i'a rā mēnyu ähra dast'abi 'bu'a Roma. Xquet'a i mma ngue guehna rā Cristo nā, i nne da mā ngue n'na rā dast'abi.

³ Rā Pilato bi 'yänna Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío?

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ahá, go guecā tengutho rā hya gui mmanya —bi 'yεmbi.

⁴ Rā Pilato bi 'yεmbyø hmu yø mmäcja, da guehmi'da yø ja'i:

—Hin tema ts'oqui dí tinnbā nā rā n'yohu 'bucua —bi 'yεmbi.

⁵ Pε yø ja'i mahømbi 'yεna:

—Nuna rā hya xännbate p'u ja rā häi Judea nā, di ts'onnyø ja'i nā rā hya nā. Bi fu'a Galilea xännbate rā hya, asta søcua ya.

Bi ts'ixpu 'buhra Herodes rā Jesús.

⁶ Mi 'yøhra Pilato nā rā hya mmanyø ja'i, bi 'yännbaya ngue'mø rā mmēngu p'u Galilea nā rā Jesús. ⁷ Nu'mø mi xi p'uya ngue ja rā mmēngu p'u, bi mēnba nā rā Herodes mi ndast'abi p'u Galilea. Porque rā Herodes, nu'u yø pa'u, mi 'bap'u Jerusalén. ⁸ Rā Herodes, nu'mø mi nu rā Jesús, εmmēi di johya. Porque ya rá ya'atho yø pa i nne da nu, ngue øde te mmanyø ja'i t'εmbi øtra Jesús. Mi tø'mi ngue da nurpi tema milagro da 'yøt'e. ⁹ Xangu yø nt'änni bi 'yørpe, pε rā Jesús hñte ga ndatho. ¹⁰ Xquet'a 'bap'u yø hmu yø mmäcja 'nēhyø xännbate ngue rā ley. Di yapu hin'yu p'u rá nεgui. ¹¹ Nuna rā Herodes co 'nēhyø soldado xquet'a himbi nu manho rā Jesús. I thentho, bi hetā n'na rá he mazihotho tengutho rá he n'na rā dast'abi. Rā Herodes mahømbi mēnhna Jesús, i map'u 'buhra Pilato. ¹² Madague'a mađi nsahmi m'met'o rā Pilato rā Herodes, pε bi n'amigo m'mefa.

Ya nts'änni ngue da tho rā Jesús.

¹³ Nuna rā Pilato bi peti gätho yø hmu yø mmäcja, gätho yø ts'ut'abi, gätho mi'da yø ja'i. ¹⁴ Bi 'yεmbi:

—Ya guá singahua ua nā rā n'yohu 'bucua. Gui εmhmu ngue di ts'onnyø ja'i. Pε ni hmi ni dāhu hapu dí änni, 'nε gui nnuhu ngue hin tema ts'oqui dí tinnbabi ngue'a te gni

yaphu. ¹⁵ Ni xinga guehra Herodes ngue xtabá ndinnba rá ts'oqui, porque bi costho hømbi 'yεcua. Ja gui nnuhu p'uya ngue hin tema hya di nεqui para ngue da t'εmbi ja te rángue'a ngue da tho. ¹⁶ Nugā ga manda ngue da 'bei, pε ga thøgue.

¹⁷ Rā Pilato i ja ngue da 'yøt'e te rā costumbre ja yø ja'i, nu'mø rā ngo ngue rā pascua, pa mathøgue n'na rā ofädi. ¹⁸ Gätho yø ja'i p'uya, bi mahra mafi, i εna:

—Nuna rā Jesús da tho nā. Go dami thøhra Barrabás.

¹⁹ Pε nuna rā Barrabás, guehna n'na nc'ei mi ofädi ngue rā 'yøt'i sai, 'nε rā hyote p'u ja rā hnini. ²⁰ Rā Pilato hømbi xihyø ja'i ngue da zä di thøhra Jesús. ²¹ Pε yø ja'i p'uya, man'na nts'edi ga mafi, i εna:

—Da guatra pont'i. Da guatra pont'i rā Jesús.

²² Rá hyu ndi p'uya, bi 'yεnna Pilato:

—¿Pε tema nts'o xa 'yø'na p'uya? Nugā hin tema ts'oqui di tinnbi ngue da t'εmbi da tho. Nugā ga manda da 'bei, pε ga thøgue.

²³ Pε yø ja'i hingui säya ngue mafi, ädi ngue da ma macuati rā pont'i rā Jesús. Nu'a ga mahyø ja'i co 'nε'u yø hmu yø mmäcja, bi nja'a te ädi. ²⁴ Rā Pilato p'uya bi zänni ngue di nja'a te mmanyø ja'i. ²⁵ Bi ma mathøgue nā rā Barrabás xi manyø ja'i ngue di nthøgue. Guehna xi jot'i ngue rā 'yøt'i sai 'nēhra hyote nā. Go bi ndā nā rā Jesús, i hnepe ngue da tho p'uya.

Ya cuatro pont'i rā Jesús.

²⁶ Nu'mø mi ts'ixra Jesús ngue da tho, bi nthēui p'u ja rā 'yu n'na rā n'yohu xpi 'yēhra 'bēfi ni hu ngue rā Simu, rā mmēngu Cirene. Go bi njapi bi duxra pont'i nā p'uya, ni 'bēfatho p'u ni ma rā Jesús.

²⁷ Pε xangu yø ja'i bi dēnni. I ma'a nts'oni yø xisu, tu yø mmāi ngue te da thøhra Jesús.

²⁸ Pε bi hyetyø ja'i rā Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague gyø xisu gui 'buhmu ua Jerusalén, 'yo gui zohmu conná ngueque. Sinoque dami nzonni ngue conná ngue'ahua 'nε conná nguehni basihua. ²⁹ Porque da 'yēhyø pa gui 'yεmhmu: Xanho 'bui te'o hinjo'o yø basi, ogue himbi hya yø basi, ogue himbi satate.

³⁰ Yø ja'i p'uya da 'yεmbyø t'øhø: “Bá tãgui, gui soxcahe”. Da 'yεmbyø nyuni: “Dami cogbahe”, da 'yεmbi. ³¹ A nuya ngue hñte

gadi uph'a gadi umhm ya, Hague ngu ra n'a da tho'a ja ra ts'oqui 'mø.

³² Xquet'a ni ts'i yoho yø ts'oc'ei ngue 'dap'u da duui ra Jesús. ³³ Mi zømp'u ja ra nyuni gui hutyo ja'i ngue ra Njuyaxhmu, ja bi ma macuati p'u ra pont'i ra Jesús. 'Nε'u yoho yø ts'oc'ei bi ma macuati ra pont'i, n'na rá n'yei, n'na rá gaha i gohi. ³⁴ Nu'mø emā cuati ra pont'i ra Jesús, bi 'yεna:

—Ma Papá'i, dami punnba yø ja'i 'bucua, porque nuya hinguí padí te øtya —bi 'yεna.

Yø soldado p'uya bi ma ra taha ngue to xta ra taha, gue'a da gaca n'na xequi rá he ra Jesús. ³⁵ Yø ja'i 'bäp'u p'uya, i hεtho. Nu'u yø judío 'bet'o, i thenth'o, i εna:

—Mi mmanu ra n'yohu ngue da yanyø ja'i. Pe di nyanse ya, ngue'mø majuaní ngue guehna rá thanhni Oja nuna t'εmbi ra Cristo.

³⁶ Yø soldado p'uya, xquet'a thenni. Bi guat'i ngue bi unna vino xa n'ixi da zi. ³⁷ Bi t'εmbuya:

—Nu'mø gue'e rá dast'abi'i yø judío, dami nyanse ya'mø.

³⁸ Nup'u ja ra ya ra pont'i, bi t'ot'a n'na ra letrero ngue εna: “Nuna ra n'yohu 'bucua, guehna rá dast'abi yø judío na”. Ra letrero p'uya, nt'ot'i conna hya ngue ra griego, ra latin, ra ebreo.

³⁹ Nuna n'na ra ts'oc'ei ya cuarb'u ja ra pont'i p'uya, xquet'a thenni, bi 'yεmbi:

—Nu'mø gue'e grá Cristo, dami nyanse ya'mø. 'Nεcá'be gui nyan'be p'uya.

⁴⁰ Nu'a man'na nc'ei ra ts'oc'ei bi 'yεmbrá amigo di yahni:

—Nu'i ni xingui su Oja, conque ya gui tup'u ja ra pont'i ya. ⁴¹ Nügüi ja te rángue'a ngue dí säui ra n'a, porque di jutui'a te xtá øt'ui. Ya ni 'yup'u'a te dí thohmi. Pe nuna ra n'yohu 'bucua, hin tema nts'o xa 'yø'na.

⁴² Bi 'yεn'a m'mefa p'uya:

—Agué Jesús, nu'mø ra pa gui sòhø ngue gui manda ua, gui mbεngui.

⁴³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuaní dí xi'i, nuya ya ga m'mahmi p'u mahets'i ya.

Ya bi du ra Jesús.

⁴⁴ Comma huxyadi, bi mædi bi m'mexui gä ra ximhäi asta hyu nde. ⁴⁵ Ra hyadi bi m'mexui. Nu'a ra ulu mi zap'u ja ra goxthi

nija bi hyehmade i gai ngue bi xet'i. ⁴⁶ Bi 'yεn'a n'na rá hmafi ra Jesús, bi 'yεna:

—Agué ma Papá'i, dadi fät'a'i ma tegä ya —bi 'yεna.

Høntho bi man'a p'uya, 'bexpi du. ⁴⁷ N'na ra capita ngue ra mmεngu Roma bi nu te bi nja, bi 'yεspabi Oja p'uya, bi 'yεna:

—Majuaní ngue nuna ra n'yohu 'bucua, hin'yu rá ts'oqui na.

⁴⁸ Gä bi nu yø ja'i mi 'bäp'u te bi nja. Bi ma yø ja'i p'uya, pe patyo tiya ngue tu yø mmæi. ⁴⁹ Gätho'u yø mpadiui ra Jesús, conyø xisu bá nεxa Galilea ngue tenni ha ni ma, yap'utho bi 'bäi, gä hantho te bi nja.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

⁵⁰ Mi 'bua n'na ra hoga n'yohu ni hu ngue ra José, mi øt'e te gä mmamp'u ja ra ley, ra mmεngu p'u ja ra hnini Arimatea ja ra häi Judea. 'Nεhna di manda p'u ja ra nija na. ⁵¹ Xquet'a 'nεhna mi tømí ngue di manda ua Oja. Janangue hinguí 'bui ngue ra acuerdo'a te ra hya bi ts'ännbu ha bi mpeti yø ja'i. ⁵² Nuna ra n'yohu na, bi ma bá nyauí ra Pilato, bi 'yäpra nt'εdi ngue da hyajp'u ja ra pont'i ra Jesús. ⁵³ Mi hyajp'u ja ra pont'i p'uya, bi 'uεnnabi rá do'yo ra Jesús co n'na ra sábana ngue ra hoga ulu. Bi hyaxp'u ja ra panteón xi ma nt'a'mi p'u bí ja n'na ra 'bido ngue bá ägui. Nuna ra panteón, hinjongui o. ⁵⁴ Nde mbεhi'a ra pa'a, ya da yatra pa ngue ra ts'äya.

⁵⁵ Nu'u yø xisu bá nεxa Galilea ngue bá n'youi ra Jesús, bi ma bá nu ra n'yägui. Bi nu ha bi t'ägui. ⁵⁶ Mi zøp'u ja ra ngu ya yø xisu, bi hocyø 'yεthi mazihotho ga yuni ngue da goxra ánima. Bi nsäya'a ra pa ngue ra ts'äya p'uya, porque gue'a di manda rá ley Oja'a.

24

Ya bi bεnnate ra Jesús.

¹ Mi hyaxa ra pa ndomingo, zi xuditho bi ma mahøn'a yø xisu p'u bí o ra Jesús. Bi hyaxyø 'yεthi xi hoqui. Bi mahä mi'da yø xisu. ² Mi zømp'uya, bi dini ngue ya n'nanni 'benna do mi nnøpa nju'mi ra panteón. ³ Bi yat'ambo p'uya, pe ya himbi dimp'u ra Jesús. ⁴ Bi nsu p'uya, hinguí padí te da 'yøt'e. Mi nu p'uya, 'bäp'u yoho yø anxε di yoxni yø

he. ⁵ I hēmtho häi'ua yø xisu ngue emmēi su. Yø anxε p'uya, bi 'yēmbi:

—¿Hanja ngue guí homhmua ua mant'āgui'a ya 'bui? ⁶ Ya hīnjo'o ua, ya xā bēnnate. Dāmī bēmhmua rā hya bi xi'ahua 'mø tobe māmī b'uta Galilea. ⁷ Conque bī mā ngue rā N'yohua bī 'yε mahεts'i, mī ja ngue dā ma madāpi yø ja'i ja yø ts'oqui ngue di cuarta pont'i. Rā hyū pa p'uya, di bēnnate.

⁸ Nu'ua yø xisu p'uya, bi zo yø mmāi nā rā hya xi mān'a m'met'o rā Jesús. ⁹ Nūya yø xisu 'mø mambā pengbua ja rā panteón, nu'a te bá nu, bi xi'ua 'de'mā'da nc'ēi yø xādi rā Jesús. Bi xifi gātho mī'da yø ja'i. ¹⁰ Nūya yø xisu bi hyaspābi rā hya ya yø xādi rā Jesús, guehna rā Maya Magdalena, 'nēhra Juana, 'nēhra Maya rá mamá rā Jacobo, 'nē hmi'da yø xisu p'uya. ¹¹ Pε nūya bi thaspa rā hya p'uya, hīngui εc'ēitho te mmanya yø xisu. Sinoque εntho: “Hantho loco ya yø xisu”, gue emmā εntho.

¹² Pε rā Bεdu bi bōn'athi, bī ma n'nahmantho p'ua bī ja rā panteón. Mī zōmp'uya, bi hyεt'ambo. Bī nu ngue ya n'nannī 'bōnna ulu mant'ε rā Jesús. Bī mengbua ha sāya p'uya, pε di 'yøtho hanja'a te xi nja.

Bī ntimmī p'ua ja rā 'yu yoho yø xādi rā Jesús ngue manī map'ua ja rā hnīni Emaús.

¹³ Nu'a rā pa'a p'uya, yoho yø xādi rā Jesús manī map'ua ja rā hnīni Emaús. Nunā rā hnīni nā, dī nsocui Jerusalén como 'de'mā'da kilómetro. ¹⁴ Mēnte 'yo, mēnte di c'a'a te xi nja. ¹⁵ Nunā rā Jesús mī zā mī zādi, ya 'dap'ua nī n'yo. ¹⁶ Madague'a ngue hēti, pε εnā te corpatho yø dā ngue hīnda badī te'o nā rā Jesús. ¹⁷ Rā Jesús bi 'yānnbūya, bi 'yēmbi:

—¿Tenī 'be'a mā hya gādī nxihmī mēnte guí 'youi ua ja rā 'yu n'yø? Nup'ua nnā bēngā, εnā gue tū nī mmāiui.

¹⁸ Nunā n'na nc'ēi nī hu ngue rā Cleofas bi 'yēmbi:

—Gātho yø ja'i bá 'yo Jerusalén, gā padī te bī nja mantennī pa. 'Nε go guí 'yεnā ngue hīngui pahya.

¹⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yēmp'ua yaui:

—¿Tema hya n'yø?

Nu'ua ts'o p'uya, bi 'yεnā:

—Xigue rā Jesús nunā rā mmēngu Nazaret. Guehna n'na rā n'yohua ngue rā pōngahya Oja, dī nεqui ngue ja rá ts'edi ngue bi 'yøtyø milagro, 'nε ja rá ts'edi ngue rā hya bī mā. Porque bī nu manho Oja te bi 'yøt'e, dā guehyø ja'i bī nu manho te bi 'yøt'e. ²⁰ Dī mmāngā'be ngue nu'ua yø hmu yø mmācja, dā gue'ua mā hmuhua dī mānda p'ua ja rā nija, bi dā rā Jesús. Bi zixpu ja rā ts'at'abi, ja bá ts'ānnbua ngue dā dup'ua ja rā pont'i. ²¹ Pε nūgāhe nmī εngāhe ngue nunā rā n'yohua nā, guehna xta nyanyø judío nā. A nuyá, ya mangunde bī nja nā rā hya dí xi'a'be ya. ²² Nu'ua 'da yø xisu 'da'igū mā nt'εc'ēihe, xā pijthogāhe. Porque xā mma mxudītho p'ua mambī o rā ánima. ²³ Pε ya hīnjonxpā ndīni ngue di op'ua. Xpā mmengbūya, xā xicje ngue xi nu yø anxε. A nu'ua yø anxε p'uya, i mma ngue ya 'būhna rā Jesús. ²⁴ 'Bexque'a p'uya, nu'ua 'da mā n'yohe xā mmap'ua mambī o rā ánima, pε xā ndīni tengutho rā hya xā mmanyo xisu. Pε rā Jesús ya hīnxa hnu nā 'nā.

²⁵ Nunā rā Jesús bi 'yēmbi:

—¿Ua hīngui ts'ua di 'yo nī mmāihua te rā hya i ja? ¿Ua hīnjam'mø guí øhmua para ngue guí 'yεc'ēihua te gā rā hya bī manyø pōngahya Oja? ²⁶ ¿Ua hīngui pahmua ngue rā Cristo mī ja ngue dā zā rā n'ua hante ngue dī ndast'abi ngue dī mānda ua?

²⁷ Ya bi dūmī bi xifi gātho'ua yø hya nt'ot'i p'ua ja rā Macā Libro ngue'a te guí c'a rā Jesús. Bi dūnnabābi'a te mmamp'ua ja yø libro bi 'yotra Moisés. Bi sigue bi xi mī'da yø hya te gā nt'ot'i p'ua ja yø libro bi 'yotyø pōngahya Oja.

²⁸ Nu'mø mī zōmp'ua ja rā hnīni manī ma p'uya, rā Jesús bi 'yøt'e ngue εnā xø nne dā thogui. ²⁹ Pε nu'ua yø n'yohua p'uya, bi japi ngue dī nsāya, bi 'yēmbi:

—Ma 'daua gā nsāyahua. Guí nnu ngue ya bī nde. Ya nī ma dā dāhra nxui.

Bi yat'ambo rā ngu rā Jesús ngue dī nsāya. ³⁰ Mī mīp'ua ja rā mēxa p'uya ngue dī nsihmε. Bi hyacra thuhmε, bi ja mamādī Oja. Bi xēmp'uya, bi un'na hup'ua ja rā mēxa. ³¹ Nu'a rā ora'a p'uya, bi xohyø n'yomfēni ngue bi badī te'o. Pε 'bexpi m'mεrpatho rā Jesús. ³² Dī n'yēmbi n'na ngu n'na p'uya:

—Pε uāngui hurcā mā mm̄iui mēnte dará yah̄ gā rā 'yu, 'nε bi xicui temā hyā nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro.

³³ Ya h̄inte m̄ambi d̄o'mi. Bi mengui 'bexque'a, i ma Jerusalén. Bi d̄ini ngue ya x̄i m̄peti'ū 'dε'mā'da ȳo x̄adi rā Jesús co 'nε'ū m̄i'da ȳo n'yoh̄. ³⁴ A n̄uya x̄i m̄peti p'ūya, bi 'yεm̄bya ja bi z̄oh̄o:

—M̄ajuani x̄a b̄ennate rā Hm̄u n'ȳo. Ya x̄a n̄nu rā B̄edu.

³⁵ A n̄uya ja bi z̄o p'ūya, x̄quet'a b̄i mā te xi thop'ū ja rā 'yu. Bi mā ngue h̄ingui p̄adi te'o n̄a rā Jesús mēnte yaui, bi b̄adi, ja gue'm̄o m̄i x̄enna th̄uhm̄ε.

Ya bi z̄omp'ū 'b̄uhȳo x̄adi rā Jesús.

³⁶ Mēnte tobe di yah̄n̄itho'ū yo nc'ei, ngue m̄mā te x̄i n̄u, m̄i d̄ambeni p'ūya, ya 'b̄ap'ū m̄ade rā Jesús. Bi z̄engua p'ūya, bi 'yεm̄bi:

—D̄a hyū n̄i mm̄ih̄u ya —bi 'yεm̄bi.

³⁷ A n̄u'ū ȳo x̄adi p'ūya, di fetȳo mm̄i ngue s̄u. I εn̄a ngue rā 'ȳo'a h̄eti. ³⁸ Pε rā Jesús bi 'yεm̄bi:

—¿Hanja ngue guí s̄uh̄? ¿Hanja ngue guí εm̄hm̄u ngue h̄im̄mā juani d̄i 'b̄cā ua? ³⁹ D̄ami n̄urcāh̄u mā 'yε 'nεhm̄a gua. Gui n̄nuh̄u ngue x̄quecthocā. D̄ami th̄anj̄u n'namh̄mā guí n̄nuh̄u ngue guecā. A n̄u'a rā 'ȳo, rā nd̄ah̄itho'a, h̄in'ȳu rá do'yo'a. Pε n̄ugā guí n̄nuh̄u ngue dr̄a ja'i.

⁴⁰ M̄i juadi bi xi'a ngu'a p'ūya, bi 'ȳutȳo 'yε 'nεhȳo gua ha b̄i m̄ε ȳo clavo. ⁴¹ Pε n̄u'ū ȳo x̄adi h̄inga ε'εc'ei x̄anho, ngue'a guí johya 'nε εn̄a s̄udȳo n'yomf̄eni. Pε rā Jesús bi 'yεm̄bi:

—¿Ua h̄ingui ts'ū ua te gā sigā ts'ū? —bi 'yεm̄bi.

⁴² Bi un̄nā n'na x̄equi rā huā ngue nth̄axi p'ūya, 'nε bi un̄nā n'na m̄hm̄ε rā t'afi t'asa.

⁴³ Bi hȳamp'ūya, ȳo hm̄i ȳo d̄a ȳo x̄adi p'ū ha bi zi. ⁴⁴ Bi 'yεm̄bya:

—N̄unā te d̄a thocā ya, gueh̄nā rā hyā ya xtā xi'ah̄u m'm̄et'o n̄a. Ya xtā xi'ah̄u ngue m̄i jatho d̄i n̄ja'a te nt'ot'i p'ū ja rā Macā Libro. Porque rā Moisés co 'nε'ū m̄i'da ȳo p̄ongah̄ya Oja, bi 'yot'a te ja ngue gā thocā, x̄quet'a ngu'a mm̄amp'ū ja ȳo Salmo.

⁴⁵ Bi xojp̄a ȳo n'yomf̄eni p'ūya, ngue d̄a d̄ini te mm̄amp'ū ja rā Macā Libro. ⁴⁶ Bi 'yεm̄bya:

—Ya ngu'a nt'ot'i ngue rā Cristo i ja ngue d̄a tho. Rā hyū pa p'ūya, di b̄ennate p'ū d̄a nt'āgui. ⁴⁷ Gueh̄nā rā hyā d̄a th̄aspabi ȳo ja'i 'b̄ai ndap'ū bi z̄a ȳo nación, connā nt'ēdi rā Jesús, n̄u to d̄a h̄yep'ū rā nts'o gā 'yo, di p̄unnbabi ȳo ts'oqui. Pε rá m̄uditho d̄a man̄nā hyā p'ū Jerusalén. ⁴⁸ N̄uyā, go gui xih̄m̄u ȳo ja'i n̄a te gā n̄uh̄u d̄a thocā ya. ⁴⁹ N̄unā rā hyā bi yat'ah̄u mā Papágā, ga ma p̄enhnā n̄aya. Pε 'yogui 'uehm̄u ua ja rā h̄n̄ini Jerusalén asta gue'm̄o b̄i n'na'ah̄u rā ts'edi di 'yε mah̄ets'i, ya guí mm̄ah̄a p'ūya.

Bi ma m̄eh̄ets'i rā Jesús.

⁵⁰ Bi ḡajp̄u m̄i 'b̄uhȳo x̄adi rā Jesús, i map'ū jon̄nā h̄n̄ini Betania. Bi macȳo 'yε p'ūya ngue di j̄api. ⁵¹ Mēnte di j̄ap̄ya, h̄etho ha i nangui, b̄i ma mah̄ets'i. ⁵² M̄i juadi bi dan̄ne'ū ȳo x̄adi, b̄i mengui, i ma Jerusalén. Jan̄juani ngue di johya. ⁵³ N'na pa ngu n'na pa, i pa n̄ija ngue b̄adi ja m̄ammādi Oja.

Ra Xuua Nana ra Xuua, ja ua yø hya bi 'yo't'i ngue te bi 'yøtra ra Jesucristo.

Rá Ts'unt'ü Oja øt'e ngue fadi hanja Oja.

¹ Nuna rá Ts'unt'ü Oja guehna øt'e ngue fadi hanja Oja na. Ya mi 'b'ümø mi nhohra ximhäi. 'Dap'ü 'b'ümü Oja, pε 'n'ehna Oja na. ² Hante ngue di nhohra ximhäi, ya rá n'youi Oja. ³ Go bi hoqui gátho yø cosa ja na, tengutho bá ne Oja ngue bi nja. Nu hangü yø cosa ja ya, h'in'yü n'na ra cosa ngue h'inxti hoqui. ⁴ Nuna go bádi unna 'da'yo te na. Guehna xojpa yø mmüi yø ja'i ngue da bádi ndana majuaní. Nuna bádi unna 'da'yo te, tengutho n'na ra nyot'i ngue xojpa yø mmüi yø ja'i. ⁵ Nu ra nyot'i di yorbü ja ra 'b'exui, pε hinguí hätra 'b'exui di 'berpabi'a gui yot'i.

⁶ Nuna Oja, bi menhna n'na ra n'yohü ni hu ngue ra Xuua. ⁷ Bi menhni ngue da xihyø ja'i te'o na da xojpa yø mmüi yø ja'i. I nnepe ngue guehna da 'yεc'ei gátho yø ja'i na. ⁸ Nuna ra Xuua, hinga guehna ja ngue da xojpa yø mmüi yø ja'i na. Sinoque bi 'benhni ngue da xihyø ja'i ndana da xojpa yø mmüi yø ja'i. ⁹ Nuna bi zøcua ja ra ximhäi, guehna majuaní ngue xojpa yø mmüi gátho yø ja'i na.

¹⁰ Nuna rá Ts'unt'ü Oja bi m'mücua ja ra ximhäi. Madague'a ngue go bi hocra ximhäi na, pε himbi bahyø ja'i te'o na. ¹¹ Bi m'müp'ü ja rá häi, pε himbi nu manho yø mmenguhü. ¹² Pε nuya to gá bi nu manho, 'nε bi 'yεc'ei ngue guehna ra Yante na, guehya bi unna nt'edi bi gohi ngue yø basi Oja ya. ¹³ Nu'a i gohi ngue yø basi Oja yø ja'i, himma 'da'yo 'b'üi tengutho ga 'bahyø basi yø ja'i, ogue dra ja'itho xta nnepe ngue bi njap'ü. Sinoque guesε Oja bi ne bi 'yøt'e ngue yø basi yø ja'i.

¹⁴ Nuna øt'e ngue fadi hanja Oja ya, bi nja'i na. Bi m'mücua dí 'b'ümü. Pε dá nuhe ngue maguesε. Maguesε porque rá 'dants'unt'ü Oja. Gä majuaní te bi ma, 'nε

hinha rá nzequi di mahyø ja'i. ¹⁵ Nuna ra Xuua, bi xihyø ja'i te'o na, bi 'yεmbi:

—Nuna ya, guehna nmi mmangä m'met'o naya. Porque ya xta mangä ngue dí εna: “Nuna da εp'ü m'mefa, man'na tate na ngue nugä, porque hante ngue ga m'mücä, ya mi 'b'ühna”.

¹⁶ Nu'a te gá bádi uni, gá di tocagahü. Bádi thijpatho rá mate bádi uni hinha rá nzequi. ¹⁷ Conná nguehra Moisés bi fahrá ley Oja. Pε conná nguehra Jesucristo bi fahrá mate Oja, 'nε bi fahna ra hya majuaní. ¹⁸ Nuna Oja h'injam'mø to di nnu na. Hønt'a rá 'dants'unt'ü Oja bí 'b'üp'ü bí 'b'ührá Papá, go bi ma hanja Oja na.

Ra Xuua nuna bi 'yøtra nxixya bi ma hanja na ra Jesucristo.

¹⁹ Nu'ü yø judío 'bet'o p'ü Jerusalén bi menhyø mmäcja bi mε yø n'yohü ja yø 'befi p'ü ja ra nija. Bi map'ü 'b'ührá Xuua ngue bá änni te'o. ²⁰ Ra Xuua p'üya, njuantho bi ma, bi 'yεna:

—Hinga guecä na ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi —bi 'yεna.

²¹ Mahømbi 'yännbüya, bi 'yεmbi:

—¿Pε te'o'i p'üya? ¿Ua gue gue'e na ra pøngahya Elías?

Mi dahra Xuua p'üya, bi 'yεmbi:

—Hinga guecä.

Bi 'yänni mahøn'a p'üya, bi 'yεmbi:

—Masque gue'e na ra pøngahya ja ngue da εcua 'mø —bi 'yεmbi.

Bi 'yεna mahøn'a p'üya:

—Hin'na.

²² Bi t'εmbüya:

—Pε ¿te'o'i p'üya? Damí xicje n'namhma ga haspahe ra hya'ü to xpá menngahe. Damí ma te'o'i.

²³ Mi dahra Xuua, bi 'yεna:

—Go guecä na bi mmanna pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: “Di m'mü'a n'na nc'ei ngue nts'edi di manna hya p'ü ja ra dapo. Da 'yεna: Damí nsähu ya, porque ya ni ma da εp'ü ra Hmu”, bi 'yεna.

²⁴ Nuya yø n'yohü bi ma bá nyauí ra Xuua, guehya yø m'menhni yø fariseo ya.

²⁵ Mahømbi 'yännbüya, bi 'yεmbi:

—¿Pε hanja ngue gui øtra nxixya 'mø ngue hinga gue'e na ra Cristo, ni xingrá Elías, ni xingrá pøngahya dí xi'i?

26 Mī dahra Xuua, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugä dí øtra nxixya connä dehe. Pe nuua dí 'bähm, 'yo ua n'na nc'ei ngue hingui fadi te'o. 27 Nugä dá 'bet'o, pe nuna dí xi'ahä dä εp'ü m'mεfa na. Man'na tate na ngue nugä. ¿Haru gue ga sacä tengü na?

28 Gä guehya yø hyä ja ua bi manna Xuua p'ü ja ra hnini Betábara, man'na nguadi ra dathe Jordán mambi øtra nxixya.

Bi manna Xuua te'o na ra Jesús.

29 Mī hyaxpaya, bi nü ra Xuua ngue mmap'ü ra Jesús dá zømp'ü ha 'bäi. Bi xihyø ja'i p'üya, bi 'yεmbi:

—Nuna ra n'yohü bá εcua ya, guehna dä hnøpa 'bøt'e naya. Tengütho ra de'yo thop'ü ja ra nija ngue pa m'møt'e, di njarbä na. Porque guehna bá pen'Oja na, ngue di hojpa yø ts'oqui yø ja'i 'bui gä rá ngüni nximhäi. 30 Guehna dá mmangä 'mø dí xi'ahä naya ngue dí εna: “Nugä dá 'bet'o, pe bá εp'ü man'na ra n'yohü tate ngue nugä. Porque hante ngue ga m'macä, ya mi 'bähna”. 31 Nugä xquet'a hinmi pacä te'o na t'εmbi ra Cristo, pe bá 'benngui ngue ga xixyabi yø ja'i, 'nε ga japi gätho yø judío ngue da badi te'o na ra Cristo.

32 Mahømbi 'yεnna Xuua:

—Dá nugä ra Espiritu Santo bí 'yε mahets'i tengütho n'na ra paloma ngue bi zøp'ü 'bähra Jesús ngue di n'youi. 33 Nugä tobe hinmi pacä te'o na ra Cristo, pe nü'mø mambá 'benngui ngue ga xixyabi yø ja'i connä dehe, Oja bi 'yεngui: “Nuna ra n'yohü gui nnurpi ngue da zøhra Espiritu Santo p'ü ja rá ya, guehna da japyø ja'i ngue di hatra ts'edi ra Espiritu Santo na”, bi 'yεngui. 34 Nguna dá nugä ya, janangue dadi jagä majuaní ngue guehna rá Ts'unt'ü Oja na.

Yø mædi xädi ra Jesús.

35 Mī hyaxpaya, mahøn'a 'bæp'ü ra Xuua n'youi yoho yø xädi. 36 Nü'mø mi nü ngue bi thop'ü ra Jesús, ra Xuua bi 'yεna:

—Nuna bá εcua ya, guehna bá pen'Oja ngue da nøpa 'bøt'e yø ja'i na, tengütho ra de'yo thop'ü ja ra nija ngue pa m'møt'e.

37 Nuna ra hyä bi manna Xuua, mi zä mi 'yø'ü yoho yø xädi, bi denna Jesús. 38 Ra

Jesús bi nyεgui, bi nü ngue ni thenni. Bi 'yεmbya ni denni:

—¿Te gui hommi ya?

Nü'ü ni denni bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbæte, ¿haru gui säya?

39 Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmähä, ga ut'äui.

Bi mε p'üya, bi 'yuti haru säya. Nü'a ra ora'a, ya mmap'ü 'det'a xudi. Pe ja bá the'inde p'ü bi zøni.

40 Nuna n'na nc'ei bi 'yøde te manna Xuua, bi denna Jesús, guehna ra Andre rá n'yohü ra Bedu na. 41 Nuna ra Andre 'bexpi ma bá honná n'yohü Bedu. Bi 'yεmbi:

—Dá tingä'be ra Mesías —bi 'yεmbi.

Nuna ra Mesías i nne da ma ngue guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi.

42 Nuna ra Andre p'üya, bi zixrá n'yohü p'ü 'bähra Jesús. Pe mi nü ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Gue'e grá Simu, rá ts'unt'ü'i ra Jonás. Nuya gdi hü ngue grá Cefas, 'nε gdi Bedu ya.

Ra Jesús bi zixra Lipe connä Natanael.

43 Mī hyaxpaya, bi map'ü ja ra häi Galilea ra Jesús. Hante ngue da ma, bi nthui ra Lipe, bi 'yεmbi:

—Ma ga mmεp'ü ga mmagä ague Lipe.

44 Nuna ra Lipe, ra mmεngu p'ü ja ra hnini Betsaida. Xquet'a ra mmεngu p'ü na ra Andre 'nεhra Bedu. 45 Nuna ra Lipe bi ma bá honná Natanael. Bi 'yεmbi:

—Dá tingä'be na ra n'yohü mmamp'ü ja ra Maca Libro bi 'yotra Moisés da gue'ü mi'da yø pøngahya. Guehna rá ts'unt'ü ra José, nuna ra Jesús ra mmεngu Nazaret.

46 Mī dahra Natanael, bi 'yεna:

—Xip'ü Nazaret, ¿ua da zä da pømp'ü n'na nc'ei ngue xtanhø?

Bi 'yεnna Lipe p'üya:

—Gue mmεxa gui nnu.

47 Mī nü ra Jesús ngue mmap'ü ra Natanael da guarbä 'bui, bi 'yεmbüya:

—Ya gui nnuhü ya, bá εcua n'na ra judío ngue majuaní xanho te ga 'yo, 'nε hingra fhñitho.

48 Ra Natanael bi 'yänbæya, bi 'yεmbi:

—¿Hague go gni paqui?

Mī dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Conque nü'mø tobe himmani zo'i ra Lipe ya, dí nnu'i 'mø gui 'bæp'ü 'bähra za ngue ra igo.

49 Bi 'yenna Natanael:

—Ague grá xännbate, gue'e rá Ts'unt'u'i Oja. Gue'e rá dast'abi'i yø judío.

50 Mī dahra Jesús, bi 'yembi:

—Hønt'a guí 'yεc'εigui'a ya, ngue dí xi'i ngue dí nnu'i 'mø guí 'bap'u 'bähra igo ya. A nuyá, man'na xanhenni yø cosa guí nnu ya, para ngue man'na gdi padī xanho te'ogā.

51 Mahømbi 'yenna Jesús:

—Majuani dí xi'ahu, guí nnuhu ngue da xohra c'amahets'i ya. Yø anxε Oja p'uya, ni ma ni 'yεp'u 'bähra N'yohu bi 'yε mahets'i.

2

Bi nja n'na ra nthati p'u ja ra hnini Caná.

1 Rá hyu pa p'uya, bi nja n'na ra nthati p'u ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea. Xquet'a bi m'map'u ja ra nthati rá mamá ra Jesús. 2 Xquet'a bi ma mambita ra Jesús conyø xädi, ngue bi map'u ha bi nja ra nthati. 3 Mī guahra vino p'uya, bi 'yembrá mamá ra Jesús:

—Bi guahra vino —bi 'yembi.

4 Rā Jesús bi 'yena:

—Ague mamá, ¿hanja ngue go guí xic'a ya? Porque tobe hinguí sonna ora ngue tema hmeya ga øt'ä.

5 Pε rá mamá ra Jesús bi 'yembyø ja'i nu'u 'uite:

—Damī 'yøt'e te gä da xi'ahu nu —bi 'yembi.

6 Mī jap'u 'dato yø mamohi ngue yø do. Gue'u di usa yø judío'u ngue po ra dehe ga nxu'yε yø ja'i. N'na ngu n'na'u p'uya häti goho 'däte ogue n'na ciento litro ra dehe.

7 Rā Jesús bi 'yembyø 'uite:

—Damī 'yushu ra dehe ya yø mamohi ja ua —bi 'yembi.

Bi yuspaya. 8 Rā Jesús bi 'yembi mahøn'a:

—A nuyá, hyaspau zits'u ra mmennigu ya, ngue da zä.

Bi hyaspabi p'uya. 9 Rā mmennigu p'uya, bi zä ra dehe ya xi gohi ngue ra vino. Pε hinguí padī ha bá tha ra vino. Nu'u to bá ha ra dehe go padī hanja'u. Rā mmennigu p'uya bi zonha novio. 10 Bi 'yembi:

—Gätho yø ja'i, rá mūditho di un'a ra vino xanho. Pε nu'u to si ra vino 'mø ya bi zi xangu, ya di un'na ra vino hinga njuani

p'uya. Pε nu'i, man'na gue go xcá pestho ra hoga vino ngue rá nzequi.

11 Nuna ya guehna rá mudi ra milagro bá ørbu ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea ra Jesús. Ja bi nequi p'u ngue maguesε ra Jesús. Nu'u yø xädi p'uya, man'na bi 'yεc'εi ngue guehna ra Cristo na.

12 M'mefa p'uya, bi map'u ja ra hnini Capernaum, ni n'youi rá mamá, co 'nehyø n'yohu, conyø xädi. Ja bá m'map'u njammi pa p'uya.

Rā Jesús bi 'yet'u mī mpä p'u thinnija.

13 Ya xmanguerpätho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. Rā Jesús bi ma Jerusalén. 14 Nup'u thinnija p'uya, bi dimp'u'u mī pä yø ndani 'nehyø de'yo, 'nehyø paloma. Hup'u ja yø nthuts'i'u di pøspa yø mēnyu yø ja'i yap'u ni 'yehε.

15 Mī nu te jap'u, bi fat'a n'na ra nthahī ra Jesús ngue bi hyøn'athi gätho'u mī mpä p'u thinnija. 'Da i mε yø de'yo 'nehyø ndani. Nu'u madi pähyø mēnyu p'uya, bi c'uasabi yø mēnyu, bi 'yennba yø mεxa. 16 Nu'u yø mäpaloma p'uya, bi 'yembi:

—Damī jücüi ya te ja ua. 'Yo guí nnøpa täihu ua ja rá ngu mā Papágä.

17 Nu'u yø xädi p'uya, bi zo yø mmwi'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: “Mā ga 'becä mā te ngue dí nnu mansugā ni ngu”.

18 Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yørpa ra nt'änni, bi 'yembi:

—¿Tema milagro gui 'yurcahe n'namhma ga paçähe ngue'mø majuanī Oja di 'da'i ra nt'εdi'a te guí øt'e?

19 Mī dahra Jesús, bi 'yena:

—Damī hyømhmu häi ra njja ja ua, 'ne nhyu patho gda hēcä mahøn'a.

20 Nu'u yø hmu yø judío p'uya, bi 'yembi:

—Nyote mā'dato njeya i nangra njja ja ua, 'ne go gui 'yena ngue nhyu patho gdi hoqui mahøn'a.

21 Pε nu'a ra njja bi manna ra Jesús, gue'a rá do'yo bi mā ngue da thømmi. 22 Janangue nu'mø mī bennate p'u bi ma nt'ägui ra Jesús, bi zo yø mmwi yø xädi'a te xi xifi. Bi badi ngue majuanī na ra hya mmanna Maca Libro p'uya, 'ne'a te xi manna Jesús.

Rā Jesús parpabi yø n'yomfeni yø ja'i.

²³ Nuna ra Jesús ya 'bup'u Jerusalén gä i nja ra ngo ngue ra pascua. Xangu yø ja'i bi 'yεc'ei ngue guehna ra Cristo na, porque nnu yø ja'i ngue hñjonda zä da 'yøtyø milagro øtra Jesús. ²⁴ Pε nuna ra Jesús hñdi unna mmæi ya yø ja'i ya, porque gä patho te mbenyø ja'i. ²⁵ Himmā hyoni to da xifi te ja rá n'yomfēni ra ja'i, porque pasc te ja rá n'yomfēni n'na ra ja'i.

3

Rā Nicodemo bi nyauī rā Jesús.

¹ Bi m'mu'a n'na ra n'yohu ngue ra fariseo ni hu ngue ra Nicodemo. Guehna n'na rá hmu yø judío na. ² Bi ma n'na xui na ra Nicodemo bá nyauī rā Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbāte, dí pacāhe ngue bá pen'na'i Oja ngue gui nxänngahe. Porque hñjonda zä da 'yøtyø milagro guí øt'e ngue'mø hingui n'youi Oja.

³ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'i, ngue ra ja'i himmā 'da'yo di m'mæi, hñda zä da zo rá 'yε Oja.

⁴ Rā Nicodemo bi 'yänni ha ránja ra hya, bi 'yεmbi:

—Pε xina ra hya guí mma, ¿ha di njapi? ¿Ua da zä ngue ma'da'yo hñdi m'mu'a n'na ra daja'i? ¿Ua da zä hñda yarbū ja rá mmæi rá mamá ngue ma'da'yo da mi?

⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Majuani dí xi'i, jatho ngue da ma maxixyabi ra ja'i conna dehe 'nehra Espiritu Santo di unna 'da'yo te, janangue da zo rá 'yε Oja ra ja'i. ⁶ Numø ja bi mihra basi ra ja'itho rá papá, xquetho ngue ra ja'itho ra basi. Pε para ngue ma'da'yo di m'muhra ja'i, hñdra Espiritu Santo da zä da 'yøt'a. ⁷ 'Yo gadi 'yøtho na ra hya dí xi'i. Gätho yø ja'i ja ngue ma'da'yo di m'mæi. ⁸ Guí padī ngue ndap'u bi zä 'yo ra ndahi, nup'u go nne di ma. Guí øde ngue di hi, pe hingui padī ha ni 'yεhε, ni xingui padī ha ni ma. Njarbutho na ra Espiritu Santo di unna 'da'yo te ra ja'i ya, hñdi nequi.

⁹ Mi dahra Nicodemo, bi 'yεmbi:

—Hñdi pacā hanja na ra hya guí mmanya.

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Go grá xänbāte p'u 'buhyo judío, 'ne hingui pahna ra hya dí xi'i ya. ¹¹ Majuani

dí xi'i, dí mmangāhe'a te dí pahme. Nuna te dí nnuhe, guehna dadi jahe majuani na. Pε hingui εc'eiha te dí mmangāhe. ¹² Xi'mø ngue dí mmangā ya yø hya ja ngue di nja ua ja ra ximhäi, 'ne hingui εc'eigaha, ¿goma gue'mø ga xi'aha'a te bí ja mahets'i gui 'yεc'eigaha?

¹³ Hñjon xpa mmengbu mahets'i, hñda hñdra N'yohu bí 'yε mahets'i da zä da ma te bí jap'u, porque ja rá ngump'u'a. ¹⁴ Nup'u ja ra dapo, ra Moisés bi hoca n'na ra c'eya ngue ra t'egui, bi 'bā'ma n'na ra za bi 'yets'i. Di njarbutho ra N'yohu bí 'yε mahets'i ya, i ja ngue da ma ma'bā'mi ra pont'i di ncuat'i. ¹⁵ Ja da thop'u, n'namhma ngue nu te'o gätho da 'yεc'ei, hñdi m'mædi, sinoque di nja ra 'da'yo te para zantho.

Nuna Oja di mahyo ja'i 'bucua ja ra ximhäi.

¹⁶ Janjuani ngue di ma Oja yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi. Janangue bá penhua rá 'dants'unt'u ngue da du, n'namhma ngue nu to gä da 'yεc'ei na, hñdi m'mædi, sinoque di nja ra 'da'yo te para zantho. ¹⁷ Nuna Oja, hñbi benhna Ts'unt'u ua ja ra ximhäi ngue da menhna castigo yø ja'i. Sinoque bá penhua ja ra ximhäi ngue da yanyø ja'i.

¹⁸ Nu to gä εc'eibi rá Ts'unt'u Oja, ya hñda ma ra castigo. Pε nuya yø ja'i hingui εc'ei, ya da ma ra castigo ngue hingui εc'eibi rá 'dants'unt'u Oja. ¹⁹ Porque rá Ts'unt'u Oja bá εcua ja ra ximhäi, a nuya yø ja'i hingui εc'ei ya, gue'a di ma masentencia yø ja'i'a. Tengutho n'na ra nyot'i di nequi gätho yø cosa, njarbutho naya, bi japi bi bahyo ja'i ngue ja yø ts'oqui. Pε hingui nnu manho yø ja'i nuya sifi ngue ja yø ts'oqui, porque xants'o te øt'e. ²⁰ Nu to gä øtra nts'o hingui nnepe da fadi te øt'e. Janangue hingui nnu manho brá Ts'unt'u Oja, 'ne hingui nne da guarbu ha ya. ²¹ Pε nuya yø ja'i 'yo manho, cuarbu ha ya rá Ts'unt'u Oja. Porque nnepe da fadi ngue gue'a rá pähä Oja ørpabi yø ja'i.

Nuna ra Xuua bi 'yøtra nxixya, høn'a mma hanja ra Jesús.

²² M'mefa p'uya, bi mähä yø xädi ra Jesús, i mpa p'u ja ra häi Judea. Ja bá m'mup'u njammī pa, ja bi ma maxixyabi p'u yø ja'i. ²³ Nuna ra Xuua xquet'a mi øtra nxixya p'u

ja rā häi Enón, ha di ntøt'ui rā häi Salim, porque xangu yø dehe pop'ua. Ja bí ep'ua yø ja'i ngue di xixyabi. ²⁴ Tobe him manī ma fādi rā Xuua 'mø mī nja naya.

²⁵ Nu 'da yø xādi rā Xuua, bi njun'mahyauī 'da yø judío ngue ndana man'na xanho rā nxixya øt'e. ²⁶ Bi ma da xihra Xuua p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague grā xännbate, nuna rā n'yohua gā man'a m'met'o, guehna gā nyauī nua man'na nguadi rā dathe Jordán, nuya gā nī map'ua yø ja'i badi xixyabi ya.

²⁷ Bi 'yēnna Xuua p'uya:

—Nuna Oja, ya xpā nzännbi n'na ngu n'na ndana gue'a tate ngue mī'da. ²⁸ Ya gā 'yøsehua te dá mangā m'met'o, ngue hinga guecā drā Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi. Sinoque bí ma ma'bet'ogā hante ngue da ε'a. ²⁹ Xi'mø ja ngue di nthata n'na rā n'yohua, da ma rā hmute p'ua 'bührá ndø. Nu'a rá amigo rā n'yohua p'uya, 'bäp'ua ngue øde te mma, di johya ngue ya da mē rá ndø rā hmute. Di njadā p'uya, dadi johya ngue dī ma yø ja'i p'ua 'bührá Jesús. ³⁰ A nuna, man'na di bahyø ja'i ngue tate na, nugā man'na gdā cocā häi.

Bi manna Xuua ngue bí 'yē mahets'i rā Jesús.

³¹ Nuna bí 'yē mahets'i, tate na ngue gātho. A nu rā ja'i ngue rā mmengu ua ja rā ximhäi, ya rā mmengu ua'a, 'nē mmanyø cosa ja ua ja rā ximhäi. Pē nu'a bí 'yē mahets'i tate'a ngue gātho. ³² 'Nē i mma te bi nnup'ua mahets'i. Nu'a rā hya bi øde, gue'a mman'a. Pē hinjongui εc'ei na rā hya i mma. ³³ Pē nuya yø ja'i bi 'yēc'ei na rā hya na, guehya haxa njuani ngue majuanī te bi man'Oja connā guehna rā hya øde i hma. ³⁴ Nuna rā Jesús bá pen'Oja, rá hya Oja mmana. Hinha rá nzegui di hatra ts'edi rā Espiritu Santo rā Jesús. ³⁵ Nuna rā Papá dī mahrá Ts'unt'ua, 'nē bi unnā ts'edi ngue dī manda'a te gā ja ya. ³⁶ Nu rā ja'i da 'yēc'ei bi rá Ts'unt'ua Oja ja rā 'da'yo te para zantho. Pē nu'a hingui εc'ei bi rá Ts'unt'ua Oja, hindī nthēui rā 'da'yo te rā ja'i, sinoque gue'a rā castigo da ja Oja da zāui.

4

Rā Jesús bi nthēui n'na rā xisu ngue rā mmengu Samaria.

¹ Bi bahyø fariseo ngue xangu yø xādi di petra Jesús, 'nē man'na xangu yø ja'i di xixyabi ngue rā Xuua. ² Pē hingo di jase rā nxixya rā Jesús, sinoque gue'ua yø xādi di xixyabi yø ja'i. ³ Mī bahra Jesús ngue ya fādi te øt'e, bá ep'ua Judea ngue i ma Galilea.

⁴ Mī ma p'uya, ja ngue danī nthop'ua ja rā häi Samaria. ⁵ Nī ma da zømp'ua ja rā hnini Sicar ngue rā häi Samaria, ja orbua n'na rá häi rā Jacob, nuna bi unnā ts'unt'ua José. ⁶ Nuna rā xequi na, jap'ua n'na rā poso ngue t'ēmbi bi hocra Jacob. Rā Jesús ya xpī yäp'ua ja rā 'yu, bi mip'ua ja rā poso. Ya 'dato nde'a rā ora'a. ⁷ Ya mī hup'ua 'mø mī zø'a n'na rā xisu ngue rā mmengu Samaria, nī 'yēhra 'yai. Rā Jesús bi 'yēmbi:

—'Daqui ts'ua rā dehe ga si —bi 'yēmbi.

⁸ Ya xi map'ua bí ja rā hnini yø xādi rā Jesús ngue da tanna hmē da zi. ⁹ Nu'ua yø judío dī nnu man'auī yø mmengu Samaria, janangue nu'mø mī 'yāhra dehe rā Jesús, rā xisu bi 'yēmbi:

—¿Hanja? Nu'i grā judío, 'nē guí äcra dehe guí si. A nugā p'uya drā mmengugā Samaria.

¹⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ngue gdi pađi te di un'Oja ya, ogue gdi pađi te'o na ä'i rā dehe da zi, nu'i p'uya guí 'yäcra dehe guí si. A nugā p'uya ga 'da'i rā dehe di unna 'da'yo te.

¹¹ Mī dahra xisu, bi 'yēmbi:

—Ague zi'ue, pē hin'ya te gdi 'yāhra dehe ngue xanhyē rā poso. ¿Ha guí hya'a rā dehe di unna 'da'yo te guí 'daqui? ¹² Nuna ma mboxitahua rā Jacob, bi zogāhe na rā poso ja ua. Ja mī tuxua rā dehe mī si'a. Bi zi yø basī co 'nē'ua yø mbo'øni mī si, bi zi rā dehe. ¿Ua ma da'i ngue nu'a ya?

¹³ Mī dahra Jesús, bi 'yēna:

—Nu gātho yø ja'i da zi rā dehe ja ua, mahøndi ntuthe. ¹⁴ Pē nu rā ja'i da zi rā dehe ga ungā, hinjam'mø dī ntuthe. Porque rā dehe dadi ungā, tengutho 'mø dí pøhra dehe mbo rá mmui rā ja'i da zi ngue di unna 'da'yo te para zantho.

¹⁵ Mī dahra xisu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ague zi'ue, dami 'dajna ra dehe guí mma, n'namhma ngue ya hinni mantho ga ntuthegä. 'Ne ya hinni mantho ga ma ecä ra 'yai ua ja ra poso ja ua.

16 Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Ga 'yo, bá si ni damme, bá ecua p'uya.

17 Mi dahra xisu p'uya, bi 'yena:

—Hinjo'o ma damme.

Ra Jesús bi 'yembi:

—Nu'a guí mmana, majuaní'a ngue hinjo'o ni damme. 18 Porque ya rá cat'a ni damme xcá m'mahmi. A nu'a guí 'bähmi ya, hingni ndø'a. Ja di nequi p'uya ngue majuaní guí mma.

19 Bi 'yenna xisu 'mø mi 'yøde te sifi:

—Ague zi'ue, nup'u nná bengä, ena gue gue'e n'na rá pøngahya Oja. 20 Nuya ma mboxitagähe yø mmengu Samaria, mi thanne Oja ua ja ra nyuni ja ua. Pe nu'ahua ngue gyø judío, guí emhma ngue nup'u Jerusalén, gue'a ra xequi ja ngue di thanne Oja'a.

21 Mi dahra Jesús, bi 'yembi:

—Dami 'yec'eigui grá xisu, porque da 'yehra ora ngue gui thanneha ra Papá, pe himma hyoni guá emhma ua ja ra nyuni ja ua, ni xinga guep'u Jerusalén di ja ngue 'be guí mmähä. 22 Nu'u yø mmengu Samaria hingui pa Oja i thanne'u. Pe yø judío i pa Oja i thanne. Porque Oja bi zänni ngue da pøn'a n'na nc'ei rá judío ngue dra yante. 23 Pe da 'yehra pa, 'ne ya guehra ora ja p'uya, ngue nu'u majuaní da danne ra Papá, pe gue majuaní ngue yø mmäi da ndanne. Guehna nnepra Papá da 'yøt'e te'o ngue da danne naya. 24 Nuna Oja, händi nequi na ngue hin'yua rá do'yo. A nu'u yø ja'i thanne Oja, pe gue majuaní ngue yø mmäi da ndanne.

25 Mi dahra xisu p'uya, bi 'yena:

—Nugä dí padí ngue ja ngue da ehra Cristo di ndast'abi ua. Nu'mø bá ehna p'uya, go da ma xanho hanja gätho na.

26 Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu'a ra Cristo guí mmana, go guecä'a ya.

27 Mente mman'a p'uya, bi zøhyø xädi. Di 'yøtho'u p'uya ngue bi dimp'u mi yayi n'na ra xisu ra Jesús. Pe hinjombi 'yänni hanja te'be'a madí nxifi. 28 Nuna ra xisu p'uya,

bi zop'u rá ts'øye, bi map'u ja rá hnini. Bá xihyø mmenguha, bi 'yembi:

29 —Mmähä ga ma nuha n'na ra ja'i bi xiqui te gätho xtá øt'e. Nthambenitho ngue guehna ra Cristo na.

30 Bi nexyø ja'i p'u ja ra hnini bi zømp'u bi 'bähra Jesús. 31 A nu'u yø xädi ra Jesús bi 'yembi:

—Ague grá xänbäte, dami nsihme ya.

32 Pe ra Jesús bi 'yena:

—Nugä jaga n'na ra cosa ga si. Nuna ra cosa na, hingui pahma na.

33 A nu'u yø xädi p'uya di 'yembi n'na ngu n'na:

—Rá nzequi 'bui to ya xa 'uini.

34 Pe ra Jesús bi 'yembyø xädi:

—Entho dí sihmegä 'mø dí ørpabi rá pähä'a bá pengui, 'ne ga juarpabi rá 'befi bi 'daqui. 35 Guí emhma ngue mango ho zana di 'bedi di nja ra nsofo. Pe nugä dí xi'aha, dami hyantha yø ja'i bá ecua. Hinni mantho ga huxha ra pa, ya da 'yec'eigä yø ja'i. 36 Nu'a xofo da hyanná nzäbi. Di njarbatho ra ja'i di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yec'eigä ya, xquet'a da hyanná nzäbi. A nu'u yø ja'i ec'eigä di nja ra 'da'yo te para zantho. Janangue nu'a to di da'mra hya, 'ne'a to di hatra ts'edi yø ja'i ngue da 'yec'eigä, 'da gui johyatho. 37 I t'en'a ra hma: “N'nan'yo'a tuhu, n'nan'yo'a xoqui”. 38 Nugä dí e'aha ngue güi hatha ra ts'edi yø ja'i ngue da 'yec'eigä. Pe gdi mähä p'u hapu ya xa tho'a n'na ra mamhya. Nu'a ra hya bi da'mi bi man'u, go güi hatha ra ts'edi yø ja'i na ra hya bi xifi.

39 Co nuna ra hya bi manna xisu, xangu yø mmengu Sicar ngue ra häi Samaria bi 'yec'ei ra Jesús. Porque bi 'yenna xisu: “Bi xiqui te gätho xtá øt'e”, bi 'yena. 40 Mi zøhya yø mmengu p'u ja ra häi Samaria, bi xihra Jesús ngue di n'oxpu ha bí 'bui. Janangue bi m'map'u nyo pa ra Jesús. 41 Xangu mi'da yø ja'i bi 'yec'ei 'mø mi 'yø'a ra hya pønna ne ra Jesús. 42 Ya t'embra xisu p'uya:

—A nuya dí ec'eigähe ya, pe hinga hont'a ra hya gá xicje nná ec'eigähe ya, sinoque ya dí øsche ra hya mmana. 'Ne dí pahme njuani ngue guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na, 'ne guehna ra yante ua ja ra ximhäi na.

Rā Jesús bi 'yøthebi rá ts'unt'ü n'na ra n'yohü.

⁴³ Mī tho'a nyopa p'üya, bi thop'ü Samaria ra Jesús, i mpa p'ü ja ra häi Galilea.

⁴⁴ Porque ya xi manse ra Jesús ngue n'na rá pøngahya Oja hingui hnu mansu p'ü ja rá xequi bi m'müi. ⁴⁵ Nu'mø mī zømp'ü Galilea, bi nu manho yø mmengu p'ü, porque 'nēhya ya xi ma ra ts'ännigo ngue ra pascua bá njap'ü Jerusalén. Ya xi nūrpi te xi 'yørbu ja ra ngo.

⁴⁶ Bi mengra Jesús, i map'ü ja ra hnini Caná ngue ra häi Galilea, nup'ü bá øt'e ngue bi gohi ngue ra vino ra dehe. Nunā n'na ra n'yohü ngue ra mmengu Capernaum i ja rá 'bēfi xanhets'i, di mpēhmi ra gobierno. I si n'na rá ts'unt'ü mađi hyenni. ⁴⁷ Nunā ra n'yohü p'üya bi 'yøde ngue ya bi zøp'ü Galilea ra Jesús, xpí 'yē'a Judea. Bi ma bá nu p'üya, bá apra mate ngue da ep'ü ja rá ngu da 'yøthebi rá ts'unt'ü, porque ya ja ngue da du. ⁴⁸ Ra Jesús bi 'yēna:

—Nu'mø ngue hingdi nnuhü yø milagro dí øt'ä, ya hingui 'yēc'ēigahü.

⁴⁹ Nunā ra n'yohü p'üya bi 'yēmbra Jesús: —Ague n'yø, 'yørcā ra mate mme nts'edi, 'nē da du mā ts'unt'ü.

⁵⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nī ma nī ngu ya. Nu nī ts'unt'ü guí mma, ya bi zä ya.

Nunā ra n'yohü p'üya bi 'yēc'ēi te bi manna Jesús. Bi ma rá ngu. ⁵¹ Nu'mø nī ma da zønná ngu ra n'yohü p'üya, bi ma yø hmiqúi di c'at'ui, bi 'yēmbi:

—Ya bi zä nī ts'unt'ü —bi 'yēmbi.

⁵² Nunā ra n'yohü p'üya bi 'yänni tema ora bi zä. Bi t'ēmbüya:

—Coma yoto nde mande bi bønna pa mī n'youi.

⁵³ Bi bēn'a ra n'yohü p'üya ngue gue'a ra ora bi manna Jesús ngue ya bi zä nā rá ts'unt'ü mī ü. Gätho'ü to 'bup'ü ja rá ngu p'üya, gä bi 'yēc'ēi ra Jesús. ⁵⁴ Nguna bi 'yø'r'mø mambá pengbu Judea ra Jesús. Ya rá yondi nā ra hmēya bi 'yørbu ja ra häi Galilea p'üya.

5

Rā Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohü tudyø gua.

¹ M'mēfa p'üya, bi nsännigo yø judío. Janangue nunā ra Jesús bi ma Jerusalén.

² Nup'ü Jerusalén pop'ü n'na ra dehe guí nhuti conna hya ngue ra ebreo “Betesda”. Pop'ü jonna goxthi guí nhuti ngue rá Goxthi yø De'yo. Ja jap'ü cat'a yø 'døscuangu di thēsrā dehe. ³ Nup'ü ja yø 'døscuangu ja 'bomp'ü xangu yø dārquēhi. 'Bomp'ü yø xädä, 'bomp'ü'ü xannunts'i, 'bomp'ü'ü tudyø gua. I tø'mi ngue di 'yanna dehe. ⁴ Porque njandyatho mī sō'a n'na ra anxē ngue anna dehe p'ü po. Nu'a ra dārquēhi rá mudi da yørbu ja ra dehe 'mø bi 'yāni, da zā ndana bi zä man'ü di hēmbi. ⁵ Mī 'bēmp'ü n'na ra n'yohü ngue ya n'nāte ma'dē'ma hyato njeya mađi hyenni. ⁶ Nu'mø mī nu ra Jesús ngue 'bēmp'ü, bi bađi ngue ya rá ya'atho yø pa mađi hyenni. Bi 'yännbüya, bi 'yēmbi:

—¿Ua guí nne da zä'i n'yø? —bi 'yēmbi.

⁷ Mī dahra dārquēhi p'üya, bi 'yēna:

—Ague n'yø, hinjo'o to di cājhnü ja ra dehe 'mø bi 'yāni. N'na ndi ngu n'na ndi dí enā ngue ga cānhnü ja ra dehe 'mø bi 'yāni, n'nan'yo'a nī 'bet'o.

⁸ Bi 'yēmbra dārquēhi ra Jesús:

—Dami nangui. Caxni fidi, nī ma.

⁹ 'Bexque'a ra ora'a p'üya, bi zä ra dārquēhi. Bi gaxrá fidi, bi ma. Pē ra pa ngue ra ts'äya'a ra pa bi n'øthe ra Jesús. ¹⁰ Nuyā yø hmu yø judío p'üya, bi 'yēmbra n'yohü mī'ü:

—Hinda zä guí caxni fidi ya, porque ra ts'äya ra pa ja p'üya.

¹¹ Bi 'yēnna n'yohü p'üya:

—Nu'a ra n'yohü bi 'yøthegui, gue'a bi xiqui ngue ga caxma fidi, ga mma.

¹² Bi t'ännbüya, t'ēmbi:

—¿Te'o nā en'i guí caxni fidi, guí mma?

¹³ Pē nunā ra n'yohü p'üya, hingui pađi te'o nā xi 'yøthe, porque xangu yø ja'i 'yop'ü, 'nē ya xi ma ra Jesús. ¹⁴ M'mēfa p'üya, nunā ra n'yohü xi 'yøthe ra Jesús bi nthēui p'ü ja ra nija. Bi 'yēmbüya:

—Ya bi zä'i n'yø. Pē 'yo nimantho guí øtra ts'oqui, n'namhma ngue him man'na guí mma man'ü.

¹⁵ Nu'mø mī 'yø'a te bi sihna ra n'yohü xi t'øthe, bi ma bá xipyø hmu yø judío ngue guehna ra Jesús xi 'yøthe. ¹⁶ Janangue bi mudi honnbabi rá gua ra Jesús, porque

t'embí ngue dí mpetho 'mø rá pa ngue rá ts'äya. ¹⁷ Pɛ rá Jesús bi 'yɛnã:

—Dã guehmã Papãgã dí mpetho asta guehya, dã guecã p'uya dadi mpɛfi.

¹⁸ Nuna rá hyã nã p'uya, guehna gã nne yø hmü yø judío ngue dã hyo. Porque t'embí ngue hinga høndra pa ngue rá ts'äya hinguí supí, sinoque dí api ngue í mma ngue 'da'iguui Oja, ngue mma ngue Oja rá Papá.

Bi 'yuhrá ts'edi rá Ts'unt'u Oja.

¹⁹ Mí nyã rá Jesús, bi 'yɛnã:

—Majuani dí xi'ahũ ngue rá Ts'unt'u Oja hinda zã te dã jase. Tengutho nnurpi øtrã Papá, gue'a øt'a. Janangue nu'a te øtrã Papá, xquet'a gue'a øtrã Ts'unt'u'a. ²⁰ Nuna rá Papá dí mahrá Ts'unt'u 'nɛ uti te gã øt'e. A nuyã, man'na xta nhenni mi'da dã 'yudi, asta gadi 'yøthohũ 'mø gã nuhũ. ²¹ Nuna rá Papá, øt'e ngue di bennate yø ánima. Njarbutho rá Ts'unt'u Oja ya, nu to dã nepe di bennate, dã 'yøt'e. ²² Nuna rá Papá hijnonni ja'i di sentencia nã. Nu'a rá Ts'unt'u go bi unnã ts'edi ngue go dã zãna sentencia'a. ²³ Porque nnepe ngue go dã hnu mansu nã rá Ts'unt'u, tengutho gã hnu mansu rá Papá. Nu'a hinguí nnu mansu brã Ts'unt'u Oja, ya himma juani ngue nnu mansu brã Papá bá penhni.

²⁴ Majuani dí xi'ahũ, nu rá ja'i ørpabi masu rá hyã dí mmangã, 'nɛ ɛc'ɛi'a to bá penngui, ya ja rá 'da'yo te para zantho rá ja'i. Ya hinda ma rá castigo. Ya bi mpommi rá sentencia mi ja, ya ja rá 'da'yo te para zantho. ²⁵ Majuani dí xi'ahũ, dã 'yɛhra ora dí nja te dí mma, 'nɛ ya dã guehra ora ja p'uya. Nu yø ja'i 'bahya tengutho 'mø ya xandu, pɛ nu'mø bi 'yøhra hyã mmannã Ts'unt'u Oja 'nɛ dã 'yɛc'ɛi, ya di t'unna 'da'yo te. ²⁶ I ja rá ts'edi rá Papá ngue di unnã 'da'yo te yø ja'i. Njarbutho rá Ts'unt'u ya, bi unnã ts'edi ngue di unnã 'da'yo te yø ja'i. ²⁷ 'Nɛ bi unnã ts'edi ngue go dã zãna castigo'a, porque gue'a rá N'yohũ bí 'yɛ mahɛts'i'a. ²⁸ 'Yo gadi 'yøtho nã rá hyã dí xi'ahũ. Porque dã 'yɛhra ora ngue nu'ũ xandu, dã 'yø'mø bi zo'a rá Ts'unt'u Oja. ²⁹ Dã pømp'ũ dã nt'ãgui. Nu'ũ xa n'yo manho, di bennate ngue ma'da'yo di

m'mai. A nu'ũ xa n'yo mants'o, di bennate ngue dã ma rá castigo.

Bi nepe dã bahyø ja'i ngue ja rá ts'edi rá Jesús.

³⁰ Nugã hinda zã ga sãnsɛ te ga øt'e. Ga øt'ã rá ts'ut'abi, pɛ gue ma'bejpagui. Nu te ga sãnnã dí nja, gue'a dí nja'a, pɛ gue dã gue'a ni 'yup'ũ. Hinda zã ga sãnsɛ te ga øt'e. Nu'a te nnumanho mã Papá bá penngui, gue'a gã øt'a. ³¹ Nu'mø dadi jase majuani te dí mmangã, 'yogui 'yɛc'ɛigahũ 'mø. ³² Pɛ 'bũ hman'na di ja majuani te'ogã. 'Nɛ dí pacã ngue majuani te gã mmanna connã gueque. ³³ Conque gã 'yɛthũ to bá ørpa rá nt'ãnni rá Xuua. Nuna p'uya, nu'a te rá hyã bá mã, gã majuani. ³⁴ Pɛ nugã himma hyoni ngue toni ja'i di ja majuani te dí mmangã. Nu'a rá hyã bi manna Xuua connã gueque, gue'a dadi bɛn'nahũ'a ya, n'namhma ngue gui 'yɛc'ɛihũ nã rá hyã nã, 'nɛ guehna gdi nyamhũ nã. ³⁵ Nuna rá hyã bi manna Xuua, tengutho n'na rá nyot'i ngue di petyø 'uɛ, ja gã mpetihũ p'ũ bi nya'a. Gã johyahũ n'na ts'ũquits'ũ ngue te bi mã. ³⁶ Pɛ nugã, nuya yø hmɛya dí øt'e ngue hijnonda zã dã 'yøt'e, guehya di ja majuani te dí mmangã ya. Nuna rá hyã bi manna Xuua, zits'utho nã. Nuya yø hmɛya dí øt'ã, mã Papá di 'bejpi ngue ngu'a gã øt'e. Ja di nɛqui p'uya ngue majuani bá penngagui mã Papá. ³⁷ Nuna mã Papá bá penngui, go di ja majuani te dí mmangã nã. 'Nɛ hinga como quiera guí ørpahũ rá hyã nã. Porque hijnam'mø guí nnuhũ nã. ³⁸ Pɛ nuna rá hyã bá penhni, hinguí nne gui 'yøhmũ. Porque hinguí nne gui 'yɛc'ɛi te dí xi'ahũ, 'nɛ nugã rá m'mɛnhnigã rá Papá. ³⁹ Nu'ahũ gadi ja ndummũ gadi xãhmũ rá Macã Libro guí cahũ, porque ja guí nne gui timhũ p'ũ hanja ngue ja nã rá 'da'yo te para zantho i ja. Conque nuna rá Macã Libro gadi xãhmũ, nu'a to mmanna hyã nt'ot'i p'ũ, go guecã'a. ⁴⁰ 'Nɛ hinguí nne gui 'yɛc'ɛigahũ, n'namhma ngue di nja'ahũ rá 'da'yo te.

⁴¹ Nugã hinda honi to dã 'yɛsqui. ⁴² Nugã dí padi ngue hin gadi mahmũ Oja. ⁴³ Nugã, mã Papá bá penngui, pɛ hinguí ɛc'ɛigahũ. Nu'mø toni n'yohũ dã ɛhɛ ngue rá hyã dã mã, man'na go guí ɛc'ɛihũ'a p'uya. ⁴⁴ Hague dã nzã gui 'yɛc'ɛigahũ ngue'mø gadi nnu

manhose n'na ngu n'na'ah, 'ne hinguí honi ha dí nu manho'ah Oja. ⁴⁵ 'Yo guí ena ngue go ga yap'ah p'ua ha 'buhma Papá. Nu'a, hin'na'a. Nu'a di yap'ah, gue'a ra Moisés guí ena ngue guí nnøxua ya. ⁴⁶ A nu'mø gdi εc'eiha na ra hya bi manna Moisés, xquet'a 'necä gui 'yεc'eigah 'mø. Porque bi 'yotra hya p'ua ja ra libro ra Moisés ngue i mma te'ogä. ⁴⁷ Pe nu'mø hinguí εc'eiha na ra hya bi 'yotra Moisés, çhague da nzä gui 'yεc'ei te dí xi'ah 'mø?

6

Rá Jesús bi 'yøt'e ngue bi nsihmε cut'a mahuahí ma'yohu.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Jesús bi 'dasra zabi Galilea, nuna ja man'na rá thuhu, ni hu ngue Tiberias. ² Xandøngu yø ja'i bi denni, porque nnu yø ja'i ngue øthe yø dārquēhi. ³ Bi map'ua bí ja n'na ra nyuni ra Jesús, ja i mmihmi p'ua yø xädi. ⁴ Ya xma nguerpøtho di nsännigo yø judío ngue ra pascua. ⁵ Mi nu ra Jesús ngue xandøngu yø ja'i mmap'ua ni denni, bi 'yembra Lipe p'uya:

—Çhapu ga tämhmua ra thuhmε da zi ya yø ja'i bá εcua ya?

⁶ Nguna bi xifi, porque nne da nu te da manna Lipe. A nuna ra Jesús ya padí te ja ngue da 'yøt'e. ⁷ Pe ra Lipe bi 'yεna:

—Nu'mø ngue da thänna thuhmε'a te di mporta yo ciento ma pa ra nzäbi, hñdi zädi ngue da zi 'da'i zits'ua yø ja'i.

⁸ Nuna n'na nc'ei yø xädi ra Jesús, guehna ra Andre rá n'yohua ra Bedu. Bi 'yεna:

⁹ —'Bucua n'na ra ts'unt'ua ha cut'a yø thuhmε 'ne yoho yø hua. Pe hapu gue da goxna, xandøngu yø ja'i 'bucua —bi 'yεmbi.

¹⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Dami xihmua yø ja'i ngue gä da mi.

Comma cut'a mahuahí yø ja'i bi mip'ua ja ra 'batha. ¹¹ Nuna ra Jesús bi hyan'ua cut'a yø thuhmε, bí ja mammađi Oja. M'mefa p'uya, bi unyø xädi ngue di darpi gätho yø ja'i da zi p'ua hudí. Xquet'a ngut'atho yø hua bi darpabi yø ja'i da za. Bi nsahua yø ja'i hønt'a hangü bi ne bi za. ¹² Nu'mø mi nniya yø ja'i, bi 'yεmbyø xädi ra Jesús:

—Dami pethua yø thuhmε bi bongui, n'namhma ngue hñte di n'antho.

¹³ Cut'a nthuhmε bi ma nseni ngue bi zi yø ja'i. Nu'ua bi bongui, 'de'ma yo canasta yø thuhmε bi bongui. ¹⁴ Mi nu yø ja'i ra milagro bi 'yøtra Jesús, bi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Majuani ngue guehna rá pøngahya Oja mí ja ngue da εcua ja ra ximhai na.

¹⁵ Bi zänyø ja'i p'uya ngue xta nzixra Jesús, xtí japa nts'edi ngue di ndast'abi. Pe nu'mø mi bađi te sänyø ja'i p'uya, bi zop'ua yø ja'i ra Jesús, bi ma mayá ra nyuni.

Bi n'yo maxøts'e ra dehe ra Jesús.

¹⁶ Nu'mø mi dahra nde, nu'ua yø xädi ra Jesús bi map'ua brá ja ra zabi. ¹⁷ Pe ra Jesús hñni zorpu 'buhyø xädi, 'ne ya bi nxui. Nu'ua yø xädi p'uya, bi yat'a n'na ra barco, bi ma ngue di 'dasra dehe da zømp'ua ja ra hñini Capernaum. ¹⁸ Bi madi bi n'yo n'na ra ndønthi p'uya, bi nangyø fanthe. ¹⁹ Nu'mø mi n'yo'a cut'a o 'dato kilómetro p'ua ja ra dehe, bi nu p'uya ngue mmap'ua ra Jesús da guatra barco, ní 'yo maxøts'e ra dehe. Bi nsu'ua yø xädi p'uya. ²⁰ Pe ra Jesús bi 'yεmbi:

—Go guecä. Ogui sūh —bi 'yεmbi.

²¹ Nu'ua yø xädi p'uya, ra ndi johya ngue ya mmap'ua ra Jesús, da zømp'ua ja ra barco. N'na zihmantho bi zøn'a nnengui hapu mani ma p'uya.

Yø ja'i εmmei honna Jesús.

²² Mi hyaxpaya, nuya yø ja'i xpí gop'ua man'na nguadi ra dehe ya padí ngue hønđa n'na ra barco mi jap'ua, gue'a bi 'yo yø xädi ra Jesús. Pe ra Jesús bá cohi. ²³ Ya himma ya'atho p'uya, bi zø hmi'da yø barco bá nεxpua ja ra hñini Tiberias, bi zøp'ua ja ra xequi bi ja mammađi Oja 'mø bi 'uinyø ja'i.

²⁴ Nuya yø ja'i ya, mi nu ngue hñjo'o p'ua ra Jesús, ni xinga guehyø xädi di 'bur'ua. Bi 'yo'ua yø barco bi zø p'uya, bi ma da homp'ua Capernaum.

Nuna ra Jesús, guehna ra hmε di unna 'da'yo te na.

²⁵ Mi zøm man'na nguadi ra zabi yø ja'i p'uya, ja ni dimp'ua ra Jesús. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xännbate, çha bi nja guí søcua ya?

²⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ah, guí honja ya, porque ngue gá nsihmε 'ne gá nniyah. Hingue

masque gnī hyonjū ngue di tinnī mmāihū hanja ya yø hmεya dí øt'e. ²⁷ Yo 'be go gadi ja ndummūi ha gdi timhmū'a rā hmε da thogui. Sinoque damī ja ndummūi ha gdi timhmū'a rā hmε di nja para zantho, nūnā guehna di 'da'ahū rā 'da'yo te nā. Nūnā guehna rā hmε di 'da'ahū rā N'yohū bí 'yε mahεts'i nā. Porque nūnā Oja rā Papá, guehna bi 'dacā rā ts'edi ngue ngu'a ga øt'e.

²⁸ Bi t'ännbūya, bi t'εmbi:

—¿Te 'be'a ja ngue ga øt'ähe p'ūya para ngue da nūmanho Oja ya yø hyā nneque ga øt'ähe?

²⁹ Mī dahra Jesús, bi 'yεnā:

—Nū'a rā hyā nne Oja gui 'yøthū, gue'a ngue gui 'yεc'ei'ū'a to bá penhni.

³⁰ Bi t'εmbūya:

—¿Tema hmεya gui 'yøt'e ga nnugähe, n'namhma ja ga εc'ei'ähe p'ūya? ¿Te 'be'a da zā gui 'yøt'e? ³¹ Conque mā mboxitahū, bá nsihmε p'ū bí ja rā dapo, tengutho nt'ot'i p'ū ja rā Maca Libro ngue εnā: “Nūnā rā Moisés bi unyø ja'i rā hmε bí 'yε mahεts'i”, i εnna hyā.

³² Mī nya rā Jesús, bi 'yεnā:

—Majuani dí xi'ahū, nūnā rā Moisés hingo bi unna hmε bí 'yε mahεts'i nā, sinoque guehna mā Papágā bi un'a. 'Nε guehna majuanī ngue di 'da'ahū rā hmε bí 'yε mahεts'i nā. ³³ Porque nū'a rā hmε di un'Oja, gue'a bí 'yε mahεts'i'a, guehna di unna 'da'yo te yø ja'i 'bucua ja rā ximhäi.

³⁴ Bi t'εmbūya:

—Ague grā hmu, zant'a gui 'dacje nā rā hmε guī mmam'mø.

³⁵ Mī dahra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nugä guecā'a rā hmε di unna 'da'yo te. Nū rā ja'i da denngagui, hinjam'mø di ntūma nthūhū. Nū'a da 'yεc'ei'gui, hinjam'mø di ntuthe. ³⁶ Pε ya dí xi'ahū ngue hinguī εc'ei'gahū, madague'a guī nnuhū te dí øt'e. ³⁷ Nū'ū yø ja'i bi dācā rā Papá tenngā'ū. Nū'ū to tenngui, hinjonda 'yεmbi: “Yo gui tenngui”. ³⁸ Porque himbi 'benngā mahεts'i ngue da gue'a te mā pähäε ga øt'e, sinoque dā ehε ngue ga ørpabi rá pähä'a to bá penngui. ³⁹ Pε nū'a te rá pähä mā Papá bá penngui, i nne'a ngue nū'ū yø ja'i bi dāqui, hinjondi m'medi, sinoque ga øt'e ngue di bεnnate 'mø rā pa rá nζεgui. ⁴⁰ Nū'a

te rá pähä'a to bá penngui, guehna ngue di nja rā 'da'yo te para zantho te'o gā da badī te'o'a rá Ts'ant'ū Oja 'nε da 'yεc'ei. Nugä ga øt'e ngue di bεnnate 'mø rā pa rá nζεgui.

⁴¹ Gue'a ga nzahyø judío nā rā hyā bi manna Jesús, di api ngue bi 'yεnā: “Go guecā'a rā hmε bí 'yε mahεts'i”. ⁴² Di n'yεmbūya:

—¿Ua hinga guehna rā Jesús, rá ts'ant'ū rā José nā? A nūjū p'ūya, dí pahmū rá papá 'nεhra mamá nā. ¿Hanja ngue εnā ngue bí 'yε mahεts'i 'mø?

⁴³ Mī nya rā Jesús, bi 'yεnā:

—'Yo nimantho guī nemhyahū. ⁴⁴ Nū'mø hinna ngue hra Papá bá penngui da 'yøt'e ngue di ntetyø ja'i, ya hinjonda denngui. Pε nū'ū tenngui, nugä ga øt'e ngue di bεnnate 'mø rā pa rá nζεgui. ⁴⁵ Nūnā rā hyā nt'ot'i p'ū ja yø libro bi 'yotyø pøngahyā Oja, i εnā: “Nūnā Oja, da 'yøt'e ngue da bahyø ja'i hanja nā”. Janangue nuyā, nū to gā øde te mmanna Papá, 'nε da 'yεt'a mmūi rā hyā xänbabi, gue'ū tenngā'ū.

⁴⁶ Hingue masque to ya xpá nnu'a rā Papá. Sinoque nū'a bí 'yεp'ū 'bū Oja, gue'a go pa'a. ⁴⁷ Majuanī dí xi'ahū, ngue nūya yø ja'i εc'ei'gā ya, ya ja rā 'da'yo te para zantho. ⁴⁸ Go guecā'a rā hmε di unna 'da'yo te. ⁴⁹ Conque nū mā mboxitahū p'ū ja rā dapo, bi zi n'na rā hmε bí 'yε mahεts'i. Pε himbi m'mūi para zantho, sinoque bi dū dam'mεfa. ⁵⁰ Pε nūnā rā hmε dí mmangā, guehna bí 'yε mahεts'i nā. Nū to da zi nā rā hmε nāya, ya hindā dū. ⁵¹ Nugä guecā'a rā hmε bí 'yε mahεts'i, madague'a drā ja'igā. Nū to da zi nā rā hmε nā, di m'mūi para zantho. Nū'a rā hmε ga ungā p'ūya, guehna mā do'yogā nā. Dadi ungā mā do'yo para ngue di nja rā 'da'yo te yø ja'i 'bucua ja rā ximhäi.

⁵² Di njun'mahyase yø judío p'ūya, di n'yεmbi:

—¿Pε ua da zā di 'dacjū rá ngø 'mø ngue ga sahu? —dī n'yεmbi.

⁵³ Mī nya rā Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahū, jatho ngue gui saphū rá ngø rā N'yohū bí 'yε mahεts'i, 'nε gui siphū rá ji, n'namhma ngue di nja'ahū rā 'da'yo te. ⁵⁴ Nū'a da zacā mā ngø 'nε da zicā mā ji, ya ja rā 'da'yo te para zantho

ra ja'i. 'Nε ga øt'e ngue di bennate 'mø ra pa rá nze'gui. ⁵⁵ Porque ma ngögä, majuaní ngue guehna nnøpa nts'ihmε yø ja'i na. Ma jigä p'uya, gue'a gui thocra duthe yø ja'i'a. ⁵⁶ Nu ra ja'i da zacä ma ngø 'nε da zicä ma ji, guehna dí n'yogä'be na. ⁵⁷ Nu'a ma Papá i 'bui, 'nε dí 'bucä conná ngue'a. Nuna ma Papá bá penngui para ngue ga japi di m'mai te'o da zacä ma ngø. ⁵⁸ Janangue ja n'na ra hmε bí 'yε mahets'i ngue di unna 'da'yo te para zantho. Nuna ra hmε na, hinga ngu'a ra hmε bi zi'ua ma mboxitahu 'nε siempre bi du dam'mefa.

⁵⁹ Nuna ra Jesús, nguna ra hya bi xänmba yø ja'i bi mpeti p'ua ja ra njja Capernaum.

Ra Jesús bi manyø hya ngue ra te para zantho.

⁶⁰ Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi nxänbäte ra Jesús, nu'ua yø ja'i tennba ni ma, xangu bi 'yεna:

—Nuna ra hya mmanya, xanhenñitho di fahna. ¿Hague da mba'a n'na'a te mmanu?

⁶¹ Bi bahra Jesús ngue di njun'mahya yø ja'i co nuna ra hya bi ma. Bi 'yänbaya, bi 'yεmbi:

—¿Ua gui mbøcuehu nguehna ra hya naya? ⁶² ¿Tegue ngu gui mbεmhmu 'mø gui nnuhu ra N'yohu bí 'yε mahets'i ngue hōnda mengui di map'ua bí 'yεhε? ⁶³ Hōnse ra Espíritu Santo di unna 'da'yo te. Nuna ra hya dí xi'ahu ya, i nne da ma ngue gui 'yεc'εigaha, hingue dí εn'ahu ngue gui saju.

⁶⁴ Pe nuya 'bu i'da ngue hinguí εc'εigaha.

Bi manna nguna ra Jesús, ngue ya m'met'o mi padí ndana gue'a hinguí εc'εi, 'nε padí te'o ja ngue di dá. ⁶⁵ Bi 'yεmbaya:

—Janangue ya xtá xi'ahu m'met'o ngue nu'mø hinna ngue hra Papá da 'yøt'e ngue di ntetyø ja'i, ya hinjonda denngui.

⁶⁶ Bexpi madi bi go'a nxatha xangu yø ja'i mi tenna Jesús. Bi zop'ua p'uya, ya hinga 'dap'ua n'youi. ⁶⁷ Nuna ra Jesús bi 'yānya 'de'ma yoho yø xadi, bi 'yεmbi:

—¿Ua xquet'a gui nne gui 'yøthua tengutho øtyø ja'i ngue hegä p'ua?

⁶⁸ Bi dahra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, hinjon man'na da zä ga tennähe. Nuna ra hya gui mma, ra hya ngue ra 'da'yo te para zantho na. ⁶⁹ A nugähe

p'uya, dí εc'εigähe 'nε dí pahme ngue rá Ts'ant'ua'i Oja.

⁷⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbyø xadi:

—Nugä go dá huan'nahua 'de'ma yo nc'ei. A nuna n'na nc'ei ngue'ahu ya, rá pähä ra zithu ørpe.

⁷¹ Ra Jesús bi manna ra hya na, pe nuna bi ma, guehna ra Judas Iscariote rá ts'ant'ua ra Simu na. Porque ra Judas guehna ja ngue di dá ra Jesús, 'nε guehna n'na nc'ei'ua 'de'ma yoho yø xadi na.

7

Ni xinga gue'ua yø cu ra Jesús di εc'ei.

¹ M'mefa na ra hya na p'uya, bi n'yop'ua ja yø xequi ngue ra häi Galilea ra Jesús. Pe hinguí nne da n'yop'ua ja ra häi Judea porque nne di nhote yø hmu yø judío.

² Ya xma nguερpatho di nsännigo yø judío nguehna ra ngo mahoqui yø ngumpaxi.

³ Nu'ua yø cu ra Jesús bi 'yεmbi:

—¿Hanja ngue n'nadua gui 'bui? Dami pøngua ni ma Judea, n'namhma ngue 'nε'ua yø ja'i εc'ei'i p'ua, da nu te gui øt'e. ⁴ Nu ra ja'i nne ngue da fadi te ga 'yo, hinga nt'aguitho da 'yøt'a te øt'e. Ya gui øtya tengu ya, pe gue da badi gätho yø ja'i na te gui øt'e.

⁵ Nguna bi xifi porque ni xinga gue'ua yø cu di εc'ei. ⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Tobe hinguí sønna ora ga mmagä p'ua gui xicui. Pe nu'ahu, hont'a goma ora sä ngue gui mmähä. ⁷ Nu'ahu, hinguí nnu man'ua'ahu yø ja'i. Pe nugä nnu man'ugä yø ja'i, porque dadi jagä majuaní ngue xants'o te ga 'yo yø ja'i. ⁸ Ni mähä ra ngo ya. Nugä hinga mma porque tobe hinguí sønna ora ga mmagä p'ua.

⁹ Mi juadi bi xihyø ja'i na ra hya na p'uya, bá cop'ua Galilea ra Jesús.

Ra Jesús ya 'bup'ua ha bi nsännigo yø judío.

¹⁰ Mi juadi bi ma ra ts'ännigo yø cu ra Jesús, xquet'a 'nεεε ra Jesús bi ma ra ts'ännigo. Bi 'yøt'e ngue hinguí pahyø ja'i ngue 'yop'ua, ya mme nt'aguitho ga 'yo.

¹¹ Nuya yø hmu yø judío homp'ua ja ra ngo ngue'mø di 'yop'ua ra Jesús. Di n'yεmbi:

—¿Hapua 'bu'a ra n'yohu'a? —di n'yεmbi.

¹² Nup'ua ha 'buhyø ja'i, xangu to di c'a na ra Jesús. 'Bu i'da εna: “Ra hoga n'yohu'a

n'yø". Pε mī'da p'aya i εna: "¿Tegue dra hoga n'yohu na 'mø, hante gue hätyø ja'i", i εna. ¹³ Pε nuya yø ja'i nnu manho ra Jesús, hinguí nnepe da fadi ngue nnu manho, porque supyø hmu yø judío.

¹⁴ Comma emade ra ngo 'mø mi yurbu ja ra nija ra Jesús ngue bi nxännbate. ¹⁵ Nu'u yø judío, di 'yøtho'a te ra hya mmanna Jesús, di n'yεmbi:

—¿Haru go bá ha'a ra hya mmanna? 'Nε hindí nnuhu ngue xta mma ra xädi.

¹⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuna ra hya dí xännbategä, himma hyasegä na. Nu'a bá penngui, go rá hya'a. ¹⁷ Nu'mø to da ne da 'yørpabi rá pähä Oja, guehna da bahna ngue'mø ní 'yεp'u 'bu Oja na ra hya dí xännbate, ogue ma hyase dí mma. ¹⁸ Nu ra ja'i ngue rá hyase mma, ga 'yøt'e ngue da nu manhose yø ja'i. Pε nu'a di ja ndummui ngue da hnu manho'a to bá penhni, guehna majuaní ra hya mmanna. 'Nε hin tema fehni da thinnbi.

¹⁹ ¿Ua himma juani ngue bi 'da'ahu ra ley ra Moisés? Conque nu'a ra ley'a, hinjongui pøni ngue gdi εc'εih'u ya yø hya mman'a. ¿Hanja ngue guí nne gui hyoju, guí εnj'u ngue hindí εc'εigä te mmamp'u ja ra ley?

²⁰ Mi dahyø ja'i p'aya, bi 'yεmbi:

—Ra ts'onthi guí n'youi ya. ¿Te'o guí εna ngue nne da hyo'i?

²¹ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Hønda n'na ra hya dá øt'ä 'mø ra pa ngue ra ts'äya, 'nε gä gadi 'yøthohu. ²² Nuna ra Moisés, bi zoc'ahu n'na ra hmεpya, ni hu ngue ra circuncisión, madague'a hingo bi futi, sinoque gue'u yø mboxita bi futi. Janangue njap'u gui mmεpyahu yø ts'unt'u 'mø bi m'mai, madague'a di tocabi ra pa ngue ra ts'äya, pε ngutho gui mmεpyahu. ²³ A nuyá, para ngue hinguí 'dasthoh'a te mmanna ley bi 'yotra Moisés, guí mmεpyahu n'na ra ts'unt'u 'mø bi m'mai, madague'a ra pa ngue ra ts'äya. ¿Hanja ngue guí sacju ngue dá øthegä n'na ra n'yohu 'mø ra pa ngue ra ts'äya 'mø? ²⁴ 'Yo høntho guí nnuhu n'na ra cosa sä 'bexqui haxhu ra güenda. Nu'mø guí nne gui hyaxhu ra güenda, pε 'bet'o nmajuani gdi padi hanja'a te guí mmamhmu.

Bi ma haru ra mmengu ra Jesús.

²⁵ Bi madi di n'yänni 'da'u yø mmengu Jerusalén, di n'yεmbi:

—¿Ua hinga guehna nthoni ngue da tho na 'mø? ²⁶ Pε ya 'buhn'u ya, ya yah'u yø ja'i 'nε hinte xifi. ¿Ua di εc'εi yø ts'ut'abi ngue da guehna ra Cristo na 'mø? ²⁷ Pε dí pahmu haru ra mmengu na. A nu'mø bá ε'a ra Cristo, hinjonda badi ha di 'yε'a.

²⁸ Nup'u ja ra nija mi xännbate ra Jesús, mi 'yøde te mmanyø ja'i. Bi ts'edi bi 'yεmbi:

—Ya guí εna ngue guí pahmu ha dá εcä. Pε himma partesε ngue dá εcä. Sinoque dá εcä ngue nuna majuaní Oja i 'bui, guehna bá penngä na. Pε hinguí pahmu te'o na. ²⁹ Nugä go dí pacä te'o na, porque ja dá εcä p'u bí 'bu'a, 'nε go bá penngä'a.

³⁰ Co nuna ra hya na p'aya, bi ne xti bentyø ja'i ra Jesús ngue xta ngot'i. Pε hinjombi bent'i porque him maní zøhrá ora. ³¹ Xangu yø ja'i bi 'yεc'εi ra Jesús ngue guehna ra Cristo na. Di n'yεmbi:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, ya øtyø hmεya tengutho t'εmbi da 'yøtra Cristo 'mø bá εhε.

Yø fariseo bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i.

³² Nuya yø fariseo bi 'yøde te mmanyø ja'i ngue εmbi guehna ra Cristo na ra Jesús. Yø fariseo p'aya, conyø hmu yø mmäcja bi menhyø policia di bentra Jesús ngue da got'i. ³³ Mi nya ra Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Zits'urbu guí nnuju ua guí 'buhmu. Ya himma ya'atho ga mmagä p'u bí 'bu'a to bá penngui. ³⁴ Gui hyonju p'aya, pε ya hinha gui tinju, porque hinda zä guí thohmu p'u ha ga m'mucä.

³⁵ Di n'yänse yø judío p'aya, di n'yεmbi:

—¿Haru go di ma na p'aya, ngue εna hinga timhmu ha di ma? ¿Ua daní mpa man'na nguadi yø häi yap'utho ngue da xännba ra hya yø judío da timp'u? ¿Ua gue gue'u yø mmenguha da ma da xännbi?

³⁶ ¿Mbe te nne da manna ra hya xicju na, ngue εna: "Gui hyonju, pε ya hinha gui tinju, porque ya hinda zä guí thohmu p'u ha ga m'mucä"?

I pøhra dehe di unna 'da'yo te.

³⁷ Nuna rá nzequi ra pa ngue ra ngo, guehna ra pa εmbyø ja'i ngue tate ra

dannigo na. Nuna ra pa na p'uya, bi nangra Jesús, bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—Nu'mø te'o tūthe ya, dá εcua di nsithe.

³⁸ Nu ra ja'i εc'εigä ya, nup'ua ja rá mmæi ra ja'i tengutho 'mø di pøhra dehe ngue di unna 'da'yo te. Porque ngu'a mmanna Maca Libro.

³⁹ Nuna ra hya na, bi ne bi ma ngue nu to da 'yεc'εi, ya di n'youi ra Espíritu Santo. Porque tobe him manī ma mahεts'i ra Jesús ngue da pennbabi ra Espíritu Santo yø ja'i.

Hinga 'da'igu mmanyø ja'i.

⁴⁰ Mi t'øhna ra hya mmanna Jesús, bi 'yεn'i'da yø ja'i p'uya:

—Majuani ngue nuna ra n'yohua na, guehna rá pøngahya Oja mi ja ngue da εcua ja ra ximhai na.

⁴¹ Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Nuna ya, guehna ra Cristo naya —bi 'yεna.

Pε mi'da yø ja'i di n'yεmbi:

—Himma juani'a. Porque ra Cristo hinga Galilea di 'yε'a. ⁴² I mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue nuna ra Cristo, da guehna n'na rá mbom'mεto ra dast'abi David. 'Nε drá mmεngu Belén nup'ua ja ra mmεngu ra David.

⁴³ Ya hinga n'nat'a mmanyø ja'i ngue di nxifi te'o na ra Jesús. ⁴⁴ Bi ne 'da yø ja'i xtí bentra Jesús ngue xta ngot'i, pε hinjombi bent'i.

Yø ts'at'abi hingui εc'εi ra Jesús.

⁴⁵ Nu'ua yø policia bá nεxpua ja ra nija, bi mengui bi zømp'ua 'buhyø fariseo conyø hmu yø mmácja xi menhni. Bi t'εmbuya:

—¿Hanja ngue hinguá sihua p'uya?

⁴⁶ Mi dahyø policia, bi 'yεna:

—Pε hinjam'mø ha di t'øde da man'a n'na ra ja'i tengu mmanna ra n'yohua na.

⁴⁷ Yø fariseo p'uya bi 'yembyø policia:

—Xquet'a 'nε'ahua ya bá thä'ahua ya. ⁴⁸ Ya guí nnuhua ngue hinjongui pøni ngue di εc'εi'ua ma hmuhua na ra n'yohua na, ni xinga gue'ua yø fariseo di εc'εi na. ⁴⁹ Pε nuya yø ja'i εc'εi na ra n'yohua na, guehya hingui pahra ley ya, 'nε guehya yø ja'i da ma ra castigo ya.

⁵⁰ Nuna ra Nicodemo, guehna bi ma n'na xui bá nyaui ra Jesús, xquet'a yø n'yohua yø fariseo na. Bi 'yεnna p'uya:

⁵¹ —Nup'ua ja ra ley dí cahua, mmamp'ua ja ra ley ngue hinga sä da ma masentencia n'na ra ja'i, mente tobe hingui ja ra ts'at'abi ngue da t'øde tema hya da man'a ma yapī.

⁵² Bi t'εmbra Nicodemo p'uya:

—¿Xquet'a 'nε'i grá mmεngu Galilea 'mø? Damī xädi te mmanna Maca Libro. Ja guí nnup'ua p'uya ngue hinga n'na rá pøngahya Oja ni bøn'a Galilea.

N'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi bi ts'ixpua 'buhra Jesús.

⁵³ Bi ma yø ngu n'na ngu n'na yø ja'i.

8

¹ Pε ra Jesús bi map'ua bí ja ra nyuni ja ra mbonza ja yø olivos. ² Mi hyaxpua, ya nεcahäi, bá pengui, bi zøp'ua ja ra nija. Bi guat'i gätho yø ja'i p'ua ha 'bui. Bi mihra Jesús ngue bi xänbä ra hya yø ja'i. ³ A nu'ua yø xänbäte ngue ra ley conyø fariseo, bi zispabi n'na ra xisu xi ma mabent'i, ngue xi thinnbabi n'na ra n'yohua hingra ndø. Bi ma ma 'bä'mi p'ua made na ra xisu p'uya. ⁴ Bi t'εmbra Jesús:

—Aguε grá xänbäte, nuna ra xisu 'bucua, bi ma mabent'i 'mø mi thinnbabi n'na ra n'yohua ngue hingra ndø. ⁵ A nup'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés, ja mmamp'ua ngue da tho ya yø xisu njap'ua, ngue da 'bando. Xi'i, ¿te guí mmanna ra hya naya?

⁶ Bi xihna ra hya na, porque nne da nurpi ngue'mø hinga gue'a ra hya da manna Jesús, para ngue da zä di yapī. Nuna ra Jesús bi ndoqui, ot'a häi conná saha. ⁷ Pε hingui säya'ua yauī ngue änni tema hya da ma. Bi m'mä p'uya, bi 'yεmbi:

—Nuua guí 'buhma ya, nu'mø 'bucua n'na nc'εi ngue hinjam'mø di øtra ts'oqui, gue'a rá mædi da mando ra xisu'a —bi 'yεmbi.

⁸ Bi ndojtho mahøn'a p'uya, ngue ot'a häi conná saha. ⁹ Pε mi 'yø'a ra hya sihyø ja'i p'uya, bi dār'man'ua yø mmæi yø ja'i porque padī ngue gä ja yø ts'oqui. Bi bønī 'da mi'da p'uya. Rá mædi bi bønnyø daja'i. Nu'mø mi bønī gätho p'uya, bi gose p'ua ra Jesús co 'nεhra xisu ma yapī bi goseui p'ua. ¹⁰ Mi gæxrá ya ra Jesús, bi nu ngue hinjongui 'bap'ua, ya mahøndra xisu 'bap'ua. Bi 'yεmbuya:

—Ague grá xisu, ¿hapu 'bu'u madí yap'a'i ya? Ya hínjombi zänni ngue da tho'i ya 'mø.

¹¹ Mí dahra xisu, bi 'yena:

—Ya hín'na ya, grá hmu.

Bi 'yembra xisu mahón'a ra Jesús:

—Ní xinga guécä ga sänni ngue da tho'i ya. Ní ma ya, pe 'yoní mantho hõnguí øtra ts'oqui.

Da xojpa yø mmái yø ja'i ra Jesús.

¹² Nuna ra Jesús, mahømbi zohyø ja'i, bi 'yembi:

—Nugä ga øt'e ngue da xohyø mmái yø ja'i. Nu ra ja'i da ðennguí, guehna ra ja'i di nja ra 'da'yo te na, pe ya hinni mantho di n'yo mants'o ra ja'i.

¹³ Yø fariseo bi 'yembra Jesús:

—Nu'i gadi jase majuaní ra hya guí mma. Hinte di muui ra hya guí mma.

¹⁴ Mí dahra Jesús, bi 'yembi:

—Nuna ra hya dí mmangä, di muui na, madague'a dadi jase majuaní ra hya dí mma. Pe nugä dí padi ha dá ehé, 'ne dí padi ha nná ma. Pe nu'ahü hinguí pahmu ha dá ecä, ni xinguí pahmu ha nná magä.

¹⁵ Nu'ahü guí haxhu ra güenda tengutho ga hyaxra güenda yø ja'i ua ja ra ximhäi. Nugä hínjondí haspa ra güenda. ¹⁶ A nu'mø xinga haxä ra güenda, nu te ga sännä ngue di nja, pegue dra hya njuantho ga sänni. Porque hínđi 'dase ga haxä ra güenda. Nuna ra Papá bá penngagui, guehna 'da gda haxä'be ra güenda na. ¹⁷ Nup'u ja ra ley guí cahü, nt'ot'i p'u ra hya ngue nu'mø yoho yø testigo 'da'igu mma, jatho ngue da t'ec'ei te mma. ¹⁸ A nuyá, guécä dadi jase majuaní ra hya dí mmangä. Nuna ra Papá bá penngui, 'nehna di ja majuaní ra hya dí mmangä na.

¹⁹ Bi t'embüya:

—¿Hapu go 'bühni Papá?

Mí dahra Jesús, bi 'yena:

—Nu'ahü hinguí pacju, ni xinga guehna ma Papágä guí pahmu. Nu'mø ngue gdi pacju, xquet'a 'nehma Papágä gdi pahmu 'mø.

²⁰ Nu'mø mi xännba ra hya yø ja'i p'u ja ra nija ra Jesús, guehya yø hya ja ua bi xifi. Bi m'mä p'u ja yø njamnyu ngue ra ofrenda. Pe hínjombi bent'i ngue xta ngot'i, porque tobe him maní zønna ora.

Hinda zä da ðenyø ja'i p'u di ma ra Jesús.

²¹ Mahømbi 'yembyø ja'i ra Jesús:

—Ga mmagä, 'ne gui hyonju. Gui tuhü, pe himma hoquitho ni ts'oquihü. Nup'u ha gda magä, hinda zä guí tenngahü.

²² Yø judío p'uya, di n'yembi:

—¿Ua da zä di nhyose nü, ngue hinda zä ga tenhnü ha di ma?

²³ Mí nya ra Jesús, mahømbi 'yembi:

—Nu'ahü, gyø mmenguhü ua ja ra ximhäi. Pe nugä drá mmengugä mahets'i. Nu'ahü gyø mmenguhü ua ja ra häi, pe nugä hínđrá mmengugä ua ja ra ximhäi.

²⁴ Janangue nugä dí xi'ahü ngue guí tuhü 'ne himma hoquitho ni ts'oquihü. Guehna hinguí nhohni ts'oquihü na ngue hinguí ec'ei gahü ngue dí mma te'ogui.

²⁵ Bi t'ännbüya, bi t'embi:

—¿Pe te'o'i p'uya?

Mí dahra Jesús, bi 'yembi:

—Ya xtá xi'ahü m'met'o te'ogä. ²⁶ Xangu mi'da yø hya da zä ga xi'ahü, 'ne da zä ga hats'ahü ra güenda. Pe nuna ra hya dí xicä yø ja'i ua ja ra ximhäi, guehna ra hya dí øde mman'a to bá penngui, pe gue majuaní ra hya mman'a.

²⁷ Pe hímbi ðinyø mmái yø ja'i ngue guehna rá Papá i mma. ²⁸ Janangue bi 'yembi:

—Nu'mø gá cuathü ra pont'i ra N'yohü bí 'ye mahets'i, guí pahmu te'ogä p'uya. Hinda zä ga sänse ra hya ga mma. Nuna ra hya xänngagui ra Papá, guehna dí mmangä na. ²⁹ Porque dí n'yogä'be'a to bá penngui. Nugä hinguí hegase ma Papá, porque nu te nnu manho, que'a zant'a dí øt'a.

³⁰ Mí manna ra hya na p'uya, xangu yø ja'i bi 'yec'ei ra Jesús.

Bi manna Jesús ndana gue'a yø basi Oja.

³¹ Ra Jesús bi 'yembyø judío xi 'yec'ei:

—Nu'mø hinguí hyehmü na ra hya dí xi'ahü ya, majuaní ngue gue'ahü ma xädi'ahü 'mø. ³² 'Ne gui pahmu xanho na ra hya majuaní. Nuna ra hya majuaní p'uya, guehna da yan'ahü na.

³³ Mí dahyø ja'i, bi 'yembi:

—Nugähe yø mbom'meto gähe ra Abraham. 'Ne hínjam'mø to xtá øt'e ngue ma hmuhe. ¿Hanja'a guí mma ngue guí ena da ma nhyanigähe?

³⁴ Nuna ra Jesús bi 'yembyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahua ngue nu to ga øtra ts'oqui, guehya ya xa mbent'ui ra ts'oqui ya. ³⁵ Nu ra ja'i ngue ra hmiqũtho, 'bup'ua ja rá ngu rá hmu, hinguí zamp'ua ja ra ngu na ra hmiqũ. Pe nu'a ngue rá ts'unt'ua ra hmu, zamp'ua ja rá ngu'a. ³⁶ Janangue nuyá, nu'mø ngue da yan'ahua rá Ts'unt'ua Oja, ya majuaní gá nyamhmu 'mø. ³⁷ Nugá dí padí ngue yø mbom'meto'ahua ra Abraham. Pe guí nne gui hyoja, porque hinguí nnu manhohua ra hya dí mmangá. ³⁸ Ya dá xi'ahua te gá dí nnugá p'ua bí 'baha Papá. Pe nu'ahua gadi siguetho guí øthua te xi'a ni papáhua.

³⁹ Mí dahyø ja'i p'uya, bi 'yembi:

—Nu'a ma papágáhe gue'a ra Abraham.

Mañombi 'yenna Jesús:

—Nu'mø ngue dyø basi'ahua ra Abraham, dague'a te bi 'yøtra Abraham guí 'yøthua 'mø. ⁴⁰ Pe nuyá guí nne gui hyoja. Conque dí xi'ahua ra hya majuaní, nuna ra hya dí øcá mman'Oja, guehna dí xi'ahua na. Pe nu'a guí nne gui 'yøthua ya, hinga ngu'a bi 'yøtra Abraham. ⁴¹ Nu'ahua guí øthua tengutho ø'ni papáhua.

Mañombi 'yenyø ja'i p'uya:

—Nugáhe, hindyø thimbasitho gáhe. N'nat'a ma papágáhe 'bui, gue'a Oja'a.

⁴² Mañombi 'yenna Jesús:

—Nu'mø ngue nmajuani ngue guehna Oja ni papáhua, gadi macjua 'mø. Porque nugá dá ecá p'ua 'bua Oja, 'ne ya dí 'bucua ya. Híndá sãnsẽ ngue dá ecua, sinoque Oja bá bennguí. ⁴³ ¿Hanja ngue hinguí sã gui tímhmua na ra hya dí mmangá? Hinguí tímhmua hanja ra hya, porque hinguí nne gui 'yøhmua na ra hya dí xã'nahua. ⁴⁴ Nu'a guí nnøpa papáhua, gue'a ra zithu'a. Nu'a ra hya nnu manho na p'uya, guehna guí nne gui 'yøthua na. Nuna ra zithu, guehna ra hyote na asta guerp'ua bá fadi. Hínjam'mø dí mman'a te majuaní. Nu'mø ya, gá ra fehni ga ya. Gá rá hyasẽ ga ya porque ra fehni. 'Ne guehna nnøpa papá'ua to mmanna fehni na.

⁴⁵ Pe nugá ngue majuaní na ra hya dí xi'ahua, hinguí ec'eigahua. ⁴⁶ Gátho'ahua ya, hínjonda bõni da 'yenguí ngue ja ma ts'oqui. Xi'mø ngue majuaní ra hya dí xi'ahua, ¿hanja ngue hinguí ec'eigahua 'mø? ⁴⁷ Nu'a rá basi Oja

ya, gue'a di ho da 'yøde te mman'Oja'a. Pe nu'ahua ngue hinyø basi'ahua Oja, janangue hinguí nne gui 'yøhmua ra hya mman'Oja.

Ya mi 'bahrá Cristo hante dí m'mahra Abraham.

⁴⁸ Mí dahyø judío p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Ni 'yup'ua te dí mmangáhe ngue grá mmengu p'ua ja ra hái Samaria, nu'i guí n'youi ra ts'onthi.

⁴⁹ Mí dahra Jesús, bi 'yembi:

—Hín teni ts'oqui dí n'yogá'be. Nu'a te dí øt'ã, dí nnu mansugá ma Papá. Pe nu'ahua hinguí nnu mansujua. ⁵⁰ Nugá híndi honi ha dí nu mansugyø ja'i. Nuna Oja go honnguí ha dí nu mansugá yø ja'i na. 'Ne haxta ra güenda Oja ya, te'o ngue hinguí suguí.

⁵¹ Nugá majuaní dí xi'ahua ngue nu to ørpa masu ra hya dí mmangá, guehna ra ja'i hínjam'mø da du na.

⁵² Mí dahyø judío p'uya, bi 'yembi:

—A nuyá, dadi seguragáhe ya ngue guí n'youi ra ts'onthi. Xi ra Abraham 'ne gátho mi'da yø pøngahya xa m'mui, gá xa ndu. Nu'i p'uya guí ena: “Nu'a to da 'yørpa masu ra hya dí mmangá, guehna ra ja'i hínjam'mø da du na”, guí ena. ⁵³ ¿Ua man'na go ma da'i ngue'a ma papágáhe Abraham? A nuna bi du. 'Nehyø pøngahya xa m'mui gá xa ndu. ¿Te'o guí ena ngue gue'e 'mø?

⁵⁴ Mí dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Nu'mø ngue go gdi honi ha dí nu mansugá yø ja'i, hínte dí muui 'mø escá yø ja'i 'mø. Pe nu'a honi ha di hnu mansugá, guehna ma Papágá na. Nuna guí ena ngue ni Ojahua. ⁵⁵ Pe hinguí pahmu na p'uya. Nugá go dí pacá na. Nu'mø ga ena ngue híndi pacá Oja, xquet'a dí fehni gá 'mø tengutho'ahua ngue gyø fehnihua. Pe nugá majuaní dí pacá na, 'ne dí ørpa masu te xiquí. ⁵⁶ A nuna ma mboxitahua ra Abraham, bi johya na ngue mambá ep'ua ra pa ga søcá ua. Bi badi hanja, janangue emmei bi johya.

⁵⁷ Mí dahyø judío p'uya, bi 'yembra Jesús:

—Tobe hinguí 'bua nyote ma'det'a njeya, 'ne go gui 'yena gá nu ra Abraham.

⁵⁸ Mí dahra Jesús, bi 'yembyø ja'i:

—Majuani dí xi'ahua ngue ya nmi 'bucá hante dí m'mahra Abraham.

59 Bi guxyø do yø ja'i p'uya, ngue da mando ra Jesús. Pe ra Jesús bi thop'u mæde ha 'bæhyø ja'i, bi bømp'u ja ra nija, bi ma.

9

Ra Jesús bi 'yøthe n'na ra n'yohu ngue ra xädä.

1 Nup'u ni nthohra Jesús, bi nu n'na ra n'yohu ngue ra xädä asta gue'mø mamba mi. 2 Bi 'yänya yø xädi p'uya, bi 'yembï:

—Ague grá xänbæte, ¿hanja ngue ya ra xädä 'mø mambá mihna ra n'yohu na? ¿Ndana gue'a ja rá ts'oqui, guehna ra n'yohu, ua rá papá, ua gue rá mamá ja rá ts'oqui ngue bi njap'u?

3 Mi dahra Jesús, bi 'yena:

—Hin'i nxädä na ra n'yohu ngue conná ts'oquise, oque rá ts'oqui rá papá oque rá mamá. Sinoque bi nxädä para ngue conná guehna da fadi ngue ja rá ts'edi Oja ngue te da 'yørpe. 4 Mente jap'u ra tiempo ya, jatho ngue ga ørpabi rá 'befi'a to bá penngui. Porque da 'yehra pa ngue ya himma nzä te ga pefi. 5 Mente dí 'bæcua ja ra ximhäi, ma ga øt'e ngue da xohyø mmæi yø ja'i.

6 Mi juadi bi manna ra hya na, bi zo'a häi rá jini ra Jesús. Bi 'yøtra böhäi conná jini, bi gospa maxøts'e yø dä ra xädä. 7 Bi 'yembæya:

—Ni ma ya, bá nxädä p'u ja ra dehe Siloé —bi 'yembï.

Nuna ra Siloé ga mbøni ngue “Bi 'benhni”. Nuna ra xädä bi ma bá nxädä. Mambá pengui, ya zø yø dä. 8 A nu'u yø besino p'uya, 'ne hmida yø ja'i ya mi padi ngue mará xädä, ga di n'yembï:

—¿Ua hinga guehna ra nhyaxa limosna na?

9 Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Guehna.

Pe mi'da yø ja'i bi 'yena:

—Guehna p'u gui nequi, pe gue hinga guehna.

Pe nuæ na mará xädä p'uya, bi 'yena:

—Ahá, go guecä —bi 'yena.

10 Ya bi t'ännbæya, bi t'embï:

—¿Hanja ngue ya zø ni dä ya 'mø?

11 Bi 'yenna mará xädä p'uya:

—Nuna ra n'yohu ni hu ngue ra Jesús bi 'yøtra böhäi. Bi goscagui ma dä. Bi 'yengui:

“Ni map'u ja ra dehe Siloé, bá nxädä”, bi 'yengui. Dä magä p'uya ngue dä nxädä, pe 'bexpi nzø ma dä 'mø ma nxädä.

12 Bi t'ännbæya, t'embï:

—¿Haru 'bæhna ra n'yohu gui mmanya?

Bi 'yembæya:

—Hindí pacä —bi 'yembï.

Yø fariseo bi 'yørpa ra nt'änni na mará xädä.

13 Bi ts'ixpu 'bæhyø fariseo na mará xädä p'uya. 14 Ra pa ngue ra ts'äya 'mø mi 'yøtra böhäi ra Jesús ngue bi xojpa yø dä ra xädä.

15 Nuyya yø fariseo p'uya, xquet'a bi 'yän'na mará xädä ngue ha bi nja ngue ya zø yø dä. Bi 'yembæya:

—Bi gosca ra böhäi maxøts'e ma dä. Dä ma da nxädä p'uya. A nuyá, ya zø ma dä ya.

16 Bi 'yeni'da yø fariseo p'uya:

—Nuna ra n'yohu bi 'yø'na ra hya na, hingrá m'menhni Oja na, porque hingui supra pa ngue ra ts'äya.

Mi'da p'uya, bi 'yena:

—A nu'mø di ja rá ts'oqui na ra n'yohu na, hinda zä da 'yøtya yø milagro ør'mø.

Ya di njun'mæhyæ p'u yø ja'i p'uya.

17 Mæhømbi t'än'na mará xädä p'uya, bi t'embï:

—Xi'i n'yø, ¿te gui mma guehna ra n'yohu bi xoc'a ni dä?

Nuna mará xädä p'uya, bi 'yena:

—Nugä dí ena ngue rá pøngahya Oja na ra n'yohu na.

18 Pe yø hmu yø judío, hingui æc'ei ngue mará xädä na ra n'yohu yæui. Bi 'yæc'ei, ja gue'mø mi zonnabi rá papá 'nehra mamá na mará xädä. 19 Bi 'yännbæya, bi 'yembï:

—¿Ua guehna ni ts'ant'æui na 'bæcua, nuna t'embï ngue ya ra xädä 'mø mambá mi? ¿Hanja ngue ya zø yø dä ya 'mø?

20 Bi 'yena rá papá 'nehra mamá p'uya:

—Dí padi ngue guehna ma ts'ant'æ'be na. 'Ne ya ra xädä 'mø mambá mi. 21 Pe nuyá, hindí pa'be hanja ngue ya zø yø dä ya. Ni xindí pa'be to bi 'yøthebi yø dä. Dami 'yänsehæ. Ya ra dan'yohu, da xi'æsehæ hanja.

22 Nuna rá papá 'nehra mamá na mará xädä, bi manna tengu na ngue supyø hmu yø judío. Porque ya xi nhecæ hya ngue da dujpabi rá thuhu p'u ja ra nija'a to

da mā ngue rā Jesús gue'a rā Cristo'a.
²³ Janāngue ngūnā bi mān'ū yø dajā'i p'ūya,
 ngue bi 'yēnā: “Yānsehū, ya rā dan'yohū, da
 xi'āsehū hanja”.

²⁴ Nu'ū yø hmū yø judío, mahømbi zon'nā
 rā n'yohū mará xādā. Bi 'yēmbi:

—Hønt'a Oja guí 'yēspabi ngue bi nzø ni
 dā. Nugāhe dí pahme ngue ja rá ts'oqui nā
 rā Jesús.

²⁵ Bi 'yēn'mø mi da p'ūya:

—Nugā hīndi padī ngue'mø ja rá ts'oqui
 ogue hīn'nā. Hønt'a dí padī ngue nugā
 nmará xādā, 'nē ya zø mā dā ya.

²⁶ Mahømbi t'ännbūya, bi t'ēmbi:

—¿Te 'bē'a bi ja'i? ¿Te bi 'yøt'e para ngue
 bi nzø ni dā?

²⁷ Mi dā p'ūya, bi 'yēnā:

—Ya xtā xi'āhū, 'nē hīnguī ørcāhū masū.
 ¿Hanja ngue mahøn'a guí nne gā xi'āhū ya?
 ¿Uague guí nne ngue 'nē'āhū dyø xādi'āhū nā
 rā n'yohū nā?

²⁸ Bi zū p'ūya, bi 'yēmbi:

—Nu'i go rá xādi'i nā rā n'yohū nā. Pē
 nugāhe yø xādigāhe rā Moisés. ²⁹ Nugāhe
 dí pahme ngue bi nyāui Oja rā Moisés. Pē
 nūnā rā n'yohū nā, hīnjongui padī hapū rā
 mmēngu nā.

³⁰ Bi 'yēn'a rā n'yohū p'ūya:

—Xquet'a guehnā ngue nnā 'yøthogā
 nāya, ngue hīnguī pahmū hapū rā mmēngu
 nā, pē bi xogaguī mā dā. ³¹ Conque dí
 pahmū ngue nūnā Oja, hīnguī ø'mø nzo'ū
 yø ja'i ja yø ts'oqui nā. Pē nu'mø nzo'ū yø ja'i
 thanne 'nē ørpabi rá pähā, i øde. ³² Astā gue-
 hyø pa xā thogui hīnguī t'øde ngue dā bøn'a
 n'na rā n'yohū dā xojpā yø dā n'na rā xādā
 astā gue'mø mambá mi. ³³ Ngue'mø hīndrá
 m'mēnhni Oja nā rā n'yohū nā, hīndā zā te
 dā 'yøt'e.

³⁴ Ya bi t'ēmbūya:

—Nu'i gā rā ts'oqui gni 'būi astā gue'mø
 gambá mi, 'nē go guí 'yēnā guí xānngahe
 —bi t'ēmbi.

Bi hyøn'a thi p'ūya.

*T'ēmbi ngue xādā yø ja'i ngue njot'i yø
 n'yomfēni.*

³⁵ Bi bahra Jesús ngue ya bá thøn'a thi p'ū
 ja rā njjā nā mará xādā. Mi nthēui p'ūya, bi
 'yēmbi:

—¿Ua guí ēc'ēibi rá Ts'unt'ū Oja n'yø?

³⁶ Bi 'yēnā n'yohū p'ūya:

—Te'o'a p'ūya grā hmū, n'namhma gā
 ēc'ēigā —bi 'yēmbi.

³⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Ya guí nnugya. Go guecā dí nyāui ya
 —bi 'yēmbi.

³⁸ Nūnā rā n'yohū p'ūya bi ndantyøhmū
 p'ū 'bāhra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūya grā hmū, dí ēc'ēi'ī ya.

³⁹ Mi nya rā Jesús, bi 'yēnā:

—Dā ēcā ua ja rā xīmhäi, n'namhma
 ngue nu'ū yø xādā di nzø yø dā. A nu'ū
 ēnā ngue zø yø dā p'ūya, tengūtho 'mø di
 xādā'ū.

⁴⁰ Nu'ū 'da yø fariseo mi 'bāp'ū p'ūya, mi
 'yøde te mmānā Jesús. Bi 'yēmbi:

—¿Ua guí ēnā ngue 'nēcāhe dyø xādägāhe?

⁴¹ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ngue gyø xādāhū, hīndi ja ni
 ts'oqui'ū 'mø. Pē nūya ngue guí ēnā ngue
 zø ni dāhū, ya guí padī ngue ja ni ts'oqui'ū
 ya.

10

*Bi hyejpa yø føt'e yø de'yo'a rā hyā bi
 manna Jesús.*

¹ Majuani dí xi'āhū, nu'a hīnni yurbū ja rá
 goxthi føt'e yø de'yo, sinoque ni nexman'na
 nguadi, guehnā rā bēde'yo nā. ² Pē nu'a ni
 yurbū ja rā goxthi føt'e, gue'a rā mände'yo'a.
³ Nu'mø bi zøhø, dā xojpā rā māngoxthi dā
 yut'ambo. Nu'ū yø de'yo p'ūya, parpabi
 rá hyā. I nzohyø de'yo conyø thūhū, dā
 gūcathi p'ūya. ⁴ Nu'mø bá jajmā xøts'e rā
 føt'e gātho'ū yø de'yo p'ūya, ní 'bet'o p'ū ni
 ma yø de'yo. Yø de'yo p'ūya tēnni porque
 parpabi rá hyā. ⁵ Pē nu'a hīnguī parpabi
 rá hyā, hīnguī tēn'nā. Hante 'da 'mø bi nu,
 porque hīnguī parpabi rá hyā.

⁶ Bi hyoni te guí hyejpa rā hyā bi xihyø ja'i
 rā Jesús. Pē nu'ū nzofo hīmbi dīnyø mmūi te
 ni bønna hyā bi xifi.

*Nūnā rā Jesús, guehnā rā hoga mände'yo
 nā.*

⁷ Bi sigue bi zohyø ja'i rā Jesús, bi 'yēmbi:
 —Majuani dí xi'āhū, guecā tengūtho n'na
 rā goxthi ni yutyø de'yo. ⁸ Gātho'ū yø mādi
 bi m'mū'a m'met'o hante ngue gā ma ēcā,
 hīnni yurbū ja rā goxthi, gue'ū yø bēde'yo'ū.
 Janāngue hīmbi 'yørpā mā su yø de'yo 'mø

nzofo. ⁹ Go guecä tengutho n'na ra goxthi. Nu'a ga japä dä thogui, gue'a di nyan'a. 'Nε dä 'yøt'e tengutho n'na ra dε'yo ngue ni yut'i, ni bömp'u ja rá føt'e, 'nε tini te si.

¹⁰ A nu'a ra bε, høndrá mfε ga 'yo'a, di ummahö dyø dε'yo. Pε nugä dá εhε para ngue di nja'ahü ra 'da'yo te, 'nε guí m'mamma pähähü. ¹¹ Nugä guecä tengutho n'na ra hoga mändε'yo. Nu'a ra hoga mändε'yo ennä te ngue nyanyø dε'yo. ¹² Pε nu'a ra mädi ngue ra hmiquitho, hinga gue'a ra mädi ngue yø dε'yo'a. Porque hingrá mmeti. Nu'mø bi nu ngue bá εp'u ra zate, dä zop'u yø dε'yo, dä 'dagui. Ra zate p'uya, di bentyø dε'yo, di n'uεn'u händi bent'i. ¹³ Nunä ra n'yohü na, 'dagui porque ngue ra hmiquitho. Hinguí tu rá mmäi 'mø te da ja yø dε'yo.

¹⁴⁻¹⁵ Nugä guecä tengutho n'na ra hoga mändε'yo. Nunä ma Papägä pacä na, nugä xquet'a dí pacä na ma Papá. Njarbutho ya, dí pacä gätho'u ma dε'yo. Dä gue'u p'uya, xquet'a paqui. 'Nε dí engä ma te ngue di nyangä'u ma dε'yo. ¹⁶ Xquet'a 'bup'u mi'da ma dε'yo ngue hinygø n'youi ya 'bucua. Xquet'a jatho ngue ga mma si, 'nε dä 'yø'mø dä zofö. Ya n'na 'butho di nja p'uya, 'nε n'na dra mändε'yo di m'mäi.

¹⁷ Nunä ma Papá di macä na, porque dí engä ma te connä nguehma dε'yo. A nugä dä zä ngue mahønga m'mäi. ¹⁸ Pε nu'mø ga nnegä, hijnondä hyogui, pε dí nnesε ngue dí engä ma te. I ja grä ts'edi ngue dädi ungä ma te, 'nε ja grä ts'edi ngue mahønga m'mäi. Nunä ya, guehna ra hyä bi xicä ma Papá na.

¹⁹ Nu'mø mi 'yøhyø judío na ra hyä na p'uya, ya hinga 'da'igu mma. ²⁰ Xangu yø judío bi 'yεna:

—¿Hanja ngue guí ørpahü masu te mmanna? Nunä di locobi ra ts'onthi n'youi na —bi 'yεna.

²¹ Mi'da yø judío p'uya, bi 'yεna:

—Pε nu'mø ngue di n'youi ra ts'onthi, hinda zä da ma tengü na ra hyä na 'mø. A nu'a n'youi ra ts'onthi, hinda zä da 'yøt'e ngue di nzø yø dä yø xädä'a.

Nu'u yø judío himbi nu manho ra Jesús.

²² Mi ja yø se'ye'a ra ora'a. Ya di nsä yø ja'i p'u Jerusalén ngue di nsännigo p'u ja ra nija.

²³ Nunä ra Jesús, nup'u ja ra ngun'yu nija

ni hu ngue ra Salomón, ja 'yop'u. ²⁴ Nu'u yø judío bi mäsrä Jesús, bi 'yεmbi:

—¿Ua guí nnepe ngue xøgue gä ra tiempo di 'yot'itho ma mmäigähe? Nu'mø ngue gue'e grä Cristo, n'na nditho dami xicje njuani.

²⁵ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—Ya dí xi'ahü, pε hinguí εc'εigahü. Nu te gä guí nnuhü dí øt'ä connä nguehra ts'edi di 'dacä ma Papá, ja di nεqui p'u na ra hyä dí xi'ahü ya. ²⁶ Pε hinguí εc'εigahü, porque hinga gue'e ma dε'yo'ahü, tengutho ra hyä ya xtä xi'ahü m'met'o. ²⁷ Nu'u ma dε'yogä, xa mbarcatho ma hyagä'u. A nugä p'uya, xquet'a dí pathogä ndana gue'a ya ma dε'yo. Nu'mø bi nugä ma dε'yo, tenngui. ²⁸ Nugä ga unnä ra 'da'yo te para zantho'u ma dε'yo, 'nε hijnam'mø di m'medi. Porque hijnondä guasca p'u ja ma 'yε. ²⁹ Nu'a ma Papá bi 'dacä'u. Hijnjo mman'na tengü na, 'nε hijnondä guaspabi p'u ja rá 'yε ma Papá. ³⁰ Tengutho ma Papägä, xquet'a di njadä p'uya.

³¹ Yø judío p'uya, mahømbi go yø do ngue dä mundo ra Jesús. ³² Pε mi nya ra Jesús, bi 'yεna:

—Ni hmi ni dähü hapü dí øt'ä xangu yø cosa xanho connä nguehra ts'edi di 'dacä ma Papá. ¿Ndana gue'a ya yø hyä ya ngue gdi pundogahü ya?

³³ Mi dahyø judío p'uya, bi 'yεmbi:

—Nu'u yø cosa xanho guí øt'e, hinga gue'a gdä pundo'ahē'a. Sinoque gdä pundo'ahē ngue hinguí supra xudi Oja, co nuna ra hyä guí mma. Conque nu'i grä ja'itho tengutho gähe, 'nε sä guí εna ngue go 'da'igu'aui Oja.

³⁴ Mi dahra Jesús, bi 'yεna:

—I nt'ot'i p'u ja ra ley guí cahü ngue bi 'yεn'Oja: “Nu'ahü, εntho Oja'ahü”, bi 'yεna. ³⁵ 'Nε guí pahmä'a te nt'ot'i p'u ja ra Macä Libro, hijnondä zä dä gøn'a te mmamp'u. A nuna Oja, bi ma ngue nu'u yø ja'i di fätrá hyä, tengutho Oja'u. ³⁶ Xi'mø ngue bá εxcä Oja ngue bá pεngä ua ja ra ximhäi, ¿ua dä zä guí 'yεmhü ngue händi supä rá xudi Oja ngue'mø dí mma ngue rá ts'unt'ugui Oja? ³⁷ A nu'mø händi sä gä øt'ä yø cosa tengutho ør'ma Papá, 'yo guí εc'εigahü 'mø. ³⁸ Pε nu'mø ngue sä dí øt'e

tengutho øt'a, maðague'a hinguí εc'εigah, pe ðami 'yεc'εigah co nu'a te dí øt'e. Ja guí pahma p'ua, 'ne ja ða ðimp'ua ni mmahhæ ngue ma Papá dí n'yo'be.

³⁹ Co nuna ra hya bi manna Jesús, mahømbi ne yø ja'i xti bent'i ngue xta ngot'i, pe himbi zä, porque 'bexpj ma.

⁴⁰ Mahømbi mengra Jesús ngue i ma man'na nguadi ra ðathe Jordán, ha mambi øtra nxixya m'mæt'o ra Xuua. Ja bá n'yop'ua p'uya. ⁴¹ Xandøngu yø ja'i bi ma bá nu ra Jesús. Di n'yεmbyø ja'i:

—Majuani ngue ra Xuua hin tema milagro bi 'yøt'e, pe nu'a te gäma hya bi manna Xuua conná guehra Jesús, gä majuani.

⁴² Ja bi 'yεc'εi p'ua xangu yø ja'i ra Jesús ngue majuani guehna ra Cristo na.

11

Bi ðu ra Lázaro.

¹ Mi 'bua n'na ra n'yohæ maði hyenni ni hu ngue ra Lázaro ra mmøngu Betania, ja ra hnini mi 'bæhra Maya conná juhue Marta. ² Nuna ra Maya, rá nju na ra Lázaro maði hyenni. Guehna bi ðuxra aceite mazihotho ga yanj ngue bi gøpa yø gua ra Hmu Jesús. 'Ne bi ðupj conyø xta. ³ Nuya yø nju ra Lázaro, bi mennba ra hya ra Jesús, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, xan'ua ni amigo gaði nsixui —bi 'yεmbi.

⁴ Mi 'yøhna ra hya bi 'bennba ra Jesús, bi 'yεna:

—Pe hinga hymbra n'ua na ra Lázaro ngue ða hyo. Sinoque ja ða bap'ua yø ja'i ngue maguesε Oja. 'Ne ða bahyø ja'i ngue xquet'a maguesε rá Ts'ant'ua Oja.

⁵ Nuna ra Lázaro, conná Marta, conná Maya, n'na ngu n'na, εmmεi maði mahra Jesús. ⁶ Maðague'a bi 'yøde ngue maði hyenni, pe bá m'mahma nyopa p'ua ha mambi 'bæi. ⁷ M'mefa p'uya, bi 'yεmbyø xädi:

—Ma ga mmähä mahøn'a Judea ya.

⁸ Nu'ua yø xädi p'uya bi 'yεmbi:

—Ague grá xänbæte, conque ja xma guehya nne ða hyo'i yø hmu yø judío ngue xtabá mmændo'i, 'ne mahøngu nne gdi ma p'uya.

⁹ Bi hycra hya bi xihyø xädi ra Jesús, ngue tobe him manj zønna ora p'ua ða ðu. Bi 'yεmbi:

—¿Ua himma juani ngue 'de'ma yo ora ja ra nyot'i 'mø ma pa? A nu'a 'yo ngue ra pa, hinha di fets'e, porque ga 'yo ra nyot'i di yot'ua ja ra ximhäi. ¹⁰ Pe nu'mø to 'yo xui, di fesrá gua, porque hin'ya ra nyot'i p'ua ni ma.

¹¹ M'mefa p'uya, bi 'yεnna Jesús:

—Nuna ma amigohæ ra Lázaro bí aha. Pe ga ma ägä ya.

¹² Nu'ua yø xädi p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, nu'mø ngue bi aha, ya hinte ða ja 'mø.

¹³ Bi ne xta mmanna Jesús ngue ya xi ðu ra Lázaro, pe nup'ua i benyø xädi, bi 'yεmbi ngue mma ngue bi aho. ¹⁴ Pe njuantho bi man'a m'mefa te nne xta mmanna Jesús. Bi 'yεmbi:

—Ya bi ðu ra Lázaro ya. ¹⁵ Para ngue nu'ahæ ya, ya xanho ngue hin ðabi 'bæcä p'ua 'mø mi ðu ra Lázaro, porque nuya man'natho gui 'yεc'εigah ya. Nuya ga ma nuhæ ya.

¹⁶ Nuna ra Toma t'εmbi ngue ra cuate p'uya, bi 'yεmbyø mmixädihæ:

—Ma 'da gða mmähä ya, n'namhma ngue 'dap'ua ðani thojæ næ.

Ra Jesús ða 'yøt'e ngue ði nja ra mbennate, 'ne di unna 'da'yo te.

¹⁷ Bi zøn'a Betania ra Jesús, pe ya rá gupa xi ma nt'ägui ra Lázaro. ¹⁸ Nup'ua ja ra hnini Betania, como yo kilómetro maðe gui nhyacui Jerusalén. ¹⁹ Xangu yø judío xi ma ngue baði zengua ra Marta conná Maya, di hojpa yø mmæi ngue rá ida bi ðu. ²⁰ Nuna ra Marta 'mø bi baði ngue ya mmap'ua ra Jesús, bi ma bí c'at'ui. Pe ra Maya bi gop'ua ja rá ngu'a. ²¹ Ra Marta bi 'yεmbra Jesús:

—Ague grá Hmu, nu'mø gdi 'bæcua, hinxta ndu ma idagä 'mø. ²² Pe nugä dí paði ngue di 'da'i Oja te gä gui 'yäpi.

²³ Mi ðahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu ni ida di bennate'a.

²⁴ Bi 'yεnna Marta p'uya:

—Ahá, dí paði ngue nu'mø ra pa rá nzequi, mahøndi bennate yø ánima.

²⁵ Ra Jesús bi 'yεna:

—Go gā øt'ä ngue di bennate yø ánima, 'nē gā unna 'da'yo te. Nu'a da 'yēc'ēigā, maḍague'a xta ndu, pē hōndi bennate. ²⁶ A nu'yá, nu'ua yø ja'i 'buhya 'nē ēc'ēigui, ya hīnjam'mø da du, ya ja rā 'da'yo te yø ja'i. ¿Ua guí ēc'ēi na dí xi'i ya?

²⁷ Rā Marta p'uya bi 'yēna:

—Ahá, grá Hmu, dí ēc'ēigā ngue gue'e grá Cristo, rá Ts'ant'ui Oja nu'a mi ja ngue da ēcua ja rā ximhäi.

Rā Jesús bi nzomp'ua ha nt'ägui rā Lázaro.

²⁸ Mi juadi bi manna rā hya na p'uya, nuna rā Marta bi ma bá zo rá juhue Maya. Bi xifi njanate, bi 'yēmbi:

—Bá ep'ua rā xānnbate. Bá pen'na rā hya ngue bi nzo'i 'na.

²⁹ Nu'mø mi 'yøhra Maya ngue bi ts'ofu, bi nangui, bi ma bá nu rā Jesús. ³⁰ Nuna rā Jesús, tobe hīn manī yat'ambo rā hnini, bí 'bärpu ha bi nthēui rā Marta. ³¹ Mi nu yø ja'i ngue bi nangra Maya, bi bōni n'nahmantho, bi ma. Janangue xquet'a bi ntetyø ja'i p'uya, ēmbi ngue bi ma dá nzomp'ua bí o rā ánima. ³² Bi ma rā Maya p'ua mambi 'bāhra Jesús. Bi ndantyoħmu p'ua ha 'bäi, bi 'yēmbi:

—Ague grá Hmu, nu'mø ngue gdi 'bucua, hīnxta ndu mā idagā 'mø.

³³ Nu'mø mi nu rā Jesús ngue zonna Maya co 'nē'ua yø judío ni n'youi, bi dār'man'ua rá mmui p'uya. ³⁴ Bi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—¿Haru nt'ägui ya? —bi 'yēmbi.

Mi da p'uya, bi 'yēna:

—Ague grá Hmu, bá ehē guí nnu.

³⁵ Xquet'a bi nzonna Jesús. ³⁶ Di n'yēmbyo judío p'uya:

—Ya guí nnuħu te øtya. Ja di nēqui p'uya ngue janjuanī ngue maḍi maḍi.

³⁷ Bi 'yēn'i 'da yø judío p'uya:

—A nuná, ngue bi zā bi xojpa yø dá rā xädä, rá nzequi xta nzä xta 'yøt'e ngue hīnxta ndu rā Lázaro.

Ya bi bennate rā Lázaro.

³⁸ Mahømbi dār'man'ua rá mmui rā Jesús. Bi guarbu ja rā 'bido o rā ánima p'uya ngue da hyajpa rā ndodo nnøpa njo'mi. ³⁹ Bi 'yēna Jesús:

—Damī hyacjua rā do —bi 'yēna.

Bi 'yēna Marta nuna rá nju rā ánima p'uya:

—Ague grá Hmu, rá nzequi ya yanya, porque ya rá gupa nt'ägui ya.

⁴⁰ Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Uanguí dí xi'i ngue nu'mø gui 'yēc'ēigui, guí pa p'uya ngue maḍueø Oja.

⁴¹ Mi ma nthāqui rā do p'uya. Bi nøs'maya rā Jesús, bi 'yēna:

—Ma Papá'i, dādi ja mammādi'i ngue guí ø'mø di nzo'i. ⁴² Nugā dí paḍi ngue zant'a guí ø'mø di nzo'i, pē dá mangā na rā hya na n'namhma ngue nuya yø ja'i 'bucua, da 'yēc'ēi ngue go guá penngagui ua.

⁴³ Mi juadi bi manna rā hya na p'uya, bi matra ánima, bi 'yēmbi:

—Ague Lázaro, bá pømp'ua guí o —bi 'yēmbi.

⁴⁴ Bá nangra ánima p'uya, bá ep'ua, bá m'mät'i yø ulu yø 'yē conyø gua. Rá hmi p'uya bá n'youi rá njo'mi. Rā Jesús bi 'yēmbyo ja'i:

—Damī xahmi ya, thøhmi p'uya, da ma.

Bi nhēca hya yø ja'i p'uya, ngue di bentra Jesús.

⁴⁵ Nuya yø judío mi 'bap'ua ja rá ngu rā Maya mi nu te bi 'yøtra Jesús, gue'a i 'yēc'ēi'a p'uya. ⁴⁶ Pē mi'da yø judío, bi ma bá xi-hyø fariseo te bi 'yøtra Jesús. ⁴⁷ Nuya yø fariseo p'uya conyø hmu yø mmäcja, co 'nē'ua yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, bi 'yøtra dajunta. Di n'yēmbi:

—¿Te 'be'a ja ngue gā øthu? Nuna rā n'yohu na, xandøngu yø milagro øt'e.

⁴⁸ Nu'mø ngue gā heħmu p'ua, gā yø ja'i da 'yēc'ēi te mmanna. A nu'ua yø ts'ut'abi Roma p'uya, da penhyø soldado ngue da demhra maça nija ja ua, 'nē da 'yøtra ši ua ja mā häih.

⁴⁹ Bi da'a n'na nc'ēi ni hu ngue rā Caifás, guehna rā hmu yø mmäcja'a rā jeya'a. Bi 'yēmbyo ja'i:

—¿Ua hīngui pahmu ha di nja te gā øthu ya? ⁵⁰ ¿Ua hīn gādi umħmu rā güenda hanja? Man'na xanho ngue n'na nc'ēitho da du conná guehyø ja'i, hīnda gue'a ngue di m'mēdi gātho yø ja'i 'bucua ja mā häih.

⁵¹ Pē nuna rā Caifás hīngrá hyase na rā hya bi mā, sinoque Oja bi bennbi ngue ngu'a bi mā. Porque guehna rā jeya ngue

bī nōpā hmu yø mmäcja. Bī mā ngue rā Jesús guehna ja ngue dā dū connā nguehyø judío nā. ⁵² Nē hinga hōnt'ū yø judío p'ūya, sinoque dā dū connā nguehyø ja'i 'būi ndap'ū bi zā. Porque nne Oja ngue ndap'ū bi zā dī m'mūhyø ja'i ngue dyø basi Oja. ⁵³ Gue'a rā hyā bī nja'a p'ūya, nu'ū yø judío mī nts'ūt'abi, bī mādi bī nhēcā hyā ngue dā hyo rā Jesús.

⁵⁴ Janangue ya him mambī zōp'ū ha 'būhyø judío rā Jesús, sinoque bī ma n'nanni n'na rā xēqui ja rā hāi Judea. Ya mmē rā nendapo, ja n'na rā hnini nī hu ngue Efraín. Ja bá m'mūhmā p'ū p'ūya co 'nēhyø xādi.

⁵⁵ Ya xmā nguērp'ūtho rā pa ngue rā ngo øtyø judío, nūnā embī rā pascua. Xangu yø ja'i bī ma Jerusalén ngue dí hocyø ts'oqui p'ū ja rā nija hante dī nja rā ngo. ⁵⁶ I 'yo yø ja'i p'ūya, ngue honnā Jesús. Nu'mø bī zōmp'ū nija dī n'yānni n'na ngu n'na, i ēnā:

—¿Tep'ū gnī bēmhū? ¿Ua dā ēcua ja rā ngo rā Jesús, ua gue hīn'nā?

⁵⁷ Nu'ū yø fariseo p'ūya, co 'nē'ū yø hmu yø mmäcja, ya xi xihyø ja'i ya p'ūya, ngue nu'mø to dā badī ha bī 'būhra Jesús, dā mā. Porque bī ne dī 'bēntrā Jesús ngue dā got'i.

12

N'na rā xisu bi gōspā rā aceite rā Jesús.

¹ Man'nato mā patho dī nja rā ngo ngue rā pascua. Bī ma rā Jesús bá sōn'a Betania rā ngu rā Lázaro. Guehna rā Lázaro bi 'yōtrā Jesús ngue bi bēnnate. ² Ja bá t'ōrpa p'ū rā nts'ihmē rā Jesús, bī n'ūite rā Marta. Connā Lázaro 'dap'ū hūhmī p'ū ja rā mēxa ngue sihmēui. ³ Nūnā rā Maya p'ūya bá hā māde litro rā aceite māhotho gā yūni, pē xāndōmmādi rá muui. Bi gōspābi yø gua rā Jesús, bi dūjpī conyø xta. Bi yū'ambo rā ngu'a gā yūnnā aceite. ⁴ Mī 'būp'ū rā Judas Iscariote rá ts'ūt'ū rā Simū. Guehna n'na nc'ēi yø xādi rā Jesús, 'nē guehna bi dā nā. Nūnā rā Judas bi 'yēnā:

⁵ —¿Hanja ngue hīmbī 'bā rā aceite, ngue xtī t'ūnnā mēnyū yø hyoya? Porque xtī 'bā rā aceite'a te pōxi hyū ciento mā pa rā nzābi.

⁶ Pē nūnā rā Judas hīn'i mmanā rā hyā nā ngue dī tū rá mmūi dā māxyø hyoya.

Sinoque bī manā rā hyā nā ngue rā bē. Porque go māfāti rā buxa cū rā mēnyū nā. I pē rā mēnyū njāti p'ū ja rā buxa. ⁷ Mī nūyā rā Jesús, bi 'yēnā:

—Dami hyēmhma, 'yo te guī mma. Porque nūnā rā xisu guī sai, ya mī pēsra aceite xta ngosca mā do'yo 'mø dá n'yāgui. ⁸ A nūya yø hyoya guī mma, jap'ū rā pa guī fāxhū ya, porque 'daua guī 'būhma ya yø hyoya. Pē nūgā ya hīmma ya'atho rā pa dī n'yōhū ua.

Bī nhēcāhyā yø ja'i ngue hōnda hyo rā Lázaro.

⁹ Xangu yø judío bī badī ngue bī 'būp'ū Betania rā Jesús. Bī ma yø ja'i bá nū. Pē hinga hōntho nne yø ja'i ngue dā nū rā Jesús, sinoque xquet'a nne dā nū rā Lázaro nūnā xi japi xi bēnnate p'ū mant'āgui.

¹⁰ Janangue bī nhēcāhyā yø hmu yø mmäcja ngue xta hyo rā Lázaro connā Jesús.

¹¹ Porque nū'a i bēnnate rā Lázaro, ya hēp'ū yø mmījudioui yø judío p'ūya ngue go ēc'ēi rā hyā mmanā Jesús.

Bī yūrbū ja rā hnini Jerusalén rā Jesús.

¹² Nūp'ū ja rā hnini Jerusalén, xāndōngu yø ja'i bī ma dā nsānnigo ngue rā pascua. Ja bi bāhyø ja'i 'mø mī hyats'i, ngue ya ja ngue dā zōp'ū ja rā hnini rā Jesús. ¹³ Yø ja'i p'ūya, bi dūjpa yø xi yø palma, bī ma di c'at'ui rā Jesús. Bī mūhra hmafi yø ja'i p'ūya, i ēnā:

—Nūnā rá m'mēnhni Oja 'būcua, guehna tate nā. Oja dī japhnā rá dast'abi yø judío bá 'bēnhni.

¹⁴ Bi dīn'a n'na rā burru bi hyuxrā Jesús. Ya bī nja tengūtho nt'ot'i p'ū ja rā Mācā Libro ngue ēnā: ¹⁵ “Ague gyø mmēngūhū p'ū ja rā hnini Sión, 'yogui suhū. Guī nnu ngue bá ēp'ū nī dast'abiū, bá hyuxā n'na rā burru”. ¹⁶ Nūp'ū rá mādi hīngui pahyø xādi rā Jesús hanja'a te øt'e. Pē nu'mø mī ma māhēts'i rā Jesús, ja bi zo yø mmūi p'ūya, ngue nū'a te gāma hyā xi nja, ya mant'ot'i ngue ngu'a ja ngue dī nja.

¹⁷ Nūya yø ja'i n'youi rā Jesús, guehya bī nūp'ū bi japi bi bēnnate rā Lázaro, gā mmanūyø ja'i te gā xi nūrpī ngue øt'e.

¹⁸ Janangue bī ma yø ja'i ngue di c'at'ui rā Jesús, porque pahyø ja'i ngue nū'a rā

milagro xi 'yøt'e, h̄injonda zä da 'yøt'e. ¹⁹Yø fariseo p'uya, d̄i n'yεmsebi:

—Ya guí nnuh̄ya ya, ya h̄ingui sä te ga øth̄u. Guí nnuh̄u ngue gä ni mε yø ja'i rā Jesús.

Nuya 'da yø ja'i h̄ingyø judío bi hyonna Jesús.

²⁰Nuya yø ja'i bi ma Jerusalén ngue da thanne Oja 'mø bi nja rā ngo, n'youi p'ua 'da yø mm̄engu Grecia. ²¹Nuya p'uya bi guarb̄u 'bähra Lipe nuna rā mm̄engu Bet-saida ngue rā häi Galilea. Bi 'yäpra mate p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague n'yø, d̄i nne ga nyagähe ts'ua rā Jesús.

²²Nuna rā Lipe p'uya, bi xihra Andre'a te sifi. Nuna rā hya bi sifi, 'da i matho gä yoho ngue bá xihra Jesús. ²³Nuna rā Jesús bi 'yεntho 'mø mi dadi:

—Nu rā N'yoh̄u bí 'yε mahets'i, ya ni ma da zonna pa p'ua da hnu ngue maguesε. ²⁴Majuani dí xi'ah̄u, ngue nugä, ja ngue da thogui, n'namhma ngue xangu yø ja'i da dinna 'da'yo te. Tengutho n'na zihmudä rā trigo, mente h̄inga nthuh̄u rā hmudä, xquetho n'na mhmudä tho i ja. Pε nu'mø ya bi thuh̄u, da bøxra hmudä, pε ya xangu yø trigo da ma ma peti 'mø bi nja. ²⁵Nu rā ja'i honi ha di mpommi rā ndate, guehna di 'bēhrä te na. Pε nu rā ja'i enná te ua ja rā ximhäi, guehna di t'unna 'da'yo te para zantho na. ²⁶Nu rā ja'i nne da 'yørcagui mā pähä, da denngui. Nup'ua ha ga m'macä, ja di m'map'ua. Nu rā ja'i da 'yørcagui mā pähä, guehna nnu manho mā Papägä na.

Bi manna Jesús ngue ya ni ma da tho.

²⁷A nuyá, h̄indi pad̄i te ga øtya. ¿Teni 'be'a ja ngue ga mma? Ya h̄ingui sä ngue ga εna: “Mā Papá'i, dami yangui ngue'a te ja ngue ga thogui”, ga εna. Porque ya dá εcä'a, ngue nu'a te ja ngue ga thogui, ga thomhmagä'a.

²⁸Bi 'yεmp'uya:

—Ague mā Papá'i, da fadi ngue mague'ase'i ya.

Nu'a rā ora'a p'uya, bi t'øde ngue bá nya Oja maya, bi 'yεna:

—Ya xā nja'a te di fadi ngue maguecsεgui. Pε mahonga øt'e ngue da fadi ngue maguecsεgui ya.

²⁹Nu'ua yø ja'i mi 'bäp'ua, bi 'yøde ngue bá nya Oja maya, pε εmthobi ngue rā ngani'a øde. Mi'da yø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Rá anxε Oja i nzohn̄u —bi 'yεna.

³⁰Mi nya rā Jesús, bi 'yεmbyø ja'i:

—Nuna rā hya bi t'øhya, himma partegä p'ua ngue bi t'øhna ya, sinoque ni parteh̄u na.

³¹Ya ni ma da zonna ora da thaxra güenda ua ja rā ximhäi ya. Da thejpa rá hya rā zithu di manda ua ja rā ximhäi. ³²Nu'mø bi ma mā'bä'mi rā pont'i da n'nø'migä, ndap'ua bi zä, da denyø ja'i mā hyagä.

³³Bi manna rā hya na, ngue di opan'yu yø ja'i temā forma di du 'mø bi tho. ³⁴Bi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Ya xtá øcähe te nt'ot'i p'ua ja rā libro ngue rā ley, ngue rā Cristo i 'bai para zantho. 'Nε nu'i guí εna ngue rā N'yoh̄u bí 'yε mahets'i, i ja ngue da ma macuati rā pont'i. ¿Ndana gue'a'a rā n'yoh̄u bí 'yε mahets'i guí mmam'mø?

³⁵Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nuyá, ya mits'ua dra pa gui h̄eth̄u ua'a ja ngue da xoc'a ni mm̄aih̄u ya. Nu'mø bi dini xanho ni mm̄aih̄u na rā hya dí xi'ah̄u ya, guehna rā hya gdi n'yoh̄u na. Pε nuna rā ja'i hinda ne da 'yøt'e te dí mmangä, guehna rā ja'i h̄ingui pad̄i te ga 'yo na. ³⁶Dami 'yεc'eīh̄u na rā hya da xoc'a ni mm̄aih̄u mente da zä ga xi'ah̄u ha di xohni mm̄aih̄u. 'Nε majuan̄i da xoc'a ni mm̄aih̄u na rā hya na.

Mi juadi bi manya yø hya ya p'uya, bi ma rā Jesús, h̄ingui fadi ha i ma.

Nt'ot'i p'ua ja rā Maca Libro ngue yø judío h̄ingui εc'eī rā Jesús.

³⁷Madague'a xangu yø milagro bi nu yø ja'i bi 'yøtra Jesús, pε h̄ingui εc'eī te xifi.

³⁸Pε ya ja ngue da ngu'a di nja, tengutho rā hya bi 'yotra pøngahya Isaías ngue bi 'yεna: “Ague grā Hmu, ¿ndana gue'a bi bōni ngue bi 'yεc'eī na rā hya dá xicähe ya? ¿Ndana gue'a pōni ngue da badi ngue ya uhrä ts'edi Oja ya?” ³⁹Rā Isaías xquet'a bi 'yot'i hanja rā hya ngue himbi 'yεc'eī rā hya yø ja'i, bi 'yεna: ⁴⁰“Nuna Oja bi gorpabi yø nthandi yø ja'i, n'namhma ngue hinda hyeti conyø dä. 'Nε bi gorpabi yø mm̄ai, n'namhma ngue hinda dimp'ua ja yø mm̄ai hanja rā hya. 'Nε h̄indi 'bätyø mm̄ai ngue

da den'Oja para ngue h̄indi punnbi". 41 Ra Isaías bi manna ra hya na, ngue parpi ngue maguesε ra Jesús, janangue bi ma hanja'a ra Jesús.

42 Co ngu'a xangu yø judío ja yø cargo bi 'yεc'ei ra Jesús. Nja h̄ingui xihyø ja'i ngue εc'ei, porque su yø fariseo, i nne ngue h̄inda dujpa yø thuhu p'ua ja ra nija. 43 I εna ngue man'na xanho ngue da nu manho yø ja'i, h̄inda gue'a ngue Oja da 'yεmbi ngue xanho te øt'e.

Da ma ra castigo yø ja'i h̄ingui εc'ei te mmanna Jesús.

44 Nuna ra Jesús bi ts'edi bi nya, bi 'yεna:
—Nu ra ja'i εc'εigä ya, h̄inga h̄ongthogui εc'εigui ra ja'i, sinoque xquet'a εc'εi'a ma Papá bá penngui. 45 Nu ra ja'i h̄ercä ya, tengutho 'mø go di h̄et'a to bá penngui. 46 Nugä guecä ga xoc'a ni mmah̄u. Dä εcä ua ja ra ximhäi, n'namhma ngue nu'a da 'yεc'εigä, h̄indi m'mai tengutho ga 'buhyø ja'i 'yo mants'o. 47 A nuyá, i 'b̄ai to øhra hya dí mmangä ya, pε h̄ingui ørpa masu. Ya himma partegä p'ua da ma ra castigo ra ja'i. Porque h̄inda εcä ngue 'bexca sänni da ma ra castigo yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, sinoque dá εhε ngue ga nyani. 48 A nuyá, nu ra ja'i h̄ingui ørca masu, 'nε h̄ingui ørpa masu na ra hya dí mmangä, guehna ra ja'i da ma ra castigo na. Nuna ra hya dí mmangä ya, guehna di ts'ännbabi ra castigo yø ja'i 'mø ra pa rá nzeGui na, ngue h̄ingui εc'ei yø ja'i te dí mma. 49 Porque himma hyase dí mma. Nu'a ma Papá bá penngui, nuna ra hya di 'bejpi ga mma, guehna ra hya dí xän'nah̄u na. 50 Pε dí paçä p'uya, ngue nu to da 'yεc'ei na ra hya di 'bejpagui ma Papá ga mma, di nja ra 'da'yo te ra ja'i. Nuna ra hya xijma Papá ga mma, guehna ra hya dí mmangä na.

13

Bi merpa yø gua yø xädi ra Jesús.

1 Hante di nja ra ngo ngue ra pascua, nuna ra Jesús ya pad̄i ngue ya bi zonna ora da bõngua ja ra ximhäi, di ma mahets'i bí 'bahrá Papá. Nuna ra Jesús h̄inha rá nzeGui di ma'ua yø xädi 'bucua ja ra ximhäi.

2-3 Ra zithu ya xi bennba rá mm̄ai ra Judas Iscariote nuna rá ts'ant'ua ra Simu

ngue di dä ra Jesús. Nuna ra Jesús, ya pad̄i ngue bi 'yεp'ua bí 'b̄u Oja, 'nε mahõndi map'ua bí 'b̄u Oja. 'Nε pad̄i ngue nu'a rá Papá, di unna ts'edi ngue di manda gätho yø cosa i ja. 4 Mente sihmε p'uya, bi nangbu ja ra mεxa mi hudi, bi møhrá tuhu, bi ngut'a n'na ra toaya p'uya. 5 Bi xitra dehe p'ua ja n'na ra bandeja, bi merpa yø gua yø xädi. I dujpa ra dehe conna toaya di ngut'i.

6 Nu'mø ya mmap'ua da merpa yø gua ra Bedu p'uya, ra Bedu bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, çua 'necä gui percagui ma guagä?

7 Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—A nuyá, h̄ingui pad̄i te ga mbøn'a te dí øt'ä ya, pε gui pa'a m'mefa te ga mbøni.

8 Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—A nugä h̄inda zä gui perca ma gua.

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbra Bedu:

—Nu'mø ngue h̄inga pet'a ni gua, ya himma n'youi 'mø.

9 Bi 'yεnna Bedu p'uya:

—Ague grá Hmu, h̄inga hørma gua gui percagui 'mø, gui pegagui ma 'yε 'nε gui hiqui.

10 Pε ra Jesús bi 'yεmbi:

—Nu ra ja'i ya m'met'e, ya bi bo gä rá do'yo. Ya h̄inda hõndyø gua ja ngue da 'berpabi ra ja'i. Ya gä m'meque'ah̄u ngue ra nts'o, h̄inda hõnda n'na'ah̄u ngue h̄inga m'meque.

11 Bi manna ra hya na ngue h̄inga gätho m'mequebi yø mm̄ai yø xädi ngue ra nts'o, porque pad̄i ndana gue'a ja ngue di dä.

12 Mi juadi bi mejpa yø gua yø xädi p'uya, mahõmbi h̄ye rá tuhu ra Jesús. Bi mip'ua ja ra mεxa mahõn'a p'uya. Bi 'yεmbi:

—çUa guí pad̄i te dá øt'ah̄u ya? 13 Nu'ah̄u guí εnj̄u ngue drá xännbategä, 'nε drá hmugä. Pε gue ni 'yup'ua te guí xicj̄u, porque go guecä drá xännbategä 'nε drá hmugä.

14 A nu'mø ngue drá xännbategä 'nε drá hmugä, 'nε dí pet'a ni guah̄u, xquet'a nne ngue guí njah̄u p'uya. Guí mpejpa ni gua n'na ngu n'na'ah̄u.

15 Nugä, ya dá ut'ah̄u te ja ngue gui 'yøth̄u, n'namhma ngue tengutho dá øt'ah̄u ya, da ngu'a guí n'yørpe n'na ngu n'na'ah̄u.

16 Majuan̄i dí xi'ah̄u, ngue n'na ra mεfitho, 'yo di εna ngue h̄inda zä da 'yøt'e tengu øtrá hmu. Nu'a n'na

ra m'mənhni, 'yo di ɛnə ngue hinda zä da 'yɔt'e tengü ɔt'a to pɛnhni. ¹⁷ Nu'mø ngue tinnj mməihə ya yø hya dí xi'ahə gui 'yɛt'a mməihə ya, ra mmənthi gá nthəhə 'mø.

¹⁸ Nu te dí mmangä ya, hinga gätho di toca'ahə nā ra mmənthi nā. Porque dí padi te'o ya xtā huanhni, gue'u di tocabi'u. Pɛ jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ɛnə: “Nuna 'daua dí sihmɛgä'be ya, guehna 'bui ngue mā nsəigä'be nā”. ¹⁹ Dí xi'ahə nā ra hya nā hante ngue di nja, n'namhma ngue nu'mø bi nja p'uya, gui 'yɛc'ɛihə ngue go guecä. ²⁰ Majuani dí xi'ahə ngue nu ra ja'i di unna säya'a to dí pɛnhnä, tengutho 'mø go dadi 'dacra ts'äya ra ja'i. Nu to di 'dacä ra ts'äya p'uya, tengutho 'mø go dadi unna ts'äya'a to bá pɛnngui.

Bi manna Jesús ngue guehna ra Judas i ja ngue di dä.

²¹ Mi juadi bi manna ra hya nā p'uya, bi zä ngue tär'man'u rá mməi ra Jesús. Bi mā njuantho p'uya, bi 'yɛnə:

—Majuani dí xi'ahə ya, ngue 'bucua n'na nc'ɛi jəgatho häi, ya honi ha di japi ngue di dāgui.

²² Nu'u yø xädi p'uya bi mudi di nhyɛti n'na ngu n'na, hingui fadi te'o sihna ra hya i hma. ²³ Nu'a n'na nc'ɛi 'dap'u hūhmi ngue sihmɛui ra Jesús, guehna rá xädi ɛmmɛi di madi. ²⁴ Rā Bedu p'uya, bi 'yørpa ra senya'a 'dap'u hūhmi ra Jesús ngue da 'yänni te'o nā i mma. ²⁵ Nu'a bi t'ørpa ra senya p'uya, man'na bi guarbə hū ra Jesús ngue bi 'yänni, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ζte'o nā guí mma? —bi 'yɛmbi.

²⁶ Mi dahra Jesús, bi 'yɛnə:

—Ma gā pocä n'na xɛqui ra thuhmɛ ya. Nuna gā unna p'uya, guehna dí mmangä nā.

Bi po'a n'na xɛqui ra thuhmɛ p'uya, bi unna Judas Iscariote rá ts'unt'u ra Simu.

²⁷ Nuna ra Judas, ngu i hyanna ra thuhmɛ, bi yətra zithu p'u ja rá mməi. Rā Jesús bi 'yɛmbəya:

—Nu'a te ja ngue gui 'yɔt'e, 'yɔt'e n'nahmantho.

²⁸ Pɛ nu'u 'dap'u hūhmu p'u ja ra mɛxa ngue sihmɛ, hinjombi n'yo yø mməi hanja

nā ra hya bi sihna ts'ofu. ²⁹ A nuna ra Judas ngue mā fāti ra buxa njəmɛnyu, bi 'yɛmp'u i bɛn'i'da, ngue nuna ra Jesús bi xifi ngue da dāi temə hyoni ngue ra ngo, ogue di unni zi algo yø hyoya. ³⁰ Hontho bi zi ra thuhmɛ bi t'unna Judas, bi bəni, bi ma. Pɛ ya nxui p'uya.

Ma'da'yo ra hya di manda ra Jesús ngue di nja.

³¹ Mi bənna Judas, bi 'yɛnna Jesús:

—A nuya ja di nɛqui p'uya ngue maguesɛ ra N'yohə bí 'yɛ mahɛts'i. 'Nɛ conná ngue'a te ɔt'e, ja di nɛqui p'u ngue maguesɛ Oja.

³² Xi'mø ngue ra N'yohə bí 'yɛ mahɛts'i, nu te ɔt'e, gue'a gui nɛqui ngue maguesɛ Oja'a, nuna Oja ya, xquet'a da 'yudi ngue maguesɛ'a rá Ts'unt'u ya. 'Nɛ ya mi ts'udyø pa di nja nā dí xi'ahə ya. ³³ Ague mā bas'i'ahə, ya mi ts'udra ora dí 'bəhmu ua ya. Tengutho ra hya xtā xicä yø judío, xquet'a ngut'atho ra hya dí xi'ahə ya. Gui hyonjə, pɛ hinda zä gui tɛnngahə hapə gdā magä.

³⁴ Ma'da'yo hən dadi 'bɛp'ahə ya, ngue gui mmahmə n'na ngu n'na'ahə. Tengutho nnā mā'ahə, gui njathə p'uya ngue gui mmahmə n'na ngu n'na'ahə. ³⁵ Nu'mø ngue gui mmahmə n'na ngu n'na'ahə, di unna güenda gätho yø ja'i ngue gue'e mā xädi'ahə 'mø.

Bi manna Jesús ngue da gən'a m'mɛfa ra Bedu.

³⁶ Rā Bedu bi 'yørpa ra nt'änni ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ζhapə gue gdi ma p'uya? Mi dahra Jesús, bi 'yɛnə:

—Nup'u ha gdā magä, ya hinda zä gui tɛnngahə. Pɛ da zä gui tɛnngahə m'mɛfa.

³⁷ Rā Bedu p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, ζhanja ngue gui ɛnə ngue hinda zä gā tɛn'na'i ya? Nugä dí ɛmma te conná ngue'e.

³⁸ Mi dahra Jesús, bi 'yɛnə:

—Gui ɛnə ngue gui enni te conná nguecä. Pɛ majuani dí xi'i ngue hante di mmahra ɔni, ya xqui cəngə nhyu ndi.

14

Nuna ra Jesús, guehna ra 'yu nā ngue di zənna ja'i p'u 'bəhra Papā.

1 'Yo di tu ni mm̄aihu. Guí hyahni mm̄ai guí 'yɛc'ɛih̄u Oja, da guecä dami 'yɛc'ɛigah̄u. 2 Nu'p'u ja rá ngu ma Papágä, xangu yø ts'äya bí jap'u. Nu'mø da hin'y'u p'u yø ts'äya, hinte ga sänni ga xi'ah̄u 'mø. Pɛ nuyá, ga mmagä ya ngue güi nsägä ha guí nsäyah̄u. 3 Nu'mø dá magä p'uya ngue güi nsägä ha guí nsäyah̄u, ga ma ɛcä mahøn'a p'uya ga sixah̄u, n'namhma ngue 'dap'u ga m'm̄hm̄u. 4 Guí pah̄mu p'uya haru gda magä, 'nɛ guí pah̄mu ra 'yu.

5 Mi dahra Toma p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ague grá Hmu, h̄indi pacähe ha gdi ma, ¿ha da nzä ga pacähe ra 'yu gdi ma?

6 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Conná nguecä da zä guí sømhm̄u p'u 'b̄u Oja. 'Nɛ conná nguecä guí pah̄mu ndana majuan̄i. Go dadi ungä ra 'da'yo te. Nu to gä da 'yɛc'ɛigui, gue'u da zømp'u 'b̄uhma Papá'u. 7 Ngue h̄ingmi pah̄mu te'ogä ma m'm̄ɛt'o, janangue h̄ingmi pah̄mu te'o na ra Papá. A nuyá, ya guí pah̄mu ya, porque ya guí nnuh̄u ya.

8 Bi 'yɛmbrā Lipe p'uya:

—Ague grá Hmu, 'yøt'e ngue da zä ga nnuägähe ra Papá 'mø. Co nu'a p'uya.

9 Mi dahra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague Lipe, ya xa mma yø pa dí n'yoh̄u, ¿'nɛ tobe h̄ingui paqui? Nu'a to bi nugä, ya bi nu ra Papá'a. ¿Hanja'a guí xiqui ngue guí ɛngui ga øt'a ngue guí nnu ra Papá?

10 ¿Ua h̄ingui ɛc'ɛigui ngue tenguthogä ya, njarb̄utho ma Papá? Tengutho ma Papágä p'uya, xquet'a di njadä p'u. Nuna ra hya ya xtá xi'ah̄u, h̄ingo dí mmansegä na. Nu'a ra Papá dí n'yo'be, go øt'a te dí øt'a'a. 11 Dami 'yɛc'ɛigah̄u ngue tenguthogä ya, njarb̄utho ma Papá. Tengutho ma Papágä ya, xquet'a di njadä p'u. A nu'mø h̄ingui ɛc'ɛih̄u na ra hyatho, dami 'yɛc'ɛigah̄u 'mø gä nuh̄u'a te dí øt'e. 12 Majuan̄i dí xi'ah̄u, nu ra ja'i ngue rá mm̄ai ga 'yɛc'ɛigui, xquet'a da zä da 'yøtra ja'i tengutho dí øt'e. Man'na xangu da 'yørmø ngue da zä, porque nugä ga mmagä p'u bí 'b̄uhma Papá. 13 Rángue guí ɛc'ɛigah̄u, nu'mø gä mat'Ojah̄u, guí hya ra ts'ɛdi guí 'yädi te guí nneh̄u. Nugä ga 'da'ah̄u'a te gä guí 'yäh̄mu, n'namhma da fadi ngue maguesɛ na ma Papá. 14 Rángue guí ɛc'ɛigah̄u, nu'mø guí hya ra ts'ɛdi guí

'yädi te guí nneh̄u, nugä ga 'da'indana bi zä macosa guí 'yäh̄mu.

Bi xihyø xädi ra Jesús ngue da penhna Espiritu Santo.

15 Nu'mø gadi macju, dami 'yøt'e te dadi 'bɛp'ah̄u 'mø. 16 Ga äpa ra mate ma Papá ngue da penhni te'o da mäxah̄u, 'nɛ di hoc'a ni mm̄aihu, tengutho dí øt'ah̄u ya. Nuna da 'benhni, guehna ra Espiritu Santo da gäp'ah̄u ra 'yu majuan̄i. 'Nɛ guehna guí n'yoh̄u para zantho na. 17 Nu yø ja'i h̄ingui ɛc'ɛi Oja, h̄ingui sä di n'youi ra Espiritu Santo, porque h̄ingui h̄ɛti 'nɛ h̄ingui padī te'o. Pɛ nu'ah̄u, ya guí pah̄mu te'o na, porque ra Espiritu Santo ya 'b̄ucua guí 'b̄uhmu, 'nɛ guí n'yoh̄u para zantho na. 18 Nugä h̄inga soc'asɛhu ua, ga ma pengä ngue ga n'yoh̄u. 19 Ya mi ts'atho ya, ya h̄inni mantho da nugä yø ja'i. Pɛ nu'ah̄u guí nnuju mahøn'a. 'Nɛ di nja'ah̄u ra 'da'yo te, ngue mahøngdí 'b̄ucä. 20 Nu'a ra pa'a p'uya, guí umhm̄u ra güenda ngue dí n'yogä 'be ma Papá. Da gue'ah̄u p'uya, dí n'yoh̄u p'u guí 'b̄uhmu. 21 Nu ra ja'i da 'yøt'e te dadi 'bɛpi, guehna di nɛqui ngue majuan̄i di maqui. Ma Papágä p'uya, xquet'a di madi gätho ya yø ja'i di maqui. Nugä p'uya xquet'a dadi madi, 'nɛ ga øt'e ngue da fadi ngue dí n'yo'be ra ja'i di maqui.

22 Bi 'yɛnna Judas, nuna h̄ingra Iscariote:

—Ague grá Hmu, ¿hanja ngue høn̄jthogähe guí 'yudi ngue dí n'yoh̄u, 'nɛ h̄inga gätho mi'da yø ja'i da badi?

23 Mi dahra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu ra ja'i di maqui, guehna da 'yørpabi masu te dí xifi, 'nɛ guehna di mahma Papágä na. Nugä ya, co 'nɛhma Papá, ya dí n'yohe ra ja'i di maqui. 24 A nu ra ja'i h̄indi maqui, guehna h̄ingui ørcatho masu te dí xännbi. Nuna ra hya dí xi'ah̄u ya, himma hyasɛgä na, go rá hya'a ma Papá bá penngui.

25 Dí xi'ah̄u gätho ya yø hya ya, mɛnte tobe 'daua dí 'b̄uhmu. 26 A nugä ga äpra mate ra Papá ngue da penhna Espiritu Santo, n'namhma da mäxah̄u 'nɛ di hoc'a ni mm̄aihu. Gue'a go da xän'nah̄u gätho'a p'uya, 'nɛ gä di bɛn'nah̄u ya yø hya ya xtá xi'ah̄u.

²⁷ Ya gā soc'ahū ya, pē di hut'a nī mmūihū. Nūgā gā ōt'e ngue dā hyū nī mmūihū, hīngā tengū rā hyā mmanyō jā'i ngue ēmbī nthūmmūi. 'Yo sā di tū nī mmūihū 'nē 'yo guí sūhū. ²⁸ Ya guí ōde te xtā xi'ahū ngue gā mmagā p'ū bī 'būhrā Papá, 'nē hōngā mā ēcā ngue 'dap'ū gā n'yohū. Nū'mō mājuānī gādī macjū, dāmī johyahū ngue gā mmagā. Porque nūnā rā Papá, tate nā ngue nūgā. ²⁹ Dī xi'ahū nā rā hyā nā hante ngue dī nja, n'nāmhmā ngue nū'mō bī nja, ya guí 'yēc'ēihū nā rā hyā ya xtā xi'ahū p'ūya.

³⁰ Ya hīngā ya'atho gā nyāhū ya, porque ya bá ēp'ū rā zithū nū'a dī mānda yō jā'i hīngūi ēc'ēigā. Pē cohā ts'ēdi nā, hīnda zā dā dajpī. ³¹ Pē ya jathō ngue ngu'a dī nja, para ngue dā bahyō jā'i ngue dādī macā mā Papá. 'Nē dī ōt'e te di 'bejpī gā ōt'e. Nanjū ya, ma gā 'uehmū ua.

15

Rā Jesús bi hyējpābi rā hyā bī mā ngue n'na 'bāi rā uva conyō 'yēt'o.

¹ Go guecā tengūtho n'na 'bāi rā uva, 'nē hīnjom mān'na tengugā. Mā Papāgā p'ūya, tengūtho n'na rā mēfi ngue fāhrā nuā'uva.

² Sajpā yō 'yēt'o hīngūi nne dī nzūdi. Pē nū'ū yō 'yēt'o zūdi, fādi 'nē ōjpa yō 'yont'o, n'nāmhmā ngue mān'na dī nzūdi xānho.

³ A nū'ahū, tengūtho yō 'yēt'o ngue zūdi, porque guí ōrpahū māsu te dī xān'nahū.

⁴ 'Yo guí hēgahū p'ū, tengūtho gā hīndī hēc'ahū p'ū. Xi n'na rā 'yēt'o ya, nū hīnda zā dī nzūhrā ndāt'ā 'mō 'yose, ya hīmbī thēp'ū ja rā dā'yū. Guí njathū p'ūya, hīnda zā guí n'yo mānhohū 'mō guí hēgahū p'ū.

⁵ Nūgā tengūtho n'na rā dā'yū. A nū'ahū p'ūya, tengūtho yō 'yēt'o. Nū'a hīngūi hēgagūi ya, mān'na dī n'yo mānho, porque dī n'yo'be. A nū'mō guí hēgahū p'ū, ya hīnda zā te guí 'yōthū. ⁶ A nū rā jā'i hēp'ū mā hyagā, dī njapi tengūtho rā 'yēt'o hīngūi zūdi. Inthēqui ngue mā'ot'i. Nū'mō bi 'yot'i, dā mā māpēti ngue dā t'ūdī.

⁷ Nū'mō hīngūi hēgahū p'ū, guí 'yēt'a mmūi te dī xān'nahū, dāmī 'yādi te guí nne guí 'yāhmū, guí nnu gue dī n'na'ahū. ⁸ Nūnā mā Papāgā, dā hnu mānsū 'mō ngue guí n'yo mānhohū nā. Gue'a dī nēquī'a p'ūya ngue mājuānī mā xādi'ahū. ⁹ Tengūtho guí

macā mā Papá, njarbūtho nnā mā'ahū ya. Nū te dī nnu mānhogā, gue'a guí 'yōthū'a.

¹⁰ Nū'mō guí 'yōt'e te dādī 'bēp'ahū, ya nī mantho gā mā'ahū 'mō. Nūgā dī ōt'e te di 'bejpagūi mā Papá, janāngue dī maquī.

¹¹ Dī xi'ahū nā rā hyā nā, n'nāmhmā ngue tengūtho nnā johyagā, ngu'a gdi johyahū.

'Nē hangū rā pa guí johyahū. ¹² Nūnā rā hyā nāya, dādī 'bēp'ahū ngue tengūtho nnā mā'ahū ya, dā ngu't'a gdī mmāhmū n'na ngu n'na'ahū.

¹³ Nū'a mā dātho ja ngue dā 'yōt'a n'na ngue'mō dī māhrā amigo, dā 'yēnnā te connā nguehrā amigo. ¹⁴ Nū'ahū, ya mā amigo'ahū ngue'mō guí 'yōt'e te dādī 'bēp'ahū.

¹⁵ Nūyā, ya hīngā ēn'ahū ngue gyō mēfithohū ya, porque nū'a rā mēfitho hīngūi padī te ōtrā hmu'a. Nūya dī mma ngue mā amigo'ahū, porque ya dā o'ahū n'yū te gāma hyā xicā mā Papá.

¹⁶ Hīngo gā huanngahū, nūgā go dā huan'nahū. A nūyā, ngue guí ēc'ēigahū, dī nne ngue zant'a guí n'yo mānhohū, n'nāmhmā ngue dī n'na'ahū'a te gā guí 'yāphū rā Papá.

¹⁷ Nūnā rā hyā nāya, dādī 'bēp'ahū ngue guí mmādī n'na ngu n'na'ahū.

Innu mān'ū yō jā'i rā Jesús co 'nē'ū yō xādi sūmbābi.

¹⁸ Nū'mō ngue nnu mān'ū'ahū yō jā'i, ya guí pāhmū ngue ya mān'mēt'o xā hnu mān'ūguī. ¹⁹ Nū'mō ngue gādī n'amigohū yō jā'i hīngūi ēc'ēigā, dādī mā'ahū yō jā'i 'mō tengūtho guí māhyō amigo. Pē nūgā, go dā huan'nahū p'ū 'būhyō jā'i ua ja rā xīmāi. A nūyā, ya hīn gādī n'amigohū yō jā'i ya. Janāngue nnu mān'ū'ahū. ²⁰ Dāmī bēnna hyā ya xtā xi'ahū m'mēt'o. Hīnjo'o n'na rā mēfitho dā 'yēnā ngue hīnda thogūi tengūtho thohrá hmu. Nū'mō ngue bī nū mān'ūgā yō jā'i, xquet'a guí njathū p'ūya, dā nū mān'ū'ahū yō jā'i. Nū'mō ngue hīngūi t'ēc'ēi'a te dī xānbategā, nī xīngā gue'ahū dā t'ēc'ēi'ahū 'mō. ²¹ Nū te gā dī xi'ahū ya, dā jā'ahū yō jā'i, porque ngue mā xādi'ahū. Nūnā Oja bá pēnngūi, hīngūi pāhyō jā'i te'o nā, janāngue di jā'ahū p'ū yō jā'i.

²² Nū'mō hīn xcabā ēhē gā nzohyō jā'i, ya hīndī jase yō jā'i p'ū dā mā rā castigo 'mō. Pē nūyā, di jase p'ū dā mā rā castigo ya ngue hīngūi ēc'ēigūi. ²³ A nūyā, nū'a gā nnu mān'ūgā yō jā'i ya, xquet'a 'nē'a mā Papāgā

nnu man'ua ya. ²⁴ Hin tema castigo di nja 'mø ngue hin tema hmεya xcá øt'ä p'ua ha 'bähüø ja'i. 'Nε nu'a te gä dí øt'e, hinjongui pøni ngue di sä da 'yøt'e. Madague'a bi nu yø ja'i te gä dí øt'e, pε co ngu'a nnu man'ua gyø ja'i, co 'nε'a ma Papá i hnu man'ua ya. ²⁵ Nuya yø hya dí mmangä, di nja ya, porque jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Macá Libro ngue ra ley ca yø ja'i, i εna: "Hingui ja te rángue'a i hnu man'ugui".

²⁶ Ga xicä ma Papá ngue da penhna Espíritu Santo da máxahua 'nε di hoc'a ni mmaihua. A nu'a, go di ja majuaní te'ogä'a. ²⁷ Xquet'a 'nε'ahua dami jahua majuaní te'ogä, porque dí n'yohua astä guerp'ua bá fuhra hya.

16

¹ Dí xi'ahua ya yø hya ya, n'namhma hingui nyobεnihua. ² 'Nε da ma nthuqui ni thuhü p'ua ja yø nija yø judío. Da 'yεhra ora ngue di m'mua i'da da hyo'ahua, da 'yεna ngue ørpa rá 'bεfi Oja. ³ Nguna ra hya da ja'ahua yø ja'i, porque hinjam'mø di nne da ba'a ma Papá, ni xinga gueque di pacyø ja'i. ⁴ Dí xi'ahua na ra hya na, n'namhma ngue nu'mø bi zønna ora di nja, da zo ni mmaihua na ra hya ya xtá xi'ahua.

Ja di nequi p'ua te øtra Espíritu Santo p'uya.

Mam'met'o hinte dí xi'ahua na ra hya na, porque 'daua dí 'bähua. ⁵ A nuyá, ya ga mmagä ya, gani m'mup'ua bí 'bähua Papá bá penngui. A nu'ahua ya, ya hinjonda bøni da 'yεngui: "¿Harua gni ma ya?" ⁶ Pε nuya ngue dá xi'ahua na ra hya na, bi du ni mmaihua ya. ⁷ Pε majuaní te dí xi'ahua, go ni nhohua ngue ga mmagä. Porque nu'mø hinga mmagä, ¿hague di 'yε'a ra Espíritu Santo da máxahua 'nε di hoc'a ni mmaihua 'mø? Pε nu'mø ga mmagä, ya ga ma penhna p'uya. ⁸ Nu'mø bá ε'a p'uya, go da 'yøt'a ngue da bähüø ja'i 'bucua ja ra ximhäi ngue ja yø ts'oqui, 'nε da badí hanja na ra 'yu njuantho. 'Nε da bähüø ja'i ngue da zønna pa da japra castigo Oja. ⁹ Da badí ngue ra ts'oqui øtyø ja'i himbi 'yεc'εigui. ¹⁰ A nugä ngue njuantho dá n'yogä, ya ga mmagä p'ua bí 'bähua Papá. 'Nε ya hinní mantho guí nnujua. Janangue da hyaxa njuani yø ja'i

p'uya ndana gue'a ra 'yu njuantho ja ngue da n'yo. ¹¹ Da hyaxa njuani yø ja'i p'uya hanja na ra hya xa nzän'Oja. Porque ya da ts'änbi ngue da ma ra castigo na ra zithu di manda ua ja ra ximhäi.

¹² Xangu mi'da yø hya jap'ua dí nne ga xi'ahua, pε tobe hingui sønna ora p'ua da zä gui timhma te ga mbøn'a te dí xi'ahua ya. ¹³ Nu'mø bá εhra Espíritu Santo ya, go di o'ahua n'yu hanja'a te majuaní'a. 'Nε gä majuaní'a te da xän'nahua'a, porque hingrá hyase da ma, a nuna tengutho ra hya da sifi, da ngu'a da ma. Da 'yøt'e ngue gui timhma hanja'a te ja ngue di nja. ¹⁴ Nu'a go da 'yøt'e ngue da hnu mansugä'a, porque da ha'a ra hya ga xifi, 'nε da 'yøt'e ngue gui pahma hanja ra hya. ¹⁵ Nu te gäma hya mmanna Papá, gä gue'a ra hya dí mmangä'a. Janangue dí xi'ahua ngue ra Espíritu Santo da hannagui ma hya, 'nε di ja'ahua ngue gui pahma hanja ra hya.

Da gohi ngue ra johya'a ra dummai ja yø xädi.

¹⁶ Ya mi ts'udra ora ngue hin harua gui nnujua ya. M'mefa p'uya, ya hinda ya'atho gui nnujua mahøn'a, porque ga mmagä mahets'i bí 'bähua Papá.

¹⁷ Nuya 'da yø xädi p'uya, di n'yänni n'na ngu n'na, di n'yεmbi:

—¿Te ga mbøn'a xicja na? ngue εna ya mi ts'udra ora ya, ya hin harua ga nnuhua. Ximmi ts'udra ora ngue ga nnuhua mahøn'a p'uya, ximmi mmamp'uya ngue da ma mahets'i bí 'bähua Papá. ¹⁸ ¿Teni 'be'a ga mbøn'a mmanna? ngue εmbi ya mi ts'utho. Hindí pahma tema hya mmanna.

¹⁹ Bi bahra Jesús ngue nne da 'yännyø xädi na ra hya bi ma, bi 'yεmbaya:

—Nugä dí xi'ahua, ya hinda ya'atho hin harua gui nnujua. M'mefa p'uya, ya hinda ya'atho gui nnujua. ¿Ua guehna ra hya gadi n'yänhna naya? ²⁰ Majuaní dí xi'ahua ngue gui nzomhma 'nε da du ni mmaihua. Nu'mø bi nu'ahua yø ja'i 'bua nximhäi p'uya, dadi johya. Pε hinte ja'a. Nu ni dummaiha da gohi ngue ra johya'a. ²¹ Conque nu'mø ja ngue di m'mähra basi n'na ra xisu, tu rá mmäi porque ya bi zønna ora da zä ra n'ua. Pε nu'mø ya bi m'mähra basi p'uya, ya hinní mantho mbæn'a ra n'ua mi sä. Porque

di johya ngue ya bi m'máhrá basí ua ja ra ximhäi. ²² Xquet'a gui njathu p'uya. Bá εp'u ra ora da du ni mmáihü. Pε nugä ga ma pengui ga nnu'ahü. Gä ra johya di nja ni mmáihü p'uya. Gue'a n'na ra johya hijnonda zä da hyaqui.

²³ Nu'a ra pa'a p'uya, ya himma hyoni te gui 'yänngahü. Nugä majuaní dí xi'ahü, nu'mø gá mat'Ojahü rángue gui εc'εigahü, damí hya ra ts'edi gui 'yädi te gui nnehü. Ma Papägä p'uya di 'da'i te gui 'yáphü. ²⁴ Asta guehya tobe hinte gui áphü Oja di 'da'ahü rángue gui εc'εigahü. Damí 'yáhmü n'namhma di n'na'ahü. Janjuaní ngue gä ra johya di nja'ahü p'uya.

Bi ntate ra Jesucristo ua ja ra ximhäi.

²⁵ Nuya yø hya ya xtá xi'ahü, dá honi te nná hyejpabi ra hya dá ma. Pε da 'yεhra ora ngue nuya yø hya dí xi'ahü, ya hinga honi te gda hyejpi. Sinoque ga xi'ahü njuantho ha di njap'u gdí pahmü ra Papá. ²⁶ Nu ra pa ja p'uya, ya da zä gui 'yáphü ra Papá'a te gui nnehü rángue gui εc'εigahü. Ya himma hyoni ngue 'bet'o ga äpä ra mate ma Papá conná ngue'ahü. ²⁷ Porque di ma'asehü ra Papá. Di ma'ahü, porque gadí macju, 'nε gá 'yεc'εihü ngue dá εcä p'u bí 'bu Oja. ²⁸ Bí nεxcä ma Papá 'mø dambá εcua ja ra ximhäi. A nuyá, ga pøngä ua ja ra ximhäi ya, ga mma mahets'i bí 'buhma Papá.

²⁹ Mí dahyø xädi p'uya, bi 'yεna:

—A nuyá, njuantho gui xicje ya. Hin temä hya gní hyejpi te gui mmanya. ³⁰ A nuyá, ja dí tingähe p'uya ngue gä gui parpabi yø n'yomfεni yø ja'i. Himma hyoni ngue 'bet'o da t'øt'a'i ra nt'änni. Guehna nná εc'εigähe naya ngue güi 'yεp'u mahets'i bí 'bu Oja.

³¹ Ra Jesús bi 'yεna:

—A nuyá, ya gui εc'εihü ra hya dí mmangä ya. ³² Ya mme 'bexque'a ya, ya ni ma da zønna ora ga nhyehmü, 'da'a n'naní gdí mähä. Ya gui sogaschü p'uya. Pε nugä hindí 'dasεgä, porque dí n'yogä 'be ma Papá. ³³ Nu'mø ngue gui unni mmáihü ya yø hya dí xi'ahü ya, guehya yø hya da hyut'a ni mmáihü ya. Nuyá ja ra ximhäi gui sähü ra n'u ua. Pε damí hyahü ra ts'edi, ya xtá tapä'a εcua ja ra ximhäi.

17

Bi marpabi Oja yø xädi ra Jesús.

¹ Mí juadi bi manya yø hya ya p'uya, bi hyanma hεts'i ra Jesús, bi 'yεna:

—Ma Papá'i, ya bi zønna ora ya. Da bahyø ja'i ya ngue maguesε'a ni Ts'ant'u, n'namhma ngue xquet'a 'nεhni Ts'ant'u da 'yøt'e ngue da bahyø ja'i ngue mague'ase'i. ² Nu'i gá unna ts'edi ni Ts'ant'u ngue nu'u to gá gá däpi, di unna 'da'yo te para zantho. 'Nε gá unna nt'εdi ngue nu'a te da zänni gue'a di nja'a. ³ Nu'a ra 'da'yo te para zantho, gue'a di dinna ja'i da ba'i'a, 'nε da baqui. 'Nε høn'atho'i ngue majuaní grá Oja. A nugä p'uya, guecä drá Jesucristo guá penhua.

⁴ Nugä dá øt'e ngue bi bahyø ja'i ua ja ra ximhäi ngue mague'ase'i. Dá juacä ra 'befi gá 'bejpi ga øt'e. ⁵ A nuyá ma Papá'i, damí 'daqui ngue nup'u ja ni hmi ni dä, maguecεgäui tengutho nmi jai m'mεt'o hante di nhohra ximhäi.

⁶ Nuya yø ja'i gá huanhua ja ra ximhäi ngue gá däqui, dá japi bi badí te'o'i. Mí o ni 'yε yø ja'i, pε go gá däqui, 'nε bi 'yεc'εi na ni hya guá pennbi. ⁷ A nuyá, ya pahyø ja'i ya ngue go gui xiqui te gäma hya dí mmangä. ⁸ Dá unnä na ni hya gá xiqui ga xifi. Yø ja'i p'uya, bi 'yεc'εi. 'Nε haxa njuani yø ja'i ya ngue majuaní dá εcä p'u güi 'bai, 'nε εc'εi ngue go guá penngägui ua.

⁹ Dí ä'i ra mate ya ngue gui fähü ja'i. Nunä ra mate dí ä'i, hin dadi terpä p'u gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi. Nu'u yø ja'i gá däqui, gue'u dí xi'i gui fä'u, porque o ni 'yε. ¹⁰ Nu'u to gä o ma 'yεgä, gä o ni 'yε'u. Nu'u to o ni 'yε p'uya, o ma 'yεgä'u. 'Nε da hnu mansugä conná ngue'u.

¹¹ Nugä ya hinní mantho ga m'mεc'εi ua ja ra ximhäi. Nugä ga mmagä p'u gui 'bai, ja ga m'mεcä p'u. Pε nuyá da gocua ja ra ximhäi, guehya dí xi'i gui fähü. Ma Papá'i, xanduxqui'i. Conni ts'edi damí fädi te'o gá däqui, n'namhma ngue xøgue n'na hyatho da gohi, tenguthogüi, n'na hyatho dí jai. ¹² Mente ra pa 'daua dá m'mähme ua ja ra ximhäi ya gá däqui, conni ts'edi nmará fädi. Hijnombi m'medi, hindä hønna n'na nc'εi, nunä ya bá nt'ot'i ngue di m'medi, para

ngue di nja na ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro.

¹³ A nuyá, ga mmagä p'ua guí 'buhya. Pε mεnte tobe dí 'butä ua ja ra ximhäi, dí mmangä ya yø hya ya, n'namhma ngue nuya ma ja'iuui, gä ra johya di nja, tengutho nná johyagä. ¹⁴ Nuna ra hya guá pennba yø ja'i ngue ga xännbi, bi nu manho ra hya. Pε nuya yø ja'i himbi nu manho ni hya p'uya, bi nu man'ua ya yø ja'i bi nu manho ni hya. Porque ya hinní mantho øtra nts'o ga 'yo yø ja'i, tenguthogä ngue hindá øt'ä ra nts'o ga 'yo yø ja'i. ¹⁵ Hinna ä'i ra mate ngue guí jucua ja ra ximhäi ya yø ja'i dí xi'i. Sinoque dí ä'i ra mate ngue guí fädi ngue ra zithu hindí ts'onnbä yø nt'εc'εi. ¹⁶ Tengutho gä hindá øt'ä ra nts'o øtyø ja'i, da guehya ma ja'iuui, xquet'a hingui øtra nts'o ga 'yo yø ja'i ya. ¹⁷ Dami 'yøt'e ngue da hyo yø mmäi conná ngue'e, da hyonna nho da n'yo conná nguehni hya. Porque nuna ni hya, guehna majuaní na. ¹⁸ Tengutho güi penngagui ua ja ra ximhäi, xquet'a di njadä p'uya, dá εt'ä ya ma ja'iuui ngue da ma da manna hya p'ua ha 'buhyo ja'i. ¹⁹ Dí engä ma te conná nguehma ja'iuui, n'namhma ngue xquet'a 'nε'ua da hyo yø mmäi ngue xtá nho te da n'yo conná nguehna ra hya majuaní.

²⁰ Pε hinga hønt'ua dí ä'i ra mate guí fä'ua, sinoque 'nε'ua yø ja'i da 'yεc'εigä m'mefa conná nguehra hya da manya ma ja'iuui, xquet'a dí xi'i ngue guí fädi. ²¹ Gätho ya dí xi'i ya, dí ä'i ngue xøgue n'na hyatho da gohi tenguthogüi, ngue n'na hyatho di jauí. Ga njathu p'uya, n'na hyatho ga cohmu ya ma ja'iuui, ma Papá'i, gue'a di badí gätho yø ja'i'a ngue guá penngagui ua ja ra ximhäi. ²² Nugä dá japä ya ma ja'iuui tengutho guí jajpagui m'met'o, n'namhma ngue gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jah'ua p'uya, tengutho'i co 'nεcä n'na hyatho di jauí. ²³ Nugä dí n'yogä'be ya ma ja'iuui. Nu'i p'uya dí n'youi. Gue'a di gohi ngue xøgue n'na hyatho di jah'ua. 'Nε gue'a di ba hmi'da yø ja'i'a ngue nu'i go guá penngagui ua, 'nε gadi ma'ua ma ja'iuui, tenguthogä, gadi maqui.

²⁴ Ma Papá'i, nuya ma ja'iuui gá däqui, dí nnegä ngue 'nεhya di m'map'ua ha ga m'mucä ya, n'namhma ngue da nu te guí

ørcagui, ngue guí øt'e ngue 'nεcä dí tategä hapu guí 'bui. Porque nu'i gadi maqui hante di nhohra ximhäi. ²⁵ Ma Papá'i, gä ra nho guí øt'e. Nuya yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, hingui pa'i ya. Pε nugä dí pa'i. A nuya ma ja'iuui p'uya, ya padi ngue go guá penngagui ua. ²⁶ 'Nε dá xifi hanja ra hya ngue te'o'i. 'Nε tobe ni mantho dí xifi te'o'i ya, n'namhma ngue tengui ngue gadi maqui, da ngu'a da 'yøt'e. A nugä p'uya, dí n'yogä'be ya yø ja'i ya.

18

Bi ts'ixra Jesús ngue da jot'i.

¹ Mi juadi bi manya yø hya ya, bi ma ra Jesús, bi mε yø xädi, bi ma man'na nguadi ra 'yuthe Cedrón. Nup'ua ja n'na ra nuaza p'uya, ja bi yarbu ra Jesús conyø xädi. ² Xquet'a 'nεhna ra Judas bi dä ra Jesús, ya mi pa'a ra xequi'a, porque xangu yø nnidi ja madi perpu yø xädi ra Jesús. ³ Nuna ra Judas bi zømp'ua 'buhra Jesús. Ní n'youi n'na 'bui yø soldado co 'nεhyø policia yø m'menhni yø mmäcja conyø fariseo. Ni gu yø juai, 'nε ha yø lámpara guí nyot'i. Mí'da yø ja'i, ni gu yø za tøhra sibi yø nya ngue guí nyot'i. ⁴ Pε ra Jesús ya gä padi te ja ngue da thogui. Bi ma di c'at'ui ngue bi 'yänni, bi 'yεmbi:

—¿Te'o guí homhmu?

⁵ Nu'ua yø ja'i p'uya, bi 'yεmbi:

—Dí hongähe ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret.

Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Go guecä masque guí honjmu.

Ni n'youi yø ja'i na ra Judas bi dä ra Jesús. ⁶ Nu'mø mi 'yεmbyø ja'i ra Jesús: “Go guecä”, i gohyø xatha yø ja'i, bi t'unga häi. ⁷ Nuna ra Jesús mahømbi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Te'o guí homhmu?

Nu'ua yø nzite p'uya, bi 'yεmbi:

—Dí hongähe ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret.

⁸ Mi dahra Jesús, mahømbi 'yεmbi:

—Ya dí xi'ahu ngue go guecä. Nu'mø go guí honjmu, pε dami thøhmu ya 'bucua, da ma.

⁹ Nguna bi ma, para ngue di nja'a te ra hya xi manna Jesús ngue xi 'yεna: “Ma Papá'i, nu'ua gá däqui, hinjombi m'medi”, xi

'yēna. ¹⁰ Rā Bēdu p'uya bi gaxrā juai mī ha, bi hyejpa rā gu ngue rā n'yēi'a n'na nc'ei nī hu ngue rā Malco, nūna rā 'yēhē rā 'bet'o mmācja. ¹¹ Pē rā Jesús bi 'yēmbi:

—Ague Bēdu, dami fos'ni juai. ¿Ua guí ēna ngue ya hīndi nja'a te rā n'xpa nzänma Papá ga thogui?

Ya 'bap'ua 'buhra hmu yø mmäcja rā Jesús.

¹² Nī n'youi n'na rā hmu ya yø soldado conyø policia yø m'mēnhni yø hmu yø judío, bi bētra Jesús, bi dut'i. ¹³ Bi zixpua ja rā ngu rā Anás. Nūna rā Anás mará ndøhya rā Caifás nūna mādi mānda yø mmäcja'a rā jēya'a. ¹⁴ Nūna rā Caifás xi 'yēmbi yø hmu yø judío ngue man'na xanho ngue n'na nc'ēitho da tho connāngue gātho yø ja'i.

Bi manna Bēdu ngue hīngui padī te'o rā Jesús.

¹⁵ Nup'ua ja rā ngu nā rā hmu yø mmäcja, nu'a rā dathi ja mbo, ja i ts'ixpua rā Jesús. Nūna rā Bēdu co 'nēhna man'na nc'ei rā xādi, bi dēnna Jesús. Nūna n'na nc'ei rā xādi nā, mādi mpahmī rā mmäcja. Janāngue bi tho'ambo 'mø mī yut'ambo rā Jesús. ¹⁶ Pē nūna rā Bēdu bi gohmaxøts'e rā goxthi nā. Janāngue bá pøn'a rā xādi mará mpadiui rā mmäcja ngue bi nyāui nā rā xisu fāhra goxthi ngue da tho'ambo rā Bēdu. ¹⁷ Nu'a rā xisu fāhra goxthi p'uya, bi 'yānna Bēdu, bi 'yēmbi:

—¿Ua hīnga 'nē'i rā xādi'i nā rā n'yohu nā? Mī dahra Bēdu, bi 'yēna:

—Hīn'nā, hīnga 'nēcā.

¹⁸ Nu'a rā ora'a mī se, janāngue nu'ua yø hmiqūi 'bap'ua, conyø policia, xi 'yuhra sibi p'ua 'bāi ngue di nhat'i. Rā Bēdu p'uya xquet'a 'nē'a 'dap'ua 'bāhmua ngue di nhat'i.

Nūna rā hmu yø mmäcja bi 'yørpa rā nt'änni rā Jesús.

¹⁹ Nūna rā hmu yø mmäcja bi d'umī bi 'yānna Jesús ndana gue'a yø xādi, änni te 'be'a mā hya xānnbi. ²⁰ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nūna rā hya ya xtā māngä, yø hmi yø dā yø ja'i xtā māngä nā rā hya nā. Xtā nxānnbategä p'ua ja yø t'unija, da guēp'ua ja rā danija di mpeti gātho yø judío. Hīn tema hya xtā māngä ngue da nt'aguitho.

²¹ ¿Hanja ngue ja guí ännui tema hya xtā

māngä ya? Dami 'yānhnu yø ja'i ya, go da xi'ahū hanja rā hya xtā māngä'ua. Nu'ua go pa'ua tema hya xtā māngä.

²² Høntho bi mānna ngūna rā Jesús, mī 'bāp'ua n'na rā policia di mper'ua ja rā danija, bi mēmba rā hmi, bi 'yēmbi:

—¿Ua ya ngu'a gdi thā'mø guí yāui rā hmu yø mmäcja ya?

²³ Mī dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ja mā n'ua te dá māngä, dami mā te guí sā man'ua 'mø. Pē nu'mø ngue njuantho dí yagä, ¿hanja ngue guí pegbagui mā hmi?

²⁴ Rā Anás bi dutra Jesús, bi mēnnbabi nā rā Caifás rā hmu yø mmäcja.

Mahombi gønna Bēdu rā Jesús.

²⁵ Mēnte di sigue 'bāp'ua ja rā sibi rā Bēdu ngue di nhat'i, bi t'ēmbaya:

—¿Ua hīnga 'nē'i rā xādi'i nā rā n'yohu nā? —t'ēmbi.

Mī dahra Bēdu p'uya, hōmbi ncøni, bi 'yēna:

—Hīn'nā, hīnga 'nēcā.

²⁶ Mī 'bap'ua n'na rā hmiqūi nā rā hmu yø mmäcja. Nūna rā hmiqūi p'uya, di mēniui nā rā n'yohu xi zēnna Bēdu xi hyejpa rā gu ngue rā n'yēi. Bi 'yānnbaya, bi 'yēmbi:

—Pē, uāngui gue'e xtā nu'i p'ua ja rā nuāza ngue guí n'youi rā Jesús —bi 'yēmbi.

²⁷ Rā Bēdu p'uya mahombi ncøni. Nu'a rā ora'a p'uya, bi mmahra øni.

Ya 'bap'ua 'buhra Pilato rā Jesús.

²⁸ Nup'ua ja rā ngu rā Caifás, bá njucra Jesús ngue i map'ua ja rā palacio 'buhra gobernador. Pē ya 'yo haxpaya. Nu'ua yø judío p'uya, hīmbi yurba ja rā palacio'ua. I ja yø costumbre, i ēna ngue nu'mø ja ngue di nsännigo, hīngui sā di ntøt'ui yø ja'i hīngyø judío. Nu'mø xtā nyut'i, ēna ngue ya hīnda zā di nsihmē p'ua ja rā ngo ngue rā pascua. ²⁹ Janāngue bá pønna Pilato ngue bi nyāui yø judío. Bi 'yēmbi:

—¿Te 'be'a mā hya gnī yaphu nā rā n'yohu 'bucua?

³⁰ Bi 'yēnyø hmu yø judío p'uya:

—Nu'mø ngue hīndra ts'oc'ei nū, hīnxca dāgāhe ua 'mø.

³¹ Bi 'yēnna Pilato p'uya:

—Uanguí guí cah̄u rā ley p'uya, dā zā gui sixh̄u guí 'yøseh̄u rā ts'ut'abi.

Yø judío p'uya bi 'yɛnā:

—Pɛ nugāhe ngue yø judío, h̄in'yugāhe rā nt'ɛd̄i ngue sã gā hogāhe n'na rā ja'j̄i. Nu'j̄i go nnetho gui sãnn̄i te d̄i nja.

³² Ja bi bõmp'ua te x̄i man'a m'met'o rā Jesús, ngue ya x̄i mā ngue dā thop'ua ja rā pont'j̄i. ³³ Nu'mø m̄i yut'ambo rā palacio rā Pilato, b̄i manda bá ts'ohrā Jesús ngue dā 'yørpā rā nt'änn̄i. Bi 'yɛmb̄i:

—¿Ua gue'e rá dast'abi'i yø judío? —bi 'yɛmb̄i.

³⁴ M̄i dahra Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—Xi'a rā hyā guí mmanya, go guí änsɛ, ¿ua gue 'bui to xā xi'i ngue guecã?

³⁵ M̄i dahra Pilato p'uya, bi 'yɛmb̄i:

—¿Ua go mā mm̄ijudío p'uya? Nu'ua n̄i mm̄ijudío 'nɛ'ua yø hm̄u yø mm̄ac̄ja go xa dā'i ua dí 'bucã'ua. ¿Teni 'bɛ'a gá 'yøt'e'?

³⁶ M̄i dahra Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—Nup'ua dad̄i mandagã, h̄inga guecua ja rā x̄imh̄ai j̄aua p'ua. Nu'mø ngue ja gad̄i mandagã ua, gd̄i sigã to dā 'yøtrā sui 'mø, ngue h̄inx̄tā mma madägã p'ua 'b̄ahyø judío. Pɛ nup'ua dad̄i mandagã, h̄inga guecua p'ua.

³⁷ Rā Pilato bi 'yɛmb̄i:

—¿Janangue gue'e grã dast'abi 'mø?

M̄i dahra Jesús, bi 'yɛnā:

—Ahã, go guecã tengutho rā hyā guí mma. Gue'a dá ɛcã ua ja rā x̄imh̄ai'a, ngue gā m'mai para ngue gā mmangã nā rā hyā majuan̄i. Nu to gãtho nne dā bad̄i hanja nā rā hyā majuan̄i, dā 'yøde te dí mmangã ya.

³⁸ Rā Pilato p'uya bi 'yɛmb̄i:

—¿To go dā bõn̄i ngue dā bad̄i hanja'a rā hyā majuan̄i p'uya?

Ya nts'änn̄i ngue dā tho rā Jesús.

M̄i juadi bi 'yørpā rā nt'änn̄i p'uya, bi bõn'athi rā Pilato ngue b̄i nyaui yø judío. Bi 'yɛmb̄i:

—H̄in temã ts'oqui dí t̄innbã nā rā n'yoh̄u 'bucua. ³⁹ Pɛ ja'ah̄u rā costumbre ngue pa mathøgue n'na rā ofãdi 'mø ja rā ngo ngue rā pascua. ¿Ua guí nneh̄u ngue gā thøcã nā rá dast'abi yø judío?

⁴⁰ B̄i mahra h̄mafi gãtho yø ja'j̄i p'uya, bi 'yɛnā:

—Nu'a, h̄in'na'a. Go dam̄i thøhra Barrabás.

Pɛ nuna rā Barrabás, guehna n'na rā bɛ nā.

19

¹ Nuna rā Pilato, b̄i manda ngue b̄i ma m'mei rā Jesús. ² Nu'ua yø soldado, ya x̄i me n'na rā corona ngue yø 'uini, bi gãspā rá ya rā Jesús. 'Nɛ bi heta n'na rā he ngue rā 'boj̄poi. ³ Bi guarb̄u 'bãhra Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—Guí tate ague rá dast'abi'i yø judío —bi 'yɛmb̄i.

Mente pɛmbã rá hm̄i p'uya. ⁴ Rā Pilato p'uya, mahømb̄i bõn'athi, bi 'yɛmbyø judío:

—Para ngue guí umhm̄u rā güenda ngue h̄in temã ts'oqui dí t̄innbã nā rā n'yoh̄u nā, guí nnuh̄u ngue gā ma jãcã ua ya —bi 'yɛmb̄i.

⁵ Mambã põnna Jesús, bá oxrã ya n'na rā corona ngue yø 'uini. 'Nɛ he rā 'boj̄poi x̄i ma mahete. Rā Pilato p'uya, bi 'yɛmbyø ja'j̄i:

—'Bucua nā rā n'yoh̄u ya.

⁶ Nu'ua yø hm̄u yø mm̄ac̄ja 'mø m̄i nu p'uya, co 'nɛ'ua yø policia, b̄i mahra h̄mafi, bi 'yɛnā:

—Dā guatrã pont'j̄i. Dā guatrã pont'j̄i.

Bi 'yɛnna Pilato p'uya:

—Pɛ dam̄i siseh̄u 'mø, bí cuathu rā pont'j̄i, porque nugã ya h̄in temã ts'oqui dí t̄innb̄i.

⁷ Nu'ua yø hm̄u yø judío p'uya, bi 'yɛmb̄i:

—Nugãhe dí cahe n'na rā ley. Conforme rā ley dí cagãhe, jatho ngue dā tho, porque mma ngue rá Ts'ant'ua Oja.

⁸ Nuna rā Pilato 'mø m̄i 'yøhna rā hyā nā p'uya, man'natho b̄i nsu. ⁹ Hømb̄i yut'ambo rā palacio p'uya, bi 'yãnna Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—¿Haru grã mm̄engu n'yø?

Pɛ rā Jesús h̄inte gā ndatho. ¹⁰ Rā Pilato p'uya, bi 'yɛmb̄i:

—H̄inguí nne gui thã 'mø d̄i nzo'i 'mø. ¿Ua h̄inguí pad̄i ngue jagã rā ts'edi ga cuat'a'j̄i rā pont'j̄i? 'Nɛ xquet'a jagã rā ts'edi ngue gā thøc'a'j̄i.

¹¹ M̄i dahra Jesús, bi 'yɛmb̄i:

—H̄in temã ts'ut'abi dā zã gui 'yøt'e, ngue'mø h̄in nãngue Oja xt̄i 'da'i n̄i cargo. Janangue nu'a bi dägã ua guí 'bui, mā datho ja rá ts'oqui'a.

¹² Nu'a rā ora'a p'uya, bi hyonna forma rā Pilato ngue xt̄i thøhra Jesús. Pɛ janjuan̄i ue yø judío ngue bi 'yɛmb̄i:

—Nu'mø ngue gui thøhna ra n'yohu na, ya hinni amigo ra dast'abi Roma 'mø. Nu to bi zä da 'yena ngue ra dast'abi ya, ya rá nsuiui ra dast'abi Roma.

¹³ Nu'mø mi 'yøhra Pilato na ra hya na p'uya, bi ma danim mip'ua ja rá nhudi nhøt'a hya 'mø bi nya. Bi manda p'ua hudi ngue bá ts'innbabi ra Jesús. Guehna ra xequi ni hu conna hya ebreo, “Gabata”. I nne da ma ngue “Mats'axti xanho p'ua bi t'ado”. ¹⁴ Tobe jadyø ngo ngue ra pascua'a ra ora'a, ya mmε 'dato xudi. Gue'a ra pa di nsä yø ja'i hante ra pa ngue ra ts'äya. Nuna ra Pilato, bi 'yembyø judío:

—'Bacua ni dast'abihua ya —bi 'yembi.

¹⁵ Bi mahra hmafi yø judío p'uya, bi 'yena: —Da tho naya, da tho naya. Da guatra pont'i.

Ra Pilato p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—¿Ga cuatä ra pont'i ni dast'abihua 'mø?

Bi 'yenn'ua yø hmu yø mmäcja p'uya:

—Nu'a ma dast'abihua, gue'a ra dast'abi Roma'a, 'ne hijnom man'na.

¹⁶ Mi manyø ja'i na ra hya na p'uya, ra Pilato bi däpyø ja'i ra Jesús ngue da ma di cuatra pont'i. Bi zixyø judío na ra Jesús.

Bi ma macuati ra pont'i ra Jesús.

¹⁷ Bi ma ra Jesús ni hya rá pont'i. I map'ua ja ra xequi ni hu ngue ra Njuyaxhmu. Nuna ra hya ngue ra ebreo, ni hu ngue ra Gólgota. ¹⁸ Ja bi ma macuati p'ua ja ra pont'i ra Jesús. 'Da i ma macuatiui ra pont'i mi yonc'ei. 'Da'a n'na nguadi rá hyo i gohi n'na ngu n'na. Nuna ra Jesús, bi gohmade na. ¹⁹ Bi manda ra Pilato ngue bi ma macuati p'ua ja rá ya ra pont'i n'na ra letrero, i ena: “Guehna ra Jesús, ra mmengu Nazaret ngue rá dast'abi yø judío naya”. ²⁰ Xangu yø judío bi nu na ra letrero, porque nup'ua bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, guerp'utho ra danihni. Nuna ra letrero, nt'ot'i conna hya ngue ra ebreo, conna hya ngue ra griego, 'ne nt'ot'i conna hya ngue ra latin.

²¹ Janangue bi 'yembra Pilato'ua yø hmu yø mmäcja:

—'Yo guí ot'i ngue da 'yena: “Rá dast'abi yø judío”. Sinoque dami 'yot'i ngue da 'yena: “Nu'a t'embi rá dast'abi yø judío”.

²² Mi dahra Pilato p'uya, bi 'yena:

—Ya di nja p'ua te nt'ot'i ya —bi 'yena.

²³ Mi juadi bi cuatra pont'i ra Jesús, nuya goho yø soldado bi gajpa rá he ra Jesús ngue di ndarpi n'na ngu n'na. Bi gajpa rá pahni p'uya. Nuna ra pahni hinha nt'eti, n'na thoguitho bi me rá 'be gä rá do'yo ra pahni. ²⁴ Di n'yembyø soldado p'uya:

—Hinga xemhma naya. Man'na xanho ga mmähä ra taha. Nu'a da daha, gue'a da ganna pahni'a.

Ya bi nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue ena: “Bi ndarpabi n'na ngu n'na'ua ma he. Bi ma ra taha ngue to da gani”. Nguna ra hya bi 'yøtyø soldado.

²⁵ Nup'ua bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, ja 'bärp'utho rá mamá co 'ne'a rá juhue'a rá mamá, conna Maya rá xisu ra Cleofas, co 'nehra Maya Magdalena 'bäp'ua. ²⁶ Nuna ra Jesús mi hyetrá mamá ngue 'bäp'ua, 'dap'ua 'bähmi n'na rá xädi emmei di mahra Jesús. Bi 'yembrá mamá p'uya:

—Ague mamá, gui 'yøt'e ngue ni basi na ma xädigä ya.

²⁷ Mahømbi 'yembrá xädi p'uya:

—Gui 'yøt'e ngue ni mamá na ma mamägä ya —bi 'yembi.

'Bexque'a ra ora'a p'uya, nu'a rá xädi ra Jesús bi zixra Maya p'ua ja rá ngu ngue di jammansu.

Ya bi du ra Jesús.

²⁸ Mi thohna ra hya na p'uya, ya pahra Jesús ngue ya bi nja gätho'a te ja ngue di nja. Para ngue di nja'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, bi 'yenna Jesús:

—Dí tuthegä ya.

²⁹ Mi jap'ua n'na ra xano yuhra vino xan'ixi. Bi ma mapobo p'ua ja ra vino n'na ra esponja xanthuti. Bi nøta n'na ra 'yēt'o ngue ra isopo. Bi cuarpa rá ne ngue da zats'i. ³⁰ Nuna ra Jesús mijuadi bi zi ra vino xan'ixi, bi 'yemp'uya:

—Ya gä bi nja'a te ja ngue di nja ya.

Mi man'a p'uya, bi mengrá ya ngue bi du.

Nu'a n'na ra soldado bi hyespa rá hyo ra Jesús conna lansa.

³¹ Mi hyats'i, ya ra pa ngue ra ts'äya. Nu'ua yø judío, hinguí nnepe ngue di cuatho p'ua ja ra pont'i yø ánima 'mø ra pa ngue ra ts'äya, porque gue'a ra pa ngue ra ngaxango ngue ra pascua'a. Janangue nu'ua yø hmu yø

judío bi xihra Pilato ngue di manda da ma nthemhmi yø gua'u mi cuarta pont'i, n'namhma ngue da du nts'edi. Janangue da thacyø ánima p'u ja ra pont'i 'mø bi du. ³² Bi ma yø soldado p'uya ngue bá tennbabi yø gua'a n'na nc'ei. Ja bi map'u'a man'na ni guatrá hyo ra Jesús. ³³ Mi map'u cuarta Jesús, bi nu p'uya ngue ya xi du. Janangue ya himbi dennba yø gua na p'uya.

³⁴ Pe nu'a n'na ra soldado siempre bi hyespi connā lansa rá hyo ra Jesús. Nup'u bi thexpaya, bi bōnna ji 'nehra dehe. ³⁵ Nugā go dá ot'ä ra sacua ja ua, dá cuati te dá nu. Majuanī te dí mma. Dí padī ngue majuanī te di mma n'namhma ngue xquet'a gui 'yεc'eiha. ³⁶ Porque nuya yø hya ya, bi nja para ngue di nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue i εna: “Hinda thennbabi yø do'yo”, i εna. ³⁷ Man'na parte nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, i εna: “Da hnu ngue da thespa rá do'yo”.

Ya bi ma nt'ägui ra Jesús.

³⁸ M'mefa p'uya, nuna n'na ra mmengu Arimatea ni hu ngue ra José, bi ma bá äpra nt'edi ra Pilato ngue da hyajpa ja ra pont'i ra Jesús ngue da 'yāgui. Xquet'a 'nehna ra José mi tenna hya mi mmanna Jesús. Pe hingui nnepe da ba'u yø mmijudíouī, porque su. Ra Pilato p'uya bi unna nt'edi. Bi ma ra José ngue bá hajpa ja ra pont'i ra Jesús. ³⁹ Xquet'a bi zomp'u na ra Nicodemo nuna bi ma n'na xui bá nyaui ra Jesús. Ni hya 'dāte mā'det'a kilo yø 'yεthi mauants'i, i n'youi'a ni hu ngue ra mirra, 'nε'a ra 'yεthi ni hu ngue ra áloes. ⁴⁰ Nuna ra José connā Nicodemo bi hyajpa rá do'yo ra Jesús. Bi 'ue connā ulu mā njots'i ra 'yεthi mauants'i. Gue'a yø costumbre yø judío ør'mø ähra ánima'a. ⁴¹ Nup'u bi ma macuati ra pont'i ra Jesús, guerp'u mi ja n'na zant'i yø za, ja jarbu n'na ra 'bido ngue hinjom mi o, ya xi ma mahoqui ngue to da 'yop'u. ⁴² Nuna ra 'bido na, ja bi jārba ra Jesús, porque ja mi jarbatho, 'nε ya bi zōnna ora da yutra pa sāya yø judío.

20

Ya bi bennate ra Jesús.

¹ Mi hyaxa ra pa ndomingo p'uya, zixuditho bi ma ra Maya Magdalena p'u mambi o ra Jesús. Tobe 'bōndra 'bexui. Bi nu p'uya ngue ya hinte juaxpa ra do mi cotra 'bido. ² Bi gu ra 'dihī p'uya, bi map'u bí 'buhra Bedu co 'nε'a man'na ra xādi εmmēi mādi mahra Jesús. Bi 'yεmbuya:

—Ya xa thaxpa ha mi o ra Hmu 'na, pe hīndī pahme hara xa jātya.

³ Ra Bedu p'uya, co 'nε'a man'na ra xādi, bi map'u mambī o ra Jesús. ⁴ 'Dap'u bi nεts'i gā yoho ngue ni tihī. Pe nu'a man'na nc'ei, man'na bi nti'a ngue ra Bedu. Rā mādi bi zōmp'u mi o ra Jesús. ⁵ Bi ndojpaya ngue c'at'ambo. Bi nu ngue 'bōmp'u yø ulu bi 'bānnbabi ra Jesús. Pe himbi yat'ambo. ⁶ 'Bexque'a mmarbatho ra Bedu p'uya, go bi yat'ambo ra 'bido na. Xquet'a bi nu ngue 'bōnnbatho yø ulu mam'mant'i. ⁷ Da gue'a ra ulu bi jomba rá ya ra Jesús bi nu ngue 'bōmp'u, pe hīnga 'dap'u 'bōmhm'u yø ulu mam'mānhni ra Jesús. Mā nunni'u 'bōn'a n'nani. ⁸ Xquet'a bi yat'ambo na ra xādi m'met'o bi zōmp'u ja ra 'bido p'uya. Bi nu te jap'u mi o ra Jesús. Bi 'yεc'ei p'uya ngue ya 'bui mahōn'a. ⁹ Ja bi dīmp'u'a te ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro p'uya, ngue ra Jesús mi jatho ngue di bennate p'u da nt'ägui. ¹⁰ Bá penc'u yø xādi p'uya, bí 'yεp'u ja ra ngu.

Bi nthēui ra Maya Magdalena ra Jesús.

¹¹ Pe nuna ra Maya, 'bārmā xōts'e ra 'bido ngue zoni. Mente zomp'uya, bi ndoqui ngue hēt'ambo ra 'bido. ¹² Bi nu ngue 'bap'u yoho yø anxε p'uya, he yø t'axcahe, ngue hup'u mi o ra Jesús. Nuna n'na ra anxε hup'u manī go rá ya. Man'na p'uya, hup'u manī go yø gua. ¹³ Nuya yø anxε p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ¿hanja ngue guí zoni?

Mi dahra xisu p'uya, bi 'yεna:

—Dí zoni tha, porque xa thascagui ma Hmu. A nuyá, hīndī padī hara xa jātya.

¹⁴ Mi manna ra hya na p'uya, bi 'bāt'i, bi nu p'uya ngue 'bāp'u ra Jesús, pe hingui padī ngue gue'a ra Jesús. ¹⁵ A nuna ra Jesús bi 'yānnbaya, bi 'yεmbi:

—Ague grá xisu, ¿hanja ngue guí zoni? ¿Te'o guí honi?

Nūnā rā xisu p'uya, ɛmbi ngue gue'a rā mādi p'ua 'bāp'ua, bi 'yɛmbi:

—Ague grá ja'i, nū'mø ngue go xcá hyats'i, dami xiqui hapu xcuá pɛgui, n'namhma ngue gā ma hats'i.

¹⁶ Mī dahra rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague Maya —bi 'yɛmbi.

Rā Maya p'uya, bi 'bāt'i, bi zofa conna hya ngue rā ebreo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Raboni.

Nūnā rā Raboni, i nne da mā “Ague grá xānbatē”. ¹⁷ Mī nya rā Jesús, bi 'yɛmbi:

—O gādi bɛnngui, porque ja ngue gā mmagā p'ua bí 'bāhma Papá. A nuyá, ni ma ya, bá xi'ua mā cugā ngue ya gā mmagā p'ua bí 'bāhma Papá, nū'a ni Papáhu. Gā mmagā p'ua bí 'bāhma Oja, nū'a ni Ojahu.

¹⁸ A nūnā rā Maya Magdalena p'uya, bi ma bá xipyø xādi rā Jesús. Bá xifi ngue ya xi nū'a rā Hmu, 'nɛ bá xifi te gāma hya xi xifi.

Ya bi nnuhu yø xādi rā Jesús.

¹⁹ Mī dahra nde'a ndomingo rá mādi rā pa ngue rā semana p'uya, bi mpeti yø xādi rā Jesús. Pɛ n'nøt'e xāho yø goxthi p'ua ha 'bāi ngue su yø judío. Mī hnu p'uya, ya 'bāp'ua rā Jesús, bi m'māp'ua māde ha 'bāhyø xādi. Bi zengua p'uya, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, da hyu ni mmāihu ya —bi 'yɛmbi.

²⁰ Mī juadi bi xihna rā hya nā p'uya, bi 'yut'ye ha bi mfoxyø clavo 'mø mi 'dø'mi, 'nɛ bi 'yutrā hyo bi mɛ rā lansa. Janjuani rā ndijohya'ua yø xādi 'mø mi nū yø Hmu.

²¹ Nūnā rā Jesús māhømbi 'yɛmbi:

—Da hyu ni mmāihu ya. Nugā, tengutho bi mēngā ua mā Papá, gui njathu p'uya, xquet'a dí pɛn'nahu ngue guá mamhmu rā hya.

²² Bi japrā hyane p'ua 'bā'ua yø xādi p'uya, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, gui n'yohu rā Espiritu Santo ya. ²³ Nū'ua yø ja'i gui pūnnbāhu yø ts'oqui, gue'ua ya bi pūnnbābi Oja'ua. A nū'ua hinguī pūnnbāhu yø ts'oqui, gue'ua yø ja'i hīmbi pūnnbābi Oja'ua.

Bi nū rā Toma ngue ya 'bāhrā Hmu.

²⁴ Nūnā rā Toma, guehna n'na nc'ei'ua yø xādi t'ɛmbi ngue rā cuate. Hīnjo'o p'ua 'mø

mī zø'a m'met'o rā Jesús. ²⁵ Nū'ua mī'da yø xādi p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ya xtā nugāhe rā Hmu.

Mī dahra Toma p'uya, bi 'yɛna:

—Mente hīndi nnuɛ, 'nɛ gā nnuɛpa yø 'yɛ ha bi mfoxyø clavo, hīndi ɛc'ei ngue 'bāi. Nū'mø ngue gā thādi conma saha p'ua ha bi yāhyø clavo, 'nɛ gā thānba rá hyo bi mɛ rā lansa, ya gā ɛc'ei.

²⁶ Mī dātra hyato mā pa p'uya, māhømbi mpeti p'ua ja n'na rā ngu'ua yø xādi. Mī 'bāp'ua rā Toma'a rā ora'a p'uya. Mā nno't'e xāho yø goxthi, pɛ ja mī hnu ya 'bāp'ua rā Jesús. Bi zengua p'uya, bi 'yɛmbi:

—A nuyá, da hyu ni mmāihu ya —bi 'yɛmbi.

²⁷ Bi 'yɛmbra Toma p'uya:

—Dami thāni conni saha ya, dami nū yø mēdi n'yoi mā 'yɛ. 'Nɛ dami cū'ni 'yɛ ngue gui thāngua ja mā hyo bi mɛ rā lansa. 'Yodi yobɛni ni mmāi, dami 'yɛc'ei'gui —bi 'yɛmbi.

²⁸ Bi 'yɛnna Toma p'uya:

—Ague grá Hmu, mā Oja'i.

²⁹ Rā Jesús bi 'yɛmbi:

—Ague Toma, nuyā gui ɛc'ei'gui ya ngue gā nɛ hanja. Pɛ rā mmɛnthi dī nthɛui te'o hīmbi nugui, 'nɛ bi 'yɛc'ei'gui.

Bi manna Xuua hanja ngue bi 'yotra libro ja ua.

³⁰ Nūnā rā Jesús, yø hmi yø dā yø xādi p'ua bi 'yøt'e xāgu yø milagro. Pɛ hīngā gā nt'ot'i ua ja rā libro ja ua'ua yø milagro bi 'yøt'e. ³¹ Pɛ nuyā yø hya ja ua, bi ma nt'ot'i para ngue gui 'yɛc'ei'hu ngue nūnā rā Jesús, guehna rā Cristo bá ɛx Oja ngue dī ndast'abi nā, 'nɛ guehna rá Ts'ant'ua Oja nā. Nū'mø ngue gā 'yɛc'ei'hu nā p'uya, ya dī nja'ahu rā 'da'yo te.

21

Ya bi nyai yoto nja'i yø xādi rā Jesús.

¹ Man'na rā pa p'uya, nup'ua ja rā nenzabi Tiberias, ja māhømbi nyai p'ua yø xādi rā Jesús. ² Ja ua yø thūhu ya 'dap'ua mī 'yo: Rā Bɛdu, rā Toma nūnā t'ɛmbi rā cuate, rā Natanael nūnā rā mmɛngu Caná ngue Galilea, 'nɛ'ua yø ts'ant'ua rā Zebedeo, 'nɛ māmī yoho yø xādi rā Jesús. ³ Nūnā rā Bɛdu bi 'yɛmbyø amigo:

—Nugā gā mma rā 'bahua —bi 'yɛmbi.

Nu'u nzo p'uya, bi 'yēna:

—'Nēcāhe gā mmähä 'mø.

Bi yat'a n'na rā barco p'uya, bi ma. Pe nu'a rā xui'a p'uya, hin teni hua bi dini. ⁴Mi nēcāhāi p'uya, bi hnu rā Jesús ngue 'bāp'u ja rā nenthe. Pe hinguī pa'u yø xādi ngue gue'a. ⁵Bi 'yēnna Jesús:

—Ague n'yø'ahū, ¿ua hin teni hua guí theui ya?

Nu'u yø mahua p'uya bi 'yēmbi:

—Hinguī ts'u cuø.

⁶Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami 'yēntra xit'a p'u ja rá hyo rā barco ngue n'yei ya'mø, guí theui yø hua p'uya.

Bi 'yēntra xit'a p'uya. M'mefa, asta hinguī hāt'i dā juxra xit'a p'u ja rā dehe, ngue xangu yø hua bá cūp'u. ⁷Nu'a rā xādi emmei di mahra Jesús bi 'yēmbra Bedu'a p'uya:

—Guehna mā Hmūhū nā n'yø.

Høntho bi 'yøhra Bedu ngue t'embī gue'a rā Hmū'a 'bāp'u, bi hye rá pahni p'uya, porque xi mmøgue. Mi hye p'uya, bi nhyørhū ja rā dehe ngue bi zøn'a nts'edi p'u bi 'bāi. ⁸Man'na ciento metro mađi 'bedi ngue dā zøn'a nenthe rā barco. Nu'u mī'da yø xādi p'uya, bi 'yonna barco bi zøn'a nnengui, nī gūtra xit'a cū yø hua. ⁹Mi zøn'a nenthe p'uya, ya mī zø rā sibi, oxpū 'da yø hua ngue nthaxi. Jap'u rā thūhmε. ¹⁰Nūna rā Jesús bi 'yēmbi:

—Bá cūui ua yø hua ja guí theui ya.

¹¹Bi nexpū ja rā barco rā Bedu p'uya, ngue bá jūnna xit'a, bi zøp'u hinguī hε rā dehe. Pe bá yūhyø ndøhua rā xit'a, n'na ciento 'nε yote ma'de'ma hyu yø hua bá cūp'u. Xandøngu, pe himbi xetra xit'a. ¹²Bi 'yēmbi yø xādi rā Jesús:

—'Dε guī nzimxūđiui ya.

Nu'u yø xādi p'uya, hinjombi 'yānni te'o nā rā Jesús, porque ya pađi te'o. ¹³Bexpi guatra Jesús, mī hyācra thūhmε, bi ūnni dā zi. Bi hyācra hua p'uya, bi ūnni dā za.

¹⁴Ya rá hyu ndi nā rā ora nā, ngue mahømbi nyāui yø xādi 'mø mī bēnnate rā Jesús.

I nzohra Bedu rā Jesús.

¹⁵Mi juadi bi nsihmε p'uya, nūna rā Jesús bi 'yānna Bedu, bi 'yēmbi:

—Ague Bedu, rá ts'unt'u'i rā Jonás. ¿Ua man'na gađi maquī ngue tengū guí mačā ya mī'da?

Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ahá, grá Hmū. Nu'i guí pađi ngue dađi ma'i.

Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami fāhyø ja'i nu'u εc'εigā ya'mø.

¹⁶Rá yondi p'uya, mahømbi 'yēmbi:

—Ague Bedu, rá ts'unt'u'i rā Jonás. ¿Ua gađi maquī?

Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ahá, grá Hmū. Guí pađi ngue dađi ma'i.

Mi nya rā Jesús, bi 'yēmbi:

—Dami fāhyø ja'i nu'u εc'εigā ya'mø.

¹⁷Rá hyu ndi p'uya, mahømbi 'yēmbi:

—Ague Bedu, rá ts'unt'u'i rā Jonás. ¿Ua gađi maquī?

Nūna rā Bedu p'uya, bi dū rá mmūi porque ya rá hyu ndi bi 'yānni ngue'mø di mađi. Bi 'yēnna Bedu p'uya:

—Ague grá Hmū, nu'i gātho guí pađi. 'Nε guí pađi ngue dađi ma'i.

Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø ngue gađi maquī, dami fāhyø ja'i nu'u εc'εigā ya'mø. ¹⁸Majuāni dí xi'i ngue nu'mø mará ngü'e'i, bi zā gā dātni ngat'i, guí pa hapū guí nne guí mma. Pe dā zønna pa ngue guí ndac'ei, guí majni 'ye p'uya ngue n'nan'yo rā ja'i di dāt'a'i, nup'u hapū hinguī nne guí mma, ja di zixa'i p'u.

¹⁹Ngūna rā hya bi mānna Jesús, di opan'yū rā Bedu te rā forma ja ngue di tho, gue'a di 'yēspabi Oja'a di dū. M'mefa p'uya bi 'yēmbi:

—Ogui hegagui —bi 'yēmbi.

Bi 'yānna Bedu teni 'be'a dā tho'a man'na rā xādi.

²⁰Bi nyehra Bedu p'uya, bi nu ngue mmap'u'a man'na rá xādi emmei di mahra Jesús. Guehna rá xādi bi 'yørpa rā nt'ānni'a rā ora 'dap'u mī sīhmεui yø xādi rā Jesús. Bi 'yēmbi: “Ague grá Hmū, ¿te'o'a ja ngue di dā'i?” bi 'yēmbi. ²¹Mi nu rā Bedu nā p'uya, bi 'yānna Jesús, bi 'yēmbi:

—Xina 'būcua, ¿te 'be'a dā tho nā?

²²Mi dahra Jesús, bi 'yēmbi:

—Nu'mø gā nnegä ngue dī m'mæcua næ astā gue'mø dá pengui, ya dī njatho. Xi'i, ¿te go dī mporta'i? Nu'i 'yo gui hægagui.

²³ Ya bī n'yo rā hyā p'æ ha 'bæ hmi'da yø 'yεc'ei p'æya, ngue t'εmbi ya hinda dū nā rā xādi nā. Pε nūnā rā Jesús hingue masque bī mā ngue hinda dū. Sinoque bi 'yεnā: “Nu'mø ngue gā nnegä dī m'mæcua næ astā gue'mø dá pengui, xi'i, ¿te go dī mporta'i?” bi 'yεnā.

²⁴ Nūnā rā xādi nāya, guehnā rā xādi di ja majuanī nā rā hyā nāya, 'nε bi 'yot'ua ja rā sæcuā nā rā hyā mma. Pε dí pahmæ ngue majuanī te mma.

²⁵ Xangu te gā bi 'yøtra Jesús. Pε nu'mø ngue xtā mma nt'ot'i ua ja rā sæcuā n'na ngu n'na'æ yø hyā ya, rá nzequi hinxti 'yengua ja rā ximhäi yø libro xtā mma nt'ot'i 'mø. Dā ngut'atho.

Hechos

Ja ua yø hya bá øtyø xädi ra Jesucristo p'ua bá fudi bi 'yonna hoga 'da'yo hya.

Ra Jesús bi nyauy yø xädi 'mø bi bennate.

¹ Ague Teófilo, nuna rá mudi rá libro dá ot'i, gá dá cuatrá sácua te gá bá ørbu bá fudi bi nxänbäte rá Jesús, ² asta gue'mø mi ma mahets'i. Pø hante dá ma maya, nuya yø xädi xi huanhni ngue yø representante, bi xifi te nnepra Espiritu Santo dá 'yøt'e. ³ Porque nu'mø mi bennate p'ua bi t'ägui, søp'ua 'bähyø xädi rá Jesús ngue yaui. Mente gue'a nyote ma pa, njandyatho bi hnu rá Jesús. Janangue bi fadi ngue majuaní 'bui mahøn'a. Bi opan'yu yø xädi rá Jesús ngue ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja yø ja'i.

⁴ Nu'mø tobe 'dap'ua 'bähmua yø xädi rá Jesús, bi xifi ngue hinda bömp'ua ja rá hnini Jerusalén. Bi 'yεmbi:

—Dami tømhmua ná rá hya ya xtá xi'ahua ngue di yat'ahua má Papágä. ⁵ Majuaní ngue bi 'yøtra nxixya rá Xuua connä dehe, pø ya himma ya'atho yø pa di ha'ahua rá ts'edi rá Espiritu Santo ya.

Bi ma mahets'i rá Jesús.

⁶ Mahømbi nyauy yø xädi rá Jesús. Pø bi 'yørpä rá nt'änni ya yø xädi, bi 'yεmbi:

—Ague grá Hmu, çua guehyø pa ja ua gui 'yøt'e ngue di mmandasε yø ja'i ua ja rá häi Israel?

⁷ Mi dahra Jesús, bi 'yεmbi:

—Nu'a rá hya xa nzänna Papá dá 'yøt'e, hingui ja ngue go gui pahma tema pa, ogue tema ora daní nja'a. ⁸ Pø di ha'ahua rá ts'edi rá Espiritu Santo ngue gui japhua majuaní yø ja'i te'ogä. Nguna rá hya gui xihma yø ja'i 'bup'ua Jerusalén, gätho mi'da yø ja'i 'bup'ua ja rá häi Judea, dá guerp'ua ja rá häi Samaria, asta gue'mø gä täthua rá nguni nximhäi.

⁹ Mi juadi bi manna rá hya bi mamp'uya, hεtho yø xädi ha i ma maya rá Jesús. Bi yurbua ja n'na rá gui p'uya, ya hinní mantho bi hyandi. ¹⁰ Hingui hεgui hantho mahets'i

ha i mpa. Mi nu p'uya, 'bäp'ua yoho yø anxε, he yø t'axcahe. ¹¹ Bi 'yεmbuya:

—Ague gyø mmεnguua Galilea, çhanja ngue gui hanthua maya? Ya gá nuhua ngue bi ma mahets'i rá Jesús, pø mahønda εp'ua tengutho gui nuhua ngue i ma ya.

Bi thanhna Matías.

¹² Nuya yø xädi mambi 'bup'ua ja rá nyuni ja rá mbonza ja yø olivos, bá εhε, bi zø'a Jerusalén. Nuna rá nyuni ná, guerpätho ngue Jerusalén, comma n'na kilómetro.

¹³ Mi zømp'ua ja rá hnini p'uya, bi nexpua ja rá tøcangu mi nsäya. Nuya yø xädi, guehna rá Bedu, rá Jacobo, rá Xuua, rá Andre, rá Lipe, rá Toma, rá Bartolomé, rá Mateo, rá Jacobo nuna rá ts'unt'ua rá Alfeo, rá Simu nuna n'yohua rá partido ngue rá zelote, rá Judas nuna rá n'yohua rá Jacobo. ¹⁴ Gätho ya p'uya, 'dap'ua bi mpeti ngue mmat'Oja. Mi 'bup'ua mi'da yø xisu, 'nεhra Maya rá mamá rá Jesús, 'nε'ua yø cu rá Jesús.

¹⁵ N'na rá pa p'uya, xi mpeti comma n'na ciento 'nε 'däte nja'i. Bi nangra Bedu p'uya, bi m'mäp'ua made 'bähyø 'yεc'ei. Bi 'yεmbuya:

¹⁶ —Ague ma zi cu'ahua, jatho ngue di nja'a te nt'ot'i p'ua ja rá Maca Libro. Porque rá David, rá Espiritu Santo bi bennabäi ná rá hya bi 'yot'i ngue bi ma te dá thohra Judas. A nuna rá Judas, guehna bi m'met'o ngue bi zixyø ja'i bi bentra Jesús. ¹⁷ Mama n'yogähe ná rá Judas, porque xquet'a bi tocabi rá 'bεfi ngue rá representante rá Jesús. ¹⁸ A nuna p'uya, nu'a rá nzäbi bi dāha ngue bi dá rá Jesús, bi thän'a n'na rá häi. Nuna rá häi ná, ja bi dup'ua rá Judas ngue bi dägui, i m'mänya. Bi böni gätho yø xεfo ngue bi føgue. ¹⁹ Nu'mø mi 'yøhyø mmεngu Jerusalén te bi nja, i hutra häi ngue rá Acéldama, gue'a rá hya ga ya yø ja'i'a. I nne dá ma, ni hu rá häi ngue rá ji. ²⁰ Nguna rá hya bi cuarpua ja rá libro ngue yø Salmo rá David, bi 'yεna: “Dä du rá mmεnnigu, ya hinjondi m'mup'ua ja rá ngu”, bi 'yεna. Xquet'a bi 'yεna: “Ndan'yo to di thojpä rá 'bεfi”.

²¹ A nuaa dí 'bähmua ya, 'bucua 'da yø n'yohua ngue hingui hεgahe mente yø pa dá n'yohe rá Hmu Jesús. ²² Bi nup'ua bi xixyabi rá Xuua, 'nε bi nu 'mø mi ma mahets'i. A

nuyá, jatho ngue da guehya 'da yø n'yohu ya, da t'ets'i ngue 'dap'u ga n'yohe ngue di ja majuaní p'u bi bennate ra Jesús.

²³ Bi thanhni yo nc'ei p'uya, ra Matías 'nehra José. Nuna ra José p'uya, ja mi'da yø thuhu ngue i Barsabás 'ne i Justo. ²⁴ Mi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yena:

—Ma Oja'i, nu'i guí parpabi yø n'yomfeni yø ja'i. Dami 'yuhya ndana guí huanhya yo nc'ei 'bucua ya. ²⁵ Nuna ra n'yohu guí huanhni, di thocra 'befi, ngue ra representante mi'péhra Judas, nuna bi hyep'u rá 'befi 'mø mi 'yøtra ts'oqui, nup'u ni 'yup'u di ma, ja i map'u.

²⁶ Bi gucra suerte yø ja'i p'uya. Nuna ra suerte, bi nthui ra Matías. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, 'dap'u bi n'yohu'u 'de'ma'da nc'ei yø representante na ra Matías.

2

Ra Espíritu Santo bi hatra ts'edi yø xädi.

¹ Nu'mø mi zøhra pa ngue ra ngo Pentecostés, gä xi mpeti yø 'yec'ei p'u ja n'na ra ngu. ² Xøgue nthambenitho bí 'yehmaya, ena n'na ra ndonthi ra ndi fut'ambo ra ngu. Gä bi 'yup'u ja ra ngu xi mihyø 'yec'ei. ³ Bi hnu p'uya ngue ena yø janí yø sibi di nxamp'u hudi n'na ngu n'na. ⁴ Guehna ra Espíritu Santo di hatra ts'edi yø ja'i. Nuna ra Espíritu Santo, bi japyø ja'i ngue ga ya yø 'dan'yo hya hinguí padí. N'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra Espíritu Santo xänb'i tema hya da ma.

⁵ Nu'a ra pa'a p'uya, nup'u Jerusalén mi 'bap'u 'da yø judío xpí 'yehε 'dama 'dan'yo yø häi ngue da nu ra dannigo. ⁶ Guehya xi mpeti 'mø mi 'yøde ngue ena 'yo ra ndonthi ya. Mi 'yøde ngue di yahni yø 'yec'ei p'uya, hinguí padí hanja ngue ga ya yø 'yec'ei'a te yø hya. Porque øhyø ja'i ngue ga ya yø 'yec'ei'a te yø hya ga yap'u ja yø häi xpí 'yehε. ⁷ Gä di 'yødyø ja'i, hinguí padí te da 'yøt'e. Di n'yembí n'na ngu n'na:

—Nuya yø n'yohu di yahni ua, gä yø mmengu Galilea ya. ⁸ Pe çhague nja ngue dí øhmü ga ya'a te ma hyahü n'na ngu n'naja? ⁹ A nuyá, 'bucua yø mmengu Partia, yø mmengu Media, yø mmengu Elam, yø mmengu Mesopotamia, yø mmengu Judea, yø mmengu Capadocia, yø mmengu Ponto,

yø mmengu Asia, ¹⁰ yø mmengu Frigia, yø mmengu Panfilia, yø mmengu Egipto, yø mmengu Africa nuya rá m'map'u man'na rá nguep'u ngue ra hnini Cirene. Xquet'a 'bucua yø mmengu Roma. Nu 'da'u p'uya, yø judío p'u bá mi, mi'da p'uya, ya xa bennabí yø nt'ec'ei yø judío. ¹¹ Xquet'a 'bucua yø mmengu Creta, yø mmengu Arabia. 'Ne dí øhmü ngue espabi Oja yø ja'i, 'ne ga ya'a te ma hyahü n'na ngu n'naja.

¹² Gä di 'yødyø ja'i, hinguí padí hanja ngue ga ya yø 'yec'ei'a te yø hya ga ya. Di n'yänni n'na ngu n'na p'uya, di n'yembí:

—¿Hanja'a te hmangua? —di n'yembí.

¹³ Pe thentho mi'da yø ja'i, i embí ngue ití'u di yahni.

Bi zohyø ja'i ra Bedu.

¹⁴ Nuna ra Bedu mi 'bäp'u p'uya, 'dap'u 'bähmü'u 'de'ma'da yø representante ra Jesús. Bi ts'edi bi 'yembyø ja'i:

—Ague gyø judío guí søthü ua, da guehyø mmengu ua Jerusalén, dami pahmu hanja na ra hya jap'u ya. Dami 'yøhmü xanho ra hya ga xi'ahü ya. ¹⁵ Nuya yø n'yohu 'bucua, hinguí ití ya tengutho guí mbemhmü. Porque hinjonguí ití'a guto xudi. ¹⁶ Nuna te bi nja ya, guehna ra hya bi manna pøngahya Joel ngue bi 'yena:

¹⁷ “Gä xi'ahü ra hya mman'Oja. Bi yena: Da 'yehra pa ga pennabí ra Espíritu Santo gätho yø ja'i 'bwi rá ngüni nximhäi. Guehna di bennabí ra hya da manni ts'ant'uhü 'nehni t'ixuhü na. Yø ts'ant'u da nu yø cosa hinguí nnu mi'da yø ja'i. Yø dac'ei da 'ui yø t'i. ¹⁸ Nu'u yø pa'u, ga pennabí ra Espíritu Santo ma mefi ngue yø n'yohu 'nehyø xisu. Guehna di bennabí ra hya da manna. ¹⁹ Gä øt'ä yø milagro na maya. Nua ja ra häi p'uya, di nja yø hmeya ngue ra ji, 'nehra sibi, da nangra 'bifi. ²⁰ Ya händi yotra hyadi. Xtá ntheni ra zana tengutho ra ji. Guehna di nja naya hante ngue da zonna pa dá ep'u ra Hmu. Guehna ra pa di nequi rá ts'edi Oja maguesε. ²¹ Nu te'o gä nzo Oja, gue'u di nyanyø te'u”, i en'Oja.

²² Ra Bedu p'uya, bi sigue bi 'yembyø ja'i:

—Ague gyø judío, dami 'yøhmü ra hya ga mmangä. Bi ne Oja ngue bi 'yøtyø milagro p'u guí 'bähmü connä guehna ra Jesús ra mmengu Nazaret. Janangue guí

pahm̄a ngue gueŕe Oja bi hatra ts'edi'a te bi 'yøtr̄a Jesús. ²³ Pɛ gá dāph̄a yø ts'oc'ei ra Jesús ngue bi cuarta pont'i, bi hyo. Pɛ ya manjam'mø xpá nzän'Oja ngue bi zo ni 'yeh̄a ra Jesús ngue gá jah̄a p'ɛ. ²⁴ Pɛ nuyá, Oja bi japi ngue bi bɛnnate ra Jesús. Bi gujpu ja ra ndate mi o, porque hinguí sã ngue da cop'ɛ. ²⁵ Ja bi bømp'ɛ'a te bi manna David conná guehra Jesús ngue bi 'yɛna: “Zant'a gá n'yo'be Oja. Oja 'bɛp'ɛ ja ma n'yei, n'namhma ngue hinjonda 'yangui. ²⁶ Janangue dadi johya, gá mma hanja ngue ja gra pähä. 'Nɛ hu ma mm̄ai ngue te da thohma do'yo 'mø dá tu. ²⁷ Porque hinguá sogagui ma tegã p'ɛ ha o yø ánima. Hinguí jaqui da 'ya ma do'yo, porque ni mɛfigui gadi maqui. ²⁸ Nu'i gá xogagui ma mm̄ai ngue dá padi ngue ja gra te para zantho. Ya man'natho di njaga mpähä 'mø ga nnu'i”, bi 'yɛna.

²⁹ Ague n'yø'ah̄a, dí nne ga xi'ah̄a te bi thohna ma mboxitah̄a ra David. Bi du na, 'nɛ bi t'ägui. A nu'a rá panteón, i jatho asta guehra pa jap'ɛ'a ya. ³⁰ Pɛ nuna ra David mará pøngahya Oja na. Mi padi te xi yarpabi Oja, ngue nuna n'na'ɛ yø mbom'meto, guehna ra Cristo naya. Go di ponnabi'a ra ndast'abi mi pɛhra David. ³¹ Nuna ra David, ya mi pa'a m'met'o ngue di bennate ra Cristo na. Janangue bi mamp'ɛya ngue rá te ra Cristo, hinda ts'ojpabi p'ɛ ha o yø ánima. Bi ma ngue hinda 'ya rá do'yo. ³² Oja bi japi ngue bi bennate ra Jesús. Gäthogähe ya, gá dadi jahe majuaní ngue bi bennate na. ³³ Nuna Oja nnepe ngue da hnu mansu ra Jesús, bi zixpu bí ja rá n'yei. Nuna ra Espiritu Santo ya xi yat'Oja ngue da penhni, bi japra Jesús ngue bá penhni, bi zøcua dí 'buhm̄a. A nuyá, guehna ra Espiritu Santo go øt'a te guí nnuh̄a ya, 'nɛ'a ra hya guí øhm̄a ya. ³⁴ A nuna ra David, himbi ts'ixmate p'ɛ ja rá n'yei Oja na. Sinoque bi 'yɛna: “Nuna Oja, nu'mø mi zojpagui ma Hmu, nguna ra hya bi xifi, bi 'yɛmbi: Damí micua ja ma n'y eigã ya, ³⁵ asta gue'mø ga øt'e ngue guí manda gätho'ɛ ni nsuiui”, bi 'yɛmbi. ³⁶ Gätho yø judío rá m'map'ɛ ja ra häi Israel, jatho ngue da ba'a njuani te'o na ra Jesús. Guehna ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi na. Pɛ

nu'ah̄a, gá cuath̄a ra pont'i na.

³⁷ Gä bi där'man'ɛ yø mm̄ai yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya bi manna Bɛdu p'ɛya. Bi 'yørpa ra nt'änni ra Bɛdu p'ɛya co 'nɛ'ɛ mi'da yø representante ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Ague n'yø'ah̄a, ¿te 'bɛ'a ja ngue ga øt'ähe p'ɛya?

³⁸ Mi dahra Bɛdu p'ɛya, bi 'yɛmbyø ja'i:

—Damí hyehm̄a p'ɛ ra nts'o n'na ngu n'na'ah̄a. Jatho ngue guí nxixyah̄a, gue'a di fadi ngue guí ɛc'eiha ra Jesucristo'a. Nuna Oja p'ɛya, di pun'na ni ts'oquih̄a, 'nɛ da pen'nah̄a ra Espiritu Santo. ³⁹ Porque go di toca'ah̄a na ra hya ya xa mma mayat'i, 'nɛ ni basih̄a, 'nɛ'ɛ to gá rá m'map'ɛ 'yapatho. Nuna Oja ma Hmuha, i nzohni hangu yø ja'i nne prá mm̄ai da zofa.

⁴⁰ Ra Bɛdu p'ɛya, xangu mi'da yø hya bi xihyø ja'i. Bi consejo yø ja'i, bi 'yɛmbi:

—Damí hyehm̄a p'ɛ'a te gäma nts'o ga 'yo yø ja'i —bi 'yɛmbi.

⁴¹ Nuyá yø ja'i bi nu manho ra hya mmanna Bɛdu, bi ma maxixyabi. Nuyá ja ma'da'yo bi 'yɛc'ei ra hya'a ra pa'a p'ɛya, comma hyu mahuah̄i nja'i bi zadi. ⁴² Gätho ya yø ja'i ya, hinguí nne da hye'a ra hya xänbate yø representante ra Jesús. 'Da'igu mma n'na ngu n'na, 'nɛ 'dap'ɛ mmat'Oja. 'Dap'ɛ xenna thuhm̄e da zi, tengutho ra hya bi zohra Jesús.

Ya xangu to bi 'yɛc'ei ra Jesús.

⁴³ Gä bi nsu yø ja'i ngue xangu yø milagro bi 'yøtyø representante ra Jesús. ⁴⁴ Nu'ɛ ya xi 'yɛc'ei ra hya p'ɛya, gá 'dap'ɛ di mpɛti. Nu'a te gá pets'i, 'da guí mmɛtitho. ⁴⁵ Bi mä yø häi yø ja'i, nu'ɛ ja mi'da te mi pets'i, gá bi mä. Di ndarpi n'na ngu n'na'a te honi.

⁴⁶ N'na pa ngu n'na pa di mpɛti p'ɛ ja ra nija. Nup'ɛ ja yø ngu yø ja'i, gá 'dap'ɛ di mpɛti ngue sihm̄e. Gä 'dagui johyatho yø ja'i ngue 'dap'ɛ sihm̄e 'nɛ hinjondi 'yɛts'i.

⁴⁷ Gä ɛspabi Oja. Nuyá yø ja'i 'bɛp'ɛ ja ra hnini, gätho nnu manho ya yø 'yɛc'ei. N'na pa ngu n'na pa, nuna Oja øt'e ngue man'na ni hyuxta yø 'yɛc'ei di nyanyø te.

3

Bi t'øthe n'na ra dogua.

¹ N'na ra pa, nuna ra Bɛdu 'nɛhra Xuua, 'da i marb̄a bí ja ra nija di mpɛti yø judío.

Comma hyu nde bi ma, gue'a ra ora pa ra mhmat'Oja yø ja'i'a. ² Mi zømp'u ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mahotho. Mi hup'u n'na ra n'yohu ngue tudyø gua asta gue'mø mamba mi. I t'ep'u ngue hnepe da 'yäpra limosna'u yø ja'i cut'ambo nnija. ³ Nu'mø mi nu ra Bedu 'nehra Xuua ngue mmap'u da yarb'u ja ra nija, nuna ra dogua p'uya bi 'yäpra limosna. ⁴ Ra Bedu p'uya 'nehra Xuua bi hyeti. Bi 'yembra dogua na ra Bedu p'uya:

—Dam hyerca'be —bi 'yembi.

⁵ Nuna ra dogua p'uya, bi hyeti. I tøm'i ngue te xti unni. ⁶ Pe ra Bedu bi 'yembi:

—Hin tema menyü nna haggä ngue ga 'da'i. Pe nu te da zä ga 'da'i, ga 'da'i. Conná ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmengu Nazaret, dí xi'i ya, dami nangui, gui n'yo.

⁷ Nuna ra Bedu p'uya, bi bennba rá 'ye ngue rá n'yei, bi gats'i. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi hya xanho yø hyundo'yo ngue yø dägua. Bi zä bi m'mäi xanho. ⁸ Nuna ra dogua p'uya, xøgue ra n'nas'mø mi nangui ngue bi n'yo. 'Da i yarb'u ja ra nija p'uya. Ya ni 'yo, 'ne ni sägui mente di ja mammadi Oja. ⁹ Gätho yø ja'i mi 'ba'ambo nnija, bi nu ngue mente ni 'yo na mará dogua, mente di ja mammadi Oja. ¹⁰ Nuya yø ja'i, i padi ngue gue'a ra dogua xi t'ep'u ja ra goxthi nija ni hu ngue ra Goxthi Mahotho'a. Gue'a ra n'yohu mi äpra limosna yø ja'i'a. Yø ja'i p'uya, di 'yøtho 'ne i su ngue nu yø ja'i ngue ya bi zä na mará dogua.

Ra Bedu bi zohyø ja'i 'bup'u ja ra nija.

¹¹ Nuna mará dogua 'mø mi zä, asta hingui nne di thøhra Bedu 'nehra Xuua, i sammj. Gätho yø ja'i p'uya, gä di fetyø n'yomfeni ngue su. Bi map'u bi 'bähra Bedu ja ra ngun'yu ni hu ngue ra Salomón. ¹² Mi nu ra Bedu p'uya ngue xangu yø ja'i 'bup'u, bi 'yembuya:

—Ague gyø judiohu, ¿hanja ngue gadi 'yøthoha'a te bi nja? ¿Hanja ngue gui emhma ngue comma ts'edis'e'be, ogue ngue dí sugä'be Oja, dá japä'be bi n'yo na ra n'yohu 'bucua? ¹³ Sinoque nu'a ma Ojahu mi thanne ma mboxitahu ra Abraham 'nehra Isaac 'nehra Jacob, gue'a bi n'øthe'a ya, para ngue da t'espabi'a rá Ts'ant'u Jesús. Pe nuna ra Jesús, guehna gä däh'u p'u 'buhyø

ts'ut'abi na. Nu'mø mi ne xti thøhra Pilato, pe nu'ahu hingá nehü. ¹⁴ Pe nuna ra Jesús hin tema nts'o bi 'yøt'e, gä ra nho man'i n'yo. A nu'ahu p'uya, hingá nehü ngue xtá ma mathøgue na, sinoque go gä 'yähmu ngue bi ma mathøgue n'na ra hyote. ¹⁵ Go gä hyohu na badi unna te. Pe Oja bi japi ngue bi bennate p'u ha bi t'ägui. A nugä'be ya, go dadi jagä'be majuan'i ngue bi bennate ra Jesús. ¹⁶ A nuna ra n'yohu 'bucua ya, gui pahmu ngue mi dogua na. Pe ni hmi ni dähü ngue bi zä na ra n'yohu na. Rangué bi 'yec'ei ngue ra Jesús da zä da 'yøthe, janangue bi zä xandønho ya.

¹⁷ Ague n'yø'ahu, nugä dí padi ngue hingui padi te ga mbøn'a gä 'yøthü. Xquet'a njarbatho ni hmuhü di manda p'u ja ra nija ya, aha bi hyo ra Jesús. ¹⁸ Pe nuna Oja, bi japi ngue bi nja'a te gä bi 'yotyø pøngahya 'mø yø pa xathogui. Nu'u yø pøngahya, bi ma ngue ra Cristo i ja ngue da zä ra n'u. ¹⁹ Janangue nuyá, dami hyehmu p'u'a te gni 'yohu. Dami 'yec'eiha Oja, n'namhma ngue di mpun'na ni ts'oquihü. Ja da hyut'a ni mmuihu Oja p'uya. ²⁰ A nuna Oja da penhna Jesús, porque guehna ra Cristo ya xpa t'ets'i ngue di manda ua na. ²¹ A nuyá, ra Jesucristo jatho ngue da m'map'u mahets'i asta gue'mø da 'yøt'Oja ngue da gom'na'yo gätho yø cosa i ja. Nguna ra hya bi man'u yø maca pøngahya Oja xa m'mu'mø ya mandønjam'mø tho. ²² Nu'mø mi zohyø nyogui ja'i ra Moisés, bi 'yembi: “Nuna Oja ma Hmuhü, nu'u yø judío, da bøn'a n'na nc'ei ngue di mpøngahya tengutho bi jacä. Nu'a ra pøngahya'a p'uya, dami 'yøhmü te gäma hya da xi'ahu. ²³ Nu ra ja'i hinda 'yec'ei na ra pøngahya na, da ts'ijpü ha 'buhyø judío ngue da tho”, bi 'yena.

²⁴ Bá fadi asta ra Samuel, gätho'u mi'da yø pøngahya xa m'mui, gä bi ma ngue di nja'a te gä dí nnuhu ra pa ja p'uya. ²⁵ Nuna ra hya ya xa yarpabi Oja yø ja'i ngue di nja, tengutho ra hya bi bennbabi yø pøngahya ngue bi xihyø ja'i, nuna ra hya na, da 'yøt'ahu ra nho na. Oja bi 'yøt'ui n'na ra cohi ma mboxitahu Abraham, bi 'yembi: “Conná guehna n'na ni mbom'meto di m'mui, da ma majapi gätho yø ja'i 'bua nximhäi”, bi 'yembi. ²⁶ Nuna Oja bi unnä

cargo na rá Ts'ant'u, rá mudi i mennbu guí 'b'hm̄u ngue di jap'ah̄u. I nnepe ngue gui hyehm̄u p'u ra nts'o gn̄i n'yo n'na ngu n'na'ah̄u.

4

Ra Bedu 'nēhra Xuua bí 'bäp'u ha 'b'hyø mmäcja.

¹ Mente yah̄u yø ja'i ra Bedu 'nēhra Xuua, bi zøhyø mmäcja p'uya, bá n'youi ra 'bet'o asminyö co 'nē'u yø saduceo. ² I mbøcue'u p'uya, ngue ra Bedu 'nēhra Xuua xännba ra hya yø ja'i, i xifi ngue nu'u xa ndu i ja ngue di bennate, porque bi bennate ra Jesús. ³ Bi bent'i bi got'a fädi, ja gue'mø mi hyats'i xtí nja ra hya. Porque ya bi nde bi got'i. ⁴ Pe nu'u yø ja'i bi 'yøhra hya i hma, xandøngu bi 'yēc'ei ra hya. Nu'a gangu yø 'yēc'ei p'uya, bi t'øtra güenda ngue hønse yø n'yoh̄u, ya ni ma da z'u'i cat'a mahuah̄i.

⁵ Mi hyaxp'uya, bi mpeti yø hmu yø mmäcja p'u Jerusalén, co 'nē'u yø n'yoh̄u 'bet'o ngue yø judío, ni n'yoh̄u yø xännbate ngue ra ley. ⁶ Ni n'yoh̄u na ra Anás rá hmu mmäcja. Ni n'yoh̄u ra Caifás, 'nēhra Xuua 'nēhra Alejandro. 'Nē gätho yø mēni ya yø hmu mmäcja ni n'yoh̄u. ⁷ A nuya p'uya, bi manda ngue bá ts'i ra Bedu 'nēhra Xuua, bi ma ma'bä'mi p'u made ngue da t'ørpa ra nt'änni. Mi 'yännb'uya, bi 'yēmbi:

—¿Te'o bi 'da'auí ra nt'edi'a te guí øt'ui n'yø, ogue te'o bi 'da'auí ra ts'edi ngue gui øt'ui tengü na ra hya na? —bi 'yēmbi.

⁸ Nuna ra Bedu ts'o p'uya, ra Espiritu Santo di hatra ts'edi bi 'yēmbya yauí p'uya:

—Agué n'yø'ah̄u, nuya yø n'yoh̄u di manda ua ja ra hnini, da guehyø n'yoh̄u 'bet'o ngue yø judío. ⁹ Guí änga'be ha bi nja'a ra nho dá ørpä'be na ra n'yoh̄u mi'u, ngue ha bi njap'u i yani. ¹⁰ A nuyá, ga xi'ah̄u ha bi nja, n'namhma ngue da badj gätho yø judío. Nuna ra n'yoh̄u 'b'cua bi yani conná ts'edi ra Jesucristo nuna ra mmēngu Nazaret. Guehna ra Jesucristo gá cuathu ra pont'i ngue bi tho na. Pe Oja bi japi bi bennate p'u bi t'ägüi. Conná guehna ya, ni hmi ni dāhu p'u bi yanna ra n'yoh̄u 'b'cua.

¹¹ Gá 'yøth̄u tengutho yø gado 'mø bi 'yēn'a n'na nguadi n'na ra do, embi ngue hingui ho. Pe m'mēfa p'uya, guehna da gohi ngue

brá 'bebo p'u brá fahra jado na. Guí njathu p'uya, hingá nu manho ra Jesús. Pe guehna rá thanhni Oja na. ¹² Hijnom man'na da zä gdá nyamhma. Porque bá sän'Oja ngue nuya ja ra ximhäi, hønra Jesús ja rá ts'edi da yanju.

¹³ Nu'u yø n'yoh̄u di manda p'u ja ra nija p'uya, bi nu te øtra Bedu 'nēhra Xuua ngue ya manzaqui. 'Nē pahyø ja'i ngue nuya yø n'yoh̄u ya, himbi ma ra xädi, i embyø ja'i ngue hinte padj. Janangue di 'yøtho. Pe pahyø ja'i ngue mi n'youi mam'met'o ra Jesús. ¹⁴ I nnu yø ja'i p'uya, ngue 'dap'u 'b'hm̄u na ra n'yoh̄u mará dogua ya xi zä. Ya hingui säp'u da 'yēmbyø ja'i ngue ra fehni'a te bi nja. ¹⁵ Bi xi p'uya ngue bi ma bá m'mä'athi, mente bi nhēcahya, bi zänni te da japi. ¹⁶ Di n'yēmbi:

—¿Te 'be'a ga japhu ya yø n'yoh̄u 'youa dí 'b'hm̄u? Porque gätho yø mmēngu Jerusalén, ya padj ngue hijnonda zä da 'yøt'a te bi 'yøt'e. Ya hingui sä ga emhma ngue himma juani'a te bi 'yøt'e. ¹⁷ A nuyá, ma ga pihma ya, n'namhma ngue hinnj mantho da manna hya p'u ha 'b'hyø ja'i. Ma ga xihma ya ngue ra pa di map'u, ya hinnj mantho da xihyø ja'i hanja na ra Jesús.

¹⁸ Mi juadi bi nhēcahya yø ja'i p'uya, bi zonhni ngue bi 'yēmbi:

—A nuyá n'yø'auí, 'yo høngui xihma ra hya yø ja'i ya. 'Yoni mantho høngui xännbahu yø ja'i rá hya ra Jesús.

¹⁹ Mi dahra Bedu 'nēhra Xuua, bi 'yēmbi:

—Damj hyacju xanho ra güenda ya. ¿Ua guí haxu njuani ngue da nu manho Oja ngue go di nja'a te guí mmamhma ya'mø, hingo di nja'a te mman'Oja 'mø? ²⁰ Nuna ra Jesús, jatho ngue ga mmamhmagä'be'a te dá nu'be bi 'yøt'e, 'nē'a te dá ø'be bi ma.

²¹ Høntho juadi bi pidi, bi thø p'uya. Porque ya himbi dini ha xtí japi ngue xta ngot'i. Porque supi di mbøcue ya yø ja'i espabi Oja ngue te xi nja. ²² A nuna ra dogua xi t'øthe conná ts'edi Oja, i tho'a nyote nje ya 'b'ui.

Bi 'yäprä ts'edi Oja yø 'yēc'ei ngue hñdi nsu.

²³ Nu'mø mi ma mathøgue ra Bedu 'nēhra Xuua, bi map'u 'b'hyø amigo. Bi xifi gätho'a

te xi manyø hmu yø mmäcja, 'nɛ'u yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. ²⁴ Nu'mø mi 'yø'a te si p'uya, 'da i mmat'Ojatho, bi 'yɛna:

—Ma Oja'i, gue'e grá Oja gá hoqui te gá bí ja maya, gá hocra häi, gá hocra jathe, gá hoqui gätho yø cosa i ja. ²⁵ Nu'i ma Oja'i, conna Espiritu Santo gá japni mɛfi ra David ngue bi man'a te guí nne guí mma, porque ra David bi 'yɛna: “¿Hanja ngue mbøcue yø ja'i 'bup'u ja yø nación? 'Nɛ hĩndi nja'a te sänni di nja. ²⁶ Di mpɛti yø dast'abi p'u ja yø nación. Da guehyø ts'at'abi 'bup'u ja yø hnini 'da'igu sänni. I sɛ Oja 'nɛ sambabi'a ra Cristo bá ɛts'i”, bi 'yɛnna David. ²⁷ Porque majuanĩ ngue nuua ja ra hnini Jerusalén, nuna ra dast'abi Herodes conna Poncio Pilato, conyø judío, conyø ja'i hĩngyø judío, gá bi mpɛti, bi nhɛcahya ngue sɛ'a ni maça Ts'ant'u Jesús guá ɛts'i. ²⁸ Pɛ nuna ra hya bi 'yøtyø dast'abi, ya manjam'møtho xcá manna ra hya mi ja ngue di nja. ²⁹ A nuya grá Hmu, ya guí nnu te gui pite yø ja'i ya. Damĩ hacje ra ts'edi ya, n'namhma ngue hĩndi nsu ni mɛfi da mamp'a'i ni hya. ³⁰ Conni ts'edi damĩ 'yøt'e ngue da zä'u to xan'u. Damĩ 'yuhyø hmɛya, ngue di nja yø milagro 'mø ts'o'a ni maça Ts'ant'u Jesús.

³¹ Høntho bi juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, bi 'yan'a häi p'u xi mpɛti yø ja'i. Gá bi zä yø ja'i ngue di hatra ts'edi ra Espiritu Santo. Ya hĩngui su da mambrá hya Oja p'uya.

Nu'a te pɛs'yø ja'i, gá 'da gui mmetitho.

³² Gätho yø 'yɛc'ɛi, 'bui tengutho 'mø ngue da n'na nc'ɛitho. 'Da'igu øt'e, 'da'igu mbɛni. Ni xinga n'na nc'ɛi ngue da 'yɛna jase rá mmeti. Nu te gá pɛts'i, gá comhmi. ³³ A nuya yø representante p'uya, gá ha ra ts'edi di ja majuanĩ ngue bi bɛnnate ra Hmu Jesús. Nuna Oja, man'na bi unna njapi. ³⁴ Yø 'yɛc'ɛi p'uya, hĩnjo'o ngue da hĩnyu te da hyoni. Porque nu to gá ja yø häi, ogue yø ngu, i pä ngue di unna mɛnyu ngue ma darpi yø ja'i. ³⁵ Nu'mø bi zøp'u 'buhyø representante ra Cristo, di dāpra mɛnyu. Go di darpabi yø ja'i ya p'uya, n'na ngu n'na yø ja'i ma t'unni'a te honi.

³⁶ Mi 'bup'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra José. Guehna n'na ra levita na ngue ra mmɛngu Chipre. A nu'u yø representante ra Cristo p'uya, gui hutĩ ngue ra Bernabé. I

nne da ma ngue n'na ra n'yohu di hojpa yø mmui yø mmic'ɛiui. ³⁷ Nuna ra José p'uya, bi mä n'na rá häi mi ja. Bi dāpra mɛnyu yø representante ngue di dat'i.

5

Ra ts'oqui bi 'yøtra Ananías 'nɛhra Safira.

¹ Nuna n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Ananías conna Safira rá xisu, bi mä n'na rá häi ya p'uya. ² Pɛ bi hyaca n'na parte ra mɛnyu i mä rá häi, co 'nɛhrá xisu bi badi. Nuna man'na parte p'uya, bi dāpyø representante ra Cristo, tengutho 'mø ngue hĩnte xta hyaqui. ³ Ra Bɛdu p'uya bi 'yɛmbi:

—Ague Ananías, ¿hanja ngue di cants'a ni n'yomfɛni ra zithu ngue guí nne gui hyätra Espiritu Santo? Porque gá hyacra mɛnyu guí pä ni häi. ⁴ Xina ra häi, ¿uangui ni mmeti na? Ya gá pä, 'nɛ mi o ni 'yɛ ra mɛnyu, uangui xqui 'yøt'e te guí nne. ¿Hanja ngue gá bɛni guí mmanna fehni? Hĩngyø ja'i'u guí nne gui hyäti, sinoque Oja guí nne gui hyäti —bi 'yɛmbi.

⁵ Ngu i 'yøhna ra hya bi sihra Ananías, 'bɛxpi du, bi dā p'uya. Gá bi 'yɛmmɛi bi nsu ya yø ja'i bi badi te bi nja. ⁶ Bi nangui 'da yø n'yohu mi 'bup'u, bi 'uennbabi rá do'yo ra ánima, bi hyats'i bá ägui.

⁷ Mi thogui comma nyu ora p'uya, bi yat'ambo na ra Safira rá xisu ra ánima. Pɛ hĩngui padi te xi nja. ⁸ Ra Bɛdu p'uya, bi 'yɛmbi:

—Damĩ xiqui, ¿ua gue'a guí pä ni häiui'a ra hya xa hmangua mahɛ'mø, uague hĩn'na?

Mi dahra Safira, bi 'yɛna:

—Ahá, gue'a dá pä'be'a —bi 'yɛna.

⁹ Ra Bɛdu p'uya bi 'yɛmbra xisu:

—¿Hanja ngue ya xcuá nhɛcahya ngue gui hyär'mahyau ra Espiritu Santo? 'Bāp'u goxthi'u to xpá 'yāc'a'i ni damme. 'Nɛ mahonda hyaxa'i ya ngue guá n'yägui —bi 'yɛmbi.

¹⁰ 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi dahra xisu p'u mi yau ra Bɛdu, ngue bi du. Mi yat'ambo yø 'yāte p'uya, mahombi dinĩ ngue ya xi du ra xisu. Bá jujpaya, bi ma bá ägui 'dap'u bi 'youi rá damme. ¹¹ Gá bi nsu yø 'yɛc'ɛi. Ximmangu'u hĩngyø 'yɛc'ɛi p'uya, xquet'a bi nsu mø mi 'yø'a te bi nja.

Xangu yø milagro bi nja.

12 Nup'u ja ra ngun'yu ni hu ngue ra Salomón, ja bi mpeti p'u xangu yø 'yεc'ei. Nuya yø representante ra Cristo p'uya, 'dama 'dan'yo yø hmεya bi 'yutyø ja'i, porque h̄injongui s̄a da 'yøtyø milagro bi 'yørbu bi mpeti yø ja'i. 13 Madague'a h̄ingui cuarbu 'b̄ahyø 'yεc'ei ya yø ja'i h̄ingyø 'yεc'ei, pe nnu manho yø 'yεc'ei, h̄ingui sai. 14 Man'na man'na ni hyuxta yø ja'i bi 'yεc'ei ra Jesús. Yø n'yohu, yø xisu bi 'yεc'ei. 15 Asta bi jacyø d̄arquēhi yø ja'i ngue pop'u ja yø caye. 'Bu'o bá oxyø t'ots'i, 'bu'o bá oxyø f̄idi, i nnepyø ja'i ngue nu'mø bi thop'u ra Bēdu, madrá xahatho d̄i nthēui ra d̄arquēhi, 'bexi s̄a ra n'u hεmbi. 16 Nu'u yø h̄ini guerpatho bi ja, bá εhyø ja'i bi zø'a Jerusalén. Bá du yø d̄arquēhi, bá du yø ndunthi. Pe ḡa bi t'øthe.

Bi n'ofädi yø representante ra Cristo.

17 Nuna ra hmu yø mmäcja p'uya, ḡatho ya mi'da yø n'yohu, nuya ja yø nt'εc'ei ni hu ngue yø saduceo, ḡa bi nseyä 'mø mi nu ngue xandøngu yø ja'i n'youi ya yø representante ra Cristo. 18 Bi ma mabent'i ya yø representante p'uya, bi jot'i. 19 Pe rá anxε Oja p'uya, bi xocra goxthi f̄adi 'mø minxui ngue bá j̄equi. Bi 'yεmbi:

20 —Ni mε ya, ni m'mähmi p'u ja rá nija di mpeti yø judío. Dami xihmi yø ja'i hanja na ra hya ngue ra 'da'yo te.

21 Nu'u yø representante ra Cristo 'mø mi 'yøhna ra hya bi xihra anxε, bi ma mxud̄itho p'u ja ra nija ngue bi x̄annba ra hya yø ja'i. Nu'a ra ora εbi mman̄a hya p'u ja ra nija p'uya, ja bi øt'a junta'u yø hmu yø mmäcja. Bi petyø n'yohu di manda p'u ja ra nija. Ja bi manda ngue da njacyø ofädi p'uya. 22 Pe nu'mø mi zøp'u ja ra f̄adi'u yø policia, ya h̄imbi d̄imp'u yø ofädi. Bá pennbaya, bi ma ngue ya h̄injo'o p'u yø ofädi. 23 Bi 'yεna:

—Dá tingähe ngue n'nøt'e xanho ra f̄adi, 'b̄ap'u yø mädi p'u ja ra goxthi. Pe nu'mø ma xocähe ra goxthi p'uya, ya h̄indá tingähe p'u mbo yø ofädi.

24 Mi 'yøhyø hmu yø mmäcja na te xi nja p'uya, 'nε'a rá hmu'u yø n'yohu ja yø 'bēfi p'u ja ra nija, ngue h̄injo'o p'u yø ofädi, di n'yεmbaya:

—¿Xø Hague xpí bøn'u p'uya? —di n'yεmbi.

25 Nu'a ra ora'a p'uya, bi zø'a n'na nc'ei, bi 'yεmbi:

—Nu'u yø n'yohu ḡa cothu f̄adi 'mø minde, ya bi 'b̄ap'u ja ra nija. Bi x̄annba ra hya yø ja'i —bi 'yεmbi.

26 Nu'a rá hmu yø policia p'uya, bi mähä'u yø mm̄ipoliciaui ngue da si'u yø representante ra Cristo. Pe h̄imbi un̄i, porque su da m̄ando yø ja'i. 27 Nu'mø mamba ts'i'u yø representante ra Cristo p'uya, bi ma ma'bä'mi p'u ja ra junta. Nu'a ra hmu mmäcja bi 'yεmbi:

28 —¿Ua h̄ingui øhm̄a ra hya, uangui dá hεc'ahe ngue nu'a rá hya ra Jesús, ya h̄inni mantho guí x̄annbah̄u yø ja'i? A nuya ḡatho ra h̄ini Jerusalén, ya xcä s̄innbah̄'a ra hya guí x̄annbateh̄u ya. 'Nε guí εmh̄m̄u ngue go ma ts'oquigähe p'u bi du na ra n'yohu guí mm̄amh̄m̄u.

29 Mi dahra Bēdu p'uya, co 'nε'u mi'da yø representante, bi 'yεna:

—Nugähe d̄i εmh̄me ngue jatho da t'εc'ei te mman'Oja, h̄inda gue'a ngue yø ja'itho da t'εc'ei bi yø hya. 30 Nuna ra Jesús d̄i mm̄angähe ya, guehna ḡa cuathu ra pont'i ngue bi du na. Pe nuna Oja mi thanne ma mboxitah̄u, bi japi ngue bi b̄enna. 31 Oja p'uya, bi zixpu bi ja rá n'yei na ra Jesús, guehna bi 'yεts'i ngue di ndast'abi ngue da yanyø ja'i na. A nuyá, nuya yø judío, mat'unn̄i ra tiempo ngue da hyep'u ra nts'o ḡa 'yo, n'namh̄ma ngue di mpunnba yø ts'oqui. 32 Guesε ra Esp̄iritu Santo di ja majuan̄i na ra hya na. Da guecähe p'uya, xquet'a d̄adi jahe majuan̄i na ra hya na. Nuna ra Esp̄iritu Santo p'uya, guehna bá pennbabi Oja'u yø ja'i bi 'yεc'ei bi rá hya na.

33 Mi 'yøhna ra hya bi si p'uya, januan̄i ngue bi mbøcue. Bi ne ngue xta hyopyø representante ra Cristo. 34 Nup'u 'b̄ahyø mmäcja, n'youi p'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Gamaliel, ja rá nt'εc'ei ngue ra fariseo 'nε ra x̄annbate ngue ra ley. 'Nε ḡa nnu mansu yø ja'i na ra Gamaliel. Bi m'mä p'uya, bi manda ngue bi njcathi n'na ts'μquits'u ya yø representante ra Cristo.

35 Bi 'yεmbyø ja'i na ra Gamaliel:

—Ague gyø judío'u, dami n'yomfēni te guí nne guí 'yørpah̄u ya yø n'yohu 'b̄ucua.

36 Dami b̄emh̄m̄u te bi nja 'mø yø pa xa

thogui ngue mi 'yonna hya ra Teudas. Bi 'yena ngue maguesε, 'ne bi denni comma goho ciento nja'i. Mi za mi tho p'uya, ga bi n'uen'ua mi tenni. Bi m'mep'ua ra hya p'uya. ³⁷ M'mefa p'uya, nu'mo mi nja ra censo, mahombi 'yonna hya ra Judas nu'a ra mmengu Galilea. Xquet'a xangu to bi dennba ra hya. A nu'mo mi tho, ga bi n'ueni to mi tenni. ³⁸ Janangue dami hyehma p'uya yø n'yohu 'bucua. 'Yo gadi nthint'i ngue gui sūhma. Porque nu'mo yø hyase'a ra hya i mma, di m'mehyo hya 'mo. ³⁹ Pe nu'mo ngue ra hya Oja i mmamp'uya, hinda za gui hejpahe te mmam'mo. Man'na n'yo mi 'yøthu ngue go ga cohma ngue ma nsuihu Oja.

⁴⁰ Gä bi nu manho yø ja'i te bi manna Gamaliel. Bi ma macut'i mbo ya yø representante ra Cristo p'uya ngue bi 'bei. Bi xi p'uya ngue ya hinni mantho da xihyo ja'i hanja na ra hya ra Jesús. Bi tho p'uya. ⁴¹ Mi bomp'ua ja ra junta'ua yø representante ra Cristo p'uya, di johya ngue ya bi za ra n'ua conná nguehra Jesús. ⁴² N'na pa ngu n'na pa hingui säya bi xänbäte p'ua ja ra nija di mpeti yø judío, 'nep'ua ja yø ngu i mmanna Jesucristo p'ua ni ma.

6

Bi t'exi yoto nja'i ngue di nfäxte.

¹ Nu'ua yø pa'ua p'uya, man'na man'na ni hyuxtho'a gangu yø 'yεc'ei. Nu'ua ga ya ra hya ngue ra griego p'uya, bi mudi bi za'ua yø judío ga ya ra hya ngue ra ebreo. I ena ngue hingui t'orpabi masu xanho'ua yø 'danxu 'mo ma dat'i ra hme n'na pa ngu n'na pa. ² Janangue nu'ua 'dema yoho yø representante ra Cristo p'uya, bi peti gätho'ua yø 'yεc'ei, bi 'yεmbi:

—Hinda za'a ngue go ga hecähe p'ua'ua nnä mangähe ra hya Oja, ngue gui 'yεmhma ngue 'bet'o go ga ørpahe masu p'ua ja ra nts'ihmε. ³ Janangue nu'ua ma zi cu'ahu, nu'ua ha dí 'bahma ya, dami hyomhma yoto yø n'yohu da ma mafäti na ra 'befi na. Pe gue da gue'ua yø n'yohu bá dinna hya, 'ne nnu mansu gätho yø ja'i, 'ne dadi nequi ngue n'youi ra Espiritu Santo. ⁴ A nugähe p'uya, ga siguegähe ra mhmat'Oja, 'ne ga nxänbähe yø ja'i rá hya Oja.

⁵ Gä 'da'igu bi mamp'uya. Bi than'na ra Teba p'uya, ngue da t'ets'i. Guehna n'na ra n'yohu xanzaqui rá nt'εc'ei, 'ne n'youi ra Espiritu Santo. Conna Lipe bi thanhni, ra Prócoro, ra Nicanor, ra Timón, ra Parmenas, ra Nicolás nuna ra mmengu Antioquía, guehna ya xi 'yεc'ei bi m'met'o yø nt'εc'ei yø judío na. ⁶ Nu'ua yø n'yohu bi thanbäya, bi ts'ixpa 'bähyø representante ra Cristo ngue bi marpabi Oja. Nu'ua yoto nja'i bi t'unyø cargo, bi japyø 'ye p'ua ja yø ya.

⁷ Rá hya Oja p'uya, man'na ni ma mayonitho. Man'na ni 'yεc'eitho yø ja'i p'ua ja ra hnini Jerusalén. Xquet'a xangu yø mmäcja bi nu manho ra hya, 'ne bi 'yεc'ei.

Bi ma mabent'i ra Teba ngue bi tho.

⁸ Xandøngu rá njapi Oja bi unna Teba, ngue yø hme ya bi 'yørbu 'bähyø ja'i. Nu'ua yø milagro bi 'yøt'e, hincjungi sä da 'yøt'e. ⁹ Bi mudi bi njuntui ra Teba ya yø n'yohu pap'ua ja rá nija yø judío ni hu ngue ra Libertos, 'nehya yø judío ngue yø mmengu Cirene, 'nehya yø mmengu Alejandría, 'nehya yø mmengu Cilicia, 'nehya yø mmengu Asia, ga tønhmahya ra Teba. ¹⁰ Pe himbi za xtä ndäpja rá hya, porque ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya mmanna Teba. ¹¹ Asta bi dahra menyü 'da p'uya, sifi ngue da ma ngue xi 'yøde ngue ya mants'o ra Teba ngue sūhra Moisés, 'ne sū Oja. ¹² Janangue bi yans'yø ja'i p'uya, bi mpeti yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío, 'nehyo xänbäte ngue ra ley. Bi bent'i, bi zixpa bi nja ra junta. ¹³ Bi t'exyo ja'i da manyø fehni p'uya, bi 'yεna:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, hingui säya ngue nnømman'ua ra maca nija ja ua, 'ne nnømman'ubi rá ley Oja. ¹⁴ Ya xtä øcähe te mmanna ngue nuna ra Jesús ra mmengu Nazaret, embi ngue da demhra nija 'na. 'Ne embi ngue di pähyø costumbre bi zogähu ra Moisés.

¹⁵ Nu to ga mi hup'ua ja ra junta p'uya, hejpahe rá hmi ra Teba ngue entho rá hmi n'na rá anxε Oja.

7

Bi zohyo nsuiui ra Teba.

¹ Nu'a rá hmu yø mmäcja p'uya bi 'yεmbi:

—¿Ua majuaní'a si'a'i ya n'yø? —bi 'yɛmbi.

² Mí dahra Teba p'uya, bi 'yɛna:

—Ague n'yø'ah, dami 'yøhm na ra hya ga mmangä ya. Nunä ma mboxitah ra Abraham, nu'mø mi m'mu p'u ja ra häi Mesopotamia, tobe himmaní map'u ja ra häi Harán, bi nthœui na Oja magues. ³ Oja bi 'yɛmbi: “Dami sop'u ni häi ya, gätho'u ni mɛni da gop'u. Guímmar'u ja ra häi ga xi'i”, bi 'yɛmbi. ⁴ Nunä ra Abraham, bá pømp'u ja rá häi ni hu ngue Caldea mi 'bui. Bi ma, i m'mu p'u Harán. M'mefa p'uya, bi du rá papá. Oja p'uya, bi xihra Abraham ngue bá ɛcua ja ra häi dí 'buhmu ya. ⁵ Pɛ nu'mø mamba ɛhɛ, ni xinga n'na xœqui xtí unna ra häi ja ua. Ni xinga guerp'u di 'bämra gua xtí unni. Pɛ madague'a, nunä Oja bi yarpí ngue di unni gätho na ra häi ja ua. A nu'mø bi du p'uya, da gohmi yø basi. Nu'u yø pa'u p'uya, tobe him maní m'muhyø basi ra Abraham. ⁶ Nunä Oja bi 'yɛmbrä Abraham, “Nu'u ni mbom'meto, goho ciento njeya daní m'mup'u ja n'na ra 'dan'yo häi. Ja da ma ma'uni p'u, porque jatho da 'yøtra 'bœfi di manda yø hmu”. ⁷ Pɛ Oja bi 'yɛmbi: “Ga haspagä ra güenda ya yø ja'i da 'yøt'e ngue yø hmu. M'mefa p'uya, da ɛcua ya ma ja'i ngue da dannegui”, bi 'yɛn'Oja. ⁸ Nunä Oja bi gohmi n'na ra cohi ra Abraham, bi xifi ngue da thejpa n'na xœqui ra xifani rá do'yo yø ts'unt'u 'mø bi m'mai. Gue'a ni hu ngue ra circuncisión, guehna da nœpa hmɛya na ngue'a ra cohi bi 'yøt'e. Janangue nu'mø mi m'muhra Isaac, bi mɛpya 'mø mi gua'a nhyato ma pa. Nunä ra Isaac xquet'a ngu'a bi 'yørmø mi m'muhrá ts'unt'u ni hu ngue ra Jacob. Nunä ra Jacob xquet'a ngu'a bi japyä 'de'ma yoho yø ts'unt'u bi m'mu'a m'mefa, guehya yø xita ya ngue yø judío.

⁹ Nuya yø ts'unt'u ra Jacob, gä bi ɛyabi na ra José yø n'yohu. Janangue bi 'bä na ra José p'uya, bi danyø ja'i maní ma Egipto. Pɛ ra José, bi mäx Oja. ¹⁰ Nu hangu ra n'u bi zä ra José, bi yan'Oja. 'Nɛ bi unnä n'yomfɛni xanho. Bi 'yøt'Oja ngue bi nu manho ra José na ra Faraón. Nunä ra Faraón marä dast'abi p'u ja ra häi Egipto, guehna bi 'yɛxra José ngue di manda p'u Egipto na, 'nɛ bi 'yɛts'i ngue bi mandabi p'u ja rá ngu.

¹¹ N'na ra pa p'uya, bi nja ra ot'i p'u ja ra häi Egipto, 'nɛp'u ja ra häi Canaán bi nja ra ot'i. Nduummæitho te bi nja. A nu'u ma mboxitah p'uya, hinha tini te da zi. ¹² Ngu i 'yøde ngue bí ja te da ts'i p'u ja ra häi Egipto, bi mɛnhyø ts'unt'u ngue da tu ra trigo. Ya rá mæditho na ra 'yogui na p'uya. ¹³ Rá yondi bi ma p'uya, ya bá mpate'u yø n'yohu ra José p'uya. Ya bá mmɛya ra Faraón ngue te'o yø mɛni ra José p'uya. ¹⁴ Bi manda na ra José ngue bá ts'innbabi rá papá Jacob, gätho'u mi'da yø mɛni bá ts'i, hyate ma'de'ma cæt'a nja'i mi sædi ngue gätho. ¹⁵ Janangue bi njarp'u ngue i mpa Egipto ra Jacob. Ja bá tup'u p'uya. Xquet'a 'nɛ'u 'de'ma yoho yø ts'unt'u bá tup'u. ¹⁶ Pɛ himbä t'äp'u Egipto 'mø mi du, porque nuya yø ts'unt'u ra Hamor ngue yø mmɛngu Siquem, ya xi mä n'na ra panteón ngue xi danna Abraham, ja i thuxpu ngue bá t'ägui.

¹⁷ Pɛ ɛna bi ba'mø ni ma da zonna pa di nja'a ra hya xi yarpabi Oja ra Abraham, mathoguiho bi nxandyø judío p'u Egipto. ¹⁸ Nup'u Egipto, bi m'mu'a m'mefa n'na ra dast'abi ngue himbi badí te'o na ra José. ¹⁹ Nunä ra dast'abi na, bi nu man'u ya ma mboxitah. Bi japi ngue da 'yɛnyø basi 'mø bi m'mai, n'namhma da du. ²⁰ Gue'u yø pa'u p'uya, ngue bi mihra Moisés. Guehna n'na ra zits'unt'u bi nu manho Oja. Pɛ hõnda nhyushna bi zi rá mamá p'u ja rá ngu. ²¹ Nu'mø mi 'yɛmp'uya, nunä rá t'ixu ra Faraón guesɛ na bi hyaxra 'uene ngue bi tede tengutho 'mø drá basi. ²² Nunä ra Moisés, gä bi barpabi yø mfaði yø mmɛngu Egipto. 'Nɛ bi 'yɛhra pa ngue bi zedi te bi ma. 'Nɛ paði xanho ha di japi te da 'yøt'e.

²³ Nu'mø mi gua'a nyote njeya 'buhra Moisés, bi zo rá mmæi ngue da ma di zengua ya yø judío ngue yø mɛni. ²⁴ Mí zømp'u 'buhyø mɛni p'uya, bi nu n'na ra mmɛngu Egipto ngue di unnbabi n'na rá mɛni. Bi cospabi'a te mi ørbuya, pɛ bi hyo'a ra mmɛngu Egipto. ²⁵ Nunä ra Moisés bi 'yɛna ngue di mmɛya'u yø mɛni ngue bi mɛnnbabi Oja ngue da yaní para ngue da ma mathøgue p'u sä ra n'u. Pɛ himbi mmɛya yø judío te t'ørpabi. ²⁶ Mí hyaxpaya, nunä ra Moisés bi dimmi yo nc'ei yø judío ngue

di ndunse. Bi hejpa p'uya, i nnepe ngue di nhyegui, bi 'yεmbi: “Ague n'yø'aui, gadi mmεnui. ¿Hanja ngue gadi ndunseui?” bi 'yεmbi. ²⁷ Nu'a mi pate p'uya, bi nōnhna Moisés, bi 'yεmbi: “¿Te'o bi 'yεxa'i ngue gui nts'ut'abi, ngue gui hyasca'be ra güenda?” ²⁸ ¿Ua guí nne gui hyogui tengutho gá japa n'na n'c'ei ra mmεngu ua Egipto mande?” bi 'yεmbi. ²⁹ Mi 'yøhra Moisés ngue t'εmbi xi nhote, bi 'dagui, i map'u ja ra häi Madián. Ja i m'map'u p'uya, 'nε ja bá mip'u yoho yø ts'ant'u.

³⁰ Nuna ra Moisés, mi gua'a nyote njeya ngue 'bap'u Madián. Nup'u ja ra dapo jonna t'øhø Sinai, bi nu n'na ra ndat'o ngue tøhra sibi. Ja bá nyap'u rá anxε Oja p'uya. ³¹ Nu'mø mi hyetra sibi ra Moisés, di 'yøtho hanja'a te bi nu. Bi guarbaya ngue da nu xanho. Bá nya Oja p'uya, bi 'yεmbi: ³² “Guecä drá Oja mi thannegä ni mboxita Abraham. Drá Ojagä ngue ra Isaac, drá Ojagä ngue ra Jacob”, bi 'yεn'Oja. Pε asta huacra Moisés ngue bi nsu. Ya hingui ha nzammui ngue da hyeti xanho. ³³ Bi 'yεn'Oja p'uya: “Damí c'ojhni thixfani, porque nuaa guí 'bäi, ra ndaxcahäi ua. ³⁴ Dí nnugä ra n'u i thohma ja'igä rá m'mu'a Egipto. Dí ø'mø dants'i. Dá εcä ya ngue ga nyani n'namhma ngue da ma mathøgue. Ague Moisés, dí nne ga pen'na'i Egipto ya” —bi 'yεmbi.

³⁵ Madague'a himbi nu manho m'met'o yø judío na ra Moisés ngue xi 'yεmbi: “¿Te'o xpá 'yεxa'i ngue guí nts'ut'abi, ngue guí hyasca'be ra güenda?” xi 'yεmbi, pε guehna bi 'yεx Oja ngue dyø hmu yø ja'i nuya da jauqui. Nguna bi xihra anxε bi nup'u ja ra ndat'o mi danzø. ³⁶ Nuna ra Moisés, guehna bá jajpa ja ra häi Egipto ma mboxitahua na. Ja bá up'u yø hmεya ngue yø milagro bi 'yøt'e, tengutho bi 'yørbu ja ra Thenga Jathe. Bi 'yøtyø milagro mente bi n'yo dapo nyote njeya. ³⁷ Nuna ra Moisés bi xihyø ja'i, bi 'yεmbi: “Nuna Oja, da 'yεxa n'na ra pøngahya ngue yø judío tengutho bi jacä. Nuna ra pøngahya na p'uya, damí 'yøhma te gäma hya da xi'ahua”, bi 'yεmbi. ³⁸ Guehna 'dap'u bi n'yohu yø ja'i p'u ja ra dapo na ra Moisés. 'Nε bi map'u ja ra t'øhø Sinai ngue bá nyauí rá anxε Oja. Ja bá sip'u rá hya Oja

p'uya. Bá εp'u 'buhma mboxitahua ngue di thojpabi na ra hya bá sifi, guehna ra hya bi t'unni ngue di thogahua naya.

³⁹ Pε ma mboxitahua himbi 'yεc'ei na ra hya bi manna Moisés. Bi mespatho te bi ma, sinoque bi ne xtabá mmenga Egipto mahøn'a. ⁴⁰ Bi 'yεmbyø ja'i ra Aarón: “Ague Aarón, dí nnegähe ngue gui hocyø dahmu di m'met'o p'u gdá mähä. Porque nuna ra Moisés bá jugahua p'u ja ra häi Egipto, hindí pahma te bá jana”, bi 'yεmbi. ⁴¹ Bi hoca n'na ra dahmu ngue ra t'andani p'uya. 'Nε bi hyo yø mbo'øni ngue bi 'yørpä ra 'bøt'e ra dahmu. Di johya yø ja'i ngue ya bi hocra dahmu da danne. ⁴² Nuna Oja p'uya, bi hyep'u yø ja'i. Bi unna 'yu yø ja'i ngue yø sø bí ja maya, gä ørpä yø dahmu ngue thanne. Ngu'a nt'ot'i p'u ja ra libro bi 'yotyø pøngahya Oja ngue εna: “Ague gyø judío, mente gá n'yo dapohua nyote njeya, ¿ua gá hyocju yø mbo'øni ngue gá 'yø'ni 'bøt'ehua? Nu'á, hin'na'a. ⁴³ Hante gue nup'u gni mähä, gadi 'yonnbahua rá ngu ra dahmu Moloc, 'nε gui tuhua n'na ra dahmu ngue ra sø ni hu ngue ra Renfán. Guehya yø dahmu gadi hocse guí thannehua. Janangue nuyá, ga høn'ahua thip'u ja ra häi guí 'buhma ya, gdá pen'nahua man'na rá nguep'u ngue ra häi Babilonia”, bi 'yεna.

⁴⁴ Bi sigue bi nya ra Teba p'uya, bi 'yεna:

—Nup'u ja ra dapo, nuya ma mboxitahua mi ja n'na ra ngun'ulu ngue mi nnøpa nija yø ja'i. Ja pεspu yø xindo nt'ot'i rá ley Oja. Nuna ra ngun'ulu p'uya, bi xi Oja ra Moisés ngue da 'yøt'e tengutho ra forma xi 'yuti. ⁴⁵ Nuna ra ngun'ulu di pont'a cohmi. Nu'mø mamba ehra Josué bá n'youi ma mboxitahua, go bi søcua ra ngun'ulu ua dí 'buhma'ua ya. Mi zøhø bi hyannba yø häi yø 'dan'yo ja'i mi 'bucua. Guehna Oja bi hyøn'athi yø mmehäi. Bi nja ra ngun'ulu asta gue'mø mi m'mahra dast'abi David. ⁴⁶ Nuna ra David, xangu rá mate Oja bi dinnbi. Bi ne ngue xta hyø'a n'na ra nija, ngue rá ngu na rá Oja mi thanne ra Jacob. ⁴⁷ Pε go bi hyøhra nija na ra Salomón rá ts'ant'u ra David.

⁴⁸ A nuna Oja magueε, hingui 'bap'u ja yø nija di hocyø ja'ina. Porque rá pøngahya Oja bi 'yotra hya bi man'Oja ngue bi 'yεna:

49 “Dí hucä p'ua mahets'i ngue dadi manda. Nüua ja ra ximhäi p'uya, di nnøpa nhnets'i. ¿Te 'be'a mangu gui ena gui hogahua? Ogue ¿hapu gui emhmu ngue ga nsäyagä? 50 ¿Ua hindä hocä ya te gäma cosa i ja?” bi 'yεn'Oja.

51 Bi sigue bi zohyø ja'i ra Teba, bi 'yεmbi:
—Xandø nnaxi ni mmaihua. Ni guhua xancot'i, zant'a gui festhohua te mmanña Espiritu Santo. Tengutho bi 'yør'ma mbox-itahua, gui njathua p'uya. 52 Nüya ma mbox-itahua, gätho yø pøngahya Oja xa m'mai, gä xa nzai. 'Nε bi hyo'ua yø pøngahya bi xihyø ja'i ngue da εp'ua n'na nc'ei ngue gä ra nho da n'yo. A nüya, ya bá ε'a to bi man'ua yø pøngahya'ua. Pε gä dähua ngue bi tho. 53 Madague'a bá pεnse yø anxε Oja ngue bi 'da'ahua ra ley, pε hingui εc'eiua ra hya.

Ya bi tho ra Teba.

54 Nu'mø mi 'yøhyø ja'i na ra hya bi si p'uya, bi ndanzø yø mmaihua ngue ra cue, pets'i da zadra Teba. 55 Nuna ra Teba p'uya, di hatra ts'edi ra Espiritu Santo. Bi hyanma hets'i p'uya, bi hyandi ngue di yoxni Oja, 'nε bi hyandi ngue nup'ua ja ra n'yei Oja ja 'bap'ua ra Jesús. 56 Bi 'yεnna Teba p'uya:

—Dí handä ngue bi xohra c'ammahets'i. Nuna ra n'yohua bi 'yε mahets'i p'uya, ya 'bahua ja ra n'yei Oja na —bi 'yεna.

57 Bi mahra hmafi yø judío p'uya, bi gotyø gu, porque hingui nne da 'yøhna ra hya mmanña Teba. Bi nyuntyø ja'i p'uya ngue bi bent'i. 58 Bi gajma xøts'e ra hnini ngue bá pando. Nu'ua yø testigo xi manna fehni p'uya, bi gacyø tuhü ngue bi mörp'ua 'bä'a n'na ra n'yohua ni hü ngue ra Saulo. Bi mando ra Teba p'uya. 59 Mente 'bundo ra Teba p'uya, bi zo Oja, bi 'yεmbi:

—Ague ma Hmu'i Jesús, dadi dä'i ma te —bi 'yεmbi.

60 Bi ndantyøhmü p'uya, ra ndøts'edi bi 'yεna:

—Ague ma Hmu'i Jesús, 'yogui mbennbabi'a te ra ts'oqui øtya yø ja'i 'bucua.

Hontho bi man'a p'uya, bi dü.

8

Bi sigue ra Saulo ngue sahyø 'yεc'ei.

1 'Da'igu bi mammi ra Saulo'ua to bi hyo ra Teba. Nu'a ra pa'a p'uya, bi nanga n'na ra dasai p'ua Jerusalén ngue bi ts'ahyø 'yεc'ei. Gä bi n'uεnyø 'yεc'ei, i mpa mi'da yø hnini ra njap'ua ja ra häi Judea. I mpa 'da asta ra häi Samaria. Pε nüya yø representante ra Cristo himbi 'dahya. 2 Nüya yø n'yohua suprá xudi Oja, guehya bi 'yähra Teba ya. Janjuaní zoni ngue mbeni. 3 Pε di sigue ngue sahyø 'yεc'ei na ra Saulo. I huaxyø ngu, bi jacyø n'yohua 'nεhyø xisu ngue cot'i.

Bi ma ma'yoní ra hoga 'da'yo hya p'ua Samaria.

4 Nüya yø ja'i bi 'dap'ua Jerusalén, ndap'ua bi zä i mpa yø ja'i, pε gä mmanña hoga 'da'yo hya p'ua ni ma. 5 Nu'a ra Lipe guehna n'na nc'ei ra 'dagui na, i mpa p'ua ja n'na ra hnini ngue ra häi Samaria. Bi madi bi xihyø ja'i ra Cristo p'uya. 6 Bi mpeti gätho yø ja'i ngue øxra hya mmanña Lipe. Mi nü yø ja'i yø milagro bi 'yøtra Lipe p'uya. 7 Mi 'bap'ua xangu yø ja'i ngue yø ndunthi, pε gä bi t'øthe. Nu'mø xihyø ts'onthi ngue da hyep'ua yø ja'i n'youi, asta mafi. Xangu yø dogua bi 'yøthe, xangu yø ja'i tudyø gua bi 'yøthe. 8 Janangue gä di johya yø ja'i 'bap'ua ja ra hnini.

9 Nup'ua ja ra hnini, mi 'bap'ua n'na ra n'yohua ni hü ngue ra Simu. Mi hyatyø ja'i p'ua ja ra häi Samaria conná mfadi ngue ra magia, mi ena ngue magesε. 10 A nuna, dingüε dinnoho mi ørpa masu. Di n'yεmbyø ja'i: “Nuna ra Simu, janjuaní ngue n'youi rá ts'edi Oja na”, di n'yεmbi. 11 Mi t'ørpabi masu, porque ya rá ya'atho yø pa mi hätyø ja'i conná mfadi. 12 Pε ra Lipe bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i. Bi xihyø ja'i ha di njap'ua di zo rá 'yε Oja. 'Nε xifi hanja na ra Jesucristo. Nu'mø mi t'εc'ei'a te bi manna Lipe p'uya, yø n'yohua yø xisu bi nxixya. 13 Xquet'a 'nεhra Simu bi 'yεc'ei ra hya 'nε bi nxixya. Asta ya hingui nne da hεhra Lipe na ra Simu. Di 'yøtho 'mø bi nü yø milagro øtra Lipe.

14 Mi 'yøhyø representante ra Cristo mi 'bä'a Jerusalén ngue ya 'nεp'ua Samaria xi t'εc'ei rá hya Oja. Ja i 'bennba ra Bedu 'nεhra Xuua p'uya. 15 Nu'mø mi zømp'ua Samaria'ua bi 'benhni, bi marpabi Oja yø 'yεc'ei ngue nnepe di n'youi ra Espiritu Santo. 16 Porque

tobe hinga n'na nc'ei mi n'youi ra Espiritu Santo. Sinoque hontho xi nxixya para ngue da fadi ngue ec'ei ra Hmu Jesús. ¹⁷ Ra Bedu 'nehra Xuua, nu'mo mi japyo 'ye p'ua ja yo ya yo 'yec'ei, yo 'yec'ei p'uya bi n'youi ra Espiritu Santo.

¹⁸ Mi nu ra Simu'a te otyo representante ra Cristo, ngue nu'a gui japyo 'ye p'ua ja yo ya yo 'yec'ei, 'be xi n'youi ra Espiritu Santo yo 'yec'ei. Ra Simu p'uya, bi ne xta ngutra mentyu ngue di njap'ua. ¹⁹ Bi 'yembi:

—Damí 'dacui na ra ts'edi ja'auí, n'namhma ngue nu to bi za ga japá ma 'ye p'ua ja rá ya, di n'youi ra Espiritu Santo —bi 'yembi.

²⁰ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yembi:

—Nu'a ni mentyu 'da gdi m'mehmi'a. ¿Hanto guí ena ngue nu'a bádi un'Oja, ra mentyu gdí tin'a? ²¹ Nu'i hin'ya ni mmenthí ngue guí nthéui na ra 'befi na. Porque nup'ua ja rá hmi rá dá Oja, hinga njuaniho ni mmái. ²² Damí h'ep'ua ra nts'o ja ni mmái. Damí 'yáprá mate Oja, xamhatho di pun'na'i te guí mbeni. ²³ Porque dí nnugá ngue grá zeya, 'ne gá ra nts'o xa mbent'ui ni mmái.

²⁴ Bi 'yenna Simu 'mo mi da p'uya:

—Damí marcauits'ua Oja n'namhma ngue hinga thocä'a te guí xicui.

²⁵ M'mefa p'uya, nuya yo representante ra Cristo, nu'mo mi juadi bi xihyo ja'i ngue majuaní na rá hya Oja, bá pengbaya, bí 'ye'a Jerusalén. Nup'ua ja yo hnini ja'a ra häi Samaria bá thogui, gá bi xihra hoga 'da'yo hya yo ja'i.

Ra Lipe bi nthéui n'na ra mmengu Etiopía.

²⁶ M'mefa p'uya, n'na rá anxé Oja bi xihra Lipe, bi 'yembi:

—Nuyá, ja ngue guí mma gdi ma Sur. Gui hyaxra 'yu bá nexa Jerusalén, i ntho'a Gaza —bi 'yembi.

Nup'ua i nthohna ra 'yu na, hinjongui 'bui. ²⁷ Bi map'ua sihna ra Lipe. Bi nthéui p'ua ja ra 'yu n'na ra n'yohu ngue ra mmengu Etiopía, ngue xpí 'yehra ndanne Jerusalén. Rá 'bet'o méfi na n'na ra xisu ni hu ngue ra Candase mi ndast'abi p'ua Etiopía, mi ja rá cargo ngue ra tesorero. ²⁸ Ni huxrá carro jatyo faní ni ma rá häi Etiopía. Mente ni 'yo p'uya, di

xähra libro bi 'yotra pongahya Isaías. ²⁹ Pe ra Espiritu Santo bi 'yembra Lipe:

—Damí cuatrá n'yohu ni huxrá carro mma nu.

³⁰ Ra Lipe p'uya bi guarbu ja ra carro. Bi 'yode ngue nuna ra n'yohu di xäp'ua ja ra libro bi 'yotra Isaías. Bi 'yembra:

—¿Ua guí padi te gadi xähya? —bi 'yembi.

³¹ Mi dahna ra n'yohu p'uya, bi 'yena:

—Pe ¿hague gdá pacá p'uya, 'ne hinjo'o to da xiqui hanja ra hya? —bi 'yembi.

Bi xihra Lipe p'uya ngue bi nexpu ja ra carro, 'dap'ua bi mihmi. ³² Nu'a ra parte nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro di xa p'uya, guehna ra hya ngue ena: “Tengutho n'na ra de'yo 'mo ni ma da tho, di mmuti. Ogue nt'axi n'na ra de'yo hindi 'yani. Di njarbatho na ra n'yohu 'mo ni ma da tho ya, hindi 'yani. ³³ Da ma ma'berpi rá sä ngue hinda ma m'mäts'i. ¿To go da bádi hague ngu ra nts'o da 'yotyó ja'i di 'bua ra pa'a? Porque da thajpabi rá te ua ja ra ximhäi”.

³⁴ Nuna ra n'yohu p'uya, bi 'yanna Lipe, bi 'yembi:

—Damí 'yorca ra mate xiqui te'o na mmanna ra pongahya naya. ¿Uague nuse, uague 'bui te'o man'na mmanna?

³⁵ Mi dahra Lipe p'uya, i dambatho'a te nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro madi xädi, bi xihra hoga 'da'yo hya ngue ha bi nja ra Jesús. ³⁶ Nu'mo mi thop'ua po n'na ra dehe p'uya, bi 'yena ra n'yohu yauí ra Lipe:

—I poua ra dehe ya, ¿ua hinda za ga nxixyaga 'mo?

³⁷ Mi dahra Lipe p'uya, bi 'yembi:

—Nu'mo guí hahni mmái guí ec'ei ra hya, da za njam'mo da hin'na.

Mi dahra n'yohu p'uya, bi 'yembi:

—Dí ec'igá ngue ra Jesucristo guehna rá Ts'ant'ua Oja na.

³⁸ Bi manda ra n'yohu ngue bi ma ma'bä'mi ra carro p'uya. Bi mep'ua ja ra dehe ngue bi xixyabi ra n'yohu na ra Lipe.

³⁹ Nu'mo mi bon'a nenthe p'uya, bi gus'ra Espiritu Santo ra Lipe. Nuna ra n'yohu bi nxixya p'uya, ya hinha mambi nu ra Lipe. Bi sigue bi 'yo p'uya, pe di johya gá ra 'yu.

⁴⁰ Mi dambeni ra Lipe p'uya, ya 'bap'ua ja ra hnini Azoto. Bi n'yo ngue bi hya 'da yo

hnini ngue bi manna hoga 'da'yo hya, asta gue'mø mi zømp'ja ra hnini Cesarea.

9

Nuna ra Saulo, bi mudi bi 'yεc'ei ra Jesús.

¹ Nuna ra Saulo, hinguī sāya di pihyø ja'i ngue nne da hyo'ua εc'ei ra Hmu Jesús. Bi map'ua 'buhra hmu yø mmäcja p'uya. ² Bi 'yäpra sacua da gats'i, di map'ua ja yø nija p'ua ja ra hnini Damasco, ni hya ra ts'edi ngue da si'ua to εc'ei ra hoga 'da'yo hya. Nu'mø yø n'yohua ogue yø xisu da tini, da tut'i da sip'ua Jerusalén ngue di n'ofädi. ³ Pe nu'mø ni ma da zøt'a Damasco p'uya, nthambenitho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi nthëui. ⁴ Bi dä'a häi ra Saulo p'uya. Bi 'yøp'uya ngue ts'ofø, bi t'embj:

—Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue emmei guī saqui?

⁵ Mi dahra Saulo p'uya, bi 'yembj:

—¿Te'o'i p'uya, grā Hmu?

Nu'a nzo p'uya, bi 'yembj:

—Go guecä drā Jesús ngue emmei guī saqui. Pe gadi n'ense, tengutho ra ndani mø embrā nhnet'i ra za ma sanj.

⁶ Asta huacra Saulo ngue bi nsu. Bi 'yembuya:

—Ague grā Hmu, ¿teni 'be'a guī nneque ga øt'a p'uya?

Mi dahra Hmu Jesús, bi 'yembj:

—Damj nangui, ni manua bí ja ra hnini. Ja danj si'i na te ja ngue gui 'yøt'e.

⁷ Emmei di 'yødya yø n'yohua mi n'youi ra Saulo, porque bi 'yøde ngue bi ya maya'a nzohra Saulo, pe hinjombj nu. ⁸ Nu'mø mi nanga häi ra Saulo p'uya, i nne di nhanni, pe bi nxädä. Janangue bi ma macunhni, bi zøn'a Damasco. ⁹ Bi m'map'ua nhyu pa, pe hinha hëti. Xingra hme, ni xingra dehe xta nzi.

¹⁰ Nup'ua Damasco, mi 'bup'ua n'na ra 'yεc'ei ni hu ngue ra Ananías. Nuna ra Hmu Jesús bi zohra Ananías, bi 'yembj:

—Ague Ananías —bi 'yembj.

Mi da p'uya, bi 'yena:

—Dí 'bucua grā Hmu. ¿Tema hya?

¹¹ Mi dahra Jesús, bi 'yembj:

—Ga 'yo, ni map'ua ja ra caye ni hu ngue Njuantho. Curbu ja rá ngu ra Judas. Damj 'yänbua n'na ra n'yohua ni hu ngue ra Saulo,

ra mmengu Tarso. Nuya, exa bi mmat'Oja ya. ¹² Mente mmat'Oja ra Saulo p'uya, nup'ua i nu, bi zøn'a n'na ra n'yohua p'ua ha 'bui ni hu ngue ra Ananías. Bi nu ngue bi yut'ambo, bi japrā 'yε p'ua ja rá ya para ngue di nzø yø dä.

¹³ Nu'mø mi 'yø'a ra hya sihra Ananías, bi 'yena:

—Ague grā Hmu, xangu ra nts'o dí øcä xa 'yø'na ra Saulo ngue di anyø ja'i nu'ua εc'ei'i p'ua Jerusalén. ¹⁴ A nuyá, bá äpra sacua yø hmu yø mmäcja ya, ngue bá εcua ngue nu'ua yø ja'i nzo'i, gä da dut'i da zits'i.

¹⁵ Pe ra Hmu Jesús bi 'yembra Ananías:

—Ni mahma. Porque nuna ra n'yohua na, ya xtá huanhna na ngue da xihyø ja'i te'ogui. Da xihyø ja'i rá m'mua n'nanni yø nación, 'nep'ua ha 'buhyø dast'abi da ma te'ogui, 'nep'ua 'buhyø judío da xifi te'ogui.

¹⁶ Nugä ga uti hague ngu gangu ra n'ua da thogui conná ngueque.

¹⁷ Nuna ra Ananías bi map'ua ja ra ngu mambí 'buhra Saulo. Mi yut'ambo p'uya, bi japrā 'yε p'ua ja rá ya ra Saulo, bi 'yembj:

—Ague ma zi cu'i Saulo, nuna ra Hmu Jesús bá zo'i p'ua ja ra 'yu, xpá mmenngå ya ngue da zä di nzø ni dä, 'nε guī n'youi ra Espiritu Santo —bi 'yembj.

¹⁸ 'Bexque'a bi nzø yø dä ra Saulo p'uya. Bi hyø'ua ena yø xihua mi ja yø dä. Bi nxixya p'uya. ¹⁹ Mi nsihme p'uya, mahømbi hya ra ts'edi. Bá m'mahma njammj pa p'ua 'buhyø 'yεc'ei p'ua Damasco.

Ra Saulo bi mambrā hya Oja p'ua Damasco.

²⁰ Bi da'mi bi manna hya ra Saulo p'ua ja yø nija di mpeti yø judío p'uya. I xihyø ja'i ngue ra Jesús, gue'a rá Ts'ant'ua Oja'a. ²¹ Nuya gätho yø ja'i øde te mmamp'uya, di 'yøtho, di n'yembj:

—¿Ua hinga guehna ra n'yohua 'bua Jerusalén, nuna t'embj sahyø ja'i εc'ei ra Jesús? Huangui gue'a ni 'yεcua'a ya ngue da dut'ua to da dini, da zispabi yø hmu yø mmäcja.

²² Pe man'na ni hyadra ts'edi ra Saulo ngue manna hya. I utyø ja'i te mmamp'ua ja ra Maca Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo xa 'yεx'Oja ngue di ndast'abi na.

Asta hinguí padí te da 'yøtyø judío mī 'b'u'a Damasco.

Bi pongra ndate yø judío na ra Saulo.

²³ Mī ma ya'atho yø pa p'uya, bi nhεcahya yø judío ngue xta hyo ra Saulo. ²⁴ Nu'u yø hyote, i fāhyø goxthi ngue ra nenihni ngue da hyo 'mø bi thop'u. Pε mī mmεya'a te fεnnbabi ra Saulo. ²⁵ Nu'mø minxui p'uya, nuya yø 'yεc'εi bi 'yεt'a n'na ra canasta na ra Saulo. I camba ja ra jado di thesra nenihni. Bi bømp'uya.

Ra Saulo bi ma Jerusalén.

²⁶ Nuna ra Saulo, mī zøn'a Jerusalén, bi ne xtí mpεnhui'u yø 'yεc'εi mī 'bap'u. Pε gā su 'mø mī nu, porque εmbi ngue himma juani ra 'yεc'εi na ra Saulo. ²⁷ Nuna ra Bernabé go bi zixra Saulo p'u 'bāhyø representante ra Cristo na. Go bi manna p'uya ha bi njap'u i nu ra Saulo p'u ja ra 'yu na ra Hmu Jesús. Bi ma ha bi nja ngue bi zofo. Gue'a i hya ra ts'edi ra Saulo ngue bi mamp'u Damasco hanja na ra Jesús. ²⁸ Nup'u ja ra hnini Jerusalén, 'dap'u 'yohu'u yø representante na ra Saulo. Nup'u ni ma yø representante, ja ni map'u ra Saulo. ²⁹ Nuna ra Saulo bi hya ra ts'edi ngue mma hanja na ra Hmu Jesús. Di nju'mahya 'mø yaui ya yø judío ga ya ra hya ngue ra griego. Pε nuya yø judío ya, i nne da hyo ra Saulo. ³⁰ Mī mmεya yø 'yεc'εi p'uya ngue nne da tho ra Saulo. Bi zixpuya, i ma Cesarea ja bi thøp'u. Ya bi mase p'u ja ra hnini Tarso na ra Saulo p'uya.

³¹ Ya 'bammānho gātho yø 'yεc'εi rá m'map'u ja ra hāi Judea, da guerp'u Galilea, da guerp'u Samaria. Man'na ni hyadra ts'edi'u rá m'map'u. I 'bai ngue suprā xudi Oja, 'nε fāxra Espíritu Santo. Man'na manī 'yεc'εitho mī da yø ja'i.

Bi t'øthe ra Eneas.

³² Bi n'yo ra Bedu ngue bi zεngua yø cu. Xquet'a bi ma bí zεngua'u yø 'yεc'εi rá m'map'u ja ra hnini Lida. ³³ Nu'a ra hnini'a p'uya, bi dimp'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Eneas. Ya nhyato jeya mī oxrá t'ots'i, porque mī tudyø gua. ³⁴ Nuna ra Bedu bi 'yεmbi:

—Ague Eneas, da 'yøthe'i ra Jesucristo ya. Damī nangui, pεs'ni fidī.

Nuna ra dārquehi 'bexpī nangui. ³⁵ Nu'u yø mmεngu Lida 'nε'u yø mmεngu Sarón mī nu ngue bi zā ra Eneas. Bi hyεp'u yø nyogui nt'εc'εi p'uya, bi 'yεc'εi ra Hmu Jesús.

Bi bεnnate ra Dorcas.

³⁶ Nup'u ja ra hnini Jope mī 'bap'u n'na ra 'yεc'εi ngue ra xisu manī hu ngue ra Tabita. Ra hya ngue ra griego p'uya, gui hutī ngue ra Dorcas. Nuna ra xisu na, mεnte ra pa bi m'mai bi 'yøtra nho, i fāxyø ja'i hin'ya te da hyoni. ³⁷ Mī 'yε'a n'na ra pa p'uya, nuna ra Dorcas bi hyεnni, pε bi du p'uya. Nu'mø mī 'beta ánima, bi 'bεp'u ja n'na ra cuarto bí ja mayá ra tøcangu. ³⁸ Nup'u ja ra hnini Lida ja mī dup'u ra Dorcas, querpātho bí ja ra hnini Jope mambi 'bāhra Bedu. Nu'mø mī bāhyø 'yεc'εi p'uya ngue bí 'bap'u Jope ra Bedu, n'na zihmantho bi mēnhni yo nc'εi ngue bá si ra Bedu.

³⁹ Nu'mø mī zømp'u bí 'bāhra Bedu'u yø nzite p'uya, 'bεxpā εhra Bedu. Mī zøp'u ja ra ngu ra Bedu p'uya, bi ts'ixp'u ja ra cuarto mayá bí 'benna ánima. Xøgue di mäs'yø 'danxu p'u 'beni ngue zoni. Bi t'utra Bedu'u yø tuhu 'nεhyø vestido mī ør'mø mī 'bāhra Dorcas. ⁴⁰ Nuna ra Bedu p'uya, bi xihyø ja'i ngue gā da bøn'athi. Bi ndantyøhmū p'uya, bi mat'Oja. Mεnte hεtra ánima na ra Bedu p'uya, bi 'yεmbi:

—Ague Tabita, damī nangui —bi 'yεmbi.

Bi nzø yø dā ra ánima p'uya, bi hyεtra Bedu, bi nangui bi mī. ⁴¹ Nuna ra Bedu, bi bennba rá 'yε ra Dorcas ngue bi xots'i. Mī xoxpuya, bi ma macut'i mbo yø 'yεc'εi conyø 'danxu ngue bi dāpi, pε ya i te. ⁴² Bi fadi gā ra hnini Jope na ra hya na p'uya. Janangue xangu yø ja'i bi 'yεc'εi ra Hmu Jesús. ⁴³ Nuna ra Bedu p'uya, ya'atho yø pa bá m'map'u Jope ja rá ngu n'na ra hyuxfanī xquet'a ni hu ngue ra Simū.

10

Bi nyauī ra Bedu ra Neyo.

¹ Nup'u ja ra hnini Cesarea, mī 'bap'u n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Neyo. Mará capita na ra n'yohu na, rá hmū n'na 'bāi yø soldado ni hu ngue ra Italiano. ² Nuna ra n'yohu na, gā thanne Oja'u 'bap'u ja rá ngu, 'nε gā suprā xudi Oja. Xquet'a xangu ra mēnyu madī unī ngue fāxyø judío.

'Nε zant'a mmat'Oja. ³ N'na ra pa p'uya comma hyu nde, bi mpä rá nthandi ra Neyo tengutho 'mø di 'ui. Bi nu xanho ngue n'na rá anxε Oja bi yarbua ha 'bui, bi 'yεmbi:

—Ague Neyo —bi 'yεmbi.

⁴ Bi hyεtra anxε ra Neyo p'uya, pε bi nsu. Bi 'yännbaya, bi 'yεmbi:

—¿Tema hya, grá Hmu?

Mi dahra anxε p'uya, bi 'yεmbi:

—I nnu manho Oja ngue guí mmat'Oja 'nε nnu manho te guí øt'e ngue guí fáxyø ja'i hin'ya te da hyoni. ⁵ A nuyá, dami 'yεt'i to da si ra Simu bí 'bua' Jope, nuna ga ts'ofogue i Bedu. ⁶ Nuna ra Bedu, 'bap'ua ja rá ngu ra hyuxfani nuna xquet'a i Simu. I ja rá ngu p'ua ja rá nnengui ra jathe. Nuna go da xi'i te 'be'a ja ngue guí 'yø'na —bi 'yεmbi.

⁷ Mi ma ra anxε p'uya, nuna ra Neyo bi zonhni yoho yø mεfi 'nε n'na ra soldado. Nuna ra soldado, rá n'youi ra Neyo ngue xquet'a 'nεhna mi thanne Oja na. ⁸ Bi xifi te xi nu p'uya. M'mεfa p'uya, bi mεnhyø nzite p'ua ja ra hnini Jope.

⁹ Mi hyaxp'uya, ya ni 'yo ra 'yu yø nzite, ni ma da zømp'ua ja ra hnini. Comma huxyadi p'uya. Nuna ra Bedu bi nexma xøts'e ra ngu ngue da mat'Oja ¹⁰ Nuna ra Bedu p'uya bi ntu manthuhu. Mente mahojpi te da zi, bi mpä rá nthandi tengutho 'mø di 'ui. ¹¹ Bi nu ngue bá xohra c'ammahεts'i. Bá cacua häi n'na ra manta xannoho, bá nthut'i yø ts'at'i. ¹² Nup'ua ja ra ulu p'uya, bá cap'ua xangu yø zu'ε ngue ja goho yø gua. Bá cap'ua yø c'εya, bá cap'ua yø ts'int's'ua. ¹³ Bi 'yøhra Bedu p'uya ngue ts'ofog, bi t'εmbi:

—Ague Bedu, dami nangui. Guí hyo yø zu'ε 'bucua n'namhma gui sa.

¹⁴ Mi dahra Bedu p'uya, bi 'yεna:

—Hin'na grá Hmu. Porque hinjam'mø xtá sigä n'na ra cosa nu'a hin'ya rá nt'εdi ga si, ogue xants'o —bi 'yεmbi.

¹⁵ Nu'a bi ya maya p'uya, mahømbi zofo, bi 'yεmbi:

—Nu'a mman'Oja ngue xanho, 'yo gni hutj ngue xants'o'a.

¹⁶ Nhyu ndi bi 'yøhra Bedu ngue ts'ofog. M'mεfa p'uya, bi mengra manta, i ma mahεts'i. ¹⁷ Pε ra Bedu hingui padi te da 'yøt'e. Di n'yomfεni hanja te ga mbøn'a bi nu. Bi zøp'ua ja ra goxthi'ua yø nzite ra Neyo

p'uya. Ya xpí n'änni hapua ja rá ngu ra Simu. ¹⁸ Bi 'yänni ngue'mø di 'bap'ua n'na ra n'yohua ni hu ngue ra Simu 'nε i Bedu. ¹⁹ Mente sodrá mmui ra Bedu'a te xi nu p'uya, ra Espíritu Santo bi 'yεmbi:

—'Bäcua ja ra goxthi hyu yø n'yohua hon'i.

²⁰ Ga 'yo, dami cai. 'Yo guí yøbεni ngue guí mme, porque nugä go xtá εt'ä'ua.

²¹ Nuna ra Bedu p'uya, n'na zihmantho bi gai. Bi ma bá nyaui'ua yø nzite ra Neyo bi zøhø. Bi 'yεmbi:

—Dí 'bucä ua n'yø, masque go guí hongüi. ¿Tema hya gni 'yεhmi?

²² Nu yø nzite p'uya bi 'yεmbi:

—Nu'a ra capita ni hu ngue ra Neyo xpá mmεnngahe ngue ga sixahe. Nuna ra Neyo, guehna n'na ra hoga n'yohua ngue suprá xudi Oja. 'Nε nnu manho gätho yø judío na. I mma ngue bi zø'a n'na rá maca anxε Oja p'ua ha 'bui, bi xifi ngue da penhni to da zixa'i, para ngue da 'yø'a ra hya ja ngue guí mma —bi 'yεmbi.

²³ Nuna ra Bedu p'uya, bi cut'ambo'ua yø nzite ngue di n'oxi. Mi hyaxp'uya, bi mähä ya yø nzite. 'Nε bi mähä mi'da yø 'yεc'εi ngue yø mmεngu Jope.

²⁴ Rá yo pa p'uya, bi zøn'a Cesarea. Nuna ra Neyo, ya mi ndø'mate p'ua ja rá ngu. Ya xi petyø mεni conyø amigo di nsixui. ²⁵ Mi zøhra Bedu, 'bexpa nangra Neyo ngue bi nzenguau. Bi ndantyøhmu p'uya ngue nne xtá ndanne. ²⁶ Pε ra Bedu bi xihra Neyo ngue da nangui. Bi 'yεmbi:

—Dami nangui. Nugä xquet'a drá ja'ithogä tengutho'i.

²⁷ Mente yaui p'uya, bi yat'ambo ra ngu. Bi nu ngue xangu yø ja'i 'bap'ua xi mpeti.

²⁸ Ra Bedu p'uya bi 'yεmbyø ja'i:

—Guí pahma ngue n'na ra judío, hingui nneprá nt'εc'εi ngue di n'amigoui n'na ra 'dan'yo ja'i, ni xinga gue'a ngue da yarbua ja rá ngu. Pε Oja, ya xa xiqui ngue hinjonni ja'i ga εmbi ngue hingui sä ga nya'be, ogue ga εmbi ngue xants'o. ²⁹ Janangue nu'mø mambá ts'igui, hinte dá ma, sinoque n'na zihmantho dá εhε. A nuyá, dí nne ga padi te guí zoqui.

³⁰ Mi dahra Neyo p'uya, bi 'yεmbi:

—Ya rá gupa ya, comma tengutho ra ora ja p'uya, ya mmap'ua comma hyu nde. Him

mará nsihmɛ'a ra ora'a. Mente dí mmat'Oja ua ja mā ngu, bi mpā mā nthandī tengutho 'mø gdi 'ui. Dá nugā n'na ra n'yohu bi zøcua, di yoxni rá he. ³¹ Bi 'yɛngu: “Ague Nɛyo, nu'a ni mhmāt'Oja guí øt'e, i ø Oja'a. ³² Dami 'yɛt'i to da si n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Simu 'nɛ i Bedu. Bí 'bup'u ja ra hnini Jope. I säya p'u ja rá ngu'a xquet'a ni hu ngue ra Simu. Ra hyuxfaní'a ra n'yohu, 'bup'u ja rá nnengui rá jathe. Nu'mø bi zøcua'a p'uya, go da xi'i hanja'a”, bi 'yɛngu. ³³ Janangue dá pɛnhnä p'u te'o da si'i. Ya xanho ngue xcuá ɛhe. A nuyá, gátho dí 'bucähe ua ja rá hmi rá dä Oja ya. Dí nne ga øcähe te gäma hya di 'bɛp'a'i Oja guí xicje —bi 'yɛmbi.

Ra Bedu bi xihra hya yø ja'i 'bup'u ja rá ngu ra Nɛyo.

³⁴ Mi nya ra Bedu p'uya, bi 'yɛna:

—A nuyá, dí haxä njuani ya ngue Oja hinjongui ɛn'a. ³⁵ Sinoque i nnu manho hont'o bi zä maja'i 'bucua ja ra ximhäi ngue suprá xudi 'nɛ øtra nho. ³⁶ Nuna Oja bi zohyø judío, bá pɛnnabäi rá hoga 'da'yo hya ngue di nhojpau yø ja'i conná nguehra Jesucristo. 'Nɛ guehna nnøpa hmu gátho yø ja'i naya. ³⁷ Nu'ahu guí pahmu te bá njap'u Galilea 'nɛcua Judea 'mø mi manna hya ra Xuua bi 'yøtra nxixya.

³⁸ Guí pahmu ngue nuna Oja, bá pɛnnabäi rá Espiritu Santo rá Jesús nuna rá mmɛngu Nazaret, ngue bi hatra ts'edi dá 'yøtra nho p'u di ma. Bi 'yøthe gátho yø ndunthi mádi unna zithu. Bi zä bi 'yøt'e tengu na rá hya na, porque n'youi Oja. ³⁹ A nugähe ya, dadi jagähe majuaní te gä bi 'yøtra Jesús, tengutho te bi 'yørbu ja rá xɛqui rá njap'u Judea 'nɛp'u ja rá hnini Jerusalén. M'mɛfa p'uya, bi ma macuati rá pont'i ngue ja bi dup'u. ⁴⁰ Pɛ nuna Oja, bi japi bi bɛnnate'a rá hyu pa. Bi nepe ngue mahøndá nuhe 'mø ya xi bɛnnate. ⁴¹ Hínque masque gátho yø ja'i bi nu 'mø mi bɛnnate rá Jesús, sinoque go dá nugähe. Ya m'mɛt'o xpí zän'Oja ngue ga jahe majuaní p'u bi bɛnnate rá Jesús. Nugähe p'uya, 'dap'u dá nsihmɛhe 'mø mi bɛnnate p'u mant'ägui. ⁴² 'Nɛ gue'a bi 'bɛjpahe'a ngue ga japähe majuaní yø ja'i, ngue nuna rá Jesús guehna bá ɛx Oja ngue di ndast'abi na, ngue da

hyaspa ra güenda'u i te 'nɛ'u xandu. ⁴³ Nuna rá Jesús, guehna bi má gátho yø pøngahya Oja na, ngue nu to gátho da 'yɛc'ɛi na, di mpunnba yø ts'oqui conná guehna.

Ba 'bennabäi rá Espiritu Santo yø ja'i hingyø judío.

⁴⁴ Tobe di yahnitho rá Bedu 'mø mi zøhra Espiritu Santo p'u 'buhyø ja'i mi øxra hya mmanna Bedu. ⁴⁵ Nu'u yø judío xí 'yɛc'ɛi m'mɛt'o rá Jesús bá n'youi rá Bedu ngue di hyani, di 'yøtho'u p'uya, ngue 'nɛ'u yø ja'i hingyø judío bá 'bennabäi rá Espiritu Santo. ⁴⁶ Mbønequi xanho, porque øde ngue n'nan'yo rá hya ga ya'u 'bup'u. 'Nɛ øde ngue ɛspabi Oja. ⁴⁷ Bi 'yɛnna Bedu p'uya:

—Xiya, ¿ua hinda zä di nxixya ya yø ja'i bá 'bennabäi rá Espiritu Santo ya, tengutho bi njacju m'mɛt'o? —bi 'yɛna.

⁴⁸ Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi ma maxixyabi, gue'a di fadi ngue ɛc'ɛi rá Jesucristo'a. M'mɛfa p'uya, ya himma thøgue rá Bedu, xihyø ja'i ngue di m'map'u njammí pa.

11

Ra Bedu bi dāpra güenda yø 'yɛc'ɛi p'u ja Jerusalén.

¹ Nuyä yø representante rá Cristo co 'nɛ'u mi'da yø 'yɛc'ɛi rá m'map'u Judea, bi 'yøde ngue 'nɛ'u hingyø judío ya xí ɛc'ɛibi rá hya Oja. ² Nu'mø mi zønna Bedu p'u Jerusalén, bi mbøcue 'da yø judío ngue ya mayø 'yɛc'ɛi. ³ Bi 'yɛmbi:

—¿Hanja ngue gá sømp'u 'buhyø ja'i hingyø judío, 'nɛ 'dap'u gá nsihmɛui? —bi 'yɛmbi.

⁴ Nuna rá Bedu p'uya, bi dá rá güenda te gä xi nja, bi 'yɛna:

⁵ —Nu'mø dambí 'bucä p'u ja rá hnini Jope, má mat'Ojagä p'uya. Bi mpähma nthandí tengutho 'mø gdi 'ui. Dá nugā n'na rá manta xannoho bí gahmaya, ba nthut'i ngoho mats'at'i. Bi zøp'u dí 'bui. ⁶ Nu'mø má hɛtä p'uya, dá nu te 'bɛ'a cumbo. Dá nu ngue bá cɛp'u yø zu'ɛ ja goho yø gua, bá cɛp'u yø zate, bá cɛp'u yø c'ɛya, bá cɛp'u yø ts'int's'u. ⁷ Dá øcä p'uya ngue nzoqui bi 'yɛngu: “Ague Bedu, dami nangui. Guí hyo yø zu'ɛ 'bucua n'namhma

gui sa”, bi 'yɛnguɪ. ⁸ Nūgä p'aya dí ɛmbi: “Hɪn'nä grá Hmu. Porque hɪnjam'mø xtá sigä n'na rā cosa nū'a hɪn'yū rā nt'ɛdɪ gā si, ogue xants'o”, dí ɛmbi. ⁹ Nū'a nzojp'aya, mahømbi 'yɛnguɪ: “Nū'a mman'Oja ngue xanho, 'yo gnɪ hutɪ ngue xants'o'a”, bi 'yɛnguɪ. ¹⁰ Nhyu ndɪ bi zoqui ngue ngu'a xiqui. 'Bextá nūgä p'aya ngue bɪ mengra manta, i ma mahɛts'i. ¹¹ Nū'a rā ora'a p'aya, nup'ū ja rā ngu nmi 'bui, bi zøn'i hyu nc'ɛi xi nɛxa Cesarea, nɪ ma dā sigui. ¹² Rā Espiritu Santo p'aya, bi xiqui ngue hɪngā nyobɛni, gā mmɛ'be'ū yø n'yohū bi zøhø ngue sixqui. Xquet'a dā mǎcāhe ya 'dato mā zi cūhū 'bucua. Gā dā cut'āhe p'ū ja rā ngu n'na rā n'yohū ngue rā mmɛngu Cesarea. ¹³ Nūnā rā n'yohū p'aya, bi xicje ha bɪ nja ngue bɪ nū n'na rā anxɛ bi zøp'ū ja rā ngu. Rā anxɛ p'aya bi 'yɛmbi: “Dami 'yɛt'i to dā si n'na rā n'yohū nɪ hū ngue rā Simu, 'bup'ū ja rā hnɪni Jope, nū'a xquet'a ja man'na rā thuhū nɪ hū ngue rā Bedu. ¹⁴ Nūnā rā Bedu, go dā xi'i nā ha dɪ njap'ū gdɪ nyani, co 'nɛ'ū 'bup'ū ja nɪ ngu”, bi 'yɛmbi. ¹⁵ Pɛ høntho dā fadi dā xicā rā hya yø ja'i p'aya, 'bexque'a bá 'bɛnnbabi rā Espiritu Santo, tengutho bɪ njacjū m'mɛt'o. ¹⁶ Bi zo mā mmaigä p'aya ngue ngūnā rā hya bɪ man'a m'mɛt'o rā Hmu Jesús, bi 'yɛnā: “Rā Xuua bi 'yøtrā nxixya connā dehe'a. Pɛ nū'āhū, rā Espiritu Santo di hā'āhū rā ts'ɛdi”, bi 'yɛnā. ¹⁷ Pɛ xi'mø ngue bɪ ne Oja ngue bi japyø ja'i tengutho bi jacjū 'mø mā ɛc'ɛihū rā Hmu Jesucristo, çua dā zā gā täjpagä'a te nne dā 'yøt'a Oja p'aya?

¹⁸ Nūya yø 'yɛc'ɛi mɪ 'bup'ū Jerusalén, mɪ zā mɪ 'yøhya yø hya bɪ manna Bedu, mambi nsäyatho. Bi 'yɛmp'aya:

—Maguesɛ nā Oja, ngue xquet'a 'nɛ'ū hɪngyø judío bɪ ne Oja ngue bi hyɛp'ū rā nts'o, 'nɛ bi tocabi rā 'da'yo te para zantho.

Yø mmɛngu Antioquía bi 'yɛc'ɛi rā Jesu-cristo.

¹⁹ Bi 'yɛmmɛi bi ts'ūhyø 'yɛc'ɛi 'mø mɪ tho rā Teba. Nū'ū bi 'dagui, i mpa 'da astā Fenicia, astā Chipre, astā Antioquía i mpa 'da. A nūya p'aya, nūnā rā hoga 'da'yo hya nɪ hya, ja nɪ mamp'ū nɪ mpa. Pɛ hønɔdyø judío bi xifi, hɪnjom mɪ'da nɪ ja'i xtā xifi.

²⁰ Dā gue 'da yø 'yɛc'ɛi ngue yø mmɛngu

Chipre, 'nɛ'ū yø mmɛngu Cirene bi zømp'ū ja rā hnɪni Antioquía. Xquet'a bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i hɪngyø judío. Bi xihyø ja'i hanja'a rā Hmu Jesús. ²¹ Di hatra ts'ɛdi Oja ngue dā manna hya. Janangue xangu yø ja'i bi hyɛp'ū yø nyogui nt'ɛc'ɛi ngue bi 'yɛc'ɛi rā Hmu Jesús.

²² Nūnā te bɪ nja, mɪ zā mɪ 'yø'ū yø 'yɛc'ɛi p'ū Jerusalén, 'bexpɪ mɛnhnā Bernabé ngue i ma astā Antioquía. ²³ Nū'mø mɪ zønna Bernabé, bɪ nū p'aya ngue nūnā Oja ya xi japɪ xandønho yø ja'i. Rā ndijohya p'aya. Bi xifi gātho yø ja'i ngue dā hyahyø mmɛi dā hya rā ts'ɛdi ngue dā dɛn'na rā Hmu Jesús, hɪnda hyɛgui. ²⁴ Nūnā rā Bernabé, rá hoga n'yohū nā, n'youi rā Espiritu Santo, dɪ zajpabi rá nt'ɛc'ɛi. Janangue xangu yø ja'i bi dapyø mmɛi ngue bi 'yɛc'ɛi rā Hmu Jesús.

²⁵ Ja bɪ nɛxp'ū rā Bernabé ngue bɪ map'ū ja rā hnɪni Tarso ngue bá honnā Saulo. Nū'mø mambá timp'aya, bá n'youi, bí 'yɛ'a Antioquía. ²⁶ N'na jɛya xanho bɪ m'map'ū ha 'būhyø 'yɛc'ɛi. Xandøngu yø ja'i bi xānnbabi rā hya. Ja bá fup'ū Antioquía p'aya, ngue nūya yø ja'i tenna Cristo i nhutɪ ngue yø cristiano.

²⁷ Nū'ū yø pa'ū p'aya, nū'ū 'da yø pøngahya Oja bá nɛxp'ū Jerusalén ngue i ma Antioquía. ²⁸ Nūnā n'na nc'ɛi nɪ hū ngue rā Agabo bɪ nanguɪ bɪ m'mäp'ū 'būhyø 'yɛc'ɛi. Bi bɛnnbabi rā Espiritu Santo'a rā hya bɪ mamp'aya, ngue i ja ngue dɪ nja n'na rā thuhū gā rá ngūnɪ rā häi. Nū'a te bɪ mamp'aya, bɪ nja, gue'ū yø pa ngue mɪ ndast'abi rā Claudio. ²⁹ Janangue nūya yø 'yɛc'ɛi p'ū Antioquía bi 'yørpabi rā 'bäxte'ū yø mmɪ'yɛc'ɛiui nɪ m'mä'a Judea. N'na ngu n'na bi unɪ te ts'ū bi zarpa yø ts'ɛdi di unɪ. ³⁰ Ngūnā bi 'yøt'e ngue bi petra mɛnyu, bɪ mɛnnbabi yø 'yɛc'ɛi p'ū Judea ngue bɪ ndäpi to 'bet'o. Nūya bi hyaxra mɛnyu, guehna rā Bernabé 'nɛhra Saulo.

12

Bi tho rā Jacobo, 'nɛ bɪ n'ofädi rā Bedu.

¹ Nūnā rā tiempo nā p'aya, bi bɛnt'i 'da yø 'yɛc'ɛi nā rā dast'abi Herodes ngue bi unɪ. ² Nūnā rā Jacobo rá n'yohū rā Xuua, bɪ manda ngue bi thejpa rá ya connā juai.

³ Bɪ nū rā Herodes ngue di ho yø judío te

bi 'yøt'e, bi bənt'i məhøn'a rə Bədu p'əya. Nūnə rə hyə nə p'əya, bi nja'a rə pa ngue rə ngo ts'i rə thuhmε hinguī n'youi rə íxi. ⁴Nu'mø mi ma məbent'i rə Bədu, bi manda rə Herodes ngue bi jot'i. Nup'ə ja rə fədi p'əya, bi mə'i goho ponī yø soldado ngue yø goho nja'i n'na ponī. Bi zänni ngue ja xti sentencía 'mø xtə nguahrə ngo ni hu ngue rə pascua. ⁵Ya ofədi rə Bədu, pε m'mädi xəndønho. Janəngue hinguī səya'ə yø mmī'yεc'εiui, janjuani ngue mmarpabi Oja.

Oja bá jəjpə ja rə fədi rə Bədu.

⁶Nu'a rə xui'a p'əya, høntho xtə hyats'i xtə mma njəqui rə Bədu ngue xtə mma mə sentencía ngue də tho. Nūnə rə Bədu, xi 'yεt'inde yoho yø soldado p'ə mi əhə. Mə nthut'i co yoho yø cadena. Nu'ə mi'da yø soldado p'əya, 'bəp'ə ja rə goxthi fədi ngue di mfədi. ⁷Mi zø'a n'na rə anxε Oja p'əya, bi yot'i gə mbo rə fədi. Nūnə rə anxε, bi dospə rə hyo rə Bədu ngue bi 'yə, bi 'yεmbi:

—Dami nanguī n'nahmantho.

Bi xo'ə yø cadena manthut'i yø 'yε rə Bədu p'əya. ⁸Nu'a rə anxε bi 'yεmbi:

—Dami də'nī ngəti ya, dami ti'nī thixfani —bi 'yεmbi.

Nu'mø mi 'yøtrə Bədu'a te sifi, rə anxε məhømbi 'yεmbi:

—Dami hye ni tuhu ya, bá nterbəya.

⁹Nūnə rə Bədu p'əya, ni 'bεfatho p'ə ni ma rə anxε ngue bi bønī. Pε hinguī pədi ngue'mø majuanī ogue himmə juani'a te ørpabi rə anxε, bi 'yεnə ngue i 'ui. ¹⁰Pε nu'mø mi thop'ə rə mudi 'bəi yø soldado, bi 'uix'a rə yo 'bəi, mi zømp'ə ja rə goxthi ngue gə rə t'εgui p'əya. Bi xose rə jut'i, bi bømbəya. M'mεfa p'əya, ya ni 'yop'ə ja rə caye. Bi zop'ə rə anxε p'əya, bi ma. ¹¹Bi hyəxə njuani rə Bədu p'əya ngue majuanī'a te ørpabi rə anxε bi nu, bi 'yεmp'əya:

—A nuyá, dí haxə njuani ya ngue majuanī bá penhna anxε Oja ngue bi yangə p'ə ja rə 'yε rə Herodes. Bi yangui ngue rə ndate mi mbεnngagui yø judío.

¹²Mεnte sodrə mməi rə Bədu'a te tho p'əya, bi zømp'ə ja rə ngu rə Maya rə mamá rə Xuua. Nūnə rə Xuua xquet'a ni hu ngue i Marco. Xəngu yø 'yεc'εi xi mpəti p'ə ja rə ngu nə p'əya ngue mmat'Oja. ¹³Nūnə rə

Bədu p'əya, bi jətrə goxthi p'ə thi. Bá pøn'a n'na rə hmute ni hu ngue rə Rode ngue də pədi te'o di jətrə goxthi. ¹⁴Pε nu'mø mi bə p'əya ngue rə Bədu 'bəhmə xøts'e, nu'a gui johya, bi ntihi i ma mbo ngue bá mə. Gue hinga 'be bi xojpi. ¹⁵Mi məmp'əya ngue 'bəp'ə thi rə Bədu. Bi t'εmbəya:

—Antho gui loca ya, tegue də hyongua'a 'mø.

Pε rə hmute n'nat'a mma ngue majuanī gue'a rə Bədu 'bəhmə xøts'e. Bi 'yεnyø ja'i p'əya:

—Hinga gue'a, sinoque rə ndəhi'a.

¹⁶Pε rə Bədu bi sigue di jətrə goxthi. Bi ma to bá xocra goxthi p'əya. Mi nu yø ja'i ngue gue'a rə Bədu, εmmεi bi nsu.

¹⁷Rə Bədu p'əya, ørpatho yø senya conna 'yε ngue hīndi 'yanī. Bi xihyø ja'i ha bi nja ngue bá jəc'a Oja p'ə ja rə fədi. Bi 'yεmbi:

—Nu te də thocə ya, dami xihmə rə Jacobo 'nε'ə mi'da mə zi cūhə —bi 'yεmbi.

Bi bømp'əya, bi ma man'na rə xεqui. ¹⁸Mi hyəxpəya, janjuani ngue hinguī pədi te də 'yøtyø soldado. Porque hinguī pədi ha xi nja rə Bədu. ¹⁹Bi manda rə Herodes ngue bá thonna Bədu, pε himbá thini. Bi ma nt'änni yø mädi p'əya. M'mεfa p'əya, bi manda ngue bi tho'ə yø mädi. Mi nhote rə Herodes, bi bømp'ə ja rə häi Judea, bi ma i m'məp'ə ja rə häi Cesarea.

Ya bi du rə Herodes.

²⁰Nūnə rə Herodes mədi nsəhmi yø mmεngu Tiro 'nεhyø mmεngu Sidón. Pε bi nhεcəhya yø ja'i ngue də mənhnə n'na rə comisió ngue də ma də nyəui rə Herodes. Pε 'be bi hyøspabi rə mənyu nə rə Blasto di manda p'ə ja rə ngu rə Herodes. Go bi cətrə hyə nə p'əya ngue di nhojpəui yø ja'i rə Herodes. Porque nup'ə ja rə häi Tiro 'nεp'ə ja rə häi Sidón, ja manī map'ə'a te mi pømp'ə ja rə häi rə Herodes ngue si yø ja'i. ²¹N'na rə pa p'əya, bi mənnbə rə hyə yø ja'i rə Herodes ngue bá εhyø ja'i bi nyəui. Nūnə rə Herodes bi hye rə he ngue rə hedəst'abi. Bi mip'ə ja rə nthuts'i ngue bi nhøt'a hyə p'əya. ²²Mi juadi bi nyə p'əya, bi 'yεnyø ja'i:

—Nūnə yə ya, hinga ja'itho nə, sinoque Oja nə —bi 'yεnyø ja'i.

²³ 'Bexque'a p'uya, n'na rá anxε Oja bi japi ngue bi hyenna Herodes, bi gamyø masε mī cā rá mm̄ai, bi dū. Porque bi hotho te mmanyø ja'i ngue embi Oja, himbi hejpi ngue espabi yø ja'i.

²⁴ Pε nuna rá hya Oja, man'na man'na ni zεtho ndap'ε bi zā i hma. ²⁵ Nuna ra Bernabé 'nehra Saulo mī dā ra mēnyu i 'bēnhni ngue danī dāp'ε Jerusalén. Hombá pengui, bi 'yε'a Antioquia. Bá si ra Xuua nuna ni hu ngue i Marco.

13

Bi mudi di mpehra Bernabé 'nehra Saulo ngue bi yonna hya.

¹ Nu'ε yø 'yεc'εi 'bap'ε ja ra hnini Antioquia, i n'youi p'ε 'da yø pøngahya Oja 'nehyo xānnbate 'da. Guehna ra Bernabé, ra Simu nuna ni hu ngue ra Niger, ra Lucio nuna ra mmēngu Cirene, ra Manaén nuna rá tede ra Herodes mī ndast'abi p'ε Galilea, 'nehra Saulo. ² N'na ra pa bi mpeti yø 'yεc'εi ngue thanne Oja. 'Nε etyø mm̄ai yø ja'i 'mø ndanne. Ra Espiritu Santo bi 'yεna:

—Dami 'yεxui ra Bernabé 'nehra Saulo, para ngue dā 'yøtra 'bēfi gā 'bēpi, porque ya xtá huanhna ya.

³ Mī juadi bi mat'Oja yø ja'i p'uya, 'nε etyø mm̄ai, bi japyø 'yε p'ε ja yø ya p'uya, para ngue dā fadi ngue ya bi t'εts'i. Bi n'yεte p'uya, bi ma.

Ya bi manna hya p'ε Chipre.

⁴ Nuna ra Espiritu Santo bi mēnhna Bernabé 'nehra Saulo ngue di 'yonna hoga 'da'yo hya. I mpa p'ε ja ra hnini Seleucia. Ja bi 'yop'ε ra barco ngue i mpa p'ε ja n'na ra häi brá ja made ra jathe ni hu ngue Chipre. ⁵ Mī zømp'ε ja ra hnini Salamina, nu'ε yø judío xi mpeti p'ε ja ra nija p'uya, gā bi xihra hya Oja. Ni n'youi ra Xuua ngue yø mäxte. ⁶ Bi n'yo p'uya, xangu p'ε bi thogui. Sār'mø mī zømp'ε ja ra hnini Pafos. Ja bi nthēui p'ε n'na ra judío ni hu ngue ra Barjesús. A nuna p'uya, ra badi pε mmana fēhni, εna ngue rá pøngahya Oja. ⁷ Nuna ra Barjesús mará amigo ra dast'abi Sergio Paulo. Ra dast'abi p'uya, mī ja xanho rá n'yomfēni. Bi zonhna Bernabé 'nehra Saulo, bi ne bi 'yø'a rá hya Oja. ⁸ A nuna ra badi p'uya, ja man'na rá thuhu ngue ra Elimas. Bi dājpi

te mmanya yau ra dast'abi, bi ne xtí hejpi ngue hinda 'yεc'εi ra hya sifi. ⁹ Nuna ra Saulo xquet'a ni hu ngue ra Pablo. Pε ra Pablo di hatra ts'edi ra Espiritu Santo, bi za di hēti ra Elimas. ¹⁰ Bi 'yεmbuya:

—Nu'i grá ndøbethani, gā ra nts'o gni 'yo. Rá basi'i ra zithu. Ni nsaiui'a te gā xanho. ¿Ua hinjam'mø guí 'yεts'a gni ts'onnbabi'a ra hya njuantho di un'Oja? ¹¹ A nuyá, di castiga'i Oja ya. Gui nxädä njammī pa ya, hinda zā gui nnurpa rá nyot'i ra hyadi —bi 'yēmbi.

N'na zihmantho bi gā 'bexui p'ε ha hētra Elimas, honi to di cānhni, porque hinha hēti. ¹² Nu'mø mī nu ra dast'abi'a te bi nja p'uya, 'bexque'a bi 'yεc'εi ra hoga 'da'yo hya. 'Nε janjuani di 'yøtho'a te ra xādi i ja ngue sifi hanja'a ra Hmu Jesús.

Ra Pablo 'nehra Bernabé bi ma man'na ra hnini xquet'a ni hu ngue ra Antioquia.

¹³ Nuna ra Pablo 'nehya mī'da yø n'yohε, gā bi 'youi ra barco p'ε ja ra hnini Pafos ngue i map'ε ja ra hnini Perge, ja yø xequi rá njap'ε Panflia. Ja bá nsote p'ε ra Xuua p'uya, porque bá pengui ngue bi zø'a Jerusalén. ¹⁴ Mambá thop'ε Perge p'uya, i mpa p'ε ja ra hnini Antioquia ngue Pisidia. Nu'mø ra pa ngue ra ts'äya, bi yarbε ja ra nija di mpeti yø judío. Bi mī p'uya. ¹⁵ Nu'mø mī juadi bi hman'a te nt'ot'i p'ε ja ra libro ngue rá ley Oja, 'nε'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, nu'ε di manda p'ε ja ra nija bi mēnba ra hya, bi 'yēmbi: “Ague n'yø'aui, nu'mø ja tema hya gni hyau ngue gui xihmi yø ja'i, dā zā gui mmammī ya”. ¹⁶ Ra Pablo p'uya, bi nangui. Bi 'yøtra senya conna 'yε, di hejpabi yø ja'i ngue hinda 'yanī. Bi 'yεmbuya:

—Ague gyø judiohε, te'o gā suprá xudi Oja, dami 'yøhmε ya yø hya ja ua. ¹⁷ Nuna Oja thanne yø judío, bá huan'ε ma mboxitahε. Bi 'yøt'e ngue bi zε'ε yø mbom'meto ra Israel mēnte bá m'map'ε ja ra 'dan'yo häi Egipto. Conná ts'edi Oja bá jacyø ja'i p'ε Egipto. ¹⁸ Mēnte bi n'yo dapo nyote njeya yø ja'i, nuna Oja bi zeti te øtyø ja'i. ¹⁹ Bi jua Oja yoto yø nación manī njap'ε ja yø häi Canaan. Yø häi ya yø ja'i bi gua p'uya, go bi t'unma mboxitahε ngue dā gohmi. ²⁰ M'mēfa p'uya, mēnte bi

zøn'i goho ciento 'nε yote ma'det'a njeya, bi 'yεxyø ts'ut'abi ngue di manda yø judío asta gue'mø mambá m'məhrə pøngahya Samuel. ²¹ Nuyya yø judío, bi 'yādi ngue da t'εxra dast'abi di manda. Nunə Oja p'uya, bi 'yεxə n'na rə dast'abi ngue bi mpε'a nyote njeya. Guehna rə Saúl bi t'εts'i, nunə rá ts'unt'u rə Cis. Nunə rə n'yohə nə, rá mbom'meto rə Benjamín. ²² M'mεfa p'uya, bi hyajpabi Oja rá 'bεfi rə Saúl. Bi 'yεx hman'na rə dast'abi ni hu ngue rə David. Bi 'yεn'Oja p'uya: "Nunə rə David rá ts'unt'u rə Isaí, guehna n'na rə n'yohə dí nnu manhogə nə. Nu'a te gə dí nnegə ngue di nja, nunə go da 'yø'nə", bi 'yεn'Oja. ²³ A nunə rə Jesús, rá mbom'meto rə David, guehna bá εx Oja ngue da yanyø judío tengutho xi yarpa Oja m'met'o yø judío. ²⁴ Hante ngue da fahna rə Jesús, nunə rə Xuua bi xihyø judío ngue jatho da hyep'u rə nts'o gə 'yo yø ja'i n'namhma di nxixya. ²⁵ Nu'mø ni ma da zønna pa da du nə rə Xuua, bi 'yεnə: "Nu'a rə Cristo guí mmamhma, hinga guec'a. Da εp'u m'mεfa'a, pεgue nmaguesε 'mø bá εhε. ¿Harə gue gə súcə tengu'a?" bi 'yεnə.

²⁶ Ague gyø judío ni mεnihə rə Abraham, gətho mi'da yø ja'i suprá xudi Oja. Go bá 'ben'nəhə nə rə hyə ja ua ngue gdi nyamhma nə. ²⁷ Nu'u yø mmεngu Jerusalén conyø ts'ut'abi hinguí 'yo yø mməi te'o nə rə Jesús. Nunə rə hyə bi 'yotyø pøngahya Oja, nhyato nhyato di xəp'u ja rə nija yø ja'i, pε hinguí tinyø mməi'a te rə hyə nt'ot'i. I njarbutho ya, nu'mø mi sentencia rə Jesús, ya bi nja'a te rə hyə nt'ot'i. ²⁸ Madague'a himbi dinnba rá ts'oqui ngue xtí du, pε bi xihyø judío nə rə Pilato ngue di manda da tho. ²⁹ Mi zə mi njapi gətho'a te nt'ot'i p'u ja rə Macə Libro p'uya, bá thajpə ja rə pont'i p'uya ngue bi t'əgui. ³⁰ Pε nunə Oja bi 'yøt'e ngue bi bεnnate p'u ha bi t'əgui. ³¹ Nu'u yø xādi 'dap'u mi 'youi rə Jesús, n'youi 'mø mambá nεxpə Galilea ngue ni ma Jerusalén. Pε xangu yø nnidi mahømbi nyəui 'mø mi bεnnate. Nuyya yø xādi ya, guehya 'bui ngue di ja majuaní rə hyə p'u ha 'bəhyø judío ya, ngue hanja nə rə Jesús.

³² Dadi øt'əhe nə rə hoga 'da'yo hyə, ngue nu'mø yø pa xə thogui, ya bi nja nə rə hyə

xi yarpabi Oja'u ma mboxitahə. ³³ Porque ngue yø mbom'metojə'u ya, nunə Oja, ya bi nja'a te rə hyə xə mma mmam'met'o, ngue da pεnhua rə Jesús. Ya bi nja nə rə hyə nt'ot'i p'u ja rə Salmo rá yoho ngue εnə: "Gue'e ma Ts'unt'u'i, go dí εxə'i ya ngue guí ndast'abi", bi 'yεn'Oja. ³⁴ Ya m'met'o xi man'Oja ngue jatho da japi di bεnnate p'u ha da nt'əgui rə Jesús. Porque hinguí nnepe da 'ya rá do'yo. Nguna bi manya ngue bi 'yεnə: "Gə øt'ə ngue guí tímhma'a rə nho dá yarpagə rə David". ³⁵ Xquet'a nt'ot'i man'na rə hyə p'u ja rə Salmo ngue i εnə: "Nu'a ni Macə Ts'unt'u, hinguí japi da 'ya rá do'yo'a", i εnə.

³⁶ Majuaní ngue bi 'yørpabi rá pähä Oja mente rə pa bi m'məhrə David. Nu'a rə hyə di 'bεp'a Oja da 'yøt'e, gue'a bi 'yøt'a. M'mεfa p'uya, bi du, 'dap'u bi təhmi rá mboxita. Pε bi 'ya rá do'yo. ³⁷ Pε nunə rə Jesús, bi 'yøt'a Oja ngue bi bεnnate, himbi 'ya rá do'yo nə. ³⁸ Ague n'yø'əhə, nunə rə hyə ma øt'e'əhə ya, jatho guí pahmə ngue nunə rə Jesús, guehna di punnga ma ts'oquihə nə. ³⁹ Hangu bi mεhyø ja'i ngue nne xtí mpunnbi ngue xtə 'yøt'e te gəmə hyə nt'ot'i p'u ja rá ley rə Moisés, pε himbi zə. Di mpunnbabi rə ja'i ya, pε gue gue'a da 'yεc'ei rə Jesús. ⁴⁰ Dami mfəhmə, man'na n'yo mi 'yøt'e ngue go guí thohmə'a te bi 'yotyø pøngahya Oja ngue bi 'yεnə: ⁴¹ "Ague gyø dennatehə, nu'a te gə nuhə ya, madague'a guí suhə, pε nguθo guí m'mεhmə. Porque guecə drə Ojagə, da zønna pa gə øt'ə yø cosa ngue təte mazihotho, asta hinguí 'yεc'ei hə 'mø to da xi'əhə hanja", bi 'yεnə.

⁴² Mi jua'a rə hyə bi manə Pablo p'uya, bi bømp'u ja rə nija n'youi ya mi'da yø n'yohə. A nu'u hinguýø judío p'uya, bi xifi ngue nu'mø bi dātra pa sāya yø ja'i, hōnda ngu'a rə hyə da manə Pablo. ⁴³ Mi n'uenyø ja'i p'u ja rə nija p'uya, nunə rə Pablo n'εhrə Bernabé, bi dεnni xangu yø judío, da gue'u yø ja'i ya xə bεnnba yø nt'εc'ei yø judío xquet'a ni tet'i. Nuyya ni terbəya, majapi nts'edi ngue hinda hyejpabi rá mate Oja.

⁴⁴ Mi dātra hyəto ma pa sāya yø ja'i p'uya, ya mme gə rə hnini bi mpeti, ngue nne da 'yøspa rá hyə Oja. ⁴⁵ Pε mi nu yø judío p'uya ngue εnə yø xajə yø ja'i, bi nseyə p'uya. Bi

däjp̄i te mmanna Pablo, bi zai. ⁴⁶ Ra Pablo p'uya, 'nehra Bernabé bi hya ra ts'edi ngue bi nya, bi 'yembyø ja'i:

—Ague gyø judío, mi jahma ngue go rá mudi dá si'ahú rá hya Oja. Pɛ ya hingui nthehú rá 'da'yo te para zantho, ngue hingui nnu manhohú ná rá hya ná. A nuyá, gdá macáhe p'ú rá m'mahyø ja'i hingyø judío ya. ⁴⁷ Porque guehna bi menngáhe Oja ná ngue bi 'yena: “Nuyá dí exa'i ya ngue gui cánbabi rá 'yu dá n'yo yø ja'i hingyø judío, tengutho n'na rá nyot'i 'mø ni 'bet'o. Janangue dá zä di nyanyø ja'i rá ngani nximhai”.

⁴⁸ Mi 'yøhyø ja'i ná rá hya si p'uya, janjuani ngue rá ndi johya'ú hingyø judío. I manyø ja'i p'uya ngue xandønho rá hya Oja. 'Né gá bi 'yéc'ei'ú yø ja'i ya xpá ts'ännbi ngue di nthui rá 'da'yo te para zantho. ⁴⁹ Bi ma ma'yoní rá hya Oja gátho'a rá xequi'a p'uya. ⁵⁰ Nuyá yø judío mbøcúe, bi 'yatyá yø xisu ya suprá xudi Oja, guehya hnu mansu p'ú ja rá hnini ya yø xisu. Dá guehyø n'yohú di manda p'ú ja rá hnini, gá bi 'yat'i. Janangue bá yans'yø ja'i p'uya, ngue bi zahra Pablo 'nehra Bernabé. Bi 'yet'i, xifi ngue ya hinda pengui. ⁵¹ Pɛ nuyá yø representante rá Cristo, bi huamhyø fonthai mi n'youi yø mbongua, gue'a rá hmeya'a ngue ya bi thep'ú yø ja'i nuyá himbi nu manho rá hya. Bi tho p'uya, i mpa p'ú ja rá hnini Iconio. ⁵² Nu'ú yø ja'i ya xi 'yéc'ei rá hya p'uya, janjuani ngue di johya 'né di hātra ts'edi rá Espiritu Santo.

14

Ra Pablo 'nehra Bernabé bi manna hya p'ú Iconio.

¹ Nup'ú ja rá hnini Iconio, jap'ú rá nija di mpeti yø judío, ja bi yarbú rá Pablo 'nehra Bernabé ngue bi manna hya. Mi manna hya p'uya, xangu yø judío bi 'yéc'ei, 'né'ú hingyø judío bi 'yéc'ei rá hya. ² Pɛ nu'ú yø judío himbi 'yéc'ei rá hya p'uya, bi 'yatyø mmengu Iconio, bi japi ngue bi nu man'ú yø 'yéc'ei. ³ Janangue ya'atho yø pa bá m'map'ú, bi hya rá ts'edi bi manna hya. Hønt'a Oja nøts'e mente xihyø ja'i hanja'a rá mate Oja. I fax Oja ngue øtyø milagro para ngue dá fadi ngue majuani te mma. ⁴ Pɛ

nu'ú yø ja'i 'bap'ú ja rá hnini, yo 'bai i nja. Nu'a n'na 'bai 'da'igu mmamhmú yø judío. Man'na 'bai p'uya, 'da'igu mmamhmú yø representante rá Cristo.

⁵ Yø judío, 'né'ú hingyø judío, bi nhecahyahú yø ts'at'abi ngue dá zamba yø representante rá Cristo, 'né dá mando.

⁶ Mi zä mi badi te fennbabi rá Pablo 'nehra Bernabé, bi bømp'uya, i map'ú ja rá hnini Listra. Bi thogui, i mpa p'ú ja rá hnini Derbe. Guehya yø hnini rá njap'ú Licaonia ya. Gá bá n'yop'ú ja yø hnini querpá bí ja. ⁷ Ja bi mmamp'ú rá hoga 'da'yo hya p'uya.

Bi 'bando ra Pablo.

⁸ Nup'ú ja rá hnini Listra, bi dimp'ú n'na rá n'yohú mi hup'ú ngue hingui sä di n'yo. Porque rá dogua mente rá pa xa m'mai, hinjam'mø di 'yo. ⁹ A nuna rá n'yohú ná, mi 'yøde te mmanna Pablo. Rá Pablo bi hyeti, bi bá p'uya ngue éc'ei ngue dá zä yø gua. ¹⁰ Nuna rá Pablo bi ts'edi bi 'yembj:

—Dami nangui gá 'bäi —bi 'yembj.

Nuna rá n'yohú p'uya, bi m'mai. Bi 'yen'a n'na rá sägui p'uya, bi n'yo. ¹¹ Mi nu yø ja'i'a te bi 'yøtra Pablo p'uya, bi mahra hmafi yø ja'i, gá ya'a te yø hya yø ja'i Licaonia, i ena: —Yø zi dahmu xpá ngohi ngue yø ja'i, bi zøcua dí 'bahmú ya —bi 'yena.

¹² Nuna rá Bernabé, t'embj ngue rá dahmu Júpiter. Nuna rá Pablo p'uya, t'embj ngue rá dahmu Mercurio ná, porque guehna rá Pablo bi manna hya. ¹³ Nu'a rá mmácja rá dahmu Júpiter i ja rá nija p'ú ja rá nenihni ni yatra 'yu. Bá zi yø ndani ná p'uya, xpí tøtyø thøðoni, ni map'ú 'bøhyø representante rá Cristo. Bá n'youi yø ja'i di nhomndani ngue dá 'yørpa rá 'bøt'e ngue dá danne. ¹⁴ Pɛ rá Bernabé 'nehra Pablo, bi mmeya'a te nne dá 'yøtyø ja'i ya p'uya. Bi xetyø pahni p'uya, ngue gue'a gui nequi ngue hingui nnu manho te nne dá 'yørpabi yø ja'i. Bi yarbú ha 'bøhyø ja'i p'uya, ni mafi, i ena:

¹⁵ —Ague n'yø'ahú, ¿hanja'a gui nne gui 'yøthú? Nügä'be xquet'a dyø ja'itho gá'be tengutho'ahú. A nuyá, nná éhé gá øt'a'be ná rá hoga 'da'yo hya Oja ya, n'namhma gui hyehmú p'ú te gui øthú, hinte di muui'a. Dami 'yéc'ei'ú Oja nuna 'bai. Guehna bi 'yøt'e te gá bí ja mahets'i, 'nehra hai,

'nēhra jathe. 'Nē bi 'yøt'e gätho yø cosa dī nnuh̄u. ¹⁶ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, madague'a hinguī nnu manho te øtyø ja'i, pē bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'e te di ho. ¹⁷ Pē zant'a dī nequi te'o na Oja, ngue gä ra nho ørcäh̄u. Di 'dacj̄u ra 'ye. I øt'e ngue nja yø huahi. Di 'dacj̄u te gä sih̄u, 'nē di unna pähä mā mm̄ih̄u.

¹⁸ Madague'a ngue nguna ra hya bi manna Pablo, pē xanhennitho ha i hejpabi yø ja'i ngue hinda hyo yø ndani da 'yørpabi ra 'bøt'e.

¹⁹ Bi zøhyø judío ngue yø mm̄engu Antioquia p'uya, 'nēhyø mm̄engu Iconio. Bi japa nts'edi yø ja'i ya p'uya, ngue da mardo ra Pablo. Mī mardo p'uya, ena ngue ya bi hyo. Bi garpaya, bá emma xøts'e ra hnini. ²⁰ Pē bi mp̄eti yø 'yēc'ei p'ua ha 'benna Pablo. Bi nangra Pablo p'uya, mahombi yarb̄u ja ra hnini. Mī hyaxpaya, bi ma, bi mē ra Bernabé, i mpa p'ua ja ra hnini Derbe.

²¹ Mī juadi bi manna hoga 'da'yo hya p'ua ja ra hnini Derbe p'uya, xandøngu yø ja'i bi 'yēc'ei ra hya. Bi mengui mahøn'a p'uya, i map'ua ja ra hnini Listra. Bi tho'a Iconia, i mpa Antioquia. ²² Di hatra ts'edi yø 'yēc'ei p'ua ja yø hnini bá thogui. Bi xifi ngue hinda hye'a ra hya ec'ei. Bi xifi ngue nu ra ja'i nne da yarb̄u dī manda Oja, jatho da zä ra n'ua ja ra ximhäi ngue da ts'ui. ²³ Xquet'a bi 'yexyø n'yoh̄u n'na ngu n'na yø hnini ngue dī m'æt'o p'ua dī mp̄eti yø 'yēc'ei. Da zømp'ua da zøni, øtyø mhmat'Oja 'nē etyø mm̄ai. Nuna ra Pablo di fät'a Oja ya yø ja'i bi 'yēc'ei ra hya.

Bi mengra Pablo 'nēhra Bernabé ngue i ma Antioquia.

²⁴ Mambá ep'uya, bá tho'a Pisidia, i mpa Panfilia. ²⁵ Mī zøp'ua ja ra hnini Perge p'uya, bi manna hoga 'da'yo hya. Mī thop'ua p'uya, i mpa p'ua ja ra hnini Atalia. ²⁶ Mambá thop'ua p'uya, bá o ra barco i ma Antioquia. Guehna ra hnini na ngue bi t'äprá mate Oja ngue da mäp'ua dī ma ra Pablo 'nēhra Bernabé ngue'a ra 'bēfi ya bi juadi bi 'yøt'e. ²⁷ Mī zømp'ua ja ra hnini Antioquia p'uya, bi mp̄eti yø 'yēc'ei. Bi xihyø ja'i te xi 'yøt'Oja conná ngue'ua. Bi xifi ngue nne Oja ngue

'nē'ua yø ja'i hinguø judío da 'yēc'ei ra Jesu-cristo. ²⁸ Ya'atho yø pa bá m'map'ua 'b̄ahyø 'yēc'ei na ra Pablo 'nēhra Bernabé.

15

Bi nja n'na ra junta p'ua Jerusalén.

¹ Nu'ua yø pa'ua p'uya, bá nēxa Judea 'da yø n'yoh̄u, bi zø'a Antioquia. Bi madi bi xänmbabi yø 'yēc'ei p'uya, bi 'yēmbi:

—Para ngue guí nyamhm̄u, jatho ngue gui 'yøth̄u tengutho bi manda ra Moisés ngue da hm̄epya'ah̄u conná circuncisión —bi 'yēmbi.

² Nuna ra Pablo 'nēhra Bernabé, bi 'yēmm̄ei bi njunt'ui'ua mman'a p'uya. M'mēfa p'uya, bi t'exra Pablo 'nēhra Bernabé ngue i ma Jerusalén, bi mähä mī'da yø 'yēc'ei ngue da nyah̄u yø representante ra Cristo co 'nē'ua 'bet'o p'ua dī mp̄eti yø 'yēc'ei p'ua Jerusalén. Janangue da nu ha di jap'na ra hya na.

³ Nu'ua yø 'yēc'ei p'ua Antioquia, bi ma bi thøp'ua ja ra 'yu ra Pablo 'nēhra Bernabé. Ni nthop'ua ja yø häi Fenicia 'nē Samaria. I mma ha bi nja ngue bi h̄ep'ua yø nyogui nt'ec'ei yø ja'i ngue bi 'yēc'ei Oja. Gätho yø 'yēc'ei p'uya, emm̄ei di johya 'mø mī 'yøhna ra hya na.

⁴ Nuna ra Pablo 'nēhra Bernabé bi zømp'ua Jerusalén, bi mp̄eti yø 'yēc'ei conyø representante ra Cristo 'nē'ua yø n'yoh̄u 'bet'o p'ua dī mp̄eti yø 'yēc'ei. Bi mā te xi 'yørpabi Oja p'uya. ⁵ Bi nangui 'da yø fariseo ya xi 'yēc'ei ra hya p'uya, bi 'yēmbi:

—Jatho ngue da ma mh̄m̄epya ya yø 'yēc'ei hinguø judío, dī njapra circuncisión. 'Nē dī njapi ngue da zupra ley bi 'yotra Moisés —bi 'yēmbi.

⁶ Janangue bi mp̄eti yø representante ra Cristo p'uya, co 'nē'ua yø n'yoh̄u 'bet'o p'ua ja ra nija, para ngue da hnu ha dī njapra hya. ⁷ Mī juadi mī nyai ya'atho p'uya, bi nangra Bedu, bi 'yēna:

—Aguē mā zi cū'ah̄u, guí pah̄m̄u ngue nu'mø yø pa xa thogui, bá huanngä Oja p'ua ha guí 'b̄ah̄m̄u, ngue gä xicä ra hoga 'da'yo hya yø ja'i hinguø judío. I nnepe ngue 'nēhya da 'yēc'ei ra hya ya. ⁸ Nuna Oja, i parbabi yø n'yomfēni yø ja'i. 'Nē dī nequi ngue bi nu manho Oja ngue 'nēhyø ja'i

hĩngyø judío da 'yɛc'ɛi, porque bá pennbabi ra Espíritu Santo, tengutho bi jacjɛ m'mɛt'o. ⁹ Tengutho bi jacjɛ Oja, bi jarbutho ya hĩngyø judío ya. Bi punnbabi ya yø ja'i bi 'yɛc'ɛi. ¹⁰ Xiya, ¿hanja ngue guí tãcjɛ'a te nne da 'yøt'Oja ya? Porque guí xihmɛ yø 'yɛc'ɛi ngue jatho da dɛnna ley nuna hĩnjam'mø di sä da 'yøtyø ja'i, ni xinga guehɛ mbox-itahɛ xta nzã xta 'yøt'e, ni xinga guecjɛ di sä ga øthɛ'a te gãma hya di manda ra ley. ¹¹ Pɛ dí ɛc'ɛihɛ ngue gdã nyamhmɛ connã mate ra Hmɛ Jesús. Xquet'a njarbutho yø ja'i hĩngyø judío ya.

¹² Gä bi nsãya'a guí njun'mahya yø ja'i p'uya. Bi 'yørpɛ masu ra hya mmanna Bernabé 'nɛhrɛ Pablo. Bi ma te bi nja 'mø mi map'ɛ 'bɛhyø ja'i hĩngyø judío, ngue bi 'yøtyø milagro Oja connã ngue'ɛ. ¹³ Mi juadi bi hmanna ra hya na p'uya, bi 'yɛnna Jacobo:

—Ague ma zi cu'ahɛ, dami 'yøhmɛ te ga mmangã ya. ¹⁴ Nuna ra Simu, ya bi xicjɛ ha bi nja te bi 'yørpabi Oja 'mø rá mædi mi map'ɛ 'bɛhyø ja'i hĩngyø judío. Nuna Oja, ya xpɛ huanhyø ja'i ja ngue da zo rá 'yɛ. ¹⁵ Nuna ra hya naya, di nthɛui na ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja naya, ngue ɛna: ¹⁶ “Nu'mø bi nja'a ra hya nt'ot'i ya, nu'a ra nija bi hyøhrɛ David, ma'da'yo ga hoqui hapɛ xants'onɛ, porque ya xa xot'i. ¹⁷ Dí nne ngue gãtho yø ja'i hĩngyø judío da hyongui n'namhmɛ da zo ma 'yɛ. ¹⁸ Nguna ra hya bi man'Oja, 'nɛ bi japi bi bɛhyø ja'i xa m'mahyø pa xa thogui”, bi 'yɛna.

¹⁹ Nugã dí ɛna ngue nuya yø ja'i hĩngyø judío, ngue ya 'yo di 'bãtyø mmɛi ngue ɛc'ɛi Oja, ya hĩngui sä ga ts'onnbahɛ yø mmɛi ya. ²⁰ A nuyá, para ngue hĩndi nsahmi ya yø judío ngue yø 'yɛc'ɛi ya, høndya yø hya ja ua da ma maɛuarpi ra sɛcua ya. Ngue hĩnda za ra ngø, nu'a i tho ngue i t'ørbɛ ra 'bøt'e yø dahmu. 'Nɛ hĩndi n'yots'om'mãi. 'Nɛ hĩnda zaprá ngø yø zu'ɛ hĩngui pønna ji 'mø bi du, 'nɛ hĩnda zi ra ji. ²¹ Porque asta guehyø pa xa thogui, ya mandø njam'møtho, n'na ngu n'na yø hĩni i 'bɛi te'o mmanna ley bi 'yotrɛ Moisés. Nuna ra ley na, nu'mø ra pa ngue ra ts'ãya, nhyato nhyato hmamp'ɛ ja yø nija di mpɛti yø judío.

²² A nuya yø representante ra Cristo p'uya, co 'nɛ'ɛ yø n'yohɛ 'bet'o p'ɛ ja ra nija, 'nɛ gãtho yø 'yɛc'ɛi, bi zãnbɛya ngue da huanhni to da mɛnhni, di ma Antioquía, da mɛ ra Pablo 'nɛhrɛ Bernabé. Bi t'ɛxrɛ Judas nu'a ja man'na ra thuhu ngue ra Barsabás. 'Nɛ bi t'ɛxrɛ Silas. Guehya yø n'yohɛ 'bet'o p'ɛ 'bɛhyø 'yɛc'ɛi ya. ²³ Bi ma nt'øt'e ra sɛcua da gaxpɛya, i ɛnna sɛcua:

“Nugãhe yø representante gahe ra Cristo, 'nɛhya 'bet'o ua ja ra nija, 'nɛhya mi'da ma zi cuhɛ 'bɛcua, dadi zɛnguagãhe'ɛ ma zi cuhɛ hĩngyø judío rá m'mɛp'ɛ ja ra hĩni Antioquía, 'nɛ'ɛ rá m'mɛp'ɛ ja ra häi Siria, co 'nɛp'ɛ ja ra häi Cilicia. ²⁴ Dí øcãhe ngue bi nɛxua 'da yø n'yohɛ ngue hĩnda ɛt'ãhe. A nuya p'uya, hĩngui padɛ te guí 'yøthɛ ngue bádi ts'on'na ni mmɛihɛ 'na ra hya i mma, ngue di manda di nja'ahɛ ra hmɛpya ngue ra circuncisión, 'nɛ guí suphɛ gãtho'a te di manda ra ley bi 'yotrɛ Moisés. ²⁵ Janangue dá mpɛtigãhe ngue dá nhɛcãhyahe. Dã ɛxãhe yø n'yohɛ bi map'ɛ, bi mãhã na ma zi cuhɛ ra Bernabé 'nɛhrɛ Pablo. ²⁶ A nuna ra Bernabé 'nɛhrɛ Pablo i ɛnyø te connã nguehna ma Hmuhɛ Jesucristo. ²⁷ Nuya yø n'yohɛ dá ɛt'ãhe p'uya, guehna ra Judas 'nɛhrɛ Silas. Nuya p'uya da zã guí nyasɛhɛ, guehya da xi'ahɛ tema hya dá sãnnãhe ya. ²⁸ Nu'a te bi zãnna Espíritu Santo p'uya co 'nɛcãhe, dá nu manhohe ngue hĩngui ja ts'ɛdi da 'yøtyø ja'i'a te gã ga 'yo yø judío. Hĩnda høndya yø hya i ja ngue guí 'yøthɛ p'ɛ ha 'bɛhyø judío da si'ahɛ. ²⁹ Yo guí saha ra ngø i tho ngue t'ørbɛ ra 'bøt'e yø dahmu. 'Nɛ ra ji p'uya, 'yo guí sihɛ. Nu'a ra ngø hĩngui pønna ji 'mø bi du, 'yo guí saha. 'Nɛ 'yo guí 'yots'om'mãihɛ. Nu'mø ngue gã 'yøthɛ na ra hya dí xi'ãhe ya, ya xanho te guí øthɛ 'mø. Hønt'Oja da mã'ahɛ”.

³⁰ Ya bi ma'ɛ bi t'ɛrbɛya. Mi zømp'ɛ ja ra hĩni Antioquía, bi pɛtyø 'yɛc'ɛi, bi dá ra sɛcua p'uya. ³¹ Nu'mø mi nu ra sɛcua yø 'yɛc'ɛi p'uya, ɛmmɛi di johya ngue ya bi nhyø mmɛi. ³² Nuna ra Judas 'nɛhrɛ Silas xquet'a yø pøngahya Oja ya, bi hojrabɛ yø mmɛi yø 'yɛc'ɛi ya p'uya, 'nɛ bi hatra ts'ɛdi na ra hya bi xifi. ³³ Bá m'mɛp'ɛ njammi pa p'ɛ Antioquía. M'mɛfa p'uya, bá 'nyɛte ngue bi mengui i ma Jerusalén. ³⁴ Pɛ nuna

ra Silas bi nu manho ngue bá cop'ua na. ³⁵ Xquet'a 'nēhra Pablo, 'nēhra Bernabé bá cop'ua Antioquía. Bi sigue bi xānba bi yø ja'í nā rá hoga 'da'yo hya Oja. Bi mfāxui mī'da yø mmēngu p'ua ngue xānba ra hya yø ja'í.

Nuna ra Pablo, ya rá yo ndi bi ma ngue di yonna hya.

³⁶ Mī ma njammī pa p'uya, ra Pablo bi 'yēmbra Bernabé:

—Mahōnga mēp'ua ja yø hnini ya xtā māmī rá hya Oja ya. Ga ma nuui te di ja'ua mā zi cūh —bi 'yēmbi.

³⁷ Nuna ra Bernabé, bi ne xtā nzixra Xuua nuna ja man'na ra thūhū ngue ra Marco. ³⁸ Pē ra Pablo hīmbi nu manho ngue xtā nzits'i, porque ra Xuua ya xpī nsote p'ua Panfilia, hīngui nne dā mēp'ua ni ma ngue di 'yonna hya. ³⁹ Bi n'ueni n'na ngu n'na ngue hīnga 'da'igu i mma. Nuna ra Bernabé bi zixra Marco na. Bi 'yo ra barco i map'ua ja ra hāi Chipre. ⁴⁰ Ra Pablo p'uya, guehna ra Silas bi ne bi mē na. Yø 'yēc'ēi p'uya bi 'yāprá mate Oja ngue da mādi ha ni ma. ⁴¹ Ra Pablo 'nēhra Silas i mpa p'ua ja ra hāi Siria, 'nēp'ua ja ra hāi Cilicia. Di hatra ts'edi yø 'yēc'ēi p'ua ni ma.

16

Ra Timoteo bi mähä ra Pablo 'nēhra Silas.

¹ Ra Pablo 'nēhra Silas bi zōmp'ua ja ra hnini Derbe. Mī thop'ua p'uya, i mpa p'ua ja ra hnini Listra. Nup'ua ja ra hnini p'uya, bi dīmp'ua n'na ra 'yēc'ēi ni hu ngue ra Timoteo. Ra judío'a rá mamá, pē ya ra 'yēc'ēi. Rá papá p'uya, hīngra judío'a. ² Nu'ua yø 'yēc'ēi mī 'bap'ua ja ra hnini Listra bi nu manho nā ra Timoteo, dā gue'ua yø 'yēc'ēi p'ua ja ra hnini Iconio, xquet'a bi nu manho. ³ Ra Pablo p'uya, bi ne bi mähä nā ra Timoteo. Bi japi ngue bi ma mhmēpya, bi njapra circuncisión n'namhma ngue hīndi mbøcue yø judío p'ua di ma. Porque ya fadi ngue hīngra judío rá papá nā ra Timoteo. ⁴ Nup'ua ja yø hnini ntho p'uya, bi xihyø 'yēc'ēi ngue da 'yøt'e te mmanna sūcua bi menhyø representante ra Cristo, conyø n'yohua 'bet'o p'ua di mpeti yø 'yēc'ēi p'ua Jerusalén. ⁵ A nuyya yø 'yēc'ēi p'uya, bi hya ra ts'edi yø nt'ēc'ēi. N'na pa ngu n'na pa, man'na ni 'yēc'ēitho mī'da yø ja'í.

Ra Pablo bi 'ui n'na ra n'yohua ngue ra mmēngu Macedonia.

⁶ Ra Espiritu Santo hīmbi nepe xtāni manna hya p'ua ja ra hāi Asia nā ra Pablo. Janangue bi 'damp'ua ja ra hāi Frigia p'uya, i mpa Galacia. ⁷ Mī zōmp'ua ja rá hyodi ra hāi Misia p'uya. Ja bi bēmp'ua p'uya ngue xtī map'ua ja ra hāi Bitinia. Pē ra Espiritu Santo hīmbi nepe xtī map'ua. ⁸ Janangue bi 'dastho'a ra hāi Misia p'uya, i mpa p'ua ja ra hnini Troas. ⁹ Ja bi n'ui p'ua nā ra Pablo 'mø mīnxui p'uya. Nu'a rá t'i p'uya, bi nu ngue 'bāp'ua n'na ra n'yohua ngue ra mmēngu p'ua ja ra hāi Macedonia. Bi 'yēmbi:

—Bí 'yēcua Macedonia, guí fāxcāhe —bi 'yēmbi.

¹⁰ Mī n'ui ra Pablo p'uya, dá sānni ngue dá mächē Macedonia. Dí haxhe njuani ngue nzongahe Oja ngue ja ganī mangāhe p'ua ra hoga 'da'yo hya.

Ra Pablo 'nēhra Silas bi ma Filipos.

¹¹ Dá ogāhe ra barco p'ua ja ra hnini Troas. Danī mpächē p'ua ja n'na ra hāi bí ja mbo ra jathe ni hu ngue Samotracia. Rá yo pa p'uya, dá sōngāhe p'ua ja ra hnini Neápolis. ¹² Dá nēxāhe p'ua p'uya, danī mpächē p'ua ja ra hnini Filipos, gue'a n'na 'bui yø ja'í ngue yø romano. Nu'a ra danihni'a p'uya, tate sedi ngue'ua mī'da yø hnini jap'ua ja ra hāi Macedonia. Dá m'mächē p'ua njammī pa p'uya. ¹³ Mī zōhra pa ngue ra ts'āya, dá mähme nenihni ha ja n'na ra dathe. Nu'a ra xequi'a, ja zai di mpeti p'ua yø judío ngue mmat'Oja. Dá mīhme 'mø mā sōmhme. Dá xihme ra hoga 'da'yo hya yø xisu ya xi mpeti. ¹⁴ Nu'a n'na'ua yø xisu p'uya, ni hu ngue ra Lidia, ra mmēngu p'ua ja ra hnini Tiatira. Mará mä'ulu nā ra xisu nā, pē ya thanne Oja. Pē bi xojpabi Oja rá mmāi nā ra xisu ngue bi 'yōrpabi masu te mmanna Pablo. ¹⁵ Bi nxixya p'uya, dá gue'ua mī 'bap'ua ja rá ngu, gā bi nxixya. M'mēfa p'uya, bi 'yēnje:

—Nu'mø guí haxhū njuani ngue majuani dí ēc'ēigā ra Jesús, mähä p'ua ja mā ngungā 'mø, guí nsāyahū p'ua —bi 'yēnje.

Bi jacje ngue dá mähme p'ua ja rá ngu p'uya.

¹⁶ Man'na ra ora p'uya, nmará mähme p'ua ja ra mhmāt'Oja dí n'yohe ra Pablo, dá

nthêhe n'na ra hmute mará badi ngue mi n'youi ra ts'onthi. Nuna ra hmute na, mi tapi xangu ra menyu yø hmu ngue mi ja rá mfadi conna ts'onthi. ¹⁷ Nuna ra hmute p'uya, ni denna Pablo ngue mmarcahe, i ena:

—Nuya yø n'yohu 'bucua, guehya yø mefi Oja maguesε ya. Nuya guehya xän'naha ha di zä guí nyahmu ya —bi 'yena.

¹⁸ N'na ndi ngu n'na ndi ga mmähme ra mhmatoja, di jaje p'u na ra hmute. Mi sörpabi ra Pablo p'uya, bi 'bat'i, bi 'yembra ts'onthi mi n'youi ra hmute:

—Conná ts'edi ra Jesucristo, dí xi'i ngue dami hyep'u ra hmute guí n'youi —bi 'yembi.

'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi hyep'u ra ts'onthi mi n'youi ra hmute. ¹⁹ Pε nu'u yø hmu ra hmute p'uya, bi nu ngue ya hingui tømí ngue hõnda dapra menyu ra hmute. Bi bentra Pablo 'nehra Silas. Bi zixpa ja ra centro 'bathyø ts'at'abi. ²⁰ Bi ma madäpi yø ts'at'abi p'uya, bi t'embi:

—Nuya yø n'yohu 'bucua, yø judío ya. Di ts'onnyø ja'i 'bucua ja ma hninihu. ²¹ I xänbäte yø costumbre nu'u hingui ja ngue ga øthü, porque dyø romanohu.

²² Bi nangyø ja'i p'uya ngue bi zwi. Yø ts'at'abi p'uya bi manda ngue da böjba yø ulu ngue da 'bei conyø t'o. ²³ Emmei bi 'bei. M'mefa p'uya, bi got'i. Bi sihra alcaide p'uya ngue da mädi xandõho. ²⁴ A nu'a ra alcaide 'mø mi si p'uya ngue da mädi xanho, bi curpu ja ra ngumm'mexui asta mbo ra fädi. Bi japyø za nt'ät'i, ga ts'emba yø gua yø ofädi p'uya.

²⁵ Pε nu'mø mi zo made ra xui p'uya, nuna ra Pablo 'nehra Silas i mmat'Ojatho, 'nε turpabi yø alabansa Oja. Øxta'u mi'da yø ofädi te gä øt'e. ²⁶ Nthambenitho bi 'yan'a häi p'uya. Xøgue ra huatyø nducjado p'u ja ra fädi. 'Bexpi xogui gätho yø goxthi, 'nε bi nxahyø cadena manthut'i yø za n'youi yø gua yø ofädi. ²⁷ Nu'a ra alcaide p'uya, mi nu ngue gä xi xohyø goxthi fädi. Bi 'yembi ngue ya xi ma gätho yø ofädi p'uya. Bi gaxrá juai p'uya, bi ne xtí nhyose. ²⁸ Pε bi matra Pablo, bi 'yembi:

—Man'nan'yo mi 'yøt'e gui nhyose ague n'yø. Gä dí 'bucähe ua —bi 'yembi.

²⁹ Nuna ra alcaide p'uya, bi 'yähra nyot'i. Ni tihí bi yat'ambo. Ni huaqui ngue bi nsu. Bi guarbu 'bähra Pablo 'nehra Silas ngue bi ndantyøhmu. ³⁰ Bá jucathi p'uya, bi 'yembi:

—Ague n'yø'auí, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'e para ngue ga nyani?

³¹ Nuya yø ofädi p'uya, bi 'yembi:

—Dami 'yεc'ei ra Hmu Jesucristo n'namhma guí nyani. 'Nε'u to 'bap'u ja ni ngu, di nyan'mø da 'yεc'ei —bi 'yembi.

³² Nuna ra alcaide p'uya, gätho'u 'bap'u ja rá ngu, bi sifi xanho hanja'a ra Hmu Jesús. ³³ Tobe ndaxuitho'a ra ora'a. Nuna ra alcaide bi mejpabi yø n'ani mi n'youi. Bi nxixya p'uya, gätho'u 'bap'u ja rá ngu bi nxixya. ³⁴ M'mefa p'uya, bi zixrá ngu ngue bi unna hme da zi. Nuna ra alcaide p'uya, gätho'u 'bap'u ja rá ngu, janjuani di johya ngue bi 'yεc'ei Oja.

³⁵ Nu'mø mi hyaxpaya, nu'u yø ts'at'abi bi menhyø policia da xihra alcaide ngue di thøhyø ofädi. ³⁶ Ra alcaide p'uya bi 'yembra Pablo:

—Bá pεngä ra hya yø ts'at'abi ngue ga thøc'auí. Janangue 'yo te guí mbembi ya, ni mehma —bi 'yembi.

³⁷ Mi dahra Pablo, bi 'yembyø policia:

—A nugä'be dyø romanogä'be. 'Nε nnu yø ja'i p'u bi megba'be, ni xinga 'bet'o hacra güenda ja di ncote. 'Nε da 'yena go nt'aguitho di thøga'be ya. Nu'a, hin'na'a. Guí xihmi ya da εε da guga'be ua ja ra fädi.

³⁸ Yø policia p'uya, bi mengui ba xihyø ts'at'abi te mmanyø ofädi. Yø ts'at'abi p'uya, bi nsu 'mø mi badi ngue yø romano ya yø ofädi. ³⁹ Mi zøp'u ja ra fädi yø ts'at'abi p'uya, bi 'yäpa mpunbäte. Bá jup'uya, bi xifi ngue da bömp'u ja ra hnini. ⁴⁰ Nu'mø mi bömp'u ja ra fädi na ra Pablo 'nehra Silas, i map'u ja rá ngu ra Lidia. Ja bi nyahu p'u mi'da yø 'yεc'ei p'uya. Hontho bi zajpa yø mmui yø ja'i, bi ma p'uya.

17

Bi ts'u p'u Tesalónica ra Pablo.

¹ Mi ma ra Pablo 'nehra Silas, i mpa p'u ja ra hnini Anfípolis, i nthop'u ja ra hnini Apolonia. Bi zømp'u ja ra hnini Tesalónica p'uya. Mi jap'u ra nija di mpeti yø judío.

² Nuna ra Pablo bi yarbü ja ra nija, ya gä

ngu'a ørbu ja yø hnini xi thogui. Nhyu sábadu bi membi bi nyahu yø judío p'u ja ra nija. ³ Di opan'yu yø ja'i hanja'a te mmamp'u ja ra Maça Libro, ngue ra Cristo jatho ngue da zä ra n'u, da tho, da t'ägui. M'mefa p'uya, di bennate p'u da nt'ägui. Bi 'yembuya:

—A nuna ra Jesús dí xi'ahu ya, guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na.

⁴ Ngue nguna xifi, bi 'yec'ei da yø judío. Bi guarbu ha ya ra Pablo 'nehra Silas. Xquet'a bi 'yec'ei xangu yø ja'i hingyø judío ya mi thanne Oja. 'Ne xangu yø xisu nuya hnu mansu p'u ja ra hnini bi 'yec'ei ra hya. ⁵ Bi nseyä ya yø judío himbi 'yec'ei ra hya p'uya. Bi zonhyø ja'i ngue yø ts'oc'ei mi 'yop'u ja ra caye, bá yans'yø ja'i p'u ja ra hnini p'uya. Bi mäspa rá ngu ra Jasón ngue honna Pablo 'nehra Silas. Bi ne xta nzits'i ngue xti dáp'u 'buhyø ja'i. ⁶ Pe ngue himbá timp'u'u p'uya, bá jucra Jasón 'ne'u mi'da yø 'yec'ei. Bá si ngue bi dáp'u ja ra ts'ut'abi. I mahyø ja'i p'uya, i ena:

—Nu'u yø n'yohu dí mmangähe ya, ndap'u bi zä di ts'onnyø ja'i. A nuyá, xquet'a 'youa ja ma hninihu ya. ⁷ Go di säyabi p'u ja rá ngu na ra Jasón. Gätho ya p'uya, hingui ec'ei'a ra ley ga 'yo ra dast'abi Roma. Porque embi ngue 'bu hman'na ra dast'abi ni hu ngue ra Jesús.

⁸ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na p'uya, co 'nehhyø ts'ut'abi, di maxni yø ja'i p'uya ngue ncuε. ⁹ Nuna ra Jasón co 'ne'u mi'da yø mmi'yec'eiui, bi gutra menyü ngue bi ma mathøgue.

Ya 'bup'u ja ra hnini Berea na ra Pablo 'nehra Silas.

¹⁰ Mi nxui p'uya, nu'u yø 'yec'ei n'na zihmantho bi japi bi bonna Pablo 'nehra Silas. I mpa p'u ja ra hnini Berea. Mi zomp'u p'uya, bi map'u ja ra nija di mpeti yø judío. ¹¹ Nuya yø judío ngue yø mmengu p'u, man'na yø ndøhoja'i ya ngue yø mmengu Tesalónica. Janjuani ngue yø mmui ga 'yøhra hoga da'yo hya sifi. N'na pa ngu n'na pa huaxtyø hya nt'ot'i ra Maça Libro. Porque nne da badi ngue'mø majuan'a te sifi ogue hin'na. ¹² Janangue xangu yø judío bi 'yec'ei ra Jesús. Da gue'u hingyø judío, xangu bi 'yec'ei. Ngu yø n'yohu, ngu

yø xisu nuya hnu mansu, gä bi 'yec'ei ra hya. ¹³ Mi mambrá hya Oja p'u ja ra hnini Berea na ra Pablo. Ngu i 'yøhya yø mmengu Tesalónica, 'bexpi ma yø judío ngue bá utyø ja'i p'u ja ra hnini. ¹⁴ Nu'u yø 'yec'ei p'uya, n'na zihmantho bi 'yetra Pablo, bi map'u ja ra nenga jathe. Pe nuna ra Silas 'nehra Timoteo bi gop'u Berea'u. ¹⁵ Nu'u bi mähä ra Pablo p'uya, bá emp'u ja ra hnini Atenas. Mambá penc'u p'uya bá hannbabi ra hya ra Silas 'nehra Timoteo ngue danj zadi n'na zihmantho.

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra hnini Atenas.

¹⁶ Mente ndø'mate ra Pablo p'u Atenas, bi m'mähra sibi rá mmui p'uya ngue nnu yø ja'i p'u ja ra hnini ngue gä sihyø dahmu thanne. ¹⁷ Janangue bi xihra hya yø judío p'u ja ra nija, da gue'u ya thanne Oja, gä bi xihra hya. N'na pa ngu n'na pa xihra hya yø ja'i di nthui p'u ja ra täi. ¹⁸ Bu'i'da yø n'yohu, ngue madi xä'a ra hya mi xännbate ra Epicuro. Mi'da p'uya, madi xä'a ra xädi ngue ra estoico. Bi madi bi nyaui ra Pablo'u p'uya. Bi 'yeni'da p'uya:

—¿Teni 'be'a ma hya manna ra n'yohu 'bucua? Hin'yü p'u rá nzequi di yahni ua —bi 'yena.

—Mi'da p'uya, bi 'yena:

—Ena gue di 'yonna hya na ngue yø da'yo dahmu.

Bi manna nguna, porque ra Pablo bi xihyø ja'i hanja ra Jesús, 'ne xifi ngue bi bennate. ¹⁹ Bi ts'ixra Pablo p'u ja n'na ra xequi ni hu ngue ra Areópago p'uya, nup'u zai di mpeti yø ja'i ngue ma consejo. Bi t'embuya:

—Dí nne ga pacähe teni 'be'a ma da'yo xädi na ra hya gui mma n'yø. ²⁰ Porque hinjam'mø xtá ocähe te gui mmanya. Dí nne gui xicje te ga mbønya yø hya gui mma —bi 'yenyø ja'i.

²¹ Nu'u yø mmengu p'u Atenas co 'ne'u yø 'dan'yo ja'i ya mi 'bup'u, hin tema n'nama hya di ørpa masu, hindä hønt'a te ma da'yo nne da sifi ogue da 'yøde. ²² Bi m'mä inde ra Pablo p'u ja ra junta ngue ra Areópago p'uya, bi 'yembyø ja'i:

—Agué gyø mmengu'u ua ja ra hnini Atenas. Ya xtä nugä te gui øthu ua gui 'buhmu. Di nequi ngue emmei gui thannehu

yø dahmu. ²³ Porque nup'u xtá thocä, xtá nugä n'na ra altar ngue nt'ot'i n'na ra letrero ngue ena: “Guehna rá altar Oja nu'a hinguí fadi te'o naya”, i enna letrero. A nuyá, guehna Oja guí thannehu naya, pe hinguí pahmu te'o na, guehna Oja dadi øt'ahu naya.

²⁴ Nuna Oja bi hocra ximhäi 'ne bi hoqui gätho yø cosa i ja. Gue'a rá mmeti te gä bí ja mahets'i'a ya, 'ne cua ja ra ximhäi. Pe hinguí 'bap'u ja yø ngunja di hocyø ja'i na Oja na. ²⁵ Nuna Oja, hinte honna ngue da 'yenyø ja'i te di unni. Porque go bádi 'dacju ra te'a, 'nehma hya dí jaxhu, 'ne gätho mi'da yø cosa go bádi un'a.

²⁶ Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue n'na 'yatho p'u bá fadi ngue bi nxandyø ja'i 'bui gä rá ngani nximhäi. Bi zännbabi ra pa di m'mai. 'Ne bi zännbabi ra xequi hapu di m'mai. ²⁷ I 'yøt'Oja'a, n'namhma ngue gätho yø ja'i da hyon'Oja, 'ne da badi te'o. Majuaní ngue nuya, hinga yap'u 'bu Oja ngue gätho gahu. ²⁸ Porque connángue Oja dí 'buhmu, 'ne dadi 'yamhmu, 'ne ja ma teh. Tengutho ra hya bi man'i'da ni 'yot'a sacuah, bi ma ngue yø basigahu Oja. ²⁹ Pe xi'mø ngue yø basigahu Oja, hinguí sä ga emhmu ngue nuna Oja, gdá hyejpah yø dahmu ngue yø oro, ogue yø dahmu ngue yø t'axi, ogue yø dahmu ngue yø do. Porque nuya yø dahmu ya, rá n'yomfenise ra ja'i gui hoqui. ³⁰ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja mi serpabi yø ja'i thanne yø dahmu, porque him maní bahyø ja'i hanja. Pe nu ra pa dí 'buhmu ya, nuna Oja hønnbu bi zä di 'bepi gätho yø ja'i ngue da hyep'u yø dahmu thanne. ³¹ Porque Oja, ya xpá nzänna n'na ra pa ngue da hyaspi xandønho ra güenda gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi. Nuna da hyaxra güenda p'uya, guehna n'na ra n'yohu ya xpá huanhni. Nuna Oja, i nnepe ngue gätho yø ja'i da badi te'o na ya xpá huanhni. Janangue bi japi bi bennate p'u ha bi t'ägui.

³² Nu'mø mi 'yøhyø ja'i ngue embi bi bennate p'u ha bi t'ägui, i thenthø 'da. Mi'da p'uya bi 'yembj:

—'Bet'o man'na ra pa ya, mahønguí xicje na ra hya na —bi 'yembj.

³³ Bi map'u ha säya ra Pablo p'uya. ³⁴ Pe nuya 'da yø ja'i bi nu manho ra hya

mmanna Pablo, 'ne bi 'yec'ei. N'youi p'u ra Dionisio, guehna n'na'u yø ts'ut'abi p'u ja ra Areópago. Xquet'a n'youi p'u n'na ra xisu bi 'yec'ei ra hya, ni hu ngue ra Dámaris. 'Ne n'youi p'u mi'da yø ja'i.

18

Ra Pablo ya 'bap'u ja ra hnini Corinto.

¹ M'mefa p'uya, nuna ra Pablo bi nexpu ja ra hnini Atenas, bi zømp'u ja ra hnini Corinto. ² Nuna ra hnini na p'uya, bi dimp'u n'na ra judío ni nu ngue ra Aquila, ra mmengu Ponto. Nuna ra Aquila n'youi na ra Priscila rá xisu, hinna ya'atho yø pa xi zøp'u Corinto. Bá ep'u ja ra häi Italia, ngue nuna ra dast'abi Claudio bi manda ngue gä bi thøn'athi yø judío mi 'bap'u ja ra hnini Roma. Bi ma ra Pablo ngue bá nyauí. ³ Nuna ra Pablo mi pa'a ra 'befi mi pehna ra Aquila. 'Dap'u bi m'mahmi p'uya ngue bi mpefi, di hocyø ngun'ulu. ⁴ Nu'mø ra pa säya yø ja'i p'uya, nhyato nhyato pa ra Pablo p'u ja ra nija di mpeti yø judío, ngue nne di 'bätyø judío 'ne'u hinyø judío, ngue da 'yec'ei ra Jesucristo.

⁵ Mi zøhra Silas 'nehra Timoteo ngue xpí 'yē'a Macedonia. Ra Pablo p'uya, hinguí säya ngue mmanna hoga 'da'yo hya. Di opan'yu yø judío ngue ra Jesús, guehna ra Cristo bá ex Oja ngue di ndast'abi na. ⁶ Pe nuya yø judío, ya mants'o ngue sahra hya. Bi huacrá pahni ra Pablo p'uya, gue'a ra hmeya'a ngue ya bi hyep'u'u yaui, bi 'yembuya:

—Gadi jasehu p'u gui mmähä ra castigo ya, ya hinni ma ma güendagä'a ya. Nuyá, gdá magä p'u rá m'mahyø ja'i hinyø judío ya —bi 'yembj.

⁷ Mi bømp'u ja ra nija ra Pablo p'uya, i map'u ja rá ngu n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Justo. 'Bap'u ja rá hyo nija, ya thanne Oja na ra n'yohu na. ⁸ Man'na ra n'yohu ni hu ngue ra Crispo p'uya, mi 'bet'o p'u ja ra nija di mpeti yø judío, 'nehna bi 'yec'ei ra Hmu Jesús gätho'u 'bap'u ja rá ngu. Xquet'a xangu mi'da yø mmengu p'u Corinto bi 'yec'ei ra Jesús. Mi zä mi 'yøhra hoga 'da'yo hya yø ja'i, bi 'yec'ei 'ne bi nxixya. ⁹ Bi n'ui 'mø mi nxui ra Pablo p'uya, bi nu ngue embra Hmu Jesús:

—Yo guí su ague Pablo. Damí sigue manna hya, o guí säya. ¹⁰ Nuga go dí n'youi, hinte da ja'i yø ja'i. Nuna ra hnini ja ua, dí pacä ngue xangu yø ja'i da 'yεc'εigä ua —bi 'yεmbi.

¹¹ Janangue bá m'mu'a n'na jeya made p'u ja ra hnini Corinto ra Pablo p'uya, ngue bi xänbabi rá hya Oja yø ja'i. ¹² Mí 'yεhra pa p'uya ngue bi ndast'abi p'u ja ra häi Acaya na ra Galión. Bi mpeti yø judío p'uya ngue bi zähra Pablo. Bi zixpu ja ra ts'ut'abi. ¹³ Bi t'embrä dast'abi p'uya:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, di japa nts'edi yø ja'i ngue da danne Oja. Pe hinga gue'a ni 'yup'u i mma, tengutho mmanä ley ngue gdä thannehu Oja —bi 'yεnyø ja'i.

¹⁴ Ya mmap'u ngue da dahra Pablo, pe nuna ra dast'abi Galión bi 'yεmbyø judío:

—Nu'mø ngue da n'na ra ts'oqui xtanhets'i na ra hya guí mmamhu, da zä ga øt'ahu ra ts'ut'abi conforme ra ley 'mø. ¹⁵ Pe nja ngue yø hyatho'u guí mmamhu, 'ne yø thuhutho yø ja'i, 'ne ni leysehu'a guí ørpahu rá hya, dami hocse ni asuntuhu. Porque hindí nne ga øt'ä ra ts'ut'abi na ra hya na.

¹⁶ Bi hyøn'athi p'u bi nja ra hya p'uya. ¹⁷ Nu'u yø ja'i hinyø judío p'uya, bi bentra Sóstenes nuna 'bet'o p'u ja ra nija, ngue bi ma ma'uni rá hmi rá dä ra ts'ut'abi. Pe himbi 'yørpatho masu na ra Galión te bi 'yøtyø ja'i.

Mahømbi mengra Pablo, i ma Antioquia.

¹⁸ Nup'u ja ra hnini mi 'bähra Pablo, bi m'map'u ma njammí pa. M'mefa p'uya, bi 'yεhyø 'yεc'εi ngue bi ma, bi mähä ra Priscila 'nehra Aquila, i mpa p'u ja ra hnini Cencrea. Ja bi zundi bi 'yaxpu rá ya ra Pablo p'uya, ga mbøni ngue ra ndanne ga 'yo. Ja bi nεxp'u ngue bi 'yo ra barco i mpa p'u ja ra häi Siria. ¹⁹ Mí zømp'u ja ra hnini Efeso p'uya. Ja bá cop'u ra Priscila 'nehra Aquila. Hante ngue da tho p'uya, bi map'u ja ra nija di mpeti yø judío na ra Pablo ngue bá nyahu. ²⁰ Nu'u yø judío p'u Efeso p'uya, i xifi ngue xtabá m'map'u njammí pa. Pe ra Pablo himbi ne. ²¹ Em'mø mambá εdi:

—I ja ngue ga søngä Jerusalén. Ja ganí sägä p'u ra ngo bá εp'u. Pe nu'mø da ne Oja,

ga ma pengä mahøn'a ngue ga nnu'ahu —bi 'yεmbi.

Bi 'yo ra barco p'uya, bi ma. ²² Nu'mø mi zønna Pablo p'u Cesarea p'uya, bi thogui, i ma Jerusalén. Mí juadi bi zengua yø 'yεc'εi 'bap'u, bi tho p'uya, i mpa Antioquia. ²³ Mí zømp'u p'uya, bi m'map'u njammí pa. Mambá εhe, bá thop'u ja yø hnini ja'a ra häi Galacia, 'nep'u ja ra häi Frigia bá thogui ngue di hatra ts'edi gätho yø 'yεc'εi.

Ra Apolos bi manna hya p'u Efeso.

²⁴ Nu'u yø pa'u p'uya, bi zøp'u ja ra hnini Efeso n'na ra judío ni hu ngue ra Apolos, ra mmengu Alejandria. I mma xandønho ra hya, 'ne padí xandønho'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. ²⁵ Ya xi xädi xanho hanja'a te bi 'yøtra Hmu Jesús. I ha ra ts'edi ngue mmanä hya, 'ne xänbäte xanho hanjana ra Jesús, madague'a ngue hønt'a ra nxixya bi nxänbäte ra Xuua mi padí hanja. ²⁶ Nuna ra Apolos bi hya ra ts'edi bi manna hya p'u ja ra nija di mpeti yø judío. Pe nu'mø mi 'yøhra Priscila 'nehra Aquila te i mma, bi zica n'nanni ra Apolos. Bi opan'yu xandønho hanja na rá 'da'yo hya Oja. ²⁷ Bi ne bi thohna ra Apolos i map'u ja ra häi Acaya. Yø 'yεc'εi p'uya, bi mähmahya. Bi 'yørpa n'na ra sacua bi gats'i ngue daní däpyø 'yεc'εi rá m'map'u Acaya, n'namhma ngue di unni xanho ra ts'äya. Nu'mø mi zømp'u Acaya p'uya, bi 'yørpa ra nho ya yø 'yεc'εi ya xi 'yεc'εi ra hya conná mate Oja. ²⁸ Porque yø hmi yø dä yø ja'i p'u, bi hya ra ts'edi bi dajpi te mmanyø judío. I uti te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro, ngue ra Jesús guehna ra Cristo bá εx Oja ngue di ndast'abi na.

19

Ya 'bap'u ja ra hnini Efeso ra Pablo.

¹ Ra Apolos ya 'bap'u ja ra hnini Corinto. Nuna ra Pablo p'uya, bi 'damp'u ja yø xanthø ngue bi zøn'a Efeso. Ja i dimp'u 'da yø 'yεc'εi p'uya. ² Ra Pablo bi 'yänyø 'yεc'εi, bi 'yεmbi:

—Xi'mø gmi 'yεc'εihä ra hya ya, çua 'bexquí n'yohu ra Espiritu Santo, uague hin'na?

Mí dahyø ja'i p'uya, bi 'yεmbi:

—Hin'na. Hinjam'mø xtá øcähe ngue di 'bua ra Espiritu Santo.

³ Nunā ra Pablo p'uya, bi 'yembbyø ja'i:

—¿Temā nxixya bi nja'aha p'uya?

Bi 'yem'mø mi dahyø ja'i p'uya:

—Gue'a ra nxixya bi manna Xuua.

⁴ Bi 'yenna Pablo p'uya:

—Nunā ra Xuua bi xixyabi yø ja'i na, gue'a ra hmeya'a ngue da fadi ngue ya bi hyep'ua ra nts'o yø ja'i. Pe xquet'a bi xifi ngue jatho da 'yec'ei'a n'na nc'ei da ep'ua m'mefa ngue ra Xuua. Nunā bi ma, guehna ra Jesucristo na.

⁵ Mi 'yøhyø ja'i na ra hya na p'uya, mahømbi nxixya para ngue da fadi ngue ya ec'ei ra Hmu Jesús. ⁶ Ra Pablo p'uya, bi japrā 'ye p'ua ja yø ya yø ja'i. Yø ja'i p'uya di hatra ts'edi ra Espiritu Santo. N'nan'yo yø hya ga ya p'uya, øt'a Oja p'uya ngue sä da manyø ja'i'a ra hya nnepe da ma. ⁷ D'e'ma yonc'ei'ua yø n'yohu bi nxixya.

⁸ Nhyushna bi membabi ra Pablo ngue pap'ua ja ra nija di mpeti yø judío. Bi hya ra ts'edi ngue ja bi mmamp'ua ra hya. I nne di 'bätyø ja'i, porque xihyø ja'i ha di njap'ua di zo rá 'ye Oja. ⁹ Pe hingui nne da 'yec'ei 'da yø ja'i, nu te ja, ya ja. Sinoque bi nya man'atho p'ua ha 'bähyø ja'i, ngue sahra hoga 'da'yo hya. Bi zop'ua ra Pablo'ua p'uya. Nu'ua yø 'yec'ei, bi zixra Pablo p'ua ja n'na ra escuela 'bua n'na ra xännbate ni hu ngue ra Tiranno. N'na pa ngu n'na pa ja bi mmamp'ua ra hya p'uya. ¹⁰ Ngut'a i tho'a nyo jeya p'uya. Janangue gätho'ua yø ja'i rá m'map'ua ja ra häi Asia, ngu yø judío, ngu'ua hingyø judío, Gä bi 'yøde hanja na rá hya ra Hmu Jesús. ¹¹ Nunā Oja, xangu yø milagro bi japi bi 'yøtra Pablo. ¹² Madra bayutho, oque temā ulu di ngat'i, i jaspabi yø därkehi ngue da dädi. 'Bexta zä ra n'ua di ja p'uya. Yø ts'onthi p'uya, i hep'ua yø ja'i n'youi.

¹³ Mi 'yop'ua 'da yø judío ngue yø mpønthi p'uya. Bi zäpi bi marpabi rá thuhu ra Jesús, ngue di japi da hyep'ua yø ts'onthi n'youi ra ja'i. Bi 'yena:

—Dädi 'ber'a'i ya grā ts'onthi ngue gui hyep'ua ra ja'i. Dí xi'i ngue gui hyep'ua connā ts'edi ra Jesús nunā mmanā Pablo —bi 'yena.

¹⁴ Nunā n'na ra judío ngue ra hmu mmäcja, ni hu ngue ra Esceva, mi si yoto yø ts'ant'ua ngue Gä yø mpønthi. Nguna bi man'ua p'uya. ¹⁵ Nu'mø mi dahra ts'onthi, bi 'yembj:

—Dí pacä te'o na ra Jesús guí mmanya. 'Ne dí pacä te'o na ra Pablo. Pe nu'aha, händi pacä te'o'aha —bi 'yembj.

¹⁶ Bi bentyø mpønthi na ra n'yohu mi n'youi ra ts'onthi p'uya, bi ne'ahäi. Bi dapi gätho. Janangue bi 'dap'ua ja ra ngu'ua yø mpønthi p'uya, ngue bi zet'i 'ne bi nxennba yø ulu. ¹⁷ Gätho'ua yø mmengu Efeso p'uya, ngu yø judío, ngu'ua hingyø judío, Gä bi nsu 'mø mi 'yø'a te bi nja. Gä espabi yø ja'i na ra Hmu Jesús.

¹⁸ Nuya yø ja'i bi guarba ha bi nja ra hya, xangu bi 'yec'ei ra hya. I mmanyø ja'i ngue xants'o te xi n'yo m'met'o. ¹⁹ Nuya yø ja'i ya mani n'yo'a ngue ra mfadi, xangu to bá cahyø libro mfadi p'uya, ngue yø hmi yø dä yø ja'i p'ua bi 'yudi. Bi t'øtra güenda hangu di muui yø libro p'uya, bi bøxra güenda comma yote ma 'det'a mahuañi ra t'axi di nthui. ²⁰ Nu'mø bi hma hanja na ra Hmu Jesús, i u Oja ngue ja rá ts'edi, porque hät'i di 'bätyø ja'i ngue ec'ei.

²¹ M'mefa p'uya, bi zo rá mmui ra Pablo ngue di ma Jerusalén. Pe 'bet'o daní n'yop'ua ja ra häi Macedonia, 'nep'ua ja ra häi Acaya. Bi 'yena:

—Nu'mø da juadi dá n'yogä p'uya, jatho ga thogui ganí mpagä Roma —bi 'yena.

²² Nunā ra Pablo, bi menhni yoho yø mäxte ngue di ma Macedonia. Guehna ra Timoteo 'nehra Erasto. Pe ra Pablo bi gose njammí pa p'ua ja ra häi Asia.

Bá ts'ahra Pablo p'ua Efeso.

²³ Nu'ua yø pa'ua p'uya, bi nja n'na ra dasai connā guehrá hya ra Jesucristo. ²⁴ Go bi 'yuhra sibi na ra Demetrio mi øtyø nt'embj ngue ra t'axi, mi øt'e tengutho ja ra nija p'ua 'bähra dahmu Diana. Porque xangu ra menyü mi jatyø mēfi. ²⁵ Nunā ra Demetrio bi peti gätho'ua 'da'igu ra 'befi pehmi, bi 'yembj:

—Ague n'yø'aha, guí pahma ngue nunā ra 'befi jaju ya, ja dí timhma p'ua na ra nho nnā 'bähma. ²⁶ Ya guí nuñu te øtra Pablo 'yop'ua, i xihyø ja'i ngue nu'ua yø dahmu

di hocra ja'i, hinga gue'ua Oja'ua. 'Ne di øhmæp'uya ngue hinga hõndua Efeso njap'ua, sinoque ya mmε gätho ra häi Asia, ya hingui εc'ei yø dahmu yø ja'i co nu'a ra hya mmanna Pablo. ²⁷ Ya nts'utho'a te ja p'uya, porque di m'mehra 'befi di pehmæ. Nu'a rá nija ra maca dahmu Diana p'uya, xquet'a ya hinní mantho da zupyø ja'i. Di m'mε'a ga 'yεspabi ra dahmu yø ja'i p'uya, conque guehna ra dahmu Diana thanne gätho yø mmengu Asia, 'ne thanne gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi.

²⁸ Bi ndεcue yø ja'i 'mø mi 'yøhna ra hya na p'uya. I mahyø ja'i p'uya, bi 'yεna:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso —bi 'yεna.

²⁹ Bi maði bi yans'yø ja'i p'ua ja ra hnini p'uya. Bi bentra Gayo, 'nehra Aristarco, guehya yø n'yohæ ngue yø mmengu Macedonia mambá n'youi ra Pablo. Bi zixpæ ja ra estadio di mpeti gätho ra hnini 'mø øt'a junta p'uya. ³⁰ Bi ne ra Pablo ngue xta mmap'ua ha 'bæhyø ja'i, pe himbi japyø 'yεc'ei bi ma. ³¹ Xquet'a maði mpahmi ra Pablo 'da'ua yø ts'ut'abi di manda p'ua ja ra häi Asia, guehya bi mennba ra hya ra Pablo ngue hindä zä da zømp'ua ha di mpeti yø ja'i ya. ³² Nup'ua bi mpeti yø ja'i, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo bi mmamm'i'da. Xøgue 'dagui nuanstho yø ja'i p'ua ha mafi, xandøngu yø ja'i hingui paði hanja ngue bi mpeti yø ja'i. ³³ Nuna n'na ra judío ni hu ngue ra Alejandro, bi bøn'i'da yø mmijudíoui ngue bi xifi hanja ra hya. Mi baði hanja ra hya p'uya, bi 'yøtra senya conná 'yε ngue nne di hejpabi yø ja'i. Bi ne xtí nyap'ua 'bæhyø ja'i ngue di catra sæi p'ua 'bæhyø mmijudíoui. ³⁴ Pe nu'mø mi bæhyø ja'i p'uya, ngue xquet'a ra judío na nne di nya, bi mahra mafi gätho yø ja'i p'uya. Comma nyo ora bi mmafi, i εna:

—Maguesε na ra dahmu Diana thanne yø mmengu Efeso.

³⁵ A nuna go n'na ra secretario p'ua ja ra hnini p'uya, go bi zä bi hejpi te mmanyø ja'i na, bi 'yεmbi:

—Ague gyø mmenguhæ ua ja ra hnini Efeso. Gätho yø ja'i ndap'ua bi zä, gä paði ngue nuua ja ra hnini Efeso i høxyø xi yø ja'i

ngue da mähra nija hapæ 'bæhra dahmu Diana nuna maguesε bí 'yε mahεts'i. ³⁶ Nuna ra hya di xi'ahæ ya, gä guí pahmæ ngue majuaní na. Janangue nuyá, dami nsayahæ. Dami n'yomfeni te guí nne gui 'yøthæ. ³⁷ ¿Hanja ngue sä gni sihæ ua ya yø n'yohæ 'bæcua? 'Ne hingui xocra nija, ni xinga gue'a ni dahmu di nnømman'ua. ³⁸ A nu'mø 'bæi to di nsæhmi na ra Demetrio, da gue'ua yø mæfi n'youi, uanguí gue'a ga 'bæhyø ts'ut'abi'a ngue di nyapi n'na ngu n'na. ³⁹ Nu'mø ja te man'na ma hya guí nnehæ, gui mmamhmæ 'mø bi nja ra junta, ja di nhop'ua. ⁴⁰ Asta guehya di 'bæ mman'uhæ 'mø da faði te xa nja ya. Da t'εmbi ngue dyø nequisihæ. Nu'mø da t'änngahæ hanja'a ra njunt'i xanja ya, hin'yu p'ua te ga mmamhmæ.

⁴¹ Høntho bi juadi bi man'a ra hya'a p'uya, bi n'yεte yø ja'i ngue bi ma.

20

Ra Pablo bi map'ua ja ra häi Macedonia 'nep'ua ja ra häi Grecia.

¹ Nu'mø mi thohra sæi, bi zonhyø 'yεc'ei na ra Pablo ngue di hatra ts'edi. Bi n'yεte p'uya, bi ma i map'ua ja ra häi Macedonia. ² Bi zengua gätho yø 'yεc'ei rá m'mæp'ua ja yø xequi rá njap'ua. Di hatra ts'edi yø ja'i na ra hya i mma. M'mefa p'uya, bi zømp'ua ja ra häi Grecia. ³ Ja bá m'mæp'ua nhyushna. Ya ja ngue xta 'yo ra barco ngue xtí ma Siria p'uya. Pe bi ba p'uya ngue sänyø judío ngue da hyo. Janangue bi zännbæya ngue bi n'yoguatho, mahøn'i map'ua ja ra häi Macedonia. ⁴ Nuya yø n'yohæ ra Pablo 'dap'ua 'youi guehna: ra Sópater ngue ra mmengu Berea, 'nε'ua yø mmengu Tesalónica ra Aristarco 'nehra Segundo, 'nehra Gayo nuna ra mmengu Derbe, 'nehra Timoteo, 'nehhyø mmengu Asia, ra Tíquico 'nehra Trófimo. ⁵ Bi m'mεt'o ya ngue i ndø'mate p'ua ja ra hnini Troas. ⁶ Nugähe ja dá macähe 'mø mi tho ra ngo ts'i ra thuhmε hingui n'youi ra íxi. Dá nexähe p'ua Filipos, daní nthegähe p'ua ja ra hnini Troas. Ja dá m'mæcähe p'ua nyoto ma pa p'uya.

Ra Pablo ya 'bæp'ua ja ra hnini Troas.

⁷ Nu'a ndomingo p'uya, bi mpeti yø 'yεc'εi ngue di nxennba ra thuhmε da zi, tengutho ra hya bi zohra Jesús. Nuna ra Pablo p'uya, bi xänbabi ra hya yø ja'i. Pε comma ya ja ngue da ma 'mø mi hyats'i, bi ganna hya bi ma, asta gue'mø mi zo made ra xui. ⁸ Xi mpeti yø ja'i p'u ja ra cuarto bi ja maya, nup'u bi ja xangu yø lámpara di yot'i. ⁹ Mi huxpu ja ra ventana n'na ra ts'ant'u ni hu ngue ra Eutico. Comma ra Pablo p'uya bi ganna hya bi ma, bi do'mra t'aha na ra ts'ant'u p'uya, rá hyu ra piso p'u bá tägui. Ya xi du 'mø mambá that's'i. ¹⁰ Bi gahra Pablo p'uya, ngue bá hats'i. Bi 'yεmbyø ja'i p'uya: —Yo sä guí sühu, i te na ra ts'ant'u —bi 'yεna.

¹¹ Mahombi nexmaya ra Pablo. Ja bi xenna thuhmε da ts'i p'uya, tengutho ra hya bi zohra Jesús. Mi tho'a p'uya, bi sigue bi nya asta gue'mø mi hyats'i. Ja bi ma p'uya. ¹² A nuna ra ts'ant'u xi dägui, bi ts'ixra ngu na, pε ya ja manho. Gä bi hyu yø mmui yø ja'i.

Ra Pablo ba nexa Troas, i mpa p'u ja ra hnini Mileto.

¹³ Bi ne bi n'yoguatho ra Pablo asta ra hnini Asón. Ja daní nthεgähe p'u p'uya ngue dá ohe ra barco. ¹⁴ Ma nthεgähe ra Pablo p'u ja ra hnini Asón, ya 'da dá mähme p'uya, dá ohe ra barco daní mpähme p'u ja ra hnini Mitilene. ¹⁵ Dá pøngähe p'u'a rá yo pa p'uya. Daní nthogähe p'u ja rá nnengui ra häi Quío. Rá hyu pa p'uya, dá søngähe p'u ja ra häi Samos. Daní nsäyahe p'u ja ra hnini Trogilio. Rá gu pa p'uya, dá søngähe p'u ja ra hnini Mileto. ¹⁶ Nuna ra Pablo, ya xi zänni ngue da thorpü ja ra hnini Efeso. Himbü ne di nsäya p'u ja ra häi Asia. Bi xøni bi zøn'a Jerusalén, xamhmatho da zædi ngue daní zäp'u ra ngo ngue ra Pentecostés.

Bi nyauira Pablo'u yø 'yεc'εi 'bet'o p'u ja ra hnini Efeso.

¹⁷ Nup'u ja ra hnini Mileto, bi mennbatho ra hya ra Pablo'u yø 'yεc'εi 'bet'o p'u di mpeti yø 'yεc'εi'a ra hnini Efeso, ngue bá εhε bi nyauí. ¹⁸ Nu'mø mi zø'u bá ts'i p'uya, ra Pablo bi 'yεmbi:

—Ya guí pahmu te dá n'yogä 'mø rá müdi yø pa ma søcä ua Asia ja ni häihu. ¹⁹ Hingra

n'yεts'i dá n'yogä p'u guí 'bähmu mente ra pa dá ørpä rá 'bεfi ra Hmu Jesús. Dá ungä ma mmui conná nguehyø ja'i nu'u hingui nne da 'yøhra hya. 'Nε xangu ra n'u dá sägä ngue nne xtä hyogä yø judío. ²⁰ Nu'mø ma xi'ahu ra hya, dá xi'ahu'a te gäma hya ja ngue da 'yøt'ahu ra nho. Dá xän'nahu ra hya p'u gadi mpetihu, 'nεp'u ja ni nguhu dá xän'nahu ra hya. ²¹ Ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, dá xicä ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo, da den'na Oja, 'nε da 'yεc'εi na ma Hmu'u Jesucristo. ²² A nuyá, di 'bejpagä ra Espíritu Santo ngue ganí mpagä Jerusalén. Pε hindí padi te ganí nthocä p'u. ²³ Hønda n'na ra hya dí padi, ngue nup'u ja yø hnini xtä thogui, ra Espíritu Santo xiqui ngue nup'u Jerusalén, ya nthø'migui ngue da joqui, 'nε da ma ma'ünigui. ²⁴ Pε hinga gue'a di du ma mmäigä'a. Asta dí engä ma te squerängue ga jua'a te nná 'yo con n'na ra pähä. Dí nne ga juahna ra 'bεfi bi färca ma Hmu Jesús. I nne ra Jesús ngue ga xicä yø ja'i na ra hoga 'da'yo hya bá n'youi rá mate Oja.

²⁵ Nu to gä guí 'bähmu ua ya, ya gä xtä xifi ha di njap'u di zo rá 'yε Oja, dadi seguragä ngue ya hinni mantho da nürcaqui ma hmi yø ja'i. ²⁶ Ra ora ja p'uya, dí nne ga xi'ahu ngue ya hinni ma ma xigä te'o da ma ra castigo. ²⁷ Porque nu'a te gäma hya xpä nzän'Oja ngue di nja, ya gä xtä xi'ahu, hin tema hya di 'bεdi. ²⁸ Damí hyoni ha gdi n'yo manho n'na ngu n'na'ahu ya. Xquet'a damí fähmu yø 'yεc'εi. Guehna ra Espíritu Santo εxahu ngue guí fähmu ya yø ja'i εc'εi Oja. Guehya yø ja'i bi pøhra Jesús conná maca ji bi mämp'u ja ra pont'i. ²⁹ Dí padi ngue nu'mø dá magä ua, dá εp'u mü'da yø mamhya da ne da 'uεnyø 'yεc'εi. Tengutho yø zate 'mø sa yø de'yo, di njarbu. ³⁰ Guesε ni amigohu da bøni ngue di nxänbäte ra fehni, go da garpabi yø 'yεc'εi'u p'uya. ³¹ Damí mfähmu 'yo di hä'ahu ya n'nan'yo ra hya da xän'nahu. Gui 'yøthu tengutho dá øt'ä mente nhyu jeya, ra pa ra xui dá xän'nahu ra hya, hindá nsäya. Asta ma guidä nná xi'ahu ra hya n'na ngu n'na'ahu.

³² A nuyä ma zi cu'ahu, hønt'Oja da mä'ahu ya. Damí fähmu xanho na ra hya

ngue rá mate Oja. Nuná, i ja rá ts'edi na ngue man'na gdí t̄imhm̄ ra hya. Oja di japi te'o gā o rá 'yε. ³³ H̄injonn̄i ja'í dá nepā rá m̄enyu ogue rá ulu. ³⁴ Guí pahm̄ xan̄ho ngue nu'a te di honi co 'n̄ghya m̄i'da dí n'yohe, dá mp̄ehme n'n̄amh̄ma ga t̄ini te dí homh̄me. ³⁵ Guí njath̄ p'uya, porque jatho ngue di mp̄e'a n'na, n'n̄amh̄ma da zā da m̄ats'i to h̄in'ȳ te da hyoni. Dam̄i b̄emhm̄a ra hya bi mam'm̄o m̄i 'yεn̄na Hmu Jesús: “Man'na xan̄ho ngue di un'a n'na, h̄inda gue'a ngue da ma mat'un̄ni”.

³⁶ H̄ontho bi juadi bi man̄na Pablo na ra hya na, bi ndantȳohmu gātho ȳo ja'í m̄i n'yoh̄ ngue bi mat'Oja. ³⁷ Asta zoni gātho ȳo ja'í ha guí nhyah̄m̄i ra Pablo ngue εd̄i. ³⁸ Porque εmm̄ei tu ȳo mm̄ai ȳo ja'í na ra hya xi man̄na Pablo ngue ya h̄inni mantho da nurpa rá h̄m̄i. Bi m̄ah̄a p'ya ja ra barco p'uya, ja bi n'yεp'ya.

21

Ra Pablo i ma Jerusalén.

¹ Nu'm̄o dambá n'yεtegāhe p'ya ha 'b̄h̄ma zi cūh̄, dá ogāhe ra barco ngue dá m̄acāhe njuantho p'ya ja ra h̄ai Cos. Rá yo pa p'uya, dan̄i nthocāhe p'ya ja ra h̄ai Rodas. Mā thocāhe p'ya p'uya, dan̄i mp̄acāhe p'ya ja ra hn̄ini Pátara. ² Nup'ya Pátara, ja dá t̄ingāhe p'ya man'na ra barco ngue i mpa p'ya ja ra h̄ai Fenicia. Dá ogāhe'a p'uya, dá m̄ah̄me. ³ Nu'm̄o mā thocāhe p'uya, dan̄i nugāhe ra h̄ai Chipre nuna ja mbo ra jathe. Ngāha i go 'm̄o mā thocāhe na ra h̄ai na, dan̄i nthocāhe p'ya ja ra h̄ai Siria. Nu'a ra barco p'uya, i ja ngue dan̄i zohrá 'b̄en̄i p'ya ja ra nenthe ngue ra hn̄ini Tiro. Jan̄angue ja dan̄i mp̄ah̄me p'ya. ⁴ Dá nthegāhe p'ya 'b̄hȳo 'yεc'ei p'uya. Ja dá m'm̄acāhe p'ya nyoto mā pa. Pε ra Esp̄iritu Santo bi 'yutȳo 'yεc'ei'a te ja ngue da thohra Pablo. Jan̄angue h̄ind̄i japȳo 'yεc'ei ngue xt̄i ma Jerusalén. ⁵ Pε m̄i gua'a nyoto mā pa p'uya, siempre dá m̄ah̄me. Gātho ȳo 'yεc'ei conȳo xisu 'n̄ghȳo bas̄i 'da dá m̄ah̄me ast̄a nen̄ih̄ni. Dá ndantȳohmu gāhe p'ya ja rá nnengūi ra jathe p'uya, ngue dá mat'Ojāhe. ⁶ Nu'm̄o mā n'yεh̄me p'uya, dá c̄athe ra barco. Bi mengȳo ngu ȳo 'yεc'ei p'uya.

⁷ Dambá n̄exāhe p'ya Tiro, dá s̄ongāhe p'ya ja ra hn̄ini Tolemaida. Ja bi zεp'ya a nnā ogāhe

ra barco p'uya. Mā s̄omh̄me p'ya ja ra hn̄ini, dá z̄enguahe ya mā zi cūh̄. Ja dá m'm̄acāhe p'ya n'na pa p'uya. ⁸ M̄i hyaxp̄uya, dá thogui ngue dá m̄ah̄me p'ya ja ra hn̄ini Cesarea, di n'yohe ra Pablo co 'n̄ghya m̄i'da man'yohe. Dá m̄acāhe p'ya ja rá ngu ra Lipe mad̄i 'yonna hoga 'da'yo hya p'uya. Gueh̄na n'na nc'ei'ya yoto nja'í xi thanh̄na m'm̄et'o ngue di mf̄axui ȳo representante ra Cristo. Ja dá n'oxāhe p'ya ja rá ngu na p'uya. ⁹ Nuna ra Lipe, m̄i si goho ȳo t'ixu ngue h̄im mad̄i nthat̄i. Nuya ȳo hm̄ute p'uya, nu'a ra hya di b̄enn̄babi Oja da mā, gue'a mman'a. ¹⁰ Ya nm̄i 'b̄acāhe p'ya njamm̄i pa p'uya, bi z̄o'a n'na rá p̄ongahya Oja ni hu ngue ra Agabo, xp̄i 'yε'a Judea. ¹¹ A nuna p'uya, ni 'yεh̄ε da nuje. Bi gajpa rá ngat'i ra Pablo p'uya, bi d̄utȳo gua 'n̄ghȳo 'yε. Bi 'yεmp'uya:

—Ngun̄a ra hya mman̄na Esp̄iritu Santo ya, nuna ra n'yoh̄ rá m̄meti ra ngat'i ja ua ya, di jaua ȳo judío p'ya Jerusalén ngue da dut'i. 'Nε di ndäpȳo ja'í h̄ingȳo judío —bi 'yεmbi.

¹² Nu'm̄o mā øcāhe na ra hya na p'uya, hangū dá xicāhe ra Pablo, da gue'ya ȳo mm̄engu p'ya, xifi ngue h̄ind̄i ma Jerusalén.

¹³ Bi 'yεn̄na Pablo p'uya:

—¿Teni 'b̄e'a guí øt'e ngue sä guí zomh̄m̄? Gadi un̄ngah̄ mā mm̄igā. Nugā dí 'b̄ai h̄ont'a go te ts'ya ga thogui, h̄inga h̄ont'a di tharcagui, sinoque xquet'a da zā ga tugā p'ya Jerusalén connā ngueh̄ma Hmu Jesús —bi 'yεna.

¹⁴ Ya h̄ind̄a taphe ngue h̄inx̄ti map'ya, da h̄ecāhe p'ya p'uya, di εmphe:

—A nuyá, di nja'a te rá p̄ah̄a Oja ya 'm̄o.

¹⁵ M'm̄efa p'uya, 'n̄εc̄je dá nsāhe ngue da m̄ah̄me p'ya Jerusalén. ¹⁶ Bi hyungāhe 'da ȳo 'yεc'ei ngue ȳo mm̄engu Cesarea. Nuya ȳo 'yεc'ei ya p'uya, n'youi p'ya n'na ra mm̄engu Chipre ni hu ngue ra Mnasón. Ya mará nyogui 'yεc'ei na. Go bi zixcāhe rá ngu na p'uya ngue ja dá nsāyahe p'ya.

Bi ma ra Pablo di zengua ra Jacobo.

¹⁷ Nu'm̄o mā s̄ongāhe Jerusalén, εmm̄ei di johya ȳo 'yεc'ei ngue dá nnuhe. ¹⁸ M̄i hyaxp̄uya, dá m̄ah̄me ra Pablo ngue di zenguahe ra Jacobo. Gā m̄i 'b̄ap'ya ȳo 'yεc'ei 'bet'o p'ya ha di m̄peti ȳo 'yεc'ei. ¹⁹ M̄i juadi bi nzenguaui ȳo 'yεc'ei na ra Pablo, bi d̄a m̄i bi

ma te xi 'yøt'e, manyarbu i ma ra hya bi ma ngue xifi hanja ngue xi mäx Oja ra Pablo p'ua ha 'buhyo ja'i hingyø judío. ²⁰ Mi 'yø'a te sihyø ja'i p'uya, bi 'yεspabi Oja. Bi t'εmbrā Pablo p'uya:

—A nuyá ma zi cu'i Pablo, ya guí nnu ngue yø mahuahitho yø judío εc'ei ra Jesús. Pε gátho ya p'uya, hingui nne da hyep'ua yø costumbre n'youi p'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés. ²¹ I hma ngue t'εmbi n'nan'yo ra hya guí xännbabi yø judío rá m'ma hman'na nguadi yø häi. T'εmbi ngue guí xifi ngue hinda 'yørpa masu'ua yø hya bi manda ra Moisés, 'nε hinda 'yøtyø costumbre nná 'yohu. T'εmbi ngue guí xifi ngue hinda mεpya yø ts'ant'ua 'mø bi m'mai. ²² ¿Ha di nja te ga øthæ co nuna ra hya naya? Porque di mpeti yø ja'i 'mø bi badi ngue ya gá søhø. ²³ Man'na xanho gui 'yøt'a te ga xi'æhe ya. I 'bæcua dí 'bæcæhe goho yø n'yohu ja ngue da 'yøtyø ndanne. ²⁴ Damí sixa nija'ua ya, guí nhoqui tengutho da 'yøt'ua. Jurpabi yø gasto ngue da 'yaxyø ya. Nu'mø gá 'yøt'a p'uya, gátho yø ja'i da dinyø mmæi ngue himma juani'a te si'i. Sinoque xquet'a 'nε'i guí εc'ei 'nε guí hats'i xanho te mmamp'ua ja ra ley. ²⁵ Pε nuya yø ja'i hingyø judío ngue ya εc'ei ra Jesús, ya xtá orpahe ra sæcua te dá sännæhe ya. Ya xtá xihme ngue hinte da ma nts'upi ya yø hya ya. Sinoque høntho ngue hinda za ra ngø 'bøspabi yø dahmu, 'nε hinda zi ra ji. 'Nε hinda zapra ngø yø zu'ε hingui pønná ji 'mø bi du. 'Nε hinda n'yots'om'mai.

Ya bi mbentra Pablo.

²⁶ Mi hyaxp'uya, bi mε ra Pablo'ua goho yø n'yohu ngue 'da di nhøjtho. Bi yarbua ja ra nija di mpeti yø judío p'uya para ngue da ma tema pa da ze'a guí nhoqui. Nu'mø bi dātra pa p'uya, da 'yøtyø 'bøt'e n'na ngu n'na.

²⁷ Pε nu'mø tobe him maní dāt'a nyoto ma pa, nuya yø judío ngue yø mmεngu Asia bi nu ngue 'bup'ua ja ra nija ra Pablo. Bi hyurpa ra cue yø mmæi gátho yø ja'i p'uya. Janangue bi ma mabent'i ra Pablo. ²⁸ Bi mahra hmafi yø judío p'uya, bi 'yεna:

—Ague gyø judíohe, damí fæxcæhe ua. Nuna ra n'yohu 'bæcua ya, guehna xännbabi yø ja'i ndap'ua bi zä na ngue hingui nnu

manho'a te nná 'bæhmu. I xännbabi yø ja'i ngue hingui nnu manho ra ley, 'nε hingui nnu manho ra nija jaua. I ja man'na ra hya p'uya, ya xa cætua ja ra nija 'da yø ja'i hingyø judío. Di ts'ongua ja ra maça nija jaua.

²⁹ Nguna ra hya bi manyø ja'i, porque m'met'o ra pa, ya xi hnup'ua ja ra hnini ra Pablo ngue n'youi n'na ra n'yohu hingra judío, ni hu ngue ra Tróximo ra mmεngu Efeso. Ra Pablo p'uya bi t'εmbi ngue ya xi cærpæ ja ra nija'a ra n'yohu xi hnurpi ngue mi n'youi.

³⁰ Bá yants'i gátho yø ja'i p'ua ja ra hnini p'uya. Bá tihí ngue di bentra Pablo. Bá jajma xøts'e ra nija p'uya. N'nahmantho bi ma ndøt'e yø goxthi 'bexque'a. ³¹ Ya nne yø ja'i ngue xtá hyo ra Pablo. Bi zønna hya p'ua bí 'bæhrá hmu yø soldado p'uya, ngue ya bá yans'yø ja'i gá ra hnini Jerusalén. ³² Janangue bi nya mi'da yø hmu p'uya ngue bi peti gátho yø soldado, da ma da nu tema hya bi nja. Ni tihí bi zømp'ua 'bæhyø ja'i. Mi nu yø ja'i ngue mmap'ua yø soldado, bi hyep'ua'a gui unna Pablo. ³³ Mi guarbu 'bæhyø ja'i yø soldado p'uya, nuna ra hmu bi manda bi mbentra Pablo 'nε bi thut'i co yoho yø cadena. Bi 'yänni te'o na ra Pablo, 'nε bi 'yänni te'be'a xi 'yøt'e. ³⁴ Pε nup'ua mahyø ja'i p'uya, n'nan'yo mman'i'da, n'nan'yo'a bi mma mmi'da. Janangue hingui sä da hyaxa njuani tema hya, porque janjuani di uexhni yø ja'i. Bi manda ra hmu ngue bi ts'ixra Pablo p'ua bí ja ra cuarte p'uya. ³⁵ Nu'mø mi zømp'ua ja yø 'dexto ngue ra cuarte, xøgue ni gæstho yø soldado na ra Pablo, porque di mäs'yø ja'i ngue nne da guaspi. ³⁶ Bá mafi gátho yø ja'i bá 'bæfa, bi 'yεna:

—Da du ra Pablo —bi 'yεna.

Bi manna Pablo'a ra hya ja ngue di nyamp'ua ha 'bæhyø ja'i.

³⁷ Nu'mø ni ma da yarbua ja ra goxthi cuarte ra Pablo p'uya, bi 'yεmbrá hmu yø soldado:

—¿Ua da zä ga xi'i n'na ne yo ne'a te di nne ga mmangä? —bi 'yεmbi.

Mi dahra hmu p'uya, bi 'yεmbrā Pablo:

—¿Ua guí padí guí nya ra hya ngue ra griego p'uya? ³⁸ ¿Ua hinga gue'e'a ra mmengu Egipto bi xoxa n'na ra sui 'mø yø pa xa thogui? ¿Ua hin gadi manda'u goho mahuañi nja'i yø hyote bá m'map'u ja ra dapo?

³⁹ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yena:

—Nugä drá judíogä, drá mmengugä p'u ja ra hnini Tarso, guehna ra hnini tate p'u ja ra häi Cilicia na. Pe dami 'yorca ra mate guí 'dacrä nt'edi ga nzocä yø ja'i —bi 'yembí.

⁴⁰ Nu'a rá hmu yø soldado p'uya, bi unna nt'edi ra Pablo ngue di nya. Bi m'mäp'u ja yø 'dexto ra Pablo p'uya, bi macrá 'ye ngue ørpa ra senya yø ja'i ngue di nsäya. Nu'mø mi nsäya'a guí maxhni yø ja'i p'uya, nuna ra Pablo i nya ra hya ngue ra ebreo, bi 'yembí:

22

¹ —Ague n'yø'ahü, nuna ra hya gda nyangä ua guí 'bühmü ya, dami 'yøhmü ha rá nja ra hya ga xi'ahü.

² Mi 'yøhyø ja'i p'uya ngue ga ts'ofö connä ebreo ga ya yø ja'i, man'natho ngue hinjondi 'yaní. Ra Pablo p'uya bi 'yembí:

³ —Nugä drá judíogä. Drá mmengugä p'u Tarso ja ra häi Cilicia. Pe bi ma ma tedegä ua Jerusalén. Ja dá ogä ua ra escuela, gue'a ra Gamaliel ma xänbategä. Bi xänngagui'a ra ley maní n'yo ma mboxitahü. Nugä dá ja ndummü ngue dá supä rá xudi Oja co gätho ma mmü, tengutho guí øthü ra pa ja p'uya. ⁴ Nugä 'mø yø pa xa thogui, xtä sacä'u yø ja'i mi ec'ei ra hoga 'da'yo hya. Yø n'yohü 'nøhyø xisu di tut'i ngue di cot'i, 'nø di nne ga ho 'da. ⁵ Nu'a rá hmu yø mmäcja, 'nø'u yø n'yohü 'bet'o ngue yø judío, da zä da ma hanja'u, porque go bi 'dacä ra sacua dá cats'i ngue xcaní dápä yø judío p'u Damasco. Dá magä p'u ngue di hongä yø 'yec'ei, xcambá sigä ua Jerusalén ngue xti n'ofädi.

Bi manna Pablo ha bi nja ngue bi 'yec'ei ra Jesús.

⁶ Pe nup'u ja ra 'yu p'uya, comma huxyadi ya ni ma ga søn'a Damasco, nthambenitho bi yot'a n'na ra nyot'i maya ngue bi gogbagui. ⁷ Dá täcä häi p'uya, dá øde ngue nzoqui, bi 'yengui: “Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue emmei guí nnu

man'ugui?” bi 'yengui. ⁸ Ya dí embä p'uya: “¿Te'o'i p'uya grá Hmu?” Hømbá tha p'uya, bi 'yengui: “Guecä drá Jesús, drá mmengu Nazaret, janjuaní ngue guí nnu man'ugui”, bi 'yengui. ⁹ A nu'u ma amigo nmi n'yo'be p'uya, majuaní ngue bi nu ra nyot'i, pe bi zu. Pe himbi mmeya ma amigo te 'be'a xicä'a nzoqui. ¹⁰ Nugä p'uya, dí embí: “Ague grá Hmu, ¿te 'be'a ja ngue ga øt'a p'uya?” Nu'a ra Hmu p'uya, bi 'yengui: “Dami nangui, guí thogui gdi ma Damasco. Nup'u ja daní si'i p'u te gä ja ngue guí 'yøt'e”. ¹¹ Bi xädägui'a ra nyot'i dá nth'e'be. Bi cänngagui'u ma n'yo'be, gä dá søn'a Damasco.

¹² Nup'u Damasco p'uya, mi 'bap'u n'na ra n'yohü ni hu ngue ra Ananías. Gue'a n'na ra n'yohü ngue mi øt'e gätho'a te mmamp'u ja rá ley Oja. 'Nø di nnu manhoui gätho yø judío. ¹³ Bá ehø bi nugä na ra Ananías. Mi zøp'u dí 'bäi, bi 'yengui: “Ague ma zi cu'i Saulo, di nzø ni dá ya”, bi 'yengui. 'Bexque'a ra ora'a p'uya, bi nzø ma dá, dá hēti ha 'bäi. ¹⁴ Bi 'yengui: “Nuna Oja mi thanne ma mboxitahü ya, ya mam'met'o xpa huan'na'i ngue guí parpabi rá pähä. Bi ne ngue guí nup'abi rá hmi'a rá Ts'ant'u Oja nuna gä ra nho øt'e, 'nø guí 'yø'a ra hya bi ma. ¹⁵ A nuyá, ndap'u bi zä guí ja hmajuaní gätho yø ja'i na ra hya dí xi'i ya. Guí xihyø ja'i te gä nu ya, 'nø guí xihyø ja'i tema hya gä 'yøde. ¹⁶ Xiya, ¿te guí tøm'ya? Dami nangui, guí nxixya nts'edi, n'namhma di nequi ngue guí ec'ei ra Hmu Jesús, 'nø di pun'na'i ni ts'oqui”, bi 'yengui.

Bi manna Pablo tema hya i men'Oja p'u ha 'bøhyø ja'i hingyø judío.

¹⁷ Dámhá pengä p'uya, ngue dá sø'a Jerusalén. Dá map'u ja ra nija ngue dá mat'Oja. Bi mpähma nthandi p'uya. ¹⁸ Dá nugä ra Jesús ngue engui: “Dami xøni guí pøn'a nts'edi ua Jerusalén, porque hinda t'ørpa masu ra hya guí mma connä guecä”, bi 'yengui. ¹⁹ A nugä p'uya, dí embí: “Ague grá Hmu, ya pahyø ja'i ngue nmi pagä p'u ja yø nija, dambi sigä yø ja'i ec'ei'i ngue di cot'i, 'nø dadi üni. ²⁰ Nu'mø mi tho na ni mefi ra Teba bi xihyø ja'i ni hya, dí 'bäcä p'u 'mø, xquet'a dá negä ngue bi du na. Nu'mø mi tho na, dá färpagä yø tuhu'u to bi

hyo”. ²¹ Pɛ rā Jesús bi 'yɛnguɪ: “Gā 'yohma. Nūgā yap'ʰtho gā pɛn'nā'ɪ, guɪ mmar'ʰ rā m'məhyø ja'ɪ hɪngyø judío”, bi 'yɛnguɪ.

Yø soldado bi bɛntrā Pablo.

²² Bi 'yøxhyø ja'ɪ p'ʰ bá fədi ngue bi nya, asta gue'mø mi manna rā hya ngue ɛnā dā map'ʰ bəhyø ja'ɪ hɪngyø judío. Bi məhra hmafi yø ja'ɪ p'ʰaya, bi 'yɛnā:

—Dā tho nā rā n'yohə nā. Hɪnnɪ 'yup'ʰ ngue 'bāhnā —bi 'yɛnā.

²³ Mɛnte mafi, mɛnte cacyø tuhu, ɛn'a häi. 'Nɛ ɛns'maya yø fonthäi ngue rā cuɛ. ²⁴ Bi mānda nā rā hmu yø soldado p'ʰaya ngue bi ma macət'i mbo rā cuarte rā Pablo. 'Nɛ bi mānda ngue bi 'bɛi, bi njapɪ dā mā hanja ngue səhyø ja'ɪ. ²⁵ Pɛ nu'mø mi dut'i ngue dā mɛi, nuna rā Pablo bi 'yɛmbrā capita 'bāp'ʰ:

—¿Tema nt'ɛdɪ guɪ pɛts'i ngue guɪ nne gui fəhmə n'na rā n'yohə ngue rā romano, 'nɛ hɪngā 'bet'o guɪ haxhə rā güɛnda hanja rā hya? —bi 'yɛmbɪ.

²⁶ Nu'mø mi 'yø'a rā hya sihra capita p'ʰaya, bi ma bá xi'a rā hmu nne dɪ mfete, bi 'yɛmbɪ:

—Damɪ n'yomfɛnɪ te guɪ nne gui 'yøt'e, porque nuna rā n'yohə guɪ nne gui fɛi, rā romano nā —bi 'yɛmbɪ.

²⁷ Nu'a rā hmu p'ʰaya, bi guarbə 'bāhra Pablo, bi 'yɛmbɪ:

—¿Ua majuanɪ ngue grā romano ague n'yø?

Mɪ dahra Pablo p'ʰaya, bi 'yɛmbɪ:

—Ahá, majuanɪ.

²⁸ Nu'a rā hmu p'ʰaya, mahømbi 'yɛmbɪ:

—Pɛ nūgā, xangu rā mɛnyu xā cuestagā ngue dá cohi ngue drā romano.

Rā Pablo p'ʰaya, bi 'yɛnā:

—Pɛ nūgā drā romanogā p'ʰ dá micā.

²⁹ Co nuna rā hya nā p'ʰaya, bi zop'ʰ rā Pablo'ʰ mi nne xtɪ mfete. Dā guehna rā hmu, xquet'a bi zop'ʰ mø mi hyaxa njuanɪ ngue rā romano. Bi nsu p'ʰaya ngue xi dut'i.

Rā Pablo 'bāp'ʰ ha bi 'yøtra junta yø judío.

³⁰ Mɪ hyaxpəya, nu'a rā hmu yø soldado bi ne xta hyats'ɪ xanho rā güɛnda tenɪ 'bɛ'a guɪ yapyø judío nā rā Pablo. Bi xojpā yø cadena mā nthat'ɪ p'ʰaya, bi mānda ngue bi ma mapeti yø hmu yø mmäcja. Bi nja

rā dajunta. Bá njəcra Pablo p'ʰaya, bi ma mā'bā'mɪ p'ʰ bəhyø ja'ɪ.

23

¹ Nuna rā Pablo bi hyɛtyø ja'ɪ 'bəp'ʰ ja rā junta. Bi 'yɛmbəya:

—Ague n'yø'ahə, ɪ nnu Oja ngue yø pa xpɪ 'yɛp'ʰ, 'nɛ asta guehya, co n'na rā hoga mməitho nnā 'bɛi.

² Nuna rā hmu mmäcja Ananías, bi 'bɛp'ʰ 'dap'ʰ 'bāhmɪ rā Pablo ngue dā mɛmbā rá ne. ³ Bi 'yɛnna Pablo p'ʰaya:

—Go di ʰn'ɪ Oja ngue hɪngā njuantho guɪ øtra ts'ʰt'abi. ¿Ua hɪngnɪ mɪp'ʰ ngue guɪ 'yøtra ts'ʰt'abi conforme rā ley? ¿Hanja ngue guɪ nuixra ley ngue gadɪ mānda dā 'bɛgbā mā ne? —bi 'yɛmbɪ.

⁴ Nu'ʰ 'bāp'ʰ p'ʰaya, bi 'yɛmbrā Pablo:

—Guɪ thennbabi rá dā mmäcja Oja 'mø —bi 'yɛmbɪ.

⁵ Mɪ dahra Pablo p'ʰaya, bi 'yɛmbɪ:

—Pɛ hɪndɪ paçä n'yø, ngue'mø guehna rā dā mmäcja nā. Porque nt'ot'i p'ʰ ja rā Macā Libro ngue ɛnā: “Yø guɪ nnømman'ʰā nnøpā ts'ʰt'abi yø ja'ɪ”, i ɛnna hya.

⁶ Bi bāhra Pablo p'ʰaya, ngue 'bəp'ʰ 'da yø judío p'ʰ ja rā junta ngue tɛnna nt'ɛc'ɛɪ nɪ hu ngue rā saduceo. Man'na 'bɛi yø judío p'ʰaya, nɪ hu yø nt'ɛc'ɛɪ ngue rā fariseo. Rā Pablo p'ʰaya, bi ts'ɛdɪ bi 'yɛmbyø ja'ɪ:

—Ague n'yø'ahə, nūgā drā fariseogā, rá ts'ʰnt'ugā n'na rā fariseo. Nu'a nnā ɛc'ɛɪgā ya ngue bá ɛp'ʰ rā pa di bɛnnate yø ánima, gue'a gā thascā rā güɛnda'a ya.

⁷ Nu'mø mi manna rā hya nā p'ʰaya, nu'ʰ yø fariseo, conyø saduceo, dɪ njun'mahyasɛ p'ʰaya. Ya yo 'bɛi bi gohyø ja'ɪ. ⁸ Porque yø saduceo mman'ʰ ngue hɪndɪ bɛnnate yø ánima, nɪ xɪngyø anxɛ di 'bɛi, nɪ xɪngra ndahɪ. Pɛ yø fariseo p'ʰaya, gā ɛc'ɛɪ ya yø hya ya. ⁹ Bi məhra hmafi gātho yø ja'ɪ p'ʰaya. Bi nanguɪ 'da yø xānnbate ngue rā ley, yø n'yohə yø fariseo. Bi 'yɛn'ʰ p'ʰaya:

—Nuna rā n'yohə 'bucua, hɪn tema nts'o dí ø'nā. Nu'mø dā t'ɛmbɪ ngue n'na rā anxɛ bi zofo, hɪngui ho gā cohi ngue mā nsəihə Oja.

¹⁰ Mathoguitho bi nsəhyø ja'ɪ p'ʰaya. Ya nsu'a rá hmu yø soldado ngue pɛts'i dā xenyø ja'ɪ rā Pablo. Bi 'bɛpyø soldado p'ʰaya

ngue bi zicra Pablo p'ua ha 'b'ahyø ja'i, bi zixpua ja ra cuarte.

¹¹ Rá nyohra xui p'uya, bi nu ra Pablo ra Hmu Jesús, gue bi 'yembí:

—Dami hya ra ts'edi ague Pablo. Tengutho guá ørbua Jerusalén gue gá ma hanja ma hyagá, dá ngut'a ra hya gni man'a Roma ya.

Inthoni ha di tho ra Pablo.

¹² Mi hyaxpua, bi nhecahya 'da yø judío gue da hyo ra Pablo. Bi 'yena:

—A nuyá, ni xingra hme, ni xingra dehe ga sihua ya, asta gue'mø dá nuha bi du ra Pablo. Da zucjua Oja 'mø hñdi nja'a te dí mmamhmu —di n'yembí.

¹³ Pongui yote nja'i ya 'da'igu bi ma gue da hyo ra Pablo. ¹⁴ Bi map'ua 'b'ahyø hmu yø mmäcja p'uya, 'n'ep'ua 'b'ahyø n'yohua 'bet'o gue yø judío. Bi 'yembuya:

—Nuna ra hya xta mangähe, hinga nsihmeha asta gue'mø dá nuhe bi du ra Pablo. Dí engähe gue da zucje Oja 'mø hñdi nja'a te dí mmamhme. ¹⁵ A nu'ahua ya, co 'n'e'ua yø n'yohua 'bet'o gue ra junta, dami xihmu rá hmu yø soldado gue da si nixudi ra Pablo ua gui 'b'ahmu. Gui 'yemp'ua gue ja ts'edi man'na ra hya da t'änni. Nugähe p'uya, ya xca nsähe gue ga hohe hante da zøcua.

¹⁶ Pe nu'a n'na rá 'be'ue ra Pablo p'uya, bi 'yøde tema hya nts'änni. Bi map'ua ja ra cuarte gue bá xihra Pablo'a ra hya xi 'yøde. ¹⁷ Nu'mø mi xihra Pablo'a te fennbi, bi zohna n'na ra capita p'uya, bi 'yembí:

—Nuna ra ts'ant'ua 'b'ucua, dami sixpua 'b'hni hmu. Porque jap'ua n'na ra hya da xifi.

¹⁸ Nu'a ra capita p'uya, bi zixra ts'ant'ua p'ua 'b'hrá hmu yø soldado. Bi 'yembí:

—Nuna ra Pablo ofädi, bi zongagui gue da sin'na'i ua na ra ts'ant'ua 'b'ucua. Ja te nne da xi'a'i 'na —bi 'yembrá hmu.

¹⁹ Nuna rá hmu yø soldado p'uya, bi bennba rá 'ye ra ts'ant'ua, bi zica n'nanni, bi 'yembí:

—¿Te gui nne gui xiqui n'yø?

²⁰ Nuna ra ts'ant'ua p'uya bi 'yembí:

—A nuyá, nu yø judío, ya xa nhecahya ya, gue nu'mø da xudi, da 'yá'i gue gui sixpua ja ra dajunta ra Pablo. Gui 'yenui

gue ja ts'edi man'na ra hya da t'änni 'na.

²¹ Pe nu'i 'yo gui ec'ei, porque pongui yote nja'i yø judío xa nzänni gue da gorpa ra 'yu ra Pablo, da hyo. 'Ne i mma gue ni xingra hme, ni xingra dehe da zi, asta gue'mø da nu gue da du ra Pablo. Ena gue da zu Oja 'mø hñdi nja'a te xa nzänni 'na. A nuyá, ya xa nsäya, gue tømtho tema hya gui mmanya.

²² Nu'a rá hmu yø soldado bi xihra ts'ant'ua gue hñjonda xifi gue bi man'a te ra hya xi 'yøde.

Bi 'bennbabi ra Pablo na ra gobierno Félix.

²³ Nuna rá hmu yø soldado p'uya, bi zohni yoho yø capita. Bi 'bepi gue di nsä yo ciento yø soldado gue yø 'yogua, 'ne hyate ma'det'a yø tøgue, 'ne yo ciento nja'i yø nhyä lansa gue da zixra Pablo 'mø bi za'i guto nxui, da menhni di ma Cesarea.

²⁴ 'Ne bi manda gue da thøspabi ra nthuts'i ra faní da hyuxra Pablo. Bi manda gue hñte di njapra Pablo, sinoque di ndäpra gobierno Félix. ²⁵ Bi 'yøt'a n'na ra sũcua ra hmu p'uya, gue bi gaxyø soldado, bi däpra Félix. I enna sũcua:

²⁶ “Nugä drá Claudio Lisias, dadi zengua'i grá hoga gobierno Félix. ²⁷ Di pen'na'i p'ua na ra n'yohua 'b'ucua, bi gotyø judío, ya ja gue xta hyo. Pe nu'mø ma pacä p'uya gue ra romano, dá pennbabi yø soldado gue bá yaní. ²⁸ Dá ne gue xca pañi te gui yapí. Dá sixä p'ua bi 'yøtyø junta yø judío p'uya. ²⁹ Pe nuna ra hya bi nequi, guehna ja ua naya. Gui yapí gue'a ra ley ga 'yo judío. Pe himbi nequi ra hya gue te xti hyo, ni xinga gue'a di sä gue da jot'i. ³⁰ Pe dá mmeyagá p'uya, gue nu'ua yø judío, ya xi nhecahya gue xta hyo. Janangue nuya dí pen'na'i p'ua na ra n'yohua na. 'Ne xquet'a dí xicä'ua di yapí gue da map'ua gui 'b'ui gue da xi'i te gá nzai. Hønt'a ra hya'a ya”.

³¹ Nu'ua yø soldado p'uya, bi 'yøt'e te bi m'mepi. Bi zixra Pablo 'mø mi nxui, bi ma p'uya, i nthop'ua ja ra hñini Antípatris. ³² Mi zä mi nēcahäi p'uya, bá penc'ua yø soldado gue yø 'yogua, bi zøp'ua ja ra cuarte. Go bi mähä ra Pablo'ua yø tøgue. ³³ Mi zømpua ja ra hñini Cesarea p'uya, bi ndäpra sũcua ra gobierno, 'ne xquet'a bi ndäpra Pablo.

³⁴ Nu'mø mi juadi bi nu ra sɔcua ra gobierno p'uya, bi 'yänni hapu ra mmɛngu na ra Pablo. 'Bexpi batho ngue ra mmɛngu p'u ja ra häi Cilicia. ³⁵ Bi 'yɛmbuya:

—Ga øcä'a ra hya gui mmam'mø bi zøcua'u di yap'a'i —bi 'yɛmbi.

Nup'u ja rá ngu na ra dast'abi Herodes, bi manda ngue ja da mäp'u yø soldado na ra Pablo.

24

Ra Pablo bi manna hya p'u ha 'buhra Félix.

¹ Ya rá cut'a ma pa xi zønna ra Pablo p'u Cesarea 'mø ja mi zøn'a ra hmu mmäcja Ananías, ni n'youi 'da yø n'yohu 'bet'o ngue yø judío. 'Nɛ ni n'youi n'na ra pøngahya p'u ja ra ts'ut'abi ni hu ngue ra Tértulo. Bi zømp'u 'buhra gobierno ngue di yapra Pablo. ² Mambá ts'i ra Pablo p'uya, nuna ra Tértulo bi mudi di yapra Pablo, bi 'yɛmbra Félix:

—Ague grá gobierno, dadi ja mammadi'ahē ngue hin tema hya, dí 'bu manhogähe. Conná nguehni mfadi gä 'bammānho yø ja'i. ³ Gätho'a te gui øt'e, dí 'bammānhogähe ndap'u bi zä. Gä guehna nná ja mammadi'ahē naya, grá ts'ut'abi Félix. ⁴ Pɛ hindí nne ga 'bet'ahē xangu ni tiempo. Dí äcähe ra mate n'na ts'auquits'u, ngue gui 'yøde te ga xi'ahē. ⁵ Dí tingähe n'na ra hya, ngue nuna ra n'yohu 'bɔcua, i 'yo ndap'u bi zä gä rá nguñi nximhäi ngue di ts'onnyø ja'i tengutho n'na ra n'u. Guehna ra 'yøt'i sui p'u ha 'buhyø judío na, porque 'bet'o na ngue'u to ɛc'ɛi na ra mmɛngu Nazaret. ⁶ Nügähe dá benthe, dá uphe ngue bi ne xtí ts'onna nija. Dí nne xca haspahe ra güenda conná ley ngue ma nt'ɛc'ɛihe p'uya. ⁷ Pɛ nuna ra Lisias rá hmu yø soldado p'uya, rá ts'editho bi 'yøt'e ngue bi yarbū di yahe ngue bi zinngahe na ra Pablo. ⁸ Bi xicje p'uya ngue nu'mø to nne di yapí, da ɛcua gui 'bui. Pɛ nuyá, da zä ngue gui 'yänse ya. Gui pase p'uya ngue majuaní'a te gä nná yapähe.

⁹ A nuyá, gätho'u yø judío n'yohu ya, 'da'igu mma ngue ɛmbi majuaní'a te xifi.

¹⁰ Ra gobierno p'uya, bi 'yørpa ra senya ra Pablo ngue di nya. Ra Pablo p'uya bi 'yɛna:

—Co n'na ra pähätho ga nyangä ua gui 'bui gra ts'ut'abi. Porque dí pacä ngue ya xa mma yø jeya gui nts'ut'abi ua ja ra häi dí 'buhmu. ¹¹ Nu'i da zä gui hyaxa njuani hanja ra hya. Tobe hingui tho'a n'ne'ma yomma pa xtá magä Jerusalén ngue dí thanne Oja. ¹² Pɛ himbi thingui ngue to gadi njun'mahya'be. Ni xinga guerp'u ja ra danija xa thingui ngue to gdi orpabi, ni xinga guerp'u mi'da yø nija, xa thingui ngue to gdi ya'be. Ni xinga guerp'u ja ra hnini p'uya. ¹³ Nuyá yø n'yohu 'bɔcua, nu'a ra hya gui yajpagui, hinda zä ha di japi ngue di ja majuaní'a te mma. ¹⁴ Ma ga xi'i hanja ra hya ya. Dadi njuani, hin dadi ncøni ngue dí ɛc'ɛigä Oja nuna mi ɛc'ɛi ma mboxitahe. Da gue'a ra 'da'yo hya ɛmbyø ja'i 'bɔcua ngue ra 'dan'yo nt'ɛc'ɛi, gue'a ra hya dí tennä'a ya. Pɛ gä dí ɛc'ɛigä'u yø hya nt'ot'i p'u ja ra libro ngue rá ley Oja, da gue'u mi'da yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja. ¹⁵ Tengutho yø nt'ɛc'ɛi yø judío, di njadä p'uya. Dí ɛc'ɛigä ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima, gue'u yø hoja'i, gue'u yø ts'oc'ɛi, gä di bennate. ¹⁶ Janangue dadi ja ndummai ngue ga n'yo xanho, n'namhma ngue hin tema hya da dinngagui Oja, ni xinga guehyø ja'i da zä da 'yɛngui ngue hinga gue'a nná 'yo.

¹⁷ Mi ma njammi jeya ngue n'nanni ra nación dambi 'yo, mahøndá pengui asta Jerusalén ngue dá da ma limosna, 'nɛ dá ørpabi ra 'bøt'e Oja. ¹⁸ Pɛ nu'a ra ora'a p'uya, nu'u 'da yø judío ngue yø mmɛngu Asia, bi dingui ngue dí 'bup'u ja ra nija ngue nmadí nhoqui conforme ra costumbre ja ngue da 'yøt'a n'na. Pɛ hingui ngup'u dí 'yohe. 'Nɛ himbi thingui ngue gadi yahnihe. ¹⁹ Nuyá yø n'yohu dí mmangä ya, guehya ja ngue da thocua di yajpagui, ngue'mø ja te ga nzauqui. ²⁰ A nu'mø ngue hin'na, nuyá yø n'yohu 'bɔcua, go da manya ngue'mø ja tema ts'oqui bi thinngagui 'mø ma thocä p'u bi 'yøtra dajunta yø judío. ²¹ Høndä n'na zine nts'edi dá mangä p'u ja ra junta mi 'buhyu, ngue dá ɛna: “Nu'a nná ɛc'ɛigä ya, ngue bá ɛp'u ra pa di bennate yø ánima, gue'a ga thascä ra güenda'a ya”, dá ɛna.

²² Nu'a ra Félix, mi zä mi 'yøhna ra hya bi manna Pablo, mambi njarbatho ra hya.

Porque ra Félix ya padí xanho hanja'a ra nt'ɛc'ɛi i ja ngue ra Cristo. Bi hyuspa ra pa yø ja'i p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nu'mø bá ɛhra Lisias rá hmu yø soldado ya, ja ga pacá xanho hanja na ra hya guí mmamhma p'uya.

²³ Nuna ra Félix, bi 'bepa n'na ra capita ngue di sigue da ma m'mädi ra Pablo. Pe bi xihra capita ngue ya hinda ma nthut'i, 'nɛ bi xifi ngue nu'mø bi zøhyø amigo di zengua, di njapi ngue di nyau'i nne da mäts'i te honi.

²⁴ Mi ma njammí pa p'uya, mahømbi zonna Félix, ni n'youi na ra Drusila rá xisu, ra judío na ra xisu. Bi manda bá ts'i ra Pablo p'uya. Bi japi da ma hanja rá nt'ɛc'ɛi i ja ngue ra Jesucristo. ²⁵ Nuna ra Pablo, bi ma hanja'a ra nho ja ngue da n'yo ra ja'i, 'nɛ bi ma ngue jatho da zamrá mmái n'na. Bi ma hanja na ra castigo di nja m'mefa. Nuna ra hya bi 'yøhra Félix, bi zu. Bi 'yembra Pablo p'uya:

—Be ni mahma. Nu'mø bi bongagä, mahønga nzon'na'i ga nyauí —bi 'yɛmbi.

²⁶ Nuna ra Félix i tømí ngue xtá ngutra mɛnyu ra Pablo ngue xtí thøgue. Janangue xangu yø nnidi bi zonhni ngue bi nyauí.

²⁷ Mi gua'a nyo jeya p'uya, bi dá rá cargo mi pehna ra Félix ngue ra gobierno. Bi ponnabá n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Porcio Festo. Nuna ra Félix bi ne ngue da nu manho yø judío, janangue bi sigue bi ma m'mäditho ra Pablo.

25

Ra Pablo bi nyauí ra Festo.

¹ Nuna ra Festo p'uya, bi ma di bentrá cargo ngue di ngobierno. Ja rá hyu patho xi bentrá cargo p'u Cesarea p'uya, ja bá nɛxpɛ ngue i ma Jerusalén. ² Mi zømp'u Jerusalén, nu'u yø hmu yø mmäcja, 'nɛ'u yø judío tate ngue t'ɛc'ɛi, bi map'u 'buhra Festo ngue di yapra Pablo. ³ Bi 'yäpra mate ngue da pennabá ra Pablo di 'yɛ'a Jerusalén. Nu'u yø judío di yapate p'uya, ya xi nhɛcahya ngue da hyo ra Pablo p'u ja ra 'yu. ⁴ Mi dahra Festo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Ya m'mädi p'u Cesarea na ra Pablo. Pe ya himma ya'atho ga pengä p'u Cesarea.

⁵ Nu'u yø n'yohu exa ha ra ts'edi ngue di

yapra Pablo, guí xihmu ngue ga mmäcähe Cesarea ngue'mø ja rá ts'oqui ra Pablo, da zä gui yapu.

⁶ Pe nuna ra Festo, comma manhyato ma pa, ogue n'net'a ma pa, bá m'mu'a Jerusalén. Bá pengui, bi 'yɛ'a Cesarea p'uya. Mi hyaxpuya, bi mip'u ja rá nthuts'i hu'mø øtra ts'ut'abi. Bi manda bá ts'i ra Pablo p'uya. ⁷ Nu'mø mi yat'ambo ra Pablo, bi mäsyø judío xpí 'yɛ'a Jerusalén ngue di yapí. Xangu yø hya ja man'u gue gui yapí, pe yø judío hingui sä di ja majuaní'a te mma. ⁸ Mi dahra Pablo p'uya ngue di nyani, bi 'yɛna:

—Nugä hin tema ts'oqui dí øt'e. Ni xinga guehra ley da t'ɛngui hindí nnu manho, ni xinga guehra danija, ni xinga guehra dast'abi Roma ngue di tinnga ma ts'oqui.

⁹ Pe nuna ra Festo, bi ne ngue da nu manho yø judío. Janangue bi 'yembra Pablo:

—¿Ua guí nne gdi ma Jerusalén, ja gani hocä p'u ni asunto?

¹⁰ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yɛmbi:

—Nuua 'buhra ts'ut'abi bi 'yɛxra dast'abi Roma. Ja i ja ngue da thascagui ua ra güenda. Nu'i guí padí xanho ngue hin tema nts'o dí ørpä yø judío. ¹¹ Nu'mø ngue di ja ma ts'oquigä, ogue xtí nɛqui n'na ra hya ngue ni 'yup'u ga tu, hindí su ga tugä. Pe nu'mø ngue hin tema hya di nɛqui'a te gui yajpä ya 'bucua, hinjonda zä di dägui ngue ga sogä yø 'yeyu. Man'na xanho ngue ga thocä p'u 'buhra dast'abi Roma 'mø.

¹² Nuna ra Festo, nuya yø n'yohu di nfäxui p'u ja ra ts'ut'abi, bi nhɛcahya ngue bi zänni te da 'yøt'e. Bi 'yembra Pablo p'uya:

—Guí ädi guí thop'u 'buhra dast'abi Roma. Pe ja gdi ma p'uya.

Ra Pablo i 'bäp'u 'buhra ts'ut'abi Agripa.

¹³ Mi ma njammí pa p'uya, bi map'u Cesarea na ra ts'ut'abi Agripa, ni n'youi rá nju Berenice, ngue bí zengua ra Festo. ¹⁴ Pe bá m'map'u njammí pa p'uya, nuna ra Festo bi xihra ts'ut'abi'a rá asunto ra Pablo. Bi 'yɛmbi:

—Gosque 'bucua n'na ra n'yohu ngue m'mäditho, bi zocua 'mø mi nts'ut'abi ra Félix. ¹⁵ Nu'mø dambá 'yogä p'u Jerusalén, nu'u yø hmu yø mmäcja co 'nɛ'u yø n'yohu

'bet'o ngue yø judío, bi map'ua dí 'bui. I ädi ngue da ma ma sentencia na ra n'yohua na. ¹⁶ Pε nugä p'uya dí εmbi: "Nu ra dast'abi Roma hñdi costumbra ngue to sä di sentencia'a ngue da tho, mente tobe hñdi n'yunnba hmjui rá nsaiui'a ma yapi, para ngue da fadi ndana gue'a di dunna hya". ¹⁷ Janangue nu'mø mi zøcua'ua ya, hñdá 'betä ra tiempo. 'Bexque'a 'mø mi hyats'i, dá magä p'ua ja ra ts'ut'abi. Dá mandagä bá ts'i'a ra n'yohua p'uya. ¹⁸ Dí engä ngue mi ja rá ts'oqui, pε nu'mø mi zø'ua yø yapate p'uya, hñ tema ts'oqui bi nεqui ngue'ua yø hya gui yapi. ¹⁹ Nu'a ra hya gui nyapi, gue'ua yø nt'εc'ei yø judío'a, 'nε'a n'na ra n'yohua bi du ni hu ngue ra Jesús, i mmanā Pablo ngue 'bui. Gue'a ga nzua'ua ya. ²⁰ Nugä p'uya, hñdi padī ha gda japi ga øt'ä ra ts'ut'abi tengū na ra hya na. Janangue dá ännä ra Pablo p'uya, ngue'mø da ne xtī ma Jerusalén, ja xtabā njap'ua ra ts'ut'abi na ra hya na. ²¹ Pε ra Pablo p'uya, bi 'yädi ngue da thop'ua 'buhra Augusto nuna ndast'abi p'ua Roma. Dá manda p'uya ngue bi sigue bi 'bädi, 'be da bonngagui ja ga penhni, di map'ua 'buhra dast'abi Roma.

²² Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yembra Festo:

—Xquet'a dí nne ga øcä te da manā ra n'yohua na.

Ra Festo bi 'yεmbi:

—'Bex hñixudi gui 'yøde te da manya 'mø.

²³ Mi hyaxp'uya, nuna ra Agripa 'nehra Berenice bi urbu ja ra cuarto bi nja ra hya. Xandøngu p'ua ni 'yo, tengutho 'mø di sännigo. Ni n'yohua yø hmu yø soldado, 'nε'ua yø n'yohua 'bet'o p'ua ja ra hñini. Bi manda ra Festo p'uya ngue bá ts'i ra Pablo. ²⁴ Bi 'yεnna Festo p'uya:

—Ague grä dast'abi Agripa, gätho ya yø n'yohua 'daua xtá mpεtihua ya. Xangu yø judío bi xiqui ngue hinguí nnu manho na ra n'yohua 'bucua, ngup'ua Jerusalén, nguua Cesarea. Hinguí säya yø ja'i xiqui ngue jatho da tho na ra n'yohua na. ²⁵ Pε nugä p'uya, dí tingä ngue hñ tema ts'oqui di øt'e ngue sä da tho. Nuna ra Pablo ädi ngue da thop'ua 'buhra Augusto nuna ndast'abi p'ua Roma. A nuyá, dí sänni ngue ga pennbabi ya. ²⁶ Pε nja ngue nuna ra n'yohua dí nne ga

pennbabi na ma hmu ra dast'abi, madits'ua tema hya dí tinnbi ngue di ja ts'edi ga pennbi. A nuyá, dá sigä ua ha gui 'buhmua ya. Ma datho go nnä sin'na'i ya grä ts'ut'abi Agripa, ngue gui juannbabi xanho ha exa hanja rá asunto. Nu'a ra hya da bønna ne p'uya, gue'a da cuatro sacua ga pennba ra dast'abi'a. ²⁷ Porque nup'ua nnä bεngä, εna gue hinguí pønna güenda ngue ga penhna n'na ra ofädi, 'nε hñda mεp'ua ja ra sacua'a ra hya gui nyapi.

26

Bi manā hya ra Pablo p'ua 'buhra ts'ut'abi Agripa.

¹ Nuna ra Agripa bi 'yembra Pablo:

—Da zä gui mma te gui nne gui mmanya n'yø.

Bi madi bi nya ra Pablo p'uya, i anyø 'ye ha ga ya. Bi 'yεna:

² —I jaga mpähä ngue da zä ga nyagä ua ha gui 'bui, grä ts'ut'abi Agripa. Dí nne ga nyangä ngue'a te gäma hya gui yajpä yø judío. ³ Dadi johyagä ngue gui padī gätho yø costumbre øtyø judío, 'nε gui padī te gui njunt'i. 'Yørca ra mate gui 'yøde xanho na ra hya ga mmangä ya.

Bi manā Pablo te manī n'yo 'mø him manī 'yεc'ei ra Cristo.

⁴ Nu'ua ma mmijudíohe ga padī te xtá m'mucä p'ua Jerusalén. I fadi te xtá m'mucä p'ua ja ra hñini Tarso mente mará ngüεgui.

⁵ Nuyua p'uya, i padī xanho hapua dá ngüε asta yø pa xpī 'yεp'ua. Nu'mø nne da ma, da ma ha bá njap'ua dá ngüεgä ngue drä fariseo. 'Nε da gue'e gui padī ngue nu'a rá nt'εc'ei yø fariseo, gue'a hats'i xandønho'a te nt'ot'i p'ua ja ra ley ga 'yo ma nt'εc'eihe'a.

⁶ A nuyá, guehna nnä n'yost'abigä naya, ngue dí tømä da 'yøt'Oja'a te bi yapabi ma mboxitahe ngue di bennate yø ánima.

⁷ Gätho'ua 'de'ma yo'bui yø judío di mmenī ya, i tømī ngue da nu di nja'a te xá mma ma yat'i. Janangue njap'ua thanne Oja ra pa ra xui. Pε nuna ra hya dí xi'i ngue nthø'mī ya grä ts'ut'abi Agripa, guehna gui yajpä yø judío naya. ⁸ ¿Hanja ngue hinguí εc'eihe ngue da 'yøt'Oja ngue di bennate yø ánima?

*Mam'met'o mayø nsuiui ra Pablo'u mi
εc'ei ra Cristo.*

⁹ Nugä 'mø mam'met'o, dí εnā ngue xanho te nmi øt'e, ngue nmi sacä yø ja'i mi εc'ei ra Jesús nuna ra mmengu Nazaret. ¹⁰ Nguna ra hya xtá øt'ä p'u Jerusalén. Pε gue yø hmu yø mmäcja'u madi 'dacra nt'edi ngue dí cot'ä fädi yø 'yεc'ei. Nu'mø bi hyo p'uya, 'nεqui dí nnu manho te øt'e. ¹¹ Xangu yø nnidi dá ungä yø ja'i ngue dí nnepe da hyep'u yø nt'εc'ei. Da guerp'u n'nanni yø nija, ngu'a dambi øt'e. Janjuani gue jo ma xiyyu ngue ra cue, ngue di sacä yø ja'i εc'ei ra Jesucristo, asta xtá magä n'nanni yø hnini ngue dí honi hapu ga tini.

*Mahømbi manna Pablo te bi nup'u ja ra
yu.*

¹² Conque gue'a nnä 'yogä 'mø ma magä Damasco'a. Gue'u yø hmu yø mmäcja bi hacra ts'edi ngue da magä p'u. ¹³ Pε ague grä ts'ut'abi, nup'u ja ra 'yu, comma huxyadi dá nugä ngue bí 'yε mahets'i n'na ra nyot'i bi gogbagui co 'nε'u yø n'yohu nmi n'yo'be. Pε man'na xanzaqui ra nyot'i bi gogbagui ngue'a gui yotra hyadi. ¹⁴ Gä dá täcähe häi p'uya. Dá øde ngue nzoqui conma hya ngue ra ebreo nna ya, bi 'yεngui: “Ague Saulo. Ague Saulo. ¿Hanja ngue gui sūqui? Gadi n'unse tengutho n'na ra ndani 'mø embrä hnēt'i ra za ma sūni”, bi 'yεngui. ¹⁵ Nugä p'uya, dí εmbi: “¿Te'o'i p'uya grä Hmu?” Nu'a ra Hmu p'uya bi 'yεngui: “Go guecä drä Jesús ngue εmmēi gui sūqui”. ¹⁶ Mahøn'a bi 'yεngui: “Dami nangui, gä 'bäi. Porque guehna dá nthēui na ngue gui 'yotra 'bēfi ga xi'i. Connä guecä gui ja hmajuani yø ja'i'a te gä nu ya, da gue'a te gui nnu m'mefa. ¹⁷ Pε ga nyan'a'i 'mø bi zū'i yø judío. 'Nε ga pēn'na'i p'u 'būhyø ja'i hingyø judío. Nu'mø bi zū'i, ga nyan'i. ¹⁸ Dí pēn'na'i p'u rá m'mū'u ya, ngue gui xojpa yø n'yomfēni yø ja'i. Ya hinni mantho di n'yo mants'o, sinoque di n'yo manho, n'namhma ngue hinni mantho da 'yo rá 'yε ra zithu. Sinoque Oja da zo rá 'yε. Nu'mø bi 'yεc'ei gä yø ja'i, di mpunnba yø ts'oqui, 'nε di tocabi tengutho di tocabi yø ja'i ya o rá 'yε Oja”.

*Bi 'yεc'ei ra Pablo'a ra hya bi sip'u ha bi nu
ra nyot'i.*

¹⁹ Nuna ra hya bí 'yε mahets'i, grä ts'ut'abi Agripa, hindä festhogä na. ²⁰ Sinoque rá mudi dá xicä ra hya yø mmengu Damasco. M'mefa p'uya, dá magä p'u Jerusalén, 'nε dá n'yogä gätho yø häi Judea ngue dá manna hya. 'Nε'u hingyø judío dá xicä ra hya. Dá xihyø ja'i ngue da hyep'u ra nts'o ga 'yo, di 'bätyø mmui da 'yεc'ei Oja. Da 'yotra nho para ngue di nεqui ngue ya bi 'bätyø mmui. ²¹ Connä guehna ra hya naya, bi bēnga yø judío p'u ja ra danija ngue nne xtä hyogui. ²² Pε fäxcätho Oja, hindi hēcä ra hya asta guehya. Dí xicä ra hya gätho yø ja'i, di ngüε, di nnoho. Hinte man'na ma hya dí xifi, hindä hōnt'u yø hya bi manna Moisés, gätho mī'da yø pōngahya Oja, gä bi ma te ja ngue di nja m'mefa. ²³ Bi ma ngue ra Cristo i ja ngue da zä ra n'u, 'nε da du. M'mefa p'uya, gue'a rá mudi di bēnate p'u da nt'ägui'a. Jananguē nu'u yø judío 'nε'u hingyø judío da badi ngue majuanī di bēnate yø ánima.

*Nuna ra Pablo, nnepe ngue da 'yεc'ei ra
Cristo na ra Agripa.*

²⁴ Nguna ra hya i nyanna Pablo p'u bi nya. Ra Festo p'uya, nts'edi bi 'yεmbi:

—Hantho gui loco ya Pablo. Hantho ngue hingui säya gadi xädi asta gui cohi gui loco ya —bi 'yεmbi.

²⁵ Mi dahra Pablo p'uya, bi 'yεmbi:

—Hindī locogä grä ts'ut'abi Festo. Hante gue nuna ra hya dí xi'i, guehna ra hya majuanī na. ²⁶ Būcua ra ts'ut'abi Agripa ya. Nuna i padi xanho ya yø hya dí mmangä na. Jananguē di ha ra ts'edi dí mmangä ra hya ua hapu 'bui. Porque dadi seguragä ngue 'nēhna padi xanho ya yø hya dí mmangä na. Nuna ra hya dí mmangä ya, hinga nt'aguitho bi nja na. ²⁷ Ague grä ts'ut'abi Agripa, ¿uangui gui εc'ei'u yø hya bi manyø pōngahya Oja? Nugä dí padi ngue gui εc'ei.

²⁸ Mi dahra Agripa p'uya, bi 'yεmbra Pablo:

—Hantho gui εnā zits'utho dí honi ngue ga εc'ei gä ra Jesús gui mmanya.

²⁹ Ra Pablo p'uya bi 'yεmbi:

—Gue'mø gue ts'utho guí honi, gue'mø gue hìn'na, pε da ne Oja ngue hinga høn'atho'i gui 'yεc'εi, sinoque dī nne ngue 'nēhya 'bucua øde te dī mma, gā da 'yεc'εi ra hya tengutho nná εc'εigä. Pε hīndī nne ngue nu'mø bi 'yεc'εi yø ja'i ra Jesús, da ma nthut'i conyø cadena tengutho di thocä —bi 'yεnna Pablo.

³⁰ Mī manna Pablo na ra hya na p'uya, bi nangra Agripa 'nēhra Festo conna Berenice. Gätho mī'da yø ja'i mī hup'u bi nangui. ³¹ Bi ma n'nanni p'uya, di n'yänni ha di nja na ra hya mmanna Pablo. Di n'yεmbaya:

—Nuna ra n'yohu na, hīn tema ts'oqui xa 'yøt'e ngue da t'εmbi da tho, nī xinga gue'a ngue di sä dī n'ofädi.

³² Mī dahra Agripa p'uya, bi 'yεmbra Festo:

—I sä da ma mathøgue na ra n'yohu na, ngue'mø hīndi ädi da thop'u 'bēhra dast'abi Roma.

27

Bi 'benhna Pablo, i ma Roma ja ra häi Italia.

¹ Mī zä bi ts'änni ngue da 'benngähe p'uya, gdä mähme p'u ja ra häi Italia. Nuna ra Pablo, da guehmi'da yø ofädi, bi ndäpa n'na ra capita nī hu ngue ra Julio ngue da zits'i. Nuna ra Julio, yø n'yohu'u yø federal nī hu ngue ra Augusto. ² Dä ohe ra barco bi nεxp'u ja ra hnini Adramitio, i mpa p'u ja ra nnenga jathe ngue ra häi Asia. 'Da dä macähe ra Aristarco nuna ra mmenge Tesalónica ja ra häi Macedonia. ³ Mī hyaxpaya, dä sōngähe p'u ja ra hnini Sidón. Nuna ra Julio, εmmei di n'yørpau masu ra Pablo na. Janangue bi unna nt'edi bi ma bá nu yø amigo p'u ja ra hnini bi zōni. Nu'u yø amigo ra Pablo bi 'yørpabi masu, bi mäts'i. ⁴ Ma pōngähe p'u ja ra hnini Sidón, danī nthocähe p'u ja ra häi Chipre nuna ja mbo ra jathe. Pε ngaha i go 'mø ma thocähe p'u ha ja na. ⁵ Dä 'dangähe ra jathe, danī mpäcähe p'u ja ra nnenga jathe ngue ra häi Cilicia 'nēhra häi Panfilia. Dä sōngähe p'u ja ra hnini Mira, gue'a n'na ra danihni jap'u ja ra häi Licia'a.

⁶ Nuna ra capita p'uya, ja bi dimp'u n'na ra barco bí nεxp'u ja ra hnini Alejandría,

manī map'u ja ra häi Italia. Ja dä ogähe p'u ra barco p'uya ngue dä thohme p'u nnä mähme. ⁷ Bi ma njammī pa ngue njanate ga 'yo ra barco. Xandøn hēnnitho ha dä thocähe p'u ja ra jathe handra hnini Gnido. Pε comma tobe di coscahe ra ndahī p'uya, danī nthocähe p'u handra häi Salmón. Dä nthets'ähe ra häi ja made ra jathe nī hu ngue ra Creta p'uya. ⁸ Xandøn hēnnitho ha dä thogähe p'u ja ra nnengui'a ra häi'a. Sär'mø ma sōngähe p'u ja n'na ra xequi säya yø barco nī hu ngue ra Buenos Puertos. Ya xma nguērpatho ja ra hnini Lasea.

⁹ Pε ya xangu yø pa xī m'mε p'uya. Ya nts'utho ngue to di n'yop'u ja ra jathe, porque ya tihi bá cuatyø pa ngue ra sε'ye. Ra Pablo p'uya, tobe ximhma'u to di 'yonna barco, ¹⁰ bi 'yεmbi:

—Ague n'yø'ahū, εna gue nts'utho ga thohma ya. Porque di m'mēhra barco 'nε di m'mēhyø 'beni, asta 'nεcjū ga tuhū —bi 'yεmbi.

¹¹ Pε hīmbi 'yørpatho masu ra capita'a te mmanna Pablo, sinoque go bi 'yεc'εitho te mman'a to di 'yonna barco, 'nε'a ra mmädi ngue ra barco. ¹² Di n'yεmbi ngue nu'a ra ts'äya ra barco jap'u bi uits'i, hinguī ho ngue ja da thop'u ra sε'ye. 'Da'igu bi mamp'uya ngue bi thogui. Di n'yεmbi ngue xamhmatho da zä da zōmp'u ja ra hnini Fenice ngue ja xta thop'u ra sε'ye. Gue'a n'na ra ts'äya yø barco jap'u ja ra häi Creta'a. I εt'inde ra dehe ra häi, nī nja ra häi norte 'nε nī nja ra häi sur.

Bi nangra ndate ndahī p'u ja ra jathe.

¹³ Bi mudi bi n'yo ra huinna ndahī nī 'yε'a sur. Bi 'yεmp'uya ngue da zä da thogui. Dä thocähe p'uya, dä tēnhne ra nnenga jathe ngue ra häi Creta. ¹⁴ Hīmma ya'atho p'uya, bi nthēui n'na ra ndōnthi ra barco. Gui hutyo ja'i na ra ndahī ngue ra Noreste. ¹⁵ Bi gūtra barco ra ndahī p'uya, ya hinguī hät'i da hyεgui. Dä thōjpähe ra 'yu ngue bi nōnmbaya. ¹⁶ Danī nthogähe p'u ja ra xatha n'na ra zit'u häi ja made ra jathe, nī hu ngue ra Clauda. Ya hīnts'ε hmisu 'yo ra ndahī'a ra xequi'a. Dä ne dä cut'ähe mbo ra dabarco n'na ra t'ubarco mambá gut'i, pε xanhēnnitho i yat'ambo. ¹⁷ Nu'mø ma cut'ähe mbo'a p'uya, bi 'bännbabi yø

nthah̄i rā dabarco p'uya ngue ts'up̄i d̄i nxah̄yø xith̄e. I sū ngue xtanī mpa p'ua ja yø 'bomudehe n̄i hū ngue rā Sirte. Janangue bi gajpabī rā ulu nu'a enna ndah̄i p'uya. Bi japi ngue bī nōnhnā ndah̄i rā barco. ¹⁸ M̄i hyaxpaya, tobe nts'edī 'yodrā ndah̄i. Bi thørbū ja rā jathe yø 'benī rā barco p'uya. ¹⁹ Rā hyū pa p'uya, dá hōt'āhe p'ua ja rā jathe yø cosa m̄i ja mbo rā barco. ²⁰ Bi ma njamm̄i pa ngue h̄indá nuhe rā hyadi, n̄i xingyø sō xcá nuhe ngue rā xuī. Hōndra ndate ndah̄i fexcahe. Ya dí enā ngue h̄inxcā ponje.

²¹ Bi ma njamm̄i pa ngue h̄indá nsihm̄ehe. Bi m'mǟ inde rā Pablo p'uya, bi 'yembyø ja'ī:

—Ague n'yø'ah̄u, nu'mø xquī 'yørpah̄u masu'a rā hya dá mangä ngue h̄in xcabá pømh̄u p'ua Creta, h̄inxtī nts'onnā barco ja ua 'mø, 'n̄e h̄inxtī m'mehyø 'benī 'mø. ²² P̄e nuyá, 'yo tū n̄i mm̄ih̄u ya. H̄injondā dū, h̄indā hōndrā barco d̄i m'medī. ²³ Porque dí ogä rā 'ye Oja, 'n̄e dí ørpa rā 'befi. Xtá nugä n'na rā anx̄e 'mø manxuī ngue rá m'menh̄i Oja. ²⁴ Xa 'yengä rā anx̄e: “Yo guí sū ague Pablo. Jatho gui sōmp'ua 'buhrā dast'abi Roma. Conná ngue'e da yan'Oja ya yø ja'ī guí n'youi ua ja rā barco ngue h̄indā dū”, xa 'yenguī. ²⁵ Janangue nuyá n'yø'ah̄u, 'yo di tū n̄i mm̄ih̄u ya, porque nugä dadi seguragä ngue nu'a rā hya xa xicä rá anx̄e Oja, d̄i nja'a. ²⁶ P̄e nuyá, jatho ngue ga theh̄u n'na rā häi ja made rā jathe ya.

²⁷ M̄i dāhrā nde'a rá 'de'mā goho mā pa p'uya, dá thocāhe p'ua ja rā jathe n̄i hū ngue rā Adria. N̄i 'yenje ua, n̄i 'yenje n̄u rā ndah̄i. Nu'mø m̄i zo made rā xuī p'uya, nu'ua di 'yonnā barco bī mm̄eya ngue ya n̄i ma d̄i nth̄eui rā häi. ²⁸ Bi 'yenī hangū gan̄h̄e rā dehe p'uya, 'dāte mā'de'mā 'dato metro bī z̄adi. Dá n'yogāhe m̄its'ua p'uya, mahombī 'yenī hangū gan̄h̄e rā dehe. Ya mam̄i 'dāte mayoto metrotho bī z̄adi. ²⁹ Dí sūhe p'uya, ngue d̄i nth̄eui rā barco yø do ja mbo rā jathe. Bi 'yemm̄i goho yø xone t'εgui p'ua ja rá xatha rā barco p'uya ngue bi zamm̄i. Dí xōnhne ngue da hyats'i. ³⁰ Nu'ua mādi 'yonnā barco p'uya, bi zānnī ngue xtá 'dagui. Bi ca'mrā t'ubarco p'ua ja rá ya rā dabarco. I hätyø ja'ī, embī ngue da 'yemmī

m̄i da yø xone t'εgui p'ua ja rá ya rā barco ngue da zamm̄i xanho. ³¹ P̄e rā Pablo bi 'yembrā capita co 'n̄e'ua yø soldado:

—Nu'mø ngue h̄indī m'm̄cua ja rā barco yū yø n'yoh̄u di 'yonnā barco, h̄inguī ponjū 'mø —bi 'yembī.

³² Nu'ua yø soldado p'uya, bi hyejpa yø nthah̄i man̄i nzuhrā t'ubarco, bi hyørbū ja rā jathe. ³³ M̄i n̄eçah̄i p'uya, bi xihyø ja'ī rā Pablo ngue gä d̄i nsihm̄e. Bi 'yembī:

—Ya rá 'de'mā goho mā pa ya ngue h̄injonguī sihm̄e, 'n̄e h̄injonguī aha. ³⁴ Dí äcä rā māte ya ngue guī nsihm̄eh̄u, n'namh̄mā guí hyah̄u rā ts'edī. Ya h̄injondā dū ya, n̄i xingā n'na n̄i xtah̄u d̄i m'medī.

³⁵ M̄i mannā Pablo nā rā hya nā p'uya, bi macrá 'ye ngue bi hyacrā hm̄e. Yø hm̄i yø dá yø ja'ī p'ua bi ja mam̄madī Oja. Bi xejpaya ngue bī mādi bī nsihm̄e. ³⁶ M'm̄efa p'uya, gä bi hyū yø mm̄ui yø ja'ī. Janangue bī nsihm̄e. ³⁷ Nu'a gangu'ua m̄i op'ua ja rā barco p'uya, m̄i juadi commā yo ciento 'n̄e hyate mā'de'mā 'dato mā'yoh̄u. ³⁸ M̄i juate rā ts'ihm̄e yø ja'ī p'uya, bi hyøtrā trigo p'ua ja rā jathe, ī nnepe ngue h̄indī hyū rā barco.

Ya bi thunt'a mbonthe rā barco.

³⁹ Nu'mø m̄i hyats'i xanho p'uya, nu'ua mādi 'yonnā barco h̄inguī pad̄i temā häi hand̄i. M̄i hyandā n'na rā 'yethe ngue gä rā 'bomudehe p'uya. Bi zānnī ngue ja xtí c̄arpū rā barco. ⁴⁰ Bi hyejpabī yø nthah̄i mambī the yø xone t'εgui p'uya, bi zop'ua ja rā jathe'ua. Bi 'yannbā rā palanca gä 'yo rā barco p'uya. Bi gaspabī rā ulu p'ua ja rā za 'bäp'ua ja rá ya rā barco, ī nnepe ngue da nōnhnā ndah̄i. Rā barco p'uya, bi guarbū ja rā nenthe. ⁴¹ Ī mpa p'ua d̄i nth̄e yø ts'edī yø dehe p'uya. Bi nd̄ap'ua ja yø 'bomudehe rā barco, ya h̄inguī sä di 'yanī. Bi 'uahrā xatha rā barco p'uya ngue em̄m̄eī tōnhyø funthe. ⁴² Yø soldado p'uya bī ne xtā hyo yø ofädi, porque sup̄i xtí nxaha ngue da 'dagui. ⁴³ P̄e nunā rā capita bī nepe ngue da bongrā Pablo, h̄imb̄i japyø soldado xtā hyo yø ofädi. Sinoque bi 'bep̄yø ja'ī ngue nu'ua pahrā nxaha, d̄i nhyørbū ja rā dehe, da zōn'a nenthe. ⁴⁴ Nu'ua h̄inguī pahrā nxaha p'uya, da ḡuxyø x̄eçä xith̄e jap'ua ja rā barco ngue di 'yoxmā xōts'e rā dehe, ogue te man'na mācosa jap'ua ja rā barco, da hyats'ī

ngue di nxaha, da zøn'a nenthe. Gue'a bi nja'a p'uya, ya hinjombi du.

28

Ra Pablo ya 'bup'u ja ra t'uhäi ja mbo ra jathe ni hu ngue ra Malta.

¹ Nu'mø gä mä sòngähe nenthe p'uya, dá mmeyähe ngue nu'a ra häi dá nthēhe ni hu ngue ra Malta. ² Mi se'u yø pa'u, ngue mará 'ye. Pε nu'u yø mmengu p'u ja ra häi dá sòmhme bi 'yørcahe masu, bi 'yu'a n'na ra sibi ngue di nhatyø ja'i. Bi xicje p'uya ngue ga cuat'i ga nhathe. ³ Bi ma ra Pablo ngue bí honna 'yonza. Mi 'yuts'a sibi ra za mambá gu p'uya. Bá hsä'a n'na ra c'eya ngue su ra pa. Bi zaprá 'ye. ⁴ Nu'mø mi nu yø mmengu p'u ngue di nts'anna c'eya p'u ja rá 'ye ra Pablo, di n'yembí n'na ngu n'na:

—Nuna ra n'yohu 'bucua, rá nzequi ra hyote na. Ya xpá mbongbu ja ra jathe ya, pε di castiga Oja ngue nnepe da du.

⁵ Bi huacra c'eya p'u ja ra sibi na ra Pablo p'uya. Pε hinte bi ja rá 'ye. ⁶ Gátho yø ja'i p'uya, tømí ngue xtá nnenna 'ye ra Pablo, oque n'na ts'uquits'utho xtá ndägui ngue da du. Tømí, tømýø ja'i ngue te da ja ra Pablo. Pε bi nu p'uya ngue hinte di jatho. Bi 'bätyø n'yomfēni yø ja'i p'uya, bi 'yembí ngue n'na ra dahmu na ra Pablo.

⁷ Nup'u dá n'uspiháhe p'uya, ja orbatho yø häi n'na ra n'yohu ni hu ngue ra Publio. Gue'a di manda p'u ja ra t'uhäi dá sòngähe'a. Nhyu pa bi ja mmansuje, bi 'dacje ra ts'äya. ⁸ Nu'a rá papá ra Publio p'uya, mi oxpu ja rá t'ots'i ngue madí hyēnni. Mi hembra pa, 'nε ra 'bicji. Bi ma ra Pablo ngue bá nu p'uya. Bi marpabi Oja, bi japyø 'ye p'u ja rá do'yo ra därkehi. Bi zä p'uya. ⁹ Mi 'yøhyø ja'i'a te bi nja p'uya, nu'u yø därkehi ngue yø mmengu p'u, bá ehε ngue bi hmarpabi Oja, 'nε bi zä ha hēmbi. ¹⁰ Nuya yø ja'i ya, bi nu manhoje. M'mefa p'uya, nu'mø ma ohe ra barco ngue dá mähme, bi 'dacje te ga homhme p'u ja ra 'yu.

Bi zøn'a Roma ra Pablo.

¹¹ Mi gua'a nhyushna dá m'mähme p'u ja ra t'uhäi ja mbo ra jathe, mi jap'u n'na ra barco mi tømí ngue da thohra se'ye, gue'a dá ohe'a p'uya. Bi nεxpä ja ra hnini Alejandría na ra barco. Nu'a nnøpa senya

ra barco p'uya, gue'a n'na ra cuate dahmu ni hu ngue ra Cástor, man'na p'uya ni hu ngue ra Pólux. ¹² Dá sòngähe p'u ja ra hnini Siracusa p'uya. Ja dá m'mähme p'u nhyu pa. ¹³ Mä mähme p'uya, dá tenthöhe ra nnenga jathe, dá sòmhme p'u ja ra hnini Regio. Mi hyaxpaya, bi n'yo ra ndähi ni 'yε'a sur. Rá yo pa p'uya, dá sòngähe p'u ja ra hnini Puteoli. ¹⁴ Ja dá tinnähe p'u yø 'yεc'ei p'uya. Bi xicje ngue dá m'mähme p'u nyoto ma pa. M'mefa p'uya, dá mähme Roma. ¹⁵ Nu'u yø 'yεc'ei bí 'bup'u Roma, mi zä mi 'yøde ngue dará mpäcähe p'u, bá ε'u p'uya ngue da c'athe p'u ja ra hnini Tres Tabernas. Mi'da p'uya bi thogui ngue bá thacje p'u ja ra hnini Foro de Apio. Nu'mø ma nthegähe'u bá thacje p'uya, bi ja mammadi Oja ra Pablo, 'nε bi hya ra ts'edi ngue bi nu yø mmi'yεc'eiui. ¹⁶ Nu'mø mä sòngähe Roma p'uya, nuna ra capita nmi n'yogähe, bi däpyø ofädi na rá mmimhmui. Pε ra Pablo bi njapi ngue bi m'mu'a n'nanni, hōnda n'na ra soldado bi mädi.

Ra Pablo bi mambrá hya Oja p'u Roma.

¹⁷ Rá hyu patho xtá sòngähe Roma p'uya, bi zohna Pablo ya yø n'yohu di manda p'u ja yø njä di mpeti yø judío, ngue bi nyai. Bi 'yembí:

—Ague n'yø'ahū, hin tema nts'o dá øt'ä ngue'a te ga nzacä yø judío. Ni xinga gue'u yø costumbre ma mboxitahu di thinnagui n'na ra hya ngue gdi nnømman'u. Pε madague'a, bi jocä p'u Jerusalén, bi ma ma dägä p'u 'buhyo mmengu Roma. ¹⁸ Pε comma ngue hin tema hya bi dinngagui ya bi 'yørca ra nt'änni, janangue bi ne xti thögagui. Porque hin tema hya bi nεqui ngue da t'ēmbi ni 'yup'u ga tu. ¹⁹ Pε himbi ne yø judío ngue xti thögagui. Da guecä p'uya, dá ädi ngue da thocä ua Roma 'buhra dast'abi, ngue da 'yørcaqui ra ts'at'abi, madague'a hingui ja te rāngue'a gui yajpä yø judío. ²⁰ Janangue guehna ra hya dá zon'nahū naya, ngue ga nyahu. Porque jatho ngue ga mmangä hanja na ra hya tømýø judío ngue di nja. Nuna ra hya naya, guehna ga nthut'igä conyø cadena naya.

²¹ Mi dahyø judío p'uya, bi 'yembí:

—Hin tema sacua di søcua ngue di 'yε'a Judea ngue nmayapi'i. Ni xinga gue'u ma

mmijudío_h di sɔcua dadi yap'a'i, ogue di nnømman'u'i. ²² Nu'a ra hya guí mbɛni guí mmanya, dí nne ga ɔcähe hague rá nja'a. Porque dí pacähe ngue ndap'u bi zä hnømman'u na ra 'da'yo nt'ɛc'ɛi na —bi 'yɛmbi.

²³ Janangue bi hyuspabi tema pa di mpeti p'uya. Pɛ xandøngu yø ja'i bi mpeti p'u säya ra Pablo 'mø mi zønna pa. Bi du'mra hya ra Pablo 'mø mixudi, asta gue'mø mi dähra nde. I xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'yɛ Oja. Innepyø judío ngue nu'mø bi dinyø mmái'a te mmanä ley bi 'yotra Moisés, 'nɛ'a te bi 'yotyø pøngahya Oja, ya da 'yɛc'ɛi ra Jesús. ²⁴ Bi nu manho 'da yø judío te bi manna Pablo. Mi'da p'uya, hingui ɛc'ɛi te xifi. ²⁵ Pɛ comma ngue hinga 'da'igu mmamp'uya, bi madi bi bonyø ja'i ngue bi ma. Ra Pablo p'uya bi 'yɛmbi:

—Majuani na ra hya bi manna Espiritu Santo 'mø mi bennba ra hya bi manna pøngahya Isaías, ngue bi xihma mboxitah, bi 'yɛmbi: ²⁶ “Ni ma ya, bá xihyø judío na ra hya jaua, gui 'yɛmbi: Da 'yøhyø ja'i hanja ra hya ja ua, pɛ hinda dinyø mmái hanja ra hya da 'yøde. Nu te da nu yø ja'i, hinda dinyø mmái yø ja'i hanja'a te da nu. ²⁷ Porque nuya yø ja'i ya, i njot'i yø n'yomfɛni. Ëntho xa ngotyø gu ngue hingui nne da 'yøhra hya. Ëntho xa ts'antyø dä ngue hingui nne da hyɛt'a te ja ngue da hyɛti. Porque hingui nne da dinyø mmái hanja ra hya, 'nɛ hingui nne di 'bätyø mmái ngue da 'yɛc'ɛigui, n'namhma ngue ga punnbabi yø ts'oqui”, ɛn'Oja. ²⁸ A nuyá, dami pahma ya ngue nuna ra hya bá pɛn'Oja ngue di mpøhyø ja'i, di 'bennba rá m'mahyø ja'i hingyø judío naya. Nu'u p'uya da 'yø'mø bi sifi.

²⁹ Mi manna Pablo na p'uya, bi ma yø judío, pɛ di nju'mahyase p'u ni ma. ³⁰ Nuna ra Pablo, nyo jeya bi m'map'u ja ra ngu bi hmihi. Pɛ gä di unna ts'äya'u yø ja'i badi zengua p'u 'bui. ³¹ Bi hya ra ts'ɛdi xihyø ja'i ha di njap'u di zo rá 'yɛ Oja. Bi xänba yø ja'i ha exa nja na ra hya ngue ra Hmu Jesucristo. Pɛ hijnondi hejpi.

Romanos Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Roma.

¹ Nügä drá Pablo, rá mεfigä ra Jesucristo. Nunä Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegä ra Jesucristo. Bi huannagui Oja ngue ga mmambrá hoga 'da'yo hya. ² Ya mandønjam'mø tho bi 'yorpü ja ra Maca Libro yø pøngahya Oja ngue da 'yεhra pa di nja ya yø hya n'youi na ra hoga 'da'yo hya. ³ Nunä ra hoga 'da'yo hya na, i mma hanja na ma Hmuhü Jesucristo rá Ts'unt'ü Oja. I mma ngue bi nja'i, 'nε quehna rá mbom'meto ra dast'abi David. ⁴ Pε nu'a rá maca te ra Jesucristo, di nεqui xanho ngue hingra ja'itho, porque bi bεnnate 'mø mi dü. Janangue nts'editho di nεqui ngue rá Ts'unt'ü Oja.

⁵ Ra Jesucristo bi 'yøtra mate bi 'dacrä 'befi ngue rá representantegui. I nneque ngue ndap'ü bi zä yø häi, ga xicä ra hoga 'da'yo hya yø ja'i, 'nε da 'yεc'εi. Da 'yøtyø ja'i'a ra hya ga xifi. Co nunä ra hya na, yø ja'i da 'yεspabi ra Jesucristo. ⁶ A nuyä yø ja'i bi zon'na Oja ngue bi 'yεc'εi ra Jesucristo, xquet'a nzon'nahü Oja ngue gui 'yεc'εihü ra Jesucristo ya.

⁷ Dadi zεngua'ahü, ague gyø mmεngühü Roma. Bi ma'ahü Oja, gue'a i zon'nahü'a ngue gui sohü rá 'yε. Dí nnegä ngue nunä Oja ma Papáhu co 'nεhna ma Hmuhü Jesucristo di jap'ahü 'nε da hyut'a ni mmaihü.

⁸ A nuyá, ngue dí εc'εi ra Jesucristo, ya da zä ga mmat'Oja. Nu'mø dí mmat'Oja, dadi ja mammadí Oja conná ngue'ahü. Porque dadi johya ngue nunä ni nt'εc'εihü i ja, ya i hma ndap'ü bi zä. ⁹ A nügä, dí hahma mmüi ngue dí ørpabi rá 'befi Oja. Dí mmangä ra hoga 'da'yo hya ngue hanja rá Ts'unt'ü Oja. Pε pa Oja ngue nu'mø dí mmat'Oja, zant'a dadi tet'ahü p'ü dí mmat'Oja. ¹⁰ Nügä, εmmεi dí aprä mate Oja xamhmatho ngue Oja da nu ha di japi ngue da zä ga mmagä p'ü gui 'bühmü. ¹¹ Porque dí nne ga mmagä p'ü ga ma nu'ahü. Gue'a di zä ga

o'ahün'yü xanho hanja Oja'a, n'namhma ngue man'na gui hyahü ra ts'edi. ¹² Dí nnegä ngue nunä ma nt'εc'εihü i ja, man'na ga nhyathü ra ts'edi n'na ngu n'najü.

¹³ Ague ma zi cu'ahü, dí nne gui pahmü ngue ya xangu yø nnidi xtá sänni ga ma nu'ahü. Pε asta guehya hingui sä ga mmap'ü. Nu'a nna ne ga mmagä p'ü, dí nne ga japä mi'da yø ja'i ngue da 'yεc'εi ra Jesucristo tengutho dí ørpabi yø ja'i 'bui ndap'ü bi zä. ¹⁴ A nügä 'yo ma güenda ngue ga xihra hoga 'da'yo hya gätho yø ja'i. Ga xihra hya yø basücuä, ga xihra hya'ü hingyø basücuä. ¹⁵ Janangue nügä, nu'ü ni mmεngühü 'bup'ü ja ra hnini Roma, janjuani ngue dí nne ga xicä ra hoga 'da'yo hya'ü.

¹⁶ Nügä hindí pεs'ma sä ngue ga mmangä na ra hoga 'da'yo hya. Porque nunä ra hya na, n'youi rá ts'edi Oja para ngue di nyani gätho yø ja'i da 'yεc'εi ra hya. Hinga høndyø judío di nyanyø te, sinoque xquet'a 'nε'ü hingyø judío di nyanyø te 'mø da 'yεc'εi ra hya. ¹⁷ Nunä ra hoga 'da'yo hya na, ja timp'ü ma mmaihü ngue Oja di hojpa rá ts'oqui ra ja'i, hontho da 'yεc'εi ra Jesucristo n'na. Nguna ra hya mmamp'ü ja ra Maca Libro ngue εna: "Nu to da 'yεc'εi Oja, gue'a ra ja'i di hojpa rá ts'oqui'a 'nε di unna 'da'yo te ra ja'i".

¹⁸ Ya dí nnuhü ngue nunä Oja bí 'buhäts'i, ra ndussutho ra castigo da japyø ja'i ngue yø ts'oc'εi. Porque nuyä yø ja'i ya, nunä te ra nts'o øt'e, hindí japi da fahna ra hya majuaní. ¹⁹ I jahma ha rá nja nguep'ü di fadi ngue 'bui Oja. Porque nunä Oja i udi hanja ngue 'bui. ²⁰ A nuyá, nunä Oja na, hinjongui nnu na, pε nu te bi hoqui, gä dí nnuhü. Ja di nεqui p'ü ngue 'bui Oja. Mi zä mi nja ra ximhäi, ya bi nεqui ngue 'bui Oja, 'nε ja rá ts'edi para zantho. Ya hingui säp'ü da 'yεnyø ja'i ngue hingui padi ngue 'bui Oja. ²¹ Madague'a pahyø ja'i ngue 'bui Oja, pε hingui εspi ngue da 'yεmbi gue'a Oja'a. Ni xindi ja mammadí. Nu'a te gäma hya ngue yø hyasε yø ja'i, gä hinte di muui. Gue'a corpabi yø n'yomfεni'a. ²² Yø ja'i εna ngue ja yø mfadi, pε nu te øt'e, gue'a gui

nequi ngue hinte padi. ²³ Porque yø ja'i hinguì εspabi na Oja maguesε hinjam'mø da du. Guego εspabi'ε yø dahmu ja yø hmi tengutho ra ja'i nuna da thotho. Bi hocyø dahmu ngue yø ts'int's'ε, bi hocyø dahmu ngue yø c'εya, bi hocyø dahmu ngue yø zu'ε ja goho yø gua, εmbi ngue gue'ε Oja'ε.

²⁴ Ngue nguna bi 'yøtyø ja'i, nuna Oja ya bi hyεp'ε, bi unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'a te ra nts'o so yø mmæi. A nu yø ja'i p'aya, ra 'be'isätho te di n'yørpe n'na ngu n'na. ²⁵ Guehya yø ja'i himbi ne da 'yεc'εi na ra hya majuanì para ngue da badì hanja Oja. Sinoque nu'a ra fεhni, gue'a εc'εi'a. Pε yø ja'i hinguì thanne Oja, nuna bi hoqui te gäma cosa i ja. Sinoque gue'ε yø cosa bi hoc'a Oja thanne yø ja'i. 'Nε gue'ε nnu mansu'ε. Conque nuna majuanì ngue Oja p'aya, hont'a ni 'yup'ε ngue da ma nthanne para zantho'a. Da ngut'atho.

²⁶ Janangue nuna Oja, di unna 'yu yø ja'i ngue da 'yøt'a te yø 'be'isä ga 'yo. Nu yø xisu hinguì nne di nthati ngue di m'mæhyø ndø, sinoque yø mmixisuui'ε di n'uni ngue di 'bespabi yø sä. ²⁷ Xquet'a njarbætho yø n'yohε p'aya, hinguì nne ngue di nthati ngue di m'mæhyø xisu. Sinoque di n'uni ngue yø mmìn'yohæui di 'berpabi yø sä. Pε nu'a ra nts'o ga 'yo ya yø ja'i ya, ya ja rá njut'i'a te øt'e, ngue gä ra m'mædi ga 'yo.

²⁸ A nu yø ja'i hinguì nne da badì hanja Oja, janangue nuna Oja bi hyεp'ε, bi unna 'yu yø ja'i da 'yøt'a te ra nts'o so yø mmæi ngue hinnì 'yup'ε da 'yøt'e. ²⁹ Ya xa bennba yø mmæi yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. A nu yø ja'i, yø 'yots'om'mäi, yø ts'oc'εi, man'na ni netho ngue di xandi te pεts'i, yø zεya, yø hyote, yø nequisæi, yø hyäte, yø mambæthani. ³⁰ En'a häi yø mmic'εiui p'ε ha ya. 'Nε nnu man'ε Oja, hinjonguì su, yø dennate, di 'yεts'i ha ya, honi ha di zä da 'yøtra nts'o. Hinguì εc'εi rá papá ogue rá mamá 'mø nzofø. ³¹ Mä 'bedi yø mmæi. Nu te mma ngue da 'yøt'e, hinguì øt'e. Hin'yε yø yemmæi, 'nε hindi punnbabi yø mmic'εiui. Hin'yε yø huεcate. ³² Nuya yø ja'i øtya yø hya ja ua, padi xanho ngue mman'Oja ngue da japrä castigo ya yø ja'i øtra ts'oqui. Pε yø ja'i εna man'na di sigue ni 'yøtho ra ts'oqui. Nu'mø nnu ngue xants'o te øtyø mmic'εiui, asta di johya.

2

¹ Nu to gä haspa ra güenda te ga 'yo rá mmic'εiui, εmbi ngue da ma ra castigo ngue ra ts'oqui øt'e, pε nuna ra ja'i haxra güenda, guehna di jase p'ε da ma ra castigo na, porque xquet'a ja rá ts'oqui. ² Dí pahmε njuani ngue nuna Oja, go ni 'yup'ε da hyaspa ra güenda'a te gä ra nts'o øtyø ja'i na. ³ Nu to gätho mma ngue da ma ra castigo rá mmic'εiui ngue xants'o te øt'e, 'nε xquet'a njase p'ε ngue xants'o te øt'e, xquet'a 'nεhya hindi mpommi ra castigo ya. ⁴ ¿Ua hindi unna güenda na ra ja'i na, ngue hanja ngue nuna Oja, hinga 'bexque'a di japrä castigo ra ja'i 'mø xants'o te øt'e? Ra ja'i i jonnabi rá mate Oja, porque Oja i tømra ja'i ngue da hyεp'ε ra nts'o ga 'yo. ⁵ Nu ra ja'i xandønna xi rá mmæi ngue hinguì nne da hyεp'ε ra nts'o ga 'yo, pε nu'mø ra pa danì hyaxra güenda Oja, man'na xangu ra castigo da thohna ra ja'i njap'ε.

⁶ Nuna Oja, nu te xa 'yøt'e n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di t'un'na. ⁷ Nuna Oja, ra 'da'yo te di unni te'o ya ga 'bu'a ngue høndra nho øt'e, i honnbi ngue ha di hnu manho Oja 'nε di ja ndummæi ngue honi ha di yεrbε di manda Oja para zantho. ⁸ Pε Oja, da japrä castigo ya yø ja'i fεstho ra hya 'nε hinguì nne da 'yεc'εi na ra hya majuanì, sinoque gue'a te xants'o ga 'yo. ⁹ Ra ndø dummæi da thoguì te'o gätho xants'o te ga 'yo. Hinga høndyø judío, sinoque 'nε'ε hinyø judío mathoguitho ra n'ε da zä. ¹⁰ Pε nu'ε yø ja'i ngue gä ra nho ga 'yo, gä ra nho di t'unni. Oja da 'yøt'e ngue da hnu mansu 'nε da hyurpa yø mmæi. Hinga høndyø judío, sinoque xquet'a 'nε'ε hinyø judío di nthæui ra nho. ¹¹ Porque nuna Oja, n'na ngu n'na yø ja'i da hyaspabi xandønho ra güenda.

¹² A nuyá, gätho yø ja'i, gä ja yø ts'oqui. Pε nuna Oja da hyaspabi ra güenda. A nu yø ja'i ngue hinguì pa'a ra ley ga 'yo yø judío, xquet'a da thaspa ra güenda co nu'a te ra hya padi. Pε nu yø ja'i padi te mmamp'ε ja ra ley ga 'yo yø judío, da thaspabi ra güenda co nu'a te ra hya nt'ot'i p'ε ja ra ley. ¹³ Porque Oja hindi nu manho yø ja'i'a

ngue høntho da badi te mmamp'ua ja rá ley Oja. Nu'ua yø ja'i nnu manho Oja, gue'ua yø ja'i da 'yøt'a te ra nho mmamp'ua ja rá ley Oja'ua. ¹⁴ A nuyá, madague'a 'buhyo ja'i ngue hinjam'mø xa 'yøde te ra hya nt'ot'i p'ua ja ra ley ga 'yo yø judío, pe xquet'a ya pasε'a te ra nho di manda Oja ngue da n'yo. Porque pasε p'ua ja yø n'yomfεni'a te ra nho i jatho ngue da 'yøt'e. Ya xquet'a di nthεdui'a te ra nho mmamp'ua ja rá ley Oja. ¹⁵ Nu'a te ga 'yo, gue'a gui nεqui'a ngue pap'ua ja yø n'yomfεni'a te ra nho mmamp'ua ja ra ley nuna ja ngue da 'yøt'e. I pahyo ja'i ngue'mø xanho te øt'e, ogue hingui ho te øt'e. ¹⁶ Nu te gäma hya mbεmp'ua ja yø mmæi yø ja'i, nuna Oja, da 'yεhra pa da penhna Jesucristo ngue da hyaspa ra güenda yø ja'i te gäma hya mbεni. Guehna ra hya dí mmangä naya mente ngue dadi 'yongä ra hoga 'da'yo hya.

¹⁷ Nu'ua yø judío, dí nne ga xi'ahua te ra hya ja ngue da thogui. Guehya padi xanho te mmamp'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés. 'Nε di 'yεts'i ngue padi xanho hanja Oja. ¹⁸ Yø judío padi xanho hanja'a te rá pähä Oja, porque nuna ra ley i ca, guehna xännbabi na ndana gue'a ra nho i jatho ngue da 'yøt'e. ¹⁹ I εna ngue yø mbadi xandønho, da zä da xännbabi yø ja'i εntho yø xädä ngue 'yo 'bexui. ²⁰ I εna ngue padi xandønho ha di japra hya da xännbabi'ua yø ja'i hinte padi. I εna ngue padi xandønho ha di japra hya di opan'yua yø ja'i hingui padi hanja ra hya. Porque nup'ua ja ra ley, i εna ngue gä ja bi jajpua ra hya majuaní ngue xännbabi yø ja'i. ²¹ Pe xi'mø εna ngue majuaní'a te ra hya xännbabi mi'da yø ja'i, ¿hanja'mø ngue hingui øt'a te ra hya xännbate 'mø? I εmbi ngue hingui ho di mpε yø ja'i, ¿hanja'mø ngue go i mpεε? ²² I εmbi ngue hingui ho di n'yots'om'mäi yø ja'i, 'nε go 'yots'om'mäise. I εna ngue hingui nnu manho yø dahmu, pe nuya p'uya, guehya pεε'a ra mεnyu di mpεti p'ua ja ra nija ya. ²³ Di 'yεts'i ngue εna padi xandønho'a te ra hya mmamp'ua ja ra ley. Pe nuyá, guehya hingui øtya yø hya mmamp'ua ja ra ley ya, go guehya yø ts'oqui ya guep'ua hingui nnu mansu Oja yø ja'i. ²⁴ I nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue εna: "Go ni ts'oquihua p'ua nnømman'ua Oja ya yø ja'i hingyø judío", i εnna hya.

²⁵ Nu ra ja'i bi mi ngue ra judío, ya xanho ngue'mø øt'e te gäma hya mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø mmijudíoui. Pe nu'mø hingui øt'e te gäma hya mmamp'ua ja ra ley, ya hinte di muui, madague'a bi mi ngue ra judío. ²⁶ A nu ra ja'i hingra judío, 'nε da 'yøt'e te mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío, ya rá ja'i Oja. Ya cohi tengutho 'mø dra judío. ²⁷ Nu ra ja'i ngue hingra judío pe øt'e te mmamp'ua ja ra ley, ya di nεqui xanho ngue ja rá ts'oqui ra judío. Porque ja ha nt'ot'i ra ley i ca, 'nε hingui øt'e te mmamp'ua ja ra ley i ca. ²⁸ I t'εmbi ngue ra judío, gue'a rá ja'i Oja'a. Pe himma juani ngue rá ja'i Oja ra ja'i nu'a høntho bi mi ngue rá basi ra judío, ogue n'youi ra hmεpya rá do'yo tengutho yø judío ngue n'youi ra circuncisión. ²⁹ A nu'a majuaní ngue rá ja'i Oja, gue'a ra ja'i hahrá mmæi ngue hep'ua ra nts'o'a. Guehna ra ja'i nnu manho Oja na p'uya, madague'a ngue hingo nnu manho yø ja'i.

3

¹ Pe nuna ra hya dí mmangä, hindí mmangä ngue hinte di muui te bi 'yøt'Oja ngue bi huanhyø judío 'nε bi manda bi njapra hmεpya ngue ra circuncisión. ² Porque xangu ha rá nja ra hya. Porque gue'ua yø judío, ma datho ngue bi fätrá hya Oja. ³ A nuyá, nu 'da'ua yø judío ya, ya bi hep'ua Oja. Pe, ¿ua rángue bi hep'ua Oja'ua, ua go 'nε'a Oja da hep'ua'a rá hya bi ma ngue da 'yøt'e? ⁴ Nu'a, hin'na'a. Madague'a gä yø fehni yø ja'i, pe nuna Oja hinjam'mø di fehni na. Nguna ra hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, i εna: "Nu'i ma Oja'i, di nεqui ngue nu'a te ra hya gui mma, gä xanho. Hinjonni ja'i da bōni da 'yεmbi ngue hinga gue'a ra hya gui mma", i εna.

⁵ Pe xi'mø ngue gue'a ra nts'o dí øthu, ja di nεqui p'ua ngue tate xandønho Oja, ¿ndana ja ngue ga mmamhmu ya 'mø? ¿Ua da zä ga εmhmua ngue ya hinni 'yup'ua te da 'yørcahu Oja ngue da jacua ra castigo 'mø? Porque gue'a yø hya yø ja'i'a. ⁶ Nu'a ra hya'a, hinda zä ngue gue'a ga mmamhmu'a. Porque nu'mø ya hinni 'yup'ua te ørcahu Oja, ¿ha

di zä da hyaspabi rä güenda yø ja'i 'b'u'a nximhäi 'mø?

⁷ Pε xi'mø mmanna fehni n'na, ja di nequi p'u ngue nuna Oja i tate xandønho rá hya, porque hinjam'mø di fehni Oja, çua sä ga emhma ngue ya hinni 'yup'u da hasca rä güenda mä ts'oquihü na Oja 'mø? ⁸ Ya sätho ngue man'na xants'o te ga øthü 'mø, n'namhma ngue da zä ga mamhma ngue dí honnbahü ha di nequi ngue xandønho Oja. Nuna rä hya naya, i 'b'u i'da yø ja'i di yajpagui ngue engui ngue ngu'a rä hya dí xännbate. Pε himma juani ngue xants'o te dí xännbate. Nuya yø ja'i mman'a rä hya'a, guehya yø ja'i ni 'yup'u da ma rä castigo ya.

⁹ Xi ya 'mø, çua man'na tate xanho'u yø judío ngue gätho mi'da yø ja'i ya 'mø? Nu'a rä hya'a, hinda zä'a. Porque ya dí mmangä ngue ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, Gä ja yø ts'oqui. ¹⁰ Nup'u ja rä Maca Libro nt'ot'i p'u rä hya ngue ena: "Hinjonni ja'i di pøni ngue xtänho te ga 'yo, ni xinga n'na nc'ei. ¹¹ Hinjonni ja'i di pøni ngue di tini hanja rä hya. Ni xinga n'na nc'ei di pøni ngue da hyon'Oja. ¹² Gätho yø ja'i ya xa hyep'u Oja. Porque xøgue Gä rä m'medi ga 'yo. Hinjongui pøni ngue xtänho te øt'e, ni xinga n'na nc'ei. ¹³ Nu'mø bi nya yø ja'i, tengutho 'mø bi ma nts'ots'i p'u o rä ánima, njapü ga nts'o rä hya pønna ne. Gä rä fehni ga ya. Rä ndate n'youi yø hya pønna ne rä ja'i, tengutho rä pozü 'mø bi za rä ja'i n'youi rä ndate p'u ha sa. ¹⁴ Høndra ts'ate ga ya, hinjam'mø di ya manho. ¹⁵ Høndra nthote nne. ¹⁶ Nup'u ha ni ma, Gä rä nts'onj ørpa yø ja'i. ¹⁷ Nu'a da japi ngue hinda nsühø ja'i, hingui padi ha rá nja'a rä hya'a. ¹⁸ Ni xinga gue'a di so yø mmüi ngue da nu mansu Oja".

¹⁹ Nguna rä hya nt'ot'i p'u ja rá ley Oja. Janangue nuyá, hingui sä ngue to da 'yena ngue hin'yü rá ts'oqui. Porque nu'a te rä hya mmanna ley, i mman'a te ga 'yo yø ja'i ca'a rä ley'a. Guehna rä hya mman'Oja na ngue gätho yø ja'i 'b'u'a nximhäi, Gä ja yø ts'oqui. ²⁰ Nu'a te Gä rä nho di manda rä ley ga 'yo yø judío, hinjongui pøni ngue di øt'e. Janangue nuyá, nu to ena ngue ga 'yo'a te di manda rä ley, pε hinga gue'a di nyanná

te'a. Porque Oja bi unna ley para ngue ga pahmä ngue ja mä ts'oquihü.

²¹ A nuyá, rä hoga 'da'yo hya i mma ha rá nja rä hya ngue di hoga mä ts'oquihü Oja. Ya di nequi ngue bi hogatho mä ts'oquihü Oja, hinga gue'a rä ley ga 'yo yø judío i nhohmä ts'oquihü. Nup'u ja rä ley, nu'u yø pøngahya Oja bi 'bet'o rä hya ngue da zønna pa da yanju Oja. ²² Nuna Oja, di hoga mä ts'oquihü 'mø ga ec'eiü ngue ya bi yanju rä Jesucristo. Hønt'o bi zä mä ja'i da 'yec'ei, di hojpabi rá ts'oqui. Porque gätho yø ja'i, mahyonitho ngue guehna Oja di hojpabi yø ts'oqui. ²³ Porque gätho yø ja'i, Gä ja yø ts'oqui. Hinjongui pøni ngue di øt'a te rä nho i nne Oja ngue da 'yøtyø ja'i. ²⁴ Nuna Oja, rä matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga mä ts'oquihü. Porque rä Jesucristo gue'a bi gurca mä ts'oquihü'a. ²⁵ Nuna Oja, bá penhna Cristo para ngue yø hmi yø dä yø ja'i p'u da tho. Bi du ngue di hojpa yø ts'oqui gätho yø ja'i da 'yec'ei. Nu'mø mi du rä Cristo, ya bi nequi hanja rä hya ngue ya bi nhohyø ts'oqui yø ja'i. Nu'mø yø pa xa thogui, xa nzerpa yø ja'i na Oja, himbi menhna castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'a m'met'o. ²⁶ Pε nuya ngue ya bi du rä Cristo, ya di nequi ngue njut'i gätho yø ts'oqui yø ja'i. A nuyá, ya dí haxhä njuani ngue Oja, njuantho rä ts'ut'abi øt'e, nu te'o gätho ec'ei rä Jesucristo, gue'u di hojpa yø ts'oqui'u.

²⁷ Xi ya, çhapü di nequi yø hya'u di 'yets'i, ena ngue ja tema nho bi 'yøt'e ngue i nhohyø ts'oqui ya? Ya hinha di nequi'a ya. Porque nu'a i nyanma tehü, hinga gue'a ngue ga øthü'a te mmamp'u ja rä ley'a. Sinoque nu'a i nyanma tehü, gue'a mä nt'ec'eiü ja'a. ²⁸ A nuyá, ya dí nnuhü ngue nu'a i nhohmä ts'oquihü, hinga gue'a ngue ga øthü'u yø hya mmamp'u ja rä ley ga 'yo yø judío'a. Nu'a di nhohra ts'oqui, gue'a ngue da t'ec'ei rä Jesucristo'a.

²⁹ Xi Oja, çua en'a ngue hønt'u yø judío yø Oja'a? Çuangui mman'Oja ngue 'nε'u hingyø judío yø ja'i Oja? Majuani ngue xquet'a 'nε'u. ³⁰ Porque nuna Oja, 'dase na. 'Nε guehna di hojpi gätho yø ja'i da 'yec'ei rä Jesucristo na, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, Gä di hojpi. ³¹ Xi ya, ngue

ja ma nt'ɛc'ɛih_u, ɔua da zä ga emhm_u ngue ya hinga ɔth_u'a te ra nho mmamp'_u ja ra ley ya'mø? 'Yo gui mman'a tengu'a. Hante gue man'na gue'a di zäp'_u ga ɔth_u'a te mmamp'_u ja ra ley'a.

4

¹ Xi ma mboxitah_u ra Abraham, ɔte 'bɛ'a bi 'yøt'e ngue Oja bi hojpabi yø ts'oqui? ² Nu'mø ngue ra Abraham ja tema nho bi 'yøt'e janangue Oja bi hojpabi yø ts'oqui, ya säp'_u da 'yɛna di 'yɛx'mø. Pɛ pa Oja ngue hingui sä di 'yɛts'i. ³ I mmamp'_u ja ra Maca Libro ha bi nja ngue Oja bi hojpabi ra Abraham ngue ɛna: "Ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'uya, Oja bi hojpabi", i ɛna. ⁴ A nuyá, nu'mø ngue to øt'a n'na ra 'bɛfi, nu'a ra nzäbi ma t'unni, ya hingra matetho t'ørpe ngue'a te ma t'unni, sinoque thupi. ⁵ Pɛ Oja hingui ɛnja ngue ja tema 'bɛfi ga ɔth_u ngue di hoga ma ts'oquih_u. Porque Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquih_u. A nuyá, høntho ga ɛc'ɛih_u ngue Oja di nja'a te bi ma. ⁶ Ra David bi ma ngue ra mmɛnthi di nthɛui yø ja'i nu'u di hojpabi Oja, madague'a hingui øt'e gätho'a te ra nho ja ngue da 'yøt'e. ⁷ Bi 'yɛna: "Ya ra mmɛnthi bi nthɛui yø ja'i, nu'u di punnbabi Oja. Ya hindä japra castigo ngue yø ts'oqui xa 'yøt'e. ⁸ Ya ra mmɛnthitho bi nthɛui yø ja'i nu'u ja yø ts'oqui 'nɛ di hojpatho Oja yø ts'oqui", i ɛna.

⁹ Xina ra mmɛnthi na, ɔua høndyø judío mmɛpya yø do'yo di nthɛui na ra hya na? Nu'a, hin'na'a. Sinoque 'nɛ'u yø ja'i hinga mhmɛpya yø do'yo di nthɛui na ra mmɛnthi na. Porque dí xi'ah_u ngue ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'uya, gue'a i hojpabi Oja'a. ¹⁰ Xi'mø mi ma mahojpi ra Abraham, ɔua ya mhmɛpya, ua gue tobe himmanj hɛpya 'mø mi ma mahojpi? Nuná, bi ma mahojpi hante ngue da hɛpya. ¹¹ M'mɛfa p'uya, ra Abraham bi njapra hɛpya ngue ra circuncisión, gue'a bi nɔpa hɛpya Oja ngue ya bi hojpi ngue bi 'yɛc'ɛi. Janangue nuyá, guehna ra Abraham i nɔpa papá to gätho ja yø nt'ɛc'ɛi ya. Madague'a hingui n'youi

ra hɛpya ngue ra circuncisión, pɛ Oja di hojpi. ¹² Xquet'a ra Abraham guehna bi nɔpa papá'u to gä bi njapra hɛpya ngue ra circuncisión. Pɛ hinga høntho bi nɔpa papá ngue n'youi ra hɛpya, sinoque bi nɔpa papá ngue bi dennbabi rá nt'ɛc'ɛi bi nja ra Abraham hante ngue da hɛpya.

-----

¹³ Nuna Oja, bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham ngue nu'u yø mbom'mɛto, di t'unna häi da gohmi gä rá nguni nximhäi. Pɛ hingue i t'unna häi da gohmi ngue da t'ɛmbi bi 'yøt'e gätho'a te mmamp'_u ja ra ley. Nu'a, hin'na'a. Sinoque bi 'yɛc'ɛi ngue Oja bi hojpabi yø ts'oqui, janangue bi t'un'na ra häi da gohmi. ¹⁴ Nu'mø di t'ɛnja ngue jatho ga ɔth_u te gä mmamp'_u ja ra ley, ja di n'nacj'a te ra hya di yat'a Oja, ya hinte ni bøntho ma nt'ɛc'ɛih_u 'mø. Xi mmangu'a ra hya di yat'a Oja p'uya, xquet'a hinte ni bøntho 'mø, porque gä ja yø ts'oqui yø ja'i. ¹⁵ 'Nɛ nu'a ra ley, ra castigotho n'youi'a. Nu'u hap_u fadi tema hya mmana ley, ya pahyø ja'i ngue ja yø ts'oqui, porque hingui øt'e te mmamp'_u ja ra ley.

¹⁶ Nuna ra hya di yat'a Oja, i mma ngue gue'u yø ja'i da 'yɛc'ɛi, di japi. Ya di nɛqui p'uya ngue Oja ra matetho bi 'yøt'e ngue di japi to da 'yɛc'ɛi. Hingui mman'Oja ngue da høn't_u to da 'yøt'e te mmamp'_u ja ra ley di japi. Porque ra ja'i ja rá nt'ɛc'ɛi tengutho rá nt'ɛc'ɛi bi nja ra Abraham, ya guehna ra Abraham i nɔpe ngue rá papá ra 'yɛc'ɛi. ¹⁷ Guehna i nne da manna hya bi xi Oja ra Abraham ngue bi 'yɛmbi: "Agué Abraham, ga øt'a ngue gui cohi grá papá ya. Porque xangu ni basi di nxandi gä rá nguni nximhäi", bi yɛmbi. Nuna ra Abraham bi 'yɛc'ɛi te bi man'Oja, porque Oja i sä da 'yøt'e ngue di bɛnnate'u to ya xa ndu. Ximmj sä da 'yøt'e ngue di m'mu'u yø basi tobe hingui 'bɛi.

¹⁸ Ra Abraham bi xi Oja ngue di m'muhrá basi, nuna rá basi di m'mui, di nxandi ndap'u bi zä gä ra ximhäi. 'Nɛ hingui sä di 'bede hangu ga ngu. Ra Abraham himbi badi ha di zä di nja na ra hya na, pɛ nu'a te ra hya bi xi Oja, bi 'yɛc'ɛi ngue di nja. ¹⁹ Ra Abraham rá nzɛgui ya mmɛmi 'bɛ'a n'na ciento njeya. Ra Sara p'uya, xquet'a

ya ra bødac'ei. Ya xi thohyø pa p'u xti m'mährá basí. Pé ra Abraham himbi'behra nt'éc'ei bi nja. ²⁰ Hinjam'mø bi nyobeni. Sinoque n'nat'a bi beni ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Bi hya ra ts'edi ec'eitho ngue di m'mährá basí xi xi Oja ngue di m'mai. Janangue εspatho Oja. ²¹ Nuna ra Abraham ya man'natho di segura p'uya ngue Oja i ja rá ts'edi da 'yøt'a te gäma hya di yat'i ngue di nja. ²² Nuna rá nt'éc'ei bi nja ra Abraham, guehna i hojpa bi Oja yø ts'oqui mi ja na.

²³ Nu'mø mi ma nt'ot'i ra hya ngue ya bi ma mahojpi ra Abraham, hin'i ma nt'ot'i na ra hya na ngue høntho da hnu manho ra Abraham. ²⁴ Sinoque bi ma nt'ot'i na ra hya na, ja ga pahmu p'u ngue Oja xquet'a di hogah 'mø ga ec'eih na Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate ma Hmuha Jesucristo 'mø mi du. ²⁵ Nuna ra Jesús, bi n'uni bi tho ngue bi gurca ma ts'oquih. M'mefa p'uya, bi bennate. A nuyá, gue'a i hogah Oja'a ya.

5

¹ Ya bi nhohma ts'oquih ngue dá ec'eih na ma Hmuha Jesucristo. Conná guehra Jesucristo ya dá nhojpa Oja. ² Ya dá tinnbah rá mate Oja ngue dá ec'eih ra Jesucristo. 'Nε dadi johyah ngue bá ep'u ra pa ga nnuh'a ra nho di un'Oja. ³ Pé hinga høndra nho di un'Oja gdá johyah ya, sinoque 'nε'mø dí säh ra n'u jatho ga johyah. Porque nu'mø sä ra n'u n'na, ja fap'u ngue seti hangu ra n'u sä ra ja'i. ⁴ Nu'mø dí seti hangu ra n'u dí thohmu, ya nnu manhoj Oja 'mø. A nu'mø ya nnu manhoj Oja p'uya, ya dí pahmu ngue bá ep'u ra pa ga nnuh'a ra nho di uni. ⁵ Nuna ra nho ja ngue di n'nacj, hinga fehnitho na. Porque ya bá 'benngah ra Espiritu Santo ga n'yoh, gue'a xoga ma mmaih ha gdá pahmu ngue majuaní di macj Oja'a.

⁶ A nuju, hindá zä ngue ga honse ha di nyamma tehu. Pé bi zonna pa bi nja'a te bá san'Oja, ngue ra Cristo bi du conná guehma ts'oquih. ⁷ Conque nuju, hinjonni ja'i di pøni da 'yenná te da tho conná guehra mmic'eiu, madague'a ra hoja'i'a ja ngue da tho. Pé rá nzequi 'bui te'o da 'yenná te da tho conná gue'a ra

ndø hoja'i. ⁸ A nuyá, di nequi xanho ngue di macj Oja, porque ra Cristo bi du conná guehna, conque ja ma ts'oquih. ⁹ Ra Cristo ya bi du ngue bi hoga ma ts'oquih. Janangue nuyá, man'natho dí haxhu njuani ngue ya bi yanju p'u ja ra castigo di nja'mø rá nzequi. ¹⁰ Conná guehma ts'oquih, mama nsaih Oja. Pé bi 'yøt'Oja ngue da nhojpa conná gue'a i du rá Ts'unt'u. A nuyá, ya dadi n'amigoh Oja ya. Ya man'natho dí haxhu njuani ngue hingu encj ra Cristo, sinoque 'bui ngue da yanju p'u ja ra castigo. ¹¹ Pé hinga høntho ga johyah ngue ya bi yanju p'u ja ra castigo, sinoque ma datho dadi johyah ngue ya dá nhojpa Oja conná guehna ma Hmuha Jesucristo.

¹² Nua ja ra ximhäi, n'na nc'eitho rá mudi bi 'yøtra ts'oqui. Ja bá fap'u ra ndate p'uya ngue'a ra ts'oqui bi nja. Janangue nuyá, nu gätho yø ja'i 'bui, Gä i tu porque Gä øtra ts'oqui. ¹³ Nu yø ja'i bi m'mai hante ngue da fahra ley bi 'yøtra Moisés, Gä bi 'yøtra ts'oqui. Nu'u yø ja'i'u, hingu sä da 'yena ngue hingu padi ndana'a ra nho ja ngue da 'yøt'e. ¹⁴ Di nequi ngue ra ts'oqui bi 'yøtyø ja'i, porque Gä bi du. Rá madiho ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, m'mefa p'uya gätho mi da yø ja'i bi 'yøtra ts'oqui, madague'a ngue hinga 'da'iguui ra ts'oqui bi 'yøtra Adán.

Nu'a te ra ts'oqui bi 'yøtra Adán, gue'a bi ts'oni gätho yø ja'i'a. Pé m'mefa bi m'mähra Cristo, guehna bi 'yøpabi ra nho yø ja'i na. ¹⁵ Ja uana te bi nja ngue ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, ximmi ja uana te bi nja ngue'a rá mate Oja bi 'dacj. A nuna ra Adán, mi zä mi 'yøtra ts'oqui, xandøngu yø ja'i bi tocabi ngue bi du. Pé nuna ra Jesucristo guehna bá hannbabi rá mate Oja, 'nε xandøngu yø ja'i bi tocabi ngue di nyani. Man'na ja ts'editho te bi 'yøtra Jesucristo ngue ra Adán. ¹⁶ Nu'mø mi mudi bi nja ra ts'oqui, bi man'Oja ngue nu'a ra ts'oqui, di nja ra njut'i ngue ra castigo. Pé nu'mø ya mandøngu dyø ja'i øtra ts'oqui, nuna Oja bi ma ngue da 'yøtra mate di nhojpathoui yø ja'i ja yø ts'oqui. ¹⁷ Co nuna n'na nc'ei bi 'yøtra ts'oqui, m'mefa p'uya, gätho yø ja'i ja

ngue da tho ra ndate. Pe nu to ga di nthui ra mate Oja ngue di punnba yø ts'oqui, di t'unna 'da'yo te conná nguehra Jesucristo.

18 Nuna ra Adán bi 'yøtra ts'oqui, gátho yø ja'i mi ja ngue da ma ra castigo. Pe nuna ra Jesucristo bi 'yøtra nho, gátho yø ja'i ja ngue di tocabi da ma mahojpi yø ts'oqui 'ne di nthui ra 'da'yo te. 19 Ra Adán himbi 'yøt'e te bi xi Oja, mandøngu dyø ja'i bi gohi ngue yø 'yøt'its'oqui. Pe ra Jesucristo ngue bi 'yøt'e te bi xi Oja, ya mandøngu dyø ja'i di tocabi ngue di hojpabi Oja.

20 Nuna ra ley, bi ma nt'ot'i para ngue man'na gdá padi ngue ja ma ts'oquih. A nuyá, nu'mø dí padi ngue xangu ma ts'oquih i ja, ya man'na gdá pahma ngue nuna ra mate Oja bi 'dacj, ma datho ngue xangu na. 21 Janangue nuna ra ts'oqui xa bennga ma mmaih, gue'a bá hanngah ra ndate'a. Pe nuyá, ngue ya bi bennga ma mmaih rá mate Oja ya, guehna bá hanngah ra 'da'yo te naya, ngue ya bi ma mahoqui ma ts'oquih conná nguehma Hmuha Jesucristo.

6

1 ¿Ndana exa ja ngue ga øth ya'mø? ¿Ua sä ngue ga sigue ga øth yø ts'oqui n'namhma ngue nuna Oja man'na xangu rá mate di 'dacj? 2 Nu'a, hinguí sä'a ngue ga sigue ga øth yø ts'oqui. Sinoque ya bi zep'a'a te ra ts'oqui xtá øth m'met'o. ¿To go ena ngue ga sigue ga øth yø ts'oqui? 3 ¿Ua hinguí pahma ngue nu to gátho ya dá nxixyah, ya dá mbenth ra Jesucristo? Nu'a i du'a, xquet'a tengutho 'mø ya dá tuh. 4 Nu'mø ma nxixyah, ya dí ør'ma güendah ngue ya bi zep'a'a ra nts'o xtá øth m'met'o. Entho ya bi ma nt'äguigah tengutho ra Cristo ngue bi t'ägui. Pe nuna ra Cristo conná ts'edi rá Papá bi japi ngue bi bennate p'a bi t'ägui. A nuj ya, tengutho 'mø ya dá bennateh ngue ma'da'yo dá m'mahm. 5 Porque nu'mø dí øth ra güenda ngue ya dá tuh tengutho ra Cristo ngue bi du, xquet'a ya dí øth ra güenda ngue ya ma'da'yo høndá m'mahm tengutho ra Cristo ngue ma'da'yo bi m'mai.

6 Nu'mø mi 'dømba ja ra pont'i ra Cristo, tengutho 'mø ngue ma do'yoh bi 'dø'mi. Porque ya bi zep'a yø ts'oqui xtá øth m'met'o, ya hinní mantho di mandagah ra ts'oqui tengutho 'mø gdi øt'e ngue ma hmuha'a. 7 Porque nu ra ja'i øtrá güenda ngue bi du rá do'yo, ya bi hyep'a ra ts'oqui. 8 Pe nu'mø dí ør'ma güenda ngue ya dá tuh 'mø mi du ra Cristo, ya dí ec'eih ngue ma'da'yo høndá m'mahm tengutho ra Cristo ngue ma'da'yo hombi m'mai. 9 Porque dí pahma ngue nu'mø mi du ra Cristo, bi bennate, 'ne ya hinní mantho da du. Sinoque 'bui para zantho. 10 Ra Cristo n'na nditho bi du conná nguehyø ts'oqui yø ja'i. A nuyá ngue ya 'bui, ga 'buhya ngue ørpabi rá pähä Oja. 11 Da guecja ya, ma ga njath p'uya, ga øth ngue ya bi zep'a ra ts'oqui ngue ya ma n'yoh ra Jesucristo. Ya gdá 'buhma'a ya ngue ga ørpah rá pähä Oja.

12 Janangue nuyá, mente yø pa dí 'buhma ua ja ra ximhäi, ya hinní mantho ga unhna ra 'yu'a ra ts'oqui. Hinga nneh ngue da dajpah'a tengue rá pähäse ma do'yoh. 13 Hinga unna 'yu ma mmaih ngue ga øth ra nts'o. Sinoque ma ga unma mmaih Oja ngue ra nho ga øth. Porque ya ma'da'yo høndá m'mahm. 14 Nu'a ra ts'oqui xí bennga ma mmai ngue madi mandagah, ya hinní mantho di mandagah'a ya. Nu'a ra ley mi haxra güenda ngue ma ts'oquih, ya hinní mantho hascah ra güenda'a ya. Porque Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi yangthogah.

-----

15 Ya bi nyamma teh, pe hinga gue'a ngue ga øth te ga mmamp'a ja ra ley i nyamma teh. Sinoque Oja ra matetho bi 'yøt'e ngue bi hoga ma ts'oquih. Xi ya, ngue ya bi ma mahoqui ma ts'oquih, ¿ua sä ga sigue honga øth yø ts'oqui? Nu'a ya hin'na'a. 16 Ya guí pahma ngue nu'mø ga homma hmu di mandagah, ya dí oh rá 'ye'a ma hmuha. Janangue nuyá, nu'mø ga øt'e ngue ma hmuha'a ra ts'oqui, ya jatho ngue ga tuh 'mø. Pe nu'mø ga øt'e ngue ma hmuha Oja, ya di hoga ma ts'oquih. 17 A nugä, dadi ja mammadi Oja porque ya gá hyehm p'a ra ts'oqui xí bent'a ni

mm̄ih̄. 'N̄ε ya gá un̄ni mm̄i gá 'ȳεc'ε̄i'a r̄a hȳa bi s̄ān'n̄ah̄. ¹⁸ Ya bá nj̄uc'ah̄ p'̄u ja r̄a ts'oqui. A n̄uyá, gá gue'a r̄a n̄ho guí nn̄ope n̄i hm̄uh̄ ya. ¹⁹ N̄un̄a r̄a hȳa dí mm̄angä, dí hon̄i te n̄na hȳεj̄pa r̄a hȳa, n'namh̄ma ngue d̄a d̄ini x̄anho n̄i mm̄ih̄ hanja r̄a hȳa. A n̄uyá, n̄u'm̄o ȳo pa x̄a thogui, x̄cá un̄hn̄a r̄a 'ȳu'a r̄a n̄ts'o ngue m̄i tap'ah̄, mathoguiho ȳo ts'oqui x̄cá 'ȳōth̄. P̄ε n̄uyá, d̄am̄i un̄ni mm̄ih̄ ngue gá r̄a n̄ho guí 'ȳōth̄ ya. Jan̄angue nu'a te gá guí 'ȳōth̄, d̄a gue'a te rá 'b̄efi Oj̄a guí 'ȳōth̄.

²⁰ Nu'm̄o ȳo pa x̄a thogui ngue gá r̄a n̄ts'o xtá øth̄, h̄in̄m̄i pad̄i gá øth̄ r̄a n̄ho. ²¹ ¿Teni 'b̄ε'a d̄a tah̄m̄a ngue'a r̄a n̄ts'o xtá øth̄? Porque r̄a 'b̄ε'is̄ath̄o te xtá øth̄. Gá r̄a nd̄ate bá n'youi. ²² P̄ε n̄uyá, ya d̄a p̄om̄hm̄a p'̄u ja r̄a ts'oqui ya, ya ȳo m̄εfigah̄ Oj̄a ya. Jan̄angue ya ȳo ja'igah̄ Oj̄a 'n̄ε ya di 'dac̄j̄a r̄a te para z̄anth̄o. ²³ Nu'a r̄a nj̄ut'i ngue r̄a ts'oqui, gue'a r̄a nd̄ate'a. P̄ε nu'a di un̄'Oj̄a, gue'a r̄a te para z̄anth̄o di 'dac̄j̄a r̄angue dí n'yoh̄ mā H̄m̄uh̄ Jesucristo.

7

¹ Ague mā zi c̄u'ah̄, ya guí pah̄m̄a ngue r̄a ley i ja, i ja rá ts'edi r̄a ley ngue d̄i m̄anda r̄a ja'i m̄ente 'b̄ai. P̄ε nu'm̄o bi d̄u r̄a ja'i, ya h̄in̄ni manth̄o d̄i m̄anda r̄a ley r̄a ja'i. ² Ya guí nn̄uh̄a tenguth̄o n'na r̄a x̄isu 'm̄o bi nth̄ati, i ja n'na r̄a ley hap̄a m̄ma ngue h̄in'ȳa r̄a nt'edi d̄a hȳεp'̄u rá d̄amme r̄a x̄isu. P̄ε nu'm̄o ya bi d̄u rá d̄amme, ya bi xot'a r̄a ley m̄i samm̄ra x̄isu. ³ P̄ε nu'm̄o h̄ondi nth̄at̄ra x̄isu 'n̄ε 'b̄ut̄rá d̄amme, ya r̄a ts'oqui øtr̄a x̄isu. A nu'm̄o bi d̄u rá d̄amme, ya bi xot'a r̄a ley m̄i ja ngue r̄a nth̄ati. Ya s̄a d̄i nth̄ati mah̄on'a, 'n̄ε ya h̄ingr̄a ts'oqui øtr̄a x̄isu ngue d̄i nth̄ati.

⁴ A n̄uya mā zi c̄u'ah̄, ya dí øtr̄a güenda ngue d̄a t̄uh̄ p'̄u ja r̄a pont'i bi d̄u r̄a Cristo. Nu'a r̄a ley m̄i sangbah̄, ya bi xotr̄a hȳa'a ya. Ya h̄ind̄i mandagah̄ r̄a ley ya. Ya mā n'yoh̄'a r̄a Cristo bi b̄enn̄ate p'̄u ha bi t'ägui. Ya d̄a z̄a gá ørpah̄ rá 'b̄efi Oj̄a ya. ⁵ Nu'm̄o ȳo pa x̄a thogui, gá r̄a n̄ts'o xtá n'yoh̄. Mā pah̄m̄a'a te mm̄amp'̄u ja rá ley Oj̄a, ε̄na man'na bi 'yan̄nḡa mā mm̄ih̄ r̄a ley ngue r̄a ts'oqui gá øth̄. P̄ε nu'a r̄a

n̄j̄ut'i ngue r̄a ts'oqui, gue'a r̄a nd̄ate'a. ⁶ P̄ε ya bi xotr̄a hȳa'a r̄a ley m̄adi mandagah̄ ya. Porque ya dí øth̄ r̄a güenda ngue ya d̄a t̄uh̄. A n̄uyá, mā'da'yo d̄a m'm̄ah̄m̄a para ngue gá ørpah̄ rá 'b̄efi Oj̄a. Gueh̄n̄a r̄a Esp̄iritu Santo di 'dac̄j̄a r̄a pähä gá ørpah̄ rá 'b̄efi Oj̄a ya, p̄ε h̄inna øth̄ rá 'b̄efi Oj̄a ngue gá s̄uh̄'a te mm̄amp'̄u ja r̄a nyogui ley.

⁷ Ngue ya dí mm̄angä n̄a r̄a hȳa n̄a, ¿ua guí ε̄m̄hm̄a ngue dí m̄ma ngue ya h̄ingui ho rá ley Oj̄a? Nu'a, h̄in'na'a. Sinoque r̄a ley x̄and̄onho. Xi'm̄o ngue h̄ind̄i ja r̄a ley, ya h̄inx̄c̄a pah̄m̄a te 'b̄ε'a n̄a r̄a ts'oqui 'm̄o. Tenguth̄o mm̄anna ley ngue ε̄na: “Yo guí n̄neh̄ n'na r̄a cosa ngue n'nan'yo to rá mm̄eti”, i ε̄na. Jan̄angue n̄uyá, dí pah̄m̄a ngue r̄a ts'oqui dí øth̄ 'm̄o dí n̄neh̄ n'na r̄a cosa ngue n'nan'yo to rá mm̄eti. ⁸ Nu'm̄o mā pah̄m̄a te mm̄amp'̄u ja r̄a ley, ε̄na man'na bi hac̄j̄a r̄a ts'edi ngue dí n̄neh̄ n'na r̄a cosa nu'a n'nan'yo to rá mm̄eti. M̄ente r̄a pa h̄imb̄i f̄adi te mm̄amp'̄u ja r̄a ley, h̄ind̄i n̄εqui te 'b̄ε'a n̄a r̄a ts'oqui. ⁹ N̄ugä, nu'm̄o h̄immará pad̄i te mm̄amp'̄u ja rá ley Oj̄a, ya dí ε̄na ngue x̄anho te dí øt'e. P̄ε nu'm̄o mā pad̄i te mm̄amp'̄u ja r̄a ley, bi d̄in̄ma mm̄i p'̄uya ngue h̄ind̄i øt'e te mm̄amp'̄u ja rá ley Oj̄a. Ya d̄a pad̄i ngue ja ngue gá m̄ma r̄a castigo ngue mā ts'oqui. ¹⁰ Porque n̄un̄a r̄a ley m̄i ja ngue x̄ti 'dac̄ra 'da'yo te 'm̄o x̄c̄a øt'e te gá d̄i m̄anda, gueh̄n̄a r̄a ley bi z̄änngui ngue gá m̄ma r̄a castigo n̄a, porque h̄ind̄a øt'e te d̄i m̄anda r̄a ley. ¹¹ Nu'a r̄a ts'oqui m̄i jagui, gue'a m̄i h̄arc̄a mā n'yomf̄ε̄ni'a, dí ε̄na ngue d̄a z̄a gá øt'e te gá mm̄amp'̄u ja r̄a ley. P̄ε n̄up'̄u ja r̄a ley p'̄uya, dá timp'̄u m̄ma ngue gá m̄ma r̄a castigo ngue mā ts'oqui.

¹² Jan̄angue n̄un̄a rá ley Oj̄a, x̄and̄onho n̄a. Nu te ḡama hȳa d̄i m̄anda, ḡath̄o x̄and̄onho. ¹³ H̄ingui s̄a gá ε̄m̄hm̄a ngue h̄ingui ho rá ley Oj̄a ngue i m̄ma ngue jath̄o gá mm̄äh̄ r̄a castigo. Nu'a ja ngue gd̄a m̄äh̄ r̄a castigo, ngue ja mā ts'oquih̄. Jan̄angue co nu'a te ḡama hȳa mm̄anna hoga ley, gue'a guí n̄εqui ngue x̄and̄onts'o mā ts'oquih̄'a.

14 Dí pahm̄a ngue nu'a ra ley, gä gue'a ra hoga hya bi un'Oja i mmamp'ua. Pɛ nuju ngue dyø ja'ithoh̄a, gä gue'a ra ts'oqui xa bɛnnga ma mm̄aih̄a. 15 H̄indí padí hanja te nmi øt'e. Porque nu'a ra nho nmi nne ga øt'e, h̄inga gue'a nmi øt'a. Nu'a tengue h̄indí nnu manho p'uya, go gue'a dí øt'a. 16 Pɛ nu'mø ngue 'nɛqui h̄indí nnu manhose te dí øt'e, ya dí padí ngue nu'a te ra hya mmamp'ua ja ra ley, xandønho. 17 Janangue nuyá, h̄ingui nne ma mm̄ai ngue dá øt'a te ya xtá øt'e. Sinoque gue'a ra ts'oqui mi jagui, gue'a go di mpɛ'a ngue'a te xtá øt'e. 18 Porque dí padí ngue h̄in tema nho xtá øt'e. Nu'a ra nho nmi nne ga øt'e, h̄imbj zä xcá øt'e. 19 H̄indá øt'a te ra nho nmi nne ga øt'e, sinoque nu'a te ra nts'o h̄indí nnu manho ngue ga øt'e, gue'a xtá øt'a. 20 Janangue nuyá, nu'mø xtá øt'ä'a ra nts'o h̄indí nne ga øt'e, pɛ h̄ingo dadi jagä'a, sinoque gue'a ra ts'oqui xa bɛnnga ma mm̄ai, gue'a go di ja'a.

21 Nguna ra hya xtá thocä ya. Nu'mø nmi nne ga øtra nho, pɛ xøgue høntra nts'o mi so ma mm̄ai ga øt'e. 22 A nugui, dadi hogä'a te ra hya mmamp'ua ja rá ley Oja. 23 Nua ja ma mm̄ai mi ja ua n'na ra n'yomfɛni ngue h̄inmi nnu manho'a te ra nho nmi sänni ga øt'e. Pɛ nuna ra hya na, nu'a ra ts'oqui xa bɛnngagui ma mm̄ai, gue'a h̄inmi nneque ga øtra nho'a. 24 Pɛ huɛcate yø ja'i njap'ua. ¿Te'o da zä da yanj ngue hinda thohra castigo ja ngue da thogui? 25 Porque conná n'yomfɛni ra ja'i i nnu manho'a te ra nho mmamp'ua ja rá ley Oja. Pɛ nu rá do'yo ra ja'i, gä gue'a rá pähä ra ts'oqui i nne da 'yørpe. Pɛ dadi ja mamadi Oja ngue ma Hmuh̄a Jesucristo go bi zä bá jagah̄a p'ua ja ra nts'o'a.

8

1 A nuyá, ngue ya ma n'yoh̄a ra Jesucristo ya, ya h̄inga mmähä ra castigo ya. Porque nu to n'youi ra Jesucristo, ya bi n'unj ngue gue'a ra Espiritu Santo da xännbi te da n'yo. Ya h̄inni mantho ngue øtra nts'o mi ja rá mm̄ai m'mɛt'o. 2 A nuyá, i ja rá ts'edi ra Espiritu Santo ngue di 'dacja ra 'da'yo te ngue man'yoh̄a ra Jesucristo. Ya bá jagah̄a

p'ua ja rá ts'edi ra ts'oqui madi mandagah̄a, ya bi yanju ngue ra castigo mi ja ngue ga thohm̄a. 3 Dá pahm̄a hanja'a rá ley Oja, pɛ h̄imbj hyät'i bi gugah̄a p'ua ja rá ts'edi ra ts'oqui'a ra ley. Porque h̄imbj zä dá øth̄a gätho'a te gäma hya di manda ra ley. Pɛ nuna Oja bi yanju. Bi 'yøt'e ngue bi njaj rá Ts'unt'ua bá pɛnhua. Bi hnu ngue ra ja'i, pɛ h̄imbj 'yøtra ts'oqui. Guehna bi tho na ngue bi gurca ma ts'oquih̄a. Bi hyɛjpabi rá ts'edi ra ts'oqui xi bɛnnga ma mm̄aih̄a. 4 Nguna bi 'yøt'e, porque bi nepe ngue gue'a ra Espiritu Santo da gägbah̄a ra 'yu gdä n'yoh̄a, n'namhma ngue da zäp'ua ga øth̄a ra nho mmamp'ua ja ra ley. Pɛ nu'a ra nts'o mi ja ma mm̄aih̄a m'mɛt'o, ya h̄ingui sä ngue ni mantho ga øth̄a'a ya.

5 A nu ra ja'i ngue rá n'yomfɛniɛ jaqui te ga 'yo, hønt'a te ra nts'o ga 'bäh̄yø ja'i di ja ndumm̄ai ngue øt'e. Pɛ nu ra ja'i ngue gue'a ra Espiritu Santo di unna hoga n'yomfɛni ga 'yo, gue'a ra ja'i ngue hønträ pähä Oja di ja ndumm̄ai ngue øt'e. 6 Janangue nuyá, nu to di ja ndumm̄ai ngue da 'yøtra nts'o ga 'bäh̄yø ja'i, da ma ra castigo. Pɛ nu ra ja'i di ja ndumm̄ai ngue gue'a rá pähä Oja da 'yørpe, gue'a ra ja'i hu rá mm̄ai ngue di t'unna 'da'yo te'a. 7 Nu yø ja'i ngue hønträ nts'o di ja ndumm̄ai ngue øt'e, guehya yø nsaiui Oja ya. Porque h̄ingui nne da 'yɛc'ɛi te mmamp'ua ja rá ley Oja. Ni xinga gue'a Oja di sä ha di 'yɛc'ɛi. 8 Janangue nuyá, nu'ua yø ja'i ngue hønträ nts'o di ho da 'yøt'e, guehya h̄ingui nnu manho Oja te ga 'yo ya.

9 Pɛ nuju ngue ya dá hehm̄a p'ua ra nts'o, gue'a ra Espiritu Santo i cägbah̄a ra 'yu nna 'yoh̄a. Porque ra Cristo bá pɛnhna Espiritu Santo ngue di n'youi te'o gä ɛc'ɛi. A nu yø ja'i ngue h̄ingui n'youi ra Espiritu Santo, guehya yø ja'i h̄ingui ɛc'ɛi ra Cristo ya. 10 Nu ma do'yoh̄a, ya bá ɛp'ua ra pa da du ngue ra ts'oqui i ja. Pɛ ngue dí n'yoh̄a ra Cristo, nu ma teha di sigue di m'matho, porque ya bi hoga ma ts'oquih̄a Oja. 11 Nuna Oja bi japi bi bɛnnate ra Cristo 'mø mi du. Xquet'a da japi di bɛnnate ma do'yoh̄a 'mø ya xtá ndu, porque ya dí n'yoh̄a ra Espiritu Santo.

12 Ague ma zi cu'ah̄a, i ja ts'editho ga øth̄a'a te ra hya xänngah̄a ra Espiritu Santo. Ya hinda dajpah̄a ra nts'o so ma mm̄aih̄a.

13 Porque nu'mø ga siguethohu ra nts'o xtá øthu m'met'o, ya ga mmähä ra castigo. Pe nu'mø ga øthu'a te xänngahu ra Espiritu Santo, ngue ga hehmu p'u ra nts'o, ya di 'dacju ra 'da'yo te para zantho.

14 A nuyá, nu to gätho ya ga 'yo'a te ra hya xänbabi ra Espiritu Santo, gue'u yø basi Oja'u. 15 Ya ma n'yohu ra Espiritu Santo ya. Ya hingui ja ngue hønga nsuhu ya, tengutho n'na ra ja'i 'mø su rá hmu. Porque majuaní ngue ya yø basigahu Oja ya. Nuna ra Espiritu Santo dí n'yohu, guehna annga ma mmaihü na ngue dí emphu Oja: "Ma Papá'i", dí emphu. 16 A nuna ra Espiritu Santo dí n'yohu, guehna øt'e ngue dí pahmu p'u ja ma mmaihü ngue ya yø basigahu Oja na. 17 Pe ngue ya yø basigahu Oja ya, xquet'a di tocagahu'a ra nho di yat'Oja di uní. Tengutho ra nho di t'unna Cristo, ngut'atho di n'nacju. A nuyá, nu'mø dí nne di n'nacju na ra nho di t'unna Cristo ya, pe gue'mø ga n'uní ga sähu ra n'u tengutho ra n'u bi zä ra Cristo.

18 Ma ga ør'ma güendahu ya, ngue zits'arbu dí sähu ra n'u ya, porque nu'a ra nho di 'dacju Oja m'mefa, ma datho xandøngu'a. 19 Nu te gäma cosa bi zän'Oja ngue ja ua ja ra ximhäi, a nuyá, i ndø'matetho asta gue'mø da zønna pa xa nzän'Oja ngue di unna nho yø basi. 20 Porque Oja bi hocra ximhäi, pe bi nts'om'mø mi man'Oja ngue di njapra castigo'a ra ts'oqui bi 'yøtra Adán. Pe xquet'a Oja bi zänni ngue da 'yehra pa mahønda gom'da'yo ra ximhäi. 21 Gue'a ra pa'a ngue ya hinni mantho di nja ra ndate'a ra ximhäi'a. Ya händi nts'onnyø cosa nu'u ja yø te. Nuya yø hya ya, gä guehya di nja'mø bi zønna pa di unna nho yø basi Oja ya. 22 A nuyá, dí pahmu ngue nu'a te gäma cosa ja ua ja ra ximhäi, gä sä ra n'u, i dants'i tengutho 'mø bi zønna ora di m'mührá basi n'na ra xisu i sä ra ndate, i njarbutho yø cosa ja ya. 23 'Né hinga hønt'a te ja nximhäi sä ra n'u, xquet'a 'necju dí nnehu ngue da tho'a ra n'u dí sähu, da 'yehra pa ngue da gom'na'yo ma do'yohu. Ya di nequi ngue dyø basigahu Oja p'uya. Madague'a ngue ya dí n'yohu ra Espiritu Santo, pe dí

nne ga nuuhü te gäma nho di nja m'mefa. 24 A nuyá, ya dí ec'eiü ngue di nja'a te mman'Oja, janangue bi yanju. Pe xi'mø ngue ya bi nja te mman'Oja, ya hingui ja ngue te nimantho ga tømhmü 'mø. 25 A nuju, dí tømhmü'a te ja ngue di nja m'mefa. Ma ga sethu'a te gä ra n'u dí thomhmü, asta gue'mø di nja'a te dí tømhmü di nja.

26 A nujá, nu'mø dí nne ga mmat'Ojahü 'në händi padi te ga xihmu Oja, go ra Espiritu Santo i fäxte. Madague'a ra jats'itho nna bëmhmü Oja, pe ra Espiritu Santo go øt'a ngue i cohi ngue ra mhmat'Oja'a ra hya hingui pøts'e ga mmamhmü. 27 Porque nuna Oja, ya padi tema hya ja mbo ma mmaihü. I tini tema hya i nne da manna Espiritu Santo. Porque nu'a te ra hya nne Oja ngue di ts'ofu, go ra Espiritu Santo'a äpra mate Oja conná ngueju.

28 Dí pahmu ngue nu to gä dadi mahmu Oja, gue'mø xanho oque xan'u te dí thohmu, pe Oja honi ha gui japi ngue da 'yørcahu ra nho. Porque ya xpa nzänn'Oja tengü ga cohmu m'mefa. 29 Hante ngue di nhohra ximhäi, nuna Oja ya padi te'o ja ngue da 'yec'ei m'mefa, guehya yø ja'i bi zänni ngue da gohi tengutho rá Ts'ant'u Oja ya. Janangue nuna rá Ts'ant'u Oja, guehna 'bet'o na ngue di ncuui gätho yø 'yec'ei. 30 Nuna Oja, ya mam'met'o xpa nzänni te'o ja ngue da zofo, guehya yø ja'i bi zohya. A nuya yø ja'i bi zofo, ya bi hojpabi yø ts'oqui. Nuya yø ja'i ya bi hojpabi yø ts'oqui, bá ep'u ra pa da gohyø ja'i tengutho rá Ts'ant'u Oja.

31 ¿Ndana man'na ra hya ja ngue ga mmamhmü 'mø? Ya ma amigohü Oja ya. Nu te'o nne da zæcju ya, ya hinte di muui'u ya. 32 Nuna Oja himbü nya rá mmü ngue bá penhua rá Ts'ant'u ngue bi du conná ngueju. Ja dí haxu p'u njuani ya ngue nu te gäma hya bi man'Oja ngue di 'dacju, di 'dacju'a. 33 Gätho gahu, ya xa huanngahu Oja, ya hingui sä to da 'yëmbi ngue ni mantho ja ma ts'oquihü. Porque guesu Oja bi hoga ma ts'oquihü. 34 Ya hinda zä to da 'yëna ngue ga mmähä ra castigo. Porque ya bi du ra Cristo conná ngueju, 'në bi bennate, ya bí 'bur'u ja rá n'yëi Oja ya. A nuyá,

gue'a zant'a ma mäxtehu p'u ha 'bu Oja'a ya. ³⁵ Ya hinte da zä da hyaquí te guí macju ra Cristo. Madague'a ga sähu ra n'u, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue tu ma mmäihü, pe ngutho di macju. Ogue sacju yø ja'i, pe ngutho di macju. Ogue hin'yü te ga sihu, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue hin'yü ra ulu ga hehu, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue dí 'bamma n'uhü, hingui nne ha da nuhu yø ja'i, pe ngutho di macju ra Cristo. Ogue ya ja ngue da thojü, pe ngutho di macju ra Cristo. ³⁶ I nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Di wähe yø ja'i ngue dí ec'ei'ähe, n'na pa ngu n'na pa i nne da hyoje. Entho ho de'yo yø ja'i p'u ga mbeni", i ena. ³⁷ Madague'a ga sähu ra n'u 'mø ngue dí thohmu tengu ya yø hya ya, pe ma ga hahmahü ra ts'edi'a te guí macju ra Cristo. ³⁸ Janangue ma ga segurahu ngue nuna Oja zant'a di macju na. Ya hinda zä da hyac'a te ra n'u dí thohmu mente dí tehü. Ni xinga gue'mø da thojü. Ni xinga guehyø anxe da zä da hyaquí. Ni xingra zithu da zä da hyaquí. Porque Oja di macju ra pa ja p'uya, daguehra pa di 'yep'u di macju Oja. ³⁹ Nu te gätho bi hoc'a Oja, ngup'u mahets'i, ngu ua ja ra häi, ya hinjonda zä da hyagahü'a guí macju Oja. Porque ya ma n'yohu na ra Hmu Jesucristo.

9

¹ Nugä dí ec'ei ra Cristo, janangue nuna ra hya dí nne ga xi'ahü ya, hingra fehni na. Guesε ra Espiritu Santo xijpa ma n'yomfeni ngue majuaní na ra hya dí xi'ahü. ² Mathoguitho dí 'bu ndummai. I 'baman'u ma mmü ngue ma mmijudíohe hingui nne da 'yec'ei ra Cristo. ³ Nu'mø dí sä ha gdä japi ngue ga nyangä ma mmijudíohe, nugä ga øt'e, madague'a go ga mmagä ra castigo, ya hinga nnugä ra Cristo. Pe nja ngue hingui sä. ⁴ Nuya yø judío ya, guehya yø mbom'meto ra Israel. Bi zo Oja ngue da 'yøt'e ngue yø basi. Guehya bi nu ha bi nja ngue bi 'yuhra ts'edi Oja ya. 'Nε bi gohmi ra cohi ya yø judío ya. Bi däpra ley nu'a ja ngue da n'yo. Bi xifi ha di japyø ndanne ja ngue da 'yøt'e. Mazihotho na ra hya bi yarpabi Oja yø judío ngue da

'yørpe. ⁵ Guehya yø mbom'meto yø ndiua judío ya. Nu'mø mi mihra Cristo, xquet'a ra judío na. 'Nε guehna Oja na ngue di manda gätho'a tengue i ja. 'Nε guehna t'εspabi na para zantho na. Da ngut'atho.

⁶ A nuyá, xangu yø judío hingui nne da 'yec'ei ra Cristo. Pe hingui sä ga emhmü ngue ya hinda nja'a te ra hya bi xi Oja yø judío. Porque himma juani ngue gätho yø judío yø ja'i Oja. Janangue hinga gätho yø judío di tocabi ya yø hya xa yat'Oja ngue di nja. ⁷ Porque bi xi Oja ra Abraham ngue hinga gätho'u yø mbom'meto da gohi ngue yø ja'i Oja. Nuna Oja bi 'yembi: "Nu'u yø basi ra Isaac, hont'u da gohi ngue yø basi Oja'u", bi 'yembi. ⁸ Gätho yø ja'i 'bai, hinga gätho yø basi Oja. A nuya yø ja'i ngue yø basi Oja, guehya yø ja'i ya xpa nzännbi ngue di tocabi ra hya di yat'a Oja ya, hondya yø basi Oja ya. ⁹ Porque nguna ra hya bi xi Oja ra Abraham, bi 'yembi: "Bá ep'u ra pa ga ut'aui ngue ja ma ts'edi. Nuna ra Sara ni xisu, di m'mü'a n'na rá ts'ant'u", bi 'yembi.

¹⁰ Mi ma yø jeya p'uya, bi nte na rá ts'ant'u ni hu ngue ra Isaac, bi nhatui ra Rebeca. Mi hya ra basi na ra Rebeca p'uya, yø cuate bi øni. ¹¹⁻¹³ Pe hante ngue da mihya yø basi ya, nuna Oja, bi xihra Rebeca ngue ra Esaú rá müdi da mi'a. Nuna ra Jacob ngue ra zaxinya, di manda rá n'yohu na. Nguna nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue bi man'Oja, bi 'yena: "Dadi macä ra Jacob, pe ra Esaú, hin dadi madi". Guehna ra hya bi man'Oja naya hante da mihyø basi. Hinga 'be bi dø'ma Oja ngue di m'mahya yø basi para ngue da hnu ndana di n'yo xanho, ndana hingui 'yo xanho. Ja di nequi ua ya ngue ya mam'met'o xpa nzän'na Oja te 'be'a ja ngue di nja m'mefa. Hingue masque 'bet'o da nu te 'be'a da gohyø basi, sinoque nu'a te xa nzänni ngue da huanhni, gue'a nja'a.

¹⁴ Xi ya, lua i sä ga emhmü ngue hingui ho te øt'Oja? Nu'a hingui sä'a. Porque nu te gä øt'Oja, gä gue'a ni 'yup'u øt'e. ¹⁵ Porque Oja bi 'yembra Moisés: "Nu te'o dí sänni ga huεqui, gue'a dadi huεc'a 'nε ja ma yemmü conná ngue'a". ¹⁶ Janangue nuyá, nuna ra nho di un'Oja, hinda 'yenna ja'i ngue bi 'yemmü bi hyoni ha di dinna nho. Porque Oja ya xa nzänni to di huεqui. ¹⁷ I nt'ot'i

p'ua ja ra Maca Libro te bi xi Oja ra dast'abi mađi manda p'ua ja ra hai Egipto. Bi 'yεmbi: "Dí εxa'i ya ngue gui ndast'abi n'namhma ngue nu'ua yø hmεya ga ut'a'i, da bahyø ja'i ndap'ua bi zä ngue te'o gä. 'Nε da bađi ngue ja ma ts'edi", bi 'yεmbi. 18 Ja di nequi ua ya ngue nuna Oja, nu'a go da zänni ngue di huεqui, gue'a di huεc'a. Nu'a go da zänni di untho ra 'yu ngue xta nnaxi rá mmui, gue'a di unna 'yu'a.

19 Rá nzequi 'bui to nne da 'yεngya: "Hanja Oja 'mø ngue εmbi ja yø ts'oqui yø ja'i. Porque Oja, nu'a te xa nzänni ngue da 'yøt'e, hinjonni ja'i da zä da däqui te sänni da 'yøt'e", da 'yεngui. 20 A nuju ngue dyø ja'ithohu, ζteni 'be'a go gui εna ga japhu Oja ngue'mø ga εna hinga nnu manhohu te sänni da 'yøt'e? Xi n'na ra ts'øye, ζua sä da 'yεmbrä 'yøt'ats'øye: "Hindí nnu manhogä te ra forma gui hogagui", da 'yεmbi? 21 Nu ra 'yøt'ats'øye, nu'a goma forma da nepe da gohra ts'øye di hoqui, ya gue'a da go'a. Madague'a ngue n'nat'a ra böhäi, pε da zä da 'yøt'a n'na ra ts'øye ngue nts'upi, xinda zä da 'yøt'a n'na ra ts'øye ngue hinga nts'upi.

22 A nuyá, nuna Oja, nnepe ngue man'na di bahyø ja'i ngue jase rá ts'edi. 'Nε nnepe ngue man'na di bahyø ja'i ja yø ts'oqui ngue da japra castigo. Janangue tobe serpabi ya yø ja'i ni 'yup'ua ngue da ma ra castigo. 23 Bi nepe ngue da bahyø ja'i ngue mathoguitho xandøngu rá nho i ja Oja. Porque bi huεgahu 'nε ya dí pahmu'a te ra nho xa nzänni ngue di 'dacju ya. 24 Bi zongahu Oja. Hinga høndyø judío bi zofo, sinoque xquet'a 'nεhyø ja'i hingyø judío bi zofo. 25 Bi nja tengutho mmamp'ua ja ra libro bi 'yotra pøngahya Oseas, ngue Oja bi 'yεna: "Nuya yø ja'i xta man'a m'met'o ngue himma ja'i, a nuyá dí mma ngue ma ja'i ya. Guehya yø ja'i ngue hin mađi mađi, pε nuya dađi mahya", bi 'yεna. 26 Nu'ua yø mmεngu p'ua ja ra xεqui bi xihyø ja'i Oja ngue εmbi: "Nugä, himma ja'i'ahu", pε ja 'bexpi xip'ua p'uya ngue εmbi: "Nugä drá Oja, majuaní ngue dí 'bui, gēcä ma baši'ahu ya", bi 'yεmbi.

27 A nu'ua yø ja'i ngue yø judío, nuna ra pøngahya Isaías bi 'yεna: "A nu'ua yø judío,

madague'a mandøngutho'ua, tengutho yø 'bomu dehe p'ua ja ra jathe, pε zi yohotho'ua da bøní ngue di nyani. 28 Porque nu'mø ra pa da japra castigo Oja gätho yø ja'i rá nguni nximhai, n'na zihmantho di nja". 29 Ra Isaías mahømbi 'yεna: "Nuna Oja jase rá ts'edi, nu'mø hin dađi huεcyø ja'i na, n'na zihmantho di jua'ua yø judío, tengutho 'mø mi jua'ua yø ja'i mi 'bap'ua ja ra hnini Sodoma 'nep'ua ja ra hnini Gomorra".

30 Guehna ra hya naya ngue nuya yø ja'i hingyø judío, guehya himmi honi ha di nhojpauí Oja ya. Pε bi 'yεhra pa ngue bi 'yεc'ei Oja yø ja'i, gue'a i nhojpauí Oja'a ya. 31 Pε nuya yø judío mi hu yø mmui xti nhojpauí Oja, ngue mi εna xta 'yøt'e te gä mmamp'ua ja ra ley. Pε hinjombi bøní ngue xta mma mahojpi rá ts'oqui ngue xta 'yøt'e te mmamp'ua ja ra ley, porque hinjongui pøní ngue da 'yøt'e te gäma hya di manda ra ley. 32 ζHanja 'mø ngue himbi nhojpauí Oja yø ja'i? Porque mi nne ngue xti nyanyø te yø ja'i ngue xta 'yøt'a te gä ra nho mmamp'ua ja ra ley. Pε himbi ne xta 'yεc'ei yø ja'i ngue ra Cristo na da zä da yani. Ja bi fespua yø gua p'uya, porque ra Cristo tengutho 'mø 'benna do p'ua ha da tho ra ja'i, di fets'e. 33 Nup'ua ja ra Maca Libro nt'ot'i p'ua ra hya ngue Oja bi 'yεna: "Ga pecä p'ua Siön n'na ra do ngue di fesyø ja'i. Pε guedra ndø mεdo da 'yøt'e ngue da dählyø ja'i. Pε nu to gätho da 'yεc'ei na ra do na, da dini xanho p'ua ja yø mmui ngue nu te ra hya εc'ei, gätho majuaní ngue di nja".

10

1 Ague ma zi cu'ahu, janjuaní dí hahma mmui dí mmarpabi Oja'ua yø judío ngue di nyani. 2 Porque dí pacä ngue yø mmui ga ndanne Oja. Pε nja ngue nu'a rá ndanne øt'e, hingui tinyø mmui hanja na ra hya nne Oja ngue di nyanyø ja'i. 3 Porque hingui nne da bađi tema hya xa zän'Oja ngue di nhojpabi yø ja'i. I εna ngue da hyonse ha di japi ngue di hojpabi Oja. Janangue hingui nne da 'yεc'ei na ra hya di hojpabi Oja yø ja'i. 4 Nu to gätho ya εc'ei ra Cristo, guehya yø ja'i bi nhohyø ts'oqui ya. Ya

hinni mantho da 'yenyø ja'i ngue 'be da 'yøt'e te gä mmamp'u ja ra ley, ja di nyanyø te.

⁵ Pε nuya yø ja'i εna ngue di hojpa Oja yø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gä mmamp'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, pε ra Moisés, i ja ua na ra hya bi 'yot'i, ngue εna: “Nu ra ja'i da hyät'i da 'yøt'e gätho'u yø hya di manda ra ley, guehna ra ja'i di nyanna te na”, i εna hya. ⁶ Pε ja man'na ra hya, guehna ra hya naya di nhohma ts'oquihua ngue ga εc'eiha ra Jesucristo. Porque nt'ot'i ra hya ngue εna: “Janangue nuyá, 'yo sä guí εmhmu ngue jatho ngue to da ma mahets'i, da si ra Cristo ngue di nyante. Porque ya bi zøcua ra Cristo. ⁷ 'Yo sä guí εmhmu ngue nuya jatho ngue to da map'u o yø ánima ngue da honna Cristo. Porque ya bi bennate”. ⁸ Ya hingui ja ngue ja gui hyomhmu hanja ra hya ngue ha di nhohyø ts'oqui yø ja'i. Porque nt'ot'i ra hya ngue εna: “Nuna ra hya na, hinga yap'utho ja ngue nu'i. Ya gadi nxihmu na ra hya na ya. Ya jap'u ja ni mmaihua na ra hya na”, i εna. Nuna ra hya mmanna ya, guehna ra hya di xi'i ngue gui 'yεc'eiha na. ⁹ Nu'mø ga mamhmu ngue ra Jesús, gue'a ma Hmuha'a, 'nε ga εc'ei p'u ja ma mmaihua ngue Oja bi japi bi bennate 'mø bi du, ya di nyanma tehu. ¹⁰ Porque Oja gue'a di hogaha'a ngue'mø dí εc'ei p'u ja ma mmaihua. 'Nε'mø ga xihmu yø ja'i ngue dí εc'eiha ra Hmu Jesucristo, ya da yanju Oja.

¹¹ Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue εna: “Nu to gä da 'yεc'ei ra Cristo, hinjam'mø da zä da 'yenna ja'i ngue hingui ho te εc'ei”. ¹² I mma ngue gätho yø ja'i, ngu'u yø judío, ngu'u hingyø judío, gä n'nat'a Oja nnøpe ngue yø Hmu. 'Nε nuna Oja, xandøngu ra nho di unni te'o gä nzofu. ¹³ Porque nu to gä nzohna ra Hmu, guehna ra ja'i di nyanna te na.

¹⁴ Xi'u yø ja'i hingui εc'ei ra Cristo ya, ¿hague di zohra Cristo 'mø? Pε ¿hague di 'yεc'ei 'mø ngue hingui øde hanja ra hya? 'Nε ¿hague di 'yøhyø ja'i hanja ra hya 'mø ngue hinjongui xifi hanja? ¹⁵ 'Nε ¿hague da m'mahyø ja'i da ma hanja ra hya 'mø ngue hinjongui et'i ngue da ma da manna hya? Nup'u ja ra Maca Libro i εna: “Nu'u yø ja'i mmanna hoga 'da'yo hya ngue ha di zä ga

nhojpa'u Oja, mazihotho 'mø da zøcua'u ngue da xicju rá hya Oja”.

¹⁶ Pε nja ngue hinga gätho yø ja'i εc'ei ra hoga 'da'yo hya 'mø sifi. Ra Isaías nguna ra hya bi ma, bi 'yεna: “Ague ma Oja'i, ¿hanja ngue hingui εc'ei yø ja'i na ra hya di mmangähe?” bi 'yεna. ¹⁷ Pε nu to bi 'yεc'ei, ya εc'ei ngue bi 'yøde hanja ra hya bi sifi. 'Nε nuna ra hya bi sihyø ja'i p'uya, guehna ra hya i hma hanja na ra Cristo na.

¹⁸ Pε xi'u yø judío ngue himbi 'yεc'ei ra hya, ¿ua himbi 'yøde hanja ra hya'u? Majuanu ngue bi 'yøde hanja ra hya. Porque mmamp'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: “Nuna ra hya na, ndap'u bi zä nt'øde na ra hya bi manyø mamhya. Porque nuna ra hya na, ma 'yonu gä rá nganu nximhäi”. ¹⁹ Xiya yø judío ya 'mø, ¿ua hingui 'yo yø mmui hanja na ra hya bi sifi 'mø? Pε nu mi'da yø ja'i bi dinyø mmui hanja na ra hya bi sifi. Nu'mø yø pa xa thogui, bi 'yenna Moisés: “Nuna Oja, da yanyø ja'i hingyø judío, n'namhma ngue yø judío di seyabi yø ja'i nu'u di nyani. Di ncuε yø judío ngue nuya yø ja'i hin'yua yø n'yomfeni go da dinnbabi rá njapi Oja ya”. ²⁰ Pε ra Isaías njuantho bi 'yotra hya bi man'Oja ngue εna: “Nu'u yø ja'i himmi hongui, gue'u bi dinyø mmui ha di badi te'o gui'u. Nu'u yø ja'i himmi änni te'o gui, gue'u da nthε'be'u”, bi 'yεn'Oja. ²¹ Pε nu'u yø judío, Oja bi 'yεna: “N'na pa ngu n'na pa di nzocä yø judío. Pε nuya p'uya, hingui nne da 'yøhna ra hya di xifi”.

11

¹ Xi ya, xi'Oja, ¿ua ya bi hεp'u'u yø judío ya 'mø? Hin'na, hingui hεp'u. Porque nugä drá judío, ma mboxitagä na ra Benjamín, nuna rá mbom'meto ra Abraham. ² Nu'u yø judío, ya ma m'met'o xa huan'na Oja'u ngue da gohi ngue yø basi. Janangue hingui hεp'u Oja ya yø judío. Dami bεmhmu te mmamp'u ja ra Maca Libro ngue ra Elías bi yapyø judío 'mø mi mat'Oja, bi 'yεna: ³ “Ague ma Oja'i, nu yø judío, ya bi hyo'u ni pøngahya. A nu'a ni altar hapu thanne'i yø ja'i, ya bi themhmi. Ya mahøngsegui dí 'bui ngue dí thanne'i ya. Pε xquet'a nne da

hyogyø ja'i", bi 'yenna Elías. ⁴ Mi da Oja p'uya, bi 'yembi: "Hin'na, hinga høn'atho'i guí thannegui. Sinoque 'bærpátho mi yoto mahuañi yø judío ngue thannegui, 'nē hinguí ndantyøhmü p'ua 'bæhra dahmu Baal ngue da danne", bi 'yēn'Oja. ⁵ Da guehra pa ja p'uya, xquet'a njarbutho ya, hinga gätho yø judío xa hyep'ua Oja. Sinoque 'bæ i'da ngue conná mate Oja bi gohi ngue yø thanñi Oja. ⁶ ¿Ua di ja tema nho bi 'yøtya yø ja'i bi huan'na Oja 'mø? Nu'a, hin'na'a. Sinoque ra matetho bi 'yøt Oja ngue bi huanñi. Nu'mø ngue di ja tema nho xta 'yøtyø ja'i, janangue bi huanñi, ya hingrá matetho bi 'yøt'Oja 'mø.

⁷ Guehna ra hya naya ngue nu'ua yø judío mi honi ha xti nhohyø ts'oqui, pe hinguí ngu'ua bi ðini ha di njojpa yø ts'oqui. Høndya te'o ya xpa huan'na Oja ngue bi ma mahojpi. A nu'ua mi'da yø judío, bi jorpabi yø n'yomfēni'ua ngue himbi ðinyø mmæi hanja ra hya. ⁸ I mmamp'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue hinda ðinyø mmæi yø ja'i'a ra hya da 'yøde. Nu'a te da nu, hinda ðinyø mmæi hanja ra hya. Da 'yøhyø hya da hma, pe hinda n'yo yø mmæi hanja'a ra hya da 'yøde. Ngu'a bá nja'ua yø pa xa thogui, da guehya mahøn'a njarbutho". ⁹ Ra David nguna ra hya bi ma ngue bi 'yēna: "Nup'ua ha di sännigo yø ja'i, di ena ngue ja mpähä, di ena ngue i nnu manho Oja te øt'e. Pe himma juani ngue di nnu manho Oja te øt'e. Sinoque di njapra castigo'a te øt'e. ¹⁰ Nu'a te da hyetyø ja'i, hinda ðinyø mmæi hanja. Janangue di m'mamman'ua hangü ra pa".

-----
¹¹ Xi ya 'mø, ¿ua xma ma da hyep'ua Oja yø judío ya 'mø? ¿Ua hinjam'mø da 'yēhra pa di nyanyø te mi'da yø judío ya 'mø? ahá, da 'yēhra pa di m'mahyø judío di nyanyø te. Majuani ngue nuya yø judío bi hyep'ua Oja, pe Oja bi 'yøt'e ngue nu'ua yø ja'i hingyø judío da gohi ngue yø ja'i Oja. Porque nnepe ngue nu'ua yø judío bi hyep'ua Oja, di seyabi ya yø ja'i ya. ¹² Nu'a i hyep'ua Oja yø judío, nuya yø ja'i hingyø judío, gue'a di ðinnbabi rá njapi Oja'a. Pe nu'mø bi zønna pa ngue 'nēhyø judío da 'yēc'ei ra Cristo,

nuna Oja mathoguitho di japi gätho yø ja'i 'bæ'a nximhäi.

¹³ A nuyá, i ja man'na ra hya di nne ga xihyø ja'i ngue hingyø judío. Nuya yø ja'i ya, bá penngagui Oja ngue ga xihra hoga 'da'yo hya. Pe nuna ra 'befi bi 'dacä Oja, di honnbabi yø ja'i ha di badi ngue di nnu mansugä na ra 'befi na. ¹⁴ Porque nu'ua ma mmijudiohe hinguí ec'ei ra Cristo ya, di nnegä ngue di seyabi ya yø ja'i bi nthēui ra Cristo, n'namhma ngue xquet'a 'nē'ua da 'yēc'ei'ua n'namhma di nyanyø te. ¹⁵ Mazihotho 'mø da 'yēhra pa ngue mahøndi njojpaui Oja yø judío nuya ya xi hyep'ua Oja. Conque Oja, bi 'yøt'e ngue nuya yø ja'i hingyø judío bi njojpaui. Pe nuyá, nu'mø di 'bätyø mmæi yø judío ngue da 'yēc'ei ra Cristo, entho ja di bēnnate yø ja'i ngue ya xi du.

¹⁶ Nuna ra Abraham, guehna rá mæditho ra judío na, 'nē ya o rá 'yē Oja. Xquet'a nu'ua yø judío ngue yø mbom'meto ya, xquet'a ya o rá 'yē Oja. Nuna ra Abraham, tengutho n'na ra daza na. Nu'ua yø judío ngue yø mbom'meto p'uya, tengutho yø 'yeza'ua. Pe o rá 'yē Oja gä rá do'yo ra za. ¹⁷ Guehna n'na ra za ngue ra hoga za na. Pe bi ma nts'aqui 'da yø 'yeza ra za. Guehya yø judío bi hyep'ua Oja ya. Nu'ahua ya, ngue hingyø judíohe, tengutho 'mø ngue yø 'yeza'ahua n'na ra za ngue ja dapo. Nup'ua bi ts'ajpabi yø 'yeza ra hoga za, ja bi ma nt'ets'i'ahua p'ua. A nuyá, ya ni n'yohua yø ja'i Oja ya. ¹⁸ Pe mahsä mi 'yēna ngue man'na tate xanho'ahua ngue'ua yø judío bi hyep'ua Oja. Dami bēmhmu ngue yø 'yeza i ja yø te ngue bi thēp'ua ja ra daza. Hingue masque ja ra te ra daza conná ngue'ua yø 'yeza.

¹⁹ ¿Ua guí ena ngue man'na tate xanho'ahua ngue'ua yø judío bi hyep'ua Oja, janangue bi ts'ajpa yø 'yē ra hoga za ngue ja bi ma nt'ets'ahua p'ua? Nu'a, hinda zä'a. ²⁰ Nuya yø judío mi nnøpa 'yeza ra hoga za, bi ma nts'aqui, bi thēp'ua p'uya ngue himbi ne bi 'yēc'ei ra Cristo. Pe nu'ahua ja dapo ra za mi nnøpa 'yeza'ahua. Nu'a ni nt'ēc'ei'ua bi nja, gue'a i ma nt'ets'i'ahua p'ua ja ra hoga za'a. Janangue nuyá, 'yo sä gadi 'yēxhu, dami mfähmu xanho. Nu'mø hinga mfähmu, ya da ma nthēqui'ahua mahøn'a.

21 Xi'mø ngue Oja bi hyep'ua yø judío ngue hĩmbĩ 'yɛc'ɛi rā Cristo, dā gue'ahua ya, nu'mø hĩngui 'yɛc'ɛihua rā Cristo, dā hyec'ahua p'ua. 22 Nuna Oja, ya guĩ nnuhua ngue nu'a rá mate i ja, mandønhotho te øt'e. Pɛ xquet'a dā japrā castigo yø ja'i øtrā ts'oqui. Porque bi japrā castigo'ua yø judío hĩmbĩ 'yɛc'ɛi. Go bi 'da'ahua rá mate ngue gá 'yɛc'ɛihua. Pɛ nu'mø guĩ hyehmua p'ua Oja, xquet'a di ja'ahua rā castigo. 23 A nuyá, nu'mø dā 'yɛhra pa ngue yø judío dā 'yɛc'ɛi Oja, i ja rá ts'edi Oja ngue mahønda 'yɛspua ja rā za bá saqui. 24 Porque man'na hĩngui hɛnni di t'ɛsra 'yɛza nu'a bá ts'ajpu ja rā hoga za, hĩnda gue'ahua ngue ja dapo rā za gambi thehua.

25 Ague ma zi cu'ahua, nuna rā hya hĩngui fadi hanja, dí nnegā ya ngue guĩ pahmua xanho hanja ya. Porque hĩndi nnegā ngue guĩ 'yɛnā ngue guĩ tatehua ngue yø judío. Majuanĩ ngue xangu yø judío hĩngui nne dā 'yɛc'ɛi rā Cristo. Pɛ dā 'yɛc'ɛi, ja gue'mø bi zønna pa ngue ya mandøngu dyø ja'i hĩngyø judío dā 'yɛc'ɛi rā Cristo. 26 Nu'mø ya bi nja'a p'uya, gātho'ua yø judío di 'bua rā pa'a, ya di nyani. I nt'ot'i p'ua ja rā Maca Libro rā hya ngue ɛnā: "Nuna rā Yante, guerp'ua Sión di m'mahna. Guehna di hojpa yø ts'oqui yø judío nā, nuya yø 'yamɛni p'ua bá fadi ba m'mahra Jacob. 27 Guehna rā cohi gā co'be nā ngue ya gā hojpa yø ts'oqui yø ja'i", ɛn'Oja.

28 Nu'ua yø judío ngue festho nā rā hoga 'da'yo hya, bi gohi ngue yø nsaiui Oja. Janangue i mɛnhna hya Oja p'ua ha 'buhyo ja'i hĩngyø judío. Pɛ madague'a, nuna Oja xquetho ngue di ma'ua yø judío. Porque nu'ua yø mboxita'ua gue'ua yø thanhni Oja'ua. 29 Nuna Oja, hĩnjam'mø ngue di cohra mmāi nā. Nu to gā bi zofo, hangū rā pa di madi 'nɛ di japi. 30 Nu'mø ma m'mɛt'o, xa mmɛstho te mi man'Oja'ua yø ja'i hĩngyø judío. Pɛ nuya ngue 'nɛhyø judío bi mɛstho te mman'Oja ya, janangue Oja bi unnā mate'ua yø ja'i hĩngyø judío ya. 31 Nuya yø judío bi mɛspatho te mman'Oja. Pɛ nuna Oja, ni netho ngue di unnā mate tengutho i unnā mate'ua yø ja'i hĩngyø judío. 32 Nuna Oja, ngūnā bi 'yøt'e, bi unna 'yu ngue gātho

yø ja'i bi mɛspatho te mma, para ngue dā zāp'ua 'da di untho rá mate gātho yø ja'i.

33 Hĩnjongui pøni ngue di padi xandønho hangū gangū rā nho i ja Oja. Hĩnjongui padi hangū gangū rá mfadi Oja i ja. Hĩnjongui padi hangū gangū rá n'yomfɛni i ja. Porque hĩnjongui pøni ngue di padi xandønho tengū ɛga 'yo Oja. 34 Hĩjonni ja'i di pøni ngue di tini xandønho hanja rá n'yomfɛni Oja, 'nɛ hĩjonni ja'i di t'ɛmbi ngue bi xānnbi te øt'e. 35 Nuna Oja, hĩngra mihi nā ngue dā 'yɛnyø ja'i ya mi ndupate Oja'a te bi unni. 36 Porque nu te gāma cosa di nnuhua ngue ja, Oja badi unni. Go bi hoc'a 'nɛ gā go rá mmɛti'a. A nuyá, hønse Oja i ja ngue dā t'ɛspi para zantho. Dā ngut'atho.

12

1 Ague ma zi cu'ahua, mathoguitho ngue bi 'dacju rá mate Oja. Janangue dí hagā rā ts'edi dí xi'ahua ngue guĩ unni mmāihua Oja, n'namhma ngue hangū rā pa guĩ 'yøthua te rá pāhā Oja. Guehna rā ndanne i ja ngue guĩ 'yørpahua Oja naya. 2 A nuyá, dami pāhni n'yomfɛnihua ya. 'Yo guĩ øthua tengutho øtyø ts'oc'ɛi ua ja rā ximhai. Dami 'yøt'e ngue dā gom'na'yo'a te ja ngue gdĩ n'yohua. Janangue dā zāp'ua guĩ pahmua xanho'a te rá pāhā Oja. Nuna te rā nho nne Oja ngue gdĩ n'yohua, dā gue'a guĩ 'yøthua'a.

3 Oja bi 'yøtra mate bi 'dacā rā ts'edi ngue gā xi'ahua te ja ngue guĩ 'yøthua. 'Yo to di nne man'na rā 'bɛfi xanhɛts'i ngue'a te rā 'bɛfi bi un'Oja. Sinoque dā hyacra güenda xanho te 'bɛ'a ma'bɛfi bi t'unni. 4 Ya guĩ nnuhua ngue rá do'yo rā ja'i, xangu yø xɛqui i ja ngue 'dama 'dan'yo i pɛfi. 5 Xquet'a njarbatho yø 'yɛc'ɛi ya. Madague'a xanguja, pɛ ɛntho n'na nc'ɛitho di jahua. Porque gātho ma n'yohua rā Cristo. Pɛ nuna rā 'bɛfi bi 'dacju Oja, 'dama 'dan'yo ma 'bɛfi nā.

6 Oja bi zānni tema 'bɛfi di tocabi n'na ngu n'naja. Ya gue'a rā 'bɛfi ja ngue gā øthua p'uya. I 'buhyo ja'i ngue bi t'unna 'bɛfi ngue drā pøngahya Oja. Pɛ nu'a te rā hya di bɛnnba Oja dā ma, hønt'a dā man'a. 7 I 'buhyo ja'i bi t'unna 'bɛfi ngue dā mǎxrā

mmic'eiui. Pɛ i jatho ngue co gátho rá mmái di 'yøtra 'báxte. I 'báhyø ja'i bi t'unná 'bɛfi ngue di nxännbate rá hya Oja. Pɛ i jatho ngue di nxännbate xanho. ⁸ I 'báhyø ja'i bi t'unná 'bɛfi ngue di hatra ts'edi yø mmj'yɛc'eiui. Pɛ di ja ndummái ngue da 'yøt'a te rá 'bɛfi pɛfi. I 'báhyø ja'i ngue bi t'unná 'bɛfi ngue co nu'a te pɛts'i, da máxyø mmic'eiui. Pɛ 'yo di ya yø mmái ngue'a te rá 'báxte da 'yørpá rá mmic'eiui. I 'báhyø ja'i ngue bi t'unná 'bɛfi ngue di m'met'o p'u di mpɛti yø 'yɛc'ei. Pɛ jatho ngue da gämfeni da 'yøt'e xanho'a te rá 'bɛfi pɛfi. I 'báhyø ja'i bi t'unná 'bɛfi ngue da mäts'i to ja te hɛmbi. Pɛ nu'a rá 'báxte da 'yørpabi rá mmic'eiui, co n'na rá páhátho di 'yøt'e.

⁹ Pɛ gue majuaní ngue ni mmái gdí mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ah. Dami hyɛhm p'u rá nts'o. Dami 'yøth ra nho. ¹⁰ I jatho ngue gui mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ah porque gátho gadi ncuh ngue rá Cristo. N'na ngu n'na'ah dami hyonnbi ha di hnu mansu mi'da ni cuh. ¹¹ 'Yo gui säyathoh, dami hyah ra ts'edi'a te ja ngue gui 'yøth. Co gátho ni mmái gdí 'yørpah rá 'bɛfi má Hmuh Jesucristo. ¹² Zant'a dami johyah ngue bi dinni mmaih hanja'a rá nho ja ngue di nja. Nu'mø gui säh ra n'u, dami seti xanho. 'Nɛ dami mat'Ojah hangü rá pa, 'yogui säyathoh. ¹³ Nu'u ni mmj'yɛc'eiuh 'mø ngue hin'y te da hyoni, dami fäxh. A nu'u yø 'yɛc'ei yap'u ni 'yɛhɛ, dami unhn ra ts'äya.

¹⁴ A nu'u yø ja'i s'ah, dami 'yäph Oja ngue di japi. 'Yo tema yanthi gui äph Oja ngue da thogui. ¹⁵ Nup'u ha di johya ni mmic'eiuh, xquet'a dami johyah. Nup'u zonni mmic'eiuh, xquet'a ja dami nzomhm p'u. ¹⁶ Gátho dami nnu manho n'na ngu n'na'ah. O gadi 'yɛxh. Dami 'yøt'e ngue 'da'igu'ah'u yø ja'i hinga njuani. 'Yo sä gui ɛnā ngue go jase ni mfadih.

¹⁷ 'Yo gadi cospabi'a te rá nts'o øt'a'i ni mmic'eiuh. Dami ja ndummaih ngue nu'a te xanho, da gue'a gui 'yøth'a. ¹⁸ Dami hyoni ha gdí n'amigoh gátho yø ja'i asta nup'u go da zä. Gui ja ndummái ngue 'yo gadi njunth. ¹⁹ Ague ma zi cu'ah, 'yo gadi

cots'i te t'øt'ah. Dami hyɛmhmah hma, nu'a Oja go di cots'a. Porque nt'ot'i p'u ja rá Maca Libro rá hya ngue ɛn'Oja: "Nugä, go ni 'yɛ ma xi ngue ga jagä rá castigo. Go ga jut'ä'a te øt'ah yø ja'i", ɛn'Oja. ²⁰ Xquet'a nt'ot'i rá hya ngue ɛn'Oja: "Nu'mø gá nu ni nsaiui ngue tu manthuhu, dami unna hmɛ da zi. Nu'mø gá nu ngue tũthe, dami unna dehe da zi. Nu'mø gui ørpabi ni nsaiui tengu na rá hya naya, ya da mɛsrä sä, porque da zo rá mmái'a te rá nts'o xa 'yøt'a'i". ²¹ Manma ndap'ah rá nts'o ngue gui 'yøt'e tengutho øt'a ni nsaih. Sinoque dami taph ra nts'o ngue gui 'yørpabi rá nho ni nsaih.

13

¹ Gátho yø ja'i 'bai, jatho ngue da 'yɛc'ei yø ts'ut'abi. Porque gátho yø ts'ut'abi, Oja bi zännbi ngue ja yø cargo. Hinjo'o rá ts'ut'abi ngue da zänse ngue di nja rá cargo. ² A nu rá ja'i fɛspatho te mmanā ts'ut'abi, nuna Oja bi 'yɛxra ts'ut'abi, go guehna fɛspabi rá hya na. Ya rá ts'oquisɛ rá ja'i p'u da japrā castigo rá ts'ut'abi. ³ Porque yø ts'ut'abi hinga 'bai ngue di pihyø ja'i nuya øtra nho. Sinoque guehya yø ja'i xants'o te øt'e i cot'i. Nu'mø gui nne ngue hinguí süh yø ts'ut'abi, dami 'yøth ra nho n'namhma ngue da hnu manho'ah. ⁴ Porque yø ts'ut'abi, rá 'bɛfi Oja ørpe para ngue da máxah. Pɛ nu'mø ngue xants'o te gui øth, ya gui süh rá ts'ut'abi p'uya. Ya säp'u há rá ts'edi rá ts'ut'abi ngue di ja'ah rá castigo. Porque rá 'bɛfi Oja ørpe ngue da japrā castigo yø ja'i xants'o te øt'e. ⁵ Janangue ja ts'editho ngue da t'ɛc'ei te di manda yø ts'ut'abi. Pɛ hindi 'yøtyø ja'i'a ngue da 'yɛc'ei rá ts'ut'abi ngue hontho di mpommi rá castigo, sinoque da 'yɛc'ei te mmanyø ts'ut'abi porque ni 'yup'u ngue da t'ɛc'ei te di manda yø ts'ut'abi.

⁶ Janangue dami juth ra njuthäi 'mø njai. Porque yø ts'ut'abi øtra 'bɛfi nuna bi un'Oja. ⁷ Nu to gá gui tũph, dami juth. Nu to ndupate rá njuthäi, da gutra njuthäi. Ogue ndupate rá cooperación, da gut'i. Dami nu mansuh te'o gátho ja yø cargo.

8 Nu'mø ngue guí ndupateha, 'yo di njarbutho, dami jutha. Nu'a ja ngue gui 'yøthha hangu ra pa, dami mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ahha. Porque nu ra ja'i di mahra mmic'eiui, ya ga 'yo tengutho ra hya mmamp'u ja ra ley ja ngue da n'yo yø ja'i. 9 A nuna ra hya di manda ra ley i ena: "Yo gra 'yots'om'mai. 'Yo gra hyote. 'Yo gra be. 'Yo to gui sannba ra fehni. 'Yo gui nnehha n'na ra cosa ngue ndan'yo to ra mmeti". Guehya yø hya ja ua di manda ra ley ya. 'Ne ja mi'da yø hya ngue di manda. Pe gätho ja di mpenhua yø hya mmamp'u ja ra ley ngue ena: "Dami mahni mmic'eiui tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i". 10 Porque ra ja'i di mahra mmic'eiui, ya hin tema nts'o ørpabi ra mmic'eiui. Janangue nu ra ja'i di mahra mmic'eiui, entho 'mø di padi xanho te mmamp'u ja ra ley, porque gue'a te mmamp'u ja ra ley ga 'yo. 11 Guehya yø hya jatho ngue gdi n'yohha ya. Ya gui nnuha, nu'mø ra pa damba ec'eiha ra hoga 'da'yo hya, madi 'betyø pa 'mø. Pe nuyá, n'na pa ngu n'na pa bá cuatyø pa ngue da ep'u ra Cristo ma Yantehha. Ya hingui ja ngue ga nsäyathoha ya. 12 Ya ni ma da gaxyø pa di m'mahmha ua ja ra ximhai, ya bá cuatyø pa ga m'mahmha p'u 'bu Oja. Janangue nuyá, dami hyehmha p'u ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhai. Gä gue'a te xanho gui 'yøthha. 'Yo di tap'ahha ra nts'o. 13 Ma gda 'yohu'a ra nho ni 'yup'u gda 'yohu. Hinga n'itihha. 'Ne hinga m'mahmha p'u ha 'bahyø minhni. Hinga n'yots'om'maiha. 'Ne hinga ndunhha. 'Ne hinga nseyaha. 14 Nu'a ma Hmuha Jesucristo, ga ra nho i n'yo'a, da ngut'atho gdi n'yohha ya. 'Yo sä gui emhha ngue i sätho gui 'yøthha ra nts'o ga 'yo yø ja'i. Nu'a, hin'na'a.

14

1 Nu ra 'yec'ei ngue tobe hingui tini xanho ra mmui hanja'a ra hya ec'ei, nup'u ha gadi mpetihha dami unhnha ra ts'äya. 'Yo gui nne ngue gui njun'ma hyathoha. 2 Porque 'bu i'da yø 'yec'ei ngue tini xanho p'u ja yø mmui ngue sä da zi gätho'a te ts'i. Pe 'bu hmi'da yø 'yec'ei p'uya, ngue hingui tini xanho p'u ja yø mmui hanja'a ra hya ec'ei.

I ena ngue ra ts'oqui da 'yøt'e ngue da zi ra ngø, janangue ena ngue høndyø cosa ngue hingra ngø sä da zi. 3 A nuyá, nu ra 'yec'ei ngue si gätho'a te si yø ja'i, 'yo di embi ngue hingui ho te øtra 'yec'ei nu'a hajtho yø cosa si. Xi mmangu ra 'yec'ei nu'a hajtho yø cosa si, 'yo di embi ngue hingui ho te øtra 'yec'ei nu'a si gätho'a tengue ts'i. Porque ya ra 'yec'ei, ya o rá 'ye Oja. 4 Nu ra mefi n'nan'yo to di mpemhi, çteni 'be'a gui ena go gui japi ngue gui 'yembi hinga gue'a te øt'e? Nu'a rá hmu ra mefi, go da man'a ngue'mø xanho te øtra mefi oque hin'na. Pe nu ra ja'i ngue ra 'yec'ei da gommanho, porque nu'a rá Hmu jase rá ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue da gommanho.

5 I 'bu i'da yø 'yec'ei ya, embi ngue ja dra pa Tate xandaxqui ngue mi'da yø pa. Ximmi 'bu hmi'da p'uya, embi ngue gätho yø pa, ga 'da'igutho. Janangue nuyá, n'na ngu n'na yø 'yec'ei, nu te ra hya timp'u ja rá n'yomfeni ngue embi xanho, da 'yøt'a te ra hya tini. 6 Nu ra 'yec'ei ngue ja n'na ra pa supi, ga nzup'a ra pa'a ngue nnu mansu Oja. A nu ra 'yec'ei ngue hingui supra pa supra mmi'yec'eiui, hingui supra ra pa'a porque nu te øt'e, gue'a ga nnu mansu Oja'a. A nu ra 'yec'ei ngue si gätho'u yø cosa i ts'i, i si, porque di ja mamadi Oja ngue'a te ga si. A nu ra 'yec'ei ena ngue i ja 'da yø cosa ngue hingui nnep'a Oja ngue da zi, ya hingui si, porque gue'a ga nnu mansu Oja'a te øt'e. 'Ne xquet'a di ja mamadi Oja ngue te si.

7 Hinjo'o ngue to da zänc te da n'yo, porque gäthogaha dí ohu rá 'ye ma Hmuha Jesucristo. Nu'mø dí teha, dí ohu rá 'ye. Nu'mø dá tuhha, dí ohu rá 'ye. 8 Janangue nuyá, mente dí 'bahmha, ya gda 'bahmha'a ngue ga ørpaha rá pähä ma Hmuha Jesucristo. Nu'mø ja ngue ga tuhha, gue'a ma Hmuha sänni ngue ga tuhha. Janangue nuyá, gue'mø dí teha, oque xtá tuhha, gue'a ra Hmu dí ohu rá 'ye. 9 Ra Cristo bi du 'ne mahombi m'mui para ngue da gohi ngue gue'a ma Hmuha'a. Ngu'mø dí teha, ngu'mø xtá tuhha, gue'a ma Hmuha'a.

10 Nu'a ngue ra ja'itho, hingui sä ngue da hyaspa ra güenda te ga 'yo rá cu. Hingui sä ngue sä da 'yembi hingui ho te ga 'yo rá

cu. Porque bá ep'ua ra pa ngue gäthogahua ga sömhmu p'ua ja rá hmi rá dá ra Cristo. Nuná p'uya, go dá hyascahua ra güenda na. ¹¹ Porque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: “Nu te dí mmangä, majuaní ngue dí nja'a, enna Oja i 'bui. Nugä dí xi'ahu ngue gätho yø ja'i dí ndantyøhmü p'ua ha ga m'mucä. Gätho yø ja'i p'uya dá ma ngue guecä drá Ojagä”, enna hya. ¹² Janangue nu'a ra ora'a p'uya, n'na ngu n'najua ga dapsēhua ra güenda Oja te xtá n'yohua.

¹³ Ya hingui sä ngue ga haspahua ra güenda mā mmi'yec'ēihua ngue ga empha hingui ho te ga 'yo. A nuyá, ma ga ja ndummui ngue hingo mā ts'oquihua p'ua dá 'yøtra ts'oqui mā cūhua. ¹⁴ A nuyá, ngue ya dí ec'ēihua ra Hmu Jesucristo, nu tengue dí sihua, ya dí pahmua njuani ngue hin tema cosa di ja ngue ga emhmu ngue ra ts'oqui dí øthua 'mø dá sihua. Pe nu ra 'yec'ēi ena ngue ra ts'oqui bi 'yør'mø bi zi'a te dí sihua, ya ra ts'oqui bi 'yøt'e, porque bi zi 'ne embi ngue hingui ho. ¹⁵ Janangue nu'mø majuaní ngue gadi mahni cu, 'yo guí sihua n'na ra cosa nu'a di ts'onnbabi rá mmui ni cu. Ra Cristo ya bi du ngue bi yāni. 'Yo gni 'yøthua ngue gui ts'onnbahua rá n'yomfeni, ngue høntho go guí nne guí sihua n'na ra cosa xancuhi. ¹⁶ Madague'a guí pahmua njuani ngue xanho te guí øthua, pe 'yo gni 'yøthua ngue dá 'yembyø ja'i ngue ra ts'oqui guí øthua. ¹⁷ Porque nuyá, ngue gue'a Oja dí ørpahua rá pähä, ya hingui ja ts'edi ngue ga sihua'a te gä dadi ho ga sihua. A nu'a ja ts'editho ngue ga øthua, gue'a ngue ga hahma mmui ga n'yohua xanho, 'ne ja ts'edi ngue ga nhojpahua te'o dadi nsahmu, ma ga johyahua ngue ya dí n'yohua ra Espiritu Santo. ¹⁸ Porque nu ra 'yec'ēi ngue ørpabi rá pähä ra Cristo, guehya yø hya dá mmangä nnepe ngue dá n'yo ra ja'i. 'Ne nuna Oja i nnu manho te ga 'yo ra ja'i, dá guehyø ja'i p'uya xquet'a dá nu manho.

¹⁹ Ma ga homhmu ra hya ngue hinga njun'mahyahua. N'na ngu n'najua, ma ga honnbahua ha di zacyø nt'ec'ēi mā mmi'yec'ēihua. ²⁰ 'Yo gadi ts'onnbahua rá 'befi Oja ngue co nu'a te guí sihua. Majuaní ngue gätho'a te i ts'i, gä xanho ngue dá

ts'i. Pe nu'mø 'bap'ua ha dí 'buhmu n'na ra 'yec'ēi nu'a ena ngue ra ts'oqui dá 'yør'mø dá zi'a te dí sihua, man'na xanho ngue hinga sihua'a te ena ngue di 'yøtra ts'oqui 'mø dá zi. ²¹ Man'na xanho ngue hinga sahua ra ngø, ni xingra vino ga sihua, hinga nne ngue ga øthua'a tengue di 'yøtra ts'oqui mā cūhua. Hinga øthua'a yø hya di ts'onnbabi rá nt'ec'ēi i ja. ²² 'Yo guí nne ngue nu te guí sihua, gue'a gdi njunt'ui ni cūhua'a. Ya guí ec'ēihua ngue gä xanho'a te guí sihua, dá gue Oja p'uya, ya padi te guí øthua. A nuyá, ra mmēnthi bi nthēui ra 'yec'ēi nu'a padi xanho p'ua ja rá mmui ngue xanho te øt'e, 'ne hingui enna n'yomfeni ngue ra ts'oqui øt'e ngue te ga 'yo. ²³ Pe nu ra 'yec'ēi ngue si n'na ra cosa nu'a embi ngue hingui ho, nu'mø bi zi, ya ra ts'oqui bi 'yøt'e. Porque hingrá mmui ga nzi'a te si. Nu ra ja'i dá 'yøt'a te embrá mmui ngue hingui ho dá 'yøt'e, nu'mø bi 'yøt'e, ya ra ts'oqui øt'e.

15

¹ A nuja, ngue ya tini xanho mā n'yomfenihua'a te ja ngue gdá 'yohua, i jatho ngue ga serpahua mā mmi'yec'ēihua nu'ua hingui tini xanho p'ua ja yø n'yomfeni te ja ngue di n'yo. Hinga honsehua ra nho ngue di tocagahua, sinoque ga honnbahua ra nho mi'da yø ja'i. ² N'na ngu n'najua, jatho ngue ga øthua'a te nnu manho mā mmi'yec'ēihua. Nu'a te dí pahmua ngue dá 'yørpabi rá nho mi'da yø ja'i, gue'a ga øthua'a, para ngue dá hya ra ts'edi yø nt'ec'ēi. ³ Porque ra Cristo himbi hyonse ra nho di tocabi. Ya mmanna Maca Libro te ra hya bi xi Oja, ngue bi 'yēmbi: “Nu'ua yø ja'i sa'i, xquet'a 'nequi bi zēqui”, bi 'yēmbi. ⁴ Nu te gāma hya nt'ot'i ra Maca Libro, bi ma nt'ot'i para ngue ga xahmu 'ne ga pahmua hanja'a ra hya i mma. Nuná ra hya mmanna Maca Libro, 'ne timma mmuihua hanja, di hatra ts'edi mā mmuihua ngue ga seti te dí thohmu. Porque dí pahmua ngue di nja'a te ra hya nt'ot'i. ⁵ Nuná Oja di hatra ts'edi mā mmuihua ngue ga seti te gä ra n'ua ja ngue ga thohmu. Dí nnegä ngue Oja dá 'yøt'e ngue n'na ngu n'na'ahua, dá zä guí n'yohua tengutho i n'yo ra Jesucristo. 'Ne dá 'yøt'e ngue xøgue dá

'da'igu ni n'yomfenih. ⁶ Janangue da zäp'u ngue xøgue n'na hyatho gui 'yεspah na Oja rä Papá ma Hmuh Jesucristo.

-----
⁷ Gue'a di t'εspabi Oja'a, ngue gui 'yøt'e ngue gui n'amigoh n'na ngu n'na. Nguna ja ngue gui 'yøth porque ra Cristo bi 'yøt'e ngue dá n'amigoh'a. ⁸ Ya gui nnuh ngue ra Cristo bi 'yεhε ngue di japyø judío. Nu'a te ra hya bi ma mayat'ibi' ma mboxitah 'mø manjam'mø, gue'a bi 'yεhε bi 'yøt'a. Ja di nequi p'uya ngue Oja hñdi pumbeni'a te ra hya xa yat'i ngue di nja. ⁹ Co 'nεhyø ja'i hñgyø judío bi 'yεhra Cristo ngue bi japi n'namhma ngue 'nε'u di ja mammadi Oja ngue ya bi dinnabi rá mate. I nt'ot'i ra Maça Libro te ra hya bi xihrá Papá ra Cristo ngue bi 'yεmbi: "Nup'u ha 'bahyø ja'i hñgyø judío, ga ets'a'i. 'Nε ga t'ut'a'i yø alabansa n'namhma di bahyø ja'i ngue gui tate", bi 'yεmbi. ¹⁰ I mmanna hya nt'ot'i ra Maça Libro ngue εna: "Nu'u yø ja'i hñgyø judío, 'da di johyathoui'u yø judío ngue yø thanhñi Oja". ¹¹ Man'na parte ra Maça Libro i nt'ot'i ra hya ngue εna: "Gätho yø ja'i hñgyø judío, dami 'yεspah Oja. Hønnbu bi zä 'bahyø ja'i, ga da 'yεspabi Oja". ¹² Ra pøngahya Isaiás bi 'yεna: "Di m'm'u'a n'na rá mbom'meto ra Isai. Nuná, guehna da bñni ngue hønnbu bi zä di manda yø ja'i ngue hñgyø judío. 'Nε nuya yø ja'i ya, guehya da 'yεc'ei ya ngue gue'a yø Yante'a".

¹³ Da ne Oja ngue ga ra johya di nja'ah, 'nε da 'yøt'e ngue da hyu ni mmui ngue ya gui εc'ei. 'Nε da 'yøt'e ngue ra Espiritu Santo da xoc'a ni mmuih ngue man'na gdi pahm ngue nu'a te ra nho gui tømhm di nja, majuanì ngue di nja.

-----
¹⁴ Ague ma zi cu'ah, dí haxä njuani ya ngue gui padì xanho ndana ra nho ja ngue gdi n'yoh ya. Ya bi dinnì mmuih xanho hanja na ra hya na. A nuyá, ya sä ngue n'na ngu n'na'ah gui opan'yu ni cuh hanja ra hya ya. ¹⁵ Pε nugä njuantho dá xi'ah hanja ya yø hya dá cuatä ra sacua ja ua. Høntho dadi bεn'nah hanja ra hya, n'namhma ngue hñgui pumbeni'h. Nugä dadi ha'ah ra ts'edi, porque gue'a ma 'befi bi 'dacä Oja'a ngue ga ha'ah ra ts'edi. ¹⁶ Nuná Oja

bi 'dacä ma 'befi ngue ga mmambra hya ra Jesucristo p'u ha 'bahyø ja'i hñgyø judío. Di mmambra hoga 'da'yo hya Oja n'namhma ngue nu'u yø ja'i hñgyø judío ga dápä Oja tengutho 'mø ngue ra 'bøt'e t'ørpabi Oja. Nuná Oja p'uya, da nu manho yø 'yεc'ei, porque ra Espiritu Santo ya xa 'yøt'e ngue ya yø ja'i Oja.

¹⁷ Dadi ja mammadigä ra Jesucristo ngue ya bi bønnmanho na rá 'befi Oja dí ørpe. ¹⁸ Hñte man'na mahya dí nne ga mma, høntho dí nne ga xi'ah te bi 'yørcagui ra Jesucristo. Nuná ra hya dá xicä yø ja'i hñgyø judío, ra Jesucristo bi 'yøt'e ngue yø ja'i bi 'yεc'ei bi rá hya Oja. Go bi 'dacrä ts'edi ngue dá mangä na ra hya na. 'Nε bi 'dacrä ts'edi te dí øt'e. ¹⁹ Conná ts'edi ra Espiritu Santo bi nja yø milagro. Janangue nuyá, ya dá täti dá mangä ra hoga 'da'yo hya ya, ngue ra Jesucristo gue'a ra Yante'a. Bá fadi asta Jerusalén ngue dá mangä ra hya ndap'u bi zä. Dani mpagä asta ra häi Ilirico ngue dá mangä ra hya. ²⁰ A nugä, nup'u hapu hñjam'mø xa 'yøtyø ja'i rá thuh ra Cristo, ja dá ja ndummäi dá mangä p'u ra hoga 'da'yo hya. Porque nup'u ya fahra hya, ngue n'nan'yo to xa mpefi, hñdá ne ngue ja hønga mmangä p'u ra hya. ²¹ Dí øt'e tengutho ra hya manna Maça Libro ngue εna: "Nu'u yø ja'i hñjam'mø xa 'yøde hanja rá hya Oja, pε da ma ma'øte ra hya ya. Nu yø ja'i ma da n'na ndi di sifi hanja rá hya Oja, pεgue nuya da sifi hanja ra hya ya".

-----
²² Janangue njap'u ngue hñga mbongui ga mmagä p'u gui 'bøhm ga ma nu'ah. Madague'a xangu yø nnidi dí sanni ga mmap'u, pε hñgui sä. ²³ Pε nuyá, ya da zä ga mmagä p'uya, porque ya dá täti dá mangä ra hya yø xequi rá njaua ya. Pε ya xa mma yø jeya dí sanni ga mmagä p'u gui 'bøhm ngue ga ma nu'ah. ²⁴ Nu'mø dá magä p'u ja ra häi España, nup'u gui 'bøhm ganì nthocä p'u ngue ga nzenguah. Porque ja gampähä ngue ga nnuh. M'mefa p'uya ga n'yεhm. ²⁵ Pε nuyá, dí nne 'be ga mmagä Jerusalén. Ga ma dägä ra mnyu, nuná bi ma mapeti ngue di t'unyø 'yεc'ei nu'u hyoya. ²⁶ Porque

nu'u yø 'yɛc'ɛi 'bʌp'u ja rā häi Macedo-
nia conyø 'yɛc'ɛi 'bʌp'u ja rā häi Acaya,
gä bi pɛtra mɛnyu dā mɛnhni ngue di
t'unyø 'yɛc'ɛi ngue hyoya p'u Jerusalén.
27 Nuyya yø 'yɛc'ɛi hingyø judío i ja mpähä
ngue dā 'yørpabi rā 'bäxte ya yø judío
ngue yø mmi'yɛc'ɛiui. Ní 'yup'u ngue dā
mäts'i, porque yø ja'i hingyø judío bi ma
mathoquibi rā hoga 'da'yo hya mi ɛc'ɛi ya
yø judío. Janangue nuyá, nuyya yø judío bi
thocra hya mi ɛc'ɛi ngue bi xihra hya yø ja'i
hingyø judío. A nuyya yø ja'i hingyø judío
bi sihra hya ya, 'nɛ ja te pets'i, nu'a gui
ja mammadi ya to bi xihra hya, i fäts'i to
hyoya. 28 Pɛ nuyá, høntho ga ma dägä nā rā
mɛnyu bi ma mapɛti, 'bexque'a ga mmagä
España p'uya. 'Nɛ di nne ganì thocä p'u
guí 'bʌhmɛ ngue gā nzɛnguahu. 29 Nu'mø
dá sɔngä p'u guí 'bʌhmɛ, nuna te rā hya
gā xi'ahɛ, dí haxā njuani ngue rā Cristo
mathoguitho di jajpahɛ.

30 Ague mā zi cu'ahɛ, ngue ya guí ɛc'ɛi mā
Hmuɛ Jesucristo, rā Espiritu Santo i øt'e
ngue gadi macjɛ. Janangue nuyá, dí äcä rā
mate ya ngue guí fäxɛahɛ, guí mmarcāhɛ
Oja ngue Oja dā mäxcagui. 31 Dami 'yāphɛ
Oja ngue nup'u ja rā häi Judea, Oja dā
yangä p'u 'bʌhyø ja'i hingyø 'yɛc'ɛi. 'Nɛ
dami 'yāphɛ Oja ngue nuna rā mɛnyu
gā haspä'u yø 'yɛc'ɛi 'bʌp'u ja rā hñini
Jerusalén, dā ne dā hyani. 32 Dā ne Oja ngue
ngu'a di nja. Janangue nu'mø dá sɔngä p'u
guí 'bʌhmɛ, gā johya. Porque ya dā zäp'u gā
nsäyats'u. 33 Oja dā hyut'a ni mmāihɛ, 'nɛ di
japi gätho'ahɛ. Dā ngut'atho.

16

1 Nuna n'na mā cuhɛ ngue rā xisu ni
hɛ ngue rā Febe, dami pahmɛ te'o nā.
Nuná, guehna di mpɛp'u ja rā nija jap'u
ja rā hñini Cencrea nā. 2 Nuná, rā 'yɛc'ɛi
xanho nā, dami unhnɛ rā ts'äya 'mø bi
map'u. Porque ní 'yup'u ngue ngu'a dā
'yøtyø 'yɛc'ɛi. Nuna rā Febe, nu'mø temä
hya dā hyɛmbɛ guí 'bʌhmɛ, dami fäxhɛ.
Porque nuná, xangu rā 'bäxte xā 'yørpabi yø
ja'i 'bäcua, dā gueque 'nɛqui fäxcagui 'mø te
dí honi.

3 Dami zɛnguagahɛ ts'up'u rā Priscila co
'nɛhra Aquila nuna rá damme rā Priscila.
Nuyá, guehya mā mmimɛfihe ngue dí
ørpahɛ rá 'bɛfi rā Jesucristo. 4 Nu'mø
mi zɛcä yø ja'i, nuyya guehya bi 'yɛnyø
te ya ngue bi yangui. Janangue dadi
ja mammadigä ya yø ja'i ya. 'Nɛ hinga
høngthogui dadi ja mammadi ngue'a te
øt'e, sinoque 'nɛhyø 'yɛc'ɛi hingyø judío
di ja mammadi ngue bi yangui. 5 'Nɛ
dami zɛnguagahɛ ts'up'u gätho yø 'yɛc'ɛi di
mpɛti p'u ja rá ngu rā Aquila. Co 'nɛ'a
mā ndø'amigo rā Epeneto, dami zɛnguagui
ts'up'u. Nuná, guehna rá madi bi 'yɛc'ɛi rā
Cristo p'u ja rā häi Acaya nā. 6 Co 'nɛhra
Maya, dami zɛnguagui ts'up'u. Nuná,
guehna mathoguitho xangu rā 'bɛfi xā
'yørbɛ ha guí 'bʌhmɛ nā. 7 Dā guehya mā
mmɛnguhe rā Andrónico co 'nɛhra Junias
dami zɛnguaguits'u p'uya. Guehya 'dap'u
dá 'nɔfädigähe ya. Xquet'a dami pahmi
xanho ngue 'nɛhya yø representante rā
Cristo ya. 'Nɛ guehya m'met'o bi 'yɛc'ɛi rā
Cristo ya ngue nugä.

8 Nuna rā Amplias mā ndø'amigo ngue
ɛc'ɛi rā Hmu Jesús, dami zɛnguagui ts'up'u
nā. 9 Dami zɛnguagui ts'up'u rā Urbano,
guehna mā mmimɛfihe nā ngue dí ørpahɛ
rā 'bɛfi rā Jesucristo. Co 'nɛhna mā amigo
rā Estaquis dami zɛnguagui ts'up'u. 10 Dami
zɛnguagui ts'up'u nā rā Apeles. Nuná,
xandøngu rā n'u bi zä 'mø mi 'yɛc'ɛi rā
Cristo. Dā gue'u yø ja'i ɛc'ɛi rā Cristo p'u ja rá
ngu rā Aristóbulo, dami zɛnguagui ts'up'u.
11 Nuna mā mmɛngu'be rā Herodión, dami
zɛnguagui ts'up'u. Co 'nɛ'u yø ja'i 'bʌp'u ja
rá ngu rā Narciso ngue ya ɛc'ɛi rā Cristo,
xquet'a dami zɛnguagui ts'up'u.

12 A nuyya mā cuhɛ ngue yø xisu, nuna
n'na ni hɛ ngue rā Trifena, nuna man'na ni
hɛ ngue rā Trifosa, dami zɛnguagui ts'up'u.
Nuyya yo nc'ɛi ya, ɛmmei di mpɛfi xandønho,
ngue ørpabi rá 'bɛfi rā Hmu Jesús. Co 'nɛhna
man'na mā cu ngue rā xisu ni hɛ ngue
rā Pérsida, dami zɛnguagui ts'up'u. 'Nɛhna
xquet'a ɛmmei di mpɛfi xanho ngue ørpabi
rá 'bɛfi rā Hmu Jesús. 13 Dami zɛnguagui
ts'up'u rā Rufo. Nuná, ya fadi xanho ngue
ɛc'ɛi xanho rā Hmu Jesús. Co 'nɛ'a rá
mamá rā Rufo, dami zɛnguagui ts'up'u.

Nuna ra xisu na, 'nequi xøgue entho ma mamägä na. ¹⁴ Damj zenguagui ts'up'u ya yø ja'i ga xi'ahü ya: guehna ra Asíncrito, ra Flegonte, ra Hermas, ra Patrobas, ra Hermes, co gätho'u mi'da ma cühü 'bap'u ha 'bühya p'uya, damj zenguagui ts'up'u. ¹⁵ Damj zenguagui ts'up'u ra Filólogo, conna Julia, conna Nereo, co 'ne'a rá nju, conna Olimpas, co gätho'u mi'da ma cühü 'bap'u ha 'bühü ya, damj zenguagui ts'up'u.

¹⁶ Co n'na ra respeto damj nzengua n'na ngu n'na'ahü. Gätho ya yø ja'i 'bui ndap'u bi zä ngue ya xa 'yéc'ei ra Cristo, gä di zengua'ahü.

¹⁷ Ague ma zi cu'ahü, nugä dí xi'ahü ngue damj mfähmü xandønho. Porque 'bui i'da ngue hønðra sui nne. I 'uenyø ja'i, astä di ts'onna hya. Nuya yø ja'i ya, guehya hingui nnu manho ra hya bi sän'nahü. O gadi nsixhü ya to øtra sui. ¹⁸ Porque nuya yø n'yohü ya, hinga gue'a rá 'befi ra Hmu Jesucristo ørpabi, s n que gue'a te nnepsäbi yø mmüi da n'yo, gue'a øt'a. 'Ne di hoc'a te ra hya xihyø ja'i nu'u hingui henni ga thät'i. ¹⁹ Nu hangu yø 'yéc'ei i 'bui, gä padi xanho ngue ya gui éc'ei ra hoga 'da'yo hya. Janangue nugä, nu te gä 'yøthü, janjuani dadi johya. A nuyá, dí nne ga xi'ahü ngue damj pahmü xanho ha gdí 'yøthü ra nho. A nu'a ra nts'o, 'yogui 'yøthü'a. ²⁰ Nuna Oja da zä da 'yøt'e ngue da thohra sui, ya hingui njunthü. A nu'a ra zithü nne da 'uenyø ja'i p'uya, Oja da 'yøt'e ngue da ma häi rá hya'a. Dí nnegä ya ngue di jap'ahü ma Hmuü Jesucristo.

²¹ Nuna ma mmimεfigä'be ra Timoteo di zengua'ahü. 'Ne di zengua'ahü ya hyu ma mmenguhe 'bücua, ra Lucio, ra Jasón 'nehra Sosípater.

²² A nugä drá Tersio, dadi cuatä ua ja ra sæcua na te ra hya mmanna Pablo, xquet'a 'nécä dadi zengua'ahü conná guehra Jesucristo.

²³ 'Nehna ma cühü ra Gayo di zengua'ahü. Go rá mmeti ra ngu hapü dí säyagä na. 'Ne xquet'a di hmi na rá ngu ngue ja di mpeti ua yø 'yéc'ei 'bücua. Xquet'a di zengua'ahü na ra Erasto, nuna ja rá 'befi ngue ra tesoroero

ua ja ra hnini. Nuna ma cühü ni hu ngue ra Cuarto, xquet'a di zengua'ahü.

²⁴ Nuna ma Hmuü Jesucristo, dí nne ngue di japi gätho'ahü. Da ngut'atho.

²⁵ A nuyá, ma ga ja mammadihü Oja ya. Nuná, guehna da 'yøt'e ngue da zä di ndü ni nt'éc'ei i ja na. Nguna ra hya n'youi ra hoga 'da'yo hya dá øt'ahü 'mø ma xi'ahü hanja ra Jesucristo. Nuna ra hya na, ya mandø njam'møtho hingui fadi hanja. ²⁶ Pe nuyá, ya bi fadi hanja ya. Porque guehya yø hya bi 'yotyø pøngahya Oja ya. 'Ne nuna Oja i 'bui para zantho, guehna di 'bepyø ja'i ngue di 'yonna hya naya, i nnepe ngue ndap'u bi zä da 'yéc'ei yø ja'i na ra hya na 'ne da 'yotyø ja'i'a te ra hya ma 'bepi da 'yøt'e.

²⁷ A nuna Oja, hønse na i ja rá mfadi. 'Ne conná guehra Jesucristo i t'espabi Oja para zantho. Da ngut'atho.

1 Corintios

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'ei Corinto.

1 Nugä drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegä rá Jesucristo. Co 'nehna mā zi cūhā rá Sóstenes 'bucua, 2 dadi zεnguagä 'be'u to gätho ya o rá 'ye Oja, rá mm̄p'u ja rá hnini Corinto. Ya yø ja'i'ahā Oja ngue guí εc'ei hā rá Jesucristo. Bi zon'nahā Oja ngue guí hεmhmā p'u rá nts'o. Porque gue'a i ts'ofō gätho yø ja'i εc'ei rá Jesucristo'a ngue dā hεp'u rá nts'o. Ngujū, ngu mī'da yø ja'i, gue'a rá Jesucristo gā øt'e ngue mā Hmūhā. 3 Dī nnegä 'be ya ngue nūnā Oja mā Papāhā co 'nehna mā Hmūhā Jesucristo di jap'ahā 'nε dā hyūt'a nī mm̄ihā.

4 Nugä njandyatho dadi ja māmādī Oja connā ngue'ahā. Porque xandøngu rá njapī Oja bi unni te'o gätho ya guí n'yohā rá Jesucristo. 5 A nuyá, ngue ya guí n'yohā rá Jesucristo ya, εmmēi di jap'ahā Oja. Porque xoc'a nī mm̄ihā Oja, ngue guí pahmā xanho hanja rá hyā. 'Nε øt'e ngue guí padī ha gdi japrā hyā guí xihmā yø ja'i. 6 A nuyá, nū te rá hyā dá xi'ahā ngue di nja'mø gā 'yεc'ei hā rá Cristo, gue'a rá hyā bi njap'u guí 'būhmā'a ya. 7 Janangue nuyá, mēnte rá pa guí tōmhmā ngue dā εp'u mā Hmūhā Jesucristo, ya hīnte gādī 'bēhmā'a rá njapī Oja di unī. 8 Di hā'ahā rá ts'edi Oja ngue guí ndāhā xandønho astā guerp'u rá nzεgui. Porque nnepe ngue hīn temā hyā dā dīn'nahā 'mø rá pa dā εp'u mā Hmūhā Jesucristo. 9 Nūnā mā Hmūhā Jesucristo, rá Ts'ant'u Oja. Bi zongahā Oja ngue 'dap'u gā n'yohā nā. Nū'a rá hyā di yarcāhā Oja ngue dī nja, gue'a dī nja'a.

10 Ague mā zi cū'ahā, gue'a mā Hmūhā Jesucristo di 'dacā rá ts'edi ngue dī xi'ahā nā rá hyā ja ua. Dī xi'ahā ngue hīngā 'da'a n'nannī dī n'yo nī hyāhā, sinoque 'dap'u dī n'yo nī hyāhā. I jatho ngue dā 'da'igu nī n'yomfēnīhā, dā 'da'igu guí 'yøthā. 11 Dī

xi'ahā nā rá hyā nā mā zi cū'ahā, porque nū'u yø mēni rá Cloé bi xiqui ngue gādī njunthā. 12 Porque hīngā n'na hyātho guí mmāmhmā. I 'bū i'da nī n'yohā ngue εnā: “Nugä dí tēnnā rá hyā mmānā Pablo”. Mī'da p'uya εnā: “Nugä dí tēnnā rá hyā mmānā Apolos”. Mī'da p'uya εnā: “Nugä dí tēnnā rá hyā mmānā Bedu”. Mī'da p'uya εnā: “Nugä dí tēnnā rá hyā mmānā Cristo”. 13 A nuyá, xi'a rá Cristo, ¿ua 'buti'da yø 'yεc'ei ngue n'youi'a? A nugä drá Pablo, ¿ua guí εmhmā ngue bi ma mā cuatigā rá pont'i connā ngue'ahā? ¿Uague gā nxixyā 'da'ahā ngue guí tēngahā?

14 Nugä dadi ja māmādī Oja ngue hīnjon dá xixyā'ahā, hīndā hōndrā Crispo 'nehra Gayo dá xixyabi. 15 Janangue hīngūi sā guí 'yεmhmā ngue dá xixyabi yø ja'i para ngue dā dēngūi. 16 Bi zo mā mm̄i ya ngue rá Estéfanos co nē'u 'būp'u ja rá ngu'a, xquet'a dá xixyabi. Hīndī padī ngue'mø 'bū hmi'da yø ja'i dá xixyabi, oque hīn'nā. 17 Pε rá Cristo hīmbi mēngūi ngue gā xixyabi yø ja'i. Sinoque bi mēngūi ngue rá hoga 'da'yo hyā gā xihyø ja'i. Nugä hīndī mmāngā yø hyā māhotho gā nt'øde ngue hōntho gā nnepe dā 'yεc'ei guí yø ja'i te dī mma. Sinoque hōnt'a ja ts'edi gā mma ngue bi dū p'u ja rá pont'i rá Cristo, gue'a dī mman'a.

18 Nūnā rá hoga 'da'yo hyā nā, i hma ngue bi dū p'u ja rá pont'i rá Cristo ngue bi yanjū. A nū yø ja'i ngue dī m'mēdi, εmbi ngue hīnte dī muui nā rá hyā nā. Pε nujū ngue dī nyamma tehā, n'youi rá ts'edi Oja nā rá hyā nā. 19 I mmāmp'u ja rá Macā Libro rá hyā te bi man'Oja ngue εnā: “Nū'u yø ja'i εnā ngue ja xangu yø mfadi, nugä gā udi ngue hīnte dī muui yø hyā padī. Nū rá ja'i dā 'yεnā ngue rá bamhya, dī nεqui ngue hīnte dī muui rá hyā padī”, εn'Oja. 20 Nūua ja rá ximhāi, i 'būhyø ja'i εnā ngue ja yø mfadi. I 'būhyø ja'i εnā ngue yø xānnbate. I 'būhyø ja'i εnā ngue yø mbadi xandønho, i padī te gā ja nximhāi. Pε nūnā Oja i εmbi ngue hīnte dī muui yø mfadi ya yø ja'i ya.

21 Nūnā Oja majuanī ngue jase rá mfadi. Bi zānnī ngue nū'a te yø mfadi yø ja'i 'bucua ja rá ximhāi, hīngā gue'a ja ngue dī fadi te'o

Oja'a. Nuna Oja bi zänni ngue nu'u yø ja'i da 'yεc'ei ra hoga 'da'yo hya, gue'u di nyanyø te'u. Nuna ra 'da'yo hya na, embyø ja'i nu'u hingui εc'ei ra hya, ngue hñte di muui ra hya. ²² Yø judío, i nne ngue 'be da nu yø milagro, ja da 'yεc'ei ra hya. A nu yø ja'i hingyø judío, gue'a te yø mfaði yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi di ho da 'yøde. ²³ Pe nugähe, nuna ra hya ja ts'editho ga mmangähe, guehna ngue da sihyø ja'i ngue bi du p'u ja ra pont'i ra Cristo na, ngue di hoga ma ts'oquih. Hønt'a di mmangähe'a. Pe yø judío p'uya, i εna ngue ra 'be'isätho 'mø øhna ra hya na. A nu'u yø ja'i hingyø judío p'uya, embi ngue hñte di muui na ra hya na. ²⁴ Pe nuju, ngue ya di εc'ei hu ra Cristo, ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, Gä bi zongah. Oja 'ne bi xoga ma n'yomfεnih para ngue ga pahmu ngue ra Cristo haprá ts'edi Oja 'ne haprá mfaði Oja. ²⁵ Nu'a te i du ra Cristo, yø ja'i embi ngue Oja hingui paði te øt'e. Pe Oja i pæ te øt'e. A nu yø ja'i hingui paði hanja'a te øt'Oja. Porque yø ja'i embi ngue hingui nzaqui Oja. Pe Oja mathoguitho ga ndønzaqui ngue'a ga nzaqui yø ja'i.

²⁶ Ague ma zi cu'ahu, ya guí nnuhu te gäma ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'ei ra Cristo. Zi yohotho bi zo'u yø ja'i t'εmbi ngue ja yø mfaði, nuya nnu manho yø ja'i ua ja ra ximhäi. Nu'u ja yø cargo ngue nts'ut'abi xquet'a zi yohotho bi zofo. Xquet'a zi yohotho bi zo'u yø ja'i ngue hñuc'ei p'u ja yø hñini. ²⁷ A nuyá, Oja bi huanhyø ja'i nu'u hñ'yhu yø mfaði ua ja ra ximhäi para ngue di 'berpabi yø sä'u yø ja'i εna ngue ja yø mfaði. Oja bi huanhyø ja'i nu'u hingui nzaqui yø hya ua ja ra ximhäi para ngue di 'berpabi yø sä'u yø ja'i εna ngue xanzaqui yø hya. ²⁸ Nuna Oja bi huanhyø ja'i nu'u t'εmbi ngue hinga njuani ua ja ra ximhäi xøque ma høt'e p'u, para ngue da hyεjpabi yø hya'u yø ja'i εna ngue ja yø ts'edi. ²⁹ Janangue nup'u ja rá hmi rá da Oja ya hñjonni ja'i da zäp'u da 'yεna ngue di 'yεts'i. ³⁰ Nuna Oja, bi 'yøt'e ngue ya man'yohu ra Jesucristo ya. Oja bi ne ngue conná guehra Cristo dá pahmu hanja na rá hya Oja. A nuyá, ngue conná guehra Cristo, ya bi hoga ma ts'oquih. 'Nε go øt'a ra Cristo ngue ya dí ohu rá 'ye Oja. Porque

go gue'a ra Cristo bi gurca ma ts'oquih. ³¹ Ja di nequi ua hanja na ra hya nt'ot'i p'u ja ra Macá Libro ngue εna: "Nu to i nne di 'yεts'i, pε gue da 'yεspabi'a rá Hmu bí 'bu mahεts'i, hingue masque go ra ja'i'a di 'yεts'i", i εna.

2

¹ Ague ma zi cu'ahu, nu'mø ma magä p'u guí 'buhmu ngue dá xi'ahu rá hya Oja, hñdá mangä yø hya ga ya yø ja'i εna ngue yø bamhya. Ni xindá mangä yø hya nu'u mahotho da nt'øde. ² Porque nu'mø ya di 'bucä p'u ha guí 'buhmu, hñnda n'na ra hya dá sänni ngue ga xi'ahu. Guehna ra hya na ngue ga mma hanja ngue bi ma ma cuati p'u ja ra pont'i ra Jesucristo. ³ A nu'mø ya di 'bucä p'u ha guí 'buhmu p'uya, gá nuhu ngue hñdi ya manzaqui. Sinoque asta dí huaqui, porque dí su ngue hñda bongmanho ra hya ga mma. ⁴ Nu'mø ma xi'ahu na ra hya na, hñdá mangä'u yø hya mahotho da nt'øde ngue ma mfaðise, para ngue di thap'a ni mmuihu. Sinoque nuya yø hya dá xi'ahu, guesε ra Espíritu Santo i ja rá ts'edi ngue bi xoc'a ni mmuihu para ngue da ðinni n'yomfεnih xanho hanja na ra hya na. ⁵ Janangue nuna ni nt'εc'ei hu ja ya, guehna Oja jase rá ts'edi bi the na ra hya na. Hinga guerp'u ja yø hya yø ja'i nu'u εna ngue yø bamhya bi the na ra hya na.

⁶ Pe nup'u 'buhyø ja'i ngue ya xa nzehyø nt'εc'ei, guehya dí xicä ra hya nu'a majuaní ngue di gohi ngue yø bamhya yø ja'i. Pe nuna ra hya na, hinga guehna ra hya pa'u yø ja'i εna ngue yø bamhya 'bucua ja ra ximhäi yø hya na. Ni xinga gue'a te ra hya pa'u yø ja'i di manda ua ja ra ximhäi yø hya na. Porque nu te ra hya pa'u, da thotho'a. ⁷ A nuna ra hya ngue majuaní di gohi ngue yø bamhya yø ja'i, guehna rá hya Oja dí mmangä na. Nu'mø yø pa xa thogui, nu yø ja'i mi 'bucua ja ra ximhäi hñmbi baði hanja na ra hya na. Hante ngue di hocra ximhäi Oja, ya xi zänni te 'be'a di njam'mεfa ngue ha di njap'u di nyamma teh. ⁸ Nu'u yø ts'ut'abi ua ja ra ximhäi, hñjombi n'yo yø mmui ngue xta mbaði

hanja na ra hya na. Porque nu'mø ngue xta ndinyø mmæi yø ja'i hanja na ra hya na, nuna ma Hmuha Jesucristo maguesε, ya hinxta mma ma cuati ra pont'i 'mø. ⁹ Bi nja tengutho ra hya mmamp'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Nuna Oja, ya xa nzanni te da japyø ja'i nu'u di madi. Guehna ra njapi Oja hijnonni ja'i di pøni ngue di padi hanja na. Porque hijnam'mø 'be bi nja'a te mi ja ngue da 'yøt'Oja". ¹⁰ Pe Oja bá penngahε ra Espiritu Santo, gue'a bi 'yøt'e ngue bi dinma mmæihε hanja na ra hya na. Porque ra Espiritu Santo i padi gätho'a te rá n'yomfεni Oja'a. ¹¹ Nú n'na ra ja'i ya, hijnongui parpi te ja rá n'yomfεni. Hønse ra ja'i pase te mbemp'u ja rá n'yomfεni. Xquet'a njarbutho Oja ya, hijnonni ja'i da zä da badi te ja rá n'yomfεni Oja. Sinoque hønse ra Espiritu Santo i padi xanho te ja rá n'yomfεni Oja. ¹² Janangue nuju, hinga gue'u yø hya yø bamhya 'bæcua ja ra ximhäi na ra hya dí pahma. Oja'a bá penngahε ra Espiritu Santo ngue gda pahma hanja na rá njapi Oja di 'dadjε. ¹³ Janangue nuna ra hya dí mmanya, hinga guehya yø hya ngue ma n'yomfεniε dí mma, sinoque ra Espiritu Santo i xännga ra hya dí xihyø ja'i nuya n'youi ra Espiritu Santo.

¹⁴ Pe yø ja'i hinguï n'youi ra Espiritu Santo hinguï sä da dinyø mmæi hanja na ra hya xänngahε ra Espiritu Santo. Embi ngue hingrá bamhya ra ja'i mmanna ra hya na. Hinguï padi hanja, porque hinguï n'youi ra Espiritu Santo. ¹⁵ A nu yø ja'i n'youi ra Espiritu Santo i sä hacra güenda xandønho hanja na ra hya na. 'Nε hinguï sä to da 'yεmbi ngue hinga gue'a te ra hya i mma. ¹⁶ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue εna: "¿Te'o ni ja'i da zä da barpabi rá n'yomfεni'a ma Hmuha? ¿Te'o da 'yεna ngue bi m'mährá xänbæte Oja ngue bi xänbæte te øt'e?" Pe nuju, ra Espiritu Santo'a dí n'yohε, 'nε gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue dí timhmε zits'u hanja rá n'yomfεni ra Cristo.

3

¹ Ague ma zi cu'ahε, nu'mø dámba m'mucä p'u guï 'bæhmε, nugä hindá xi'ahε

yø hya nu'u dí xicä yø 'yεc'εi ya n'youi ra Espiritu Santo. Sinoque dá xi'ahε ra hya hinguï hεnni gdi pahma. Porque guï 'bæhmε tengutho yø basi ngue zits'utho tinni mmæihε hanja rá hya ra Cristo. ² Dá xän'nahε yø hya hinguï hεnni gdi pahma. Tengutho n'na ra basi 'mø sidra xi'ba, hingra hmε ma t'unni da zi, dá ja'ahε p'u. Porque himbi zä xta ndinni mmæihε hanja ya yø hya xanhenni. Asta ni xinga guedyä di tintho ni mmæihε hanja ra hya ya. ³ Porque tobe guï øthohε tengutho ga 'bε hmi'da yø ja'i. Tobe gyø zeyathohε. Tobe gyø 'yøt'i sæithohε. Tobe hinga 'da'igu ra hya guï mmamhmε. Tobe guï øthohε tengutho øtyø ja'i nu'u hinguï pa Oja. ⁴ Porque nu 'da'ahε, guï εm'mø guï yahε: "Nugä dí tennä ra hya mmanna Pablo". Mi'da p'uya εna: "Nugä dí tennä ra hya mmanna Apolos". Janangue ja di nεqui p'uya ngue guï øthohε tengutho øtyø ja'i 'bæcua ja ra ximhäi.

⁵ Nugä drá Pablo, conna Apolos, ¿teni 'bε'a goma ts'edi jagä'be ngue go tennä'be yø ja'i? A nugä'be yø mεfithogä'be Oja. Høntho dá øt'ä'be ra 'bæfi ngue gä 'yεc'εihε ra Hmu Jesucristo. Pe n'na ngu n'nagä'be, nu'a te ra 'bæfi bi 'dacä'be Oja, gue'a dí øt'ä'be'a. ⁶ Nuna ra hya dá xi'ahε, tengutho n'na ra hmudä 'mø bi thuhu, njarbutho na. Nu ra Apolos, go bi xinthe'a. Pe gue'a Oja di tetra hmudä. ⁷ Janangue nuyá, ngu'a tu ra hmudä, ngu'a xinthe, hijnongui tate. Go gue'a Oja i tate, porque go øt'e ngue i te ra hmudä'a. ⁸ A nu'u tuhra hmudä, 'nε'u xinthe, 'da'igu yø hya. Pe n'na ngu n'na ya, nu'a te ra 'bæfi bi 'yøt'e, Oja da gut'i. ⁹ A nugä'be, yø mεfithogä'be Oja. A nu'ahε, ni mmæihε p'u bi ma nthuhu ra hmudä, gue'ahε i nnøpa huahï Oja.

I ja man'na ra hya ya. Nuna Oja, tengutho 'mø ngue bi dæ'mi bi hyø'a n'na ra ngu p'u guï 'bæhmε. ¹⁰ A nugä p'uya, tengutho n'na ra gado. Nuna Oja bi 'yøt'e ngue dá dæ'mä ra 'bæfi. A nu mi'da yø xänbæte p'uya, tengutho 'mø dadi tetra jado'u. Pe n'na ngu n'na yø gado di sigue ra 'bæfi, i ja ngue da mädi xandønho, hinha di dunna ngu. ¹¹ Nuna te ra hya bi ma ma dæ'mi ngue bi si'ahε hanja ra Jesucristo,

guehna ra hya bi nopa do p'u ha brá fahra ngu na. Hinguí sá ngue da ma madu'mi rá 'befi Oja mente hinguí hma hanja'a ra Jesucristo. ¹² Pe nuyá, xangu yø do i ja ngue di usa'u to di sigue ra 'befi ngue hønnigu. Nu 'da yø mefi, da japra do ngue ra oro p'u ja ra ngu. Nu mi'da yø mefi, da japra do ngue ra t'axi. Mi'da yø mefi, da japyø do ngue mazihotho gui nequi. A nu mi'da yø mefi, yø za da japra ngu. Mi'da yø mefi, da japyø paxi ra ngu. Mi'da yø mefi, yø xanza da japra ngu. ¹³ Pe n'na ngu n'na yø mefi, nu'a te ra 'befi bi hoqui, nu'mø ra pa daní thaxra güenda, ja da fadi xanho p'uya ngue'mø xanho ra 'befi bi hoqui, ogue hin'na. Porque nu'a ra pa'a, ra sibi di nja. Nu'a ra sibi p'uya, ja di nequi p'u'a te ga nho ra 'befi bi hoqui n'na ngu n'na yø hyønnigu. ¹⁴ A nu ra hyønnigu ngue hindi nzø'a te bi japra ngu, ya da hyanna nzäbi. ¹⁵ Pe nu ra hyønnigu ngue bi nzø'a te bi japra ngu, ya di m'me'a te ra 'befi bi hoqui. Hønsø ra hyønnigu di nyanna te, tengutho 'mø ngue bá pongra ndate n'na ra ja'i p'u ja ra ndate sibi.

¹⁶ ¿Ua hinguí pahmu ngue gätho'ahmu, i nnopa nija Oja hapu 'bahra Espiritu Santo? Porque ra Espiritu Santo ya guí n'yohu'a ya. ¹⁷ Nu'mø ngue to di ts'onnbabi rá nija Oja, Oja di castiga ra ja'i. Porque rá nija Oja xandaxqui'a. Janangue nu ra xänbäte ngue di ts'onnbabi rá 'befi Oja p'u guí 'bähmu, da ma ra castigo.

¹⁸ Hinguí sá ga här'ma mmui, ga ena ngue dí pasehu hanja ra hya. Madague'a en'i'da yø ja'i ngue xangu yø mfadi i ja, pe nuya yø ja'i ya, jatho ngue da 'yøt'e tengutho 'mø ngue hinte di padi. Ja da dimp'u xanho rá mmui ra ja'i ha rá nja na ra hya majuaní di nja rá mfadi. ¹⁹ Porque nuya yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, ngue hinguí pa Oja, nup'u ja rá hmi rá da Oja hinte di muui yø mfadi ya yø ja'i ya. I mmamp'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ena: "Nuna Oja, i øt'e ngue nuna ra ja'i ena ngue bi dinsø rá mmui na ra hya padi, nuna ra hya bi dinna ja'i, hin tema nho da 'yørpabi". ²⁰ I nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro man'na ra hya ngue ena: "Nu yø ja'i ena ngue ja yø mfadi, pe Oja parpabi yø n'yomfeni yø ja'i ngue nuya yø hya pahyø

ja'i hinte di muui". ²¹ Janangue nuyá, nu'u yø ja'i guí emhmu ngue ja yø mfadi ngue yø bamhya, 'yo sá guí espahmu ngue da guehya gui huanhni ndana guí tenhmu ya. Porque gätho yø xänbäte, gätho'a te ja nximhäi, gätho Oja bá sänni ngue i ja para ngue da 'yøt'ahmu ra nho. ²² Nugä drá Pablo, ra Apolos, ra Bedu, dí 'bucähe ngue ga faxähe. A nuyá, nu te gä bá sän'Oja ngue ja ua ja ra ximhäi, i ja ma tehmu, i ja ra ndate, nu te gä dí nnuhmu ngue ja ra pa dí 'bähmu ya, da gue'a te ga nnuhmu ra pa di 'yøp'u, nu te gätho dí nnuhmu ya, ga nja yø cosa ngue da 'yørcähu ra nho. ²³ A nuju ya, ma ga ørpahmu rá pähä ra Cristo. Ra Cristo p'uya, i ørpabi rá pähä Oja.

4

¹ A nuyá, dami 'yø'ni güendahmu ngue yø mefithogähe ra Cristo. Bá excahe ngue nuna rá hya Oja hinguí fadi hanja, ga xänbähe yø ja'i hanja na ra hya na. ² Guí pahmu ngue n'na ra mefi 'mø bi ndäpa n'na ra 'befi, nu'a ra 'befi sifi ngue da 'yøt'e i ja ts'editho ngue da 'yøt'e. ³ A nugui, ¿te'o da zä da hyasca ra güenda ngue'mø xanho te dí øt'e, ogue hin'na? Dí haxä njuani ngue hinga gue'a ni 'befihmu'a ngue gui hyascähu ra güenda. 'Ne hinjonni ja'i da zä ngue da hyascagui ra güenda ngue'mø gue'a dí øt'e ogue hin'na. Ni xinga gueque dí haxa njuani ngue'mø gue'a te dí øt'e ogue hin'na. ⁴ Nup'u nnä bengä'a te dí øt'e, dí ena ngue ya gue'a te nnä 'yo ya. Pe hingue masque dí ena ngue hin'yu ma ts'oqui. A nuyá, nu'a ja ngue da hyasca ra güenda te dí øt'e, guesø Oja da hyasca ra güenda. ⁵ A nuyá, 'yo to sá guí haspahmu ra güenda mente tobe hinguí sønna pa da ep'u ma Hmuhu Jesucristo. Nu'a go da hyaxra güenda'a, ndana ra ja'i xanho te xa 'yøt'e, ndana ra ja'i hinguí ho te xa 'yøt'e. Nu'a go pa'a te mbemp'u ja yø n'yomfeni n'na ngu n'na yø ja'i. Nu'a te da dinnbabi Oja n'na ngu n'na yø ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a.

⁶ Ague ma zi cu'ahmu, ya dá xi'ahmu ya yø hya dá hyequi ngue ra 'befi dí øt'e, da guehra 'befi øtra Apolos. Nguna ra hya dá xi'ahmu, n'namhmu ngue guí pahmu ngue

nu'a te mmamp'u ja ra Maca Libro, 'yo gui festhohu. Porque gätho di muui yø xännbate, hingui ho gui 'yεspahu 'da yø xännbate, xingui 'yεmhmü ngue hñte di muui mi'da yø xännbate. ⁷ Xiya, ζte'o bi xi'ahu ya ngue man'na tate xanho'ahu ngue mi'da yø ja'i? ζNdana ra hya gui timhmü ya ngue hñda gue'a Oja bi 'da'ahu ra hya ya? A nuyá, xi'mø ngue Oja bi 'yøt'e ngue gá pahmu ra hya gui pahmu ya, ζhanja ngue gadi 'yεxhu co nu'a te ra hya gui pahmu ya 'mø, εntho xøga xäsehü ra hya p'u gni bεmhmü ya?

⁸ Nup'u gni bεmhmü ya, ngue ya gá pahmu hanja na ra hya na, gui εna ngue ya hñte gadi 'behmu ya. Gui 'bu mmanhohu p'u gni bεmhmü ya, εntho gui ndast'abihu p'u ga mbøn'a te gui øthu ya. Nugähe p'uya, gui εnje n'na nguadi tengutho 'mø ngue hñte dadi mugähe. Nuhma 'mø majuanj ngue gdi ndast'abi, gadi mandahu ndap'u bi zä. 'Nεcähe dí jats'u ma cargogähe 'mø ngue'a te ra 'befi gdi pεhmü. ⁹ Nup'u ga mbøn'a te t'ørcähe ngue yø representantegähe ra Cristo, εna gue xøgue ga 'yøt'a Oja'a ngue ga m'mεfathogähe. Dí 'bcähe tengutho 'mø ngue yø ofädi xa ts'ännbi ngue da tho, di njagähe p'u. Di mpeti yø ja'i ngue da nu te ga thohme. Ngu yø anxε, ngu yø ja'i da nu tho te ga thohme. ¹⁰ A nugähe, i t'εnje ngue dyø 'yammügähe ngue rá hya ra Cristo dí mmamhme. Pε nu'ahu p'uya, nup'u gni bεmhmü, nu'a rá hya ra Cristo ya gui tinsεhu xandønho hanja ra hya. Pε nugähe dí εngähe ngue hñdi ya manzaquigähe. A nu'ahu p'uya, gui εmhmü ngue xanzaqui te gui mmamhmu. Mεnte thenngähe yø ja'i, a nu'ahu p'uya i hnu mansu'ahu. ¹¹ Nu'mø yø pa xathogui, xtá sähe ra n'u ngue hñ'yü te ga sihe. Asta guehya, dí sähe ra n'u ra thuhu. Ja'mø dí tuthegähe, ogue hñ'yü te ga hegähe. Ja'mø di εnje yø ja'i ngue pεgbahe. Ni xingra ngu di ja ngue haru ga m'mahme. ¹² Dadi n'uni dadi mpefi conma 'yεhe. I sanje yø ja'i, pε nugähe p'uya dí äpähe Oja ngue di japj te'o sanje. I mbεngahe xan'u yø ja'i, pε dí setähe. ¹³ I nnø man'uje p'u ha ya yø ja'i. Pε nugähe dí thammanhotho gähe. I nnu häigähe yø ja'i, εnje p'u tengutho 'mø ngue n'na ra cosa

ya xa hørbu yø ja'i, ya hñte di muui. Nguna bi 'yørcähe yø ja'i, asta guetya njarbutho.

¹⁴ Nuna ra hya dá cuatä ua ja ra sεcua ja ua, hñdá cuatä na ra hya na ngue gadi 'bet'a ni sähu. Sinoque dadi 'da'ahu n'na ra consejo tengutho 'mø ngue ma basi'ahu. ¹⁵ Madague'a gui 'yεna ngue di 'bu'i 'det'a mahuahj ni xännbatehu ngue di xän'nahü hanja rá hya ra Cristo, pε nugä go ni papägahu. Porque go rá madi dá xän'nahü ra hoga 'da'yo hya, janangue bi njap'u ngue gui εc'εihu ra Cristo ya. ¹⁶ A nuyá, ya gá nuhu te dá øt'a p'u gui 'buhmu, gue'a dí xi'ahu gui 'yøthu'a ya. ¹⁷ Janangue dí εt'a p'u na ra Timoteo ngue da xi'ahu te ja ngue gdi n'yohu. Nuna, dadi madi tengutho 'mø ngue ma ts'ant'u, porque dí padi ngue εc'εi xanho ra Jesucristo. Nu'a te nná 'yogä ya ngue dí tennä ra Jesucristo, go da xi'ahu hanja na. Tengutho ra hya dí xännba yø 'yεc'εi di mpeti ndap'u bi zä, da ngut'atho da xi'ahu naya.

¹⁸ Nu'u ni xännbatehu p'u ha gui 'buhmu, i 'bup'u 'da ngue di 'yεts'i, εna ngue yø bamhya. Nup'u ga mbεnj, εna ngue ga su ga mmagäp'u ngue ga ma nyahu. ¹⁹ Pε da ne Oja ngue ya hñda ya'atho ga mmagä p'u ga ma nyahu. Ga nnugä p'uya tegue ngu da 'yøt'u di 'yεxpü gui 'buhmu. Ya ga nnugä 'mø ngue majuanj øt'a te ra hya i mma, hingra hyatho i mma. ²⁰ Porque nu'u yø ja'i ngue ørpabi rá 'befi Oja, hingra hyatho mman'u, sinoque ha ra ts'edi ngue øt'a te ra hya i mma. ²¹ Xiya, ζndana gui nne gui 'yøthu ya? Gui nne gui sigue te gui øthu para ngue ga su'ahu 'mø dá magä p'u, ζuague gui nne gui n'yo manhohu para ngue mahotho gda zo'ahu 'mø dá magä p'u?

5

¹ A nuyá, ndap'u bi zä i hma te 'be'a bi 'yøt'a n'na ma cuhu p'u ha gui 'buhmu, ngue ya 'buhmi rá hømme. Nuna ra ts'oqui na p'uya, guehna tate xants'o, conque gui nnuhu ngue nu'u yø ja'i hingui pa Oja, hingui øt'e tengu na ra hya na. ² 'Nε tobe gadi 'yεxpü gui yahü ngue gui εna ya gä gue'a te gui øthu. A nuyá, ngue nguna ra hya bi nja, i jatho ngue gui m'mü

ndumm̄ih̄u. A nunā ra n'yoh̄u bi 'yø'n̄a ra ts'oqui n̄a, damī hyømh̄u thi p'̄u ha gadī mp̄etih̄u n̄a. ³ Madague'ā ngue h̄indī 'b̄uc̄a p'̄u ha guí 'b̄ah̄m̄u, p̄e nu'm̄ø dá b̄en'ah̄u ɛ̄ntho ya xti 'b̄uc̄a p'̄u ngue gā haspā ra güenda n̄a ra n'yoh̄u bi 'yøtrā ts'oqui. ⁴ A nuyá, damī mp̄etih̄u ya, damī 'yøth̄u'a te nnū manhō mā Hm̄uh̄u Jesucristo. Nup'̄u ha guí mp̄etih̄u, gui 'yø'n̄i güendah̄u ngue dí 'b̄uc̄a p'̄u. D̄a gue'ā mā Hm̄uh̄u Jesucristo guí pah̄m̄u ngue d̄i m'm̄ap'̄u'a ngue d̄a x̄än'n̄ah̄u'a te ja ngue gui 'yøth̄u. ⁵ Nu'ā ra n'yoh̄u bi 'yøtrā ts'oqui, damī hyømh̄u thi p'̄u guí 'b̄ah̄m̄u, d̄i map'̄u 'b̄ahyø̄ ja'ī d̄i mandā ra zith̄u, ja d̄a s̄ap'̄u ra n'̄u rá do'yo. X̄am̄matho ngue d̄i nyannā te 'mø̄ ra pa d̄a ɛ̄p'̄u ra Hm̄ū Jesús.

⁶ Nu'ā te rā hyā guí øth̄u, ya h̄inguī sä n̄imanthō sä guí 'ȳets'ī ngue gui 'ȳenā ḡa gue'ā te gn̄i 'yoh̄u. ¿Ua h̄inguī pah̄m̄u ngue co zits'̄u rā íxi, di ixquī ḡa rā j̄ani? ⁷ Jan̄angue nuyá, damī hyømh̄u thi'ā ra n'yoh̄u bi 'yøtrā ts'oqui ya, n'namh̄mā ngue h̄indī ts'om̄ m̄i'dā yø̄ ja'ī. Porque tobe h̄indī nts'on̄yø̄ n'yom̄f̄enī yø̄ ja'ī ya. Rā Cristo ya bi tho ngue bi hogā mā ts'oquih̄u, bi gohi tenguthō rā 'bøt'ē ja'mø̄ rā ngo ngue rā Pascua. ⁸ Jan̄angue jatho ngue majuanī gui hȳem̄u p'̄u rā nts'o, ḡätho d̄a gue'ā rā nho gdī n'yoh̄u.

⁹ Nu'ā rā carta dá p̄en'n̄ah̄u m'm̄et'o, dá xi'ah̄u te ja ngue gui 'yøth̄u, ngue 'yo gadī nuans̄u'̄u yø̄ 'yots'om'm̄äi. ¹⁰ P̄e n̄uḡa h̄indī ɛ̄n'ah̄u ngue ya h̄inguī sä guí ntøth̄u'̄u yø̄ 'yots'om'm̄äi 'b̄ucua ja rā x̄imh̄äi. Ogue ya h̄inguī sä guí ntøth̄u yø̄ ja'ī h̄ondyø̄ m̄ɛnyū di x̄andī, ogue yø̄ b̄ɛ, ogue thannē yø̄ dah̄mū. Nu'mø̄ ngue d̄a gue'ā gdī xi'ah̄u'a, ya n̄netho ngue gui pømh̄u ua ja rā x̄imh̄äi 'mø. P̄e n̄ja ngue h̄ingā gue'ā d̄i mm̄anḡä'a. ¹¹ A nunā rā hyā dá ne gā xi'ah̄u ya, 'yo n̄imanthō gadī nsixui'̄u sä ɛ̄nā ngue gadī ncuh̄u, 'n̄ɛ yø̄ 'yots'om'm̄äi, ogue h̄ondyø̄ m̄ɛnyū di x̄andī, ogue thannē yø̄ dah̄mū, ogue yø̄ f̄eh̄nī, ogue yø̄ it̄i, ogue yø̄ b̄ɛ. Nuyá, guehyā n̄i x̄ingā gue'ā di sä ngue 'dap'̄u guí nsim̄hm̄ɛh̄u ya. ¹²⁻¹³ Porque nu'̄u yø̄ ja'ī h̄ingmā n'yoh̄u, h̄ingo di tocaguī gā haspā rā güenda. Gues̄e Ojā d̄a hyaspā rā güenda ya dí xi'ah̄u. P̄e nup'̄u ha gadī mp̄etih̄u,

damī hyaxh̄u rā güenda te gā 'yo yø̄ 'ȳɛc'̄ɛi. Jan̄angue n̄uḡa dí xi'ah̄u ngue nunā rā n'yoh̄u bi 'yøtrā ts'oqui, damī hyømh̄u thi n̄a.

6

¹ A nuyá, nu'mø̄ 'b̄ahyø̄ 'ȳɛc'̄ɛi ja ngue di yaprá̄ m̄mi'ȳɛc'̄ɛiui, 'yo di thop'̄u 'b̄ahrā ts'at'abī h̄ingrā 'ȳɛc'̄ɛi. D̄a z̄a d̄i map'̄u 'b̄ahyø̄ m̄mi'ȳɛc'̄ɛiui, d̄a x̄ifi ngue di hojpī temā hyā h̄emb̄i. ² ¿Ua h̄inguī pah̄m̄u ngue nu'̄u yø̄ ja'ī Oja, gue'̄u d̄a hyaspā rā güenda yø̄ ja'ī 'b̄ucua ja rā x̄imh̄äi'̄u? Xi'mø̄ ja ngue gā haspah̄u rā güenda yø̄ ja'ī 'b̄ucua ja rā x̄imh̄äi, xi rā asunto zits'̄uthō guí h̄ɛmph̄u, ¿ua h̄indā z̄a guí xih̄nī m̄mi'ȳɛc'̄ɛih̄u ngue di hoqui? ³ Conque astā yø̄ anx̄e Oja gā haspah̄u rā güenda. Jan̄angue gomā gue'ā n'nā rā asunto zits'̄uthō di h̄ɛms̄ɛh̄u ngue h̄indā z̄a gā hoc̄ju. ⁴ Xi'mø̄ h̄inguī pad̄i ha gdī hoc̄ju n'nā rā asunto 'mø̄ guí h̄ɛmph̄u, ¿ua sä ngue gue'̄u yø̄ ja'ī h̄ingyø̄ 'ȳɛc'̄ɛi di hoc'ā n̄i asuntoh̄u 'mø? ⁵ Dí xi'ah̄u n̄a rā hyā n̄a n'namh̄mā ngue guí p̄es'nī s̄äh̄u. Xip'̄u ha guí 'b̄ah̄m̄u, ¿ua x̄ingā n'nā nc'̄ɛi n̄i n'yoh̄u ngue di pad̄i di hoc̄a n'nā rā asunto 'mø̄ ja te h̄ɛmbyø̄ c̄u? ⁶ ¿Hanja ngue nup'̄u 'b̄ahrā ts'at'abī h̄ingrā 'ȳɛc'̄ɛi, ja n̄i map'̄u yø̄ 'ȳɛc'̄ɛi ngue di yaprá̄ m̄mi'ȳɛc'̄ɛiui?

⁷ A nuyá, nu'ā te rā njunt'ī guí øth̄u, ja d̄i n̄ɛquī p'̄uya ngue gadī 'b̄ɛhm̄u rā hyā. ¿Hanja ngue nu'mø̄ h̄ingā gue'ā t'øt'ah̄u, h̄inguī h̄ät'ī guí s̄eth̄u? ¿Hanja ngue h̄in gadī n'unī d̄a f̄e'ah̄u, xøgue mad̄i zits'̄u te guí nnē guí 'b̄ɛhm̄u? ⁸ Conque xquet'ā guí njah̄u p'̄u ngue h̄inguī ho te guí øth̄u, asta n̄i m̄mi'ȳɛc'̄ɛiui guí p̄ɛh̄u.

⁹ Yo gyø̄ thätih̄u. Guí pah̄m̄u ngue nu'̄u yø̄ ja'ī xants'o te øt'e, h̄indā yarbū ha d̄i mandā Oja'̄u. H̄indā yarbū yø̄ 'yots'om'm̄äi. H̄indā yarbū ya yø̄ n'yoh̄u ørpe tenguthō 'mø̄ drā xisu yø̄ m̄m̄in'yoh̄uui. H̄indā yarbū ya yø̄ ja'ī thannē yø̄ dah̄mū. ¹⁰ H̄indā yarbū yø̄ b̄ɛ. H̄indā yarbū ya yø̄ ja'ī h̄onthō ī nne ngue di x̄andī te p̄ets'i. H̄indā yarbū yø̄ it̄i. H̄inda yarbū yø̄ zate. H̄inda yarbu'̄u corpā rā 'yū yø̄ m̄mic'̄ɛiui ngue p̄ɛ. ¹¹ Nuyá yø̄ hyā dí xi'ah̄u ya, ya xc̄ā njap'̄u 'da'ah̄u ya. P̄e nuyá, ya bi mā mahojpi'ah̄u. Ya yø̄ ja'i'ah̄u Oja

ya, ngue gá 'yεcεihə'a rā Hmū Jesús. Ya guí n'yohə rā Espíritu Santo bá pen'nəhə Oja ya.

-----

12 Ya hīndī mandagəhə rā ley gā 'yo yø judío ya. Ya sã gā øthə te dí nnehə ya. Pε ma gā sãmmā mməihə ngue hīngā øthə'a te hīnnī 'yup'ə gā øthə. 13 Majuanī'a te rā hya i hmā ngue nū te si rā ja'ī, rá mməi nī ma. A nū rá mməi rā ja'ī p'əya, gā nja'a ngue ja dā mεspə'a te si. Pε nuyə yoho yø hya ya, Oja dā 'yøt'e ngue dī njap'ə rá nzequi ya. Pε hīnguí sã gā εmhə ngue gā nja mā do'yohə ngue rā 'yots'om'mäi. Sinoque rá do'yo rā ja'ī, gā nja nā para ngue dā 'yørpabi rá 'bεfi rā Hmū. A nū'a rā Hmū p'əya, di hatra ts'edi mā do'yohə. 14 Nūnā Oja bi japi ngue bi bεnnate rā Hmū Jesucristo p'ə ha bi t'āgui. Xquet'a di jajə p'əya, ja rá ts'edi ngue dā 'yøt'e ngue gā bεnnatehə.

15 ¿Ua hīnguí pahmə ngue nū mā do'yohə, i nnøpe ngue rá do'yo rā Cristo? ¿Ua dā zã gā hajpahə n'na parte rá do'yo rā Cristo ngue dī mpənhi rá do'yo n'na rā xisu ngue rā 'yots'om'mäi? Nū'a, hīnguí sã'a. 16 Guí pahmə ngue n'na rā n'yohə 'mø bi mε n'na rā xisu ngue rā 'yots'om'mäi, nuyə yo nc'ei ya, εntho n'na nc'εitho, porque n'nat'a rā te comhmi. I nt'ot'i p'ə ja rā Maca Libro rā hya ngue εna: “Nū'ə yo nc'ei dī mpənhi, i cohi ngue n'nat'a yø do'yo, porque i comnda rā te”. 17 A nuyá, nū rā ja'ī dī mpənhi rā Hmū Jesús, i cohi tengutho 'mø n'na nc'εitho.

18 'Yo gui 'yots'om'mäihə. I ja xangu mī'da yø ts'oqui øtyø ja'ī, pε nū rā ja'ī ngue 'yots'om'mäi, rá do'yosε di ts'onī. 19 ¿Ua hīnguí pahmə ngue nū mā do'yohə, gue'a nnøpā njja rā Espíritu Santo'a? Porque Oja bá penhə Espíritu Santo ngue dī m'məp'ə ja mā mməihə. A nuyá, ya hīn dadī mmandaschə ya. 20 Porque ya dí ohə rá 'yε Oja ya ngue bi gurcā mā ts'oquihə. Janangue nuyá, jatho ngue gā ørpahə rá pähä Oja conmā do'yohə 'nε conmā n'yomfεnīhə. Porque ya rá mmetigəhə Oja.

7

1 Nūnā man'na rā hya guí ännghə ya, dí nne gā xi'ahə hanja. Nū rā ja'ī ngue hīnguí nne dī nthati, ya xanho ngue'mø hīndī nthati. 2 Pε i fadi ngue ndap'ə bi zã εmmēi 'yots'om'mäi yø ja'ī. Janangue man'na xanho ngue rā n'yohə dī m'məhrá xisu. Rā xisu p'əya, dī m'məhrá ndø. 3 Nū rā n'yohə i jatho ngue dī m'məhmī xanho rá xisu. Ximmangu rā xisu, i jatho ngue dī m'məhmī xanho rá ndø. 4 Nū rā xisu ngue ya o rá 'yε rá ndø, dā 'yørpabi rá pähä rá ndø. A nū rā n'yohə ngue ya o rá 'yε rá xisu, dā 'yørpabi rá pähä rá xisu. 5 Nū'mø ja rá pähä rā n'yohə, 'yo di εnna xisu ngue hīnda zã. Nū'mø ja rá pähä rā xisu, 'yo di εnna n'yohə ngue hīnda zã. A nū'mø ja ngue dā 'yøtyø mhmat'Oja, man'na xanho dā gohra cohi ngue hīnda dāhrá xisu rā n'yohə njammī pa. M'mεfa p'əya, ya di siguetho tengutho m'mεt'o. A nū'mø hīndī siguetho tengutho m'mεt'o, nū'a hīndī hyāti dā zamyo mməi, rā zithu p'əya dā japi ngue dā 'yøtra ts'oqui n'nannī.

6 Nūnā rā hya ja ua dí xi'ahə, høntho dí xi'ahə ngue dā zã dī nthatra ja'ī. Pε nugä hīn dadī mandagä ngue xøgue di ja ts'editho dī nthatra ja'ī. 7 Dí εnsεgä ngue xanho 'mø ngue gätho'ahə gui 'yøthə tengutho dí øt'ä ngue hīn dadī nthati. Pε nūnā Oja, gā go bi sännbi n'na ngu n'na yø ja'ī te dā zã dā 'yøt'e. 'Bəhyø ja'ī ngue dī nthati, 'bəhyø ja'ī hīndī nthati.

8 Nugä dí xihyø ja'ī nū'ə tobe hīndī nthati, dā guehyø 'danxu, nū to hīndī nthati tengutho dí øt'ä ngue hīn dadī nthati, ya xanho. 9 Pε nū rā ja'ī εna ngue hīnda zã dī m'məεε, man'na xanho ngue dī nthati, hīnda gue'a ngue ja di andrá mməi ngue hīndī nthati.

10 Nugä dí xihyø ja'ī ngue ya xā nthati, nū rā xisu ya 'bəhrá ndø, 'yo di hεp'ə rá ndø. Nūnā rā hya dí xi'ahə, hīngmā hyasεgä nā, sinoque gue'a rā Hmū rá hya nā te dí xi'ahə ngue gui 'yøthə. 11 Pε nū'mø ya bi hεp'ə rá ndø n'na rā xisu, rā xisu 'yo dadī nthati mahøn'a, oque man'na xanho dā mε rá ndø mahøn'a. Ximmangu rā n'yohə p'əya, hīnguí ja ngue dā hεp'ə rá xisu.

12 I ja man'na ra hya dí nne ga xi'ah_u, pe ja dí nne ga xi'ah_u na ra hya naya, himbi man'a m'met'o'a ra Hmu na ra hya na. A nu ma cuh_u ngue ra n'yoh_u, nu'mø hingra 'yεc'εi rá xisu, nu'mø nnu manho ra xisu ngue di sigue di m'mahmi rá ndø, ra n'yoh_u 'yo di hep'ua rá xisu. 13 A nu'mø ngue ra xisu, hingra 'yεc'εi rá ndø, 'nε'mø nnu manho ra n'yoh_u ngue di sigue di mmahmi rá xisu, ra xisu 'yo di hep'ua rá ndø. 14 Porque ra n'yoh_u ngue hingra 'yεc'εi di tocabi rá njapi Oja di t'unna xisu ngue ra 'yεc'εi. Da guehra xisu ngue hingra 'yεc'εi, di nthεui rá njapi Oja di t'unna n'yoh_u ngue ra 'yεc'εi. A nu'mø ngue hønse ra 'yεc'εi di nthεui rá njapi Oja, nu yø basi p'uya, ya hin'na'ua. Pe ya fadi ngue xquet'a 'nεhyø basi di nthεui rá njapi Oja di t'unna papá ogue rá mamá ngue rá 'yεc'εi. 15 Pe nu'mø ra n'yoh_u ogue ra xisu ngue hingra 'yεc'εi da ne ngue da hep'ua ra 'yεc'εi 'bähmi, ya da zä da hep'ua. Porque ra 'yεc'εi hingui sä da 'yørpa ra ts'edi di m'mahmi 'mø hingui nne. Porque bi zongah_u Oja ngue ga m'ma mmanhoh_u, hin tema sui di nja. 16 A nuyá, ngu yø n'yoh_u, ngu yø xisu ngue yø 'yεc'εi, nu'mø 'bähmi yø ja'i hingyø 'yεc'εi, xamhmatho da zä ha di japi di nyanná te ra ja'i hingra 'yεc'εi.

17 Nuna Oja, bá sänni te nná 'bähm_u n'na ngu n'naj_u. Nu te di jah_u 'mø mamba zongah_u Oja, ya gue'a ga siguethoh_u'a. Ndap'ua bi zä yø hnini hap_u di mpeti yø 'yεc'εi, guehna ra hya dí xicä yø ja'i naya. 18 Nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'εi, 'nε ya n'youi ra hmεpya ngue ra circuncisión, 'yo sä di tu rá mmui ngue ya hmεpya. A nu ra ja'i bi zon'na Oja ngue da 'yεc'εi, 'nε hinmani njapra hmεpya, 'yo sä dadi ja ndummui ngue di njapra hmεpya. 19 Porque ya hingui ja ts'edi'a ya ngue di njapra hmεpya yø ja'i, ogue hin'na. A nu'a ja ts'editho ngue da 'yøtyø ja'i ya, ma datho ja ts'edi ngue da 'yørpabi rá pähä Oja. 20 N'na ngu n'na yø ja'i, nu te mi ja 'mø mi zon'na Oja ngue bi 'yεc'εi ra Jesucristo, ya di nja tengutho ja ra ja'i. 21 A nu'mø ngue grá hmiq_ui 'mø mamba zo'i Oja, 'yo sä di tu ni mmui ngue grá hmiq_ui. Pe nu'mø ngue da zä ha gdi japi ngue gui pømp'ua 'bähni hmu, dami hyoni ha i japi. 22 Pe nu ra ja'i

mará hmiq_ui 'nε ya ra 'yεc'εi ya, da badi ngue nup'ua ja rá hmi rá dä Oja, ya rá n'youi ra Cristo. A nu ra ja'i ngue manjo'o rá hmu, 'nε ya ra 'yεc'εi ya, da badi ngue nup'ua ja rá hmi rá dä Oja, ya rá mēfi ra Cristo. 23 A nuyá, ya dí oh_u rá 'yε ra Cristo nu'a bi gurca ma ts'oquih_u ya. Ya hingrá ja'itho ma hmu ya. 24 A nuyá ma zi cu'ah_u, nu'a te ra 'befi mi pehyø ja'i 'mø mi zon'na Oja, di siguehmatho yø 'befi yø ja'i. Porque ndap'ua bi zä 'bähyo ja'i ngue εc'εi Oja ya, pe ya gä yø n'youi Oja.

25 A nuyá, nu'ua yø ja'i ngue tobe h_undi nthati, nu'a ra Hmu hin tema hya bi ma ngue ha di njapi. Pe nugä ga xi'ah_u na te ra hya dí mbēni ga mma. Pe dami 'yεc'εih_u te ga mma, porque conná mate Oja ja ts'edi na te ra hya dí mma. 26 Nup'ua nná bēngä, xanho ngue h_undi nthata n'na ra n'yoh_u. Porque yø pa dí 'bähm_u, ya xanhennitho 'mø ngue 'bährá xisu ra n'yoh_u. 27 A nu ra n'yoh_u ngue ya 'bährá xisu, 'yo sä di sänni da hep'ua. Pe nu ra n'yoh_u ngue hinjo'o rá xisu, man'na xanho 'yo di honná xisu. 28 Nu'mø bi nthatra n'yoh_u, hingrá ts'oqui bi 'yøt'e. Nu ra hmute 'mø bi nthati, ngutho hingrá ts'oqui bi 'yøt'e. Nja ngue nu'ua yø ja'i di nthati, h_undi 'bedi tema hya hēmbi, hinga ngu'mø ngue h_undi nthati. Dí mmangä na ra hya na ngue h_undi nnegä ngue gui thohm'a ra dummi tho'ua yø ja'i ya xa nthati.

29 Ague ma zi cu'ah_u, nu'a ga mbønna ra hya dí xi'ah_u ya, ya mits'ua dyø pa jap'ua. Janangue jatho ngue gui 'yørpah_u rá 'befi Oja. Ya hinga mbongui ra ora ga m'mamma pähathoh_u p'ua ja ma ngumhm_u ya. 30 Nu yø ja'i ngue 'b_u ndummui, ya hinga mbongui ra ora 'be di nzoni. Nu yø ja'i 'b_umma pähä, ya hinga mbongui ra ora 'be di nthede. Nu yø ja'i ja te nne da däi, ya hinga mbongui ra ora da däi te honi. 31 Mente ngue dí 'bähm_u ua ja ra ximhäi, ya h_undi ma ma mmuih_u'a te dí pesh_u ua. Porque nuna ra ximhäi ja ua dí 'bähm_u, ya ni ma da guadi.

32 Dí nnegä ngue h_unte man'na ni hya di ma ni mmuih_u. Nu ra n'yoh_u h_undi nthati, guehna ra n'yoh_u di ja ndummui ørpabi rá

'befi ra Cristo para ngue da nu manho ra Cristo te ot'e. ³³Pe nu ra n'yohu ya xa nthati, gue'u yø cosa honyø ja'i ua ja ra ximhai ni ma ra mmui ngue honi. Porque nne da nu manho ra xisu. ³⁴Ximmangu yø xisu, xquet'a njarbutho. Nu ra hmute hinda nthati, i ho ra mmui ngue ørpabi ra 'befi ra Cristo. Ngu ra do'yo, ngu ra n'yomfeni, ga xa dap'a Oja ngue ørpabi ra 'befi. Pe nu ra hmute ngue ya xa nthati, i ho ra mmui ngue da 'yøt'a te ra 'befi ja ua ja ra ximhai, porque i nne ngue da nu manho ra ndø.

³⁵Nuna ra hya di xi'ahu ya, hontho di nnegä ngue ga faxahu. Porque hinda nnegä ngue gui m'mu mman'ahu. Sinoque di nnegä ngue gui m'mu mmanhohu, gui hyo ni mmui ngue gui 'yørpahu ra 'befi ra Cristo.

³⁶A nuyá, di nne ga xi'a n'na ra hya ya yø n'yohu si yø t'ixu, 'ne ya sønyø pa ngue di nthati. Nu'mø enna n'yohu p'aya ngue hingui ho ngue da thohra nthati ra t'ixu, da za di tharpi. Porque ra nthati, hingra ts'oqui'a. ³⁷A nu ra n'yohu ngue n'nat'a mbeni ngue hinda tharpabi ra t'ixu, da 'yemp'u ja ra mmui ngue hingui ja ts'edi ngue di nthatra t'ixu, ya xanho te ot'e. ³⁸Nu'a di tharpabi ra t'ixu, ya xanho te ot'e. A nu'a hinda tharpabi ra t'ixu, man'natho xanho te ot'e.

³⁹A nu ra xisu 'mø ngue bi nthati, ya hin'ya ra nt'edi ngue hondi nthatui man'na ra n'yohu mente ra pa ngue 'butra ndø. Pe nu'mø ya bi du ra ndø, ya da za di nthati mahon'a. Hont'o bi za da ne da me, gue go dra 'yec'ei'a ra n'yohu da me. ⁴⁰Pe nu ra 'danxu ngue'mø ya hinni mantho di nthati, man'na xanho. Guehna ra hya di mbengä naya, pe di padi ngue ra Espiritu Santo'a di benngui te di mma.

8

¹A nuna man'na ra hya gui ängahu ngue'mø da za gui sahu ra ngø i tho ngue 'bøspabi yø dahmu, oque hinda za gui sahu. Majuaní ngue nuju di pahmu ngue nu'a ra ngø 'bøspabi ra dahmu, hinda ts'onnga ma mmuihu 'mø ngue ga sahu. Pe hingui ho 'mø ga ena ngue di pasahu xanho hanja ra hya ngue mi'da ma mmic'eihi. A nuju,

jatho ngue ga mmahmu n'na ngu n'naju para ngue man'na di zajma nt'ec'eihi. ²A nu ra ja'i ena ngue ya bi dini xanho hanja ra hya, pe di 'betho da dini xanho ha exa nja ra hya nu'a ja ngue da badi. ³Pe nu ra ja'i di ma Oja, Oja i nnu manho ra ja'i.

⁴A nuyá, ma ga xi'ahu xanho hanja'a ra ngø i tho ngue 'børpabi yø dahmu ya. Di pahmu xanho ngue nu yø dahmu 'bucua ja ra ximhai, hinde di muui, porque n'natho Oja i 'bui. ⁵A nu yø ja'i embi ngue xangu yø Oja i 'bui, ngup'u mahets'i, ngu ua ja ra hai. Madague'a enyø ja'i ngue xangu yø dahmu 'bui, 'ne xangu yø hmu, ⁶pe para ngue nuju, n'natho'a ma Ojahu 'bui, gue'a ma Papahu'a. Nuna, guehna Oja bi hoqui te ga di nnuhu ngue ja naya. A nuju p'aya, di bahu para ngue ga ørpahu ra pahä Oja. A nuna di nnope ngue ma Hmuhu ya, guehna ra Jesucristo na. Conna guehna ya, i ja dyø cosa di nnuhu ngue ja ya, 'ne guehna di 'dacju ma tehu na.

⁷Pe hinga gätho ma cuhu tini xanho yø mmui hanja na ra hya naya. Ya xa nzanyø ja'i ngue mi thanne yø dahmu. Janangu nuya yø ja'i hingui nzaqui yø nt'ec'ei ya, nup'u ga mbeni, i ena ngue ra ts'oqui ør'mø bi za ra ngø nu'a tho ngue t'ørpa ra 'bøt'e yø dahmu. ⁸A nuyá, nuna Oja, hinde da jacju ngue'mø ga sihu oque hinga sihu'u yø cosa'u. Pe nu'mø ga sihu, hinga sä ga emhu ngue man'na xanho te di øthu. Nu'mø hinga sihu, ngutho hinga sä ga emhu ngue hingui ho te di øthu.

⁹Madague'a sä ngue ga sihu'a ra ngø'a, pe dami mfähu xanho ngue te gui sihu. 'Yo gui nne ngue nu te gui sihu, go gui ndupatehu p'u da 'yøtra ts'oqui'u ma cuhu hingui nzaqui yø nt'ec'ei. ¹⁰Xi'mø da nu ni cuhu ngue gui sihmε p'u ja n'na ra ngunja 'bahu yø dahmu. A nu'ahu p'aya, ya gui pahmu ngue hinde ja ngue gui sihu'a te ts'i p'u. Pe nu ni cu, ngue hingui nzaqui ra nt'ec'ei, da 'yøtra ts'edi da zi'a te xa 'børpä yø dahmu. ¹¹A nu'ahu gui pahmu ngue da za gui sihu'a te ga ts'i p'u. Pe nu ni cu, ngue hingui nzaqui ra nt'ec'ei, da 'yøt'e tengue gui ot'e. Gue'a di m'mε'a p'aya ngue ena ngue ra ts'oqui bi 'yøt'e ngue bi zi'a te ts'i p'u 'bahu yø dahmu. Conque gui nnuhu

ngue gue'a i du ra Cristo'a ngue bi yāni. ¹² Janāngue nu to ndupate p'ua otra ts'oqui rá cu, gue'a ra ts'oqui ot'a, ngue festho'a te ra hya mmanna Cristo. ¹³ A nugā, nu'mø ngue gue'a ra ngø dí si ngue ga 'yøtra ts'oqui mā cu, ya hinguī ja ngue ga si ra ngø. Porque hīndī nne ngue ga japi da 'yøtra ts'oqui mā cu co nu'a te dí si.

9

¹ A nugā, rá representantegā ra Cristo, hinga to bi zā ni ja'itho di mandaqui ya. Nuna ra Hmu Jesús, dá nyasegā'be na. A nuna te ra 'befi bi 'dacrā Hmu, di nequi ngue bi bømmanho, porque go dá ja'ahā gā 'yεc'εibahā rá hya. ² Madague'a 'bū i'da εngui ngue hinga guecā rá representantegā ra Cristo, pε nu'ahā guī pahmā xānho ngue guecā rá representantegā'a. A nuyá, ngue ya guī εc'εihā ra Cristo ya, ja guī hāxhā p'ua majuanī ngue go rá representantegā na.

³ Nu'mø te'o εnā ngue hinguī nnu manho te dí øt'e, guehna ra hya dí xihna ya. ⁴ Nuna te ra 'befi dí øt'e, ni 'yup'ua di n'nacrā hmε dí si. ⁵ Nε xquet'a ja grā nt'εdi ngue ga nthati, ga mmε'be n'na ra xisu ngue dra 'yεc'εi n'namhma ngue ga mmε'be p'ua gdā ma. Porque gue'a øt'ua mī'da yø representante'a ngue sixtyø xisu. Tengutho øtyø n'yohā ra Hmu Jesús, ximmāngu ra Bedu xquet'a njarbū. ⁶ ¿Ua guī εmhma ngue nugā ya, 'nēhra Bernabé, hōngthogā'be jatho ngue ga tahā te ga si'be mēnte ga mmāngā'be ra hoga 'da'yo hya? ⁷ Xi n'na ra soldado, ¿ua hinguī tahrá nzābi ngue'a te rá 'befi øt'e, ua n'nannī bi tahra mēnyu ngue rá gasto p'ua ha 'yo? Xi n'na ra n'yohā ngue'mø bi 'yøt'a n'na ra nuandāt'ā ngue yø uva, ¿ua hinguī si'a te pømp'ua ja rá 'befi? Xi n'na ra n'yohā ngue fāhyø de'yo, ¿ua hinguī si ra leche 'mø bi de'mi?

⁸ Yo guī εmhma ngue mā hyase nā ra hya dí mmāngā ya. Porque nuna ra hya na, guehna mmamp'ua ja ra ley bi 'yotra Moisés. ⁹ Nuna ra hya nt'ot'i p'ua ja ra ley, guehna ngue εnā: “Yo guī turpabi rá ne ra ndani nu'a nnehyø trigo ngue di ntaqui”, i εnā. A nuna Oja ya, hīn'i mmanna ra hya na ngue da hōndyø ndani dadi ja ndummai ngue di

nnepe di nsihmε. ¹⁰ Sinoque bi manna ra hya na, porque nnepe ngue gue'ua yø mεfi Oja da 'bāts'i. Porque n'na ra mεfi di mpep'ua ja n'na ra huahī i tømī da dahrá nzābi. Ximmāngu'a tacyø trigo, xquet'a tømī da dahrá nzābi ngue'a te pεfi. ¹¹ Nuna rá hya Oja dá māngā'be p'ua guī 'būhma, tengutho 'mø dá tucā'be n'na ra huahī co nuna ra hya na. Xi ya, ¿ua ya ni mmāihā ya ngue'mø guī fāxca'be te dí hongā'be ya? ¹² Conque gadī unhnā te hon'ua mī'da yø mamhya. Goma guecā'be p'uya ngue man'natho ni 'yup'ua ngue guī 'dacjā te dí hongā'be.

Pε nugā'be hīnte dí xi'ahā 'mø ja te dí hongā'be. A nu'mø hīn'ya te ga hongā'be, dí hāt'i dí setā'be p'ua. Porque hīndī nnegā'be ngue da gohyø mmāi yø ja'ī guehna rá hoga 'da'yo hya ra Cristo dí mmāngā'be. ¹³ Pε guī pahmā xānho ngue nu'ua yø ja'ī øtra 'befi p'ua ja ra nija di mpeti yø judío, nu'a tema cosa hāxyø ja'ī p'ua ja ra nija, gue'a ja ngue da zi'a. Nuyā dí mmāngā guehya yø ja'ī ho yø zu'ε ngue øtra 'bøt'e p'ua ja ra altar, guehya di tocabi sa ra ngø nu'a pøt'e. ¹⁴ Ximmāngudya, nuna ra Cristo bá sānni ngue nu'ua yø mεfi manna hoga 'da'yo hya, nu'ua yø ja'ī sihra hya gue'ua go di pøn'a te honyø mamhya'ua.

¹⁵ Pε nugā hīnjam'mø te dí xi'ahā ngue guī fāxchā 'mø ja te dí honī. Madague'a ni 'yup'ua ga xi'ahā ngue guī fāxchā, pε hīnte dí xi'ahā. A nugā ya, hīnna ot'ā nā ra sūcua ja ua ngue gdī ādi guī 'dacjā te dí honī. Man'na xānho gā tū ua ra thūhū, hīnda gue'a ngue guī 'yεnjā ngue dí ādi guī fāxchā. ¹⁶ Yo guī εmhma ngue ra matetho dí øt'e ngue dí xi'ahā ra hoga 'da'yo hya. A nugā, ya mā 'befigā'a, i hōxhma xi ngue ga mmanna hya. Huεcategui ngue'mø hinga mmāngā nā ra hoga 'da'yo hya. ¹⁷ A nuyá, nu'mø ngue mā pāhāse nnā mmāngā nā ra hya na, ya ja rá njut'ī xānho. Pε nja ngue hīngmā pāhāsehe te dí øt'e, sinoque ja ts'editho ngue ga mmanna hya, porque Oja bi 'dacrā 'befi ngue ga mmābrā hya. ¹⁸ A nuyá, nuna dí ør'mā güenda ngue mā nzābi ya, i ja grā pāhā ngue hīnte dí jai guehna ra hoga 'da'yo hya dí mma. Madague'a ja grā nt'εdi ga xi'ahā ngue guī 'dacjā te dí honī, pε nugā hīnte dí xi'ahā ngue guī

'dacjɛ.

¹⁹ A nuyá, maɗague'a ngue hɨnjonni ja'i di 'bɛi ngue ma hmu, pɛ nɨgá dí øt'e ngue tengutho 'mø di nnøpa hmu gátho yø ja'i. Porque dí nne ga japi ngue xtangu yø ja'i da 'yɛc'ɛi ra Cristo. ²⁰ Nu'mø dí 'bɛcá p'u ha 'bɛhyø judío, dí øt'á tengutho øtyø judío, n'namhma ngue xamhmatho ga tapyø mmɛi ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo. Tengutho øt'u to øt'a te mmamp'u ja ra ley bi 'yotra Moisés, gue'a dí øt'á'a. Maɗague'a ngue hɨngui ja ts'ɛdi ga øt'á te mmamp'u ja ra ley, pɛ dí øt'e para ngue xamhmatho ga tapyø mmɛi yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo. ²¹ Nu'mø ngue dí 'bɛcá p'u 'bɛhyø ja'i hɨngui paɗi hanja ra ley bi 'yotra Moisés, dí øt'á tengutho øt'u, n'namhma ngue xamhmatho ga tapyø mmɛi ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo. Pɛ hɨndí nne ga mma ngue ga ɛna ya hɨndí tenna ra ley Oja, sinoque dí tenna ley bi manna Cristo. ²² Nu'mø dí 'bɛcá p'u 'bɛhyø 'yɛc'ɛi ngue hɨngui nzaqui yø nt'ɛc'ɛi, dí øt'e tengutho øt'u, n'namhma ngue da zäp'u ga haɗra ts'ɛdi yø nt'ɛc'ɛi i ja. Nná øt'á'a ngue 'da'igu dí ør'be yø ja'i 'bɛp'u ha dí mmana hya, n'namhma ngue xamhmatho da zäp'u dí nyanyø te 'da'u øxra hya dí mma. ²³ Nguna ra hya dá øt'á ya, n'namhma ngue da zäp'u da 'yøhyø ja'i ra hoga 'da'yo hya. Nu'a rá njapi Oja bá n'youi na ra hya na, da zäp'u di tocabi gátho'u bi 'yøde hanja ra hya.

²⁴ Ya guí pahma ngue nup'u ja n'na ra xequi majuanñi ngue di nja ra 'dihɨ, gátho'u to da gacra 'dihɨ, n'na ngu n'na ni tihɨ, pɛ n'natho'a da daha. Damɨ njathu p'uya, guí ja ndummɛi gui 'yøth'u'a te di 'bɛp'ah'u Oja gui 'yøth'u, n'namhma ngue da zäp'u gui tahma. ²⁵ Gátho'u to honi ha di dap'u ja ra nt'ɛni, hɨnte nne di hɛni para ngue da daha. Pɛ nuya p'uya, di ja ndummɛi ngue da da'a n'na ra corona ngue da thotho, porque ra paxitho. Pɛ nuju, daɗi ja ndummɛi ngue ga øth'u'a te di 'bejpah'u Oja, n'namhma ngue di 'dacjɛ rá njapi, nu'a hɨnjam'mø da thogui. ²⁶ Nuna ra hya nná 'yogá, dí haɗra 'yu nu'a ja ngue gdá n'yo, hɨndí päjtho'a te ja ngue gdá n'yo. Nugá dí ho ma mmɛi ha gdá ørpabi rá pähá Oja, porque hɨndí nne ngue hɨnte di bøntho na rá 'bɛfi Oja nná 'yo. ²⁷ Nu

ra ja'i 'mø nne ngue da daha, di n'annbi ngue ɛmmɛi di xádi ha di daha. Di njadá p'uya, di ho ma mmɛi ngue dí honi ha di ntahna ra hya nná 'yo. Porque dí nne ga øt'e tengutho ra hya di xihyø ja'i da 'yøt'e. Nugá hɨndí nne da 'yɛnc'a Oja ngue hɨnga gue'a te dí øt'e.

10

¹ Ague ma zi cu'ah'u, mamɨ pumbɛnihu na ra hya ja ua, ngue Oja bi 'yøt'e ngue ni 'bɛt'o ra gui p'u ni ma yø nyogui ja'i nuya bi japi bi 'daxra Thenga jathe. ² Gátho ya yø ja'i ya, 'dap'u ni 'youi ra Moisés ngue ni dena gui, 'nɛ gá 'da i thorp'u ja ra jathe. Guehya yø ja'i bi 'yøt'e ngue yø n'youi ra Moisés. ³ Gátho yø ja'i bi zi'a ra hmɛ bí 'yɛ mahɛts'i. ⁴ 'Nɛ gátho yø ja'i bi zi'a ra dehe bi bop'u ja ra mmendo. Pɛ nu'a bi 'uɨnthe yø ja'i, hɨngra do, sinoque gue'a ra Cristo bi máxyø ja'i hap'u ni ma. ⁵ Pɛ nuna Oja, hɨmbi nu manho te bi 'yøtyø ja'i m'mɛfa. Janangue ya mmɛ gá bi du p'u ja ra dapo.

⁶ A nuyá, nuna ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i bi 'yøtra nts'o, nu'mø ngue 'nɛcju ga øth'u ra nts'o ya, xquet'a ngu'a ra ndate ga thohma. ⁷ Janangue nuyá, 'yo gui thannehu yø dahma tengutho bi 'yøt'i'da'u ngue bi danne yø dahma. Porque nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro te bi 'yøtyø ja'i, i ɛna: “Bi mi yø ja'i ngue di nsihmɛ, 'nɛ bi mmɨnhni. Mi juate ra ts'ihmɛ yø ja'i, bi nangui ngue bi danne ra dahmu. Bi mähra hɛi p'uya”, ɛna Maca Libro. ⁸ 'Nɛ hɨnga n'yots'om'mäihu tengutho bi 'yøt'i'da'u ngue bi n'yots'om'mäi. Ngue nguna bi 'yøt'e, n'na patho i du 'däte mahyu mahuahɨ yø ja'i. ⁹ Nuna Oja i seti te dí øth'u, pɛ hɨngui sä ngue xøgue gdá øth'u'a ngue ga unhn'u ra cue Oja. Nguna bi 'yøt'i'da yø nyogui ja'i, pɛ mi søträ mmɛi Oja, bi guadi bi du yø ja'i ngue bi za yø c'ɛya. ¹⁰ Mamɨ nømman'uh'u Oja tengutho bi 'yøt'i'da'u yø nyogui ja'i ngue bi nømman'u Oja. Janangue Oja bá pɛnnabɨ rá anxɛ ngue bi hyo ya yø nyogui ja'i.

¹¹ Nuna ra ndate bi thohya yø nyogui ja'i, bi ma macuati p'u ja ra Maca Libro'a te bi nja, n'namhma ngue nu yø ja'i 'bɛhya

yø pa rá nze guitho dí 'buhmu, da sifi ngue 'yo di njap'ua. ¹² Janangue nu te'o ena ngue hinjam'mø da 'yøtra ts'oqui, jatho ngue di mfädi xandønho manma 'yøtra ts'oqui. Porque yø nyogui ja'i bi 'yøtra ts'oqui. ¹³ Nu'mø so ma mmaihua ngue ga øthua ra nts'o, xquet'a njarbatho gätho mi'da yø ja'i. Pe nuna Oja hingui hegahua na, da maxcahua ngue hinda dajpa ma mmaihua ra nts'o. Nu'mø ya bá ep'ua ra ts'on'yomfeni, nuna Oja di mfäxte ngue da zä ga taphua ra nts'o ngue hinda nja.

¹⁴ Janangue nuya ma zi cu'ahua, 'yo gui thannehua yø dahmu. ¹⁵ Da dinni mmaihua na ra hya ga mmangä ya. I sä ngue gui hyacsēhua ra güenda ngue'mø gue'a dí xi'ahua ogue hin'na. ¹⁶ Nu'mø dí äphua Oja ngue di japra vaso 'mø dí sihua ra Santa Cena, ¿huangui ga mbøni ngue nuya yø ja'i si, guehya yø ja'i i mäna ji ra Cristo p'ua ja ra pont'i ngue da yani? Nuna ra thuhme dí xeni ngue dí sihua, ¿huangui ga mbøni ngue nu to gätho di sihua na, gue'ua yø ja'i i unna do'yo ra Cristo p'ua ha bi tho na ngue da yani? ¹⁷ A nuyá, xa nguja ya. Pe ma mmaihua, xøgue 'da'igu porque nu'a ra thuhme di xeni ngue di comhmi di sihua, n'natho'a.

¹⁸ Gui nnuhua te øtyø judío 'mø ørpa ra 'bøt'e Oja. Nu to gätho sa ra ngø i tho ngue ørpa ra 'bøt'e Oja, i comhmi sa, porque 'da'igu yø mmai ngue'a ra ndanne øt'e. ¹⁹ Nuna te dí nne ga mmanya, hinga mbøni ngue da t'embj ja rá ts'edi n'na ra dahmu. Ni xinga gue'a ra ngø 'børpabi ra dahmu da t'embj man'na xanduxqui ngue'a ra ngø hinga m'møt'e. ²⁰ Nuna ra hya dí mmangä, ngue nu'ua yø ja'i hingui pa Oja, ørpa ra 'bøt'e ra dahmu, gue'ua yø ts'onthi ørpabi ra 'bøt'e 'ne hinga gue'a Oja ørpabi ra 'bøt'e. Pe hinda nnegä ngue 'ne'ahua gui cohi ngue da 'da'igu gui 'yøthua ya yø ja'i thanne yø ts'onthi. ²¹ Hingui sä ga sihua ra Santa Cena bi zogahua ra hya ra Hmu Jesús ngue ga øthua, 'ne xinga mmähä p'ua ha ts'a ra ngø nu'a 'bøspabi yø ts'onthi. ²² 'Yo gui nne ngue da zucja ra Hmu Jesús. ¿Teni 'be'a gui ena go ga japhua'a?

²³ A nuyá, ya hinda mandagahua ra ley ga 'yo yø judío ya. Ya sä ga øthua te dí nnehua ya. Pe hingui ja ngue ga øthua te hinni 'yup'ua ga øthua. Hinga nne ngue ga øthua te di ts'onnbabi rá mmai ma mmic'ēihua. ²⁴ Jatho ngue ga honnbahua ra nho mi'da yø ja'i, hingue masque ga honse ra nho gdä 'buhmu.

²⁵ Nu'a ra ngø pä yø ja'i p'ua ja ra tai, dami sihmahua hma. 'Yo tema nt'anni gui øthua porque 'yo sä gui su gui sihua ra ngø xa 'bøspabi yø dahmu. ²⁶ Porque nu te gä ja ua ja ra ximhäi, gä rá mmeti Oja.

²⁷ Nu'mø da zixahua ra ts'ihme n'na ra ja'i ngue hinga 'yēc'ēi 'ne gui n'uni ngue gui mmähä, dami sihua te di 'da'ahua. 'Yo 'be gui änhua ngue'mø ra 'bøt'e ra ngø ogue hin'na. 'Yo sä gui su gui sihua. ²⁸ Pe nu'mø toni ja'i da 'yēn'ahua: “Nuna ra ngø ja ua, ya xa 'bøspabi yø dahmu na”, da 'yēna, 'yo gui sahua ra ngø p'ua. Porque hingui netho ngue gui ts'onnbahua rá mmai ra ja'i nu'a su da za ra ngø ngue ra 'bøt'e. ²⁹ Madague'a gui pahua ngue gätho yø ngø 'da'igu, pe 'yo gui sahua ra ngø 'mø embyø ja'i ngue hingui ho da ts'i.

A nuyá, rá nze gui 'bu i'da ngue nne da 'yēngui: “¿Hanja ngue ga ets'a te dí si connä ngue'a te rá n'yomfeni n'nan'yo n'na ra ja'i?” da 'yēngui. ³⁰ “Xi'mø dí äprä mate Oja ngue di japi te dí si, ¿teni 'be'a go nne'a n'nan'yo n'na ra ja'i ngue da 'yørpa rá hya te di si?” da 'yēngui. ³¹ Nugä ga xi'ahua hanja na ra hya na. Nu'mø gui sihmehua ogue gui sithehua, ogue ja te man'na macosa gui øthua, nu te gä gui øthua, dami hyomhua ra hya ngue ha di t'espabi Oja. ³² 'Yo gui nnehua ngue go da t'ēnja ngue di juthua ra 'yu hapua øtra ts'oqui mi'da yø ja'i, ngu'ua yø judío, ngu'ua hingyø judío, ni xinga gue'ua yø ja'i Oja. ³³ Conma parte, dadi ja ndummai ngue dí øt'ä'a te 'be'a ja ngue da nu manho yø ja'i. Porque hinga nhosē dí honi, sinoque dí honnbabi ra nho da n'yo mi'da yø ja'i para ngue di nyanyø te.

11

¹ Tengutho gui nnuhua dí øt'ä ya, da ngu'a gui 'yøthua. Porque nugä dí øt'e tengutho bi 'yøtra Cristo.

² Ague ma zi cu'ah_u, dadi johyagä ngue zant'a guí mb_{en}ju_u, 'n_e hinguí hehm_u na ra hya dá xän'nah_u. ³ P_e nugä jap'u n'na ra hya dí nne ga xi'ah_u. Damí pahm_u ngue nuna Oja i 'bet'o na ngue ra Cristo. Ra Cristo p'uya, i 'bet'o na ngue ra n'yoh_u. Ra n'yoh_u p'uya, i 'bet'o na ngue rá xisu. ⁴ Nu'mø mmat'Oja n'na ra n'yoh_u p'u ja ra nija, ogue nne da manna hya di bennba Oja da ma, 'n_emø hustho rá fui ra n'yoh_u, ya di nequi ngue hinda respeta xanho ra Cristo. ⁵ Nu n'na ra xisu 'mø ngue mmat'Oja p'u ja ra nija, ogue i nne da manna hya di bennba Oja da ma 'n_e hinguí 'ue rá ya, ya di nequi ngue hinda respeta xanho rá damme. Nu'mø hinguí 'ue rá ya ra xisu, ya øt'e tengutho yø xisu nt'axi yø ya. ⁶ Nu ra xisu hinguí nne da 'ue rá ya, man'na xanho da 'yaxrá ya. P_e nu'mø enna xisu ngue ra 'be'isä ngue da 'yaxrá ya, man'na xanho da 'ue rá ya 'mø. ⁷ A nu ra n'yoh_u, hinguí sä da hyusta rá fui p'u ha dí mpeti yø ja'i, porque Oja bi hocra n'yoh_u ngue bi gohi tengutho'a. Janangue conná guehra n'yoh_u i t'espabi Oja. P_e nu ra xisu, i 'bui ngue ga t'espabi ra n'yoh_u'a. ⁸ Porque Oja, nu'mø mambi hocra n'yoh_u, hinga xisu'a bi tajpabi rá do'yo ngue bi nhohra n'yoh_u. Sinoque ra n'yoh_u'a bi tajpabi rá do'yo ngue bi nhohra xisu. ⁹ A nu ra xisu, bi ma mahoqui para ngue rá máxtetho ra n'yoh_u, hingue masque ra n'yoh_u bi ma mahoqui para ngue drá máxtetho ra xisu. ¹⁰ Janangue guehna dí mmangä naya ngue ra xisu jatho ngue da 'ue rá ya, gue'a ra hm_eya'a ngue _ec'ei rá damme 'mø nzofo. 'N_e gue'a nnu manho yø anx_e Oja'a. ¹¹ P_e Oja bá sänni ngue ngu yø n'yoh_u, ngu yø xisu, mahyonitho ngue di m'mui. ¹² Porque majuaní ngue nup'u bá fudi bá m'mhra xisu, guerp'u ja rá do'yo ra n'yoh_u bá thaqui. P_e xquet'a majuaní ngue nu ra n'yoh_u, ra xisu di mi'mi. Nuna p'uya, gätho Oja bá sänni ngue njap'u.

¹³ Damí hyacj_u xanho ra güenda na ra hya dí xi'ah_u ya. Xi n'na ra xisu 'mø mmat'Oja, ¿ua xanho ngue da 'ue rá ya uague hin'na? ¹⁴ Ya guí nnuh_u te øt'e gätho yø ja'i. Nu ra n'yoh_u, hinguí nnu manho ngue xtamma rá xta. Porque embi ngue

ra 'be'isä. ¹⁵ P_e ra xisu i nnu manho ngue xtamma rá xta. Porque gue'a rá xta bi t'unni ngue da nopa nt'eya. ¹⁶ P_e nu'mø 'bui to i nne di nnemhya guehna ra hya dí xi'ah_u ya, da bata njuani ngue ni xinga guecj_u, ni xinga gue hmi'da yø ja'i Oja i 'bui ndap'u bi zä yø hnini ngue da n'nan'yo man'na ra hya di tenni.

¹⁷ I ja man'na ra hya dí nne ga xi'ah_u ya. Porque nup'u ha gadi mpetih_u, hinga gue'a te guí øth_u. Ngue hinga nho gni mpetih_u, sinoque n'na ra n'atho gni mpetih_u. ¹⁸ Dí øcä ngue nup'u ha gadi mpetih_u gadi njun'mahyah_u. Rá nzequi majuaní na ra hya dí øcä. ¹⁹ P_e ngutho ya ja ngue da ngu'a di nja, ngue di nja ra njun'mahya p'u ha guí 'buhm_u. Gue'a di fa'a ndana ra ja'i ngue majuaní ra 'y_ec'ei, ndana ra ja'i himma juani ra 'y_ec'ei. ²⁰ Janangue nu'mø gadi mpeti ngue gui sih_u ra Santa Cena, hinguí nnu manho ra Cristo te guí øth_u. ²¹ Porque nu'mø bi zonna ora guí nsihm_eh_u, n'na ngu n'na yø ja'i xahyø hm_e ni hya ngue da zi. Da mi, di nsihm_e sehe p'uya. P_e nu yø ja'i ngue hyoya, i tu manthuhu, mente mi'da yø ja'i p'uya i niya asta ititho. ²² ¿Ua hin'y_u ni ngu guí si'a te guí timhm_u? ¿Hanja ngue hontho guí nne ngue gadi 'berpah_u yø sä'u yø ja'i Oja i hyoya, hin'y_u te di nsihm_e p'u ha gadi mpetih_u? ¿Ua guí emhm_u ngue di nnu manhogä te guí øth_u? Nu'a, hin'na'a.

²³ A nuna ra Santa Cena dí xi'ah_u, gues'e'a ra Jesucristo bi xänngagui hanja na ra hya na. Nu'a ra xui bi ma ma dá ra Hmu Jesús, bi hyacra thuhm_e. ²⁴ Mi ja mammadi Oja, bi xemp'uya. Bi 'y_embyø xädi: "Damí sih_u ra thuhm_e ja ua ya. Guehna ma do'yogä na. Nu'mø gä sih_u yø pa di map'u naya, gue'a gdi b_{en}ju'a ngue ma do'yo dadi dá ngue da du conná ngue'ah_u". ²⁵ Mi juadi bi nsihm_e p'uya, bi decra vaso, bi 'y_ena: "Nuna ya, guehna ra hm_eya naya ngue nu'mø dá tu, di nja rá ts'edi na ra 'da'yo cohi øt'ah_u Oja. Porque di mfamma ji conná ngue'ah_u. N'na ndi ngu n'na ndi guí sih_u naya, damí b_{en}ju ngue dá tugä", bi 'y_ena. ²⁶ Janangue n'na ndi ngu n'na ndi guí sih_u na ra thuhm_e na, 'n_e guí sih_u na rá ngui ra uva, guí 'yøth_u

ngue da bahyø ja'i ngue bi du ra Hmu Jesús. Dangu'a gui 'yøth_u asta guehra pa ngue da ep'ua ra Hmu Jesús.

²⁷ A nuyá, nu to bi zä ngue hingui nnu mansu na ra Santa Cena 'mø bi zi, ya ra ts'oqui øt'e. Porque hingui nnu mansu'a ra Hmu bi männá ji p'ua ha bi du conná guehra ja'i. ²⁸ Janangue nuyá, n'na ngu n'naj_u, ma ga hacj_u ra güenda te ja ma n'yomf_uni hante ngue ga sih_u ra Santa Cena. ²⁹ Porque nu'mø ngue sä da zi ra Santa Cena ra ja'i, 'ne hinga 'bet'o hacra güenda hanja te ga mbøni ngue bi du ra Hmu, ra ja'i ya honse rá castigo da thogui. ³⁰ Ja njap'ua ngue xangu yø ja'i tho ra castigo, sä ra n'ua ngue di hyenni. Ya hingui nzaqui 'da, 'ne ya xandu 'da. Porque hingui nnu mansu ra Santa Cena. ³¹ Pe nu'mø ngue ga hacj_u ra güenda xanho p'ua ja ma n'yomf_uni tengue ga mbønna Santa Cena, ya hin tema castigo ga thohma. ³² A nuya yø ja'i hingui hacra güenda xanho p'ua ja yø n'yomf_uni tengue ga mbøni, guehya da pennbabi ra castigo Oja ya ngue di hyenni. Porque Oja nnepe ngue di 'bätyø n'yomf_uni yø ja'i, n'namhma ngue hinda map'ua ja ra castigo di ma yø ja'i hingui ec'ei Oja.

³³ Janangue nuya ma zi cu'ah_u, nu'mø gadi mpetih_u ngue 'dap'ua gui sihm_u, dami ntø'mi n'na ngu n'na'ah_u ngue 'da gdi nsihm_uthoh_u. ³⁴ Pe nu'mø ngue to hingui hätra thuh_u, 'be di nsihm_u 'mø bi n_uexp_u ja rá ngu, n'namhma ngue hinda 'yøtra ts'oqui p'ua ha gadi mpetih_u, ya hin tema castigo da thogui. A nu'mø ngue ja mi'da yø hya gui h_uemph_u, ga xi'i ha gdi japh_u 'mø dá magä p'ua.

12

¹ Ague ma zi cu'ah_u, di nne ga xi'ah_u hanja'a te ørpe n'na ngu n'na yø ja'i na ra Espiritu Santo.

² Ya gui pahm_u ngue nu'mø yø pa xa thogui, nu'mø tobe hingmani pahm_u Oja, xcá thanneh_u yø dahm_u hingui ya. 'Ne conná guehyø dahmu xcá thanneh_u, hingá pahm_u hanja na rá 'yu Oja. ³ A nuyá, nu ra ja'i ena ngue ra Espiritu Santo di

bennbabi ra hya i mma, dami padi ha gdi hacj_u ra güenda xanho ngue'mø majuan_u ra Espiritu Santo di bennbi te mma ogue hin'na. Porque nu ra ja'i ngue ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya i mma, guehna ra ja'i hinjam'mø di sanna Jesús. A nuyá, nuya yø ja'i n'yoi ra Espiritu Santo, høndya sä da ma ngue ra Jesús gue'a ra Hmu mah_uts'i'a.

⁴ A nuna rá 'befi Oja i ja, 'dama 'dan'yo ma 'befi di 'bepi da 'yøtyø 'y_uec'ei. Pe ga gue'a ra Espiritu Santo øt'e ngue da zä da 'yøtra 'befi yø ja'i. ⁵ N'na ngu n'naj_u, 'dama 'dan'yo ra 'befi di p_uhm_u, pe nu te gä di øth_u, gue'a ra Hmu Jesús di ørpah_u rá 'befi. ⁶ Hinga 'da'igu ra 'befi bi n'nacj_u, sinoque 'dama 'dan'yo ra 'befi. Pe gätho gue'a Oja di hätra ts'edi yø ja'i ngue da badi ha di japra 'befi da 'yøt'e. ⁷ N'na ngu n'naj_u, Oja bi zänni tema 'befi ja ngue ga øth_u, gue'a ra Espiritu Santo di hacj_u ra ts'edi ngue da zä ga ørpah_u rá 'befi Oja. Pe nu'a te gätho ma 'befi bi 'dacj_u, bi 'dacj_u ra 'befi para ngue da 'yørpabi ra nho ma mmi'y_uec'ei.

⁸ Nu 'da yø 'y_uec'ei ya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da badi xanho p'ua ja yø mm_ui ha di japra hya da ma. Nu mi'da p'uya, di japi ngue da badi ha di japi da man'ua yø hya xanhenni, para ngue da zä da dinyø mm_ui yø ja'i ya yø hya da ma. ⁹ Mi'da p'uya, di japra Espiritu Santo ngue nu'mø mmat'Oja ra ja'i, da dinna mm_ui ra ja'i ngue di nja'a te äp'a Oja. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi ra ja'i ngue da 'yøthe yø därkehi. ¹⁰ Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di unna ts'edi yø ja'i ngue da 'yøtyø milagro. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di bennbabi'a te ra hya ja ngue da ma. Mi'da p'uya, di japyø ja'i ngue da badi xanho ngue'mø gues_u ra Espiritu Santo di bennbabi'a ra hya mman_u ja'i ogue hin'na. Mi'da p'uya, ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da nya yø 'dan'yo hya hingui padi. 'Bu i'da yø ja'i p'uya ngue ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da ma te ni bøn'ua yø 'dan'yo hya i hma. ¹¹ Pe gätho ya yø 'befi ya, gues_ua ra Espiritu Santo di japyø ja'i ngue da zä da 'yøtra 'befi. Nu'a, go gue'a sannbi n'na ngu n'na yø 'y_uec'ei'ä ndana gue'a ra 'befi da zä da 'yøtyø ja'i.

-----

12 Nu ra ja'i, madague'a xangu yø xequi n'youi rá do'yo, pε ra ja'i n'na nc'εitho. Di njathu p'uya, ngue conna Cristo xangujuε ngue dí εc'εihua, pε tengutho 'mø ngue n'na nc'εitho di jahu ra Cristo. 13 Gäthogahu ya, ngu yø judío, ngu'ε hingingyø judío, 'bu i'da ngue 'buhyø hmu, 'bu i'da ngue hinjo'o yø hmu, pε gäthogahu, nu'mø bi ma ma xixyagahu, ra Espiritu Santo øt'e ngue dí cohi ngue εntho n'na nc'εitho di jahu. Porque gäthogahu, gue'a ra Espiritu Santo dí n'yohu.

14 Ya gui nnuhu ngue rá do'yo ra ja'i hinga n'na xequitho i ja, sinoque xangu yø xequi n'youi. 15 Nu'mø da 'yεnná gua ra ja'i: "¿Hanja ngue hingrá 'yεgá ra ja'i? Ya hinga n'yogá'be rá do'yo ra ja'i", da 'yεna, pε nup'ε ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'ε. 16 Ogue ma guhu da 'yεna: "¿Hanja ngue hingrá dägá ra ja'i? Ya hinga n'yogá'be rá do'yo ra ja'i", da 'yεna, pε nup'ε ja rá do'yo ra ja'i ja n'youi p'ε. 17 Xi'mø ngue gä rá nguani rá do'yo ra ja'i, gä dyø dä, ¿ha di zä ga øhmε ra hya 'mø? Ogue gä ma do'yohu, gä dyø gu, ¿ha di zä di nja ma fahahu 'mø? 18 Pε Oja bi 'yøt'e ngue bi njap'ε ma do'yohu. N'na ngu n'na yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, bi japi hapu bi nepe da mε. 19 A nu'mø ngue gätho ya yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, da 'da'igu, ¿ha di zä di nεqui ngue ja rá do'yo ra ja'i 'mø? 20 Pε nuna ra hya i ja, madague'a ngue xangu yø xequi n'youi rá do'yo ra ja'i, pε gätho ya yø xequi ya, gue'a gui nεqui xanhu ngue ja rá do'yo ra ja'i'a.

21 Nu yø dä ra ja'i, hinguí sä da 'yεmbyø 'yε: "Nugá hindí hon'a'i", da 'yεmbi. Nu rá ya ra ja'i, hinguí sä da 'yεmbyø gua: "Nugá hindí hon'aui", da 'yεmbi. 22 Pε gätho ya yø xequi ja ma do'yohu, gätho mahyonitho. A nu yø xequi dí εmhmu ngue hin'ε mahyoni, gue'ε yø xequi ma datho mahyoni'ε. 23 I ja 'da yø xequi n'youi ma do'yohu ngue εntho hints'εhmi su t'ørpa masu, pε gue'a ra xequi'a ngue man'na dí päxhu xanhu. 'Nε ja n'na ra xequi ma do'yohu ngue hinguí sä da hnu, 'nε guehna ra xequi na p'uya ngue man'natho dí suphu na. 24 I ja yø xequi ma do'yohu ngue di nεqui, 'nε hinte man'na dí honi ngue ga japhu. Nuna Oja bi hoqui gätho ma do'yohu, 'nε bi 'yøt'e ngue

man'na di muui'a ra xequi dí εmhmu ngue hinga njuani p'ε gui nεqui. 25 Jananguε nuyá, hinga 'da'a n'nanni 'yo rá do'yo ra ja'i, sinoque gätho'ε yø xequi ja rá do'yo ra ja'i, n'na ngu n'na, di nhyoni. 26 Nu'mø ngue di hyenna n'na xequi rá do'yo ra ja'i, gä rá do'yo ra ja'i di hyenni. Nu'mø ja n'na ra xequi rá do'yo ra ja'i ngue hnu mansu, gä rá do'yo ra ja'i, gä di johya.

27 A nuyá, guecju'a nnøpe ngue rá do'yo ra Cristo ya. N'na ngu n'naju, guecju'ε yø xequi n'youi p'ε ja rá do'yo'a. 28 Njarbatho Oja ya, n'na ngu n'na yø 'yεc'εi bi zännbi ndana gue'a ra 'befi da zä da 'yøt'e n'na ngu n'na. Rá maditho, Oja bi unyø 'befi'ε yø representante ra Cristo. Rá yoho, 'buhyø ja'i ngue bi t'unna 'befi ngue da manna hya di bεnnababi ra Espiritu Santo ngue da ma. Rá hyu, i 'buhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di nxännbate rá hya Oja. I 'buhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue øtyø milagro. I 'buhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue da 'yøthe yø därquehi. A nuyá, i 'buhyø ja'i bi t'unyø 'befi ngue fäxyø mmic'εiui. 'Nε i 'buhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue di manda p'ε ja ra njia. I 'buhyø ja'i ngue bi t'unyø 'befi ngue da nya'ε yø 'dan'yo hya hinguí padi. 29 Pε hinga to bi zä ngue da zä da 'yøtra 'befi ngue drá representante ra Cristo. Ni xinga to bi zä ni ja'i da zä da 'yøtra 'befi ngue da nya'ε yø hya di bεnnababi yø ja'i ra Espiritu Santo da ma. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä di nxännbate rá hya Oja. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da 'yøtyø milagro. 30 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da 'yøthe yø därquehi. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da nya'ε yø 'dan'yo hya hinguí padi. 'Nε hinga'da gui t'untho yø 'befi yø ja'i ngue da zä da ma te ga mbøn'ε yø 'dan'yo hya i hma. 31 Damí nehε ngue Oja di 'da'ahu rá 'befi nu'a ma datho tate di muui. Pε nugá, nuna man'na ra hya tate di muui ngue mi'da yø hya, guehna dí nne ga xän'nahε naya.

13

1 A nuyá, madague'a gdi padi gdá nyahu'ε yø hya yø 'dan'yo ja'i, ogue gdi padi

gdá nyah^u yø hya ga ya yø anxε, pε nu'mø hin dadi mahma mmic'ei^h, ya hinte dadi mu^h. Nu ma hyah^u hinte di muui porque di coh^u tengutho ra t'εgui 'mø ma zant'i, ogue tengutho ra xit'εgui di zant^y hy^xi. ²Madague'a gdi padi gdá nya'ah^u yø hya di bennabi ra Espiritu Santo yø ja'i da ma, ogue gdi pah^u gátho' u yø hya xanhenni, ogue gdi timh^u xandõnho hanja' u yø hya hingui fadi hanja, ogue di ja xanho ma nt'εc'ei^h, asta ga εmph^u yø nyuni ngue da 'uegue, dani mpa n'na nguadi, 'nε di nja, pε nu'mø hin dadi mahma mmic'ei^h, ya hinte dadi mu^h. ³Madague'a ga dat'i gátho'a te dí pesh^u ngue ga unhn^u te da zi yø hyoya, ogue asta ga n'uni ngue da ma nt'udi gah^u, pε nu'mø hin dadi mahma mmic'ei^h, ya hinte dadi mu^h.

⁴ A nu ra ja'i ngue majuanⁱ di mahrá mmic'ei^u, guehna ra ja'i seti te sifi. Guehna ra ja'i ja rá yemmⁱ. Guehna ra ja'i hingra zεya. Guehna ra ja'i hindi 'yets'i hap^u ya. ⁵ 'Nε di jammansu rá mmic'ei^u. Hingui honse ra nho da m'mⁱ, sinoque honnabi ra nho yø mmic'ei^u. 'Nε hingra cue. I ja rá mpunnbi tengue t'ørpe. ⁶ Hindi johya 'mø nnu ngue øtra ts'oqui m'i da yø ja'i, sinoque di johya 'mø nnu ngue njuantho ga 'yo yø ja'i. ⁷ Nu'mø di mahrá mmic'ei^u n'na, ya di siguetho di madi madague'a hingui ho te ørpabi. Zant'a εmbr^u mmⁱ ngue xanho te øtra mmic'ei^u, porque hingui nne da hyep' u a gui madi. I tømⁱ ngue di n'yo rá mmⁱ rá mmic'ei^u 'mø ngue hinga gue'a øt'e.

⁸ A nuyá, nu'a ngue ga mahma mmic'ei^h, i jatho ngue hinha rá nze^u ga mah^u. Pε nuya yø 'bεfi bi 'dacj^u Oja, di njap' u rá nze^u ya. Porque da 'yεhra pa ngue ra Espiritu Santo ya hinni mantho di bennabi yø ja'i ra hya da ma. Da 'yεhra pa ngue ra Espiritu Santo ya hinni mantho da japyø ja'i da nya yø 'dan'yo hya. Da 'yεhra pa ngue ra Espiritu Santo ya hinni mantho ngue ja da xännabi yø ja'i u yø hya xanhenni. ⁹ A nuyá, majuanⁱ ngue hinga gátho dí pah^u hanja yø hya. Porque Oja hingui udi gátho'a te ra hya i ja. ¹⁰ Pε da 'yεhra pa ngue gáthogah^u ga pah^u xanho hanja ra hya. Nu' u yø pa' u, ya himma hyoni

ngue di m'mahyø ja'i da xännba ra hya yø mm'i yεc'ei^u.

¹¹ A nu'mø mará ngüεgui, dí mmanyø hya ga nya yø basi. Nu ma n'yomfēni mi ja, tengutho yø n'yomfēni yø basi. Pε nuyá, ya dá ndan'yoh^u ya, ya bi gop' u yø hya xtá mangá 'mø mará ngüεgui. ¹² Nuyá, nup' u ga mbemma mmⁱ hanja ra hya ya, εntho tengutho 'mø di hεtra hyε, hindi nεqui xanho hanja gátho yø hya. Pε da 'yεhra pa ngue ga nuprah^u rá hmⁱ ra Cristo. Ya ja ga pah^u p' u xanho hanja ra hya p' uya. A nuyá, zits' u tho dí pah^u hanja ra hya ya, pε nu' u yø pa' u, ya ga pah^u xandõnho gátho hanja, tengutho Oja i pacj^u xandõnho'a.

¹³ Janangue ja ua ya hyu yø hya zant'a ja ts'editho ngue ga øth^u. Ja ts'editho ngue zant'a ga εc'ei^h Oja. Ja ts'editho ngue zant'a ga εmh^u ngue di nja'a te mman'Oja. 'Nε ja ts'editho ngue zant'a ga mahma mmic'ei^h. Pε nuna ma datho di muui ya hyu yø hya ya, gue'a ngue zant'a ga mahma mmic'ei^h.

14

¹ Damⁱ ja ndummⁱ ngue gui mahni mmic'ei^u n'na ngu n'na'ah^u. Nuna Oja, 'dama 'dan'yo yø 'bεfi i ja, pε damⁱ ne ngue da zä gui 'yørpah^u rá 'bεfi Oja. 'Nε ma datho damⁱ neh^u ngue di m'mahyø ja'i ngue ya dyø 'bεfitho'a ngue da manna hya di bennabi Oja. ² Porque nu'mø 'bεhra ja'i ngue ga ya' u yø hya hingui fadi, ya hingyø ja'i' u nzofo, porque hinqingui øde te ga ya. Hinda honse Oja padi tema hya mmanna ja'i. Porque ra Espiritu Santo di hatra ts'edi di bennabi te da ma, pε hinqingui padi te ga mbonyø hya i mma. ³ Pε nu ra ja'i ngue di bennabi Oja ra hya ja ngue da xihyø ja'i, gue' u yø ja'i nzofo para ngue di zacyø nt'εc'ei yø ja'i. Di hatra ts'edi yø ja'i na ra hya øde hma, 'nε hurpabi yø mmⁱ. ⁴ A nuya yø ja'i ga ya yø 'dan'yo hya, guehya hinqingui øde te ga ya, sinoque pase hanja'a ra hya mma. Pε nu ra ja'i ngue di bennabi Oja na ra hya da xihyø ja'i, nuya yø ja'i di mpeti, di japi ngue da dinyø mmⁱ yø ja'i na ra hya xifi.

⁵ Ma^ho^ho^h 'mø^h ngue gätho di sä gdi nyä^h yø 'dan'yo hyä hinguⁱ fadi. Pe ma datho di nnegä^h ngue di bεn'nah^h Oja'a te ra hyä gui xih^m yø ja'i. Porque man'na xan^ho ngue da 'yøde xan^ho yø ja'i'a te ra hyä gui mmam^hm^h, hinda^h gue'a ngue gdi nyä^h n'na ra hyä ngue hinguⁱ øhyø ja'i. Xquet'a xan^ho, pe gue'mø^h 'bup'u te'o da zä da ma te ga mbønⁿa hyä da hma. Janangue gätho yø ja'i di 'bup'u da dinyø^h mm^hi hanja ra hyä. ⁶ Ague ma zi cu'ah^h, xi'mø ga mmagä^h p'u ngue ga xän'nah^h ra hyä, 'nε gdä zo'ah^h yø hyä hinguⁱ øhm^h, çndana ra hyä gui 'yεt'amm^hih^h 'mø? Pe nu'mø gdä zo'ah^h te ra hyä gni yä^h, ya da dini xan^ho ni mm^hih^h hanja ra hyä 'mø. Ya gui pah^m hanja'a ra hyä di bεnngaguⁱ Oja ga mmamp'uya, guehna ra hyä da zä ga xän'nah^h na.

⁷ Ya gui nnu^h, nu'mø ya ra corneta xim^mi ya ra 'bida, nu'mø hinda^h ntinyø^h hyä, ya hinguⁱ fadi tema so i ja. ⁸ Nup'u ja n'na ra tunhⁿi ya, nu'a pixtra^h corneta 'mø hinguⁱ padi da mixt'i, aha ya ra corneta, hinte ni bøn^htho. Porque hinda^h nsä yø ja'i ngue di nja ra tunhⁿi. ⁹ Gui njath^h p'uya, nu'mø hinguⁱ øhyø ja'i'a ra hyä gni yä^h, çhague da mbahyø ja'i'a ra hyä gui mmam^hm^h 'mø? aha gadi yahn^hih^h, hincjongui øde te gui mmam^hm^h. ¹⁰ Nuua ja ra xim^hhⁱ, mandøngu dyø hyä ja ua ngue ga ya yø ja'i. Pe gätho^h yø hyä ga ya yø ja'i, ja te ga mbøni. ¹¹ A nuyá, nu'mø toni ja'i da zoqui, 'nε ga ya ra hyä hinda^h øde, ya tengutho 'mø da ndø yap'utho rá häi'a nzoqui, porque hinda^h zä gdä nya'be'a te ra hyä ga ya ra ja'i. ¹² Nugä di padi ngue εmm^hei gui nne di ha'ah^h ra ts'edi ra Espíritu Santo ngue da zä gui 'yørpab^h rá 'bεfi Oja. Pe dami neh^h ngue nu'a ra 'bεfi gui 'yøth^h, da gue'a ra 'bεfi ma datho da 'yørpabi ra nho ni mmi'yεc'ei^h gui 'yøth^h.

¹³ Nu to nne da nya yø hyä ngue hinguⁱ øhyø ja'i, da 'yäpra mate Oja ngue da zä da xihyø^h mmic'ei^hui te ga mbønⁿa hyä da ma. ¹⁴ Porque nu'mø di mmat'Oja 'nε hinguⁱ øhyø ja'i'a te ra hyä nna mat'Oja, nuua ja ma mm^hi di padi ngue di mmat'Oja, pe nuya yø hyä di mma, ya hin tema nho da 'yørpabi yø ja'i. ¹⁵ Çndana gue'a ja ngue ga

øt'a ya 'mø? I ja ngue ga mmat'Oja co gätho ma mm^hi, pe guehya yø hyä øhyø ja'i gdä mat'Oja. I ja ngue ga tutyø^h alabansa co gätho ma mm^hi, pe da gue'u yø alabansa ngue øhyø ja'i yø hyä i mma. ¹⁶ Nu'mø gadi ja mammadih^h Oja, 'nε'mø hincjongui øde tema hyä gui mmam^hm^h, nu ra ja'i øts'e te gui mmam^hm^h, ya hinguⁱ padi te ga mbønⁿa hyä. Ya hinguⁱ sä da 'yenna ja'i da ngut'atho. ¹⁷ Madague'a ngue mazi hotho ha gni ja mammadih^h Oja, pe nu'mø ngue hinguⁱ øhyø ja'i'a ra hyä gni ja mammadih^h Oja, ya hin tema nhotho ørpabi yø ja'i ra hyä øde.

¹⁸ Nugä dadi ja mammadⁱ Oja ngue mits'u xangu yø 'dan'yo hyä di padi gdä nyagä^h ngue'ah^h. ¹⁹ Pe nup'u di mpeti yø ja'i, nugä di nnu manho ngue høndi cut'atho yø hyä ga xänbabi yø ja'i, pe da gue'u yø hyä øhyø ja'i gdä nya, hinda gue'a ngue ga mmangä^h 'det'a mahuahⁱ yø hyä ngue hinguⁱ pahyø ja'i te ga mbøni.

²⁰ Ague ma zi cu'ah^h, 'yoni mantho gui øth^h tengutho yø basi^h ngue zits'u dyø n'yomfēni i ja. Pe xan^ho ngue gui coh^m tengutho yø basi^h ngue hinguⁱ ngu ra nts'o padi, gui njath^h p'uya. Pe ya gyø daja'ih^h, dami 'yøt'e ngue ya ja xan^ho ni n'yomfēni^h ya. ²¹ Nup'u ja ra libro ngue rá ley, Oja i εna: "Nuya yø ja'i ngue yø mmejma^hhyä, ga japi ngue di ts'ofø conyø hyä ga ya yø 'dan'yo ja'i. Pe madague'a di ts'ofø conyø 'dan'yo hyä, ngutho hinda^h 'yørcaguⁱ masu", εn'Oja. ²² Janangue nuna Oja, nu'mø nzohyø ja'i conyø hyä hinguⁱ fadi, gue'a ra hmeya'a ngue hincyø^h 'yεc'ei yø ja'i ts'ofø, sinoque yø mmejma^hhyatho. Pe nu'mø nzo Oja yø ja'i connä hyä di bεn**n**babi yø pøngahya da ma, gue'a ra hmeya'a ngue ya yø 'yεc'ei yø ja'i nzofo.

²³ A nu'mø ngue n'narb^h xá mpeti yø 'yεc'ei, 'nε'mø gä ga ya yø 'dan'yo hyä ngue hinga^h nt'øde te ga ya, xi'mø bi yut'a n'na ra ja'i hincra^h 'yεc'ei 'nε hinguⁱ pahyø^h 'dan'yo hyä ga ya yø ja'i, uanguⁱ da 'yεmbi^h ngue loco yø ja'i di yahnⁱ. ²⁴ Pe nu'mø nne di nya n'na ra 'yεc'ei ngue da manna hyä di bεn**n**babi Oja da ma, 'nε da nya ra hyä ga ya yø ja'i, xi'mø bi yut'a n'na ra ja'i hincra^h 'yεc'ei 'nε hinguⁱ padi hanja ra nt'εc'ei, ra ja'i

da dinná mm̄ai ngue ja rá ts'oqui co nu'a te ra h̄ya da 'yøde. ²⁵ Di n'yo rá mm̄ai ra ja'i ngue Oja i pađi xan̄ho te ḡama h̄ya mb̄emp'u ja rá mm̄ui. Di ndantyøhm̄u p'uya ngue da danne Oja. Da 'yɛna: “Majuani ngue gue'a Oja n'youi ua ha di mpeti yø ja'i 'bucua”, da 'yɛna.

-----
²⁶ Ague ma zi cu'ah̄u, nup'u ha gađi mpetih̄u ya, i 'bui to nne da d̄utyø salmo, i 'bui to nne di nx̄ann̄bate rá h̄ya Oja, i 'bui to nne da man̄na h̄ya di b̄enn̄babi Oja, i 'bui to i nne da nya yø h̄ya ngue h̄inga nt'øde, i 'bui to da z̄a da ma te ga mb̄onyø 'dan'yo h̄ya h̄inga nt'øde. Pɛ nu te ḡama h̄ya guí nne guí mm̄am̄hm̄u, guí mm̄am̄hm̄u'u yø h̄ya di hatra ts'edi yø ja'i. ²⁷ A nu'mø te'o ga ya ra 'dan'yo h̄ya h̄inga nt'øde, ya h̄ondi yo nc'ɛi ogue hyu nc'ɛi di nya. Pɛ 'da mi'datho di nya. 'Nɛ nnetho ngue di 'bui te'o da xihyø ja'i teni b̄on'u yø h̄ya da h̄ma. ²⁸ A nu'mø ngue h̄injo'o p'u to di thocra h̄ya, man'na xan̄ho ngue 'yo di nzohyø ja'i'a n'nan'yo ra h̄ya ga ya. Porque h̄injongi øde te ga ya. Sinoque n'na ngu n'na di nyas̄ɛui Oja p'u ja yø mm̄ai.

²⁹ Xquet'a ngut'a ya, nu te'o nne da xihyø ja'i'u yø h̄ya di b̄enn̄babi Oja da ma, di nya yonc'ɛi ogue hyu nc'ɛi. Mi'da yø ja'i p'uya, da hyacra güenda ngue'mø majuan̄i Oja di b̄enn̄babi ra h̄ya mm̄anna ja'i ogue h̄in'na. ³⁰ Nu'mø ngue 'b̄ap'u man'na ra ja'i nne da xihyø ja'i ra h̄ya di b̄enn̄babi Oja da ma, di ns̄aya'a ya p'uya, di japi di nya man'na nc'ɛi nne di nya. ³¹ Gätho'ah̄u, nu to nne da xihyø ja'i ra h̄ya di b̄enn̄babi Oja da ma, 'da mi'da di nya. Jan̄angue nu'u yø ja'i øxra h̄ya da h̄ma, da d̄inyø mm̄ai hanja ra h̄ya, gue'a di h̄ya ra ts'edi'a. ³² Nu te'o nne da xihyø ja'i'a te ra h̄ya di b̄enn̄babi Oja da ma, da d̄ø'mi m̄ente da z̄a di nya. ³³ Porque Oja h̄ingui nnepe ngue 'da di yah̄n̄itho yø ja'i p'u ha ja ra h̄ya.

Nu'a te ør'mi'da yø 'yɛc'ɛi mi'da yø hn̄ini, dan̄gu'a guí 'yøth̄u. ³⁴ Porque yø xisu h̄ingui s̄a ngue di nyap'u ha di mpeti yø 'yɛc'ɛi. Porque yø xisu h̄in'yu ra nt'edi ngue da gue'u di op̄an'yu ra h̄ya yø ja'i'u. Sinoque yø n'yoh̄u i ja ngue di m'met'o tengutho ra h̄ya mm̄amp'u ja rá ley Oja. ³⁵ Nu'mø

ja tema h̄ya nne da 'ȳanna n'na ra xisu, da 'ȳanna damme p'u ja rá ngu. Porque h̄indi neįman̄ho ngue ra xisu di nyap'u ha di mpeti yø 'yɛc'ɛi.

³⁶ Mah̄sä mi 'yɛna ngue da z̄a guí s̄anse te guí 'yøth̄u. Porque h̄ingo ḡa d̄am̄hm̄u rá h̄ya Oja, sinoque m'mefatho bi z̄onna h̄ya p'u guí 'b̄ah̄m̄u. ³⁷ Nu'mø toni ja'i da 'yɛna ngue di b̄enn̄babi Oja ra h̄ya ja ngue da ma, ogue to da 'yɛna ngue n'youi ra Esp̄iritu Santo, da badi ngue n̄uya yø h̄ya dí xi'ah̄u, gue'a Oja di 'beįpas̄ɛgui te di m̄ma. ³⁸ A nu'mø toni ja'i da 'yɛngui ngue h̄inga gue'a ra h̄ya dí m̄ma, da gue'a to m̄man'a p'uya xquet'a h̄ingui ja ngue da t'ɛmbi ngue gue'a ra h̄ya m̄ma.

³⁹ Ague ma zi cu'ah̄u, dami neh̄u ya ngue gues̄e Oja di b̄en'nah̄u ra h̄ya guí xih̄m̄u yø ja'i. A nu'u yø ja'i ga ya yø 'dan'yo h̄ya, dami unhn̄u ra nt'edi ngue di nya. ⁴⁰ Pɛ da 'yo ni 'yu'a te ḡama h̄ya guí mm̄am̄hm̄u, mazihotho ḡdi m̄am̄hm̄u ra h̄ya.

15

¹ A n̄uya m̄a zi cu'ah̄u, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue guí pumb̄ɛnih̄u na ra hoga 'da'yo h̄ya dá xi'ah̄u ya. Ya ḡa nu man̄hoh̄u na ra h̄ya na, 'nɛ gueh̄na ga d̄a ni nt'ɛc'ɛih̄u n̄aya. ² Nu'mø ngue h̄ingui hyeh̄m̄ap'u na ra h̄ya n̄aya, gue'mø ngue h̄ingma xøts'etho gni 'yɛc'ɛih̄u na ra h̄ya 'mø, gueh̄na ra h̄ya di nyanni teh̄u na.

³ Nuna ra h̄ya bi siqui, gueh̄na ra h̄ya rá m̄aditho dá x̄an'nah̄u na. Gueh̄na ra h̄ya na ngue bi du ra Cristo ngue bi hoga ma ts'oquih̄u. Ya bi nja na te ra h̄ya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. ⁴ Mi du ra Cristo, bi ma nt'ägui. Pɛ bi b̄ennate'a rá hyu pa. Ya mah̄ombi nja ra h̄ya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro. ⁵ Mi b̄ennate ra Cristo, bi nu ra Bedu ngue ya 'bui mah̄on'a. M'mefa p'uya, bi nu ḡatho'u mi'da yø representante ra Cristo.

⁶ Man'na ra pa p'uya, tho'i cut'a ciento'u ma cuh̄u bi n̄nuui ra Cristo mah̄on'a. 'Nɛ xangu tobe 'b̄atho ya, x̄inx̄a ndu 'da. ⁷ M'mefa p'uya, bi nu ra Jacobo. Man'na ra pa p'uya, ḡatho'u yø representante bi nu mah̄on'a.

⁸ Mi nu ra Cristo ya to ḡa bi nu, ya dá nth̄es̄'be p'u rá n̄z̄equi. Pɛ nugui,

man'natho hinga njuanigui. ⁹ Porque guecä mits'u hinga njuanigä ngue gätho mī'da yø representante ra Cristo. A nugui, ya ra matetho bi 'yøt'Oja ngue bi 'dajma 'befi ngue rá representantegui, porque nugui xtá sacä ya yø ja'i Oja. ¹⁰ Pε Oja bi 'yøtra mate ngue bi 'dacra 'befi di pēhya, 'nε hinga sərbatho'a rá mate bi 'daqui. Porque man'na xangu ra 'befi dí øt'ä ngue gätho'u mī'da yø representante ra Cristo. Pε nuna ra 'befi na, hingo dadi jasegä na, sinoque ørcagui ra mate Oja ngue fäxqui te dí øt'e. ¹¹ A nuyá, nu'mø gueque xangu ra 'befi dí øt'e, oque go gue'u mī'da xangu ra 'befi bi 'yøt'e, pε nuna ra hyä dí mmangähe, 'da'igu na. 'Nε guehna ra hyä guí εc'eiha na ya.

-----
¹² A nuyá, gä 'da'igu dí mmangähe ya ngue bi dü ra Cristo 'nε bi bennate. ¿Pε hanja ngue guí εmhma ngue hīndi bennate yø ánima? ¹³ A nu'mø ngue majuanī guí mmamhma ngue hīndi bennate yø ánima ya, ¿hanja ngue bi zä bi bennate ra Cristo 'mø? ¹⁴ A nu'mø ngue hīmma juanī bi bennate ra Cristo, ya hīnte nī bøntho na ra hoga 'da'yo hyä dí mmangähe 'mø. Da guehni nt'εc'eiha p'uya, xquet'a hīnte nī bøntho 'mø. ¹⁵ Ya ra fehni dí mmangähe 'mø ngue dí xi'aha te bi 'yøt'Oja. Porque dí xi'aha ngue Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø mī dü. A nu'mø ngue hīmma juanī di bennate yø ánima ya, ya hīmma juanī ngue Oja bi japi bi bennate ra Cristo 'mø. ¹⁶ Xi'mø ngue hīndi bennate yø ánima ya, ya xmama bi dü ra Cristo 'mø. ¹⁷ Xi'mø ngue ra Cristo hīmbi bennate, nuna nī nt'εc'eiha i ja, ya hīnte nī bøntho. Porque hinga njut'itho nī ts'oquihä 'mø. ¹⁸ Nu'mø ngue ngu'a ya, nu'u to ya xa ndu, madague'a bi 'yεc'ei ra Cristo, pε xquet'a 'nε'u di m'mε'u. ¹⁹ Nu'mø ngue hīnte nī bøntho ngue dá εc'eiha ra Cristo mente ra pa dá m'mahma, ya man'natho huεcateju 'mø ngue gätho mī'da yø ja'i.

²⁰ Pε majuanī dí xi'aha ngue nu'mø mī dü ra Cristo, bi bennate. Co nuna ra hyä naya, dí haxa njuanī ngue gätho yø ánima xa ndu jatho ngue di bennate m'mεfa. ²¹ Nu'a ra ts'oqui bi 'yøtra Adán, ja bá fap'u ngue bi dü yø ja'i ua ja ra ximhäi. Pε xquet'a nu'a i bennate ra Cristo 'mø mī dü, go bá

jutra 'yu'a ngue jatho di bennate yø ánima. ²² Ra Adán, rá 'yu'a ngue gäthogaha, gätho ja ngue gä tuhä. Pε nu to gätho εc'ei ra Cristo ya, ja ngue di bennate. ²³ N'na ngu n'na bá n'youi ra pa p'u ngue di bennate. Rá mæditho bi bennate ra Cristo, m'mεfa p'uya, nu'mø bá εhra Cristo, nu te'o gä xa 'yεc'ei, gä di bennate. ²⁴ Nu'mø ngue bi dapi gätho yø nsuiui, nu'u εna ngue ja yø ts'edi ngue di mmandase, gä di ts'onnbabi yø hyä, ya gue'a ra pa rá nzeGUI'a p'uya. Nuna Oja rá Papá, di dāprá cargo p'uya ngue di ndast'abi. ²⁵ Porque ra Cristo jatho ngue gue'a di ndast'abi'a astä gue'mø da 'yøt'a Oja ngue da dapi gätho yø nsuiui. ²⁶ Nu'a rá nsuiui rá nzeGUITHO da dapi, gue'a ra ndate i ja'a, porque ya hīnjon da dü. ²⁷ Nuna Oja bi unná cargo ra Cristo ngue gä go di manda te gä ja na. Pε nuyá, hīngui nne da ma ngue ra Cristo di manda rá Papá, porque go gue'a rá Papá bi unná cargo ra Cristo ngue di manda te gä i ja. ²⁸ Da zønna pa ngue da dahra Cristo ngue di manda te gä ja. Ra Cristo p'uya, nu'a rá Papá bi unna cargo ngue di manda te gä ja, di dāpi ngue di mmandase, ya guesε Oja di manda te gä ja p'uya.

²⁹ I ja man'na ra hyä dí nne gä xi'aha ya. I 'bu i'da yø ja'i ngue nyondi i nxixya ngue di pørpabi yø ánima hīmbi nxixya hante ngue da dü. A nuyá, xi'mø εnyø ja'i ngue hīndi bennate yø ánima, ¿hanja ngue nxixya yø ja'i ngue di pørpabi yø ánima tengutho 'mø xtí nxixya hante ngue da dü 'mø?

³⁰ ¿Hanja ngue hangü ra pa dí engä ma te 'mø ngue hīndi bennate yø ánima 'mø? ³¹ Porque n'na pa ngu n'na pa ja ngue da hyo gyø ja'i. Ague mā zi cu'aha, høntho dí xi'aha na ra hyä na, porque majuanī ngue ja gampähä ngue n'na ngu n'najä, gä di 'yohä ra Hmu Jesucristo. ³² Nup'u ja ra hnini Efeso, xandøngu ra n'u dá sägä p'u, porque εna yø zate yø ja'i da njun'me. A nuyá, xi'mø ngue hīndi bennate yø ánima ya, ¿teni 'be'a dí taha ngue te dí øt'ä 'mø? Man'na xanho ngue gä εna: "Ma ga nsännigo ya, ga mmi ga si te xtá tini. Porque nī xudi ga tu", ga εna.

³³ 'Yo gadi nhyεgui ngue to da hyä'aha. Porque nu'mø gadi nsixhä'u yø ja'i xants'o

ga 'yo, di ts'on'natho'a te ra nho gni 'yohu'a.
 34 'Yo ma'bēdi ni mmāihū. Dami hyaxhū
 ra 'yu njuantho, mamī 'yōthū ra ts'oqui.
 Porque 'bū i'da ngue tobe hinguī pahmū
 Oja. Dī mmāngā nā ra hyā nā n'namhū
 ngue guī pes'nīsāhū.

-----
 35 Rá nze'gui 'bū i'da nne ngue da 'yōrca
 ra nt'ānni ya, da 'yēngui: “¿Ha di njap'ū di
 bēnnate yō ánima? ¿Tengu da gohyō do'yo
 'mō bi bēnnate?” da 'yēngui. 36 Gue'a ra ja'i
 ngue ma'bēdi rá mmāi da 'yānni tengu nā
 ra hyā nā. Ya guī nnuhū 'mō bi ma nthuhū
 n'na ra hmudā, i 'ya rá do'yo ra hmudā,
 nu'a rá mmāi ra hmudā p'uya da bōts'e.
 37 Nu'mō bi ma nthuhū ra hmudā, ogue ra
 trigo, ogue ja te man'na mā hmudā, hinga
 tengu nja ra hmudā da thuhū da ngut'atho
 'mō bi bōts'e. Sinoque ya n'nan'yo rá do'yo
 'mō bi bōts'e. 38 N'na ngu n'na yō hmudā
 'mō bi ma nthuhū, nu te nne Oja ngue da
 gohrá do'yo n'na ngu n'na yō hmudā, gue'a
 di jap'a.

39 Gātho yō cosa ngue ja yō do'yo, hinga
 'da'igu yō do'yo. Nu rá do'yo ra ja'i hinga
 'da'iguui rá do'yo yō zu'ē. 'Dama 'dan'yo
 yō do'yo i ja, n'nan'yo rá do'yo yō ts'int'sū,
 ndan'yo rá do'yo yō hua.

40 Njarbatho te bí ja mahets'i ya.
 N'nan'yo gui nēqui yō do'yo nguep'ū gui
 nēqui yō do'yo ya te ja ua ja ra hāi. Nu'ū bí ja
 mahets'i, n'nan'yo gui nejmanho ngue'a te
 gui nejmanho ya ja ua ja ra hāi. 41 N'nan'yo
 gui yotra hyadi ngue'a gui yotra zana.
 Xquet'a njarbatho yō sō ya, nu'a te gui yot'i
 'da yō sō hinga 'da'iguui yō nyot'i mī'da yō
 sō.

42 Nu'mō ra pa danī bēnnate mā do'yohū,
 n'nan'yo da gohi, ya hinda ngu'a tengutho
 ja ya. 'Nē ya hinda zā da dū 'mō bi bēnnate.
 43 Xants'o rá do'yo ra ja'i 'mō bi t'āgui.
 Nu'mō bi bēnnate p'uya, ya di nejmanho rá
 do'yo. Hinguī nzaqui ra ja'i 'mō bi t'āgui, pe
 nu'mō bi bēnnate, ya xanzaqui. 44 Nu mā
 do'yohū ja ua ja ra ximhāi da ma nt'āgui.
 Pe nu'mō danī bēnnate p'uya, ya hinmā nzā
 ngue da dū. Porque ja rá do'yo ra ja'i ngue
 da dū, xindi nja rá do'yo ra ja'i ngue hinda
 dū.

45 I mmamp'ū ja ra Maca Libro ngue ēna:
 “Nūna ra Adán, ra mudi ja'i bi m'māi, Oja
 bi hoqui 'nē bi japi ngue bi nja rá te”, i
 ēna. Pe nūna ra Cristo bi m'mū'a m'mēfa,
 ya hinga ja'itho nā, guehna da zā di unna
 'da'yo te yō ja'i nā. 46 Rá mudi, bi nja mā
 do'yohū ngue da dū. M'mēfa p'uya, di nja
 mā do'yohū ngue hinda dū. 47 Nūna rá
 mudi ra ja'i bi m'māi, ra hāi rá do'yo 'mō
 mī ma mahoqui nā. Pe nūna rá yoho ra
 ja'i bi m'mū'a m'mēfa, gue'a ra Cristo bi 'yē
 mahets'i nā. 48 Gātho yō ja'i 'bū'a nximhāi
 i ja yō do'yo tengutho rá do'yo nā ra ja'i
 rá mudi bi m'māi ngue ra hāi rá do'yo. Pe
 nu'ū yō ja'i di ma mahets'i, di nja yō do'yo
 tengutho rá do'yo'a bí 'yē mahets'i. 49 A
 nuju, i ja mā do'yohū tengutho rá do'yo ra
 Adán. Pe m'mēfa, xquet'a di nja mā do'yohū
 tengutho rá do'yo ra Cristo bí 'yē mahets'i.

50 Ague mā zi cu'ahū, dí nne ga xi'ahū
 ya, nūna mā do'yohū n'youi ra ji, hinda zā
 di m'mūp'ū ha di mānda Oja nā. Porque
 nūna mā do'yohū hinguī zai, ya hinda zā
 di m'māi para zantho nā. 51 Pe dí nne ngue
 ga xi'ahū n'na ra hyā hinguī fadi hanja.
 A nuju ya, hinga gātho ga tuhū, pe gā da
 ma mapādi mā do'yohū, n'nan'yo da gohi.
 52 Tengutho gui ts'antrá da ra ja'i, n'na
 zihmantho di njarbatho'a te ja ngue di nja.
 Nu ra pa ngue rá nze'gui, da t'ode ngue
 di nyā ra corneta. Nu'mō bi nyā'a p'uya,
 nu'ū xandu, di bēnnate ngue di m'māi para
 zantho. Pe nu'ū yō ja'i di 'batho'a ra pa'a,
 da ma mapādithobi yō do'yo. 53 Porque mā
 do'yohū hinguī zai, jatho ngue di mpādi,
 da gohi ngue di nzai. A nuyá, nūna mā
 do'yohū ja ngue da dū. Nu'mō bi zā bi
 mpādi, ya hinda dū. 54 Nūna mā do'yohū
 i tu, bi zā bi mpādi, para zantho di nja mā
 'do'yohū. Ya di nja'a te mmamp'ū ja ra
 Maca Libro ngue ēna: “Nu ra ndate i ja,
 di m'mēhrá ts'ēdi, porque da thapi. 55 Ya
 hinda zā da hyoju ra ndate. Porque hinha
 da zā di ntate ngue da hyoju”, i ēna hyā.
 56 I ja rá ts'ēdi ra ndate ngue ho yō ja'i
 porque ja yō ts'oqui yō ja'i. 'Nē i mmanna
 ley ngue di njapra castigo ra ts'oqui. 57 Pe
 janjuani dadi ja mammadi Oja ngue mī
 zā mā ēc'ei mā Hmuhū Jesucristo, gue'a bi
 'yōt'e ngue dá taphū ra ndate'a.

58 Janangue nuya ma zi cu'ahua, ga duhu xandõnho. 'Yo guí hehmu na ma nt'ec'eihu i ja. 'Yo guí säyahua ya, zant'a dami 'yõrpahua rá 'befi ra Hmu. Ya guí pahmu ngue nuna rá 'befi ra Hmu dí õrpahua hinga sãrbatho dadi mpõhmu.

16

1 Nu'a ra mentyu ja ngue gui pethua para ngue gui unhu ma cuhu rá m'mua n'nanni, dami 'yõthua tengutho ra hya dá xicã yõ 'yec'ei rá m'map'ua ja ra häi Galacia. 2 Nu'mõ gá mpõtiha'a ndomingo, n'na ndi ngu n'na ndi guí mpõtiha, n'na ngu n'na yõ 'yec'ei da hyaxi zi algo ra mentyu ngue ra ofrenda para ngue da ma m'mets'i. Janangue nu'mõ dá magã p'ua guí 'bãhmu, hinga ja gui pethua ra mentyu. Ya xqui 'uecju zihangu'a tengue xa nzat'a ni ts'edi xcã tahmu. 3 Nu'mõ dá magã p'ua, ya xqui huanhu yõ n'yohua ga et'a ngue da ma Jerusalén, di dá ra mentyu. 'Nõ ga unna carta da gats'i ngue dani dá. 4 A nu'mõ da zã ngue 'nõqui ga mma, 'da gdã megã'be'ua yõ n'yohua da ma p'uya.

5 Nu'mõ dá nõxã ua ngue gani mpagã p'ua ja ra häi Macedonia, m'mefa p'uya ga thogui gani mpap'ua Corinto guí 'bãhmu. 6 Xãmhmãtho da zã ngue ga m'mucã p'ua njammj pa. A nu'mõ da zã, ja ga m'map'ua mente gã di thohyõ se'ye. Ya da zã guí fãxchua te ga honi ha gani mpa'mõ dá thogui. 7 Hindí nne ngue ga thotho 'mõ dá map'ua guí 'bãhmu. Da ne Oja ngue da zã ga m'mucã p'ua njammj pa. 8 Põ nuyã, dí nne ga m'mucua Efeso mente da zõnna pa ngue ra ngo Pentecostés. 9 Porque nuyã Efeso säp'ua ga mmangã xãnho ra hya ua madague'a xangu to saqui.

10 Nu'mõ bi map'ua guí 'bãhmu na ra Timoteo, dami 'yõrpahua masu, porque nuna xquet'a õrpabi rá 'befi ra Hmu tengutho ra 'befi dí õt'ã. 11 Nuna ra Timoteo, dami nu mansuhua na. A nu'mõ bá pengui ngue da zõcua dí 'bui, guã fãxhu'a te di zõcua. Porque dí tømj ngue da zõcua ha dí 'bui, da gue'ua ma cuhu n'yoi dí tømj ngue da zõcua.

12 A nuna ma cuhu ra Apolos, dá xicã na ngue 'da xtí mãhã'ua ma cuhu bi ma da nu'ahua. Põ himbi ne bi ma. A nuyã, xãmhmãtho da bongui ngue da map'ua ya.

13 Dã 'yo ni 'yu te gui 'yõthua. Dami 'yõt'e ngue da ni nt'ec'eihu. Dami hyãhã nzammã n'na ngu n'na. 14 Nu'a te gã i ja ngue gui 'yõthua, to bi zã ma ja'i, gã guí mahmu.

15 Ague ma zi cu'ahua, nu'mõ rá mudi mambã hmãnã hoga 'da'yo hya p'ua ja ra häi Acaya guí 'bãhmu, guí pahmu ngue nuna ra Estéfanos co gãtho'ua 'bãp'ua ja rá ngu na, guehya rá mũditho bi 'yec'ei na ra hya na. 'Nõ guehya janjuaní ngue ho yõ mmã ngue fãxyõ cu ya. 16 Dí nnegã ya ngue nu'a te ra hya mmanya dí xi'ahua ya, dami 'yec'ei hu. Da gue'ua mi'da di mpõfi ngue mmãna hya, 'nõ da 'yõt'ahua ra nho na ra hya i mma, dami 'yec'ei hu te mma.

17 Janjuaní dadi johya ngue bi zõcua ya ni mmõnguhua ra Estéfanos, bá n'yoi ra Fortunato, conna Acaico. Porque hinguí sä guí zõnguagãhã ngue yap'ũtho ni nguhua. Põ ya bi zõcua ya ma cuhu ngue bi zõnguagui, õntho gã sõsehã ua ngue gã zõnguagãhã. 18 Janjuaní ngue di hacra ts'edi 'mõ mi zõhõ, tengutho gui ha'ahua ra ts'edi. Dami pahmu ngue nuyã yõ n'yohua njap'ua ngue di hatra ts'edi yõ ja'i, dami nu mansuhua ya.

19 Nuyã yõ 'yec'ei 'bui gã ra häi Asia, gã di zõngua'ahua. Nuyã di zõngua'ahua, guehna ra Aquila 'nehra Priscila, da guehya yõ ja'i di mpõti p'ua ja yõ ngu ya p'uya di zõngua'ahua. Porque n'nat'a ma Hmu dí ec'eihu. 20 I pẽn'nahua ra nzõngua gãtho ya ma cuhu 'bõcua. Gãtho ma zõngua n'na ngu n'na'ahua.

21 Nügã drã Pablo dadi cuatã ma thuhu na ra carta ja ua ngue dadi zõngua'ahua.

22 A nuyã, nu'mõ toni ja'i ngue hĩndi ma'a ma Hmuhua Jesucristo, guehna ra ja'i da ma ra castigo na. Da ne'a ra Hmu ngue da õhõ.

23 Nu'a ma Hmuhua Jesucristo da ne ngue di jap'ahua. 24 Nu to gãtho di ec'eihu ra Jesucristo, dí pẽn'babí ra hya ngue dadi madi. Da ngut'ãtho.

2 Corintios

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Corinto.

¹ Nugä drá Pablo, Oja bi 'yεxqui ngue drá representantegä rá Jesucristo. Nugä ya, co 'nεhna mā zi cūh ra Timoteo dadi zεnguagä'be'ya yø ja'i Oja di mpeti p'ya ja ra hnini Corinto, da gue'ya mi'da yø ja'i ya o rá 'yε Oja rá m'mhp'ya ja ra häi Acaya dadi zεngua'be. ² Dī nnegä'be ngue nuna Oja mā Papáh co 'nεhna mā Hmūh Jesucristo di jap'ah' nε da hyut'a ni mmaih.

³ Nuna Oja ngue rá Oja 'nεhrá Papá mā Hmūh Jesucristo, ma ga ja mammadih naya. Nuna Oja mā Papáh, di huεgah' nε di hoga mā mmaih na. ⁴ N'na ndi ngu n'na ndi ga säh ra n'ya, guehna Oja di hoga mā mmaih. Pε tengutho bi 'yørcah Oja ngue bi hoga mā mmaih, i nnepe ngue ga jah p'ya mā mmic'εih ya. Nu'mø dí nnu mā mmic'εih ngue sä rá n'ya, xquet'a ga hojpah yø mmai. ⁵ Nu'mø xangu rá n'ya dí säh tengutho rá n'ya bi zä rá Cristo, pε nuna rá Cristo mathoguiho di hoga mā mmaih na. ⁶ A nuyá, nuna rá n'ya dí sägä, guehna di zäp'ya di nhohni mmaih na 'nε di nyanni teh naya. Nu'mø ngue di hogä mā mmai Oja, xquet'a da zä gui tini ha di nhohni mmaih 'nε gui tini ha di nyanni teh. Porque nu'mø gui säh rá n'ya tengutho xtá sägä, dí nne ngue gui seti xanho te gä rá n'ya ja ngue gui säh. ⁷ A nuyá, dí pa'a njuani ngue gä gui pømmanhoh ya, porque dí pacä ngue nu'mø ya gdi säh rá n'ya tengutho xtá sägä, nuna Oja xquet'a di hoc'a ni mmaih tengutho i hoga mā mmai.

⁸ Ague mā zi cu'ah, nu'ya yø xequi jap'ya ja ra häi Asia, dami pahm ya ngue xandøngu rá n'ya xtá sägä p'ya. Janjuani ngue dá m'mm man'ya. Ya di εna ngue hin xcabá seti te gä rá n'ya dá thogui. Porque ya ja ngue xtabá thogui. ⁹ Nup'ya ngue nná bεni, εna gue ya xi ts'anni ngue da thogui. Pε nuna te gä rá n'ya dá thocä, i nja na para ngue man'natho

ga hon'Oja ngue da yangui. Porque Oja i sä da 'yøt'e ngue di bεnnate yø ánima. Ya hinda zä da 'yεna ja'i ngue dá hyonε ha di nyannate. ¹⁰ Pε nu'mø rá ora mi ja ngue xtabá thogui, dí haxa njuani ngue guehna Oja bi yangui. Asta guehya i fäxqui. Da guehya dí haxa njuani ngue nu'mø nimantho ga sä rá n'ya di sigue da yangui. ¹¹ Pε i jatho gui fäxcah ya ngue gui mmarchah Oja. Nu hangu gangu yø ja'i da marcagui Oja, nu'mø bi nu yø ja'i ngue di jajpagui Oja, gä gue'ya di ja mammadi Oja'ya.

¹² I jap'ya man'na ra hya ya ngue man'na mā datho nná johya. Porque dadi unna güenda ua ja mā n'yomfεni ngue majuani dadi mporta xanho ua ja rá ximhäi. Pε nu te gä dí øt'e, majuani ngue mā mmai nná øt'e. Nuna rá hya dí xi'ah ya, guehna dá n'yogä 'mø mā magä p'ya gui 'bühm naya. Pε gue bi 'dacrä mate Oja, go bi 'yøt'a ngue ngu'a dá n'yo. Hinga sä ga εna ngue dí pase te nná 'yo. ¹³ Nuya yø hya dadi cuatä ua ja rá sacua, hin tema man'na mā hya mā uants'ibi, gä gue'a te mmanna sacua. Nuna rá hya gui timhm p'ya ja rá sacua, guehna rá hya dí nne ga xi'ah naya, nugä hindi hä'ah. Emmεi dí nnegä ngue da dinni mmaih xandøho ngue gä gue'a te dí øt'e. ¹⁴ Porque nuyá, hinga gä tinni mmaih xanho hanja te dí øt'e. Pε dí nnegä ngue da dinni mmaih xanho te dí øt'e, n'namhma ngue nu'mø rá pa da εp'ya rá Hmu Jesús, ya da zäp'ya gui 'yεspah'a tengue nná 'yogä. Dagueque, xquet'a ga εspabi'a tengue gni 'yoh p'ya.

¹⁵ Nugä nup'ya nná bεni, dí εna ngue ya gui nnu manhoj, janangue dá sänná'a rá yondi ngue xca map'ya ngue xcabi zεngua'ah. ¹⁶ Porque dá ne ngue nu'mø xca ma Macedonia, xcani nthocä p'ya gui 'bühm. Nu'mø xcabá pengä Macedonia p'ya, mahøn'a xcabá thocä p'ya gui 'bühm. Dí εngä ngue gui fäxcah te ga honi ngue gdá thop'ya ja ra häi Judea. ¹⁷ Pε ya himbi zä dá map'ya. ¿Ua gui εhm ya ngue himma juani te dí mmangä 'mø mā sänni ngue ga mmap'ya? Nuna rá hya dá mā ngue xca øt'e 'nε ya himbi nja, ¿ua sä gui 'yεhm ngue 'da'igu nna yagä'be yø ja'i 'bucua ja ra

ximhäi? Porque yø ja'ii mma ngue da 'yøt'a n'na ra hya, 'nε padī xanho ngue nu ra hya i mma, hinda 'yøt'e. ¹⁸ Pε i pa Oja ngue hījam'mø dī mma ngue ga øt'ä n'na ra hya nu'a dī padī ngue hinda zä ga øt'e. ¹⁹ Hinga gue'a dī øt'ä'a, porque dī tennä ra Jesucristo rá Ts'unt'ü Oja. A nugä ya, connä Silvano, connä Timoteo, ya xtä xi'ähe hanja na ra Jesucristo. Nunä, hījam'mø bi man'a n'na ra hya ngue da 'yøt'e, 'nε padī ngue hinda 'yøt'e. Porque nunä ra Cristo gätho majuanī te bi mā. ²⁰ Nu te gäma hya xa yat'Oja ngue dī nja, go gue'a ra Cristo øt'e ngue gä dī nja. Janangue ya dī εspahü Oja 'mø dī εmhmu ngue majuanī'a te mmannä hya Oja. Porque nu'a te mī hma ngue da tho ra Jesucristo, ya bi nja. ²¹ A nugä ya, ximma ngu'ahü, guehna Oja di hacju ra ts'edi ngue hinha gdä hehmu ra Cristo. Nunä Oja, ya bi 'yøt'e ngue yø ja'igahü. ²² Ya dī ohü rá 'yε Oja ya. Ya bä 'benngahü ra Espiritu Santo ngue ga n'yohü. Janangue ya dī haxhü njuani ya ngue gätho mī'da yø hya xa yat'Oja ngue ra nho dī 'dacju, gä dī nja.

²³ Nu'a ngue hīndä magä p'ü Corinto tengutho nmī sänni ngue xca map'ü, nugä dī εnä ngue go nī nhohü ngue hīndä magä p'ü. I pa Oja ngue majuanī te dī xi'ahü. A nu'mø guī εmhmu ngue hīmma juani te dī mma, nugä dadī n'uni ngue madä zücä Oja 'mø. ²⁴ Hīndī nne ga mma ngue ja ga sänni ha gdi japni nt'εc'εihü, ya dī padī ngue dū nī nt'εc'εihü. A nunä ra hya dī nne ga øt'e, guehna ngue man'natho guī johyahü 'mø di yahü.

2

¹ Janangue nugä dī εnä ngue man'na xanho ngue ya hīndä map'ü mahøn'a, porque nu'mø xca magä p'ü, hont'a xti dū nī mmähü co nunä ra hya xca mā ngue xca hεc'ahü te gä guī øthü. ² Porque nu'mø ga øt'ä ngue da dū nī mmähü, ¿te'o da zä da 'yøt'e ngue ga johyagä 'mø? Hīndä høn'athohü sä guī 'yøthü ngue ga johyagä. Pε ¿ha di zä ga johyagä 'mø ga xi'ahü yø hya di dū nī mmähü? ³ Janangue ya hīndä magä p'ü, sinoque høntho dá pen'nahü ra carta dá ot'i. Hīndä ne ngue ga mmap'ü ngue høndra dümmü ga ma hä. Porque

ya hīnda zä ga johya 'mø ga hεc'ahü te guī øthü. Dague'ahü p'üya, xquet'a dī padī ngue hīnda zä guī johyahü 'mø høndra dümmü ga hats'ahü p'ü. ⁴ Nu'mø mā ot'ä ra carta dá pen'nahü p'ü, janjuani ngue hīndī padī te ga ot'i, asta dī zoni ngue ra ndødümmü jagui. Porque dī padī ngue da dū nī mmähü 'mø gä nuhü na ra hya dá ot'i. Pε nunä ra hya dá pen'nahü p'ü, hīndä pen'nahü p'ü ra hya ngue da dū nī mmähü. Sinoque dá pen'nahü p'ü ra hya n'namhma guī padī ngue mathoguitho dadī mā'ahü.

⁵ A nunä ra n'yohü bi 'yøtra sui p'ü guī 'bühmü, hinga høngthogui bi 'yøt'e ngue bi dū mā mmü, sinoque xquet'a 'nε'ahü bi 'yøt'e ngue bi dū nī mmähü na. Pε hīndī nne ga mma ngue mathoguitho ra nts'onī bi 'yø'na ra n'yohü dī xi'ahü. Porque hīndī nne ngue da 'yεngui ngue dī hørpabi ra hya. ⁶ Pε nuyä, ya mme gätho 'da'igu ga mamhmü ngue ga hejpahü'a te ø'na ra n'yohü na. Ya co nu'a ya. ⁷ Xanho ngue guī punnbahü'a ra n'yohü ya. Damī hojpahü rá mmü. Nuya hīngui padī te da 'yøtya, pε 'yo guī nnehü ngue nīmantho mathoguitho da dū rá mmü. ⁸ Ma'da'yo damī 'yuti ngue gadi mahmü'a ra n'yohü ya. ⁹ Ya mam'met'o xtä pen'nahü p'ü ra carta ngue guī hejpahü'ü yø mmejmahya. Dä xi'ahü na ra hya na, dá ne ngue ga haxä njuani ngue'mø guī 'yøt'e te dī xi'ahü, oque hīn'na. Pε ya bi nja, ya gä hejpahü na ra n'yohü dī mmangä. ¹⁰ Nu'mø guī punnbahü na ra n'yohü gä hejpahü ya, xquet'a 'nεqui dadī punnbi. Porque dī nne ngue rá hmī rá dä ra Cristo p'ü ga punnbi te'o guī punnbahü. Madague'a hīngui ho te bi 'yørcagui ra ja'i, pε ga punnbi, porque hīndī nne ngue di nts'onnä hya p'ü ha guī 'bühmü. ¹¹ Porque ra zithü janjuani ngue thührä xä ngue di ts'onnä hya p'ü ha guī 'bühmü. Pε nu'mø dī nhojpati yø ja'i, ya hīnda dahra zithü.

¹² Nugä dá map'ü ja ra hnini Troas ngue dá mangä hanja na ra hoga 'da'yo hya ngue ra Cristo. Pε Oja bi 'yøt'e ngue bi bøngmanho ra hya dá mangä p'ü. ¹³ Pε hīmbi zä xca n'yo mapähä, porque mā cühü ra Tito ya marä hya'a ngue ja xca

nthe'be p'ua, pe himbi zohø. Janangue dá n'yętegä p'uya, dá thogui, danı mpagä p'ua ja ra häi Macedonia, xamhmatho ngue ja xcanı nthę'be p'ua ra Tito.

-----

14 Bi mäqui jammadigui Oja nuna bi 'yøt'e ngue dí n'yo'be ra Cristo, 'ne fäxqui ngue hønbnı bi zä nná ma i nthaha ra hya. Ndap'ua bi zä ni ma ra hya, tengutho ra bopo ngue mahotho ga yanı ndap'ua bi zä. Porque Oja bi 'yøt'e ngue nuna ra hya dí mma di n'yo ndap'ua bi zä. 15 Janjuanı ngue nnu manho Oja ngue dadi 'yonna hya ngue ra Cristo. Nu'mø zø ra bopo, nu'a ga yanı, gätho yø ja'i paha. Njarbutho ra hya dí mmangä ya, gätho yø ja'i øxra hya, ngu'ua di nyanyø te, ngu'ua da ma ra castigo, gä øxra hya. 16 A nu yø ja'i da ma ra castigo, nuna ra hya øde, ena ra ndate n'youi ra hya p'ua ga mbeni. Pe yø ja'i di nyanyø te, nuna ra hya øde, mazihotho p'ua ga 'yøde, 'ne tinyø mmai ngue guehna ra hya i dinna 'da'yo te na. ¿Te'o xøda bõni ngue da base ha di japi da 'yø'na ra 'befi na? 17 Porque xangu yø ja'i di ho ngue da mambrá hya Oja, pe hønthonne ngue da gajpabi ra menyü yø ja'i. Porque ma uants'i ra hya i mma, hinga gä gue'a rá hya Oja i mma. Pe nugä, nuna ra 'befi bi 'dacä Oja ngue ga øt'e, gue'a dí øt'a. 'Ne nnu Oja ngue himma xøts'etho nná manna hya, sinoque dí hahma mmai ngue dí ørpabi rá 'befi ra Cristo.

3

-----

1 Mami 'yemhmu ngue nná mangä na ra hya na ngue dí espabi ra hya dí mma. ¿Ua gui emhmu ngue mahyonitho gdi cagä n'na ra carta ga dä'ahı, ja di mmamp'ua ngue xanho ra 'befi dí øt'e? ¿Ogue go gui 'dacju n'na ra carta ngue ga caxpı nná ma, ja da mamp'ua ngue xanho ra 'befi dí øt'e, tengutho øt'i'da? 2 Pe nugä hingatı carta dí honı ngue da mäxqui. Nu'mø nne n'na ra ja'i ngue da badi hanja ra hya, da zä da nu te gni 'yohı, ja da bap'ua p'uya ngue'mø pømmanho ra hya dá mangä p'ua gui 'buhmu ogue hin'na. Nugä zant'a dí mben'ahı. 3 Ra Cristo nnepe ngue da nu yø ja'i hangı ra nho bi 'yøt'ahı na ra hya dá mangä. Pe

himbı 'yotra carta conna tinta para ngue da nu yø letra yø ja'i. 'Ne himbi 'yotyø letra p'ua ja n'na ra xindo tengutho yø hya bi 'yotra Moisés. Sinoque ra Espiritu Santo bi 'bät'a ni mmaihı, gue'a gui nequi'a te bi 'yøt'ahı ra Cristo'a.

4 Dí haxa njuanı ya ngue nup'ua ja rá hmi rá dá Oja, nuna rá 'befi ra Cristo dí øt'e i pømmanho ngue dí n'yogä'be ra Cristo. 5 Nu'a rá 'befi Oja dá øt'e, i pase Oja ha gui japi ngue i sä di ørpabi rá 'befi. A nugui, hingui sä ga ena ngue dí pase ha gda japi te dí øt'e. 6 I øt'a Oja ngue i sä ga xicä yø ja'i hanja na ra 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i. Nuna ra 'da'yo cohi na, hingui ngu yø ley nt'ot'i ngue da t'embı da 'yøtra ja'i. Sinoque i mmanna 'da'yo cohi ngue høndra Espiritu Santo da zä di unna 'da'yo te yø ja'i. Pe nu ra ja'i ena ngue da 'yøt'e gätho yø hya nt'ot'i p'ua ja ra ley, ya ra castigo di nthęui, porque hinda zä da 'yøt'e te gä mmamp'ua ja ra ley. Pe ra Espiritu Santo, ra 'da'yo te di unı.

7 A nuna ra ley bi 'yotra Moisés, guep'ua ja n'na ra xindo bi 'yotra letra. Nu'mø mi ma nt'ot'i na ra hya p'uya, xandøn zaqui rá nyot'i Oja n'youi. Nu'a rá hmi ra Moisés, asta hingui sä da hyetyø judío porque emmei di yoxni rá hmi. Pe nu'a te gui yoxni rá hmi, 'damıts'ua bi m'medi asta gue'mø mi gohi tengutho mi ja m'met'o. Janangue mazihotho te bá njap'ua ha bá fadi bá nja rá ts'edi ra ley. Nja ngue nu'a ra ley, i mma ngue nu ra ja'i hingui øt'e te gäma hya mmamp'ua ja ra ley, da ma ra castigo ra ja'i. 8 Pe ma datho mazihotho na ra hya bi 'dacju ra Espiritu Santo. 9 Xi'mø ngue mazihotho i nequi na ra hya bi ma ngue da ma ra castigo yø ja'i, goma guehna ra hya xicju Oja ya ngue ya bi hoga ma ts'oquihı. Man'na ma datho ngue mazihotho na ra hya naya. 10 Mi tate mi ho ra ley mi ja mam'met'o, pe hapı gue da hyannbabi ra ley'a ganho ra hoga 'da'yo hya ya. 11 Xi'mø ngue mi tate mi ho ra ley mi ja m'met'o, 'ne himbi zedi para zantho, ya man'natho mathoguitho xandønho na ra hoga 'da'yo hya ya, porque i ja para zantho naya.

12 Dí pa'a njuanı ngue guehna ra hya tate xanho naya. Janangue nuyá, dadi ja ndummı ngue dí mmanna hya, dí nnepe

da badi gätho yø ja'i ngue tate xanho na ra hya na. ¹³ Nuga händi øt'e tengutho bi 'yøtra Moisés ngue bi guträ hmi, himbi nepe xta nnu yø judío ngue di yoxni rá hmi. Porque hingui nnepe da nu yø ja'i ha di m'mε'a gui yoxni rá hmi. ¹⁴ Himbi zä bi dinyø mmäi yø judío hanja na ra hya na. Asta guetya njarbutho, hingui tindyø mmäi yø ja'i hanja ra hya. Nu'mø di xähra Maca Libro ha nt'ot'i ra nyogui cohi bá nja m'mε't'o, hingui tini hanja ra hya. Porque høndra ja'i da 'yεc'ei ra Cristo, da zä da dini xanho rá mmäi hanja na ra hya na. ¹⁵ Asta guetyø pa ja p'aya, nu'mø di xähyø judío ya yø hya bi 'yøtra Moisés, njot'itho yø n'yomfēni. ¹⁶ Pε nu'mø bi 'yεc'ei ra Hmu Jesucristo ra ja'i, ya i xohrá n'yomfēni i njot'i, da dinna mmäi hanja ra hya. ¹⁷ Porque ra Hmu Jesucristo conna Espiritu Santo 'da'igu øt'e. A nuyá, nu ra ja'i ngue n'youi ra Espiritu Santo, nuna ra ley mi mma ngue da ma ra castigo ra ja'i, ya bi xotra hya ma di ja ts'edi ra ley. ¹⁸ Gätho gahya ya, ya bi dini xanho ma mmähya ngue ma datho xandønho'a ra Hmu Jesús. Mente ra pa di 'bähma ya, hønt'a hønt'a so ma mmähya'a ya, ya sär'mø ngue man'na man'na gda cohma tengutho'a. Pε gue gue'a ra Espiritu Santo da ja na ra hya na.

4

¹ Bi 'yørcä ra mate Oja ngue bi 'dacä na ra 'bēfi na. Janangue nuyá, hinjam'mø di cohma mmäi ngue ha nná mangä ra hya. ² Nu'a n'na ra hya ngue nt'aguitho i nja, i n'youi ra 'bē'isä, hinga gue'a nná 'yogä'a. Hingra nts'o nná n'yo ngue ga hätyø ja'i. Sinoque rá hya Oja dí mma, händi sänse yø hya dí mma. Nup'u ja rá hmi rá dá Oja, Gä gue'a ra hya majuaní dí mma. Nguna dí øt'e, n'namhma ngue di n'yo yø mmäi yø ja'i ngue xanho na ra hya dí mma. ³ Pε nuyá yø ja'i hingui timp'u ja yø mmäi hanja na ra hoga 'da'yo hya dí mma, guehya yø ja'i ni hya ra 'yu ngue di ma ra castigo ya. ⁴ Gue'a ra zithu 'yo ua ja ra ximhäi xa ngorpa yø n'yomfēni yø ja'i hingui εc'ei ra hoga 'da'yo hya ya. Porque hingui nnepe da xohyø n'yomfēni yø ja'i co nuna ra hoga 'da'yo

hya, ngue da badi hanja ngue maguesε na ra Cristo. Porque ra Cristo bi nja'i, 'nε gue'a ra Cristo 'da'iguui Oja. ⁵ Nuna ra hya dí mmangä p'u ha 'bähyaø ja'i, hinna mangä na ra hya na ngue go da 'yεscagui yø ja'i. Sinoque gue'a ra Jesucristo dí mma hanja ngue hønse'a ra Hmu ja ngue da t'εc'ei'a. A nuga p'aya, rá mεfitho gra Cristo, dí ørpabi rá 'bēfi nuna da 'yøt'ahya ra nho. ⁶ A nuyá, Oja bi zänni ngue bi nja rá nyot'i di yorbu ja ra 'bεxui. 'Nε xquet'a bá sänni ngue guehna ra hoga 'da'yo hya bi xoga ma mmähya, n'namhma ngue ga pahma hanja ngue tate Oja. Porque ya bi dimma mmähya hanja ra Cristo.

⁷ Nuna ra hya bi färçagui Oja ngue ga mma, guehna ra hoga 'da'yo hya hin'ya n'na ra cosa ngue rá muui na. Pε nugui, hin tema ts'edi jagui ngue gdi pase ha gdä japi ga mmanna hya. Janangue ja di nεqui p'u xanho ya ngue guesε Oja bi 'dacrä ts'edi ngue dí mmambrá hya. ⁸ Madague'a ngue gä ra n'u nná 'bäi, pε hingui tu ma mmäi. Madague'a ngue ja'mø ya händi padi te ga øt'e, pε hingui cohma mmäi. ⁹ Madague'a sacyø ja'i, pε Oja hingui hegagui. Madague'a engba häi yø ja'i ra hya dí mma, pε mahøndi ha ra ts'edi dí honi ha nná japra hya. ¹⁰ Hønnba bi zä dí søni dadi n'uni ngue maða thogui, tengutho bi 'yøtra Jesús ngue bi tho. Janangue ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a ra Jesús i 'bäi ngue fäxcagui. ¹¹ Mente yø pa dí 'bäi, n'na pa ngu n'na pa, ya ja ngue da hyogyø ja'i ngue di mma hanja ra Jesús. Ja dá bap'u yø ja'i ya ngue gue'a ra Jesús i 'bäi ngue fäxcagui, janangue hinte di jacyø ja'i. ¹² Mente yø ja'i honi ngue ha di hyogui, pε nuga p'aya mente dí 'bäi, dí honi ha gdí nthehya ra 'da'yo te.

¹³ Nup'u ja ra Maca Libro, i nt'ot'i ra hya bi man'a n'na nc'ei ngue bi 'yεna: "Nuna te ra hya dí εc'ei, guehna ra hya ja ngue ga xihyø ja'i na", bi 'yεna. Xquet'a di njadä p'aya ngue nuna te ra hya dí εc'ei, guehna dí xihyø ja'i naya. ¹⁴ 'Nε händi su ngue da hyogyø ja'i, porque dí padi ngue nu'mø mi tho ra Jesús, Oja bi japi bi bennate. Di njathya p'aya, ngue ya ma n'yohya ra Jesús,

xquet'a da 'yøt'Oja ngue ga bennateha, 'nε 'da zixcathoha Oja p'u ha 'bui. ¹⁵ Nu te gä ra n'u dá sägä ya, dädi n'unü ngue dá sägä ra n'u ngue dí honü ha gdi ntheha rá mate Oja. Nu'mø ya xtangu yø ja'i di nthεui rá mate Oja, nu'a gangu yø ja'i di ja mammadi Oja p'uya, gä guehya yø ja'i da 'yεspabi Oja ya.

-----
¹⁶ Janangue nuyá, hinjam'mø ngue di cohma mmui te dí øt'e. Madague'a ngue man'na ni gahma ts'edi, pε ma n'yomfeni, n'na pa ngu n'na pa man'na ni hya ra ts'edi. ¹⁷ Madague'a ngue dí sä ra n'u mente yø pa dí 'bucua ja ra ximhai, pε zits'utho p'u nná bεngä'a, porque da thotho'a ra n'u dí sägä. A nup'u di mengra n'u xtá sägä, xandøngu ra nho ga nthε'be para zantho. ¹⁸ Janangue nu'a te ra n'u dí thogui, hindü ør'ma güenda ngue masque dí sä ra n'u. Nu'a ma datho ngue so ma mmui, gue'a ra nho di 'daca m'mεfa Oja'a. Porque nu'a te ra n'u tho'a n'na mente ra pa 'bui, i thotho'a. Pε nu'a ra nho mman'Oja ngue di nja m'mεfa, i ja para zantho'a.

5

¹ A nuyá, gä dí padi ngue ga tuhü, porque ma do'yoha hingui zai. Pε Oja, ya xa nsäp'u mahets'i ngue ja gani m'mahma p'u para zantho. Nε nup'u ha ga m'mahma, guese Oja bi hoqui. ² Majuani ngue mente ra pa dí 'buhma ua ja ra häi, hindü nnuhü ra pa di mpädi ha dí 'buhma, n'na zihmantho gani m'mahma p'u mahets'i bí ja ma nguhü. ³ Ya ja ra 'da'yo ngu ha ga m'mahma. Hingui sä ga εna ngue hin'yü ma ngumhma. ⁴ Mente dí 'buhma ua, dí dants'i ngue ra n'u dí sähü. Hindü nne ga mma ngue ga εna dí xønü ga socua ma do'yo. Sinoque nu'a dí xønhü ngue ga m'mahma p'u ja ra ngu di 'dacju Oja para zantho, ya hinjon da du. ⁵ Guehna xü nsä Oja naya ngue xa hoqui hapü ga m'mahma. 'Nε bá penhna Espiritu Santo ga n'yohü. A nuyá, ngue ya dí n'yohü ra Espiritu Santo, ya dí haxü njuani ya ngue nu te gäma hya mman'Oja, gä di nja.

⁶ Janangue nuyá, dí ha ra ts'edi hangu ra pa hindü yobeni. Mente dí 'bucua ja ra ximhai, ya dí padi ngue tobe hindü 'bap'u ja ma ngum'me ra Hmu Jesús. ⁷ Nu'a dí tømü

ngue dí nja, dí haxü njuani ngue majuani di nja. ⁸ Ya hindü yobeni ngue ngu'a di nja, janangue dädi xøni ga tu. Porque dí xønü gani m'mä'be ra Hmu Jesús. ⁹ Pε nuyá, mente dí 'bui ogue xca tu, para zantho dí nne ga ørpabi rá pähä ra Hmu. ¹⁰ Porque gäthogahü, nu'a te xtá n'yohü ua ja ra ximhai, da zønna pa da hyascahü ra güenda ra Cristo. N'na ngu n'na yø ja'i di t'unü te ja ngue di tocabi, ogue xanho ogue xan'u te xa n'yo mente ra pa xa m'mähra ja'i.

-----
¹¹ A nuyá, nuna ra Hmu Jesús dí nnu mansugä na, 'nε dí nne ngue da nu manhogui. Janangue nuyá, dädi ja ndummui ngue ga tapyø mmui mi da yø ja'i ngue da 'yεc'ei ra hya. Nuna Oja, ya padi te gä dí øt'e, da gue'ahü, xquet'a dí nne ngue gui pahma hanja'a te dí øt'e. ¹² Nuna ra hya dí mma, mamü 'yεmhma ngue høntho dädi hoqui te dí mma para ngue da zäp'u ga εspi te dí øt'e. Sinoque dí xi'ahü xanho hanja te dí øt'e, n'namhma ngue da zäp'u gui nyanju p'u ha di yajpagui yø ja'i. A nuya yø ja'i di yajpagui, guehya di ho da 'yεspabi yø hya p'u ha ya, madague'a hinga njuani yø n'yomfeni. ¹³ Nu'mø gui enju ngue dí locogä ngue te dí øt'e, nu te dí øt'e høntho dí honnbi ha di t'εspabi Oja. A nu'mø gui εmhma ngue hindü locogä, gue'mø høntho gdi honü ha gdä japi ngue ga øt'ahü ra nho 'mø. ¹⁴ Rangue di macju ra Cristo, a nuya høndrä pähä ra Cristo dí honü ha gdä ørpabi ya. Ya bi du ra Cristo ngue bi yancju. Janangue dí ør'ma güenda ya ngue εntho gä dá tuhü 'mø mi du'a. ¹⁵ Bi du ra Cristo ngue da yani gätho gahü. Janangue ya hinga sänse te gdä 'yohü ya, sinoque ya gdä 'buhma'a ngue ga ørpahü rá pähä ra Cristo, nu'a bi du 'nε bi bεnate.

¹⁶ Xiya, çua høntho da hnu n'na ra ja'i, ya fadi te ja rá mmui? Nu'a, hindä zä'a. Nu'mø yø pa mi m'mähra Cristo, dá εna ngue dá padi te'o. Pε nu te dá bεngä'ü yø pa'ü, ya hinma ngu'a ja ma n'yomfeni ya. ¹⁷ A nu ra ja'i εc'ei ra Cristo, ya com'da'yo rá n'yomfeni. Ya bi zεp'u'a te mani n'yo m'met'o. A nu'a te ga 'yo ya, gä ma'da'yo. ¹⁸ Guehna Oja øt'e ngue ma'da'yo'a te ga

'yo ra ja'i. Ya ma amigohu Oja ya ngue bi gurca ma ts'oquihu ra Cristo. Janangue bi 'dajhma' befihu Oja ngue ga xihma mi'da yø ja'i ngue di n'amigoui Oja. ¹⁹ Nuna Oja, ba extra Cristo para ngue da japyø ja'i ngue di n'amigoui Oja. Himbi bentho Oja ngue ja yø ts'oqui yø ja'i. Ya bi 'dacju ra 'befi ngue ga xihma ra hoga 'da'yo hya yø ja'i.

²⁰ A nugä bi 'yøt'e ngue rá representantegä ra Cristo. Tengutho 'mø ngue da zo'aschu Oja, nu te nne da man'Oja, guehna ra hya dí xi'ahu naya. Nuna ra Cristo i nne na ngue gui n'amigohu Oja. ²¹ Ra Cristo hin tema ts'oqui i ja na, pe para ngue bi gurca ma ts'oquihu, Oja bi japi ngue bi du conná guehma ts'oquihu. Janangue nup'u ja rá hmi rá dá Oja, nu'mø bi zä dá ec'ei hu ra Cristo, ya bi nhohma ts'oquihu p'uya.

6

¹ A nugä ya, ngue ya rá mefigä Oja, dí xi'ahu ngue mamí anthohu na rá mate Oja di 'da'ahu. ² Porque Oja, nu'a ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro i ena: "Bá ep'u ra pa xtá sänni ngue ga 'da'ahu n'na ra mate. Nu'mø ga socju, ga øde te gui xicju. Gue'a ra pa'a ngue da zä di nyanni tehu 'ne ga faxahu", en'Oja. A nuyá, guehra pa jap'u i sä gui nzohmu Oja ya. Guehra pa jap'u di nyanni tehu ya.

³ Nu te dí øt'e, dí honi ha nna japi ngue da gohi xanho, porque hinda nnepe ngue da 'yengyø ja'i hingui ho rá hya Oja dí mma. ⁴ Sinoque dí nnepe ngue da badi gätho yø ja'i ngue rá 'befi Oja dí ørpe. Janangue nugä dí seti hangu ra n'u dí thogui. Ja'mø hin'yü te ga honi. Ja'mø congba yø ja'i ngue saku. ⁵ Ja'mø fegbagui yø ja'i. Ja'mø coca fädi. Ja'mø pets'i da zajthogui yø ja'i. Ja'mø dadi mpefi hin'yü p'u rá nze gui. Ja'mø hinga mbongui ra ora ga n'aha. Ja ra ora ngue ya ga tu ra thuhu. ⁶ Nu'a gui nequi xanho ngue rá 'befi Oja dí ørpe ngue di 'yo xanho, 'ne dí padi xanho hanja na ra hoga 'da'yo hya. 'Ne gä dí seti te gä ørcagui yø ja'i, i ja ma yemma. 'Ne faxcagui ra Espiritu Santo ngue sä dí ørpabi rá 'befi Oja. 'Ne majuaní ngue dadi madi gätho yø ja'i. ⁷ Di 'dacrä ts'edi Oja ngue nuna ra

hya majuaní da zä ga mma xanho hanja. 'Ne dadi ja ndummai ngue gä ra nho gdä n'yo, n'namhma ngue hinha di dajpagui ra nts'o i ja ndap'u bi zä. ⁸ A nuyá, 'bahyø ja'i ngue nnu mansugui, ximmi 'bahyø ja'i ngue hingui nnu mansugui. 'Bahyø ja'i ngue nnømmanhogui, ximmi 'bahyø ja'i ngue nnømman'ugui. 'Bahyø ja'i engui ngue dí häte, pe nugä zant'a gä gue'a ra hya majuaní dí mma. ⁹ Madague'a dadi mpa'be xanho yø ja'i, pe 'bu i'da mma ngue hingui pagui. Ja ra ora ya dí 'bai ngue ra ndate, pe tobe di pongui. Mbennngui xa n'u yø ja'i, pe hingui hogui. ¹⁰ Madague'a tar'man'u ma mmä te dí thogui, pe nuua ja ma n'yomfeni dadi johyatho. Madague'a dí hyoya, pe nuna ra hya dí mma, xandøngu yø ja'i ørpabi ra nho na ra hya na. Madague'a hinguits'u te dí pets'i, pe nu te gätho i ja, gä gue'a ørcagui ra nho'a.

¹¹ Ague ma zi cu'ahu gyø mmenguhu p'u ja ra hini Corinto. Nugä, gä dá xi'ahu te gäma hya so ma mmä, hin tema hya dá co'mi. Porque januaní dadi ma'ahu. ¹² A nu'mø ngue hin dadi n'amigoui ya, pe ngue gui nnesø ngue hin dadi n'amigoui. Pe nugui, emmei dí nne ga n'amigoui. ¹³ Nugä dí nzo'ahu tengutho n'na ra papá 'mø nzo-hyø basi, dadi ja'ahu p'u. Dami maqui tengutho nnä ma'ahu.

¹⁴ A nuyá, 'yo gui nne gui nsixhu'u yø ja'i hingyø 'yec'ei. Porque n'nan'yo ra hya ga 'yo yø 'yec'ei ngue'a te ra hya ga 'yo yø ja'i hingyø 'yec'ei. A nu ra ja'i ngue gä ra nho ga 'yo, hinga 'da'igu øt'ui ra ja'i nu'a xa nts'o ga 'yo. N'nan'yo ga 'yo'u, tengutho ra nyot'i, n'nan'yo gui nequi ngue'a gui nequi ra 'bexui. ¹⁵ Porque ra Cristo hinga 'da'igu øt'ui ra zithu'a. Ximmangu n'na ra 'yec'ei ya, xquet'a hinga 'da'igu øt'ui n'na ra ja'i hinga 'yec'ei. ¹⁶ Nup'u ja rá nija Oja, hønse'a majuaní ngue Oja i 'bai i nthanne p'u. Hin'yü ra nt'edi ngue ja di nthanne p'u yø dahmu. Gue'ahu i nnøpa nija Oja, porque Oja i ena: "Ga n'yo'be'u yø ja'i thannegui. 'Ne gueque rá Ojagä'u, 'ne gue'u ma ja'i'u", en'Oja. ¹⁷ Nuna Oja mahøn'a ena: "Dami pømhmä p'u ha 'bahyø ja'i xants'o te øt'e. 'Yogui øthu'a ra nts'o øt'u, n'namhma

ngue da zä gui sohü ma 'yεgä. ¹⁸ Nügä ya da zä gui 'yøt'e ngue ni papághü. Nügä p'uya, ga øt'e ngue ma basí'ahü", εnna Oja i jase rá ts'edi.

7

¹ Ague ma zi cü'ahü, nguna ra hya di yat'Oja da 'yørcahü ya. Janangue ma ga hehmü p'ü'a te gäma nts'o i ja. Ga hehmü p'ü'u te gäma cosa di ts'onnga ma do'yohü. Ga hehmü p'ü'u te gäma hya di ts'onnga ma n'yomfεnihü. Ma ga hahma mmüi ga nnu mansuhü Oja. Ma ga unma mmüihü Oja para zantho.

² Ague ma zi cü'ahü, 'yo di junngä ni mmüihü, dami 'yøt'e ngue gui macjü. Porque nügä hinjondí sái. Hin tema nts'oní dí ørpabi n'na ra ja'i, 'nε hinjondí här'ma hya ngue te ga hannbabi n'na ra ja'i. ³ Nuna ra hya dí mma, hinjondí hörpa ra hya ngue ga embi hingui ho te ørque. Ya xtá xi'ahü m'met'o ngue nügä dadi ma'ahü mente dí 'bui nε asta gue'mø dá tü. ⁴ Nügä dí pa'a njuani ngue gui 'yøthü ya yø hya dí xi'ahü. Nügä dí εts'ahü 'mø dí ya'be yø ja'i, porque dí xifi te gui øthü. Madague'a dí sägä ra n'ü, pε nu'mø bi zo ma mmüig'a te gui øthü, ya man'natho dadi johya.

⁵ Nu'mø ma søcä ua ja ra häi Macedonia, hinjam'mø xtá nzä xca m'mamma pähä. Porque ndap'ü bi zä mi ja ra sái. Ya bi dü ma mmüi dí εna ngue xtí ts'onnyø ja'i na ra hya dí mma. ⁶ Pε nuna Oja, nu'ü yø ja'i hingui ha ra ts'edi, go di hatra ts'edi na. Janangue nu'mø mi zøcua ra Tito, Oja bi 'yøt'e ngue man'natho bi hya ra ts'edi ma mmüi. ⁷ Hinga hønt'a dá johya 'mø ma nu ra Tito mahøn'a, sinoque man'natho dá johya 'mø mi xiqui ngue εmmεi gá 'yørpahü ma sü mente bá m'map'ü gui 'bühmü. Porque ra Tito janjuani di johya conná ngue'ahü. 'Nε bi xiqui ngue tü ni mmüihü ngue'a te gni unngahü ma mmüigä. I εngui ngue εmmεi gui mbεnjü. Mi zä ma øcä na ra hya na p'uya, man'na mathoguitho dá johya.

⁸ Nu'mø ma pen'nahü p'ü ra carta m'met'o, bi dü ma mmüi ngue'a te ra hya bi mε ra carta. Porque dí pa'a njuani ngue da dü ni mmüihü 'mø gá nuhü'a ra hya

nt'ot'i. A nuyá, ya hingui tü ma mmüi ngue'a ra carta dá pen'nahü p'ü. Porque dí padi ngue hinxma ma da dü ni mmüihü. ⁹ A nuyá, janjuani dadi johya. Pε hingue dadi johya ngue bi dü ni mmüihü. Sinoque dadi johya ngue nu'a i dü ni mmüihü, bi mpähni n'yomfεnihü. Oja bi 'yøt'e ngue bi dü ni mmüihü ngue'a te gmi øthü, n'namhma ngue nu'a ra carta dá ot'i bi 'yøt'ahü ra nho, hingue masque ra nts'oní bi 'yøt'ahü. ¹⁰ Porque nu ra ja'i tär'man'ü rá mmüi ngue te ga 'yo, ya di 'bätrá mmüi, da hyεp'ü ra nts'o ga 'yo. 'Nε gue'a nnu manho Oja'a, gue'a di nyanná te ra ja'i'a. Pε nu'ü yø ja'i njuantho hingui nne da 'yεc'ei Oja, madague'a ja'mø tü yø mmüi, pε hindi nyanyø te. ¹¹ Bi nu manho Oja te gá 'yøthü, porque mi zä gmi nuhü ra carta dá pen'nahü p'ü ngue'a ra ts'oqui bi nja, bi dü ni mmüihü p'uya. Ya gui nnuhü te bi nja m'mεfa mi zä gmi pahmü'a te bi nja. Gá mbøcεhü p'uya, porque gui sühü ra castigo da ja Oja. Janangue gá hya ra ts'edi ga hejpahü'a bi 'yøtra ts'oqui. Ya di nεqui ngue hin gadi hothohü'a ra ts'oqui bi nja. A nuyá, janjuani gui nne gui nnujü ya.

¹² Nu'mø ma ot'ä na ra carta dá pen'nahü p'uya, hinga høntho dí nnegä ngue di njapra castigo'a to bi 'yøtra ts'oqui, ni xindi fäts'i to ts'üi. Sinoque pa Oja te dá bεngä, porque dá negä ngue da dinni mmüihü ngue nuna ra hya dí xi'ahü, guehna ra hya gui nnu mansuhü na. ¹³ Gue'a i nhohma mmüig'a ya.

Pε hinga hønt'a i johya ma mmüi'a, sinoque man'natho dá johya 'mø ma nu ra Tito ngue janjuani di johya conná ngue'a ra nja mmansu guá ørpahü. ¹⁴ Nu'mø tobe himmani map'ü ra Tito ya, nügä dí embi: "Dí pacä njuani ngue da 'yørpabi masu yø ja'i na ra hya ga pennbabi ya", dí embi. Pε nu te dá xicä ra Tito, majuani ngue gue'a gá 'yøthü'a. Ja bi bømp'ü majuani te dá xicä ra Tito ya, tengutho 'mø dámbá m'macä p'ü gui 'bühmü ya, gá majuani ra hya dá xi'ahü.

¹⁵ Dí pa'a njuani ngue man'natho di ma'ahü ra Tito ya, porque mbεndya ngue gá gá 'yørpahü masu yø hya bi xi'ahü, 'nε nu'ü yø hya bi xi'ahü, gá ja ndummüi ga 'yøthü'a. ¹⁶ A nuyá, janjuani dadi johya, porque nu'a

te gä guí øth_u, gä gue'a, h_inte di 'bēdi. Ya h_indí yobēni co nu'ah_u ya.

8

¹ Ague ma zi cu'ah_u, dí nne ga xi'ah_u hanja ngue bi bōngmanho'a rá njapi Oja bi unyø 'yēc'ēi 'bēp'ē ja yø hnini ja'a rá häi Macedonia. ² Madague'a 'būmman'ē ngue ts'ui, pē janjuani di johya. Madague'a hyoya, pē nu'ē yø 'bäxte øt'e, di unna mēnyu tengutho 'mø di mmēmeti. ³ Dadi jagä majuani ngue nu'a te yø 'bäxte di un_i, co gä yø mmēi gui un_i. Nu'a te xa nzänni di un_i, man'na ngue hus'mø bi un_i. ⁴ Emmēi bi 'yācra mate'ē yø 'yēc'ēi 'bū'a Macedonia ngue da ma mac'ēt'ibi rá güenda yø mēnyu ngue da 'yøpra rá 'bäxte'ē yø 'yēc'ēi 'bū'a Jerusalén. ⁵ Nu'a te mi so ma mmēigä ngue xta 'yøt'e, hinga hōnt'a bi 'yøt'a. Sinoque bi 'yøt'e te nne Oja ngue da 'yøt'e. Rá mēdithe bi unyø mmēi rá Cristo. M'mēfa p'ēya bi ma ngue ya 'būi ngue da 'yøt'a te rá hya dí xifi. ⁶ Ma nugä'a te rá 'bäxte bi 'yøtyø mmēngu Macedonia p'ēya, dá xicä rá Tito p'ēya ngue mahōnda map'ē ngue di 'yopra hya ngue'a rá mēnyu gä dū'mi gä peth_u m'mē't'o, guí sigue gui peth_u'a rá 'bäxte'a.

⁷ A nuyá, man'na xanho te guí øth_u, porque xanzaqui ni nt'ēc'ēih_u i ja. 'Nē guí pad_i guí nxānbateh_u xanho rá hya, porque guí timh_u xandōnho hanja rá hya. I ja'ah_u rá pähä gui 'yørpah_u rá 'bēfi Oja. 'Nē janjuani gadi mac'ē. Janangue dami ntateh_u ya ngue man'na xtangu rá 'bäxte gui 'yørpabi ni cūh_u. ⁸ Hinna mangä na rá hya na ngue xøgue gadi 'bēp'ah_u gui 'yøth_u rá 'bäxte. Sinoque dí xi'ah_u na rá hya na ngue dí nne guí pahm_u'a te ør'mi'da yø ja'i nuyá ja mpähä da 'yørpabi rá 'bäxte yø mm'i'yēc'ēiui. Nugä dí ēnā ngue xamhmatho di nēqui ngue 'nē'ah_u majuani gadi mahni mm'i'yēc'ēiui. ⁹ Ya di nēqui xandōnho hanja'a rá mate rá Hmu Jesucristo bi 'dac'ē. Nu'a go rá mmēti'a te gä i ja'a, bi 'yøt'a hyoya ngue bi madi gāthogah_u. A nuyá ngue bi 'yøt'a hyoya, nu'a rá mate bi 'dac'ē, mathogutho di muui.

¹⁰ Nu'a rá mēnyu ngue rá 'bäxte gä dū'mi gä peth_u rá jēya bi thogui, nugä dí ēnā ngue

man'na xanho ngue guí juath_u ya. Porque go rá mēdi bi nja'ah_u mpähä gä peth_u rá mēnyu ngue mi'da yø 'yēc'ēi. ¹¹ A nuyá, tengutho gä 'yøth_u m'mē't'o ngue gä hyah_u rá ts'ēdi bi nja rá 'bäxte, ximmangudya dami hyah_u rá ts'ēdi guí umhm_u hangu ts'ē da zāt'a ni ts'ēdi guí umhm_u. ¹² Porque rá ja'i majuani ngue ja mpähä da 'yøtra 'bäxte, i nnu manho Oja te øtra ja'i, madague'a hingui ngu n'na rá cosa sərpa rá ts'ēdi di un_i. Nunā Oja hingui äc'ē n'na rá cosa ngue hin'y_u gah_u na.

¹³ H_indí ēn'ah_u ngue guí un_i gātho'a te guí pets'i astā da hin'y_u te guí sih_u. ¹⁴ Sinoque hnepe ngue da 'da'igu, gä di nja te guí sih_u. A nuyá, ngue ja te guí sih_u ya, dami unhn_u'a te hommi'da yø ja'i. Pē man'na rá pa p'ēya, nu'mø da hin'y_u te gui hyomhm_u, xindi 'da'ah_u p'ēya. Janangue n'na ngu n'na'ah_u hinjonda zä rá n'ē, da 'da'igu yø ja'i, gä di ja te da hyoni. ¹⁵ Ya di nja tengutho rá hya mmamp'ē ja rá Maca Libro ngue ēnā: "Nu rá ja'i ja xangu te da zi, h_inte di pongui, porque di un_i. A nu rá ja'i ngue zits'utho ja te da zi, h_inte di 'bēdi, porque ma t'unni te da zi", i ēnā.

¹⁶ Dadi ja mamadi Oja ngue tengutho ma n'yomfēni ngue dí nne ga øt'ah_u rá nho, njarbatho rá n'yomfēni rá Tito ya. Xquet'a di ja ndummēi ngue nne da 'yøt'ah_u rá nho. ¹⁷ Nu'mø ma xifi ngue da ma da nu'ah_u, rá ndijohya ngue bi ne da ma. Porque 'nēē nā nne da map'ē da nu'ah_u na. ¹⁸ Nunā ma cūh_u rá Tito, xquet'a da mē man'na ma cūh_u ngue da nu'ah_u. Nunā ma cūh_u da mē, i nnu manho yø 'yēc'ēi ndap'ē bi zä nā, porque nunā, i pad_i xandōnho ha di japi da manna hoga 'da'yo hya. ¹⁹ Nunā ma cūh_u na, bi 'yēxyø 'yēc'ēi ngue gä mmē'be Jerusalén, gä ma dā'be rá mēnyu ngue rá 'bäxte. Dí nnehe ngue nunā rá 'bäxte nā, guehna di mama jama madi rá Jesucristo na, 'nē da bahyø ja'i ngue ja'ah_u rá pähä gui fāxni mm'i'yēc'ēih_u. ²⁰ Mēnte di yoho hyuhe h_inte da ja'ē nemhya guehna rá mēnyu dí xihyø 'yēc'ēi di peti. ²¹ I pa Oja ngue nunā rá mēnyu hinjonda hyaqui, gä da ma ma dā. Xquet'a dí nnepe da badi gātho yø ja'i ngue gä gä dägāhe na rá mēnyu na.

22 Nuyá yo nc'ei ya, da me man'na nc'ei ma cuh. Nuna, ya padí xanho ha di japa 'befi da 'yot'e, 'ne di nequi ngue ja mpähä da 'yörpabi rá 'befi Oja. Ya rá 'befitho'a ngue ha da ma. A nuyá, janjuani di johya ngue da map'a ya, porque ena ngue hingui ya ni mmäi ngue gui fäxhu mi'da yø 'yεc'ei. 23 Nu'mø to da ne da 'yänni hanja ngue ga penhnä p'a ra Tito, dami xihma ngue ma amigo na, 'ne ma mmimmefi'be para ngue da hyoni ha gdi timhma ra nho. A nuyá mi yoho ma cuh da map'a, dami xihma yø ja'i ngue guehya ma cuh 'bucua bi huanhni ngue da map'a ya. 'Ne conná guehna ra 'befi øtya, i nnu mansu ra Cristo yø ja'i. 24 Nu'mø bi ma p'uya dí mmangä ya, dami 'yörpah ma su xanho, n'namhma ngue nuyá yø 'yεc'ei ndap'a bi zä 'bui da badi ngue majuaní gadi mahni cuh. Porque guehna ra hya dí xifi gätho yø ja'i na ngue emmei gadi mahni cuh.

9

1 A nuyá, nuna ra 'bäxte ya xtá xi'ah m'met'o gui 'yörpah yø 'yεc'ei, ya himma hyoni ngue honga otra sacua ngue ga yopä na ra hya na. 2 Porque ya dí padí xanho ngue ja mpähä gui 'yörpa ra 'bäxte ni cuh. Dí xicä yø ja'i 'mø ma magä p'a ja ra häi Macedonia, dí embi: "Nuyá yø mmengu p'a ja ra häi Acaya, ya desde ra jeya bi thogui di petra menyü ngue ra 'bäxte da 'yot'e", dí embi. A nuyá, co nuna te ra hya gui øthü ya, nuyá yø mmengu ua ja ra häi Macedonia, xquet'a ya ha ra ts'edi ya ngue di petyø menyü ngue ra 'bäxte da 'yot'e, tengutho gui øthü ya. 3 Pe nuyá, da map'a ma cuh ngue di yopra hya. Porque dí nne ngue nu'a ra menyü gui mfäxteh gui pethü hante ga mmagä p'a. Porque ya xtá xicä yø ja'i ngue ya gui 'bui ngue gui mfäxteh. 4 Xi'mø gue 'da gda megä'be p'a 'da yø mmengu Macedonia, da thin'ah p'uya ngue hin gadi pethohü ra menyü gui mfäxteh, sä ya xtá mangä p'uya ngue ya gui 'bui ngue gui mfäxteh. Ga pets'a ma sä p'uya. Xingui pes'ni sähu ngue da hin'yatho ra menyü ngue ni 'bäxteh. 5 Janangue nugä dí nnu manho ngue di m'met'o ya

ma cuh da ma di zengua'ah. Guehya di ben'nah ya ngue nu'a ra 'bäxte ya xcä yat'i gui pethü, ya di ja 'mø dá macähe p'a. Ya di nequi p'uya ngue nu'a ra 'bäxte gui øthü, i ja mpähä gui øthü ra 'bäxte. Ya hinda zäp'a da 'yenyø ja'i ngue go dadi ja ts'edigä ngue gui 'yøthü ra 'bäxte.

6 Pe dami bemhma xanho na ra hya ga xi'ah ya. Nu ra ja'i ngue zits'utho di uni, xquet'a Oja zits'utho di unni. Pe nu ra ja'i ngue xangu di uni, xquet'a Oja xangu di unni. 7 N'na ngu n'na ra ja'i, nu te mi'a mpähä rá mmäi i ja ngue di uni, di uni. 'Yo di ya rá mmäi'a te di uni, 'yo di ena ngue ra ts'edi t'ørpe. Porque Oja i nnu manho ra ja'i nu'a mpähä gui un'a te di uni. 8 Nuna Oja, ja rá ts'edi ngue da zä da 'yot'e ngue gui timhma'a te ra nho gui homhma. Mathoguitho di unni n'namhma ngue da bongtho p'a'a te gdi fäxni mmic'ei. 9 A nu ra Maca Libro i ena: "Nu ra hoja'i, ngue mathoguitho fäxhra hyoya, guehna ra ja'i hindi 'be'a te di uni". 10 Nuna Oja badi unna hmudä ngue nthuhu para ngue di nja te da zi yø ja'i, xquet'a dí 'da'ah te gä gui hyomhma. Ya di nja xangu n'namhma ngue da zäp'a gui 'yörpah ra nho mi'da yø ja'i. 11 Gui timhma xangu n'namhma ngue da zäp'a xangu gui umhma. Nu'mø dá dagä'a ra 'bäxte gui pennba ma cuh 'bä mmän'a, gue'a emmei di ja mamadi Oja'a. 12 Porque nu'mø gui 'yörpah ra 'bäxte'a ma cuh, hinga hontho da ma ma t'unni te honi, sinoque nu'mø bi hyan'a te mat'unni, janjuani dadi ja mamadi Oja ngue te gui 'yörpah. 13 Guehya da 'yεsbabi Oja ya, porque nu'a ra 'bäxte gui 'yøthü gue'a di nequi'a ngue majuaní gui εc'eibahü rá hoga 'da'yo hya ra Cristo. Yø ja'i da 'yεspabi Oja porque di nequi ngue majuaní ni mmäi gni 'yörpabi ra 'bäxte ni cuh 'bap'a Jerusalén, da gue'a 'bui ndap'a bi zä. 14 A nuyá p'uya, da mat'Oja conná ngue'ah 'ne mathoguitho di ma'ah. Porque da nu yø ja'i ngue Oja bi 'yemmei bi xoc'a ni mmäihü ngue da zä gui 'yøthü ra nho. 15 A nuyá, ma ga ja mamadihü Oja ya ngue bá penngahü ua rá Ts'ant'a. Nuna ra mate bi 'yörcahü i tate di muui, porque hingui sä di hma hangü gangü rá muui'a te bi 'yörcahü.

10

¹ Nugä drá Pablo, jap'ua n'na ra hya dí nne ga xi'ahua. Pe mahotho dí nne gdá zo'ahua tengutho i nya ra Cristo 'mø mi n'yo ua. A nuyá, 'bu i'da engui ngue di ya manhuéhigä 'mø dí yasehua, pe nu'mø ngue ra cartatho dí pen'nahua p'uya, engui ngue høn'mø dí ya manzaquigä 'mø. ² Ague ma zi cu'ahua, dami hyehma p'ua te gäma hya hinga gue'a, n'namhma ngue nu'mø da magä p'ua ga ma nu'ahua, ya ga nya manhohua p'uya. 'Yo guí nne ngue ja ga hecahua te gni 'yohua. Pe nu'mø tobe 'bui to xi'ahua ngue dí honse ha di hnu manhogui, guehya jatho ngue ga nya manzaqui'be ya. ³ Majuani ngue nugä drá ja'itho, pe himma hyase nná ørpabi rá 'befi Oja. ⁴ Hinga guecsequi dí honi ha dí nthahna rá 'befi Oja dí ørpe, porque n'na ra hya ngue rá hyase ra ja'i, hinda zä ha di dahä. Janangue nugui, nuna rá 'befi Oja dí ørpe, di hacra ts'edi Oja ngue ga tapra nts'o i ja. ⁵ Oja di 'dacra ts'edi ngue säp'ua dí tapra hya'ua yø ja'i di 'yexpua ha ya, guehya honi ha ga ndäcra hya dí mmangä ya, porque hinguí nnepe da bahyø ja'i hanja Oja. Di hät'i di 'uajpatho yø hya yø ja'i, dadi japi ngue da 'yec'ei xandønho ra Cristo. ⁶ A nu'mø bi nequi xandønho ngue guí ec'eiha na ra hya dí xi'ahua ya, nu'ua yø ja'i fesra hya p'uya, ya säp'ua ga ha ra ts'edi ngue ga hejpi te øt'e.

⁷ ¿Hanja ngue høntho guí nuhua te ja n'na ra ja'i, pe hinga 'be gui hacja ra güenda te ja mbo rá mmui ra ja'i? A nuyá yø ja'i saqui, i ena ngue yø mefi ra Cristo, pe da badi hanja ra hya, ngue xquet'a 'nequi rá mefigui ra Cristo. ⁸ Madague'a sä ga hongä mi'da yø hya ngue ga o'ahua n'yu xanho hanja te nná 'yo, pe nuna te ra hya dí mma, hinda pes'ma sä. Porque dí haxa njuani ngue gue'a ra Hmu Jesús di hacra ts'edi ngue dí mmambrá hya, para ngue man'na di hya ra ts'edi ni nt'ec'eiha. Hingue masque dadi ts'on'na ni nt'ec'ehua i ja, tengutho øt'ahua mi'da yø ja'i. ⁹ 'Yo guí emhma ngue høn'mø dí otra carta dí pen'nahua ngue dí ya manzaqui. ¹⁰ Porque gue'a manyø ja'i'a, embi ngue nu'mø dí otra carta ga pen'nahua, gue'mø dí ya manzaqui 'mø. Pe

nu'mø dí yasehua p'uya, ya engui ngue dí ya manhuéhi 'mø. 'Ne engui ngue nu'a te ra hya dí mma, hinga njuani ga nt'øde. ¹¹ Pe nu to i mmanna ra hya na, da ba'a njuani ngue hinga høn'mø dí otra carta dí pen'nahua ngue dí ya manzaqui, sinoque xquet'a da zä ga nya manzaquigä'a ra pa ga mmagä p'ua ngue ga nyahua.

¹² Pe nuna ra hya dí mma, hinguí sä ma mmui ngue ga øt'e tengutho ga ya mi'da yø ja'i ngue espabi yø hya, i ena ngue tate yø bamhya ngue mi'da yø ja'i. Pe guehya yø ja'i ma'bedi yø mmui ya. Guehya høntho honi ngue ha di ntate yø hya ngue mi'da yø mmixännbatehua. ¹³ A nugui hingra n'yets'itho na ra hya dí mma. Nu te dí øt'e, gue'a dí mman'a. Pe høntho dí nne ga xi'ahua ha rá nja na ra 'befi bi 'dacä Oja. Bi 'dacra 'befi Oja ngue nup'ua ja ni hninihua Corintio, asta ja ga ma mangä p'ua rá hya Oja. ¹⁴ A nuyá, hinda sänsø ngue ga mmagä p'ua guí 'buhua, sinoque Oja bi 'dajma 'befi ngue ga mmap'ua. 'Ne guecä rá muditho dá xi'ahua hanja rá hya ra Cristo ngue mi'da yø mamhya. ¹⁵ Nuna ra 'befi dí øt'e, guehna dí nne ga xi'ahua na. Hinga gue'a ra 'befi n'nan'yo to xa mpefi dí nne ga mma. A nuyá, dí nne ngue man'na xta nzaqui ni nt'ec'eiha, n'namhma ngue nup'ua ha guí 'buhua da zä ga mpefi xanho. Pe nuna ra 'befi bi 'dacä Oja, quehna zant'a dí nne ga ø'na. ¹⁶ M'mefa p'uya, nu'ua yø hnini rá nja n'nanni p'ua ha guí 'buhua, da zä ga sigue ga øtra 'befi ngue ga mmanna hoga 'da'yo hya. Pe hinga guerp'ua ha 'bahyø 'yec'ei ngue n'nan'yo to bi manna hya ga øtra 'befi, sinoque n'nanni ga mma mmanna hya.

¹⁷ A nuyá, nu ra mefi nne ngue da 'yespabi'a rá 'befi øt'e, pe gue daque'a rá Hmu bí 'bu mahets'i i fäts'i da 'yepsi. Hingue masque ra ja'i go di 'yets'i da 'yena ngue go øse ra 'befi. ¹⁸ Porque nu ra ja'i ngue pømmanho rá 'befi øt'e, ngue guese rá Hmu da ma ngue xanho te øtrá mefi, hingue masque ra ja'i'a da mansø ngue xanho te øt'e.

11

¹ A nugui, nuna ra hya dí nne ga mma,

dí nne xindí nne ngue ga xi'ah̄. Pɛ dami seti te rā hyā ga xi'ah̄. ² A nugui, co 'nɛ'a Oja janjuani ngue hindí nnegā'be ngue gui hyehm̄ p'ua rā Cristo. Ya dā ja'i ngue gá 'yɛc'ɛih̄ rā Cristo ya. A nuyá, tengutho n'na rā hmute 'mø i ja ngue di nthati, høndra ndø di madi, njarbutho nā rā hyā dí xi'ah̄ ya. Nu'a mā datho ja ngue gui madi gātho'ah̄, gue'a rā Cristo'a. ³ Tengu rā Eva bi hyātra zithu, guehna dí sugā naya ngue dā thā'i ngue gui hyehm̄ p'ua rā Cristo. ⁴ Porque nuya yø mamhya søhø ngue n'nan'yo rā hyā xännbate, go guí ørpah̄ masu ya. Conque nuya yø hyā xän'nah̄, hinga 'da'iguui ya yø hyā dí xän'nah̄ ngue hanja rā Jesús. N'nan'yo ga xän'nah̄ hanja rā Espíritu Santo, n'na'yo ga xän'nah̄ ha ránja rā hoga 'da'yo hyā, hinga 'da'iguui ya yø hyā ya xtā xän'nah̄.

⁵ Nuya yø xännbate ɛna i tate ngue yø representante rā Cristo, hinga høndya padí te mmanya. Xquet'a dí pacā hanja'a rā hyā nne dā xän'nah̄ ya. ⁶ Madague'a ɛngā yø ja'i ngue hindí padí ga ut'i xanho rā hyā dí mma, ngue mahotho dā nt'øde, pɛ nugā nuna rā hyā dí xännbate, dí padí xandønho hanja rā hyā. Nu te gāma hyā dí mmam'mø dí xännbate, ya gá 'yøhm̄ xanho hanja rā hyā.

⁷ ¿Ua guí ɛmh̄m̄ ngue hingui ho te dá øt'e ngue hinte dá jup'ah̄ mente dá xi'ah̄ rá hoga 'da'yo hyā Oja? Para ngue dā zäp'ua gui juxni yah̄, dá n'uni ngue dá mpɛfi, dā taha te ga si mente dí xän'nah̄ rā hyā. ⁸ Mente rā pa ngue dá xän'nah̄ rā hyā p'ua ja ni hñih̄, gue'ua yø 'yɛc'ɛi rá m'mua n'nanni badi pønna mɛnyu dí honi. ⁹ Nu'mø dámba m'mucā p'ua guí 'buh̄m̄ ya, ja'mø hin'ya te ga si, pɛ hinjondí äpi te dí honi. Nu'ua go mā cuh̄ bi zøhø bi 'yɛ'a Macedonia, go bi 'daqui te dí hongā'ua. Co ngu'a p'uya, ya hindā ä'ah̄ te ga si, 'nɛ dā ngut'a yø pa di ma p'uya, nu te dí honi, hinte dí ä'ah̄. ¹⁰ A nuya ngue dí ɛc'ɛi rā Cristo, nuna rā hyā majuaní, guehna dí mmanā. 'Nɛ majuaní ngue nu'ua yø 'yɛc'ɛi rá m'map'ua ja rā häi Acaya, hin tema mɛnyu di äpi. ¹¹ Nuna rā hyā dí mma, mamí 'yɛna ngue hindí nnu manho'ah̄. Nuna Oja, i padí hanja ngue janjuani dadi ma'ah̄.

¹² Mada mi 'dacj̄ rā mɛnyu dí honi, pɛ nugā hinga haní, n'namh̄m̄ ngue nu'ua yø xännbate høndra mɛnyu jup'ah̄ hinda zäp'ua dā 'yɛna ngue 'da'igu dí øthe. ¹³ A nuya yø xännbate dí mmangā, i ɛna ngue guehya yø representante rā Cristo ya, pɛ himma juani'a, sinoque guehya yø hyäte ya. Porque maxøts'etho p'ua ɛna ngue yø representante rā Cristo. ¹⁴ Nuna rā hyā dí mmangā ya, hingui ja ngue di 'yodyø ja'ina. Porque 'nɛɛ rā zithu i sä ngue di pährá hmi p'ua gui nɛqui, i cohi tengutho n'na rā anxɛ mahɛts'i. ¹⁵ Janangue ja di nɛqui p'ua xanho rā hyā ya, nuya yø ja'i ngue yø mɛfi rā zithu, xquet'a i sä øt'e ngue maxøts'etho di nɛqui ngue øtra nho. Pɛ nu te ga 'yo, nup'ua rá nɛgui di nja rá njut'i'a.

¹⁶ A nuyá, mahøndí nne ga xi'ah̄ ya, masā mi 'yɛmh̄m̄ ngue dadi 'becā rā n'yomfɛni ngue dí mma te dí øt'e. Pɛ nu'mø ngue ngu'a gui mbɛmh̄m̄ ngue dadi 'becā rā n'yomfɛni, pɛ dami 'dacj̄ rā nt'edi ga nya, ga mman'its'ua te dí øt'e. Porque nu'ua yø xännbate suqui, i ɛspabi yø hyā i mma. ¹⁷ Nugā dí ɛna ngue jatho ga mma te gā dí øt'e, mada 'yɛngyø ja'i ngue ya hindí øt'e ngue rá representantegui rā Cristo, sinoque yø ja'i ɛngui ngue dadi 'behra n'yomfɛni. ¹⁸ Ya guí nnuh̄m̄ ngue xangu yø xännbate xi'ah̄ hanja'a te gāma hyā ɛna ngue øt'e. Janangue nuyá, nu te gāma hyā dí øt'e xquet'a 'nɛqui dí nne ga xi'ah̄. ¹⁹ Porque guí ɛna ngue ya gyø bamhyah̄ ya. Nu rā ja'i ngue hingui hant'a ga ya, ngue di 'behra n'yomfɛni, ya guí seti te xi'ah̄. ²⁰ 'Nɛ nuya yø xännbate guí ɛc'ɛih̄ rā hyā i mma, i nne di manda'ah̄. Pɛ guí häti gui seti te øt'ah̄. Guehya yø ja'i høndra mɛnyu i nne dā guc'ah̄ ya. I øt'e ngue ni hmuh̄ 'nɛ embi ngue hinte gadi muh̄, asta pɛp'a ni hmih̄. Pɛ gā guí seth̄. ²¹ A nugā p'uya, hingui sä mā mmui ngue ngu'a ga øt'ah̄ tengutho øt'ah̄ ya dí mmangā. ¿Ua rā 'be'isä te dí øt'e ngue hin dadi un'ah̄?

A nuya yø xännbate i mma te gā øt'e, ɛspabi yø hyā, xquet'a 'nɛqui dā zä ga mma te dí øt'e, mada 'yɛngui ma'bedi ma n'yomfɛni ngue dadi 'yɛts'i. ²² Di 'yɛxya yø ja'i ya ngue ɛna ngue yø judío. Pɛ 'nɛqui

xquet'a drá judío. Di 'yets'i ngue ɛna yø mmɛngu p'ɛ ja ra häi Israel. Pɛ xquet'a 'nɛqui drá mmɛngugä p'ɛ. Di 'yets'i ngue ɛna yø mbom'meto ra Abraham. Pɛ xquet'a 'nɛqui rá mbom'meto grä Abraham. ²³ I mma ngue yø mɛfi ra Cristo. Pɛ nugui, man'natho ngue xangu rá 'bɛfi ra Cristo xtá ørpe nguehya dí mmangä. A nuyá, hĩndĩ nne ga mma te gäma hya i ja ngue ga mma. Ya man'natho xangu ra 'bɛfi xtá øt'e ngue nu'ɛ. Man'natho ngue mathoguitho xtá sägä ra n'ɛ, xa 'bɛgbagui ngue nu'ɛ. Man'natho xangu yø nnĩdĩ xtá ogä ra fadi ngue nu'ɛ. Man'natho xangu yø nnĩdĩ ya ja ngue da thogui ngue nu'ɛ. ²⁴ Nu'ɛ yø judío cut'a nnĩdĩ mathoguitho bi 'ɛngui, bi jaqui 'däte ma'de'ma gäto yø mɛfi. ²⁵ Nhyu ndi bi 'bäzagui. N'na ndi bi 'bændogui. Nu'ɛ yø barco di o, nhyu ndi bi thunt'a mbonthe. N'na pa 'nɛ n'na xui xøque ya dí oxma xøts'e ra dehe p'ɛ ja ra jathe ngue bi thunträ barco. ²⁶ Man'natho ngue xtá sä ra ndate ha nná ma ngue dí mmanna hya. Porque i ja ngue dá duxcä ra dehe 'mø i po yø dehe p'ɛ ha di thogui. Yø bɛ ya ja ngue da hyogui. Ma mmijudíohe, ya ja ngue da hyogui. Yø ja'i ngue hingyø judío, ya ja ngue da hyogui. Nup'ɛ ja yø danihni dí mmanna hya, ya ja ngue da thogui. Dá guehyø ja'i himma juani ngue yø hoga 'yɛc'ɛi, ya ja ngue da hyogui. Nts'utho p'ɛ ja yø dapo di thogui. Nup'ɛ ja yø jathe xtá thogui, nts'utho ngue ga tu. ²⁷ Xanhenñitho na ra 'bɛfi dí øt'e, xandøngu ra n'ɛ xtá sä. Xangu yø nnĩdĩ hinga mbongui ga n'aha. Xta sä ra n'ɛ ngue ra thuhu. Xta sä ra n'ɛ ngue ra ðuthe. Xangu yø nnĩdĩ ngue nu'mø bi c'ɛgui te di si, ya hĩndĩ sihmɛ. Nup'ɛ ja yø dapo, xangu yø nnĩdĩ xtá sä ra sɛ. Xangu yø nnĩdĩ xtá sä ra n'ɛ ngue hĩn'yɛ ra ulu ga he. ²⁸ A nuyá, i ja man'na ra hya ngue dí ɛnnga ma n'yomfɛni ya. N'na pa ngu n'na pa i tär'man'ɛ ma mmɛi ngue hĩndĩ padĩ te ga 'yo yø 'yɛc'ɛi rá m'mɛ'a n'nanni. ²⁹ Nu'mø dá tingä p'ɛ ha 'bɛhyø 'yɛc'ɛi ngue hingui nzaqui yø nt'ɛc'ɛi, 'nɛqui tu ma mmɛi tengutho ga ndu yø mmɛi yø ja'i. Nu'mø ngue n'na ra 'yɛc'ɛi bi thäti ngue bi 'yøträ ts'oqui, astä 'bähra sibi ma mmɛi ngue'a ga ndu ma mmɛi ngue te øt'ɛ to

hätyø ja'i.

³⁰ I jatho ngue ga xi'ahɛ te dí øt'e, høntho dí nne ga xi'ahɛ ngue nugui hingui nzaquigui. ³¹ Nuna te ra hya dí xi'ahɛ, Oja padĩ ngue majuanĩ te dí mma. Nuna Oja rá Papá ma Hmuɛ Jesucristo, guehna dí nnepe ngue da t'ɛspabi para zantho na. ³² Nuna ra häi madĩ manda ra dast'abi Aretas, ja jap'ɛ ra hĩni Damascó. Nu'a ra ts'ut'abi mi 'bɛp'ɛ ja ra hĩni, guehna bi manda ngue bi ma m'mädi ra nenihni. Nu hapɛ da hnuqui, di mbɛngui ngue da joqui. ³³ Pɛ nup'ɛ ja ra ngu nmi 'bɛi, bi t'ɛcä n'na ra canasta, bi ma ma cä'migui p'ɛ ja n'na ra ventana ní gop'ɛ ja ra jado di thɛsra hĩni. Ja dá pømp'ɛ, janangue dá pongui.

12

¹ Hĩnte ga taha ngue ga mmansɛ ngue xandønho ra hya dí mma. Man'na xanho, ma ga mmanya yø hya bi 'yurcagui ra Hmu Jesús, ga xi'ahɛ te dá nu. ² Ya xi 'danyø pa ngue dí ɛc'ɛi ra Cristo. Ya mmap'ɛ n'nɛ'ma goho njɛya, bi zixcagui p'ɛ mahɛts'i bi 'bähra Hmu Jesús. Pɛ hĩndĩ padĩ ngue'mø 'nɛhma do'yo bi ma, ogue hĩn'na, hĩnda hønse Oja padĩ hanja. ³ Nu'a go pa'a ngue'mø 'nɛhma do'yo bi ma, ogue hĩn'na. ⁴ Pɛ dí padĩ ngue gue'a ra Hmu bi zixcagui p'ɛ bi 'bɛi. Ja dá øcä p'ɛ 'da yø hya ngue hĩndĩ unna nt'ɛdĩ Oja ngue ga mma hanja na ra hya bá xiqui. ⁵ Nuna ra hya naya, mɛfadi ngue i sä ga ɛspabi na. Pɛ nugui hingui sä ga n'yets'i ngue sä ga ɛna dí pase ra hya dí mma, nugä njuantho dí mma ngue hingui nzaquigui. ⁶ A nu'mø xinga ɛna ngue ga mmansɛ ngue xanho te nná 'yo, da zä ga mma. Hĩnda zä to da 'yɛngui ngue himma juani te ga mma. Pɛ hĩndĩ nne ngue to da 'yɛngui ngue dí ɛspasɛ ra hya dí mma. Sinoque dí nne ngue guĩ nnuɛ te nná 'yo, 'nɛ'a te ra hya guĩ øhma, damĩ hyacsehɛ ra güenda hanja.

⁷ Nuyä yø hya dá øde, tate ngue mazihotho. Pɛ Oja hingui nneque ngue guehya yø hya gdä 'yɛxä ya. Janangue bi zɛcä n'na ra n'ɛ, tengutho 'mø ngue dra 'uini bi nøgbagui p'ɛ ja ma do'yo ra zithu. ⁸ A nuna ra n'na na, nhyu ndi dá äpä ra Hmu

ngue da hyagagui. ⁹ Pε ra Cristo εngthogui: “Høntho dami padi xanho ngue dadi ma'i. Nugä hinga øthe'i n'namhma ngue di nequi ngue hingui nzaqui'i. Gue'a di nequi'a ngue go guecä dadi 'da'i ra ts'edi te gui øt'e”, bi 'yengui. Janangue dadi johyagä 'mø hingui nzaquigui. Porque gue'a gui nequi'a ngue ra Cristo di 'dacrä ts'edi te di øt'e. ¹⁰ Dadi johyatho 'mø di sä ra n'u, ja'mø ts'uqui, ja'mø hin'yu te ga si, ja'mø hingui nne ha da nuyø ja'i ngue suqui, ja'mø xandøngu ra n'u di sä ngue rá 'befi ra Cristo di ørpe, pε dadi johyatho. A nu'mø di nequi ngue hingui nzaquigui, ya man'natho di nequi xanho ngue gue'a ra Cristo di 'dacrä ts'edi te di øt'e.

-----
¹¹ Nup'u nna bεngä ya, xøgue εna gue ya di ya tengutho n'na ra ja'i ngue hingui pesrä sä ngue εspabi te ga ya. Pε nuna ra hya dá ma, jatho ngue ga mma hanja. Porque nu'u yø xännbate εngui ngue hingui ho te di øt'e, hingä täjpaħu yø hya. Uangui xtä nzä xqui xihma ngue xanho te di øt'e. Guí pahma ngue nuya yø xännbate guí tennbaħu yø hya, guehya εna ngue tate ngue yø representante ra Cristo ya. Pε hapu go man'na da ha'a te di ntate yø hya ya p'ya, porque nu'a ra hya pahya, xquet'a gue'a ra hya di pacä'a, madague'a εngui ngue hinte dadi mu'be. ¹² Nu'mø dambä m'macä p'u guí 'bħma ngue dá manna hya, bi nequi xandønho ngue rá representantegui ra Cristo. Ngue'a rá 'befi ra Cristo dá ørpabi, dá häti da seti te gäma hya mmanyø ja'i. A nuya yø milagro dá øt'e, gue'a gui nequi'a ngue rá representantegui ra Cristo. ¹³ 'Yo guí εmhma ngue 'batyø 'yεc'εi i tate di nnu mansu ngue'ah, ngue nugä hindä xi'ah ngue xqui fäxcaħu te di honi tengutho ør'mi'da yø 'yεc'εi ngue fäxqui te di honi. ¿Ua guí εmhma ngue asta ga n'yo ndantyoħmugä ngue ga ä'a mpunnbate ngue hinte di xi'i guí fäxcaħu te di honi?

¹⁴ A nuyä, ya rá hyundi 'mø ngue ga mmap'u mahøn'a ya. Pε nu'mø dá map'u, hin tema mentyu di ädi ngue gui 'dacj. Høntho di ädi ngue gui macj. Porque ra papä'a di ja ndumma ngue honna mentyu

si yø basi. Hingue masque yø basi'u go i pepate. ¹⁵ Di njadä p'ya, di ho ma mma dadi mpefi connä ngue'ah. Di nne ngue nu te di øt'e, da 'yøt'ah ra nho 'ne i ja gampähä ngue ga uni te di pets'i ngue ga fäxah. Pε εna man'na ngue dadi ma'ah, εntho gue gue'a man'na ga ngohni mmah'u'a ngue hinga εgadä macj.

¹⁶ Guí pahma xanho ngue ja'mø hin'yu te ga honi, pε nugä hinte di ä'ah. Pε 'bu i'da ya ngue di yajpagui, εngui ngue ra nthät'itho di øt'ah. ¹⁷ ¿Ua guí εmhma ngue 'bui toni ja'i di penhnä ngue da juc'ah ra mentyu? Nu'a, hin'na'a. ¹⁸ Xi'mø ma penhnä p'u ra Tito ngue bi ma di zengua'ah, 'ne bi me man'na ma cuħ, xina ra Tito, ¿ua bi 'yä'ah ra mentyu? Guí pahma xanho ngue ra Tito bi 'yøt'e tengutho di øt'e. Høntho bi ne ngue nuna ra hya bi xi'ah, da 'yøt'ah ra nho. Pε hin tema mentyu bi 'yä'ah.

¹⁹ 'Yo guí εmhma ngue nnä mangä na ra hya na ngue høntho di nnegä ngue gui nnu manhoj. Nu'a, hin'na'a. Sinoque nuna ra hya necra Cristo ngue ga mma, guehna ra hya di mmana. 'Ne di nne ngue gue'a Oja da nu manho na ra hya di xi'ah. A nuya ma zi cu'ah, nuya te gäma hya di xi'ah, di honi ngue ha di zajni nt'εc'εħ. ²⁰ Porque di su ngue nu'mø dá magä p'u, nthambεnitho ga tin'ah ngue hingdi 'yohu xanho. Gadä nsuthoh, di 'batyø zεya, di 'batyø cuε, di 'bu di honi ha di dinse ra nho, di 'batyø mambethani, di 'batyø nemhya, di 'bu dadi 'yεts'i, di 'batyø 'yøt'i sai. Nu'a ra hya manho guí nnehdä gdä nyagä'be p'ya, ya hinga gue'a di nja'a. Sinoque ra cuεtho di nja porque ga hec'ah te gdi øth. ²¹ Guehna ra hya di sugä 'mø dá søngä p'u guí 'bħma naya. Nu te gdi øth, ga pesta ma sä p'u ja rá hmi rá da Oja. Porque asta gara zongä 'mø dá padi ngue nu'a ra nts'o xa 'yøt'a m'met'o yø ja'i, hingui nne da hyep'u. Sinoque di 'yots'om'mäitho 'ne nu'a te ra nts'o xa bennba yø mma yø ja'i dadi siguetho.

13

¹ Ya rá hyu ndi ga mmap'u ngue güi zengua'ah ya. Nu'mø 'bui to nne di

yaprá mm̄i'yɛc'ɛ̄iui, mahyonitho ngue di 'b̄ai yoho ogue hyu yø testigo ngue di ja majuan̄i r̄a hya. ² Nuya yø ja'i xa 'yøtyø ts'oqui m'mɛt'o, co gátho m̄i'da yø ja'i, tengutho r̄a hya dá xi'ah̄a 'mø rá yondi ma magä p'ua ya, a nu'mø dá magä p'ua mahøn'a ngue ga ma nu'ah̄a 'nɛ ga t̄ini ngue gadi siguethoh̄a r̄a nts'o, ya h̄inni mantho ga seti te gä gui øth̄a. ³ Ja gui pah̄ma p'ua xanho p'uya ngue gue'a r̄a Cristo di hacra ts'edi'a r̄a hya ga xi'ah̄a. Porque r̄a Cristo h̄inga 'nɛ'a di nya manhuɛhi 'mø da zo'ah̄a'a, sinoque di nya manzaqui'a. ⁴ Madague'a h̄imbi 'yudi ngue ja rá ts'edi 'mø m̄i guatra pont'i, pɛ nuyá, ya i 'b̄ai 'nɛ i n'youi rá ts'edi Oja. Da guecä ya, xquet'a di n'yo'be r̄a Cristo. A nu'mø dá magä p'ua, gue'a r̄a Cristo di hacra ts'edi na r̄a hya ga xi'ah̄a, madague'a t'ɛngui ngue dí ya manhuɛhi 'mø di yah̄a.

⁵ Nu te gni 'yoh̄a ya, dami hyacsɛh̄a r̄a güenda ngue'mø d̄a xandønho ni nt'ɛc'ɛ̄ih̄a ogue h̄in'na. Dami pah̄ma xanho ngue'mø gui n'yoh̄a r̄a Jesucristo ogue h̄in'na. A nu'mø h̄inguí n'yoh̄a r̄a Jesucristo, ya h̄imma juani ngue gyø hoga 'yɛc'ɛ̄ih̄a 'mø. ⁶ Nugä dí ɛna ngue di n'yo ni mm̄ih̄a ngue majuan̄i dí n'yo'be r̄a Cristo 'mø dá nyah̄a, h̄ingra nthätitho ga øt'ah̄a. ⁷ Dí äpä Oja ngue da 'yøt'e ngue h̄inte mant's'o da d̄in'nah̄a. Pɛ nuna r̄a hya dí mma, h̄indí honi ha di t'ɛngui ngue go dí øt'e ngue gui 'yoh̄a xanho, sinoque høntho dí nnegä ngue majuan̄i gui n'yoh̄a xanho. A nugui, h̄inte ja'a ngue ɛngyø ja'i h̄inguí pømmanho te dí øt'e. ⁸ Nuna r̄a hya majuan̄i, guehna dí honi ha di nthaha. H̄indí nne ga øt'a n'na r̄a hya nu'a di ts'onna r̄a hya na. ⁹ Janangue nugui dadi johyatho 'mø t'ɛngui h̄indí ya manzaqui, høntho dí nnegä ngue da zedi xanho ni nt'ɛc'ɛ̄ih̄a. Nugä zant'a dí mmat'Oja conná ngue'ah̄a ngue da bømmanho ni nt'ɛc'ɛ̄ih̄a, h̄inda t'ɛn'ah̄a ngue te dadi 'bedi. ¹⁰ Hante ngue ga mmagä p'ua ga ma zengua'ah̄a, dí otra carta ja ua ngue ga pɛnnb̄a. Nuna r̄a carta dá ot'i, i ya manzaqui n'namhma ngue xamhmatho ya h̄imma hyoni ga nya manzaqui 'mø dá magä p'ua ngue ga nyah̄a. Nugä, nuna r̄a 'bɛfi bi 'dacä Oja, guehna dí øt'ä na. Nugä dí

honi ha di zehni nt'ɛc'ɛ̄ih̄a. H̄ingue masque dí honi ha gdá japyø hya ngue ga ɛn'a häi te gni 'yoh̄a.

¹¹ A nuya ma zi cu'ah̄a, Oja da mäxah̄a ya. Dami hyomhm̄a r̄a nho gdi n'yoh̄a. Oja da hyut'a ni mm̄ih̄a. 'Nɛ dami mmađi n'na ngu n'na'ah̄a. Nu'mø ngue ja r̄a njun'mahya, dami nhojpah̄a. Nu'mø ngue ngu'a gui 'yøth̄a, ya gue'a rá pähä Oja gui 'yørpah̄a p'uya. Nuna Oja p'uya h̄inha di hyɛc'ah̄a.

¹² Dami nzengua xanho n'na ngu n'na'ah̄a. Di nɛqui xandønho ngue gadi ncuh̄a. ¹³ Gätho ma cuh̄a 'da'igu ma nt'ɛc'ɛ̄ih̄a i ja, i pɛn'nah̄a r̄a nzengua.

¹⁴ Di jap'ah̄a na ma Hmūh̄a Jesucristo ngue da d̄inni mm̄i ngue di ma'ah̄a. 'Nɛhra Espíritu Santo da 'yøt'e ngue da d̄inni mm̄i ngue gui n'yoh̄a'a. Da ngut'atho.

Gálatas Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Galacia.

¹ Nügä drá Pablo, rá representantegä ra Jesucristo. Hingra ja'itho rá ts'änni ngue drá representantegä. 'Nɛ hɪnjonnɪ ja'i da bønɪ ngue da t'ɛmbɪ bi 'yɛxcagui. Nu'a bi 'yɛxqui, guehna ra Jesucristo co 'nɛhna Oja ma Papáha nuna bi 'yøt'e ngue bi bennate ra Jesucristo 'mø mi dɹ. ² Nügä ya, co 'nɛhya ma zi cuha dí n'yogä'be ya, dadi zɛnguagähe'u yø 'yɛc'ɛi di mpɛti p'u ja yø hnini ngue ra häi Galacia. ³ Nuna Oja ma Papáha co 'nɛhna ma Hmuha Jesucristo, dí nne ngue di jap'aha 'nɛ da hyut'a ni mmaih.

⁴ Nuna ra Jesucristo bi nese ngue bi tho conná guehna ts'oquih para ngue da gɛgaha p'u ja ra nts'o ja ua ja ra ximhäi. Nuna Oja ma Papáha, go rá ts'änni'a tengue bi thohra Cristo na. ⁵ Janangue ma ga ɛspaha Oja hangu ra pa. Da ngut'atho.

⁶ Nuna rá mate ra Jesucristo bi 'dacju, Oja bi 'yøt'e ngue bi dimma mmaih ngue nzongaha Oja ngue ga ɛc'ɛih ra Cristo. A nuyá, dadi 'yøthogä hanja ngue n'nahmantho gui nne gui hɛhmu p'u Oja, gui nne gui tɛnhna mɪ'da yø hya t'ɛmbɪ ngue ra hoga 'da'yo hya. ⁷ Pɛ nu'a majuanɪ ngue ra hoga 'da'yo hya, hingui yoho, hyu ja'a, sinoque høndä n'na. A nuyá, 'bui to øt'e ngue di 'yot'itho ni mmaih, i nne da mäna hoga 'da'yo hya ngue te bi 'yøtra Cristo. ⁸ Pɛ nuyá, madague'a da guecsɛgähe, ogue n'na ra anxɛ di 'yɛ mahɛts'i da bønɪ ngue da xi'aha man'na ra hoga 'da'yo hya ngue hinda 'da'iguui na ra hya ya xtá xi'aha, nuna n'nan'yo ra hya da ma, da ma ra castigo na. ⁹ Ya xtá xi'aha m'mɛt'o, 'nɛ mahøn'a ga mmangä ya. Nu'mø to da xi'aha man'na ra hoga 'da'yo hya hinda 'da'iguui na ra hya ya gui ɛc'ɛih, nuna n'nan'yo ra hya da ma, da ma ra castigo na.

¹⁰ Co nuna ra hya naya, çua da zä gui 'yɛmhma ngue dí hongä ra hya ha di nu manhogä yø ja'i? Nu'a, hɪn'na'a. Dí nne ngue gue'a Oja da nu manhogui. Nügä hɪnna mangä ya yø hya ya, ngue di nu manhogyø ja'i. Nu'mø gdi hongä ra hya ngue da gue'a te nnu manho yø ja'i ga mma, ya hingrá mɛfigä ra Cristo 'mø.

¹¹ Ague ma zi cu'aha, dami pahma ngue nuna ra hoga 'da'yo hya dadi øt'aha, hingra ja'itho rá ts'änni na. ¹² Hɪnjonnɪ ja'i dá mɛpyagä te bi ma, 'nɛ hɪnjonnɪ ja'i xänngui te dí mma. Hinda hønse ra Jesucristo bi jaqui ngue dá pacä na ra hya na.

¹³ Ya xcá 'yøhma te 'bɛ'a nmará n'yogä m'mɛt'o ngue'mø nmi tɛnnä yø nt'ɛc'ɛi yø judío. Gui pahma ngue janjuanɪ hɪnmi säyagä dí honɪ ha gda sacä'u yø ja'i Oja. Porque nmi nnegä ngue xøgue xtɪ m'mehna ra hoga 'da'yo hya na. ¹⁴ Nu'a rá nt'ɛc'ɛi yø judío mi ja, man'na tate ngue nmi ɛc'ɛigä'a ngue'u mɪ'da ma mmɪjudiógähe 'da'igu ra pa dí 'bahme. Nügä man'na xtá øt'a xanho'a te ra costumbre manɪ n'yo ma mboxitah. ¹⁵ Nuna Oja bi 'dacrä mate ngue bá huanngui hante ngue gä m'mai. 'Nɛ bi zoqui ngue ga øtra 'bɛfi bi 'daqui. ¹⁶ Porque bi ne Oja ngue dá mɛpacä'be'a rá Ts'ant'u, n'namhma ngue da zäp'u ga xicä yø ja'i hingyø judío te'o na rá Ts'ant'u Oja. A nügä p'uya, hɪnjonnɪ ja'i dá änni te ja ngue ga øt'e. ¹⁷ 'Nɛ hinga 'bet'o dá magä p'u Jerusalén ngue xca xädi te mi xännbate'u yø representante ra Cristo bi 'yɛxa m'mɛt'o hante ngue da 'yɛxqui. Sinoque danɪ mpagä p'u ja ra häi Arabia. 'Damba pengä p'uya, mahøndä ɛcä p'u ja ra hnini Damasco. ¹⁸ Mi tho'a nhyu jɛya p'uya, ja dá magä Jerusalén ngue dá nyagä'be ra Bedu. Pɛ høndä n'nɛ'ma cut'a dá m'macä p'u mi 'bua. ¹⁹ 'Nɛ hɪnjom mɪ'da ni representante dá nyagä'be, hinda høndra Jacobo nu'a rá n'yohu ma Hmuha Jesucristo dá nügä p'u. ²⁰ Ipa Oja ngue majuanɪ na ra hya dí xi'aha.

²¹ M'mɛfa p'uya, danɪ mpagä p'u ja ra häi Siria, 'nɛp'u ja ra häi Cilicia. ²² A nu'u yø ja'i ɛc'ɛi ra Cristo di mpɛti p'u ja yø hnini ngue ra häi Judea, tobe hinga n'na ndi

dadi nnugähe'ua. ²³ Høntho nt'ode te hma ngue enyø ja'i: "Nuna ra n'yohu mi honi ha di zähyø 'yεc'ei 'mø man'na ra pa, a nuyá hmanya ngue guehna xihyø ja'i ngue da 'yεc'ei'a ra Cristo nuna hinmi nnepe da 'yεc'ei yø ja'i m'met'o". ²⁴ Janangue εspabi Oja yø ja'i, porque nuna Oja bi hyät'i bi pärcaguí ma mmæi.

2

¹ Mi gua'a rá 'de'ma goho ra jeya p'uya, mahøndá magä Jerusalén. Dá megä'be ra Bernabé conna Tito. ² Dá magä p'ua, porque Oja bi 'yurcaguí, bi neque ngue ga mmagä Jerusalén. Bi mpeti'ua 'bet'o ra hya p'uya ngue dá nyahe. Dá xicä'ua p'uya hanja na ra hoga 'da'yo hya dädi øtä yø ja'i hingyø judío. Dá ne ngue da fadi ngue 'da'igu ra hya dí xihme yø ja'i. Porque dá negä ngue händi nts'onna ma 'befi ya xtá øt'e, 'ne nimantho dädi mpæfi. ³ Pe majuadi dá nyahe, bi hnu manho na ra hya dá ma. Nuna ra Tito ma n'yogä'be hingui n'youi ra hmεpya ngue ra circuncisión. Pe ya himbi ma ma jats'edi ngue di njapi tengutho manna ley ga 'yo yø judío. ⁴ Høndi 'da yø ja'i mi 'bap'ua ngue himma juani yø 'yεc'ei, bi nepe ngue xta hmεpya na ra Tito. Pe nuyá, guehya yø ja'i cuatyø 'yεc'ei ya, i honi ha di zarca ma guahu ngue da zäp'ua di jajpahua m'mefa ngue händi øthua te gä mmamp'ua ja ra ley. Porque ya dí εc'eiha ra Cristo. 'Ne guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue ga øthua te gä mmamp'ua ja ra ley ya. ⁵ Pe nuna ra hya mmanya, hinga n'na ne dí ørpähe masu. Porque nuna ra hoga 'da'yo hya ya guí εc'eiha, guehna ra hya ngue majuani na, ya hindä zä to di pädi.

⁶ Nu'ua yø 'yεc'ei 'bet'o ra hya, händi mportagä 'mø ngue 'bet'o oque hin'na, porque nup'ua ja rá hmi rá dä Oja, ya himma hyets'i yø ja'i p'ua. Pe nu'ua 'bet'o, hin tema hya bi xiqui ngue da 'yεnguí hinga gue'a ra hya dí mma. ⁷ Hante gue bi mmeyase ngue Oja di färcauguí rá hoga 'da'yo hya ngue ga xihyø ja'i hingyø judío. A nuna ra Bedu bi ma mafäti ra hoga 'da'yo hya da xihyø ja'i ngue yø judío. ⁸ Porque guesε Oja bi 'yεxra Bedu ngue drá representante ra Cristo p'ua

ha 'bähyø judío. Pe xquet'a bi 'yεxqui ngue drá representantegä ra Cristo p'ua 'bähyø ja'i hingyø judío.

⁹ Janangue nuya hyu nc'ei ya, ra Jacobo, ra Bedu, ra Xuua guehya 'bet'o p'ua Jerusalén, bi bahya p'uya ngue Oja bi ne ngue di tocagä ra mmenthi ngue ga øt'ä na ra 'befi na. Ya dá mbennba 'yεhe p'uya, guehna ra hmεya na ngue jaje ra acuerdo na te ra 'befi ga øthe. Bi ts'ännbaya ngue ga mmegä'be ra Bernabé, ga ma mangä'be ra hoga 'da'yo hya p'ua 'bähyø ja'i hingyø judío. A nuya dá nyagähe p'uya, guehya da xihra hoga 'da'yo hya ya yø judío ya. ¹⁰ Hønda n'na ra hya bi sicä'be p'uya, ngue hindä ma mapumbeni yø hyoya, da 'bäts'i te honi. Pe nuna ra hya na, hinga ja dí mbennagaguí, ya zant'a dädi ja ndummæi ngue da 'bäts'i te honyø hyoya.

¹¹ M'mefa p'uya, ya dí 'bucä p'ua ja ra hnini Antioquia, xquet'a bi zøp'ua ra Bedu. Mi ma njammí pa p'uya, bi 'yεhra pa ngue hinni 'yup'ua te bi 'yøtra Bedu. Janangue yø hmi yø dä yø ja'i p'ua dá hejpi te øt'e. ¹² Rá muditho xanho te bi 'yøtra Bedu. 'Dap'ua bi nsihmeui yø 'yεc'ei hingui n'youi ra hmεpya di njapyø judío. Mi zø i'da yø ja'i bá nεxpua 'bähra Jacobo, guehya yø ja'i di ja ts'edi ngue da hmεpya gätho yø 'yεc'ei hingyø judío ya. Mi zøhya p'uya, ra Bedu bi zu ngue da ts'ui, janangue bi 'uep'ua 'bähyø 'yεc'ei hinga mhmεpya. ¹³ Nuya mi'da yø judío ngue ya yø 'yεc'ei p'uya, xquet'a 'nehya bi 'yøt'e tengutho øtra Bedu ya ngue bi nsu, bi 'uep'ua 'bähyø 'yεc'ei hinga mhmεpya. Co 'nehna ra Bernabé bi ntet'i te øtra Bedu. ¹⁴ Nu'mø ma nugä te øtra Bedu p'uya ngue ya himma juani ngue gue'a te mmanna hoga 'da'yo hya ga 'yo, yø hmi yø dä yø 'yεc'ei p'ua dá hejpi, dí εmbi: "Ague Bedu, nu'i grá judío, pe asta 'nεs'e'i, ya xcä hyep'ua 'da yø hya mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío. Ya guí øt'e tengutho yø 'yεc'ei hingyø judío. ¿Hanja ya ngue ja guí nnepe da 'yεn'ua yø 'yεc'ei hingyø judío ngue jatho ga øthua te gä mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío ya?" dí εmbi.

15 Dí nne ga xi'a n'na ra hya ya te'o gátho ya ma mmijudíohu. A nuju, hinna 'bahma'a ngue ra ts'oqui ga othu tengutho otyo ja'i hingyø judío. 16 Pɛ dí pahma ngue nu'a di nhohma ts'oquihu, hinga gue'a ngue ga othu te mmamp'u ja ra ley ga 'yo yø judío'a. Nu'a di nhohra ts'oqui, gue'a ngue da t'ɛc'ɛi ra Jesucristo'a. A nu yø ja'i hingyø judío ya ɛc'ɛi ra Cristo ya, pɛ xquet'a 'nɛcju ya dí ɛc'ɛihu na ra Jesucristo ya. 'Nɛ guehna di nhohma ts'oquihu na ngue dá ɛc'ɛihu ra Cristo, hingue masque bi nhohma ts'oquihu ngue xcá othu te mmamp'u ja ra ley ga 'yo ma mmijudíohu. Porque hinjonda bõni ngue di nhohra ts'oqui ngue da 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley. 17 A nuyá, ya dí ɛc'ɛihu ra Cristo ngue di nhohma ts'oquihu. Pɛ mi'da yø ja'i embi ngue ra ts'oqui dí othu ngue hindí othu te gäma hya mmamp'u ja ra ley. ¿Ua sä da 'yɛnya yø ja'i ya ngue nu'a te ra hya bi xänngahu ra Cristo, ya i 'yøt'a ngue ga othu ra ts'oqui? Nu'a, hin'na'a. 18 A nuyá, ya xtá mangä ngue hinguí ja rá ts'edi ra ley ngue di nhohra ts'oqui. Xi'mø hõnga 'bät'i, ga embi ngue ja rá ts'edi ra ley, ya himma juani ngue bi nhohma ts'oquigä 'mø. 19 Pɛ ya hinni mantho ngue ja rá ts'edi ra ley ya, porque ya bi nja'a ra castigo mi mmanna ley. Nugä tengutho 'mø bi hyogä ra ley. Nuyá, ya gdá 'bu'a ngue ga ten'na Oja. 20 Nu'mø mi ma macuat'i ra pont'i ra Jesucristo, 'nɛqui dí ør'ma güenda ngue ya bi ncuarcagui ra pont'i. Nuyá hindí sänse te nna 'bui, hõnt'a ra Cristo o ma mmaigä ya. A nuyá, mente ra pa dí 'bucä ua ja ra ximhäi, hõnt'a rá Ts'ant'u Oja dí ɛc'ɛi ya. Nuná, di maqui 'nɛ bi ndäse ngue bi tho conná ngueque. 21 Nuná rá mate Oja bi 'daqui, hindí nne ga joni. Xi'mø ngue da gue'a ra ley ga 'yo yø judío di nhohra ts'oqui ra ja'i, ya säditho bi du ra Cristo 'mø.

3

1 Ague gyø mmenguhu p'u ja ra häi Galacia, rá nɛgui ma'bɛdi ni mmuihu. ¿Hanja ngue gadi n'unj thä'ahu ngue hinguí ɛc'ɛihu na ra hya majuanj? Ni hmi ni däh p'u

dá mangähe na ra hya na ngue ra Jesucristo bi 'dømp'u ja ra pont'i. ¿Ua ya gá pumbɛnihu na ra hya naya? 2 Ya guí pahma xandõnho ngue Oja bá pen'nahu ra Espiritu Santo ngue gá 'yɛc'ɛihu ra hoga 'da'yo hya bi si'ahu. Himbi 'ben'nahu na ra Espiritu Santo ngue gá 'yøth'u'a te gä nt'ot'i p'u ja ra ley. 3 ¿Mba hanja'a ni m'memmui guí othu? Ya guí pahma ngue gue'a ra Espiritu Santo bi 'da'ahu ra 'da'yo te. Pɛ nuyá guí ɛna ngue guí hyonɛ ha di gommenho te gdi n'yohu ya. 4 Ya xangu ra n'u xca sähu ngue guí ɛc'ɛihu ra Cristo. ¿Ua hinte ni bõntho'a ya? Pɛ dí ɛna ngue ja te ni bõn'a. 5 Dami pahma hanja ya ngue Oja bá penhna Espiritu Santo ngue bi 'yøtyø milagro p'u guí 'bahma. Nguna gá nuhu ngue bi nja rángue gá 'yɛc'ɛi ra hoga 'da'yo hya bi si'ahu. Pɛ hin'i nja na te gá nuhu ngue gá 'yøth'u'a te gä nt'ot'i p'u ja ra ley.

6 Tengutho dí xi'ahu ya, nguna nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue di nja'a te ra hya xi xi Oja. Nu'a i 'yɛc'ɛi p'uya, Oja bi hojpabi rá ts'oqui”, i ɛna. 7 Janangue dami pahma ya ngue nu'u nnõpa mbom'meto ra Abraham, guehya yø ja'i ja yø nt'ɛc'ɛi ya. 8 Nup'u ja ra Maca Libro, ya manjam'møtho nt'ot'i ra hoga 'da'yo hya ngue 'nɛ'u yø ja'i hingyø judío di nhohyø ts'oqui 'mø bi 'yɛc'ɛi Oja. Porque ngu'a bi man'Oja bi nyai ra Abraham ngue bi 'yɛmbi: “Conná ngue'a'i gátho yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi da ma majapi”, bi 'yɛmbi. 9 Nu ra Abraham bi 'yɛc'ɛi Oja, 'nɛ Oja bi japi. A nuyá, nu to gä da 'yɛc'ɛi Oja, Oja di japi tengutho ra Abraham.

10 Nu to gä ɛna ngue di nyan'a ngue da 'yøt'e te gä nt'ot'i p'u ja ra ley, da tho ra castigo ra ja'i. Porque nt'ot'i ra hya ngue ɛna: “Nu to hinguí øt'e para zantho'a te gátho nt'ot'i p'u ja ra ley, gue'a da tho ra castigo'a”. 11 Pɛ dí pahma ngue nu ra ja'i ɛna ngue da 'yøt'e gátho'a te mmamp'u ja ra ley, hinga gue'a di hojpabi Oja'a. Porque ra Maca Libro i ɛna: “A nuyá to bi 'yɛc'ɛi Oja, guehya di hojpabi ya, 'nɛ di unna 'da'yo te”.

12 Ya hinte ni bõndrá nt'ɛc'ɛi ra ja'i nu'a ɛna ngue di nyan'a ngue da 'yøt'e te mmamp'u ja ra ley. Porque nt'ot'i p'u ja ra ley ra hya ngue ɛna: “Nu ra ja'i hinte di 'bɛdi da 'yøt'e

gätho'a te mmamp'ua ja ra ley, hønt'a ra ja'i di t'unna 'da'yo te'a".

13 A nuyá, ya hinga thomhma ra castigo mmamp'ua ja ra ley ya. Porque ra Cristo, ya bi thohra castigo conná nguercj'ua. Nup'ua ja ra Maca Libro i emp'ua: "Nu ra ja'i macuati ra za, ya ra castigo thogui". 14 Ra Cristo bi thohra castigo conná nguercj'ua n'namhma ngue hinga høndra Abraham di nthēui rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'nē'ua yø ja'i hingyø judío di nthēui. Janangue ya di nja'a te ra hya bi yat'a Oja, nu to gá dí εc'ēihua ra Jesucristo, ya dí n'yohua ra Espíritu Santo.

-----
15 Ague ma zi cu'ahua, nuna ra hya ga mmangä ya, gdá hycj'pahua te øtyø ja'i. Nu n'na ra n'yohua ngue'mø øt'ui n'na ra cohi rá mmic'ēiui, 'nē bi firma ra sacua da nangui, ya hinda zä to da xotra hya bi nja, ni xinda zä ngue to da hyuts'i te nt'ot'i.

16 Nuna Oja bi yarpabi n'na ra hya ra Abraham co 'nē'a rá mbom'meto bi terpap'ua. Pε hñte mmamp'ua ha nt'ot'i ra hya ngue da 'yēna "yø mbom'meto" tengutho 'mø di mma ngue xtángu. Sinoque n'na nc'ēitho'a mmamp'ua, guehna ra Cristo na p'uya.

17 Tengutho ra cohi øtyø ja'i, xquet'a Oja bi gohmi n'na ra cohi ra Abraham, 'nē bi yarpabi ngue di nja'a te bi xifi. Mi tho'i 430 njeya, bi t'unna ley ra Moisés, pε himbi nts'onna ra cohi mi jai Oja ra Abraham. Nuna ra hya ya xi ma mayat'i, di njahma na. 18 Xi'mø hønt'ua to øt'e te gá di manda ra ley di t'unna njapi, ya himma hyoni tema hya di yarcāhua Oja 'mø. Pε ra Abraham bi yarpabi Oja ngue di unná njapi, 'nē bi unni.

19 Pε çhanja ngue bi nja na ra ley 'mø? Bi un'Oja na ra ley para ngue da bahyø ja'i te 'bē'a ra ts'oqui øtyø ja'i. 'Nē bi nja rá ts'edi na ra ley asta gue'mø mi m'mua'a rá mbom'meto ra Abraham. Nuna, bá ts'ännbi ngue da 'yøt'a te ra hya mayat'i ngue di nja. Nuna ra ley na, yø anxε bi ma hanja, janangue ra Moisés bi xihyø ja'i na ra hya bi manyø anxε. 20 Pε nu'mø mi nyai Oja ra Abraham ngue bi yarpabi na ra hya na, hinga 'be bi hyonna pøngahya, sinoque bi nyasēui.

21 ¿Ua sä ga emhma ngue nuna ra ley bi 'yotra Moisés di njunt'ui na te ra hya bi yat'a Oja? Nu'á, hin'na'a. Porque hin tema ley di ja ngue da hyät'i da 'yøtra ja'i te gá di manda para ngue di t'unna 'da'yo te ra ja'i.

22 Pε nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue gätho yø ja'i xa mbent'ui ra ts'oqui. Janangue dí pahma ya ngue hønt'ua to εc'ēi ra Cristo di nthēui'a te xa yat'a Oja ngue di un'ua to bi 'yεc'ēi.

23 Hante ngue da zøcua ra Cristo, gue'a ra ley mađi manda yø ja'i. Bi nja rá ts'edi na ra ley na, asta gue'mø ma pahma ngue gue'a ra Cristo ga εc'ēihua ngue di nhohma ts'oquihua. 24 Nuna ra ley bi nøpa mädi yø ja'i, ngue di ndäpyø ja'i ra Cristo 'mø mi zøhø. A nu to da 'yεc'ēi na ra Cristo p'uya, ya di nhohra ts'oqui ra ja'i. 25 A nuyá, ngue dí εc'ēihua ra Cristo, ya hñni mantho di mandagahua na ra ley mi fäcju ya.

26 Rángue dí εc'ēihua ra Jesucristo ya, ya yø basigāhua Oja ya. 27 A nuyá, nu to gá bi nxixya 'mø mi 'yεc'ēi ra Jesucristo, guehya ga 'yo tengutho i n'yo ra Cristo ya. 28 Ya hñdi mporta ngue'mø grá judío oque hñgrá judío; 'bähni hmu oque hñjo'o ni hmu; oque grá n'yohua oque grá xisu. Porque nu'mø ya gá guí n'yohua ra Jesucristo, ya n'na hyatho gui jahua. 29 Nu'mø ngue guí n'yohua ra Cristo, ya gue'ahua yø mbom'meto ra Abraham. 'Nē di toca'ahua na te xa yat'Oja ngue di uní.

4

1 Ya guí nnuhua ngue nu'mø rá ngüetho n'na ra ts'ant'ua ja ngue da gohmi n'na ra erensia, 'da'igudui n'na ra hmiqui, mađague'a ngue rá mmeti gätho. 2 Porque 'bahyø ja'i di ncarga ngue da märpabi te pets'i asta gue'mø bi zonna pa da zännbabi rá papá ngue di ndäpi. 3 Di njathua p'uya. Hante ngue ga pahma hanja na ra Cristo, dá ja ndummui ngue ga øthua yø costumbre ga 'bahyø ja'i ua ja ra ximhäi. 4 Pε nu'mø mi zonna pa bá sän'na Oja ngue bá penhua rá Ts'ant'ua, bi øn'a n'na ra xisu. Nuna ra Ts'ant'ua na, bi 'yøt'e te mmamp'ua ja ra ley ga 'yo yø judío. 5 Bí 'yεhε ngue go bi tho'a ra castigo mi ja ga thomhma tengutho

dí manda ra ley. Janangue nuyá, ya guecju yø basigah̄ Oja ya.

6 A nuya ngue ya yø basigah̄ Oja, nuna Oja conná Ts'unt'uh bá p̄enhna Espiritu Santo p'uh ja mā mm̄ih̄ ngue gā n'yoh̄. 'Nε guehna ra Espiritu Santo bi b̄ennbi te mm̄anna ja'i 'mø xi Oja ngue εmbi: "Mā Papá'i Oja". 7 Janangue nuyá, ngue ya yø basigah̄ Oja ya, ya h̄indí 'b̄ah̄m̄ tengutho n'na ra h̄m̄iqui. A nu'mø ngue ya yø basigah̄ Oja, tengutho n'na ra basi ja rá erensia, dí njath̄ p'uya, di tocagah̄'a te di un'Oja rángue dí εc'εih̄ ra Cristo.

8 Nu'mø yø pa xa thogui ngue h̄inman̄i pah̄m̄ Oja, gue'uh yø dah̄m̄u ngue h̄imma juani Oja gmi nn̄opa hm̄uh̄ ngue gmi thanneh̄. 9 A nuyá, ya guí pah̄m̄ Oja ya, ogue man'na xan̄ho, bi ba'ah̄ Oja. ¿Hanja ngue ya guí nne gui hyeh̄m̄ p'uh Oja ya, mah̄on̄guí nne gui 'yεc'εih̄'uh yø costumbre h̄in temā ts'edi di ja? 10 Porque guí suph̄ yø pa di costumbra yø ja'i ngue sup̄i. Nu'mø ra t'usna guí suph̄. Njeya, njeya i ja m̄i'da yø pa guí suph̄. 11 Ya xangu ra 'b̄efi xtá øt'e ngue dí x̄an'nah̄ ra hya. Guehna dí sugā naya ngue dí nts'onna ra hya na.

12 Ague mā zi cu'ah̄, dami 'yøth̄m̄ tengutho dí øt'ä ngue h̄indí øt'ä'uh yø costumbre yø judío ya. A nugä dí øt'ä tengutho gmi øth̄m̄ m'met'o. Pε nugä dí εnā ngue h̄inguí s̄ucj̄m̄ tengue dí øt'e. 13 Guí pah̄m̄ ngue nu'mø rá m̄adi mā magä p'uh guí 'b̄ah̄m̄, dá xi'ah̄ ra hoga 'da'yo hya, nugä nm̄adi hyenn̄i. 14 'Nε nu'a ra n'uh nmi h̄embä, xan̄henn̄itho ha xtí zä xca nyah̄. Pε nu'ah̄ p'uya h̄inga 'yεmh̄m̄ ngue h̄inda zä gā nyah̄, n̄i x̄inga f̄escathoh̄ ra hya dá mangä. Hante gue co n'na ra p̄ähä guí 'yøhm̄ ra hya dá mangä, tengutho 'mø di 'b̄ap'uh n'na rá anxε Oja ngue dá zo'as̄eh̄, ogue tengutho 'mø di 'b̄äse p'uh ra Jesucristo da zo'ah̄, gā jaj̄m̄ p'uh. 15 ¿Hap̄m̄ gā 'yεmh̄m̄'a ra p̄ähä bi nja'ah̄'a ra ora dá xi'ah̄ ra hya? Conque dí pacä ngue nu'a ra 'b̄äxte guí nne xqui 'yørc̄ah̄, nu'mø di sä asta n̄i dá guí nne xqui hyai ngue xqui 'dacj̄m̄. 16 Xiya, asta guí nne gui 'yøt'e ngue mā ns̄aih̄ ya ngue njuantho dí xi'ah̄ na te majuan̄i.

17 A nuya m̄i'da yø ja'i εmm̄ei nne da m̄axah̄, pε h̄ingra n̄ho nne da 'yøt'ah̄ ya. Sinoque h̄on̄tho nne ya ngue gui hyεgah̄ p'uh, i nne ngue go gui t̄enh̄n̄'a ra hya mm̄anya. 18 Pε ya xan̄ho ngue'mø to nne da m̄axah̄, pεgue ya dá n'yo'a ngue ra n̄ho da 'yøt'e. A nugä xquet'a dí nne gā f̄axah̄, pε h̄inga h̄on'mø dí 'b̄ap'uh guí 'b̄ah̄m̄ dí nne gā f̄axah̄, sinoque hangū ra pa dí nne gā f̄axah̄. 19 Ague mā bas̄i'ah̄, tengutho n'na ra xisu 'mø ja ngue di ønnā bas̄i sä ra n'uh, dí njadä p'uya, mah̄on̄di sä ra n'uh co nu'ah̄ asta gue'mø gui 'yøth̄m̄ tengutho bi 'yøtra Cristo. 20 Nugä h̄indí san̄i ngue gdi 'b̄ucä p'uh guí 'b̄ah̄m̄ ya ngue gā nyas̄eh̄, n'namh̄mā gā nnu ha gda japä'a ra hya si'ah̄. Porque nuyá, janjuani h̄indí pad̄i te gā øt'e co nu'ah̄.

21 Nu to gätho nne da 'yøt'e te gä nt'ot'i p'uh ja ra ley gā 'yo yø judío, dami xicj̄m̄ ya. ¿Ua h̄injam'mø guí øhm̄'a ra hya nt'ot'i p'uh ja ra libro ngue ra ley? 22 Ya guí pah̄m̄ ngue nt'ot'i ngue ra Abraham bi m'm̄'i yoho yø ts'unt'uh. Nuna n'na rá ts'unt'uh, rá ts'unt'uh n'na ra xisu ngue ra gan̄itho. Nuna man'na rá ts'unt'uh, rá ts'unt'uh na ra xisu ngue ra mm̄enn̄igu. 23 Nuna ra xisu ngue ra gan̄itho, h̄ingra 'yabas̄i na, janangue bi m'm̄hrä bas̄i. Pε nuna ra xisu ngue ra mm̄enn̄igu, marä 'yabas̄i, guesε Oja bi yarpabi ra Abraham ngue bi m'm̄hrä bas̄i na. 24 Ja ua yø hya mah̄yεqui. Nuya yoho yø xisu ya, guí nhyejpabi yoho yø cohi i ja. Nuna ra xisu ngue ra gan̄itho n̄i hu ngue ra Agar. Guí nhyejpabi'a ra cohi bá njap'uh ja ra t'øhø Sinai. A nuya yø ja'i εnā ngue da 'yøt'e te di manda ra ley ya, guehya nn̄opa bas̄i ra Agar. 25 Nuna ra Agar, yoho yø xεqui mah̄yεjpi. Guí nhyejpa ra t'øhø Sinai jap'uh ja ra häi Arabia. 'Nε guí nhyejpa ra Jerusalén, nu'a ja ua ja ra häi. Porque nuya yø judío 'b̄ap'uh, i tentho te nt'ot'i p'uh ja ra ley. 26 Pε nuya yø ja'i yø ngump'uh ja ra Jerusalén bí ja mah̄ets'i, h̄indí manda ra ley ya. A nuju, ja dyø mm̄enguh̄ p'uya. 27 A nup'uh ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'uh ra hya ngue εnā: "Dí nja'i mp̄ähä grā 'yabas̄i, nu'i h̄inga pah̄ra ønnate. Gā mafi ngue gui johya, madague'a ngue tobe h̄inguí pa'a ra

ønnate. Porque ra xisu ngue ra 'yabasi bi hyep'a rá ndø, pe man'na xangu yø basi di m'mai, hinda gue'a ra xisu 'buhmi rá ndø”.

²⁸ A nuja ya ma zi cu'aha, tengutho ra Isaac, Oja bi yat'i ngue di m'mai. Di njathu p'uya, Oja bi yat'i ngue dyø basigaha. ²⁹ Nu'mø mi nja na te ra hya xí yat'a Oja ngue di nja, ra Espíritu Santo bi 'yøt'e ngue bi m'mahra Isaac. Pe nuna rá ts'ant'u ra Agar bi mbøcuc, bi zuhra Isaac. Xquet'a di njathu p'uya, nu'u mma ngue øt'e te nt'ot'i p'u ja ra ley i səcju'u. ³⁰ Pe guí pahmu te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna ra xisu ngue ra ganitho, da thøn'athi, da me rá ts'ant'u. Porque nuna rá ts'ant'u na, hinda tocabi'a te da hyanna rá ts'ant'u na ra xisu ngue ra mmennigu”, i ena. ³¹ A nuya ma zi cu'aha, hingyø basigaha na ra xisu ngue ra ganitho, sinoque gue'a ra xisu ngue ra mmennigu yø basigaha.

5

¹ Ya bi hoga ma ts'oquihua ra Jesucristo. Janangue ya hinda tennua ra ley ga 'yo yø judío ngue ga ena di nyanma tehu. Dami hyaha ra ts'edi ya, dami nduha co nuna ra hya na. 'Yo sä guí ena ngue di nja ra castigo ngue'mø hingui tenna ley ga 'yo yø judío.

² Nugä drá Pablo, dami 'yøhmu na ra hya ga mmangä ya. 'Yo gadi n'uni ngue da hmepya'aha ngue sä guí 'yena gue'a di nhohni ts'oquihua. Nu'mø, ya säditho gá pahmu ra Cristo 'mø. ³ Mahøn'a di nne ga xi'aha ya, nu gätho yø ja'i ena ngue da mepya yø do'yo, 'yo sä di ena ngue høn't'a da 'yøt'a, sinoque ja ngue da 'yøt'e gätho'a te nt'ot'i p'u ja ra ley. ⁴ Nuya yø ja'i ena ngue di nhohyø ts'oqui ngue da 'yøt'e te gäma hya nt'ot'i p'u ja ra ley, guehya yø ja'i hep'u ra Cristo ya. Ya emp'u na rá mate Oja. ⁵ Pe nuja, ra Espíritu Santo di hatra ts'edi ma mmaihua ngue di tömhmu'a ra pa rá nzegui. Gues Oja da mamp'uya ngue ya bi nhohma ts'oquihua rángue di ec'eihua ra Cristo. ⁶ A nuyá, ngue ya di n'yohua ra Jesucristo, ya hinte di muui 'mø hmepya ma do'yohua ogue hinga mhmpyagaha. A nu'a tate di muui ya, guehna ma nt'ec'eihua ja naya, 'ne nuna ma nt'ec'eihua na, guehna

øt'e ngue dadi mahma cuhua n'na ngu n'naju naya.

⁷ Ya xanho te gmani n'yohua m'met'o. ¿Te'o di ts'on'na ni mmaihua ngue guí hehmu p'u na ra hya majuaní? ⁸ Nuna ra hya di ts'on'na ni mmaihua, hingrá ts'anni Oja na. Porque Oja, i zon'nahua na ngue guí siguethohua te mi ja. ⁹ Ya guí nnuhua ngue n'na zitiqui ra íxi di ixqui gätho ra jani. ¹⁰ Nugä hu ma mmai ngue ma Hmuhua Jesucristo hinda ja'i ngue guí pahni nt'ec'eihua i ja. Pe nuna ra n'yohua nne di ts'on'na ni mmaihua, da japra castigo Oja na, høn't'o bi zä maja'i.

¹¹ Pe nugä ma zi cu'aha, nu'mø gdi xi'aha ngue guí mmpya ni do'yohua, hinda nnu man'ugä yø judío 'mø. Pe nuyá, səcju' ja'i co nuna ra hya di xänbaste, ngue ra Cristo bi dup'u ja ra pont'i, gue'a i nyanyø te yø ja'i'a. ¹² Nuya yø n'yohua di pi'aha ena ngue jatho guí mmpya ni do'yohua ngue da manthequi, ¿hanja ngue nuya yø n'yohua ya, hinda nyecse xanho asta da ma m'moqui?

¹³ Ague ma zi cu'aha, bi zon'nahua Oja ngue hinni mantho guí suhua ra castigo di manda ra ley. Pe 'yo sä guí emhmu ngue sätho guí 'yøthua ra nts'o so ni mmaihua ya. Nu'a, hin'na'a. Para ngue di nequi ngue gadi mma di n'na ngu n'na'aha, a nuya dami mfats'i n'na ngu n'na'aha ya. ¹⁴ Høn't'a n'na ra hya ja ngue di nja para ngue di ma macumple te gä nt'ot'i p'u ja ra ley. Guehna ra hya ngue ena: “Dami mahni mmic'eiuu tengutho gni ne ngue di ma mamadi'i”. ¹⁵ Pe nu'mø gadi nsothua, ya ja ngue guí nsahua n'na ngu n'na, pets'i guí tutho ni mmic'eiuu.

¹⁶ Nugä di xi'aha, dami n'uni ngue gue'a ra Espíritu Santo da xän'nahua te gdi n'yohua. Nu'mø guí hyaxhua ra 'yu di 'da'aha'a, hingui 'yøthua te ni pahäsehua 'mø. ¹⁷ Nu'a ra nts'o so ma mmaihua, hingui nnu manho ra Espíritu Santo'a. Nuna te nne ra Espíritu Santo ga øthua, n'nan'yo na ngue'a ra nts'o so ma mmaihua. Guehya di ntør'mahya p'u ja ma mmaihua ya. Janangue xangu yø nnidi hingui sä ga øthua te di nne ga øthua. ¹⁸ A nu'mø gue'a ra Espíritu Santo da xänngaha

te ga øthæ, ya hinguï ja ngue ga suhæ ra castigo di manda ra ley 'mø.

¹⁹ Hinguï henni gdá pahmæ ndana gue'a ya yø nts'o øtyø ja'i. Gue'a ra n'yots'om'mäi, Gä ra nts'o ja rá mmæi ra ja'i, hinguï nne di ts'ammï ngue'a te ra nts'o ga 'yo. ²⁰ I thanne yø dahmæ, i ete. Di nsahyø ja'i. Høndra njunt'i nne. I sehya. I ncue. Di 'yets'i. I 'uenyø ja'i ya yø hya i mma. Porque høndra ntapahya i nne. ²¹ I nnepe te pesrá mmïc'eiui, hote, iti, 'næ hinha ga ndits'i. Gätho mi'da yø nts'o i ja, Gä øt'e. Nugä ya xtá xi'ahæ m'mæt'o 'næ mahøn'a dí xi'ahæ ya, ngue nuya yø ja'i njap'æ, ya hinda ma macut'i p'æ di manda Oja ya.

²² Pæ ra Espíritu Santo di hatra ts'edi ra ja'i te da n'yo. Guehna ra ja'i di mahrá mmïc'eiui na, di johya, hu rá mmæi, seti te thogui, ra hoja'i, hinguï ya rá mmæi ngue'a ra nho øt'e. Nu te ra hya pønna ne, gue'a øt'a. ²³ Hindi 'yets'i, hät'i samrá mmæi. A nuyá, hin tema ley di ja ngue da zä da ma ngue da ma ra castigo ya yø ja'i ga 'yo ya yø hya dí xi'ahæ ya. ²⁴ Gätho ya to n'youi ra Jesucristo, ya bi 'yøt'e ngue bi m'mæ'æ yø pähä xants'o manï n'yo. ²⁵ Nuna ra Espíritu Santo di 'dacjæ ra 'da'yo te. Ja ts'edithe ga n'umhmæ ya ngue gue'a ra Espíritu Santo da xänngahæ te gdá n'yohæ. ²⁶ Hinguï sä ga 'yexhæ ya, hinguï sä ga njunthæ ya. Hinguï sä ga nsøyabahæ n'na ngu n'najæ ya.

6

¹ Ague ma zi cu'ahæ, nu'mø gá pahmæ ngue bi 'yøtra ts'oqui n'na ni amigohæ, nu'æ n'youi ra Espíritu Santo, gue'æ di nyaui'a bi 'yøtra ts'oqui'æ. Da xifi ngue da hyep'æ te øt'e. Pæ gue di nya manhuæhi ha di hejpi. Di mfädi xanho, hinga mbennbæ ngue xquet'a 'næ'æ di njap'æ m'mæfa'æ. ² Ngu mi'da, ngu mi'da, nu'mø gá nuhæ te hembï n'na ngu n'na dami nfäxhæ. Nu'mø ngue ngu'a gui øthæ ya, ya gui øthæ'a te ra hya di manda ra Cristo 'mø. ³ Nu ra ja'i ena ngue sähra güenda ngue tatese, pæ hinda zä to da hyät'i. Sinoque di nhyäse 'mø ngue himma juani te mma. ⁴ N'na ngu n'na'ahæ dami hyacse ra güenda ngue'mø xanho te gni 'yohæ ogue hin'na. A nu ra ja'i hacra güenda ngue

xanho te øt'e, ya da zä di johya. Pæ hingue masque di johya ngue da denna mmïc'eiui ngue hinguï øtra mmïc'eiui tengutho øt'e.

⁵ Porque n'na ngu n'najæ høxhma xihæ ngue ga hacjæ ra güenda ngue'mø xanho te dí øthæ ogue hin'na.

⁶ Nu ra ja'i sännbabi rá hya Oja, jatho ngue da mäxrá xännbate ngue di unni te honi.

⁷ Nuna Oja hinga nt'embï na. Hercathohæ na, masä mi 'yena ngue hinguï nnu te dí øthæ. Nu te ga 'yo ra ja'i, gue'a ra njut'i di nja'a. ⁸ Porque nu ra ja'i øtra nts'o so rá mmæi, gue'a ra castigo da tho'a. Pæ nu ra ja'i hacra 'yu xännbabi ra Espíritu Santo, guehna ra ja'i para zantho di unna 'da'yo te ra Espíritu Santo na. ⁹ Ogui säyahæ, ma ga øthæ ra nho. Porque nu'mø hinga nsäya ngue ga øthæ ra nho, da zønna pa di njurcahæ. ¹⁰ Janangue nup'æ da zä ga øthæ ra nho, ma ga ørpahæ ra nho gätho. Pæ ma datho'æ ma cuhæ n'nat'a ma nt'æc'eiui i ja ngue nnetho ga ørpahæ ra nho.

-----

¹¹ Nugä drá Pablo, dami nuhæ ya yø da letra ga osegå ya. ¹² A nuya yø ja'i di ja ts'edi da hmepya ni do'yohæ, høntho nne ya ngue da nu manho yø ja'i. Porque hinguï nne da zä ra n'æ tho'æ to i mma ngue ya bi nhohyø ts'oqui yø ja'i ngue bi du p'æ ja ra pont'i ra Cristo. ¹³ Pæ nuya yø xännbate ya mhmeppyabi yø do'yo, ni xinga guehya di øt'e te gä mmamp'æ ja ra ley ya. Høntho nne ya ngue da hmepya'ahæ n'namhma ngue nup'æ di nya, ya di 'yets'i, da ma ngue ya gui øthæ'a ra hmepya di manda gui 'yøthæ. ¹⁴ Pæ nugä hindi nne ngue te gdá 'yexä, hønt'a di nne ga mma ha bi nja ngue bi du p'æ ja ra pont'i ra Jesucristo. Pæ rangue bi du p'æ ja ra pont'i, ya hin dadi hogä'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi. A nuya yø ja'i øtra nts'o p'æya, xquet'a hinguï nnu manhogui. ¹⁵ Nu'mø ya dí n'yohæ ra Jesucristo, ya hinte di mmuui ngue'mø mhmeppya rá do'yo ra ja'i ogue hin'na. A nu'a di muui ya, gue'a ngue da gom'na'yo ma n'yomfenihæ. ¹⁶ A nuya to gätho da hyaxna ra hya dí mmangä, dí nne ngue da hyut'a ni mmæihæ Oja 'næ di huæc'ahæ. 'Næ

hinga høn'athohu, sinoque gätho'uh te'o ya
yø ja'i Oja.

¹⁷ A nu ra pa di ma p'uya, hinda nne to
da gun'mahyagui. Nuya yø medi n'yoi ma
do'yo ngue xa ungyø ja'i, ja di nequi ua
ngue rá mefigä ma Hmu Jesús.

¹⁸ Ague ma zi cu'ahu, di nnegä ngue
gä di jap'ahu ma Hmuhu Jesucristo. Da
ngut'atho.

Efesios

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Efeso.

¹ Nügä drá Pablo, bá εxcä Oja ngue drá representantegä rä Jesucristo. Nuyá, dadi zεnguagä yø ja'i ya o rá 'yε Oja, guehya yø ja'i ya εc'εi rä Jesucristo p'ua ja rä hnini Efeso. ² Dí nnegä ngue nuna Oja mä Papáhu co 'nehna mä Hmuhä Jesucristo di jap'ahä 'nε dā hyut'a ni mmaihä.

³ Ma ga ja mammadihä nä Oja rá Papá mä Hmuhä Jesucristo. Porque nujä ngue ya dí n'yohä rä Cristo, ya bi jajpahä Oja. Nup'ua mahεts'i 'dama 'dan'yo rá njapi mambí jap'ua, gue'a bi 'dacjua ya. ⁴ Nu to gätho ya n'youi rä Cristo, ya xpá huan'na Oja hante di nhohra ximhäi. I nnepe ngue dā hyep'ua rä nts'o ya yø ja'i xā huanhni, n'namhma ngue nup'ua ja rá hmi rá dā Oja, hin temā nts'o dā thinnbi. ⁵ Nuna Oja di macjua. Ya mandø njam'møtho xpá nzänni ngue rä Jesucristo dā 'yøt'e ngue ga cohi ngue yø basigahä Oja. Nu'a te bi nja mpähä Oja dā 'yøt'e, gue'a bi nja'a. ⁶ Nuna rá Ts'ant'ua Oja mathoguitho di madi, ya mä n'yohä naya. Ja ts'editho ngue zant'a ga εspahä Oja ya, porque mandøngu drá mate bi 'dacjua.

⁷ Conná guehrá mate Oja, nuna rá Ts'ant'ua Oja bi du ngue bi yanjua 'nε bi punnga mä ts'oquihä. ⁸ Mathoguitho di macjua Oja. Bi xoga mä n'yomfεnihä, bi 'yøt'e ngue dá pahma hanja rá hya. ⁹ Nuna rá hya Oja himmi fadi hanja, bi 'yøt'e ngue dā fadi hanja'a te xpá nzänni di nja. ¹⁰ Nu'a te ya xpá nzänni di nja, dā 'yεhra pa di nja'a. Nuna Oja, dā japi di manda rä Cristo gätho'a temā cosa i ja, ngup'ua mahεts'i, nguua ja rä ximhäi, gätho go di manda'a.

¹¹ Nu'a te ya xpá nzän'Oja di nja, gue'a øt'a. Ya mandø njam'møtho xpá nzän'Oja ngue nu to gätho ya dí n'yohä rä Cristo, ga nnuhü'a rä nho di un'Oja. ¹² Janangue'a, nuya rá mæditho dá εc'εihe ngue rä Yante nä rä Cristo, ya nnu rä nho ørcahe Oja.

Guehya jatho ngue ga εspahē Oja ya. ¹³ Xquet'a nu'mø gmi 'yøhmü nä rä hoga 'da'yo hya majuanī ngue di nyanni tehä, ya gá 'yεc'εihä rä Cristo p'uya. A nuyá, ngue guí n'yohä rä Cristo, ya bá 'ben'nahä rä Espiritu Santo. Porque ya xā yat'Oja ngue dā pennbabi rä Espiritu Santo te'o gätho ya o rá 'yε. ¹⁴ Ngue ya bá 'benhna Espiritu Santo ga n'yohä, ya dí haxhä njuani ngue nu'a te gä rä nho xā yat'Oja di 'dacjua, gä di nja. Nu'mø bi dät'i dā 'yεc'εi'ua to ja ngue dā zo rá 'yε Oja, guehya yø hya jaua dā 'yørpe. Nu te gä øt'Oja, gä tate. Janangue jatho dā t'εspi.

¹⁵ Nügä dí øde ngue janjuanī guí hahnī mmäi guí εc'εihä rä Hmu Jesús. 'Nε dí øde ngue gadi mahmä gätho'ua to ya o rá 'yε Oja. ¹⁶ Janangue nügä hindí säya janjuanī dadi ja mammadigä Oja conná ngue'ahä. A nuyá, zant'a dí mmat'Oja conná ngue'ahä. ¹⁷ A nuna Oja, guehna rá Oja nä mä Hmuhä Jesucristo nä, 'nε guehna rä Papá maguesē nä. Janangue nuyá, dí äpä Oja ngue dā 'yøt'e ngue dā dinni mmaihä xandønho hanja Oja. ¹⁸ Nuna Oja, bi zongahä ngue di tocagahä rä nho m'mefa. Dí äpi ngue dā xoc'a ni n'yomfεnihä xandønho, n'namhma ngue dā dinni mmaihä hanja'a te rä hya dí tømhmä di nja. Porque mazihotho'a te rä nho xā nzän'Oja di unni te'o gätho ya o rá 'yε. ¹⁹ Dí äpä Oja ngue dā dinni mmaihä xandønho hanja, ngue nuna Oja mathoguitho ja rá ts'edi hinha rá nzεgui. A nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna fäts'i gätho'ua to εc'εi nä. Nuna Oja nä, i udi ngue mathoguitho ja rá ts'edi. ²⁰ Porque guehna Oja bi 'yøt'e ngue bi bennate rä Cristo 'mø mi du, 'nε bi zits'i i ma mahεts'i ngue i mmip'ua ja rá n'yεi Oja. ²¹ Nuna rä Cristo bi t'unná cargo ngue tate, go guehna di manda gätho'ua bi ja yø ts'edi mahεts'i nä, 'nεcua ja rä häi. Di manda yø dast'abi, 'nε gätho'ua to mi'da ja yø ts'edi. Nuna go 'bet'o nä ngue gätho, dā gue'ua 'buhra pa ja p'uya, dā gue'ua di m'muhyø pa di 'yεp'ua, gätho go di manda'a. ²² Nu te gäma cosa i ja, Oja bi japra Cristo ngue gä go di manda'a. 'Nε bi japi ngue rä Cristo go di manda gätho yø 'yεc'εi'a. ²³ A nu'ua yø 'yεc'εi, gue'ua nnøpa

do'yo ra Cristo'u. Nu'a ra Cristo n'youi gätho yø 'yεc'εi'a, 'nε 'bui hønmbu bi zä, bí 'bu mahets'i 'nε 'bucua ja ra ximhäi.

2

¹ Nu'mø mam'met'o, xandønts'o te nmi øthu. Ëntho ya xtá tuhü ngue mä ts'oquihü mi ja. ² Xtá øthu yø nts'o ja ua ja ra ximhäi. Xtá ørpahü rá pähä ra zithu nuna di manda gätho yø ts'onthi i 'yo ndap'u bi zä. 'Nε gue'a ra zithu xa bennba yø mmui'u yø ja'i hingui nne da 'yεc'εi Oja ya. ³ Nu'mø man'na ra pa gä xtá njahü p'u tengutho øtyø ja'i hingui pa Oja ya. Xtá øthu'a te ma pähäschü. Nu'a te ra nts'o so ma mmuihü, gue'a xtá øthu'a. Janangue mama nsähü'a ra castigo da ja Oja, tengutho ra castigo da thohyø ja'i hingui pa Oja ya.

⁴ Pε nuna Oja, mathoguitho di macju, 'nε mathoguitho di huεgahü. ⁵ A nuyá, ngue dí n'yohü ra Cristo, ya bi 'dacju ra 'da'yo te ya. Porque nuju ya xtá tuhü ngue mä ts'oquihü mi ja. Pε nuna Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi yanju. ⁶ Nuna Oja, xquet'a da 'yøt'e ngue 'nεcju da zä ga bennatehü tengutho ra Cristo ngue bi bennate. 'Nε da 'yøt'e ngue 'dap'u gani mmihmü p'u mahets'i. ⁷ Nguna ra hya xpá nzän'Oja di nja ya, n'namhma ngue hangü ra pa di nequi xandønho ngue janjuani di macju, ngue'a te ra nho bi 'yørcähü conná guehra Jesucristo. ⁸ Nuna Oja, ra matetho bi 'yøt'e ngue bi yanju ngue dá εc'εihü ra Jesucristo. Hinga emhmü ngue ja temä nho dá øthu ngue bi yanju. Sinoque bi nesε Oja ngue bi yanju. ⁹ A nu ra ja'i, hingui sä da 'yεnā ngue ja temä nho da 'yøt'e ngue da zä di nyani. Janangue hinda zäp'u di 'yεts'i da 'yεnā ngue nu'a te ra nho øt'e, gue'a di n'yan'a. ¹⁰ Oja bi 'yøt'e ngue ja ma'da'yo dá m'mahmü ngue dí n'yohü ra Jesucristo. Ya mam'met'o xpá nzänni ngue ya gda 'buhmü'a ngue gä ra nho ga øthu.

¹¹ A nuyā ngue hingyø judiohü, dami beñi te gmi jahü 'mø yø pa xa thogui. Yø judío himmi nnu manho'ahü porque ni do'yohü himma mhmeppya tengutho øtyø judío. ¹² Nu'u yø pa'u, himgmi pahmü te'o na ra Cristo. Mama hyaqui'ahü ya yø judío

'bup'u ja ra häi Israel. Hingmi pahmü'a te ra cohi mi jaui Oja'u. Ni xinga gue'u yø hya di yat'a Oja ngue gdi pahmü hanja. Aha gmi 'buhmü ua ja ra ximhäi, 'be xingmi tømhmü ngue xtā 'yεhrā pa xtā nyan'ahü Oja. Hingmi pahmü ngue 'bu Oja. ¹³ Pε nuyā ngue guí n'yohü ra Cristo ya, 'nε bi du conná guecju, gue'a øt'e ngue gä pahmü Oja'a ya. ¹⁴ A nuyá, ra Cristo guehna bi 'yøt'e ngue ga n'amigohü Oja naya. Ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, ya n'na 'buihü bi gohyø ja'i ya. Porque bi xotra Cristo ya yø hya ma'di hyagahü. ¹⁵ Nu'a ra ndate bi thohra Cristo, ja bi zεp'u rá ts'edi ra ley nu'a ma'di manda yø costumbre manj n'yo yø judío. Nuyā yo 'bui yø ja'i ma'di nsui, ma'da'yo bi mpēnhñi ngue n'na 'buihü bi gohi. Porque ya gä yø n'youi ra Cristo. Gue'a i hojpabi'a. ¹⁶ Porque nu'a i du p'u ja ra pont'i ra Cristo, gue'a i nhojpaui Oja yø ja'i bi 'yεc'εi'a. Ngu yø judío, ngu'u hingyø judío, nu'a ra njunt'i mi øt'e ngue ma'di nsui, ya bi zεp'u. Bi ma ma pēnhñi gätho yo 'bui yø ja'i tengutho 'mø n'na nc'εitho bi gohi. ¹⁷ Ra Cristo bá εhε ngue bi xihra hoga 'da'yo hya yø ja'i ngue bi nhojpi. Bi xihra hya yø ja'i himmi pa Oja, ximmangu yø judío ya mi pa Oja xquet'a bi xihra hya. ¹⁸ Conná guehra Cristo, ngu yø judío, ngu yø ja'i hingyø judío, gue'a ra Espiritu Santo faxcähü ya ngue da zäp'u ga n'amigohü xanho'a ra Papá. ¹⁹ A nuyá, ya hingyø 'dan'yo ja'ihü ya. Ya gue'ahü yø ja'i Oja ya, porque ya ni n'yohü gätho'u yø ja'i ya o rá 'yε Oja.

²⁰⁻²² Nup'u ha nanga n'na ra ngu ngue ra nija, nup'u brá fähra jado, n'youi mi'da yø do di tetra jado ngue rá nija Oja. Gue'ahü'u yø do di tetra jado ngue ra nija ya. Nu'a ra Cristo, gue'a ra do bi dämra jado'a. A nu'u yø representante p'uya co 'nε'u yø pøngahya Oja, gue'u yø do rá maditho bi me ra ngu'u. A nuyā conná guehra Cristo ya, nu yø ja'i hingyø judío, ya yø n'youi to gä εc'εi ra Cristo'u ya. Porque gäthogahü, gue'a ra Espiritu Santo dí n'yohü.

3

¹ Nugä drá Pablo, dí ofädi ngue dí

mmangä rá hya ra Jesucristo p'ua 'buhyo ja'i hingyø judío. ² Ya guí pahmua ngue bi 'yørcagui ra mate Oja bi 'dajma 'befi ngue ga xi'ahua ra hoga 'da'yo hya. ³ Gä dá cuatä ua ja ra sũcua'a te gäma hya bi yurcagui Oja. Himmí fadi hanja na ra hya na. ⁴ A nu'mø gá nuhua na ra sũcua naya, ya gui hyaxhua njuani p'uya ngue nu'a rá hya ra Cristo himmí fadi hanja, bi jaqui dá padi hanja. ⁵ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, hinjonni ja'i xa mbøni ngue xti japi xta mbahna ra hya na. Pɛ nuyá, nuna Oja bá pennbabi ra Espiritu Santo'ua yø representante co 'nɛ'ua yø pøngahya ngue bi japi da badi hanja na ra hya na. ⁶ Nuna ra hya himmí fadi hanja, guehna ra hya ja ua naya: Ngue hinga høndyø judío di tocabi na rá njapi Oja, sinoque xquet'a 'nɛhyø ja'i hingyø judío di tocabi rá njapi Oja 'mø da 'yɛc'ɛi ra hoga 'da'yo hya. Ya gä da gohi ngue yø ja'i Oja. Porque di tocabi'a ra nho ya xa yat'Oja ngue di unyø ja'i da 'yɛc'ɛi ra Jesucristo.

⁷ A nuyá, Oja bi 'yøtra mate bi 'dajma 'befi ngue ga mmangä na ra hoga 'da'yo hya. 'Nɛ guesɛ Oja di 'dakra ts'edi ngue da zä ga øt'a na ra 'befi na. ⁸ Nugä, man'natho hinga njuanigä ngue gätho mi'da yø ja'i ya o rá 'yɛ Oja. Pɛ guesɛ Oja bi 'yøtra mate ngue bi tocagä ra mmenthí ngue ga xicä ra hoga 'da'yo hya yø ja'i hingyø judío. 'Nɛ ga xihyo ja'i ngue nu'mø bi 'yɛc'ɛi ra Cristo, mathoguiho ra nho di tocabi hinha rá nɛgui. ⁹ I nneque ngue ga japi da badi gätho yø ja'i hanja na ra hya hingui fadi. Nuna Oja bi hoqui gätho'a te ja ya, mandø njam'møtho xpa nzän'na te nnepe di nja. Pɛ himmí fadi hanja, asta ja guehya ja bi fahya. ¹⁰ A nuyá, ya bi zønna pa ngue co 'nɛhyø anxɛ bi ja yø ts'edi mahɛts'i da nu'a te da 'yørpabi Oja yø 'yɛc'ɛi. 'Nɛ da nu ngue mathoguiho ja rá mfadi Oja. ¹¹ Ya mandø njam'møtho xpa nzän'Oja'a te nnepe di nja. Pɛ ya bi nja 'mø mi t'ɛc'ɛi na ra Hmu Jesucristo. ¹² A nuyá, ngue ya dí ɛc'ɛihua ra Cristo, ya nthummái ngue ma n'yohua Oja ya. ¹³ Janangue nugä dí xi'ahua ngue 'yo di tu ni mmuihua ngue dí sägä ra n'ua ngue dí xi'ahua ra hoga 'da'yo hya. Sinoque dami

johyahu ngue nu'a te ra n'ua dí thocä conná ngue'ahua da 'yøt'ahua ra nho na.

¹⁴ Janangue nugä dí ndantyøhmu ngue dadi ja mammadi na rá Papá ma Hmuha Jesucristo. ¹⁵ Nuna ra Papá na, nu'ua bí 'bu mahɛts'i, da gue'ua 'bucua ja ra häi, gätho yø Papá. ¹⁶ Guehna ma datho ngue ja rá ts'edi na. Janangue dí äpi ngue di zac'a ni mmuihua ngue da penhna Espiritu Santo di ha'ahua ra ts'edi. ¹⁷ Dí äpi ngue nu te'o gätho ya guí ɛc'ɛihua ra Cristo, høndra Cristo da 'yo ni mmuihua. A nu'a te gni mahni mmic'ɛihua, janjuani ngue ni mmui gdi 'yøthua. ¹⁸ Dí nnegä ya ngue gätho'ahua co gätho mi'da yø 'yɛc'ɛi, dami pahmua xandønho Hague ngu gangu'a te gui macja ra Cristo. ¹⁹ Janangue dí äpä Oja ngue da dinni mmuihua xanho hanja na te gui macja ra Cristo, madague'a ngue hinjam'mø da zä ga pahmua gätho'a te gui macja. Pɛ co ngu'a, man'na man'na di nɛqui ngue guí n'yohua Oja.

²⁰ Nuna Oja, ma datho ja rá ts'edi na, porque sä di un'a te t'äpi. Hinga hønt'a te ra hya so ma mmui dí äpha di uni, sinoque man'na xangu di uni ngue'a te t'äpi. A nuyá, nuna rá ts'edi Oja i ja, guehna di hacja ra ts'edi naya. ²¹ Nu to gätho dí ɛc'ɛihua ra Jesucristo ya, ma ga ɛspahua Oja para zantho. Da ngut'atho.

4

¹ Nugä dí ofadi ngue dí ørpabi rá 'befi ra Hmu Jesús. Pɛ nuyá, dí xi'ahua ngue guí mportahua xandønho. Nuna te ra hya i zon'nahua Oja gdi n'yohua, gue'a gui 'yøthua'a. ² O gadi 'yɛx'mø guí yahua, mahotho gdi nyahua. Dami seti te gadi n'yørpahua. Di nɛqui ngue n'na ngu n'na gadi mahni mmic'ɛihua. ³ Da mäx'ahua ra Espiritu Santo ngue da 'yøt'e ngue xøgue n'na hyatho gui mmamhmu. Dami ja ndummái ngue hinjam'mø gui njunthua. ⁴ Nu to gätho ya dyø 'yɛc'ɛihua, ɛntho n'na nc'ɛitho p'ua da nnuju Oja. Nu'a ra Espiritu Santo dí n'yohua, n'nat'a'a. Nuna te ra hya dí tømhmua di nja m'mɛfa, n'nat'a na ra hya gä nzonngahua Oja. ⁵ N'nat'a ma Hmuha. N'nat'a ma nt'ɛc'ɛihua i ja. N'nat'a ra nxixya i jajua.

6 'Nε n'nat'a Oja i 'bui, gue'a ra Papá'a ngue gátho. 'Nε gue'a di manda gáthogahú'a. Gue'a 'bui ndap'ú bi zä'a. 'Nε gue'a dí n'yohú gáthogahú'a.

7 Nup'ú ha di mpeti yø 'yεc'εi, bi zännba ra Cristo n'na ngu n'najú'a te ja ngue ga øthú. Di hacjú ra ts'edi ngue dá zä ga øthú'a te nnepe ga øthú. 8 Nguna mmamp'ú ja ra Macá Libro ngue εna: "Nuna ra Cristo bi ma mahεts'i, pε 'be bi dapi gátho'ú yø nsuiui. 'Nε mandøngu drá mate bi unyø ja'i bi gocua ja ra ximhäi", i εna. 9 ¿Te nne dá manna ra hya embi ngue bi ma mahεts'i? I nne dá ma ngue ra Cristo bi zøcua ja ra häi 'nε bi mengui, i ma mahεts'i. 10 Nuse na ra Cristo bá nεxpú mahεts'i, bi zøcua ja ra häi. 'Nε bi ma asta ndøya maya bí ja ra c'amahεts'i para ngue di nεqui ngue ndap'ú bi zä 'bui ngue di manda.

11 N'na ngu n'na yø ja'i, bi zännba ra Cristo'a te ja ngue dá mεfi. Bi 'yεxyø ja'i ngue dyø representante. Mi'da p'uya, bi 'yεts'i ngue dá manna hya di bennbabí Oja ngue dá ma. Mi'da p'uya, bi 'yεts'i ngue di n'yo ngue dá manna hoga 'da'yo hya. Mi'da p'uya, bi 'yεts'i ngue di m'mεt'o ngue dyø mamhya p'ú ha 'búhyø 'yεc'εi. Mi'da p'uya, bi 'yεts'i ngue dyø xännbate ngue ra hya. 12 Nuya yø ja'i bi 'yεts'i, guehya dá japi gátho yø 'yεc'εi ngue dá 'yøtra 'bεfi di manda ra Cristo dá 'yøtyø ja'i ya. Guehya man'na di hatra ts'edi yø 'yεc'εi 'bucua ja ra ximhäi ya. 13 Di mpefi asta gue'mø dá zädi ngue xøgue dá 'da'igu má nt'εc'εihú, 'nε ga pahmú xandønho'a rá Ts'ant'ú Oja. Man'na man'na dí thiní xanho hanja ra hya, ya dá zä ga n'yohú tengutho i n'yo ra Cristo p'uya. 14 Ya hinga øthú tengutho øtyø t'ubasi p'uya. Porque yø basi hingui henni ga thát'i. Tengutho 'mø te haxra ndahí ni ma ua, ni ma nú, njarbútho yø basi, hønt'o bi zä máxädi tenni. A nu'ú yø xännbate ngue yø hyäte, xøgue ga mbatho dá hyoni ha di hyätyø ja'i. I nne'ú ngue ga ténhnú'a ra fehni hya i xännbate. 15 Pε nuju, ma ga ja ndummú ga mmamhmú na ra hya majuaní. Ma ga údi ngue dadí mahmú'ú yø ja'i dí xihmú na ra hya na. Ma ga homhmú ra hya ngue man'na gda cohmu tengutho ra Cristo. Nuna ra Cristo, guehna 'bet'o na

ngue di manda gátho yø 'yεc'εi, tengutho rá ya ra ja'i i 'bet'o ngue di mandabi rá do'yo. 16 Ngue guehna ra Cristo 'bet'o ngue di nnøpa yahú ya, nu'ú yø xεqui ha di ntøtrá do'yo ra ja'i p'uya, go guecju'a. A nu'mø ngue cú xanho yø hyundo'yo, gátho 'da gui mpetho, ya xanho i ja. Njarbútho ya, nu'mø di mmadi n'na ngu n'na yø ja'i, gátho 'da ga hyadra ts'edi di mpefi xanho.

17 Nuna má Hmuhú Jesucristo, go di 'dacá ra ts'edi ná guehna ra hya dí xi'ahú ya. 'Yoni mantho gui øthú'a ra nts'o ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Nuya yø ja'i ya, nu'a ra nts'o so yø mmú, gue'a øt'a. Pε hinte di múui te øt'e. 18 I njot'i yø n'yomfεni, hingui pa'a ra 'da'yo te di un'Oja. Porque mandø nnaxitho yø n'yomfεni. Hindi n'uní dá sifi ha di njap'ú dí bá Oja, janangue hingui padí hanja. 19 Janjuaní ngue xa unyø mmú yø ja'i'a ra nts'o ga 'yo. 'Be xingui ja yø 'be'isá. Éna gue man'na di johya 'mø 'dama 'dan'yo má nts'o øt'e.

20 Pε hinga ngu'a ra hya gá 'yøhmú bi nxännbate ra Cristo. 21 Majuaní ngue ya gá 'yøhmú ná te ra hya bi nxännbate ra Jesucristo. Nuna ra hya naya, guehna majuaní ná, 'nε guehna ra hya xänngahú ra Jesús. 22 Janangue nuyá, nu'a te gá ra nts'o gmaní n'yohú mam'mεt'o, damí hyεhmú p'ú'a ya. Porque nu'a ra nts'o gmadí ho gui 'yøthú, mi hát'átho ni n'yomfεnihú'a. 23 A nuyá, damí 'yøt'e ngue dá gom'na'yo ni n'yomfεnihú ya. 24 Gátho má'da'yo'a te gdí n'yohú. Gä ra nho gdí n'yohú. Tengutho Oja majuaní ngue xandønho'a, gui njathú p'uya, gá ra nho gui 'yøthú, hin tema nts'o gui 'yøthú.

25 A nuyá, 'yo gui mmamhmú ra fehni. N'na ngu n'na'ahú, gá majuaní gui xihni mmic'εiui. Porque gátho yø 'yεc'εi tengutho 'mø n'na nc'εitho di jahú'ú. 26 Nu'mø gui ncuehú, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue dá gohi ngue drá ts'oqui'a ni cuehú. Dá thotho'a ni cuehú, 'yo gui nnehú ngue gá ra ngani ra pa gui ncuehú. 27 'Yo gadí unhú ra 'yu ra zithu ngue gui 'yøthú'a te rá pähä.

28 Nu ra ja'i mará bε, dá hyεp'ú'a rá mfe, di mpefi. Nu ra ja'i ngue rá 'bεfise dá 'yøt'e,

gue'a di dini te da zi'a, janangue di nja te di unyø ja'i hin'ya te da hyoni.

29 'Yo tema ts'omhya gui mmamhmu. Sinoque ra hoga hya gui mmamhmu, da gue'a ra hya da 'yørpabi ra nho yø ja'i da 'yøde. 30 'Yo gui øthma ngue da du rá mmái ra Espíritu Santo ngue n'na ra ts'oqui gui 'yøthma. Porque dí n'yohma ra Espíritu Santo, ya di haxhma njuani ngue ya dí ohma rá 'ye Oja, 'nε fäcma asta gue'mø bá ep'ua ma Yantehma.

31 A nuyá, dami hyehma p'ua gätho ya yø hya ga xi'ahma ya. Ra sui, ra cue, ra njunt'i, ra ts'ate. 'Yo to gui nnu man'uhma. 32 Nu'a ja ngue gui 'yøthma, dami n'yørpahma ra nho n'na ngu n'na'ahma. Di nja ni yemmaihma. Dami mpunnbi n'na ngu n'na'ahma ngue'mø 'bui to hingä gue'a øt'e, tengutho Oja bi pun'nahma conná nguehra Cristo.

5

1 Nuna Oja, janjuani ngue di macjma ngue ya yø basigahma. Janangue nuyá, ma ga øthma tengutho øt'Oja. 2 Ma ga mahma mmic'eihma tengutho gui macjma ra Cristo. Nuná, asta bi ndä ngue bi du conná nguecma. Oja bi nu manho ngue gue'a bi gohi ngue ra 'bøt'e i nhohma ts'oquihma'a.

3 Ya gui ohma rá 'ye Oja ya. Janangue nuyá, 'yo di so ni mmuihma'a ra n'yots'om'mái. 'Yo tema nts'o gui øthma. 'Nε 'yo gui emhma ngue gue'a ra mentyu ma datho di muui. 4 'Yo tema ts'omhya gui mmamhmu. 'Yo gui mmamhmu yø hya hinte ni bøntho. Porque nuyá yø hya ya, hinni 'yup'ua ngue gui mmamhmu ya. Nu'a ra hya ni 'yup'ua gui 'yøthma, gue'a ngue njandyatho gui ja mammadihma Oja'a. 5 Ya gui pahma ngue nup'ua di manda ra Cristo, co 'nεhrá Papá, nuyá yø ja'i ngue yø 'yots'om'mái hinda ma macut'i p'ua ya. Da guehyø ts'oc'ei, da guehya yø ja'i ngue hønt'a te pes'ua ja ra ximhäi so yø mmái ngue di xandi, hinda yurbma ya. Porque nuyá yø ja'i njap'ua, nu'a te ra cosa ni ma yø mmái, gue'a thanne'a, hingä gue'a Oja i thanne. 6 Matonma hyä'ahma ngue gui 'yøthma ya yø nts'o dí xi'ahma. Porque nu to øtya yø hya dí xi'ahma ya, ngue fεspatho rá hya Oja, guehya da japra castigo Oja

ya. 7 Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui 'yøthma tengutho øtya yø ja'i dí xi'ahma ya.

8 Nu'mø mam'met'o, gä ra nts'o nmará n'yohma. Pε nuyá, ya ma n'yohma ra Cristo ya. Ma gdá n'yohma'a te nne Oja gdá 'yohma ya. 9 Nu ra ja'i ngue xojpabi Oja rá mmái, gä ra nho ga 'yo ra ja'i. Nu'mø ha ya, gä majuanj te mma. Nu'a te di manda Oja, gue'a øt'a. 10 Dami ja ndummaihma ngue nu'a te nnu manho Oja, gue'a gui 'yøthma'a. 11 Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue go gui 'yøthma tengutho øtyø ja'i xants'o ga 'yo. Dami japhma ngue da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui'a te øt'e. 12 Nu'a ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, ya ra 'be'isätho ngue da hmangua'a. 13 Pε nu'mø da ma nsudi ra hya ha rá nja na ra nts'o nt'aguitho øtyø ja'i, da bahyø ja'i ngue ra ts'oqui øt'e. 14 Janangue emp'ua ja ra Maca Libro: "Nup'ua 'bahyø ja'i entho ya xa ndu, da xoc'a ni mmái ra Cristo. Entho ja gui nnu'a nt'aha", i ena.

15 Janangue nuyá, dami fähma xanho te gdi n'yohma. 'Yo gni 'yohma tengutho ga 'yo yø ja'i hingui pa Oja. Sinoque dami 'yøt'e ngue di nequi ngue gui pahma Oja. 16 Dami ja ndummaihma gui mpefi ngue gui mmamhmu ra hya. Porque yø pa dí 'buhma, xandøngu ra nts'o i ja. 17 Janangue nuyá, 'yo gyø 'yammaihma. Nu'a te rá pähä ma Hmuhma Jesucristo, dami ja ndummaihma ngue da dini xanho ni mmaihma hanja ra hya, n'namhma ngue gue'a gui 'yøthma'a. 18 Para ngue gui m'mamma pähäma, 'yo gadi unni mmaihma ra n'iti. Porque ra n'iti xants'o te øt'ahma'a. A nuyá, go dami unni mmaihma'a ra Espíritu Santo ngue da gue'a da xän'nahma te ja ngue gui 'yøthma'a. 19 N'na ngu n'na'ahma, nu'mø gui yahma, nu'ua yø hya mazihotho nt'ot'i p'ua ja yø salmo, gue'ua dami nxihma'ua, 'nε'ua yø hya nt'ot'i p'ua ja yø alabansa. Dami ja mammadihma'a ra Hmu Jesucristo p'ua ja ni mmaihma. Gui 'yεspahma conyø salmo 'nε conyø alabansa gui turpahma. 20 Rángue gui εc'eihma ma Hmuhma Jesucristo, nuna Oja ma Papähma da 'yø'mø gä zohma. Janangue nuyá, zant'a gui ja mammadihma ya ngue'a te gä ra nho ørcahma.

-----

21 A nuyá, ngue gui nnu mansuhma Oja, dami mfäts'i n'na ngu n'na'ahma ya.

22 Ague gyø xisuh, dami 'yɛc'ɛi ni damme 'mø nzo'ah. Porque gue'a di manda ra Hmu Jesucristo'a. 23 Porque ra n'yohu i 'bet'o'a ngue di manda rá xisu, tengutho ra Cristo i 'bet'o'a ngue di manda yø 'yɛc'ɛi. Nu'a ra Cristo bi yanyø 'yɛc'ɛi, gue'a 'bet'o'a ya, tengutho rá ya ra ja'i, 'bet'o' ngue di mandabi rá do'yo. 24 A nuya yø 'yɛc'ɛi i øt'e te di manda ra Cristo. Xquet'a njarbutho yø xisu ya, da 'yøt'e te gä di 'bɛpyø damme.

25 Ague n'yø'ah, dami mahni xisuh, tengutho ra Cristo di mahyø ja'i bi 'yɛc'ɛi, asta bi du ngue bi yani. 26 Nguna bi 'yørpabi yø 'yɛc'ɛi para ngue di zo rá 'ye Oja. Co nuna ra hya bi 'yɛc'ɛi yø ja'i bi hojpa yø ts'oqui. Bi nxixya p'uya ngue ya bi hyep'u ra nts'o. 27 I nne ngue nu'mø bá ep'u mahøn'a ra Cristo, gätho yø 'yɛc'ɛi da 'yɛspi, porque ya hin tema nts'o da dinnbi.

28 A nu yø n'yohu i jatho ngue di mahyø xisu. Tengutho ga mmährá do'yo, di jarbu rá xisu. Porque nu ra n'yohu di mahrá xisu, i øtrá güenda ra n'yohu ngue rá do'yose di maði. 29 'Nɛ hinjo'o n'na ra ja'i ngue di sährá do'yo, sinoque fährá do'yo ra ja'i 'nɛ pɛpi. Njarbutho'a te ørcahu ra Cristo ya, fäcju 'nɛ i pɛjpa. 30 Porque ra Cristo, i nnøpe ngue rá do'yogahu. 31 N'tot'i p'u ja ra Maça Libro ngue ɛna: "Nu'mø bi nthatra n'yohu, ra n'yohu p'uya sop'u rá papá 'nɛhra mamá ngue 'bähmi rá xisu. Nuya yo nc'ɛi ya, di nne n'na ngu n'na, janangue ya hingui yo nc'ɛi, sinoque ɛntho n'na nc'ɛitho", ɛnna hya. 32 Nuna ra hya na, mazihotho hma te nne da ma. Porque ga mbøni ngue ra Cristo ya yø n'youi yø 'yɛc'ɛi 'nɛ gue'u yø 'yɛc'ɛi nnøpe ngue rá do'yo. 33 Pɛ xquet'a i nne da ma ngue n'na ngu n'na yø n'yohu jatho di mahyø xisu. Tengutho ga nne ngue di ma mamädi, di jarbutho rá xisu ya di maði. A nu ra xisu p'uya, i jatho ngue da nu mansu rá damme.

6

1 Ague gyø basih, nu'mø bi zo'a ni papá oque ni mamá, dami 'yɛc'ɛi te xi'ah. Porque gue'a jatho ngue da 'yøtyø basi ya ɛc'ɛi ra Cristo'a. 2 Guehna rá mäditho ra

hya mmamp'u ja rá ley Oja na, ngue nu ra ja'i da 'yøt'e te xi Oja, da dinnbabi rá njapi Oja. Guehna ra hya naya ngue ɛna: "Dami su ni papá, dami su ni mamá. 3 Nu ra ja'i da 'yøtya yø hya ya, ya'atho ra pa di m'mucua ja ra häi, 'nɛ di m'mamma pähä", ɛnna hya.

4 A nu yø n'yohu conyø xisu, ngue ya 'bähüø basi, 'yo di honnbi ha di mbøcue yø basi. Sinoque di tede xanho, da baði ngue da zammj. 'Nɛ da xännba yø basi ngue da 'yɛc'ɛi ra Cristo.

5 Ague gyø hmiquih, dami 'yɛc'ɛi ni hmu gadi mpɛhm ua ja ra häi. Majuanj ngue ni mmäi gdi 'yørpabi masu ni hmuh. Ni mmäi gdi 'yøtra 'bɛfi gui pɛhm, gui 'yø'ni güendahu ngue tengutho 'mø gdi ørpahu rá 'bɛfi ra Cristo. 6 Gui hyumbabi 'mø gadi mpɛhm. 'Yo gui nnehu ngue høn'mø nnu ni hmu gui humbah, sinoque gui 'yøt'e ngue yø mɛfi'ah ra Cristo. Co gätho ni mmäi gdi 'yørpahu'a te rá pähä Oja. 7 Nu'mø ja te gui pɛhm, con n'na ra pähä gdi 'yøthu ra 'bɛfi. Gui 'yø'ni güenda ngue ra Cristo gui ørpahu rá 'bɛfi, hingue masque gui 'yɛmhu ngue ra ja'itho gui ørpahu rá 'bɛfi. 8 Porque ya gui pahmu ngue nu'a ra Hmu Jesucristo, nu'a te ra nho xa 'yøt'e n'na ngu n'na ra ja'i, gue'a rá nzäbi ra ja'i di un'na. Nu'mø 'bährá hmu oque hinjo'o rá hmu n'na ra ja'i, nu te ra nho xa 'yøt'e, gue'a rá nzäbi di t'un'na.

9 Ague gyø hmuh, dami 'yørpabi ra nho ni mɛfi gui sihu. 'Yo gadi pihmu yø mɛfi. Dami bɛmhu na ra hya ja ua. Ngu'u yø hmu ua ja ra ximhäi, ngu'u yø hmiqui, n'nat'a ni Hmuh bí 'bu mahɛts'i. A nu'a p'uya, hingui huantho yø ja'i ørpa masu'a.

10 Ague ma zi cu'ah, dami zajni mmäih conna ts'ɛdi di 'da'a ma Hmuh. Porque hønt'a tate ja rá ts'ɛdi'a. 11 Nuna ra hya di 'da'ahu Oja ngue gdi mfähmu, dami 'yøthu ngue tengutho 'mø da m'mant'i'ahu na ra hya na. Janangue da zä gui täjpa rá hya ra zithu nu'a nne da hyäcju. 12 Porque nuna ra tunhni di øthu ya, hinga gue'u ma mmic'ɛi dadi ndunhu, sinoque nu'u dadi ndunhu ya, gue'u yø ts'onthi ja yø ts'ɛdi ngue di manda ra nts'o ja ua ja ra ximhäi.

I 'yo maya ndap'u bi zä. ¹³ Janangue di ndu xanho ni n'yomfenihua ya co nuna ra hya di 'da'ahua Oja, guehna gdi täcju ra nts'o na. Nu'mø da 'yehra ora ngue gui nthehua n'na ra hya xants'o, 'yo di dap'ahua. Nu'mø ngue gá 'yøthua na ra hya naya, ya du xanho ni n'yomfenihua 'mø.

¹⁴ Nu ra soldado 'mø ngue ya xa nsä ngue da ma ra tunhni, ya xa dutra ngat'i, ya ha ra njudi di nyani, 'ne he rá he ngue ra t'egui. Dami njathua p'uya ngue gdi nyamhuma na ra hya majuaní. Nu'a te xanho, gá gue'a gui 'yøthua'a. ¹⁵ Nu ra soldado 'mø ja ngue ha da ma, ya xa nsä, hinha ga hychyø 'boxthi. Dami njathua p'uya, gui ja ndummai ngue gui mma guá mamhuma ra hoga 'da'yo hya. Guá xihua ra hya yø ja'i ngue ha di zä di nhojpauí Oja. ¹⁶ Nu ra soldado ha rá njudi. Nu'ua yø nsä n'youi ra sibi bi enyø nsaiui hingui thot'i. Gui njathua p'uya co nu'a ni nt'ec'eihua i ja, ya hinda zä da dap'ahua ra zithu. ¹⁷ Gui 'yøt'e tengutho 'mø gdi hushua ra fai t'egui, hinte da thot'i. Dami njathua p'uya, n'nat'a beni ngue ya bi nyanni tehua. Nuna rá hya Oja di 'da'ahua ra Espiritu Santo, guehna gui nnøpa juaihua na, ngue gdi taphua ra hya yø ja'i.

¹⁸ 'Yo di cohni mmaihua, mat'Ojahua hangu ra pa. 'Yäphua Oja'a te gäma hya di ben'nahua ra Espiritu Santo gui 'yäphua. Gätho yø ja'i ya o rá 'ye Oja dami marpahua Oja yø ja'i, 'yogui säyathohua. ¹⁹ Xquet'a 'necä dami marcahua Oja n'namhuma ngue Oja di 'dacra hya ga mma. Nup'ua ha ga mmanna hya, ga ha ra ts'edi ngue ga mmanna hya. Nuna ra hoga 'da'yo hya, hinga su ga xicä yø ja'i hanja na ra hya na. Porque hingui pahyø ja'i na ra hya na. ²⁰ Oja bi 'yexqui ngue drá representantegui ngue ga mmangä na ra hoga 'da'yo hya na. A nuyá, ngue dí mmangä na ra hya na, ya dí ofädi. Janangue dami marcahua Oja n'namhuma ngue nuna ra hya ni 'yehma xi ga mma, da zä ga ha ra ts'edi ga mma xanho ra hya.

-----
²¹ Nuna ma zi cuhua ra Tíquico, xquet'a emmei di mpefi ngue ørpabi rá 'befi ra Hmu. Nu'mø bi map'ua naya, go da xi'ahua te dadi jagä na. 'Ne da xi'ahua te dí øt'ä ua. ²² Nuna ra Tíquico dí et'ä p'ua na ngue da ma di

zengua'ahua. 'Ne daní xi'ahua te dadi ja. Nuna ra hya da xi'ahua p'uya, di hatra ts'edi ni mmaihua na.

²³ Dí nnegä ya ngue nuna Oja ma Papáhua co 'nehna ma Hmuhua Jesucristo di darpabi yø nt'ec'eí to gätho ya ja yø nt'ec'eí, 'yo dadi njunt'i, sinoque di mahyø mmic'eíui n'na ngu n'na. ²⁴ Oja di japi te'o gätho ngue yø mmái gui ma'a ma Hmuhua Jesucristo. Da ngut'atho.

Filipenses

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba yø 'yεc'εi Filipos.

¹ Nugä drá Pablo, conná Timoteo, yø mεfigä'be ra Jesucristo. Nu'ua yø mamhya p'ua ja ra hnini Filipos, da gue'ua yø n'yohua ja yø cargo p'ua ja ra nija, gätho mi'da yø ja'i ya o rá 'yε Oja ngue ya εc'εi ra Jesucristo, gä dadi zεngua'be. ² Dí nnegä'be ngue nuná Oja mā Papáhua co 'nεhna mā Hmuhua Jesucristo di jap'ahua 'nε da hyut'a ni mmaihua.

³ N'na ndi ngu n'na ndi ga mbεn'ahua, dadi ja mammadigä Oja conná ngue'ahua. ⁴ Nu'mø dá mat'ahua Oja, janjuani dadi johya. ⁵ Porque dí mbεn'ahua ngue nu'mø mambá fadi gá 'yεc'εihua ra hya, gá fäxchua mεnte dadi 'yongä ra hoga 'da'yo hya. 'Nε asta guetya guí fäxcathohua. ⁶ Asta gue'mø gambá fadi gá 'yεc'εihua ra Jesucristo ya, bi 'yøt'ahua ra nho Oja. 'Nε man'na di 'yøt'e ngue gui commanhohua. 'Nε dí padí ngue go gue'a da 'yøt'e ngue gui pømmanhohua 'mø ra pa da εp'ua ra Jesucristo'a. ⁷ Ni 'yup'ua ngue εmmεi di mbεn'ahua, porque gäthogahua, bi 'yøtra mate Oja ngue bi 'dacju ra 'befi ngue dadi 'yonnbahua rá hya. A nuyá, gue'mø dí ofädi, ogue dí 'bucä p'ua ja ra ts'ut'abi, dí tøxä nā ra hoga 'da'yo hya, 'nε dadi ja majuaní ngue majuaní na. ⁸ Nuná Oja i padí ngue janjuani dadi madí gätho'ahua tengutho guí mā'ahua ra Jesucristo.

⁹ Nu'mø dí mmat'Ojagä, dí äpi ngue nu'a te gni mmahua, man'na man'na gdí mmahua. 'Nε dí äpi ngue da xoc'a ni n'yomfεnihua ngue da dini xanho ni mmaihua hanja ra hya. ¹⁰ Dí nnegä ngue guí padí gui huanhna ndana ra nho i ja ngue gui 'yøthua. Janangue nu'a ra pa da εp'ua ra Cristo, ya hinte mantso da thin'nahua. ¹¹ 'Nε hont'a ra Jesucristo da zä da 'yøt'e ngue gä ra nho gdí n'yohua. Nu'mø bi nu yø ja'i ngue guí 'yohua xanho, ya da 'yεspabi Oja yø ja'i.

¹² Ague mā zi cu'ahua, dí nnegä ngue guí pahua ngue nu'a te gä dá thocä, εnā gue gue'a man'na i fahra hoga 'da'yo hya'a. ¹³ A nuyá, gätho yø soldado 'bucua ja ra palacio, 'nε gätho ya mi'da yø ja'i 'bucua, ya padí ngue dí ofädigä ngue dí εc'εi ra Cristo. ¹⁴ Nu'mø mi hnu ngue ya dí ofädigä, xangu mā cūhua bi hya ra ts'edi, himbi nsu da mambrá hoga 'da'yo hya Oja. I padí ngue hingui hegahua'a ra Hmu.

¹⁵ A nuyá, nu'ua to mmanna Cristo ya, 'bu i'da ngue di seyagui, i nne da 'yengahai. Pe mi'da p'uya, conná pähatho ga mmanna Cristo. ¹⁶ A nu'ua di seyagui, i mmanna hya ngue di nu manhose yø ja'i, 'nε himma juani ngue yø mmui ga manna hya. Porque embi ngue da du mā mmwigä 'mø ga padí ngue gä tenyø ja'i'a ra hya mman'ua. ¹⁷ Mi'da p'uya, ga mmanna Cristo ngue di maqui. I padí ngue dí 'bui ngue ga tøxä ra hoga 'da'yo hya ua ja ra ts'ut'abi.

¹⁸ Pe hinte ja'a, gue'mø gue yø mmui ga manna Cristo yø ja'i, ogue hin'na. Pe squerangue i hmanna Cristo, guehna nná johyagä naya. 'Nε man'natho dadi johya. ¹⁹ Porque dí padí ngue ga pømmanhogä ua ja ra fädi ngue guí mmarchua Oja, 'nε fäxcä ra Espiritu Santo bá penhna Jesucristo. ²⁰ A nuguí, nu'mø ga su ga mmanna hya ngue ra Cristo, ya ra 'be'isätho te dí øt'ä 'mø. Hante gue ga hā ra ts'edi ga mmanna hya hangū ra pa, hingue masque ga su ngue dí ofädi. Ogue ga pongui, ogue da thogui, hindi mportagä'a. Nuguí dadi ja ndummui dí honnbi ha di hnu manho ra Cristo. ²¹ A nuyá, dí nne ngue ya gdä 'bu'a ngue ga ørpabi rá pähä ra Cristo. A nu'mø dá tu, ya man'na mā datho ra nho ga nthε'be. ²² Nu'mø ga sigue ga m'mucua ja ra ximhai, da zä ga tapä mi'da yø ja'i ngue da 'yεc'εi ra Cristo. Janangue nuya hindi padí ndana gue'a εxa ja ts'editho ga øtya. ¿Ua nuhma xanho ngue ga sigue ga m'mui, ua gue xanho ngue ga tu? ²³ Nuya hindi padí ndana εxa ja ts'editho ya yoho yø hya ya. Nup'ua nná bεngä, man'na xanho ngue ga tu, ya gani m'mu'be ra Cristo p'uya. A nuguí, dí nnu manho ngue ga tu. ²⁴ Pe co nu'ahua, ya xanho ngue dí 'bui. ²⁵ Janangue'a dí haxa njuani ngue ga sigue

ga m'mai, n'namhᵐa ga ha'ahᵐa ra ts'edi ngue di ndᵐa ni nt'εc'εihᵐa. 'Nε man'na di nja'ahᵐa mpähä porque man'na di ndᵐa ni nt'εc'εihᵐa i ja. ²⁶ Nu'mø ga nuᵐa mahøn'a p'uya, ya man'natho gadi ja mammadihᵐa ra Jesucristo conná nguecä.

²⁷ Guí ja ndummai gui 'yøthᵐa yø hya mmaná hoga 'da'yo hya ra Cristo. Dami 'yøt'e te dí xi'ahᵐa, gue'mø ga mmagä p'ua ga ma nu'ahᵐa, ogue hin'na. Pε dí nne ga øde ngue guí haᵐa ra ts'edi 'nε 'da'igu guí mmamhᵐa. 'Nε guí honi ha gdi japhᵐa ngue di nth'a'a ra hoga 'da'yo hya ngue'a ra nt'εc'εi ja'ahᵐa. ²⁸ Nu'mø di pi'ahᵐa ya yø ja'i sᵐhra hoga 'da'yo hya, 'yo sä guí sᵐhᵐa. Porque nuyá, nu te øt'e, gue'a ra hmεya'a ngue di m'medi. Pε nu'ahᵐa p'uya, nu te guí øthᵐa, gue'a ra hmεya'a ngue di nyanni tehᵐa. Porque guehna Oja fäxahᵐa. ²⁹ Nuna Oja bi 'da'ahᵐa rá mate, hinga høntho ngue gui 'yεc'εihᵐa ra Cristo, sinoque xquet'a ja ngue gui sähᵐa ra n'ua ngue gui εc'εihᵐa na. ³⁰ A nuyá, ma ga homhᵐa ha di nthahra hya ya. Ya guí nuhᵐa te dá øt'ä m'met'o, 'nε ya guí øhmᵐa ngue dadi sigue dí honi ha nná japi ngue di nthahra hya.

2

¹ Di ha'ahᵐa ra ts'edi na ra Cristo. Nu'a gui ma'ahᵐa, gue'a di hoc'a ni mmaihᵐa'a. Nu'a ra Espiritu Santo guí n'yohᵐa ya. Ya ja ni yemmaihᵐa ya, 'nε ya ja ni nhuεcatehᵐa ya. ² Pε man'na ga johyagä 'mø gui 'yøthᵐa ya yø hya dí xi'ahᵐa. Dami ne ngue 'darbᵐa di n'yo ni hyahᵐa. Gätho'ahᵐa 'da gdi mmathohᵐa, hinjon da bønᵐa ngue da n'nan'yo rá n'yomfεni. ³ 'Yo gadi 'yεxhᵐa, 'nε 'yo guí nne ngue go da nu manho'aschᵐa yø ja'i. Sinoque gui 'yøt'e tengutho 'mø hinte gadi muhᵐa. Gui 'yøthᵐa ngue tate xanho mi'da yø ja'i ngue'ahᵐa. ⁴ 'Yo guí øthᵐa ngue høn'aschᵐa gui timhᵐa ra nho. Dami 'yøthᵐa ngue 'nε hmi'da yø ja'i da dinna nho.

⁵ Dami 'yøthᵐa tengutho bi 'yøtra Jesucristo ngue hingui ts'ua bi 'yets'i. ⁶ Madague'a ngue Oja'a, pε bá sop'ua rá cargo mi ja ngue madi manda p'ua mahets'i. ⁷ Bi n'unᵐi bi nja'i. Bi gohi tengutho n'na ra hmiqui. ⁸ Nu'mø mi m'mai ngue ra ja'i

p'uya, hingui ts'ua bi 'yets'i. Gä bi 'yutho'a te rá nt'edi Oja, asta bi n'unᵐi bi tho. Bi dup'ua ja ra pont'i, madague'a t'εmbi ngue ra 'bε'isä ngue to da dup'ua ja ra pont'i. ⁹ Janangue nuna Oja bi japi ngue ma datho da hnu mansu. Bi japi ngue bi ntate, hin jomman'na ngue tengua. ¹⁰ I nnepe ngue nu'mø bi t'øde ngue hmambrá thuhu ra Jesús, Gä di ndantyøhmᵐa bi 'bᵐa mahets'i, 'nε'ua 'bucua ja ra häi, co 'nε'ua 'bup'ua ja ra niᵐu, Gä di ndantyøhmᵐa. ¹¹ Gätho da ma ngue ra Jesucristo, gue'a ra Hmu'a. 'Nε nu'mø t'εspabi ra Jesucristo, tengutho 'mø go di t'εspabi Oja, rá Papá.

-----

¹² Ague ma zi cu'ahᵐa, nu'mø dambä m'macä p'ua gui 'buhᵐa, Gä 'yεc'εi te dá xi'ahᵐa. A nuyá, madague'a yaua dí 'bucä ya, pε ma datho dami 'yεc'εihᵐa na ra hya dí pen'nahᵐa ya. Ya bi nyanni tehᵐa. Janangue ma datho dami nu mansuhᵐa Oja ya. Dami ja ndummai gui hyoni ha di hnu manho'ahᵐa. ¹³ Nuna Oja, go di ben'nahᵐa na te ra nho ja ngue gui 'yøthᵐa na, 'nε da mäxahᵐa ngue da zä gui 'yøthᵐa'a te nne Oja ngue gui 'yøthᵐa.

¹⁴ Nu te ja ngue gui 'yøthᵐa, 'yøthᵐa co n'na ra pähä. 'Yo 'be guí εna ngue ra ts'edi t'øt'ahᵐa. ¹⁵ Janangue hin tema ts'oqui da thin'nahᵐa. Porque ya yø basi'ahᵐa Oja p'ua ha 'buhyø ja'i ngue yø ts'oc'εi 'nεhyø mmejmahya. Mahyonitho ngue di nεqui ngue n'nan'yo'ahᵐa ngue yø ts'oc'εi 'bucua ja ra ximhäi. ¹⁶ Dami xihᵐa yø ja'i ha di zä di nthεui ra 'da'yo te. A nu'mø bá εhra Cristo p'uya, da zä di nja ga mpähä conná ngue'ahᵐa. Porque ya hinga särbatho dá mpecä p'ua gui 'buhᵐa.

¹⁷ A nuyá, ya guí εc'εihᵐa ra Jesucristo, ya Gä unni mmaihᵐa Oja ya. Nu'a te gni johyaha ya, xquet'a 'nεqui dadi johya, madague'a ya ja ngue da thogui co nuna ra hya dá xi'ahᵐa. ¹⁸ Pε dami johyaha tengutho nná johyagä, 'yo tu ni mmaihᵐa 'mø dá tugä.

-----

¹⁹ Da ne ra Hmu Jesús ngue ga penhna p'ua ra Timoteo, da nu'ahᵐa. Nu'mø bá penc'a p'uya, ya ga johya 'mø dá padi te gadi jahᵐa. ²⁰ Porque hinjongui pøni ngue di øt'e tengutho dí ør'be ra Timoteo ngue dí

hon'na'be ha gdi timhm̄ ra nho. ²¹ Nuya gätho mi'da 'b̄cua, yø 'b̄fise'a ni ma yø mm̄ai øt'e, hinga gue'a rá 'b̄fi ra Cristo ni ma yø mm̄ai ngue da 'yøt'e. ²² Guí pahm̄a ngue ra Timoteo di n̄equi ngue ha ra ts'edi fäxcagui ngue di mm̄am'be ra hoga 'da'yo hya. Tengutho n'na ra ts'unt'ü 'mø fäxrá papá p'ü ha di m̄p̄efi, njarbutho na. ²³ Dí nne ga p̄enhnä p'ü ra Timoteo, hõntho ga padí tengü da gohma asunto. ²⁴ Da ne Oja ngue ya himm̄a ya'atho ga mm̄agä p'ü, ga ma nu'ah̄a.

²⁵ Nunä ra Epafrodito guá p̄enngah̄a ua ngue bá hanngagui ra m̄enyü dí honi, xquet'a 'n̄ehnā em̄m̄ei bi mäxqui ngue honi ha gdá japra hya. P̄e nuyá, dí ena ngue mahyonitho da map'ü ya. ²⁶ Porque mi zä mi badi ngue gá 'yøhm̄a ngue bi hȳnni, em̄m̄ei bi dü rá mm̄ai. Janangue nuyá, ya hingui nnu ra pa da map'ü ya, para ngue guí pahm̄a ngue ya bi zä. ²⁷ 'N̄e majuan̄i bi hȳnni, ya ja ngue xtä ndü. P̄e connä nguehrá mate Oja himbi dü. Nu'mø ngue xtä ndü, xøgue di ntimb̄a ma dümm̄igä p'üya. ²⁸ Janangue nuyá dí xõnni ga p̄ennb̄aya, n'namhma ngue man'na guí johyah̄a 'mø gá nuh̄a mahõn'a. Ya xquet'a da hyu ma mm̄igä p'üya ngue guí nnuh̄a ngue ya hinte di ja. ²⁹ Guí johyah̄a ngue guí nnuh̄a, porque gadi ncuh̄a ngue ra Cristo. Damí nu mansuh̄a gätho yø ja'i te'o ga 'yo tengutho ga 'yo ra Epafrodito. ³⁰ Ya guí nnuh̄a, ya ja ngue xtä ndü ngue ørpabi rá 'b̄fi ra Cristo ngue bi mäxcagui. Bi n'uni bi m'm̄a man'ü ngue bi 'yørcagui ra 'bäxte nunä himm̄i sä guí 'yørcah̄a.

3

¹ Ague ma zi cu'ah̄a, damí johyah̄a rángue guí ãc'eīh̄a ma Hm̄uh̄a Jesucristo. A nuguí, hinte ga 'bedi ngue nyondi ga xi'ah̄a na ra hya dá cuatä ra s̄cua. Nunä ra hya na, da 'yøt'ah̄a ra nho. ² Damí mfähm̄a ngue'ü yø ts'oc'eī 'yop'ü hinn̄i 'yup'ü te øt'e. Guehya embi ngue jatho da hm̄epyä yø 'yãc'eī ngue di njapra circuncisión. ³ A nuju, nu'a ma hm̄epyah̄a, gue'a nnä thanneh̄a Oja co gätho ma mm̄ih̄a'a. Ya dadi johya ngue ma n'yoh̄a ra Jesucristo. Dí pahm̄a

ngue hinda zä ga honse ha gdá nyamhm̄a. ⁴ P̄e nu'mø to ena ngue da zä da hyonse ha di ma mahojpi, p̄e ma dathogä ngue gue'a nmi hongä'a. Porque man'natho mi p̄ømmanho te nmará 'yogä ngue mi'da. ⁵ Ja rá hyato ma pa dí 'b̄cä 'mø mi hm̄epyagä bi njacra circuncisión. Porque drá judiógä. Nunä ma mboxitagä, guehna ra Benjamín. Drá judío 'mø ma mi, 'n̄e nu'a ma hya, guehna ra hya ngue ra ebreo. Nu'a te nnä mangä'a te mmamp'ü ja ra ley ca yø judío, gue'a rá nt'ãc'eī yø fariseo'a. ⁶ Ngue hinmi nnegä ngue da th̄ep'ü'a p'üya, nmi s̄cä'ü yø ja'i ãc'eī ra Cristo. Nu'a ngue nmará øt'ä'a te ra hya mmamp'ü ja ra ley p'üya, hinjongui engui ngue hinga gue'a te dí øt'e. ⁷ P̄e nuyá te gätho nmi embä ngue tate madi muui ngue'mø ga øt'e, nuyá dí ør'ma güenda ngue hinte di muui ya, porque ya dí ãc'eī ra Cristo. ⁸ A nuyá, madague'a ngue nmi engä ngue tate di muui te xtä øt'e, p̄e nuyá dí ør'ma güenda ngue hinte di muui ya. Porque nuyá, man'na tatetho di muui ngue dá pacä'a ma Hm̄u Jesucristo ya. A nuyá, nu te gätho nmi nnõxä m'met'o, dí engä p'ü'a ya ngue dí tenna Cristo. ⁹ Hõndra Cristo dí nnõxä ya ngue bi yangui. Ya hinga gue'a ngue ga øt'ä'a te ra nho mmamp'ü ja ra ley ca yø judío ngue gdá nyanya. Sinoque bi hogagui ma ts'oqui Oja ngue dá ãc'eī ra Cristo. Porque Oja di hojpi te'o ngue ãc'eī'a. ¹⁰ A nu'a dí nnegä ya, ngue ga padí xanho ra Cristo. Dí nne di 'dacä'a rá ts'edi Oja bi 'yu'mø mi b̄ennate ra Cristo. Janangue tengutho ra Cristo ngue bi tho, xquet'a 'n̄equi dí em̄ma te ya, madague'a ngue ga tü. ¹¹ Dí nne ngue 'n̄equi ga b̄ennate 'mø bi b̄ennate yø ánima.

-----

¹² Di 'b̄etho ga øt'a te gätho ja ngue gdá n'yogä. Hingue masque sä ga ena ngue ya hinte di 'bedi. A nuyá, dadi ja ndumm̄ai ngue xammatho ga s̄udi ga øt'ä'a te i zongagui ra Cristo ngue ga øt'e. ¹³ Ague ma zi cu'ah̄a, hindí nne ga mma ngue ga ena ya gä xanho te nnä 'yo. P̄e hõnda n'na ra hya ja ngue ga øtya. Nu te xa thogui, ya da gop'ü'a ya. Nu ra pa di ma p'üya, ma ga ja ndumm̄ai ga øt'a te ja ngue ga øt'e. ¹⁴ Nu'mø bi zädi ngue gätho ga øt'a te i zongagui Oja

ngue ga øt'e, hinte di 'bedi, nup'u mahets'i di n'najhma nzäbi ngue ya ma n'yo'be ra Cristo.

¹⁵ Gäthogahü ngue ya bi dimma mmühü xanho hanja na ma nt'ec'ehü i ja, a nuyá, ma ga homhmü ya ngue man'na man'na di zä ga n'yo manhohü. Pe nu te'o ena ngue ya hinte di 'bedi, ena ngue ya ga øt'a te nnepe'a Oja ngue da 'yøt'e, Oja da xojpa rá mmüi ra ja'i ngue da badi ngue hinga gue'a te øt'e.

¹⁶ Nu'a te gäma hya dí timhmü ya, gue'a ja ngue ga øthü'a.

¹⁷ Ague ma zi cu'ahü, para ngue gui padi te i ja ngue gdi n'yohü, tengutho gá nuhü ngue dí øt'ä, da gue'a gui 'yøthü'a ya. Ya gui nuhü te ga 'yo yø ja'i nuyá øt'e tengutho dí øt'ä. ¹⁸ Ya xangu yø nnidi xtá xi'ahü na ra hya honga mmangä ya. 'Ne conma guidä nná xi'ahü ngue 'yop'u xangu yø ja'i nu'u i mma ngue hinte di muui'a i du p'u ja ra pont'i ra Cristo. ¹⁹ Nu'a ja ngue da thoya yø ja'i ya, di m'medi. Guehya hinguí so yø mmüi Oja ya, sinoque hønt'a te yø pähäse so yø mmüi. Nu'mø bi 'yøtra nts'o ja ua ja ra ximhäi, gue emma gue di 'yextho, 'be xinguí pes'yø sä. ²⁰ Pe nuju, dyø mmenguhü p'u mahets'i. 'Ne dí tømhmü ngue ja di 'yep'u na ra Hmu Jesucristo ma Yantehü. ²¹ Nuná, di pärcä ma do'yohü porque nuyá hinguí nzaquigahü ya. Di japi ngue da gohi tengutho rá do'yo ngue maguesé. I ja rá ts'edi ngue nu te di manda di nja, gue'a di nja'a.

4

¹ Ague ma zimmadi cu'ahü, janjuani ngue dí nne ga nnu'ahü. Janjuani ngue dadi johya conná ngue'ahü. A nuyá, dí xi'ahü ngue 'yogui ehümü na ra Hmu Jesucristo.

² Nuná ra Evodia, conna Síntique, dí äpra mate ngue 'yo dadi nsüi, da 'yøt'e ngue di ncu ngue ec'ei ra Cristo. ³ A nu'i ma mmimmefiui, dí ä'i ra mate ngue gui nnu ha gdi japra hya di nxihya ma zi cühü yø xisu di nsüi. Nuyá yø xisu ya, guehya bi mäxcagui m'met'o p'u ha dá mangä ra hoga 'da'yo hya. 'Ne xquet'a bi mäxcagui ra Clemente con mi'da ma cu bi mäxqui ngue bi manna hya. Nu yø thuhu ya yø ja'i ya, i

nt'ot'i p'u ja ra libro nt'ot'i yø thuhu yø ja'i nuyá di nthüi ra 'da'yo te.

⁴ Zant'a dami johya ngue gui n'yohü ra Hmu Jesús. Dadi yopra hya dí xi'ahü, dami johyahü.

⁵ Nu'a te ra nho gni 'yohü, dami 'yuthü yø ja'i 'bup'u gui 'bühmü ngue gyø hoja'ihü. Nu'a ra Hmu, ya himma ya'atho da ecua'a.

⁶ Nu'mø ja te gui hemphü, 'yo di su ni mmühü. 'Yäphü Oja ngue da mäxahü 'mø te gui thohmü. 'Ne dami bëmhmü ngue xandøngu te ja ngue gdi ja mammadihü Oja. ⁷ Nu'mø gui 'yøthü na ra hya dí xi'ahü ya, Oja da hyut'a ni mmühü. Nu'a di hyu ni mmühü p'uya, ma datho ngue nthummüi xandønho, hinga ngu'a ra hya ga ya yø ja'i ngue embi nthummüi. Ya hinnü mantho te da zu ni mmühü ngue'mø ya gui n'yohü ra Jesucristo.

-----

⁸ Ague ma zi cu'ahü, ya rá nzeguitho na ra hya dí xi'ahü ya. Da zo ni mmühü ya yø hya majuanü. Guehya yø hya bá n'yoi ra respeto. Guehya yø hya njuantho ya. Guehya yø hya hin tema ts'omhya bá n'yoi. Guehya yø hya ngue mahotho da zo ni mmühü. ⁹ Nu'a ra hya dá xän'nahü, gue'a gui 'yøthü'a. Ya gui nuhü te dá øt'ä, da ngut'a gui 'yøthü ya. Nu'mø gui 'yøthü'a ya, Oja da hyut'a ni mmühü.

-----

¹⁰ Dadi johyagä 'ne dadi ja mammadi Oja ngue ya gá benju mahøn'a 'ne gadi zecju te dí honi. Dí pacä ngue hin gadi pumbenijü, pe mam'met'o himmi säp'u gui zecju 'mø.

¹¹ Nugä hin dadi 'mø hinguí fäxchü. Dadi johyatho hønt'a ts'u te nná 'bui. ¹² Dí padi te nná tho 'mø dí hyoya, xindí pa 'mø ngue ja te ga si. Dadi johyatho 'mø dí niya, oque dí tu manthuhu. Ngutho dadi johya gue'mø mbonguitho oque hinguí ts'u te ga honi.

¹³ Hønt'a ts'u tengue ga thogui, hindí su, porque ra Cristo di hacra ts'edi.

¹⁴ Xanho te gui ørcahü ngue gui fäxchü 'mø te dí hongä. ¹⁵ Nu'ahü, gyø mmenguhü p'u ja ra hnini Filipos, nu'mø rá müdi dambá mangä ra hya p'u Macedonia ja ni häihü, ma thocä p'uya ngue danü mpagä man'na nguadi, hønt'atho gá fäxchü'a te dí honi. ¹⁶ Nu'mø tobe dambi 'butä p'u ja

ra hnini Tesalónica, nyo ndi, nhyu ndi gá pɛnngahɛ ra mɛnyu gá si 'mø hin'yɛ te gá honi. ¹⁷ Hinga hontho dadi johyagã ngue gadi 'dacjɛ te dí si, sinoque dadi johyagã ngue nu te guí ørcahɛ, gue'a man'na di nu manho'ahɛ Oja'a. ¹⁸ Nu'a te ra mɛnyu guá pɛnhnɛ ngue bá ha ra Epafrodito ngue bi 'daqui, nugã dá haní. A nuya mbonguitho te dí honya. Nuna ra mɛnyu na, cohi como tengutho ra bopo ɛsyø ja'i 'mø øtra 'bøt'e, mazi hotho ga yuni. 'Nɛ i nnu manho Oja. ¹⁹ Nu'a ma Ojahɛ, di mfäxte ngue di 'da'ahɛ te gá gadi 'bɛhmɛ. Porque hin'yɛ p'ɛ rá nzɛgui i ja rá njapi di unni to n'youi ra Jesucristo. ²⁰ Para zantho ga ɛspahɛ Oja ma Papáhɛ. Da ngut'atho.

-----
²¹ Dí pɛnnbabi ra nzɛngua te'o gátho ya n'youi ra Jesucristo. Nuya ma cuhɛ 'bɛcua dí 'bɛi, xquet'a pɛn'nahɛ ra nzɛngua.

²² Gátho ya yø ja'i 'bɛcua ngue ya yø ja'i Oja di zɛngua'ahɛ. Da guehya 'da yø 'yɛc'ɛi 'bɛp'ɛ ja rá ngu ra dast'abi Roma pɛnhma nzaqui ra hya ngue di zɛngua'ahɛ.

²³ Nuna ma Hmuɛhɛ Jesucristo di japi gátho'ahɛ. Da ngut'a tho.

Colosenses

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mɛnnba yø 'yɛc'ɛi Colosas.

¹ Nūgā drá Pablo, Oja bi 'yɛxqui ngue drá representantegä rā Jesucristo. Co 'nɛhna mā zi cūhū rā Timoteo ² dādi zɛnguagä 'be'ū to gātho ya o rá 'yɛ Oja rá m'mup'ū ja rā hnini Colosas. Gue'e mā zi cū'ahū ngue guí ɛc'ɛihū rā Jesucristo. Dí nne ngue nūna Oja mā Papáhū di jap'ahū 'nɛ dā hyut'a ni mmāihū.

³ Nūna Oja, guehna rá Papá mā Hmūhū Jesucristo. Guehna zant'a dādi ja māmādi 'mø dá mat'Oja conná ngue'ahū nā. ⁴ Porque dí øcā te ja ni nt'ɛc'ɛihū ngue rā Jesucristo. 'Nɛ dí øde ngue majuanī gādi māmū to gātho ya o rá 'yɛ Oja. ⁵ Xquet'a dādi ja māmādi Oja ngue'a te gā rā nho ya xpá nzānni di 'da'ahū p'ū mahɛts'i. Ya guí pahmū ngue Oja di 'da'ahū rā nho, porque guehna rā hyā n'yoi rā hoga 'da'yo hyā bi si'ahū nā. A nūna rā hyā bi si'ahū, majuanī nā. ⁶ Pɛ hinga høn'athohū bi si'ahū nā rā hyā nā, sinoque mā'yoni rā hyā ndap'ū bi zā rá ngūni nximhāi. A nuyá, ndap'ū bi zā, mān'na mān'na ni 'yɛc'ɛitho rā hyā yø ja'i. 'Nɛ mān'na ni xohyø n'yomfɛni yø ja'i ndana rā nho dá n'yo. Porque nuyá, ndap'ū bi zā njap'ū tengutho'a te bi njap'ū guí 'būhmū astā guehyø pa xcā 'yøhmū nā rā hyā nā. Ja bá timp'ū ni mmāihū ngue majuanī ja rá mate Oja. ⁷ Nūna mā zi cūhū rā Epafras bi xān'nahū nā rā hyā nā. Xquet'a ørpabi rá 'bɛfi rā Cristo tengutho dí øt'ā. Nūna rā Epafras di mpɛfi xāho p'ū ha guí 'būhmū ngue mānna hyā, tengutho 'mø gdí 'bucā p'ū. ⁸ Nūna rā Epafras, guehna bi xiqui hanja'a te øt'ahū rā Espiritu Santo ngue gādi mmāmū n'na ngu n'na'ahū.

⁹ Astā guehra pa xtá øcā nā rā hyā nāya, hīndi sāya dí mmat'Oja conná ngue'ahū. Dí äpā Oja ngue dā 'yøt'e ngue guí pahmū xāho'a te gā nne Oja guí 'yøthū. Dā xoc'a ni n'yomfɛni ngue mān'na gdí pahmū'a

te rā nho ja ngue gdí n'yohū. ¹⁰ Porque dí nnegā ngue guí n'yohū tengutho nne Oja gdí n'yohū. Nūmø ngu'a guí 'yøthū ya, nūna Oja zant'a jampāhā conná ngue'ahū. Dí nnegā ya ngue nūna te gā guí 'yøthū, gā dā gue'a te xāho guí 'yøthū. Dí nne ngue mān'na mān'na gdí mbɛnthū Oja. ¹¹ Nūna Oja jase rá ts'edi, guehna dí äpi ngue di 'da'ahū rá ts'edi nūna guí homhmū ngue dā zāp'ū guí sɛthū'a te gā rā n'ū guí thohmū. Zant'a guí johya thohū. ¹² Dí nne ngue guí ja māmādihū Oja, nūna rá Papá rā Jesucristo. Porque guehna bi 'yøt'e ngue di tocagahū nā te gā di unnbū mahɛts'i'ū yø ja'i ya o rá 'yɛ. ¹³ Nūna guehna bá jugahū p'ū ja rá ts'edi rā zithū mādi mandagahū nā. Bi 'yøt'e ngue go dá ɛc'ɛihū'a te rā hyā di mānda rá Ts'ant'ū Oja. Nūna Oja ɛmmɛi di mā'a rá Ts'ant'ū. ¹⁴ 'Nɛ guehna rá Ts'ant'ū Oja bi gurcā mā ts'oquihū. Janāngue ya bi punnga mā ts'oquihū.

¹⁵ Nūna Oja, hīnjongui nnu nā. Pɛ conná guehra Jesucristo ya fā Oja ya, porque 'da'igu'ū. Nūna rā Jesucristo, guehna māguesɛ nā ngue'a te gātho i ja. ¹⁶ Conná guehra Jesucristo i ja ya yø cosa bi hogui, tengutho bi ja mahɛts'i 'nɛ'a te gā ja ua ja rā ximhāi. Guehya yø cosa dí nnuhū ngue ja, co 'nɛ'ū yø cosa ngue hīndi nnuhū. Conná ngue'a, 'bū'ū to ja yø ts'edi, 'nɛ 'bū'ū to t'ɛc'ɛi, 'nɛ 'bū'ū yø ts'ut'abi, 'nɛ 'bū'ū to gātho yø hmū. Porque rā Cristo go bá sānni te gātho ja'a, 'nɛ go gue'a di mānda gātho yø cosa'a. ¹⁷ Nūna rā Cristo, ya mi 'bū'mø tobe hīmmi ja'a te ja ya. Pɛ nū te dí nnuhū ngue ja ya, go gue'a øt'a ya ngue di sigue jatho yø cosa i ja. ¹⁸ A nuyá, nūna rā Cristo guehna 'bet'o nā ngue gātho yø 'yɛc'ɛi 'bai, tengutho rá ya rā ja'i, gue'a 'bet'o'a ngue di māndabi gā rá do'yo rā ja'i. A nūna rā Cristo, guehna di unna 'da'yo te'ū to gā ɛc'ɛi nā. 'Nɛ go 'bet'o nā ngue'ū to di bɛnnate p'ū ha dā nt'āgui. Janāngue nūna rā Cristo, guehna māguesɛ nā ngue'a te gātho i ja. ¹⁹ Oja bi ne ngue tengutho'a, xquet'a njarbutho rā Cristo ya. ²⁰ Oja bi ne ngue connā Cristo dā zā di mpɛnhui Oja yø ja'i 'būcua ja rā hāi co 'nɛ'ū bi 'bū mahɛts'i. Di nhøjpai Oja rángue bi dū p'ū ja rā pont'i rā Cristo.

21 Nu'mø yø pa xa thogui, gmi nnu 'dan'yohu Oja p'u ja ni mmaih. Mani nsaih na, porque ga ra nts'o gmani n'yohu. Pe ya bi ne Oja ngue da n'amigohu ya. 22 Ra Cristo bi n'uni bi tho, n'namhma ngue di hoga ma ts'oquihu. Janangue nu'mø ya gdi 'buhmu p'u ja ra hmi ra da Oja, ya hin tema nts'o di nequi p'u ja ma mmaih. Ya hin tema hya da thinngha. 23 Pe jatho ga hahu ra ts'edi ngue di ndu ma nt'ec'ei i ja. 'Ne 'yo gui yobeni nguehna ra hoga 'da'yo hya bi si'ahu. 'Ne guehna ra hya i hma ga ra ngani nximhai na. Nugä drá Pablo xquet'a guehna ra hya di mmangä p'u 'buhyo ja'i naya.

24 A nuyá, dadi johyagä ngue di sägä ra n'u conná ngue'ahu. Porque ya di thocä ra n'u ja ngue ga thogui, tengutho ra Cristo bi zä ra n'u conná ngue'u yø ja'i bi 'yec'ei. 25 Nuna Oja bi 'dacä ra 'befi ngue ga faxahu co gätho mi'da yø 'yec'ei. Janangue nuyá, gä di mmangä'a te gäma hya n'yoi ra hya Oja. 26 Nuna ra hya di mmangä, himmi fa'mø yø pa xa thogui, asta ja nuya, ja bi fahya. A nu'u yø nyogui ja'i xa m'mai, himbi bahna ra hya na. Pe nuyá, nuna Oja bi japi ngue bi ba'u yø ja'i ya o rá 'ye ya. 27 Oja bi 'yøt'e ngue da fadi hangu gangu ra nho di unyø ja'i hingyø judío. Guehna ra hya naya ngue ya gui n'yohu ra Cristo. A nuyá, ngue ya gui n'yohu ra Cristo, ya tinni mmaih xandønho ngue majuaní di n'na'ahu ra nho p'u mahets'i.

28 Nuna ra Cristo di mmangähe. Dadi consejohe gätho yø ja'i. Di xänbähe ra hya gätho yø ja'i, n'namhma ngue da badi xanho hanja ra hya. Di nnegähe ngue nu'u yø ja'i ya n'yoi ra Cristo, gätho ra nho da n'yo n'namhma ngue da nu manho Oja. 29 Guehna ngue nná ho ma mmái dadi mpefi. Porque di hacra ts'edi ra Cristo ngue ga mpefi ga mmana hya.

2

1 Di nnegä gui pahmu ngue mathoguitho di hoga ma mmái di mmat'Oja conná ngue'ahu. 'Ne di mmat'Oja conná ngue'u yø 'yec'ei ra m'map'u ja ra hnini Laodicea.

'Ne di mmarpabi Oja gätho mi'da yø 'yec'ei hinjam'mø xa nnugui. 2 Di nnegä ngue gui hatra ts'edi ni mmaih ngue xøgue da 'da'igu gui mma n'na ngu n'na'ahu. 'Ne di nnegä ngue hinguí nyobeni, gui pahmu xandønho hanja na ra Cristo. Nuna Oja, go øt'a ngue fadi xanho hanja'a ra Cristo. 3 Nuna ra Cristo, guesena da xoga ma n'yomfeni na ngue da dinma mmaih hanja na ra hya tate di muui.

4 Di xi'ahu na ra hya na, n'namhma ngue hinjonda hyar'ma hya'ahu. Porque 'buhyo ja'i ngue mahotho ga ngucyø hya mma ngue ga nhäte. 5 Nugä hinga 'dap'u di 'buhmu ya, pe høn'atho di mben'ahu. 'Ne hu ma mmäigä 'mø di øde ngue da xandønho ni n'yomfeni, porque gui hahu ra ts'edi gui ec'ei ra Cristo.

6 Nu'mø mambá fadi gä 'yec'ei ra Jesucristo, gä 'yøt'e ngue ni Hmuu na. A nuyá, nuna ra Cristo gä 'yøt'e ngue ni Hmuu, høn't'a zant'a da 'yo ni mmaih na ya. 7 Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui hyehmu p'u ra Cristo. Gä 'buhmu conná ngue'a. Di ndu ni nt'ec'ei co nuna ra hya bi san'nah. Gui ja ndummái gui ja mammadihu Oja.

8 Dami mfähmu xandønho. 'Yo toni ja'i dadi ts'on'na ni nt'ec'ei, sä da 'yena ngue da xän'nah yø hya ngue yø mfadis yø ja'i, 'ne hinda gue'a ra hya bi xännbate ra Cristo da xän'nah. Guehya yø hyäte ya, himma juani te i mma. Gue'a te yø mfadi yø ja'i ua ja ra ximhai i mmana. Gue'u yø hya xa nja manjam'mø i mma.

9 Ra Cristo bi hnu ngue bi nja'i na, pe hinte di 'bedi ngue ra ts'edi Oja. 10 Ya di n'yohu ra Cristo ya, ya hinte man'na di 'bedi. Guehna 'bet'o naya ngue'u to gätho ja yø ts'edi. 11 A nuyá, ngue ya ni n'yohu ra Cristo, ya bi mepya'ahu. Pe gue himma xøts'etho bi mepya'ahu tengutho øtyø judío. Sinoque nuna ra hmeppa bi ja'ahu, bi hycra nts'o mi ja ni n'yomfeni. 12 Nu'mø gmi nxixyahu, gä 'yø'ni güendahu ngue ya bi zep'u ra nts'o gmani n'yohu m'met'o. Gui øthu ra güenda ngue 'darbu bi t'ac'ahu ra Cristo. 'Ne gä 'yec'ei ngue ja ra ts'edi Oja ngue bi japi bi bennate ra Cristo 'mø mi du. Gä 'yøthu ra güenda ngue 'dap'u

gá bennateh_u ra Cristo, gá pahm_u ngue ya ma'da'yo gá m'mahm_u mahøn'a. ¹³ A nu'mø man'na ra pa, gätho yø ja'i hingyø judío, ma hin'y_u ra 'da'yo te porque himmi pa'a rá 'yu Oja, gä ra nts'o manì n'yo. Pε nuyá, bi 'yøt'Oja ngue gá ntheh_u ra 'da'yo te conná nguehra Cristo. Nu'a te ma ts'oquih_u mi ja, ya gä bi punngah_u Oja. ¹⁴ Mi ja ma ts'oquih_u ngue xtá festhoh_u rá ley Oja. Pε nuna Oja, ya bi hoga ma ts'oquih_u ngue bi du p'ua ja ra pont'i ra Cristo. ¹⁵ Nu'mø mi du p'ua ja ra pont'i ra Cristo, bi 'yemba häi rá hya'a ra hm_u ua ja ra ximhäi, porque nu'u mamá daxquibi, gä bi ma häi. Xøgue nhmìte ngue bi 'berpa yø sä porque bi dapi gätho.

¹⁶ Janangue nuya yø ja'i embi ngue hingui ho te gui sih_u, 'yo gui εc'eih_u te mmanya. 'Yo gui εc'eih_u mø da 'yembi ngue jatho gui suph_u ra ngo, oque gui suph_u ra t'usna, oque da 'yembi ngue jatho gui suph_u ra pa ngue ra ts'äya. ¹⁷ Nuya yø hya ya, guehya mi ja ts'editho ngue di nja hante ngue da ehra Cristo. Pε nuyá, ngue ya bá ehra Cristo, ya hin'na ya. ¹⁸ 'Yo gui εc'eih_u mø da 'yεn'ah_u ngue ra ts'oqui gui 'yøth_u mø hingui thanneh_u yø anxε Oja tengutho øt'ua. Embi ngue di 'yεxra ja'i nu'a hingui nne da 'yøt'e tengutho ga 'yo'ua. 'Nε guehya yø ja'i mmanya ngue ja yø mfadi, εna ngue nnu yø cosa nu'u hinjongui nnu. Pε di nequi ngue guehya yø ja'i di 'yets'i, porque εna ngue pasε, guehya yø ja'i hinte di muui te mmanya. ¹⁹ Guehya yø ja'i xa hyep'ua ra Cristo ya. Conque hønse ra Cristo 'bet'o ngue gätho yø 'yεc'ei. 'Nε guehna ra Cristo faxyø 'yεc'ei, porque gue'ua yø 'yεc'ei nnope ngue rá do'yo. 'Nε guehna di 'dacju ra ts'edi ngue ga n'yoh_u xanho na, tengutho nneclju Oja ngue gdá n'yoh_u.

²⁰ Dami 'yø'ni güendah_u ngue nu'mø mi du ra Cristo, xquet'a 'nε'ah_u ya gá tuh_u, ya bi zep'ua te yø ts'ännise yø ja'i ua ja ra ximhäi. Pε, çhanja ngue gui εhm_u ngue ni mantho ja ts'edi ya yø hya ya? Porque tobe gui nne gui siguetho gui 'yøth_u a te ga 'yo yø ja'i. ²¹ Nuya embi ngue hingui sä da ts'i 'da yø cosa. Em'mø bi nya: "Yo gui nne

ngue gui sä, asta 'yo gui thädi", i εna. ²² Pε gätho yø cosa i ja, xanho ngue da ts'i, 'nε nu'a te si ra ja'i, i thotho. Janangue nu'a te ra hya xänbata ya yø ja'i ya, yø hyasε. ²³ Majuanì ngue nuya yø ja'i mmanya yø hya ya, εna xøyø bamhya p'ua gui nequi. Porque εna ngue xänbata'a te ni 'yup'ua ngue di 'yøtyø ndanne yø ja'i. 'Nε xän'nah_u ngue gui 'yøt'e ngue hinte gadi muh_u. 'Nε xän'nah_u ngue gui sammì xandønho'a te rá pähä ni do'yoh_u. Pε hinte di muui ya yø hya mma, porque hingui hajpabi'a te rá ts'on'yomfεni jap'ua ja rá mmui ra ja'i.

3

¹ Dami 'yø'ni güendah_u ngue nu'mø mi bennate ra Cristo, xquet'a 'nε'ah_u ya gá bennateh_u. Janangue nu te gdí 'bahm_u ya, 'yø'ni güenda ngue tengutho 'mø ya gdí 'bahm_u p'ua mahets'i bí 'bahra Cristo ja rá n'yei Oja. ² Ma datho da zo ni mmaih_u yø cosa bí ja mahets'i. Hinga gue'ua yø cosa ja ua ja ra häi gui 'yεmph_u ngue ma datho di muui. ³ A nuyá, ngue gui n'yoh_u ra Cristo ya, ya hingui ja ngue gdí 'bahm_u tengutho gmani 'bahm_u m'met'o. Nuna ra Cristo, i n'youi na Oja rá Papá, 'nε guehna fät'a ni teh_u naya. ⁴ Nuna ra Cristo rá mmeti ma teh_u. Nu'mø bá ep'ua na, ya da hnu ngue tate ja rá ts'edi. 'Nε xquet'a 'nεclju da hnu ngue ya man'yoh_u na.

⁵ Janangue nuyá, nu'a te gä ra ts'on'yomfεni ja ua ja ra ximhäi, dami hyehm_u p'ua. 'Yo gui 'yots'om'maih_u. 'Yo tema nts'o gui øth_u. 'Yo di so ni mmaih_u ra nts'o. Nu te gui pesh_u, 'yo gui nneh_u ngue man'na man'na di nxandi. Porque nuya yø ja'i ngue njap'ua, gue'a te pets'i thanne, hinga gue'a Oja ni ma yø mmui ngue thanne. ⁶ Nuya yø ja'i njap'ua, guehya fεspatho rá hya Oja ya. Janangue guehya da japra castigo Oja ya. ⁷ Da gue'ah_u mø yø pa xa thogui, xquet'a xcá njah_u p'uya ngue gmi fεspathoh_u rá hya Oja.

⁸ Pε nu ra pa ja p'uya, dami hyehm_u p'ua gätho ya yø hya ga xi'ah_u ya: 'yo gyø cueh_u, 'yo hønra njunt'i gui nneh_u, 'yo gyø zateh_u, 'yo gyø nequisaih_u, 'yo gyø ya mant's'oh_u,

⁹ 'yo gadi nhyät'i n'na ngu n'na'ah. Nu'a te gmani n'yoh m'met'o, ya bi mpädi. ¹⁰ A nuyá, ya bi gom'da'yo ni n'yomfēnih ya. A nuna Oja, da zä da 'yot'e ngue man'na man'na gdí pahm na. 'Nε da 'yot'e ngue nu'a te nne Oja gdí n'yoh, hont'a hont'a da zo ni mmah'a. ¹¹ A nuyá, ya hīndi mporta ngue'mø ra judío ogue hīngra judío ya, mhmēpya ogue hīnga mhmēpya ra ja'i ya, ra 'dan'yo ja'i ogue ra ja'i hīn'y ra mfađi, 'bahrá hmu ogue hīnjo'o ra hmu. A nuyá, nuna mā datho ngue di mporta ya, guehna ngue da t'εc'ei ra Cristo. Porque ra Cristo, guehna n'youi gätho yø ja'i εc'ei na.

¹² Nuna Oja di ma'ah n'ε bá huan'nah ngue guí soh rá 'yε. O gadi 'yεxh ya, sinoque di nja ni nhuεcateh. Di nja ni yemmah. Dami 'yørpa ra nho ni mmic'ei. Nu'mø te si'ah, dami seth. ¹³ Dami seti te gadi n'yørpe n'na ngu n'na'ah. Nu'mø ja te gni njunth, dami mpunnbi n'na ngu n'na'ah. Tengutho ra Cristo bi pun'nah, dami njath p'ya ngue guí mpunnbah. ¹⁴ Nuna mā datho i ja ngue guí 'yøth ya, guehna ngue guí mahni mmic'eiui n'na ngu n'na'ah. Gue'a di zä guí 'yøth'a te gä dadi 'bep'ah guí 'yøth'a p'ya. ¹⁵ Nuna Oja, bi 'yot'e ngue xøgue εntho n'na nc'eiho ja gätho yø 'yεc'ei. 'Nε bi zon'nah Oja ngue hīngui nnu 'dan'yo n'na ngu n'na'ah. A nuyá, guí ja ndummah ngue mamī ts'omhm na ra hya i zon'nah Oja. Zant'a guí ja mammadih Oja.

¹⁶ Nuna rá hya ra Cristo hōnna da 'yo ni mmah xandōho na. Nu'mø guí xānbateh ra hya, dami padī ha gdi japh ra hya guí mmahm. Dami ja mammadih Oja co gätho ni mmah mēnte guí turpah yø salmo 'nēhyø alabansa. ¹⁷ Nu'mø ja te guí øth, ogue ha guí yathoh, dami 'yøth para ngue di t'εspabi mā Hmu Jesucristo. Rāngue guí εc'ei ra Cristo, nuna Oja mā Papáh da 'yø'mø gä zohm. Janāngue nuyá, guí ja mammadih Oja ya ngue'a te gä ørch.

¹⁸ Ague gyø xisuh, dami 'yεc'ei ni dammeh. Guehna rá nsāui da 'yot'e te'o ngue ya εc'ei ra Hmu Jesús.

¹⁹ Ague n'yø'ah, dami mahni xisuh. Mahotho gdí zohm, 'yo hōndra sai guí nneh.

²⁰ Ague gyø basih, nu'mø nzo'i ni papá ogue ni mamá, dami 'yεc'ei. Porque gue'a di ho ra Hmu Jesús ngue guí 'yøhm ra hya 'mø ts'o'ah.

²¹ Ague gyø papáh, nu'mø guí nzohni basih, dami hyonbi ha hīndi mbøcε ni basih, n'namhma ngue hīnda gohyø mmāi.

²² Ague gyø hmiqūih, dami 'yot'e te gä di 'bep'a ni hmu guí 'yøth. 'Yo guí øth tengutho øtyø ja'i ngue hōn'mø nnu yø hmu di mpefi, hōntho nne ngue da hnu manho. Rāngue guí nnu mansuh Oja, nu te guí pehm, co gätho ni mmāi gdí 'yøth ra 'befi.

²³ Nu'mø ja te guí pehm, dami ne ngue co n'na ra pähātho gdí 'yøth ra 'befi. Guí 'yø'ni güendah ngue tengutho 'mø gdí ørpah rá 'befi ra Hmu Jesús. Hīngue masque guí 'yεhm ngue ra ja'itho guí ørpah rá 'befi.

²⁴ Ya guí pahm ngue nuna mā Hmu Jesucristo go da gut'ah na co nu'a te gä ra nho di 'da'ah m'mεfa. Porque guehna mā Hmu Jesucristo di mandagah ya. ²⁵ Pε nu ra ja'i xants'o te øt'e, ra castigo rá njut'i. Porque gätho yø ja'i, nu te gä xa 'yot'e, gue'a ra njut'i di nja'a.

4

¹ Ague gyø hmu, nu'a ni 'yup' guí 'yørpa ni hmiqūih, gue'a guí 'yøth'a, 'yo mathoguiho gadi umhm. Dami pahm ngue xquet'a bi 'bahni hmu mahets'i nε nnutho te guí ørpa ni hmiqūih.

² Guí hya ra ts'edi ngue njandyatho guí mat'Ojah. Hīnha rá nzeui guí ja mammadih Oja. ³ Nu'mø gä mat'Ojah, xquet'a nεcā dami marchah Oja, n'namhma ngue nuna Oja da nu ha di japi hap da zä gā mmangā na ra hya na. Porque yø ja'i tobe hīngui padī hanja'a ra hya ngue ra Cristo. A nuyá, ya dí ofādi guehna ra hya dí mmangä.

⁴ Dami marchah Oja n'namhma ngue Oja da xāngui ha gdā japrā hya gā mma. Porque nu'mø dá mangā na ra hya na, mahyonitho ngue da 'yo ni 'yu ra hya.

⁵ Nup'u 'buhyo ja'i hingyø 'yɛc'ei, dami mportahxanho. 'Nɛ dami hyoni ha gdi xihmra ra hya yø ja'i. 'Yo gadi 'bethra ra ora. ⁶ Nup'u haru gui yah, dami neh ngue gä ra hoga hya gdi nyah, mahotho da nt'øde ra hya gdi nyah. I jatho ngue ya gdi padi ha gdi japhra ra hya gui xihmra n'na ngu n'na yø ja'i.

-----
⁷ Nunā mā zi cūhā rā Tíquico hinguī hegagui, i fāxqui xanho. Porque 'dap'u dī 'yo'be ngue dī ørpa'be rá 'bɛfi rā Hmu Jesús. Nu te dī øt'ä ua ya, go danī xi'ahā p'u nā rā Tíquico 'mø bi map'u. ⁸ Guehnā nnā et'ä p'u ha gui 'buhmā nāya, para ngue gui pahmā te dī øt'ähe ua. Go da hyut'a ni mmuihā nā. ⁹ Da me nā mā zi cūhā rā Onésimo, xquet'a 'nehnā hinguī hehra hya nā. Guehnā n'na nc'ei ni mmenguhā nā. Nūya p'uya, go da xi'ahā temā hya ja ua ya.

¹⁰ Nunā rā Aristarco 'daua dī ofädigä'be, di zengua'ahā. Da guehnā rā Marco rá primo rā Bernabé, xquet'a di zengua'ahā. Ya xtá pen'nahā p'u rā hya ngue nunā rā Marco 'mø bi zomp'u gui 'buhmā, dami umhnā xanho rā ts'āya. ¹¹ Xquet'a di zengua'ahā nā rā Jesús i Justo. Nu gätho yø judío ngue ya ɛc'ei rā Jesucristo ua ja rā hnini, høndya hyu nc'ei pøni ngue nne da mǎxqui ngue rá 'bɛfi Oja ya. Anuyá, guehya hurcagui mā mmuigä ya.

¹² Nunā rā Epafra ni mmenguhā xquet'a di zengua'ahā nā. Pe xquet'a ørpabi rá 'bɛfi rā Cristo nā. Nu'mø ngue bi mat'Oja nā, janjuani ngue aprā mate Oja connā ngue'ahā. Nnepe ngue di ndu xanho ni nt'ɛc'ei hā, n'namhmā ngue gui ja ndummāi gui 'yøthā gätho'a te rá pähā Oja, hinte di m'medi. ¹³ Nunā rā Epafra, dadi jagä majuani ngue mathoguitho ho rá mmāi ngue mmat'Oja connā ngue'ahā nā, dague'u yø ja'i rá m'map'u ja rā hnini Laodicea, co 'nɛ'u rá m'map'u ja rā hnini Hierápolis. Gä mmarpabi Oja. ¹⁴ Xquet'a di zengua'ahā nā mā zi cūhā rā Lucas, nunā rā médico. 'Nehnā mā zi cūhā rā Demas, xquet'a di zengua'ahā.

¹⁵ Nūgä drā Pablo, dī pennbabi rā nzengua'u mā zi cūhā rá m'map'u ja rā hnini Laodicea. Xquet'a dadi zengua'a rā

Ninfas co 'nɛ'u yø 'yɛc'ei dī mpeti p'u ja rá ngu nā p'uya.

¹⁶ Nu'mø ya bi hnu nā rā carta ja ua p'u gui 'buhmā, dami thocjā rā carta, di map'u ha di mpeti yø 'yɛc'ei p'u ja rā hnini Laodicea ngue da hnu. Xquet'a nunā rā carta gā pennbagä'u yø mmengu Laodicea, xquet'a di thoqui, di map'u gui 'buhmā ngue gui nnuhā temā hya nt'ot'i. ¹⁷ Nunā rā hya ja ua, dami xihmā zi cūhā rā Arquipo, gui 'yɛmbi: "Dami 'yøt'e gätho'a te rá 'bɛfi bi 'da'i rā Hmu Jesús, 'yo te dadi 'bedi", gui 'yɛmbi.

¹⁸ Nūgä drā Pablo, nunā rā nzengua ja ua dá otra letra con mā 'yɛ. O gadi pumbenijā ngue dī ofädi. Da ne Oja ngue di jap'ahā. Da ngut'atho.

1 Tesalonicenses

Ja ua rá mudi ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnba yø 'yεc'ei Tesalónica.

¹ Nugä drá Pablo, conná Silvano 'nēhra Timoteo, dadi zenguagähe'ü mā zi cūhū rá m'mup'ü ja rá hnini Tesalónica. Nu'ahū, guí n'yohū Oja mā Papáhū co 'nēhnā mā Hmūhū Jesucristo guí n'yohū. Dí nnegähe ngue guehya di jap'ahū ya, 'nē dā hyut'a ni mmāihū.

² Zant'a dadi ja mammadigähe Oja conná ngue'ahū. 'Nē zant'a dí mmat'Ojagähe conná ngue'ahū. ³ Nu'mø dá mat'ähe Oja mā Papáhū, dí mbēn'ähe ngue'a te rá 'bēfi guí øthū ngue gá 'yεc'ēihū rá Jesucristo. 'Nē dí mbēn'ähe ngue'a rá 'bäxte guí øthū ngue gadi mmāhmū n'na ngu n'na'ahū. 'Nē dí mbēn'ähe ngue dū ni nt'εc'ēihū porque guí tømhmū'a rá pa dā εp'ü mā Hmūhū Jesucristo. ⁴ Ague mā zi cū'ahū, nūnā Oja di mā'ahū, 'nē dí haxähe njuani ngue Oja bi huan'nahū. ⁵ Porque nup'ü guí 'būhmū 'mø mā haxähe p'ü rá hoga 'da'yo hya, hinga høndra hya bi zømp'ü. Sinoque rá Espiritu Santo bi hya rá ts'edi ngue bi xoc'a ni mmāihū ngue gá pahmū ngue majuaní nā rá hya nā. Damí bēmhmū te dá n'yogähe 'mø mā mächähe p'ü guí 'būhmū. Dá negähe ngue guí timhmū rá nho. ⁶ Nu'ahū, nū te gá nūrcahe, gue'a gá 'yøthū'a. Ya guí øthū tengutho i n'yo rá Cristo. Gá nū manhohū rá hya, madague'a bi zū'ahū yø ja'i. Pē rá Espiritu Santo øt'e ngue gadi johyathohū. ⁷ Nu'ü yø 'yεc'ei rá m'mup'ü ja rá häi Macedonia, 'nēp'ü ja rá häi Acaya, nū te bi nū ngue guí øthū, xquet'a gue'a bi 'yøt'a. ⁸ Nu'ahū ya gá xihmū rá hya yø ja'i ngue hanja nā mā Hmūhū Jesucristo. Ya hinga hønbnū Macedonia 'nē Acaya bi zønna hya, sinoque ndap'ü bi zä fadi ngue guí εc'ēihū Oja ya. A nuyá, ya himmā hyoni ngue hōngā xicähe te 'bē'a guí øthū'ü ya. ⁹ Hante gue di nxise yø ja'i ya ngue temā hya bi njap'ü guí 'būhmū 'mø mā mächähe p'ü. Di nxihyø ja'i ha bi nja ngue gá hyēhmū p'ü

yø dahmū, gá 'yεc'ei'a majuaní ngue Oja i 'būi. ¹⁰ Nūnā rá Jesús rá Ts'ant'ü Oja, nū'mø mi dū, bi japi bi bēnnate, bi ma mahets'i p'üya. 'Nē ja dí 'yεp'ü mahøn'a ngue dā zøcua. Guehnā di nxihyø ja'i naya ngue guí tømthohū dā εp'ü mahøn'a. A nūnā rá Jesús, guehnā dā yanjū nā ngue rá castigo ja ngue di nja.

2

¹ Dā gue'a sēhū mā zi cū'ahū, guí pahmū ngue nūnā te dá mächähe p'ü guí 'būhmū, hinga sārbuttho. ² Guí pahmū ngue nup'ü ja rá hnini Filipos, ya xi zücähe yø ja'i, bi unje. Nu'mø mā mächähe p'ü ja ni hninihū p'üya, mahømbi ts'ucje. Pē Oja bi hacähe rá ts'edi ngue dá xi'ähe rá hoga 'da'yo hya.

³ Nu'mø mā xi'ähe rá hya, hinda homhme yø hya ha di thä'ahū. Hin temā hya dá xi'ähe ngue hinda gue'a. Hønt'a te rá hya dā 'yøt'ahū rá nho dá mangähe. ⁴ Porque bá huanngähe Oja ngue bi färcahe nā rá hoga 'da'yo hya. 'Nē guehnā di mmangähe naya. Hinna mangähe nā rá hya nā ngue di nū manhogähe yø ja'i. Sinoque dí nnegähe ngue Oja dā nū manhoje. Porque gue'a haspa rá güenda mā n'yomfēnigähe'a. ⁵ Ya guí pahmū xanho ngue hinda xi'ähe yø hya ngue gdi honi ha di t'ets'ahū. Dā gue'Oja padi ngue hinna xi'ähe rá hya para ngue dā zäp'ü gā juc'ähe rá mēnyu. ⁶ Hinna mangähe rá hya ngue gdi nne dā nū manhogähe yø ja'i, ni xinga gue'ahū, ni xinga gue hmi'da yø ja'i. Hinda ya manzaqui ha nna zo'ahū, madague'a ngue säpū gā nā manzaquigähe porque yø representantegähe rá Cristo. ⁷ Hante mahotho nna zo'ahū, tengutho øt'a n'na rá mamá 'mø di hotyø basi, dá ja'ahū p'ü. ⁸ Mathoguitho dadi mā'ahū. Dá negähe ngue hinga hønt'a rá hya Oja di n'na'ahū, pets'i ngue xcá hahmā mmügähe ngue xcá 'da'ahū. Porque mi zä mā mpahmū, janjuani ngue dá mā'ahū. ⁹ Ague mā zi cū'ahū, çua hinguí bēmhmū te rá n'ü dá sägähe p'ü ja rá 'bēfi? Mēnte rá pa dá xi'ähe rá hya Oja, rá pa rá xui dá mpecähe ngue dā tahā te dí sihe. Porque hinda negähe ngue di toca'ahū rá gasto.

¹⁰ Ya guí pahm̄, da gue'Oja padī, ngue h̄injonnī 'yεc'εi da zā da 'yεnā ngue h̄inga gue'a te dá n'yogāhe. H̄in tema hya bi th̄inngāhe. ¹¹ Xquet'a ya guí pahm̄ na ra hya ya xtá o'ah̄ n'yu, dá hatā ra ts'edi nī mm̄ai n'na ngu n'na'ah̄. Tengutho di japyø basi n'na ra papá 'mø i fādi, dá ja'ah̄ p'ũ. ¹² Dá xi'ah̄ ngue guí n'yoh̄ xanho tengutho nne Oja ngue gđi n'yoh̄. Porque Oja bi zon'nah̄ ngue guí n'yoh̄'u to di manda. 'Nε guí pahm̄ ngue gue'a tate'a.

¹³ Nuya h̄indī sāya dadi ja mam̄madigāhe Oja conná ngue'ah̄. Porque nu'mø mā xi'āhe ra hya, h̄inga 'yεmhm̄ ngue rá hya ra ja'ī gá 'yεc'εih̄. Sinoque bi d̄innī mm̄aih̄ ngue majuanī rá hya Oja. Conná ngueh̄nā ra hya guí εc'εih̄, ya man'na man'na gnī n'yoh̄ xanho. ¹⁴ Ya gá säh̄ ra n'ũ mā zi cu'ah̄, ngue bi zũ'a nī mm̄enguh̄. Gá thohm̄ tengutho bi thohyø 'yεc'εi thanne Oja p'ũ ja ra h̄ai Judea. Porque nu'ũ, xquet'a bi zā ra n'ũ ngue bi zũhyø mm̄ijudío'h̄. ¹⁵ Nu'ũ yø judío'ũ p'ũya, gue'ũ bi hyo mā Hmũh̄ ra Jesús. Xquet'a xa hyopyø pøngahya Oja mam̄'met'o. 'Nε nuya 'bex h̄inguí nne hap̄ da nuje. Nu'ũ yø judío'ũ, h̄inguí nnepe da h̄numan̄ho Oja. Xquet'a 'nεε ya, h̄inguí nnu man̄ho gātho m̄i'da yø ja'ī. ¹⁶ Porque nu'mø mā xihme ngue h̄inga h̄ondyø judío ja ngue dī nyanyø te, nu'ũ yø judío'ũ, bi hεgahe. Gue'a man'na nī duxra ts'oqui'a p'ũya. Pε nuyá, nuna Oja ya xa nzānnī ngue guehya da thohra castigo ya.

-----
¹⁷ Ague mā zi cu'ah̄, nu'mø rá ts'ũtho xtá εcāhe p'ũ guí 'b̄ahm̄, εmm̄ei dá bεn'ah̄. Asta gue'mø ya, zant'a dī nne ga nnu'ah̄. ¹⁸ Nugā drá Pablo, n'na ndī ngu n'na ndī dī sānnī ga mm̄ahme p'ũ, pε ra zithu p'ũya, dī nth̄int'ī ngue orcahe.

¹⁹ Con n'na ra päh̄ dī tømhm̄ ngue dá εp'ũ mā Hmũh̄ Jesucristo. Porque dī njaje mpäh̄ ga xihme ngue nuna ra hya dá xi'ah̄, gá 'yεc'εih̄ xandønho. ²⁰ Janjuanī ngue dadi johyagāhe conná ngue'ah̄.

3

¹ Pε ya h̄indā hāt'āhe ngue xtī njarbatho ngue xta tho hman'na ra pa ngue to da map'ũ guí 'b̄ahm̄. Dá sānnāhe p'ũya ngue dá cosegā'be ua ja ra h̄n̄inī Atenas. ² Dá pēhnā'be nā mā cuh̄ ra Timoteo bi ma bá nu'ah̄. Porque mā mm̄imm̄εfigāhe nā, dī mmpēhm̄i Oja ngue dī mm̄angāhe ra hoga 'da'yo hya ngue ra Cristo. Bi ma di h̄a'ah̄ ra ts'edi ngue h̄indī nts'onni nt'εc'εih̄ i ja. ³ H̄indī nnegāhe ngue da gohni mm̄ai ngue'a ga ts'ũ'ah̄. Ya guí pahm̄ ngue jatho ga säh̄ ra n'ũ ngue da ts'ũcj̄. ⁴ Porque nu'mø nmará 'bucāhe p'ũ guí 'b̄ahm̄, dá xi'āhe ngue jatho da ts'ũcj̄, pε ya bi nja'a te dá xi'āhe ya. ⁵ Janangue nugāhe, ya h̄indā tøm̄i ngue xtá thohm̄ man'na ra pa, dá pēhnā p'ũ ra Timoteo ngue da pa'a njuanī te ja nī nt'εc'εih̄. Dī εngā nthamb̄n̄itho ngue da dap'ah̄ ra zithu 'nε nu'a ra 'bēfi nnā 'yogāhe p'ũya dī nts'onī.

⁶ Pε ya bá pengra Timoteo p'ũ guí 'b̄ahm̄, bi zøcua dī 'bucā'be. Bá hya ra hya ngue xanzaqui nī nt'εc'εih̄, 'nε majuanī gadi mm̄ahm̄ n'na ngu n'na'ah̄. Bi xicā'be ngue εmm̄ei guí mb̄enje, 'nε guí nne guí nnuje, xi mm̄angugāhe p'ũya xquet'a dī nne ga nnu'āhe. ⁷ Mā zi cu'ah̄, nu'a te ra hya bá hya nā p'ũya, bi hyu mā mm̄ai'be 'mø mā øcā'be te ja nī nt'εc'εih̄, madague'a n'na ra n'ũ dá n'yogāhe. ⁸ A nuyá, man'na dī h̄agāhe ra ts'edi ngue dī h̄axāhe njuanī ngue h̄inguí h̄ehm̄'a ra Hmũ Jesucristo.

⁹ εmm̄ei dadi ja mam̄madigāhe Oja conná ngue'ah̄. Porque nu'mø dá mat'Ojagāhe, janjuanī dadi johyagāhe ngue xanzaqui nī nt'εc'εih̄. ¹⁰ Nuyá, ra pa ra xui dī äpāhe Oja ngue da zā ga mm̄acāhe p'ũ ga nnuh̄. Dī nne ga xān'nah̄ hanja'ũ yø hya tobe h̄inguí pahm̄ xanho hanja. ¹¹ Da ne nā Oja mā Papāh̄ co 'nēh̄nā mā Hmũh̄ Jesucristo da 'yøt'e ngue ga mm̄acāhe p'ũ guí 'b̄ahm̄ ngue ga nnuh̄.

¹² Da ne nā mā Hmũh̄ ngue man'na gdi padī guí mm̄ahm̄ n'na ngu n'na'ah̄, co 'nε'ũ h̄ingyø 'yεc'εi guí mah̄m̄, tengutho nnā mā'ah̄. ¹³ Da 'yøt'e ngue gui hyah̄ ra ts'edi gui h̄ehm̄ p'ũ ra nts'o. Porque dī nnegā ngue h̄in tema nts'o da d̄in'nah̄

Oja ma Papáhu 'mø ra pa da ep'u ma Hmuu
Jesucristo co gätho'u da n'youi.

4

¹ A nuya ma zi cu'ahu, jap'u man'na ra
hya ga xi'ahu ya. 'Ne gue'a ra Hmu Jesús
di 'dacra ts'edi ngue ga o'ahu n'yu na ra
hya na. Ya xtá xän'nah m'met'o te ja
ngue gdí n'yohu ngue di nu manho'ahu
Oja. 'Ne ya gue'a guí øthua ya. Pe dí
nnegähe ngue man'na man'na gdí hyoni
ha di nu manho'ahu Oja. ² Ya guí pahma
ngue nuya yø hya dá xän'nah, guehya yø
hya di manda ra Hmu Jesús. ³ I nne Oja
ngue guí cämfeni guí unni mmuihu Oja. 'Yo
to di 'yots'om'mäi. ⁴ A nu yø n'yohu, n'na
ngu n'na di m'mahyø xisu, di nthati, pe
da zupyø xisu, di madí. ⁵ 'Yo di nnepe
ngue di m'mu mman'u yø xisu tengutho
øthø ja'i hingui pa Oja. ⁶ 'Yo guí nnehu
n'na ra xisu ngue ya 'bührá ndø. Porque
ya xtá xi'ahu m'met'o ngue nu yø n'yohu
njar'u, mathoguitho ra castigo da jap'a Oja.
⁷ Porque Oja, bi zongah ngue ra nho
gdá m'mahmu, hingui nnecja Oja ngue ra
nts'o gdá m'mahmu. ⁸ Nu ra ja'i festho na
ra hya dí xi'ahu ya, hingra ja'i fespabi rá
hya, sinoque guesε Oja fespabi rá hya. 'Ne
guesε Oja bá penhna Espiritu Santo ngue da
mäxcahu ngue ga hēhmu p'u ra nts'o.

⁹ A nu'a gni mahni cuhu, himma hyoni
ngue ga ot'ahu'a, porque Oja ya bi xän'nah
te gdí mmahmu n'na ngu n'na'ahu. ¹⁰ 'Ne
nuna ra hya dí xi'ahu ya, gue'a guí ørpahu
gätho ma cuhu 'bui ndap'u bi zä ngue ra häi
Macedonia na. Pe nuya ma zi cu'ahu, dí
ä'ahu n'na ra mate ngue nu te guí øthu ya,
hinga hønt'a guí 'yøthua, sinoque man'na
man'na ngue gdí mmahmu. ¹¹ Dami ja
ndummui guí m'mu mmanhohu. Gue'a
te ni 'befise guí 'yøthu, hingui nthintha
yø asunto mi'da yø ja'i. Dami mpēhmu
tengutho ya xtá xi'ahu. ¹² Janangue hinte
guí 'bēhmu. A nu'u yø ja'i hingyø 'yεc'ei
p'uya, di respeta'ahu.

¹³ Ague ma zi cu'ahu, dí nnegähe ngue guí
pahma hanja'u yø 'yεc'ei ya xandu. Nu'mø
to bi du, 'yo di tu ni mmuihu tengutho øtyø

ja'i hingui pa Oja, ngue tu yø mmui 'mø to
bi du. ¹⁴ Pe dí εc'ei hu ngue bi du ra Jesús
'ne bi bennate m'mefa. Janangue nuyá, ma
ga εc'ei hu ngue nu'u xandu 'ne εc'ei ra Jesús,
nuna Oja da japi ngue da n'youi ra Jesús
'mø bá εcua mahøn'a.

¹⁵ Janangue nuyá, dí nne ga xi'ahu xanho
hanja na ra hya bi xänngahu ra Hmu Jesús.
A nu'u yø 'yεc'ei di 'butho'a ra pa da ep'u ra
Hmu, hindi m'met'o ngue da ma di nthui
ra Hmu. ¹⁶ Porque nu'mø bá εhra Hmu di
'yε mahets'i, nu te da ne da 'yøt'e, da ma
nts'editho. Co 'ne'a ra anxε 'bet'o ngue yø
anxε Oja, xquet'a da enna hya. 'Ne da nua
rá corneta Oja. A nu'u to ya xandu 'ne εc'ei
ra Cristo, rá mudi di bennate yø do'yo'u. ¹⁷ A
nu'u yø 'yεc'ei di 'butho, 'da di ts'ixtho maya
bi ja yø guí. Ja dani nthui p'u ra Hmu.
Ya 'dap'u di m'mahmu para zantho ra Hmu
p'uya. ¹⁸ Janangue nuyá, co nuna ra hya dí
xi'ahu ya, dami nhyathu ra ts'edi n'na ngu
n'na'ahu.

5

¹ A nuya ma zi cu'ahu, himma hyoni ga
ot'ahu hanja ra hya ngue hingui fadi tema
pa, tema ora da ep'u ra Hmu. ² Porque
ya guí pahma xanho ngue hnjongui padí
tema pa da ep'u ra Cristo. Nu'mø 'yo ra
bε ngue ra nxui, hnjongui padí tema ora
da zøp'u ja ra ngu, njarbutho ra hya dí
xi'ahu ya. ³ Da gue'a ra ora ngue dadí
n'yembyø ja'i ngue ya 'bemmaho, hin
tema hya. 'Ne da gue'a ra ora'a p'uya ngue
di nja ra ndate. Nthambenitho da zøhø,
tengutho 'mø bi zønna ora di m'men'a n'na
ra xisu ha rá basi. Ya hinha di mpommi.
⁴ Pe nuya ma zi cu'ahu, ya hingui 'bu
'bexuihu ya. Janangue nu'a ra pa da ep'u
ra Hmu, hinga nthambenitho da z'ahu.
Hindi nja'ahu tengutho øt'a n'na ra bε, ngue
nthambenitho sømp'u ha søni. ⁵ Porque
gätho'ahu ya gni n'yohu'a ra nyot'i ja ngue
ra pa, ya gá hyehmu p'u'a ra nts'o ja 'mø ra
xui. ⁶ Janangue nuyá, hingui ja ngue 'necju
da njot'i ma n'yomfenih, tengutho mi'da
yø ja'i ngue njot'i yø n'yomfeni. Sinoque
nne ngue ga n'yomfenih xanho. ⁷ Nu'u
aha, ra xui aha. Nu'u iti, ra xui iti. ⁸ Pe nuju,

ya dá hēhm̄ p'ᵛ rā 'bēxui. Ya nná 'yoh̄ rā nyot'i Ojā ya. Ma gā samm̄ mm̄ih̄ ya ngue h̄indā dajpah̄ rā nts'o. Dā zehm̄ nt'εc'ēih̄ i ja. A nuyá, ma gā mm̄ahm̄ n'na ngu n'naj̄. Ma gā segurah̄ ngue dā yanj̄ Ojā. ⁹ Porque h̄imb̄i zān'Ojā dá m'm̄ahm̄ ngue gā thohm̄ rā castigo. Sinoque bá sanni ngue gda nyāmh̄ nā mā Hm̄uh̄ Jesucristo. ¹⁰ Rā Jesucristo bi dū conná nguecj̄. Janangue nu'm̄o bá ēh̄ε, ngu'ᵛ xandū, ngu'ᵛ di 'b̄tho, 'dap'ᵛ gā m'm̄ahm̄ para zantho. ¹¹ Dām̄i hyūtho n̄i mm̄ih̄ 'n̄ε dām̄i hyā rā ts'edi n'na ngu n'na'ah̄, tengūtho guí øth̄ ya.

¹² Ague mā zi cū'ah̄, d̄i nnegāhe ngue guí 'yōrpah̄ masu'ᵛ yø m̄efi Ojā d̄i mp̄ep'ᵛ guí 'b̄ahm̄. Porque guehya bi huan'Ojā ngue d̄i m'm̄et'o p'ᵛ guí 'b̄ahm̄ ngue dā xān'nah̄ rā hyā Ojā. ¹³ Rāngue ørpabi rā 'b̄efi Ojā, jatho ngue guí nnu manhoh̄, dām̄i mah̄m̄. 'N̄ε 'yo gadi njunth̄ p'ᵛ guí 'b̄ahm̄.

¹⁴ Dām̄i hyah̄ rā ts'edi guí xihm̄'ᵛ to h̄ingui nne d̄i mp̄efi ngue 'yo d̄i njap'ᵛ. Dām̄i hath̄ rā ts'edi'ᵛ yø ja'i 'b̄ ndum̄m̄i. 'N̄ε dām̄i hyonnbah̄ ha di zacyø nt'εc'ēi yø ja'i tobe h̄ingui nzaqui yø nt'εc'ēi. Dām̄i serpah̄ te gā 'yo. ¹⁵ Dām̄i mfāhm̄, 'yo to dadi cosrā nts'o t'ørpabi. Hante gue guí n'yōrpah̄ rā nho n'na ngu n'na'ah̄, co 'n̄ε'ᵛ h̄ingyø 'yεc'ēi guí 'yōrpah̄ rā nho.

¹⁶ Hangu rā pa guí johyah̄. ¹⁷ 'N̄ε hangu rā pa guí mmat'Ojah̄. ¹⁸ Zant'a dām̄i ja mammadih̄ Ojā, madague'a ja'm̄o ja te guí thohm̄. Porque Ojā, guehna nnepe dā 'yøt'e te'o gā tēnna Cristo nā.

¹⁹ 'Yo guí təcj̄'a te nne dā 'yøtra Espiritu Santo. ²⁰ Dām̄i 'yōrpah̄ masu'a te mmanyø pøngah̄ya Ojā, 'yogui fēsthoh̄ rā hyā. ²¹ Dām̄i hyacj̄ xanho rā güenda ngue'm̄o majuan̄i ngue rá hyā Ojā mma, oque rá hyāε mma. Nu'm̄o guí haxh̄ njuan̄i ngue majuan̄i rá hyā Ojā mmanna ja'i, dām̄i 'yēt'a mm̄ih̄'a te i mma. ²² Dām̄i hychm̄ p'ᵛ'a te gāma nts'o i ja.

²³ Nunā Ojā ya dá nhojpah̄, dā 'yøt'e ngue guí unni mm̄ih̄ xandønho, guí nsuph̄, dā māt'a n̄i teh̄, 'n̄ε dā māt'a n̄i do'yoh̄, h̄in temā nts'o d̄i n̄εqui 'm̄o rā pa

dā ep'ᵛ mā Hm̄uh̄ Jesucristo. ²⁴ Ngūnā dā 'yøt'Ojā, porque guehna bi zon'nah̄ nā 'n̄ε h̄ingui h̄ec'ah̄ nā.

²⁵ Ague mā zi cū'ah̄, dām̄i marchah̄ Ojā.

²⁶ Dadi zengua gātho'ah̄.

²⁷ Guehna rā Hm̄u di hacā rā ts'edi te d̄i mma. Dí xi'ah̄ ngue nu'ᵛ gātho mā zi cūh̄, jatho ngue d̄i mp̄eti para ngue dā 'yøde te mmanna carta ja ua.

²⁸ Nunā mā Hm̄uh̄ Jesucristo di jap'ah̄. Dā ngūt'atho.

2 Tesalonicenses

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnnba yø 'yεc'εi Tesalónica.

¹ Nugä drá Pablo, conná Silvano 'nεhra Timoteo, dadi zεnguagähe'ε ma zi cuhε yø 'yεc'εi rá m'map'ε ja ra hnini Tesalónica. Gue'ahε yø ja'i Oja ma Papáhε, co 'nε'a ma Hmuhε Jesucristo. ² Dí nnegähe ngue guehya di jap'ahε ya 'nε da hyut'a ni mmaihε.

³ Ague ma zi cu'ahε, zant'a dadi ja mamadigähe Oja conná ngue'ahε. Ní 'yup'ε ngue gue'a ga øthe'a, porque ni nt'εc'εihε i ja, man'na ni hyuxtho. 'Nε xquet'a man'na man'na gadi mmahmε n'na ngu n'na'ahε. ⁴ A nucεgahe p'ε ha nná mähme, nup'ε di mpεti yø ja'i Oja, i jaje mpähä ngue dí xihme yø ja'i hanja ni nt'εc'εihε. Nu'a te ra n'ε guí sähε ngue sa'ahε yø ja'i, gä guí sethε.

⁵ Nuyá, guí sähε ra n'ε ngue guí εc'εihε rá hya Oja. A nu'a ga du ni nt'εc'εihε, gue'a guí nεqui'a ya ngue gä xanho te øt'Oja. Gue'a di zadi ngue gui thohmε p'ε di manda Oja'a. ⁶ Pε ní 'yup'ε di un'Oja'ε te'o di un'ahε. ⁷ A nujε ngue dí sähε ra n'ε, da 'yεhra pa da zεp'ε'a ra n'ε dí sähε. Di n'nacjε ra ts'äya 'mø ra pa da εp'ε ra Hmυ Jesús. Nuná di 'yε mahεts'i, da n'youi yø anxε ja yø ts'edi. Nu'mø bá εhε, dadi yoxni tengutho gui yoxni rá sibi. ⁸ Di 'yεhε da menhna castigo gätho yø ja'i hinxa mba Oja, 'nε hinxa 'yεc'εi rá hoga 'da'yo hya i hma ngue hanja'a ra Hmυ Jesucristo. ⁹ A nuyá yø ja'i ya, da ma ra castigo, di m'medi para zantho. Da ma ma'ueque p'ε ja rá hmi rá dā ra Hmυ Jesús. Nup'ε da 'yudi hague ngu gangu rá ts'edi i ja, ya hīndi njapi di m'map'ε ngue da nu. ¹⁰ Nu'a ra pa da εp'ε ra Hmυ, gätho yø 'yεc'εi da 'yεspabi 'nε da danne. Xquet'a 'nε'ahε guí m'mahmε p'ε ngue gá 'yεc'εihε nā ra hya dá xi'ahε.

¹¹ Janangue nuyá, zant'a dí mmat'Oja gähe conná ngue'ahε. Dí äpähe Oja ngue nu'a ra hya i zon'nahε ngue gdí n'yohε, gue'a gdí n'yohε'a. Dí äpähe Oja ngue nu'a

te gä ra nho so ni mmai gui 'yøthε, di ha'ahε ra ts'edi gui 'yøthε. 'Nε di ha'ahε ra ts'edi gui 'yøthε'a te gä ra nho rá nsäui ni nt'εc'εihε i ja. ¹² Nu'mø da nu yø ja'i ngue guí 'buhmε xanho, yø ja'i da nu mansu ra Jesucristo. Xquet'a 'nε'ahε da hnu mansu'ahε p'εya ngue guí n'yohε ra Jesús. Nguna di nja conná nguehrá mate Oja 'nε conná nguehrá mate ma Hmuhε Jesucristo.

2

¹ Ague ma zi cu'ahε, da εp'ε ma Hmuhε Jesucristo ngue di pεcahε 'dap'ε ga m'mahmε. Dí nne ga xi'ahε te 'bε'a ja ngue di nja. ² Nu'mø to da 'yεn'ahε, ya da guehra pa jap'ε da zøhra Hmυ ya, da 'yεna, 'yo sä dadi fε'ni mmaihε. 'Yo guí εc'εihε te da ma, madague'a da 'yεna ngue Oja di bεnnbi te i mma, ogue da 'yεn'ahε ngue go dá ot'ä ra sεcua n'youi yø hya da xi'ahε. ³ Xinda hangu da si'ahε, 'yo gadi n'uní da thä'ahε. Porque hante da zønna pa da εp'ε ra Hmυ, i jatho ngue rá maditho di n'yo yø ja'i ngue dyø mmejmahya, da gohi ngue yø nsuiui Oja. Nu'mø bi nja nā ra hya nā, ja di nεqui p'ε ra ja'i ngue tate ja rá ts'oqui p'εya. 'Nε guehna ya xpā ts'ännbi ngue da ma ra castigo. ⁴ Nuná guehna da bōni ngue da zambabi'a te gä thanne yø ja'i nā, da gue Oja da zai. Hōnse nā da ne ngue da ma nthanne nā. 'Nε da mip'ε ja rá nija Oja tengutho 'mø ngue da guehna Oja nā. Da 'yεmp'εya: "Nugä, guecä Ojagä ya", da 'yεna.

⁵ Dami bεmhmε'a ra hya dá xi'ahε 'mø dambí 'bεcä p'ε guí 'buhmε. Guí nnu ngue dá xi'ahε tengu nā ra hya nā. ⁶ Ya guí pahmε te 'bε'a samya ngue hingui nεqui nts'edi, hante ngue da zønna pa bá ts'ännbi ngue di nεqui te'o nā ra ts'oc'εi nā. ⁷ Tobe hīndi nεqui xandønho'a te gä rá ts'edi ra nts'o, pε nu'a ra nts'o, ya i ja. Hōntho ngue hīndi unna nt'edi'a to sammī ngue di nεqui xanho te'o ni ja'i nā dí xi'ahε. ⁸ Pε nu'mø bi zønna pa di t'unna nt'edi da 'yuhrá ts'edi, ya di nεqui nā ra ts'oc'εi dí xi'ahε p'εya. Pε nu'mø bá εp'ε ra Hmυ Jesús, ya da hnu ngue mathoguitho ja rá ts'edi, porque conná hyanetho di hyo nā ra ts'oc'εi nā.

hyut'a ni mmaih, hont'a bi zä mahya guí
thohm.

¹⁷ Nugui drá Pablo conma 'yεε nna cu-
atä na rá letra ja ua ngue nná zengua'ah.
Nu'mø dadi firmagä ma carta 'mø bi gua'a
nt'ot'i, guehna rá hya ja ua dadi cuati:
¹⁸ Nuna ma Hmuh Jesucristo di japi
gätho'ah. Da ngut'atho.

1 ra Timoteo

Ja ua rá m̄di ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi m̄ennba ra Timoteo.

¹ Nugä drá Pablo, rá representantegä ra Jesucristo. Nuya bi 'yexqui, guesε Oja, nuna ra Yante, co 'nehna ra Hmu Jesucristo bi 'yexqui. 'Nε dí pahmi ya ngue conná nguehra Jesucristo di nja'a te gä dí tøn'ui ya ngue di nja. ² Ague Timoteo, dadi zengua'i. Pε nu'mø dá bεn'a'i, xøgue εntho majuaní ngue ma ts'ant'ui p'ua nná bεn'i. Porque go dá ja'i gá 'yεc'ei na ra hya guí εc'ei ya. Dí nnegä ya ngue nuna Oja ma Papáui co 'nehna ma Hmuui ra Jesucristo, di jap'a'i, di huεc'a'i, 'nε dá hyut'a ni mm̄i.

³ Damba soc'a'i p'ua ja ra hnini Efeso. Nu'mø ma thogui, dá magä p'ua ja ra häi Macedonia, dá xi'i ngue guá cop'ua Efeso. A nuyá, dí nnegä ngue guí sigue guí m'm̄p'ua, porque jatho ngue nu'ua yø fehni xännbate xännbate p'ua, gui hejpa bi. ⁴ Guí xifi ngue 'yoní mantho di xännbate'ua yø cuentotho. Porque nuyá, hinha rá nze gui xännbate'ua yø hya bá øtyø ndiua manjam'mø. Pε nuya yø hya ya, høndra njunt'i n'youi, hinte ni bøntho. A nuna ra hoga xädi rá n'youi ma nt'εc'ei h̄, guehna nne Oja ngue ga xännbah̄ yø ja'i na.

⁵ Dami hejpa bi ya dí xi'i ya, n'namhma ngue gätho yø 'yεc'ei di m̄adi n'na ngu n'na. Para ngue da zä di m̄ahrá mm̄ic'eiui n'na, jatho ngue da hyep'ua ra ts'on'yomfēni, nu'a te ra nho pa di, gue'a da 'yøt'a. 'Nε himma xøts'etho di nεqui ngue ja yø nt'εc'ei. ⁶ Porque 'b̄u i'da yø ja'i ngue ya bi hyep'ua na ra hya dí xi'i, høndra njun'mahya nne. ⁷ I nne da t'εmbi ngue pa di xanho di nxännbate rá ley Oja. I ya manzaqui 'mø xännbate. Pε himma juani ngue tinyø mm̄i hanja'a ra ley i nne di nxännbate.

⁸ Nuna ra ley ga 'yo yø judío, ya dí pahmi xanho te mma. Pε jatho ngue da fadi hanja ngue bi ma nt'ot'i na ra ley na. ⁹ Nu'ua yø ja'i ya øtra nho, ya hin

tema ley di ja ngue da hyaspa ra güenda. Nuna ra ley, bi ma nt'ot'i para ngue da hyaspa ra güenda yø ja'i festho ra ley. Haspa ra güenda yø mm̄ejmahya. Haspa ra güenda yø ts'oc'ei øtyø ts'oqui. Haspa ra güenda yø ja'i ngue hingui su Oja 'nε hingui εc'ei. Haspa ra güenda yø ja'i ho yø papá, ogue ho yø mamá, ogue ho yø mm̄ic'eiui. ¹⁰ Haspa ra güenda yø 'yots'om'mäi. Haspa ra güenda yø n'yoh̄u ørpe tengutho 'mø dra xisu yø mm̄in'yoh̄ui. Haspa ra güenda'ua yø ja'i ahyø mm̄ic'eiui ngue sits'i yap'utho. Haspa ra güenda yø mambethani. Haspa ra güenda yø ja'i ngue mmana fehni 'nε exa ntestigo Oja ngue ena majuaní te mma. Haspa ra güenda gätho yø ja'i festho na majuaní ngue ra hoga xädi. ¹¹ Nuna ra hoga xädi naya, rá n'youi ra hoga 'da'yo hya. Nuna, di 'bejpagui'a ma maca Ojai ngue ga xihyø ja'i.

¹² Nuna ma Hmuui ra Jesucristo di 'dacra ts'edi ngue dí mm̄ambrá hya. Dadi ja mammadigä na, porque guehna bi nu manhogui 'nε bi 'yexqui ngue ga øtra 'befi bi 'daqui. ¹³ Bi 'yøt'e ngue drá mēfigui madague'a xtá nu man'ugä mam'met'o na ra Jesucristo. Porque xtá mangä yø umhya co nuna, 'nε nmi sac'a'ua yø ja'i mi εc'ei na. Pε bi huεgagui Oja, porque pa Oja ngue hindí pa di te dí øt'e ngue tobe hin mará 'yεc'ei. ¹⁴ Nuna ra Hmu, mathoguitho rá mate bi 'daqui. Ngue ya dí n'yo'be ra Jesucristo, nuna di hacra ts'edi ngue man'na di nd̄a ma nt'εc'ei, 'nε øt'e ngue man'na man'na gdá ma di.

¹⁵ Nuna ra hya ga xi'i ya, majuaní na, 'nε guehna ra hya jatho ngue da 'yεc'ei gätho yø ja'i na: ngue ra Jesucristo bá εcua ja ra ximhäi ngue da yanyø ja'i ja yø ts'oqui. Nuya yø ja'i dí mm̄angä ngue ja yø ts'oqui ya, pε man'na ma datho mi ja ma ts'oquigä. ¹⁶ Pε bi huεgagui Oja n'namhma ngue da fadi ngue ra Jesucristo bi zeti te gä dá ørpe, conque nugui mathoguitho ja ma ts'oqui. Gue'a guí nεqui'a ya ngue gätho mi'da yø ja'i xquet'a di punnabi Oja 'mø bi 'yεc'ei ra Cristo, ya di unna 'da'yo te para zantho. ¹⁷ Janangue nuyá, jatho ngue da t'εspabi Oja para zantho. Porque nu te gä ja, go

di manda Oja para zantho. Guehna Oja para zantho hinjam'mø da du, 'nε hinjonni ja'i di sä da nu. Hinjom man'na tengu na. Guehna jase rá mfadi. Da ngut'atho.

¹⁸ Ague ma ts'ant'u'i Timoteo, nuna ra hya di xi'i gui 'yøt'e, di nthεui na ra hya bi bεnnbabi Oja yø pøngahya 'mø yø pa xa thogui, guehya bi ma ngue di nja ni 'bεfi. Nuna ra hya dadi 'bεp'a'i ya, dami hya ra ts'edi gui 'yøt'e gätho'a te ra 'bεfi bi 'da'i Oja ngue gui 'yøt'e. Di ndu ni nt'εc'ei. 'Yo di tap'a'i ra nts'o. ¹⁹ 'Bε i'da yø ja'i padi xanho ndana ra hya hinni 'yup'u da 'yøt'e, pε gue'a øt'a. Gue'a gui ts'onnyø nt'εc'ei'a p'uya. ²⁰ Nguna ra hya bi 'yøtra Himeneo 'nεhra Alejandro. Nuya yo nc'ei ya, dá dāpra zithu para ngue da badi hanja te øt'e. Porque hingui ho ngue da nømman'u Oja p'u ha ya.

2

¹ Rá mæditho dí xi'i ngue gui xifi gätho yø 'yεc'ei ngue da marpabi Oja gätho yø ja'i ndap'u bi zä. Da 'yäpi ngue da mäxyø ja'i na Oja. 'Nε di ja mammadi Oja yø ja'i ngue'a rá 'bäxte Oja da 'yøt'e. ² Da marpabi Oja yø dast'abi. Da marpabi Oja gätho yø ja'i ja yø cargo. Porque gäthogahu dí nne ngue ga m'mamma pähähu, hin temma hya, n'namhma ngue co n'na ra pähätho gdá thannehu Oja 'nε da zäp'u ga n'yo manhohu. ³ Ma datho mahyonitho ngue ga mmarpahu Oja gätho yø ja'i, porque guehna nnu manho Oja ma Yantehu na. ⁴ Porque Oja, nnepe ngue xøgue gätho yø ja'i di nyanyø te. 'Nε nnepe ngue da dini xanho yø mmui yø ja'i hanja na ra hya majuaní. ⁵ Nuna Oja, n'natho i 'bui. 'Nε xquet'a n'na nc'εitho na da zä da 'yøt'e ngue di nhojpauí Oja yø ja'i, guehna ra Jesucristo na. ⁶ Ra Jesucristo bi n'uní bi tho ngue bi gurpabi yø ts'oqui gätho yø ja'i. Nu'mø mi zønna pa bi nja na ra hya na, ya bi nεqui xandønho p'uya ngue Oja nnepe ngue gätho yø ja'i di nyanyø te. ⁷ Janangue bi 'yεxcagui Oja ngue dra representantegä ra Cristo. 'Nε penngagui ndap'u bi zä ya ngue ga ma xihra hya yø ja'i hingyø judío. Nuna ra hya majuaní dí εc'eiui, guehna

ga xännbabi yø ja'i na. Guí padi xanho ngue majuaní te dí xi'i, 'nε guí padi ngue hindí fehni porque dí εc'ei ra Cristo. ⁸ Dí nnegä ngue ndap'u bi zä da mat'Oja gätho yø n'yohu. Nu'mø εns'yø 'yε yø ja'i ngue mmat'Oja, di unyø mmui Oja, di ja manho yø mmui, hingue di danzø yø mmui ngue dadi njunt'ui yø mmic'eiui.

⁹ A nu yø xisu, 'yo dadi 'yεx'mø bi nhoqui. Hingra n'yets'i di hocyø ya. Hingra n'yets'i di hye ra ulu xammadi rá muui. Hingra n'yets'i di japyø oro ogue yø perla da japyø he. Sinoque da hye yø he tengutho yø he yø hoja'i, ngue hindí 'yets'i. ¹⁰ Nu'a di ngjmanho yø xisu, da gue'a ngue ra nho da 'yøt'e. Porque yø xisu εc'ei Oja, mahotho 'mø di nεqui ngue øtra nho. ¹¹ Mente ra ora sännbabi ra hya yø ja'i, yø xisu 'yo sä di ya ngue da zohyø ja'i, di nja yø ts'u. ¹² Porque hin dadi ungä ra nt'edi ngue di nxännbate n'na ra xisu, sinoque ra xisu i ja ngue da 'yøxtho ra hya. Porque hingui sä di m'mæt'o p'u ha 'bähyø n'yohu ngue di manda. ¹³ Porque Oja, rá mæditho bi hocra Adán, m'mefa p'uya bi hocra Eva. ¹⁴ Pε ra Adán himbi hyätra zithu'a, sinoque ra xisu'a bi hyätra zithu. Mi thätra xisu p'uya, ya gue'a ra ts'oqui bi 'yøt'a. ¹⁵ Pε ra xisu di nyanná te 'mø da 'yøtra 'bεfi bi un'Oja, ngue di tehyø basi. Høntho ngue ra xisu jatho ngue di nja rá nt'εc'ei, di mahyø mmic'eiui, di n'yo xanho, hinda 'yεspi te ga 'yo.

3

¹ Nuna ra hya dí mmangä, majuaní na. Ngue nu ra ja'i nne rá cargo ngue di m'mæt'o p'u ja ra nija ngue dra mamhya, xandønho ra 'bεfi nne da 'yøt'e. ² Janangue nu ra ja'i ja rá cargo ngue 'bet'o ra hya, jatho ngue hin tema hya da thinnbi. N'na dra xisu da zi. Da zamrá mmui. Di mfadi xanho. Da 'yøt'e ngue da hnu manho te ga 'yo. Di unna ts'äya p'u ja rá ngu. Da badi xanho ha di japra hya di nxännbate. ³ 'Yo di iti. 'Yo dra nequisai. Di nja rá yemmui. Da badi ha di hojpabi yø ja'i di nsai. 'Nε hinga høntra mēnyu di ma rá mmui. ⁴ Da badi ngue di manda xanho p'u ja rá ngu. Da 'yøt'e ngue dyø 'yøde xanho yø basi, 'nε di

nja yø ts'u yø basi. ⁵ A nu'mø hingui padi di manda xanho p'u ja rá ngu, ya hinda badi ha di japi di m'met'o p'u ha di mpeti yø ja'i Oja 'mø. ⁶ A nu'a ra n'yohu da t'ets'i ngue di bentrá cargo di m'met'o p'u ja ra nija, hinda gue'a n'na ra n'yohu ngue ts'adra pa xa 'yεc'ei ra Jesucristo. Porque nthambenitho di 'yets'i. Ya da 'yøtra ts'oqui tengutho bi 'yøtra zithu manjam'mø ngue bi 'yets'i 'ne 'da di mep'u ja ra castigo. ⁷ Jatho ngue di n'yo manho n'namhma ngue nu'u yø ja'i hingyø 'yεc'ei da nu mansu. Ya hinda zä ha di japyø ja'i da 'yεmbi ngue hinga gue'a ga 'yo. Porque ra zithu emmei honi ha di ts'onnbj ha ya yø mamhya.

⁸ A nu'u yø ja'i ja yø cargo ngue fäxte p'u ja ra nija, xquet'a ngut'atho ja ngue da 'yøt'e, jatho ngue di nho ja'i, jatho ngue hinda nhäte p'u ha ya. Jatho ngue hinda n'iti. Jatho ngue hinga høndra menyü di ma yø mmäi. ⁹ Nuna ra hya n'youi yø nt'εc'ei i ja, guehna ra hya himmi fadi hanja na, guehna di xännbate na ra hya na co gätho yø mmäi. ¹⁰ Nuya yø n'yohu ya, 'bet'o da hnu te ga 'yo. A nu'mø ngue ya hin tema nts'o bi thinnbi, ya da zä di nja yø cargo ngue di mfäxte p'u ja ra nija. ¹¹ Ximmangu yø xisu fäxte p'u ja ra nija, xquet'a di nequi ngue dyø hoja'i. Hindyø zate. Da zamyø mmäi. 'Yo di hep'u'a rá 'befi pefi. ¹² A nu yø n'yohu ngue ja yø cargo fäxte p'u ja ra nija, n'na ngu n'na jatho ngue n'na dra xisu da zi. Pe da badi ngue di manda xanho p'u ja rá ngu. Ngu yø basi, ngu'u hingyø basi, da badi di manda xanho. ¹³ Porque nuya yø n'yohu ja yø cargo ngue fäxte p'u ja ra nija, nu'mø padi xanho ha di japi da 'yøtra 'befi pefi, ya man'natho nnu mansu yø ja'i. Ya säp'u da hya ra ts'edi da ma hanja ngue εc'ei ra Jesucristo.

¹⁴ Ague Timoteo, nugä dí xønni ga mmap'u ga ma nu'i. ¹⁵ Pe nu'mø himbi zä dá magä p'u n'nahmantho, ya dí otra carta ja ua ngue ga pen'a'i p'u. Porque di nnegä ngue gui padi xanho hanja ra hya nuna ja ngue da n'yo yø ja'i ya o rá 'ye Oja. Nuna Oja na, majuanj ngue 'bui. A nuya yø ja'i Oja ya, guehya färpabi rá hya 'ne tøxhma hyabi rá

hya Oja. ¹⁶ Janjuani ngue mazihotho na ra hya dí εc'ei hu. Pe Oja bi 'yøt'e ngue bi dinma mmäih hu hanja na ra hya na, ngue ra Cristo bi nja'i. 'Ne ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue fadi ngue hin tema nts'o bi 'yøtra Cristo. Da guehyø anxε Oja i nnu mansu. A nuyá, ndap'u bi zä i hma te'o na ra Cristo. 'Ne t'εc'ei gä rá nguni nximhäi. 'Ne bi zix Oja ngue i ma mahets'i.

4

¹ Pe ra Espiritu Santo njuantho xicju ngue nu'mø ni ma da gaxyø pa, di m'mahyø ja'i da hyep'u yø nt'εc'ei. Nu'u yø fehni xännbate ngue ra zithu di bennbabi ra hya xännbate, go gue'u da den'na. ² Nuya yø xännbate ya, ra fehni na ra hya da ma ngue di hyätyø ja'i. Padi xanho ngue hinga gue'a te øt'e, pe 'be xingui tär'man'u yø mmäi'a te øt'e. ³ Nuya yø xännbate ya, xihyø ja'i ngue εmbi hin'yü ra nt'edi di nthatyø ja'i. 'Ne xihyø ja'i ngue εmbi hinga gätho yø cosa sä ngue da ts'i. Conque Oja bá sänni ngue bá nja'a te ts'i n'namhma ngue nuya yø 'yεc'ei di ja mamadi Oja 'mø bi zi'a te si. ⁴ Porque nu te gä bi hoc'a Oja ngue da ts'i, gä xanho. Hingui sä ga εmhmu ngue ja rá ts'oqui ra ja'i nu'a si te tini. Sinoque ma ga ja mamadi hu Oja 'mø dí sihu'a te bá sänni ngue ga sihu. ⁵ Porque nu'mø t'äprä mate Oja ngue di japi te ts'i, Oja di japi te si ra ja'i.

⁶ Nu'mø ngue nguna ra hya gui xännbabi'u ma cuhu ya, majuanj ngue gue'e rá hoga mēfi'i ra Jesucristo 'mø. Dami hyani gui hyu'ni mmäi na ra hoga xädi ya xcä bent'i. ⁷ Pe nu'u yø hya te säma cuento ngue hinga gue'a rá hya Oja, 'yo gui ørpa masu'u yø hya'u, porque hinte di muui. Dami hyoni ha di ndu xanho ni nt'εc'ei i ja. ⁸ Porque nu ra ja'i ngue xährá do'yo, di 'yani, man'na xanzaqui cohi ngue'a gui 'yani. Pe ma datho man'na xanhotho ngue di zacrä nt'εc'ei ra ja'i. Porque nuna ma nt'εc'ei hu i ja, hinga høndra pa jap'u ga tinnbah ra njapi Oja, sinoque 'nehra pa di 'yep'u. ⁹ Nuna ra hya na, guehna ngue majuanj na. 'Ne guehna mahyonitho da 'yεc'ei gätho yø ja'i na. ¹⁰ Janangu nuyá,

madague'a sacui yø ja'i ya, pe ma ga ho ma mmæi ga øt'ui ra 'bæfi bi 'dacui Oja. Porque dí haxa njuani ngue nu'a ma Ojai i 'bæ'a. 'Nε guehna ja ngue da yani gátho yø ja'i na. Pe nu'u yø ja'i di nyanyø te, guehya da 'yεc'ei ra Cristo ya.

¹¹ Nu'mø guí xännbabi ra hya yø ja'i, nuya yø hya dí xi'i, guehya gui xihyø ja'i ngue da 'yøtya yø hya ya. ¹² 'Yo guí nne ngue hñjonda 'yøt'a masu ngue grá ts'ant'atho. Sinoque dami 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø 'yεc'ei. Dami 'yudi ngue guí yamanho p'u ha guí ya. Dami 'yudi ngue gadi mahni mmic'eiui. Dami 'yudi ngue ja xanho ni nt'εc'ei. Dami 'yøt'e ngue da bahyø ja'i ngue gä ra nho gní 'yo. ¹³ Mente ga mmagä p'u, dami ja ndummæi guí mmambrá hya Oja p'u ha di mpeti yø 'yεc'ei. Dami opan'yu hanja ra hya. Dami nxännbate xanho. ¹⁴ Nu'u yø n'yohu 'bet'o p'u ja ra nija bi japyø 'ye p'u ja ni ya, ya bi xi'i te 'be'a ma hya nne'e Oja gui 'yøt'e. Nuna ra 'bæfi bi 'da'i Oja, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue te sätho gui 'yøt'e.

¹⁵ Nuya yø hya dí xi'i ya, dami ja ndummæi ngue gui 'yøt'e te dí xi'i. Dí nne ngue da nu yø ja'i ngue man'na man'na gdí padi ha gdí japra hya ngue da zä gui 'yørpe xanho rá 'bæfi Oja. ¹⁶ Dami mfädi xanho, 'nε dami mfädi ngue gä da gue'a ra hya ni 'yup'u gui nxännbate. Nu'mø gui 'yøt'e te dí xi'i, ya di nyanni te, da guehyø ja'i da 'yøxra hya guí mma, xquet'a di nyanyø te.

5

¹ Nu ra dac'ei ngue hinga gue'a te øt'e, 'yo gui ya manzaqui 'mø ga hejpabi te øt'e. Mahotho gdí zofu, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni papá'a ra dac'ei. A nu'u yø ts'ant'atho, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni n'yohu. ² A nu'u yø xisu ngue ya yø dac'ei, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue ni mamá. A nu'u yø hmute xisu, gui 'yøt'e como tengutho 'mø ngue eni nju, pe gä ra nho gdí n'youi.

³ A nu'u yø 'danxu ngue hñjo'o to da hyonnbí te da zi, gue'u yø mmí'yεc'eiui da mäts'i ngue di unni te honi. ⁴ Pe nu ra 'danxu ngue 'bahyø basi ogue 'bahyø 'bet'o,

guehya yø basi na ra 'danxu høxyø xi ngue di unni te da zi. Porque yø pa xa thogui, gue'a rá mamá yø basi bi ja mmansu gä i nte. Janangue ní 'yup'u ngue di ja mmansu yø mamá yø basi 'mø bi ndac'ei. Porque gue'a nnu manho Oja'a ngue yø basi di ja mmansu to bi tede. ⁵ Pe nu ra 'danxu ngue 'bæse, hñjo'o to da hyonnbí te da zi, guehna ja ngue da mäxyø mmí'yεc'eiui na. Porque hinda hont'a Oja nnøts'e 'nε hñgui säya ra pa ra xui nzo Oja. ⁶ Pe nu ra 'danxu ngue gue'a te rá pähäse ga 'bæi, ya hinda ma m'mäts'i. Porque nuna, emma 'bæi pe tengutho 'mø ya xa ndu. ⁷ Guehna ra hya gui xifi da 'yøtyø 'yεc'ei naya, n'namhma ngue ya hñjonda 'yεmbi ngue hinga gue'a te øt'e. ⁸ A nu ra 'yεc'ei ngue hñdi unni te 'be'a honna papá ogue rá mamá, ogue rá mēni, guehna ra 'yεc'ei ngue hinga 'yo'a te ra hya rá nsäui rá nt'εc'ei na. Man'na nu'u yø ja'i hñgyø 'yεc'ei hñgui njap'u'u, man'na di unni te honyø dac'ei'u.

⁹ A nup'u ja ra lista ngue yø 'danxu gui 'yεts'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija, da gue'u yø 'danxu ngue tho'i hyate njeya 'bæi. 'Nε n'nat'a rá ndø xa m'mahmi. ¹⁰ Da gue'u yø xisu fadi ngue xa 'yøtra nho, xa tede xanho yø basi, xa unna ts'äya p'u ja rá ngu te'o hñ'yü ha di nsäya ngue yap'u ní 'yεhε. 'Nε fadi ngue hñdi 'yεts'i ha ya, di ja mmansu yø mmí'yεc'eiui. I fäts'i to sä ra n'u. Zant'a ngue høndra nho di ho da 'yøt'e.

¹¹ Pe nu'u yø 'danxu ngue cohra jeya 'bæi, 'yogui εts'i ngue di mfäxte p'u ja ra nija'u. Porque nthambenitho ngue da dñi to di nthatui mahøn'a, ya da hyep'u'a rá 'bæfi ra Cristo ørpe. ¹² Ya cohi ngue festho'a ra hya xa nhyøxmaxi ngue di mfäxte p'u ja ra nija p'uya. ¹³ Ogue da gohi ngue yø monni, ní yut'i ní bømp'u ja yø ngu. 'Nε hinga høntho ngue yø monni, sinoque di c'a yø mmic'eiui p'u ha 'yo. I mmanyø hya nu'u hñni 'yup'u da ma. Nu'a te ga 'bahyø ja'i p'u ha søni, gä di nthint'i. ¹⁴ Janangue dí nnegä ngue nu'u yø 'danxu ngue yø hmute xisutho di nthati mahøn'a, di m'mahyø basi, da mahyø ngu. Ya hinda zä ngue toni ja'i da 'yεmbi hinga gue'a øt'e. ¹⁵ Porque 'bæi da yø 'danxu ngue ya xa 'uegue, ya ørpabi rá pähä ra zithu.

¹⁶ Nu'mø n'na ra n'yohu ogue n'na ra xisu

ngue ra 'yɛc'ɛi, nu'mø bi n'nanxu n'na rá mɛni, da mäts'i, di unni te honi. 'Yo di nnepe ngue gä go yø 'yɛc'ɛi da hyonnbabi'a te rá gasto honi. Porque yø 'yɛc'ɛi, gue'u yø 'danxu hinjo'o to da hyonnbabi te da zi, gue'u ja ngue da mäts'i, di unni te honi.

¹⁷ A nu'u yø n'yohu 'bet'o ngue øtra 'befi p'u di mpeti yø 'yɛc'ɛi, jatho ngue emmɛi da nu mansu yø ja'i. Da gue'u yø mamhya ho yø mmæi di mpefi ngue xännbabi rá hya Oja yø ja'i, ma datho nne ngue da nu mansu yø ja'i ya. ¹⁸ Porque nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro ra hya ngue ɛna: "Damí japi ngue di nsihmɛ ra ndani nuna nɛhyø trigo ngue di ntagui, 'yogui turpabi rá ne", i ɛna hya. Mahøn'a nt'ot'i ra hya ngue ɛna: "Nu ra mɛfi øtra 'befi, ni 'yup'u ngue di t'unná nzäbi".

¹⁹ A nu'mø ngue ma yapí n'na nc'ei'u 'bet'o p'u ja ra nija, nu'mø ngue hinjo'o yoho ogue hyu yø testigo di ja majuaní'a te gui nyapi, 'yo gui 'yørpa masu'a ra yapate. ²⁰ Pɛ nu'a ma yapí 'nɛ majuaní ngue ja rá ts'oqui, damí hejpabi. Da nu gätho yø ja'i p'u gui hejpi n'namhma ngue nu'u yø ja'i da nup'u gui hejpi, ya da zu da 'yøtra ts'oqui. ²¹ Nuna ra hya dí xi'i ya, nuna Oja co 'nɛhna ma Hmuui Jesucristo co 'nɛ'u yø maça anxe bí 'bu mahɛts'i øde te dí xi'i ya. Nu'mø gadi n'amigoui n'na ra ja'i, ogue hin gadi n'amigoui n'na ra ja'i, pɛ nu'mø ja rá ts'oqui damí hejpahmabi. ²² Nu'mø ja ngue gui 'yɛts'i to di m'mɛt'o p'u ja ra nija, 'yo gui nne ngue ra sönitho'a te gui 'yøt'e. Damí tømí, 'be gui nnu te ga 'yo ra ja'i. Xi'mø gue gui 'yɛx'a n'na nc'ei, nu'a fadi ngue ja rá ts'oqui, 'yo gui nne da 'yɛn'a'i yø ja'i ngue gui nnu manho'a ra ts'oqui øt'a gui 'yɛts'i. Pɛ nu'i, 'yo temä nts'o gui øt'e.

²³ Ague Timoteo, nu'mø ngue thojpatho gadi hyɛnni ngue xan'u ni mmæi, 'yo høndra dehe gui si, damí si zits'u ra vino.

²⁴ I 'bu i'da yø ja'i ya, hante ngue da thaspabi ra güenda, di nɛqui xanho ngue ja yø ts'oqui. Pɛ ximmi 'bu mi'da p'uya ngue hñdi nɛqui ngue ja yø ts'oqui. Sinoque ja gue'mø bi thaspabi ra güenda di nɛqui ngue ja yø ts'oqui. ²⁵ Xquet'a njarbatho yø ja'i ngue øtra nho ya, di nɛqui xanho'a te ra nho øt'e. Madague'a ngue hingui fadi

te gäma nho øt'e, pɛ m'mɛfatho fadi ngue xanho te øt'e.

6

¹ A nu'u yø 'yɛc'ɛi ngue yø hmiqúi, jatho ngue da nu mansu yø hmu. Porque nu'mø hingui nnu mansu yø hmu yø hmiqúi, yø ja'i p'uya da 'yɛmbi ngue hingui ho ra hya nná 'yohu. Ya da nømman'u Oja p'uya. ² A nu'u yø hmiqúi ngue yø 'yɛc'ɛi yø hmu, 'yo di ɛna ngue ts'atho ja ngue di nu mansu yø hmu, da 'yɛna ngue ya 'da'igu yø nt'ɛc'ɛi i ja, ya di ncu. Sinoque man'natho ja ngue da hyumbi di mpefi, porque ma madí'a ra 'yɛc'ɛi t'ørpabi rá 'befi. Nguna ra hya gui xihyø ja'i 'mø gui xännbate ya.

³ Nuna ra hoga hya bi nxännbate ra Hmu Jesucristo, guehna rá n'youi ma nt'ɛc'ɛi jagüi naya. Pɛ nuyá, ya 'bu i'da yø ja'i ngue n'nan'yo ra hya xännbate. ⁴ Guehya yø ja'i di 'yɛx'mø ya, guehya hñte pahya. Ma'bedi yø mmæi, gä ra njun'mahya ga 'yo. Guehya yø zeya, yø nequisæi, yø nemhya. Hingui ɛc'ɛi te sifi. ⁵ Hinha rá nɛgui ra njunt'i øt'ui yø ja'i porque xants'o yø n'yomfɛni. Nuna ra hya majuaní, hingui padi hanja na. I ɛna ngue nuna ra hya ngue rá nt'ɛc'ɛi i ja, xangu rá muui, porque ɛna ngue guehna ra hya di daha xangu ra mɛnyu. Pɛ nu'a'i, ogadi nsixui'u njap'u. ⁶ Majuaní ngue nuna ma nt'ɛc'ɛi jagüi, xandøngu rá muui na, porque xandøngu ra nho n'youi. Pɛ ra ja'i, ja ngue di johyahmaha hont'a zihangu ts'u tñi. ⁷ Porque nu'mø bi mihra ja'i ua ja ra ximhäi, hñte bá hya. Ximmangu 'mø bi du, hñte da hyats'i. ⁸ Janangue nu'mø ja te da zi ra ja'i, ogue ja te da hye, co nu'a p'uya, di johyahmaha.

⁹ Pɛ nu ra ja'i hontho nne ngue di mmɛmmeti, guehna ra ja'i hingui ɛnni ga hyätrá n'yomfɛni ngue øtra ts'oqui ha di dinna mɛnyu. ɛntho so ra 'dihí, porque hont'u yø pähä hñte di muui so rá mmæi, gue'a di m'mɛ'a. ¹⁰ Porque nu ra ja'i ngue høndra mɛnyu di ja ndummæi honi ha di dñi, xangu ra ts'oqui øt'e ngue ha ga ndinna mɛnyu. A nuyá, 'bu i'da yø ja'i, asta ya xa hyɛp'u yø nt'ɛc'ɛi ngue høndra mɛnyu

di ja ndummai honi ha di dini. Pe nu'a te ra mɛnyu ya xa ndini, gue'a ra m'ma man'u i tho'a.

-----
 11 Pe nu'i, ngue ra mɛfi'i Oja, man'nan'yo mi 'yot'e ngue gui 'yot'e tengu ya yø hya ja di xi'i. A nu'a'i dami 'yot'a te xanho. Di nequi ngue ja xanho ni nt'ɛc'ɛi. Ja ndummai dami thanne Oja. Ja ndummai dami mahni mmic'ɛiui. Dami seti te gama hya gui thogui. 'Ne ogadi 'yɛx'mø gui ya. 12 Dami ja ndummai ngue ya gdi 'bu'a ngue gui 'yot'a te ra nsäui ni nt'ɛc'ɛi i ja, n'namhma ngue gui nthɛui ra te para zantho. Porque bi zon'na'i Oja ngue gue'a gui 'yot'a. Nu'a ra pa bi zon'na'i Oja, xangu yø ja'i bi 'yøde te gá ma ngue ja ni nt'ɛc'ɛi. 13 A nuyá, nuna Oja di unná te gátho'u ja yø te, guehna øde gátho ya yø hya dadi 'bɛp'a'i gui 'yot'e. Da guehra Jesucristo, nuna bi dá xanho rá hya p'u ha 'buhra Poncio Pilato, xquet'a øde gátho ya yø hya dadi 'bɛp'a'i gui 'yøtya. 14 Gátho ya yø hya dadi 'bɛp'a'i gui 'yøtya, dami 'yot'e. 'Yo te dadi 'bedi, n'namhma ngue hin tema hya da thin'na'i ngue hinda gue'a gui 'yot'e asta guehra pa ngue da ɛp'u mahøn'a ra Hmu Jesucristo. 15 A nuyá, nu'mø bi zonna pa xpá nzänbabi Oja ngue da ɛp'u, ya da ɛhɛ. Nuna ma maca Ojah, guehna hønse na jase rá ts'edi na. Guehna ra dast'abi na ngue yø dast'abi. Guehna ra Hmu na ngue yø hmu. 16 Guehna Oja na ngue hinjam'mø da du. Nup'u ja rá nyot'i 'bui, hinjonda zá da guat'i. 'Ne hinxá 'yɛhra pa ngue toni ja'i xa mbøni ngue da nu, porque hingui sä di hnu hapu 'bui. Nuna Oja na, guehna ma datho hnu mansu na. 'Ne guehna jase rá ts'edi para zantho na. Da ngut'atho.

-----
 17 A nu yø ja'i ngue yø mmɛmmɛti ua ja ra ximhai, dami xifi ngue 'yo dadi 'yɛts'i ngue ja yø mɛnyu. 'Yo sä di ɛna ngue gue'u yø mɛnyu da mäts'i. Porque hinga gue'a rá mɛnyu ra ja'i da mäts'i. Dami xifi ngue da hyutho yø mmɛi ngue gue'a Oja i fäts'i. Nuna Oja i 'bui, guehna mathoguitho di jajpah na, porque nnepe ngue ga johyaha. 18 Nu'u yø ja'i ja xangu yø mɛnyu, dami xifi ngue da 'yøtra nho. Porque

man'natho xangu di muui ngue xta ngu ra nho da 'yot'e, hinda gue'a ngue da mɛstho rá mɛnyu. Dami xifi ngue 'yo di ya yø mmɛi ngue di unyø ja'i'a te tini. 19 Nuna ra nho da 'yot'e ngue da mäxyø mmic'ɛiui, di nja rá njut'i 'mø yø pa di 'yɛp'u, gue'a di segura'a ngue di t'unna te para zantho'a te da 'yot'e.

-----
 20 Ague Timoteo, nuna ra hya bi ma mafäti'i ngue gui xänbabi yø ja'i, dami fädi xanho ngue da guehna ra hya gui nxänbäte na. 'Yo gui ørpa masu'u yø hya te sätho hinte di muui. Da guehyø ja'i nu'u ɛna ngue ja xangu yø mfädi, 'yo gui ørpa masu'u yø hya mma, porque himma juani ngue di nthɛ yø hya i mma. 21 'Ne nuyá, ya 'bu i'da yø ja'i ngue di xähna ra hya na, ya mma ngue ja xangu yø mfädi, asta gue'mø da gohi ngue di pumbeni'a rá nt'ɛc'ɛi i ja. Ya di xi'i ngue mamj njap'u.

Oja di jap'a'i. Da ngut'atho.

2 ra Timoteo

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mēnnba ra Timoteo.

¹ Nūgā drá Pablo, Oja bi 'yēxqui ngue drá representantegā ra Jesucristo. Bi neque ngue ga xicā yø ja'i ngue Oja di yat'i ngue di unna 'da'yo te to gā di unyø mmui ngue da 'yēc'ei ra Jesucristo. ² Janjuani ngue dadi mā'i, ague mā ts'ant'u'i Timoteo. Dí nnegā ngue nuna Oja mā Papáui co 'nehna mā Hmūui ra Jesucristo di jap'a'i, di 'da'i rá mate, 'nē da hyut'a ni mmui.

³ Tengutho manj danne Oja'u mā mbox-itagā manjam'mø, xquet'a ngut'atho ya, dí thanne Oja co gātho mā mmui. Ra pa ra xui dí mmat'Ojagā conná ngue'e. Nu'mø dá bēn'a'i, zant'a dadi ja mammadigā Oja. ⁴ Dí mbēngā ngue nu'mø dambá soc'a'i p'u, asta gá nzonj. A nuyá, janjuani ngue dí nne ga nnu'i, n'namhma ngue di nja ga mpähä. ⁵ Dí mbēn'a'i ngue himma xøts'etho'a ni nt'ēc'ei i ja. Nu'a ni su Loida 'nē'a ni mamá Eunice, rá maditho bi 'yēc'ei ra hya'u. Dí pacā njuani ya ngue xquet'a 'nē'i majuani ja xanho ni nt'ēc'ei ya.

⁶ Nūgā dí xi'i ngue 'yo guí nnepe di m'mē'a ra ts'edi bi 'da'i Oja 'mø mā japā mā 'yē p'u ja ni ya. ⁷ Porque nne'e Oja ngue hingui nsu. Janangue di 'da'i ra ts'edi ngue 'yogui sū yø ja'i. 'Nē di 'da'i ra ts'edi ngue gui mahyø ja'i. 'Nē di 'da'i ra ts'edi ngue gui sammj xanho ni n'yomfēni. ⁸ 'Yogui embi ngue ra 'bē'isā guí xihyø ja'i hanja rá hya na mā Hmūui Jesucristo. Ximmangugā p'uya, 'yogui pēs'ni sā guí mma ngue dadi mpahmi, a nūgā madague'a dí ofādi ngue dí mmambā rá hya ra Cristo. Tengutho dí øt'ä ya, dami njap'u, dami ne ngue di ha'i ra ts'edi Oja ngue guí mmanna hoga 'da'yo hya, madague'a guí sā ra n'u conná guehna ra hya na. ⁹ Nuna Oja bi yanju, 'nē bi zongahū ngue ga hēhmū p'u ra nts'o. Madague'a ngue hinga gā ra nho xtá n'yohū, pē Oja bi 'yøtra mate bi zongahū ngue da yanju. Porque hante ngue

di nhohra ximhäi, Oja ya xi zänni ngue da pēnhna Jesucristo ngue da yanju. ¹⁰ A nuyá, ya bi zøcua na mā Yantehū ra Jesucristo ya. Mi zøcua na, ya bi fadi hanja na rá mate Oja. Ra Cristo bi daprá ts'edi ra ndate. Nuna ra hoga 'da'yo hya bi mā, guehna i bahyø ja'i ngue ha di nthēui ra 'da'yo te para zantho nā.

¹¹ Nuna ra hya naya, go bá t'ēxcā ngue ga mmangā nā. 'Nē bá t'ēxqui ngue drá representantegā ra Cristo ngue ga xänbabi ra hya yø ja'i 'bui ndap'u bi zä. ¹² Janangue guehna nná sägā ra n'u naya. Pē nūgā hindí pēs'mā sä ngue dí ofādi. Porque nuna Oja dí nnøxä, dí pacā njuani ngue xanho na. 'Nē dí haxā njuani ngue ja rá ts'edi Oja ngue da mäqui, 'nē da bømmanho te nná 'yo asta gue'mø rá nzequi yø pa.

¹³ Ague Timoteo, nuna ra hoga hya dá xän'na'i, da ngut'atho ra hya guí xänbabi yø ja'i ya. Dami 'yēc'ei ra Jesucristo hangū ra pa. Rāngue guí n'youi ra Jesucristo, dami mahyø ja'i hangū ra pa. ¹⁴ Di fät'a'i rá hya Oja ngue gui xänbabi yø ja'i. Nuna ra Espiritu Santo dí n'yohū, dami 'yāpi ngue da mäxa'i ngue guí padi ha gdí japa hya.

¹⁵ Ya guí padi ngue nu'u mā cūhū ngue yø mmēngu Asia, gā bi hyegagui p'u, tengutho bi jacra Figelo 'nehra Hermógenes. ¹⁶ Pē nu'a ra Onesíforo, Oja di japi te'o gā 'bup'u ja rá ngu. Porque nuna, xangu yø nnidi bi hoga mā mmui. Himbi mestā rá sā ngue dí ofādi. ¹⁷ Nu'mø mi zøcua Roma na ra n'yohū na, bi 'yēmmēi bi hyongui hapū dí ofādi asta gue'mø mi dingui. ¹⁸ Da gue'e, ya guí nnušē ngue nuna ra Onesíforo xangu ra 'bāxte bi 'yørcagui 'mø dambá m'mēcā p'u ja ra hnini Efeso. Da ne Oja ngue di unna mate 'mø rá nzequi ra pa.

2

¹ Ague mā ts'ant'u'i, dami hya ra ts'edi co nuna rá mate di 'da'i ra Jesucristo. ² Ya xangu yø ja'i bi 'yøde hanja na ra hya dá xän'na'i. Nuya yø hya dá xi'i, dami xihyø ja'i nuya ya padi ha di japa hya da mā, da ngu'a ra hya da xänbabi mi'da yø ja'i.

³ Dami 'yøt'e ngue rá hoga soldado'i ra Jesucristo. Gui seti hangū ra n'u ja ngue gui

thogui. ⁴ Nu ra ja'i nnøpe ngue rá soldado ra Cristo, nu'a rá Hmu di manda, gue'a ørpabi rá páhä'a. Ya hinguí sänse'a rá 'befi ga 'yo. ⁵ Gui 'yøt'e tengutho yø ja'i pa ra taħa ngue ra 'dihi. Nu'a hinda 'yøt'e gátho'a te di manda'a to di marca ra 'dihi, ya hinte da dāha. ⁶ Gui 'yøt'e tengutho ra mēfi di mpεp'ua ja ra huahī. Nu ra mēfi sā ra n'ua ngue di mēfi, gue'a ra mēfi ja xanho rá nzābi'a. ⁷ Dami padi hanja na ra hya dí xi'i. Nuna mā Ojauī, da 'yøt'e ngue da dinni mmāi xanho te gāma hya dí xi'i.

⁸ Hønna da zo ni mmāi na ra Jesucristo. Nuna rá mbom'meto ra David, guehna ndast'abi naya, porque bi bennate 'mø mi tho na. Nuyá, guehna ra hoga 'da'yo hya dí xicā yø ja'i naya. ⁹ Conná guehna ra hoga 'da'yo hya dí mmangā, guehna ra n'ua dí sǎgā naya. Inthut'igā ua ja ra fādi conyø cadena tengutho 'mø ngue di ja te xca ts'onī. Pε nuna rá hya Oja dí mmangā, hinga 'nehna nthut'i conyø cadena na, siempre dí mmamhmagā ra hya. ¹⁰ Nugā, nu hangū ra n'ua dí thogui, gátho dí seti. Porque di nnegā ngue da 'yεc'ei ra Jesucristo'ua yø ja'i ya xpá huan'Oja. Gue'a di nyanyø te'a, 'nε da dinna nho para zantho. ¹¹ Majuani na ra hya na ngue εna: "Nu'mø dá thojua conná guehra Cristo, ya 'dap'ua ga m'mahma na ra Cristo p'uya. ¹² Nu'mø ngue ga seti hangū ra n'ua ga sāhū, xquet'a nup'ua ha di manda ra Cristo 'nεc'ua di nja mā 'befihū. Pε nu'mø ngue ga hεhmū p'ua ra Cristo, xquet'a ra Cristo da hyegahū p'ua. ¹³ Xiya, xi'mø ngue hindá jats'i te dí mmamhma, pε nu'a ra Cristo zant'a ngue di jats'i te ra hya mman'a. Porque ra Cristo, nuna ra hya i mma, hinjam'mø ngue dadi pádi".

-----
¹⁴ Dami bennbabi yø ja'i na ra hya dí xi'i. Rá hmī rá dā Oja p'ua gui xifi ngue hīndi njun'mahya co nu'ua yø hya hinguí ja ts'edi. Porque ra njunt'i hinguí pømmāho. Sinoque di ts'onnbā yø n'yomfēni yø ja'i øxra hya. ¹⁵ Nuna Oja i hajta ra güenda te guí øt'e. Dami ja ndummaī gui pøni xanho ra 'befi bi 'da'i Oja, ya hin'ya te gdī pēs'ni sā. Gui hyats'i xandønho na ra hya majuani, da guehna gui xānnbabi yø ja'i na. ¹⁶ Nu'ua yø hya hinte di muui ngue hinga

gue'a rá hya Oja, ogui xānnbate'ua, porque guehya yø hya di ts'onnbā yø nt'εc'ei yø ja'i ya. ¹⁷ Nuyā yø hya xānnbate ya yø ja'i njap'ua, i 'yo yø hya asta gue'mø da 'yøtra nts'onī. Ngu'a ra nts'onī bi 'yøtra Himeneo, ximmangu ra Fileto. ¹⁸ Guehya bi hyεp'ua ra hya majuani ya, xānnbabi yø ja'i ngue εmbi hīmma juani di bennate yø do'yo, sinoque εmbi ngue nu'a ra mbennate ya bi nja'mø mi 'yεc'ei ra hya'a. Co nuna ra hya na p'uya, di ts'onnbabi yø nt'εc'ei 'da yø ja'i. ¹⁹ Pε nuyá, hinda zā ngue di ts'onnbabi rá 'befi Oja. Porque nt'ot'i yoho yø hya ngue i dū. Nuyā yø hya ya, i εna: "Nuna Oja, ya padi te'o gátho ya o rá 'yε". Nu'a rá yoho ra hya p'uya i εna: "Nu ra ja'i ngue nne da dēna Cristo, jatho ngue da hyεp'ua ra nts'o".

²⁰ Nup'ua ja n'ua ra ngu xānnho, hinga 'da'igu yø mohi jap'ua. Jap'ua yø mohi ngue yø oro, jap'ua yø mohi ngue ra t'axi, jap'ua yø mohsa, jap'ua yø mohi ngue ra hāi. Nuyā yø mohi ya, ja 'da ngue nts'upī. Ximmī ja 'da ngue hinga nts'upī. ²¹ Njarbūtho p'ua ja ra nija ya, hinga gátho yø ja'i hεp'ua ra nts'o. Pε nu ra ja'i nne ngue da hyεp'ua ra nts'o, guehna ra ja'i øt'e ngue rá mēfi Oja na, i pēhra 'befi ngue nts'upī.

²² 'Yo guí øt'a te ra ts'oqui ør'mi'da yø ts'ant'ua. Dami 'yøt'a te xanho. Di nεqui ngue ja ni nt'εc'ei. Dami mahyø ja'i. 'Yo to gadi njunt'ui. Da 'da'igu gui 'yøt'ui yø ja'i ya bi hyεp'ua ra nts'o, ya nzo'a ra Hmu Jesucristo co gátho yø mmāi. ²³ Pε nu'ua hōndra njun'mahya nne, hinguí padi te mma, dami hyεp'ua. Ya guí padi ngue nu'a ra njunt'i, ja bi fup'ua ngue di nnu man'ua yø ja'i. ²⁴ A nu ra ja'i ngue rá mēfi Oja, hinguí ja ngue di nnequisūi. Sinoque ja ngue 'da di matho gátho yø ja'i. Da badi ha di japi ngue dra hoga hya di nxānnbate. Da zeti te mmanyø ja'i. ²⁵ Di nya manhuēhi ha di opan'yu ra hya'ua to hinguí nnu manho ra hya. Xamhmatho da ne Oja di 'bārpabi yø mmāi, da 'yεc'ei ra hya majuani. ²⁶ Nu'mø bi xohrá n'yomfēni ra ja'i, ya da hyεp'ua ra zithu o rá 'yε. Porque gue'a ra zithu ørpabi rá páhä.

3

¹ Damí pahna ra hya ga xi'i ya. Nu'mø ya ni ma da gaxyø pa, ya man'na xta n'atho. ² Di m'mahyø ja'i da ne ngue hønse da dinna nho. Høndyø mēnyu da ne di xandi. Di 'yεxpæ ha ya. Da 'yεna ngue maguesε. Di nsate. Hinda 'yεc'ei te da xihyø papá yø ja'i. Hinda benna mate t'ørpe. Ni xinga guehna Oja da 'yørpabi masu. ³ Hindi nja yø yemmæi. Hindi nja yø nhuεcate. Da nømman'ua yø mmic'eiui. Hinda zamyø mmæi. Dyø nequisæi. Porque yø nsæiui'a te gátho xanho. ⁴ Guehya dyø ngæjmahyatho ya. Hinha ga nja yø ts'u. Di 'yεx'mø ya. Nu'a te yø pähä yø ja'i, gue'a ni ma yø mmæi'a, hinda gue'a Oja. ⁵ Nup'ua gui nequi, εna xø majuaní ngue su Oja. Pe himma juani εc'ei ngue jase rá ts'edi Oja. Ogadi nsixui'ua to njap'ua. ⁶ Porque guehya yø ja'i ya, ya ja 'da yø ngu ya, ngue ya xa ts'onnbä yø nt'εc'ei yø ja'i. Rá mæditho, nuya yø xisu tu yø mmæi ngue ja yø ts'oqui, 'nε hingui padi ha di hocyø ts'oqui, guehya honya ngue da hyät'i co nu'a te yø fehni xännbate. ⁷ Porque nuya yø xisu ya, i nne da badi tema 'da'yo xädi i ja. Pe nu'a ra hya di xädi, hinjam'mø di tinyø mmæi ndana gue'a ra hya majuaní. ⁸ Nuya yø fehni xännbate, øt'e tengutho bi 'yøtra Janes 'nεhra Jambres ngue bi mæs'ra hya bi manna Moisés. Xquet'a njarbutho ya dí mmangä ya. Nuna ra hya majuaní i festho. Guehya xants'o yø n'yomfēni ya. Himma juani ngue ten'na ra nt'εc'ei jajū. ⁹ Pe hinda zä da hyät'i xangu yø ja'i. Porque nu'a te yø m'memmæi, sār'mø da badi gátho yø ja'i. Di nja tengutho bi ja'ua yo nc'ei bi mæs'ra hya bi manna Moisés.

-----
¹⁰ Pe ague Timoteo, ya gui padi xanho hanja na ra hya dí xännbategä. 'Nε gui padi te nná 'yogä. Gui padi te dí øt'ä. Gui padi ngue nugä dí εc'ei xanho ra Jesucristo. 'Nε dí seti te ørcagui yø ja'i. Dadi macä yø ja'i. Nu'mø dí sägä ra n'ua, εna gue man'na dí ha ra ts'edi. ¹¹ Gui padi hanja ngue nnu man'ugyø ja'i, hingui nne da nugui. 'Nε gui padi hangū ra n'ua xta sägä. Tengutho ra n'ua dá sägä p'ua ja ra hnini Antioquia, 'nεp'ua ja ra hnini Iconio, 'nεp'ua ja ra hnini Listra, dá sä ra n'ua ngue hingui nne da nugyø ja'i.

Pe nuna gä ra n'ua naya, bi yangä Oja. ¹² A nuyá, nu to gátho nne da denna Jesucristo, gä da zä ra n'ua ngue da ts'æi. ¹³ A nu yø ja'i ngue yø ts'oc'ei 'nε yø fehni xännbate, man'na man'na ni go mants'o te ga 'yo. Mente häte, ximmi thät'i.

¹⁴ Pe ague Timoteo, 'yogui hehna ra hya bi sän'na'i. Ya gui haxa njuani ngue majuaní na ra hya na, porque gui padi ngue nu'ua bi xän'na'i ra hya, hingyø fehni'ua. ¹⁵ Asta gue'mø mará ngüε'i, gä xähya yø hya nt'ot'i p'ua ja ra Macä Libro. A nuna ra hya na, ja mmamp'ua ngue di nyanna ja'i 'mø da 'yεc'ei ra Jesucristo. ¹⁶ Gátho'ua yø hya nt'ot'i p'ua ja ra Macä Libro, guesε Oja bi bennbabi ra hya bi 'yot'ua to bi 'yot'a te nt'ot'i. Guehna mahyonitho ga xähmu naya. Gue'a gdä pahmu ndana gue'a ra hya ja ngue ga εc'ei'ua, ndana gue'a hinga εc'ei'ua. Gue'a gdä pahmu ndana gue'a ra hya hinga gue'a dí øthua, gue'a gdä pahmu'a te gä ra nho ja ngue ga øthua. ¹⁷ Janangue nu ra ja'i ørpabi rá 'bæfi Oja, nu'a di xädi, gue'a di dinna mmæi'a te gä ra nho ja ngue da 'yøt'e, hinte di 'bædi.

4

¹ Rá hmi rá dä Oja, 'nε rá hmi rá dä ra Hmu Jesucristo, go guehya øhna ra hya dadi 'bep'a'i gui 'yøt'e. Porque ra Jesucristo da ep'ua mahøn'a ngue di manda ua. Nu'mø bá εhε, ya da hyaspabi ra güenda'ua te, 'nε'ua xandu. ² Gui ja ts'edi ngue gui 'yø'na ra hya dí xi'i. Damí ja ndummæi gui mmanna hoga 'da'yo hya. Ogui säya gui xihra hya yø ja'i, madague'a hingui nne da 'yøde. Gui hyoni ha gdi tapyø mmæi yø ja'i. Nu'ua hinga gue'a te ga 'yo, damí hejpabi. Gui japa nts'edi ngue da gue'a te nnu manho Oja da 'yøt'e. Gui serpabi te xi'i yø ja'i. Ogui säya damí xännbabi rá hya Oja. ³ Porque da 'yεhra pa ngue yø ja'i hinda ne da 'yøhna ra hoga xädi. Sinoque da hyonyø xännbate yø ja'i ngue n'nan'yo ra hya da xännbabi, gue'a ra hya da ne da 'yøhyø ja'i'a. 'Nε nuya yø xännbate ya, yø mmundotho di m'mæi ngue di nxännbate ra fehni xädi. ⁴ Porque yø ja'i hinda ne da 'yøhra hya majuaní. Nu'ua yø hya xa nzänse yø fehni xännbate, gue'ua da

'yøt'ʉ. ⁵ Pɛ nu'i, dami samse ni n'yomfɛni. Nu'mø gui sä rä n'ʉ, dami seti. Ja ndummæi gui 'yonna hoga 'da'yo hya. Dami 'yøt'e xanho nä ni 'bɛfi bi 'da'i Oja.

⁶ Ya ni ma da zønna pa ga pøngä ua ja ra ximhäi. Pɛ nugui dädi n'unj da thogui ngue rä 'bɛfi Oja di ørpe. ⁷ Nugä xtä ho ma mmæi di honi ha di nthärra hya. Nu te ra hya bi 'bejpagui Oja ga øt'e, dä øt'e astä guep'ʉ rä nzegui. Nuna ma nt'ɛc'ɛi i ja, dä fädi xanho. ⁸ Nuyá, di tømj ngue nuna ma Hmu mahɛts'i hasca rä güenda xanho. Di pacä ngue di 'dajma njut'i, nuna da ma ma t'unni te'o gä øträ nho. 'Nɛ hinga hængthogui di 'daqui, sinoque di unni te'o gä di ma'a rä Hmu Jesús, 'nɛ tømj ngue da zønna pa da ɛp'ʉ.

⁹ Ague Timoteo, gui ja ndummæi guá ɛhɛ n'nahmantho ua di 'bucä ngue ga nyaui. ¹⁰ Porque nuna rä Demas bi ho rä pähä ja ua ja rä ximhäi nä, bi zogagui ua, bi ma i mpa p'ʉ ja rä hnini Tesalónica. Nuna rä Crescente i ma Galacia nä. Rä Tito p'ʉya, i ma Dalmacia nä. ¹¹ Høndra Lucas bi gocua ya. Di nnegä ngue guá sip'ʉ rä Marco 'mø guá ɛhɛ. Porque nuna rä Marco di hongä ua nä ngue di mpɛfi. ¹² Nuna rä Tíquico dá pɛnhnä nä ngue i map'ʉ ja rä hnini Efeso. ¹³ Nu'mø guá ɛhɛ, guá cannguits'ʉ ma tuhü dá socä p'ʉ ja rä hnini Troas, ja rä ngu rä Carpo. 'Nɛ guá cä yø libro dá socä p'ʉ. Pɛ ma datho ja ts'ɛdi guá cannguits'ʉ ma sɛcua nuya m'mänitho.

¹⁴ Nuna rä Alejandro ngue rä 'yøt'a t'ɛgui, xants'o te bi 'yørcagui. Pɛ Oja da gut'i te bi 'yøt'e. ¹⁵ Pɛ nu'i, dami mfädi xanho 'mø gá nu nä. Porque janjuanj ngue täcra hoga 'da'yo hya di mmamhmu nä.

¹⁶ Nu'mø rä müdi mi ma ma juannagui p'ʉ ja rä ts'ʉt'abi, dä honi ha da japi ngue da nyaui. Pɛ hinjombi bønngue xtä mmäxqui. Hante gue gätho'ʉ ma cü bi hyɛgagui p'ʉ. Da ne Oja ngue hinda bɛnnbatho ngue bi hyɛgagui p'ʉ. ¹⁷ Pɛ nuna rä Hmu bi mäxqui, 'nɛ bi hacra ts'ɛdi ngue dá mangä rä hoga 'da'yo hya p'ʉ 'bähyø ja'i hinyø judío. Oja bi yangui, porque ɛnä yø zate yø ja'i pɛts'i da dujthogui. ¹⁸ Pɛ Oja di sigue da yangä p'ʉ ha 'bähyø ja'i xants'o ga 'yo. 'Nɛ da mäqui

xanho para ngue da zixcagui p'ʉ mahɛts'i bädj manda. A nuyá, ma ga ɛspah Oja hangu rä pa. Da ngut'atho.

¹⁹ Dami zenguagui ts'ʉp'ʉ rä Prisca co 'nɛhna rä Aquila. Co 'nɛ'ʉ to gä 'bʉp'ʉ ja rä ngu rä Onesíforo dami zenguagui ts'ʉ. ²⁰ Nuna rä Erasto bá cop'ʉ Corinto nä. Nuna rä Trófimo dá socä p'ʉ ja rä hnini Mileto nä ngue mi'ʉ. ²¹ A nu'i, gui ja ndummæi guá ɛhɛ hante ngue da cutyø pa xtä ɛɛ.

Nuna rä Eubulo pɛn'na'i rä nzengua nä. 'Nɛhna rä Prudente di zengua'i. Da guehra Lino co 'nɛhra Claudia, gätho ya mi'da ma cü'ʉ 'bɛcua, gä di zengua'i.

²² Da mäxa'i ma Hmuui rä Jesucristo. Oja di japi gätho'ah. Da ngut'atho.

Ra Tito

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba ra Tito.

¹ Nugä drá Pablo, rá mēfigä Oja, 'nē rá representantegä rá Jesucristo. Bi 'dacrä 'bēfi ngue gā japi dā 'yēc'ēi rá Cristo'ü to ya xpá huan'Oja. Gā japi dā badī ngue majuanī nā mā nt'ēc'ēihū i ja. ² Janangue dā bahyø ja'ī ngue dī n'nacjū rá 'da'yo te para zantho. Hante ngue dī nhohra ximhāi, ya xī zān'Oja ngue di 'dacjū rá 'da'yo te. A nuna Oja, hinguī fehni nā. ³ A nuyá, ya bi zōnna pa bá sän'Oja ngue dā fadi hanja nā rá hoga 'da'yo hya. Nuna Oja mā Yantehū bi 'yēxqui ngue gā mmābrā hya.

⁴ Dadi zengua'i, ague Tito. Nu'mø dá bēn'ī, xøgue ēntho majuanī ngue mā ts'unt'ū'ī. Porque dá ja'ī gā 'yēc'ēi nā rá nt'ēc'ēi jagüi. Dī nnegä ngue nuna Oja mā Papáhū co 'nēhna mā Hmuhū Jesucristo di jap'a'ī, di huēc'a'ī, dā hyut'a ni mmāi.

⁵ Nugä dá soc'a'ī p'ū ja rá häi Creta ngue gui juatyø hya dī m'mēp'ū 'būhyø 'yēc'ēi. N'na ngu n'na yø hnīni, nup'ū dī mpeti yø 'yēc'ēi, gui 'yēxyø n'yohū dī m'met'o. Ya xtá xī'ī ndana gue'a'ū gui 'yēts'ī. ⁶ Dā gue'ū yø n'yohū hīn temā hya xa thinnbi gui 'yēts'ī. 'Nē n'na drá xisu di si. Nu yø basī di si, dyø 'yēc'ēi. 'Nē hīnjonda zā dā 'yēnā ngue mathøguetho yø basī, ogue dyø mmejmāhya. ⁷ Jatho ngue nu to 'bēt'o ngue yø 'yēc'ēi, hīn temā hya dā thinnbi, porque nu'a 'bēt'o, ørpabi rá 'bēfi Oja. Janangue dā thanhni to hīndi 'yēts'ī. Hīndra cue. Hīndra itī. Hīndi mpatē. Hīngā hōndra mēnyu dī ma rá mmāi. ⁸ Gue'a rá ja'ī ngue di unna ts'āya p'ū ja rá ngu. Di ho dā 'yøtra nho. Dā zamrá mmāi. Dī nhoja'ī. Dā nu mansu Oja. Dī mfāse xanho. ⁹ Nu rá n'yohū gui 'yēts'ī, jatho ngue tengutho rá hya bi sännbabi, dā gue'a rá hya dī nxännbate'a. Porque gue'a rá hya majuanī'a. Co nuna rá hya naya, dā zā di hatra ts'ēdi mī'da yø 'yēc'ēi. 'Nē dā zā dā dap'ū te'o hīngā gue'a rá hya mma.

¹⁰ A nuyá, 'būi xangu yø mmejmāhya, hīnte dī mūi yø hya xännbate, hätyø ja'ī. Pē mā datho'ū yø judío njap'ū. ¹¹ Jatho ngue dā thejpa yø hya'ū. Porque hīngā gue'a rá hya majuanī xännbate. Hōntho nne ngue dā gūjpabi rá mēnyu yø ja'ī. Ya ja 'da yø ngu ya xa 'bārpabi yø mmāi yø ja'ī.

¹² Nuna n'na rá bamhya p'ū ja rá häi Creta bi mā te gā 'yo'ū yø mmēnguhū. Bi 'yēnā: “Nu'ū yø mmēngu Creta gā 'yot'a yø fehni'ū. 'Būi tengutho yø ts'o zu'ē. Hōnt'a te dā zi honi, ēmmēi yø danhyēi”, bi 'yēnā. ¹³ Nuna rá hya bi manna, gue'a gā 'yo yø mmēngu p'ū guī 'būi. Janangue 'yēmmēi damī hejpbabi'ū yø hyāte, n'namhma ngue dā bōmmanho yø nt'ēc'ēi yø ja'ī. ¹⁴ Ya hīnda 'yørpabi mā su'a te sāmāhya mmanyø judío, nī xīngā gue'ū yø hya ngue rá ja'ītho dī manda, guehya yø ja'ī hīnguī nnu manho rá hya majuanī ya.

¹⁵ Nu to xanho yø mmāi, hīngā hōntho dī ntøt'ui n'na rá cosa, sā dā t'ēmbi ngue ya bi nts'onnyø mmāi. Pē nu to hīnguī ho yø mmāi, ngue hīngyø 'yēc'ēi, hīn hapū dā thinnba rá nho. Porque ya xants'o yø n'yomfēni, nī xīnguī tār'mān'ū yø mmāi 'mø xants'o te øt'e. ¹⁶ I mma ngue pa Oja, pē co nu'a te gā 'yo, dī nēqui ngue hīnguī pa Oja. Hīnguī hnu manho te gā 'yo, porque yø mmejmāhya, janangue hīnguī sā tema nho dā 'yøt'e.

2

¹ A nu'ī ague Tito, nuna rá hya rá nc'at'iui mā nt'ēc'ēiui i ja, dā gue'a rá hya gui xännbabi yø ja'ī'a. ² Gui xihyø daja'ī ngue dā zamyø mmāi, dī nhoja'ī, dī mfādi xanho. Nuna rá hya majuanī, guehna dā 'yēc'ēi nā. Dī mahyø mmīc'ēiui. Dā zēti te rá n'ū i sā. ³ 'Nē'ū yø xisu ngue yø daja'ī, gui xifi ngue dā 'yøt'e ngue dā hnu mansu. Hīndyø zate. Hīndyø itī. Gā rá nho dā 'yudi. ⁴ Dā xännbabi yø hmute xisu ngue dī mahyø damme conyø basī dī madī. ⁵ Dā xännbi ngue dī mfādi xanho, 'yo di øtra nts'o. Dā māhyø ngu. Dī nja yø yemmāi. Dā 'yøt'e te xihyø damme. Nu'mø dā 'yøt'e tengu nā rá hya naya, ya hīnjonda zännbabi rá hya Oja.

⁶ Nu'u yø ts'ant'u, xquet'a gui xifi ngue di mfädi xanho.

⁷ A nu'i, dami 'yu'a te ra nho ja ngue da n'yo yø ja'i. Nu'mø guí xännbate, dra hya njuantho guí mma. 'Nε di nja ni ts'u. ⁸ Dra hya xta nho guí mma, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue hinda gue'a guí mma. Janangue nu'u mbøcue da mεs'yø sä. Porque hinda dini ha di japi da nømman'ah.

⁹ Dami xi'u 'bui ngue yø hmiqúi ngue da 'yεc'ei yø hmu 'mø nzofo. 'Yo di thatho. Da 'yøt'e ngue da hnu manho te ga 'yo. ¹⁰ 'Yo tema cosa di haqui. Zant'a da 'yøtra nho n'namhma ngue di nejmanho rá hya na Oja ma Yanteh.

¹¹ Ya fadi hangü gangü rá mate Oja bi 'dacj. I nnepe ngue di nyani gätho yø ja'i 'bucua nximhäi. ¹² Rangue bi 'dacj rá mate, ya nne ngue ga hehma p'u ra nts'o, da gue'u yø pähä ja ua ja ra ximhäi ngue hingui ho, ma ga hehma p'u. Ya jatho ngue mente dí 'buhmu ua ja ra ximhäi, ga mfähmu xanho. Ga n'yo manhoh. Ga ørpah masu Oja. ¹³ A nuyá, co n'na ra pähatho nná tømhmua ra pa da εcua ra Jesucristo. Ga nuhu ngue i tate na, porque nuná, guehna Oja ma Yanteh na. ¹⁴ Guehna bi dase rá te conná nguecj na. Bi du ngue da yanj ngue ra nts'o. Bi hoga ma mmuih. I nne ngue ga soh rá 'ye. 'Nε i nne ngue ga hah ra ts'edi ga øth ra nho.

¹⁵ Guehna ra hya gui xännba yø ja'i naya. Dami hatra ts'edi yø ja'i ngue di n'yo xanho. Dami hejpabi 'mø hinga gue'a øt'e. Gue'a ni 'befi bi 'da'i Oja'a. 'Yo guí nne ngue hinda t'øt'a'i ma su.

3

¹ Dami xihyø ja'i ngue da 'yørpa ma su ra dast'abi, gätho'u mi'da ja yø cargo xanhets'i. Da 'yεc'ei te di 'bepi. Co n'na ra pähatho da 'yøtra hoga 'befi sifi da 'yøt'e. ² Gui xifi ngue 'yo to di nømman'u. 'Yo dyø nequisui. Di nya manho p'u ha ya. Da hnu ngue di m'mu mmanhuehi p'u ha 'buhyø ja'i.

³ Ma ga mmbemhmu 'mø man'na ra pa ngue 'nεcj nma yø m'mεmmuih, dyø mmejmahyah, hinga gue'a te nmi øth. Xi bεnga ma mmuih yø pähä xants'o. Xta

m'mu mants'oh, 'nε dyø zεyah. 'Da xi nu man'ujthogah yø ja'i. 'Nε dadi nnu man'uh n'na ngu n'naj. ⁴ Pε bi 'yεhra pa ngue nuna Oja ma Yanteh, bi fadi hanja na ra mate bi 'yøt'e ngue bi madi gätho yø ja'i. ⁵ Nuna Oja bi yanj. Hin tema nho dá øth ngue'a i yanj. Sinoque bi huεgah, janangue bi yanj. Bi hoga ma ts'oquih. Bi 'dacj ra 'da'yo te ngue ra Espiritu Santo bi 'yøt'e ngue ma'da'yo dá m'mahmu. ⁶ Ngue ya bi yanj ra Jesucristo, Oja bá penngah ra Espiritu Santo ngue da mäxch xandønho. ⁷ Bi 'yøtra mate Oja ngue bi hoga ma ts'oquih, bi nepe ngue nup'u 'bu Oja di tocagah ngue ja ga m'mahmu p'u para zantho. A nuyá, gue'a dí tømhmua ya.

⁸ Nuna ra hya ja ua, Gä majuan na. Janangue dami hatra ts'edi yø ja'i ngue guehna ra hya da 'yεc'ei na. Nu to Gä εc'ei Oja, di ja ndummäi da 'yøtra nho. Nuyá yø hya ya, xanho 'nε da 'yørpabi ra nho yø ja'i. ⁹ Pε 'yo guí nnehu ngue di nja yø njunt'i hingui ja te rangue'a. 'Yo gadi njunth co nu'a te xi n'yo yø ndiua manjam'mø. 'Nε 'yo gadi njunth ngue connä ley ga 'yo yø judío. Porque ra njunt'i, hin tema nho øt'e.

¹⁰ Nu'mø 'bui to øtra sui ngue di 'uecyø 'yεc'ei, dami hejpi. Rá 'dandi oque rá yondi guí hejpi. Pε nu'mø hingui nne da 'yøde te guí xifi, o nimantho gadi nsixui. ¹¹ Porque nu to hingui nne da 'yøde te sifi, ma'bedi rá mmui. Ya di nequi ngue nne rá mmui øtra ts'oqui.

¹² Dí sänni ngue ga pen'na'i p'u ra Artemas, oque ra Tíquico. Nu'mø bi zømp'u, 'yørquits'u ra mate guá ε'a n'nihi, ga nc'atui p'u ja ra hñini Nicópolis. Porque dí nne ngue ja gan nthocä p'u ra se'ye. ¹³ Nuna ra Zenas ra pøngahya ngue ra ley, dami fäts'i te honi. Da guehra Apolos dami fäts'i te honi. Güi unni te da n'yo, 'yo te dadi 'bedi. ¹⁴ Gätho yø 'yεc'ei da badi ngue jatho da 'yørpa ra 'bäxte'u ja te hemb. Porque nu'mø hin tema nho ørpabi rá mmic'eiui ra ja'i, ya hinte di muui te ga 'yo ra ja'i.

¹⁵ Gätho ya 'daua dí 'bucähe di zengua'i. Gui xi'u ma zi cuh p'u guí 'bui ngue dadi

zenguagähe. Oja di japi gätho'ahü. Da
ngut'atho.

Ra Filemón

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Pablo, ngue bi mennba ra Filemón.

¹ Ague ma zimmaḍi mmimmefih_u Filemón. Nugui, conma zi cuui ra Timoteo, daḍi zengua'a'be. A nugui, dra Pablo, dí ofädigä ua ngue dí mmambä rá hya ra Jesucristo. ² Dí pennbabi ra nzengua'u yø 'yεc'ei di mpeti p'u ja ni ngu. Co 'nehnä ma cu ra Apia, 'nehra Arquipo, nuna faxqui ngue dí 'yonna hya, gä daḍi zengua'be. ³ Dí nnegä ngue nuna Oja ma Papáhu, co 'nehnä ma Hmu_u Jesucristo di jap'ahu 'ne da hyut'a ni mmaih_u.

-----
⁴ Nu'mø dí mmat'Ojagä, zant'a daḍi ja mammaḍi Oja conná ngue'e. ⁵ Porque dí øcä ngue janjuani gaḍi maḍi to gätho yø ja'i ya o rá 'ye Oja, 'ne guí hahní mmái guí εc'ei na ra Hmu Jesús. ⁶ Nu'u yø ja'i gä japi bi 'yεc'ei na ra hya guí εc'ei, dí äpä Oja ngue da xojpa yø mmái ngue da baḍi xanho hanja'a te gä rá njapi Oja di 'dacju conná nguehra Jesucristo. ⁷ A nuyá, janjuani ngue daḍi johya, ya hu ma mmái tengue guí øt'e, ngue gaḍi ma'u ma zi cuhu. Porque nu'a te ra nho guí øt'e ma zi cu'i, di haḍra ts'edi yø n'yomfeni'u ma zi cuhu'a.

-----
⁸ Janangue nugä, n'na ra mate dí nne ga ä'i. Hingrä ngue'mø ngue bi 'dacrä ts'edi ra Cristo ngue ga xi'i te ja ngue guí 'yøt'e. ⁹ Pe dí ä'i ra mate, porque daḍi ma'i. Nugä dra Pablo, ya dra dac'eigä 'ne dí ofädigä ngue dí mmambrá hya ra Jesucristo. ¹⁰ Nuna ra mate dí ä'i, dami huεcra Onésimo. Nuna, 'bai tengutho 'mø ngue ma basigä na. Nuna ra hya dá xicä ua ja ra fädi, bi 'yεc'ei te dá xifi. ¹¹ Nu'mø yø pa xa thogui, nuna ra Onésimo maní hmiqui na. Himmi pønna güenda te mī øt'a'i. A nuyá, mente dí yohmi ya, dí hommi na ra Onésimo ya.

¹² Ya ga et'a ya ngue da map'u guí 'bai. Pe nugä hinha nnä pumbeni, porque emmei daḍi maḍi. ¹³ Dí pacä ngue guí nne guí faxqui te dí honi. Janangue nmi nne xcá

sammä ua na ngue da mächqui mente dí ofädi, ma'uchi ngue dí mmangä ra hoga 'da'yo hya. ¹⁴ Pe hindä sammí, porque hindí nne ga øt'a'i ra ts'edi guí faxqui. A nu'mø guí nne guí faxcagui, nu te da mi'a mpähä ni mmái, gue'a di nja'a.

¹⁵ Rá nzegui mī jatho ngue da zoc'a'i p'u ni hmiqui njammí pa. Porque nu'mø bá pengui, ya dra 'yεc'ei, 'ne ya hinní mantho da hyεc'a'i p'u. ¹⁶ Nuna ni hmiqui, 'yo ni mantho guí ørpe tengutho ørpa yø hmiqui yø ja'i. Sinoque nuna ni hmiqui, guí mbeni ngue bi gohi tengutho 'mø ngue eni cu na. Nugä emmei daḍi macä na ra Onésimo, pe da gue'e ma datho ja ngue guí maḍi. Porque nuyá, hingä høntho ngue ni hmiqui ya, sinoque ni cu ya ngue n'nat'a ra Hmu guí εc'eiui ya.

¹⁷ Janangue nu'mø guí 'bai ngue daḍi n'amigoui ya, dami unna ts'äya na ra Onésimo tengutho 'mø ngue go gaḍi 'dacrä ts'äya. ¹⁸ Nu'mø ngue bi 'yøt'a'i ra nts'oni, ogue tu'i ra mēnyu, go dami jagbagui. ¹⁹ Ga cuatä ua ja ra sacua na ra hya ja ua: "Nugä dra Pablo, go ga jut'a'i". Pe hindí nne ga ben'a'i ngue 'ne'i guí tuqui. Porque go dá xi'i ra hya ngue ha di nyanni te. ²⁰ Ague ma zi cu'i, ngue n'nat'a ra Hmu dí εc'eiui, 'yørcagui ra mate na ra hya dí xi'i. Dami hyurcagui ma mmái ngue daḍi ncui ngue ra Cristo.

²¹ Dí pen'na'i ra hya ja ua, porque dí pacä xanho ngue guí 'yøt'a te dí xi'i. 'Ne dí paḍi ngue man'na xangu guí 'yøt'e ngue'a te dí xi'i ya. ²² A nuyá, dami nsä hapu ga nsäya 'mø dá magä p'u. Ya dí ena ngue ga mma p'uya, porque gue'a guí äphu Oja ngue di nja'a.

-----
²³ 'Nehna ra Epafra, 'daua dí ofädigä'be, pen'na'i ra nzengua. Xquet'a bi n'api ngue i mmambrá hya ra Jesucristo. ²⁴ Nuna ra Marco, 'nehra Aristarco, 'nehra Demas, 'nehra Lucas, guehya di mpefi faxqui ngue mmanna hya ya, xquet'a di zengua'i.

²⁵ A nuyá, nuna ma Hmu_u Jesucristo di japi gätho'ahu. Da ngut'atho.

Hebreos

Ja ua ra carta bi 'bennbabi yø 'yεc'εi, ca ra nyogui testamento, nt'o't'i ra hya ngue ra ebreo.

1 Nu'mø yø pa xa thogui, nuna Oja, bi bennbabi yø pøngahya na ra hya bi xihyø nyogui ja'i bi zofu. Xandøngu yø nnidi bi zohyø ja'i, pe 'dama 'dan'yo bi 'yøt'Oja ngue ha ga nzohyø ja'i. 2 A nuyá, nua ya rá nzeGUI yø pa ya, Oja bá penhna Ts'unt'u ngue bi zoc'sεgah. Nuna rá Ts'unt'u Oja bá penhua, guehna bi dāpi gātho yø cosa i ja ngue di manda na. Conná nguehna rá Ts'unt'u Oja bi nhogui te gāma cosa ja nximhāi, da gue'a te bí ja mahets'i bi hoqui. 3 Tengutho Oja ngue maguesε, njarbutho rá Ts'unt'u ya ngue maguesε, porque 'da'iguui. 'Nε høntho da ma tengue di nja, ya di sigue jatho yø cosa ja nximhāi, da guep'u mahets'i di siguetho te bí jap'u. Guehna bi hoga ma ts'oquih na. M'mεfa p'uya bi ma mahets'i ha bādi manda, i mmip'u bí ja rá n'yei Oja rá Papá. 4 Guehna tate ja rá ts'edi na ngue'a ra ts'edi ja yø anxε. Porque ma dātho xanhets'i rá 'bεfi bi tocabi ngue'a te ra 'bεfi pεhyø anxε.

5 Nuna rá Ts'unt'u Oja i tate na ngue gātho yø anxε. Porque Oja bi 'yεmbrá Ts'unt'u: "Gue'e ma Ts'unt'u'i. A nuyá, da fādi ngue guecā ni Papāgui", bi 'yεmbi. Pe Oja, hinjam'mø xa xi'a n'na ra anxε ngue da 'yεmbi rá ts'unt'u. Mahømbi 'yεn'Oja: "Go gueque rá Papāgā'a. Nu'a p'uya, gue'a ma Ts'unt'u'a", bi 'yεna. 6 Nuna rá Ts'unt'u Oja, guehna tate na ngue gātho. Janangue nu'mø mambá penhna Ts'unt'u Oja ua ja ra ximhāi, Oja bi 'yεna: "Gātho yø anxε, da danne na ma Ts'unt'u", bi 'yεna.

7 Pe nu'mø mi man'Oja ngue te pεhyø anxε bi 'yεna: "Nuyá yø anxε, guehya yø m'mεnhni Oja ya. 'Nε 'yo yø anxε tengutho ga n'yo ra ndahi. I ja yø ts'edi tengutho ra sibi ngue hinjonda dāqui", bi 'yεna.

8 Nuna Oja, bi 'yεmbrá Ts'unt'u: "Nuyá, gue'e grā Oja ya, 'nε gue'e gui manda para zantho'a te ja ya. Nu'mø gā 'yøtrā ts'ut'abi, gā ra nho gui 'yøt'e. 9 Gā gue'a ra nho gādi ho gui 'yøt'e. A nu'a hinni 'yup'u, hin gādi ho gui 'yøt'a. Janangue nu'a ni Oja, ma dātho bi jap'a'i. Bi 'yøt'e ngue mathoguitho gui johya ngue gātho mi'da ni n'youi". 10 Mahømbi 'yεmbrá Ts'unt'u Oja: "Nu'i, gue'e grā Hmu, ngue nup'u bá fādi bá nja ra ximhāi go gā hoqui. 'Nε conni 'yε gui hoqui te bí ja maya ra c'amahets'i. 11 Pe nu te gātho ja ya, da 'yεhra pa ngue da guadi. Pe nu'i, gui 'bui para zantho. Gātho ya yø cosa gā hoqui, da thogui. Tengutho ra zεbazε 'mø ya hinte pεfi, 12 da jaqui, da ma ma poni. Di njarbutho'a te ja ya. Pe nu'i di siguetho gui 'bui para zantho", bi 'yεn'Oja. 13 Nuna Oja, hinjonni anxε bi xifi tengutho bi xihrá Ts'unt'u ngue bi 'yεmbi: "Dami micua ja ma 'yεi mente ga øt'ā ngue gui manda gātho'u ni nsaiui", bi 'yεmbi. 14 Gātho yø anxε, i ja yø te pε hin'ya yø do'yo. 'Nε guehya 'bui ngue ørpabi rá 'bεfi Oja ya. Guehya yø m'mεnhni Oja ya, ngue pa ndap'u bi zā ngue bí fāhyø ja'i nuyá tø'mi ngue da nu ra nho i ja ngue di un'na Oja yø ja'i bi yāni.

2

1 Janangue nuyá, ngue ya dá pahmu ngue tate na rá Ts'unt'u Oja, mathoguitho nne ngue ga ørpahε masu na ra hoga 'da'yo hya bi xicja. Ma ga ja ndummāi ngue hinga hehma na ra hya na. 2 Conque ra hya bi manyø anxε Oja 'mø yø pa xa thogui, di nja'a te ra hya bi ma. Pe nu'u yø ja'i himbi 'yørpā masu na ra hya na, sinoque bi mestho ra hya, guehya bi nthεui ra castigo ya yø mmejmahya. 3 Janangue nuyá, ¿hague ngu ra castigo ga thohmu 'mø hinga ørpahε masu na ra hoga 'da'yo hya sicju ngue ha di nyanma tehε? Porque guesε ra Hmu Jesucristo bi ma ngue ha di nyanma tehε. A nu'u yø ja'i bi 'yεc'εi na ra hya bi ma, i haxa njuani ngue majuanī na ra hya bi sifi, janangue bi thogahε na ra hya na. 4 Nuna ra hya bi ma, nuna Oja bi japyø ja'i ngue da dinyø mmāi ngue majuanī na

ra hya bi sifi. Porque bi mfäxte Oja ngue di japyø mæfi ngue da zä da 'yøtyø milagro p'ua ha 'buhyø ja'i, 'nε bá pεnnbabi ra Espiritu Santo yø mæfi ngue da mäts'i da 'yøtyø mæfi'a te gä nnepe da 'yøt'e.

-----
 5 Pe nuna ra 'da'yo ximhäi di mmangä ngue di nja, hinte mman'Oja ngue da gue'u yø anxε di manda na. 6 Sinoque nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro te'o bi zän'Oja ngue di manda na ra 'da'yo häi. I εnna hya nt'ot'i: “Ague ma Oja'i, εte 'be'a εxa gui mbennbabi yø ja'i? εHanja ngue mathoguitho gui ho ni mmäi conná ngue'u? 7 Ma Oja'i, m'met'o gá japi ngue bi gohyø ts'edi yø ja'i ngue'a rá ts'edi ja yø anxε. Pe m'mefa p'uya, gá japi ngue ma datho da hnu mansu. Porque gá unná cargo ngue di manda gätho yø cosa gá hoqui. 8 Nu hangu yø cosa i ja, gä gá japi ngue di manda”, i εnna hya. Ngue nguna ra hya nt'ot'i ya ngue Oja bi japra ja'i di manda gätho yø cosa i ja, gue'a gui nequi'a ya ngue nu hangu yø cosa i ja, gä bi fäti. Pe asta guehya, tobe hindí nnuhu ngue gätho yø cosa i ja, dadí manda ra ja'i. 9 A nuyá, ma ga umhma xanho ra güenda te bi thohra Jesús. Oja bi japi ngue bi gohrá ts'edi m'met'o ngue'a rá ts'edi ja yø anxε. Pe Oja bi 'dacja rá mate ngue bi du ra Jesús, bi hoga ma ts'oquihä. A nuya ngue bi du ra Jesús conná nguecja, Oja bi 'yøt'e ngue mathoguitho hnu mansu na ra Jesucristo.

10 Nu te gäma cosa bá sän'Oja ngue i ja, ga nja yø cosa ngue da 'yørpabi rá 'bæfi. Pe nne Oja ngue nu hangu yø ja'i da gohi ngue yø basi, guehya da zixpa ha 'bäi. Janangue Oja mi jatho ngue bi hojpa yø ts'oqui yø ja'i, bi japi ngue bi du ra Jesús ngue da yäni. 11 A nuyá, nuna ra Jesús bi hoga ma ts'oquihä. Nu'a rá Papá naya, gue'a ma Papáhu'a ya. Janangue ra Jesús ya hingui pesrá sä da manya ngue dadí ncuhu. 12 Ra Jesús bi xihrá Papá'u yø hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro, bi 'yεmbi: “Nup'u 'buhyø ja'i dadí ncu'be, ja ga mmangä p'ua te'o'i. Nup'u hapu mandøngu dyø ja'i di mpeti, ja ga tut'a'i p'ua yø alabansa”, bi 'yεmbi. 13 Ra Jesús mahømbi 'yεna: “Nugä hinda hønt'a Oja di nnøxä ya”. Mahøn'a εmp'uya: “A

nuyá, nuya yø basi Oja bi däqui ngue ga fäts'i, 'daua dí 'b'u'be”, bi 'yεna.

14 Nuya mma ngue yø basi ya, guehya yø ja'i ya. Janangue ra Jesús bi nja'i para ngue da gohi tenguthoju. Bi ne ngue da zäp'ua da du, n'namhma ngue di ts'onnbä rá ts'edi ra zithu nuna rá ts'oqui p'ua bá nja ra ndate ngue bi du yø ja'i. 15 Nuya yø ja'i mi 'bu ndummäi hangu ra pa ngue mi su da du, a nuya bi japi ngue ya hinní mantho da zu da du yø ja'i ya. 16 Nuna ra Jesús himbi 'yεhε ngue yø anxε da mäts'i. Sinoque guehya yø ja'i bi dennbabi rá nt'εc'ei ra Abraham bi 'yεhε da mäts'i. 17 Para ngue da zä da mäxyø ja'i na ra Jesús, mi jatho ngue bi nja'i, bi tho'a te gäma n'ua thohyø cu. Nu'mø ngue mi tho'a te gä mi thohyø cu p'uya, ya bi nja rá yemmäi di huεcyø ja'i. A nuyá, ya da zäp'ua da gohi xanho ngue rá mmäcja Oja ya, da 'yøtra 'bøt'e ngue di hojpa bi yø ts'oqui yø ja'i. 18 Nu'mø majapi da 'yøtra ts'oqui yø ja'i, pe ra Jesús padí ha di japi ngue di zajpa bi yø mmäi yø ja'i. Porque nuua ja ra ximhäi xangu ra n'ua bi thogui, 'nε xquet'a 'nεεε ra Jesús bi njapi ngue xta 'yøtra ts'oqui.

3

1 Ague ma zi cu'ahä, bi zon'nahä Oja ngue dyø ja'i'ahä. A nuyá, dami hyacjx xandønho ra güenda ngue te rá 'bæfi ra Jesucristo i ja. Guehna rá representante Oja ua ja ra ximhäi na, 'nε guehna nnøpe ngue rá 'bet'o mmäcja Oja p'ua ha bí 'bäi ngue fäxcahä na. Porque nuna ra hya dí εc'eihä, guehna gui nequi na ngue ja te pæfi. 2 Nuna ra Jesucristo, guehna bi 'yεx Oja ngue da 'yørpabi rá 'bæfi. Pe bi 'yøt'e tengutho bi 'yøtra Moisés, ngue bi 'yøt'e xanho ra 'bæfi bi xi Oja ngue da 'yørbu ha 'buhyø ja'i Oja. 3 Pe nuna ra Jesús, ma datho ní 'yup'ua da hnu mansu na ngue ra Moisés. Tengutho n'na ra ja'i di hoca n'na ra ngu ngue di manda. Nu'a ra ja'i di manda rá ngu, gue'a ma datho hnu mansu'a ngue gätho mi'da yø ja'i 'bup'ua ja rá ngu. 4 Porque gätho yø ngu i ja, i 'bäi to bi hoqui. A nuyá, nu te gäma cosa i ja, gä gue'a Oja bá zänni ngue bi nja. 5 Ra Moisés bi gohi ngue ra mæfitho ngue bi mpep'ua ha

'buhyø ja'i Oja. Pɛ bi 'yøt'e xanho ra 'bɛfi bi xi Oja da 'yøt'e. Porque bi xihyø ja'i te ja ngue di nja m'mɛfa. ⁶ Pɛ nuna ra Cristo ngue rá Ts'ant'u Oja na, bi 'yøt'e xanho te ra 'bɛfi bi un'na Oja ngue di mandabi yø ja'i ya o rá 'yɛ. A nuju ya, guecju yø ja'igahu Oja ngue'mø ga hahu ra ts'edi ga tɛnhu ra Cristo asta guerp'u rá nɛgui, 'nɛ ga hahu ra ts'edi co n'na ra paha ga tømhmua te ra nho di 'dəcju Oja m'mɛfa.

-----
⁷ Janangue nuyá, dami 'yørpahu masu na ra hya mmana Espiritu Santo p'u ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhmua na ra hya xi'ahu Oja. ⁸ Ogui festhohu ra hya mman'Oja. Mami 'yøthu tengutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'u ja ra dapo ngue bi mɛstho ra hya bi man'Oja, asta gue'mø mi unna cuɛ Oja te ørpe. ⁹ Janangue Oja bi 'yɛna: Nup'u ja ra dapo, mathoguitho ngue bi 'dacrɛ cuɛ'u yø nyogui ja'i. Mente gue'a nyote njeya, nguna ra hya bi 'yøtyø ja'i, madague'a bi nu yø ja'i yø milagro dí øt'e. ¹⁰ Janangue nugá dá sui. Porque nuya yø ja'i ya, xoxca nzantho ngue da hyɛgagui p'u. Hinguí nne da hyaxra hya dí xifi ngue da n'yo. ¹¹ Janangue nu'mø mi 'dacrɛ cuɛ yø ja'i, dá xi p'uya dá ɛmbi: Nuyá, ya hinga cu'ahu p'u ja ra hai xtá sanni ngue xcáni nsayahu ya”, ɛn'Oja.

¹² A nuya ma zi cu'ahu, dami mfahmu ya, man'nan'yo mi 'yøthu ngue to da 'yɛnná mmai ngue da hyɛp'u Oja, da 'yɛna ngue ya hinguí ɛc'ɛi Oja. Porque Oja majuaní ngue 'bai. ¹³ Mente tobe nzocju Oja ya, n'na pa ngu n'na pa dami nhyathu ra ts'edi n'na ngu n'na'ahu. Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue ságui hyä'ni mmai gui 'yøthu ra ts'oqui ngue gui festhohu ra hya mman'Oja. ¹⁴ Nu to gátho ya dí ɛc'ɛihu ra hya ya, nu'mø ga hahu ra ts'edi ngue hinha gdá hehmu ra hya asta guerp'u rá nɛgui, gue'mø di tocagahu ngue ma n'yohu ra Cristo p'u ha di manda 'mø.

-----
¹⁵ Nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ra hya ngue ɛna: “Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhmua na ra hya xi'ahu Oja. Ogui festhohu ra hya mman'Oja ya. Mami 'yøthu tengutho bi 'yøtyø nyogui ja'i p'u ja ra dapo ngue bi mɛstho ra hya bi man'Oja”, i ɛna. ¹⁶ Ya gui

pahmu te'o ya yø ja'i bi mɛstho ra hya bi man'Oja. Guehya yø ja'i bá juca Egipto ra Moisés. ¹⁷ Nɛ ya gui pahmu ngue guehya yø ja'i bi zu Oja ngue bi 'yøtyø ts'oqui mente nyote njeya. Janangue bi dup'u ja ra dapo gátho ya yø ja'i ya. ¹⁸ Nɛ gui pahmu ngue guehya yø ja'i bi mɛstho ra hya bi man'Oja ya. Janangue Oja bi xihyø ja'i ngue bi 'yɛmbi: “Nuyá, ya hinga cu'ahu p'u ja ra hai xtá sanni ngue xcáni nsayahu ya”, bi 'yɛmbi. ¹⁹ Ja di nɛqui ua ya ngue himbi ma macut'i p'u ja ra hai mi ja ngue xtáni nsaya porque himbi 'yɛc'ɛi ra hya mman'Oja.

4

¹ A nuyá, nuna Oja nzongahu ngue dí cucju p'u ja rá ts'aya mma ngue dí säyagahu. Pɛ tobe nimantho nzongahu. A nuyá, ya nts'utho, porque nthambɛnitho ngue di m'mu i'da ngue hinda ma macut'i p'u ja rá ts'aya Oja. ² Porque tengutho na ra hya bi sicju ya, ngue nne Oja da yanju, xquet'a guehna ra hya bi si'u yø ja'i bi mɛstho ra hya manjam'mø naya. Bi 'yøde hanja ra hya, pɛ hinte ni bontho ngue bi 'yøde, porque himbi 'yɛc'ɛi ra hya bi sifi. ³ Pɛ nuju, ngue ya dá ɛc'ɛihu ra hya bi man'Oja, ya di cucju p'u ja rá ts'aya Oja. Pɛ nuya yø ja'i himbi 'yɛc'ɛi ra hya bi man'Oja, guehya yø ja'i bi zu Oja ya. Janangue nguna bi man'Oja mam'mɛt'o: “Janangue nu'mø mi 'dacrɛ cuɛ yø ja'i, dá xi p'uya, dí ɛmbi: Nuyá, ya hinga cu'ahu p'u ja ra hai xtá sanni ngue xcáni nsayahu ya”, bi 'yɛmbi. Pɛ nuna ra ts'aya bi man'Oja ngue di uni, ya ja na asta gue'mø mi hocra ximhai Oja. ⁴ Nup'u ja ra Maca Libro nt'ot'i p'u ra hya ngue mma te bi 'yøt'Oja'a rá yoto ma pa. I mma ngue bi nsaya Oja'a rá yoto ma pa ngue bi jua'a te rá 'bɛfi bi 'yøt'e. ⁵ Ya mahøn'a guehna ra ts'aya bi man'Oja 'mø yø pa mi 'yɛmbyø ja'i naya: “Ya hinda zá ga cu'ahu p'u hapu mi ja ngue xcáni nsayahu”, bi 'yɛmbi. ⁶ A nuya yø ja'i rá mudi bi 'yøhna ra hoga hya na, nuna Oja, himbi säyabi ya yø ja'i p'u ja rá ts'aya, porque himbi 'yɛc'ɛi yø ja'i te xifi. Pɛ nuyá, tobe nimantho nthø'mitho mi'da yø ja'i ngue da 'yɛc'ɛi te mman'Oja ngue di unna ts'aya yø ja'i p'u ja rá ts'aya. ⁷ Asta guehyø pa dí 'buhmu ya, hinguí thohna ra

hya bi xi Oja yø ja'i ngue ɛna: “Nu ra pa ja p'uya”, i ɛna. Nu'mø yø pa xa thogui, mi nzo Oja yø ja'i p'ua ja ra dapo. Mi ma ndø ya'atho yø pa m'mefa p'uya, mahømbi bennbabi Oja ra David hanja ra hya bi cuarpua ja ra Maca Libro ngue bi 'yena: “Nu ra pa ja p'uya, dami 'yøhmua na ra hya xi'ahua Oja. Ogui festhohua ra hya mman'Oja ya”, bi 'yena.

⁸ Ja di nequi ua ya ngue nu'a ra ts'äya bi xi Oja yø ja'i ngue di unni, hinga guerpua ja ra hai mani zixyø ja'i ra Josué bi xi Oja. Porque nu'mø ra pa mi zixyø ja'i ra Josué, mi thogui ya'atho yø pa p'uya, mahømbi 'yena'Oja ngue jap'ua man'na ra pa ngue da yutyø ja'i p'ua ja rá tsäya. ⁹ Janangue nuyá, jap'ua ra ts'äya xa nzanni ngue di säyabi yø ja'i Oja tengutho Oja ngue bi nsäya'a rá yoto ma pa. ¹⁰ Porque nu ra ja'i ngue da yarbua ha 'bua Oja ngue 'dap'ua di nsäyau, guehna ra ja'i ya bi zerp'ua rá 'befi xa 'yøt'e, tengutho Oja 'mø mi jua'a te rá 'befi bi hoqui, bi nsäya. ¹¹ A nuyá, gäthogahua, dami hyahua ra ts'edi ya, ma ga ja ndummui ngue ga cuthua p'ua ja rá ts'äya Oja. Man'nan'yo mi 'yøthua ngue gui 'yøthua tengutho bi 'yøt'ua yø ja'i himbi 'yec'ei ra hya bi xi Oja. Janangue Oja himbi curpua ja rá ts'äya.

¹² Nuna rá hya Oja, tatetho ja rá ts'edi ngue di mep'ua ja rá n'yomfeni ra ja'i. Tengutho n'na ra juai xandø nts'a 'ne ja yoho yø het'i, njarbatho na ra hya mman'Oja ya. Porque thohra hya asta mbo rá mmui ra ja'i, bi 'uespabi rá n'yomfeni ra ja'i. I øt'e ngue rá n'yomfeni ra ja'i di nequitho 'mø ngue xanho ogue hingui ho. ¹³ A nuyá, nu te gäma hya ja mbo ma n'yomfenihua ya, hinda zä ngue tema hya ga ajpahua Oja, ga ɛna ngue hingui padi te di mbemhmu. Porque ma n'yomfenihua, hinte jut'i, ga pa Oja te di mbemhmu. Porque nuyá, gues Oja ga daphua ra güenda tengue nná 'yohua.

-----
¹⁴ Nuna ra Jesús rá Ts'ant'ua Oja, bi yarbua mahets'i, 'ne guehna di nnøpa mmäcjahua p'ua ha 'bua Oja naya. Janangue nuyá, netho ngue di ndua xandørho ma nt'ec'eiua. ¹⁵ Nuna ma mmäcjahua na, guehna di huɛgahua 'mø nnu ngue di 'bua ndummui ngue hingui nzaquigahua. Ya padi te di

thohmu 'mø di 'bua ndummuihua, porque 'ne'a bi njapi ngue xta 'yøtra ts'oqui'a. Pe nuna, hin tema ts'oqui bi 'yø'na. ¹⁶ A nuyá, ma ga hahua ra ts'edi ga nzohmu Oja ya. Ga äphua ra mate ngue da mäxchua. Porque Oja ja rá nhuɛcate. Nu'mø ga xihmu ngue da mäxchua, di mfäxte.

5

¹ Nu gätho yø mmäcja pøni ngue yø 'bet'o mmäcja yø judío, yø ja'itho tengutho yø mmijudioui. Guehya t'ets'i ngue dyø representante yø ja'i p'ua 'bua Oja ya. I ja yø 'befi ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja, para ngue di nhohyø ts'oqui yø ja'i. ² Guehna di huɛcyø mmic'eiui hingui padi te øt'e, guehya taphobi ra ts'oqui ngue hingui nzaqui. Nu'a gui huɛqui ngue 'neɛ na ra mmäcja hingui nzaqui. ³ A nuna ra 'bet'o mmäcja, ngue 'neɛ na hingui nzaqui na, rá müdi ørpa ra 'bøt'e Oja ngue di hocrá ts'oqui. Ja da 'yøtra 'bøt'e p'uya, ngue di nhohyø ts'oqui yø ja'i. ⁴ Nuna ra 'bet'o mmäcja, hingui sänsa rá 'befi pefi ngue ra 'bet'o mmäcja. Tengutho ra Aarón, himbi zänsa rá 'befi ngue rá 'bet'o mmäcja Oja, sinoque Oja bi 'yets'i.

⁵ A nuyá, nuna ra Jesucristo nnøpa 'bet'o mmäcja Oja p'ua ha 'bui. Himbi zänsa na ngue dra 'bet'o mmäcja, sinoque Oja bi 'yets'i tengue pehya. Porque Oja bi 'yembi: “Gue'e ma Ts'ant'ua'i. Da bahyø ja'i ya ngue guecä ni Papágui”, bi 'yembi. ⁶ A nuyá, mahøn'a nt'ot'i ra hya p'ua ja ra Maca Libro ngue ɛna: “Nuyá, gue'e grá mmäcja para zantho ya. Gui thocra 'befi mi pehra mmäcja Melquisedec”.

⁷ Nu'mø mi m'macua ja ra ximhäi ra Cristo, nts'edi ga nzo Oja 'mø bi mat'Oja, asta zoni. Porque Oja xta nza xta nyan'i ngue hinxta ndu. Pe Oja ørpabi masu 'mø bi zofu, porque mathoguitho nnu mansu Oja. ⁸ Madague'a ngue rá Ts'ant'ua Oja na ra Cristo, pe para ngue da zä da 'yørpabi rá pähä Oja, bi n'un'i ngue bi zä ra n'ua. ⁹ A nuyá ngue hinte di 'bedi, ga bi 'yøt'e te bi zänbabi Oja ngue da thogui, janangue ya sä da yan'i para zantho yø ja'i nuyá da 'yøt'e te xifi. ¹⁰ Ra Cristo, Oja bi 'yets'i ngue da

gohi ngue ra 'bet'o mmäcja, di thocra 'befi mi pehrä mmäcja Melquisedec.

-----
 11 DÍ nne ga xi'ahü hanja nä ra hyä dí mma. Pe xanhennitho ha di zä ga mma, porque hingui tinni mmü te dí xi'ahü.
 12 Ya manjam'møtho guí εc'ëihü ra Jesucristo ya. Nu'mø gdí hahü ra ts'edi ya, ya gdi xännbahü ra hyä mi'da yø ja'i ya 'mø. Pe astä guetya ngue hingui tinni mmüihü hanja ra hyä guí εc'ëihü ya. Tobe nimantho guí nnehü ngue nu'mø sän'nahü rá hyä Oja, da gue'ü yø hyä hingui henni guí nne da si'ahü. Mahønguí nne guí cohü tengutho yø basi ngue sidra xi'ba, conque ya ja ngue ra hmε da zi. 13 A nu'ü sidra xi'ba, gue'ü yø basi satho 'nε hingui padi ndana ra hyä njuantho, ndana hin'na. 14 Pe nu'ü ya si ra hmε, gue'ü yø daja'i. Porque ya padi da hyacra güenda te ga 'yo. Pa'mø ngue xanho te ga 'yo oque hin'na.

6

1 A nuyá, ma ga xähmü yø hyä rá nsäui di xä yø daja'i ya. A nu'ü yø hyä hingui henni güi xähmü p'ü bá fudi güá pahmü ra Cristo, 'yo guí nne ngue hont'ü guí 'yøhmü'ü yø hyä'ü. Ya hinni mantho ja ga xi'ahü ngue hingui 'yøthü'ü yø nts'o bá n'youi ra castigo, oque ja ga xi'ahü ngue guí 'yεc'ëhü Oja. 2 Ya hinni mantho ja ga xi'ahü ngue guí nxixyahü, oque ja ga xi'ahü ngue guí japni 'yehü p'ü ja yø ya yø 'yεc'ëi. Ya hinni mantho ja ga xän'nahü ngue di bennate yø ánima. Hinga ja ga xän'nahü ngue jatho ngue da thaspabi ra güenda yø ja'i, ngue ja da zännbabi Oja te da thogui para zantho n'na ngu n'na yø ja'i. 3 Da ne Oja ngue da zä ga sigue ga xähmü mi'da yø hyä.

4 Porque nuya yø ja'i ya xa hyεp'ü ra Cristo, ya hinte ni bontho ngue mahöndi xännbabi ra hyä. Guehya bi xojpahma Oja yø mmü ya, bi nthehmaui rá njapi Oja. Ya bi nthehmaui ra Espíritu Santo. 5 Ya bi dñhma yø mmü ngue xanho rá hyä Oja. Madague'a tobe hingui søhra Jesucristo ngue di manda ra ximhäi yø pa bá εp'ü, pe bi badi xanho ya yø ja'i ya ngue ja rá ts'edi. 6 Pe bi hyεp'ü ra Cristo m'mefa ya yø ja'i ya. Ya hingui sä ngue xøgue ra ts'editho

ga ørpe ngue höndi 'bätyø mmü, porque nuya yø ja'i njap'ü, tengutho 'mø mahøn dadi cuarpabi ra pont'i rá Ts'unt'ü Oja. Di japi ngue thenni gätho yø ja'i mahøn'a.

7 Nuya yø ja'i ya, øt'e tengutho yø huahi 'mø bi n'ye, ngue sinna häi ra 'ye. Nu ra huahi bi zinni xanho ra 'ye häi, nu'mø bi nja ra huahi i pø mmanho, ya da 'yørpabi ra nho'a to bi mpefi. I n'youi rá njapi Oja.
 8 Pe nu ra huahi ngue bi zinni xanho ra 'ye häi, 'nε höndyø 'uini bi nja, ya di nzø, porque hinte di muui. Guehya yø ja'i da japra castigo Oja ya.

-----
 9 Ague ma zi cu'ahü, dá mangä nä ra hyä nä, pe hndí mmangä ngue gdí εn'ahü ngue ya xcá hychmü p'ü ra Cristo. Porque dí pacä ngue ya bi nyanni tehü, janangue ya guí øthü ra nho. 10 Nuna Oja, Gä gue'a te ni 'yup'ü øt'e. Janangue nuna rá 'befi Oja guí ørpahü, hndí pumbeni nä. Da gue'a ra 'bäxte njandyatho guí ørpabi ni mmü'yεc'ëihü, xquet'a hndí pumbeni Oja. Nuna te Gä ra nho guí ørpa ni mmic'ëihü, gue'a guí nεqui ngue majuaní gadi mahmü Oja'a. 11 A nuyá, dí nnegä ya ngue nuna ra 'bäxte mi'a mpähä ni mmü guí ørpabi ni mmü'yεc'ëihü, damí sigue ngue hangü ra pa da gue'a guí 'yøthü'a. Janangue nu te ra nho guí tømí di 'da'ahü Oja, ya ra seguro di 'da'ahü. 12 Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue hingui 'yøthü ya yø hyä dí xi'ahü ya. Damí hyahü ra ts'edi guí 'yøthü tengutho øtyø 'yεc'ëi nu'ü di nεqui ngue ja xanho yø nt'εc'ëi. Nu hangü ra n'ü thogui, Gä seti, 'nε guehya yø ja'i ya ngue di tocabi'a ra nho di yat'Oja ngue di uní.

 13-16 A nu'mø εnä ngue majuaní te nne da manyø ja'i, i εxa ntestigo Oja. Nu'mø ya bi 'yεxa ntestigo Oja ra ja'i p'üya, nu rá amigo yauí, ya hingui sä da 'yεmbi ngue himma juani te xifi. A nuna Oja, bi yarpabi n'na ra hyä ra Abraham, pe nuna Oja hinjongui tate ngue nuna. Janangue rá thuhuse bi nøni, bi xihra Abraham ngue da jase Oja na ra hyä bi ma. Bi 'yεmbi: "Nugä, majuaní te dí xi'i, mathogutho ga jap'a'i. Ga øt'e ngue εmmei di nxanni basi di m'mü", bi 'yεmbi. Pe ra Abraham, himbi xøtrá mmü nä ra

hya bi xi Oja. Sinoque tø'mi, tø'mi ngue di nja, asta gue'mø mi 'yεhra pa ngue bi nja na te ra hya xi yarpababi Oja ngue di nja. ¹⁷ Oja bi nepe ngue da badi xanho yø ja'i ngue majuanì gä di nja na te bi ma, hìnte di m'medi. Pε comma ngue hìnjo'o to da 'yεxa ntestigo Oja, rá thuhuse bi nøni para ngue da fadi ngue majuanì te mma. ¹⁸ Nu te gäma hya xicjε Oja ngue di nja, i dε xanho ra hya, porque Oja hinguì fεhni. A nuyá, ya dá äphε Oja ngue da yanjε. Nu te ra hya xa mman'Oja, ya dí haxε njuani ngue ra seguro di nja. ¹⁹ Ya hìndì yobεni ngue di tocagahε na ra nho di un'Oja. Porque nuna di nnøxε ngue di dεrcε ma n'yomfεnihε ya, guehna ra Jesucristo bí 'bε mahεts'i na. ²⁰ Nuna ra Jesús bi yurbε mahεts'i bí 'bεi. Guehna fäxcahε na ngue da zä gani m'mahmε p'ε bí 'bεi. I cohi ngue rá mmäcja Oja para zantho. Di thocra 'bεfi mi pε ra Melquisedec.

7

¹ Nuna ra Melquisedec mará dast'abi p'ε ja ra hnini Salem. 'Nε guehna Oja maguesε rá mmäcja na. Guehna ra Melquisedec bi ma bi c'at'ui ra Abraham 'mø mambá pengui ngue bá tapra tunhni yø dast'abi ma di nsahmi. Mi the p'εya, ra Melquisedec bi 'yäp'Oja ngue di japra Abraham. ² Pε ra Abraham, nu'a te gäma cosa bá hap'ε ja ra tunhni bá taha, bi hyacra diezmo ngue bi dāpra mmäcja Melquisedec. Nuna rá thuhε ra Melquisedec i nne da ma ngue ra dast'abi ngue øtra nho. Ngue bi ndast'abi p'ε ja ra hnini Salem, janangue i hutyo ja'i ngue ra dast'abi di hojpabi yø ja'i di nsai. ³ Pε nuna ra Melquisedec hìnha nt'ot'i ngue di mma te'o rá papá, oque te'o rá mamá. Ni xingui fadi te'o rá mboxita. Ni xingui fadi tema pa bá mi, ni xingui fadi tema pa bi du. Høntho nt'ot'i ngue mará mmäcja. Janangue nuyá, gui nhyejpabi rá Ts'unt'ε Oja ya, porque nuna guehna ra mmäcja para zantho na.

⁴ A nuyá, dami hyacjε xandønhø ra güenda hanja ya ngue mathoguiho bi hnu mansu ra Melquisedec. Porque ra Abraham guehna ra 'yε na ngue yø

judío, pε nu te gäma cosa bá hannbabi yø dast'abi bi dāpra tunhni, bi hyacra diezmo ngue bi dāpra Melquisedec. ⁵ A nuyá yø mmäcja ngue yø mbom'meto ra Leví, di manda ra ley bi 'yotra Moisés ngue nu'a te gäma cosa tinyø ja'i, da gambabi ra diezmo. Madague'a yø mēni p'ε bá fadi bá m'mahra Abraham, pε da gambahma ra diezmo. ⁶ Conque ra Leví hìngrá mēni ra Melquisedec, pε ra Melquisedec bi gambabi ra diezmo ra Abraham nuna ya xi yarpabi Oja ngue di japi. Pε ra Melquisedec mahøn'a bi 'yäp'Oja ngue di japra Abraham. ⁷ Ya fadi xanho hanja ya ngue nu ra ja'i mathoguiho hnu mansu, gue'a äp'Oja ngue di japra ja'i ngue co'a ga hnu mansu. ⁸ A nuyá yø mmäcja 'bahya, nu te gäma cosa tinyø ja'i, jambabi ra diezmo yø ja'i. Nu'mø bi du p'εya, n'nan'yo ra mmäcja di thojpabi rá 'bεfi pεfi. Pε nuna ra Melquisedec hìndi nεqui ngue bi guahrá 'bεfi na. Sinoque nt'ot'i p'ε ja ra Maca Libro tengutho 'mø ngue di 'batho. ⁹ Nu'ε yø mmäcja ngue yø judío 'bahya, jambabi ra diezmo yø ja'i. Pε gätho ya yø mmäcja ya, gue'a ra Leví ra 'yε p'ε bá fadi ngue bá m'mahya. A nuna ra Leví, gue'a ra Abraham rá 'yε p'ε bá fadi ngue bá m'mahna. Janangue nu'mø mi hyacra diezmo ra Abraham ngue bi dāpra Melquisedec, a nuna ra Leví co gätho mi da yø mmäcja 'bahya, εntho go ma däpi ra diezmo ra Melquisedec. ¹⁰ Porque nu'mø mambá hacra diezmo ra Abraham ngue bi dāpra mmäcja Melquisedec, tengutho 'mø ngue bi gurpabi yø diezmo'ε yø mbom'meto bi m'mε'a m'mεfa.

¹¹ Nuyá yø mmäcja ya, di japa nts'edi yø judío ngue da dēna ley bi 'yotra Moisés. Embi ngue di siguetho tengutho bá øtra mmäcja Aarón. Pε nuna ra ley sihyø judío ngue di cumple ya, ya hìn'yε rá ts'edi na ngue da zä di nhojpauì Oja yø ja'i na. Porque jatho ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mai, pε hìnda dēntho'a te mi øtra mmäcja Aarón. Sinoque di thocra 'bεfi mi pεhra mmäcja Melquisedec. ¹² A nuyá, ngue ya bi ma mapädi yø mmäcja ya, xquet'a jatho ngue 'nεhra ley di mpähya. ¹³ Nuna ra 'da'yo mmäcja mmamp'ε ja ra Maca Libro ngue di m'mahya, guehna ra

Jesucristo na. Pε nuna ra Jesús, hingrá mēni ra Leví, sinoque rá mēni ra Judá. 'Nε nuya yø mēni ra Judá, hīnjam'mø to xi bōni ngue dra mmäcja ya. ¹⁴ Ya fadi xanho ngue nuna ra Hmu Jesús, ra mēni na ngue ra Judá. Pε nu'mø mambá exyø mmäcja ra Moisés, nuya yø mēni ra Judá hīnte bi ma ngue di nja yø 'befi ngue di mmäcja ya.

¹⁵ Ja di nēqui ua xanho ya ngue ma'da'yo man'na ra mmäcja di m'mai ngue di tocrá 'befi mi pēhra mmäcja Melquisedec. ¹⁶ Nuna ra ley ga 'yo yø judío ngue i mma to di mmäcja, hīnga guehna ra ley bi 'yēxra Jesucristo na ngue di mmäcja na. Sinoque bi mmäcja na ra Jesucristo porque jase rá ts'edi ngue di m'mai para zantho. ¹⁷ Porque guesε Oja bi 'yēxna ra mmäcja na ngue bi 'yēmbi: “Gue'e grá mmäcja para zantho ya. Gui thocrá 'befi mi pēhra mmäcja Melquisedec”, bi 'yēmbi. ¹⁸ Porque ya bi zεp'ua rá ts'edi na ra ley mađi manda yø hya manī n'yo yø ja'i m'met'o ya. Ya hīn'ya rá ts'edi ra ley ngue da yanyø ja'i. ¹⁹ Nuna ra ley bi 'yotra Moisés, hīnjonni ja'i xta nzä xtí hojpabi. Pε ja man'na ra hya ya ngue man'na tate ja rá ts'edi, porque guehna di nhojpau Oja yø ja'i na.

²⁰ Guesε Oja bi yat'i ngue di mmäcja na ra Jesucristo. ²¹ Gätho mi'da yø mmäcja da thotyø 'befi pēfi ngue yø mmäcja. Pε nuna ra Jesucristo hōnse na ngue Oja ya xi yat'i te gāma hya nt'ot'i p'ua ja ra Maca Libro ngue Oja bi 'yēmbi: “Guecä drá Ojagä, majuanī te dí xi'i. Nuna ra hya dí xi'i, hīnjonda zä di pädi. A nuyá, gue'e grá mmäcja para zantho ya. Gui thocrá 'befi mi pēhra mmäcja Melquisedec”, bi 'yēmbi. ²² Janangue nuna ra Jesús, ma datho ja rá ts'edi na ra cohi bi nja 'mø mi t'ets'i ngue'a rá ts'edi'a ra cohi mi ja m'met'o.

²³ Nu mi'da yø mmäcja xa m'mai, gä xa ndu. Nu'mø bi du p'uya, n'nan'yo to di thojpabi yø 'befi. A nuyá, mandønngu dyø mmäcja xa m'mai, pε gä xa thogui. ²⁴ Pε nuna ra Jesús, ya hīnda du na. Nu'a te rá 'befi pēfi ngue ra mmäcja, ya hīnjam'mø da thogui, porque ya hīnjondi ponnbi. ²⁵ Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja ya ngue bi 'yεc'ei ra Jesús, ya hīndi m'mehyø te.

Porque nuna ra Jesús ya rá 'befitho'a ngue ra mmäcja para zantho p'ua ha 'bu Oja ngue da mäxyø ja'i nuya εc'ei.

²⁶ Nuna ra Jesús, guehna ra 'bet'o mmäcja ma datho ngue nmi homhmu na. Hangu ra pa gä ra nho øt'e. Hīn'ya rá ts'oqui. Hīnjam'mø ngue di nnu manho yø ts'oqui øtyø ja'i. A nup'ua mahets'i bí 'buhya, ma datho ngue bi hnu mansu ya. ²⁷ A nuya yø judío ngue yø 'bet'o mmäcja, n'na pa ngu n'na pa ørpabi ra 'bøt'e Oja ngue yø ts'oquise. M'mefa p'uya, ja da 'yotra 'bøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mi'da yø ja'i. Pε nuna ra Jesús hōnda n'na ndi bi ndäse ngue bi tho, para zantho bi nōpa 'bøt'e yø ja'i. ²⁸ A nuna ra ley bi 'yotra Moisés, nuya yø ja'i ets'i ngue dra 'bet'o mmäcja, ja yø ts'oqui yø ja'i. M'mefa guehna ra ley na, guesε Oja cohi ntestigo na ra hya bi ma ngue rá Ts'ant'use bi 'yets'i ngue para zantho ra m'met'o mmäcja. Madits'ua te dadi 'bedi, para zantho øt'e xanho'a te rá 'befi.

8

¹ Nuna ra hya ma datho ja ts'edi ngue guí pahmu ya, guehna ra hya ngue ra Jesucristo di nōpa 'bet'o mmäcjahu naya. 'Nε ya bí hup'ua mahets'i ha bí ja rá n'yēi Oja na. ² Nup'ua mahets'i bí 'bu Oja, bí ja rá 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja. Hīnga guecua ja yø nija bi hocyø ja'i øtra 'befi ngue ra 'bet'o mmäcja na.

³ Nu'a rá 'befi ja yø 'bet'o mmäcja, t'ets'i ngue da 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. Janangue ra Jesucristo xquet'a mi jatho ngue bi 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. ⁴ Pε hīnga guecua ja ra ximhäi 'buhra Jesús. Nu'mø ngue ja di 'bucua, ya hīngui sä da t'ēmbi ngue ra 'bet'o mmäcja 'mø, porque yø 'bet'o mmäcja 'bucua ja ra ximhäi, di sigue øtho yø 'bøt'e di manda ra ley bi 'yotra Moisés. ⁵ Pε nu'a te yø 'befi yø mmäcja 'bucua ja ra ximhäi, hōntho øt'e tengutho ra forma bi ja mahets'i. Porque nu'mø mi nyau Oja ra Moisés, bi 'yēmbi: “Damī bēni xanho te ra forma dá ut'a'i p'ua ja ra t'øhø dá nyau, da ngu'a ra forma ra nija gui hocya”, bi 'yēmbi. ⁶ A nuja ya, ngue ma 'bet'o mmäcjahu na ra Jesucristo, tate xandø nzaqui rá 'befi pēfi ngue'a ra 'befi pēhyø mmäcja ua ja ra häi. Porque

xandønho ra 'da'yo cohi bi hoqui ngue'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o. Nuna ra 'da'yo cohi bi nja ya, mathoguitho xandønho ra hya di yat'Oja ngue di nja.

⁷ Nu'a ra cohi mi ja m'met'o, hinjonni ja'i bi boni ngue xta 'yot'e te bi manda Oja. Janangue Oja bi hyoni ha di japi ngue ma'da'yo man'na ra cohi bi nja. ⁸ I nnu Oja ngue hingui otyo ja'i'a ra hya di manda. Janangue mmanna Maca Libro ngue Oja bi 'yena: "Da 'yehra pa ngue nuya yø judío ngue yø mmengu Israel conyø mmengu Judea, ma'da'yo man'na ra cohi ga cohme. ⁹ N'nan'yo man'na ra cohi di nja. Ya hindu ngu'a tengutho ra cohi dá co'be'u yø nyogui ja'i 'mø yø pa dambá jup'u ja ra häi Egipto. Porque nuna ra hya dá co'be yø ja'i ngue xta 'yot'e, himbi 'yot'e. Janangue dá hecäp'u yø ja'i. ¹⁰ Bá ep'u ra pa di nja na ra cohi di mma ngue ga co'be yø ja'i Israel. Nu'mø ya bi nja na ra hya na, ga japyø ja'i ngue da dinyø mmai hanja na ra hya dadi manda, di nja mpähä yø ja'i da 'yotya yø hya dadi 'bepi da 'yot'e. Nugä p'aya, gueque drá Ojagä ya yø ja'i ya. Nuya p'aya, guehya ma ja'i ya. ¹¹ Di ngüe di nnoho, ga da badì te'ogui. Ya himma hyoni ngue ja da xännbabi yø mmic'eiui oque yø cu ja da xänbì te'ogui. Porque 'da di batyø ja'i te'ogui. ¹² Nu'a ra nts'o xa 'yotyø ja'i, ga punnbabi. Ya hinni mantho ga mbennbabi yø ts'oqui xa 'yotyø ja'i", bi 'yenn'Oja. ¹³ A nuyá, Oja i mma ngue ma'da'yo man'na ra cohi di nja. Nu'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o, di nequi xanho ngue ya bi thogui, porque ma'da'yo man'na ra cohi di nja. Nuna ra nyogui cohi mi ja, ya bi zep'u na.

9

¹ Nu'a ra nyogui cohi mi ja m'met'o, xandøngu yø hya nt'ot'i ngue ha di danne Oja yø ja'i. Pe nup'u mi otyø ndanne yø ja'i, gue'a ra nija ja ua ja ra ximhäi. ² Nu'a ra nija mi ja ua ja ra ximhäi, mi ja yoho yø cuarto. Nu'a rá madi ra cuarto gui nhuti ngue ra xequi xa ndaxqui. Nup'u mbo ra cuarto, jap'u ra mfoxiyo. 'Ne jap'u ra mexa hap'u t'uspabi yø thuhmε Oja ngue da nu. ³ Nu'a man'na ra cuarto brá ja mbo,

nup'u ja ra goxthi, zap'u ra ulu ngue nnopa jut'i ra goxthi. Nup'u mbo p'aya, gue'a ra xequi mathoguitho xa ndaxqui. ⁴ Brá jap'u n'na ra altar ngue ra oro, ja zop'u ra bopo. 'Ne jap'u n'na ra huada ngue gä ra oro maxøts'e, guehna ra huada m'mets'i ra nyogui cohi mi ja m'met'o naya. Nup'u mbo ra huada, op'u n'na ra ts'øye ngue gä ra oro, ja op'u ra thuhmε ni hu ngue ra maná. Da guehrá tøhø ra Aarón nuna bi 'doqui, ja op'u ja ra huada na. 'Ne ja cup'u ja ra huada'u yø xindo nt'ot'i rá ley Oja, ngue ra nyogui cohi mi ja m'met'o. ⁵ Nup'u maxøts'e ra huada, 'da'a n'na nguadi yø hyo ra huada mahoqui yoho yø anxε di nzotyø zahua p'u maxøts'e ra huada. Porque nup'u maxøts'e ra huada ja m'møt'e p'u ra ji gui nhohyø ts'oqui yø ja'i. Pe nuyá, hingui ja ngue 'bexca xi'ah'u hanja na ra hya naya.

⁶ Guehna ra forma mi jap'u ja ra nija m'met'o naya. A nu'a rá madi ra cuarto, n'na pa ngu n'na pa cutyø mmäcja ngue øt'a te yø 'befi i ja. ⁷ Pe nu'a rá yoho ra cuarto brá ja mbo ngue mathoguitho xa ndaxqui, høndra 'bet'o mmäcja ja ra nt'edi ngue carbu. 'Ne høndra n'na ndi n'na jeya i sä ngue da yat'ambo. Nu'mø bi yat'ambo p'aya, ni de ra ji da pøt'e ngue di hocε rá ts'oqui, ne xquet'a ni de ra ji da pøt'e ngue di nhohyø ts'oqui mi da yø ja'i. ⁸ Nuya yø hya ja uaya, ra Espiritu Santo nnepe ngue ga pahma hanja na ra hya ngue ra yogui cohi mi ja m'met'o. Mente yø tiempo ngue otyø ndanne yø mmäcja p'u rá madi ra cuarto, ya hin'y'u ra nt'edi to da tho'ambo ra cuarto nuna mathoguitho xa ndaxqui. ⁹ Nuya yø hya ya, di nequi xanho ngue nuya yø 'bøt'e øpabi Oja yø mmäcja, hin'y'u rá ts'edi ngue da hyät'i da hyajpa ra nts'o ja yø mmai yø ja'i. ¹⁰ Nuya yø hya mi ja m'met'o, gue'a ngue da huantho yø cosa da zi yø ja'i, i xihyø ja'i tema forma di mpet'e para ngue da zä da danne Oja. Pe gätho ya yø hya ya, bi nja rá ts'edi te mi otyø ja'i mente tobe hinmanì nja ra 'da'yo cohi bi 'yøt'ui Oja yø ja'i.

¹¹ Pe nuyá, ya bá ehra Cristo nuna bi gohi ngue ma 'bet'o mmäcjah'u ya. 'Ne guehna bá hangah'u ra nho mi ja ngue di nja naya. Nup'u ja ra nija di mpøhra Cristo ngue

ra 'bet'o mmäcja ya, tate ngue xandønho. Hinga ngu ra nija ja ua ja ra häi ngue ra ja'i bi hoqui. ¹² Ra Cristo bi yarbua ja ra xequi mathoguitho xa nduxqui. Pe rá jise ra Cristo ní hya ngue da pøt'e. Ya hingrá ji ra ndani ogue rá ji ra chivo ní hya ngue da pøt'e, tengutho øtyø mmäcja ua ja ra häi. 'Nε ya hinga xøxtí yatho ya, sinoque n'na nditho bi yat'i para zantho ngue bi yanju. ¹³ Nu'a rá ji ra ndani, ogue rá ji ra chivo, ogue rá 'bospi ra ngøndani zøp'ua ja ra altar, nu'mø bi njapyø ja'i nuya t'εmbi ngue n'youi ra ts'oqui yø do'yo, ya di nhohrá do'yo ra ja'i. ¹⁴ Goma guehrá ji ra Cristo ngue ma datho ja rá ts'edi ya. Porque guese ra Espiritu Santo nuna 'bui para zantho bi hatra ts'edi ra Cristo bi ndäse ngue da tho ngue bi nøpa 'bøt'e Oja. Conque ra Cristo, hin'yua rá ts'oqui. Pe bi männá ji ngue bi hoga ma ts'oquihua, mi ja ngue xcá mahä ra castigo. Pe nuyá, nuna majuaní ngue Oja i 'bui, ya säp'ua ga ha ra ts'edi ga thannehua naya.

¹⁵ Gue'a ra hya'a ya, ngue ra Jesucristo go bi hocra 'da'yo cohi ja naya. Janangue nuya yø ja'i nzon'na Oja ya ngue da 'yεc'ei ra Cristo, nu'a ra nho xa yarpabi Oja yø ja'i ngue di unni para zantho, go di tocabi ya to nzofo. Porque ra Jesucristo gue'a i du'a ngue bi hoga ma ts'oquihua xa nja mente bi nja rá ts'edi ra ley mi ja m'met'o.

¹⁶ Ya guí nnuhua ngue nu'mø bi nanga n'na ra sacua hapua di consta'a te ja ngue di nja m'mefa, nu'mø bi du'a to bi hocra sacua, nu'a ra sacua bi xots'i. Nuna ra hya bi zohra du, i ja rá ts'edi ra hya m'mefa. ¹⁷ Pe mente ngue 'butra ja'i bi xoxra sacua, tobe hin'yua rá ts'edi ra sacua. A nu'mø bi du'a to bi xoxra sacua, gue'mø ja rá ts'edi ra sacua 'mø. ¹⁸ I njarbatho na ra nyogui cohi mi ja m'met'o ya. Nu'mø bi tho yø mbo'øni ngue da 'bøt'e, ya ja rá ts'edi ra ley. ¹⁹ Nu ra Moisés, mi juadi bi xihyø ja'i na te gäma hya di manda ra ley, bi gaca n'na nt'o ra isopo, i n'youi ra xide'yo xa ntheni. Nup'ua ja rá ji yø ndani 'nεhyø chivo, bi japra dehe, ja bi dímbua ra t'o. Nu'a ra ji p'uya, bi naspabi p'ua ja ra Libro ngue ra ley, xquet'a bi japra ji gätho yø ja'i. ²⁰ Bi 'yεmbyø ja'i p'uya: "Nuyá, gá cohua ra cohi Oja ya, ya bi xi'ahua tema

hya ja ngue gdí n'yohua. Nuna ra ji jaua ya, guehna di hatra ts'edi ra hya bi xi'ahua Oja naya", bi 'yεmbi. ²¹ Ra Moisés bi naspabi ra ji p'ua ja ra nija 'nε bi naspabi ra ji te gäma cosa ja mbonnija. ²² Nt'ot'i p'ua ja ra ley ngue rá ji yø zu'ε i tho, nup'ua ha pe ra ji, ya co mmanho. Pe mente hinte ho ra ja'i ngue da 'yøtra 'bøt'e, hin'yua rá mpunnbi ra ts'oqui.

²³ Nua ja ra ximhäi, para ngue da gommanho yø cosa i ja, mama hyonitho rá ji yø zu'ε mi tho ngue ra 'bøt'e, ngue majapi yø cosa. Pe nup'ua mahets'i ya, xquet'a bí jap'ua ra 'bøt'e ngue ma datho ja rá ts'edi. ²⁴ Janangue ra Cristo ya hinga guehra nija ja ua ja ra häi bi hocyø ja'i ja rá 'befi ngue ra mmäcja ya. Porque ra nija ja ua ja ra ximhäi, høntho uhra forma te bí ja mahets'i. Ra Cristo p'uya, ya bi yarbua mahets'i bí 'bua Oja ngue da máxcahua. ²⁵ A nuna ra 'bet'o mmäcja ua ja ra häi, nup'ua ja ra cuarto mathoguitho xa nduxqui, njeya njeya cat'ambo ra mmäcja ngue bi pørpabi rá ji yø zu'ε i tho, ya hingrá jise bi pøt'e. Pe ra Cristo hinga xøxtí dutho ngue hønða gohi ngue ra 'bøt'e. ²⁶ Nu'mø da ngu'a ngue xøxtí dutho, asta gue'mø mamba fu'a nximhäi xtabá ts'ännbi ngue xøxti dutho 'mø. Pe nuna te bi nja ya, nu'mø ni ma da gaxyø pa, ra Cristo bi zøcua, 'nε bi ndäse ngue da tho. Pe n'na nditho bi du para zantho, da gohi ngue ra 'bøt'e. Bi gurpi gätho yø ts'oqui yø ja'i. ²⁷ A nuyá, nu hangu yø ja'i 'bui, gätho ja ngue da du, pe hønða n'na ndi da du. M'mefa p'uya da hyaspabi ra güenda Oja te xa n'yo yø ja'i. ²⁸ Njarbatho ra Cristo ya, n'na nditho bi du, bi gohi ngue ra 'bøt'e. Mandøngu dyø ja'i bi hojpabi yø ts'oqui. A nuyá, mahønða εp'ua ya, pe ya hñdi 'yεhε ngue da gurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya, sinoque di 'yεhε ngue da yanyø ja'i nuya tømí ngue da εp'ua.

10

¹ Nuna ra Moisés bi 'yotra ley da n'yo yø judío. Pe nuna ra ley bi 'yot'i, tengutho 'mø ngue drá xahatho na te ra nho ja ngue di nja m'mefa. Porque conna ley, himbi nεqui xanho hanja na ra hya di nja m'mefa. Nuya yø ja'i mi thanne Oja, mi øtyø 'bøt'e

di manda ra ley. Pɛ nuna ra 'bɔt'e ɔtyɔ ja'i, hinxma ma hajpabi yɔ ts'oqui yɔ ja'i na, porque njeya njeya ɔtho ra 'bɔt'e yɔ ja'i mahɔn'a. ² Nu'mɔ ngue da gue'a di nhohra ts'oqui ra ja'i'a, ngue da 'yɔt'e te gäma hya di manda ra ley, ya hinni mantho ngue da 'yɔtyɔ 'bɔt'e yɔ ja'i 'mɔ. Porque nu ra ja'i ɔtra 'bɔt'e, n'na nditho 'mɔ ɛna ngue di hocrá ts'oqui, ya hinguí nne ngue nimantho da du rá mmái ra ja'i da 'yɛna ngue ja rá ts'oqui. ³ Ja di nɛqui p'uya ngue nuya yɔ ja'i njeya njeya ɔtho yɔ 'bɔt'e, i sodyɔ mmái ngue jadyɔ ts'oqui. ⁴ Nu rá ji ra ndani ogue ra chivo 'mɔ bi tho, hijnjam'mɔ da zä da hyajpa yɔ ts'oqui yɔ ja'i.

⁵ Janangue ra Cristo, nu'mɔ ya ja ngue da ɛcua ja ra ximhäi, ɛnna hya bi xi Oja: "Nu'u yɔ zu'ɛ ho yɔ ja'i ngue pɔt'e, hinguí nnu manho ngue gue'a di hocyɔ ts'oqui yɔ ja'i'a. Sinoque guá sänni ngue bá nja ma do'yo ngue guehna da gohi ngue ra 'bɔt'e na. ⁶ Nu'u yɔ zu'ɛ ho yɔ ja'i ngue ɔt'a'i ra 'bɔt'e, 'nɛ uhyɔ ngɔ, zɔp'u ja ra altar ngue di hocyɔ ts'oqui yɔ ja'i, ya hinga gue'a guí nnu manho'a ya. ⁷ Janangue dí ɛngä p'uya: Dí 'bucä ua ya ma Oja'i. Ga ɔt'a'a te guí nnu manho. Tengutho ra hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro te ja ngue ga thogui, gue'a di nja'a ya", bi 'yɛna.

⁸ Rá mudi bi xi Oja ra Cristo, bi 'yɛmbi ngue i patho ngue Oja hinguí nnu manho'u yɔ zu'ɛ ho yɔ ja'i ngue ɔrpabi ra 'bɔt'e ngue di hocyɔ ts'oqui yɔ ja'i. Ni xinga gue'u yɔ zu'ɛ ho yɔ ja'i ngue uhyɔ ngɔ p'u ja ra altar ngue di nnu manho Oja. Madague'a ngue nt'ot'i p'u ja ra ley'a te gä ɔtyɔ ja'i, pɛ ngutho hinguí nnu manho Oja te ɔtyɔ ja'i. ⁹ Pɛ ra Cristo mahombi xi Oja, bi 'yɛmbi: "Dí 'bucä ua ya ma Oja'i. Ga ɔt'a'a te guí nnu manho", bi 'yɛmbi. Ja di nɛqui ua ya ngue ya bi zɛp'u'u yɔ 'bɔt'e mi ɔtyɔ ja'i, go da zɛ'a te bi 'yɔtra Cristo bi gohi ngue ra 'bɔt'e. ¹⁰ Porque ra Jesucristo bi 'yɔt'e te nnu manho Oja. Pɛ n'na nditho bi du, bi gohi ngue rá 'bɔt'e Oja. Para zantho bi hojpabi yɔ ts'oqui yɔ ja'i.

¹¹ Pɛ nu'u yɔ mmäcja ngue yɔ judío, n'na pa ngu n'na pa di siguetho hodyɔ zu'ɛ ngue ɔrpabi ra 'bɔt'e Oja. Pɛ nuya yɔ 'bɔt'e ɔtyɔ ja'i, hijnjam'mɔ da zä ngue da hyacra

ts'oqui ya. ¹² A nuna ra Jesucristo, hõnda n'na ndi bi du, para zantho bi gohi ngue ra 'bɔt'e. 'Nɛ ya bi hup'u ja rá n'yei Oja ya. ¹³ A nup'u bi 'buhya, tømtho ngue da dapi gätho yɔ nsuiui. ¹⁴ Ja di nɛqui ua ya ngue n'na nditho bi du, para zantho bi gohi ngue ra 'bɔt'e ngue di punnbabi yɔ ts'oqui yɔ ja'i.

¹⁵ Ya dí pahma ngue majuaní na ra hya na, porque ngu'a mmanna Espiritu Santo p'u ja ra Maca Libro ngue ɛna: ¹⁶ "Bá ɛp'u ra pa di nja na ra cohi dí mma ngue ga cocä'be yɔ ja'i Israel. Nugä p'uya, ga japyɔ ja'i ngue da dinyɔ mmái hanja na ra hya dadi manda, di nja mpähä yɔ ja'i da 'yɔtya yɔ hya dadi 'bɛpi da 'yɔt'e", ɛn'Oja. ¹⁷ Mahɔn'a ɛmp'uya: "Ya hinni mantho ga mbɛnnbabi yɔ ts'oqui xa 'yɔtyɔ ja'i", bi 'yɛna. ¹⁸ Janangue nuyá, Oja ya bi punnga ma ts'oquih. Ya himma hyoni ngue ra 'bɔt'e ga ɔrpah Oja ya ngue di hoga ma ts'oquih.

¹⁹ A nuua ja ra ximhäi, nup'u ja ra xequi mathoguitho xa ndaxqui, hõndra 'bɛt'o mmäcja mi sä da yat'i. Pɛ nuya ma zi cu'ah, gä da zä ga thohma p'u ja rá hmi rá dä Oja ya. Porque guesɛ ra Jesucristo bi du ngue bi hoga ma ts'oquih. ²⁰ Mi zä mi du ra Jesucristo, bi xocra jut'i nu'a mi jurp ha 'bu Oja. Bi xogah ra 'yu ngue da zä ga thohma p'u 'bu Oja. ²¹ Nuna ra Jesucristo di nnɔpa 'bɛt'o mmäcjah ya, guehna fäxcah p'u ha 'bu Oja naya. ²² Janangue ma ga cuathp'u ha 'bu Oja ya. Ga thanne co gätho ma mmaih, hijnjam'mɔ ga nyobɛnih na ma nt'ɛc'ɛih i ja. Nu'a ma ts'o n'yomfɛnih mi ja, ya bi 'beque. Da guehma do'yoh, bi meque para ngue da zä ga thohma p'u 'bu Oja. ²³ Ma ga ha ra ts'edi ga ɛc'ɛih ngue di nja ya yɔ hya dí tømhma di nja. Porque nuya yɔ hya xa yat'Oja ngue di nja, di njahma. ²⁴ Xquet'a ma ga honi ha gdá nhyath ra ts'edi ngue man'na gdá mahma mmic'ɛi n'na ngu n'naj. 'Nɛ ga ha ra ts'edi ga ɔth ra nho. ²⁵ I 'buhyɔ 'yɛc'ɛi ngue ya hinguí pap'u ha di mpeti yɔ mmi'yɛc'ɛiui ya. Pɛ hinguí ja ngue ga tɛnthoh'a te ɔt'u, sinoque ma ga mmähä p'u ha di mpeti yɔ 'yɛc'ɛi, ga nhyatra ts'edi n'na ngu n'naj. I ja ts'editho ngue gue'a ga ɔth'a, porque ya

guí nnuh̄a, man'na n̄i guatyø pa ngue da ep'ua ma Hmuh̄a Jesucristo.

²⁶ Pɛ nu ra ja'i ngue ya pađi ndana ra hya majuan̄i, 'nɛ s̄anni ngue ya di m'mua' a ngue ra nts'o da 'yøt'e, m'mefa ya hin'ya ra 'bøt'e di nhohra' ts'oqui da 'yøt'e. ²⁷ Sinoque hõndra ndate sibi di danzø da japyø nsaiui Oja 'mø bi hyaspa ra güenda, gue'a tøm̄i di nth̄eui'a. ²⁸ Conque ra ley bi 'yotra Moisés, nu'mø to m̄i fɛstho'a te ra hya mmamp'ua ja ra ley, co yoho hyu yø testigo da hyørpa ra hya, ya hinjondi huɛqui, sinoque da tho. ²⁹ A xiya 'mø, ¿hague ngu gangu ra castigo da thogui te'o fɛspatho te mmaná Ts'ant'ua Oja, da 'yɛmbi ngue h̄inte n̄i bõntho ngue bi du rá Ts'ant'ua Oja? Conque gue'a i du'a ngue bi hocra 'da'yo cohi, bi hyajpa ra nts'o yø ja'i. Pɛ yø ja'i, nu'a rá mate ra Espiritu Santo nne di un̄i, i thenma hyathobi. ³⁰ Pɛ ya dí pahma te da 'yøt'Oja. Porque bi 'yɛna: “Nugã go n̄i 'yɛhma xi ga jagã ra castigo. Go ga jut'ã'a te øtyø ja'i”, bi 'yɛna. 'Nɛ bi man'Oja ngue da hyaspa ra güenda'ua yø ja'i ya o rá 'yɛ. ³¹ Nunã Oja majuan̄i ngue 'b̄ai, nu te'o da japra castigo, ra ndussutho te da thogui.

³² Dam̄i bɛmhm̄a yø pa xa thogui, nu'mø rá ts'atho xqui 'yɛc'ɛih̄a ra hya ya. Mathoguitho gá s̄ah̄a ra n'ua ngue bi za'ah̄a yø ja'i. Pɛ gá hyät'i gá seti te bi 'yøt'ah̄a yø ja'i. ³³ Bi nja yø pa ngue bi mp̄eti yø ja'i ngue thenma hya'ah̄a, 'nɛ bi un'ah̄a. M̄i'da n̄i m̄m̄i'yɛc'ɛih̄a p'uya gui h̄ethoh̄a ha gui anyø ja'i, pɛ h̄ingá sutho gui 'yøt'e ngue n̄i amigoh̄a'ua to ma'un̄i. ³⁴ Nu'ua yø 'yɛc'ɛi bi ma fãdi, gá fãts'i ngue gá unhn̄a te hon̄i. Nu'mø bi fɛ'a te gui pesh̄a, asta ja'ah̄a mpähã, porque gui pahma ngue ma datho di muui na ra nho gui nth̄eua p'ua mahets'i, 'nɛ para zantho i ja na. ³⁵ Dam̄i hyah̄a zamm̄ai ngue gui sigue da ngut'a gui 'yøth̄a yø pa di map'ua. Porque xandõngu ra njut'i bí ja mahets'i. ³⁶ Hõnt'a ja ngue gui 'yøth̄a ya, dam̄i seti te gã ra n'ua gui thohm̄a. Dam̄i ja ndumm̄ai gui 'yørpah̄a rá pähä Oja, n'namhma ngue di toca'ah̄a na ra hya xa yat'Oja ngue di nja. ³⁷ Porque nt'ot'i p'ua ja ra Macã Libro na ra hya bi man'Oja ngue ɛna: “Ya himma 'ya'atho yø pa ya, ngue da

ɛp'ua ja ngue da ɛhɛ. Ya h̄inni mantho da hm̄anya ngue di 'betyø pa. ³⁸ Nu ra ja'i bi nhohra' ts'oqui, di nyanna te ngue bi 'yɛc'ɛigui. Pɛ nu ra ja'i h̄ep'ua ma hya, ya h̄ind̄i nnu manho te øt'e”. ³⁹ Ague ma zi cu'ah̄a, h̄inga h̄ehma p'ua Oja, porque yø ja'i h̄ep'ua Oja, gue'ua di m'mɛ'ua. Pɛ nu'ua, ngue dá ɛc'ɛih̄a Oja, ya di nyanma teh̄a.

11

¹ Nu ra ja'i ɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja, guehna ra ja'i haxa njuani ngue di nja'a te tøm̄i di nja. Pɛ di segura ngue majuan̄i di nja, madague'a ngue tobe h̄ingui nnu te 'bɛ'a ja ngue di nja. ² Nunã Oja, bi nu manho 'da yø nyogui ja'i xa m'mahma njam'mø porque bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja.

³ A nuyá, ngue dí ɛc'ɛih̄a ngue majuan̄i te mman'Oja ya, ya dí pahma xanho ya ngue Oja hõntho bi ma ngue di nja ra ximhäi, 'bexpi nja. Nu'a te gã dí nnuh̄a ngue ja ya, Oja bi hoqui. Porque ma m'mɛt'o h̄in tema cosa m̄i ja.

⁴ Nu ra Abel bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue nu'a rá 'bøt'e bi 'yøt'e bi nu manho Oja. Pɛ nunã rá 'bøt'e ra Caín, h̄imb̄i nu manho Oja. Janangue di nɛqui ngue Oja bi hojpađi rá ts'oqui ra Abel ngue bi 'yɛc'ɛi. A nuyá, madague'a ngue ya xa ndu ra Abel, pɛ di sigue xãngathoh̄a ngue ga øth̄a tengutho bi 'yøt'e ngue bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja.

⁵ Nu ra Enoc bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Oja p'uya bi zixma tetho bi ma mahets'i. 'Beximb̄i du na, ya h̄inha mamb̄i th̄ingua ja ra ximhäi, porque Oja bi zits'i. 'Nɛ mmamp'ua ja ra Macã Libro ngue Oja m̄i nnu manho te man̄i n'yo ra Enoc, m'mefa p'uya bi zits'i. ⁶ Pɛ nu ra ja'i h̄ingui ɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja, ya h̄ingui sã da 'yɛnna ja'i ngue nnu manho Oja te ga 'yo. A nuyá, nu ra ja'i nne ngue rá n'youi Oja, jatho ngue da 'yɛc'ɛi ra ja'i ngue majuan̄i 'b̄a Oja, 'nɛ da 'yɛc'ɛi ngue nu'ua yø ja'i hon'Oja, gue'ua di nsixui Oja'ua.

⁷ Nu ra Noé bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Bi 'yɛc'ɛi 'mø m̄i xi Oja ngue di nja ra ndate, madague'a tobe di 'bɛtra

pa di nja'a te bi sifi. Pɛ bi hocra barco bi xi Oja ngue di hoqui. Ja di nyamp'u ra Noé co 'nɛ'u to 'bɔp'u ja rá ngu. Rángue bi 'yɛc'ɛi ra Noé na ra hya na, ya di nɛqui ngue ra ts'oqui ɔtyø ja'i nu'u hinguí ɛc'ɛi te mman'Oja. 'Nɛ bi ma mahojpi rá ts'oqui ngue bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní'a te bi xifi.

⁸ Nu ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø mi zon'na Oja, bi xifi ngue da bɔmp'u mi 'bɔi, di map'u ja ra häi xi xifi ngue da gohmi, 'nɛ bi 'yøt'e te bi xifi. Bi bɔmp'u ja ra häi mi 'bɔi, bi ma. Ni xinguí padi hapu daní mpa. ⁹ Mi zomp'u ja ra häi xi yarpabi Oja ngue drá mmeti, bi dimp'uya ngue 'bɔp'u yø ja'i yø mmeti ra häi. Pɛ ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja, bi mihí hap'u di m'mai. Bi hocyø ngun'ulu, ja bi m'map'u. Mi m'mahra Isaac, ngut'a bi 'yøt'e. Mi m'mahra Jacob, ngut'a bi 'yøt'e, guehya bi tocabi ra hya xi yat'Oja m'met'o ya p'uya. ¹⁰ Porque ra Abraham bi dømí ngue daní m'map'u ja ra danihni bí ja mahɛts'i. Guehna ra danihni ngue guesɛ Oja bi hoqui 'nɛ i ja para zantho na.

¹¹ Xquet'a ra Sara bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue madague'a ya ra bɔdac'ɛi, pɛ bi m'mahra ts'ant'u bi xi Oja ngue di m'mai. ¹² Da guehra Abraham xquet'a ya ra bɔdac'ɛi, ya bi tho ra ora p'u ngue di m'mahyø basi. Pɛ madague'a, siempre bi m'mahra ts'ant'u. Guehna bi nxandi, mandøngutho yø mbom'meto bi m'mai. Nu'a gangu tengutho yø sø bí ja maya ogue tengutho yø 'bomu dehe jap'u ja rá nnenguí ra jathe, hinguí sä di 'bede hangu gangu.

¹³ Gätho ya yø ja'i ya, bi m'mai, pɛ bi du. 'Nɛ himbi nu'a te ra hya xi yarpabi Oja. Pɛ comma ngue ɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja, januaní ngue di johya porque padi xanho ngue di nja'a ra hya di yat'Oja ngue di nja. Janangue mente ra pa bi m'macua ja ra ximhäi, bi ma ngue hinyø ngungua, sinoque da ma, daní mpa mahɛts'i. ¹⁴ A nuya yø ja'i ngue nguna ra hya i mma, ya di nɛqui xanho ngue guehya yø ja'i honna häi hapu daní m'mai para zantho. ¹⁵ Pɛ hinga guerp'u ja ra häi bá pøni honi ngue daní m'mai. Porque

nu'mø da gue'a, mi ja ra tiempo ngue xta mmengui ha bi 'yɛhɛ. ¹⁶ Nu'a ra häi honyø ja'i ngue daní m'mai, gue'a ra häi ma datho xandønho bí ja mahɛts'i. Janangue nuna Oja ya, ya hinguí pesrá sä 'mø mmanyø ja'i ngue embi: "Ma Oja'i". A nuna Oja, ya xa hojpabi n'na ra danihni hapu daní m'mahya yø ja'i.

¹⁷ Nuna Oja, bi ne ngue da ba'a njuani 'mø ngue ɛc'ɛi'a te bi xihra Abraham ogue hin'na. Bi xihra Abraham ngue da zixrá ts'ant'u Isaac ngue da hyo, da 'yørpa ra 'bøt'e Oja. Pɛ ra Abraham bi 'yɛc'ɛi te xi Oja, bi n'uni ngue xta hyo ra Isaac, xta 'yørpa ra 'bøt'e Oja. Ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te xi xi Oja ngue xi 'yɛmbi: ¹⁸ "Nu'mø bi m'mahni ts'ant'u Isaac, di nxandi, di m'mai xandøngu ni 'beto", xi 'yɛmbi. ¹⁹ Janangue ra Abraham bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní ja rá ts'edi Oja ngue nu'mø xta ndu ra Isaac, ma'da'yo xti m'mai. Pɛ mi zä ngue himbi du ra Isaac, ɛntho ja ma'da'yo bi m'mai, porque ra Abraham ya xi zänni ngue xta hyo.

²⁰ Nuna ra Isaac bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue ra Isaac bi zojpa ra hya yø ts'ant'u, bi xifi ngue da dinnbabi rá njapi Oja m'mefa. Guehna ra Jacob 'nɛhra Esaú.

²¹ Ra Jacob xquet'a bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ni ma da du, bi xi'u yoho yø ts'ant'u ra José ngue da dinnbabi rá njapi Oja. Nguna ra hya bi ma mente tosrá tøhø ngue bi danne Oja.

²² Ra José xquet'a bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ya ni ma da du, bi xihyø judío ngue da 'yɛhra pa da bɔmp'u ja ra häi Egipto. 'Nɛ bi zohra hya ra José ngue nup'u Egipto hindá cop'u rá do'yo, sinoque da hyax'mø bi bɔmp'u Egipto.

²³ Rá papá 'nɛhra mamá ra Moisés bi 'yɛc'ɛi ngue majuaní te mman'Oja. Janangue nu'mø ra pa mi m'mahra Moisés himbi zudra hya bi manda ra dast'abi, ngue nu'mø bi m'mahyø ts'ant'u yø judío, da thopi. Mi nu ngue ra Moisés mazihotho 'mø mi m'mai. Nhyushna bi 'yaguí.

24 Ra Moisés bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue nu'mø mi ndan'yoh̄u himbi nu manho ngue da gohi ngue rá tede na rá t'ixu ra dast'abi p'u ja ra häi Egipto. 25 Sinoque bi ne ngue 'dap'u da zäui ra n'u yø ja'i Oja. Himbi ne xta 'yøtra ts'oqui ngue xta hyɛp'u Oja ngue xta ngop'u mi 'bui, nup'u zits'udyø pa xti nja mpähä. 26 Nuna ra Moisés man'na xanho bi nu manho ngue da zä ra n'u tengutho ra n'u ja ngue da zä ra Cristo. Janangue nup'u Egipto himbi ne xtabá ngop'u ngue drá mmɛti gätho ra mɛnyu mi jap'u. Porque pad̄i xanho ngue xandøngu rá njut'i Oja di nja m'mɛfa.

27 Ra Moisés bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Bi bømp'u ja ra häi Egipto, himbi zutho ngue mbøcue ra dast'abi. Himbi gohrá mm̄i, porque pad̄i ngue n'yoi Oja, madague'a hingui hɛti. 28 Ra Moisés bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja, bi 'bepi gätho yø judío ngue da hyo yø dɛ'yo, da zä ra ngo ngue ra pascua. Nu rá ji yø dɛ'yo da hyo, da gospabi p'u ja yø goxthi, n'namhma ngue nu'mø bi thohra anxɛ ngue da hyo yø ts'unt'u mada, ya hindä hyopyø ts'unt'u yø judío.

29 Yø judío bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue bi zä bi thop'u ja ra Thenga jathe, tengutho 'mø ngue dra 'yonhäi p'u ni 'yo. Yø mmɛngu Egipto p'uya, xquet'a bi ne ngue xta thop'u ja ra jathe, pɛ bi go'mra jathe.

30 Yø judío bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Nyoto ma pa bi thesra hnini Jericó. M'mɛfa p'uya bi xotyø jado madi thesra hnini. 31 Nuna n'na ra xisu ni hu ngue ra Rahab ra mmɛngu Jericó, mará 'yots'om'mäi na, xquet'a bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue hinga 'da'i duui yø mmɛngu Jericó, porque nuna ra xisu na, bi unna ts'äya'u yø judío bi ma bi axra häi m'mɛt'o.

32 ¿Te 'bɛ'a ga øt'e? ¿Ua xøgue mahyonitho ngue ga xi'ah̄u mi'da yø hya di 'bedi? Pɛ ya hinga mbongui ra ora ga xi'ah̄u te bi 'yøtra Gedeón, ra Barac, ra Sansón, ra Jefte, ra David, ra Samuel, co gätho yø pøngahya Oja. 33 Nuya yø ja'i ya, gätho bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Janangue 'bu i'da bi 'yøtra tunhni, bi dapyø dast'abi mi nzaqui

te mi mma. I 'bu i'da ngue bi 'yøtra ts'at'abi xanho, bi nthɛui rá njapi Oja xi yarp̄i. I 'bu i'da ngue bi t'ennbu 'buhyø zate, pɛ himbi za yø zate. 34 I 'bu i'da ngue bi thørbu ja ra sibi, pɛ himbi nzø. I 'bu i'da, ya ja ngue da tho conna juai, pɛ pongui. Nu'u yø ja'i t'ɛmbi ngue hinga njuani, gue'u bi hya ra ts'edi ngue bi ma ra tunhni 'nɛ bi dapyø nsaiui. 35 I 'bu i'da yø xisu ngue nu'mø bi du yø basi, Oja bi 'yøt'e ngue nu'a xa ndu mahøndi m'm̄i.

I 'bu i'da p'uya, i nthut'i ngue ma'uni, sifi ngue nu'mø da hyɛp'u Oja, ya di mpommi ra ndate. Pɛ bi n'uni ngue da du, bi ne ngue di tocabi'a ra nho di nja 'mø dan̄i nja ra mbɛnnate m'mɛfa. 36 Mi'da p'uya, bi zä ra n'u ngue bi 'bei. 'Nɛ bi zä ra n'u ngue rá n'yemma hya yø ja'i. Mi'da p'uya, bi thut'i conyø cadena, bi ma fädi. 37 Mi'da p'uya, ga ndutho'a ngue bi 'bando. Mi'da p'uya, bi ma maheque made ra ja'i conna thegui. Mi'da p'uya, majapi ngue da 'yøt'a te xants'o, pɛ hingui nne. Mi'da p'uya, ra juai ga ndu. Mi'da p'uya, bi n'yo ndap'u bi zä ngue hin'yu ha di nsäya. Bi nøpa he yø xidɛ'yo ogue yø xi yø chivo bi hye. Mi'da p'uya, bi zä ra n'u ngue hyo-ya. 'Nɛ bi ma ma'uni, ga ra dumm̄i ga 'bui. 38 Nuya yø ja'i ya, yø ndø ho ja'i, hin hapu da hyannbabi yø ts'oc'ɛi 'bucua ja ra ximhäi. Pɛ bi zä ra n'u ngue bi n'yo dapo, ni xingui pad̄i hapu dan̄i mpa. Bi n'yop'u ja yø daxant'øhø. Bi m'map'u ja yø 'bido. Bi m'map'u ja yø hyado brá ja mbo häi.

39 Gätho ya yø ja'i ya, bi nu manho Oja, porque bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Pɛ tobe himma t'unnitho'a te xa yarpabi Oja ngue di unni. 40 Porque Oja bi zänni ngue himbi nɛqui xanho hanja ra hya, asta guehyø pa dí 'buhmu ya. Ya xa nzän'Oja ngue nuya yø nyogui ja'i 'da gdá nuthohu na ra nho xa yat'Oja ngue di 'dacju.

12

1 Ya dí nnuhu ya ngue mandøngu dyø ja'i bi zeti hangu ra n'u bi thogui, porque bi 'yɛc'ɛi ngue majuan̄i te mman'Oja. Da guecju ya, ma ga seti hangu ra n'u ja ngue ga thohmu. Nu'a dí pad̄i ngue da 'yørcahu

ra nts'onj, ma ga emhm n'na nguadi'a. Nu'a ra ts'oqui di ts'onga ma nt'ec'eh, ma ga ehm p'a'a. Ma ga ja ndummaih yø pa di map'u ya, ngue nu te nnecj Oja gdá n'yoh, gue'a ga øth'a. ² Zant'a da zo ma mmaih ra Jesucristo. Porque guehna bi 'yøt'e ngue dá ec'eh ngue majuanj te mman'Oja na. 'Nε go guehna da 'yøt'e ngue para zantho ga ec'eh xandønho. Nuna ra Jesús, madague'a ngue ra 'be'isá ngue to tup'u ja ra pont'i, pe nuna himbj 'besrá sä. Bi zeti hangu ra n'u bi thop'u ja ra pont'i, porque padi ngue nu'mø mi tho'a te ra n'u bi zä, ma datho ja mpähä ngue danj mmip'u ja rá n'yei Oja. ³ Nu'mø mi anyø ts'oc'ei na ra Jesús, dami bemhm hangu ra n'u bi zä. Janangue nuyá, 'yo di cohni mmaih 'mø dí säh ra n'u. ⁴ Mente gui honj ha gdi hyehm p'u ra ts'oqui ja ua ja ra ximhäi, tobe hingui sä da hyo'ah yø ts'oc'ei.

⁵ Mami pumbenih na ra hya xi'ah Oja ngue ya yø basj'ah. Nup'u ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'u ra hya ngue bi 'yen'Oja: "Ague ma basj'ah, dami hyacj ra güenda xanho hanja ngue fep'ah Oja. 'Yo di cohni mmaih 'mø di hec'ah Oja te gui øth. ⁶ Porque Oja, nu'a ra ja'i di madi, nu'mø hinga gue'a øtra ja'i, di hejpi. Nu yø ja'i ngue ya yø basj Oja, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fei". ⁷ Nu'mø ngue gui säh ra n'u, dami bemhm ngue nuna Oja øt'e ngue yø basj'ah, guehna fep'ah na. Porque gätho yø basj, nu'mø hinga gue'a øt'e, i fehyø papá. ⁸ Gätho'u yø basj Oja, Gä i fei, pe nu'mø hingui nne ngue da mep'ah Oja, ¿ha di zä gui 'yembj ngue nj Papáh Oja 'mø? ⁹ Conque nu'mø mará ngüej, nu'a ma papá bi tecj. Nu'mø hinga gue'a dí øth, i fegbah. Pe xquet'a dí nnu mansuh. Janangue nuyá, goma gue'a ma Papáh bí 'b ma mahets'i ga ena ngue hinga ørpah ma su ya. Porque nuna, i nnepe ngue nma'da'yo ma n'yomfenih. ¹⁰ Conque ma papáh 'bucua ja ra ximhäi mente ra pa bi tecj, i fegbah 'mø ena ngue ørcah ra nho. Pe nuna Oja 'mø ngue i fegbah, majuanj ngue nj 'yup'u te ørcah, porque Gä ra nho øt'e. I nnepe ngue Gä ra nho gdá n'yoh, tengutho Oja ngue Gä ra nho øt'e. ¹¹ Nu'mø ngue bi megbah Oja, di

säh ra n'u, hndí nnu manhoh ra mfei di jacj. Pe nu'mø bi dinma mmaih ngue da 'yørcah ra nho'a te øt'e, ya hu ma mmaih p'ya. Ya man'natho ga ja ndummaj ga n'yo manhoh.

¹² Janangue nuyá, dami hyah ra ts'edi ya, di ndu xandønho nj n'yomfenih. ¹³ Dami hyaxh n'na ra hoga n'yomfeni ngue gui n'yoh xanho, n'namhma ngue nu'u yø ja'i hingui padi di n'yo xanho, da dinyø mmaj ndana ra 'yu njuantho.

¹⁴ Dami ja ndummaj ngue 'yo gadi njunth. Dami hyehm p'a'a te gäma nts'o i ja. Porque hnda nu Oja yø ja'i hingui nne da hyep'u ra nts'o. ¹⁵ Dami hyahma na rá mate Oja nne di 'da'ah, 'yo gadi costhoh. Dami mfähm xandønho, man'nan'yo mi 'yøth ngue to da bøni di ts'onnbabi rá nt'ec'ei ja mi'da yø ja'i. ¹⁶ 'Yo gyø 'yots'om'maih. 'Yo gui øth tengutho bi 'yøtra Esau ngue bi mespatho rá njapi Oja. Porque nuna ra Esau, mi zä mi ntj manthuh, hnda n'na ra nts'ihmε i pä'a rá erensia madi tocabi porque guehna ma dana. ¹⁷ Gui pahm te bi 'yøtra Esau. Januanj ngue hangu ra mben'a m'mefa ngue xta nzo rá 'ye'a te mi ja xti unná papá. Pe ya himbj zä ha xti japra hya. Madague'a ngue januanj ja ra zon'a m'mefa, pe ya himbj dinj ha xti xotra hya xi 'yøt'e.

¹⁸ Ague ma zi cu'ah, nuna ra cohi bi 'dacj Oja ngue gdá n'yoh ya, ma'da'yo na, hinga 'da'iguui'a ra nyogui cohi bi t'unna m'met'o yø judío ngue da n'yo. Nu'mø mambi t'unna nyogui cohi yø judío ya, nu'a ra t'øhø ja ua ja ra ximhäi bá nya Oja, ja bi map'u. Bi nu yø ja'i ngue di yoxnj yø sibi. Bi nu yø ja'i ngue ja ra ts'a'bxui. Bi nu yø ja'i ngue 'yo ra ndate ndahj. ¹⁹ Bi 'yøhyø ja'i ngue ya yø corneta. Bi 'yøhyø ja'i ngue bá nya Oja ngue nzofu. Nuyá yø ja'i bi 'yøde ngue ts'ofu, bi nsu. Janangue bi 'yadi ngue ya hinnj mantho da 'yøde tema hya mman'Oja. ²⁰ Porque øde te bi man'Oja ngue mada n'na ra mbo'ønitho da guarbu ja ra nexant'øhø, da tho ngue da 'bando, oque da tho conyø lansa. ²¹ Januanj ngue ra ndussutho te bi nu yø ja'i. Xquet'a 'nεε

ra Moisés bi 'yɛna: “Nugui, asta dí huaqui ngue dí su”.

²² A nuju ya, nup'u nná mähä, gue'a ra t'ohø Siön bí ja mahets'i ja ra hnini bí 'bɛ Oja, ja nná mähä p'uya. Guehna ra Jerusalén bí ja mahets'i naya. Nup'u, xinga m'medetho yø mahuahí yø anxɛ i 'bɛi. ²³ Nu'mø gã bi mpeti yø anxɛ ngue da 'yɛspabi Oja, 'dap'u ga m'mahmu ya yø basi Oja ya xa cuarpabi yø thuhu p'u mahets'i. A nuna ma Ojah guehna ra ts'at'abi na ngue gátho yø ja'i. Nuya yø nyogui ja'i ya xa ndu 'nɛ xa hojpabi Oja yø ts'oqui, gã dadi ncuha ya. ²⁴ Nuna ra Jesús, bi hocra 'da'yo cohi ja ya. Nu rá ji bi máni, i ja rá ts'edi ngue di hoga ma ts'oquihɛ, hinga ngu rá ji ra Abel ngue n'äst'abitho.

²⁵ Janangue nuyá, dami mfähmu xandønho ya, man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui fɛspathohɛ rá hya na Oja nzocju. Ya gui nnuhɛ ngue himbi mpommi ra castigo ya yø ja'i bi mɛspatho rá hya Oja 'mø ra pa mi zocua ja ra ximhäi. Goma guehya ngue gui 'yɛna ga mpommu ra castigo 'mø ga fɛspathohɛ te mman'Oja nuna bi nzocɛgahɛ asta mahets'i. ²⁶ Nu'mø yø pa xa thogui, nu'mø bá nya Oja ngue nzohyø ja'i ua ja ra häi, asta di 'yan'ahäi. A nuyá, mahøn'a ɛn'Oja: “Nu'mø ngue høndá nyagä ya, ga øt'e ngue di 'yan'ahäi 'nɛ ga øt'e ngue di 'yan'a te bí ja maya”, bi 'yɛna. ²⁷ Ngue nguna ra hya mman'Oja da yør'mø hømbá nya ya, ya di nɛqui ngue Oja da hyajpabi yø 'bɛfi te gã bi hoqui. Nu te da bønɪ ngue hɪndi 'yanɪ, gue'a di nja para zantho'a. ²⁸ Nuna ra xɛqui hɪndi 'yanɪ, guerp'u ha di manda Oja ja ga m'mahmu p'u. Janangue nuyá, ma ga ja mammadihɛ Oja ya. Ma ga thannehɛ Oja tengutho nnu manho ngue ga ørpahɛ. Porque Oja ní 'yup'u ngue mathoguitho ga nnu mansuhɛ. ²⁹ Porque Oja ra ndussutho, tengutho ra sibi ngue di juadi udi ha sudi.

13

¹ Hangu ra pa, dami mmaði n'na ngu n'na'ahɛ, tengutho 'mø ngue ɛga di ncuha. ² Mami pumbɛnihɛ ya, ngue nu'mø to bi zøp'u ja ni nguhɛ, dami unhnɛ ra ts'äya. Porque 'bɛi da yø ja'i di unna ts'äya p'uja yø

ngu, pɛ hingui padi ngue'mø yø anxɛ Oja'u di unna ts'äya.

³ Nu'mø to bi n'ofädi, dami fäxhɛ te honi. Dami fäxhɛ gui 'yø'ni güendahɛ tengutho 'mø ngue go gdi ofädihɛ. Gui fäxhɛ'u sä ra n'u ngue ma'uni. Gui 'yø'ni güendahɛ ɛntho go gui thohma'a te ra n'u thogui.

⁴ Nu gátho yø ja'i ya xa nthati, da zupyø nthati bi 'yøt'e. 'Yo di homman'na di m'mahmi. Porque Oja da hyaspabi ra güenda yø 'yots'om'mäi.

⁵ 'Yo sä gui ɛmhmɛ ngue gue'a ra mɛnyu ma datho di muui. Dami conformahɛ'a te ts'u macosa di 'da'ahɛ Oja. Porque Oja i ɛna: “Nugä, hɪn dadi pumbɛni'i. 'Nɛ hinga hɛc'atho'i”. ⁶ Janangue nuya ma mmäi gdá mamhmɛ na ra hya ja ua ya ngue ɛna: “Nuna ma Oja, guehna fäxcagui na. Ya hɪndi sugä 'mø ja tema hya mbɛnngagui yø ja'i”.

⁷ Dami bɛmhmɛ te manɪ n'yo'u yø mamhya bi xi'ahɛ rá hya Oja. Dami mɛpyahɛ'a te ra nho bi 'yøt'e mɛnte bi m'mäi, da ngu'a gui 'yøthɛ. A nuya yø mamhya mi da xanho yø nt'ɛc'ɛi ya, dami njathɛ p'uya, di ndɛ xanho ni nt'ɛc'ɛihɛ.

⁸ Nuna ra Jesucristo, ngu'mø yø pa xa thogui, xi mmangudya, xquetho para zantho na, hɪnjam'mø ngue dadi mpädi. ⁹ Janangue mami n'uni da thä'ahɛ ngue hønt'o bi zä ma xädi gui tɛnhnɛ ngue hɪnda 'da'iguui na ra hya gui ɛc'ɛihɛ ya. Dami hyannbahɛ rá mate Oja di 'da'ahɛ, gue'a di zajni nt'ɛc'ɛihɛ'a. 'Yo di hä'ahɛ ya yø ja'i hajtho te si, porque hinga gue'a di zacrá nt'ɛc'ɛi ra ja'i'a ngue da hyajtho te da zi.

¹⁰ A nuju, guehna ra Jesucristo di nnøpa 'bøt'e ngue di nhohma ts'oquihɛ. A nuya yø 'bɛt'o mmäcja ngue yø judío, 'be ho yø zu'ɛ ngue ørpabi ra 'bøt'e Oja ya, 'nɛ ja ra 'bøt'e ngue hɪn'yɛ ra nt'ɛdi da za ra ngø pøtyø ja'i.

¹¹ Nu rá ji ra zu'ɛ i tho, haxra mmäcja ní ma mbonnija, ja ra xɛqui mathoguitho xa ndaxqui ja bi porbɛ ra ji gui nhohyø ts'oqui yø ja'i. Ra ngø p'uya bi nt'udi maxøts'e ra hnini. ¹² Njarbutho ra Jesús, bi zä ra n'u ngue bá tho maxøts'e ra hnini. Nu'a rá ji bi mäm'mø mi du, guehna nnøpa 'bøt'e yø ja'i ngue i nhohma ts'oquihɛ na. ¹³ I ɛmbyø ja'i ngue ra 'bɛisä te t'ørpa

ra Jesús ngue bá tho maxøts'e ra hnini. Pε ma ga tenhmah ra Jesús, madague'a t'εmbi ngue ra 'be'isä ngue dí εc'εih ra Jesús. ¹⁴ Porque nua ja ra ximhäi, hin'yua gahua ua n'na ra hnini ngue di ja para zantho. Sinoque dí tømhmua man'na ra hnini, nuna ja ngue di nja m'mefa. ¹⁵ Janangue nuyá, ma ga ja mamadhuhua Oja para zantho, porque nuna ra Jesucristo ma 'bet'o mmäcjahua p'ua 'bua Oja, go guehna haxpua 'bua Oja'a te nná ja mamadhuhua Oja na. ¹⁶ Mamipumbenihua, zant'a dami 'yøthua ra nho, gui fäxni mmic'εihua co nu'a te gui peshua. Porque gue'a di nequi ngue gadi ja mamadhuhua Oja'a. A nu'mø ngu'a gui 'yøthua, da numanho Oja te gui øthua.

¹⁷ Nu'ua yø n'yohua di manda p'ua ja ra nija, dami 'yøt'e te da xi'ahua. Gui 'yørpahua masu xanho, porque gue'ua fät'a ni teh'ua. I padi ngue nu'a ra 'befi øt'e, bá εp'ua ra pa di däpra güenda Oja. Janangue dami 'yøt'e ngue di johyatho ni mädihua, 'yo gui honnbahua ngue ha di du yø mmäi. Porque nu'mø hingui 'yεc'εi te xi'ahua, ya hingui säp'ua da mä'ahua xanho.

¹⁸ Dami marchahua Oja, porque nuguí dí εna ngue ya xanho te nná 'yo, 'ne dí nne ga sigue ngue nimantho ga n'yo xanho.

¹⁹ Nu'mø gá marchahua Oja, dami 'yähmua ngue da yøt'Oja ngue n'nahmantho ga mmagä p'ua ga ma nu'ahua.

-----
²⁰ Nuna Oja bi 'yøt'e ngue bi bεnnate ra Hmu Jesucristo 'mø mi du. Nu'a rá ji bi mäm'mø mi du, gue'a ra ji di ja ts'edi para zantho ngue di nja ra 'da'yo cohi i ja. I øt'e ngue nuna ra Cristo, guehna ma Maça Mädhua na. 'Ne øt'Oja ngue yø 'yεc'εi di mmaði n'na ngu n'na. ²¹ Dí nnegä ya ngue da 'yøt'Oja ngue da zäp'ua gui 'yørpahua'a te gä rá pähä, hinte di m'medi. Da ne Oja ngue conná ts'edi ra Jesucristo gui cohmu tengutho nnepe ngue gui cohmu. A nuyá, ma ga εspahua ra Cristo para zantho. Da ngut'atho.

-----
²² Ague ma zi cu'ahua, dami 'yøde xanho na ra hya ja ua dí xi'ahua. Ya dá xi'i ha gdi japi te gui 'yøthua, pε hinga yap'atho pa ra hya. ²³ Dí pen'nahua ra hya ngue

nuna ma cuhua ra Timoteo mi ofädi, ya bi bøts'e. A nuyá, nu'mø ngue himma ya'atho da zøcua ya, 'da gdá mε'be p'ua ngue ga ma zengua'ahua.

²⁴ Dadi zengua gätho'ua yø mamhya 'bup'ua. Da gue'ua mi'da ma cuhua, gä dadi zengua. A nuya ma cuhua ngue yø mmengu Italia xquet'a di zengua'ahua.

²⁵ Oja di japi gätho'ahua. Da ngut'atho.

Ra Santiago

Ja ua ra carta bi 'yo'tra Santiago.

1 Nuga drá Santiago, rá mēfigā Oja, 'nē rá mēfigā mā Hmuh Jesucristo. Dadi zēnguagā mā cū ngue yō mbom'metojū ra Israel, nu'ū 'bui ndap'ū bi zā gā rá ngūni nximhāi.

2 Ague mā zi cū'ahū, dami johyahū ngue'mō 'dama 'dan'yo man'ū guí sāhū. 3 Porque guí pahmū ngue nu'mō guí sāhū ra n'ū, 'nē hīmbi nts'onni nt'ēc'ēihū i ja, ya man'natho guí seti te guí thohmū 'mō. 4 Dami seti xandōnho te guí thohmū, n'namhū ngue man'na di ndū ni nt'ēc'ēihū p'ūya, hīnte da t'ēmbi ngue di 'bedi. 5 Nu ra ja'i ngue hīngui padī ha di japi te thogui, da 'yāp'a Oja ngue da māt's'i. A nūna Oja da xānbi ha di japi. Nūna Oja ēmmēi di ho di mfāxte, hīngui ēnā ngue hīn'nā. 6 Pē nne da 'yēc'ēi ra ja'i ngue Oja da māt's'i, 'yo di yobēni. Porque nu ra ja'i ngue hīngā n'nat'a mbēni, ni maua, ni manū rá n'yomfēni, ōt'e tengutho ra jathe 'mō enna ndahī. 7 Nu ra ja'i ngue yobēni, nūna Oja hīnte di unni. 8 Nu ra ja'i ngue n'na ra hya da zānni, 'nē yobēni, hīnjām'mō di tinnā mmāi ndana gue'a ēda 'yōt'e.

9 A nu ra 'yēc'ēi ngue hyoya, t'ēmbi ngue hīnte di muui, pē di johya hmāhā. Porque Oja ēmbi ngue di muui ra hyoya. 10 Pē nu ra 'yēc'ēi ngue ra mmēmmeti, di johya hmāhā 'mō bi dinnā mmāi ngue nu'a rá mēnyū i ja, hīnte di muui p'ū ja rá hmi rá dā Oja. Porque gātho yō mmēmmeti da thotho. Ya guí nnuhū yō paxi 'mō bi ndōni, hīngā ya'a ra pa hāt'i. 11 Nu'a gā mpa ra hyadi 'mō mā pa, ra paxi da 'yot'i, ya da dāhrā dōni, ya di m'mē'a te ganho. Njarbatho ra mmēmmeti 'mō di xandra mēnyū ya ngue nnepe xangu di nja, pē nu'mō bi du, da zotrā mēnyū xa xandi.

12 Ra mmēnthi di nthēui ra ja'i da zeti hangū ra n'ū da thogui. Porque nu'a da

zēti te thogui, mman'Oja ngue para zantho 'dap'ū di m'māhmi. Guehna di yarpabi Oja ya yō ja'i di mā Oja co gātho yō mmāi naya. 13 Nu'mō te'o so rá mmāi ngue da 'yōtra nts'o, 'yo sā di ēnā ngue Oja di bēnnabāi'a ra nts'o nne da 'yōt'e. Porque Oja hīngui so rá mmāi'a ngue tema nts'o da 'yōt'a, 'nē hīndi bēnnabāi yō ja'i ngue da 'yōtra nts'o. 14 N'na ngu n'na yō ja'i, i sose rá mmāi'a ra nts'o nne da 'yōt'e. 15 Nu'mō ngue ya bi nja'a ra nts'o so rá mmāi ra ja'i da 'yōt'e, ya ra ts'oqui bi 'yōtra ja'i. Nūna ra ja'i ngue ra 'yōt'its'oqui, ya ndō'mate dra castigo 'mō ngue di sigue.

16 Ague mā zi cū'ahū, nu'a ra nts'o so ni mmāi guí 'yōthū, 'yo sā guí ēmhū ngue Oja di bēn'nāhū'a. 17 Porque nu'a di 'dacjū Oja, gātho gue'a tate xanho'a. Nūna Oja bādi un'a ra nho p'ūya, gue'a bi 'yōtyō nyot'i bí ja māya. Nūya yō nyot'i ya, di pāhyō hmi ya, pē Oja hīnha guí pā'a te mman'a, nu'a mma, i mma. 18 Nu'mō mā ēc'ēihū nā ra hya majuanī, nūna Oja bá sānni ngue bi 'dacjū ra 'da'yo te. Bi zigahū p'ū 'būhyō ja'i para ngue dyō madi 'yēc'ēihū nā. M'mēfa p'ūya, xangu mī'da yō ja'i da 'yēc'ēi ra hya.

19 Ague mā zi cū'ahū, nu'mō toni ja'i da zo'ahū, dami 'yōrpahū masū. Hante ngue guí nyahū, 'be hyācra güēnda 'mō xanho te guí nne guí mmāmhmū, oque hīn'nā. Nu'mō guí mbōcūehū, hyācra güēnda ngue'mō ni 'yup'ū guí mbōcūehū, oque hīn'nā. 20 Porque nu ra ja'i mbōcūe, hīngui ōt'a te ra nho nnep'a Oja da 'yōt'e. 21 Janāngue nuyá, dami hyēhmū p'ū'a te gā xants'o. 'Yo nimantho guí ōthū'a te hīngā njuani. Dami hyahni mmāi guí 'yēc'ēihū nā ra hya bi ma nthūhū p'ū ja ni mmāihū. A nūna ra hya nā, ja rá ts'ēdi ngue da yan'na ni tehū.

22 Pē dami 'yōthū'a te xān'nāhū nā ra hoga 'da'yo hya. 'Yo sā guí hā'ni mmāihū ngue guí 'yēnā ngue hōntho guí 'yōxthohū ra hya. Nu'á, hīn'nā'a. 23 Nu'a te'o hōntho nne ngue da 'yōde te mmanā hoga 'da'yo hya, 'nē hīngui ōt'a te mmanā hya, i ōt'e tengutho n'na ra ja'i hētrā hmi connā hyē. 24 Nu'mō hētrā hyē, i nnu rá hmi, pē nu'mō bi gū ra hyē p'ūya, ya di pūmbēni tengu rá hmi.

25 Nu ra ja'i bi 'yεt'a mm̄ai x̄and̄onho'a te ra hya di m̄anda Oja, h̄imbi p̄umb̄eni, nu te øde i h̄ma, i øt'e, guehna ra ja'i di jap'a Oja te ga 'yo na. Porque ra hya di m̄anda Oja, tate ngue x̄and̄onho, 'nε n̄uya yø ja'i εc'εi te mm̄anna ra hya na, guehya ho yø mm̄ai ngue nne da 'yøt'e te di m̄anda Oja ya.

26 Nu te'o ḡatho h̄ingui sam̄m̄rá jan̄i ngue x̄ants'o ga ya, 'yo s̄a di h̄atr̄a mm̄ai, da 'yεna ngue ra 'yεc'εi. Nuna ra ja'i na, ya s̄aditho ngue thanne Oja na. 27 Nuna Oja ma Pap̄ah̄a, i nne na ngue nu ra ja'i majuan̄i ngue ra 'yεc'εi, da 'yøt'e te rá ns̄aui rá nt'εc'εi. Da 'yørpabi ra 'b̄axte yø bas̄i h̄injongui 'b̄ai. 'Nε da 'yørpabi ra 'b̄axte yø 'danxu 'mø h̄in'ȳa te da hyoni. 'Nε h̄inda 'yøtra nts'o ga 'yo yø ja'i ua ja ra x̄imh̄ai.

2

1 Ague ma zi cu'ah̄a, ngue guí εc'εih̄a na ma Hm̄uh̄a Jesucristo maguesε, ya h̄ingui ho ngue'mø guí huanthoh̄a to guí nne guí mah̄ma. 2 Xi'mø da ȳarbu ha gadi mp̄εtih̄a n'na ra mm̄em̄eti di ha n'na ra mfo'yε ngue ra oro, di he ra ulu x̄anho. Xquet'a da 'yat'a n'na ra hyoya h̄inga n̄ujan̄i rá he. 3 'Nε go guí n̄nu m̄ansuh̄a na ra n'yoh̄a x̄anho rá he p'̄aya, guí 'yεmph̄a p'̄aya: “Dam̄i m̄icua ja ra nth̄uts'i x̄anho”, guí 'yεmph̄a. Pε nuna ra hyoya p'̄aya, guí 'yεmph̄a na: “Nu'a'i ḡá 'b̄ahn̄a, ogue dam̄i m̄icua h̄ai”. 4 Xi'mø ngue ngu'a guí 'yøth̄a, ya guí huantho to gadi mah̄ma 'mø. X̄ntho go guí nts'ut'abih̄a ngue go guí s̄anh̄n̄a ndana gue'a ra ja'i di muui, ndana h̄inte di muui. Ya h̄ingra hoga n'yomf̄eni'a p'̄aya.

5 Ague ma zi cu'ah̄a, nuna Oja, ya x̄pa huan'n̄a yø hyoya ua ja ra x̄imh̄ai, ngue nu'mø bi 'yεc'εi Oja, x̄ntho di mm̄em̄eti, h̄inda gue'a ja x̄angu rá m̄enyu. Porque n̄uya yø hyoya, nu'a ra nho di un'Oja p'̄a ha di m̄anda, go di tocabi ya. Guehna ra nho ma yat'ibi ya yø ja'i di ma Oja co ḡatho yø mm̄ai ya. 6 Pε nu'ah̄a gadi 'berpah̄a rá s̄a yø hyoya. Go guí n̄nu m̄ansuh̄a ya yø mm̄em̄eti, conque guehya yø ja'i di p̄uc'ah̄a ya. Nu'mø h̄ingá 'yøth̄a te di m̄anda ya, da ma mab̄ent'i'ah̄a, da ts'ixah̄a p'̄a ja ra ts'ut'abi. 7 Ya fadi ngue guí εc'εih̄a

ra Cristo. ¿Hanja ngue go guí n̄nu manhoh̄a ya yø mm̄em̄eti i ya m̄ants'o 'mø i hn̄on'a rá maça th̄uhu na ra Cristo?

8 Nup'̄a ja ra Maça Libro i nt'ot'i p'̄a ra Ley i tate ngue m̄i'da yø ley, i εna: “Dam̄i mah̄ni mm̄ic'εiui tengutho gn̄i ne ngue di ma mam̄adi'i”. Nu'mø ngue majuan̄i guí øth̄a te mm̄anna ra ley na, ya x̄anho te guí øth̄a 'mø. 9 Pε nu'mø guí huantho yø ja'i gadi mah̄ma, ya ra ts'oqui guí øth̄a 'mø. Ya guí f̄esthoh̄a te mm̄amp'̄a ja rá ley Oja. 10 Xi'mø ngue n'na ra ja'i da 'yøt'e ḡatho'a te nt'ot'i p'̄a ja ra ley, pε con n'na parte di 'bedi h̄inda 'yøt'e, ya f̄estho ra ley. Ya s̄atho 'mø h̄inte bi 'yøt'e te mm̄amp'̄a ja ra ley. 11 Porque guesε Oja bi 'yεna: “Yo grá 'yots'om'm̄ai”. Mah̄on'a εna: “Yo grá hyote”. A n̄uyá, nu'mø h̄ingra 'yots'om'm̄ai ra ja'i, pε ra hyote, ya f̄estho'a te mm̄amp'̄a ja ra ley. 12 Gä ra hya manho gdi nyah̄a. Nu'a te guí øth̄a, dague'a te n̄nu manho Oja guí 'yøth̄a. Porque guí pah̄ma ngue da th̄ats'ah̄a ra güenda conna 'da'yo ley bi z̄an'Oja ngue di n'yo yø ja'i n̄uya bi n̄yan̄i. 13 A n̄uyá, nu ra ja'i ngue h̄indi huεcrá mm̄ic'εiui, h̄inda ma mah̄uεqui 'mø bi th̄aspabi ra güenda. Pε nu ra ja'i ngue ja rá nhuεcate, nu'mø bi th̄axra güenda, h̄inte di njapi.

14 Ague ma zi cu'ah̄a, nu ra ja'i εna ngue ra 'yεc'εi 'nε h̄in tema nho di nne da 'yøt'e, ya s̄aditho ngue εna ra 'yεc'εi ra ja'i. ¿Ua da z̄a di nyanna ja'i ngue h̄ontho da 'yεna ngue ja rá nt'εc'εi? 15 Xi'mø ngue di 'bah̄ma cu ngue ra n'yoh̄a ogue ra x̄isu, h̄in'ȳa ra ulu da hye, ogue h̄in'ȳa te da zi. 16 Nu n'na'ah̄a p'̄aya da 'yεmbi: “Da hyu ni mm̄ai ya. N̄uya h̄indi s̄e'i ya, 'nε h̄ingui tu ra th̄uhu ya”, da 'yεmbi. Pε nu'mø h̄indi unna ulu da hye 'nε h̄indi unni te da zi, ¿ndana ra nho εna ør'mø? 17 Njarbatho ra ja'i εna ngue ja rá nt'εc'εi ya. Nu'mø h̄ingui nne ngue tema nho da 'yøt'e, ya h̄imma juan̄i ngue ra 'yεc'εi ra ja'i.

18 Xi'mø di 'b̄ai to da 'yεna: “N̄uya 'b̄ai to ja rá nt'εc'εi, x̄immi 'b̄ai to øtra nho”, da 'yεna. Ga εmb̄aya: “¿Ha di z̄a di n̄εqui ngue ja ni nt'εc'εi 'nε h̄in tema nho di fadi ngue guí øt'e? A n̄ugá, ya da z̄a guí pad̄i ngue ja ma nt'εc'εi co nu'a te ra nho di

øt'e", ga embi. ¹⁹ A nu'i, guí εc'ei ngue n'natho Oja. Xanho ngue guí εc'ei ngue hõnda n'na Oja i 'bui. Pε xquet'a 'nεhyø ts'onthi i εc'ei ngue n'natho Oja. Nja ngue nu'x yø ts'onthi i huaqui ngue su'a te da thogui. ²⁰ Nu'i, di 'be'a'i ra n'yomfeni. ¿Ua hinguí padi ngue ra nt'εc'ei hin tema nho n'youi, himma juani ngue ra 'yεc'ei ra ja'i? ²¹ Nu ma mboxitahu ra Abraham bi 'yøt'e te bi xi Oja. Janangue bi hojpabi yø ts'oqui. Porque bi n'uni ngue xta hyo rá ts'unt'u ngue xta 'yørpabi ra 'bøt'e Oja. ²² Ya guí nnuhu ngue hinga hõntho bi nja rá nt'εc'ei ra Abraham, sinoque bi 'yøt'e te rá nsäui rá nt'εc'ei. Co nu'a te bi 'yøt'e, di nequi ngue majuaní ja rá nt'εc'ei. ²³ Ya bi nja'a te nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ngue εna: "Ra Abraham bi 'yεc'ei ngue di nja'a te ra hya bi xi Oja. Nu'a i 'yεc'ei p'uya, Oja bi hojpabi". 'Nε Oja bi 'yøt'e ngue rá amigo ra Abraham.

²⁴ Ya guí nnuhu ngue nuna Oja, di hojpa yø ts'oqui yø ja'i ngue øtra nho. Pε ngue da 'yεna ja'i ngue hõntho εc'ei, ya di punnbabi, nu'a, hin'na'a. ²⁵ Nu ra Rahab, mará 'yots'om'mäi na, pε Oja bi hojpabi yø ts'oqui ngue'a ra nho bi 'yøt'e. Porque nu'x yø m'menhni ra Josué bi ma di axra häi, bi zømp'u mi 'buhnä ra xisu. Nu'mø mi thon'u yø m'menhni, bi 'yagui 'nε bi xifi ngue n'nanni man'na ra 'yu di mengui, n'namhma ngue hñdi mbent'i. ²⁶ Xi ra ja'i ngue ya xandu, ya hinte pefi. Njarbatho ra ja'i ngue himma juani ra 'yεc'ei ya, hin tema nho di nequi ngue di øt'e.

3

¹ Ague ma zi cu'ahu, nu'ahu ya, hinguí sä ngue to bi zä da 'yεna ngue di nxännbate rá hya Oja. Porque ya guí pahmu ngue nugähe ngue dí xännbatehe rá hya Oja, ma datho ngue hascahe ra güenda Oja, a nu'x hinguí xännbate nzäni'u. ² Gäthogahu ya, xangu yø nnidi hinga gue'a te dí øthu. Nu ra ja'i da 'yεna ngue gä gue'a ra hya mmanya, rá nεgui gä ra nho ga 'yo na ra ja'i na. Porque nu ra ja'i majuaní ngue padi da zamrá jani, guehna da zä da zamrá mmui ngue'a te rá pähä rá do'yo na. ³ Nu'mø majapi ra freno p'u ja rá ne yø ndøfani, ya

sä di ts'ammí p'uya, hinte di ja. Nu'p'u go da t'embí di ma, ja di map'u. ⁴ Nu yø barco, xanno'ho'u. Nu'mø bi nthēui ra ndahi i tønhi, pε hinguí ani. Porque nu'a di 'yoni, hõntho da 'yannba rá nt'annbi ngue di n'yo, ya da ma ra barco nu'p'u go da nepe di ma. ⁵ A nu ma janihu ya, gue'a n'na ra parte n'youi ma do'yohu ngue zitchu. Pε nu'mø dá nyahu, nu'a n'na ne pømma neh, xangu nja'a.

Nu ra sibi ya, nu'mø ja bi madi bi nzø, ra t'aspi. Pε da zä di juadi da 'yu'a n'na ra daxant'øhø 'mø bi ndaspi. ⁶ Njarbatho ma janihu ya, εntho ra sibi na. Di ts'onna ja'i porque nu'a ra nts'o ja ua ja ra ximhäi, gä go mmanä ma janihu. Brá thēp'u ja ra nidu'a ra sibi udi. Porque mente ra pa 'buhra ja'i, 'bammā'u ra ja'i ngue ra ts'omhya pønnä ne. ⁷ A nu ra ja'i, i sä ngue di maxubi yø zu'ε 'bui, yø zate, yø ts'int'su, yø c'eya, 'nεhyø zu'ε 'bup'u ja ra jathe di maxubi yø ja'i. ⁸ Pε nu rá jani ra ja'i, hñjongui pøni ngue da hyäti da zammi. Porque gue'a n'na ra nts'o'a ngue hinguí sä di ts'ammí. Nu ra c'eya 'mø bi za ra ja'i, i tu ra ja'i. Njarbatho ma janihu ya, mman'i'da yø hya ngue n'youi ra ndate. ⁹ A nuyä, nuna ma janihu nnä εspahu Oja nuna ma Papähu. Guehna ma janihu nnä samhmu yø ja'i na. Conque Oja go øt'a ngue ra ja'i ja rá te tengutho Oja. ¹⁰ Nuna ma nehε spa Oja, guehna ma nehε sate na. Ague ma zi cu'ahu, hinguí ho ngue ngu'a ga øthu. ¹¹ Xip'u pøhra hojtehe, hinguí sä ngue ja da bøp'u ra ts'øthe. ¹² Ague ma zi cu'ahu, hinguí sä ngue nu'p'u ja ra za ngue ra igo ja di nzup'u ra ndät'ä ni hu ngue ra aceituna. Hinguí sä ngue nu'p'u ja rá 'yu ra uva ja di nzup'u ra igo. Hinguí sä ngue nu'p'u pø ra ts'øthe, 'dap'u da bøhmi ra hojtehe.

¹³ Nu'mø to pøni ngue ra njammäi ya, øt'ammäi ra hya øde, ya da hnu ndana ra ja'i da 'yøtra nho. Nu'a ra hya padi, gue'a øt'a, 'nε hinguí εspas'e'a te øt'e. ¹⁴ I ja man'na ra hya ya, nu ra ja'i ngue ra zεya, ra nequisai, honi ha di nu manhose yø ja'i, guehna ra ja'i himma juani ngue ra njammäi na. ¹⁵ A nuna ra hya pahya yø ja'i njap'u, himma juani ngue Oja di bennbabi ra hya mma.

Gue'a ra hya pahyø ja'i 'bucua ja ra ximhäi padī. Di theui tengutho rá n'yomfēni ra zithu na ra hya na. ¹⁶ Porque nup'ua ja ra nts'eya, ya høndra sui ja. N'na ngu n'na yø ja'i honi ha di hnu mansuse, ya hin tema ntho jap'ua. ¹⁷ Pē nu ra ja'i ngue Oja øt'e ngue ra njammui, rá mūditho di nēqui ngue gā ra nho gā 'yo ra ja'i. 'Nē hinga nequisui, hīnjondi njunt'ui, di jammansu rá mmic'ēiui. I ja rá yemmui. I øtra nho. Hinguī huantho'a fāts'i. Co gā rá mmui gā 'yøt'a te øt'e. ¹⁸ Nu ra ja'i di ja ndummui ngue honi ha di nhojpaui'ua di njunt'ui, ya da zā di m'mua mmanho m'mēfa.

4

¹ ¿Ua hinguī pahmua hanja ngue gadi njunthua, xøgue høndra nnemhya gui pēfi n'na ngu n'na'ahua? Nu'a ra ts'on'yomfēni ja'ahua, gue'a tap'ahua'a, hinguī sā gui 'yøthua ra nho. ² Guī nnehua n'na ra cosa, pē hinguī sā gui tīmhua, gui nhotehua p'uya. Nu'mø te gā nurpabi ni mmic'ēihua, gadi seyabahua. Guī fūhmua ra njunt'i p'uya, gui nemhya n'na ngu n'na'ahua. Pē nu te gui nnehua, hīndi n'na'ahua, porque hinga gue'a Oja guī āphua. ³ A nu'mø ja te gui āphua Oja, hīndi 'da'ahua, porque hinga gue'a ni 'yup'ua di un'a te gui āphua Oja. Høntho gui nne ngue di ja te gui umhmua p'ua ha gui ø'ni pāhāhua. ⁴ ¿Hanja ngue guī hehmua p'ua Oja? ¿Ua hinguī pahmua ngue nuyua yø ja'i øt'a te gā 'yo yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, gue'ua yø nsuiui Oja'ua? Janangue nu to bi zā ngue nne da 'yøt'a te ra nts'o gā 'yo yø ja'i ua ja ra ximhäi, gue'a cohi ngue rá nsuiui Oja'a. ⁵ ¿Ua guī emhmua ngue hīnte ni bøntho'a te mmamp'ua ja ra Maca Libro ngue ena: “Nuna Oja, bá pēnhua Espiritu Santo ngue da mājua ua. Guehna hinguī nne naya ngue gā hehmua p'ua Oja”? ⁶ Nuna Oja, øtra mate ngue emmei fāxcahua. Porque nup'ua ja ra Maca Libro, i ena: “Nuna Oja, hinguī nnu manho yø ja'i di 'yets'i. A nuyá, nu'ua hīndi 'yets'i, gue'ua fāx'ua”, i ena. ⁷ Dami nehua ya ngue gui 'yørpahua rá pāhā Oja. 'Yo gui ørpahua rá pāhā ra zithu, n'namhmua ngue da hyc'ahua p'ua. ⁸ Dami 'yøt'e ngue man'na gdī pahmua Oja. A nuna Oja, da

'yøt'e ngue man'na di dīnni mmuihua hanja na. Ague gyø 'yøt'its'oquihua, dami hyc'ahua p'ua ra nts'o gnī 'yohua. A nu yø ja'i ngue di ho ra pāhā ja ua ja ra ximhäi 'nē ximmī nne Oja, da hyahyø mmui da hyc'ua ra nts'o ja yø mmui yø ja'i, da dēn'na Oja. ⁹ Da du ni mmuihua, dami m'mua ndummui ngue ja ni ts'oquihua. Nu'mø to thede ngue ja mpāhā, da gohi ngue ra ts'onī'a rá thede. Nu'mø gadi johyaha, da gohi ngue ra dummui'a gui johya. ¹⁰ Nu'mø guī thannehua Oja, dami m'mamma nhuehīhua. Oja da 'yets'ahua 'mø ngu'a gui 'yøthua.

¹¹ Ague ma zi cu'ahua, ogadi n'yembahāi te gnī 'yo n'na ngu n'na'ahua. Nu te'o ngue en'a häi te gā 'yo rá mmic'ēiui, ogue haspa ra güenda te gā 'yo, guehna ra ja'i hinguī nnu manho te mmannā ley Oja na, embi ngue hinga gue'a i mma. Pē xi'mø guī haxhua ra güenda te mmanna ley, 'nē hinguī øthua'a te ra hya mmanna ley, ya guī sänse te gdī 'yohua tengutho ra ts'at'abi ngue di mmandase. ¹² Pē hønt'a Oja 'bui ngue bi unna ley, 'nē nu'á, gue'a ra ts'at'abi'a. Nu'á, go da man'a ndana ra ja'i di nyani, ndana da ma ra castigo. Pē nu'ahua, ¿te go mangu'ahua ngue guī haspa ra güenda mi'da yø ja'i te gā 'yo?

¹³ I 'bua i'da ngue di n'yēmbi: “Nuyua, ogue nixudi, gā mmähā p'ua ja n'na ra danīhni. Gā ma m'mahmua p'ua n'na jeya, gā honi te gā pēhmua, gā tahmua ra mēnyu”, di n'yēmbi. Pē nu to mmanna tengu na, da 'yøhna ra hya ja ua. ¹⁴ Nu'i, hinguī padī te ja ngue di nja nixudi. Hinguī padī tema pa gui tu. Guī nnu 'mø ngue ja n'na ra guī, ja guī nnu ngue jap'ua, ja guī nnu ya hīn'ya p'ua, n'na zihmantho di m'mēdi. Guī njarbutho ya, guī thotho. ¹⁵ Nguna ra hya ja ngue guī mma, gui 'yēna: “Nu'mø da ne Oja ngue gā m'mahmua njammī pa, gā øthua'a te ra 'bēfi da zā gā øthua”, gui 'yēna. ¹⁶ Pē nu'i, ya gnī 'bua'ua ngue gadi 'yex'mø guī ya. 'Nē nu'a ra n'yets'i guī øt'e, hinguī ho'a. ¹⁷ Nu ra ja'i padī ndana guehna ra nho da 'yøt'e, pē hinguī øt'e, gue'a ra ts'oqui'a p'uya, ngue hinguī nne da 'yøtra nho i padī.

5

¹ Ague gyø mm̄mm̄etih̄, dam̄i 'yøhm̄ n̄a r̄a hȳa jaua. Ḡa ma'a ts'on̄i ngue'a r̄a n'̄u ja ngue gui thohm̄. ² Nu'a te guí p̄esh̄, ya x̄a 'ya. Nu yø hoga ulu xc̄a p̄esh̄, ya x̄a nzi yø zu'ε. ³ X̄a mboxjuatho n̄i m̄enyuh̄ ngue r̄a oro 'n̄ε r̄a t'axi. P̄ε ngue x̄a mboxjuatho n̄i m̄enyuh̄, ya d̄i n̄εqui ngue nu'̄u yø ja'i h̄in'ȳu r̄a m̄enȳu, h̄ingá 'yørpah̄ r̄a 'b̄äxte. Jan̄angue guehna r̄a castigo gui thohm̄ n̄a. Porque x̄oque x̄a p̄etitho n̄i m̄enyu gadi x̄anth̄ asta guehyø pa ja p'̄uya. ⁴ Nu'̄u yø m̄efi b̄i m̄p̄ε'̄u ja n̄i huah̄ih̄, h̄ingá unhn̄ yø nz̄abi. Di yap'ah̄ ngue h̄ingá juth̄. Nuna Oja d̄i mandass̄'a te ḡama cosa i ja, øde te m̄manya yø m̄efi di yapate. ⁵ Nuua ja r̄a x̄imh̄ai, jan̄uan̄i ngue ḡa m'm̄amma p̄äh̄h̄. X̄ogue x̄a noc'athoh̄ tengutho r̄a ts'̄udi m̄anoqui ngue d̄a tho. ⁶ Nu'ah̄, n̄uya yø ja'i h̄inte ndupate, go guí s̄anh̄n̄ ngue d̄a tho ya. N̄uya p'̄uya, h̄ingui t̄aqui te gui s̄anh̄n̄.

-----
⁷ Jan̄angue n̄uya m̄a zi cu'ah̄, ogadi x̄ohn̄i m̄m̄aih̄, dam̄i t̄ømh̄m̄'a m̄a Hm̄uh̄ Jesucristo m̄ente d̄a z̄onna pa d̄a εh̄ε. Conque nu'mø bi duhr̄a huah̄i n'na r̄a ja'i, h̄indi x̄otr̄a m̄m̄ai, t̄ø'm̄i asta gue'mø b̄i n̄ja'a rá m̄adi thogui r̄a 'ye. A nu'mø b̄i n'ye'a rá yondi p'̄uya, ya p̄adi ngue d̄i nxofo. ⁸ Xquet'a dam̄i njath̄ p'̄uya, 'yo gadi x̄ohn̄i m̄m̄aih̄. Porque r̄a pa d̄a εp'̄u r̄a Hm̄u Jesucristo ya n̄i map'̄u.

⁹ Ague m̄a zi cu'ah̄, 'yo gadi nyapi n'na ngu n'na'ah̄, n'namh̄m̄a ngue h̄inda thats'ah̄ r̄a güenda. Porque nuna r̄a ts'ut'abi ja ngue d̄a hyaxra güenda, guehna Oja n̄a. P̄ε ya n̄i ma d̄a εp'̄u n̄a. ¹⁰ Nu'̄u yø p̄ongahya Oja h̄imb̄i x̄øhyø m̄m̄ai, madague'a ja r̄a ora ngue bi z̄ä r̄a n'̄u. Dam̄i njath̄ p'̄uya, 'yo gadi x̄ohn̄i m̄m̄aih̄. ¹¹ Porque dí pah̄m̄a ngue r̄a m̄m̄enth̄i b̄i nth̄eui ya yø p̄ongahya bi z̄eti hanḡu r̄a n'̄u bi thogui. Ḡa 'yøhm̄a te r̄a n'̄u bi thohra Job, 'n̄ε bi z̄eti. Xquet'a guí pah̄m̄a'a te r̄a n̄ho bi 'yørpabi Oja 'mø rá n̄zegui. P̄ε nuna Oja εmm̄εi ja rá nhuεcate, 'n̄ε ja rá yemm̄ai.

¹² A n̄uya m̄a zi cu'ah̄, ja ua man'na r̄a hȳa ja ts'editho ḡa xi'ah̄. 'Yo te guí εxh̄ n̄estigo 'mø guí yah̄, n̄i x̄ingra

c'amah̄εts'i, n̄i x̄ingra häi, h̄in tema man'na m̄a cosa gui 'yεxh̄ n̄estigo. Nu'mø guí yah̄, dam̄i 'yεmh̄m̄: "ah̄", ya h̄ont'a guí mm̄amh̄m̄'a. Nu'mø guí 'yεmh̄m̄a ngue h̄in'na, ya h̄ont'a. Oguí n̄neh̄ ngue d̄a m̄en'nah̄ r̄a castigo Oja co nuna te r̄a hȳa guí mm̄amh̄m̄a.

¹³ Nu'mø 'b̄ei to sä r̄a n'̄u, d̄a mat'Oja. Nu'mø to di johya, d̄a d̄utyø alabansa.

¹⁴ Nu'mø to di hȳenni, d̄a zon'̄u to 'bet'o p'̄u ja r̄a n̄ija ngue d̄a marpabi Oja. D̄a gospa r̄a aceite r̄a d̄arquēh̄i m̄ente täpr̄a 'b̄äxte m̄a Hm̄uh̄ Jesucristo. ¹⁵ Nu'mø d̄a 'yεc'εi yø ja'i ngue r̄a Jesucristo d̄a 'yøt'e ngue d̄a yanna d̄arquēh̄i 'mø äpr̄a 'b̄äxte, r̄a d̄arquēh̄i d̄a z̄ä. Nu'mø sä r̄a n'̄u r̄a d̄arquēh̄i ngue yø ts'oqui x̄a 'yøt'e, Oja ja rá mpunnbate.

¹⁶ Jan̄angue nu'mø ja rá ts'oqui r̄a d̄arquēh̄i, d̄a m̄a, n'namh̄m̄a guí mm̄arpah̄ Oja. R̄a d̄arquēh̄i d̄a z̄ä ha h̄emb̄i. A nu r̄a hoja'i 'mø ngue jan̄uan̄i rá m̄m̄ai ḡa mmat'Oja, Oja i f̄äts'i. ¹⁷ Nu r̄a p̄ongahya Elías xquet'a r̄a ja'itho'a tenguthoju. P̄ε jan̄uan̄i ngue rá m̄m̄ai i mat'Oja, bi 'yäpi ngue h̄indi n'ye. 'N̄ε h̄imb̄i n'ye n̄hyu j̄eya m̄ade. ¹⁸ Nu'mø m̄i mat'Oja mah̄on'a p'̄uya, ngue bi 'yähra 'ye, mah̄omb̄i n'ye p'̄uya. Bi n̄ja yø huah̄i yø ja'i bi uah̄i.

¹⁹ Ague m̄a zi cu'ah̄, nu'mø 'b̄ei te'o x̄a hyep'̄u n̄a r̄a hȳa majuan̄i, nu'a n'na'ah̄ p'̄uya, d̄a japi ngue d̄a pengui mah̄on'a.

²⁰ Dam̄i pah̄m̄a ya ngue nu to di 'b̄ärpa rá m̄m̄ai rá m̄mic'εiui ngue d̄a hyep'̄u r̄a n̄ts'o ḡa 'yo, ya bi yanna ja'i m̄i ja ngue d̄a ma r̄a castigo. Nu te ḡa rá ts'oqui x̄a 'yøt'e, ḡa bi mpunnbabi.

1 ra Bɛdu Ja ua rá mɛdi ra carta bi 'yo'tra Bɛdu.

¹ Nugä drá Bɛdu, rá representantegä ra Jesucristo. Dadi zɛnguagä to bá sohyø häi, 'bɛp'ɛ ja yø 'dan'yo häi. 'Bɛ i'da p'ɛ Ponto, 'nɛp'ɛ Galacia, 'nɛp'ɛ Capadocia, 'nɛp'ɛ Asia, 'nɛp'ɛ Bitinia. ² Bá huan'nahɛ Oja ma Papáhɛ, porque nuná, ya padí te ja ngue di nja m'mɛfa. Ra Espíritu Santo bi 'yøt'e ngue guí cohmu ngue yø ja'i Oja. I nne Oja ngue guí 'yøthɛ'a te di 'bɛp'ahɛ ra Jesucristo, gue'a di hoc'a ni ts'oquihɛ'a conná nguehrá ji bi máni. Dí nnegä ngue ɛmmɛi di 'da'ahɛ rá njapi Oja 'nɛ da hyut'a ni mmɛihɛ.

³ Ma ga ɛspahɛ Oja, nuná rá Oja 'nɛ rá Papá ma Hmuɛhɛ Jesucristo. Guehna ɛmmɛi bi 'dacjɛ rá mate na, porque bi 'yøt'e ngue ma'da'yo dá m'mahmɛ. Ma'da'yo dá m'mahmɛ ngue bi bɛnnate ra Jesucristo p'ɛ ha bi t'águi. Janangue zant'a dí tømhmɛ'a te di 'dacjɛ Oja ya. ⁴ Nu te di n'nacjɛ, hingyø cosa ngue di m'mɛdi, ogue di nts'oní, ogue di m'manhni. Sinoque dí tømhmɛ'a ra nho bí ja mahɛts'i xa nzän'Oja di 'dacjɛ. ⁵ Rángue guí ɛc'ɛihɛ Oja, nuyá m'mädi'ahɛ conná ts'edi Oja asta gue'mø ra pa rá nɛgui. Nu'mø bi zønna pa p'ɛya, guí pahmɛ xandønho te gä ra nho di n'na'ahɛ rángue bi yan'ahɛ.

⁶ Janangue dami johyahɛ ya, madague'a di nja'mø da du ni mmɛihɛ ngue 'dama 'dan'yo man'ɛ guí thohmɛ. ⁷ Porque guí thohmɛ ra n'ɛ ngue di ts'ä ni nt'ɛc'ɛihɛ. Guí pahmɛ ngue ra oro, xangu rá muui, pɛ di m'mɛdi. Pɛ nuná ra oro, guɛp'ɛ ja ra sibi ts'ä na ngue'mø 'datho ogue hin'na. Anuyá, nup'ɛ ja rá hmi rá dä Oja, man'natho di muui na ni nt'ɛc'ɛihɛ i ja, ngue rá muui ra oro. Nu'mø guí thohmɛ ra n'ɛ, 'nɛ majuaní guí ɛc'ɛihɛ Oja, Oja da nu manho'ahɛ 'nɛ da 'yɛts'ahɛ 'mø ra pa da ɛp'ɛ ra Jesucristo. ⁸ Nu'a ra Jesucristo gadi mahmɛ ya, madague'a hingá nuhɛ. Nu'á, guí ɛc'ɛihɛ

ya, madague'a hinguí hɛthɛ. Pɛ gadi johyahɛ co n'na ra pahá hinguí sä di hma te ganho. ⁹ Rángue guí ɛc'ɛihɛ ya, di nyanni tehɛ.

¹⁰ Yø pøngahya Oja, bi 'bɛt'o ra hya ngue'a rá mate Oja di 'da'ahɛ. Nuyá yø pøngahya ya, bi ja ndummɛi bi hyoni te 'bɛ'a nne da 'yøt'Oja ha di nyanyø ja'i. ¹¹ Porque ra Cristo bi 'yøt'e ngue n'yoi ra Espíritu Santo ya yø pøngahya. Nuná ra Espíritu Santo, bi japi da 'yotra hya ngue ra Cristo i ja ngue da zä ra n'ɛ, m'mɛfa p'ɛya, di mmandase. Pɛ nuyá yø pøngahya ya, bi ne ɛxtá mbadi te'o ma ja'i na da bøní ngue ra Cristo, ogue tema pa di m'mɛi. ɛmmɛi bi hyoni ha di dñi hanja ra hya. ¹² Nuyá p'ɛya, bi 'tut'i ngue hinda fadi te ga mbønna hya bi 'yot'i, asta ja guehyø pa dí 'buhmɛ ya da fadi. A nuyá, nu te bi 'yot'ɛ yø pøngahya'ɛ, ya gá timhɛ te ga mbønna hya 'mø mi si'ahɛ ra hoga 'da'yo hya ya. Porque nu to bi xi'ahɛ ra hya, gue'a ra Espíritu Santo bá 'bennabi mahɛts'i bi hatra ts'edi. Ya gá pahmɛ ya yø hya ya, guehya ɛmmɛi nne da bahyø anxɛ Oja ya.

¹³ Janangue dami tanni n'yomfɛnihɛ, 'nɛ dami samsɛ ni n'yomfɛnihɛ. Guí cämfɛni guí tømhmɛ'a rá mate Oja di 'da'ahɛ 'mø bá ɛhra Jesucristo. ¹⁴ Nu te di 'bɛp'ahɛ na Oja ma Papáhɛ, gue'a guí 'yøthɛ'a. Nu'a ra nts'o xca 'yøthɛ m'mɛt'o 'mø hingmani pahmɛ Oja, 'yo nimantho guí øthɛ'a ya. ¹⁵ Nuná Oja bi zo'ahɛ ngue dyø basi'ahɛ. Nuyá, tengutho Oja ngue tate xanho, xquet'a guí njathɛ p'ɛya ngue tate xtanho te gdí n'yohɛ. ¹⁶ Nup'ɛ ja ra Maca Libro, nt'ot'i p'ɛ ra hya ngue ɛna: "Dami 'yøthɛ'a tate xanho, porque nugä tate xanhogä", ɛn'Oja. ¹⁷ Nu'mø guí mmat'Ojahɛ, guí ɛmhɛ p'ɛya: "Ma Papá'i Oja", guí ɛmhɛ. Pɛ nuná Oja, hinda huantho ndana ra ja'i da hyaspa ra güenda te nná 'yo n'na ngu n'najɛ na. Janangue jatho guí n'yo mansuhɛ mente ra pa guí 'yohɛ ua ja ra ximhäi. ¹⁸ Nu'mø mam'mɛt'o säditho te gmani m'mahmɛ tengutho bi 'yut'a ni mboxitahɛ. A nuyá, ya guí pahmɛ'a te ra njut'i bi nja ngue bi ma mapøhø'ahɛ. Nu'ahɛ, hingra oro ogue ra t'axi bi njut'i

ngue gui mpøhm̄. ¹⁹ Sinoque gá mpøhm̄ conná maça ji bi mánna Cristo 'mø mi du. Bi tho ra Cristo tengutho 'mø bi tho n'na ra de'yo ngue da t'øtra 'bøt'e 'nε hinte mants'o di ja, sinoque di tate xtanho. ²⁰ Nuná ra Cristo, hante ngue di nhohra ximhái, ya bá ts'ännbi ngue da du. Pe bi zønna pa bi m'mæcua ja ra ximhái 'nε bi du conná nguecj̄. ²¹ A nuyá, rángue gá pahma ra Cristo, ya guí εc'eiha Oja ya. Nuná Oja bi xoxp̄ ha bi t'ähra Cristo 'nε bi 'yεspabi. Janangue nuná guí εc'eiha ya, guehna Oja na. Anu'a ra nho bí ja mahets'i guí tømhm̄, guehna Oja di 'da'aha na.

²² Nu'a te mmanna ra hya majuaní gue'a guí øth̄'a, nu'a ra nts'o mi ja ni mmaih̄ m'met'o, bi hyacra Espíritu Santo'a. A nuyá, ya majuaní gadi mahni cuha ya. Janangue dami ja ndummi guí sigue guí mahni cu n'na ngu n'na'aha. ²³ Nuná rá hoga 'da'yo hya Oja, i ja para zantho na. Rángue gá 'yεc'eiha na ra hya ya, ya ja'aha ra 'da'yo te. Himbi n'na'aha ra te ngue di njap'u rá nεgui, sinoque guehna ra te i ja para zantho bi n'na'aha. ²⁴ Nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro ra hya ngue εna: “Nu gátho yø ja'i 'bai, tengutho yø paxi ngue da thotho. Nu'a ra nho ga 'bahyø ja'i, tengutho yø dõni yø paxi ngue da thotho. Ra paxi da 'yot'i, da dährá dõni p'uya. ²⁵ Pe nuná rá hya Oja, ja para zantho na”. Nuná, guehna ra hya na ngue ra hoga 'da'yo hya bi ma ma øte'aha.

2

¹ A nuyá, dami hyehma p'u'a te gäma nts'o i ja. O guí nneha ngue maxøts'etho di nεqui ngue xta nho ni mmaih̄, sinoque dami neh̄ ngue da gue'a te majuaní guí mmamhm̄. O guí seyaha. O to guí nnømman'aha. ² Nu yø 'uεne ngue ts'udra pa xa mmi, i nne dra xi'ba ngue di zacyø do'yo. Guí njath̄a p'uya, dami neh̄ na rá hya Oja ngue n'nat'a, para ngue di zajni 'da'yo teha. Man'na man'na gdi timhm̄ ra hya, asta gue'mø da zædi guí mpøhm̄. ³ Nguna guí yøth̄a ya, porque ya bi dinni mmaih̄ ngue xanho rá mate Oja.

⁴ Man'na gdi hyomhm̄ hanja na ra Cristo. Nuná, tengutho n'na ra do ngue

rá mædi bi thømba rá ngu Oja. Yø ja'i bi ne bi 'yenna ra do na, pe Oja bá huanhni ngue da hyømba rá ngu. ⁵ Dami ne ngue da nōpa do'aha Oja p'u ha nthøe n'na ra ngu ngamhmat'Oja. 'Nε gue'aha da nōpa mmäcja'aha para ngue guí mmat'Ojaha. I nnu manho'aha Oja, porque guí εc'eiha ra Jesucristo. ⁶ Nt'ot'i p'u ja ra Maça Libro ngue Oja i εna: “Nup'u Sión, ga pecã p'u n'na ra do ngue da nōpa ts'at'i ma ngu. Gue'a n'na ra do ngue ra thanhni, ngue tate di muui. Nu to da 'yεc'ei na ra do na, hinjam'mø da zønna pa da 'yenna ja'i ngue himma juani'a te εc'ei”.

⁷ A nuyá ngue guí εc'eiha ra Cristo, ya guí pahma ngue tate di muui na. Pe nt'ot'i te da thohya yø ja'i hingui εc'ei, i εna: “Nuna ra do himbi nu manho yø hyønnigu, guehna ra do brá 'bepo p'u brá fahra jado na”. ⁸ Xquet'a nt'ot'i ra hya ngue εna: “Guehna ra do da 'yøt'e ngue di fesyo ja'i na. Guehna ra mædo da 'yøt'e ngue da dähyo ja'i na”. Nuyá yø ja'i di fes'na ra do na, tengutho xpa ts'ännbi da thogui to hingui εc'ei bi rá hya Oja.

⁹ Pe gue'aha ya yø ja'i yø thanhni Oja. Gue'aha ya yø mmäcja thanne na Oja ma dast'abih̄. Nu'aha, ya gá hyehma p'u ra nts'o ngue ya yø ja'i'aha Oja. Janangue guí tans̄a ra hya ngue tate xanho Oja. Guehna bi zo'aha 'mø gmí 'yoh̄ p'u ja ra 'bexui ngue ra nts'o, ngue gdi mahä p'u ja rá nyot'i Oja. ¹⁰ Nu'mø man'na ra pa, himmayø ja'i'aha Oja 'mø. Pe nuyá, ya yø ja'i'aha Oja ya. Nu'mø man'na ra pa, himmi tinni mmaih̄ hanja na rá mate Oja 'mø. Pe nuyá, ya bi 'da'aha rá mate Oja ya.

¹¹ Ague ma zi cu'aha, gue'aha hingyo mmenguh̄ ua ja ra ximhái, porque gyø mmenguh̄ mahets'i. A nuyá, guí säyathoh̄ ua. Dí xi'aha ngue 'yo di tap'aha ra nts'o so ni mmaih̄. Jatho ngue guí sams̄e ni mmaih̄. ¹² Dami n'yo manhoh̄ p'u ha 'bahyø ja'i hingui εc'ei ra Cristo. Nuyá, guehya nnømman'aha ya, embi ngue gyø ts'oc'eiha. Pe da zønna pa da badi ngue majuaní xanho te guí øth̄a. Janangue da 'yεspabi Oja 'mø ra pa da zøcua.

13 A nuyá, rángue guí nne gui yørpahú rá páhä Oja, damí 'yøthú'a te di mända yø n'yohú xá t'ets'i' ngue ja yø cargo. Nu'a rá dast'abi di mända p'ú ja ní häi guí 'búhmú, damí 'yεc'εihú. 14 Damí 'yεc'εihú rá gobierno xá 'yεxra dast'abi ngue da go-tyø ts'oc'εi 'nε dá nu manho'ú yø ja'i øtra nho. 15 I nne Oja ngue gui 'yøthú rá nho n'namhma dá gatyø hyá'ú yø m'memmú ja'i hingui padí hanja rá hyá. 16 A nuyá, ngue bi thøgahú p'ú rá ley nuna mádi ja ts'edi ngue gá mmähá rá castigo ya, ya hindí mandagahú naya. Pε 'yo sä guí εmhú ngue sátho mahønga øthú rá nts'o. Nu'á, ya hin'na'a. Damí nehú ngue ya guí ohú rá 'yε Oja. Nu te di 'bεp'ahú Oja gui 'yøthú, damí 'yøthú. 17 Damí nu mansuhú gátho yø ja'i. Damí mahni mmí'yεc'εihú. Má datho guí sühú Oja. Damí 'yørpahú masú rá dast'abi 'bet'o ngue di mända p'ú ja ní häihú.

18 Ague gyø hmiqúihú, damí 'yεc'εi ní hmúhú, 'nε damí nu mansuhú. Hinga hønt'ú yø hoja'i yá mantúdi gui 'yεc'εihú, sinoque xquet'a 'nε'ú yá manzaqui gui 'yεc'εihú. 19 Nuna Oja, i nnu manho to sä rá n'ú hingui ja te rángue'a, di n'uni sä rá n'ú ngue nne dá 'yørpa rá páhä Oja. 20 Pε nu'mø guí øthú rá ts'oqui 'nε gue'a gá 'bεp'ahú'a, madague'a gui seti te t'øt'ahú, pε ya hin'yú te di nu manho'ahú Oja 'mø. A nu'mø ngue rá nho guí øthú, 'nε bi ma má'uni'ahú, 'nε gá sethú, ya gue'a di nu manho'ahú Oja'a. 21 Porque guehna i ts'o'ahú ná ngue gui njahú p'ú. Nu rá Cristo bi zä rá n'ú conná nguεcjú. Tengú bi 'yøtra Cristo, dá ngu'a gui 'yøthú ya. 22 Porque rá Cristo himbi 'yøtra ts'oqui, 'nε hin tema fεhni bi thinnbi. 23 Nu'mø mí ts'aní, hin mádi cots'a te ga ts'aní. Nu'mø mí zä rá n'ú, himbi pihyø ja'i. Sinoque di dádra güenda te t'ørpe co nuna Oja háxra güenda xanho. 24 Rá Cristo bi 'dømbá rá do'yo p'ú ja rá pont'i, bi tho conná nguehma ts'oquiú. Bi ne ngue ya dá zεp'ú rá ts'oqui dí øthú, nnepe ngue gá rá nho gdá m'múhmú. Bi n'uni ngue bi zεtrá do'yo, go bi tho'a rá ndate mí ja ngue xca thohmú. 25 Ya xqui hyehmú rá 'yú tengútho yø dε'yo

'mø bi n'úeni. Pε nuyá gá penjú p'ú 'búhni mádi fát'a ní tehú.

3

1 Ague gyø xisuhú, damí 'yεc'εi ní dammehú. Nu rá xisu 'mø 'búhna damme ngue hingui εc'εi rá hyá Oja, dá zønna pa dá 'yεc'εi 'mø dá nu'a te rá nho gni 'búhmú. Himma hyoni te guí xihmú ngue di 'yεc'εi rá hyá. 2 Porque rá n'yohú dá hyacra güenda hanja ngue guí 'bú mmanhohú, 'nε ja ní ts'uhú. 3 Nu'a te gdí nhocjú, hinga høntho guí xø ní yahú ngue mátho di nεqui, ogue gui sarpahú yø oro, ogue gui hyehú rá ulu tate xanho. 4 Nu'a te gdí nhocjú, gue'a te di nzai ngue dra døni mbo ní mmúihú. Nu'mø gui yahú, mazihotho gdí nyahú. Nuna, guehna εmméi di ho Oja ná. 5 Manjam'mø ngu'a maní nhocyø xisu ngue mí nnu mansú Oja. Mí nnøx Oja 'nε mí εc'εi yø damme. 6 Tengú rá Sara bi 'yεc'εi rá Abraham, 'nε i huú ngue rá hmú. Nuna rá Sara hinte bi zú, bi 'yøt'a te xanho. A nu'ahú, ya gue'ahú yø t'ixu'ahú naya, ngue'mø gui 'yøthú tengútho bi 'yø'na.

7 Yø n'yohú xquet'a dí xifi, damí m'múhmú xanho ní xisuhú. Gui 'yørpahú masú, porque yø xisu hingui nzaqui tengútho gá nzaqui'ahú. Damí sühú porque xquet'a 'nεhya 'da'in'da'a thohú rá mate ngue rá 'da'yo te. Guehna gui 'yøthú naya, n'namhma ngue nu'mø guí mmat'Ojahú, dá 'yø Oja te gui xihmú.

8 Ja ua ná rá hyá gui 'yøt'e gátho'ahú. Gui 'yøt'e ngue xøgue dá 'da'igu ní 'yomfεnihú. Damí 'yøt'e tengútho 'mø εgadi ncúhú. Di nja ní yemmúihú. Ogadi 'yεx'mø guí yahú. 9 Nu'mø xants'o te øt'ahú n'na rá ja'i, 'yo gadi cøpahú te øt'e. Nu'mø ts'an'ahú, 'yo guí satehú. Hante damí 'yáphú Oja ngue di japí to san'ahú. Ya guí pahmú ngue gue'a i zo'ahú Oja'a, n'namhma di jap'ahú Oja. 10 Ngu'a nt'ot'i p'ú ja rá Macá Libro ngue εná: "Nu'mø guí nne gui ho'a te gni 'búhmú, ogue guí nne guí nnuhú yø pa xanho, damí samni janí 'mø guí yahú, 'yo guí yá mantsohú. 'Nε 'yo guí mmanna fεhni p'ú ha guí yahú. 11 Damí hyehmú p'ú rá nts'o, damí

'yøth_u ra nho. Dam_i ja ndum_umai gui hyoni ha gdí hojpa yø mmui'_u s_u'ah_u. ¹² Porque Oja i nnu manho 'mø hetyø hoja'i. A nu'mø bi mat'Oja p'uya, Oja ørpa masu te xifi. Pe nu yø ja'i xants'o te øt'e, hingui nnu manho Oja 'mø hēti'".

¹³ ¿Te'o guí ena di an'ah_u 'mø guí øth_u ra nho? ¹⁴ A nu'mø guí säh_u ra n'ü ngue ra nho guí øth_u, ra mmēnthi gá nthēh_u 'mø. Nu'mø bi pi'ah_u yø ja'i, osä gui suh_u, 'yo dadi fetni mmāih_u. ¹⁵ Dam_i nu mansuh_u ra Cristo, porque gue'a ni Hmuh_u'a. Nu'mø to da 'yänni hanja'a ni nt'ēc'ēih_u i ja, zant'a ya gdí padī te gdí thah_um_u. Nu to nzo'ah_u, 'yørpah_u masu, pe gui nya manhuch_i ha gdí nyah_u. ¹⁶ Nu'a guí pah_um_u ngue xanho, gue'a gui 'yøth_u'a. Janangue da mes'yø sä'u nømman'u ah_u ngue gui ēc'ēih_u ra Cristo. ¹⁷ Xi'mø nne Oja ngue gui säh_u ra n'ü, man'na xanho guí säh_u ra n'ü ngue gui nne gui 'yøth_u ra nho, hinda gue'a gui säh_u ra n'ü ngue di ja ni ts'oquih_u. ¹⁸ Ra Cristo bi zä ra n'ü ngue bi tho. Gue'a i nhogui para zantho gä ma ts'oquih_u'a. Nuna ra Cristo ngue ra hoja'i, bi du rāngue ma ts'oquih_u, para ngue ga nhojpa_u Oja. Majuan_i bi du rá do'yo ra Cristo, pe himbi du rá te. ¹⁹ Hante di bēnnate ra Cristo, bi ma bá xi'a n'na ra hya'u yø ánima ofädi. ²⁰ Guehya yø ja'i himbi 'yēc'ēi ra hya 'mø ra tiempo bi m'mahra Noé. Mente ra tiempo bi hocra barco ra Noé, bi zerpabi yø ja'i Oja. Høndi hyato nja'i bi nyani ngue bi 'yo ra barco gä nja ra ndate 'ye. ²¹ Njarbutho na ra hya si'ah_u ya, gui nyamh_um_u 'mø guí nxixyah_u rāngue bi bēnnate ra Cristo 'mø mi du. Nu'mø guí nxixyah_u, hinga høntho ngue da bo ni do'yoh_u, sinoque gue'a ra hmēya'a ngue guí āph_u Oja ngue di hoc'a ni ts'oquih_u. ²² A nuyá, bi ma mahēts'i ra Cristo, bí 'bup'u bí ja rá n'yēi Oja. Gä di manda yø anxē, gätho'u bí ja yø 'bēfi mahēts'i, gä di manda.

4

¹ Bi zä ra n'ü ra Cristo 'mø mi m'mucua ja ra ximhäi. Da gue'ah_u ya, 'yo guí su guí säh_u ra n'ü, porque nu to sä ra n'ü, gue'a hep'u ra ts'oqui'a. ² A nuyá, mente ra pa guí 'buh_um_u ua, 'yo guí øth_u'a ra nts'o nnøpa

pähä yø ja'i, sinoque gue'a rá pähä Oja gui 'yøth_u. ³ Da zerp'u'a ra nts'o xcä 'yøth_u yø pa xa thogui ngue gm_i øth_u tengutho øtyø ja'i hingui ēc'ēi Oja. Guehya yø ja'i hingui nne di ts'ammi, øt'a te yø pähäse. Iiti, di hi yø ja'i p'u øt'a ngo, hinha rá nzēgui si sēi. A nu'mø thanne yø dahmu, xants'o te øt'e. ⁴ Nuyá yø ja'i ya, hingui 'yo yø mmāi hanja, ngue ya hingui nne gui 'yøth_u'a te ra nts'o øt'e. Janangue nnømman'u ah_u. ⁵ Nuyá, guehya da hyaspa ra güenda Oja ya. Porque Oja, ya xa nzänni ngue da hyaspa ra güenda'u i te, 'nē'u xandu. ⁶ A nuyá yø ja'i ya xandu, bi sihra hoga 'da'yo hya 'mø manjam'mø. Nu to gä bi 'yēc'ēi na ra hya na, tengutho Oja ngue 'bui para zantho, njarbutho ya yø ja'i ya, 'buhyø te, madague'a ya xandu yø do'yo. Porque Oja bá sännbi ngue da du gätho yø ja'i.

⁷ N'na pa ngu n'na pa bá cuatra pa ngue da gua'a nximhäi. Janangue dami samni n'yomfēnih_u, dami padī xanho ha gdí mat'Ojah_u. ⁸ Nu'a ma datho ja ngue gui 'yøth_u ya, jatho ngue emmēi gui mmadi n'na ngu n'na'ah_u. Porque ra ja'i di mahrá mmic'ēiui, madague'a thojpatho hingui ho te ørpabi, pe di punnbi. ⁹ Co n'na ra pähä, dami n'unna ts'äya n'na ngu n'na'ah_u p'u ja ni ngumh_um_u. ¹⁰ N'na ngu n'na'ah_u di 'da'ah_u ra ts'edi Oja ngue da zä gui 'yøth_u 'dama 'dan'yo ma'bēfi, n'namh_um_u ngue gui fāxn_i cūh_u. Dami 'yøt'e xanho ra 'bēfi bi n'na'ah_u. ¹¹ Nu to bá ts'ännbi ngue da manna hya, pe gue da gue'a rá hya Oja da ma. Nu to bá ts'ännbi ngue da 'yøtra 'bäxte, da 'yørhma ra 'bäxte nnep'a Oja da 'yøt'e. Nu te gä guí øth_u, dami 'yøth_u ngue nu to ēc'ēi ra Jesucristo da 'yēspabi Oja. Nuná, guehna tate na, 'nē ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

¹² Ague ma zi cu'ah_u, ogadi 'yøthoh_u 'mø bi ts'u'ah_u. Porque jatho ngue da ts'u'ah_u, n'namh_um_u di nēqui ngue'mø da ni nt'ēc'ēih_u ogue hin'na. ¹³ Dami johyah_u 'mø guí säh_u ra n'ü tengutho bi zä ra Cristo. A nu'mø bi zøcua'a, ma datho guí johyah_u p'uya. Porque di nēqui ngue maguesē. ¹⁴ Nu'mø nnømman'u ah_u yø ja'i ngue guí

εc'εih_u ra Cristo, ra mmenthi gá ntheh_u 'mø. Gue'a gui nequi'a ngue gui n'yoh_u na ra Espíritu Santo maguesε. A nuya yø ja'i nnømman'uh Oja, pe nu'ah_u p'uya, gui nnu mansuh_u Oja. ¹⁵ Nu to øtra ts'oqui, jatho ngue da zä ra n'uh. Tengy yø hyote, yø bε, yø ts'oc'εi, 'nε'uh di nthintyø asunto ja yø mmic'εiui. Pe nu'ah_u mamj njah_u p'uh. ¹⁶ A nu'mø to sä ra n'uh ngue tenna Cristo, 'yo di pesrä sä, sinoque di ja mammadi Oja ngue εc'εi ra Cristo. ¹⁷ Ya bi zønna pa da mædi da hyaspa ra güenda Oja yø ja'i. Pe rá mæditho da thascah_u ra güenda ngue ya yø basigah_u Oja. ¿Pe hague ngu ra castigo da nu'uh to hingui εc'εi na rá hoga 'da'yo hya Oja 'mø? ¹⁸ Nguna nt'ot'i p'uh ja ra Maca Libro ngue εna: "Xi'mø ra hoja'i, xanhennitho ha di nyani, ¿hap_u go di nequi'a ja rá ts'oqui 'nε hingui su Oja 'mø?" ¹⁹ A nuyá, nu'mø ya xpa nzän'Oja ngue da zä ra n'uh to øtra nho, di siguehma yø ja'i da 'yøtra nho, 'nε di dæpyø te Oja. Nuna Oja bá zänni ngue bá m'mæhyø ja'i, hingui hegah_u na.

5

¹ Nuya yø n'yoh_u 'bet'o p'uh gadi mpetih_u, xquet'a 'nεcä 'da'igu ma 'befigä'be'uh, ngue dadi japä majuanj yø ja'i ha bi nja ngue bi du ra Cristo. Nuna ra ts'edi di unna Cristo 'mø bá εhε, 'da dí tocathogähe na. Jap'uh n'na ra hya dí nne ga xi'ah_u ya. ² Ague n'yø'ah_u, dami fähm_u ya yø ja'i xá pet'a Oja p'uh ha gui 'bahm_u. Pe hingrá ts'editho gdi fähm_u, sinoque mpähä gdi fähm_u. 'Nε 'yo gui ørpa_u rá 'befi Oja ngue ra menyü gui nneh_u, sinoque gui fähm_u yø ja'i co n'na ra pähåtho. ³ 'Yo gui nne ngue gui mandah_u yø ja'i gui fähm_u. Nuya yø ja'i xa pet'a Oja, dami cämäh_u ra 'yu te da m'mæi. ⁴ A nu'mø bi zøcua rá Hmu yø mädi, nu'a rá njapj Oja di 'da'ah_u hinjam'mø da thogui.

⁵ Xquet'a yø ts'ant'uh dí xifi, nuya yø n'yoh_u 'bet'o p'uh ha gadi mpetih_u, dami 'yεc'εi te xi'ah_u. A nuyá, gätho'ah_u, 'yo gadi 'yεx'mø gui yah_u. Porque Oja hingui nnu manho'uh di 'yεts'i, pe di unná mate ya yø ja'i hindj 'yεts'i. ⁶ Janangue ogadi 'yεxh_u, porque gui pahm_u ngue hønse Oja ja rá ts'edi. 'Nε da 'yεhra pa ngue da 'yεts'ah_u

Oja. ⁷ Nu'a te gui hemph_u, dami xihm_u Oja, porque guehna fä'ah_u na.

⁸ Dami samni n'yomfεnih_u, dami mfähm_u xanho. Porque nu'a ni nsuuh_u gue'a ra zithu'a, øt'e tengutho n'na ra zate i guε, di thεt'i ngue honi to da za. ⁹ Nu'a ra zithu dami tønnh_u. Dami zajni mmuuh_u conná guehni nt'εc'εih_u. Ya gui padj ngue nu'a ra n'uh gui säh_u, xquet'a ngut'a thohnj cuh_u 'bæi gä ra ximhäi. ¹⁰ Guesε Oja badi unj gätho ra mate, bi zon'nah_u ngue para zantho di toca'ah_u rá ts'edi di unna Cristo. Nu'mø ya bi tho'a ra n'uh gui säh_u, ya mits'udyø pa da 'yøt'Oja ngue ya hin tema nts'o nma thin'nah_u, da 'yøt'e ngue gui nduh_u, ya ra seguro ngue hinte gui jah_u. ¹¹ Nuna Oja, tate ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

¹² Ja ua ra carta dí pen'nah_u, da gaxma cuh_u ra Silvano. Dami 'yεc'εi te da xi'ah_u na. Himma ya'møtho dá ot'ah_u na ra sæcua jaua. Dí nne ngue ga hä'ah_u ra ts'edi, dadi ja'ah_u majuanj ngue nuna ra hya dá ot'i, ja mmangua ha di njap'uh di jap'ah_u Oja. Co nuna ra hya naya, gä düh_u.

¹³ I pen'nah_u ra nzengua ya ni cuh_u 'bæcua Babilonia, nuya yø thanhni Oja tengutho'ah_u. Nuna ra Marco, εntho ma ts'ant'ugä na, xquet'a di zengua'ah_u. ¹⁴ Dami nzengua n'na ngu n'na'ah_u, co n'na ra beso tengutho gui nnu mansu'uh exa di ncu. Dí nne ngue da hyu ni mmæi gätho'ah_u ngue gui n'yoh_u ra Jesucristo.

2 ra Bedu Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Bedu.

¹ Nügä drá Simu, 'nε drá Bedu, rá mεfigä ra Jesucristo, 'nε rá representantegä'a. Dädi zεngua'u to gä ja ra hoga nt'εc'εi jagähe ua. Porque nuna ma Yanteha Jesucristo, guehna ma Ojahu i nne na ngue to bi zä ma ja'i da 'yεc'εi. ² Dī nne ngue man'na gdī pahmu Oja co 'nehna ma Hmuha Jesucristo, n'namhma ngue man'na di jap'aha 'nε man'na di hyut'a ni mmaih.

³ Ya 'yo ma mmaih ngue nzongaha ra Jesucristo, porque ya timma mmaih ngue maguesε na. Rangue di pahmu ra Cristo ya, i ja rá ts'edi Oja da 'yot'e ngue nuna ra hya rá n'youi ma nt'εc'εih, guehna gdä 'yohu na. ⁴ Janangue tate mazihotho ra hya mayat'i ngue di n'nacju. 'Nεcju da zä ga othu ra nho ya, tengutho Oja ngue gä ra nho ot'e. Ya hinni mantho ga nne ga othu ra nts'o ja ua ja ra ximhai ya.

⁵ Janangue hinga hont'a di nja ni nt'εc'εih, dami ja ndummah ngue man'na gdī n'yo manhohu. Hinga hont'a gdī n'yo manhohu, dami 'yot'e ngue man'na di xohni n'yomfenih. ⁶ Hinga hont'a di xohni n'yomfenih, dami samse ni mmaih. Hinga hont'a gdī samse ni mmaih, dami seti te guí thohmu. Hinga hont'a gdī seti te guí thohmu, dami 'yörpaha rá pähä Oja. ⁷ Hinga hont'a gdī 'yörpaha rá pähä Oja, dami mahni cuhu. Hinga hont'a gdī mahni cuhu, dami mahmu gätho mi'da yø ja'i. ⁸ A nu'mø ngue guí othu ya yø hya dí xi'ahu ya, 'nε gadi ja ndummaih ngue hinte di m'medi, ya hinjonda 'yεmbi ngue hinga gue'a guí othu p'uya. Ya hinga särbutho gä pahmu na ma Hmuha Jesucristo p'uya. ⁹ Pε nu te'o hingui otya yø hya dí xi'ahu ya, guehya njot'i yø n'yomfeni ya, tengutho 'mø di xädä, hingui tinyinø mmah ngue Oja bi punnbabi yø ts'oqui xa 'yot'a m'met'o.

¹⁰ Janangue nuya ma zi cu'ahu, dami ja ndummah guí n'yo manhohu, n'namhma ngue di nεqui ngue bá huan'nahu Oja,

janangue bi zon'nahu. Nu'mø gui 'yøthu na ra hya naya, ya hinha gni nhyehm Oja p'uya. ¹¹ Gue'a gdi segurahu'a ngue nup'ua ha di manda para zantho na ma Yanteha ra Hmu Jesucristo, di n'na'ahu ra nt'εdi gui thohmu.

¹² Janangue thojpatho dī nne ga ben'nahu ya yø hya ya, madague'a ya guí pahmu hanja, 'nε hingui yobenih ngue majuanī te mmanna ra hya bi san'nahu. ¹³ Mente dí 'bui, dí εna ngue xanho te dí ot'e ngue di nzop'a ni nzaquihu ngue gui 'yøhm ya yø hya ya. ¹⁴ Porque ma Hmuha Jesucristo ya xa xiqui ngue himma ya'atho ga tu. ¹⁵ Janangue di hogä ma mmah ngue dí xi'ahu na ra hya na, n'namhma ngue nu'mø ya xcä tugä, zant'a da zo ni mmaih ya yø hya ya xtä xi'ahu.

¹⁶ Ya dá xän'nahu ra hya ngue jase rá ts'edi na ma Hmuha Jesucristo, 'nε mahonda εcua na. Nuna ra hya na, hingra cuento na ngue dá ts'antho. Sinoque conma dá dá nuhe ngue maguesε na ra Jesucristo. ¹⁷ A nuna Oja rá Papá na, bá nya maya ngue εspabi, bi 'yεna: "Nuna 'bucua ya, guehna ma Ts'ant'a dädi madi. A nuyá, januanī ngue ja gampähä conná guehna", bi 'yεna. ¹⁸ Nu'a ra ora ngue nmi 'bucähe p'ua ja ra ndaxca nyuni na ma Hmuha Jesucristo, nguna ra hya dá ocähe ngue bá man'Oja bá nya maya.

¹⁹ Ya dí haxhu njuani, ngue majuanī na ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja. Mahyonitho guí xähu na ra hya na, asta gue'mø bi xoc'a ni mmaih xandønho ra Cristo. Porque nuna ra hya na, tengutho n'na ra lámpara mayot'i p'ua ja ra 'bexui asta gue'mø bá pøxra haxasø 'mø ni ma da hyats'i. ²⁰ I jatho guí pahmu ngue nuna ra hya bi 'yotyø pøngahya Oja p'ua ja ra Maca Libro, hingyø n'yomfenise yø pøngahya ya yø hya bi 'yot'i. ²¹ Pε nuna ra hya bi manyø pøngahya Oja, hinjam'mø ngue yø hyasε bi ma, sinoque gue'a ra Espiritu Santo di bennbabi ra hya mmam'mø bi xihyø ja'i rá hya Oja.

2

¹ Nu'mø yø pa xathogui, mi pøn'i'da yø judío ngue yø fehni pøngahya. Pε xquet'a

di njarb_u p'_u guí 'b_uhm_u ya, da b_ump'_u y_o fehni xännbate. Nt'aguitho gui caty_o hya, porque himma juani na ra hya xännbate. Di ts'ony_o ja'i _εc'ei te mma. Nuya y_o fehni xännbate, da g_on'a ra Hmu Jesucristo y_o Yante. P_ε ya ra castigo x_onni da thogui nguehna ra hya da ma. ² Xangu y_o ja'i da den'na ra nts'o ga 'yo ya y_o fehni xännbate. Go y_o ts'oqui ya ngue nuya y_o ja'i hingy_o 'y_εc'ei nn_omma'n'na majuaní ngue ra hoga nt'_εc'ei jaj_u. ³ Nuya y_o fehni xännbate, i nne da g_uc'ah_u ra m_εnyu co nu'_u y_o fehni i mma. P_ε Oja, ya manjam'm_otho xpá nzänni ngue da ma ra castigo ya y_o ja'i njap'_u. B_á _εp'_u ra pa ngue ra castigo da thogui.

⁴ Porque Oja, himbi punnba'_u y_o anx_ε bi 'y_otra ts'oqui, sinoque bi hy_orb_u ja ra ni_u, bi dut'i cony_o cadena, bi gorb_u ja ra 'b_εxui. I njot'i asta gue'm_o ra pa daní thaspa ra güenda. ⁵ Ni xinga gue'_u y_o nyogui ja'i bi m'm_u 'm_o manjam'm_o xti punnbabi Oja. Sinoque bi go'mra dehe 'm_o mi nja ra ndate 'ye bi jua'_u y_o ts'oc'ei. H_ondi hyato nja'i conna Noé'_u bi bongui ngue gátho. Guehna ra Noé bi xihy_o ts'oc'ei ngue xti n'yo xanho. ⁶ Xquet'a bi jua Oja ra danihni Sodoma 'n_εhra danihni Gomorra. Bi 'yudi asta gue'm_o mi gohi bi m'mospi. Bi 'yot'a Oja na ra ndate na, n'namhma ngue nuya y_o ja'i xants'o te ga 'yo, da badi ngue ja ra castigo da thogui. ⁷ A nuna ra Lot ngue mará hoga n'yoh_u na, bi yan'Oja na. Nuna ra Lot madi anná n'yomf_εni ngue nu_otho te ga 'b_uhy_o ja'i xants'o ga 'yo. ⁸ Nuna ra hoga n'yoh_u, nup'_u mi 'b_uhy_o ts'oc'ei, ja mi 'b_up'_u. N'na pa ngu n'na pa tar'man'_u rá mm_ui ngue _ode te mmany_o ja'i, 'n_ε i nnuse te g_áma nts'o ga 'b_uhy_o ja'i. ⁹ A nu y_o ja'i ya thanne Oja, nu'm_o ja'a man'_u thogui, da z_á da yan'Oja. P_ε y_o ts'oc'ei _εjpatho ra castigo da tho 'm_o ra pa daní thaxra güenda. ¹⁰ Nuna Oja, ma datho da japra castigo gátho y_o ja'i xants'o ga 'yo, guehya _ot'a te y_o páh_áse, nu'a ra hya di manda Oja, 'be xingui _orpatho ra güenda'a.

Nuya y_o fehni xännbate hingui hant'a ga ya, _εna ngue p_áse. Hingui su da zan'_u tate ja y_o ts'edi. ¹¹ Conque y_o anx_ε, man'na tate ja y_o ts'edi, p_ε nu'm_o 'b_up'_u ja rá hmí rá dá Oja, hingui sänni da zan'_u cohy_o ts'edi.

¹² P_ε nuya y_o n'yoh_u ya, hingui tiny_o mm_ui ngue tate ja y_o ts'edi ya saní. 'B_ui tengutho y_o zu'_ε, nu'a te so y_o mm_ui, gue'a _ot'a. Nu ra zu'_ε nu'a ja rá danyu, i tho'm_o bi zo. Njarbatho ya y_o ja'i ya, ngue da du. ¹³ Da ma ra castigo ya y_o ja'i ya, ngue di unnb_u y_o mm_ui y_o mmic'eiui. Porque di ho da 'y_otra nts'o so y_o mm_ui, madague'a fadi. Nuya y_o ja'i ya, nu'm_o pap'_u ja ra ngo gui _oth_u, p_εs'y_o sá y_o 'y_εc'ei 'm_o bi nu ngue 'b_up'_u. P_ε 'be xingui tar'man'_u y_o mm_ui'a te ra nts'o _ot'e. ¹⁴ N'na ra xisu da nu, n'na di ho. Hinha rá nze_εgui'a ra ts'oqui _ot'e. Di ts'onnb_u y_o mm_ui y_o ja'i hingui nzaqui y_o nt'_εc'ei. Nu te g_á s_uhy_o dá, i nne ngue g_á dy_o mm_εti. Guehya y_o ja'i da ma ra castigo ya. ¹⁵ G_á ra m'm_εdi ga 'yo, nu'a ra hya njuantho, i h_εp'_ua. I _ot'e tengutho bi 'y_otra fehni p_ongahya Balaam nuna rá ts'ant'_u ra Beor. Ra ts'oqui bi 'y_ot'e ngue bi ne xta ndahra m_εnyu. ¹⁶ Nuna rá burru ra Balaam bi nya tengutho ra ja'i, bi h_εjpabi'a ra ts'oqui mi nne xta 'y_ot'e. Bi zambabi rá mm_ui ra p_ongahya, _εna mi loco.

¹⁷ Nuya y_o n'yoh_u ya, hinte manho da 'y_ot'ah_u. Guí nu_uh_u n'na ra poso 'm_o xa xá ra dehe, ogue n'na ra jogui 'm_o hingui 'ye, njarbatho y_o hya ya. Guehya da map'_u ja ra castigo, ja ra ts'a'b_εxui para zantho ya. ¹⁸ Porque _εspabi y_o hya i mma, p_ε hinte di muui te mma. Nja ngue nuya y_o ja'i ya xa h_εp'_u ra nts'o maní n'yo, i orpabi ngue di unna nt'_εdi h_onda 'y_otra nts'o tengutho ga 'yo mi da y_o ja'i. ¹⁹ I xihy_o ja'i ngue da 'y_ot'a te da nepy_o mm_ui da 'y_ot'e. P_ε 'n_εse ya hingui sá da h_εp'_u ra nts'o ga 'yo ya. N'na ngu n'na ra ja'i, nu'a te ra 'yu xa bent'i, ya hingui nne da h_εgui. ²⁰ Nu ra ja'i ya bi h_εp'_u ra nts'o jua ja ra ximhái ngue bi ba'a ma Yanteh_u ra Hmu Jesucristo, 'n_ε h_ondi 'b_átrá mm_ui ngue da 'y_otra nts'o, ya man'na xanh_εts'i ra ts'oqui bi 'y_ot'e ngue'a te rá ts'oqui mi ja m'm_εt'o. ²¹ Man'na xanho ngue hinxta mba'a ra 'yu njuantho ya y_o ja'i ya, ngue nu'm_o mi badi hanja ra hya, m'm_εfa bi h_εp'_ua ra maca hya bi 'b_εp'a Oja xti n'yo. ²² Go bi 'y_otya y_o ja'i ya y_o hya mah_εqui, ngue _εna: "Ra fo'yo, mah_ombi zi ra ts'odi xi zogui. Nu ra ts'adi ja bi ma m'm_εt'e, mah_ombi yarbu ja ra xab_ohái".

3

1 Ague ma zi cu'ah, ya ra yoho na ra carta da ot'a ya ngue ga pen'nah. Mente guehya yoho yø carta ya, janjuani dadi ben'nah na te ra hya ya xa si'ah, porque di nnegä ngue gui hyax n'na ra hoga n'yomfeni. 2 Dami bemhma'a te ra hya bi manyø maca pøngahya Oja 'mø yø pa xathogui. Da gue'a ma Yanteh ra Hmu Jesucristo dami bemhma'a te ra hya bi manda. Nu'u yø representante ra Cristo, ya bi xän'nah hanja ra hya. 3 Dami 'yøpah ra güenda na ra hya jaua ya. Nu'mø hante da gua'a nximhäi, di m'mahyø ja'i da den-tho na ma nt'ec'ei i ja, guehya da 'yøtho'a te ga yø pähäse xants'o. 4 Da 'yena: "Gui mmamhma ngue ra Cristo bi ma ngue da ehε. Xiya, çhapu 'buhya? Ua ngut'a mpa xa thogui gue'mø xa ndu yø ndiua, 'ne xquetho te di nnuh ngue ja, asta gue'mø mambá f'a nximhäi", da 'yena. 5 Nuya yø ja'i ya, nnerb ena ngue hingui padi hanja ra hya, ya fadi ngue Oja bi hocra c'ammahets'i 'nehra häi. 'Ne bi zänni ngue bi nc'a ra häi made ra dehe, 'ne gue'a ra dehe gui mpepra häi 'mø bi n'ye ya. 6 'Ne xquet'a gue'a ra dehe bi go'ma häi 'mø manjam'mø. Porque bi ma majuadi yø ja'i mi 'b'a nximhäi ngue bi nja ra ndate 'ye. 7 Pe nuya te di nnuh bi ja maya, daguecua ja ra häi, nuna Oja, ya xa nzänni ngue di nzø conna sibi. I nt'ejpitho ngue di nzø 'mø ra pa dan nja ra ts'ut'abi. A nuya yø ts'oc'ei da ma ra castigo ya.

8 Hõnda n'na ra hya ja ya ma zi cu'ah. O gadi pumbenih. Nup'u ga mben'a ma Hmu Jesucristo, nu'a n'na pa, tengutho 'mø da n'na mahuah njeya'a. Nu'a n'na mahuah njeya p'uya, tengutho 'mø da n'na patho p'u ga mben'a. 9 Nuna ma Hmu Jesucristo bi ma ngue da ep'u. Pe nuyá, 'buhyø ja'i embi ngue ya bi thohra pa p'u da ehε. Pe hingui thohra pa p'u da ehε, sinoque 'bet'o serpabi yø ja'i, hingui nnepe da ma ra castigo yø ja'i, i nnepe ngue gätho yø ja'i di 'bätyø mmäi da hyep'u ra nts'o ga 'yo.

10 Nu ra pa da ep'u ra Hmu, da gue'mø ra ora ngue hingui fadi, tengutho ra be'mø da zøhø ngue ra xui hingui fadi. Nu'a ra

ora'a, asta dadi thoni ra c'amahets'i. Nu te di nequi bí ja maya, ga da guadi di nzø. Nua häi p'uya, nu te ga jaua, ga di nzø. 11 Guehna ja ngue di ma majuadi te ga ja naya. Janangue ma datho i nne ngue gui nsuphu ha gdi thanneh Oja mente ra pa gui m'mahmu ua. 12 A nuyá, ya gui tømhma ngue da zønna pa da ε Oja. Dami ja ndummaih ngue di nja ra 'befi Oja, n'namhma ngue n'nahmantho da ep'u. Nu'a ra pa'a, nu te bí ja maya di nzø conna sibi. Nu te ga bí ja maya da migui conna sibi. 13 Pe Oja, ya xa yarcahu ngue di nja ra 'da'yo c'amahets'i, 'ne di nja ra 'da'yo häi. Nuna ra 'da'yo häi na, ga ra nho da m'mahyø ja'i. Guehna nthø'mitho di nja naya.

14 Janangue nuya ma zi cu'ah, mente gui tømhma ya yø cosa ma'da'yo di nja ya, dami ja ndummaih ngue hin tema nts'o da din'nah Oja. Nu'a te hindi z'ah Oja, gue'a gui 'yøth'a. 15 Dami pahmu ngue nu'a hinguá 'ye'a ma Hmu Jesucristo, porque nnepe da dinyø mmäi mi'da yø ja'i ha di nyanyø te. Nuna ra hya di xi'ah ya, xquet'a ngut'atho ra hya bi cuarp ja ra carta bi men'nah ma cuhu ra Pablo. Gue'a Oja bi bennbabi na ra hya bi men'nah. 16 Gätho'u mi'da yø carta bi 'yot'i, bi cuarp ya yø hya di xi'ah ya, madague'a ja 'da yø carta xanhenni ha ga thini te ga mbøni. Nu'u yø ja'i hingui padi xanho ra sacua p'uya, hingui nzaqui yø nt'ec'ei, i nne da ma te ga mbøn'a te mmamp'u ja ra sacua, pe hinga guerp'u ga mma. Njarbatho mi'da yø hya nt'ot'i p'u ja ra Maca Libro ya, nu te ga mbøni, hinga guerp'u ga manyø ja'i. Ya di jase ra ja'i p'u da ma ra castigo.

17 Ague ma zi cu'ah, ya gui pahmu ya yø hya bi si'ah m'met'o ngue di m'mahyø fehni xänbäte. Janangue dami mfähmu ya, 'yo gui nneh ngue nuya yø hyäte, da ja'i gui 'yøth'a ra nts'o ga 'yo ya. Mami ts'onni nt'ec'ei i ja ngue go gdi mähä'u. 18 Hante gue dami neh ngue nu'a ra mate na ra Hmu Jesucristo bi yanju, man'na gdi timhma hanja. Dami 'yøt'e ngue man'na di dinni mmäih xanho te'o na. A nuna, guehna t'espabi na hangu ra pa para zantho. Da ngut'atho.

1 ra Xuua

Ja ua rá m̄di rá carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nuna rá Jesucristo di unna 'da'yo te, dadi cuat'ahua ua ja rá carta te'o na. Guehna ya mi 'bui hangu rá pa na, hante ngue di nhohyø cosa i ja. Dá øhme te bi mamp'u ha bi nya. Di 'bähme p'u di hēthe. Majuaní dá nuhe, 'nē dá thädi conma 'yēhe. ² Nuna di unna 'da'yo te, bi 'yøt'e ngue dá fadi te'o na. Dá nuhe, jananguē nuya dadi jahe majuaní ngue dá nuhe. Nuyá, dí xi'ahua ngue nuna di unna 'da'yo te, hin'yua ha bá fadi 'nē hinha rá nzequi ngue 'bui. Nuna, mambi 'bup'u bí 'bührá Papá, pē bi zøcua ngue dá nuhe. ³ Dí xi'ahua ngue dá nugähe na, 'nē dá øsche te bi ma, n'namhma ngue 'nē'ahua 'da gdá n'amigohua na Oja má Papáhua, conna Jesucristo rá Ts'ant'u Oja. ⁴ Nuya dí ot'ahua ya yø hya jaua, n'namhma ngue man'na mathogutho gui johyahua.

⁵ Nuna rá hya bi xänngahe rá Jesucristo, guehna dí xi'ahua naya, ngue nuna Oja xandønho, hin tema hya dadi nēqui ngue hinga njuani. ⁶ Nu'mø dí ena ngue dadi n'amigohua Oja, 'nē hinga njuani te dí øthua, ya di nēqui ngue himma juani te dí mmamhma. 'Nē himma juani ngue dí padi ga øthua rá nho. ⁷ A nu'mø dí 'yo manhohua tengutho Oja ngue gä rá nho øt'e, majuaní ngue dadi n'amigo n'na ngu n'najua 'mø. 'Nē di nhogui gätho má ts'oquihua conná nguehrá ji bi mäna Jesucristo.

⁸ A nu'mø ga ena ngue hin'yua má ts'oquihua, dadi nhyäschua 'mø, himma juani te dí mmamhma. ⁹ Pē nu'mø ga xihma Oja ngue ja má ts'oquihua, di punnga má ts'oquihua, di hogahua'a te gäma nts'ohua i ja. Porque Oja dá 'yøt'a te ni 'yup'u, di punngahua tengutho bi má. ¹⁰ Pē nu'mø ga ena ngue hin tema ts'oqui xtá øthua, nu'mø ya dí nnu bethanihua Oja 'mø. Nuna rá hya Oja p'uya, ya hinga edi εc'ēihua.

2

¹ Ague má basi'ahua, dí ot'ahua ya yø hya jaua n'namhma ngue hinguí 'yøthua rá ts'oqui. Pē nu'mø to bi 'yøtra ts'oqui, i 'bua má hojpatehua p'u bí 'bähma Papáhua. Nuna guehna rá Jesucristo na, 'nē guehna hin'yua rá ts'oqui na. ² Nuna rá Jesucristo bi du ngue bi hoga má ts'oquihua, 'nē hinga hængtho gahua, sinoque bi du ngue di hojpabi yø ts'oqui gätho yø ja'i 'bua nximhäi.

³ Nu'mø dí øthua te di manda Oja, ya dí haxhua njuani ngue dí pahua Oja 'mø. ⁴ Pē nu te'o ngue ena: "Nugä dí pacä Oja", i ena, pē hinguí øt'e te di manda Oja, nuna, guehna rá ja'i fehni na, himma juani ngue rá mpadiui Oja. ⁵ Nu rá ja'i ngue øt'e te di manda Oja, guehna majuaní ngue padi xanho ha di má Oja na. Gue'a gui nēqui ngue n'yoi Oja rá ja'i'a. ⁶ A nu rá ja'i ena ngue n'yoi Oja, i ja ngue di n'yo tengutho i n'yo rá Jesucristo 'mø mi m'mæcua.

⁷ Ague má zi cu'ahua, nuna rá hya dá ot'a ua ja rá carta dadi 'bep'ahua gui 'yøthua ya, himma 'da'yo na. Guehna rá hya bi m'mep'i gui 'yøthua 'mø gamba εc'ēihua rá hoga 'da'yo hya má m'mæt'o na. ⁸ A nuyá, entho má'da'yo na rá hya dadi 'bep'i gui 'yøthua ya, porque majuaní ngue nuna rá hya na, ja di 'uecra 'bexui yucua ja rá ximhäi na. A nuya ngue ndap'u bi zä má'yoni rá hya ya, entho di dayot'a n'na rá nyot'i p'u ni ma rá hya. Nuna rá Jesucristo, nu te gä mmanna rá hya jaua, gä bi 'yøt'e. A nuyá, xquet'a 'nē'ahua gui øthua'a te mmanna rá hya naya.

⁹ Nu rá ja'i ena ngue ya xanho te ga 'yo, pē nnu man'u drá cu, guehna rá ja'i di siguetho ngue xants'o ga 'yo na. ¹⁰ Nu rá ja'i di mährá cu, ya xanho te ga 'yo. Hin'yua p'u di t'ēmbi ngue go rá ts'oqui p'u øtra ts'oqui mi'da yø ja'i. ¹¹ Pē nu rá ja'i ngue nnu man'u drá cu, emma 'bui, pē rá nts'o ga 'yo. Hinguí padi te dá n'yo, porque nu'a rá nts'o ja rá mmæi, gue'a corpa rá n'yomfēni'a.

¹² Ague má basi'ahua, nguna rá hya dí ot'ahua ua ja rá carta jaua, porque ya bi punnga má ts'oquihua Oja ngue bi du rá Jesucristo conná nguecua. ¹³ A nu yø daja'i, nguna rá hya dí ot'ahua ua ja rá carta,

porque bi zõni gá pahm̄ te'o na ya mi 'bui hante ngue di nhohyø cosa i ja. A nu yø ts'unt'ũ, ngunã ra hyã dí ot'ahũ ua ja ra carta, porque ya gá taphũ ra zithũ.

Ague ma basi'ahũ, ngunã ra hyã dí ot'ahũ ua ja ra carta, porque bi zõni gá pahm̄ Oja ma Papáhũ. ¹⁴ A nu yø daja'i, ngunã ra hyã dí ot'ahũ ua ja ra carta, porque bi zõni gá pahm̄ te'o na ya mi 'bui hante ngue di nhohyø cosa i ja. A nu yø ts'unt'ũ, ngunã ra hyã dí ot'ahũ ua ja ra carta, porque guí dũhũ ngue gá 'yɛc'ɛihũ rá hyã Oja p'ũ ja ni mm̄ihũ. Ya gá taphũ ra zithũ.

¹⁵ 'Yo gadi hohũ ra nts'o jaua ja ra ximhãi. Nu to di ho ra nts'o jaua ja ra ximhãi, guehna ra ja'i hingui padĩ di ma'a ma Papáhũ na. ¹⁶ Porque nu'a te gã ra nts'o jaua ja ra ximhãi, hingrã ts'anni Oja, sinoque rá ts'annise yø ja'i. Nu yø ja'i øt'a te yø pãhãse. Nu te gã hetĩ, gã nne ngue dyø mm̄eti, di 'yɛts'i ngue'a te ga 'bui. ¹⁷ Pɛ yø ja'i da thogui, da gue'a te yø pãhã yø ja'i da thogui. Pɛ nu ra ja'i ørpabi rá pãhã Oja i 'bui para zantho.

-----
¹⁸ Ague ma basi'ahũ, ya ni ma da gaxra pa ya. Nu'ahũ, ya xcã 'yøhm̄ ngue rá nsuiui ra Cristo i ja ngue di m'm̄i. A nuyã, ya 'bui xangu yø ja'i sã'a ra Cristo ya. Janangue dí pahm̄ ngue ya ni ma da gaxra pa. ¹⁹ Nu ra ja'i ngue rá nsuiui ra Cristo, guehna himma juani ngue ma mmi'yɛc'ɛihũ na, janangue 'uegue. A nu'mø nmajuani ngue ma mmi'yɛc'ɛihũ, 'daua gdi n'yohũ 'mø. Pɛ i 'uegue para ngue di nɛqui xanho ngue himma juani ma mmi'yɛc'ɛihũ.

²⁰ Pɛ nu'ahũ, ya bá pen'nahũ ra Espiritu Santo ra Cristo. Guehna ra Espiritu Santo øt'e ngue guí pahm̄ ndana ra hyã majuanĩ, ndana himma juani. ²¹ Hindã ot'ã ua ja ra carta 'da yø hyã hingui pahm̄, sinoque ya guí pahm̄ ngue majuanĩ ya yø hyã dí xi'ahũ. 'Nɛ guí pahm̄ ngue nuna ra hyã majuanĩ, hin tema fɛhni n'youi.

²² Ma ga pahm̄ ndana ra ja'i fɛhni ya. Nuna ra fɛhni ya, guehna ra ja'i i mma ngue ra Jesús hinga guehna ra Cristo bá ɛx Oja ngue di ndast'abi na. Nuna p'uya, guehna rá nsuiui ra Cristo na, porque cõn'a ra Papá, 'nɛ cõnbabi rá Ts'unt'ũ Oja. ²³ Nu

ra ja'i embi ngue hinga guehna ra Jesús rá Ts'unt'ũ Oja, guehna hingui n'youi ra Papá na. Pɛ nu ra ja'i i mma ngue ra Jesucristo, guehna rá Ts'unt'ũ Oja na, guehna ra ja'i n'youi ra Papá na.

²⁴ Janangue dami 'yɛt'amm̄ihũ na ra hyã rá m̄di gá 'yøhm̄. Nu'mø ngue guí ɛt'amm̄ihũ na ra hyã rá m̄di gá 'yøhm̄, ya guí n'yohũ rá Ts'unt'ũ Oja 'mø, xquet'a 'nɛ'a ra Papá guí n'yohũ p'uya. ²⁵ 'Nɛ xquet'a ra Jesucristo bi yat'i ngue di 'dacjã ra 'da'yo te para zantho.

²⁶ Dí ot'ahũ na ra hyã na, n'namhma guí pahm̄ ngue 'yop'ũ 'da ngue nne da hyã'ahũ. ²⁷ Ra Jesucristo bá penhna Espiritu Santo da mã'ahũ. Janangue nuyã, ya himma hyoni ngue to da xã'nãhũ te'o ya yø fɛhni dí xi'ahũ ya. Porque gues'e'a ra Espiritu Santo da xã'nãhũ gãtho, ndana majuanĩ, ndana himma juani. A nu'a te da xã'nãhũ na ra Espiritu Santo, gã gue'a majuanĩ, hingra fɛhni. Janangue nuyã, hõnt'a ra Cristo da 'yo ni mm̄ihũ ya, porque gue'a xã'nãhũ ra Espiritu Santo'a.

²⁸ Ague ma basi'ahũ, hõnt'a ra Cristo da 'yo ma mm̄ihũ ya, n'namhma ga hãhũ nzamm̄i 'mø dá nuhũ'a, ya hinga pes'mã sãhũ 'mø bá ɛhɛ. ²⁹ Ya guí pahm̄ ngue ra Jesucristo, gã ra nho i n'yo'a. Xquet'a jatho ngue guí pahm̄ ya ngue nu to gã 'yo manho, gue'ũ yø basi Oja'ũ.

3

¹ Ma ga pahm̄ ya ngue majuanĩ di macjã na Oja ma Papáhũ, porque nuyã, ya yø basi gahũ Oja ya. 'Nɛ majuanĩ ngue guecjã yø basi gahũ Oja. Pɛ mi'da yø ja'i, hingui padĩ ngue yø basi gahũ Oja'ũ, porque yø ja'i hingui pa Oja. ² Ague ma zi cu'ahũ, ya yø basi gahũ Oja ya, 'nɛ tobe hindĩ pahm̄ xanho tengũ ga cohũ 'mø rá nɛgui. Pɛ dí pahm̄ ngue nu'mø bá ɛhrã Jesucristo, ya ga cohũ tengutho'a, porque ya ga nnurpahũ rá hmi tengũ. ³ Nu te'o gã tøm̄i ngue da gohi tengutho ra Jesucristo, ya hɛp'ũ ra nts'o, i nne di n'yo xanho ra ja'i tengutho i n'yo ra Jesucristo.

⁴ Nu to gã øtra ts'oqui, guehya nuispabi rá ley Oja ya. Porque ra ts'oqui, gue'a ngue

nhuít'si ra ley'a. ⁵ Ya guí pahma ngue ra Jesucristo bá εcua ja ra ximhäi ngue di hoga ma ts'oquih. Pe nuná, hin tema ts'oqui bi 'yø'na. ⁶ Nu to gátho n'youi ra Jesucristo, ya hĩndi siguetho øtra ts'oqui. Pe nu to gá øtra ts'oqui, guehya hĩngui timp'u ja yø mmui hanja na ra Jesucristo ya, 'nε hĩngui padi te'o na ra Cristo.

⁷ Ague ma basi'ah, 'yo to di hä'ah ngue gui 'yøth ra ts'oqui. Nu ra ja'i 'yo manho, ya xanho tengutho ra Jesucristo xanho'a. ⁸ Pe nu'u ga 'yot'a ngue ra ts'oqui øt'e, ra zithu n'youi'u. Porque ra zithu di siguetho øtra ts'oqui'a, asta gue'mø mambi da'mi bá øtra ts'oqui. Janangue bá εcua rá Ts'ant'u Oja ngue di ts'onnbá rá 'bēfi ra zithu.

⁹ Nu'u yø basi Oja, ya hĩngui øtra ts'oqui, porque ya bi nthēui ra 'da'yo te di un'Oja. Ya hĩngui nne di sigue da 'yøtra ts'oqui, porque ya yø basi Oja. ¹⁰ Ja di nεqui ua ya, ndana gue'a yø basi Oja, ndana gue'a yø basi ra zithu. Nu to gá hĩngui nne da 'yøtra nho, ogue hĩngui nne di mahrá mmic'ēiui, guehya hĩngyø basi Oja ya.

¹¹ Nuna ra hya rá madi gá 'yøhma, guehna mmanna ngue n'na ngu n'naj, jatho ga madi gátho ma mm'i'yεc'ēih. ¹² Hinga øth tengutho ra Caín ngue mará n'youi ra zithu, janangue bi hyo rá n'yoh. ¿Ha bi nja ngue bi hyo? Bi hyo, porque ra Caín xants'o te mi øt'e, janangue bi seyabi rá n'yoh nuna mi øtra nho.

¹³ Ague ma zi cu'ah, nu'mø bi nu man'ah yø ja'i ua ja ra ximhäi, 'yo gadi 'yøthoh hanja. ¹⁴ Porque mam'met'o emma dí 'buhma, pe εntho ya xtáda tuh. A nuyá, ya dá nthēh ra 'da'yo te ya. Dí pahma ngue dá nthēh ra 'da'yo te, porque dadi mahma cūh. Nu to hĩndi mahyø cu, emma 'bui, pe εntho ya xa ndu. ¹⁵ Nu to gá nnu man'u rá cu, satho ngue ra hyote. 'Nε guí pahma ngue nu'a ya ga 'bu'a ngue ra hyote, hinga n'na di nthēui ra 'da'yo te. ¹⁶ Ra Cristo bi 'yurcah te ga mbøn'a ngue di mahrá mmic'ēiui n'na, ngue bi n'un'i bi du conná nguecj. Xquet'a ga njath p'uya, nu'mø ja ngue da thoj conná nguehma cūh, ya da zä. ¹⁷ Xi n'na ra ja'i ngue xangu te pets'i, 'nε da nu rá cu ngue hĩn'yu

te da hyoni, nu'mø hĩndi huεqui ngue di unni te honi, ¿hague da nzä da 'yεna ngue di ma Oja p'u ja rá mmui 'mø? ¹⁸ Ague ma basi'ah, hinga høntho da bømma neh ngue dadi mahma mmic'ēih, sinoque di nεqui ngue majuanĩ dadi mahma, ma ga fāxh ma mmic'ēih.

¹⁹ Nu'mø majuanĩ dadi mahma mmic'ēih, ya dí pahma njuani ngue dí øth'a te mmanná hya Oja 'mø. Ya majuanĩ ngue hu ma mmuih ngue ya hĩnda zεcj Oja p'uya. ²⁰ Xi'mø ngue su ma mmuih ngue hĩndi øth xanho'a te mmanna hya, pe nu'a go da man'Oja, gue'a di nja'a, hinga nu'a go ga mmamhma. Porque pasε Oja te øt'e. ²¹ A nuyá ma zi cu'ah, nu'mø ya hĩngui su ma mmuih ya, ya sãp'u ga hah ra ts'edi ga nzohma Oja 'mø. ²² Nu'mø te gäma cosa ga äph Oja, di 'dacj Oja te dí nneh, porque nuyá yø hya di manda, dí εc'ēih, nu te nnu manho Oja, gue'a dí øth'a. ²³ Nuna ra hya di manda Oja, guehna ngue ga εc'ēih ra Jesucristo rá Ts'ant'u. 'Nε ga øth te di manda na p'uya ngue n'na ngu n'naj ga madi gátho ma mm'i'yεc'ēih. ²⁴ Nu to gá øt'a te ra hya di manda Oja, ya yø n'youi Oja. Nu'a nná pahma ngue dí n'yoh Oja, ngue bá penngah ra Espíritu Santo.

4

¹ Ague ma zi cu'ah, nu to bi zä ma ja'i da 'yεna ngue ra Espíritu Santo di bennbabi ra hya da ma, 'yo sã 'bexque'a guí εc'ēih te mma. 'Be dami hyacj ra güenda xandønho te ra hya mma, n'namhma guí pahma ngue'mø majuanĩ rá hya Oja mma, ogue hĩn'na. Porque xangu yø fēhni pøngahya ya 'yo ndap'u bi zä. ² Nuyá, ga xi'ah ha gdĩ pahma ngue'mø majuanĩ ra Espíritu Santo di bennbá ra hya mmanna ja'i ogue hĩn'na. Nu to gátho mmanya ngue ra Jesucristo majuanĩ bi nja'i, guehna rá hya Oja mmanna. ³ Pe nu to gátho mmanya ngue hĩmbi nja'i ra Jesucristo, guehna hĩngui n'youi ra Espíritu Santo na, sinoque guehna ra hya ngue rá nsēiui ra Cristo na. Pe ya xcá 'yøhma ngue ja ngue di n'yo ua

ja ra ximhäi'a ra hya ngue ra fehni. 'Ne ya 'yo'a ra hya'a ya.

⁴ Ague ma basi'ah, ya yø ja'i'ah Oja ya. Janangue ya gá taphu'u yø fehni pøngahya. Porque nuna ra Espíritu Santo gui n'yohu, man'na xanzaqui na ngue'a ra zithu n'youi yø ja'i ua ja ra ximhäi. ⁵ Nu'u yø fehni pøngahya, yø n'yohu yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi'u, janangue mman'a te ja ua ja ra ximhäi. Yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi p'uya, nnu manho ra hya mmanya yø fehni. ⁶ Pe nuju, ya yø ja'igah Oja. Nu te'o ya rá mpadiui Oja ya, di ho da 'yøhya yø hya dí xänbaha yø ja'i. Pe nu to hingrá mpadiui Oja, hingui nne da 'yøhya yø hya dí xänbaha yø ja'i. Guehna gdá pahmu naya ndana ra ja'i majuaní ra hya mma, ndana ra ja'i himma juaní te mma.

-----
⁷ Ague ma zi cu'ah, nu'u ma mmi'yec'eiha ya, jatho ngue ga mahmu n'na ngu n'naju'u ya. Porque nu'a di mahrá mmic'eiui, guehna øt'a te rá ts'änni Oja na. Nu'a di mahrá mmic'eiui, gue'a rá basi Oja'a. Gue'a rá mpadiui Oja'a. ⁸ A nu'a händi mahrá mmic'eiui, hingrá mpadiui Oja'a, porque Oja di madí gátho yø ja'i. ⁹ Ja di nequi p'uya ngue di macju Oja, porque bá penhá 'dants'ant'u ua ja ra ximhäi, para ngue da zäp'u ga nthehu ra 'da'yo te conná ngue'a. ¹⁰ Xinda hangu gadi mahmu Oja, pe hinjam'mø da zä ga ørpahu tengutho gui macju. Pe bi 'yurcahu Oja ha gui macju, ngue bá penhua rá Ts'ant'u ngue da du ngue di hoga ma ts'oquih.

¹¹ Ague ma zi cu'ah, nu'mø ngu'a bi 'yøt'Oja ngue i macju, nu'u ma mmi'yec'eiha, jatho ngue ga mahmu n'na ngu n'naju'u ya. ¹² Nuna Oja, hinjam'mø to di nnu na. Pe nu'mø dadi mma di n'na ngu n'naju, ya dí n'yohu Oja 'mø. 'Ne majuaní dadi mahmu Oja 'mø.

¹³ Nuna Oja bá penngahu ra Espíritu Santo, guehna øt'e ngue ga pahmu ngue dí n'yohu Oja. ¹⁴ Nuna rá Ts'ant'u Oja, dá nusegähe na, janangue dadi jahe majuaní ngue ra Papá bá penhá Ts'ant'u ua ja ra ximhäi ngue da yanyø ja'i. ¹⁵ Nu ra ja'i mma ngue ec'ei ngue rá Ts'ant'u Oja na ra Jesús, guehna ra ja'i rá n'youi Oja na, ngu

Oja, ngu ra ja'i hinha gui nhyegui. ¹⁶ Ya dí pahmu ngue di macju Oja, nu'a dí ec'eiha ngue majuaní'a.

Nuna Oja di madí gátho yø ja'i. Janangue nu ra ja'i di mahrá mmic'eiui, ya rá n'youi Oja ra ja'i, n'na ngu n'na hinha gui nhyegui. ¹⁷ Jatho ga mahmu Oja co gátho ma mmahmu, n'namhma ngue ya hinte ga suhu'mø ra pa dani hyaxra güenda. A nua ja ra ximhäi ya, nuna Oja rá Papá na ra Jesucristo, guehna ma Papáhu na. ¹⁸ Nu ra ja'i ngue rá mmic'eiui gui ma Oja ya, ya hingui su da zu Oja ra ja'i. ¿Teni mantho da zu ra ja'i 'mø ya rá mmic'eiui gui madí? Su ra ja'i da zu Oja, pe gue'mø hingrá mmic'eiui gui madí.

¹⁹ A nuju dadi mahmu Oja ya, porque bi dimma mmahmu ngue rá madi go bi macju Oja. ²⁰ A nu ra ja'i da 'yena ngue di ma Oja, pe nnu man'u drá cu, guehna ra ja'i fehni na. Porque ra ja'i händi mahrá cu nuna i nnu, ¿hague da nzä di ma Oja nuna hingui nnu 'mø? ²¹ Guehna ra hya di manda Oja naya ngue nu ra ja'i ena ngue di ma Oja, jatho di mahrá cu.

5

¹ Nu to gátho ec'ei ngue ra Jesús guehna ra Cristo na, guehna ra ja'i rá basi Oja na. A nuyá, nu ra ja'i di mahrá mmic'eiui, co 'ne'u yø basi na ra n'yohu ma madí jatho ngue da ma ma madíbi. ² Janangue nu'mø dadi mahmu Oja, 'ne dí øthu'a ra hya di manda, ya dí pahmu ngue nu'u yø basi Oja jatho da ma ma madí. ³ Porque ra ja'i di ma Oja, gue'a øt'e te di manda Oja'a. Nu'a te gá di manda Oja, gá øt'e, hingui nnu manhennitho da 'yøt'e. ⁴ Porque nu to gátho ya 'bai ngue rá basi Oja, ya hep'u ra nts'o jaua ja ra ximhäi. Nuna ma nt'ec'eiha i ja, guehna ga thapra nts'o jaua ja ra ximhäi na. ⁵ Hingongi sä da hyep'u ra nts'o jaua ja ra ximhäi, høndya yø ja'i ec'ei ngue rá Ts'ant'u Oja na ra Jesús, guehya yø ja'i hep'u ra nts'o ya.

-----
⁶ Mambá ecua ra Jesucristo, bi fadi ngue rá Ts'ant'u Oja 'mø mi nxixya p'u ja ra dehe 'ne'mø mi mánna ji p'u bi du. Pe hinga hontho bi nxixya, sinoque bi nxixya 'ne bi

tho. Guesε ra Espiritu Santo di ja majuan̄i te'o na ra Jesucristo. A nuna ra Espiritu Santo ga majuan̄i te mma. ⁷ Pe nuya hyu ya, badi ja majuan̄i p'u mahets'i ngue ra Jesucristo guehna ra Ts'unt'u Oja na. Nu'a ra madi, gue'a ra Papá. Ra yoho, gue'a ra Ts'unt'u Oja, nuna ot'e ngue fadi hanja Oja. Ra hyu p'uya, gue'a ra Espiritu Santo. Nuya hyu ya, 'da'igu mma. ⁸ 'Nεcua ja ra ximhai, guehya di ja majuan̄i ya hyu yø hya ya, ja dí haxha p'u njuani ngue ra Ts'unt'u Oja na ra Jesucristo. Nu'a ra madi, ra Espiritu Santo ot'e ngue timma mmaih̄a hanja ra hya. A nu'a ra yoho, bi nequi xanho 'mø mi nja ra nxixya. A nu'a ra hyu, bi fadi xanho 'mø mi tho ra Jesucristo. Gätho ya hyu ya, 'da'igu mma ngue guehna ra Ts'unt'u Oja na. ⁹ Xi'mø bi man'a n'na ra hya yø ja'i 'ne dá εc'eīh̄a te bi ma, goma gue Oja hinga εc'eīh̄a te mmamp'uya. A nuna Oja, guehna di jase majuan̄i te'o na ra Ts'unt'u na. ¹⁰ Nu'a εc'eībi ra Ts'unt'u Oja, pase p'u ja ra mm̄i ra ja'i ngue majuan̄i te εc'eī. Nu'a hingūi εc'eī'a te mman'Oja, guehna ra ja'i nnu bethani Oja na, porque hingūi εc'eī'a ra hya bi man'Oja ngue te'o na ra Ts'unt'u. ¹¹ Guesε Oja di jacj̄a majuan̄i ngue di 'dacj̄a ra 'da'yo te para zantho. 'Nε nuna ra 'da'yo te na, di n'nacj̄a 'mø ga εc'eīh̄a ra Ts'unt'u Oja. ¹² Nu'a to n'youi ra Ts'unt'u Oja, ya ja ra 'da'yo te. Pe nu to hingūi n'youi ra Ts'unt'u Oja, ya hin'ȳa ra 'da'yo te.

-----
¹³ Nuya to εc'eībi ra Ts'unt'u Oja, dá cuarpabi ra carta ya yø hya jaua, di nnepe da badi ngue ja ra 'da'yo te para zantho. ¹⁴ Nu'mø dá mat'Ojah̄a, di hah̄a nzamm̄i, porque dí hax̄a njuani ngue nu'mø dí äph̄a Oja n'na ra cosa nu'a da ne di 'dacj̄a, nuna Oja ørpa masu te dí xih̄m̄a. ¹⁵ Nu'mø dí pah̄m̄a ngue ørc̄ah̄a masu Oja 'mø tema cosa dí äph̄a, nu'mø dá mat'Ojah̄a p'uya, di pah̄m̄a ngue di 'dacj̄a Oja te dí äph̄a.

¹⁶ Nu'mø to padi ngue bi 'yøt'a n'na ra ts'oqui ra cu, 'ne da zä di mpunnbi, da marpabi Oja. Oja p'uya di unna 'da'yo te 'mø ngue sä di mpunnbabi ra ts'oqui. Porque ja ra ts'oqui ngue hin'ȳa ra punnbi, ya ra castigotho tømra ja'i. Nuna ra ts'oqui na, hinte dí xi'ah̄a ngue da zä gui marpah̄a

Oja ra ja'i ngue di mpunnbi. ¹⁷ Nu'a te xants'o, ga ra ts'oqui'a. Pe ja ra ts'oqui ngue sä di mpunnbabi ra ja'i. ¹⁸ Dí pah̄m̄a ngue ra ja'i nnøpa Papá Oja, ya hinga 'yot'a ngue ra ts'oqui da 'yøt'e. Porque ra Ts'unt'u Oja fähra ja'i ha ni ma, ya himma japi ra zithu di ts'onnb̄a ra mm̄i ra ja'i.

¹⁹ A nuyá, dí pah̄m̄a ngue yø basigah̄a Oja ya. A nuya gätho mi'da yø ja'i 'bui ra ngani nximhai, ga o ra 'ye ra zithu.

²⁰ A nuyá, ya dí pah̄m̄a ngue ra Ts'unt'u Oja bá εcua, 'ne ya bi xoga ma n'yomf̄enīh̄a ngue dá pah̄m̄a ndana gue'a majuan̄i Oja. A nuyá, ya dí n'yoh̄a'a majuan̄i Oja ya, guehna ra Jesucristo ra Ts'unt'u Oja na. Guehna majuan̄i ngue Oja na, 'ne di unna 'da'yo te para zantho.

²¹ Ague ma basi'ah̄a, 'yo gui thanneh̄a yø dah̄m̄a. Da ngut'atho.

2 ra Xuua

Ja ua rá yoho ra carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nugä dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua gä nā mā cū ngue rá xisu rá thanhni Oja. Xquet'a 'nε'u ni basi dadi zengua. A nugä, majuanī ngue gä dadi mā'ah. 'Nε hinga hōngthogä, sinoque di mā'ah gätho ya to pahna ra hya majuanī. ² Porque gäthogah ya, 'da'igu mā nt'εc'εih i ja. 'Nε dí pahma njuani ngue guehna majuanī nā. Guehna ga εc'εih para zantho naya.

³ Nunā Oja mā Papáhu, da guehna ra Jesucristo rá Ts'ant'u, di huεgah, di 'dacju rá njapi, da hyurca mā mmuihu. Da 'yot'e ngue ga haxhu nā ra hya majuanī 'nε da 'yot'e ngue ga mahma mmi'yεc'εih.

⁴ Emmēi dadi johya, porque dí haxa njuani ngue nu 'da ni ts'ant'u ya haxra hya majuanī tengutho di 'bejpah Oja mā Papáhu ngue ga øthu. ⁵ A nuya mā zi cū'i, dí nne ga xi'i n'na ra hya ya. A nunā ra hya ga xi'i, himma 'da'yo nā, sinoque 'da'iguui nā ra hya bi m'mεjpah m'mεt'o ga øthu. Ngut'a dí xi'i ya ngue n'na ngu n'naj, jatho ga madi gätho mā mmi'yεc'εih. ⁶ Nu'mø dadi mahma Oja, gue'mø dí øthu'a te di manda Oja 'mø. A nunā ra hya di manda Oja p'uya, guehna ra hya ya xcá 'yøhm m'mεt'o nā, gue'a ngue di mahrá mmi'c'εiui n'na.

⁷ Guehna dí xi'i naya, porque nua ja ra ximhäi, ya xangu yø mmamhya 'youa ngue yø fēhni. Nuya p'uya, i mma ngue ra Jesucristo himma juani bi nja'i. Nu ra ja'i ngue nguna ra hya mmanya, guehna ra hyäte nā, 'nε rá nsaiui ra Cristo. ⁸ Dami mfähm n'namhma ngue hīndi m'mε'a ra 'befi guí øthu. Dami neh ngue da ma mā juati xanho ra njut'i di n'na'ah.

⁹ Nu ra ja'i ngue hinga hōnt'a te ra hya bi nxännbate ra Cristo nne da mā, sinoque mmammī'da yø hya ngue hīmbi nxännbate ra Cristo, guehna ra ja'i hinguī n'youi Oja nā. Pε nu ra ja'i ngue hōnt'a te ra hya bi nxännbate ra Cristo i mma, nunā, guehna

n'youi ra Papá nā, da gue'a rá Ts'ant'u Oja n'youi. ¹⁰ Nu'mø to da zøp'u guí 'bähm, da 'yεnā ngue da xän'nah rá hya Oja, pε hinguī xännbate'a ra hya bi nxännbate ra Cristo, 'yo gadi unna ts'äya p'u ja ni ngumhm, 'nε 'yo gadi zenguah. ¹¹ Porque nu'a di zengua nā ra ja'i nā, tengutho 'mø dadi hatra ts'edi ngue di nxännbate'a ra hya hinga gue'a.

¹² Xangu mī'da yø hya dí nne ga xi'ah. Pε hīndi nne ga cuati gätho yø hya ua ja ra carta ga pεn'nah. Porque dí tømī ga mmap'u ga ma nu'ah, n'namhma ga nyaseh, man'natho di njaj mpähä p'uya. ¹³ Dí zengua'i ya yø ts'ant'u ni juhue, xquet'a rá thanhni Oja nā.

3 ra Xuua

Ja ua rá hyu ra carta bi 'yo'tra Xuua.

¹ Nugä dí 'bet'o ngue rá hya Oja, dadi zengua'i, ague ma ndø'amigo Gayo. Janjuani dadi ma'i.

² Ague ma zi cu'i, dí äpä Oja ngue da mäxa'i te guí øt'e. 'Nε dí äpi ngue xta nzaqui'i, tengutho ga nzaqui ni nt'εc'ei i ja.

³ Janjuani dá johya 'mø ma øde te mmanya ma cuha bá sømp'u guí 'bui. Mi zä mi zøcua, bi xiqui ngue gue'a ra hya majuaní guí hats'i. ⁴ Hin'yaguí man'na ra johya jag'mø dí øde ngue nuya ma basi ya haxhna ra hya majuaní.

⁵ Ague ma zi cu'i, ya xanho te guí øt'e ngue guí ørpabi ra 'bäxte'u ma cuha, madaque'a n'nanni ni 'yεhε, pε guí fäts'i.

⁶ Mambá pengya ma cuha, bá sømp'u guí 'bui. Nu'mø ma mpetihe, bi xicje ngue εmmei gadi madi. A nuyá, nu'mø bi mapu mahøn'a, dami 'yøtra mate ngue gui fäts'i te honi n'namhma da zä di sigue'a te ga 'yo. Guí 'yørpabi tengutho nne Oja ngue guí 'yøt'e. ⁷ Porque nu'u 'yo ngue ørpabi rá 'befi ra Jesucristo. Nuya yø mēfi ya, hingui tømí ngue gue'u yø ja'i hingui εc'ei Oja da mäts'i.

⁸ Janangue jatho ga fäxhu'u to mmanna ra hya majuaní, n'namhma ngue gätho gahu ga mfäxhu'a te ga 'yo ra hya.

⁹ Nugä dá ot'a n'na ra carta ga pēnnbabi yø ja'i di mpeti p'u ja ra njja. Pε nuna ra Diótfes ngue nne di m'met'o p'u 'buhyø 'yεc'ei, hingui ørpatho masu te dí xifi.

¹⁰ Janangue nu'mø ga mmagä p'uya, ga xi'ahu hanja ngue hingui säya mmanyø fehni conná ngueque. 'Nε hinga høn't'a øt'a p'uya, sinoque hñdi unna ts'äya'u ma cuha sømp'u 'bui. Nu'u te'o nne di unna ts'äya, hingui nnepe, 'nε høn'athi p'u ha di mpeti yø 'yεc'ei.

¹¹ Ague ma zi cu'i, 'yo guí øt'e tengu na ra nts'o øt'a dí xi'i ya. Sinoque gue'a xanho guí 'yøt'e. Nu ra ja'i øt'a te xanho, gue'a rá basi

Oja'a. Pε nu'a to øt'a te xants'o, ya hingrá mpadiui Oja'a.

¹² Gätho yø ja'i i nnømmanho na ra Demetrio, 'nε majuaní'a te dí øde i hma. Nugähe xquet'a dadi jahe majuaní ngue xanho te ga 'yo na, 'nε guí pahmu ngue nu'mø dá mangähe n'na ra hya, majuaní'a te dí mmam'me.

¹³ I ja mi'da yø hya dí nne ga xi'i, pε hñdi nne ga ga cuatä ua ja ra carta yø hya.

¹⁴ Porque dí tømí ngue hñmma ya'atho ga mmap'u, ya da zä ga nyasεui p'uya.

¹⁵ Da hyut'a ni mmui Oja. Di zengua'i ni amigo 'bucua. 'Yørcä ra mate dami zengua quits'u n'na ngu n'na'u ma amigogähe 'bup'u guí 'buhmu.

Ra Judas Ja ua ra carta bi 'yo'tra Judas.

¹ Nūgā drá Judas, rá mēfigā ra Jesucristo, dādi n'yohugā'be ra Jacobo. Dādi zengua to gā bi zon'nā Oja. Emmēi dī mā'ahū Oja. Ra Jesucristo p'uya, fā'ahū. ² Dī nne ngue mān'na di dīnnī mmāihū ngue di huēc'āhū Oja. Dī nne ngue emmēi dī mā'ahū Oja 'nē dā hyūt'a nī mmāihū.

-----
³ Ague mā zi cū'ahū, janjuani dá ne ngue xca ot'ahū ra carta ya yø hyā n'youi nā ra nho dá nthēhū ngue ya dá nyamhmū. Pē jap'ū mān'na ra hyā ja ts'editho gā otra carta gā pēn'nāhū p'ū. 'Yo guí nnehū ngue to di ts'onna ra hyā dí ēc'ēihū, guehna ra hyā i ja para zantho nā. Pē n'na nditho bi ūn'Oja te'o gā o rá 'yē. ⁴ A nuyá, 'bū i'da yø ja'i ngue hīngyø hoga 'yēc'ēi. I hāte, guehya mmanya ngue sá gā siguetho gā øthū ra nts'o, porque ja rá mpunnbate Oja, i ēnā. Pē ngue ngunā ra hyā mma, ya cōn'a mā Ojahū, co 'nē'a mā Hmūhū Jesucristo cōni. A nuyā p'uya, ya manjam'møtho nt'ot'i p'ū ja ra Maça Libro ngue guehya yø ja'i dā ma ra castigo ya.

⁵ Madague'a ya guí pahmū nā ra hyā gā xi'ahū ya, pē dī nne gā bēn'nāhū te xā 'yøt'Oja yø pa xā thogui. Porque nu'mø mambá jājprū ja ra hāi Egipto ya yø ja'i Israel, m'mēfa p'uya, bi hyo'ū to hīmbi 'yēc'ēi te bi mā. ⁶ Dāmī bēmhmū te bi tho'ū yø anxē hīmbi zuprā 'bēfi mī pēfi, sinoque bi zop'ū'a te mī pēp'ū mahēts'i. Nūnā Oja, xā ndut'i conyø cadena p'ū ja ra 'bexuī mēnte dā zōnna pa dī nja ra ts'ut'abi. ⁷ 'Nē dāmī bēmhmū te bi jap'a Oja'ū yø mmēngu p'ū ja ra hnīnī Sodoma 'nēhrā hnīnī Gomorra conmī'da yø hnīnī guerp'ūtho mambí ja. Mī njap'ū yø ja'i mī 'bap'ū ngue 'yots'om'māi tengūtho øtyø ja'i 'bap'ū guí 'bāhmū ya ngue 'yots'om'māi. 'Bū i'da ngue yø mmīn'yohūē mādi 'berpa rá sá tengūtho 'mø drā xisu. Pē bi nzo ya yø hnīnī ya n'namhmā ngue nū to gātho øtyø ts'oqui dā badī ngue dī njapra castigo m'mēfa conna sibi para zantho.

⁸ Tengūtho dí xi'ahū ya, xquet'a njarbūtho'a te øtyø fēhnī xānnbate p'ū guí 'bāhmū. Nu'ū, di ts'antyo dá, ēnā ngue bi t'ūtī ngue dā zā dā 'yøt'a xants'o ngue di ts'onnyø do'yo. Emmēi ngue hīngui ja ts'ēdi gā øthū ya yø hyā di 'bejpahū Oja gā øthū. 'Nē nnømmān'ū'ū tate ja yø ts'ēdi. ⁹ Nu'mø mī dū ra Moisés, nu'a ra 'bet'o anxē Miguel bī njun'mā hyāui ra zithū ngue dī nuēnnbābī rá do'yo. Pē nu'a ra Miguel hīmbi hyā ra ts'ēdi xta nnømmān'ū ra zithū, xta 'yēmbi ngue dā ma ra castigo. Sinoque hōntho embi: "Di hēc'a'i Oja", bi 'yēmbi. ¹⁰ Pē nuyā yø n'yohū dí xi'ahū ya, nnømmān'ū'ū ja yø ts'ēdi 'nē hīngui padī hanja. Tengūtho yø zū'ē ngue hīn'yū yø n'yomfēnī, nu'a ra nts'o so yø mmāi gue'a øt'a, njarbūtho ya dí xi'ahū ya, guehya dī m'mēhya.

¹¹ Nuyā yø ja'i ya, hague ngu ra n'ū dā zā ya. Porque tēntho ra nts'o bi 'yøtra Caín. A nuyā p'uya, øtra ts'oqui ngue dā dahra mēnyū, tengūtho bi 'yøtra Balaam. Pē dī m'mēdi tengūtho ra Coré, dī m'mēdi ngue hīmbi ne xta 'yøde te mman'Oja. ¹² Nu'mø pap'ū ja ra ngo guí øthū ya yø ja'i dí xi'ahū ya, di 'berpābī yø sá'ū yø ja'i njuantho yø 'yēc'ēi. Porque nuyā yø ja'i ya di ho dī nsihmē, pē hīngui nnu mansū mī'da yø ja'i 'bap'ū ja ra ngo. Hōntho nne ngue dī nniyase. A nuyá, hīn tema nho dā 'yøt'ahū ya. Ya guí nnuhū n'na ra joguī 'mø bá hā ra ndāhī, 'nē hīmbi n'ye, njarbūtho ya. Nuyá, guehya tengūtho yø za hīngui zū'mø bi zōnna pa dī nzūdi. Ya xāndū, janāngue hīngui zūdi, 'nē majuanī ngue xāndū ngue nu'mø mī sat'i, bi c'uts'i. ¹³ Nuyā yø ja'i ngue hōndra nts'o gā 'yo, guehya yø ja'i guí nhyējpa yø fēnthē jap'ū ja ra jathe ya, nup'ū nī gohra ts'othē xants'o rá fūguī hōts'e, njarbūtho ya. Guehya tengūtho yø sø 'mø dādi pomp'ū thogui. Guehya dā ma ra castigo para zantho ya, dā map'ū ja ra ts'a'bexuī.

¹⁴ Dato yø papá bī m'mūi bá fūdi asta ra Adán, mī m'mū'a rá yoto, ya ra Enoc. Guehna ra Enoc bī mā te dī nja, bi 'yēnā: "Nu'mø bá ēcua Oja, yø mahuahītho yø maça anxē dā n'youi. ¹⁵ Dā ēhē ngue dā 'yørpa ra ts'ut'abi gātho yø ja'i. Gātho yø ts'oc'ēi hīngui ēc'ēi Oja dā ma ra castigo

ngue'a te gäma nts'o xa 'yøt'e, da gue'a te gäma ts'omhya xa xi Oja p'ua ha ya", bi 'yεna. ¹⁶ Nuya yø nemhya, hinjongui pøni ngue di nnu manho. I nne ngue nu'a te go nnepyø mmui da 'yøt'e, gue'a di nja'a. Nu'mø ya, εna ngue pasε. Di hoqui te xihyø ja'i, para ngue da zäp'ua da gujpabi te honi.

¹⁷ Ague ma zi cu'ahua, dami bεmhmua na ra hya bi xi'ahua m'met'o ya yø representante ma Hmuhua Jesucristo. ¹⁸ Nuyá, bi ma ngue hante da gaxyø pa di 'yεp'ua, di m'mahyø ja'i ngue da dentho'ua yø hya xandaxqui. Guehya yø ja'i da 'yøtho'a ra nts'o so yø mmui ya. ¹⁹ Guehya yø n'yohua 'uenyø ja'i ya. Gue'a ra 'yu cämbasε yø n'yomfεni da 'yøt'e. Hinga gue'a ra 'yu di unna Espiritu Santo ga 'yo. ²⁰ Pε ague ma zi cu'ahua, dami 'yøt'e ngue man'na di ndu ni maca nt'εc'εihua i ja. Nu'mø gui mmat'Ojahua, dami unna 'yu ra Espiritu Santo ngue di bεn'nahua te gui mmamhmua. ²¹ 'Yo gadi anthohua rá mate Oja. Nuna ma Hmuhua Jesucristo ja rá nhuεcate na. Ma ga tømhmua ngue di 'dacjua ra te para zantho.

²² Nu to yobεni, dami hathua ra ts'edi ngue 'yo di thät'i. ²³ Pε nu'ua ya xa thät'i, dami yani, tengutho 'mø gui hya'a n'na ra nzunza di o sibi ngue hinguí nnepe da guadi di nzø, gui jarbua. Di nja ni nhuεcatehua ngue mi'da yø ja'i, pε dami mfähmua, mamí njahua p'ua tengu øt'ua. Nup'ua gdi bεmhmua ya yø ja'i ya, tengutho 'mø xanguahyø ulu ngue'a ra nts'o ga 'yo, hinguí sä ha di mbennbi.

²⁴ Hønsε Oja ja rá mfadi, 'nε ja rá ts'edi ngue fä'ahua hinguí 'yøthua ra ts'oqui. Oja da 'yøt'e ngue hinte mants'o da din'nahua 'mø ra pa gui m'mähmua p'ua ja rá hmí rá dä. Nu'a ra ora'a p'uya, ya da zä gui johyaha. ²⁵ Nuna Oja bi yanjua conná guehra Jesucristo. Maguesε Oja ngue jasε rá ts'edi, 'nε guehna tate hangu ra pa para zantho na. Da ngut'atho.

Apocalipsis

Nuna ra Jesucristo, ja ua ya yø hya bi 'yutra Xuua, bi japi da badi te ja ngue di nja m'mefa.

¹ Nuya yø hya ja ua, guehya nnepra Jesucristo da fadi hanja ya. Oja bi japra Jesucristo ngue nu'ua yø mēfi Oja, da badi hanja ya yø hya ja ngue n'na zihmantho di nja. Nugä drá Xuua, ra Jesucristo bá penngagui rá anxε, bi jaqui dá padj hanja na ra hya na. ² Ma ga xi'ahua te gä dá nu. Ga xi'ahua hanja na te gäma hya dá øde. Ra Jesucristo bi xiqui xanho hanja na rá hya Oja.

³ Nuna rá hya Oja bi t'urqui, ra mmenthi di nthēui te'o da manna hya p'ua ha di mpeti yø 'yεc'ei. 'Nε xquet'a ra mmenthi di nthēui yø ja'i da 'yøde hanja ya yø hya nt'ot'i. Nu te ra hya da 'yøde, gue'a da 'yøt'a. A nuya yø hya ja ua, himma ya'atho di nja ya.

⁴ Nugä drá Xuua dadi zenguagä'ua yø 'yεc'ei rá m'map'ua yoto yø hnini rá njap'ua ja ra häi Asia. Oja di jap'ahua 'nε da hyut'a ni mmahua. Nuna Oja i 'buhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bui, 'nēhyø pa di map'ua, hangū yø pa di sigue di m'mai. Di jap'ahua na ra Espiritu Santo, nuna entho yoto yø nyot'i i nēqui p'ua ní hyandrá nthuts'i Oja. ⁵ Di jap'ahua na ra Jesucristo, guehna xifi xanho yø ja'i hanja Oja na. Go rá māditho bi bēnnate 'mø mi du na, 'nε guehna ja rá ts'edi ngue di manda gätho yø dast'abi 'bucua ja ra ximhäi na. Guehna ra Cristo di macjua 'nε bi du. Nu'a rá ji bi mäni, gue'a i hoga ma ts'oquihua'a. ⁶ Nuna ra Cristo øt'e ngue ma n'yohua p'ua ha di manda ngue ndast'abi. Bi 'dacjua ra 'befi ngue dyø mmäcjahua, para ngue da zäp'ua ga thannehua na Oja rá Papá. A nuyá, ma ga εspahua na ra Cristo maguesε, ngue ja rá ts'edi para zantho. Da ngut'atho.

⁷ A nuyá, nuna ra Cristo, nu'mø bi zøhø di 'yε mahets'i, da n'youi ra gui. Gätho yø ja'i da nu. Nuya yø ja'i bi cuarpua ja ra pont'i da

nu 'mø bi zøhø. Nu'mø bi nu yø ja'i 'bucua ja ra ximhäi, gä di nya dummäi. Da ngut'atho.

⁸ Nuna ma Hmuhua Oja jase rá ts'edi, nguna ra hya xicjua, i εna: “A nugä para zantho dí 'bui, porque ya nmi 'bucä p'ua bá fadi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'ua rá nεgui, pε nugä ga sigue ga m'mai para zantho”, i εna. Porque nuna Oja i 'buhya, ximmangu dyø pa xa thogui ya mi 'bui, 'nēhyø pa di map'ua, hangū yø pa di sigue di m'mai.

⁹ Nugä drá Xuua, gä dadi ncuhua, gäthogahua, ya ma n'yohua ra Jesucristo. A nuyá, di tocagahua ngue dí sähua ra n'ua ya. Pε gä dí ohua rá 'yε ra Cristo nuna di hacjua ra ts'edi ngue ga seti hangū ra n'ua ja ngue ga thohmua. A nu'mø ma m'macä p'ua Patmos, ja n'na ra t'uhäi ja made ra jathe, ja dá op'ua ra fadi. Bi joqui ngue dá mambrá hya Oja, dá xicä yø ja'i te'o na ra Jesucristo. ¹⁰ Nuna n'na ra pa ngue mi thanne yø ja'i ra Hmu Jesús, ra Espiritu Santo bi pärcagui ma nthandi, 'da ma'dan'yo dá nu. Dá øcua ja ma xatha ngue nts'edi ga nzoca n'na n'cēi. Nup'ua dá øde, tengutho 'mø bi 'bixtra corneta. ¹¹ Nu'a bi zoqui bi 'yεngui:

—A nugä para zantho dí 'bui, porque ya nmi 'bucä p'ua bá fadi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'ua rá nεgui, pε nugä ga sigue ga m'mai para zantho. Ague Xuua, dami cuatru sacua te gä gui nnu ya. Gui pennbá ra sacua yø 'yεc'ei 'bua yoto yø hnini rá njap'ua ja ra häi Asia. Nuya yoto yø hnini ya, guehna ra hnini Efeso, ra hnini Esmirna, ra hnini Pérgamo, ra hnini Tiatira, ra hnini Sardis, ra hnini Filadelfia, ra hnini Laodicea.

¹² Nugä drá Xuua, dá 'bärbuya ngue dá hēt'a nzoqui. Pε nu'mø ma 'bät'i, dá nu yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. ¹³ Nup'ua ja'ua yoto yø mfoxiyo p'uya, dá hēt'i ngue εt'inde n'na ra n'yohua. He rá he söt'e asta yø gua. Rá tija p'uya, gä ra oro di ngut'i. ¹⁴ Yø xta p'uya, gä ra t'axi, εna ra t'axca xidε'yo ogue ra t'axca ε. Yø dá p'uya, di yoxni tengutho rá thai ra sibi. ¹⁵ Yø gua p'uya, di yoxni tengutho ra t'εgui 'mø bá pømp'ua ja ra orno ngue xa mma mats'uxt'i xandønho. Nu'a ga nt'øde 'mø bi nya p'uya, tengutho gui hi ra

ndate dehe. ¹⁶ Nup'u ja rá 'ye ngue rá n'yei, i hā yoto yø sø. I pømp'u ja rá ne n'na ra ts'anjuai ja yoho yø hetí. Rá hmi p'uya, di yoxni tengutho gui yotra hyadi 'mø hñte jutí.

¹⁷ Ma hērp'u 'bāi, dá tãgui tengutho n'na ra du, dá sop'u ja yø gua. Bì macrá 'ye ngue rá n'yei, bi doscagui, bi 'yēngui:

—Yo guí su. Go guecá dí 'bui para zantho, porque ya nmi 'bucá p'u bá fudi bá nja yø cosa i ja ya. Da guehya, nu yø cosa i ja, jap'u rá nzequi, pē nügä gā sigue gā m'mai para zantho. ¹⁸ Guecá dí 'bui hangu ra pa. 'Nē bi hñu ngue dá tu, pē nūya dí 'bui para zantho ya. Go dí hagä ra nsogui ngue ra ndate, go dí hagä ra nsogui p'u 'buihyø ánima. ¹⁹ A nuyá, dami cuatrá sacua te gämä hya guí nñu ya. Cuatrá sacua'a te bi nja ya, da gue'a te di nja m'mefa. ²⁰ Nuyá, gā xi'i te gā mbønya yoto yø sø gā nuua ja mā n'yeigä ya. Co 'nēhya yoto yø mfoxiyo ngue ra oro di mäsqui, gā xi'i te gā mbøni. Nūya yoto yø sø gā nu, guehya gā mbøni ngue yoto yø mēfi Oja ya. Guehya 'bet'o p'u di mpeti yø 'yēc'ei ngue yoto yø hñini ya. A nūya yoto yø mfoxiyo gā nu, guehya gā mbøni ngue yoto 'bui yø 'yēc'ei ya.

2

¹ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'buihyø 'yēc'ei'a ra hñini Efeso. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yēmbi: “Nguna ra hya mmanā ja yoto yø sø p'u ja rá n'yei, nuna di therbu made ha ja yoto yø mfoxiyo ngue ra oro. I ēna: ² Dí pacä te gā guí øthū. Dí padí ngue guí hā ra ts'edi guí ørpahū rá 'bēfi Oja. 'Nē guí seti hangu ra n'u guí thohmū. Dí pacä ngue hñ gadi nsixū yø ts'oc'ei. 'Nē dí padí ngue pønyø ja'i ngue nne da hyä'ahū, i ēna ngue mā representante. Pē gā hyaspahū ra güenda te gā 'yo ya yø ja'i ya, 'nē gā tinnbahū ngue guehya fēhñi ya. ³ Guí seti hangu ra n'u guí thohmū, 'nē 'bui da ngue ēmmēi ørcagui mā 'bēfi, hñha gā ngohyø mmāi. ⁴ Pē nügä jap'u n'na ra hya nnā sū'ahū. Nuna ra hya nā ngue zits'atho gadi macjū, ya hñni mantho gadi macjū tengutho p'u bá fudi, ngue janjuani gā hyo ni mmāi gā macjū.

⁵ Dami bēni ha bi njap'u guá ets'i ngue gadi macjū. A nuyá, dami 'bā'ni mmāihū n'na zihmantho, dami macjū tengutho gmi øthū m'met'o. A nu'mø ngue hñguí nne gui macjū, gā mmagä p'u ngue gā hacä ni mfoxiyohū p'u ha ja. ⁶ A nuna n'na ra hya jap'u guí øthū, dí nñu manhogä nā, ngue madits'u guí nñu manhohū'u yø hya xānbabi yø ja'i ra Nicolás. A nügä p'uya, xquet'a 'nēqui madits'u dí nñu manhogä nā ra hya nā. ⁷ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yēc'ei ra Espiritu Santo, i ēna: Nu ra ja'i da bōni ngue da dapra nts'o i ja, gā unna nt'edi ngue da zaprá ndät'ä ra za 'bāp'u ja rá nhuaza Oja. Nu'mø bi za ra ndät'ä ra ja'i, ra ja'i p'uya di m'mai para zantho, i ēna”.

⁸ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'buihyø 'yēc'ei'a ra hñini Esmirna. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yēmbi: “Nguna ra hya mmanā ya mi 'bui 'mø mambá fudi bá nja yø cosa i ja ya, 'nē di sigue di m'mai para zantho. Guehñā bi du nā, pē mahømbi m'mai. I ēna: ⁹ Dí pacä te gā guí øthū. Dí padí ngue xangu ra n'nu guí sähū. 'Nē dí padí ngue guí hyoyahū, ngue hñ'yū ra mēnyū. Pē madague'a, tate di muui nā ra nho di 'da'ahū Oja. Dí padí ngue nñømman'u'ahū yø ja'i nūya ēna ngue yø judío. Pē nūya yø ja'i ya, guehya hñgyø ja'i Oja ya, sinoque guehya yø ja'i ra zithū ya. ¹⁰ 'Yo guí sūhū'a te ra n'u ja ngue guí thohmū ya. Porque ra zithū di nja ra pa da 'yøt'e ngue guí n'ofādihū. Ja da fap'u p'uya ngue'mø majuaní guí ēc'ei gahū xanho, oque hñ'nā. Di sä'ahū ra n'u n'net'a mā pa, pē 'yogui hegahū madague'a gui tūhū. Cabo gā jut'ahū conñā 'da'yo te para zantho. ¹¹ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yēc'ei ra Espiritu Santo, i ēna: Nu ra ja'i da bōni ngue da dapra nts'o i ja, ya hñda tho'a rá yondi ra ndate, i ēna”.

¹² Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mēfi Oja 'bet'o p'u 'buihyø 'yēc'ei'a ra hñini Pérgamo. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yēmbi: “Nguna ra hya mmanā pønnā ne n'na ra juai mandø nts'atho, ja yoho yø hetí, i ēna: ¹³ Dí pacä te gā guí øthū. Dí

padí ngue guí 'báhm̄ p'ua ha 'báhyø ja'í dī m̄anda r̄a zithu. P̄e dí padí ngue guí ɛc'ɛigah̄ x̄andõnho. Nu'mø r̄a pa m̄i hatra ts'edi r̄a zithu'ua n̄i mm̄enguh̄ ya, ngue bi b̄entra Antipas bi hyo, bi ɸpi ngue xifi x̄anho yø ja'í hanja'a m̄a hya, p̄e h̄ingá hyegah̄. ¹⁴ A nuyá, jap'ua 'da yø hya guí øth̄u ngue h̄indí nnu manhogá. Porque nuna r̄a hya bi nx̄annbate manjam'mø r̄a Balaam, 'bap'ua 'da n̄i amigoh̄u ngue t̄enna r̄a hya na. Guehna bi x̄annbab̄i r̄a Balac, bi xifi ngue da japyø judío da 'yøtra ts'oqui, ngue da zi'a te p̄orpab̄i yø dahmu, m'm̄efa p'uya dī n'yots'om'mái. ¹⁵ Nuna man'na r̄a hya p'uya, xquet'a 'bap'ua 'da n̄i amigoh̄u ngue t̄enna hya bi nx̄annbate r̄a Nicolás. Conque nuna r̄a hya x̄annbate na, madits'ua ngue dī nnu manhogá na. ¹⁶ P̄e nuyá, 'yo gadí unna 'yu yø ja'í ngue dī x̄ahya yø hya bi nx̄annbate na dí xi'ah̄u ya. Damí xihyø ja'í ngue nuna r̄a hya x̄annbi, da hyep'ua. Porque nu'mø h̄imb̄i ne yø ja'í da hyep'ua na r̄a hya di x̄adi, ga mm̄asægá p'ua. Nuyá yø ja'í h̄ingui nne da hyep'ua ya yø hya di x̄adi, ga s̄asægá 'be conn̄a juai p̄omma ne. ¹⁷ Nu r̄a ja'í ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua xihyø 'yɛc'ɛi r̄a Esp̄iritu Santo, i ɛna: Nu to da b̄oni ngue da dapra nts'o i ja, ga japi da zi r̄a hm̄e bí ja mah̄ets'í, guehna r̄a hm̄e h̄ingui facua ja r̄a ximh̄ai na. 'N̄e ga unna n'na r̄a t'udo x̄a nt'axi. Nuna r̄a t'udo ga unni, nt'ot'i n'na r̄a thuh̄u ma'da'yo, h̄injongui padí hanja. Sinoque ja ngue da bas̄e hanja'a to da hyanna do, i ɛna”.

-----
¹⁸ Damí 'yotra carta, gui p̄ennbab̄i rá m̄efi Oja 'bet'o p'ua 'báhyø 'yɛc'ɛi'a r̄a hn̄ini Tiatira. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yemb̄i: “Nuna r̄a hya mm̄anná Ts'unt'ua Oja, nuna di yoxni yø dá tengutho gui 'yotrá thai r̄a sibi. Yø gua p'uya, di yoxni tengutho r̄a t'egui mats'uxt'i x̄andõnho. I ɛna: ¹⁹ Dí paçá te gá guí øth̄u. Dí padí ngue gadí mac̄j̄u 'n̄e dí padí ngue n'na ngu n'na gadí mm̄ah̄m̄u. Dí padí ngue guí ɛc'ɛigah̄u x̄andõnho. Dí padí ngue guí ørpah̄u rá 'b̄efi Oja. Dí padí ngue nu'a te r̄a n'ua guí thoh̄m̄u, gá guí s̄eth̄u. Dí padí ngue nu'a te r̄a nho guí øth̄u, man'na t̄ate x̄anho te guí øth̄u ya, ngue'mø rá m̄adi. ²⁰ P̄e nugá, jap'ua

n'na r̄a hya nna s̄u'ah̄u. Porque nuna r̄a hya x̄annbate r̄a Jezabel, gadí unthoh̄u r̄a 'yu. Nuna r̄a xisu na, i ɛna ngue Oja di b̄ennbab̄i r̄a hya x̄annbate, p̄e h̄imma juani. Porque dí padí ngue h̄at'ua yø ja'í x̄annbi. Emb̄i ngue s̄atho dī n'yots'om'mái r̄a ja'í, 'n̄e emb̄i ngue s̄atho da za r̄a ngø p̄orpab̄i yø dahmu. ²¹ Nugá dí t̄ø'mä na r̄a Jezabel, x̄amh̄atho da hyep'ua rá n'yots'om'mái ga 'yo, p̄e h̄ingui nne da hyep'ua. ²² Janangue nuyá, ga japi di hyenni da 'yoxrá t'ots'i. Ga japi da zä r̄a n'ua. Nu to gá x̄a hyät'i ngue n'yots'om'máiui, nu'mø h̄indí 'bätyø mm̄ai ya h̄at'i ngue da hyep'ua r̄a nts'o øt'e, xquet'a ga japi ngue mathoguiho da zä r̄a n'ua. ²³ Nuna r̄a Jezabel, ga hogá yø ja'í nuyá x̄a hyät'i, i nnøpe ngue yø bas̄i. Ja da bap'ua yø 'yɛc'ɛi 'b̄ai ndap'ua bi zä p'uya ngue dí parbab̄i yø n'yomf̄eni yø ja'í, nu te gäma hya mb̄emp'ua ja yø mm̄ui n'na ngu n'na, gá dí padí. N'na ngu n'na'ah̄u, nu te gá guí øth̄u gue'a r̄a njut'i dī nja'a.

²⁴ P̄e nuna r̄a Jezabel x̄annbate r̄a hya p'ua ja r̄a hn̄ini Tiatira, x̄angu h̄ingui nne gui t̄enhn̄u na r̄a hya na. Porque nuyá yø hya ex̄a di x̄ahyø ja'í ngue nne da badí x̄andõnho te ɛga 'yo rá hya r̄a zithu, ya h̄ingui nne gui x̄ah̄m̄u ya yø hya ya. P̄e conn̄i parte, ya h̄in'yua te gdá s̄u'ah̄u. ²⁵ Nuna r̄a hya ya xcá b̄enth̄u, damí sigue ngue gue'a gdí n'yoh̄u'a ya, asta gue'mø dá ɛcá mah̄on'a. ²⁶ A nuyá, nu to da b̄oni ngue da dapra nts'o i ja, 'n̄e da 'yøt'e te dadí 'b̄epi, 'n̄e dī sigue da 'yøt'e asta guerp'ua rá nzequi, guehna r̄a ja'í ga unna cargo ngue dī m̄anda yø nación. ²⁷ M̄a Papá bi 'dajma cargo, ga ja'ah̄u p'uya ga 'da'a n̄i cargoh̄u. P̄e m̄andø nzaquitho r̄a ts'edi ga 'da'ah̄u. Nu'mø h̄imb̄i 'yøtyø ja'í na r̄a hya guí xihm̄u da 'yøt'e, gui japh̄u yø ja'í tengutho 'mø bi thespa r̄a t'egui n'na r̄a ts'øye, ngue 'bexti mpøde. ²⁸ Xquet'a ga 'da'ah̄u r̄a dasø bí p̄ox'mø xudí. ²⁹ Nu r̄a ja'í ja rá gu, da 'yøhna r̄a hya xihyø 'yɛc'ɛi r̄a Esp̄iritu Santo”.

3

¹ Damí 'yotra carta, gui p̄ennbab̄i rá m̄efi Oja 'bet'o p'ua 'báhyø 'yɛc'ɛi'a r̄a hn̄ini Sardis. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yemb̄i:

“Nguna ra hya mmanna to pennbabi ra Espiritu Santo ya yoto yø hnini, nuna ha yoto yø sø. I ena: Dí pacä te gä gui øthü. Dí padí ngue nup'ü ha gui yahü, gui ena ngue ya gui øthü xandønho rá 'befi Oja. Dí pacä p'üya ngue himma juani gui n'yohü rá ts'edi Oja. ² Yo nimantho gui säyathohü, dami mpëfi ngue gui hãthü ra ts'edi yø ja'i. 'Yo gui nnehü ngue nimantho da hyep'ü Oja mi'da yø ja'i. Porque dí nnugä ngue gui säyathohü, guehna hinguí nnu manho ma Ojagä naya. ³ Man'nan'yo mi 'yøt'e ngue gui pumbëni ya yø hya bi sän'nahü. Nu te gäma hya bi si'i gui 'yøthü, da gue'a gui 'yøthü'a. 'Yo nimantho gui säyathohü. Nu'mø hingä ja ndümmüi gui 'yøthü ya yø hya dí xi'ahü ya, jagui thambënihä ya ga söcä p'ü gui 'bühmü, tengütho 'mø bi zøhra bë, porque hinguí pahmü tema ora ga søhø. ⁴ Pë dí padí ngue nup'ü ja ra hnini Sardis, 'bup'ü 'da yø 'yëc'ëi ngue händi ts'onýø he bi ün'Oja. Guehya 'dap'ü ga n'yo'be ya, da hye yø t'axcä he. Gue'a yø njüt'i'a ngue himbi ts'onýø he bi t'ünni. ⁵ A nuyá, nu to da bønü ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da hye rá t'axcä he'a, 'në hinga thujpabi rá thuhü p'ü ja ra libro nt'ot'i yø thuhü ya yø ja'i ja ra 'da'yo te. Nup'ü 'bühma Papá, conýø anxë 'dap'ü 'bühmi, ja ga mmangä p'ü ngue guehya ma ja'i ya. ⁶ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihýø 'yëc'ëi ra Espiritu Santo”.

⁷ Dami 'yotra carta gui pennbabi rá mëfi Oja 'bet'o p'ü 'bühýø 'yëc'ëi'a ra hnini Filadelfia. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yëmbi: “Nguna ra hya mmanna majuanü ngue gä ra nho øt'e, 'në nu'a ra hya mma gä majuanü. Guehna hannbabi rá nsogui ra dast'abi David. Nu'mø bi xocra goxthi, hñjongui sä da nøt'e. Nu'mø bi nøtra goxthi, hñjongui sä da xoqui. I ena: ⁸ Dí pacä te gä gui øthü. Dí padí ngue nuna ma 'befi, madí zits'ü gui hä ra ts'edi gui 'yøthü na ra 'befi na. A nu'a gnü 'yørpahü masü na ra hya dí mma, hinguí cønngahü ma thuhü, janangue dá xoc'ahü n'na ra goxthi ngue hñjongui sä da nøt'e. ⁹ A nuyá yø ja'i o rá 'yë ra zithü, guehya exa ena ngue yø judío ya, pë himma juani ngue guehya ma ja'igä

ya, sinoque fëhni. A nuyá yø ja'i ya, ga japä ngue di ndantyøhmü p'ü ha gui 'bühmü. Ja da bap'ü p'üya ngue dadí ma'ahü. ¹⁰ Nugä dí xi'ahü ngue gui seti hangü ra n'ü ja ngue gui thohmü. Nuna ra hya dá 'bep'i gui 'yøthü, gue'a gä 'yøthü'a. Janangue nuyá, ga fäxahü 'mø gä sähü ra n'ü da thogui gätho yø ja'i 'bühü rá ngüni nximhäi. Ja da fap'ü ndana ra ja'i da bønü ngue xanho rá nt'ëc'ëi. ¹¹ N'na zihmantho ga ma ëcä. 'Yo gadi thøhmü na ra hya ya xca benthü, n'namhma ngue hinga n'nan'yo to di tocabi ra njüt'i ja ngue di n'na'ahü. ¹² A nuyá, nu to da bønü ngue da dapra nts'o i ja, gue'a da gohi ngue drá døts'e rá ngu ma Oja'a. 'Në hñjam'mø da 'uemp'ü di m'mäi. Nu'a rá thuhü ma Oja, ga cuarpabi ra ja'i. 'Në ga cuarpabi ra ja'i rá thuhü na ra 'da'yo Jerusalén bí ja mahëts'i, gue'a rá hnini ma Oja'a. 'Në xquet'a ga cuarpabi ra ja'i ma 'da'yo thuhü. ¹³ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhna ra hya xihýø 'yëc'ëi ra Espiritu Santo”.

¹⁴ Dami 'yotra carta, gui pennbabi rá mëfi Oja 'bet'o p'ü 'bühýø 'yëc'ëi'a ra hnini Laodicea. Ja ua ya yø hya gui 'yot'i, gui 'yëmbi: “Nguna ra hya mmanna zant'a majuanü te mma. Nuna xifi xandønho yø ja'i hanja na ra hya majuanü. Conná guehna bi nhogui te gäma cosa bi zän'Oja ngue bi nja. I ena: ¹⁵ Dí pacä te gä gui øthü. Dí padí ngue ni xinga gue'a gui hyëgagui p'ü, ni xinga gue'a gdi hä ra ts'edi gui tennagui ma hya. A nuyá, i nne gui sänni te gui 'yøt'e. O bien ngue gui hyëgagui p'ü, oque xinguí hya ra ts'edi gui tennagui ma hya. ¹⁶ Pë comma ngue xøgue zi juat'atho gui ëc'ëigui, nuyá njuantho gui mma thi ya. ¹⁷ Gui ena ngue ya gyø mmëmmetihü, ya hñte gadi 'bëhmü. Ya gä gue'a te gui øt'e gui ëhmü ya. ¿Ua hñ gadi ühmü ra güenda ngue ra 'yanthi gä nthëhü? Porque madi zits'ü te di ja'ahü. Gui hyoyahü nup'ü go bi zä. Gyø xädähü nup'ü go bi zä. Conque ni xingra ulu di ja ngue gui hyehü. ¹⁸ Janangue dí xi'ahü ngue gui tänngbahü ra oro ma datho xandønho, ya xpá thop'ü ja ra sibi. Nu'mø ngue da guehna di ja'ahü na, ya majuanü ngue gui mmëmmetihü 'mø. 'Në gui tänngbahü ra ulu tate mandø nt'axitho

gui hyeh_u, n'namh_{ma} ngue ya h_{in}n_i man-
tho gui p_{es}'n_i s_a ngue d_a h_{in}'y_u te gui
hyeh_u. D_{am}i t_{ang}b_{ah}_u r_a 'y_eth_i n_i h_u ngue
r_a colirio, di cox_ni d_{ah}_u, n'namh_{ma} ngue
d_a z_a n_i n_xä_{dä} gui thoh_m_u. ¹⁹ A n_ug_ui, n_u'_u
g_a d_{adi} m_{adi}, n_u'm_o h_{ing}a gue'a g_a 'yo,
n_ug_a d_i f_{ei} ngue d_{adi} h_ej_{pi} te øt'e. Jan_{ang}ue
n_uy_a, g_a f_{ep}'a_h_u 'm_o ngue h_{ing}u_i h_{ya} r_a
ts'edi gui 'b_a'n_i m_mu_{ih}_u ya. ²⁰ D_i 'b_{ac}_a p'_u
ja r_a gox_{thi} d_i n_{zon}h_nateg_a. N_u r_a j_a'i
d_a 'y_ode te d_i x_{ifi}, d_a xogag_ui r_a m_mu_i g_a
c_{ut}'i. G_a n_sä_{ya} p'_u ja r_a m_mu_i r_a j_a'i. G_a
n'amigo'be, 'dap'_u g_a n_{si}h_mε'be. ²¹ A n_uy_a,
n_u r_a j_a'i d_a b_on_i ngue d_a d_{ap}r_a n_{ts}'o i ja, g_a
u_{nn}a n_t'ε_di ngue 'dap'_u g_a m_mi'be p'_u d_{adi}
m_{anda}. Teng_uthog_a ngue d_a d_{ap}r_a n_{ts}'o,
jan_{ang}ue n_up'_u d_i m_{anda} m_a Pap_a 'dap'_u
d_i h_u'be. ²² N_u r_a j_a'i ja r_a g_u, d_a 'y_oh_{na} r_a
h_{ya} x_ihy_o 'y_ec'ε_i r_a Esp_{iritu} Santo”.

4

¹ M_i tho'a te g_am_a h_{ya} d_a n_ug_a p'_uya,
m_{ah}ønd_a n_ots'e ngue d_a han_mah_ets'i. D_a
hand_a n'na r_a gox_{thi} ngue n_{so}qui. N_u'a
n_mi y_a'be p'_uya, n_u'm_o n_{zo}qui, ε_{na} gue'm_o
m'mixt'i r_a corneta'a g_a y_a. Bi 'y_eng_ui:

—B_i 'y_ecua ya. G_a u_t'a'i te ja ngue d_i n_{ja}
m'mεfa —bi 'y_eng_ui.

² N_u'a r_a ora'a p'_uya, bi p_{arc}ag_ui m_a
n_{th}and_i r_a Esp_{iritu} Santo. D_a hand_a n'na r_a
n_{th}uts'i b_i ja m_{ah}ets'i. N_up'_u ja r_a n_{th}uts'i
p'_uya, ja h_up'_u Oja. ³ N_una d_a hand_i ngue
h_uxp_u ja r_a n_{th}uts'i, d_a n_u ngue di yox_ni
p'_u h_ud_i, teng_utho gui yox_ni r_a d_{os}pi ngue
r_a j_{as}pe, n'y_{ou}i r_a c_{uh}_u x_a n_{th}en_i ngue
r_a cornalina. N_up'_u h_ud_i, j_{ap}'_u n'na r_a
nyot'i ngue r_a sano, g_a r_a j_{ax}h_{mu}. ⁴ X_a
'y_et'inde 'd_{ate} mag_oho y_o n_{th}uts'i p'_u h_ud_i.
N'na n_u n'na' u y_o n_{th}uts'i h_up'_u n'na n_c'ε_i,
g_a he y_o t'ax_ca he. 'Da'a n'na r_a corona
ngue r_a oro oxy_o y_a. ⁵ N_up'_u h_u Oja, ja
p_op'_u y_o h_uei, ja n_exp_u y_o ng_an_i 'm_o b_i n_{ya}.
N_up'_u n_i h_{ya}ndr_a n_{th}uts'i Oja, j_{ap}'_u yoto
y_o nyot'i ngue d_{anz}ø. Gue' u n_op_a ts'edi
r_a Esp_{iritu} Santo' u y_o nyot'i. ⁶ N_up'_u ja r_a
x_equi socr_a n_{th}uts'i p'_uya, titho teng_utho
r_a j_{at}he p'_u g_ui n_equi. P_e thotr_a n_{th}and_i r_a
j_a'i teng_utho r_a xito.

N_up'_u ja r_a n_{th}uts'i, g_a goho y_o ts'at'i
'b_{ai} 'da'a n'na' u ja y_o te. N_u r_a h_mi, n_u
r_a x_{utha}, g_a ja y_o d_a. ⁷ N_u'a r_a m_{adi}, d_i
n_equi teng_utho n'na r_a d_afanzate. N_u'a r_a
yoho, d_i n_equi teng_utho n'na r_a n_døtoro.
N_u'a r_a h_uy_u, ja r_a h_mi teng_utho r_a j_a'i.
N_u'a r_a goho, d_i n_equi teng_utho r_a d_{at}ä_{ni}
di h_mah_yø zahua. ⁸ G_a goho, i ja 'dato y_o
zahua n'na n_u n'na. N_up'_u ja y_o zahua,
n_u y_o 'bizahua, n_u m_{ax}øts'e, g_a m_a zinn_i
ja y_o d_a. R_a p_a, r_a x_ui h_{ing}u_i sä_{ya} ngue ε_{na}:

—N_una Oja n_a, gueh_{na} m_a d_{atho} d_i
n_{su}pi. Gueh_{na} m_a d_{atho} d_i n_{su}pi. Gueh_{na}
m_a d_{atho} d_i n_{su}pi. Gueh_{na} Oja r_a h_mu
n_a ngue j_{as}e r_a ts'edi, gueh_{na} 'b_{ah}na ya,
'n_ehy_o p_a x_a thog_ui ya m_i 'b_{ui}, 'n_ehy_o p_a
d_i m_ap'_u, hang_u y_o p_a di sig_{ue} d_i m'm_ui —i
ε_{na}.

⁹ Ng_una r_a h_{ya} g_a 'y_esp_{ab}i Oja 'n_e di ja
m_am_{adi} Oja. N'na n_di n_u n'na n_di d_a
'y_esp_{ab}i Oja, ¹⁰ n_u' u 'd_{ate} mag_oho h_ux_yø
n_{th}uts'i d_i m_{asp}_u h_u Oja, g_a n_dant_yøh_mu
ngue th_{an}ne Oja n_una 'b_{ui} para z_{an}tho.
N'na n_u n'na ε_{ny}ø corona ngue sop'_u n_i
h_{ya}nt'Oja. I ε_{na}:

¹¹ —Ague m_a Oja'i, gue'e m_a H_mu'ahe.
Gue'e n_i 'y_up'_u m_{ath}og_uitho d_a h_u
m_{ansu}'i. 'N_e n_i 'y_up'_u d_a t'ε_{ts}'a'i, porque
j_{as}e n_i ts'edi ngue g_a hoqui tanto y_o cosa i
ja. N_u'i, b_i n_{ja}'i m_päh_a gu_a sä_{nn}i te b_i n_{ja},
gue'a ja'a ya.

5

¹ N_una Oja h_uxp_u ja r_a n_{th}uts'i, d_a h_et_i
ngue fo r_a n'y_ei n'na r_a s_{uc}ua ngue m'm_än_i.
N_t'ot'i m_{bo} r_a s_{uc}ua 'n_e n_t'ot'i m_{ax}øts'e.
N_up'_u ja r_a n_{ya}n_i r_a s_{uc}ua n'y_{ou}i yoto y_o
seyo s_{am}m_i ngue h_{in}d_i n_xadi. ² D_a n_u n'na
r_a an_xe ngue m_{and}ø n_{za}quitho g_a y_a, r_a
n_døts'edi g_a 'y_otr_a n_t'änn_i, i ε_{na}:

—¿To d_a b_on_i d_i n_tate ya ngue d_a z_a d_a
x_oj_pa y_o sey_o s_{am}r_a s_{uc}ua, para ngue d_i
n_xadi? —bi 'y_ena.

³ P_e h_{in}jomb_i b_on_i ngue x_{ta} n_za d_a x_{adi},
n_i x_{ing}a guep'_u m_{ah}ets'i, n_i x_{ing}a guecua
ja r_a h_{ai}, n_i x_{ing}a guep'_u 'b_{ah}y_o ánima.
H_{in}jomb_i b_on_i ngue x_{ta} n_za x_{ta} x_oj_pa y_o
seyo r_a s_{uc}ua ngue x_{ta} n_{nu} te n_t'ot'i.
⁴ N_ug_a p'_uya jan_{ua}n_i ngue di z_{on}i, porque
h_{in}jomb_i b_on_i ngue x_{ta} x_ocy_o sey_o ngue

xta nnu yø letra nt'ot'i ra sũcua. ⁵ Nu'ũ 'dãte magoho nja'i, bi 'yẽnga n'na:

—Yo nĩmantho guĩ zoni, porque nũna nĩ huŋgue ra dafanzate, rá mĩni ra Judá 'nẽ rá mĩni ra dast'abi David, go bi dahna ya. Go da zã da xũcya yoto yø seyo samra sũcua naya.

⁶ Dã nugã n'na ra Dẽ'yo ŋgue 'bãp'ũ 'bũ Oja p'ũya. Dĩ nẽqui ŋgue n'yodui yø mĩdi bi nja 'mø mĩ tho. Xã 'yẽt'inde'ũ dĩ mãspũ 'bũ Oja. Ja yoto yø danĩ, ja yoto yø dã. Nũya yø dã p'ũya, guehya nne da mã ŋgue ra Espĩritu Santo handĩ gã rá ŋgãni nxĩmhãi.

⁷ Nũna ra Dẽ'yo, bi ganna sũcua mĩ ca rá n'yẽi Oja p'ũ hudĩ. ⁸ Mĩ ganna sũcua p'ũya, nũya goho i 'bãi n'na ŋgu n'na yø ts'at'i ra nthũts'i, co 'nẽhya 'dãte mã goho hup'ũ ja yø nthũts'i, gã bi ndantỹõhmũ p'ũ 'bãhra Dẽ'yo. I hã 'da'a n'na ra 'bida nĩ huŋgue ra arpa. Nẽ thẽ 'da'a n'na ra mohi ŋgue ra oro, yup'ũ ra hoga bopo. Nũna ra bopo, guehna rá mhmat'Oja øtyø ja'i ya o rá 'yẽ Oja na.

⁹ 'Nẽ tũta n'na ra thũhu ŋgue mã'da'yo, i ẽnna thũhu: “Nu'i, gue'e nĩ 'yup'ũ ŋgue guĩ canna sũcua, guĩ xõjpa yø seyo n'youi. Porque gue'e bi tho'i, 'nẽ conni ji gã jurpabi yø ts'oqui yø ja'i ya o rá 'yẽ Oja. Guehya yø ja'i 'bũ ndap'ũ bi zã yø hãi, 'nẽ 'dama 'dan'yo yø hyã gã nya n'na ŋgu n'na. ¹⁰ Gã unyø 'bẽfi yø ja'i ŋgue dyø mmãcja, para ŋgue da dãnesẽ Oja. 'Nẽ gã unyø 'bẽfi yø ja'i ŋgue dĩ ndast'abi, ŋgue dĩ mãnda gã ra xĩmhãi”.

¹¹ Mã nu mãhõn'a p'ũya, dã nu ŋgue mãndõngu dyø anxẽ xã 'yẽt'inde'ũ 'dãte magoho dĩ mãts'ũ goho 'bãp'ũ ja yø ts'at'i ra nthũts'i. Pẽ nu'a gãngu yø anxẽ dã nugã, yø mãhuañi ŋgue yø mãhuañi'a gãndõngu yø mãhuañi yø anxẽ dã nugã ŋgue tũhu.

¹² Janjuani ŋgue ra ndõts'edi gã 'yẽna:

—Nũna ra Dẽ'yo bi tho, guehna nĩ 'yup'ũ ŋgue da 'yẽspabi yø ja'i na. Da mãnyø ja'i ŋgue guehna jase rá ts'edi na, 'nẽ dĩ mãnda'a te gãma cosa i ja, go guehna jase rá mfadi na. Janãgue nĩ 'yup'ũ da hnu mãnsũ 'nẽ da t'ẽspi.

¹³ Dã øcã p'ũya ŋgue mãndõngu tho i tũhu. Gãtho'a te bá sãn'Oja ŋgue ja yø te, gã tũhu, ŋgup'ũ mãhẽts'i, ŋguua ja ra xĩmhãi,

ŋgup'ũ 'bãhyø ánima, ŋgup'ũ ja yø jathe. Gã 'da gã 'yẽntho:

—Nũna Oja hup'ũ ja rá nthũts'i, co 'nẽhra Dẽ'yo, guehya mã datho nne ŋgue da hnu mãnsũ ya. 'Nẽ dã hma ŋgue maguesẽ ja yø ts'edi. Guehya jatho ŋgue da t'ẽspi hangũ ra pa ya —i ẽna.

¹⁴ A nu'ũ goho i 'bãi n'na ŋgu n'na yø ts'at'i ra nthũts'i, 'da gã 'yẽntho:

—Xãndõnho ŋgue ŋgu'a dĩ nja —bi 'yẽna.

A nũya mĩ 'dãte magoho dĩ mãspũ hu Oja p'ũya, gã bi ndantỹõhmũ ŋgue thanne Oja nũna 'bũ para zãntho.

6

¹ Dã nugã ra Dẽ'yo p'ũya, ŋgue bi xõts'a rá mãdi'ũ yoto yø seyo. Nu'a n'na'ũ goho 'bãp'ũ ja yø ts'at'i ra nthũts'i p'ũya, ra ndõ ts'edi gã ya, ẽna ra ŋgãni p'ũ dã øde ŋgue ẽnguĩ:

—Bĩ 'yẽcua, n'namhã guĩ hyẽti xãnho —bi 'yẽnguĩ.

² Mã nhannigã p'ũya, dã nu n'na ra t'axa ndõfani. Nu'a ra tõgue, fo rá 'yẽ n'na ra nsa. Bi t'unna n'na ra corona. Bĩ mã p'ũya ŋgue da øtra tũhni. Pẽ hĩmbã thapi. Nũna, ndap'ũ bi zã nĩ mã bí tãhra tũhni.

³ Nu'a ra Dẽ'yo p'ũya, mĩ xõts'a rá yoho ra seyo. Bi 'yẽngã'a rá yoho 'bãp'ũ ja rá ts'at'i ra nthũts'i p'ũya:

—Bĩ 'yẽcua, n'namhã guĩ hyẽti xãnho —bi 'yẽnguĩ.

⁴ Mã nugã p'ũya, bá ẽp'ũ n'na ra thẽnga ndõfani. Nu'a ra tõgue, bi t'unna ts'edi ŋgue da japi dĩ ndũhyø ja'i 'bũcua ja ra xĩmhãi. N'na ŋgu n'na dĩ nhyo. Bi t'unna n'na ra majuai.

⁵ Nu'a ra Dẽ'yo p'ũya, mĩ xõts'a rá hyũ ra seyo. Bi 'yẽngã'a rá hyũ 'bãp'ũ ja rá ts'at'i ra nthũts'i p'ũya:

—Bĩ 'yẽcua, n'namhã guĩ hyẽti xãnho —bi 'yẽnguĩ.

Mã nhannigã p'ũya, dã nu n'na ra 'bondõfani. Nu'a ra tõgue p'ũya hã n'na ra pesa. ⁶ Dã øcã p'ũya ŋgue bá nya'a hup'ũ mãde hap'ũ 'bã'ũ goho 'bãp'ũ ja yø ts'at'i ra nthũts'i. Bi 'yẽna:

—Nu'a n'na kilo ra trigo, dĩ muui'a te nthãhã n'na pa ra nzãbi. Nu'a hyũ kilo

ra cebada, di muui'a te nthaha n'na pa ra nzäbi. Pe ra aceite 'nehra vino hinda nexrä muui'a —bi 'yena.

⁷ Ra De'yo p'uya, mi xots'a rá goho ra seyo. Bi 'yengä'a rá goho i 'bäp'u ja rá ts'at'i ra nthuts'i p'uya:

—Bí 'yεcua, n'namhma gui hyeti xanho —bi 'yengui.

⁸ Ma nhannigä p'uya, dá nu n'na ra nduhmi ndofani. Nu'a ra togue p'uya ni hu ngue ra Ndate. Nup'u ja rá xutha ra togue, bá 'befa p'u'a ra xequi 'bahyø ánima. Guehna bi t'unná ts'edi ngue da hyo n'na cuarto yø ja'i 'bu'a nximhäi na. Da japi ngue di nhyo yø ja'i p'u ja yø tunhni di nja, da du yø ja'i ngue ra thuhu. Da du yø ja'i ngue ra guēhi. Da du yø ja'i ngue da za yø zate.

⁹ Ra De'yo p'uya, mi xots'a rá cat'a ra seyo. Dá nugä yø te yø ánima xa tho ngue mmambrá hya Oja. Guehya hinguí säya'a maní manna hya, janangue bi tho. Nuya p'uya, Gä 'bup'u ja ra altar. ¹⁰ Yø ánima p'uya, nts'edi gá 'yena:

—Ague grá Hmu má Oja'i, gue'e majuaní ngue gá ra nho guí øt'e. 'Nε dí pacähe ngue di nja'a te ra hya xcá má ngue di nja. Xiya, ¿asta njam'mø gui hyaspabi ra güenda ya yø ja'i 'bu'a nximhäi bi hyogähe ya? —i εna.

¹¹ Bi t'unyø t'axca he ya yø ánima n'äst'abi, pe bi sifi ngue di nsayahma mits'u ra pa. Da dø'mits'u, asta gue'mø da zudi ngue da thopya yø cu ørpa rá 'befi ra Cristo, tengutho i du ya yø ánima.

¹² Ra De'yo p'uya, mi xots'a rá 'dato ra seyo. Dá nu ngue mathoguitho bi 'yan'ahäi. Ra hyadi bi gohi ngue ra pothi tengu ra 'bo'ulu. Ra zana bi gohi tengu ra ji ngue xa ntheni. ¹³ Bá høhyø sø maya bi zo häi. Guí nnu 'mø ngue huatra ndahi yø 'ya'igo, 'da guá hyømtho ngue so häi, bi njarbutho. ¹⁴ Ra c'ammahets'i p'uya, bi m'medi tengutho 'mø m'mäni n'na xit'o ra xucua. Yø t'øhø 'nehyo t'uhäi ja made ra jathe, Gä bi damp'u ha ja. ¹⁵ Yø däst'abi 'bu'a nximhäi p'uya, gätho yø hmu, gätho yø mmεmmeti, gätho yø general, gätho mi'da yø ja'i ja yø ts'edi, gue'u 'bahyø hmu, gue'u hinjo'o yø hmu, Gä bi 'dagui, bi n'yamp'u ja yø 'bido. Bi yarbua ja yø hyado ja mbo ra häi. ¹⁶ Yø ja'i bi 'yemyø t'øhø, bi 'yemyø nyuni:

—Bá tähmä ya, n'namhma guí cogbahe, hinda dingähe na hup'u ja rá nthuts'i. Porque ra ndussutho ra castigo da ja ra De'yo, händi nne ga thocähe'a ra castigo'a. ¹⁷ Nuya mfadi ngue bi zøhra pa di nja ra castigo ya. Ya hinjonda zä da däqui te di nja ya —i εnyø ja'i.

7

¹ Mi tho'a te dá nugä p'uya, mahøndä handi goho yø anxε 'bäi ngoho mats'at'i nximhäi, ngue samra ndahi n'na ngu n'na. Händi japi tema ndahi di n'yo maxøts'e ra häi, ni xinga guerp'u ja ra jathe di japi di n'yo ra ndahi. Händi japra ndahi ngue tema za da 'yani. ² Dá nugä man'na ra anxε p'uya, ngue bí 'yεp'u ni bøxyadi. Hannbabi rá seyo na majuaní ngue Oja i 'bäi. Nuna ra anxε, ra ndøts'edi i matya goho yø anxε xi t'unyø ts'edi ngue da 'yøtra ndate p'u ja ra häi 'nep'u ja ra jathe. ³ Bi 'yεmbi:

—'Yo sä tema ndate guí øthä p'u ja ra häi, ni xinga guerp'u ja ra jathe, ni xingyø za, 'be ga mmεpyagähe ya yø ja'i yø mēfi Oja, da ma má seyobi yø dε yø ja'i —bi 'yεmbi.

⁴ Dá øcä hangü gangü ya yø ja'i bi mε rá seyo Oja p'u ja yø dε. Nuya 'dε'ma yoho yø ts'ant'u ra Israel, nu hangü yø mēni 'bäi, n'na ciento 'nε yote magoho mahuahí bi zædi. ⁵ Nuna ra Judá, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Rubén, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Gad, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. ⁶ Nuna ra Aser, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Neftalí, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Manasés, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. ⁷ Nuna ra Simeón, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Leví, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo. Nuna ra Isacar, nuya yø mēni bi m'mu'a m'mefa, bi zæ'i 'dε'mayo mahuahí bi ma má seyo.

⁸ Nuna ra Zabulon, nuya yø mēni bi m'm'a m'mefa, bi z'u'i 'de'mayo mahuaḥi bi ma ma seyo. Nuna ra José, nuya yø mēni bi m'm'a m'mefa, bi z'u'i 'de'mayo mahuaḥi bi ma ma seyo. Nuna ra Benjamín, nuya yø mēni bi m'm'a m'mefa, bi z'u'i 'de'mayo mahuaḥi bi ma ma seyo.

⁹ Mi tho'a te gä dá nugä p'uya, mahøndá nhanni, pε mandøngu dyø ja'i dá nu ngue xpí 'yεhε 'dama 'dan'yo yø häi, ndap'u bi zä yø xequi, ndø yap'utho yø mmøngu 'da. 'Nε 'dama 'dan'yo yø hya ga ya n'na ngu n'na. Gä 'bäp'u ni hyant'a huxrá nthuts'i ha 'bähra De'yo. Pε mandøngu dyø ja'i 'bäp'u, hingui sä di 'bede. Pε gä he yø t'axca he, 'nε gä ca yø palma. ¹⁰ Gätho yø ja'i, gä mafi, pε ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Nuna ma Ojahu huhnä ja rá nthuts'i ya, guehna bi yan'na, co 'nεhra De'yo ma Yantehä —i εnyø ja'i.

¹¹ Gätho yø anxe, xa 'yεt'inde ya 'däte magoho εt'inde ya goho 'bähyo ts'at'i ra nthuts'i, gä bi ndantyøhmü p'uya ngue thanne Oja. ¹² I εna:

—Majuani ngue ngu'a bi nja ya. Pε nuyá, ma ga ja ma mmaḍihä Oja hangü ra pa ya. Porque nuna guehna jatho ngue ga εspahä na. Guehna jase rá mfadi na. Guehna ma datho ja ngue da hnu mansu na. 'Nε jase rá ts'edi. Nu te sänni ngue di nja, gue'a nja'a. Da ngut'atho.

¹³ Nu'a n'na'u 'däte magoho p'uya bi 'yänngui, i εna:

—¿Te'o ya he yø t'axca he? ¿Haru gue xpí 'yεhε? —bi 'yεngui.

¹⁴ Nugä p'uya dí εmbi:

—Ague grá hmu, nu'i go guí padi te'o.

Ya εngbaya:

—Nuyä, guehyä mathoguitho xa nzä ra ndate yu. 'Nε guehyä bi menyø he, bi bo yø he conná ji ra De'yo. ¹⁵ Janangue ja 'bähna ni hyandrá nhudi Oja ya. Ra pa ra xui thanne Oja nu hudi. Nuna Oja ya, guehna fädi ngue hinte da ja. ¹⁶ A nuyá, ya hinni mantho di ntü manthuhu. Ya hinni mantho di ntüthe. Ya hinni mantho da zä ra n'u'a gampa ra hyadi. ¹⁷ Porque nuna ra De'yo 'bähna ja rá nhudi Oja ya, guehna rá mädi yø ja'i na. 'Nε da zixpü pøhra dehe

ngue ra 'da'yo te. Nu'u yø guidä i ja ngue xa nzoni, da dujpabi Oja.

8

¹ Nuna ra De'yo, mi xøts'a rá yoto ra seyo n'youi ra sœcua. Nup'u mahets'i comma maden'ora hinte bi 'yani. ² Mi tho'a ra ora'a p'uya, dá nugä yoto yø anxe 'bäp'u ni hyandrá nthuts'i Oja. Nuya yø anxe bi t'unni 'da'a n'na ra corneta.

³ Hømbá εp'u man'na ra anxe p'uya, bá den'na ra t'uts'i gä ra oro. Bi m'mäp'u ja ra altar. Pε xandøngu yø bopo bi t'unni ngue da yaspa ra t'uts'i, da japra bopo p'u ja ra altar ngue ra oro. Ja n'youi p'u yø mhmat'Oja yø ja'i nuya o rá 'yε Oja. ⁴ Nu'a rá 'bifi ra bopo bi japra anxe p'u hu Oja p'uya, ja n'youi p'u yø mhmat'Oja yø ja'i nuya o rá 'yε Oja. ⁵ Ra anxe p'uya, nuna ra t'uts'i the, bi 'yatyø despi mi caxpü ja ra altar. Bi 'yembu ja ra ximhäi p'uya. Bi nja yø ngäni, bi nja yø huεi. Bi 'yan'ahäi. Janjuani ngue ra ndihj.

⁶ Nuya yoto yø anxe ha 'da'a n'na yø corneta p'uya, bi nsä ngue da mixt'i.

⁷ Nu'a rá mädi ra anxe bi mixtrá corneta. Bi nja yø ndo. Bi nja yø sibi n'youi ra ji. Gä bi 'yembu ja ra ximhäi. Bi nzø n'na xequi ra häi p'uya, pε himbi zü hmäde bi nzø. Nup'u ja ra häi bi nzø, bi nzø yø za, bi nzø yø c'ampapo.

⁸ Nu'a rá yoho ra anxe p'uya, bi mixtrá corneta. Nu'a dá nugä bi t'embu ja ra jathe p'uya, tengutho n'na ra daxant'øhø 'mø ni danzø. Nup'u ja ra jathe bi zo, bi gohi ngue ra ji ra dehe. Pε himbi zü hmäde ra jathe bi nji. ⁹ Nup'u ha bi nji ra dehe p'uya, gä bi du yø zu'ε mi 'bäp'u. Yø barco mi 'yo maxøts'e ra dehe, gä bi m'medi.

¹⁰ Nu'a rá hyu ra anxe p'uya, bi mixtrá corneta. Bá tä'a n'na ra dasø mahets'i p'uya, bá danzø. Bi zo ra sø p'u ja yø dathe 'nep'u pøhyø t'athe bi zo. Pε himbi zü hmäde yø dehe ja nximhäi bi zo. ¹¹ Nuna ra dasø, ni hu ngue ra ndate gandønju. Nup'u ja yø dehe bi zo, gä bi juhyø dehe. Mandøngu dyø ja'i bi du ngue xanju ra dehe bi zi.

12 Nu'a rá goho ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Bi boca n'na parte ra hyadi, pε himbi zε hmade ra hyadi bi boqui. Xquet'a bi boca n'na parte ra zana. 'Nε bi boca n'na parte yø sø. Nu'mø ra pa, ngoho ora m'mεxui ua ja ra ximhäi. Nu'mø ra xui, ngoho ora ngue hin tema sø di nεqui.

13 Dá handä man'na ra anxε p'uya, ngue bí 'yo mahεts'i. Ra ndø ts'edi ga 'yεna:

—Huεcate. Huεcate. Huεcate yø ja'i 'bu'a nximhäi 'mø bi mixtyø corneta ya mi hyu yø anxε di 'bεhya —bi 'yεna.

9

1 Nunā rá cεt'a ra anxε p'uya, bi mixtrá corneta. Dá handä n'na ra sø bá tā mahεts'i. Mi zøcua ja ra ximhäi, bi nεqui ngue ra anxε, bi t'unna n'na ra nsogui ngue rá nsogui ra ots'i hinha rá nεgui ganhε.

2 Mi xospa rá njo'mi ra ots'i, bá pøxra 'bifi tengutho rá 'bifi n'na ra orno. Nu'a ra 'bifi bá pøts'e, bi go'mä häi, bi 'berpabi rá thai ra hyadi. 3 Nup'u ja ra 'bifi p'uya, n'youi p'u yø mmäcja t'axi, so häi. Nu'u yø mmäcja t'axi p'uya bi t'unyø ts'edi ngue da za yø ja'i tengutho ga sate yø ixtehe ua ja ra häi. 4 Bi si p'uya ngue hindj ts'onnyø c'amdapo ja ua ja ra häi. Ni xingyø za di ts'onj. Sinoque bi sifi ngue da za yø ja'i nuya hingui n'youi rá seyo Oja p'u ja yø dε. 5 Nuya yø ja'i da za, bi sifi ngue hinda hyo, sinoque ncat'a zana bi t'unna nt'edi ngue di sätra n'u yø ja'i. Pε nu'a ga n'u p'u sa, tengutho gan'u p'u sa ra ixtehe 'mø bi za ra ja'i. 6 Nu'u yø ja'i da za p'uya, da ne ngue da du ngue'a gan'u 'mø bi za, pε hinda zä da du. Madä ne yø ja'i da du, pε hindj nthεui ra ndate ya yø ja'i di sä ra n'u.

7 Nuya yø mmäcja t'axi, nup'u gui nεqui, εna yø ndøfani ya xa nsä ngue da ma ra tunhni. Nup'u ja yø ya, oxa n'na ra corona ngue ra oro. Yø hmi p'uya, rá hmi ra ja'i gui nεqui. 8 Ja yø xta tengutho n'na ra xisu. Yø ts'i p'uya, εna yø ts'i yø dafanzate. 9 Gä ra t'εgui yø njudi ja yø tiya. Nu'a gui hi yø zahua, tengutho gui hi yø carro 'mø jatyø ndøfani ni tih ngue ni ma ra tunhni. 10 Ja yø ts'u, tengutho yø ts'u yø ixtehe ngue ja yø 'bite. Di sätra ndate yø ja'i 'mø bi mihi. Pε ncat'a zanatho mā t'unni ra nt'edi ngue da

mihyø ja'i. 11 Nuya yø mmäcja t'axi, 'bεhyø hmü di manda, guehna n'na ra anxε di manda p'u ja ra ots'i hinha rá nεgui ganhε. Nunā ra anxε na, nu'a ra hya ngue ra ebreo gui hutj ngue ra Abadón. Nu ra hya ngue ra griego p'uya gui hutj ngue ra Apolión, i nne da manna ra hya na ngue ra Hyote.

12 Ya rá mæditho ra ndate na p'uya. Pε tobe di 'berhmi yoho di nja.

13 Mi mixtrá corneta'a rá 'dato ra anxε p'uya. Dá øde ngue bá nya n'na nc'ei p'u made ha maqui goho yø danj ra altar ngue ra oro, ha ni hyant'a Oja. 14 Nunā bá nya p'uya, bi zo'a rá 'dato ra anxε mi ha rá corneta, bi 'yεmbi:

—Dami xoqui goho yø anxε nthat'i p'u jonna dathe Eufates.

15 Bi ma mathøgue'u goho yø anxε p'uya ngue da hyo n'na parte yø ja'i 'bu'a nximhäi. Pε hinda zε hmade da hyo. Ya yø 'bεfitho'a, gue'a bá ts'ännbi ngue da 'yør'mø bi zønna ora, bi zønna pa, bi zønna jeya ngue da 'yøt'a te ja ngue da 'yøt'e. 16 Dá øcä p'uya, ngue mma hangu gangu yø tøgue ngue yø ts'edi ni n'youi'u goho yø anxε. Bi mā ngue yo ciento miyones yø ts'edi ni n'youi.

17 Guehna bi zεhma dä naya, dá nu yø ndøfani, dá nu yø tøgue. Nup'u ja yø tiya yø tøgue, Gä ra t'εgui yø njudi. N'youi yø cεhu ngue ra theni, ra c'angui, ra c'axt'i, n'youi p'u ja yø njudi. Yø ndøfani p'uya, εna yø ya yø dafanzate yø ya. Yø ne yø ndøfani p'uya, pønyø sibi, pønyø 'bifi yuni ngue ra asufre. 18 Bi hyo yø ja'i ya hyu yø ndate pønyø ne yø ndøfani. Pε nu hangu gangu yø ja'i 'bui, himbi zε hmade bi hyo. 19 A nuya yø ndøfani, n'youi ra ndate yø ne, n'youi ra ndate yø ts'u. Porque yø ts'u yø ndøfani, ja yø ya ngue sate tengutho ra c'εya 'mø sa yø ja'i.

20 Pε nuya yø ja'i bi bongui, ngue hin'i du ya yø ndate ya, himbi ne bi 'bätyø mmæi ngue xta hyεp'u yø dahmu. Sinoque bi siguetho ngue thanne yø ts'onthi. Bi siguetho thanne yø dahmu ngue ra oro, ogue ra t'axi, ogue ra bronze, ogue ra do, ogue ra za. Conque nuya yø dahmu thanne yø ja'i, hingui 'yo, hingui zø yø dä, hingui øhra hya 'mø nzohyø ja'i. 21 Himbi ne xta hyεp'u'a te manj n'yo yø ja'i. Bi siguetho

bi nhotē, bi siguetho bi n'ete, bi siguetho bi n'yots'om'mäi, bi siguetho bi mpε.

10

¹ Mandø nzaquitho man'na ra anxε dá nugä ngue bí 'yε mahets'i bá o ra gui. Rá ya ra anxε, n'youi ra sano ngue ra 'becjuni. Rá hmi p'uya, di yoxni tengu ra hyadi. Yø gua, gä ra sibi. ² Ca rá 'yε n'na ra súcua. Nu'a rá gua ngue ra n'yεi, brá nnerbua ja ra jathe. Nu rá gua ngue ra gaha, brá nnerbua ja ra häi. ³ Dá øde ngue ra ndøts'edi ga ya, tengu 'mø guε ra ndøzate ngue nne di mmafi, njarbutho. Mi juadi bi mmafi, yoto yø ngäni dá øde ngue bi thoni. ⁴ Mi thoni'ua yoto yø ngäni bá nya p'uya, dá ne xca cuatras súcua'ua yø hya bi ma. Pε dá ø p'uya ngue bá nya mahets'i Oja, bi 'yεngui:

—Nuna ra hya bi man'ua yoto yø ngäni bi nya ya, 'yo gadi cuatras súcua, n'namhma ngue hinda fadi hanja ra hya —bi 'yεngui.

⁵ A nuna ra anxε dá nugä ngue brá nnerbua ja ra jathe, man'na rá gua p'uya brá nnerbua ja ra häi, bi 'yεsmaya rá 'yε ngue ra n'yεi p'uya. ⁶ I exa ntestigo Oja nuna 'bui para zantho, bi hoqui te bí ja maya, bi hocra häi, bi hocra jathe, bi hoqui te gäma cosa i ja. Bi 'yεna:

—A nuyá, ya da guehra ora ja p'uya. Ya hinni mantho da thotra pa ya. ⁷ Porque nu'mø bi zønna ora da mixtrá corneta'a rá yoto ra anxε, ya bi nja gätho'a te xpá nzän'Oja di nja p'uya. Nuna rá hya Oja xa japyø pøngahya xa xihyø ja'i, ya gä bi nja'a te xa hmamp'uya.

⁸ Nu'a xtadá øde ngue bá nya mahets'i p'uya, mahømbi zoqui, bi 'yεngui:

—Ní ma ya. Dami cannbabi ra súcua ca rá 'yε ra anxε brá nnerbua ja ra jathe, man'na rá gua p'uya brá nnerbua ja ra häi —bi 'yεngui.

⁹ Dá magä p'ua 'bähra anxε p'uya, ngue dá äpra súcua ca rá 'yε. Nuna ra anxε bi 'yεngui:

—Ja ua ra súcua. Dami sa. Nup'ua ja ni ne xta n'u ra súcua tengutho ra t'afi. Pε nu'mø bi zøt'a mbo ni mmäi, ya xta nju —bi 'yεngui.

¹⁰ Dá cängä ra súcua mi ca rá 'yε ra anxε p'uya ngue dá sa. Nu'mø ma yafi, xan'u tengutho ra t'afi. Pε nu'mø ma tut'i, ya mandø njutho. ¹¹ Ya bi t'εngä p'uya:

—A nuyá, nuna te ra hya ja ngue da thogui gätho yø ja'i nuya 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya, conyø dast'abi, gui mma te ja ngue da thohya yø ja'i ya.

11

¹ Bi n'naca n'na ra t'o ngue ra t'eni p'uya. Bi t'εngui:

—Ga 'yo ya, dami 'yennbabi rá nija Oja, 'nε dami 'yenna altar. Dami pede hangu yø ja'i ndanne p'ua ja ra nija. ² Pε nu'a ra thinnija, 'yogui eni. Porque nu'a, gue'a di t'unyø 'dan'yo ja'i'a. Nuya yø 'dan'yo ja'i, guehya yote ma yoshna dá nεpa häi rá maca danihni Oja ya. ³ Ga penhnä yoho ma m'menhni da mangbagui ma hya, mente gue'a n'na mahuañi 'nε yociento 'nε hyate ma pa. A nuya p'uya da hye yø he ngue di m'ma ndummäi —bi 'yεna.

⁴ Nuya yonc'ei ya, guehya ga nnøpe ngue yonza yø olivo ya. 'Nε guehya ga nnøpe ngue yoho yø mfoxiyo jap'ua ni hyant'Oja di manda nximhäi. ⁵ Nu'mø toni ja'i da ne da hyo ya yonc'ei ya, hinda zä da hyo. Porque pønna sibi yø ne, di juadi da 'yuhyø nsaiui. Janangue nu to da ne da hyo, go da duse ra ja'i nne di nhotē. ⁶ Nuya p'uya, ja yø ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue hinda n'ye mente ra pa da mambrá hya Oja. 'Nε xquet'a ja yø ts'edi ngue da zä da 'yøt'e ngue da gohi di nji ra dehe. 'Nε ja yø ts'edi ngue nuua ja ra ximhäi, da 'yøt'e ngue di nja yø ndate n'ua, hont'a goma ora da nepe di nja. ⁷ Nu'mø bi juahyø 'befi ngue da manna hya, nu'a ra ndate zu'ε bi pøxpua ja ra ots'i hinha rá nεgui ganhε, guehna da 'yørpabi ra tunhni na, da dapi 'nε da hyo ya yonc'ei ya. ⁸ Nuya yø ánima bi tho, nu yø do'yo bomp'ua ja yø caye ja ra danihni bi ma macuati ra pont'i ra Hmu Jesús. Nuna ra hnini na, gui nhyejpabi ra hnini Sodoma 'nε gui nhyejpabi ra häi Egipto. ⁹ Nhyu pa made bi m'momp'ua yø ánima. Himbi ma nt'ägui, porque bi hnepe ngue da nu yø ja'i nuya 'bui ndap'ua bi zä ngue 'dama

'dan'yo yø hya ga ya. ¹⁰ Nuya yø ja'i 'bua nximhäi 'mø bi nu ngue ya xa ndu, asta øt'ango ngue di johya. Nu te tini n'na ngu n'na di mpennbi. Porque nuna rá hya Oja mi mmambya yonc'ei bi du, janjuani ngue madi unnba yø mmui yø ja'i. ¹¹ Pε nu'mø mi gua'a nhyu pa made ngue bomp'u yø ánima, Oja bi 'yøt'e ngue mahombi m'mui. Nu to gä bi nu ngue ya 'bui mahøn'a, janjuani ngue bi nsu. ¹² A nuya yonc'ei mi mmambrá hya Oja m'met'o p'uya, bi 'yøde ngue bi ts'o mahets'i, bi t'εmbi:

—Bí'yεhmi ua ya —t'εmbi.

Bi ma mahets'i p'uya, bi 'yo n'na ra gui. Nu'u yø nsuiui p'uya bi nu tho ha i ma maya. ¹³ Nu'a ra ora'a p'uya, janjuani ngue bi 'yan'ahäi. Nu hangu ga ndøngu yø ngu jap'u ja ra danihni, nu'a n'na ciento yø ngu, 'det'a yø ngu bi xot'i. 'Nε yoto mahuah'i nja'i bi du ngue'a i 'yan'ahäi. A nu'u yø ja'i himbi du p'uya, janjuani ngue bi nsu. Bi manyø ja'i p'uya ngue janjuani ja rá ts'edi Oja bí'bua mahets'i.

¹⁴ Ya bi tho'a rá yoho ra ndate ya, pe mahømbá erpu'a rá hyu ra ndate di nja.

-----
¹⁵ Bi mixtrá corneta'a rá yoto ra anxε p'uya. Nu'u bá nya mahets'i p'uya ra ndøts'edi ga nt'øde ra hya bi ma ngue εna:

—A nuyá, nuna Oja co 'nehra Cristo, ya da 'yuhra ts'edi ya, ngue para zantho di manda gä ra ximhäi.

¹⁶ A nu'u 'däte magoho di mäspu ja rá nhudi Oja, gä bi m'mεmfo häi ngue bi danne Oja. ¹⁷ Gä 'da ga 'yεntho:

—Dadi ja mammedi'ahe ya grá Hmu. Gue'e grá Oja ngue jase ni ts'edi. Gue'e gui 'buhya, 'nε ya gmi 'bui mεnte yø pa xa thogui, 'nε gui sigue gui m'mui mεnte yø pa di map'u. Jammadigahe ya ma Oja'i ngue ya gá du'mi gui manda te gä ja ya.

¹⁸ A nuya yø ja'i 'bua nximhäi mi mbøcue, xa mmeσtho ni hya. A nuyá, xquet'a ya bi zønna pa gui mbøcue ya. Nu yø ánima xandu, ya bi nzønna ora gui hyaspa ra güenda ya. Gui unyø nzäbi ni mεfi xa mmamp'a ni hya. Gätho yø ja'i ya o ni 'ye di ngüε di nnoho, te'o ngue nnu mansu'i, gä gui unyø nzäbi. Ya bi zønna ora gui jua'u yø

ja'i øtra nts'oní ua ja ra ximhäi ya, ngue'a te gäma nts'o øt'e.

¹⁹ Dá nugä p'uya ngue bi xohrá nija Oja bí ja mahets'i. Nup'u mbonnija, di nequi ngue jap'u ra huada m'mets'i ra cohi bi gohmi m'met'o Oja yø ja'i. Bi nja yø huei, janjuani di hi yø ngäni. Bi 'yan'a häi, bi nja yø ndate ndo.

12

¹ Bi nequi p'u mahets'i n'na ra hmeya ngue n'na ra xisu di mpäxa n'na ra ulu ja rá hmi tengu gui yotra hyadi. Nup'u tøgue di nequi ngue ra zana nnets'i. Rá ya p'uya, oxä n'na ra corona n'youi 'de'ma yoho yø sø. ² Nuna ra xisu p'uya, ya hä rá basi, pe mafi ngue sä ra n'u ngue ya di m'meni.

³ Mahøndá handä mahets'i p'uya, dá nu man'na ra hmeya ngue n'na ra ndate ts'ozu'ε xa ntheni, ja yoto yø ya, ja 'det'a yø daní. 'Da'a n'na ra corona oxyø ya. ⁴ Di fútrá ts'u ngue bi hømyø sø bí ja maya, so ua ja ra häi. Pe himbi za hmada'a gangu yø sø bá hømmi. Ra ndate zu'ε p'uya, bi m'mäp'u ni hyandra xisu hä rá basi. Høntho di m'meni, 'bexta zaprá basi. ⁵ Nuna ra xisu mi hä rá basi, bi m'mähra ts'unt'u nuna ja ngue da zedi di manda ua ja ra ximhäi. Pe nuna ra ts'unt'u bi zixpu bí 'bu Oja ngue 'dap'u daní mmihmi. ⁶ Nuna ra xisu bi 'dagui, i map'u bí ja ra dapo, ya xi zännbabi Oja n'na ra xequi di m'mui. Ja di t'unnbu te da zi mente n'na mahuah'i 'nε yociento 'nε hyate ma pa.

⁷ Mi tho'a p'uya, bi nja n'na ra datunhni p'u mahets'i. Bi 'yøtra tunhni'a rá hmu yø anxε ni hu ngue ra Miguel. Bi mfäxui mi'da yø anxε di manda. Bi ndunhui na ra ndate zu'ε, 'nε xquet'a bi mfäxui yø anxε na p'uya.

⁸ Pε nuna ra ndate zu'ε, bí 'behra tunhni p'u mahets'i. Ya hin'yu ha di m'mui. ⁹ Nuna ra ndate zu'ε bá t'engua ja ra ximhäi, gä bá n'youi yø anxε di manda. Nuna, guehna ra nyogui c'εya ni hu ngue ra zithu 'nε ra Satanás. Guehna hätyø ja'i 'bui gä rá ngani nximhäi naya.

¹⁰ Mahøndá øde ngue bá nya maya man'na, pe ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Ya bi zōnna ora da yan'Oja yø ja'i ya. Oja ya uđi ngue ja rá ts'edi, da guehra Cristo ya uđi ngue ja rá ts'edi. Porque nuna ra pa ra xui mađi yahma cuha p'u ha 'bha Oja, ya bá thøn'athi naya. ¹¹ Guehya ma cuha bi dapra zithu ya, porque nu'a i du ra De'yo, ja rá ts'edi ngue bi hojpa yø ts'oqui. Guehya himbi zu bi ma ngue εc'ei ra De'yo ya. Himbi zu bi manna hya, madague'a bi tho. ¹² Bí ja ra johya mahets'i. Di johya to gä bí 'bap'u. Pε huεcate yø ja'i 'bap'u ja ra häi, da gue'u 'bap'u ja ra jathe, huεcate. Porque nup'u ja ra ximhäi ya, ja 'bap'u ra zithu. Janjuani ngue mbøcue ya, porque pađi ngue ya mits'u dra pa da thaspa ra güenda —bi 'yεna.

¹³ Nuna ra ndate zu'ε 'mø mambá t'engua ja ra ximhäi, bi hyoni ha 'bakra xisu nuna xi m'mährá ts'ant'u, porque sui. ¹⁴ Pε nuna ra xisu, Oja bi japi ngue bi nja yø zahua tengutho n'na ra pents'u, ngue bi zä bi 'dagui. Bi zop'u ra ndate zu'ε, bi map'u ja n'na ra dapo xi zänba Oja ngue di m'mai. Nup'u ja ra xequi bi zøni, ja bi t'unnbu te bi zi mēnte nhyu jeya made. ¹⁵ Nu'a ra ndate zu'ε, bi bønna dehe p'u ja rá ne, bi gohi ngue ra ndate dehe. Bi nepe ngue xta nduxra xisu 'mø xtí nthēui. ¹⁶ Pε ra xisu, bi mäxra häi ngue bi dutra dehe bá pømp'u ja rá ne ra ndate zu'ε. ¹⁷ Janangue nuna ra ndate zu'ε mathoguitho bi mbøcue ngue sahna ra xisu himbi zadi. Bi ma p'uya ngue bi 'yørpabi ra tunhni'u yø basi ra xisu. Nuyá, guehya yø ja'i øt'e te di manda Oja ya, hingui nne da hye'a ra hya bi zohra Jesucristo.

13

¹ Dá m'mäcä p'u ja ra nenga jathe p'uya. Dá handi ngue bá pøxma xøts'e ra dehe man'na ra ndate ts'ozu'ε ja yoto yø ya, ja 'det'a yø danj, 'da'a n'na ra corona oxyø danj. Yø ya p'uya, nt'ot'i p'u yø thuhu ngue hingui nnu manho Oja. ² Nuna ra ndate ts'ozu'ε, di nequi tengu ra tigre. Ja yø gua tengutho yø gua ra oso. Rá ne p'uya, tengutho rá ne ra dafanzate. Nuna man'na ra ts'ozu'ε ngue ra thenj p'uya, guehna ra zithu na, bi japi bi nja rá ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε bá pøxp'u ja ra jathe. Bi unná nthuts'i ngue da mi, di manda'u to di

manda ra zithu. ³ Nuna ra ts'ozu'ε p'uya, di nequi ngue xí ts'ennbabi n'na rá ya, ya ja ngue da du. Pε bi zä rá ts'et'i mi ja. Mi nu yø ja'i ngue bi zä rá ts'et'i, bi nsu gätho yø ja'i 'bui rá ngani nximhäi p'uya, ya i mähä yø ja'i na ra ndate zu'ε p'uya. ⁴ Bi danne yø ja'i ra zithu p'uya, porque bi bahyø ja'i ngue gue'a ra zithu xí unna ts'edi ra ndate ts'ozu'ε. 'Nεε'a ra ndate ts'ozu'ε bi danne yø ja'i p'uya. I εnyø ja'i:

—¿Hapu gue 'buhman'na ngue tate tengu na ra ndate zu'ε? ¿Te'o da bøni ngue da zä di ndunhui na? —εnyø ja'i.

⁵ Bi t'unná ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε p'uya ngue bi xohrá ne, bi nya. Bi manyø hya ngue di 'yets'i, 'nε bi manyø hya ngue nnohman'u Oja. 'Nε yote ma yoshna bi ts'ännbi ngue di nja rá ts'edi. ⁶ Bi nøhman'u Oja p'uya. Bí nøhman'ubi rá thuhu. Bi nøhman'ubi rá nija Oja, co gätho'u bí 'bha mahets'i bi nøhman'u. ⁷ Bi t'unná nt'edi p'uya ngue da 'yørpabi ra tunhni yø ja'i ya o rá 'yε Oja, 'nε da dapi. 'Nε bi t'unná nt'edi ngue di manda gätho yø ja'i 'bui ndap'u bi zä yø häi, ngue 'dama 'dan'yo yø hya ga ya. ⁸ Nuna ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gätho yø ja'i 'bui rá ngani nximhäi, gä bi danne. Guehya yø ja'i hinga nt'ot'ibi yø thuhu p'u ja ra libro ca ra De'yo nuna bi tho. Nuna ra libro na, hante di nhohra ximhäi ya bá nt'ot'ibi yø thuhu te'o gätho ja ngue di nthēui ra 'da'yo te.

⁹ Nu ra ja'i ja rá gu, da 'yøhya yø hya ja ua. ¹⁰ Nu ra ja'i sixrá mmic'eiui ngue da got'i, xquet'a 'nεε ra gote da jot'i. Nu ra ja'i da hyo rá mmic'eiui conna juai, xquet'a ra hyote jatho ngue di du conna juai. Janangue nuya yø ja'i ya o rá 'yε Oja, jatho ngue da zeti hangu ra n'u ja ngue da thogui, 'nε da 'yεc'ei xanho ngue di nja'a te ra hya bi man'Oja ngue di nja.

¹¹ Mahøndá nugä man'na ra ts'ozu'ε p'uya ngue bá pøxma xøts'e ra häi. Nuna p'uya, ja yoho yø danj tengutho ra De'yo. A nu'mø mi nya, bi nya tengutho ga ya ra zithu nuna ra thenga zu'ε. ¹² Nu'a te gä rá ts'edi mi ja m'met'o na ra ndate ts'ozu'ε rá madi, gue'a rá ts'edi bi japi bi nja'a, i nnutho te gä bi 'yøt'e. Nuna rá yoho ra ts'ozu'ε bá pøxp'u ja ra häi, bi japyø ja'i 'bha nximhäi ngue da danne na ra ndate ts'ozu'ε xpí bøxp'u

ja ra dehe, nuna xi za ra ts'et'i m'met'o. ¹³ Nuna ra yoho ra ndate ts'ozu'e p'uya bi 'yotyø milagro, yø hmi yø da yø ja'i asta øt'e ngue bi tähyø sibi mahçts'i, so ua ja ra ximhäi. ¹⁴ Bi t'unná ts'edi ngue da 'yotyø milagro mente n'youi na ra mmits'o zu'ei ra madi. Bi nepe ngue gue'a di hyätyø ja'i 'bua nximhäi ngue di mahä. Bi xihyø ja'i p'uya ngue bi hoca n'na ra dahmu di nequi tengutho ra hmi na ra ndate ts'ozu'e xi ts'enj conna juai 'ne xi za ra ts'et'i. ¹⁵ Mi hocra dahmu yø ja'i p'uya, nu'a ra yoho ra ndate ts'ozu'e xpí bøxa häi, bi t'unná ts'edi ngue bi japi bi nja ra te ra dahmu ngue di nya. 'Ne di manda na ra dahmu, ngue da tho'u yø ja'i hinda ne da danne. ¹⁶ Nuna ra ts'ozu'e p'uya, bi ja ts'edi ngue gätho yø ja'i da ma mamarcabi yø 'ye ngue yø n'yei ogue yø de. Gä bi ma mamarca yø ja'i, dingüe dinnoho, yø mmemmeti, yø hyoya, gue'u 'bähyø hmu, gue'u hinjo'o yø hmu, Gä bi ma mamarca. ¹⁷ Ya hinjonda za da däi 'ne hinjonda za da mä ngue'mø hingui n'youi ra marca ngue ra thuhu ra ndate ts'ozu'e, ogue gue'u hangu yø número n'youi ra thuhu. ¹⁸ I nne ngue di n'yomfeni xanho ra ja'i, para ngue da dinya yø hya ja ua. Da zännbi hangu yø número pøts'e ngue n'youi ra thuhu ra ndate ts'ozu'e. Gue'a ra número n'youi ra thuhu ra ja'i'a. Nuna ra número na, guehna ngue 'dato ciento 'ne hyate ma'dato.

14

¹ Ma nhannigä mahøn'a p'uya, dá nugä ra De'yo 'bäp'u ja ra nyuni Siön. 'Dap'u 'bähmi'u n'na ciento 'ne yote magoho mahuahj nja'i. Guehya nt'ot'ibi ra thuhu ra De'yo p'u ja yø de ya, conná thuhu ra Papá. ² Mahøndá øcä mi'da yø hya bi ja mahçts'i. Pe ra ndøts'edi ga nt'øde yø hya. Nup'u dá øde ngue gui hi yø hya, tengutho gui hi yø dehe, ogue tengutho p'u gui thoni ra ngäni p'u dá øde. Yø me'bida ngue yø arpa p'uya xandøngu dá øde. ³ Guehya tuta n'na ra 'da'yo thuhu p'u ni hyandrä nhudi Oja ya, hapu huyha 'däte magoho di mäspu hu Oja, hapu 'bä'u goho 'bäp'u ja yø ts'at'i ra nthuts'i. Nuna ra thuhu tuti,

hinjongui padi tema thuhu, sinoque pase'u n'na ciento 'ne yote magoho mahuahj, guehya yø ja'i bi nyanyø te ua ja ra ximhäi ya. ⁴ Guehya yø ja'i hinha ga hye Oja, bi nsupi hangu ra pa. 'Ne n'youi ra De'yo hapu ni ma. Guehya yø ja'i ra mæditho bi ma mapøhø p'u 'bähyø ja'i nximhäi ya, para ngue da zo ra 'ye Oja co 'nehra De'yo da zo ra 'ye. ⁵ Guehya yø ja'i hinjam'mø bi manna fehni ya. Nuna Oja, hin tema nts'o bi dinnbi ngue di zai.

⁶ Dá handä man'na ra anxε bí 'yo maya p'uya. I mmanna hoga 'da'yo hya nuna ja ra ts'edi para zantho. Bi xihra hya yø ja'i 'bui Gä ra ngäni nximhäi, nuya yø ja'i 'dama 'dan'yo yø hya ga ya. ⁷ Pe ra ndøts'edi ga nt'øde ra hya bi ma, bi 'yembyø ja'i:

—Dami suhu Oja. Dami 'yεspahu, porque nuna Oja, ya bi zønna ora da hyaspa ra güenda yø ja'i ya. Dami thannehu na Oja bi hoqui te Gä bi ja maya, 'ne bi hoqui te jua ja ra häi. 'Ne bi hoqui te Gä jap'u ja ra jathe. 'Ne bi xityø dehe hapu Gä pøhø —bi 'yembyø ja'i.

⁸ Mahømbá εrpøtho man'na ra anxε p'uya. Bi 'yεna:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Porque guehya yø ja'i Babilonia bi gatra 'yu na ra nts'o øtyø ja'i 'bua nximhäi. I tenthø'a te ra nts'o øtyø ja'i Babilonia.

⁹ Nuna ra hyu ra anxε bá nya maya p'uya, ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Nu to Gä thanne ra ndate ts'ozu'e 'ne thannebi ra dahmu, ogue di n'uni da ma mamarcabi ra de ogue ra 'ye, ¹⁰ guehya yø ja'i di nthui ra castigo xa nzän'Oja ya. Porque nuya yø ja'i su Oja, ya xa zänni ngue di sätra ndate p'u ja ra sibi di danzø conna asufre. Da nudyø anxε Oja, da guehra De'yo da nutho te da thohya yø ja'i ya. ¹¹ Nu'a ra 'bifi da pøxpø ha da za ra ndate yø ja'i, para zantho di nja ra 'bifi. Ra pa ra xui da za ra ndate to thanne ra ndate ts'ozu'e ogue thannebi ra dahmu, ogue ma marca ra ja'i conná thuhu ra ndate zu'e. ¹² Janangue nuya yø ja'i ya o ra 'ye Oja, jatho ngue da zeti hangu ra n'u ja ngue da thogui. Da 'yøt'e te di manda Oja, 'ne 'yo di he'a ga 'yεc'ei ra Jesús.

13 Dá øcä man'na bá nya mahets'i p'uya, bi 'yengui:

—Damí cuatrá sacua ya yø hya jaua ya. Rá mmenthí dī nthēui yø 'yēc'ēi di du'a ngue ørpa rá 'bēfi rá Jesús. Porque guehna rá hya mmanna Espíritu Santo na ngue ena: “Ya bi zerp'ua te gá rá n'u xa thogui. Nu'a rá 'bēfi Oja xa 'yørpe, bí ja rá njut'i p'ua mahets'i”.

14 Mahøndá handä maya p'uya, dá nu n'na rá t'axca gui, huxpua n'na nc'ei, oxrá ya n'na rá corona ngue rá oro. I há rá t'exu het'i xandønho. 15 Nup'ua ja rá nija bí ja mahets'i p'uya, bá pømp'ua n'na rá anxē ngue rá ndøts'edi gá mmat'a huxma xøts'e rá gui. Bi 'yēmbi:

—Ya bi yaxyo hmudä ja gá rá ximhäi. Ya bi zønna ora gui hyets'i —bi 'yēmbi.

16 Nunä huxpua ja rá gui p'uya, bi hyexyo hmudä mī jap'ua ja rá häi. Gä bi peti.

17 Bá pøm man'na rá anxē p'ua bí ja rá nija mahets'i p'uya. Bá hya man'na rá t'exu ngue het'i xandønho. 18 Nup'ua ja rá altar, bá nēxpua man'na rá anxē ngue ja rá ts'edi ngue dá ja rá sibi. Rá ndøts'edi gá mmat'a há rá t'exu p'uya, bi 'yēmbi:

—Ya bi yaxyo uva jap'ua ja rá ximhäi. Damí hyequi —bi 'yēmbi.

19 Nunä rá anxē ts'o p'uya, bi hyecyo uva mī jap'ua ja rá ximhäi, gá bi peti. N'narbu bi gatyø uva ngue dá thē'mi. Nunä rá hya ná p'uya, i nne dá má ngue rá ndate castigo dá ja Oja. 20 Nu'ua yø uva bi ma nthē'mi p'ua maxøts'e rá danihni. Nup'ua bi ma nthē'mi yø uva, nu'a rá ngui bi bønī, gá rá ji. Nu'a gá 'yensyo ya yø ndøfanī 'mø njumbi rá freno, nup'ua há pøxrá ne, gue'a ganhē rá jī'a. Nu'a ganzant'i p'ua há ja yø ji, bi ma asta hyu ciento kilómetro.

15

1 Dá handä mahets'i man'na rá hmeya ngue mathoguiho rá ndussutho. Dá nu yoto yø anxē. N'na ngu n'na ya yø anxē, i há rá n'ua ja ngue dá ja. Nu'mø bi nja ya yoto yø ndate n'ua, ya bi nja gátho'a te rá castigo ja ngue dá ja Oja p'uya.

2 Dá nugä n'na rá xequi ngue titho, tengutho rá jathe p'ua gui nēqui, dī nēqui

tengutho rá xito 'mø brá o rá sibi mbo. Ja tøp'ua gátho ya yø ja'i xi dapra ndate ts'ozu'ē p'uya, ngue himbi ne bi dannebi rá dahmu. 'Nē himbi ne yø ja'i xta mma mamarca conna número n'youi rá thuhū rá ndate ts'ozu'ē. Gä há yø 'bida xi un'Oja. 3 I tutra thuhū mī tutra Moisés rá mēfi Oja. Guehna rá thuhū turpabi rá Dē'yo p'ua há 'bäi. I ena:

—Mathoguiho mazihotho te guí øt'e grá Hmu, má Oja'i. I jase ni ts'edi. Majuanī ngue gá xanho te guí øt'e. Grá dast'abi ngue yø ja'i 'bui rá ngunī nximhäi. 4 ¿Te'o dá bønā grá Hmu ngue dá 'yēnā hinda nu mansu'i? ¿Te'o dá bønī ngue dá 'yēnā hinda zä dá 'yēts'a'i? Porque høn'atho'i ngue gá rá nho guí øt'e. A nuyá, dá ehē gátho yø ja'i 'bu'a nximhäi ya ngue dá danne'i. Porque ya bi nu yø ja'i te guí øt'e, gá gue'a ní 'yup'ua guí øt'e —bi 'yēnā.

5 Mī tho'a p'uya, dá nugä ngue bi xohra nija bí ja mahets'i. Nup'ua mbonnija, ja dá nugä p'ua rá xequi mathoguiho xa ndaxqui, ja m'mets'i p'ua yø xindo nt'ot'i rá ley Oja.

6 Nup'ua ja rá nija p'uya, bá pømp'ua yoto yø anxē ya xtá nu m'met'o ngue bá hya rá ndate n'ua ja ngue dá ja. Gä di t'axca he, 'nē gá di ngutra oro yø tiya. 7 Nu'a n'na 'bär'ua ja rá nhudi Oja p'uya, bi unni 'da'a n'na rá mohi ngue rá oro'ua yoto yø anxē. Nup'ua ja yø mohi bi unni, ja yup'ua rá ndate castigo dá ja Oja nunä 'bui para zantho. 8 Nup'ua mbonnija p'uya, yup'ua rá 'bifi n'youi rá ts'edi Oja maguesē. Pē hinjongui sä dá yat'ambo nnija. Dá zä, pē asta gue'mø gá bi nja'ua yoto yø ndate n'ua ja ngue dá ja ya yoto yø anxē.

16

1 Mahøndá øcä man'na rá hya bá nya p'ua ja rá nija mahets'i p'uya. Pē rá ndøts'edi gá xi'ua yoto yø anxē, bi 'yēmbi:

—Ní mähä ya. Nu'ua yoto yø mohi guí thēhu ngue n'youi rá castigo dá ja Oja, damí 'yømmi p'ua ja rá ximhäi ya —bi 'yēmbi.

2 Nu'a rá mudi rá anxē p'uya, nu'a rá mohi mī thē, bi 'yømp'ua ja rá häi. A nuyá gátho yø ja'i mī n'youi rá marca rá ndate ts'ozu'ē p'uya, 'nē xi dannebi rá dahmu, bi nja yø ndate sasi ngue mandø n'utho.

³ Rá yoho rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rá jathe. Rá dehe p'uya bi gohi ngue rá ji, éna bi ts'enna ánima. Gätho'u mi ja yø te p'u ja rá jathe, Gä bi du.

⁴ Rá hyu rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja yø dathe, gätho p'u ha pøhyø dehe. A nuyá, gätho yø dehe, Gä bi gohi ngue rá ji. ⁵ Dá øde ngue bá nya rá anxe nu'a bi ts'onnyø dehe, bi 'yena:

—Nu'i grá Hmu má Oja'i, gue'e guí 'buhya. Mente yø pa xa thogui xcá m'mui. Pe Gä rá nho gni 'bui. A nuyá, nu'a rá castigo guí øtya, ya ni 'yup'u'a ya. ⁶ Porque nuyá gadi japrá castigo ya, guehya bi hyo yø ja'i o ni 'ye ya, 'nehyo pøngahya xa mmamp'a'i ni hya, Gä xa hyo. Janangue guí unyø njut'i ya, Gä japi ngue bi zi rá dehe bi nji.

⁷ Dá øcá mahøn'a p'uya ngue bá nya man'na p'u ja rá altar. Bi 'yena:

—Nu'i grá Hmu má Oja'i, gue'e majuaní ngue jase ni ts'edi. Nu'a te rá castigo guí øtya, ya ni 'yup'u'a ya —bi 'yena.

⁸ Rá goho rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rá hyadi. Rá hyadi p'uya man'na mandø mpatho. Mathoguitho uhyø ja'i'a Gä ndømpa. ⁹ Mathoguitho bi nzø yø ja'i ngue'a te Gä ndømpa rá hyadi. Pe hinguí nne yø ja'i di 'bätyø mmui ngue di n'uni dá 'yεspabi Oja. Sinoque man'na nnømman'u ná Oja ja rá ts'edi ngue bi pennbabi rá n'u thogui.

¹⁰ Rá cat'a rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yønnbabi p'u ja rá nthuts'i rá ndate ts'ozu'ε. Nup'u ha Gä di manda ná p'uya, Gä bi gohi ngue rá 'bexui. Asta sa yø janí yø ja'i ngue sä rá ndate. ¹¹ Pe madague'a bi zä rá ndate yø ja'i ngue yø ndate sasi, himbi ne xti 'bätyø mmui ngue xta hyep'u rá nts'o Gä 'yo. Sinoque éna man'na bi nømman'u ná Oja bi 'bu mahets'i.

¹² Rá 'dato rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rá dathe Eufates. Rá dathe p'uya bi 'yot'i, para ngue dá zä dá tho'u yø ts'edi yø dast'abi mambá ep'u, ni 'yep'u ni bøxyadi.

¹³ Dá nugä p'u ja rá ne rá ndate ts'ozu'ε xa ntheni, 'nep'u ja rá ne'a rá mmits'o zu'eui, 'nep'u ja rá ne'a rá fehni pøngahya, 'da'a n'na rá ts'onthi bá pømp'u ja yø ne, di nequi tengutho rá 'ue. ¹⁴ Guehya yø ts'onthi dá zä

da 'yøtyø milagro. Bi bøni ngue dí peti gätho yø dast'abi 'bu'a nximhäi. Nu'mø rá pa dá ep'u ná Oja jase rá ts'edi ngue dá hyaspa rá güenda gätho yø ja'i, guehya dá nanguí ngue dá 'yørpabi rá datunhni Oja ya.

¹⁵ Gätho ya yø ja'i øhya yø hya nt'ot'i ua, dami 'yøhmæ xanho ná rá hya mmanna Cristo, bi 'yena:

—Nu rá pa Gä ma ehε, n'na zihmantho Gä søhø, tengutho 'mø ha bi zønna bε, hinguí fadi tema pa dá zøhø, di njarbatho. Pe rá mmenthi di nthēui to hinguí aha, i fährá t'axca he n'namhma ngue hīndi n'yo mangøtho, 'ne hīnda mεsrá sä ngue dá hīn'yæ rá t'axca he dá hye —i éna.

¹⁶ Nu'u yø dast'abi bá ts'i p'uya, bi mpeti p'u ja rá xequi guí hutyo ja'i Gä ya rá hya ngue rá ebreo, ngue rá Armagedón.

¹⁷ Rá yoto rá anxe p'uya, nu'a rá mohi mi the, bi 'yømp'u ja rá ndahi. Nu'a rá nija bi ja mahets'i ha ja rá nhudi Oja, ja bá nya p'u man'na, pe rá ndøts'edi Gä 'yena:

—Ja bi zep'u'a te ja ngue di nja ya —bi 'yena.

¹⁸ Bi nja yø huæi p'uya, bi nja yø ngäni. Janjuaní ngue rá ndihí. Bi 'yan'ahäi, mathoguitho rá ndøts'edi i 'yani. Mente yø pa xa m'mahyo ja'i ua ja rá ximhäi, hīnjam'mø xi nja'a te bi nja. ¹⁹ Nuna rá danihni Babilonia, hyu xequi bi bøni ngue bi t'i'ahäi. A nuyá gätho yø hnini ja rá nguni nximhäi, Gä bi xot'i. Oja bi unná njut'i'a rá hnini Babilonia, bi mennbabi rá castigo ngue sui. ²⁰ Gätho yø t'uhäi ja made yø jathe, 'ne yø t'øhø, ya hīnha mambi nequi. ²¹ Bi zoxyø ja'i yø ndate ndo bi nja. Pe mandø nnohotho, yote kilo ganhyæ n'na rá ndo. Pe yø ja'i p'uya, nu'a Gä nzä rá ndate ngue yø ndo bi nja, éna gue gue'a man'na Gä nnømman'u Oja'a.

17

¹ Bá ε'a n'na'u yoto yø anxe mi the yø mohi p'uya. Bi 'yengui:

—Bí 'yεcua ya. Gä ut'a'i rá castigo dá thohna xisu mathoguitho rá 'yots'om'mäi, huxma xøts'e rá jathe. ² Yø dast'abi 'bui Gä rá nguni nximhäi, Gä xa n'yots'om'mäiui ná rá xisu ná. Dá guehyø ja'i 'bui Gä rá nguni

ra ximhäi, gä xa itibi ngue di sitra sei ngue rá 'yots'om'mäi —bi 'yengui.

³ Ra Espíritu Santo bi pärca ma nthandi. Ra anxε bi zixcagui p'ua bí ja ra dapo. Ja dá nugä p'ua n'na ra xisu huxma xøts'e ra ndate ts'ozu'ε xantheni, xpí bøxpua ja ra dehe. Nup'ua ja rá do'yo na ra ts'ozu'ε p'uya, ma zinni p'ua yø thuhü nü'ua mma ngue hingui nnu manho Oja. Nunä ra ts'ozu'ε ja yoto yø ya 'nε ja 'det'a yø dani. ⁴ Nunä ra xisu p'uya, ra 'bojapoi rá he conna theni. N'youi yø dønü ngue ra oro rá he, n'youi yø ts'udo mazihotho gui nεqui, n'youi yø do ni hü ngue ra perla. I the n'na ra mohi ngue ra oro. Nu'a te gä rá nts'o xa 'yøt'e, gue'a pop'ua ja rá mohi'a, porque ja rá ts'oqui na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi. ⁵ Nt'ot'i n'na ra thuhü p'ua ja rá dε ra xisu ngue hingui fadi te ga mbøni. Pe nu'a ga mbønna ra hya na ngue εna: “Nunä ra danihni Babilonia, guehna ra mamá na ngue gätho yø 'yots'om'mäi 'bu'a nximhäi, 'nε'a te gäma nts'o i ja”. ⁶ Nunä ra xisu, dá nu ngue iti. Porque xa nzipyø ji ya yø ja'i Oja xa thopi ngue hingui nsäya mma hanja na ra Jesús. A nugä p'uya dadi 'yøtho hanja te dá nu. ⁷ Ra anxε p'uya bi 'yengui:

—¿Hanja ngue gadi 'yøtho? Nugä ga xi'i te ga mbøn'a te gä nu ya, ngue ra xisu, huxra xatha ra ndate ts'ozu'ε, nunä ja yoto yø ya, 'nε ja 'det'a yø dani. ⁸ Nunä ra ndate ts'ozu'ε gä nu ya, guehna ya fadi ngue mi'bu'a m'met'o naya, 'nε nuya hinha madi nεqui ngue di 'buhya. Pe hōnda pøxpua ja ra ots'i hinha rá nεgui ganhe. Rá nεgui p'uya da ma ra castigo. Asta gue'mø mambá fa'a nximhäi, ya bá nt'ot'i p'ua ja ra libro yø thuhü ya yø ja'i ja ngue di nthēui ra 'da'yo te. Pe nuya yø ja'i hinga nt'ot'ibi yø thuhü p'ua ja ra libro, nü'mø bi nü ngue di 'bui mahøn'a ra ndate ts'ozu'ε, dadi 'yøtho.

⁹ Nuya yø hya jaua, i nne ngue da dani xanho rá n'yomfēni ra ja'i, para ngue da dini xanho hanja ra hya. Nuya yoto yø ya ra ndate ts'ozu'ε, guehya ga mbøni ngue yoto yø nyuni nnøpa nthuts'i ra xisu ya. ¹⁰ 'Nε xquet'a nuya yoto yø ya i ja, ga mbøni ngue yoto yø dast'abi. Ya bi du'ua cut'a yø dast'abi. A nu'a n'na'ua p'uya, i nts'ut'abitho ya. A nu man'na p'uya, tobe

hindi bentrá cargo. Pe nü'mø ya bi mi ngue di bentrá cargo, hinga ya'atho di nts'ut'abi.

¹¹ Nunä ra ndate ts'ozu'ε mi fadi ngue mi 'bu'a m'met'o, 'nε hinha madi nεqui ngue di 'buhya, guehna rá hyato ra dast'abi di m'mahna. Mayø n'youi'ua yoto yø dast'abi m'met'o. Rá nεgui ya, ya da ma ra castigo.

¹² A nü'ua 'det'a yø dani gä nurpi, gue'ua ga mbøni ngue 'det'a yø dast'abi'ua. A nuyá, tobe hindi bentyø cargo ngue di ndast'abi ya, pe nü'mø ya bi bentyø cargo ngue di ndast'abi, 'da di ndast'abiui na ra ndate ts'ozu'ε p'uya. Pe hōnda n'na ora di ndast'abi. ¹³ Nuya 'det'a yø dast'abi 'da'igu da ma. Di nhεchya, ngue nü te da manna ra ndate ts'ozu'ε, gue'a da 'yøt'a. ¹⁴ Guehya da 'yørpa ra tunhni ra Dε'yo ya. Pe ra Dε'yo di ntatetho, porque guehna ra Hmu na ngue yø hmu. Guehna ra dast'abi na ngue yø dast'abi. A nuya yø ja'i hinha ni hyehra Dε'yo p'uya, ya yø n'yohu, porque guehya yø thanhni Oja ya. Janangue bi zonhni ngue da 'yεc'ei ra Dε'yo.

¹⁵ Ra anxε p'uya mahømbi 'yengui:

—Nunä ra jathe gä nü ngue huxra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya, ga mbøni ngue guehya yø nación i ja gä ra ximhäi ya. Guehya yø ja'i 'bup'ua ja yø hnini, 'dama 'dan'yo yø hya ga ya ya. ¹⁶ Nu'ua 'det'a yø dani gä nurpabi ra ndate ts'ozu'ε, guehya da nü man'ua ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi ya. Guehya di sätra n'ua ra xisu, asta da mõpa ra xisu ngue da za. Nu te di pongui da 'yudi. ¹⁷ Nuya 'det'a yø dast'abi bi nhεchya ngue 'da'igu da 'yøt'e. Di n'uni ngue ra ts'ozu'ε bi unyø ts'edi, ya gä 'yørpa Oja'a ngue ngu'a da 'yøt'e n'namhma ngue di nja'a te xpa nzän'Oja ngue di nja. ¹⁸ Nunä ra xisu gä nü p'uya, gä mbøni ngue guehna ra danihni di manda gätho yø dast'abi 'bu'a nximhäi na.

18

¹ Mi tho'a te dá nugä p'uya, mahōnda nugä man'na ra anxε bí 'yε mahets'i. Di nεqui ngue xandø nzaqui, asta gä ra ximhäi di yot'a te gui yoxni. ² Pe ra ndøts'edi ga mafi, i εna:

—Bi guadi. Bi guahra danihni Babilonia. Bi gohi ngue yø ngu yø ts'onthi ya.

Ja bi 'yørbu yø 'bafi yø ts'int's'u xandønts'o. ³ Porque gätho yø ja'i 'bu'a nximhäi xa itibi ra vino jap'u ngue'a rá 'yots'om'mäi ga 'yo. Nu'u yø dast'abi 'bui rá ngani nximhäi, Gä yø 'yots'om'mäi, porque øt'e tengutho mi øtya yø ja'i mi 'bup'u ja ra hnini. Gätho yø pøhø 'bu'a nximhäi, gätho xa mmæmmeti ngue mathoguitho maní anyø mentyu ya yø ja'i ya.

⁴ Dá øcä man'na ra hya bí 'yε mahets'i p'uya, bi 'yεna:

—Ague ma ja'i'ah, dami pømhmu p'u ja ra danihni. 'Yogui øthua ra ts'oqui øtyø mmengu p'u, n'namhma ngue hingui thohma'a ra castigo da tho'u. ⁵ Porque nuya yø ts'oqui øt'e, xøgue ja di fixta p'u, i søni asta mahets'i. Nuna Oja p'uya, ya hingui hät'i da zeti hangu ra nts'o øtyø ja'i.

⁶ Bi sihyø anxε p'uya, bi t'εmbi:

—Dami jahu ra castigo ya. Nu te xa 'yørpabi yø ja'i xa'uni, ndoble ra n'uni gui japhu ya. Nu'a te ga nzaqui ra vino xa unyø ja'i ngue xa nzi ya, ndoble drá nzaqui ra vino gui unhu da zi ya. ⁷ Mathoguitho xanja mpähä yø ja'i, xa 'yets'i ngue mi ja yø mentyu. Gue'a mathoguitho ra n'u gui säthua ya. Porque mi emp'u ja yø mmui: “εntho di ndast'abihua ua dí 'buhmu, hinte dadi 'behmu, 'nε hinjam'mø da 'yεhra pa ga nnuhu ra dummui”, mi εna. ⁸ Janangue nuyá, n'na patho di nja ra ndate da thohya. Di nzoní, di ntu manthuhu, da du yø ja'i, di nzø ra hnini. Porque jase rá ts'edi na ra Hmu Oja, ngue da japra castigo na ra hnini na.

⁹ Nu'u yø dast'abi 'bu'a nximhäi ngue 'da'igu xa 'yøt'ui ngue 'yots'om'mäi 'nε xa 'yets'i ngue ja yø mentyu, guehya di nya dummui ya, 'nε di nzom'mø bi nu bi nagra 'bifi ngue di nzø ra hnini. ¹⁰ Yap'utho da 'bähyø ja'i ngue da hyandi te di nja. Porque da zu yø ja'i'a ra castigo di nja. Da 'yembra hnini p'uya: “Huεcate ra danihni Babilonia. Mi ja rá ts'edi, pε nuya n'na ts'uquits'utho i nja ra castigo bi thohya”, da 'yεnyø ja'i.

¹¹ Nu'u yø pøhø 'bui Gä rá ngani nximhäi, di nya dummui 'nε di nzoní ngue te da thohra danihni. Porque ya hinjo'o to da dämbyø 'beni bá du ngue da mä. ¹² Ya

hinjo'o to da dämbyø 'beni ngue ra oro, ogue ra t'axi, ogue yø ts'udo mazihotho, ogue yø perla. Ya hinda thänyø hoga ulu ni hu ngue ra lino, ogue yø seda, ogue yø 'bojapoi, ogue yø theni. Ya hinda thänyø za 'dama 'dan'yo ga yuni, ni xinga gue'u yø dani mahotho gui nεqui 'mø bi ma mahoqui, ogue yø hoga za, ogue yø bronce, ogue yø t'εgui, ogue yø do ngue ra mármol. ¹³ Ya hinjonda dämbyø 'beni ngue yø canela, ogue yø cosa mahoqui ngue mahotho ga yuni, ra bopo t'uts'i, ra mirra, ra perfume, ra vino, ra aceite, ra hojani ngue ra trigo. Ya hinjonda dännyø ndani, ogue yø de'yo, ogue yø ndøfani. Ya hinjonda dännyø carro. Ya hinjonda dämbya yø ja'i pä ngue øtra 'befi hingui taha. ¹⁴ Yø pøhø p'uya da 'yembra hnini: “Nu'u yø cosa mathoguitho madí ho'a ni mmui gui si ya, ya hin'yua p'u'a ya. Para zantho gá 'behni mentyu co gätho'a tema cosa mi øt'a'i ra nho”, da 'yεmbi.

¹⁵ Nu'u yø pøhø madí pøhya yø cosa ya, janjani ngue xa mmæmmetitho ngue'a te mi päp'u ja ra hnini. Pε nuya yø ja'i ya, yap'utho da 'bäi ngue su'a ra castigo di njap'u ja ra hnini. Di nya dummui p'uya, asta dara zoni. ¹⁶ Da 'yεna: “Huεcate ra danihni. Mi 'bui tengutho n'na ra xisu ngue mi he yø ndøhoga ulu. Mi he yø ulu ngue ra 'bojapoi. Mi he yø ulu ngue yø theni, n'youi yø døni ngue ra oro, n'youi yø ts'udo mazihotho, n'youi yø perla. ¹⁷ Pε nuyá, n'na ts'uquits'utho i guadi te mi pεsya”, da 'yεna.

Yø barco 'yop'u ja yø jathe, op'u yø ja'i ngue yø hmu, conyø pasajero, gätho'u to ja yø 'befi, yap'utho da nsäya yø barco ngue da hyandyø ja'i te di nja. ¹⁸ Nu'mø bi hyandi ngue ya di nzø ra danihni p'uya, asta dara mahyø ja'i. Da 'yεna: “¿Hapue gue ja man'na ra danihni tengu na ra hnini na?” ¹⁹ Da 'yaxyø fonthäi yø ya yø ja'i p'uya, di nzoní. Di nya dummui, da 'yεna: “Huεcate ra danihni. Gätho'u to di 'yonyø barco p'u ja yø jathe, xa mmæmmetitho ngue ja mi mpäp'u ja ra hnini, ngue mayøndø mmæmmeti yø mēhnini. Pε nuya, n'na ts'uquits'utho i guadi te mi pets'i”, da 'yεna.

²⁰ Gä di johya'u bí 'bu mahets'i conná ngue'a te bi thohra danihni. Di johya

yø representante ra Cristo, co gätho yø pøngahya Oja. Gätho mi'da yø ja'i ya o rá 'ye Oja, gä di johya, Nu'a ra castigo bi njapra hnini, bi hyaspa ra güenda Oja'a te xa ja'ahya yø ja'i ya.

²¹ Man'na ra anxε p'uya, mandø nzaquitho, bi hyaxa n'na ra ndødo ngue hingma nets'i'a ganhyu, entho ra molino. Bi 'yennbu ja ra jathe p'uya. Bi 'yembi:

—Tengutho ra do jaua ya ngue hin haru nma hnu, di njarbatho na ra danihni Babilonia ya. Ya hin haru nmi nequi mahøn'a. ²² Nup'u ja yø caye ra hnini, ya hinjam'mø nma t'øde mahøn'a ngue di m'mahyø mε'bida ngue yø arpa. Ya hinma t'øde ngue di m'mahyø mixt'a corneta ogue yø flauta. Ya hinma hnu ngue di m'mahyø mεfi 'dama 'dan'yo ma'bεfi da 'yøt'e. Ya hinma t'øde ngue dadi hi yø njuni. ²³ Ya hinni mantho da hnu ngue høndi nja yø nyot'i ngue yø lámpara. Ya hinni mantho da hnu ngue høn dadi hi yø ja'i p'u di nja ra nthati. Da guahra danihni, madague'a entho mayø hmu'u madi mpøp'u ja ra danihni. Nu'a te yø nt'ete man'i n'yo, mi hät'i gätho yø ja'i 'b'a' nximhäi.

²⁴ Ra danihni Babilonia bi njapra castigo, porque xa hyopyø pøngahya Oja, 'nε xa hyo mi'da yø ja'i ngue o rá 'ye Oja. Go yø ts'oqui p'u tho yø ja'i ya o rá 'ye Oja ya gä rá ngani nximhäi.

19

¹ Mi tho'a p'uya, mahøndá øcä mi'da yø hya p'u mahets'i ngue mandøngu dyø ja'i ra ndøts'edi ga 'yεna:

—Ma ga εspahya Oja ya. Porque guehna ma Yanteha na. 'Nε guehna maguesε ja rá ts'edi na. ² Porque nuna Oja haspabi ra güenda yø ja'i, gä majuan'i ngue gue'a ni 'yup'u øt'e. A nuyá, bi japra castigo yø ja'i Babilonia ya. Nuna ra hnini na, entho n'na ra xisu ngue ra 'yots'om'mäi. Xa ts'on'i gä ra ximhäi ngue'a te rá n'yots'om'mäi ga 'yo. Nuna Oja p'uya, di cots'i te xa njapyø mεfi xa thopi.

³ Mahømbi 'yεnyø ja'i p'uya:

—Ma ga εspahya Oja. Porque nunu rá 'bifi ra danihni bi nzø, hinha di nsäya nu, di mfani para zantho —bi 'yεna.

⁴ Nuyá 'däte magoho di mäspu ja rá nhudi Oja p'uya, co 'nε'u goho 'bäp'u ja yø ts'ant'i ra nthuts'i, gä bi m'memfo häi ngue bi danne Oja p'u hudi. Bi 'yεmbuya:

—Janjuan'i ngue ni 'yup'u te bi hma. A nuyá, ma ga εspahya Oja ya —bi 'yεna.

⁵ Nup'u hu Oja p'uya, bi t'ø hman'na ra hya ngue bi 'yεna:

—Nu to gä suprá xudi Oja ya, da danne, da 'yεspabi Oja di güε di nnoho —bi 'yεna.

⁶ Nu'u yø hya dá øde, mandøngu dyø ja'i di hi yø hya, tengutho p'u gui hi yø ndøthe, tengutho p'u ga nt'øde ra ngäni. Bi 'yεnna hya:

—Nuna Oja ma Hmuhya ya, ma ga εspahya. Porque guehna jase rá ts'edi ngue ndap'u bi zä di manda na. ⁷ Ma ga johyaha ya, di nja'ahya mpähä ngue ga εspahya Oja. Porque ya bi zønna ora di nthatra Dε'yo. Nuna rá xisu da mε, ya xa nsä. ⁸ Porque bi n'uni bi ma mahete ra hoga ulu xa nt'axi, di yoxni.

Nuna ra t'axca he, guehna ga mbøni ngue gä ra nho ga 'yo yø ja'i ya o rá 'ye Oja na.

⁹ Nuna ra anxε p'uya bi 'yεngui:

—Dam'i cuatra sacua ya yø hya ja ua ya. Ra mmenthi bi nthēui to bi t'ørpa ra invitación ngue da nu ra ngo p'u di nthatra Dε'yo.

Mahømbi 'yεngui:

—Nuyá yø hya gä cuatra sacua ya, guehya majuan'i ngue rá hya Oja ya.

¹⁰ Nugä p'uya, dá ndatyøhmu p'u 'bähra anxε ngue di nne xca thanne. Pε ra anxε bi 'yεngui:

—Hin'na, 'yo gui thannegui. Nugä xquet'a rá mεfigui Oja tengutho'i ngue rá mεfi'i Oja, tengutho'u mi'da ni cu ngue ha ra ts'edi mmambrá hya ra Jesús. Hønse Oja i ja ngue da ma nthanne —bi 'yεngui.

Nu'u di mpefi ngue mmambrá hya ra Jesús, gue'u yø pøngahya Oja'u.

¹¹ Dá nu p'uya ngue bá xohra c'amahets'i. Bi nequi n'na ra t'axa ndøfani, huxpu n'na nc'ei. Nuna ra tøgue p'uya, guehna fadi ngue hinha ga hyε Oja, gä majuan'i te mma.

Gä gue'a te øt'e. Porque nu'a ra tunhni øt'e, gä majuanì ngue gue'a ra ts'at'abi ni 'yup'u øt'e. ¹² Yø dä p'uya, di yoxni tengutho gui 'yotrã thai ra sibi. 'Nε xangu yø corona jap'u ja rá ya. Nt'ot'i n'na ra thuhü p'u ja rá dε ngue hingui fadi te ga mbøni. I pase teni bøni. ¹³ Nu rá he, njots'i ra ji. Nuna gui hu rá thuhü, guehna ni hu ngue rá Hya Oja. ¹⁴ Gä ni den'u yø ts'edi bí 'bu mahets'i, pε gä di tøgue huxyø t'axa ndøfani. 'Nε gä he yø hoga ulu ngue yø t'axca he. ¹⁵ Nup'u ja rá ne ra tøgue ni 'bet'o p'uya, pømp'u ra juai ngue het'i xandønho. Gue'a di ndunhui yø ja'i 'bu'a nximhäi'a. 'Nε da zedi ngue di manda yø ja'i. Nu'mø bi hyaspa ra güenda yø ja'i, da nεhi conyø gua tengutho 'mø tem'yø uva ra ja'i conyø gua. Da japi da zi ra vino nu'a n'youi ra ndate castigo da ja na Oja jase rá ts'edi. ¹⁶ Nup'u ja rá pahni 'nεhrã guxendehe nt'ot'i p'u n'na ra thuhü ngue εnã: "Guehna rá dast'abi naya ngue yø dast'abi 'bui. Guehna rá hmu naya ngue yø hmu 'bui", bi 'yεna.

¹⁷ Dã handã man'na ra anxε ngue 'bãp'u ja ra hyadi p'uya. I mmatyø ts'int's'u 'yo maya. Pε ra ndøts'edi ga nzofu, bi 'yεmbi:

—Damì mpetihã ya. Porque da 'yøt'ahã n'na ra dants'ihmε Oja. ¹⁸ Nuya gui saphu yø ngø yø dast'abi ya. Gui saphu yø ngø yø general, gãtho yø ja'i ngue yø nεxhmite. Gui saphu yø ngø yø ndøfani. Gui saphu yø ngø yø tøgue. Gui saphu yø ngø yø ja'i 'buhyø hmu, dague'u hinjo'o yø hmu, di ngüε di nnoho, gä gui saphu yø ngø.

¹⁹ Dã nugã ra ndate ts'ozu'ε p'uya, gãtho yø dast'abi 'bu'a nximhäi, gä n'youi yø ts'edi. Ya xi mpeti ngue da 'yørpabi ra tunhni'a ra tøgue huxrã ndøfani co gãtho'u yø ts'edi na p'uya. ²⁰ Nuna ra ndate ts'ozu'ε p'uya, bi ma mabent'i ngue da jot'i, 'da i mbent'ui na ra fehni pøngahya xi 'yøtyø milagro m'met'o, ngue xi unnã ts'edi na ra ndate ts'ozu'ε. Porque gue'u yø milagro bi 'yøtra fehni pøngahya i hyärpa yø mmui yø ja'i nuya bi n'uni bi mε rá marca ra ndate ts'ozu'ε, 'nε bi n'unyø ja'i bi dannebi rá dahmu. Janangue nuna ra ndate ts'ozu'ε ya, co 'nεhna ra fehni pøngahya, 'da i thøtho p'u ja ra zabi danzø conna sibi ngue ra asufre ya. ²¹ A nuya yø ja'i ngue yø 'yøt'a

tunhni p'uya, i du conna juai pønna ne ra tøgue. Nu'u yø ngø yø ánima p'uya, gue'a i nniya yø ts'int's'u 'yo maya'a ngue bi zapyø ngø.

20

¹ Mi tho'a te dá nugã p'uya, dá nu man'na ra anxε bí 'yε mahets'i bá hyannbabi rá nsogui ra ots'i hinha rá nzequi ganhe. Ba ca rá 'yε n'na ra ndø cadena. ² Nuna ra anxε p'uya, bi bentra ndate ts'ozu'ε, nuna rá nyogui c'εya, ga mbøni ngue ra zithü ni hu ngue ra Satanás. N'na mahuahì njeya bi dut'i. ³ Bi hyørbu ja ra ots'i hinha rá nzequi ganhe p'uya. Ja bi gorbu ra zithü. Bi japra seyo maxøts'e ra ots'i para ngue hinnì mantho da hyätyø ja'i 'bu'a nximhäi, asta gue'mø bi zøn'a n'na mahuahì njeya. Nu'mø bi tho'a n'na mahuahì njeya p'uya, mahonda ma mathøgue njammì pa.

⁴ Mi tho'a te dá nugã p'uya, dá nu xangu yø nthuts'i. Ja hup'u xi bentyø cargo ngue di nts'at'abi da hyaxra güenda. Guehya yø ja'i xi tho ya ngue bi t'øjpa yø ya. Bi n'upi ngue hingui säya mma hanja na rá hya Oja, hingui säya mma hanja na ra hya bi nxänbãte rá Jesús. Guehya yø ja'i himbi n'uni xta ndanne ra ndate ts'ozu'ε ya. 'Nε himbi dannebi rá dahmu. Xquet'a himbi n'uni ngue xta ma mamarcabi yø dε, oque yø 'yε. Dã nugã ya yø ja'i p'uya ngue mahømbi m'mui, 'nε 'dap'u bi nts'at'abiui ra Cristo n'na mahuahì njeya. ⁵ Guehya yø ja'i rá mudi bi bennate ya. Pε nu'u mi'da yø ánima hinga 'bexpi bennate'u, sinoque ja bi bennate 'mø mi'gua'a n'na mahuahì njeya. ⁶ Ra mmenthi bi nthēui yø ja'i di nthēui rá njapi Oja ngue rá mudi di bennate. Guehya da gohi ngue yø mmäcja da danne Oja co 'nεhrã Cristo da danne. 'Nε 'dap'u di nts'at'abiui ra Cristo n'na mahuahì njeya. Guehya yø ja'i hindã tho'a rá nyondi ra ndate di nja ya.

⁷ Nu'mø mi'gua'a n'na mahuahì njeya p'uya, bi ma mathøgue ra zithü p'u ofädi.

⁸ Mahømbi ma da hyätyø ja'i 'bui gä rá nguni nximhäi. Gue'u yø ja'i gui nhuti ngue ra Gog 'nεhrã Magog. Bi ma di petyø ja'i ngue da 'yørpabi ra tunhni Oja. Pε mandøngu dyø ja'i bi peti, tengutho gangu yø 'bomu

dehe p'ua ja ra jathe. ⁹ Bá nangyø ja'i gä rá nguní nximhäi. Bi mäsa danihni 'bähyø ja'i Oja. Guehna ra hnini di ma Oja na. Pe bi 'yøt'Oja p'uya ngue bá tähyø sibi mahets'i. Bi juadi bi 'yudi gätho yø nsuiui. ¹⁰ Nuna ra zithu xi hyätyø ja'i p'uya, bi thørbu ja ra zabi danzø conna sibi ngue ra asufre. Guehna ra zabi xi thøtra ndate ts'ozu'ε na p'uya co 'nε'a ra fεhni pøngahya xi thørbu. Nup'u bi thørbuya, ra pa ra xui ja da ma ma'ani p'u para zantho.

-----
¹¹ Dä nugä n'na ra t'axa nthuts'i ngue ja hup'u Oja. Pe nup'u hu Oja p'uya, ra häi 'nεhra c'amahets'i, gä bi m'mεrpatho, ya hinha mambi nεqui. ¹² Dä nugä yø ánima p'uya ngue 'bup'u 'bu Oja, di ngüε di nnoho, gä 'bup'u. Bi ma nsots'i yø libro p'uya. Co 'nε'a man'na ra libro bi ma nsots'i, gue'a ra libro ngue mma to gä bi nthεui ra 'da'yo te. Nu'u yø ánima p'uya, bi thaspabi ra güenda te xi n'yo. Porque nu te gä xa 'yøtyø ja'i, gä nt'ot'i p'u ja yø libro. ¹³ 'Bup'u yø ánima xa ndup'u ja yø jathe. Nu hangu yø ánima xa ndu, gä 'bup'u. Gä bi thaspabi ra güenda te xa 'yøt'e n'na ngu n'na. ¹⁴ Ya hinda du yø ja'i, sinoque di m'map'u ja ra castigo εntho ra zabi di nc'uats'i conna sibi, gue'a rá yondi ra ndate'a p'uya. ¹⁵ Nu to gä himbi thinnbabi yø thuhu ngue da nt'ot'i p'u ja ra libro ngue mma to di nthεui ra 'da'yo te, gä bi thørbu ja ra zabi di danzø.

21

¹ M'mεfa p'uya, dä nugä ra 'da'yo c'amahets'i 'nεhra 'da'yo häi. Nu'a ra c'amahets'i mi ja m'met'o 'nεhra häi mi ja m'met'o, bi m'mεrpatho. A nu yø jathe mi ja, xquet'a gä bi m'mεrpu. ² Nugä drá Xuua, dä nugä ra maca danihni ngue ra 'da'yo Jerusalén bí 'yε mahets'i bí 'bu Oja. Xi nhoqui tengutho n'na ra novia 'mø xa nhoqui ngue da mε rá ndø. ³ Dä øcä n'na ra hya bí 'yε mahets'i p'uya, pe ra ndøts'edi ga 'yεna:

—A nuyá, nuna Oja 'dap'u 'bämi yø ja'i naya. 'Nε gue'u yø ja'i Oja'u. Yø ja'i p'uya, nuna Oja guehna yø Oja na. ⁴ Nuna Oja, da dujpabi yø guidä yø ja'i mi ja m'met'o. Ya

hinda du yø ja'i. Ya hinda nzoni, ya hinda nya dummai. Ya hinda hyenni. Porque nu hangu ra n'u mi ja m'met'o, gä bi zεp'u.

⁵ Nuna Oja hup'u ja rá nthuts'i p'uya, bi 'yεna:

—Nuyá, ya dá øt'ä ngue gä bi gom'dan'yo te mi ja m'met'o ya —bi' yεna.

Mahombi nya p'uya, bi 'yεngui:

—Damí cuatro sacua ya yø hya ga mmangä ya. Porque nuya yø hya dí mmangä, gä majuaní. Guehya sä ngue gui 'yεc'εi ya yø hya dí xi'i ya —bi 'yεngui.

⁶ Mahombi 'yεngbaya:

—Ya bi nja'a te gä mi ja ngue di nja ya. A nugä dí 'bui para zantho. Porque ya nmi 'bucä p'u bá fadi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya nu yø cosa i ja, jap'u rá nεgui, pe nugä ga sigue ga m'mai para zantho. A nuyá, nu to tuthe, nup'u pøhra dehe ngue ra 'da'yo te, ga japi da zitho, hinte da gut'i.

⁷ Nguna ga ørpe to da bøni ngue da dapra nts'o i ja. Gue'a da gohi ngue ma basi'a. Nugä p'uya, gueque drá Oja gra ja'i. ⁸ Pe yø ja'i ngue su da zä ra n'u conná gueque, da gue'u bi hyep'u ma hya, yø ts'oc'εi, yø hyote, yø 'yots'om'mäi, yø 'yεte, 'nε'u thanne yø dahmu, gätho yø mambethani, guehya di tocabi da map'u ja ra zabi di nc'uats'i ngue di danzø conna asufre ya. Gue'a rá yondi ra ndate'a p'uya.

⁹ Bá ε'a n'na'u yoto yø anxε mi theyø mohi ngue yu'u yoto yø ndate di nja, bi 'yεngui:

—Bí 'yεcua ya. Ga ut'a'i ra novia, rá xisu ra Dε'yo.

¹⁰ Ra Espíritu Santo bi pärcä ma nhandi. Dä nu ngue ra anxε bi zixcagui p'u bí ja n'na ra danyuni xandønhets'i. Ja dä nugä p'u ra maca danihni Jerusalén ngue bí 'yε mahets'i bí 'bu Oja. ¹¹ Nuna ra danihni p'uya di yoxni, porque ja 'bup'u Oja. Nu'a gui yoxni, tengutho gui yoxni yø do mazihotho, tengu yø do ngue ra jasje. Nthanditho asta mbo ra hnini, porque ra hnini, ja tengutho ra xito ngue thotrá nhandi ra ja'i. ¹² Nuna ra hnini p'uya, gä ra jado rá nyani. 'Nε xanhets'i ra jado n'youi. Ja 'dε'ma yoho yø goxthi. N'na ngu n'na yø goxthi p'uya, 'bäi 'da'a n'na ra anxε. Nup'u ja yø goxthi p'uya, nt'ot'i p'u yø thuhu'u

'de'ma yoho yø ts'ant'u ra Israel. ¹³ Nup'u ja rá hyo ra hnini ngue ni bøxyadi, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra hnini ni gohi ngue norte, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra hnini ni gohi ngue sur, ja hyu yø goxthi. Nup'u ja rá hyo ra hnini ni hyu ra hyadi, ja hyu yø goxthi. ¹⁴ Nu'a ra jado di thesra hnini p'uya, nup'u bá fadi, n'youi 'de'ma yoho yø do ngue brá bebo. N'na ngu n'na'u yø do, nt'ot'i p'u yø thuh'u 'de'ma yonc'ei yø representante ra De'yo.

¹⁵ Nuná ra anxε bi zocá p'uya, ha n'na ra t'o ngue ra oro ngue di 'yenna danihni. Co 'nehyo goxthi da 'yennbi, conná jado di thesra hnini da 'yeni. ¹⁶ Ra danihni p'uya, ja goho yø ts'at'i, gá 'da'igu ga njanni gá goho yø hyo. Ra anxε p'uya bi 'yenna danihni conná t'o i ha. Nu'a bi zehra t'eni 'mø mi 'yeni, yo mahuahí 'nε yo ciento kilómetro ga njanni ra hnini. Gá 'da'igu ga njanni gá goho yø hyo. Co 'ne'a ga nhe'ts'i yø ngu, gá 'da'igu. ¹⁷ Mi 'yenna jado di thesra danihni p'uya, tengutho yø t'eni yø ja'i di 'yoní, njarbutho ra t'eni bi 'yøtra anxε. Bi zu'i hyate magoho metro ra t'eni.

¹⁸ Nuná ra jado di thesra hnini p'uya, gá gue'u yø do mazihotho ni hu ngue ra jaspe n'youi. Ra hnini p'uya gá ra oro, pømhyats'i ra hnini tengutho ra xito. ¹⁹ Nu'u yø do brá n'youi ra nducjado, mazihotho yø do n'youi. 'Dama 'dan'yo yø cahu yø dõni n'youi. Nu'a rá mudi ra do, ra dospí ni hu ngue ra jaspe. Nu'a rá yoho ra do, ra c'anga do ni hu ngue ra zafiro. Nu'a rá hyu ra do, ra 'boc'anguí ni hu ngue ra ágata. Nu' rá goho ra do, ra juxhmu ni hu ngue ra esmeralda. ²⁰ Nu'a rá cat'a ra do, ra mego ra do, ma uants'i ra t'axi ni hu ngue ra ónice. Nu'a rá 'dato ra do, ra thenga do ni hu ngue ra cornalina. Nu'a rá yoto ra do, ra c'axt'i ni hu ngue ra crisólito. Nu'a rá hyato ra do, ra juxhmu ni hu ngue ra berilo. Nu'a rá guto ra do, ra c'axt'i ni hu ngue ra topacio. Nu'a rá 'det'a ra do, xa nc'ammí ni hu ngue ra crisoprasa. Nu'a rá 'de'ma'da ra do, ra c'anguí ni hu ngue ra jacinto. Nu'a rá 'de'ma yoho ra do, ra 'bojepoi ni hu ngue ra amatista. ²¹ A nu'u 'de'ma yoho yø goxthi p'uya, gá ra perla'u 'de'ma yoho yø jut'i. N'na ra perla bi zits'i n'na ngu n'na

yø jut'i. Nu'u yø caye ra danihni gá ra oro. Pømhyats'i yø caye tengutho ra xito.

²² Nup'u ja ra hnini, hinte ni nija dá nugá p'u. Porque nuná Oja ma Hmu'u jase rá ts'edi, guehna 'bái gá rá nguñi ra hnini na. Da guehra De'yo p'uya, xquet'a 'bái gá rá nguñi ra hnini. ²³ Nup'u ja ra hnini, ya himma hyoni p'u rá nyot'i ra hyadi, oque rá nyot'i ra zana di yorbá. Porque Oja co 'nehra De'yo, gue'u di yot'i gá rá nguñi ra hnini'u. ²⁴ Nu'a ra nyot'i bi nεxp'u ja ra danihni, gue'a nnøpa nyot'i yø ja'i 'bap'u ja yø nación. Nu'u yø dast'abi 'bái gá rá nguñi nximhäi, nu te gáma cosa pets'i, gá penhni, ní map'u ja ra hnini ngue madäpi Oja. Porque nu'a te mat'unni Oja, gue'a ga ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁵ Nu'u yø goxthi jap'u ja ra hnini, hangu ra pa nsoqui. Porque ya hin'y'u p'u ra xui. ²⁶ Nu hangu yø ja'i 'bap'u ja yø nación, nu te gá pets'i, gá haxpu ja ra danihni ngue madäpi Oja, porque gue'a ga ndanne Oja yø ja'i'a. ²⁷ Nup'u ja ra hnini, ya hin tema nts'o da ma macat'i p'u. Nu ra ja'i xants'o te ga 'yo, ya hinda yarb'a. Ni xinga gue'u yø ja'i mmanna fehni da yarbá. Nu'u yø ja'i da ma macat'i p'u, gue'u yø ja'i nt'ot'ibi yø thuh'u p'u ja ra libro ca ra De'yo. Porque nuná ra libro na, ja nt'ot'i p'u yø thuh'u ya yø ja'i di nthëui ra 'da'yo te.

22

¹ M'mefa p'uya, mahombi 'yurcagui ra anxε p'u ja rá nhudi Oja co 'nehra De'yo, ja bí pøp'u n'na ra ndø hogdehe di unna 'da'yo te. Di yoxni ra dehe tengu gui yotra xito. ² Nuná ra dacaye jap'u ja ra hnini, made ra caye o rá 'yu ra dehe. 'Da'a n'na nguadi yø hyo ra dehe p'uya, 'bäp'u yø za di unna 'da'yo te. 'De'ma yondi zadi ngue n'na jeya. Porque n'nashna ngu n'nashna zadi. Nu'u yø xi ra za p'uya, gue'a ra nt'øthe ua ja ra ximhäi'a. ³ Hinjam'mø tema nts'o di njap'u ngue di nja ra castigo. Porque Oja co 'nehra De'yo, nup'u ja ra hnini ja rá nhudi p'u. Nu'u yø ja'i Oja p'uya, ja 'bap'u ngue thanne. ⁴ Nuya yø ja'i ya, dá nurpa rá hmi Oja, 'nε nt'ot'ibi rá thuh'u Oja p'u ja yø de yø ja'i. ⁵ Ya hin'y'u ra xui p'u ja ra hnini. Yø ja'i 'bap'u, ya hinguí honyø lámpara di nyot'i. Ni

xingra hyadi di honi ngue di yorpi. Porque guehna Oja yø nyot'i yø ja'i. A nu'u yø ja'i 'bap'u ja ra hnini, gue'u di ndast'abi hangu ra pa'u.

-----
 6 Nuna ra anxε p'uya bi 'yεngui:

—Nuya yø hya ja ua, gä majuanj ya. Da zä gui 'yεc'ei gätho ya yø hya ya. Nuna ra Hmu ma Ojah, nu'mø yø pa xathogui, xa bennbabi yø pøngahya ya yø hya bi ma. Pε nu ra ora ja p'uya, nuna ra hya ja ngue di nja n'na zihmantho, guesε rá anxε Oja bá penhya ngue da xipyø mεfi Oja ya yø hya ja ua.

7 Nuna ra Jesús bi 'yεna:

—N'na zihmantho 'mø dá εcä —bi 'yεna.

Ra mmenthj di nthεui yø ja'i da 'yεc'ei na ra hya ja ua, 'nε da 'yøt'ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua.

8 Nugä drá Xuua, go dá øcä ya yø hya ja ua. Nu te dá nu, gue'a ra hya nt'ot'i'a. Høntho dá øde 'nε da nu'a te ja ngue ga nnu, dá ndantyøhmυ p'uya ngue di nne xca thanne ra anxε bi 'yurcagui ya yø hya dá nu. 9 Pε ra anxε bi 'yεngui:

—Hin'na, ogui thannegui. Porque xquet'a rá mεfithogä Oja tengutho'i ngue rá mεfi'i Oja. Co 'nε'u ni cu mmambrá hya Oja, co 'nε'u yø ja'i εc'ei na ra hya na 'nε di ho da 'yøt'e te gäma hya nt'ot'i ra libro ja ua, gä yø mεfitho Oja. A nu'i, dami thanne Oja —bi 'yεngui.

10 Pε mahømbi 'yεngui:

—Yogui co'mra hya nt'ot'i ra libro ja ua. Porque man'na ni guatra pa di nja ya yø hya nt'ot'i ua. 11 Nu ra ja'i ngue nne di siguetho rá nts'oc'ei, ya di siguehma rá nts'oc'ei 'mø —εna—. Nu ra ja'i di ho da 'yøtra nts'o, ya di siguehma da 'yøtra nts'o 'mø —εna—. Pε nu ra ja'i di ho da 'yøtra nho, di siguehma da 'yøtra nho. A nu ra ja'i ya xa unná mmai Oja, di siguehma da den'Oja, 'yonjam'mø di hegui.

12 Ra Jesús mahømbi 'yεna:

—A nuyá, n'na zihmantho 'mø dá εcä. Ga ma hannbabi yø nzäbi n'na ngu n'na yø ja'i

ngue ga jut'i. Ogue xanho, ogue xants'o te xa 'yøt'e, gue'a yø nzäbi da hyan'a. 13 A nugä dí 'bui para zantho, porque ya nmi 'bucä p'u bá fudi bá nja yø cosa ja ya. Da guehya, nu yø cosa ja ya, jap'u rá nzεgui, pε nugä ga sigu ga m'mai para zantho.

14 Ra mmenthj bi nthεui ra ja'i da menyø he ngue hangu ra pa xta nt'axi. Porque guehya yø ja'i di njapi da zaprá ndät'ä ra za di unna 'da'yo te ya. 'Nε di njapi da yarbυ ja ra danihni. 15 Pε nu'u yø ja'i himbi 'yεc'ei ya yø hya ja ua, da gop'u thi'u. Yø 'yεte, yø 'yots'om'mäi, yø hyote, da guehyø ja'i thanne yø dahmu, 'nεhyø mambethani, gä da go'a thi.

16 Ra Jesús mahømbi 'yεna:

—Nugä drá Jesús, dá penhnä ma anxε bi manya yø hya ja ua, n'namhma da sifi gätho yø 'yεc'ei di mpeti ndap'u bi zä. Go guecä rá mbom'metogä ra David, 'nε go guecä'a ra dasø bí pøx'mø xudi di dayot'i rá thai —bi 'yεna.

17 Nu'a ra Espíritu Santo co 'nεhrá xisu ra Dε'yo, i εna n'na ngu n'na:

—Bá εhe.

A nu to gätho øhya yø hya ja ua, xquet'a jatho da 'yεna:

—Bá εhe —da 'yεna.

Nu ra ja'i tuthe, dá εhe da zidra dehe nuna di unna 'da'yo te. Hinte da gut'i.

18 Nu to gä øde hanja na rá hya Oja nt'ot'i ra libro ja ua, dami 'yøhmυ xanho hanja na ra hya na. Nu to da hyuts'i zits'u ra hya ja ua, xquet'a Oja da hyuspabi'a ra ndate nt'ot'i ra libro ja ua. 19 Nu ra ja'i da hyaqui zits'u ya yø hya nt'ot'i ra libro ja ua, xquet'a da hyajpabi Oja rá thuhu ra ja'i p'u ja ra libro nt'ot'i yø thuhu yø ja'i di nthεui ra 'da'yo te. Ya hindi njapra ja'i di m'map'u ja ra maca danihni mmanna libro ja ua.

20 Nu'a mmanya yø hya ja ua, i εna:

—N'na zihmantho 'mø dá εcä —i εna.

Xanho ngue ngu'a di nja. Bá εhe grá Hmu Jesús.

21 A nuyá, nuna ma Hmuha Jesucristo, di japi gätho'ah. Da ngut'atho.